SOE A TO'TO'

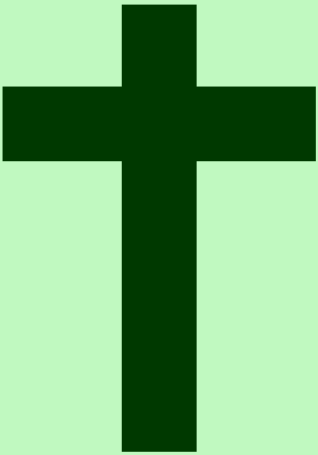

The New Testament in the Vasui (Tinputz) Language of Papua New Guinea

SOE A TO'TO'
The New Testament in the Vasui (Tinputz) Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Vasui long Niugini

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Vasui (Tinputz) (Tinputz)

Dialect: Vasui

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-01-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
f779a4b1-4c33-58ed-ae43-2686ceb877fb

Contents

MATIU 1
MAK 70
LUK 110
JON 175
APOSOL 229
ROOM 285
1 KÖRIN 319
2 KÖRIN 348
GALESIA' 371
ËFËSUS 384
FILIPAË 396
KOLOSI 403
1 TESARONAËKA' . . . 412
2 TESARONAËKA' . . . 419
1 TIMOTI' 423
2 TIMOTI' 431
TAËTUS 437
PILIMON 441
HIBRU 443
JËMIS 464
1 PITA' 472
2 PITA' 480
1 JON 485
2 JON 494
3 JON 495
JUT 497
REVELESEN 500

MATIU

E Matiu voh a paeh va pa havun me ra poa vamömhe pe Ieesu', ka meh ëhnaneah e Livaë. E' a te' kokon takis, pare' kiu non pa kaman va Room. E Ieesu' to kon voh poan, ke' tavus e vamomhë pe'.

E Matiu to kiun koman ke voh en pa napan pe' varih o Jiu' po puk va'ih. O Jiu' to koman voh ne pan, a si' ö hat ka te' ne Sosoenën to vate' se nö en ma', ko tavus en a te' sunön pee. Ka manih po to pa napan va Hibru, nee to popoka' ne poë e Mesaëa', ka manih po to pa napan va Grik, nee to popoka' ne poë e Kristo. A nap apa'puh po Jiu' to hikta nat ne pa ö ne Ieesu' se nö vah va ma', ivëh, no a napan kurus va Israël to töhkak suk. E Matiu to iu vavaasis non raoe pan, e Ieesu', e' e Kristo vamaman, e' e sunön po Jiu', ivëh, ke' vavaato suk non e Ieesu', pare' soe a ö ne' se tavus vamanih pa te' sunön. E' me to kon tane' a ma meh ö soe manih pa ma kiun voh po te' vanënën soe. Ee to vavaato suk voh ne e Kristo a te' ne Sosoenën to vate' ke' nö ma'. A ma soe poë varih to puh voh pa ö ne Kristo to tavus manih po oeh vëh. A meh tah ne' to kiun suk voh manih po vavaasis pe Ieesu', ivëh, a vatös pea vamanih pa kën tom kea manih pa matan e Sosoenën. Ka manih pa soe vakoaan ne' to kiun voh pan, ea a napan se hop manih pa Matop Vih pe Sosoenën, ivëh ka kuru, ne Sosoenën to matop e non pea.

A Ma Ëhnëëra Kën Sipun E Ieesu' Kristo

Luk 3:23-38

1 Iva'ih o vahutët va pa kën sipun
e Ieesu' Kristo. E Ieesu' a te' va po
vute' va pe Devit. Ke Devit e' a te'
va po vute' va pe Abraham.
2 Ke Abraham e taman e Aësak.
Ke Aësak e taman e Jekop,
Ke Jekop e taman voh e Juda' pe
ra kën kea pe'.
3 Ke Juda' e taman voh Perës, pen
Sëra'.
Ke sinëëre pon ivëh e Tema'.
Ke Perës e taman e Hësron.
Ke Hësron e taman e Rëm.
4 Ke Rëm voh e taman e Aminadëp.
Ke Aminadëp e taman e Nason.
Ke Nason e taman voh e Salmon.
5 Ke Salmon e taman e Boas.
Ke sinan voh eah ivëh e Rehap.
Ke Boas voh ivëh e taman e Obet.
Ke sinan voh e Obet ivëh e Rut.
Ke Obet voh e taman e Jësi'.
6 Ke Jësi' voh e taman e a te' sunön
vëh e Devit.
Ka te' sunön vëh e Devit voh e
taman e Solomon.
Ke sinan voh e Solomon e köövo
moaan voh pe Uraëa'.
7 Ke Solomon e taman voh e
Rëhoboam.
Ke Rëhoboam voh e taman e
Abaëia'.
Ke Abaëia' voh e taman e Esa'.
8 Ke Esa' voh e taman e Jehosafat.
Ke Jehosafat voh e taman Jeho-
ram.
Ke Jehoram voh e taman Usaëa'.
9 Ke Usaëa' voh e taman e Jotam.
Ke Jotam e taman voh e Ehës.
Ke Ehës voh e taman e Hesekaëa'.
10 Ke Hesekaëa' voh e taman e
Manësa'.
Ke Manësa' e taman voh e Emön.
Ke Emön e taman voh e Josaëa'.
11 Ke Josaëa' voh e sipun ere Je-
hoiakin me ra ma vu kea pe'.
Manih po poen pamëh no a nap
vëvënsun va Babiron to me a napan
va Israël, kee te' va ne manih pa
nap aun manih pa muhin va Ba-
biron.
12 Taneo non po poen nee to te'
ne paan a matop va Babiron,
E Jehoiakin he te' non e taman e
Siatiel.
Ke Siatiel he te' non e sipun e
Serubabël.
13 Ke Serubabël he te' non e
taman e Abiut.
Ke Abiut te' non e taman e
Ilaëakim.

Ke Ilaëakim te' non e taman e
Esor.
14 Ke Esor he te' varu' non e
taman e Sedok.
Ke Sedok he te' non e taman e
Ekim.
Ke Ekim te' non e taman e Eriut.
15 Ke Eriut he te' non e taman e
Eliesa'.
Ke Eliesa' he te' non e taman e
Matan.
Ke Matan he te' non e taman e
Jekop.
16 Ke Jekop he te' non e taman e
Jeosëp manih pa poen pamëh ne
Jeosëp to te' non e voe manot pe
Maria'.
Ke Maria' pamëh to tavus voh e
sinan e Ieesu' vëh nee to popoka' ne
sih poë e Kristo. A te' ne Sosoenën
to vate' voh marën a voen hah a ma
hat pa ma napan kurus.
17 Taneo non pe Abraham pare'
nö ko öök non pe Devit, a pau pa
napan va Israël to antoen ne o pöh
havun me ro taana' manih pa kën
sipuiire. Pare' taneo non manih pe
Devit ko öök non manuh pa ö no
Babiron to matop non a napan va
Israël, a pau pee to onöt avoe' e ne
po pöh havun me ro taana' manih
pa kën sipuiire. Taneo hah non
manih pa matop va Babiron pare'
öök non manih pe Ieesu' Kristo, a
pau pee kurus to onöt avoe' e ne po
pöh havun me ro taana' manih pa
kën sipuiire.

E Maria' To Vahuh E Ieesu' Kristo
Luk 2:1-7

18 Iva'ih a ö no vahutët va pa ö
ne Ieesu' Kristo to koa' vavoh ma'.
E sinaneah, Maria', nee to vahe'
voh rapoë pen e Jeosëp. Ivëhkëk,
ee to hikta koroh vëtkin avoe' ne
pon. Ke Maria' nat en pa ö ne'
to han koa' en, no a Tuvuh Vasio'
to vate' en pe koa' manih pa ko-
maneah. 19 Ivëhkëk, e neseneah
Jeosëp e' a te' no a taate' pe' to
totoopin ke' hikta iu vapoet non e
köövo pe' Maria' manih pa matëëra
nap peo, pare' kehkeh koe aven
e non pe'. 20 E Jeosëp to koman
avoe' e non pa ö ne' se këh en pe
Maria'. Ka ankero' pe Sosoenën
tavus poan manih po tatarep, pare'
soe ke poan pan, "Jeosëp, eën a te'
va po vute' pe Devit, koe a naöp
in a me e Maria', pe' e köövo pën,
parën pënton nom, e koa' vëh to te'
non manih pa komaneah no a Tu-
vuh Vasio' to he' poan. 21 E Maria'
se vahuh a koa' oete' pamëh, kën
vëhnan eah e Ieesu', suk ataeah, e'
se kon hah këh a napan pe' pa hat."
22 Ka ma moeh tah kurus poë
varih se tanok marën a vamaaka
a soe ne Sunön to soe tavus voh
manih pa rivooro te' vanënën soe.
O te' vanënën soe to soe voh pan,
"Pënton öm!
23 A pah köövo muriaknan se
kiuk,
pare' kon a pah koa' oete'.
Kën vëhnan eah,
"e Imanuel",
o ëhnan "Imanuel" *Ais 7:14*
to soe va non manih, "Sosoenën to
te' me e non pea."
24 Ke Jeosëp sun, ko me po' en pe
köövo pe', vamanih pa ö no ankero'
pe Sunön to soe ke poan po tatarep.
25 Ivëhkëk, e' to hikta koroh vëtkin
avoe' me non poan, ke' öök non na
manuh po poen ne Maria' to vahuh
e koa' oete' pamëh. Ko vëhnan en
pe' e Ieesu'.

2

O Te' Susunön To He' E Ieesu' A Ma He' Pee

1 E Ieesu' to koa' voh manih pa
koman a vöön vëh Bëtrëhëm. A
vöön pamëh to te' non po komön
o oeh va Jiutia'. Manih po poen
pamëh ne Hëërot to sunön non nën.
Pare' matop non a muhin pamëh.
Ko poen ne Maria' to vahuh vahik
en pe koa' Ieesu', ka ma te' susunön
tane' ma' pa ö no potan to pepeah
ke non ma', pare vos ee Jerusalëm,
ko hi ee pa napan pan, 2 "E koa'
sipoan pa napan va Israël te' non
nih? Emöm to ep ma' a vesun

to vëknöm non poan to paapa ke
non ma' manuh pa ö no a potan
to pepeah ke non ma'. Emöm to
vatet ma' a vesun pamëh marën a
vataare a taate' ta manih pe'."
3 E Hëërot to pënton a soe va'ih
pare' pah koman va'naöp en, me
a napan to te' ne Jerusalëm, ee me
to pah koman va'naöp ee. 4 Ivëh
ke Hëërot ununun en po te' ësës he'
susunön me ro te' vavaasis varih to
nat i ne o Vavaasis pe Mosës,* pare'
hi rapoë pan, "E Kristo a te' vëh
ne Sosoenën se vanö ma' marën
a kon hah a napan pe' varih Is-
raël se tavus rakah pa vöön poan-
heh?" 5 Kee piun poë pan, "Manih
Bëtrëhëm, pa muhin va Jiutia'. A te'
vanënën soe to soe voh pan,

6 'Bëtrëhëm,
manih pa muhin va Jiutia',
eën se nat nom vasuksuk
vatëh nom ma' a ma
vöön apa'puh varih to
te' ne manih Jiutia'.
Suk ataeah,
amot manih pën no a pah te'
sunön se tavus,
pare' matop non a napan
peö' varih Israël.' " *Mai 5:2*

7 Ivëh ke Hëërot vaoe aven en pa
ma te' varih to tane' ma' manuh pa
ö no a potan to pepeah ke non ma',
pan ee se nö ma' manih pe'. Ke'
hi aven rapoë po poen poanheh no
a vesun pamëh to taneo tavus voh
ma'. 8 Murin in o si' iho' pamëh
ne Hëërot to vanö en pee manuh
Bëtrëhëm, pare' soe ke rapoë pan,
"Eöm se nö parröm vaiu vavih rakah
këh e koa' pamëh, parröm hah koe
ke ma' manih ko soe vanat a neo',
kö' sih nö varu', parö' vasunön
eah." 9 A ma te' sunön poë varih
to tënan vahik ee pa soe pe meh
sunön pee, Hëërot, pare nö pet ee.
Ee to ep hah ee pa vesun vëh nee
to ep moaan voh ne ma'. Ke' vovoh
nö ke non pee, pare' nö ko pah
te' totoopin rakah e non manih pa
iuun vëh ne koa' to te' non pen
sinaneah Maria'. 10 Ko poen nee to
ep in a ö no a vesun to te' totoopin
e non nën, ee to puh rakah ee po
vaeö. 11 Ee to ho ee manuh koman
iuun, pare taum ee pe koa' pen e
sinaneah Maria'. Pare vapeo' pa-
sun ke poë, ko vatokon, pare kë a
ëhnan e koa', ko pure' a ma mon he'
pee, ko he' ee pe'. Ee to he' poë a gol
me o tah a voavuh vih me o vanom
a voavuh vih vëh o voen vapeah.
12 Ivëhkëk, e Sosoenën to tavus o te'
poë varih manih po tatarep, pare'
soe ke rapoë pan, ee se nat ne koe
hah ke manuh pe Hëërot. Ivëh kee
koe ke pa meh hanan to nö hah non
manuh pa muhin pee.

E Jeosëp Me Ra Poa Tom Sinan Pe'

13 Vasuksuk in o poen no o te'
sunön to hah ee manuh pa muhin
pee, ka ankero' pe Sunön tavus
e Jeosëp po tatarep, pare' soe ke
poan pan, "Jeosëp! Sun ah! Parën
rusin me a poa tom sinan pën
manuh Isip. Parröm te' nem nën,
ke' antoen rakah non a ö nö' se soe
vanat hah oah a ö nën se hah ma'.
Suk ataeah, e Hëërot to vavaiu vah
non e koa' pan e' se ip vamët poan."
14 Ke Jeosëp sun, ko pön me en pa
poa tom sinan pe', kee nö ko vos ee
manuh Isip. 15 Ee to te' ne nën ke'
antoen po poen ne sunön va Jiutia'
e Hëërot to mët. Ke' a tah pamëh to
vapuh rakah en pa soe ne Sunön to
soe ke voh o te' vanënën soe pan,
"Eö' to vaoe nös e koa' peö' te' tavus
këh ma' a Isip." *Hos 11:1*

E Hëërot To Ip Vamët O Koa' Oete'

16 E Hëërot to nat en pa ö no o te'
sunön varih to tane' ma' manuh pa
ö no a potan to pepeah koe ke non
ma' to piuk in poë, ko kokoman pe'
pah hat oah rakah en po heve, ke'

* **2:4:** [... o Vavaasis pe Mosës,] E Sosoenën to he' koe a ma Vavaasis varih pe Mosës manih pa napan va Israël. Ep na pa tonun o Puk to te' non a Kölösöri' pa maaka vavih a tah no o Vavaasis pe Mosës to soe suk non.

ta' en pa ma nap vëvënsun pe', kee
nö ee manuh Bëtrëhëm, me pa ma
si' vöön to te' vatët ne nën. Ee to nö
pare ip vamët o koa' oete' sosone',
taneo non po te' o kon varu' ko öök
ne po te' varih to te' me ne a ma
pöök kirismas.

E' to nat e non pe' to pöök kiris-
mas voh non ka ma te' susunön
soe ke poë a ö nee to ep a vesun.
Ivëh, ne' to ta' suk a ma te' vëvënsun
pe', pan ee se ip vamët a ma koa'
oete' sosone'. 17 A tah pamëh to
vapuh non a soe ne Sosoenën to soe
ke voh a te' vanënën soe pe' vëh e
Jeremaëa'. E Jeremaëa' to soe voh
pan.

18 "Manih Rema',† no a napan to
pënton a vakoei,
a napan to pënton o vaokook
vatamak.
E Resel‡ to okook non o pus koa'
pe',
ka napan hikta onöt ne a vatö
o kokoman pe'.
Suk ataeah o pus koa' pe' to mët
vahik ee." *Jer 31:15*

*Jeosëp Me A Poa Tom Sinan Pe'
To Hah Ee*

19 Vasuksuk, ne Hëërot to mët
en. Ka ankero' pe Sosoenën tavus
e Jeosëp po tatarep manih Isip.
20 A ankero' pe Sosoenën to soe ke
Jeosëp pan, "Jeosëp! Sun ah! Parën
me hah a poa tom sinan pën, köm
hah manuh Israël, suk ataeah, o te'
varih to kehkeh ip vamët ne e koa'
to mët vahik ee." 21 Ivëh ke Jeosëp
sun, pare' me hah en pa poa tom
sinan pe', kee hah ee manuh Israël.

22 Ivëhkëk, e Jeosëp to pënton hah
a soe to soe non pan, e Akereas to
kon a tasun pe tamaneah Hëërot,
pare' tavus a te' apuh va Jiutia'.
Ivëh, ke Jeosëp to nanaöp non a
nö hah manuh Jiutia'. Ivëhkëk, e
Sunön to tavus hahah kov en pe' po
tatarep, pare' soe ke poan a ö ne'
se nö hah en manuh pa muhin va
Galili'. 23 E' to me hah en pa poa
tom sinan pe', kee te' e ne Nasarët.
Ee to te' ne nën marën a vapuh a soe
voh po te' vanënën soe to soe non
pan,
"A napan se popoka' amot ne poë, a
to Nasarët." *Ais 11:1*

3

*E Jon Tövapupui to Vavatvus Non
A Soe*

*Mak 1:1-8, me Luk 3:1-18, me Jon
1:19-28*

1 Manih po poen pamëh ne Jon
Tövapupui te' to tavus ma', pare' te'
non pa moeh upin va Jiutia'. E' to
taneo en pa vavaasis a napan varih
to nö ma' manih pe', pare' soe ke
rapoë pan, 2 "Panih öm a ma taate'
hat peöm, paröm vatet a taate' vih,
suk ataeah, a Matop Vih va pa Vöön
va Kin to öök vatët en ma'!" 3 E Jon
pamëh no a te' vanënën soe vëh e'
Aisaëa', to soe suk voh pan,
"Manih pa moeh upin no a pah te'
to vavaoe non ma' pan,
'Vamatop öm a hanan pe
Sunön,
paröm vatotoopin a ma
hanan pe'.' " *Ais 40:3*

4 Ko ohop ne Jon to ohop non
nee to nok voh pa uvin këmol, pare'
voh non o voh to tavi non a vu-
vuhuneah, pare' ënëën non sih o
koka', ko kakaaktön non po hun
tankekvö va muhin. 5 E' to këh ma'
a moeh upin, pare' nö ko te' non
pa muhin to te' non sinten a ruen
Jödën, ka napan varih to nönö ne
ma' manih pe' to tatane' ne ma'
manuh Jerusalëm me a ma ö ku-
rus va Jiutia' me manih pa muhin
vëh ne' to te' non. 6 Ee to nö ma',
pare soe tavus a ma hat pee, ke Jon
pupui raoe manih pa ruen Jödën.

7 E Jon to ep in o Jiu' varih to
vavatet vakis ne sih a taate' pa
kën sipun, me ro Sëdiusi to nö ma'
manih pe' pan e' se pupui rapoë,

† **2:18:** Rema' e' a ö oeh to te' vatët non manih Jerusalëm ‡ **2:18:** E Resel to sun ke non a kën sipuneah

ivëhkëk, ee to hikta soe tavus momoaan a ma hat pee. Ke Jon soe
ke raoe pan, “Eöm to te' rakah va
e nem manih po kuru' to rurusin
këh ne o sura'. Eteh to kömköm a
neöm, köm rurusin këh e nem po
heve pe Sosoenën ne' to se vanö
ma'? 8 Eöm se panih, paröm këh a
ma taate' hat, ko vataare a panih
manih pa taate' peöm. 9 Paröm nat
nem soe vamanih pan, ‘E Abraham
e sipuura, ivëh, ke Sosoenën hikta
se vakmis a rora a ma vute' pe'.’
Eö' to soe vaman rakah keo' peöm,
e Sosoenën to onöt e non pa vate'
a ma vös varih, kee tarih ee a ma
pus koa' pe Abraham. 10 A ipoa' pe
Sosoenën to vamatop e non pa taka
a ma aan in a ma naon kurus varih
to hikta vovoa' ne a ma voa' vih, a
ma naon poë varih se moes, ko vi
ee po sura', kee ës ee. Ke tövaneah
pa rak taka en pee, pare' vi en pee
po sura' kee ës ee. E Sosoenën se
nok va ka neöm nën.”
11 “Eö' to pupui a no' neöm pa
ruen to vëknöm e non peöm to
panih em pa ma taate' hat peöm.
Ivëhkëk, a te' vëh se suk a ma' neo',
no o kikis pe' to te' oah e non po te'
kikis peö'. Eö' to hikta vih onöt no'
a ihan këh eah o uris vëh pa poa su'
pe'. E' se pupui a neöm pa Tuvuh
Vasio' me o sura'. 12 E' se nö ma',
ko pitö' këh a kon hat manih pa kon
vih pe'. Pare' unununa kon vih pe'
manih pa iuun vavaho' kon. Ko ës
en pa kon hat manih po sura' ësës
tamoaan.”

E Jon To Pupui E Ieesu'
Mak 1:9-11, me Luk 3:21-22

13 Manih po poen pamëh ne
Ieesu' to këh ma' a muhin va Galili',
pare' nö en manuh pa ruen Jödën.
E' to nö manuh pe Jon pare' iu non
a ö ne Jon se pupui poan. 14 Ivëhkëk,
e Jon to punö' poan te' panih o
kokoman pe', pare' hi poan pan,
“E' to vih non pa ö nën se pupui
varoe a neo'. Vahvanih kën nö ma'
parën ta' a neo' a pupui a oah?”
15 Ivëhkëk, e Ieesu' to piun a soe
pe Jon pare' soe ke poan pan, “Koe
ah, parën nok vamanih pa ö nö'
to sosoe va no'. Ea se keh nok
va nën, ea se vapuh rakah ee pa
tah ne Sosoenën to iu non na se
nok.” Ivëh, ke Jon vatet en pa soe
pe Ieesu', pare' pupui en pe'.
16 E Jon to pupui vahik en pe
Ieesu', ke' tatakin nö non, pare' ep
in a akis to nö vakëh. Ka Tuvuh
Vasio' pe Sosoenën kunah va ma'
manih pa panuh, ko atantön e non
pe'. 17 Ka to tane' ma' manuh pa
vöön va kin to soe va non manih
pan,
“Iva'ih e koa' peö' nö' to iu oah vi
no' eah,
parö' vaeö me no' eah.”

4

E Susun Po Ora' Hat To Punö' E Ieesu'
Mak 1:12-13, me Luk 4:1-13

1 Manih po poen pamëh no a
Tuvuh Vasio' to me en pe Ieesu'
manuh pa moeh upin, pan e susun
po ora' hat se punö' poan. 2 Manih
pa ma poen poë varih ne Ieesu' to
hikta ëën po 40 potan me o 40 poen.
Ko vasuksuk ne' to maë vörep en.
3 Ka te' va pa punö' o te' nö ma' ko
tavus en pe', pare' soe ke poan pan,
“Eën se keh te' nom pan eën e Koa'
pe Sosoenën, kën ta' a ma vös varih,
kee panih, pare tarih varu' ee a ma
mu'.” 4 Ivëhkëk, e Ieesu' to piun va
in a soe pe susun po ora' hat pamëh
manih pan, “O Puk Vapenpen to
soe ka rora sih pan,
‘O mu' to hikta onöt non a he' o
to'to' tamoaan manih pa napan,
a ma soe varoe pe Sosoenën to
antoen ne pa he' a ra o to'to'
pamëh.’ ” *Lo 11:1*
5 E Ieesu' to soe va in poan
manih, ke susun po ora' hat me
vos en pe' manuh Jerusalëm, ko me
peah en pe' manuh pa ö noton in a
Iuun Hinhin Apuh. 6 Pare' soe ke
poan pan, “Eën se nom te' nom pan

eën e Koa' vamaman pe Sosoenën,
kën surap tane' manih, parën vu'
kunah eom na manuh po oeh. Suk
o Puk Vapenpen to soe non pan,
'E Sosoenën se soe ke ro ankero' pe',
kee ut vavih rakah e ne pën.
O ankero' se öt ee pën pa ma ko-reere,
ka hikta pah vös to onöt non a ruk a momah.' *Sng 91:11-12*
7 E Ieesu' to piun poan, pare' soe,
"O Puk Vapenpen to soe pet e non pan,
'Eën se nat nom pupunö' nom pa vöknah e Sunön pën e Sosoenën.' " *Lo 6:16*
8 E susun po ora' hat to me peah
hahah kov en pe' manuh pa tope
a pah va kin vörep, pare' vataare
vahik rakah en pe' pa ma muhin
kurus, me a ma moeh tah vihvih
pe'. 9 Pare' soe ke poan pan, "Eën se
keh vatokon, parën vapeo' pasun
ko vasunön a neo', a, eö' se he'
vahik rakah eo' pën pa ma moeh
tah kurus varih." 10 Ke Ieesu' piun
varu' va in a soe pe susun po ora'
hat pamëh vamanih pan, "Susun
po ora' hat, nö na, o Puk Vapenpen
pe Sosoenën to soe non pan,
'Eën se vasunön varoe ko e Sunön Sosoenën pën.
Parën vatet varoe ko o iu pe'.' "
Lo 6:13
11 Ivëh ke susun po ora' hat
këh en pe Ieesu', ko ankero' pe
Sosoenën nö ma', pare matop e ne
pe'.

E Ieesu' To Taneo En Pa Kiu Pe'
Mak 1:14-15, me Luk 4:14-15

12 E Ieesu' to pënton en pa soe
va pa ö nee to vaho' ee pe Jon pa
nohnoh, pare' hah en manuh pa
muhin va Galili'. 13 E' to këh en pa
vöön va Nasarët, pare' nö ko te' non
manuh Kapaneam, a vöön pamëh
no a napan to hikta te' ne o Jiu' to
te' ne. E' to te' vatët non pa sinten a
tonon va Galili'. E' a ö muhin pee
Sebulun pen Naptali'. 14 E Ieesu'
to nok a tah va'ih marën a vapuh
a soe ne Sosoenën to to tavus voh
manih pa rivon a te' vanënën soe
pe', Aisaëa',
15 "A muhin va Sebulun,
me a te' muhin va Naptali',
to vënton ke ne tahi' manih sinten a ruen Jödën.
Manih Galili' no a napan to hikta te' ne o Jiu' to te' ne nën.
16 A napan poë varih to te' ne sih pa popoen,
ee se ep ee po maaka apuh.
Ee to te' ne pa ö to parin a popoen,
ivëhkëk, o maaka se vaëman en pee." *Ais 9:1-2*

E Ieesu' To Vaoe A Taana' Te'
Mak 1:16-20, me Luk 5:1-11

17 Manih po poen pamëh ne
Ieesu' to te' avoe' e non manih
Kapaneam pare' taneo en po
vavaasis pe' manih pa napan. E'
to soe ke rapoë pan, "Eöm se panih
a ma taate' hat peöm, paröm vatet a
ma taate' vih, suk ataeah, a Matop
Vih va pa Vöön va Kin to öök vatët
en ma'." 18 E Ieesu' to ëhë nö non
pa sinten a tonon va Galili', pare'
ep a poa tom kea, e Saëmon, nee to
poka' ne poë e Pita' pen e kea pe'
Ëndru'. E'e pon to tatana' iian ne
sih pa kë pee manih pa tonon va
Galili', ov in a vavoen. 19 Ke Ieesu'
soe ke rapoë pan, "Suk a ma' neo'
öm pom, kö' sih vavaasis a neöm pa
vaon a napan, kee hop ma' manih
pa Matop Vih pe Sosoenën." 20 Ka
varu' rakah vakomanih ne ee pon
to këh ee ma' pa kë pee, pare vatet
ee pe Ieesu'. 21 E' to hë en pa meh
si' ö, pare' taum en pa meh poa tom
kea, e Jëmis pen kea pe' Jon a poa
koa' oete' pe Sëbëdi', e'e to tok ne po
parö' ke tamëëre. Pare vunvun hah
ne a kë pee to tökrus, ke Ieesu' vaoe
en na pee pon. 22 Ka varu' rakah
vakomanih nee to këh ee ma' pe
tamëëre me o parö', pare vatet ee
pe Ieesu'.

E Ieesu' To Vavato' Hah A Nap Peo
Luk 6:17-19

23 E Ieesu' to vatvi vahik rakah
en pa ma vöön varih to te' ne pa
muhin va Galili'. Pare' vavaasis
non a ma napan manih koman a
ma iuun hinhin sone' pee. E' to
vavaasis non a soe va pa Matop
Vih pe Sosoenën manih pa ma na-
pan. Pare' vavato' hah nö non a
ma napan varih to hara' ne a ma
vu mët. 24 Manih Siria' no a napan
to vavahutët suk vavi' e ne pa ma
tah ne Ieesu' to nonok non, ko te'te'
kov e ne ma' po te' to hara' ne a
ma vu mët, me a ma vu kamis. O
te' me varih no o ora' hat to öt
ne rapoë, me ro te' mëtsioni me
ro te' kokonoh. Ke Ieesu' vavato'
vahik rakah en pee. 25 A nap peo
poë varih to tane' ma' pa muhin
va Galili', me manih pa te' muhin
va Dekapolis, me manih Jerusalëm,
me manih pa ma vöön to te' ne pa
koman a muhin va Jiutia', me pa
pap tonon vöh. Ee kurus to vatet ee
pe Ieesu'.

5

E Ieesu' To Te' Non Pa Tope Pare' Vavaasis Non A Soe Vih Nën

1 E Ieesu' to ep in a nap peo rakah
to te' va'peh me ne poë, pare' tok
peah pa si' ö tope, pare' iho' non
ka ma vamomhë pe' nö ma' manih
pe'. 2 Ke' taneo en pa vavaasis
rapoë.

E Ieesu' To Soe Pan, A Napan Se Te' Me O Vaeö
Luk 6:20-23

3 "A napan varih to koman ne pan,
ee to kökööt ne pa ma taate' pe
Sosoenën.
Ee se vaeö,
suk ee a pap te' poë varih se
hop manih pa Matop Vih va
pa Vöön va Kin."
4 "Ka napan varih to okook vata-
mak ne sih,
ee se vaeö.
Suk ataeah, e Sosoenën se vamö en
pee."
5 "Ka napan varih to vöknah ne a
ma taate' pee,
ee se vaeö.
Suk ataeah, e Sosoenën se he' en
pee po oeh."
6 "A napan varih to mamaë ne a
vatet a taate' totoopin,
ee se vaeö rakah.
Suk ataeah, e Sosoenën se makën
vamhun en pee pataeah nee
to iu ne."
7 "Ka napan varih to ururuan ne
sih o upöm te',
ee se vaeö.
Suk ataeah, e Sosoenën se ururuan
me en pee."
8 "Vaeö rakah pa napan varih no a
ma kokoman pee to vivihan,
ee se ep ee pe Sosoenën."
9 "Vaeö rakah pa napan varih to
vavahik hah nö ne a ma va-
pus,
me a ma vaheheve.
Amot nee se tavus ee o pus koa' pe
Sosoenën."
10 "Vaeö rakah pa napan varih to
tahinën suk a ma taate' to-
toopin pe Sosoenën nee to
vavatet ne.
Varu' vamanih, nee se vaneah
avoes e ne pa Matop Vih va
pa Vöön va Kin."
11-12 "Vaeö rakah peöm varih,
no a napan to vateen a neöm
pa ma soe hat,
pare hinën ka neöm ko
vakmis a neöm,
ko ruk a neöm pa ma soe piuk,
suk eöm to te' nem a napan
peö'.
E' a pah taate' hat ko pamëh to
tanok moaan voh manih po
te' vanënën soe varih to te'
vovoh voh ka no neöm.
Ivëh, köm se vaeö rakah,
pe' o voen vih peöm to anoeh
e non ma' peöm manuh pa
vöön va kin."

O Vaman Pa Te' To Te' Va Non Manih Pa Sö Me o Maaka
Mak 9:50, me Luk 14:34-35

13 E Ieesu' to toto avoe' e non
pare' soe pan, "Eöm to te' va nem
manih pa sö va po oeh. O tetehean
pa sö se keh hik këh en pe', a hikta
ö nöm se nok vah va in eah, ke'

tetehean hah. Ke' vih non peöm se
ru in na eah po oeh, paröm kom
tötöön eah pa ma moeeneöm.
14 Eöm to te' va nem manih po
maaka va po oeh. A pah vöön apuh
to te' non ma' pa tope pare' hikta
antoen non a vakoaan. 15 A napan
to hikta antoen ne a vëkrea o ram
pare kupkup po kove. Ahik! A
napan to vëvëkrea ne sih o ram pare
vahan manih pa ö hanhan pe', suk
a ö ne' se he' non o maaka manih
pa napan kurus varih koman iuun.
16 E' to te' akuk va kov e non manih
pa taate' vih peöm, nöm se vataare
a napan. Kee sih inan a ma taate'
vih nöm to nonok nem pare kë a
ëhnan e Tamëneöm vöh pa vöön va
kin."

A Soe Va Pa Taate' Pe Sosoenën

17 "Eöm se nat nem koman nem
pan eö' to nö voh ma' marën a mirö'
o Vavaasis pe Mosës me a Soe po Te'
Vanënën Soe. Ahik! Eö' to hikta nö
voh ma' pa mirö', eö' to nö ro voh
ma' marën a vapuh a ma soe poë
varih. 18 Eö' to soe vaman rakah
keo' peöm, taneo non kuru pare'
öök non po poen no a akis me o oeh
se hik, ahik rakah ta si' pah ö kiun
me ta si' ö vëknöm va po Vavaasis
pe Mosës se ro. O Vavaasis pamëh
se te' va kov e non manih ko antoen
rakah manih po poen no o Vavaasis
pamëh me a ma Soe po Te' Vanënën
Soe se tavus vaman. 19 Ivëhkëk, ta
pah te' se keh pënton varo o vavaa-
sis va'ih, pare' vavaasis pet a ma
upöm te' pa taate' vatösoe, a, e' to
hikta antoen non a kon o ëhnan
apuh manih pa Matop Vih va pa
Vöön va Kin. Ivëhpëhkëk, a te' vëh
to vavatet vakis non a taate' pënton
soe, pare' vavaasis pet non a ma
upöm te' pa taate' pamëh, e' se kon
o ëhnan apuh manuh pa vöön va
kin. 20 Eö' to soe vaman rakah keo'
peöm. Eöm se keh hikta vavatet
vavih nem o iu pe Sosoenën, me a
taate' totoopin peöm se keh hikta
te' oah non a taate' totoopin po
Parësi', me ro te' nat in o Vavaasis
pe Mosës, a, eöm to hikta antoen
nem a te' hop manih pa Matop Vih
va pa Vöön va Kin."

A Taate' Va Pa Vatotoopin A Soe
Luk 12:57-59

21 E Ieesu' to toto avoe' e non
pare' soe, "Eöm to pënton voh em
pa ma soe no a kën sipuura to sosoe
voh ne. Ee to sosoe voh ne pan,
'Koe a ip vamët a meh te'.' *Eks*
21:13; Lo 5:17
Ta pah te' se keh ip vamët a meh te',
e' se sun en manih po vahutët."
22 "Ivëhkëk, eö' to soe keo' peöm
pan, a te' to heve non e kea pe', e'
se sun en po vahutët. Me eteh to
vapöpöötan e kea pe', e' me se sun
en pa matëëro Vakum Te' Susunön
po Jiu'. Me eteh se keh veveot a
meh te', e' se tahinën rakah en po
sura' ësës tamoaan."
23 "Ivëh, kën se kehkeh te' nom
ma' o he' pën manih pa pok vapen-
pen, pan eën se he' na e Sosoenën,
parën koman antoen o vakihat
peöm pom kea pën, 24 eën se vaho'
voh o he' pën manih pa sinten a pok
vapenpen, ko hah voh manuh pe
kea pën, köm vaöt koren vovoh voh
ma', parën hah po' ma' ko he' po' na
e Sosoenën o he' pën."
25 "Eteh se kehkeh vaho' a nom
oah po vahutët, eën se vavih vëhö'
hah eah, e' he me' e non pa vaho' a
oah po vahutët. Eën tome' varëërë
nom, ke' vaho' en pën pa koren e
tökiiki soe. Ke' he' en pën po piris-
man. Kee nohnoh ee pën. 26 Eö' to
soe vaman rakah keo' pën, eën to
hikta onöt rakah nom a këh tavus
oho' ma' a iuun nohnoh, ke' antoen
non a ö nën se voen vahik a moni'
no e tökiiki soe to vate' ka oah."

A Taate' Va Pa Mirö' O Vaen

27 "Moaan voh ne eöm to pënton
voh em pa soe to soe non pan,
'Eöm varih a nap vavaen, eöm se
nat nem këh a ma köövo
peöm,
paröm nö manuh pa ma meh
köövo ko koroh me raoe,

eöm to mirö' em pa taate'
va po vaen.' *Eks 20:14; Lo 24:1*
28 Ivëhkëk, eö' to soe vaman rakah
keo' peöm. Ta pah te' se keh ep ta
pah köövo pare' manin vahat poan
manih po kupu pe', e' to te' akuk
va kov e non manih pa ö ne' to
koroh me en pe', e' me a te' pamëh
to mirö' en pa taate' va po vaen."
29 "A papmatö vëh pa matömah se
keh rëh a oah pa nok a taate' hat, të
kon eah ko vi na. E' to vih non pa ta
pah ö va pa sioniumah se hikta te'
non, pe' to rëh e non pën pa nok a
taate' hat. E' to hat non pa ö no sio-
niumah se kamis manih po sura'
ësëës tamoaan. 30 Ka papmatö pa
koreomah se keh rëh a oah pa nok a
taate' hat. Moes kurus eah ko vi na.
E' to vih non pa ta pah ö va pa sio-
niumah se hikta te' non, pe' to rëh
en pën pa nok a taate' hat. E' to hat
non pa ö no sioniumah se kamis
manih po sura' ësëës tamoaan."

A Taate' Va Pa Kök O Vaen
Matiu 19:9, me Mak 10:11-12, me Luk 16:18
31 "Moaan voh no a soe to soe non
pan,
'E voe teh to koman non a veo e
köövo pe',
e' se he' momoaan voh o kiun
to soe vanat non
a ö ne' se kök en po vaen
pee.' *Lo 24:1*
32 Ivëhkëk, eö' to soe vaman rakah
keo' peöm. E voe se keh veo akuk
e köövo to hikta te'te'vaasi' non, ke
köövo nö pare' me hah a meh voe,
e köövo pamëh to kök pet me en pa
taate' va po vaen. Ka hat pamëh
ne voe moaan pe' to nok tariuk
ke poan. Ke voe teh to me hah e
köövo vëh moaan voh ne voe pe' to
veo poan, e' me to nok en pa taate'
rëhrëh."

Vapuh A Soe Vaman Pën
33 "Eöm to pënton voh em pa soe
no a kën sipuura to sosoe voh ne
pan,
'Eën se nat nom piuk parën soe
vaman na manuh kin pe
Sunön.
Eën se keh nonok nom ta pah
tah parën soe vaman na
manuh pe Sunön,
eën se vatet vatotoopin
rakah a soe pamëh.'
Lev 19:12; Nam 30:2; Lo 19:21
34 Eö' to soe rakah keo' peöm.
Eöm se nat nem soe vaman na
manuh pa ëhnan a vöön va kin
marën a vakikis a soe peöm. Suk
ataeah, a vöön pamëh e' a ö vöön
pe Sosoenën. 35 Paröm koe a soe
vaman manih po oeh, marën a
vakikis a soe peöm, suk ataeah, o
oeh e' a ö vavakom pe Sosoenën.
Paröm nat nem soe vaman manuh
Jerusalëm marën a vakikis a soe
peöm. Suk ataeah, a vöön pamëh e'
a vöön pe Sunön Sipoan. 36 Paröm
nat nem soe vaman manih pa ma
naineöm marën a vakikis a soe
peöm. Suk ataeah, eën to hikta
antoen nom a panih a uviumah ke'
tavus kakaare, ke' e' se tavus vapö.
37 Eöm se soe varoe kuru, oman, pa
ö ne' se te' non o man. Ka hik, pa
ö ne' se te' non a hik. Eën se keh
kon pet a soe, e' a soe ko pe susun
po ora' hat ipamëh."

Koe A Piun A Hat Pa Hat
Luk 6:29-30
38 E Ieesu' to toto avoe' e non
pare' soe pan, "Eöm to pënton voh
em pa soe nee to soe voh ka neöm
pan,
'Ta pah te' se keh mirö' a matan a
meh te',
a, e' to vih non peöm se mirö'
varu' em pa te' mataneah.
Ka ta pah te' se keh tös kök a riu
rivon a meh te',
a, eöm se tös kök varu' em pa te'
riurivoneah.' *Eks 21:24; Lev 24:20; Lo 19:21*
39 Eö' to soe vaman rakah keo'
peöm. Koe a piun a hat no a meh
te' to nok manih peöm. Ta pah te'
se keh tapan a panömah, a, tarih,
parën he' na a meh papan, ke'

tapan. 40 Ta pah te' se keh vaho'
a oah manih po vahutët suk a ötop
pën, kën se keh hikta onöt nom a
piun a ötop pamëh, eën se he' eom
pe' po ohop vatonun pën. Parën
vatok pet na po ohop voon pën, ke'
kon. 41 A pah te' vëvënsun se keh iu
non a ö nën se te' a ma tah pe' pa
paeh a kiromita', a, eën se te' a ma
tah pe' pa poa kiromita'. 42 Ta pah
te' se keh hin a oah ta pah tah sën
he' eah, a, eën se he' eom pe'. Me ta
te' se kehkeh ötop non manih pën,
kën nat nom amun eah."

A Taate' Va Pa Iu O Te' Varih To Hat Ka Nom Oah Sih
Luk 6:27-28; 6:32-36

43 E Ieesu' to toto avoe' e non
pare' soe pan, "Moaan voh ne eöm
to tënan voh em pa soe to soe non
pan,
'Eöm se iu a ma poëëneöm,' *Lev 19:18*
'parröm rës o te' varih to hat ka
no neöm.' 44 Ivëhkëk, kuru nö' to
soe keo' peöm pan, 'Eöm se iu o
te' varih to vakihat me a no neöm,
parröm hin na o va'aus manuh pe
Sosoenën, ke' ururuan o te' varih
to hihinën a no neöm. 45 Eöm se
keh vatet a ma taate' varih, eöm
se tavus vamaman rakah em o pus
koa' pe Sosoenën e Tamëneöm va
pa vöön va kin. Pare' vavatvus
non ma' sih a potan, ke' paapa non
sih a napan varih to nonok ne a
ma taate' vih, me o te' varih to
nonok ne a ma taate' hat. Pare'
soe ka uhön ke' nus ma' manih po
te' varih to nonok ne a ma taate'
totoopin, me ro te' varih to hikta
te' totoopin ne manih po epep pe
Sosoenën. 46 Eöm se keh iu varoe
nem o te' varih to iu a no neöm,
keteh se po' voen a neöm? A nap
kokon takis to nonok e ne pa pah
taate'. 47 Ke eöm se keh vih varoe
ke nem a kën kea peöm, eöm se po'
vih oah vah va i ro upöm te' nih?
Suk ataeah, o te' varih to hikta nat
ne sih pe Sosoenën to vih me ke ne
pa ma kën kea pee. 48 Ka ma taate'
peöm sih te' totoopin va ne manih
pa ö no a taate' pe Tamëneöm vöh
pa vöön va kin to te' totoopin va
non.' "

6

A Taate' Va Pa Va'aus A Meh Te'

1 "Matop nem, eöm se nat nem
nok a ma taate' va'aus peöm marën
a ö no te' se ep. Eöm se keh
nonok va nem nën, eöm to hikta
onöt nem a kon o voen vih peöm,
manih pe Tamëneöm vöh pa vöön
va kin. 2 Eën se kehkeh he' nom ta
tah pën manih po te' arus, koe a piu
vovoh a suvin vamanih pa ö no te'
möhmöh to nonok va ne sih manih
pa ma koman iuun hinhin sone' me
manih pa ma hanan. Ee a pap te'
pikpiuk möhmöh poë varih to iu ne
pan a napan se kë ne a ma ëhnëëre.
Eö' to soe vaman rakah keo' peöm,
a pap te' poë varih to kon vahik voh
ee pa ma voen pee. 3 Eën se kehkeh
va'aus nom o te' arus, ka papkiruk
nat non a nat pataeah no a pap-
matö pën to nonok non. 4 Ivëh, ka
taate' va'aus pën sih te' vakoaan
non, eën tome' te' va nom manih
pa te' möhmöh. Ke Tamömah sih
nat non a ma va'aus pën a vakoaan,
pare' piun ken pën pa ma va'aus
poë varih."

A Taate' Va Pa Hin
Luk 11:2-4

5 "O poen nöm to hinhin nem,
eöm se nat nem nonok va nem pa
ö no te' moko' rivoe to nonok va ne
sih, ee to iu rakah ne a ö nee se sun
ne koman a ma iuun hinhin sone',
me manih pa ma hanan. Pare hin-
hin ne pan a napan se inan ne pee
o te' va pa hin. Pare ta ne rapoë.
Keö' to soe rakah keo' peöm, a pap
te' poë varih to kon vahik voh ee po
voën pee.

6 "Ivëhkëk, eöm se kehkeh hin
nem, eöm se ho manih pa koman a
ö te'te' peöm, parröm papanih ma' o
hopa' parröm hin na pe Tamëneöm
vöh na to hikta epep no eah. Ke
Tamëneöm pamëh to nat non pa
inan a tah to tatanok vakoaan non.

7 “Ko poen nöm se hin, eöm se
nat nem soe ta ma moeh soe peo,
vamanih po te' moko' rivoe, ee to
sosoe akuk rakah e ne pa tah to
hikta te' non ta pusun eah. Ee to
koman ne pan ee se nok ta ma soe
peo ke Sosoenën sih pënton a ma
hin pee. 8 Koe rakah a vatet a ma
taate' pee. Eöm se kehkeh hin nem
ta pah tah manih pe Tamëneöm,
e Tamëneöm to nat momoaan vur
en pataeah nöm to kökööt e nem.
9 O poen nöm se hin, eöm se soe
vamanih pa hin peöm,
‘Tamamöm eën to te' nom vöön va
kin.
Emöm to hin nem pan a ëhnöömah
se te' vasio' tamoaan non.
10 A Matop Vih pën se nö ma'.
Kemöm sih vatet vavih o iu pën
manih po oeh,
vamanih pa ö nee to vavatet
va ne sih manuh pa vöön va
kin.
11 He' a ma' möm a taëën to onöt
non a ma poen kurus.
12 Ihan anoe a ma hat pemöm,
vamanih pa ö nemöm to ihan
anoe va voh in a ma hat
no upöm te' to nok ka
möm.
13 Parën nat nom vaonöt a punö',
ke' tavus manih pemöm,
kon këh a möm a ma punö'
pe susun po ora' hat.’ ”
14 “Oman rakah! Eöm se keh ihan
anoe a hat pa meh te' ne' to nok
manih peöm, ke Tamëneöm vöh pa
vöön va kin me se ihan anoe en pa
ma te' hat peöm. 15 Eöm se keh hikta
ihan anoe a ma hat po upöm te', e
Tamëneöm me to hikta se ihan anoe
non a ma te' hat peöm.”

A Taate' Va Pa Vapenpen Pa Taëën

16 “Eöm se keh vapenpen nem pa
taëën, eöm se nat nem ep vatamak
va nem po te' moko' rivoe. Ee se
ep vatamak ne pan a napan se ep
ne rapoë to vapenpen ne pa taëën.
Ivëh, kö' soe rakah keo' peöm. Ee
to kon vahik voh ee pa ma voen
pee. 17 Ivëhkëk, eöm se keh vapen-
pen rakah nem pa taëën, huip a
uvineöm ko pupui a matëëneöm.
18 Ivëh, ka napan sih ep ka no
neöm pare koman ne pan eöm to
hikta vapenpen nem pa taëën. E
Tamëneöm vöh no a napan to hikta
epep ne sih poë, e' varoe a paeh to
ep non, e' ro ko to ep non pa tah
vakoaan ko se piun ken peöm.”

A Taate' Va Pa Te', To Te' Me Non A Ma Tah Peo Manuh Pa Vöön Va Kin

Luk 12:33-34

19 E Ieesu' to toto avoe' e non
pare' soe pan, “Eöm se nat nem
ununun nem ta ma moeh tahkoek
peöm manih po oeh vëh. Manih
po oeh vëh no pui me o rato' to
mimirö' vi ne a ma moeh tah. A
nap kakaveo to onöt rakah e ne pa
kök a iuun peöm, ko kaveo vahik
ee pa ma moeh tavaho' peöm.
20 Ivëhkëk, eöm se vatet a ma taate'
vih manih po oeh, a ma taate' poë
varih to ununun a tahkoek peöm
manuh va pa vöön va kin. Suk
ataeah, manuh va pa vöön va kin
no o pui me o rato' to hikta te'
ne nën marën a mirö' a ma moeh
tahkoek peöm. Me a nap kakaveo
to hikta te' ne nën marën a kök a
iuun ko kaveo a ma moeh tahkoek
peöm. 21 A ö poanheh no a ma
moeh tahkoek peöm to pet ne, no
o kupu peöm se pah pet vakis e ne
na nën.”

A Te' He'he' To Te' Me Non O Maaka

Luk 11:34-36

22 “O matan to te' va non manih
po ram va pa sionin. Ivëh, ka
matömah se keh te' maaka non, eën
se ep vavih e nom, ka sioniumah
te' me e non po maaka. 23 Ivëhkëk,
a matömah se keh hat, eën hikta
se ep vavih nom, ka sioniumah te'
me e non pa popoen. Ivëh, kën se
matop nom, suk ataeah, eën se keh
te' me nom pa popoen, eën se mirö'
suntan hah eo.”

A Hikta Pah Te' To Onöt Non A Kiu Manih Pa Poa Torara
Luk 16:13

24 "A hikta pah te' to onöt non a
matop a kiu pa poa torara, e' se hat
ke non pa paeh, pare' iu e non pa
meh. E' se pëpënton e non pa soe
pa paeh, pare' he' tonun e non pa
meh. Eöm to hikta onöt nem tavus
a te' kikiu pa poa te', e Sosoenën me
a moni'."

A Taate' Va Pa Kokoman Vörep Me O Kokoman Punis
Luk 12:22-31

25 Ke Ieesu' sosoe avoe' ke non
pa ma vamomhë pe' pan, "Ivëh,
kö' soe ka neöm, eöm se nat nem
koman vörep nem o to'to' peöm,
paröm soe vamanih pan, 'Ea se
ëën nös ataeah, ke' ea se kaak nös
ataeah?' Paröm nat nem koman
vörep nem a sionineöm, paröm soe
pan, 'Ea se rara ataeah?' A taate'
va pa vatet o iu pe Sunön ko te'
vavih oah e non pa taate' va pa
ëën vamhun. O to'to' to apuh oah
rakah e non pa sioniumah me e' to
apuh oah e non pa tah ohop. 26 Ep
këk öm po növan varih to nönö vah
ne sih, ee to hikta nepnep taëën
ne sih, ko osoes ne. Pare hikta
ununun taëën ne sih pa ta ma iuun
vavaho' taëën. Ivëhkëk, e Sosoenën
to mamakën e non pee. Ke eöm
varih o te' eöm to apuh oah e nem
po növan. 27 Eöm se nat nem karë
vörep suk nem a ma tah varih po
oeh, ee to hikta se varë pet ne a pop
peöm.

28 "Vahvanih köm koman vörep
nem a ohop peo? Eöm se inan
voh pa ö no a töpka' to pupu va ne
manih pa ma supui. Ee tötöpka'
vah va ne sih nih? Ee to hikta
kikiu vëhva' ne sih pa vatëk hah
rea. 29 Ivëhkëk, eö' to soe voh
keo' peöm, moaan voh e Solomon
to ohop non a ma ohop mamatan
vavih pe', ivëhkëk, a matan vavih
pa ma töpka' varih to matan vavih
oah e ne pa ma ohop pe Solomon.
30 E Sosoenën to vavatëk vavih e
non po meon vëh. Ka sinup nee
se puit ko vi ee po sura'. Ko meon
to te' va non nën, e Sosoenën to
rara non sih poan. Ivëh, köm se
nat va nem manih pan, e Sosoenën
to matop vavih oah e non peöm
vamanih pa ö ne' to matop va i
non o meon. O si' vaman peöm
to sone' vörep. 31 Eöm se nat nem
koman va nem manih pan, 'Ea se
ëën ataeah, para kaak ataeah, para
ohop ataeah?' 32 Ahik, a napan
varih to hikta te' me ne o vaman
to kokoman vörep ne a ma tah poë
varih. Ivëhkëk, e Tamëneöm va
pa vöön va kin to nat e non pa ö
nöm to kökööt nem a ma tah poë
varih. 33 Ivëhkëk, a tah to apuh oah
non pa ö nöm se iu nem a ma tah
vih to he' vaeö non e Sosoenën e
Sunön peöm. Paröm vatet a taate'
totoopin pe'. Ke' se he' a neöm a ma
tah nöm to kökööt nem manih pa
matop vih pe'. 34 Ivëh, köm se nat
nem kokoman vörep nem ataeah
se tavus sinup me pa ma papaeh
poen. A ma poen poë varih to te'
me ne a ma punis koman pee."

7

A Taate' Va Pa Vöknah A Taate' Pa Meh Te'
Luk 6:37-38; 6:41-42

1 "Eöm se nat nem kiiki a ma
taate' hat pa meh te'. E Sosoenën
me se hikta kiiki a ma te' taate'
hat peöm. 2 E Sosoenën se kiiki me
en pa ma taate' peöm, vamanih pa
ö ne eöm to kiiki va i nem a ma
te' taate' po upöm te'. A ma tah
varih nöm to he'he' akuk nem sih o
upöm te', e' a ma tah poë varih ne
Sosoenën se piun hah ken peöm.

3 "Vahvanih kën kute' vavi' nom
a tapisik sone' vëh to te' non pa
matan e kea pën, ivëhkëk, eën
to hikta koman nom a tanaon
apuh vëh to te' non pa matömah?
4 Vahvanih, kën soe ke kea pën pan,
'Kea kö' kan këh na a matömah pa
tapisik vëh pa matömah.' Ivëhkëk
vamomoaan nën se inan hah voh

eo, eën to te' vanun e nom pa
tanaon apuh vëh to te' non pa
te' matömah. 5 Eën a te' moko'
rivon, kon momoaan a tanaon
apuh vëh to te' non pa matömah. Ko
vasuksuk po' nën se ep vamaaka
nom, parën pah kan takin po' a
tapisik sone' vëh to te' non pa
matan e kea pën. A pusun in a
soe va'ih to soe va non manih pan,
'Eën se ep momoaan voh pa hat
pën, parën pah vatotoopin po' e kea
pën.' "

6 "Koe a he' o këh a tah vapenpen
to vaneah non pe Sosoenën. O këh
tome' tapiun ma' pare ëën ee peöm.
Paröm nat nem vi ke na o ku' a ma
mök vihvih peöm. O ku' to me' kom
tötöön i rapoë pa ma moeere."*

Hin Vakis E Sosoenën Ataeah Nën To Kökööt Nom
Luk 11:9-13

7 E Ieesu' to vavaato avoe' e non
pare' soe pan, "Hin vakis rakah na
manuh pe Sosoenën, ke' sih he' a
neöm ataeah ne eöm to kökööt nem.
Me eöm se keh vavaiu vah nem
e Sosoenën, eöm se taum em pe'.
Me eöm se keh tekteok o hopa', ke
Sosoenën se peret ken peöm. 8 Suk
ataeah, o te' varih to hinhin vakis
ne pe Sosoenën, ee se kon ee pa ma
taneah nee to kökööt e ne. Ko te'
varih to vaiu vah ne e Sosoenën,
ee se taum ee pe'. Ko te' varih to
tekteok ne o hopa', e Sosoenën se
peret ken pee.

9 "Eöm se po' nok vahvanih pa ö
no ta pah koa' peöm se keh hin e
tamaneah to mu', e tamaneah se
kës he' en pe' pa vös? Ahik. 10 Ke'
e koa' se keh hin e tamaneah ta
iian, e tamaneah se kës he' en pe'
pa kuru'? E' me ahik. 11 Eöm ro
te' hat, eöm to he'he' nem sih a
ma tah vihvih manih pa ma koa'
peöm. Ivëh, köm se nat vavih va
nem manih pan, e Tamëneöm to te'
non manuh pa vöön va kin, e' se he'
en ma' pa ma tah vihvih manih po
te' varih to hinhin ne poë."

12 "A ma taate' ne eöm to iu nem
pan o upöm te' se nok ka neöm, e'
a ma taate' poë varih ne eöm se
nok varu' ke raoe. Iva'ih a pusun
rakah in o Vavaasis pe Mosës, me o
Vavaasis po Te' Vanënën Soe."

A Hanan To Nö Non Pa Vöön Va Kin To Parin A Hiva'
Luk 13:24

13-14 E Ieesu' to vavaato avoe' e
non pare' soe pan, "Eöm se suk
rakah a hanan kopih. Pe' a hanan
to nö non manuh pa vöön va pa kon
kamis to parin a papanö', pare' tö
rakah pa suk, ivëh, ka nap peo va-
vatet ne a hanan pamëh. Ivëhkëk, a
te' hanan vëh to koe ke non manih
pa vöön va po to'to' tamoaan, to
parin sone' pare' kopih. Ke' hiva'
rakah e non pa napan pa suk, ivëh,
ka si' nap keok akuk to vavatet ne
a hanan pamëh. Ivëh, keöm se suk
rakah a hanan pamëh."

Eöm Se Matop Vavih Nem Po Te' Vanënën Soe Pikpiuk
Luk 6:43-44; 13:25-27

15 "Eöm se vamatop vavih rakah
nem po te' vanënën soe pikpiuk. Ee
to nat vi ne a nok a ma to marën
a vamanman a neöm. Pare te' va
ne manih po këh poa to ohop ma'
o peos sipsip ko huk vatët ma' po
sipsip to not ta te'. 16 Eöm se inan
koe raoe manih pa taate' hat nee
to nonok ne. A taate' vih to hikta
antoen non a tane' ma' manih pa
nap hat. E' to te' akuk va kov e non
manih, po no' voaën to hikta an-
toen non a pu tane' ma' po komön o
no' uris to'to', me o kakau to hikta
antoen non a vaveoh tane' ma' pa
vu kensun. 17 E' to ep va kov e non
manih, o nö' vih to vovoa' non sih
o voa' vih. Ko nö' hat to vovoa'
non sih o voa' hat. 18 O naon vih to
hikta onöt non a voa' o voa' hat. Ko
naon hat hikta antoen non a voa' o
voa' vih. 19 Ka naon kurus varih to

* **7:6:** A tah vapenpen me a ma mök vihvih ne Ieesu' to soe vapipino' suk non, ee to te' va ne manih, pa tah vapenpen to te' me non o vavaasis pe Ieesu'. A ma mök vihvih, to vëknöm ne o vavaasis pe'.

hikta vovoa' vavih ne, no a napan
se moes vi ko vi ee pee po sura'.
20 Eöm se inan koe i ro te' vanënën
soe pikpiuk, manih pa ma taate'
pee."

O Vamomhë Vamaman
Luk 13:25-27

21 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, "E' to hikta te' non
pan o te' kurus to popoka' a no neo'
pan, 'Sunön, Sunön, eën e Sunön
pemöm', se hop manih pa Matop
Vih va pa Vöön va Kin. O te' varoe
varih to vavatet ne a ma tah ne
Tamön vöh pa vöön va kin to iu
non se hop manih pa Matop Vih va
pa Vöön va Kin. 22 Manih po poen
ne Sosoenën se kiiki a ma taate'
pa napan, a nap peo rakah se soe
ka neo' pan, 'Sunön, Sunön, eën e
Sunön pemöm. Emöm to nonok
nem a ma kiu vanënën soe manih
pa ëhnöömah. Manih pa ëhnöömah
nemöm to veveo tavus nem o ora'
hat, pamöm nonok nem a ma tah
vatoksean.' 23 Kö' se soe vamaaka
rakah keo' pee pan, 'Këh a na neo'
öm, peö' to hikta nat no' peöm. Suk
eöm o te' va pa nok vatëh a ma
taate' hat.' "

A Poa Taate' Va Pa Eok A Iuun
Luk 6:47-49

24 "O te' varih to pënton ne a ma
tah nö' to sosoe no' pare vatet, ee
to te' va ne manih pa te' natnat to
eok a iuun pe' tonun a vös. 25 Ka
uhön nus ka ruen unat ka ivat ip
ma', pare' kö en pa iuun. Ivëhkëk
a iuun to hikta vu'. Suk ataeah a
te' natnat to eok a iuun pe' tonun a
vös. 26 Ivëhkëk o te' varih to pënton
varo ne a soe nö' to vavaasis no',
pare hikta vatet, e'e to te' va ne
manih pa te' papön to eok a iuun
pe' pa tonun o kösan. 27 Ka uhön
nus suntan ma', ka ruen unat ma'
ka ivat ip pet en ma', pare' kö en
pa iuun. Ka iuun takök, pare' vu'
vakëkëh rakah en manih po oeh."

28 E Ieesu' to sosoe vahik ko non
a ma soe pe' ka napan töhkak vahat
rakah ee po vavaasis pe'. 29 E Ieesu'
to hikta vavaasis va non manih po
te' nat in o Vavaasis pe Mosës. Ahik,
e' to vavaasis va non manih pa te'
to te' me non a tasun.

8

E Ieesu' To Vato' Hah A Pah Te',
To Te' Me Non A Mët Töpa'
Mak 1:40-45, me Luk 5:12-16

1 E Ieesu' to kunah tane' ma'
manuh pa tope, ka nap peo rakah
vatet poë. 2 Ka pah te' to te' me
non a mët töpa' nö ma' manih pe
Ieesu'. Pare' vatokon, ko soe ke
poan pan, "Sunön, eën se keh iu
nom kën vato' hah eom peö'." 3 Ke
Ieesu' vaket en pe', pare' soe pan,
"Eö' to iu e no'. Voon ah." Ka varu'
rakah vakomanih no a mët töpa'
to hik këh en pa sionineah. 4 Ke
Ieesu' vuhvuh poan pare' soe pan,
"Eën se nat nom vavatët ta meh te'
a tah va'ih to tanok manih pa sio-
niumah. Ivëhkëk, eën se nö parën
vataare varoe a sioniumah manuh
pa te' ësës he' po Jiu', köm ip ta
vöna' paröm ës ke na e Sosoenën va-
manih pa ö no Vavaasis pe Mosës to
soe vavoh, ka tah pamëh se vataare
non a napan a ö no mët pën to hik
en, kën voon hah eom."

E Ieesu' To Vato' Hah A Te' Kikiu
Pe Susun Pa Nap Vëvënsun Va Room
Luk 7:1-10

5 E Ieesu' to nö en manuh pa vöön
va Kapaneam. Ko poen ne' to vos
nën ka pah te' susun pa 100 te'
vëvënsun va Room nö en ma' manih
pe'. Pare' hin poan o va'aus, ko
soe pan, 6 "Sunön a te' kikiu peö'
to hara' non a kamis pare' koroh e
non ma' iuun. E' to hikta onöt non a
riu a sionineah. Me e' to hara' sun-
tan e non po kamis." 7 Ke Ieesu' soe
ken pe susun pa nap vëvënsun pan,
"Eö' se nö eo' nös parö' vato' hah
eo' pe'." 8 Ivëhkëk, e susun pa nap
vëvënsun to piun a soe pe Ieesu',
pare' soe pan, "Sunön sipoan, eö' to
hikta te' vih onöt no' a ö sën nö na
pa iuun peö'. Eën se soe varoe ko
ma' ka te' kikiu peö' to' hah. 9 Suk

ataeah, eö' me to te' no' paan in a te' vëh to vovoh ka non eo' pa he' a neo' a kiu. Eö' koman to te' me no' po te' vëvënsun to te' ne paan. Eö' se këh soe ke a te' pamëh, 'Nö ah,' ke' nö en. Eö' se keh soe ke a te' pan, e' se nö ma', ke' se nö en ma'. Eö' se keh ta' a te' kikiu peö', 'Nok a kiu va'ih', e' se pënton en pa soe peö'. Pare' nok en pa kiu pamëh." 10 E Ieesu' to pënton a soe va'ih, pare' pah kokoman vörep e non. Pare' soe ke ra napan varih to te' va'peh me ne poë pan, "O pöh man rakah, eö' to soe ka neöm, manih pa muhin va Israël eö' to hikta ep no' ta pah te' no vaman pe' to eh va non manih pa te' susun pa nap vëvënsun vëh.

11 Eö' to soe vaman rakah keo' peöm, a nap peo rakah to hikta te' ne ro Jiu' se tane' ma' manuh pa ö no a potan to pepeah ke non ma'. Me manih pa ö no a potan to kukunah koe ke non, ee se nö ma' pare iho' ko vaëën me Abraham, ke Aësak, ke Jekop, manih pa koman a Matop Vih va pa Vöön va Kin. 12 O Jiu' varih to koman vapiun ne pan ee se hop ee pa Matop Vih va pa Vöön va Kin, ivëhkëk, e Sosoenën se vate' en pee pa vöön popoen. Ka manih pa vöön pamëh no a napan se okook kov e ne, ko vakuskus rivon me e ne po kamis o apuh rakah.

13 E Ieesu' to soe ken pe susun pa nap vëvënsun pan, "A te' kikiu pën se to' en, suk eën to vaman nom pan e' se to' hah en." Ka varu' vakomanih no a te' kikiu to to' en.

E Ieesu' To Vato' Hah E Noan E Pita'
Mak 1:29-31, me Luk 4:38-39

14 E Ieesu' to nö en manuh pa iuun pe Pita', pare' taum e köövo noan e Pita' to koroh non. E' to hara' non a hiinana. 15 E Ieesu' to vaket pa koreneah ka hiinana pamëh hik këh en pe', ke' sun ko vamatop ken pe Ieesu' pa taëën.

E Ieesu' To Vavato' Hah A Ma Nap Peo To Hara' Ne A Ma Vu Mët
Mak 1:32-34, me Luk 4:40-41

16 Pa matan poen no a napan to te'te' kov e ne ma' po te' öt po ora' manih pe Ieesu'. Ke Ieesu' ta' o ora', kee këh ee po te'. E Ieesu' to vavahik a ma vu mët varih to öt ne a napan. 17 E Ieesu' to nok a ma tah vatoksean poë varih, marën a vapuh a to to tavus tane' voh manih pa rivon a te' vanënën soe vëh, e Aisaëa'. E' to soe voh pan,

"E' to te' a ma kamis pea,
pare' vahik en pa ma vu mët pea." *Ais 53:4*

A Pah Te' To Kehkeh Vatet Non E Ieesu'
Luk 9:57-62

18 Manih Kapaneam e Ieesu' to ep a napan to parin a peo vörep to tönun töön ne poë, pare' soe ke ra ma vamomhë pe' pan, "Ea se pahan ee manuh pa pap tonon vöh." 19 Ivëhkëk, a pah te' vavaasis to nat non o Vavaasis pe Mosës to nö ma' manih pe Ieesu', pare' soe ke poan pan, "Apuh, a ma vöön kurus nën to nönö nom, ne eö' se suk eo' pën." 20 Ke Ieesu' soe ke poan pan, "O këh poa to te' me ne a ma kove' te'te' pee, ko növan te' me ne pa ma he' te'te' pee. Ivëhkëk, eö' e Koa' Te' pa Napan Kurus to hikta te' me no' ta ö ne eö' se koroh ko vanot." 21 Ka meh te', e' e vamomhë koman pe Ieesu' to soe ke poan pan, "Topoan, vaonöt ka neo' ah, kö' nö parö' pe voh ma' e tamön." 22 Ivëhkëk, e Ieesu' to piun poan pare' soe pan, "Ahik, suk a ma' neo' ah, parën koe o te' varih to hikta kon avoe' ne o to'to' tamoaan, kee nö, pare pe o upöm te' mët pee."

E Ieesu' To Soe Ka Tuvuh Ke' Tö
Mak 4:36-41, me Luk 8:22-25

23 E Ieesu' to tok po parö' me a ma vamomhë pe', kee nö ee. 24 Ka ivat ip ma', ka supa susurap hop e non manih po komön o parö'. Ivëhkëk,

e Ieesu' a koroh varo. 25 Ka ma va-
momhë nö, pare kunkuin poë, pare
soe pan, "Topoan, Topoan, hehe a
ra ah, a si' ö hat, ko parö' roko' me
en pea." 26 E Ieesu' to piun rapoë
pare' soe pan, "Eöm nanaöp suk
nem ataeah? Eöm to te' me nem o
vaman to parin a sone'." Ke Ieesu'
sun, pare' ta' a tuvuh me a supa, ka
tuvuh tö en, ka supa hikta ririu hah
non. 27 Ka ma vamomhë pe' pah
töhkak vahat ee, pare soe ee pan, "A
te' vëh, e' rakah eteh? Ka tahi' me a
tuvuh tënan ee pa soe pe'?"

E Ieesu' To Veo Këh A Poa Te' Pa Tuvuh Hat
Mak 5:1-20, me Luk 8:26-37

28 E Ieesu' to pahan pet en
manuh pa pap tonon vöh, pare'
takin en pa muhin pa napan va
Gadara'. Nën no a poa te' no ora'
hat to te' ne manih pee, to nö ee
ma' pe Ieesu'. A poa te' poë varih
to te'te' ne sih po vapeepe. Ee pon
to vava'naöp ne sih a napan. Ka
napan hikta onöt ne a suk a hanan
to koe ke non po vapeepe pamëh.
29 Ee pon to nö ma' manih pe Ieesu',
pare kokoe' vakis rakah ee ma'
pan, "Koa' pe Sosoenën, eën se nok
ataeah manih pemöm? Eën to nö
pö' ma' pa vakmis a möm, ha? O
poen pën pa vakmis a möm to me'
avoe' e non ma'." 30 Ee to te' vatët
ne pa ö no vasun ku' peo to ënëën
ne. 31 Ko ora' hat hin vakis ee pe
Ieesu', pare soe ma' pan, "Eën se
keh veo a möm, emöm se nö ko hop
em po ku' varuh."

32 Ke Ieesu' soe ke rapoë. "Nö
öm." Ka ma ora' hat poë varih këh
ee pa poa te' pare nö ko hop ee po
ku' poë varih. Ko vasun ku' poë
varih vavaveo kunah ee pa ö vaere,
ko susurap ee na pa tonon, pare
vuk, ko mët vahik ee.

33 Ka napan varih to matop ne
sih po vasun ku' pamëh ep a tah
va'ih, pare varurusin ee. Ee to vos
manuh pa vöön apuh, pare vahutët
ee pa ma taneah to tanok töön
rapoë manih pa poa te' poë varih.
34 Ka napan kurus va pa vöön apuh
pamëh nö ee pa ep këh e Ieesu'. Ee
to ep ee pe', pare hin vakis poë, pan
e' se këh tavus a muhin pee, pare'
nö pa ta meh muhin.

9

E Ieesu' To Vato' Hah A Te' Tëtënkun
Mak 2:1-12, me Luk 5:17-26

1 E Ieesu' to peah en po parö',
pare' pahan hah en manuh pa pap
tonon vöh. Ko vos en pa vöön ko-
man pe' vëh Kapaneam. 2 Ka ma
pah te' te' ee ma' pa te' tëtënkun to
koroh non po pan pe'. Ke Ieesu'
inan o vaman pee, ivëh ke' soe ke a
te' tëtënkun pamëh pan, "Koa' peö',
vatö o kokoman pën, peö' to ihan
anoe eo' pa ma hat pën."

3 Ko te' vavaasis varih to nat ne
sih o Vavaasis pe Mosës to pënton
a soe pe Ieesu', pare vavasoe aven
e ne pan, "A te' vëh toto va non
manih toh? E' to sosoe o'oah e non
pe Sosoenën."

4 E Ieesu' to nat vahik en pa ma
kokoman pee, ivëh, ke' soe ke rapoë
pan, "Suk ataeah, köm te' me nem
o kokoman hat? 5 E' hikta te' hiva'
non pa soe ke a te' tëtënkun vëh pan,
'A ma hat pën nö' to ihan anoe eo'".
Suk ataeah, o upöm te' to hikta an-
toen ne a inan vamanih pan a ma
hat pe' to hik ee. Ivëhkëk, e' to hiva'
oah e non pa soe ke a te' tëtënkun
pan, 'Eën se sun, ko nö eom'. Suk
ataeah, a ma napan se ep ne, pan a
te' pamëh to to' hah en. 6 Ivëhkëk,
eö' se vamaaka ka neöm a pah tah,
köm se vaman, ko nat ka neo' e Koa'
Te' pa Napan Kurus to te' me no' pa
tasun manih po oeh marën a ihan
anoe a ma hat. Ivëh, kö' ta' eo' pa te'
tëtënkun pamëh pan, 'Sun ah, parën
kon o pan pën, ko nö eom manuh
pa iuun pën.' "

7 Ka varu' rakah vakomanih no
a te' tëtënkun pamëh to sun, pare'
kon o pan pe', ko nö en pa iuun pe'.
8 Ka napan varih to ep ne pa tah ne

Ieesu' to nok manih pa te' tëtënkun
pamëh töhkak rakah ee. Pare naöp
ko pah kë ee pa ëhnan e Sosoenën.
Suk ataeah, e Sosoenën varoe kuru
to he' o vu kikis vëh manih pa te' va
po oeh ke' nonok non a ma kiu to
matan va ne manih.

E Ieesu' To Vaoe E Matiu, Tere'
Suk Poan
Mak 2:13-17, me Luk 5:27-32

9 E Ieesu' to këh a ö ne' to te'te'
non, pare' ep a pah te' kokon takis
to iho' non pa iuun kokon takis. A
ëhnaneah e Matiu. Ke Ieesu' soe ke
poan pan, "Suk a ma' neo' ah." Ke
Matiu sun, pare' vatet en pe'.
10 Po poen ne Ieesu' to ënëën non
manih pa iuun pe Matiu, me a nap
kokon takis, me ro te' no a ma taate'
pee to hat, me a ma vamomhë pe',
11 ko Parësi' ep e Ieesu' to ënëën
va'peh me e non pa nap kokon
takis, me ro te' no a ma taate' pee to
hat, pare hi ee pa ma vamomhë pe
Ieesu' pan, "Vahvanih ke tövavaasis
peöm ënëën va'peh me non pa nap
kokon takis me ro te' no a ma taate'
pee to hat?"
12 E Ieesu' to pënton a soe va'ih no
Parësi' to ihi ne a ma vamomhë pe',
pare' soe ke rapoë pan, "O te' varih
to hikta hara' ne a mët, e'e to hikta
nönö ne pa ep e rökta'. Ahik. A na-
pan varoe varih to hara' ne a mët
to nönö ne pe rökta'. 13 Eöm se nö
parröm kokoman këh a pusun a soe
va'ih to kiun non po Puk Vapenpen
to soe non pan,
'Eö' to iu oah no' a taate' iu te'.
E' a taate' pamëh to apuh oah
non a ö nöm to ip a vöna',
parröm ës ke na e Sosoenën.'
Hos 6:6
Eö' to hikta nö voh ma' pa va'aus
o te' varih to koman ne pan ee ro
totoopin. Ahik. Eö' to nö voh ma'
pa va'aus o te' varih to nat va ne
manih pan ee ro te' hat."

A Taate' Va Pa Vapenpen Pa Ëën
Mak 2:18-22, me Luk 5:33-39

14 Vasuksuk no a ma vamomhë
pe Jon Tövapupui to nö ma' manih
pe Ieesu', pare hi poë pan, "Vah-
vanih, kemöm me ro Parësi' va-
vatet e nem pa taate' vapenpen pa
ëën? Ivëhkëk, a ma te' vamomhë
pën to kök ee pa taate' pea, pare
hikta vapenpen ne pa ëën a taëën."

15 Ke Ieesu' piun rapoë pare' he'
a soe vapipino' to vamaaka non a
kiu pe' pare' soe ke rapoë pan, "E'
to vih pö' non pa ma te' pe voe
tövaen vavoon se hara' vatamak
ne? Ahik. E voe tövaen vavoon
se keh te' va'peh me non raoe, ee
hikta se hara' vatamak ne. Suk
ataeah, ee to vaeö me ne e voe
tövaen vavoon. Ivëhkëk, a ma poen
se tavus ma' no upöm te' se me ke
ee pe voe tövaen vavoon, ke' këh
en pa ma te' pe'. Manih po poen
pamëh e'e se vapenpen ee pa taëën.
Suk ataeah e'e to tamak e ne poë.
Ivëh, ka peah hah pe Ieesu' manuh
kin to te' va i non manih pe voe
tövaen to këh a ma vamomhë pe',
kee vapenpen ne a taëën."

16 E Ieesu' to sosoe vapipino'
avoe' e non, pare' he' o meoh pöök
soe vapipino' to vamaaka non o
vavaasis voon pe', pare' soe pan, "A
hikta pah te' to onöt non a kurus a
ta rara voon pare' kunpip a töhko'
vëh to te' non po ohop vamoaan.
E' se keh nok va nën, pare' pupui
vatëh non o ohop pamëh, e' se mirö'
oah rakah en po ohop, ka ta rara
vëh to kunpip non a töhko' tanunu'
ka töhko' pah tökrus va'puh oah en.
17 Me a hikta pah te' to isu o voaën
voon manih po pëk vamoaan nee
to kun po kap sipsip. E' se keh isu
en po voaën voon o voaën voon se
kurus en po pëk vamoaan. Suk o
pëk vamoaan to hikta onöt non a
tëptot. Ivëh, ko pëk se tökrus en ko
voaën tako' en. Ahik. Eöm se isu o
voaën voon manih po pëk voon nee
to kun po kap sipsip."

Ivëh, ka se nat no öt vatös in
o vavaasis moaan me o vavaasis
voon pe Ieesu'.

E Ieesu' To Vato' Hah E Koa' Mon Pe Jaërus, Pare' Vavih Hah E Köövo To Hariun O Ohop Pe'

Mak 5:21-43, me Luk 8:40-56

18 E Ieesu' to vavaato avoe' me
e non pa ma vamomhë pe Jon
Tövapupui, ka pah te' to susun non
pa iuun hinhin sone' nö ma', pare'
vatokon manih pa matan e Ieesu',
pare' soe pan, "Varu' rakah vako-
manih ne koa' mon peö' to mët en.
Kö' iu no' a ö nën se nö, parën har-
iun eah pa koreomah, ke' to' hah."
19 E Ieesu' me ra ma vamomhë pe'
to sun, pare nö me ee pe susun
va pa iuun hinhin sone' manuh pa
iuun pe'.
20 Ee to te' avoe' e ne manih
hanan, ka pah köövo to vavahuh
voh non o era' po pöh havun me
ro pöök kirismas to huk vatët ma'
tonun e Ieesu'. Pare' hariun a ö
noton in o ohop pe'. 21 Suk e' to ko-
man aven non manih po kokoman
pe' pan, "Eö' se keh hariun akuk
o ohop pe', ka mët vëh hik këh en
peö'."
22 Ke Ieesu' tarih, pare' ep in e
köövo pamëh, pare' soe ke poan
pan, "Vaeö rakah ah, koa' peö'. Eën
to vaman nom neo', ka mët pën
hik këh en pën." Ka varu' rakah
vakomanih no era' to hikta nönö
hah non ma', ke' hara' vavih en.
23 E Ieesu' to nö, pare' tavus en
manuh pa iuun pe susun pa iuun
hinhin sone', e' to ho pare' taum
en pa napan to vaokook ne. Ko
upöm nonok ne a ma taokook. 24 Ke
Ieesu' soe ke rapoë pan, "Sun öm,
ko tavus, e koa' mon vëh to hikta
mët. E' to koroh varoe." Ivëhkëk,
a napan varih to okook ne to va-
pikpiuk e ne pe', pare vavövöne'
suntan ee pe'.
25 E Ieesu' to veo tavus vahik en
pa napan, pare' ho en manuh pa
ö ne koa' to pet non, pare' öt a
koreneah, ke' to' hah en.
26 Ko vahutët va pa tah ne Ieesu'
to nok nö vavah en manih pa ko-
man a ö muhin pamëh.

E Ieesu' To Vato' Hah A Poa Te' Keho'

27 Ke Ieesu' këh en pa iuun
pamëh, pare' nönö non ka poa te'
keho' suk ma' poë, pare taneo ee
pa kokoe' suk na poë pan, "Koa'
supnai' pe Devit uruan a möm ah."
28 E Ieesu' to nö, pare' ho en pa meh
iuun. Ka poa te' keho' poë varih
vatet ho ee pe'. Ke Ieesu' hi rapoë
pan, "Eöm kës to vaman rakah e
nem peö' se kap hah eo' pa ma
matëëneöm?" Kee soe, "A, Topoan."
29 Ke Ieesu' vaket en pa poa
matëëre, pare' soe ke rapoë pan,
"Eöm to vaman em pa ö nö' se
nok vavih a neöm, ivëh, köm se ep
vamaaka em." 30 Ka poa te' poë
varih maaka matan ee. E Ieesu' to
vuhvuh rakah en pee pan ee se nat
ne hutët a tah va'ih to tanok manih
pee pon pa ta meh te'. 31 Ivëhkëk,
ee to këh e Ieesu', pare taneo ee
pa hutët a ma taneah ne Ieesu' to
nok manih pa koman a si' ö muhin
pamëh.
32 A poa te' poë varih to këkëh ko
ne e Ieesu' ka napan te' ee ma' pa
meh te' no a ora' hat to vapapön
non poan, ke' hikta onöt non a to.
33 E Ieesu' to ta' vakis rakah en pa
ora' pan, e' se këh tavus a te' pamëh,
ke' vaato hah. Ka te' papön pamëh
taneo hah en pa to. Ka napan pah
vatötöhkak ee, pare vasoe ee pan,
"Ahik ta pah tah na to ep voh no to
te' va non manih Israël." 34 Ivëhkëk,
o Parësi' to soe pan, "E susun po
ora' hat to he' kikis non sih poan,
ke' veveo këh non a napan pa ma
ora' hat."

E Ieesu' To Tamak A Ma Napan

35 Ke Ieesu' vavavih vah kov e
non pa ma vöön apa'puh me a ma
si' vöön sosone', pare' vavaasis non
a napan pa ma koman iuun hinhin
sosone' pee. E' to vavaasis non
raoe pa Soe Vih va pa Matop Vih pe
Sosoenën. Me e' to vavato' hah non
a ma napan varih to te' me ne a ma
vu mët me a ma vu kamis manih
pa ma sioniire. 36 E' to ep a napan

to peo vörep, pare' pah uruan en
pee, suk ataeah, a ma kokoman
pee to nun, kee hikta nat ne peteh
se va'aus rapoë. Ee to te' va i ne
manih po sipsip varih no a hikta te'
to matop non rapoë. 37 Ke Ieesu'
soe ke ra ma vamomhë pe' pan, "A
napan o pöh peo to vamatop ne a
vaman a neo' pa ö söm va'aus raoe.
Ivëhkëk, a hikta nap peo pa vatvus
ke raoe a Soe Vih. Ee to te' va ne
manih pa voa' to vamatop manih
koman a rak, ka hikta nap kiu peo
pa oes a voa', 38 Ivëh, köm se hinhin
nem e Sosoenën, ke' se vamatop a
ma napan peo, kee vaman a neo'.
Eöm se hinhin nem e Sosoenën, ke'
vanö ma' a nap kiu peo manih pa
rak."

10

A Ma Ëhnëëra Ma Aposol Pe Ieesu'
Mak 3:13-19, me Luk 6:12-16

1 E Ieesu' to vaoe ununun en pa
havun me ra poa vamomhë pe',
kee nö ee ma'. Ke' he' rapoë a
tasun pe', marën a veo këh a napan
po ora' hat, me a vavahik a ma
vu kamis, me ma vu mët. 2 Iva'ih
a ëhnëëra ma aposol pe Ieesu'. A
te' a vamomoaan ivëh, e Saëmon
a meh ëhnaneah e Pita', ke kea pe'
Ëndru'. Ke Jëmis pen kea pe' Jon,
ee a poa sunai' Sëbëdi'. 3 Ke Filip
pen Batromio'. Ke Tömas, ke Matiu
vëh, a te' kokon takis. Ke Jëmis e
sunai' Apias, ke Tëdius. 4 Ke Saëmon,
a te' vëh to tane' voh ma' po kum
nee to popoka' ne Sërat.* Ke Jiutas
Iskariot, to tane' ma' Kariot, e' a te'
pamëh se vikuh e Ieesu' manuh pa
koreera napan varih to hat ov e ne
poë.

E Ieesu' To He' Kiu A Havun Me Ra Poa Vamomhë Pe' Pare' Vanö Rapoë
Mak 6:7-13, me Luk 9:1-6

5 E Ieesu' to hara' vanö a havun
me ra poa vamomhë pe', pare' soe
ke rapoë pan, "Nat nem nö manuh
pa napan to hikta te' ne pan ee
ro Jiu'. Me pa ma vöön no napan
va Samëria' to te' ne. 6 Eöm se nö
manuh pa napan va Israël, suk ee
to te' va ne manih po sipsip to ro
këh a te' to matop non rapoë. 7 Eöm
se nö, ko vavaasis a tah va'ih, "A
Matop Vih va pa Vöön va Kin to
vatët en ma'." 8 Eöm se nö parröm
vavato' hah o te' varih to hara' ne
a ma kamis, ko kunkuin hah o te'
mët, kee to'to' hah ee. Parröm vato'
hah o te' varih to te' me ne a mët
töpa' manih pa sioniire, ko veo këh
o te' po ora' hat. Eö' to he' akuk eo'
peöm po kikis va'ih, köm se nö ko
va'aus akuk o upöm te'. Parröm nat
nem hin raoe o voen.

9 "Eöm se nat nem te' ta moni'
vamanih pa gol, me a silva', me
a kopa' manih pa ma kove peöm.
10 Ko poen nöm to nö, eöm se nat
nem te' to kove, me to pöök ohop,
me ta su', me to toknon. Suk
ataeah, a te' to kiu vakis non pa
va'aus a napan, a, a napan se he' ee
pe' pa taëën.

11 Pare' soe pet ke rapoë pan,
"Eöm se keh vos pa ta' vöön apuh,
me ta si' vöön sone'. Eöm se inan
vavih peteh va pa vöön pamëh no
a taate' pe' to vih, pare' totoopin.
Parröm te' va'peh me nem eah pa
iuun pe', ke' antoen po poen nöm
se këh a vöön pamëh. 12 Eöm se
keh ho pa ta pah iuun, eöm se soe
ke ra napan va pa iuun pamëh
pan, 'E Sosoenën se he' a neöm
a taate' moomo.' 13 Kee se keh
kamö' ee peöm, këh ma' o kokoman
tö me a soe vih peöm, kee te' me
ne. Ivëhkëk, ee se keh rës ee peöm
manih pa iuun pee, kon hah këh
raoe o kokoman tö me a soe vih
peöm. 14 Ka manih pa ma meh vöön
no a napan se keh hikta vaoe a
neöm pa ma iuun pee, pare hikta

* **10:4:** A ma te' to tane' ma' po kum nee to popoka' ne Sërat, ee to vapus me ne a kaman va Room pan ee se matop koman hah a ne.

pënton a ma soe peöm. A, këh ma' a iuun me a vöön pamëh paröm susunuh o kusan vëh to te' non pa ma moeeneöm.† 15 Eö' to soe vaman rakah keo' peöm. Manih po poen ne Sosoenën se kiiki a taate' hat pa napan varih po oeh, a napan va pa poa vöön varih Södom me Gomora' ne' se vakmis vasone' en pee. Ivëhkëk a napan va pa vöön pamëh to koe ee pa pënton a soe peöm. Ivëh, ke Sosoenën se vakmis oah en pee."

A Ma Punis Se Tavus Manih Peöm
Mak 13:9-13, me Luk 21:12-17

16 "Pënton öm, eö' to vanö va ka neöm manih po sipsip to te' ne topnin o këh poa. Ivëh, köm se nö, paröm te' va'peh me nem raoe, paröm vataare raoe a taate' totoopin me a taate' natsean po kuru'. Paröm vatet a taate' po növan varih o panuh, suk ee to hikta nat ne pa mirö' a meh te', ka taate' pee tö. 17 Ko matop vavih nem po te' se öt a neöm, pare vaho' ee peöm po vahutët, ko ip ee peöm pa ma koman iuun hinhin sone' pee. 18 Ee se öt ee peöm, köm sun em pa matëëro te' apa'puh va pa kaman, me ro te' susunön, suk eöm to vaman, paröm vavatet a nem neo'. Köm soe tavus kem pee, me o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' a Soe Vih pe Sosoenën. 19 Ee se öt ee peöm, pare vate' ee peöm po vahutët, köm nat nem nanaöp nem raoe pan eöm se soe ke raoe a soe taeah, me eöm se piun raoe pa soe taeah. Manih po poen pamëh, no a Tuvuh Vasio' pe Sosoenën se vataare en peöm pa soe taeah nöm se soe tavus ke raoe. 20 E' to hikta te' non pan eöm koman ivarih se soe tavus a soe pamëh, ahik, a Tuvuh Vasio' pe Tamëneöm ivëh, se vatvus ma' a soe manih pa ma kokoman peöm, köm vatvus pet ke raoe."

21 "O te' se he' mët ee pa ma kea pee manih pa nap hat, kee ip vamët ee pee. Ka kën taman se nok va ee nën manih pa ma koa' pee. Ka ma koa' pee se hat ke ne pa ma tamëëre me ra ma sinëëre, pare ip vamët ee pee. 22 A napan kurus se rës ee peöm, suk eöm to vaman, paröm vavatet a nem neo'. Ivëhkëk, a napan varih to te' vakis ne pa te' a ma punis, pare öök na po poen no oeh se hik, e Sosoenën se hehe en pee. 23 Eöm se keh tahinën manih pa koman vöön pamëh, këh a vöön pamëh, paröm nö em pa ta meh vöön. Eö' to soe vaman rakah keo' peöm, eöm se me' avoe' e nem pa vahik a kiu peöm manih pa ma vöön va Israël, eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus he nö eo' ma'."

24 "E koa' va pa siku to hikta antoen non a te' oah e tövavaasis pe'. Ka te' kikiu me to hikta antoen non a te' oah e susun pe'. 25 E koa' va pa siku se keh iu non a ö no a taate' pe' se vatoe me non e tövavaasis pe', e' to vih e non. Ka te' kikiu se keh iu non a ö no a taate' pe' se vatoe me non e susun pe', e' to vih e non. Ivëh, ke eö' a te' to vovoh no' po vute' se keh kon o ëhnan vëh Belsebu, a, o vute' avoes peö' se kon ee pa ma ëhnan to te' hat oah e ne po ëhnan pamëh."

Ea Se Nanaöp Varoe No E Sosoenën
Luk 12:2-7

26 E Ieesu' to vavaato avoe' e non pare' soe pan, "Eöm se koe a naöp o te' varih to kehkeh mirö' a ne neöm. Suk ataeah, a ma kokoman vakoaan va pa mirö' a neöm amot se tera' ee, ka napan nat vahik ee pee." 27 Ka soe nö' to sosoe aven ka no' neöm, amot nöm se soe tavus eah pa matëëra napan. Ka soe nö' to vavisvis ka no' neöm, amot nöm

† **10:14:** A taate' va pa susunuh o kusan to te' non paan a moeera, e' a taate' po Jiu'. A taate' pamëh to vataare non a napan va pa vöön pamëh a ö ne Sosoenën se vakmis rapoë, suk ee to pënton varo e ne pa Soe Vih.

se sun, ko vatvus eah pa napan.
28 Eöm se nat nem nanaöp nem o
te' varih se ip vamët a ma sion-
ineöm, suk ee to hikta antoen ne
a ip vamët a ma apeneöm. E' to
te' ro non a pah te' vëh e Sosoenën
nöm se nanaöp nem eah, suk e'
se mirö' en pa ma apeneöm me a
ma sionineöm manih po sura' ësës
tamoaan."
29 "Eöm to nat e nem po növan
sosone' to hikta voen vapeah ne.
O voen pee to parin kunah, köm
se voen em pa poa növan pa paeh
a toea' ro. Ivëhkëk, a hikta paeh
va po si' növan poë varih se mët,
e Tamëneöm vöh pa vöön va kin
to koman e non pee. 30 Me e' to
ëh vahik voh en pa ma pa' uvin
kurus neöm. 31 Ivëh, köm se nat
nem nanaöp nem pataeah no a ma
napan se nok amot manih peöm,
suk eöm to te' oah rakah e nem po
si' növan sosone'."

Eën Se Soe Tavus Ke Ra Napan O Vaman Pën
Luk 12:8-9

32 E Ieesu' to vavaato avoe' e non
pare' soe pan, "Ta pah te' se keh va-
man a no neo', ko vatvus a ëhnaneo'
manih pa matëëra ma napan, a,
eö' me se vatvus eo' pa ëhnan a te'
pamëh manih pa matan e Tamön
vöh pa vöön va kin. 33 Ivëhkëk, a te'
se keh vonih en pan e' to hikta nat
a no neo' pa matëëra ma napan, a,
eö' me se vonih eo' pe' pan eö' to
hikta nat no' pe' manih pa matan e
Tamön vöh pa vöön va kin."

A Napan Kurus Se Iu Rakah Ne E Ieesu'
Luk 12:51-53; 14:26-27

34 E Ieesu' to vavaato avoe' e non
pare' soe pan, "Eöm se nat nem
koman nem pan eö' to nö voh ma'
pa vahik a ma vapus va po oeh
vëh. Me eö' to hikta nö voh ma' pa
vahik a ma vaato vasuka', ahik, eö'
to te' varoe ma' o rapis rë. 35 Eö'
to nö ma' to vateera' a taate' va pa
vakihat.
E koa' oete' se rës en pe tamaneah,
suk e tamaneah to vaman en
peö',
ke koa' mon se rës en pe
sinaneah, suk e' me to
vaman en peö'.
e köövo muvaen se rës en
pe köövo töveneah, suk e
köövo töveneah to vaman
en peö'.
36 O vute' pe voe se tarih,
pare vahat koman hah me e
ne pe', suk e voe pamëh to
vaman en peö'." *Mai 7:6*

37 "O te' varih to iu oah ne a
ma tamëëre, me a ma sinëëre, pare
hikta iu vi a ne neo', ee to hikta onöt
ne a tavus a ma vamomhë peö'. Ko
te' varih to iu oah ne a ma koa' oete'
pee, me ra ma koa' mon pee, pare
hikta iu vi a ne neo', ee to hikta onöt
ne a tavus a ma vamomhë peö'.
38 Me a te' vëh to hikta koman non
a mët va'peh me a neo' pa kuruse,
e' me to hikta onöt non a tavus a
vamomhë peö'. 39 Ko te' varih se
keh matop tamoaan ne o to'to' pee,
pare hikta vavatet a ne neo', o to'to'
pee se ro amot ee. Ko te' varih se
keh koman a ne neo', pare mët suk
a neo', a, amot ee se kon ee po to'to'
tamoaan."

E Sosoenën Se He' O Voen Vih Peteh To Va'aus A Meh Te'
Mak 9:41

40 E Ieesu' to toto avoe' e non
pare' soe pan, "O te' varih to öt a
neöm pare vih ka neöm, ee to öt me
ee peö'. Me eteh to öt a neo', e' to
öt me en pe Sosoenën vëh to vanö
voh a ma' neo'. 41 E Sosoenën se he'
vaeö en peteh to me a te' vanënën
soe ko matop non poan pa iuun pe'.
E' se he' en pe' po vaeö to vatoe me
non po vaeö no a te' vanënën soe
to te' me non. Eën se keh me a te'
no a taate' pe' to totoopin manuh
pa iuun pën, ko matop i nom eah,
suk e' a te' to te' me non a taate'
totoopin, e Sosoenën se he' vaeö en
pën pa ö ne' to he' vaeö va in a te'
pamëh. 42 Eö' to soe vaman rakah
keo' peöm, eteh to koman non a

va'aus a ma vamomhë peö', me o upöm te' to vaman a no neo', pare' he' raoe a rui' tuvuh. A te' pamëh ne Sosoenën se he' en pe' po voen vëh to hikta antoen non a hik."

11

E Jon Tövapupui To Vanö A Ma Vamomhë Pe' Manuh Pe Ieesu'
Luk 7:18-35

1 E Ieesu' to soe vahik ken pa havun me ra poa vamomhë pe' pa soe ne' to vavaasis non rapoë. Pare' këh en pa ö ne' to te' non, ko nö en pa ma vöön va pa muhin va Galili' pa vavaasis me a vatvus a soe vih pe' manih pa ma napan.

2 Manih po poen pamëh ne Jon Tövapupui to te' avoe' e non pa nohnoh, pare' tënan na a soe va pa ma kiu ne Ieesu' to nonok non, e' to vanö en pa ma pah vamomhë pe' manuh pe Ieesu'. Kee hi poë pan. 3 "Ën pö' kove vëh a te' to se voh nö ma', ke', emöm se anoeh nem ta meh te' eh?" 4 Ke Ieesu' piun a soe pee, pare' soe ke rapoë pan, "Eöm pom se nö hah na manuh pe Jon, parëm soe vanat eah a ma taneah nöm to pënton, parëm ep in. 5 Eöm se soe vanat eah pan, 'O te' kekeho' to opoep hah ee. Me o te' varih o hathat ma moe to nö vavavih hah ee. Ko te' varih to te' me ne a mët töpa', a ma sioniire to voon hah ee. Ko te' papön tenë, tëtënan vavih hah ee. Ko te' mët, to'to' hah ee, ko te' arus pënton ee pa Soe Vih pe Sosoenën. 6 Ko te' varih to vaman a ne neo', me pa ma tah nö' to nonok no', ee se nat ne hara' vahat ne, ee se vaeö, suk e Sosoenën se tapui en pee.' "

7 A ma vamomhë pe Jon Tövapupui to nönö hah ko ne, ke Ieesu' taneo en pa vahutët ke ra napan a ma taate' pe Jon. Pare' soe rapoë pan, "Eöm nö voh nös pa moeh upin pa ep ataeah? A mëto no a tuvuh to taata non, ha? 8 Ke', eöm to nö voh nös ko ep in pa ta te' to ohop non o ohop matan vavih ih? Ahik. A napan to ohop ne a ma ohop ep vavih to te' ne sih pa iuun pa te' sunön. 9 Ke', eöm nö po' voh nös pa ep in ataeah, eöm to nö pö' voh nös pa ep a te' vanënën soe, ha? A, eö' to soe vaman rakah keo' peöm, a te' vanënën soe vëh e Jon, no a tasun pe' to apuh oah e non pa ma te' tasun po upöm te' vanënën soe. 10 Ke Jon ko pamëh no a soe to takiun suk voh manih po Puk pe Sosoenën to soe non pan,

"Pënton ah,
eö' se vanö nös a te' vëh se te' vovoh nös a soe peö' manem pën,
e' se vovoh ka oah,
pare' vamatop a hanan pën."
Mal 3:1

"Manih pa moeh upin no a pah te' to vavaoe no ma' pan,
'Vamatop öm a hanan pe Sunön,
parëm vatotoopin a ma hanan pe'.' "
Ais 40:3

11 "Eö' to soe vaman rakah keo' peöm, e Jon Tövapupui no tasun pe' to te' oah e non pa ma te' tasun po upöm te' manih po oeh. Ivëhkëk, a te' to te' va non manih pa si' koa' sone' manih pa Matop Vih va pa Vöön va Kin no a tasun pe' to apuh oah e non pa te' tasun pe Jon. 12 "Taneo non ma' po poen ne Jon to vavatvus non a soe pe', pare' öök non ma' manih kuru, a nap peo rakah to kehkeh hop ne manih pa Matop Vih va pa Vöön va Kin, vamanih pa napan to totoon ne o hopa' to hop manih pa Matop Vih va pa Vöön va Kin. 13 O Vavaasis po Te' Vanënën Soe, me o te' Vavaasis pe Mosës to vavatvus voh i ne a soe pe Sosoenën ke' öök ma' po poen ne sinan e Jon to vahuh poan. 14 Eöm se iu pënton nem a soe, eöm se pënton. O Puk pe Sosoenën to soe non pan a te' vanënën soe vëh e Elaëja' se nö ma'. O puk pamëh to hikta sosoe voh non pan e Elaëja' koman ivëh se nö ma', ahik, e' to

sosoe suk voh non e Jon vëh to nö
voh en ma'. 15 Eöm o te' varih to te'
me nem a tenëneöm, eöm se pënton
a soe va'ih!
16 "Kö' se po' vëknöm vah va in a
taate' pa napan vakuru nih, eö' se
nok ataeah to vëknöm non rapoë?
Ee to te' hutët e ne po si' koa' varih
o pëpënton varo, to iho' ne pa ma
ö totoaan, pare vavaasis piu ne,
ivëhkëk, o meoh upöm pee to hikta
vaëhëh ne. Kee varek ke raoe, pare
soe pan,

17 'Emöm to piu kem peöm po piu,
ivëhkëk, eöm to hikta pino'.
Kemöm vaëhëh kem peöm pa tah
okook vatamak,
ivëhkëk, eöm to hikta tamak to
ook.' "

18 E Ieesu' to toto avoe' e non,
pare' soe pan, "E Jon Tövapupui to
nö voh ma', pare' hikta ënëën vörep
non, ko hikta kakaak voaën non,
vamanih po upöm te'. Ivëhkëk, o
upöm te' to sosoe ne pan, 'A ora'
hat to te' non manih pe'.' 19 Eö' e
Koa' Te' Pa Napan Kurus to nö voh
ma', parö' ënëën e no', ko kakaak e
no'. Ka napan soe ee pan, 'Ep këk
öm pa te' vëh, e' a pah ënëën vörep,
pare' kakaak voaën suntan. Ke e' e
vamomhë pa nap kokon takis, me
ra napan va pa nok a ma taate' hat.'
Ivëhkëk, a napan to vavatet ne o nat
vih pe Sosoenën, e'e to vataare e ne
pa taate' vih, e' o nat vih rakah, suk
e'e to vaman ne e Sosoenën."

Varenan Rakah Pa Napan Varih To Hikta Panih A Ma Taate' Pee
Luk 10:13-15

20 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe vakis rakah ken pee pan,
"Varenan rakah pa napan va pa ma
vöön apa'puh varih nö' to nok a ma
tah vatoksean peo nën. Suk ataeah,
ee to hikta panih voh a ma koko-
man pee, pare vahik a nok vatëh
a ma taate' hat. 21 Varenan rakah
peöm a napan va pa poa vöön varih
Korasin, me Bëtsaëta'. A ma tah
vatoksean varih nö' to nok voh top-
niineöm se keh tanok voh pa na-
pan va pa poa vöön varih Taëa', me
Saëdon, a, a napan poë varih se voh
panih vahik voh ee pa ma taate' hat
pee. Ee se voh ohop a ma ohop
tatasi, pare vauh o ö to vataare non
a ö nee to tamak ne a ma taate'
hat pee. Ivëhkëk, ee hikta panih
a ma taate' hat pee. 22 Eö' to soe
vaman rakah keo' peöm, amot po
poen ne Sosoenën se kiiki non a ma
napan, a punis va Saëdon, me Taëa'
hikta se te' apuh va non manih
pa te' punis vëh nöm se taum, suk
eöm to ep voh em pa ma vëknöm
nö' to nonok voh no' topniineöm,
ivëhkëk, eöm to hikta panih, ko va-
man. 23 Ke eöm varih a napan va
pa vöön vëh Kapaneam! Eöm se nat
nem koman nem pan, e Sosoenën
se ta a no neöm, suk eöm to ep
voh e nem peö', ko pënton voh e
nem peö'. Ivëhpëhkëk, e' se vi a
neöm po sura' ësës tamoaan. Suk a
ma tah vatoksean varih nö' to nok
voh topniineöm se keh tanok voh
manih Södom, a napan va pa vöön
pamëh to hikta se nonok vatëh ne
a ma taate' hat. Ka kuru va'ih no a
vöön pamëh se te' non a vöön apuh
rakah. 24 Ivëhkëk, eö' to soe keo'
peöm, manih po poen no a napan
se tavus manih po vahutët apuh pe
Sosoenën, a punis vëh to tavus voh
manih pa vöön vëh Södom, to hikta
te' apuh va non manih pa te' punis
vëh nöm se taum."

Eöm Se Nö Ma' Peö', Paröm Vanot
Luk 10:21-22

25 Manih po poen pamëh ne
Ieesu' to soe pan, "Tamön, eën e
Sunön va pa vöön va kin me po oeh!
Eö' to vaeö rakah me nös oah, suk
eën to koaan voh a ma tah varih
manih pa nap natnat, me a nap
natsean va po oeh. Ivëhkëk, eën
to vataare eom pe' po te' to te' va
ne manih po si' koa'. 26 Tamön, a
ta va'ih to tanok, to suk e non po iu
me o manin koman pën."

27 E Ieesu' to hin vahik en, pare'
tarih ma' manih pa napan varih
to pënton ne poë, pare' soe pan, "E
Tamön to he' voh en peö' pa ma
moeh tah kurus. Ka hikta te' to
nat non pe Koa', e Taman varoe
to nat non. Me a hikta te' to nat
non pe Tamön, e Koa' varoe, me ro
te' varih ne Koa' to iu vataare non
raoe e Tamön, e'e me to nat e ne pe
Tamön."
28 "Eöm varih a napan to kamis
rakah nem sih pa te' a ma vu punis,
eöm se nö ma' peö', kö' sih he' a
neöm o vanot. 29 Öt öm o vavaasis
peö', parom kon o nat peö', suk eö'
a te' kamö', parö' te' no' paan a
Tuvuh Vasio'. Suk ataeah, eö' to
vöknah no' sih o iu peö', ko hikta
se he' punis a no' neöm, köm taum
em po vanot. 30 Ko vavaasis nö' to
he' a neöm, e' o tö rakah pa kon, ka
teen nö' to he' a neöm, nöm se te', to
parin are rakah."

12

A Soe Va Pa Hikta Kiu Po Poen Apaapo
Mak 2:23-28, me Luk 6:1-5

1 Ke' hikta te' rë non, vasuksuk
in a ö ne Ieesu' to kömköm varu'
non a napan va Kapaneam. Manih
po pöh Poen Apaapo e' me a ma
vamomhë pe' to nönö vah ne pa
koman a rak vëh nee to nep voh
a kon. Ka ma vamomhë pe' maë,
pare kökök a ma voa' kon, ko ëën ee.
2 Ko Parësi' ep in a tah va'ih no va-
momhë pe Ieesu' to nonok ne, pare
soe va ee manih pan o vamomhë
pe' to nok ee pa hat, suk o vaman
pee to soepip i non pa öt taëën ko-
man o Poen Apaapo, pare soe ke
Ieesu' pan, "Ieesu', a ma vamomhë
pën to nonok e ne pa taate' vëh to
vapenpen e non pa nok vamanih
po Poen Apaapo."
3 Ke Ieesu' piun a soe pee pare'
soe pan, "Eöm hikta ëh pö' voh pa
soe va pataeah ne Devit to nok
voh me ra ma vamomhë pe' to te'
va'peh me ne poë manih pa ö nee
to maë voh, ha? 4 E Devit me ra ma
vamomhë pe' to ho voh pa koman a
iuun vapenpen pe Sosoenën, pare
ëën ee pa taëën vëh to supon non pa
te' akuk se ëën. O te' ësës he' varoe
to soe vaonöt ne pa ëën a taëën
pamëh. 5 Me eöm to ëh pö' voh em
pa soe to kiun non manih po Puk
va po Vavaasis pe Mosës to soe non
pan, manih po Poen Apaapo o te'
ësës he' pee to te' ne koman Iuun
Hinhin Apuh, ee me to kök ee pa
taate' va po Poen Apaapo. Ivëhkëk,
o te' ësës he' to hikta nok a hat pa
ö nee to nonok ne a kiu pee. 6 Eö'
to soe vaman rakah keo' peöm, a
te' to te' non manih to apuh oah e
non pa Iuun Hinhin Apuh. 7 O Puk
Vapenpen to soe non pan,
'Eö' to iu oah no' a taate' iu te'.
E' a taate' pamëh to apuh oah non a
ö
nöm to ip a vöna' parom ës ke
na e Sosoenën.' *Hos 6:6*
Eöm to hikta nat vavih nem pa ö no
a soe pamëh to soe va non. Eöm se
keh nat vavih nem pa pusun in a
soe pamëh, eöm hikta se kiiki nem
a taate' pa ma vamomhë peö', suk
ee to hikta nok voh ta taate' hat.
8 Suk ataeah, eö' koman e Koa' Te'
Pa Napan Kurus to Sunön ke no' po
Poen Apaapo."

E Ieesu' To Vato' Hah A Te' Tënkun Koren
Mak 3:1-6, me Luk 6:6-11

9 E Ieesu' to këh en pa rak vëh ne'
to te' non, pare' nö ko vos en vöön,
pare' ho en pa si' iuun hinhin sone'
va pa vöön pamëh. 10 Manih pa
koman iuun hinhin sone' pamëh
no a pah te' tënkun koren to te' non
nën. Ko upöm te' to te' ne koman
iuun, to kehkeh ep këh ne ta hanan
nee se öt koe e Ieesu', ivëh nee to hi
suk poë pan, "E' vih kës e non pea
pa vato' hah ta pah te' to hara' non
a mët po Poen Apaapo, ke' ahik?"
11 Ke Ieesu' piun ko soe pan, "Ta
paeh va peöm se keh te' me non ta
pah sipsip, ka sipsip pamëh vu' hop
pa koman a kove' ruruvun po Poen

Apaapo. E tövaneah antoen kës e
non pa rëh peah hah a sipsip pe'
po poen pamëh, ke' a hik? 12 Eö'
to soe vaman rakah keo' peöm, a
te' to apuh oah e non pa sipsip!
Ivëh, ka taate' pea to vaonöt e non
pea pa va'aus a meh te' po Poen
Apaapo." 13 Ke Ieesu' soe ken pa
te' tënkun koren pamëh pan, "Putot
a koreomah." Ke voe pamëh putot
en pa koreneah, ke' totoopin, ko
matan hah va en manih pa meh
pap koren. 14 Ko Parësi' këh ee pe',
pare tönun ee, ko vavaiu vah këh e
ne ta hanan nee se ip vamët koe in
e Ieesu'.

E Ieesu' A Te' Kikiu Pe Sosoenën

15 E Ieesu' to pënton en pa ö no
Parësi' to iu ip vamët ne poë, pare'
këh en pa vöön ne' to te' non. Ka
nap peo suk ee pe' ke' vavato' en
po te' kurus varih to hara' ne a ma
vu mët. 16 Ke Ieesu' vuhvuh en pee,
pan ee se nat ne vatvus vateera' a
ëhnaneah manih po upöm te'. 17 E'
to vatvus voh a soe pamëh marën a
vapuh a soe ne Sosoenën to vatvus
voh manih pa rivon a te' vanënën
soe pe', Aisaëa'. Ka soe pamëh to
soe suk non a ma taate', me a kiu
pe Ieesu',

18 "Iva'ih a te' kikiu peö',
eö' to kon voh eah.
Parö' iu suntan rakah e no' pe'.
Ko kokoman peö' vaeö rakah no'
poan.
Parö' vaho' a Tuvuh Vasio' peö'
manih pe'.
Ke' se soe vatvus a soe vih va pa
taate' totoopin,
me e' se kiiki a ma taate' pa
napan kurus manih po oeh.
E' se kiiki vatoe a ma taate' pa na-
pan varih to hikta te' ne pan
ee ro Jiu'.
19 Ke e' koman to hikta nat non pa
to vasuka',
pare' hikta kë koman hah non
a ëhnaneah.
20 Me e' to hikta antoen non a mirö'
o upöm te' varih no vaman
pee to hikta te' kikis non.
E' se kikiu vëhva' non ke' onöt pa
ö ne' se vöknah a taate' hat
manih pa taate' vih.
21 Ka napan varih to hikta te' ne ro
Jiu' se vaman poë,
pare anoeh ne poë, se va'aus
rapoë." *Ais 42:1-4*

O Parësi' To Koman Ne Pan E Ieesu' To Kiu Va'peh Me Non E Belsebu

Mak 3:20-30, me Luk 11:14-23; 12:10

22 Ka napan te' ee ma' pa te' keho'
manih pe Ieesu'. A te' pamëh to
hikta antoen non a ep a meh te',
pare' hikta onöt non a to. Suk
ataeah a ora' hat to vapapön e non
pe'. Ke Ieesu' veo këh en pe' pa ora'
hat, ka te' papön pamëh toto hah
en, pare' opoep hah en. 23 A napan
kurus to töhkak, pare vaiihi koman
e ne pan, "E Koa' ko vëh e' e Koa'
supnai' pe Devit, ha?"

24 O Parësi' to pënton a soe va'ih
pare soe pan, "A te' vëh to veveo
këh non a napan po ora' hat manih
po kikis pe Belsebu, e susun pa ma
ora' hat."

25 Ke Ieesu' nat en pa ma taneah
no Parësi' to koman ne manih pe',
ivëh ne' to soe suk va i rapoë manih
pan, "A napan va pa pah muhin to
te' ne paan a matop pa paeh susun
se keh taki vakëh, ko nok o pöök
vute', pare vapus koman hah, a, a
muhin pamëh to hat rakah en. E' to
vatoe me e non pa napan va pa pah
vöön apuh, ke' o pöh vutom taman
se keh taki vakëh, pare vapus ko-
man hah, a vöön apuh pamëh, ke'
o vutom taman pamëh hikta onöt
rakah ne a te' vakis. 26 Ke' te' akuk
va kov e non manih, pe susun po
ora' hat se keh veo o ora' hat, ka nat
ee po vakum pee se taki koman hah
en. Ka matop pe' se po' te' vaeh vah
va non nih? 27 Eö' se keh veveo e
no' po ora' hat po kikis pe Belsebu,
keteh po' to vava'aus voh non a

ma vamomhë peöm, kee veveo këh
ne a napan po ora' hat? Ivëh, ko
vamomhë koman peöm to vataare
ee pan a soe peöm to hikta te' man
non. 28 Ivëhkëk, a Tuvuh Vasio' pe
Sosoenën se keh va'aus a non neo',
kö' veveo këh no' a napan po ora'
hat, e' to vataare e non pan a Matop
Vih pe Sosoenën to te' topnin e non
peöm."

29 E Ieesu' to toto avoe' e non,
pare' soe suk e susun po ora' hat,
pare' soe pan, "Ta pah te' se kehkeh
ho akuk manuh pa iuun pa te' söë,
pare' kokon a ma tah pe', e' se këk
nohnoh vavih momoaan a te' söë
po uris, pare' pah kokon po' a ma
tah kurus va pa koman iuun pe'."

30 "A te' to hikta te' non e vakamö'
peö', e' e tövakihat peö'. Ka te' to
hikta va'aus a no neo' pa ununun
ma' a napan manih pe Sosoenën,
e' to veveo e non pa napan këh e
Sosoenën. 31 Ivëh, nö' to soe suk
va ka neöm manih pan, e Sosoenën
se ihan anoe en pa ma taate' hat,
me a ma soe viivi varih no a na-
pan to nonok ne sih. Ivëhkëk, o te'
varih to soe viivi a Tuvuh Vasio' ne
Sosoenën hikta se ihan anoe non
a hat pee. 32 Eteh to soe viivi a
neo' e Koa' Te' Pa Napan Kurus, e
Sosoenën se ihan anoe en pa hat
pa te' pamëh. Ivëhkëk, a te' vëh to
soe viivi a Tuvuh Vasio', e Sosoenën
hikta se a ihan anoe non a hat pe'
kuru me amot."

O Nö' Hat To Vovoa' Non Sih A Voa' Hat
Luk 6:43-45

33 "Ea se keh iu no a voa' vih, ea
se matop vavih no o naon, ea se keh
hikta matop vavih no o naon, e' se
voa' vahat en, a napan to natnat
koe ne sih o naon vih, ke' o naon
hat manih po voa'. 34-35 Eöm varih
o Parësi', eöm o hat rakah, paröm
te' va e nem manih po kuru' hat.
Eöm se po' soe vah va in ta soe
vih nih? O te' vihvih to te' me ne
a ma kokoman vih manih pa ma
komëëre. Ivëh, nee to vavatvus suk
ne sih a ma soe vih. Ivëhkëk, o
te' varih to te' vatëh me ne a ma
kokoman hat a taate' hat to puh
rakah non manih pa ma komëëre.
Ivëh, nee to vavatvus suk ne sih a
ma soe hat. Suk a rivon a te' to
vavatvus non sih a ma taneah to te'
ne manih pa komaneah."

36 "Eö' to soe rakah keo' peöm,
manih po poen no a napan ku-
rus se sun manih po vahutët pe
Sosoenën, e' se uhio' vataare hah
ken pea pa ma to pinpiun, na to
tooto voh i no. 37 A soe koman pën
nën to soe voh, e' ivëh se vaho' a
oah po vahutët, ko vataare a oah
eën a te' vih, ke', eën a te' hat."

O Te' To Hin A Ö Nee Se Ep A Tah Vatoksean
Mak 8:11-12, me Luk 11:29-32

38 Ivëhkëk, o te' vavaasis varih to
nat i ne o Vavaasis pe Mosës, me
a ma to Parësi' a pap te' varih to
vavatet vakis ne sih a taate' pa kën
sipun to nö ma' manih pe Ieesu',
pare soe pan, "Topoan emöm to
iu ep nem oah se nok ta pah tah
vatoksean to vataare a no möm pan
eën a te' ne Sosoenën to vanö ma'."

39 Ke Ieesu' piun a hi pee pare'
soe pan, "Eöm, a napan va kuru,
eöm a napan o hat. Paröm he' to-
nun in e Sosoenën. Eöm to iu ep
nem a tah vatoksean. Ivëhkëk, eö'
hikta se vataare a no' neöm. Eö'
se vataare varoe a neöm a tah va-
toksean vëh to tavus voh manih pa
te' vanënën soe vëh e Jona'. 40 E
Jona' to te' voh o kukön potan me
ro kukön poen manih pa koman a
iian apuh. E' to te' akuk va kov e
non manih pa ö ne eö' e Koa' Te'
pa Napan Kurus se te' no' po kukön
potan me a kukön poen manih pa
koman a kove'."

41 "Ka manih po poen ne
Sosoenën se vate' a napan po
vahutët, a napan va Ninivë' se sun
me a neöm a ma napan va kuru,
pare vatvus a ma taate' hat peöm.
Suk a napan va Ninivë' to tënan
voh a soe ne Jona' to vatvus voh,

ko panih ee pa ma taate' hat pee.
Ka kuru no a te' to te' apuh oah
non e Jona' to te' non topniineöm.
Ivëhkëk, eöm to rës e nem pa pënton
a soe pe', ko panih a ma taate' hat
peöm. 42 Manih po poen va po
vahutët ne Köövo Sunön va Saöt se
sun va'peh me a neöm kurus, pare'
vavatët vahik en pa ma taate' hat
pa napan va kuru. Suk ataeah, e
Köövo Sunön pamëh to tane' varo
rakah en ma', pare' nö ma' pa
pënton o nat vih no a te' sunön vëh e
Solomon to vavatvus non. Ivëhkëk,
a pah te' to te' non manih kuru to te'
apuh oah e non pe Solomon, nöm
to pëpënton varo rakah e nem pa
ma te' soe pe'."

A Ora' Hat To Hah En Ma'
Luk 11:24-26

43-45 E Ieesu' to tooto avoe' e non
pare' nok a soe vapipino' to sosoe
suk non a napan va Israël to te' va
ne manih pa te' no a ora' hat to te'
non manih pe', pare' soe pan, "A
ora' hat to te' non manih pa pah te'.
Ka ora' hat pamëh se keh këh tavus
a te' pamëh, e' se nö, ko nönö vah
no ma' pa moeh upin to vavaiu vah
këh non ta ö vavanot. Ivëhkëk, e'
to hikta taum ta ö to vih non ne' se
vanot. Ka ora' hat pamëh soe en
pan, 'Eö' se nö hah eo' manuh pa
iuun moaan voh peö'.' Ko poen ne'
to hah ma', e' to taum en pa iuun to
te' upin avoe' e non, nee to veveo
tavus voh a no', ke' maaka, pare
vatotoopin a ma tah. Ivëh ke' nö
hah, ko me en ma' pa meh tönim me
a poa ora' hat to te' hat oah rakah
e ne pe' pa nok a taate' hat. Kee
nö ma', ko ho ee pa koman iuun
pamëh. Moaan voh no a taate' pa
te' pamëh to te' hat vatam voh e
non, ivëhkëk, kuru no a taate' pe' to
pah hat oah rakah en. E' se vatoe
me non pa napan nonok hat to te'
ne manih po oeh kuru."

E Sinan Me Ra Ma Kea Pe Ieesu'
Mak 3:31-35, me Luk 8:19-21

46 E Ieesu' to vavaato avoe' me e
non pa napan ke sinaneah me ra
ma kea pe', nö ee ma'. Ee to sun e ne
ma' manuh mahën. Pare iu vaato
me ne poë. 47 Ka pah te' nö, pare'
soe ke Ieesu' pan, "E sinömah, me
ra kën kea pën to te' ne mahën, ee
to iu vaato me ne oah." 48 Ivëhkëk,
e Ieesu' to piun a soe pa te' pamëh
pare' soe pan, "Eteh e sinaneo', me
eteh e kea peö'?" 49 E' to huh na
a ma vamomhë pe' pare' soe pan,
"Eöm ep e nem eh, o te' varih, e'e to
te' va ne manih pe sinaneo', me a
ma kea peö'. 50 A kën kea, me ra kën
vamen, me e sinan vamaman peö',
ivarih, o te' to nonok ne a ma tah ne
Tamön vöh pa vöön va kin to iu non
sih."

13

A Soe Vapipino' Va Pa Te' To Po'po' A Kon Manih Pa Koman A Rak Pe'
Mak 4:1-9, me Luk 8:4-8

1 Manih pa potan avoe' pamëh ne
Ieesu' to këh tavus en ma' pa iuun
ne' to te' non, pare' nö ko iho' en
sinten a tonon ko vavaasis en pa
napan. 2 Ka napan o pöh peo to
tönun ma' pa havineah. Ivëh, ke'
peah en po parö', pare' iho' non
nën. Ka napan te' ne sinten tonon.
3 Ke Ieesu' vaho' a ma tah peo pa
soe pe' manih pa soe vapipino',
marën a vavaasis a napan. E' to
soe ke rapoë pan, "A te' po'po' kon
to nö pa rak pe', pare' po'po' a kon
pe'. 4 E' to po'po' nö non a kon,
ka ma meh voa' kon vu' ee manih
po va'pet taan, ko növan nö ma',
pare ëën vahik ee pee. 5 Ka ma
upöm voa' vu' ee manih pa moeh
vösvös, pare pisi' vëvëhö' ee ma',
suk ataeah, o oeh to hikta te' ru
non, ivëh, nee to pisi' oho' suk ma'.
6 Ivëhkëk, a potan to peah ma', pare'
pa varak hah en pee, suk ee to hikta
te' aan vakis ne. 7 Ka ma upöm voa'
kon vu' ee manih po komön o no'
uris to'to', ko uris to'to' pu ma', ko

kopös en pee, kee hikta pu vavih ma'. 8 Ivëhkëk, a ma upöm voa' kon
to vu' manih po oeh vih, pare pu
vavih ee ma'. Pare voa' vavih ee,
ka ma upöm vu kon voa' ee po 30
voa', ka ma meh vu kon voa' ee po
60 voa', ka ma meh vun voa' ee po
100 voa'. 9 A te' to te' me non a
tenaneah se pënton a soe peö'."

Suk Ataeah Ne Ieesu' To Vaho' Vakis Non A Soe Pe' Pa Soe Vapipino'
Mak 4:10-12, me Luk 8:9-10

10 Ka ma vamomhë nö ee ma'
manih pe Ieesu', pare hi poë pan,
"Eën vavaasis tamoaan suk nom
sih a napan ataeah a ma soe pën
manih pa soe vapipino'?"
11 Ke Ieesu' piun a hi pa ma
vamomhë pe', pare' soe ke rapoë
pan, "E Sosoenën to vaonöt voh
ken peöm pa nat a pusun in a soe
vakoaan va pa Matop Vih va pa
Vöön va Kin. Ivëhkëk, o upöm te' to
hikta onöt ne a nat vavih pa pusun
in a soe vakoaan pamëh. 12-13 Ta
pah te' se keh kon voh o nat, pare'
maaka i non a soe pe Sosoenën,
e Sosoenën se he' va'puh oah en
pe' po nat, ke' maaka vavih en.
Ivëhkëk, a te' se keh koaan o nat
vëh ne Sosoenën to he' voh poan,
e Sosoenën se öt hah këh en pe' po
nat pamëh. A napan se kute' e ne
pataeah nö' to nonok no', ivëhkëk,
ee to hikta antoen ne a ep in ta pah
tah. Pare tënan e ne pa ma soe nö' to
vavatvus no', ivëhkëk, ee to pënton
varo e ne, ko hikta nat vavih ne,
pare hikta maaka i ne a pusun in
a ma soe poë varih. E' akuk kuru
a pusun in a ö nö' to vavatvus suk
ke no' a napan a ma soe peö' manih
pa soe vapipino'. 14 Ivëh, kee ep ee
pataeah no a te' vanënën soe vëh
e Aisaëa' to sosoe suk voh non to
tavus man en, e' to soe voh pan,

"Eöm se tënan em pa soe,
ivëhkëk, eöm to hikta onöt nem
a nat in a pusuneah,
parëm kute' e nem,
ko kute' kov e nem
ivëhkëk, eöm to hikta onöt
nem a inan ta pah tah.
15 Suk ataeah, a ma kokoman pee to
nun,
kee papanih a ma tenëëre,
pare makus e ne.
Suk, ee tome' nat in a tah nee to ep
in pa ma matëëre,
ko tënan a soe pa ma tenëëre.
Ee to koman ne pan ee tome' nat a
pusun in a soe pamëh,
ko tapiun hah ke ma' manih
peö',
kö' vato' hah raoe." *Ais 6:9-10*

16 E Ieesu' to vavaato avoe' me e
non pa ma vamomhë pe', pare' soe
pan, "Vaeö rakah peöm o te' varih
to ep in a ma tah nö' to nonok no' pa
matëëneöm, parëm nat vamaaka a
soe nöm to tënan pa tenëneöm. 17 Eö'
to soe vaman rakah keo' peöm. O
te' vanënën soe o peo rakah, me ra
nap totoopin, ee to iu ep voh ne a
ma tah nöm to ep in kuru. Ivëhkëk,
ee to hikta ep voh. Pare iu tënan
rakah ne a soe pamëh. Ivëhkëk, ee
to hikta tënan voh a soe pamëh."

A Pusun In A Soe Vapipino' Va Pa Te' To Po'po' A Kon
Mak 4:13-20, me Luk 8:11-15

18 E Ieesu' to vavaato avoe' me e
non pa ma vamomhë pe', pare' soe
pan, "Varu' vakomanih söm pënton
vavih pa pusun in a soe vapipino'
va pa te' vëh to po'po' a kon manih
pa rak pe'. 19 A ma voa' kon varih
to vu' manih po va'pet taan to te' va
ne manih po te' varih to tënan ee pa
soe va pa Matop Vih pe Sosoenën,
ivëhkëk, ee to hikta maaka vavih
ne pa pusun in a soe pamëh. Ke
susun po ora' hat nö ma', pare' kon
ke en pa soe vih vëh ne Sosoenën
to po'po' manih pa koman a te'
pamëh. 20 Ka ma te' voa' kon varih
to vu' manih pa moeh vösvös, ee to
te' va ne manih pa te' to pënton en
pa soe, pare' kon vëvëhö' rakah en
pe', pare' vaeö e non pe'. 21 Ivëhkëk,
o vaman to hikta aan vakis manih

pa komaneah. Ko poen no a na-
pan to kehkeh vöknah ne a soe pe
Sosoenën, ee to he' ee pe' pa punis,
ko hinën ee pe', ko vaman pe' ku'
vëhö' en. 22 Ka ma voa' kon varih
to vu' manih po komön o no' uris
to'to' te' vah vapo' ne nih? Ee to
te' va ne manih po te' to pënton ee
pa soe, ivëhkëk, o kokoman pee to
puh suk rakah non a ma tah peo va
po oeh vëh. Pare koman vavi' me
e ne pa ununun vapeo a moni'. E'
a ma kokoman poë varih to kopös
rakah ee pa soe pe Sosoenën. Ka
soe pamëh hikta vovoa' non. 23 Ka
ma te' voa' kon varih to vu' manih
po oeh vih, to te' va e ne manih
po te' to pënton ee pa soe, pare nat
vavih ee pa pusuneah. Ka soe pe
Sosoenën vu' manih po kokoman
pa te', pare' voa' pet en manih po
to'to' pe'. Ka ma paeh to voa' ee po
100 voa', ka ma meh to voa' ee po
60 voa', ka ma meh to voa' ee po 30
voa'."

A Soe Vapipino' Va Po Meon Hat To Pu Ma' Manih Pa Koman A Rak

24 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, "A Matop Vih va pa
Vöön va Kin to te' va e non manih
pa te' to po'po' a ma voa' kon manih
pa koman a rak pe'. 25 Ivëhkëk, pa
popoen no a napan to koroh vahik
ee, ka te' vëh to hat ov e non poan
nö ma', pare' varapök pet en po
meon hat manih pa koman a kiu
kon, pare' hah en. 26 Po vasuksuk
no a kon to pisi' ee ma'. Pare pu
ee ko kehkeh voa' po' ne, ka nap
kiu taum ee po meon hat to pisi'
en ma' manih pa kon. 27 Ka nap
kiu nö ee manuh pe tövaneah pa
rak, pare soe ke poë pan, 'Topoan,
emöm to koman nem pan eën to
po'po' vavi' voh a kon manih pa
rak pën, ivëhkëk, o meon hat tavus
tane' po' ma' nih?' 28 Ke tövaneah pa
rak soe ke rapoë pan, 'O te' varih
to vakihat me a ne neo' ivarih to
varapök po meon hat manih pa rak
peö'. Ka nap kiu hi ee pe tövaneah
pa rak pan. 'Ëën iu e nom pa ö se
möm pö o meon hat vëh pa koman
kon pën ëh?' 29 Ivëhkëk, e tövaneah
pa rak to soe ke rapoë pan, 'Ahik,
eöm to me' pöpö nem o meon hat,
paröm pö va'peh me em pa kon.
30 Eöm se koe a pö o meon, ke' pu
va'peh me en pa kon, ke' onöt po
poen na se moes a kon. Manih po
poen va pa moes a kon, eö' se soe
ka nap kiu peö' pan, vamomoaan
nee se pö o meon hat, pare nohnoh
a ma noh, kee sih vamatop ne pa ës.
Ka pah moes po' a kon, para vaho'
raoe manih pa iuun vavaho' taëën
peö'."

A Soe Vapipino' To Te' Non Manih Po Voa' Mastat
Mak 4:30-32, me Luk 13:18-19

31 E Ieesu' to vavaato avoe' me
e non pa ma vamomhë pe', pare'
soe ke rapoë pan, "A Matop Vih
va pa Vöön va Kin to te' va e non
manih po voa' naon nee to poka' ne
o mastat* no a te' to nep pa koman
a rak pe'. 32 O voa' mastat to hikta
te' va non manih pa ma upöm voa'
naon. Ahik, e' o si' voa' tah to parin
sone' varo, ivëhkëk, e' se keh pu
ma', e' to apuh oah en pa ma upöm
nö' nepnep, e' se tavus rakah en
o nö' apuh, ko növan nö ma', pare
nok ee pa ma he' pee manih pa ma
peananeah."

A Soe Vapipino' Va Po Is
Luk 13:20-21

33 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, "A Matop Vih va pa
Vöön va Kin to te' va e non manih
po is no a köövo to ru manih pa
tis praoa', pare' rih ko is hovën o
praoa'. Ko vasuksuk no praoa' to
peah en ma'."

E Ieesu' To Vavatvus Vavi' Non A Ma Soe Vih Pe' Manih Pa Soe Vapipino'
Mak 4:33-34

* **13:31:** O naon vëh o mastat to matan va non manih po vu Landro.

34 E Ieesu' to vavatvus vavi' non
a ma soe pe' manih pa napan pa
ma soe vapipino', e' to hikta soe
vamaaka rakah ke ra napan ta pah
soe, ahik, e' to vavatvus vavi' non
a ma soe pe' manih pa ma soe va-
pipino'. 35 E' a tah pamëh ne' to
nonok non marën a vapuh a soe
no a te' vanënën soe to soe suk voh
pan,
"Eö' se vavatvus vavi' ke no' peöm
pa ma soe vakoaan peö'
manih pa ma soe vapipino'.
Eö' se hutët a ma tah to vakoaan
voh ne penai po poen no oeh
to me' voh e non pa tavus,
pare' öök non ma' manih
kuru." *Sng 78:2*

E Ieesu' To Soe Vatvus A Pusun In O Meon Hat

36 E Ieesu' to këh en pa napan,
pare' ho en koman iuun, ka ma
vamomhë pe' nö me ee pe', pare hi
poë pan, "Soe ka möm ah pa pusun
in a soe vapipino' va po meon hat
vëh to poko' manih pa rak."
37 E Ieesu' to piun a hi pee, pare'
soe ke rapoë pan, "A te' vëh to
po'po' a voa' vih manih pa koman
a rak, e' eö', e Koa' Te' pa Napan
Kurus. 38 Ka rak, e' o oeh, ka voa' vi-
hvih, e' a napan to te' ne manih pa
Matop Vih pe Sosoenën. Ko meon
hat, e' a napan to te' ne manih pa
papan pe susun po ora' hat. 39 Ka
te' vëh to vakihat me non e töva neah
pa kiu kon to po'po' o meon hat, e'
e susun po ora' hat. Ko poen oes a
voa' poë varih, e' o poen no oeh vëh
se hik. Ko te' kikiu, ee o ankero' pe
Sosoenën."
40 "Ko meon nee se pö, pare ës
po sura', e' to vataare non a ö ne
Sosoenën se nok amot va, po poen
no oeh vëh se hik. 41 Eö' e Koa' Te'
pa Napan Kurus se vanö ma' o an-
kero' peö', kee nö, pare veo tavus
o te' varih to ta'ta' ne a napan, kee
mimirö' ne a ma vaman pee, me o
te' varih to nonok vatëh ne a ma
taate' hat. Kee tavus këh a Matop
Vih va pa Vöön va Kin. 42 O ankero'
se vi e na pee manuh po sura' ësës
tamoaan. Manih po sura' pamëh
no a napan se okook kov e ne, ko
vakuskus rivon me ne po kamis o
apuh rakah. 43 Ka nap totoopin se
ëman va ee manih pa potan koman
a Matop Vih pe Tamëëre. A te' to
te' me non a tenaneah se a pënton
a soe peö'."

A Soe Vapipino' Va Pa Pokis Moni' To Koaan Non Manih Pa Koman A Rak

44 "A Matop Vih va pa Vöön va
Kin to te' va e non manih pa pokis
moni' no a te' to koaan manih pa
koman a rak. Ka meh te' nönö vah
non manih pa koman a rak, pare'
taum en pa pokis moni' pamëh.
Pare' koaan pet en. E' to pah
vaeö suntan rakah en, pare' nö
ko vavoen vahik en pa ma moeh
tah ne' to vaneah non, pare' kon a
moni' ko voen en pa rak pamëh."

A Soe Vapipino' Va Pa Te' To Voen O Kuri To Parin A Voen Vapeah

45 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pet en pan, "A Matop Vih
va pa Vöön va Kin to te' va i non
manih pa te' öt ö to iu voen non
ta ma kuri mamatan vavih. 46 E'
to taum en ma' po kuri o pöh voen
vapeah rakah, pare' nö ko vavoen
vahik rakah en pa ma moeh tah
pe'. Pare' hah po' ko voen en po
kuri pamëh."

A Soe Vapipino' Va Pa Kë

47 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, "A Matop Vih va pa
Vöön va Kin to te' va ennon manih
pa kë nee to vöknah tahi', pare vaon
a ma vu iian. 48 A kë to puh ka
nap tatana' iian rëh takin ee pa kë
sinten tahi', pare iho', ko pitö' ee
o iian, a ma te' o vihvih nee to
vaho' po kove, ka ma te' o hat nee
to vi ee na pee. 49 E' to ep va i
non nën po poen no oeh vëh se hik.
O ankero' pe Sosoenën se nö ma',
pare pitö' tane' ma' a nap vatösoe
manih pa nap tëtënan soe. 50 O

ankero' pe Sosoenën se vi kunah en
pa nap vatösoe manih po sura' ësës
tamoaan. Manih po sura' pamëh
no a nap vatösoe se okook kov e
ne, ko vakuskus rivon me e ne po
kamis o apuh rakah."
51 Ke Ieesu' hi en pa ma va-
momhë pe' pan, "Eöm nat vavih kës
e nem pa pusun in a soe va'ih?"
Kee soe ma' pan, "A, emöm to nat
kurus e nem pa ma soe poë varih."
52 Ke Ieesu' soe ke rapoë pan, "O
te' vavaasis varih to nat voh ne o
Vavaasis pe Mosës ee to nat vahik
voh ee pa pusun in a soe va pa
Matop Vih va pa Vöön va Kin. E'
to te' akuk va kov e non manih pe
tövaneah pa iuun to ho koman iuun,
pare' te' tavus ma' a ma tah voon
me a ma te' tah vamoaan, pare' he'
en po upöm te'. Ivëh, ke eöm a ma
vamomhë peö' se nö, parröm vatvus
ke ra napan a soe va po ururuan
vih pe Sosoenën me a Soe Vih va pa
Matop Vih va pa Vöön va Kin."

A Ta Nasarët To He' Tonun E Ieesu'
Mak 6:1-6, me Luk 4:16-30

53 E Ieesu' to hutët vahik ke ra na-
pan a ma soe vapipino' poë varih,
pare' këh en pa ö vëh ne' to te' non.
54 E' to hah en pa vöön vëh ne' to
apuh voh, pare' vavatvus non a
soe pe Sosoenën manih pa napan
koman a iuun hinhin sone' pee. Ka
napan tënan a ma soe pe', pare pah
töhkak vahat rakah ee, pare vaiihi
koman e ne pan, "A te' vëh kon
tane' ma' o nat me o kikis vëh nih,
marën a nok a ma tah vatoksean?
55 E' e koa' po' pa te' ekeok toh,
ke sinaneah e Maria', ka ma kea
pe' ivarih, e Jëmis, ke Jeosëp, ke
Saëmon, ke Jiutas. 56 Ka kën vame-
neah te' va'peh me e ne pea manih,
ka te' vëh se po' kon tane' ma' o nat
me o kikis vëh nih?" 57 Ke' ivëh, a
tah no a napan va pa vöön pe' to
he' tonun suk poë. Ivëhkëk, e Ieesu'
to soe ke rapoë pan, "A te' vanënën
soe no a ma muhin kurus to ta e ne
pe'. Ivëhkëk, manih pa vöön koman
pe', me manih pa kën poaneah, me
manih pa tapaiuun koman pe', ee
to hikta ta ne poë, pare he' tonun
e ne pe'." 58 Ivëh, ne' to hikta nok
suk voh ta ma tah vatoksean apuh
nën. Suk ataeah, a napan to hikta
vaman ne poë.

14

E Hëërot To Ip Vamët E Jon Tövapupui
Mak 6:14-29, me Luk 3:19-20; 9:7-9

1 Manih po poen pamëh ne Ieesu'
to te' avoe' e non manih Nasarët,
e Hëërot he sunön non manih pa
muhin va Galili'. E' to pënton a ma
vahutët va pe Ieesu', 2 pare' soe ke
ra nap kiu pe' pan, "E Jon kës kovëh
to pupui non sih a napan pa ruen
to sun tane' hah ma' po vapeepe?
Ivëh, ne' to te' suk me non o kikis
va pa nok a ma tah vatoksean."
3 Moaan voh ne Hëërot to öt e Jon,
pare' nohnoh poan po uris eh. Ko
vaho' poan pa iuun nohnoh, suk e
Hëëroteas e köövo pe kea sone' pe',
Filip. 4 E Jon to soe ke Hëërot pan,
"Manih pa taate' pa kën sipuura, e'
to hat rakah e non pa ö nën to he e
köövo pe kea pën Filip, parën me."
5 E Hëërot to pënton a soe pe Jon,
pare' kehkeh ip vamët e non pe',
ivëhkëk e' to nanaöp non a napan,
suk ee to vaman e ne e Jon a te'
vanënën soe.
6 Manih po poen ne sinan e
Hëërot to vahuh voh poan, ne
Hëërot to nok a taëën va po poen
pamëh, pare' vaoe na o upöm te'
susunön kee nö ma' pa vaeö me
poë. Ke semon Hëëroteas pino' va-
manin rakah en pe Hëërot. 7 E
Hëërot to vaeö suntan rakah, pare'
soe ke semon Hëëroteas a soe kikis
ne' to hikta onöt non a kök hah.
E' to soe pan, "E semon Hëëroteas
se keh iu non tataeah, eö' se he'
eo' pe'." 8 Ke Hëëroteas soe ken pe
semoneah pataeah ne' se nö, pare'

hin manih pe Hëërot. E semon
Hëëroteas to nö pare' soe ke Hëërot
pan, "He' a neo' o kaho' pe Jon
Tövapupui se pet non pa peret."
9 E Hëërot to pënton a soe va'ih,
pare' töhkak vahat rakah en, pare'
tamak. Ivëhkëk, a hikta tah ne'
se nok hah, suk ataeah, e' to soe
vu ken pe semon e Hëëroteas pa
soe kikis, o upöm te' susunön ne'
to vaoe na he pënton i ne pa soe
pamëh. Ivëh, ke Hëërot ta' en pa
nap vëvënsun pe', kee vatet ee pa
soe pe semon e Hëëroteas. 10 E
Hëërot to vanö en pa nap vëvënsun
manuh pa iuun nohnoh, kee moes
kurus ee ma' po kaho' pe Jon. 11 Ee
to te' ee ma' po kaho' pe Jon to pet
non pa peret, pare he' ee pe koa'
sepe' pamëh, ke' te', ko he' en pe
sinaneah. 12 Ka ma vamomhë pe
Jon nö ma', pare te' ee pa sionin e
Jon, ko pe ee pe', pare nö, ko hutët
ke pe Ieesu' pa tah to tanok manih
pe Jon.

E Ieesu' To Makën A 5,000 Te'
Mak 6:30-44, me Luk 9:10-17, me Jon 6:1-14

13 E Ieesu' to pënton o vahutët va
pa tah to tanok manih pe Jon, pare'
tok va'peh me ra ma vamomhë pe'
po parö', kee nö ee pa ö no a hikta
te' to te' non. Ivëhkëk, a napan peo
to pënton a soe va pa ö ne Ieesu' to
nö en, pare këh ee pa vöön vëh nee
to te' ne, ko vatet koe ee pe' manih
hanan. 14 E Ieesu' to tatakin këh
ko non o parö', pare' ep a nap peo
rakah to anoeh ne. Pare' kamö' en
pee, ko vavato' en po te' varih to
hara' ne a ma vu mët.
15 Pa matanpoen no a ma va-
momhë pe Ieesu' to nö ee ma'
manih pe'. Pare soe ke poë pan,
"Ahikta napan to te' ne manih pa
muhin va'ih, ke' vih non pea se
vanö hah a napan varih, kee nö,
pare voen koman ta ma taëën pee
manih pa ma vöön to te' vatët ne."
16 Ke Ieesu' piun rapoë, pare' soe
pan, "Ee se nö suk ataeah, eöm ko-
man se makën raoe."
17 Ka ma vamomhë pe Ieesu' soe
ke poë pan, "Ea to te' ro me no o
tönim mu' me ra poa iian."
18 Ke Ieesu' soe pan, "Te' ma' öm
o tönim mu' me ra poa iian poë
varih." 19 Ke Ieesu' ta' en pa na-
pan, kee iho' ee pa karas, ke' kon
o tönim mu' me ra poa iian, pare'
ta peah na kin, ko soe vavihvih
ke na e Sosoenën pa taëën pamëh,
pare' kökök a ma mu', ko ki ken
pa ma vamomhë pe', kee makën
po' ee pa napan. 20 A napan to
ëën, pare mahun vahik rakah ee,
ka ma vamomhë pe Ieesu' unununun
o havun me ro pöök kove pa ma ö
taëën varih no a napan to ëën këh.
21 A napan to peo onöt ne a 5,000 te'
to ëën a taëën pamëh, ee to hikta ëh
va'peh voh o köövo me ro koa'.

E Ieesu' To Tet Ma' A Tonon
Mak 6:45-52, me Jon 6:15-21

22 E Ieesu' to ta' en pa ma va-
momhë pe', kee vëvëhö' peah ee
manih po parö', pare vovoh pahan
ee manuh pa pap tonon vöh. Ee
to këh ee pe' to vavanö hah non a
napan pa ma vöön pee. 23 E' to vanö
vahik en pa napan, pare' ëp en pa
si' ö tope pa hin. E' to te' non nën
ka muhin matanpoen en. 24 Manih
po poen pamëh no parö' to vahuk
këh en pa sinten a tonon. Ka supa
töstös kov e non po parö', suk a
tuvuh to ipip koe ke non ma' nën.
25 Topnin a 3 kirök me a 6 kirök pa
pöstakah ne Ieesu' to nö ma' manih
pa ma vamomhë pe' to tok ne po
parö'. E' to tet ma' a tonon. 26 A
ma vamomhë pe' to ep i na poë
to tetet nö non ma' a tonon, pare
rikrik rakah e ne po naöp. Pare pah
tötö suntan e ne, suk ee to koman
ne pan e Ieesu' a ora'. 27 Ivëhkëk, e
Ieesu' to to vëvëhö' ken pee, pare'
soe pan, "Te' vaes nem, paröm koe
a naöp, eö' akuk kuru."

28 Ke Pita' soe ke Ieesu' pan,
"Sunön e' se keh te' non pan eën e
Ieesu', kën soe ka ma' neo', kö' tet
nös a tonon ko nö nös pën." 29 Ke
Ieesu' soe ke ma' e Pita' pan, "Ma'
ah," Ke Pita' këh en po parö', pare'
tet en pa tonon ko nö en manuh
pe Ieesu'. 30 Ivëhkëk, e Pita' to ep
a tuvuh me a supa pare' naöp en,
ko taneo en pa roko', pare' kokoe'
ke na e Ieesu', ko soe pan, "Hehe a
neo' ah, Topoan!"
31 Varu' rakah vakomanih ne
Ieesu' to öt a koreneah, pare'
soe pan, "Suk ataeah, kën koman
vaponki' nom? O vaman pën to
parin a sone'." 32 Vasuksuk ne
Ieesu' pen Pita' to peah ee manih
po parö', ka tuvuh hik en. 33 Ka
ma vamomhë varih to tok vu ne
po parö' vasunön e Ieesu', pare soe
pan, "Oman, eën vamaman rakah
e Koa' pe Sosoenën."

E Ieesu' To Vato' Hah A Ma Nap Peo To Hara' Ne A Ma Vu Mët Manih Gënesaret
Mak 6:53-56

34 E Ieesu' me ra ma vamomhë
pe' to pahan ee pa tonon va Galili',
pare takin ee pa ö muhin va
Gënesaret. 35 Ka napan va pa muhin
pamëh ep inan e Ieesu', pare vanö
ee pa soe vanat pa ma si' vöön
to te' vatët ne nën. Kee te'te' ee
ma' po te' varih to hara' ne a ma
vu mët manih pe Ieesu'. 36 Pare
hin vakis rakah ee pe Ieesu' pan a
napan varih to hara' ne a ma mët
se hariun ro o ohop pe'. Ka napan
kurus varih to hara' ne a ma vu
mët to hariun ro ohop pe', pare to'
vahik rakah ee.

15

A Taate' Pe Sosoenën To Te' Oah E Non Pa Taate' Pa Kën Sipun
Mak 7:1-13

1 E Ieesu' to te' avoe' e non
manih Gënesaret, ko Parësi' me ro
te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis
pe Mosës tane' ma' Jerusalëm, ee to
nö ma' pa ep in e Ieesu', pare hi poë
pan, 2 "Vahvanih ka ma vamomhë
pën hikta vavatet ne o vavaasis no
a kën sipuura to soe voh ka ra pan
ea se vavatet no? Ea se kehkeh
ëën no, ea se pupui momoaan a ma
koreera."
3 Ke Ieesu' piun varu' a soe pee,
pare' soe pan, "Vahvapo'nih köm
vavatet vavi' nem o vavaasis peöm,
parröm hikta vavatet nem a te'
taate' pe Sosoenën? 4 E Sosoenën to
soe voh ka ra pan,
"Ta e tamömah pen e sinömah. *Eks 20:12; Lo 5:16*
Keteh se keh veveot e tamaneah
pen e sinaneah, ea se ip
vamët ee pe'." *Eks 21:17*
5 Ivëhkëk, eöm to vavaasis nem
sih pan ta pah te' se keh soe ke
tamaneah pen e sinaneah a ö ne' to
te' me e non a tah marën a va'aus
rapoë pon, ivëhkëk, e' to hikta he'
raoe, suk e' se he' na e Sosoenën
a tah pamëh. 6 Eöm o te' o pöh
moko' rivon, suk eöm to vavaasis
nem a te' pamëh pan e' se nat non
va'aus e tamaneah pen e sinaneah.
Parröm sosoe me nem pan e' to
nonok non a ma tah ne Sosoenën
to sosoe non. Manih po vavaasis
pamëh eöm to vöknah rakah e nem
pa soe pe Sosoenën, parröm kë vavi'
rakah e nem pa taate' nöm to kon
tane' ma' pa kën sipun. 7 A soe
pe Sosoenën to man rakah en, ne
Aisaëa' a te' vanënën soe to vatvus
suk voh a neöm o te' te'te' vapo'kan,
pare' soe vamanih pan,
8 "A napan varih to kë varoe ne sih
a ëhnan neo' pa rivoeere,
ivëhkëk, manih pa ma kupu
pee,
ee to te' varo rakah këh e ne
peö'.
9 E'e to vavaasis varoe ne sih a
taate' po te' va po oeh vëh,
pare pikpiuk ne sih pan,
'Iva'ih a taate' pe
Sosoenën'.
Pare vasunön a ne sih peö' po rivon
varoe." *Ais 29:13*

A Tah To Mimirö' Non Sih A Te'
Mak 7:14-23

10 E Ieesu' to vaoe a napan, kee
tönun ee ma' manih pe', ke' soe ke
rapoë pan, "Eöm kurus varih se
pënton a soe peö', paröm kokoman
vavih. 11 A tah nën to öt pa ko-
reomah, parën hikta pupui, parën
ëën, e' to hikta mirö' non o to'to'
pën, ahik, a tah nën to koman mo-
moaan, parën to tavus eah manih
pa rivomah, e' a tah pamëh to mirö'
e non po to'to' pën." 12 O Parësi' to
pënton a soe pe Ieesu', pare heve ov
e ne pe'. Ka ma vamomhë pe' nö
ma' pare hi poë pan, "Eën hikta nat
nom o Parësi' to heve ov e ne pën,
suk a ma soe varih nën to vavatvus
nom oh?"
13 E Ieesu' to piun a hi pa ma
vamomhë pe' pare' soe pan, "E
Tamön vöh pa vöön va kin to
vaneah non pa rak, ka ma tah
kurus varih to te' ne pa koman a
rak, ne Tamön to hikta nep voh, e'
koman se tai va'peh me en pee pa
ma aan.* 14 Eöm se koe a koman
vatëh o heve po Parësi', ee ro te' o
kekeho'. Ta pah te' keho' se keh
meeme nö non a meh te' keho', ee
vapöök pon se vu' hop ee manih
pa koman a kove'." 15 Ke Pita' hi
e Ieesu' pan, "Eën onöt e nom pa
vamaaka ka möm a pusun in a
soe vapipino' vëh nën to soe ke ra
napan ah?"
16 Ke Ieesu' soe, "Eöm me to
hikta nat vavih nem pa tah vëh to
mimirö' non sih po to'to' pa te', ha?
17 A ma moeh tah kurus varih na
to ënëën no sih se kunah manih
pa komaara, ka pepeak vi ee pee.
18 Ivëhkëk, a tah to te' non manih
po kokoman pa te', ke' to tavus in
poan, e' a tah ko pamëh to mirö'
en pa apen a te' 19 A ma taate'
hat varih to tatavus tane' ne ma'
po kokoman pa te', ee ivarih, ip
vamët a meh te', me e voe to nok
a taate' rëhrëh. Me e köövo to nok
a taate' te'te'vaasi', me a ma meh
taate' rëhrëh, me a taate' kaveo,
me a taate' piuk, me a taate' va pa
vasoe aven a meh te'. 20 Ee ivarih
a ma taate' poë varih to vapö ne
sih a apen a te' manih po epep pe
Sosoenën. Ka manih pa ö no a te' to
hikta pupui momoaan a koreneah,
pare' ëën, a taate' pamëh to hikta
vapö non a apen a te'.

A Köövo Va Keenan To Vaman E Ieesu'
Mak 7:24-30

21 E Ieesu' to këh en pa vöön va
Gënesaret vëh ne' to te' non, pare'
nö en manuh pa ma vöön to te' ne
pa muhin va Taëa' me Saëdon. 22 A
pah köövo to hikta te' non pan e' a
mu Jiu', e' a köövo va Keenan to te'
non sih pa muhin pamëh, e' to nö
ma' pe Ieesu', pare' hin poan, pare'
soe pan, "Sunön, Koa' supnai' pe
Devit ururuan a neo' ah, a ora' hat
to mirö' voh e semoneo', ke' kamis
voh en pa ma tamoaan." 23 Ivëhkëk,
e Ieesu' to hikta piun avoe' non a
hin pe köövo pamëh. Ka ma va-
momhë pe' nö ma', pare soe ke poë
pan, "Ta' e köövo vëh, ke' nö na. E'
to kokoe' suk avoe' nö e non ma'
pea."
24 Ke Ieesu' piun a ma vamomhë
pe' pare' soe pan, "E Sosoenën to
vanö voh a ma' neo', pan eö' se
va'aus a napan va Israël, suk ee
to te' va ne manih po sipsip to
nun." 25 Ke köövo pamëh hah en
ma' manih pe Ieesu', pare' vatokon
manih pa mataneah, pare' soe ke
poan pan, "Sunön va'aus a neo'
ah!" 26 Ke Ieesu' piun e köövo pare'
soe pan, "E' to hikta matan vavih
non pa kon a taëën po koa', ko he'
ro këh." E Ieesu' to soe vamanih,
suk o Jiu' to koman ne pan o upöm
te' to te' va e ne manih po këh.
27 Ke köövo va Keenan pamëh soe
varu' ke Ieesu' pan, "Oman Sunön,
ivëhkëk, o këh to nat e ne pa ëën

* **15:13:** A ma tah kurus ne Tamön to hikta nep voh, to te' va ne manih po vavaasis piuk po Parësi', me ro te' nat in a taate'. E Tamön se tai va'peh me en pa ma aan to te' va non manih pan, amot no a ma vavaasis piuk pee se hik akuk ee.

a ma ö kukuvun taëën, ëën këh pa
kën poëëre to vu'vu' tane' ne ma' pa
pok ënëën." 28 E Ieesu' to pënton a
soe pe köövo pamëh, pare' soe va in
poan manih pan, "Köövo o vaman
pën to parin apuh, eö' se nok eo'
pataeah nën to iu nom." Ka varu'
vakomanih ne semoneah to to' hah
en.†

E Ieesu' To Vavato' Hah A Ma Napan To Hara' Ne A Ma Vu Mët

29 E Ieesu' to këh en pa ö ne' to
te'te' non, pare' hëhë nö non pa
sinten a tonon va Galili', pare' ep
in a si' ö tope, pare' nö ko iho' en
nën. 30 Ka nap peo rakah nö ee ma'
manih pe Ieesu', ee to nö va'peh
me ma' o te' hathat ma moe, me
ro te' kekeho', me ro te' tëtënkun,
me ro te' varih to hikta antoen ne
a to. Me ro upöm te' to hara' ne
a ma vu kamis. Pare vaho' ee pee
manih pa havin mon e Ieesu'. Ke
Ieesu' vavato' vahik rakah en pee.
31 A napan to ep in a nap hikta toto
to vaato hah ee, ka nap tëtënkun
to vihvih hah ee. Ko te' hathat
ma moe nö vavavih hah ee, me o
te' kekeho' to opoep hah ee, pare
toksean rakah ee. Ko kë ee pa ëhnan
e Sosoenën pee.

E Ieesu' To Makën O 4,000 Te'
Mak 8:1-10

32 E Ieesu' to vaoe a ma va-
momhë pe', kee nö ma' manih pe',
ke' soe ke rapoë pan, "Eö' to kamö'
rakah e no' pa napan varih, suk ee
to te' va'peh me a neo' po kukön
poen. Pare hikta te' hah me ne
ta ma taëën nee se ëën, suk a ma
taëën pee to hik këh en pee. Kö'
rës e no' pa vanö maë hah raoe
manuh pa ma vöön pee. Ee tome'
tötöspan ee po maë, ko sunë këh ee
pa nö hah manuh hanan." 33 Ka
ma vamomhë pe' hi poë pan, "Ea
to te' varo rakah këh e no pa ma
vöön apa'puh, ka se po' kon ma' ta
taëën nih, para makën a nap peo
varih?" 34 Ke Ieesu' hi po' en pa ma
vamomhë pe' pan, "O tovih mu' po'
nöm to te' me nem?" Kee piun va
ee manih pan, "O tönim me ro pöök
mu', me ra ma si' iian."
35 Ke Ieesu' ta' en pa napan,
kee iho' ee manih po oeh. 36 Ke
Ieesu' kon a tönim me ro pöök mu',
me a ma si' iian, pare' ta peah
na kin ko soe vavihvih ke na e
Sosoenën. Pare' ki vakëkëh ke ra
ma vamomhë pe', kee makën po'
ee pa napan. 37 A napan kurus to
ëën, pare mahun vahik rakah ee,
ka ma vamomhë pe Ieesu' unununun
o tönim me ro pöök kove pa ma
ö taëën varih nee to mahun këh.
38 A kën voe to peo onöt ne a 4,000
te', ee to hikta ëh va'peh me voh o
köövo me ro koa'. 39 E Ieesu' to vanö
vahik en pa napan, pare' peah en
po parö', ko tane' manih pa muhin
va Dekapolis, ko pahan a tonon, ko
vos en manuh pa muhin vëh ne to
popoka' ne Magadan.

16

O Parësi' To Iu Ep Ne Ta Tah Vatoksean Se Tane' Ma' Manuh Pa Vöön Va Kin
Mak 8:11-13, me Luk 12:54-56

1 O Parësi' me ro Sëdiusi to nö
ma', pare kehkeh punö' ne e Ieesu',
pare soe ke poë pan, "Ieesu', nok
ah ta tah vatoksean va pa vöön va
kin to vataare a no möm a ö nën
to nonok nom a kiu pe Sosoenën."
2 Ivëhkëk, e Ieesu' to piun rapoë
pare' soe pan, "Pa matanpoen nöm
to sosoe nem sih pan, a akis se keh
kakaaroen, ka nat ee pa muhin se
poen vavih en nös. 3 Pa pöstakah
nöm se keh ep a muhin to popoen,
pare' ep vasup non. A, eöm se nat

† **15:28:** E Ieesu' to hikta iu vöknah non e köövo pamëh. Ivëhkëk e' to iu non a ö no a napan va Israël se kon vovoh voh a Soe Vih pe Sosoenën, vasuksuk po' no a napan varih to hikta te' ne pan ee ra napan va Israël se kon suksuk. Ivëh, ne Ieesu' to nok suk pa soe vapipino' pamëh. O koa', ee to vëknöm ne a napan va Israël. Ko këh, ee to vëknöm ne a napan to hikta te' ne pan ee a napan va Israël. Ivëhkëk, e Ieesu' to ep in o vaman pe köövo pamëh to kikis, ivëh ne' to va'aus suk poan.

em pa uhön se nus en nös. E' to
te' akuk va kov e non manih, peöm
to inan vavih e nem sih po vëknöm
va pa akis. Suk ataeah po', köm
hikta inan vavih nem pa pusun in
a ma tah nö' to nonok no' kuru.
4 Eöm a napan va kuru, eöm ro
hat rakah. Paröm he' tonun in e
Sosoenën, eöm to kehkeh ep varoe
nem ta tah vatoksean nö' se nok.
Ivëhkëk, eöm hikta se ep nem ta tah
vatoksean. O pöh tah vatoksean
varoe ko vëh nöm se ep, ivëh, pa
ö no a iian apuh to orom voh e
Jona' a te' vanënën soe. E' to te' voh
non manih pa koman a iian pamëh
pa kukön potan me ra kukön poen,
pare' te' to'to' e non." E Ieesu' to soe
vahik vakomanih, pare' këh en pee
to sun ne, ko nö en.

A Taate' Hat Po Parësi' Me Ro Sëdiusi
Mak 8:14-21

5 E Ieesu' me ra ma vamomhë pe'
to tane' ma' pa vöön ne to poka'
ne Magadan, pare pahan ee pa pap
tonon vöh, ko vos ee pa vöön va
Bëtsaëta'. Ivëhkëk, ee to vanun ee
pa te' ma' ta taëën. 6 Ke Ieesu' soe
ke rapoë pan, "Ut vavih nem paröm
matop vavih nem pa taate' hat po
Parësi' me ro Sëdiusi. Ee tome'
vamahun a neöm po piuk vamanih
po is na to hovën o praoa'. Eöm se
nat nem kon a taate' piuk pee."
7 A ma vamomhë pe' to kokoman
këh ne a pusun in a soe va'ih, pare
vaiihi e ne pan, "E' to sosoe pö' non
a soe va'ih suk ea to hikta te' vu
ma' ta taëën." 8 Ke Ieesu' nat en
pataeah ne to vaiihi suk ne, ivëh,
ke' hi en pee pan, "O vaman peöm
to parin a sone' varo, vahvanih
köm vaiihi nem pan, ea to hikta te'
me no ta taëën? 9 Eöm hikta maaka
avoe' nem eh? Kokoman hah voh
na öm po tönim mu' varih na to
makën voh o te' to peo oah e ne
pa 5,000 te'. O tovih kove ivarih
na to vapuh hah pa ma ö taëën ëën
këh? 10 Me eöm to vanun pö' voh
em pa tönim me ro pöök mu' varih
na to makën voh a napan to peo
oah e ne pa 4,000 te'. O tovih kove
ivarih na to vapuh hah pa ma ö
taëën ëën këh? 11 Eöm hikta koman
hah rakah ko nem eh? Eö' to hikta
koman voh no' a taëën, parö' sosoe
no' a soe va'ih, ahik, eö' to kömköm
voh a no' neöm pan, eöm se matop
vavih nem po is po Parësi' me ro
Sëdiusi. 12 Ka ma vamomhë pe' nat
po' ee pataeah ne' to kömköm suk
voh non rapoë, e' to hikta sosoe ke
voh non rapoë, pan ee se ut vavih
ne po is vëh, nee to hohovën ne sih
a praoa'. Ahik, e' to kömköm voh
non rapoë, pan ee se matop vavih
ne po vavaasis hat po Parësi' me ro
Sëdiusi.

E Pita' To Soe Tavus E Ieesu' E Kristo
Mak 8:27-30, me Luk 9:18-21

13 E Ieesu' to nö en manuh pa
vöön va Sisaria' Filipaë. Pare' hi en
pa ma vamomhë pe' pan, "A napan
popoka' ne sih e Koa' Te' pa Napan
Kurus, eteh?" 14 Ka ma vamomhë
pe' piun a hi pe', pare soe pan,
"A ma pöh te' to popoka' a nom
oah sih pan eën e Jon Tövapupui,
ka ma meh popoka' a nom oah e
Elaëja', ko upöm popoka' a nom oah
e Jeremaëa', ke', eën a pah te' va
pa nap vanënën soe to to' hah ma'."
15 Ke Ieesu' hi hah en pee pan, "Ke
eöm koman po', eöm popoka' po'
a nem neo', eteh?" 16 Ke Saëmon
a meh ëhnaneah e Pita' to piun a
hi pe Ieesu', pare' soe pan, "Eën e
Kristo e Koa' Te' pe Sosoenën to'to'
tamoaan." 17 E Ieesu' to piun a
soe pe Pita', pare' soe ke poan pan,
"Saëmon sunai' Jona', e Sosoenën
to tapui a oah. A hikta pah te' va
po oeh vëh to vataare a oah a soe
va'ih. E Tamön varoe ko vöh pa
vöön va kin to vataare a oah a soe
va'ih. 18 Ke eö' se soe vaman rakah
keo' pën, eën e Pita'. Ka pusun in
a ëhnöömah to soe va non manih
pan a vös. Kö' se vasun o vakum
vivihan peö', manih pa tonun a vös

pamëh. Ko kikis va pa mët hikta antoen non a vöknah o vakum vivihan pamëh. 19 Ke eö' se he' a oah o'o ki' va pa Matop Vih va pa Vöön va Kin. Ka tah nën to vaonöt manih po oeh, e Sosoenën me se vaonöt en ma' pe' manuh pa vöön va kin. Ka tah nën to hikta vaonöt manih po oeh, e Sosoenën se hikta vaonöt manuh pa vöön va kin." 20 E Ieesu' to vuhvuh vakis rakah en pa ma vamomhë pe' pan ee se nat nee soe vanat tah meh te', pan e' e Kristo, a Te' ne Sosoenën to vanö voh ma'.

E Ieesu' To Soe A Ö Ne' Se Mët, Pare' Sun Hah
Mak 8:31-38; 9:1, me Luk 9:22-27

21 Taneo non po poen pamëh ne Ieesu' to soe ke ra ma vamomhë pe', pan e' se nö manuh Jerusalëm, pare' kon o kamis apuh rakah manih pa koreera nap susunön po Jiu', me ro te' susunön ësës he', me ro te' vavaasis varih to nat i ne o Vavaasis pe Mosës. Ee se ip vamët poë, ko vakön poen ne' se sun tane' hah en manih po vapeepe. 22 Ke Pita' me ke en pe Ieesu', pare' sirö' en pe' pan, "Eën se nat nom sosoe va nom manih, suk a ma tah kurus varih nën to sosoe nom se hikta tavus manih pën."

23 Ke Ieesu' tarih pare' piun a soe pe Pita', pare' soe pan, "Susun po ora' hat, këh a na neo' ah! Eën to hikta vava'aus a nom neo'! A soe pën to hikta te' non pan a soe pe Sosoenën, ahik, a soe pën, e' a soe pa te'."

24 Ke Ieesu' soe ke ra ma vamomhë pe' pan, "Ta pah te' se iu vatet a non neo', e' se vöknah o iu koman pe', pare' te' a kuruse pe', pare' te' o kamis, ko vatet a ma' neo'. 25 O te' varih to koman vakis ne a ma to'to' pee, pare hikta vavatet a ne neo', a, a ma to'to' pee se ro akuk ee. Ivëhkëk, o te' varih to vavatet a ne neo', pare mët suk a neo', ee se kon ee po to'to' tamoaan. 26 A napan se keh kon kurus a ma tah va po oeh, pare vanun ee po to'to' tamoaan, a ma tah kurus poë varih se po' va'aus vah va in o to'to' pee nih? Ahik rakah! Ahik ta pah tah no a napan to onöt ne a voen hah o to'to' pee. 27 Eö' e Koa' Te' pa Napan Kurus se nö me ma' o maaka pe Sosoenën me ro ankero' pe', parö' he' ra napan kurus o voen to onöt ro non a ma taneah nee to nonok ne. 28 Eö' to soe vaman rakah keo' peöm. A ma pöh te' to sun ne manih kuru, se me' avoe' e ne pa mët, ee heh ep ee peö' e Koa' Te' pa Napan Kurus se nö va ma' manih pa Te' Sunön.

17

A Sionin E Ieesu' To Tarih Kakaare
Mak 9:2-13, me Luk 9:28-36

1 O tönim me o pöh poen to oah ee, ke Ieesu', me e Pita', me ra poa tom kea e Jëmis pen Jon. Ee varoe to peah pa tope a pah vakin. 2 Ee to te' ne nën ka sionin e Ieesu' tarih, pare' matan ke en. Ka mataneah ëman va e non manih pa potan. Ko ohop tarih, pare' matan va e non manih po tëkrea. 3 Ke Mosës pen Elaëja' tavus ee ma', pare vavaato me e ne pe Ieesu'. Ee to vaato vahik me ee pe', 4 ke Pita' soe ke Ieesu' pan, "Eeh, Sunön, e' to vih non pea to te' no manih kuru, kën se nom iu nom, kö' u eo' pa kukön tanu manih. A te' pën, me a te' pe Mosës, me a te' pe Elaëja'." 5 E Pita' to toto avoe' e non, ka unöh kakaare pöm en pee. Ka to tane' ma' manuh pa koman a unöh to soe ma' pan, "Iva'ih e Koa' vamaman rakah peö', eö' to iu vi rakah e no' pe', parö' vaeö no' eah, köm se tënan eah, parëm vatet a ma soe pe'." 6 A kukön vamomhë pe Ieesu' to pënton a to, to tatane' non ma' pa koman a unöh, ko rikrik rakah e ne po naöp, pare vu' ee manih po oeh. 7 Ivëhkëk, e Ieesu' to nö ma' manih pee, pare' pöök rapoë, pare' soe ke

rapoë pan, “Sun öm! Paröm koe a naöp.” 8 A kukön vamomhë to ta'kë ma', pare ep varoe ee pe Ieesu' to te' e non pehen, no ahikta meh teh to te' me non poan. 9 Ee to këh kunah hah ee ma' pa tope pamëh, ke Ieesu' vuhvuh rapoë, pare' soe ke rapoë pan, “Eöm se nat nem soe tavus a tah va'ih nöm to ep ma' manuh kin pa tope, ke' te' non, ko antoen rakah po poen ne eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se sun tane' hah po vapeepe.”

10 Ka kukön vamomhë pe' hi poë pan, “Suk ataeah ko te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës sosoe ne pan e Elaëja' se vovoh ma'?” 11 Ke Ieesu' piun rapoë, pare' sosoe suk non e Jon Tövapupui, ko soe ke rapoë pan, “A soe pee a man, e Elaëja' to nö voh en ma', pare' vatotoopin vahik voh en pa ma moeh tah kurus. 12 E' to nö voh en ma', ivëhkëk, a napan to hikta nat ne pe', eteh. Ee to vavatet vavi' e ne pa ma kokoman pee, pare nonok ne a ma vu taate' hat manih pe'. A ma vu taate' poë varih se tavus pet ee manih peö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus pö ne eö' se te' o kamis.” 13 E Ieesu' to soe vahik vakomanih ka ma vamomhë pe' nat po' ee pe' to sosoe suk non e Jon Tövapupui.

E Ieesu' To Vato' Hah A Pah Koa' Oete' No Ora' Hat To Te' Non Pe'
Mak 9:14-29, me Luk 9:37-42

14 E Ieesu' me ra kukön vamomhë pe' to hah ee ma', pare tavus hah ee manih pa napan. Ka pah te' nö ma' manih pe', pare' vapeo' pasun manih pa mataneah, pare' soe pan, 15 “Sunön, eën onöt e nom pa uruan e koa' oete' peö' öh? Parën va'aus eah. A ma tamoaan no a mët hat vëh a kokonoh se öt sih poan, ke' vu' en po oeh, ka ma meh poen ne' se vu' en po sura', me manih ruen. 16 Eö' to me ma' eah manih pa ma vamomhë pën, kee hikta onöt ne a vato' poë.”

17 E Ieesu' to piun a soe pe', pare' soe pan, “Eöm varih, eöm to hikta vaman avoe' rakah nem e Sosoenën se vato' en po te', eöm a nap hat. O tovih poen nö' se te' va'peh me a neöm, me o tovih poen nö' se te' a ma punis peöm? Me ma' öm e koa' pamëh manih.” 18 E Ieesu' to sirö' a ora' hat pamëh, pare' soe pan, “Tavus këh mah e koa'.” Ka ora' hat pamëh këh tavus po' en ma' pe koa', ka varu' vakomanih no a kokonoh to hik këh en pe', ke' vih hah en.

19 E Ieesu' to te' non pehen, ka ma vamomhë pe' nö ee ma' manih pe', pare hi poë pan, “Emöm hikta antoen nem a veo tavus a ora' hat pamëh suk ataeah?”

20-21 E Ieesu' to piun a soe pa ma vamomhë pe' pare' soe pan, “Eöm to hikta vaman nem a ö ne Sosoenën se vato' hah e koa' pamëh. Ivëh, nöm to hikta onöt suk nem a veo tavus a ora' hat pamëh. Eö' to soe vaman rakah keo' peöm, o vaman peöm se keh te' va non manih po voa' naon sone' vëh o mastat. Eöm to antoen e nem pa ta' a tope vëh, ke' se sun tane' manih, pare' nö manuh. E' se sun, pare' nö en. Ka hik po' ta pah tah nöm se te' toksean nem pa nok.”*

E Ieesu' To Vapöök Soe En Pa Ö Ne' Se Mët, Pare' Sun Hah
Mak 9:30-32, me Luk 9:43-45

22 E Ieesu' me ra ma vamomhë pe' to tönun hahah kov ee manih pa muhin va Galili', ke' soe ke rapoë pan, “Eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus no a te' se vikuh en peö' manih pa koreera nap hat. 23 Ee se ip vamët ee peö', pare pe ee peö', ko vakön poen ne eö' se sun tane' hah eo' ma' po vapeepe.” A ma vamomhë pe'

* **17:20-21:** A ma pöh te' to nat vi ne po Puk Vapenpen to koman ne pan a meh ö soe to te' non topnin o v20-21. A soe pamëh to soe va non manih, “A taate' va pa hin me a vapenpen a taëën, e' varoe kuru to onöt non a veo a ma vu ora' hat.”

to pënton a soe va'ih, pare tamak rakah ee.

E Ieesu' To Takis Manih Pa Iuun Hinhin Apuh

24 E Ieesu' me ra ma vamomhë pe' to nö, pare vos ee manuh pa vöön va Kapaneam, ka napan varih to kokon ne sih a takis moni' va pa Iuun Hinhin Apuh nö ee ma' manih pe Pita', pare hi poë pan, "E tövavaasis peöm se he' kës en pa takis va pa Iuun Hinhin Apuh? 25 Ke Pita' piun en pee, pare' soe pan, "A," ke Pita' ho en koman iuun pare' hikta vaato avoe' non, ke Ieesu' hi en ma' pe' pan, "Saëmon, eën koman va nom nih? A nap susunön va po oeh vëh kokon ne a ma vu takis varih petereh? Manih po pus koa' koman pee, ke' manih po upöm te'?" 26 Ke Pita' soe po' en, "O upöm te' ivarih to tatakis ne sih." 27 Ke Ieesu' soe ke po' poan pan, "Ea ro pus koa' pe Sosoenën hikta se voen no a takis, ivëhkëk, ea to hikta iu vaheve no a nap kokon takis, ivëh, kën se nö manuh pa tonon, parën ara' ma'. Ka iian vëh nën se rëh momoaan, nën se kap a rivoneah, parën ep a moni' to pet non nën. Parën te' a moni' pamëh parën he' a nap kokon takis. Ka moni' pamëh, e' a takis moni' pea po'."

18

Eteh Se Te' Non A Tasun Apuh Oah Manih Pa Matop Vih Va Pa Vöön Va Kin?

Mak 9:33-37, me Luk 9:46-48

1 E Ieesu' me ra ma vamomhë pe' to te' avoe' e ne manih pa vöön va Kapaneam, ka ma vamomhë pe' nö ma', pare hi poë pan, "Eteh se te' non a tasun apuh oah manih pa Matop Vih va pa Vöön va Kin?"

2 Ke Ieesu' vaoe en na pa si' koa' sone', ke' nö en ma' manih pe', ke' vasun en pe' manih po topnin in a ma vamomhë pe', 3 pare' soe ke rapoë pan, "Eö' to soe vamaman rakah keo' peöm, eöm se keh hikta panih a ma taate' hat peöm, paröm te' va nem manih pe koa' sone' va'ih, eöm to hikta antoen nem a ho manih pa Matop Vih va pa Vöön va Kin. 4 A te' vëh to apuh non manih pa Matop Vih va pa Vöön va Kin, ivëh a te' to vöknah non a taate' pe', pare' te' va non manih pe si' koa' va'ih, e' kuru a te' pamëh se te' o ëhnan apuh manuh pa vöön va kin. 5 Keteh to koman non a kamö' e koa' sone' to te' va non manih pe si' koa' va'ih, e' to kamö' me en peö'."

A Taate' Hat To Mimirö' Non Sih O Vaman Pa Te'

Mak 9:42-48, me Luk 17:1-2

6 E Ieesu' to vavaato avoe' e non, pare' soe pan, "Ta pah te' se keh koman non, pan e' se rëh ke o vaman po pus koa' varih to vaman voh ee peö', kee ku' manih pa taate' hat, e' to vih rakah non pa vahan a vös apuh manih pa ko'koneah, ko vöknah eah manuh koman tahi', ke' mët këh a ö rih.

7 Varenan rakah pa napan varih po oeh vëh to nanansoe ne o upöm te', kee nonok ne a ma taate' hat. Oman, a ma taate' hat poë varih se tavus ee. Ivëhkëk, varenan oah rakah pa te' vëh to vavatvus non a ma taate' hat poë varih.

8 A koreomah ke' a momah se keh vaku' a oah manih pa taate' hat, moes kurus eah, ko vi na. E' to vih oah non pö nën se te' ro me nom o pöh koren, me o pöh mon, kën si kon o to'to' tamoaan. Pe' to hat non pën se te' me nom o pöök koren me o pöök mon, ee tome' me ke ee pën manuh po sura' ësës tamoaan. 9 Me a matömah se keh vaku' a oah manih pa taate' hat, të kon eah, parën vi na. E' to vih non pën se te' me nom o pöh tök matan kën sih kon o to'to' tamoaan. Pe' to hat non pö nën se te' me nom o pöök matan, kee rëh ke ee pën manuh po sura' ësës tamoaan.

10-11 Matop vavih o si' koa' varih, pee to vaman voh ee peö', paröm

nat nem koman nem, pan ee ro si' tah pinpiun. Ahik, manuh pa vöön va kin no a ma ankero' pee to te' tamoaan ne manih pa matan e Tamön.*

A Soe Vapipino' Va Pa Sipsip To Ro
Luk 15:3-7

12 E Ieesu' to vavaato avoe' e non, pare' soe pan, "Eöm koman va po nem nih pa ö no a pah te' to te' me non a 100 sipsip ka paeh ro. E tövaneah se kës këh en pa 99 to te' ne pa ö tope ko ënëën ne a karas, pare' nö en pa vaiu këh a te' vëh to te' varo non? 13 Eö' to soe vaman rakah keo' peöm, e tövaneah po sipsip se keh taum hah ma' a te' vëh to ro non, e' se pah vaeö suntan rakah en. A ma tamoaan ne' to hara' vaeö suk e non pa 99 varih to hikta ro voh. Ivëhkëk, e' se keh taum hah ma' a te' vëh to ro voh, e' se pah vaeö suntan oah rakah kov en. 14 E' to te' akuk va kov e non manih pe Tamëneöm vöh pa vöön va kin to hikta iu non ta paeh va po pus koa' varih po oeh vëh se ro, pare nö manuh po sura' ësës tamoaan.

A Taate' Va Pa Vatotoopin Hah E Kea Pën To Nok Voh A Hat

15 "E kea pën vëh to vatet a no neo' se keh nok vahat a oah, nö ah manuh pe', parën soe aven keah pan, 'Kea, a hat va'ih e' a hat koman pën nën to nok ka neo'.' Ke' se keh pënton en pa soe pën, a, eën to va'aus eah, ke' tavus hah en e kea pën. 16 Ivëhkëk, e' se keh hikta pënton a soe pën, nö parën me ma' ta meh poa te', kee nö va'peh me ma' oah köm sih te' nem a poa te' ke' a kukön te' marën a vava'aus a soe ke' sih te' eh non. 17 Ka te' pamëh se keh hikta pënton raoe, soe ke ra nap susunön varih to vovoh ne po rotu'. Ke' se keh hikta pënton a soe pee, ep va in eah manih pa te' kokon takis,† ke' a te' vëh to hikta vaman non e Sosoenën.

18 "Eö' to soe vaman rakah keo' peöm, a ma tah kurus nöm to hikta vaonöt manih po oeh, e Sosoenën me to hikta se vaonöt non ma' manuh pa vöön va kin. Ka ma tah kurus nöm to vaonöt manih po oeh, ne Sosoenën me se vaonöt en ma' pee manuh pa vöön va kin.

19 "Eö' to sosoe avoe' ke no' peöm pan, ta poa te' va po vaman se keh vapöh kokoman suk ta pah tah, pare hin suk, a, e Tamön vöh pa vöön va kin se he' en pee pon. 20 E' se keh te' non ta poa te', ke', a kukön te' to tönun pa pah ö, pare hin manih pa ëhnaneo', a, eö' to te' e no' manih pa topniire."

A Soe Vapipino' Va pa Te' Kikiu To Hikta Ihan Anoe A Ötop Pa Meh Te' Kikiu Pe'

21 Ke Pita' huk vatët rakah en manih pe Ieesu', pare' hi poan pan, "Sunön, a tovih tëëm ne kea peö' se nok ka neo' a hat kö' ihan anoe a hat pe', o tönim me ro pöök tëëm ëh?" 22 Ke Ieesu' to piun poan, pare' soe pan, "Eö' to hikta soe a ö nën se ihan anoe a hat pe' po tönim me o pöök tëëm, ahik, eö' to soe ka oah a ö nën se ihan anoe a hat pe' pa 490 tëëm. 23 A Matop Vih va pa Vöön va Kin na se vëknöm va in eah manih pa te' sunön to hinhin hah non a ma moni' pe' varih no a nap kikiu pe' to ötop voh. 24 O poen no a te' sunön to taneo pa hin hah a ma moni' pe', ka napan me ee ma' pa te' vëh to ötop voh a 10 milion kina' manih pe'. 25 Ivëhkëk, a te' pamëh to hikta te' me non ta moni' marën a piun hah a ötop pe' manih pa te' sunön. Ivëh, ka te' sunön soe en pan, 'Eö' se vavoen a te' kikiu vëh me ra kën tom sinan pe' me a ma moeh tah ne' to vaneah non. Kö'

* **18:10-11:** O upöm te' nat to koman ne pan a meh ö soe va po to soe va non manih pan, "Eö' e Koa' Te' pa Napan Kurus to nö ma' pa hehe o te' varih to nat va ne manih pan ee to ro voh ee."

† **18:17:** A nap kokon takis no a napan to nat va e ne raoe manih po te' o hat rakah, suk ee to hinhin oah ne a takis moni'.

sih kon a moni' nën, to piun non
a ötop pe'.' 26 Ivëhkëk, a te' kikiu
pamëh to pënton a soe pa te' sunön
pe', pare' nö ko vatokon manih pa
havin a poa moneah, pare' soe ke
poan pan, 'Sunön, ururuan voh a
neo' ah, parën he' voh a neo' ta
ma si' poen. Eö' se piun vahik eo'
pa ma moni' varih nö' to ötop voh
manih pën.' 27 Ka te' sunön pa te'
kikiu pamëh tamak poan, pare' koe
en pa vavoen poan ko ihan anoe en
pa ötop pe'.

28 "Ivëhkëk, a te' kikiu pamëh to
tavus pare' taum a meh te' kikiu
to ötop voh a te' moni' pe' to onöt
non a 10 kina'. E' to not poan pare'
nom vakmis rakah en po ororom
pe', pare' soe ke poan pan, 'Eën se
piun vëvëhö' rakah a moni' peö'
nën to ötop voh.' 29 Ivëhkëk, a te'
kikiu pamëh to vu' manih pa mon-
eah, pare' soe ke poan pan, 'Kea,
ururuan a neo' ah, parën he' a neo'
ta ma meh si' poen, peö' se piun
vahik eo' pa moni' vëh nö' to ötop
voh manih pën.' 30 Ivëhkëk, a te'
kikiu vamomoaan vëh to hikta iu
tamak non e meh pe'. E' to vate'
poan po vahutët, pare' vaho' en pe'
pa nohnoh. Ke' te' non nën, ke' onöt
rakah pa ö ne' se piun hah a ötop
pe'. 31 Ko upöm te' kikiu to ep a
tah va'ih to tanok, pare tamak ko
heve rakah ee. Ee to nö hah ee
manuh pe sunön pee, pare vavatët
ee pe' pa ma taneah to tanok manih
pa meh poa te' kikiu pee. 32 Ivëh,
ka te' sunön vaoe ho en na pa te'
kikiu pe' pamëh, pare' soe ke poan
pan, 'Eën a te' a pah hat rakah, eën
to ook voh ka neo' pan eö' se ihan
anoe a ötop pën. Kö' soe keo' pën
pan eën se nat nom piun a ötop
pën. 33 Vamomoaan nö' to ururuan
voh eo' pën, vahvapo'nih kën hikta
ururuan e meh si' te' pën?' 34 A
te' sunön to pah heve suntan en,
pare' vaho' en pa te' pamëh pa iuun
nohnoh, ke' te' non nën ko antoen
rakah en pa ö ne' se piun vahik a
ötop pe'." 35 Ke Ieesu' soe, "A te'
sunön vëh to nok en pa taate' to
vatoe me e non pa taate' ne Tamön
vöh pa vöön va kin se nok manih
peöm pö nöm se keh hikta ihan
anoe a ma hat pa ma kën kea peöm
me ra ma kën vameneöm.

19

E Ieesu' To Vavahutët Suk Non A Taate' Va Pa Kök O Vaen
Mak 10:1-12, me Luk 16:18

1 E Ieesu' to te' avoe' e non manih
pa muhin va Galili', pare' vavaasis
non a napan a ma soe pe'. E' to
vavaasis vahik en pee, pare' pahan
en pa ruen vëh nee to poka' ne sih a
Jödën, ko takin en manih pa muhin
va Jiutia'. 2 Ka nap peo rakah vatet
ee pe' nën, ke' vavahik këh en pee
pa ma mët nee to hara' ne.

3 Ko Parësi' nö ee ma' manih pe',
pare kehkeh punö' ne poë, pare hi
poë pan, "O Vavaasis pe Mosës soe
vaonöt kës e non pe voe se kök o
vaen, pare' veo e köövo pe' manih
po kokoman koman pe'?"

4 Ke Ieesu' piun a hi pee pare' soe
pan, "Vahvapo'nih köm pupunö' e
nem peö'? Eöm to hikta ëh pö' voh
a soe vëh to kiun non manih po Puk
Vapenpen to soe non pan,

'Moaan rakah voh ne Sosoenën to
nok o oeh me a ma moeh tah
kurus,
pare' pah nok po' a te', a te'
oete', me e köövo.' " *Jen 1:27;*
5:2

5 "Ivëh ne Sosoenën to soe suk
vavoh manih pan,

'E voe se këh ma' e sinaneah pen
tamaneah,
pare' te' vatös me e non pe
köövo pe',
kee tavus ee pon a paeh.' "
Jen 2:24

6 "Ivëh, ke ee pon to hikta se te' hah
ne a pöök. Ahik. Ee to tavus ee
o pöh sionin. E Sosoenën to vatös
voh en pee pon, ka hikta pah te'
to antoen non a ki vakëh hah raoe
pon."

7 Ko Parësi' hi hah ee pe Ieesu' pan, “E' te' vahvapo' non nih, ke Mosës he' voh en pa soe to soe vaonöt e non pa te' se kiun o kiun marën a kök o vaen pe', pare' veo en pe köövo pe'?”

8 Ke Ieesu' piun en pa hi pee, pare' soe ke rapoë pan, “E Mosës to vaonöt suk voh ka neöm a taate' pamëh, suk eöm o te' o pöh vatösoe rakah. Paröm hikta iu tënan nem a soe pe Sosoenën. Ivëhkëk, moaan voh ne Sosoenën to nok voh a ma moeh tah kurus, pare' hikta nok voh a taate' va pa kiun o kiun va pa kök o vaen. 9 Ivëh, kö' se soe vaman rakah keo' peöm. E voe se keh veo akuk e köövo to hikta te'te'vaasi' non, pare' me a meh köövo, a, e voe ko pamëh to nok en pa taate' rëhrëh.”

10 O vamomhë to pënton a soe va'ih pare soe ke Ieesu' pan, “E' se keh te' va non nën, ataeah po' ne voe se veo suk pe köövo? Ke' vih non pa ö ne voe se nat non vaen.”

11 Ke Ieesu' soe ke rapoë pan, “O vavaasis va pa taate' hikta vaen, e' to hikta te' non pan a napan kurus ivarih se vatet. Ahik, e Sosoenën to he' ro a ma pah te' marën a vatet a taate' pamëh. 12 Eöm nat e nem eh? E' to te' non a ma vu te' to te' ne to hikta onöt ne a vaen. Ka ma paeh va po vu te' poë varih no a ma sinëëre to vahuh voh en pee no ma sioniire to hikta te' vih ne pa tataman koa'. Ko upöm to hikta onöt ne a tataman koa', suk a ma meh to pe a sioniire. Ko upöm to koman voh a nok a kiu manih pa Matop Vih va pa Vöön va Kin, pare soepip ee rea pa vaen. A te' vëh to koman rakah non a ö ne' se hikta vaen, e' se kon rakah o vavaasis va pa taate' hikta vaen.”

E Ieesu' To Tapui O Si' Koa' Sosone'
Mak 10:13-16, me Luk 18:15-17

13 Ka napan meeme ee ma' po si' koa' sosone' manih pe Ieesu', pan e' se vaho' a koreneah manih pee, ko hin suk raoe. Ivëhkëk, a ma vamomhë pe' to sirö' ee pa napan poë varih. 14 Ivëhkëk, e Ieesu' to pënton, pare' soe ke rapoë pan, “Eöm se koe a sunpip o si' koa' varih, paröm koe raoe, kee nö ma' peö'. Suk ataeah, a Matop Vih va pa Vöön va Kin to te' suk non o te' to te' va ne manih po si' koa' varih.” 15 E Ieesu' to vaket non po koa', pare' tapui en pee, ko këh en pee, ko nö en.

A Te' To Vaneah Non A Ma Tah Peo
Mak 10:17-31, me Luk 18:18-30

16 Ka pah te' nö ma' manih pe Ieesu', pare' hi poan pan, “Apuh, ataeah to vih non nö' se nok, parö' kon o to'to' tamoaan?”

17 Ke Ieesu' piun poan, pare' soe pan, “Vahvanih kën hi a neo' pan, ataeah to vih non? E Sosoenën varoe ko a paeh to vih non. Ivëhkëk, eën se iu kon nom o to'to' tamoaan, eën se vatet rakah a taate' pe Sosoenën.”

18 Ka te' pamëh hi en pe Ieesu' pan, “A taate' poanheh?” Ke Ieesu' piun, pare' soe pan,
“Koe a ip vamët a meh te',
koe a nok a taate' rëhrëh,
koe a kaveo,
koe a piuk a meh te' pën manih po vahutët,
19 parën ta nom e tamömah pen e sinömah, *Eks 20:12-16; Lo 5:16-20*
ko iu a meh te' vamanih pö nën to iu hah va ka nom.” *Lev 19:18*

20 A te' pamëh to soe hah en pan, “A ma taate' kurus varih nö' to vavatet e no' sih, ka meh taeah po' nö' se nok?”

21 Ke Ieesu' soe ke po' poan pan, “Eën se keh iu kon nom o to'to' tamoaan, eën se nö, parën vavoen vahik a ma tah varih nën to vaneah nom, parën kon a moni', ko va'aus o te' arus. Eën se keh vatet rakah a ma taate' varih nö' to soe, parën suk a ma' neo'. A, a ma tah kokoek pën nën se kon amot eom pe' manuh pa vöön va kin.

22 Ka te' pamëh pënton a soe pe
Ieesu', pare' pah tamak suntan en,
suk e' to vaneah non a ma tah to
parin a peo vörep.
23 Ke Ieesu' soe ke ra ma va-
momhë pe' pan, eö' to soe vaman
rakah keo' peöm, "E' to hiva' rakah
ke non pa te' öt ö pa ho manih
pa koman a Matop Vih va pa Vöön
va Kin, suk o to'to' pe' to pet vavi'
e non pa moni'." 24 Eö' se soe
haha kuru, e' to te' tö rakah ke
non pa këmol pa hop koe manih pa
töhko' vëh to te' non pa ni kunkun.
Ivëhkëk, e' to hiva' oah rakah e non
pa te' öt ö to kehkeh hop non manih
pa Matop Vih pe Sosoenën."
25 Ka ma vamomhë pe' pënton a
soe va'ih, pare pah töhkak ee pare
soe pan, "E' se keh te' va non nën,
keteh se po' kon o to'to' tamoaan?"
26 Ke Ieesu' ves rakah non manih
pee, pare' soe ke rapoë pan, "A ma
tah varih no a napan to hikta onöt
ne a nok, ivëhkëk, e Sosoenën to
onöt e non pa nok a ma moeh tah
kurus.
27 E Ieesu' to soe vamanih ke Pita'
piun poan, pare' soe pan, "Ep ah!
Emöm se po' kon ataeah manih pa
ö nemöm to këh voh ma' a ma tah
pemöm, pamöm suk ma' oah?"
28 Ke Ieesu' piun poan pare' soe
pan, "Eö' to soe vaman rakah keo'
peöm. O poen no oeh me akis vëh se
tavus vavoon hah, eö' e Koa' Te' Pa
Napan Kurus se kon o ëhnan apuh,
parö' iho' pa ö ihiho' peö', peö' e
Sunön. Ke eöm kurus varih to vatet
voh a ma' neo', eöm se iho' me em
pa havun me ra poa ö ihiho' pa
te' sunön. Parröm matop e nem po
havun me ro pöök vute' va Israël.
29 Ka napan varih to vatet voh a
ma' neo', pare këh ma' a ma iuun
pee, me ra ma kën kea pee, me ra
kën vameere, me a ma sinëëre, me
ra ma tamëëre, me ra ma pus koa'
pee, me ra ma tökiu pee. Ee se kon
oah rakah ee pa ma tah varih nee
to këh voh ma', pare kon me ee
po to'to' tamoaan. 30 Ivëhkëk, o te'
varih to vovoh ne kuru manih po
oeh, amot nee se vasuksuk varu'
hah ne ma', ko te' varih to vasuk-
suk ne kuru, amot nee se vovoh
varu' ne."

20

A Soe Vapipino' Va Pa Napan To Kiu Ne Pa Rak Voaën

1 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, "A Matop Vih va pa
Vöön va Kin to te' va non manih. Pa
pöstakah rakah ne tövaneah pa tökiu
voaën to nö pa kon ta ma te' se nö
ma', pare kiu manih po tökiu pe'.
2 E tövaneah po tökiu to vaonöt ke
ra nap kiu a ö nee se kiu ke' voen
rapoë pa ma 1 kina' pa pah potan.
Pare' vanö en pee, kee nö ee pa kiu
manuh po tökiu pe'. 3 Pa pöstakah
avoe' pamëh pa 9 kirök ne' to hah
en manuh pa ö totoaan, pare' taum
o upöm te' to susun pinpiun vah
ne nën. 4 E' to soe ke rapoë pan,
'Eöm se nö manuh po tökiu voaën
peö', parröm kiu kö' voen antoen eo'
peöm pa ma kiu nöm to nok. 5 Ee
to nö ee pa kiu. Pa 12 kirök me pa
3 kirök pa matanpoen ne tövaneah
po tökiu voaën to nö hah en pa ep
këh ta ma meh te' se nö ma' ko kiu
manih po tökiu pe'. 6 A potan to
vatët non pa 5 kirök ne' to hah en
manuh pa ö totoaan. Pare' taum
o upöm te' to susun pinpiun avoe'
vah e ne nën, pare' soe ke rapoë
pan, 'Vahvanih köm susun pinpiun
vah va nem manih pa potan avoes
vëh?' 7 Kee soe ke poë pan, 'Suk
ahikta te' to kon a möm temöm kiu
manih pe'.' Ke' soe po' ke rapoë
pan, 'A, eöm se nö manuh po tökiu
voaën peö', parröm kiu nën.'
8 "Pa 6 kirök pa matanpoen e
tövaneah po tökiu voaën to soe ke
susun pa nap kiu pe' pan, 'Vaoe na
a nap kiu kee nö ma' kën voen raoe.
Eën se taneo ma' manuh pa nap
kiu suksuk, parën vahik manih pa
nap kiu vovoh.' 9 Ko te' varih to
taneo kiu pa 5 kirök pa matanpoen
to nö ma', pare kon ee pa ma 1 kina'

pee. 10 Ko te' te' varih to kiu vovoh
to nö ma' pare koman ne pan ee
se kon va'puh. Ivëhkëk, ahik, ee
me to kon ee pa ma 1 kina'. 11 Ee
to kon vahik ee pa ma voen pee,
pare taneo ee pa vaato vasuka' me
tövaneah po tökiu. 12 Ee to soe ke poë
pan, 'O te' varih to kiu suksuk, pare
kiu ro a paeh aoa', ee to kon ee po
voen nemöm to kon. Emöm to kiu
rakah em pa potan avoes, taneo
non pa pöstakah, pare' öök non pa
matanpoen, a potan to pa vakmis
rakah en pemöm. Ivëhkëk, eën to
voen va eom pee manih pa ö nën
to voen va ka möm.' 13 Ivëhkëk, e
tövaneah po tökiu to piun a pah te'
kikiu, pare' soe ke poan pan, 'Kea,
eö' to hikta nok vahat a neöm, ea to
vaonöt pö' vur ee pa 1 kina' nöm se
kiu suk ko kon, ke' ataeah? 14 Kon
o voen pën, parën nö na vöön. O
iu koman peö' kö' voen eo' po te'
varih to suk tavus ma' pa kiu po
vu voen vëh nöm to kon. 15 E' kök
kës e non pa taate' pö nö' to ki va
in a moni' peö' manih po iu koman
peö', ke' ataeah? Eö' to kehkeh
vataare no' a taate' vih peö' manih
pa napan kurus, kën heheve suk
po' nom ataeah?' 16 Ke Ieesu' soe
pan, "E' to te' akuk va kov e non
manih po te' varih to vöknah ne a
ma taate' pee, amot ne Sosoenën
se vaho' en pee manih po vovoh.
Ko te' varih to kë koman hah a ne,
amot ne Sosoenën se vaho' rakah
en ma' pee manuh po suksuk."

E Ieesu' To Vakön Soe A Ö Ne' Se Mët Ko Sun Hah
Mak 10:32-34, me Luk 18:31-33

17 E Ieesu' to soe vahik a soe va-
pipino' va'ih, pare' nönö avoe' nö
e non manuh Jerusalëm, ko me en
pa ma vamomhë pe'. Ee to nönö
nö ne, ke' me ke en pa havun me
ra poa vamomhë pe', pare' soe ke
rapoë pan, 18 "Pënton öm pa tah sö'
soe ka neöm. Kuru na to nönö no
Jerusalëm. Ka napan varih to hat
ov a no neö' e Koa' Te' pa Napan
Kurus se he' ee peö' manih pa ko-
reero te' susunön ësës he', me ro
te' vavaasis to nat i ne o Vavaa-
sis pe Mosës. Kee vaho' ee peö'
po vahutët, pare vaonöt ee pa ip
vamët a neo'. 19 Ee se he' a neo'
manih pa koreero upöm te' to hikta
te' ne pan ee ro Jiu'. Ko te' poë varih
se kö a neo', pare rëp a neo' po uris.
Pare ni ee peö' pa kuruse. Ivëhkëk,
po vakön poen ne eö' se sun tane'
hah eo' ma' po vapeepe."

E Jëmis Pen Jon To Iu Ne A Tasun Apuh
Mak 10:35-45

20 E Ieesu' to soe vahik ke ra
ma vamomhë pe' a ma soe varih,
ke köövo pe Sëbëdi' nö va'peh me
en ma' pa poa sunai'eah, pare' va-
tokon manih pa matan e Ieesu',
pare' hi poan a ö ne' se he' a poa
koa' pe' ta tah. 21 Ke Ieesu' hi poan
pan, "Eën iu nom ataeah?" Ke
köövo pe Sëbëdi' piun a hi pe', pare'
soe pan, "Soe vaman rakah ka neo'
ah, amot nën se tavus a te' sunön
va Israël, ka poa koa' peö' te' va'peh
me a nom oah manih pa Matop Vih
pën. A paeh se iho' non manih
pa papmatö pën, ka meh iho' non
manih pa papkiruk pën."

22 Ke Ieesu' pënton a hi pamëh,
pare' tarih manih pe Jëmis pen Jon,
ko soe ke rapoë pan, "Eöm to hikta
nat vavih nem pataeah nöm to ihi
nem pom. Eöm antoen kës e nem
pa kaak pa kap vëh nö' se kaak
manih pe'. Paröm antoen kës e
nem pa te' o kamis vëh nö' se te'?"
Kee soe ee pan, "A, emöm to onöt
e nem." 23 Ke Ieesu' piun rapoë,
pare' soe pan, "Oman, eöm to onöt
e nem pa kaak tane' manih pa kap
peö'. Ivëhkëk, eö' to hikta te' me
no' to kikis marën a kon eteh se
iho' manih pa papmatö peö' me a
papkiruk peö'. Ahik! E Tamön ko-
man se he' a poa ö ihiho' poë varih
manih pe retereh ne' to vamatop
keon ke voh en pee.

24 A meh havun vamomhë to
pënton a soe va'ih, pare pah
heve ov e ne pa poa tom mahin.
25 Ivëhkëk, e Ieesu' to vaoe ununun
en pa ma vamomhë pe', kee tönun
ee ma' manih pe', ke' soe ke
rapoë pan, "Eöm nat e nem, po te'
susunön va po te' varih to hikta
te' ne ro Jiu' to hikta vaman ne e
Sosoenën, pare matop vakis rakah
e ne pa napan pee. Me o upöm
te' apa'puh pee to kikis rakah ov
e ne pa napan pee se vavatet ne a
ma soe pee. 26 Kö' iu no' a taate'
te'te' vasusunön se nat non te' non
topniineöm. Ivëh, keteh to kehkeh
tavus non a te' sunön manih peöm,
e' se te' non a te' kikiu peöm kurus.
27 Keteh to kehkeh vovoh non
manih peöm, e' se tavus a te' kikiu
akuk manih peöm. 28 E' to te' akuk
va kov e non manih peö' e Koa' Te'
pa Napan Kurus to hikta nö voh
ma' pan a napan se kiu va'aus a
ne neo'. Ahik, eö' to nö voh ma'
pa va'aus raoe, me eö' se he' o
to'to' peö' manih pa ö ne eö' se mët
marën a hehe a napan varih no a
taate' hat to nohnoh non rapoë."

E Ieesu' To Vato' Hah A Poa Te' Keho'
Mak 10:46-52, me Luk 18:35-43

29 E Ieesu' me ra ma vamomhë
pe' to këh ee pa vöön va Jeriko'
ka nap peo rakah suk ee ma' pe'.
30 A poa te' keho' to iho' ne sinten
hanan to pënton a soe to soe non
pan e Ieesu' to o'oah nö non. Ee
to taneo ee pa kokoe' suk na poë
pan, "Koa' supnai' pe Devit, uru-
ruan a möm ah." 31 A napan to
pënton rapoë pon to kokoe' suk nö
ne ma', pare sirö' rapoë pon ko soe
pan, "Vatotomin öm pom." Ivëhkëk,
ee pon to pah kokoe' suntan avoe'
suk nö e ne ma' pan, "Sunön Koa'
supnai' pe Devit, ururuan a möm
ah." 32 E Ieesu' to sun en, pare' vaoe
en na pee pon, pare' hi rapoë pan,
"Eöm iu nem ataeah ne eö' se nok
manih peöm?" 33 Kee soe ma' pan,
"Sunön, emöm to iu nem a ö nën se
kap hah a ma matanmöm."
34 Ke Ieesu' tamak rakah en pee
pon, pare' vaket pa poa matëëre,
ka varu' rakah vakomanih, no a
ma matëëre to takap hah ee, kee
ep vavih hah ee. Pare vatet ee pe
Ieesu'.

21

E Ieesu' To Vos Manuh Jerusalëm Vamanih Pa Te' Sunön
Mak 11:1-11, me Luk 19:28-40, me Jon 12:12-19

1 E Ieesu' me ra ma vamomhë pe'
to këh ee ma' pa vöön va Jeriko',
pare öök vatët ee manih Jerusalëm.
Ee to vos momoaan ee pa vöön nee
to poka' ne Bëtfes, a vöön pamëh
to te' non Tope Öliv. Ee to te' ne
nën, ke Ieesu' vanö vovoh en pa
poa vamomhë pe'. 2 Pare' soe ke
rapoë pan, "Nö na manuh pa vöön
vöh na to ep no na. Eöm se nö nën,
parom taum a tönki' nee to nohtöön
poë po uris, ke' sun va'peh me non
e koa' pe'. Parom ihan raoe, ko me
ma' raoe manih peö'. 3 Ka ta pah
te' se keh hi a neöm ta hi, köm soe
ke eah pan, 'E Topoan to te' me non
a kiu manih pee.' E' se he' vëvëhö'
hah en ma' pee."
4 E' a tah pamëh se tanok ko va-
puh rakah a soe no a te' vanënën
soe to soe voh. E' to soe voh pan,
5 "Soe ke ra napan va Jerusalëm,
'E sunön peöm to nö en ma'.
E' to nö va ma' manih pa te' akuk to
hikta te' me non to ëhnan,
pare' tok ma' pa tönki' seka'.' "
Ais 62:11, Sek 9:9
6 A poa vamomhë pe' to nö, pare
taum va ee manih pö ne' to soe
va i rapoë. 7 Ee to me ee ma' pa
sinan tönki' me e koa' pe', pare pan
a ma ohop rë manih pa tonun a
poa tönki', ke Ieesu' tok po' en. 8 Ka
napan o pöh peo rakah to ihan a
ma ohop rërë pee, pare panpan ee
manih hanan. Ko upöm moes ma'
a ma pea naon, ko vaho' ee manih

hanan. 9 Ka napan varih to vovoh
nö ke ne e Ieesu', me ro te' varih to
suksuk nö ne ma' poë. Ee to tataoa
nö ne ma', pare sosoe va ne manih
pan,
"Vaeö ke na e Kristo, e Koa' supnai'
pe Devit!
E Sosoenën to tapui a oah,
suk eën to nö ma' pa ëhnan e
Sunön. *Sng 118:26*
Vaeö rakah, ko kë a ëhnan e
Sosoenën."
10 E Ieesu' to vos manuh
Jerusalëm ka napan töhkak, pare
vaiihi e ne pan, "A te' vëh e' rakah
eteh?" 11 Ka napan varih to tataoa
nö ne soe ke rapoë pan, "A te' va'ih,
e' e Ieesu', ka muhin pe' ivëh Galili',
ka vöön pe' ivëh Nasarët. E' a te'
vanënën soe pamëh ne Sosoenën to
he' voh a ra.'

E Ieesu' To Veo A Napan To Nonok Moni' Ne Koman Iuun Hinhin Apuh

Mak 11:15-19, me Luk 19:45-48, me Jon 2:13-22

12 E Ieesu' to vos manuh
Jerusalëm, pare' ho koman Iuun
Hinhin Apuh, pare' veo tavus en
pa napan to vavavoen ne a ma tah
pee, E' to koep en pa ma pok
po te' varih to papanih moni' ne.*
Pare' koep en pa ma ö ihiho' po te'
varih to vavavoen ne o panuh. 13 E
Ieesu' to soe ke rapoë pan. "Manih
po Puk Vapenpen no a te' vanënën
soe e Aisaëa' to kiun voh to soe va
non manih pan,
'A iuun peö' e' a iuun hinhin pa
napan kurus.' *Ais 56:7*
Ivëhkëk, eöm to rih a iuun pe
Sosoenën, parröm nok em pe'
"A ö vavakoaan po te' kakaveo." *Jer 7:11*
14 E Ieesu' to te' non koman Iuun
Hinhin Apuh, ka nap kekeho', me
ro te' hathat ma moe nö ee ma'
manih pe', ke' vavato' hah en pee.
15 O te' susunön ësës he', me ro te'
vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe
Mosës to ep a ma tah vatoksean
ne Ieesu' to nok nën, pare tënan
pet ee po koa' to tataoa ne koman
Iuun Hinhin Apuh, pare sosoe va
ne manih pan, "Kë a ëhnan e Ieesu',
e' e Kristo e koa' pe Devit." A ma
taate' poë varih to vaheve rakah
ee po te' susunön ësës he', me ro
te' vavaasis varih to nat ne sih o
Vavaasis pe Mosës.
16 O te' susunön ësës he', me ro
te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis
pe Mosës to nö ee manuh pe Ieesu',
pare hi poë pan, "Eën nat kës e nom
pa tah no koa' varih to sosoe ne,
ha?" Ke Ieesu' piun rapoë, pare'
soe pan, "A, eö' to pënton e no',
parö' nat e no' pa tah nee to sosoe
ne. Ke eöm po', eöm to hikta ëh pö'
voh a soe to kiun non manih po puk
pe Sosoenën to soe non pan,
'Eën koman to vavaasis voh o koa'
sosone' rakah,
pa kë a ëhnöömah.' " *Sng 8:2*
17 Manih pa po poen pamëh ne
Ieesu' to këh en po te' susunön ësës
he', me ro te' vavaasis to nat i ne
o Vavaasis pe Mosës, pare' nö en
manuh Bëtani'.

O Kikis Va Po Vaman
Mak 11:12-14; 11:20-24

18 A muhin to takah en, ke
Ieesu' tane' hah ma' manuh Bëtani',
ko nönö hah nö non manuh
Jerusalëm, pare' hara' en po maë.
19 E' to ep a vu naon nee to poka'
ne o fik to sun non sinten hanan,
pare' nö manuh pa vu naon pamëh,
ivëhkëk, e' to hikta te' voa' non.
A uvin varoe ko neah to te' non.
Ke Ieesu' soe ke o naon pamëh
pan, "Eën hikta se vovoa' amot hah
nom." Ka uvin o naon pamëh rak
vëvëhö' rakah en.
20 Ka ma vamomhë ep a tah ne
Ieesu' to nok, pare pah toksean

* **21:12:** A napan to nok suk a ö papanih moni' manih koman Iuun Hinhin Apuh, suk a napan varih to iu voen ne a ma tah koman Iuun Hinhin Apuh, ee se panih a ma moni' pee nën pa moni' va pa Iuun Hinhin Apuh. Ee hikta onöt ne a voen a vöna' va pa ës ke na e Sosoenën pa moni' va Room, me a te' moni' va Grik.

rakah ee. Pare vaiihi e ne pan,
“Vahvanih ko naon vëh rak vëvëhö'
vamanih, pa soe akuk pe Ieesu'?”
21 Ke Ieesu' piun a soe pee, pare'
soe pan, “Eö' to soe vaman rakah
keo' peöm, eöm se keh te' rakah me
nem o vaman, paröm hikta te' me
nem ta ma kokoman peo. A, eöm
to onöt e nem pa nok a taate' nö'
to nok manih pa vu naon vëh, me a
ma meh taneah nöm to onöt e nem
pa nok. Eöm to onöt e nem pa ta' a
tope vëh pan, ‘Sun ah parën vi ku-
nah koman hah keo manuh koman
tahi'.’ E' se pënton en pa soe peöm.
22 Eöm se keh te' rakah me nem
o vaman, paröm hin manuh pe
Sosoenën, eöm se kon em pataeah
nöm to hinhin suk nem.”

O Te' Susunön Ësës He' To Hi E Ieesu', Pan Eteh To He' Poan O Kikis Mak 11:27-33, me Luk 20:1-8

23 E Ieesu' to ho hah en manuh
koman a Iuun Hinhin Apuh, pare'
vavaasis non a napan nën. Ko te'
susunön ësës he', me ro te' susunön
po Jiu' nö ma' manih pe', pare hi
poë pan, “Soe ka möm ah. A tasun
taeah nën to te' me nom parën
nonok nom a ma kiu varih? Eteh
to he' a oah a tasun pamëh?”
24 Ke Ieesu' piun rapoë pare' soe
pan, “Eö' me se hi a neöm ta te'
hi, eöm se keh piun em peö', a, eö'
me se soe keo' peöm peteh to he' a
neo' a tasun, kö' nonok no' a ma kiu
varih. 25 Soe ka neo' öm, a tasun vëh
pa pupui a napan ne Jon Tövapupui
to he' voh, tane' ma' pe Sosoenën,
ke', e' tane' ma' manih pa napan
ah?”
O te' susunön ësës he', me ro te'
vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe
Mosës, to vaiihi koman suk e ne
pa hi pe Ieesu', pare sosoe ne pan,
“Ea se keh soe pan a kiu ne Jon
to nonok non to tane' ma' manuh
pe Sosoenën, ke' soe en pan, ‘Vah-
vapo'nih ka hikta vaman no e Jon?’
26 Ka se keh soe ee pan, ‘E' a kiu pa
te'.’ A, ea se nanaöp e no pa napan
se ip ee pea, suk ee to vaman e ne
pe Jon a te' vanënën soe.”
27 Kee piun e Ieesu', pare soe pan,
“Emöm to hikta nat nem.”
Ivëh, ke Ieesu' soe ke po' rapoë
pan, “Eö' me hikta se soe ka no'
neöm peteh to he' a neo' a tasun
va'ih kö' nonok no' a ma kiu varih.”

A Soe Vapipino' Va Pa Poa Koa'

28 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe ke po' o te' susunön ësës
he', me ro te' susunön po Jiu' va
Israël pan, “Eöm koman va po' nem
nih pa ö no a pah te' to te' me non
a poa koa' oete' pe'. Ko pöh poen
ne tamëëre to nö manuh pe koa'
vamomoaan, pare' soe pan, ‘Koa'
peö', kuru nö' to iu no' a ö nën
se nö manuh po tökiu voaën peö'
parën kiu ma'.’ 29 Ke sunai'eah
va'sik en. Pare' te' non, ko panih
o kokoman pe' ko nö hah en pa
kiu. 30 Vasuksuk ne tamëëre to nö
en manuh pe meh sunai'eah, pare'
soe ke poan pan, ‘Koa' peö', kuru
nö' to iu no' a ö nën se nö parën kiu
ma' manuh po tökiu voaën peö'.’
Ke sunai'eah manat en, ivëhkëk, e'
to koe en, pare' hikta nö pa kiu.”
31 Ke Ieesu' hi po' en pee pan, “Eteh
rakah pa poa koa' varih to pënton
a soe pe tamëëre?” Kee piun a soe
pe Ieesu', pare soe pan, “E koa' va-
momoaan.” Ke Ieesu' soe ke rapoë
pan, “A, eö' to soe vaman rakah
keo' peöm. A nap kokon takis, me
ra nap rëhrëh se vovoh ke peöm
manuh pa Matop Vih va pa Vöön
va Kin, suk ee to tamak a ma taate'
hat pee, pare panih ee. 32 E Jon
to nö voh ma' pa vataare a neöm
a taate' totoopin, köm hikta vaman
voh eah. Ivëhkëk, a nap kokon takis
me ra nap rëhrëh to tënan voh a soe
pe Jon, pare vaman e pe'. Eöm to
pënton voh em po vavaasis pamëh,
ivëhkëk, eöm to rës e nem pa panih
a ma taate' hat peöm, paröm va-
man.”

A Soe Vapipino' Va Pa Nap Hat To Matop Ne O Tökiu Voaën
Mak 12:1-12, me Luk 20:9-19

33 E Ieesu' to vavaato avoe' me
e non po te' susunön ësës he',
me ro te' susunön po Jiu',
pare' soe pan, "Eöm se pënton vavih rakah
nem po vahutët va'ih nö' se soe ka
neöm. A pah te' to nep voh a rak
voaën, pare' eean tavi poan. Pare'
een a kove' marën a vaho' a ma
voa' voaën nën, pare' kom ko hun
tavus ma'. E' to eok en pa iuun
no a te' se te' non, pare' ut non
pa rak voaën pamëh. Pare' he' en
po upöm te', kee kiu moni' e ne
manih pe', e' he nö varo en pa meh
muhin. 34 Vasuksuk po' no a voa'
to vamatop ee pa oes, ke tövaneah
pa rak voaën vanö en ma' pa ma
te' kikiu pe' manih po te' varih to
matop ro ne pa rak voaën, pan ee
se te' ke poë ta ma te' voa' voaën
va pa rak pe'. 35 Ivëhkëk, o te' varih
to vaneah ro ne pa nep voaën to öt
a ma te' kikiu pe tövaneah pa rak
voaën, pare vakmis ee pee, ko ip
vamët ee pa meh. Ka vakön te'
kikiu nee to tösvös poë, ke' mët en.
36 Ke tövaneah pa rak voaën vanö
hah en po upöm te' kikiu pe' to
peo oah e ne pa ma te' varih ne'
to vanö moaan manuh po te' varih
to matop ro ne a rak voaën. Ka
napan varih to matop ro ne pa rak
voaën nok va ee pee manih po te'
varih to vovoh moaan ma'. 37 E
tövaneah pa rak voaën to koman en
pa vanö ma' e koa' koman pe'. E'
to koman non pan a napan varih
to matop ro ne pa rak voaën se ta
e ne pe sunai'eah. 38 Ivëhkëk, a
napan varih to matop ro ne pa rak
voaën to ep i na e koa' pe' to nö ma',
pare soe va ee manih pan, 'Iva'ih
e koa' pe'. Ka rak voaën va'ih se
vaneah amot e non pe'. Ea se keh ip
vamët eah, ko vaneah varu' e no pa
rak voaën va'ih.' 39 Ivëh, ka napan
varih to matop ro ne a rak voaën öt
e koa' pamëh, pare vi tavus këh ee
pe' pa rak, ko ip vamët ee pe'.
40 "Ke tövaneah pa rak voaën se
po' nok vah va i ra napan varih nih
to matop ro ne a rak pe' pö ne' se
hah ma?"
41 Ko te' susunön ësës he', me ro
te' susunön po Jiu' soe ke Ieesu'
pan, "E' se ip vamët vahik rakah en
po te' hat poë varih. Pare' he' en pa
rak voaën pamëh manih po upöm
te', kee matop ro ne. Ko poen nee
se oes a voaën, ee se he' ee pe' a ma
te' voa' voaën va pa rak pamëh."
42 Ke Ieesu' soe ke rapoë pan,
"Eöm to hikta ëh pö' voh a soe va'ih
to kiun non po Puk Vapenpen to
soe suk voh non e Kristo, pare' soe
non pan,
'A vös va'ih no a nap ekeok to vi
tavus in,
to tavus en a vös vamomoaan
vëh to toon vakis non a iuun.
E Sunön to nok a vös pamëh,
ke' tavus en o toon to toon
vakis non a iuun,
pare' para' ep vamanin
manih pa mataara.' *Sng 118:22-23*
43 "Ivëh, kö' se soe rakah keo'
peöm, e Sosoenën se kon këh en
peöm pa Matop Vih pe', pare' he'
en pe' manih pa napan varih to
tëtënan ne a ma soe pe', pare va-
vatet ne. 44 Ka te' to ku', pare' vu'
na pa tonun vös pamëh e' se takök
vatam en. Ivëhkëk, a vös pamëh se
keh vu'töön na ta te'. A te' pamëh se
kakaaroe rakah en."
45 O te' susunön ësës he', me ro
Parësi' to pënton a soe vapipino' ne
Ieesu' to nonok non, pare nat ee
pe Ieesu' to huh e non pee pa soe
vapipino' pamëh. 46 E'e to kehkeh
öt e ne pe Ieesu'. Ivëhkëk, ee to
nanaöp e ne pa napan, suk a na-
pan to vaman e ne pe Ieesu' a te'
vanënën soe.

22

A Soe Vapipino' Va Pa Taëën Va Po Vaen
Luk 14:16-24

1 E Ieesu' to vavaato avoe' me
e non pa napan, pare' hutët hah
ken pee po moeh vahutët pa soe
vapipino', e' to soe ke rapoë pan,
2 "A Matop Vih va pa Vöön va Kin
to te' va non manih pa te' sunön to
vamatop o vaënëën va po vaen pe
sunai'eah. 3 E' to vamatop vahik
en, pare' vanö en po vipuh manuh
pa napan varih se nö ma' manih pa
taëën pamëh. Ko poen no a taëën
to vamatop vahik en, ke' vanö en
pa nap kiu pe', kee nö ee ko vaoe
ee ma' po te' varih ne' to vanö voh
o vipuh manih pee. Ivëhkëk, ee
to koe ee pa nö ma'. 4 Vasuksuk
ne' to vanö en po upöm te' kikiu
pe', pare' soe ke rapoë pan, "Soe
ke ro te' varih na to vanö voh o
vipuh manih pee, pan, "A taëën to
vamatop vahik en. Emöm to ip em
pa kaö' vusvus, ka ma moeh tah
kurus vamatop vahik ee. Ke sunön
peö' to iu non a ö söm nö ma' pa
taëën va po vaen pe sunai'eah." '
5 Ivëhkëk, a napan to hikta nö ma'.
E tövaneah pa taëën to vanö voh o
vipuh manih pa napan, kee pënton
varo ee pa soe pe', pare vanönö ee
pa nok a ma kiu pee. A paeh to nö
en po tökiu pe'. Ka meh nö en pa
matop a sitoa' pe'. 6 Ko upöm öt a
ma te' kikiu pe tövaneah pa taëën,
pare ip naon rapoë, kee mëtmët ee.
7 A te' sunön to pënton a tah va'ih to
tanok manih pa nap kiu pe', pare'
pah heve suntan en. E' to vanö en
pa nap vëvënsun pe', kee ip vahik
rakah ee pa napan varih to ip a nap
kiu pe', pare ës ee pa ma vöön pee.

8 "Ivëh, ka te' sunön soe ke ra
nap kiu pe' pan, 'A taëën va po
vaen pe koa' peö' to vamatop vahik
en. Ivëhkëk, a napan varih nö' to
vanö o vipuh peö' manih pee, ee to
hikta vih onöt ne a nö ma' pa taëën
pamëh. 9 Ivëh, kö' iu no' a ö nöm
se nö manuh pa ma sinten hanan,
parom vaoe ma' ere tereh nöm to
ep. Parom soe ke raoe kee nö ma'
pa taëën peö'.' 10 Ka nap kiu pa te'
sunön suk ee pa ma hanan. Pare
meeme ee ma' pere tereh nee to
onöt ne a taum. O te' vihvih me ro
te' o hathat, kee nö ee ma' ka iuun
no a taëën va po vaen to te' non puh
rakah en pa napan.

11 "Ka te' sunön ho en koman
iuun pa ep pa napan varih to nö
ma', pare' ep in a pah te' to te'
non nën to hikta hop ma' to ohop
va pa taëën va po vaen. 12 Ka te'
sunön pamëh soe ka te' pamëh pan,
'Kea, eën ho vah va ma' nih manih?
Eën to hikta ohop nom o ohop va
pa taëën va po vaen.' Ivëhkëk,
a te' pamëh to hikta soe ta tah.
13 Ivëh, ka te' sunön soe ke ra nap
kiu pe' pan, 'Öt öm a te' vëh, parom
nohnoh a poa koreneah me a poa
moneah, parom vi tavus na eah
manuh pa vöön popoen. Manih pa
vöön popoen pamëh no a napan se
vaokook kov e ne, pare vakuskus
rivon kov e ne po kamis.'

14 E Ieesu' to he' vahik a soe va-
pipino' pe', pare' vamaaka en pa
pusun in a soe pamëh, pare' soe
ke ra napan pan, "E Sosoenën to iu
non sih a nap peo se nö ma' manih
pa iuun pe'. Ivëhkëk, a ma si' pah te'
ro to tënan o vipuh pe', ee o te' poë
varih ne Sosoenën to pitö' koman
voh en pee."

A Nap Susunön Po Jiu' To Kehkeh Punö' Ne E Ieesu'
Mak 12:13-17, me Luk 20:20-26

15 O Parësi' to këh ee pe Ieesu' to
vavaasis non a napan, pare nok ee
po kokoman va pa ö nee se punö'
poë po vahutët, ko vaho' poë po
vahutët suk a ma soe koman pe'.
16 Ee to nö, pare vanö ee ma' pa
ma te' vamomhë koman pee, me ro
te' varih to vavatet ne sih o kum
pe Hëërot. Kee nö ma' manih pe
Ieesu', pare soe pan, "Apuh, emöm
to nat e nem pën a te' sosoe man
rakah. Pamöm nat e nem pën to
vavaasis nom sih a napan a taate'
pe Sosoenën. Parën hikta nat nom
pa koman varoe ta pah te', ko hikta

nat nom pa soe ta pah soe manih
pa te' hikto ëhnan, me a te' to te'
me non o ëhnan. 17 Soe ka möm ah,
e' vih kës e non pea pa he' a takis
manih pe Sisa', ke' a hik?"
18 Ivëhkëk, e Ieesu' to nat mo-
moaan en pa ma kokoman po
te' poë varih to kehkeh punö' ne
poë, ivëh, ne' to soe suk va i ra
poë manih pan, "Eöm o te' o pöh
pikpiuk rakah, eöm pupunö' suk a
no neo' ataeah? 19 Vataare suk voh
a neo' öm ta pah moni' va pa moni'
vëh nöm to tatakis nem sih." Kee
vataare ee pe' po pöh voa' moni'.
20 Ke Ieesu' hi en pee pan, "A ëhnan
me o kaho' peteh ivëh to te' non pa
moni' vëh?"
21 Kee piun e Ieesu', pare soe pan,
"Pe Sisa'." Ke Ieesu' soe ke po'
rapoë pan, "A tah to vaneah non
pe Sisa' nöm se he' e Sisa'. Ka tah
to vaneah non pe Sosoenën nöm se
he' e Sosoenën."
22 Ee to pënton a soe pe Ieesu',
pare töhkak vahat rakah ee, ko këh
ee pe', pare vanönö ee.

Ee To Hi E Ieesu' Pa Mët Me A Sun Hah Pa Te'
Mak 12:18-27, me Luk 20:27-40

23 Manih po poen avoe' pamëh o
Sëdiusi to nö ma' manih pe Ieesu'. O
Sëdiusi, ee o kum te' to hikta vaman
ne pan, a nap mët se sun tane' hah
ee manih po vapeepe, to hi poë a
hi, pare soe pan, 24 "Apuh, e Mosës
to soe voh ka ra pan, 'Ta pah te'
se keh mët akuk e' hikta vatvus ta
pah koa' manih pe köövo pe', ke kea
pe' me hah e köövo amop pe', pare'
vatvus a koa' se kon a ëhnan e kea
pe'.' 25 E' to te' voh non a kën tom
mahin, a tönim koa' me ra pöök.
Ka te' apuh vaen en, pare' hikta
vatvus ta koa' e' he mët en. Ivëh, ke
kea pe' me hah en pe köövo ne kea
apuh pe' to mët këh. 26 Ke vapöök
kea pe' mët pet en. E' he hikta
vatvus avoe' non ta koa', ka vakön
kea pee nok pet va en nën. Ke'e ku-
rus rakah to mët vahik akuk rakah
ee. Ee hikta vatvus ta pah koa'.
27 Ke köövo amop pamëh pah mët
suk po' en pee kurus. 28 Ivëh, ka
nat e no pa tönim me ra poa te' to
vameeme petpet voh e ne pa pah
köövo. Ko poen no a nap mët se sun
tane' hah manih po vapeepe, eteh
rakah po' se vaneah totoopin non
pe köövo vëh, no a kën tom mahin
varih to me voh ne?"
29 Ke Ieesu' piun rapoë, pare' soe
pan, "Eöm o te' o nun rakah to
hikta nat vavih nem pataeah no
Puk Vapenpen to sosoe non sih,
parëm hikta nat vavih me nem po
kikis pe Sosoenën. 30 O poen no a
nap mët se sun tane' hah ma' po
vapeepe, a napan kurus hikta se
vavaen hah ne. Suk ataeah, e'e
se te' va e ne manih po ankero'
manuh pa vöön va kin. 31 Eöm hikta
ëh pö' voh a soe ne Sosoenën to
sosoe voh ka non neöm pan, a nap
mët se to'to' hah, pare sun hah ee.
32 E Abraham, ke Aësak, ke Jekop to
mët moaan rakah voh ee po poen
ne Sosoenën to soe voh pan,
'Eö' e Sosoenën pe Abraham,
me eö' e Sosoenën pe Aësak,
me eö' e Sosoenën pe
Jekop.' *Eks 3:6*
Ke Sosoenën pamëh, e' hikta te' non
pan e' e Sosoenën pa nap mët. Ahik.
E' e Sosoenën pa nap to'to'."
33 A napan to pënton a soe va'ih,
pare pah toksean rakah ee po
vavaasis pe Ieesu'.

A Taate' To Apuh Oah Non A Ma Meh Taate'
Mak 12:28-31, me Luk 10:25-28

34 O Parësi' to pënton ee pa ö ne
Ieesu' to sunpip rakah en po Sëdiusi
pa ma soe pe'. Ko Sëdiusi hikta onöt
ne a soe ta tah, suk e Ieesu' to nok
raoe, kee nun rakah ee. Ivëh, ko
Parësi' tönun hah me ee pe Ieesu',
35 manih pee to te' non a pah te' to
nat suntan rakah non o Vavaasis
Pe Mosës. Ka to Parësi' pamëh to
kehkeh punö' non e Ieesu'. 36 Pare'
soe pan, "Apuh, a taate' taeah to
apuh oah non manih po Vavaasis

pe Mosës?" 37 Ke Ieesu' piun poan,
pare' soe pan,
"Eöm se iu rakah nem e Sunön
Sosoenën peöm manih pa
ma kupu peöm,
me manih pa ma apeneöm,
me manih pa ma koko-
man peöm." *Lo 6:5*
38 Ee ivarih, a ma taate' to apuh oah
ne a ma meh taate'. 39 Ka vapöök
taate' to vatoe e non pa ma taate'
vamoaan to soe va ne manih pan,
'Eën se iu nom a meh te' vamanih
pa ö nën to iu hah va ka
nom.' *Lev 19:18*
40 A poa taate' poë varih, ee a pusun
rakah kov in a ma Vavaasis ku-
rus pe Mosës, me a ma Soe po Te'
Vanënën Soe."

E Ieesu' To Hi O Parësi', Pan E Kristo Eteh
Mak 12:35-37, me Luk 20:41-44

41 O Parësi' to te' tönun avoe' e ne,
ke Ieesu' hi rapoë a hi va'ih, 42 "Eöm
koman va nem nih pe Kristo, e' e
koa' peteh?"
Ko Parësi' piun poë, pare soe pan,
"E Kristo, e' e koa' pe Devit."
43 Ke Ieesu' hi hah en pee pan,
"Suk ataeah, ka Tuvuh Vasio' he'
voh o kokoman manih pe Devit, ke'
poka' en pa te' pamëh e Sunön peö'?
E Devit to soe vavoh manih komön
a Puk Vaëhëh vamanih pan,
44 'E Sosoenën to soe ke Devit pan,
"E Kristo e Sunön pën."
'Ke Sosoenën sosoe avoe' ke non pe
Kristo pan,'
"Iho' ah manih pa papmatö peö',
ko te' nom nën ke' onöt po
poen nö' se vaho' o te' varih
to vakihat me a nom oah
manih paan a matop pën.' "
Sng 110:1
45 "E Devit to popoka' non sih
e Ieesu' Kristo e Sunön, ivëh, ke
Kristo hikta te' varoe non pan e' e
koa' pe Devit. Ahik! E' to te' me e
non e Sunön pe'." 46 Ahik rakah ta
paeh va po Parësi' to piun a soe pe
Ieesu'. Taneo rakah non po poen
pamëh no a hikta pah te' nat to onöt
non a hi hah e Ieesu' ta ma meh hi.

23

O Parësi' Me Ro Te' Vavaasis To Nat I Ne O Vavaasis pe Mosës To Nok A Ma Taate' Hat Manih Pe Ieesu'
Mak 12:38-39, me Luk 11:43; 11:46; 20:45-46

1 Vasuksuk ne Ieesu' to soe ke ra
napan me ra ma vamomhë pe' pan,
2 "O te' vavaasis varih to nat ne sih
o Vavaasis pe Mosës, me ro Parësi'
pare öt ne a tasun va pa vamaaka
a pusun in o Vavaasis pe Mosës
manih pa napan. 3 Ivëh, köm se
tënan ko vatet em pa ma taneah nee
to soe ka neöm. Ivëhkëk, eöm se nat
nem vatet a ma taate' nee to nonok
ne. Suk ataeah, e'e to hikta vavatet
ne a ma tah nee to vavaasis ne. 4 Ee
to nok ka neöm a ma taate' kikis,
pan eöm se vavatet nem. Ivëhkëk,
e'e koman to hikta iu ne a va'aus a
neöm pa vatet vavih a ma taate' poë
varih.
5 "A ma tah kurus nee to nonok
ne pan a napan se ep. Pare nat ne
rapoë ro te' vivihan. Ivëh, kee öt ne
a ma si' voh no a ma pah ö soe pe
Sosoenën to kiun ne, pare noh a ma
voh poë varih manih pa ma naire,
ke' pa ma koreere. Pare ohop ne a
ma ohop rë. Pare nok a ma ohop
vihvih nee to hinhin me ne sih, ko
uris rë nee to kun tonun po ohop
pamëh. 6 Ka manih pa ma taëën
apa'puh nee to iu iho' vovoh rakah
ne pa ma ö ihiho' po te' susunön,
me manuh koman a ma iuun hin-
hin sone' pee, nee to iu rakah ne a
iho' po matan. 7 Pare iu rakah ne
pan a napan se ta ne rapoë pa ma
ö totoaan, pare popoka' ne rapoë o
te' apuh.
8 "Ivëhkëk, eöm se nat nem ko-
man nem pan a napan se popoka' a
non neöm 'a Tövavaasis', suk ataeah,
e Sosoenën varoe ko a paeh a
Tövavaasis peöm. Ke eöm kurus
varih a kën tom kea. 9 Paröm nat
nem poka' ta pah te' va po oeh vëh
'e Tamön', suk ataeah eöm to te'

varoe me ko nem a pah Tamëneöm
to te' non pa vöön va kin, ivëh e
Sosoenën. 10 Paröm nat nem ko-
man nem pan a napan se poka' a
non neöm 'o Sunön', suk ataeah,
a pah Sunön ro ko peöm, ivëh e
Kristo. 11 Ka te' to apuh non manih
peöm, e' a te' kikiu, e' to kiu non
manih peöm. 12 Ka te' se keh kë
koman hah a non, e Sosoenën se
vöknah en pe'. Ka te' se keh vöknah
hah a non, e Sosoenën se kë en pe'."

E Ieesu' To Soe Tavus A Taate' Hat Po Te' Vavaasis To Nat I Ne O Vavaasis Pe Mosës, Me Ro Parësi'

Mak 12:40, me Luk 11:39-52; 20:47

13-14 E Ieesu' to toto avoe' e non,
pare' soe pan, "Varenan rakah
peöm varih o te' vavaasis to nat
nem o Vavaasis pe Mosës, me eöm
o Parësi', eöm o te' o moko' rivon
rakah. Paröm pikpiuk, eöm rakah
ko varih to susunpip nem a napan
pa nö manuh pa Matop Vih va pa
Vöön va Kin. O upöm te' to kehkeh
nö ne nën köm sosoepip e nem pee.
Suk eöm to hikta onöt nem a nö
nën.*
15 "Varenan rakah peöm varih o
te' vavaasis to nat nem o Vavaasis
pe Mosës, me ro Parësi', eöm o te'
o pöh moko' rivon, paröm pikpiuk.
Eöm to vavatvi kov e nem sih po
oeh me manih tahi' pan eöm se ep
këh ma' ta ma te', kee suk a taate'
hat peöm. O poen nöm to taum em
po te' poë varih, eöm to vanun em
pee. Ivëh, ke eöm kurus se nö em
po sura' ësës tamoaan.
16 "Varenan rakah peöm varih o
te' vavaasis to nat nem o Vavaa-
sis pe Mosës, me o Parësi', eöm o
kekeho'. Eöm to kehkeh vovoh ke
nem sih a napan pa matop raoe,
ivëhkëk, eöm to hikta onöt nem.
Eöm me to sosoe nem sih pan, ta
pah te' se keh nok a soe man pe'
manuh pa Iuun Hinhin Apuh pe
Sosoenën marën a vakikis a soe pe',
eöm se soe em pan, e' se vaörakuk
en pa soe man pe'. Ivëhkëk, ta pah
te' se keh nok rakah a soe man
pe' pan a gol to pet non pa Iuun
Hinhin Apuh pe Sosoenën, a, eöm
se soe em pan, e' se vatet rakah a
soe man pe'." 17 E Ieesu' to toto
avoe' e non, pare' soe pan, "Eöm
rakah varih to te' va nem manih
pa ö no te' ponki' komë to te' va ne
sih, paröm te' pet va e nem manih
po te' kekeho'. Ataeah to apuh
non manih po epep pe Sosoenën,
a gol, ke' a Iuun Hinhin Apuh? A
gol to pet non sih manih pa Iuun
Hinhin Apuh, pare' te' non a tah
vivihan. Suk e' to pet non pa iuun
pe Sosoenën. 18 Keteh to nok a
soe man pe', pare' vakikis na a soe
pamëh manuh pa pok vapenpen
pe Sosoenën, köm soe kem pe' pan,
e' se vaörakuk en pa soe man pe'.
Ivëhkëk, e' se keh vakikis na a soe
man pamëh manuh po he' to tok
non pa pok vapenpen pe Sosoenën,
a, köm soe kem pe' pan, e' se vatet
rakah a soe man pe'. 19 Eöm o
kekeho', ataeah to apuh non po
epep pe Sosoenën, o he', ke' a pok
vapenpen? O he' to tok non pa
pok vapenpen, pare' te' non a tah
vivihan. 20 Ivëh, ka te' to nok a soe
man pe', pare' vakikis a soe man
pe' manuh pa pok vapenpen, e' to
vakikis a soe pamëh manuh pa pok
vapenpen me a ma tah to tok ne
nën. 21 Ka te' to nok a soe man pe',
pare' vakikis a soe man pe' manuh
pa Iuun Hinhin Apuh, e' to vakikis
a soe pamëh manuh pa Iuun Hin-
hin Apuh me a ma tah to pet ne
nën. 22 Ka te' to nok a soe man pe',

* **23:13-14:** O upöm te' nat to kokoman ne pan a meh soe to te' non koman a ves 13-14. A soe pamëh to sosoe va non manih pan, "Varenan rakah peöm varih o te' vavaasis to nat nem o Vavaasis pe Mosës, me ro Parësi', eöm o te' o pöh moko' rivon, paröm pikpiuk. Eöm to nat rakah nem a piuk o si' köövo amop, paröm öt këh raoe a ma iuun pee. Paröm piuk hah ëm pa nok a ma hin rë. Ivëh, ko poen no vahutët pe Sosoenën se tavus, eöm se kon o kamis o pöh apuh rakah. Suk a ma taate' hat peöm." Ep na pe Mak 12:40.

pare' vakikis a soe man pe' manuh
pa vöön va kin, e' to vakikis a soe
pamëh manuh pe Sosoenën me a ö
iho' pe'.
23 "Varenan rakah peöm o te'
vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe
Mosës, me ro Parësi', eöm o te' o
pöh moko' rivon, parröm pikpiuk.
Eöm to kökök nö nem sih a ma tah
na to hovën marën a vaninin vih
a taëën, a ma tah poë varih nöm
to nep, parröm unununn a havun ö
tah, ko kon tane' a pah ö tah nën,
ko he' na e Sosoenën. Ivëhkëk,
eöm to vanun voh em pa ma meh
taate' to te' apuh oah ne a taate'
he'he'. A ma taate' apuh poë varih
to te' ne manih komön o Vavaasis
pe Mosës. Ee ivarih a ma taate' poë
varih, a taate' va pa va'aus a ma te'
arus no a napan to kehkeh mirö'
ne rapoë, me a taate' ururuan, me
a taate' va pa vaman e Sosoenën.
Eöm se vavatet rakah nem a ma
taate' poë varih, parröm he'he' nem
na e Sosoenën a pah ö tah nöm
to kon tane' manih koman a ma
tah nöm to nepnep nem. 24 Eöm
varih to iu matop nem sih a na-
pan, ivëhkëk, eöm o kekeho'. Parröm
vavatet vatëh nem a taate' he'he',
ko vanun em pa ma taate' apa'puh.
Ivëh, köm te' va e nem manih pa te'
to kon tane' a kuvi manih po kaak
pe'. Ivëhkëk, e' to hikta ep pet non
pa tampu to te' non po kaak, pare'
kaak va'peh me en pe'.
25 "Varenan rakah peöm varih o
te' vavaasis to nat i nem o Vavaasis
pe Mosës, me ro Parësi', eöm o te'
o pöh moko' rivon, parröm pikpiuk.
Eöm to pupui vavoon varoe nem
a tonun a ma kap me o peret.
Ivëhkëk, manih pa komëneöm no
a taate' hat, me a taate' kaveo to
puh rakah e non. 26 Ke eöm varih
o Parësi', eöm o kekeho', vamo-
moaan nöm se pupui vavoon a ko-
man a ma kap, me a ma peret, kee
te' voon ne, köm pah pupui vavoon
po' a ma ö tonun. E' to te' akuk
va kov e non manih peöm. Eöm
se panih momoaan a ma taate' hat
peöm, parröm vovoh po' ke nem a
napan.
27 "Varenan rakah peöm o te'
vavaasis to nat i nem o Vavaa-
sis pe Mosës, me ro Parësi', eöm
o te' o pöh moko' rivon, parröm
pikpiuk. Eöm to te' va nem manih
pa kove' te' mët, parröm ep vavih e
nem manih mahën, ivëhkëk, manih
pa komëneöm, a kove' te' mët to
te' e non, köm kakaun a tonun a
kove' pamëh po uh kakaare. Ivëh,
ka manih tonun a kove' pamëh to
parin a matan vavih rakah pa ep.
Ivëhkëk, manih pa koman a kove'
pamëh to puh rakah non pa ma soa'
te' me a ma tah koa. 28 E' to vatoe
akuk va kov e non manih peöm no
a napan to ep ka ne neöm ko koman
ne pan, eöm o te' to nonok nem a
ma taate' totoopin. Ivëhkëk, manih
pa ma komëneöm to puh rakah ne
pa ma piuk me a ma taate' hat.
29 "Varenan rakah peöm o te'
vavaasis to nat i nem o Vavaasis
pe Mosës, me ro Parësi', eöm o te'
o pöh moko' rivon rakah, parröm
pikpiuk. Eöm to nok vavavih a ma
kove' no te' vanënën soe to mët ko
pe ne, parröm vatëk vavavih o kove'
po te' varih to nonok ne a ma taate'
totoopin to mët ko pe ne. 30 Parröm
sosoe nem sih pan eöm se keh te'
voh nem po poen voh pa kën sipun,
eöm to hikta onöt nem a va'aus
raoe pa ip vamët o te' vanënën soe.
31 Ivëh, ka soe koman peöm ivëh to
vataare en peöm ivarih o pus koa'
po te' varih to ipip vamët voh ne po
te' vanënën soe. 32 Ivëh, köm vapuh
rakah em pa taate' hat voh pa kën
sipuineöm.
33 "Eöm to te' rakah va e nem
manih po kuru', eöm to hikta onöt
nem a rusin këh e Sosoenën pö ne'
se vanö a neöm manuh po sura'
ësës tamoaan. 34 Ivëh, kö' se soe
keo' peöm pa tah va'ih, eö' se vanö
ka nös neöm o te' vanënën soe, me
ro te' varih to te' me ne a ma koko-
man vih, me ro tövavaasis. Ka ma

pa paeh va pee nöm se ip vamët.
Paröm ni em po upöm pee manih
pa kuruse. Paröm öt o upöm pee, ko
rëp raoe po uris koman a ma iuun
hinhin sone' peöm. Ko nö vavah pa
vaiu raoe pa ma vöön peöm marën
a vakmis raoe. 35 Ivëh, ka hat va
pa napan varih to ip vamët voh
o te' vanënën soe, me ro te' varih
to nonok ne a ma taate' totoopin,
ne eöm varih se teen rakah. O te'
varih ne sipuineöm to ip vamët voh
to taneo non manih pe Ebel, a te'
totoopin, pare ipip vamët voh ne
sih o te' vih poë varih, ko hik non
manih pa mët pe Sakarias sunai'
Berekia'. E Sakarias, e' a te' ësës
he' sunön po Jiu' nee to ip vamët
voh poë manih topnin a iuun pe
Sosoenën me a pok vapenpen pe'.
A taate' va pa ip vamët o te' ësës he'
sunön po Jiu', ne Sosoenën to vate'
voh manih po te' to te' to'to' ne
kuru se kon kamis suk a ma te' poë
varih. 36 Eöm me to nonok e nem pa
taate' pamëh, ivëh, kö' soe vaman
rakah keo' peöm, e Sosoenën se va-
teen a neöm o Jiu' pa ma mët poë
varih, pare' vakmis suk en peöm."

E Ieesu' To Tamak A Vöön Va Jerusalëm

Luk 13:34-35; 19:41-44

37 E Ieesu' to vavaato avoe' e
non, pare' soe pan, "Jerusalëm,
Jerusalëm, eöm a ma nap susunön
to töstösvös nem sih a ma te'
vanënën soe ne Sosoenën to vanö
nös manem peöm. A ma poen peo
neö' to iu ununun no' sih a ma
koa' pën, vamanih pa ö ne toa' sin
to ununun va non sih a ma sone'
pe' manih pa paan a paknaneah.
Ivëhkëk, eöm to hikta iu nem.
38 Pënton nem öm, eö' e Sunön to këh
voh eo' pa vöön peöm me a Iuun
Hinhin Apuh peöm. 39 Eö' to soe va
keo' peöm manih pan, eöm hikta se
ep hah a nem neo' manih po oeh
vëh, ke' onöt rakah pa ö sö' hah va
ma' manih pe Sunön peöm, köm soe
em pan,
'E Sosoenën se tapui a te' vëh to nö
ma' pa ëhnan e Sunön.' " *Sng 118:26*

24

E Ieesu' To Soe Pan A Iuun Hinhin Apuh Se Takök

Mak 13:1-2, me Luk 21:5-6

1 E Ieesu' to këkëh ko non a sin-
ten a Iuun Hinhin Apuh, ka ma
vamomhë pe' nö ee ma' manih pe'.
Ko vataare poë a ma iuun va pa
Iuun Hinhin Apuh. 2 Ivëhkëk, e
Ieesu' to soe ke rapoë pan, "Eö' to
soe vaman rakah keo' peöm, a ma
iuun kurus varuh na to ep no, ee
kurus se tatakök ee. Ahikta pah vös
to onöt non a tok pa tonun a meh.
Ahik. E'e se taru kunah kurus ee
ma'."

E Ieesu' To Soe Pan A Ma Punis Peo Se Tavus Ma'

Mak 13:3-13, me Luk 21:7-19

3 Vasuksuk ne Ieesu' to iho' non
Tope Öliv, ka ma vamomhë varoe
pe' nö ee ma' manih pe', pare hi
poë pan, "Soe ka möm ah o poen
poanheh no a ma tah poë varih se
tavus. Me o vëknöm taeoh nemöm
se inan suk to tavus ma', pamöm
nat po' o poen hah pën me o poen
no oeh vëh se hik."
4-5 Ke Ieesu' piun rapoë, pare' soe
pan, "Matop vavih nem, ta pah te'
tome' piuk ka neöm. A nap peo
rakah se nö ma', pare popoka' ne
a ëhnaneo', pare soe vamanih pan,
'Eö' ivëh e Kristo', pare piuk ee pa
napan. 6 Eöm se tënan o vapus me
o vahutët va po vapus, to nönö non
ma'. Ivëhkëk, eöm se koe a naöp. A
ma tah kurus poë varih se tavus ee.
Ivëhkëk, o poen no oeh se hik to me'
e non pa tavus ma'. 7 A napan va pa
pah muhin se sun, pare vapus me
ee pa napan va pa meh muhin. Ka
matop vih pa pah te' sunön se sun,
pare' vapus me en pa te' matop
vih pa meh te' sunön. Ka manih
pa ma meh muhin no o maë apuh
se tavus, ka rikrik kö en. 8 A ma
tah poë varih se tavus momoaan

vamanih pa ö ne köövo to hara' o
kamis va pa ö ne' to kehkeh vahuh
non."
9 "O te' se öt a neöm, pare vakmis
ee peöm ko ip vamët ee peöm. A
ma muhin kurus se heve ov e ne
peöm, suk eöm to vaman, paröm
vatet a nem neo'. 10 Manih po poen
pamëh, a nap peo rakah to vaman
voh ee peö' se tarih, ko vikuh ee
peöm pa nap hat. 11 Ko te' vanënën
soe pikpiuk se tavus ma', pare piuk
a ma nap peo rakah. 12 Ka napan
he' tonun ee pa taate' vih vëh, a
taate' iu te', suk a taate' hat to pupu
va'puh nö e non ma'. 13 Ivëhkëk, o
te' varih to te' vakis ne pa te' a ma
punis, pare öök na po poen no o oeh
se hik, e Sosoenën se hehe en pee.
14 Ka Soe Vih va pa Matop Vih Pe
Sosoenën no a napan se vavaasis
manih po oeh avoes, ka napan sih
tenan voh, ko oeh pah hik po' en."

A Punö' Hat Rakah Se Tavus
Mak 13:14-23, me Luk 21:20-24

15 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, "Eöm se ep rakah em
pa Tah A Pah Hat Rakah no a te'
vanënën soe vëh e Dëniël to sosoe
suk voh non. A Tah Hat pamëh to
sun non pa iuun pe Sosoenën. Ka
te' to ëhëh non a soe, e' se maaka
vavih rakah non pa pusun in a soe
pamëh. 16 Manih po poen no a Tah
Hat pamëh se tavus ma' ka napan
varih to te' ne manih pa muhin va
Jiutia', ee se rusin ee manuh pa
moeh totope. 17 Ka ta pah te' se keh
tok non pa tonun iuun pe', ka Tah
Hat pamëh tavus e' to hikta onöt
non a kunah tane' tonun iuun pa
kokon tavus a ma tah pe' to pet ne
koman iuun, e' se rusin en. 18 Ka te'
vëh to te' non pa rak pe', e' to hikta
onöt non a tapiun vos hah iuun pa
kon ohop rë pe'. 19 Varenan rakah
po köövo kikiuk me ro te' köövo
varih to vasisi' ne o koa' pee manih
po poen pamëh, suk ee to hikta
onöt ne a rusin vëhö'. 20 Manih po
Poen Apaapo me o poen no a tuvuh
apuh rakah se tavus ma', eöm hikta
onöt nem a rusin vëhö' këh a punis
apuh pamëh, ivëh, köm se hinhin
vakis nem manih pe Sosoenën, ke'
se va'aus a neöm. 21 Manih po
poen pamëh no a punis apuh rakah
se tavus. Moaan voh po poen ne
Sosoenën to nok voh o oeh, pare' nö
non ma', ko tavus non manih kuru
no a punis to matan va non manih
to hikta tavus voh. Ka amot me
no o vu punis pamëh to hikta onöt
non a tavus hah. 22 Ke Sosoenën
se keh hikta moes a ma poen va
pa ma punis poë varih, a napan
kurus se ro vahik voh ee. Ivëhkëk,
e Sosoenën to koman non a napan
varih to vaman ne e Ieesu'. Ivëh,
ne' to vakökööt suk voh pa ma poen
poë varih.

23 "Manih pa ma poen poë varih,
no te' se keh soe ka neöm pan, 'Ep
këk öm, e Ieesu' Kristo ivëh, ke', e'
ivöh.' Eöm se koe a vaman raoe.
24 Suk ataeah, o Kristo vapikpiuk,
me ro te' vanënën soe vapikpiuk se
tavus ma', pare vatvus a ma kiu
apa'puh me a ma tah vatoksean. Ee
to hikta onöt ne a nok a ma tah poë
varih manih pa napan ne Sosoenën
to soe a ö ne' se kon hah raoe. Ee se
piuk vahok ee pa napan. 25 Kuru,
nö' to kömköm vovoh a no' neöm a
tah pamëh he me' e non pa tanok.

26 "Ivëh, ka napan se keh soe
ka neöm pan, e Kristo to te' non
manuh po meoh oeh, köm nat nem
nö nën. Kee se keh soe ka neöm
pan, e' to te' vakoaan non manuh,
koe a vaman. 27 Eö' e Koa' Te' Pa
Napan Kurus se nö ma', ka napan
se ep a neo'. E' se matan va non
manih pa ö no a vakës to vavakës
non manuh pa akis. Ka napan se ep
a tah pamëh pa ma muhin kurus.

28 Manih pa ö poanheh no a tah
koa to pët non, manih pa ö pamëh
a ma növan ënëën tah koa to tötönun

ne sih nën.”*

A Hah Pe Koa' Te' Pa Napan Kurus
Mak 13:24-27, me Luk 21:25-28

29 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe vamanih pan, “O poen no
a ma punis poë varih to hik ee, ka
ma te' tah varih tanok pet,
‘A potan se popoen,
ka sivö hikta se paapa non.
O vesun se vu'vu' tane' ee ma' akis.
Ko kikis vöh akis se panih,
ko takö ee.’ ” *Ais 13:10; 34:4*
30 “Manih po poen pamëh, e' se
te' non o vëknöm se tavus manuh
pa akis to vateera' a no neo' e Koa'
Te' Pa Napan Kurus se nö ma', ka
napan kurus va po oeh se vaokook.
Ee se ep a neo' e Koa' Te' Pa Napan
Kurus se nö va'peh me ma' a unöh
manuh pa akis. Eö' se nö me ma' o
kikis apuh me o maaka. 31 A suvin
se tanih, pare' kopös rakah en po
oeh kurus, ke eö' se vanö ma' o
ankero' peö', kee ununun tane' ma'
a napan ne Sosoenën to soe a ö ne'
se kon hah raoe po taana' ö noton
in o oeh.”

O Vavaasis Va Po Naon Vëh O Fik To Vamaaka Non A Hah Pe Kristo
Mak 13:28-31, me Luk 21:29-33

32 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare soe pan, “Eöm se kon tane' o
vavaasis manih po naon vëh o fik.
A ma pean se keh koos ma', pare
pau vavoon hah ma', a, köm nat
em po poen no a potan se pa, to
taneo en. 33 Ke' te' akuk va kov e
non manih pan, o poen ne eöm se
ep in a ma tah poë varih se tavus,
eöm se nat em po poen hah peö'
e Koa' Te' Pa Napan Kurus to öök
vatët en ma' manih po hopa'. 34 Eö'
to soe vaman rakah keo' peöm. A
ma napan va kuru to hikta se mët
vahik ne, ka ma tah poë varih se
tavus ee ma'. 35 A akis me o oeh se
hik ee, ivëhkëk, a soe peö' to hikta
se hik non, e' se te' tamoaan e non.”

Ahikta Te' To Nat Non Po Poen Me A Aoa' No A Ma Tah Poë Varih Se Tavus
Mak 13:32-37, me Luk 17:26-30; 17:34-36

36 “Ivëh, ka hikta pah te' to nat
non, po poen me a aoa' ne eö' to
sosoe suk no'. O ankero' va pa vöön
va kin, me eö' e koa' pe Sosoenën,
emöm to hikta nat nem po poen ne
eö' se hah ma', e Tamön varoe to
nat non. 37 A ma taate' varih to
tanok voh manih po poen pe Noa'
se tanok pet ee manih po poen ne
eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se
hah ma'. 38 O poen no a unat apuh
to hikta tavus avoe' voh non ma', a
napan to ënëën e ne ko kakaak e ne.
Pare vavaen e ne, ke' antoen rakah
po poen ne Noa' to hop en po parö'
me raën tom sinan pe'. 39 Ee to
posean voh ne pa ma taate' varih,
pare hikta nat ne pataeah se tavus
manih pee. Ee to te'te' pinpiun
vah ne ka unat tavus ma' ko kopös
rapoë, kee mëtmët vahik ee. A ma
taate' poë varih to se vatoe e non
po poen ne eö' e Koa' Te' Pa Napan
Kurus se nö ma'. 40 Manih po poen
pamëh no a poa te' to kikiu ne pa
rak, ke Sosoenën se me en pa paeh,
ko këh en pa meh. 41 A poa köövo
se nonok praoa', ke Sosoenën se me
en pa paeh, ka meh ne' to këh en.
42 Ivëh, köm se ut vavih nem
ko te' vamatop nem, suk eöm to
hikta nat nem po poen poanheh ne
Sunön peöm Ieesu' Kristo se hah
ma' manih po oeh vëh. 43 Eöm se
nat va nem manih pan, e tövaneah
pa iuun se keh nat momoaan en po
poen no a te' kakaveo se nö ma', e'
hikta se vatö ke non a te' kakaveo a

* **24:28:** E Ieesu' to soe vapipino' a ö no a soe pe' se tavus vamaaka pa matëëra napan. E' to te' va non manih pa taate' po növan ënëën tah mët. A ëhnëëro növan poë varih, o valjah. O növan poë varih to ënëën varoe ne sih a ma tah mët to taneo ne a koa. A ma valjah peo to nönö ne ma' marën a ëën a tah mët. O te' se keh ep a ma valjah peo to vatvi ne kin, ee to nat ee pan a tah mët to te' non nën. E' to te' akuk va kov e non manih pa ö no a napan se ep e Ieesu' se hah vamaaka va ma', e' to hikta se vavakoaan nö non ma'.

iuun, ke' kök, pare' ho. 44 Ivëh, köm
se te' vamatop nem pa ma poen
kurus, suk eö' e Koa' Te' Pa Napan
Kurus tome' vöhnun a ma' neöm.”

A Soe Vapipino' Va Pa Poa Te'
Kikiu, A Te' A Vih Me A Te' A Hat
Luk 12:42-46

45 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, “A te' kikiu to te' me
pö' e non po kokoman vih, pare'
matop vavih e non pa kiu pe'? E
sunön koman pe' se kon poan e
susun po te' kikiu pe', pare' he'he'
non raoe a taëën po poen ne sunön
to vate'. 46 Amot no e sunön pe' se
hah ma', pare' këh taum a te' kikiu
pe' to te' avoe' va e non pa ö ne' to
soe va voh in poan, a, a te' sunön
se he' poan o voen vih pe'. 47 Eö'
to soe vaman rakah keo' peöm, a
te' sunön se vaho' en pa te' kikiu
pe' pa matop a ma tah kurus pe'.
48 Ivëhkëk, ataeah po' se tavus pa
ö no a te' kikiu se keh te' non a te'
kikiu hat, pare' keh koman va non
manih pan, ‘E sunön peö' hikta se
nö vëhö' hah no ma'.’ 49 Ivëh, ka te'
kikiu pamëh taneo en pa ip o upöm
te' kikiu, pare' vavaëën me e non
po te' kakaak vatëh. 50 A te' sunön
pe' se vöhnun ma' poan po poen ne'
to hikta vamatop non, me a aoa' ne'
to hikta nat non. 51 Ka te' sunön
se vakmis rakah en pa te' kikiu
pamëh. Pare' veo en pe', ke' nö ko
te' va'peh me non pa nap moko'
rivon. Manuh nën no a napan se
vaokook kov e ne, pare vakuskus
rivon kov e ne po kamis.

25

A Soe Vapipino' Va Pa Havun
Köövo Sepe'

1 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, “Po poen ne eö' e
Koa' Te' Pa Napan Kurus se tavus
ma', a Matop Vih va pa Vöön va Kin
se matan va non manih po vahutët
va pa havun köövo sepe' to kon a
ma ram pee, pare öhön ee pe voe
tövaen manuh hanan. 2-4 Ka manih
pee, a havun köövo sepe' poë varih,
no a tönim to papön, suk ee to kon
a ma ram pee, ivëhkëk, ee to hikta
te' va'peh me ma' ta ma meh ö
kompo'* ov in a ma ram. Ka meh
tönim to natsean, pare kon a ma
ram pee, ko isu a ma puto kompo',
pare te' va'peh me ee ma' pa ma
te' ram pee. 5 Ivëhkëk, e voe tövaen
to hikta nönö vëvëhö' non ma', ko
köövo sesepe' poë varih mët rakah
ee po mamaasoe, pare koroh varo
rakah ee.
6 Pa topnin poen rakah no a na-
pan to pënton a pah te' to soe va-
manih, ‘E voe tövaen to nö en ma'.
Sun öm, paröm öhön eah. 7 Ivëh,
ka kën mon sesepe' poë varih sun,
pare vamatop ee pa ma ram pee.
8 Ivëhkëk, a tönim sepe' papön varih
to sun, pare soe ke ra tönim nat-
sean pan, ‘He' a möm ta ma te' ö
kompo', kemöm vapnih a ma te'
ram pemöm. A ma te' ram pemöm
to mute' ee, suk o kompo' to kit
en.’ 9 Ivëhkëk, a tönim köövo sepe'
natsean varih to piun rapoë, pare
soe pan, ‘Ahik, o kompo' va'ih to
hikta antoen a rora kurus. E' to vih
non peöm se nö, paröm voen ma' ta
ma te' ö kompo' koman peöm.’ 10 A
tönim köövo sepe' varih to posean
vure pa nö pa vavoen kompo'. Ke
voe tövaen nö en ma'. Ka tönim
köövo sepe' natsean varih to te'
vamatop ne sih, nö va'peh me ee
pe' manuh pa taëën va po vaen.
Kee ho ee koman iuun, ko panih ee
ma' po hopa'.
11 Vasuksuk no a meh tönim
köövo to hah ma', pare ep o hopa'
to papanih en, pare tekteok ne o
hopa', pare sosoe ne pan, ‘Sunön,
Sunön, peret ka nös möm ah.’
12 Ivëhkëk, e voe tövaen to soe ma'
pan, ‘Eö' to soe vaman rakah keo'
peöm, Eö' to hikta nat no' peöm.’ ”
13 Ivëh, ke Ieesu' soe ke po' rapoë

* **25:2-4:** O kompo' no Jiu' to vavapnih ne po ram nee to nok tane' manih po voa' naon vëh o Öliv.

pan, “Eöm se te' vamatop nem, suk
ataeah, eöm to hikta nat nem po
poen, me a aoa' poanheh ne eö' e
Koa' Te' pa Napan Kurus se hah
ma'.”

A Soe Vapipino' Va Pa Nap Kiu To Kon A Moni' Pe Torara Pee
Luk 19:11-27

14 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, “A Matop Vih va pa
Vöön va Kin to te' va e non manih
pe torara to kehkeh nö non pa meh
muhin, pare' vaoe na a ma te' kikiu
pe', kee nö ma' ke' he' vakëkëh raoe
a ma tah pe' te matop ne. 15 E' to
he' suk na o nat pa ma paeh te'
kikiu pe'. E' to he' en pa pah te'
kikiu pe' pa K5,000.00, ka vapöök
ne' to he' a K2,000.00, ka vakön pa
K1,000.00. E' to he' vahik rapoë a
moni' pe', pare' nö po' en pa meh
muhin pa vavih. 16 Ka te' vëh to kon
voh a K5,000.00, to vakiu vëvëhö'
rakah en pa K5,000.00 pamëh,
pare' kon en pa meh K5,000.00 to
tok ma'. 17 Ka te' vëh to kon voh
a K2,000.00, to vakiu a K2,000.00
pamëh, pare' kon a meh K2,000.00
to tok ma'. 18 Ivëhkëk, a te' vëh
to kon a K1,000.00, to te' a moni'
pamëh, pare' en a kove' manih po
oeh ko pe en pa moni'.
19 E torara pee to te' varë vahik
en, pare' hah en ma', pare' hi en
pa ma te' kikiu pe' pa ö nee to nok
vah va in a moni' pe'. 20 Ka te' kikiu
vëh to kon voh a K5,000.00, to nö
me en ma' pa meh K5,000.00. Pare'
soe ke torara pe' pan, ‘Torara peö',
eën to vaman voh e nom peö' se
matop vavih no' a K5,000.00 pën.
Eö' to vakiu voh a moni' pën, parö'
kon eo' pa meh K5,000.00 to tok
ma'.’ 21 Ke torara pe' soe ke poan
pan, ‘Eën a te' kikiu vih rakah. Eën
to nok voh a kiu vih rakah, parën
matop voh nom a si' tah sone'.
Ivëh, kö' vaman e no' pën se matop
e nom pa ma tah peo peö'. Nö mah,
ko vaeö me a neo'.’
22 Ka te' kikiu vëh to kon a
K2,000.00 nö me en ma' pa meh
K2,000.00. Pare' soe ke torara pe'
pan, ‘Torara peö', eën to vaman
voh e nom peö' se matop vavih no'
a K2,000.00 pën. Eö' to vakiu voh
a moni' pën, parö' kon eo' pa meh
K2,000.00 to tok ma'.’ 23 Ke torara
pe' soe ke poan pan, ‘Eën a te' kikiu
vih rakah. Eën to nok voh a kiu vih
rakah, parën matop voh nom a si'
tah sone'. Ivëh, kö' vaman e no' pën
se matop e nom pa ma tah peo peö'.
Nö mah, ko vaeö me a neo'.’
24 Ka te' vëh to kon voh a
K1,000.00 nö ma', pare' soe ke
torara pe' pan, ‘Torara peö', eö' to
nat e no' pën no a taate' pën to parin
a hiva'. A ma taëën nën to ënëën
nom sih, ee a ma taëën nën to hikta
nep voh. Parën osoes nom a voa'
nën to hikta po'po' voh. 25 Ivëh, nö'
to nanaöp suk voh no', parö' nö ko
koaan eo' pa K1,000.00 pën manuh
po oeh. Ke' iva'ih a moni' pën.’
26 Ke torara pe' soe ke poan pan,
‘Eën a te' hat rakah, parën karauh.
Eën to soe ka neo' pan, eën to nat
e nom peö' to enen no' sih a ma
tah nö' to hikta nep voh. Me eö' to
osoes no' a voa' nö' to hikta po'po'
voh. 27 Ivëh, kën hikta vaho' suk po'
voh a moni' peö' ataeah pa benk,
kö' se hah ma', ko kon a moni' peö'
me a te' to te' oah non.’ 28 Ke torara
soe ke a meh te' kikiu pan, ‘Öt këh
a te' vëh a K1,000.00, parën he' a te'
vëh to te' me non a K10,000.00. 29 O
te' varih to vaneah ne a ma si' tah
keok, eö' se he' oah eo' pee pa ö nee
to öt va ne. Ivëhkëk, o te' varih to
hikta vaneah ne a ma tah peo, eö'
se kon këh eo' pee pa ma si' tah nee
to vaneah ne.’ 30 Ke torara soe pan,
‘Vi na öm a te' kikiu karauh vëh
manuh pa vöön popoen. Manuh pa
vöön pamëh no a napan se vaokook
kov e ne, pare vakuskus rivon kov
e ne po kamis.’

E Koa' Te' Pa Napan Kurus Se Kiiki A Napan Kurus

31 E Ieesu' to vavaato avoe' e
non, pare' soe pan, “Eö' e Koa' Te'

Pa Napan Kurus se hah me ma' o
kikis peö' manih po oeh vamanih
pa te' Sunön me ro ankero' peö'.
Eö' se tavus a te' Sunön, parö' iho'
pa ö ihiho' pa te' sunön marën a
kiiki a ma taate' pa napan. 32 Ka
napan va po oeh kurus tönun ma'
manih peö'. Kö' ki vakëh eo' pee
po pöök kum. Ke' matan va non
manih pa te' mamatop sipsip to
ki vakëh o sipsip me ro meeme'.
33 Eö' se vaho' o te' varih to nonok
ne sih a ma taate' totoopin manih
pa papmatö peö'. Ko te' varih to
hikta vavatet voh ne a soe peö'
pen Tamaneo' Sosoenën se nö ee
manuh pa papkiruk peö'. 34 Ke
eö' a te' Sunön se soe va eo' po te'
varih to te' ne manih pa papmatö
peö' to nonok ne sih a ma taate' to-
toopin pan, 'Nö ma' öm, eöm varih
ne Tamön to tapui voh en peöm.
Nö ma' öm, paröm te' nem manih
pa Matop Vih ne Sosoenën to vam-
atop anoeh voh a neöm, taneo non
ma' po poen ne Sosoenën to soe
ko oeh tavus.' 35 Suk ataeah, eö'
to maë, köm makën em peö', ko
manoe, köm he' em peö' pa ruen,
kö' kaak eo'. Parö' te' varo këh no'
a vöön peö', köm me em peö' pa ma
iuun peöm. 36 Ko poen nö' to arus
rara, köm rara em peö', kö' hara' a
hiinana, köm matop e nem peö', kö'
te' no' pa nohnoh, köm nönö e nem
na pa ep a neo'.'

37 Ko te' varih to nonok ne sih a
ma taate' totoopin se soe ee pan,
'Sunön, o poen poanheh nemöm to
ep ka oah to maë, pamöm makën a
oah? Me o poen poanheh nemöm
to ep ka oah to manoe, pamöm he'
oah a ruen kën kaak? 38 O poen
poanheh nemöm to ep ka oah to te'
varo këh nom a vöön pën, pamöm
vaoe a oah pa ma iuun pemöm? Me
o poen poanheh nemöm to ep ka
oah to hikta te' me nom to rara,
pamöm he' oah o rara kën rara?
39 O poen poanheh nemöm to ep
ka oah to hara' nom a hiinana, me
eën to te' nom pa nohnoh, kemöm
matop ka nom oah?' 40 Ke eö' a te'
Sunön se piun rapoë, parö' soe ke
rapoë pan, 'Eö' to soe vaman rakah
keo' peöm, a ma moeh tah nöm
to nok voh manih pa ma kea peö'
varih, eöm to nok me em manih
peö'.'

41 "Ke eö' a te' Sunön se soe vahik
vakomanih, parö' soe ke po' o te'
varih to te' ne manih pa papkiruk
peö' to hikta nonok ne sih a ma
taate' totoopin pan, 'Këh a na neo'
öm. E Sosoenën to soe voh en peöm
varih se kon kamis. Eöm se nö
manuh po sura' vëh to hikta onöt
non a mute'. A sura' pamëh to
vamatop anoeh e non pe susun po
ora' hat, me ro ankero' pe'. 42 Suk
ataeah, eö' to hara' voh no' o maë,
köm hikta makën a neo'. Ko manoe,
köm hikta he' a neo' ta ruen, kö'
kaak. 43 Parö' te' varo këh no' a
vöön peö', köm hikta vaoe a neo' pa
ma iuun peöm, ko hikta te' me no'
to rara, köm hikta he' a neo' to rara.
Parö' hara' no' a hiinana, me eö' to
te' no' pa nohnoh, köm hikta nö ma'
pa ep a neo'.'

44 "Ka napan poë varih to antoen
e ne pa piun a neo' pan, 'Sunön, o
poen poanheh nemöm to ep voh ka
nom oah to te' maë nom, parën te'
manoe nom? Me o poen poanheh
nemöm to ep voh ka nom oah to
te' varo këh nom a vöön pën? Me
o poen poanheh nemöm to ep ka
oah to hikta te' me nom to rara, me
eën to te' nom pa nohnoh? Emöm
ep voh nem a ma tah varih nih,
pamöm hikta va'aus a oah?' 45 Ke
eö' a te' Sunön se piun va in a soe
pee manih pan, 'Eö' to soe vaman
rakah keo' peöm, a ma moeh tah
kurus nöm to hikta nok voh manih
pa ma te' peö' varih, eöm to hikta
nok voh manih peö'.'

46 "O te' varih to vatösoe voh ne,
eö' e Sunön se veo eo' pee, kee nö
ee pa vöön va po kamis te'te' ta-
moaan. Ko te' varih to nonok ne sih
a ma taate' totoopin, ne eö' e Sunön

se me eo' pee manuh pa vöön va kin kee kon ee po to'to' tamoaan."

26

A Nap Susunön Po Jiu' To Nok O Kokoman Va Pa Ip Vamët E Ieesu'
Mak 14:1-2, me Luk 22:1-2, me Jon 11:45-53

1 E Ieesu' to vavaasis vahik a napan, pare' soe ke ra ma vamomhë pe' pan, 2 "Eöm nat e nem eh? O pöök poen to me' avoe' e ne, ka Taëën Apuh va po Pasova' se tavus en. Manih pa Taëën Apuh pamëh ne eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus, nee se vaho' ee peö' pa koreera napan varih to hat ov a ne neo', pare ni a neo', ko vahan ee peö' pa kuruse."

3 Manih po poen pamëh no te' susunön ësës he', me o te' apa'puh po Jiu' to tönun manih pa iuun pa Te' Susun po Te' Ësës He', a ëhnaneah e Kaëfas. 4 Manih po iho' pamëh, nee to nok o kokoman va pa ö nee se öt koe e Ieesu', ko ip vamët poë. 5 Ivëhkëk, ee to soe pan, "Ea se nat no nok a tah pamëh, ea se anoeh no ka Taëën Apuh va po Pasova' oah voh. E' to hat non pa ö no a napan se ep a tah vëh ko kunkuin to vapus."

A Köövo To Uh A Pasun E Ieesu' Po Vanom
Mak 14:3-9, me Jon 12:1-8

6 E Ieesu' to te' non pa vöön nee to popoka' ne Bëtani'. E' to te' non pa iuun pe Saëmon vëh to te' me voh non a mët töpa'. 7 E' to te' non koman iuun ka köövo nö ma' manih pe'. E' to te' ma' o puto vanom o pöh voen vapeah. Pare' ko' o vanom pamëh manih pa pasun e Ieesu' pa ö ne' to ënëën non. 8 A ma vamomhë pe' to ep a tah to tanok manih pe Ieesu', pare pah hara' vahat e ne, pare soe ee pan, "Vahvanih ke köövo ko' vakit akuk o vanom vëh? 9 Ea se keh vavoen o vanom vëh, ea se kon a moni' a pah apuh. Ka moni' pamëh na se va'aus o te' arus."

10 Ivëhkëk, e Ieesu' to nat en pataeah nee to sosoe suk ne, pare' soe ke rapoë pan, "Suk ataeah, köm vatamak e köövo vëh, a tah ne' to nok manih peö' to vih, pare' matan vavih. 11 A nap arus se te' tamoaan me e ne peöm. Ivëhkëk, eö' to hikta se te' tamoaan me a no' neöm. 12 E köövo vëh to ko'ko' o vanom manih pa pasuneo', e' to vamatop non a ö nö' se mët, kee pe ee peö'. 13 Eö' to soe vamaman rakah keo' peöm, manih po oeh avoes no a napan se keh vavatvus ne a Soe Vih pe Sosoenën. Ee se vavasoe suk vavi' e ne pa tah ne köövo vëh to nok manih peö', ka napan sih koman hah ne poë."

E Jiutas Va Iskariot To Vikuh E Ieesu' Manih Po Te' Susunön Ësës He'
Mak 14:10-11, me Luk 22:3-6

14 Manih po poen pamëh no a paeh va pa havun me ra poa vamomhë pe Ieesu' to nö en manuh po te' susunön ësës he', a ëhnaneah e Jiutas Iskariot. 15 E Jiutas to nö, pare' soe pan, "Eöm se po' voen a neo' pataeah pa ö nö' se' he' a neöm e Ieesu'? Kee he' ee pe' po 30 voa' moni' silva'.* 16 Taneo non po poen pamëh ne Jiutas Iskariot to iu vah këh non ta hanan ne' se vikuh vah va in e Ieesu'.

E Ieesu' To Vaëën Me Ra Ma Vamomhë Pe' Pa Taëën Apuh Va Po Pasova'
Mak 14:12-21, me Luk 22:7-14; 22:21-23, me Jon 13:21-30

17 O poen vamomoaan in a Taëën Apuh va pa Taëën Hikto Is vëh, o Pasova' to tavus en, ka a ma vamomhë nö ee manih pe Ieesu', pare hi poë pan, "Eën iu nöm a ö nemöm se vamatop a Taëën Apuh va po Pasova' nih?"

18 Ke Ieesu' soe ken pee pa pah te', pare' soe pan "Eöm se nö na pa vöön va Jerusalëm, parëm nö

* **26:15:** O voen in o 30 voa' moni' silva' to onöt non a K2,400.00.

manuh pa te' vëh, parëm soe keah
pan, 'E Apuh to soe ma' pan, o poen
mët pe' to öök vatët en, ke e' me
ra ma vamomhë pe' se ëën a Taëën
Apuh va po Pasova' manih pa iuun
pën.' "
19 O vamomhë to nok va ee
manih pa ö ne Ieesu' to soe va i
rapoë, pare vamatop ee pa taëën va
pa Taëën Apuh va po Pasova' nën.
20 A muhin to matanpoen en, ke
Ieesu' iho', ko vaëën va'peh me ra
ma vamomhë pe'. 21 Ee to ënëën ne
ke Ieesu' soe pan, "Eö' to soe vaman
rakah keo' peëm, a paeh koman va
peëm varih o vamomhë peö' ivëh,
se vikuh ka neo'."
22 A soe va'ih to vatamak rakah
en pa ma vamomhë pe', kee taneo
ee pa hi papaeh poë pan, "Sunön,
eö' pö', ha?"
23 Ke Ieesu' piun rapoë, pare' soe
pan, "Eëm se keh ep a te' vëh to
vaho' va'peh a koreneah me a te'
koreneo' manih pa hun taëën vëh
pa tis, e' ko a te' pamëh se vikuh ka
neo' pa nap hat. 24 Eö' e Koa' Te' Pa
Napan Kurus se mët eo', vamanih
pa ö no Puk Vapenpen to soe va
non. Ivëhkëk, varenan rakah pa te'
vëh to vikuh ka neo' po te' varih to
hat ov a no neo' sih. E' to vih non
pa ö no e sinan a te' pamëh se hikta
vahuh voh poan."
25 Ke Jiutas soe ke Ieesu' pan,
"Apuh, eö' pö', ha?"
Ke Ieesu' piun poan, pare' soe
pan, "E' to te' va i non nën."

E Ieesu' To Vaëën Me A Ma Vamomhë Pe'
Mak 14:22-26, me Luk 22:15-20, me 1 Körin 11:23-25

26 E Ieesu' me ra ma vamomhë
pe' to ënëën ne, ke' kon a ö taëën,
pare' hin na e Sosoenën, ko soe vavihvih ke na eah, pare' kök a ö taëën
pamëh, ko ki vakëkëh ke ra ma vamomhë pe', pare' soe ke rapoë pan,
"Kon öm a ö taëën vëh, ko ëën. A ö
taëën va'ih e' a sionineo'."
27 Pare' kon pet en na pa kap
voaën, pare' soe vavihvih ke na e
Sosoenën, pare' he' raoe, ko soe
pan, "Eëm kurus varih se kaak
manih pa kap va'ih, 28 e' va'ih o era'
peö', o era' pamëh to vataare non
o vatompoan voon. O era' pamëh
se tako' marën a voen hah a neëm
a ma napan kurus. E' to vataare
non a napan pan e Sosoenën se
ihan anoe en pa ma hat pa nap
peo, vamanih pa ö ne' to soe vaman vavoh. 29 Eö' to soe vamaman rakah keo' peëm, eö' hikta se
kaak hah no' o voaën va'ih ke' onöt
non po poen nö' se kaak va'peh me
a neëm po voaën voon manuh pa
Matop Vih Pe Tamön."
30 Kee nok ee po vaëhëh, ko no ee
Tope Öliv.

O Vamomhë Se He' Tonun Kurus Ee Pe Ieesu'
Mak 14:27-31, me Luk 22:31-34, me Jon 13:36-38

31 E Ieesu' to soe ke ra ma vamomhë pe' pan, "Kuru po poen
vëh, ne eëm kurus se rusin këh em
peö', suk ataeah, o Puk Vapenpen
pe Sosoenën to soe non pan,
'E Sosoenën to se ip vamët en pa te'
utut sipsip,
ko sipsip se rusin vakëkëh ee.'
Sek 13:7
32 Ivëhkëk, eö' se sun tane' hah po
vapeepe, parö' vovoh keo' peëm
manuh Galili'."
33 Ke Pita' piun a soe pe', pare'
soe pan, "O upëm vamomhë se keh
ep ataeah to tavus manih pën, pare
varurusin ee, suk o vaman pee to
hikta te' kikis non. Ivëhkëk, eö'
hikta onöt no' a rusin këh a oah."
34 Ke Ieesu' piun poan, pare' soe
pan, "Nös pa popoen e toa' oete'
se me' avoe' e non pa tötö, eën se
kukön soe eom pan, eën to hikta nat
nom peö'."
35 Ke Pita' soe ke Ieesu' pan, "Eö'
hikta onöt rakah no' a soe vamanih
pan, 'Eö' to hikta nat no' pën.' E' to
onöt e non pa napan se ip vamët ee
peö', kö' mët va'peh me eo' pën."
Ko upëm vamomhë soe kurus pet
va ee nën.

E Ieesu' To Hinhin Non Manih Pa Rak Va Gëtsëmani'
Mak 14:32-42, me Luk 22:39-46

36 E Ieesu' to nö va'peh me ra
ma vamomhë pe' pa ö muhin va
Gëtsëmani'. Pare' soe ke ra ma va-
momhë pe' pan, "Iho' nem manih.
Kö' nö, ko hin manuh pa ö vöh."
37 Ke Ieesu' me en pe Pita', pen
a poa sunai' Sëbëdi', e Jëmis pen
Jon, kee nö va'peh me ee pe'. E'
to tamak vörep rakah en, ko hara'
vapunis rakah e non. 38 Pare' soe
ke rapoë pan, "O kupu peö' to puh
rakah non po tamak, kö' hara' ke
no' pan eö' se mët eo'. Te' nem
manih, parëm hinhin va'peh me a
no neo'."
39 Ke Ieesu' huk amot këh en pee.
Pare' vaho' rakah en pa pasuneah
po oeh, pare' hinhin va non manih
pan, "Tamën e' to vih non pën se
nat nom he' a neo' o kamis va'ih.
Ivëhkëk, Tamën eën se nat nom suk
o iu peö', ahik, eën se vatet varoe o
iu koman pën."
40 E' to tane' hah ma' pa ö ne'
to hinhin non, pare' ep in a ma
vamomhë pe' to koroh, pare' soe ke
Pita' pan, "Eëm hikta onët rakah ko
nem a ut va'peh me voh a neo' pa
ta pah aoa', ha? 41 Ut nem, parëm
hinhin nem, eëm tome' ku' em pa ö
no a punö' se tavus a neëm. O apen
to iu e non pa vatet a ma taate' vih,
ivëhkëk, o sionin to susunë e non pa
vatet."
42 E' to hah en, pare' vapëëk hin
va en manih pan, "Tamën, e' to vih
non pa ö sö' vaniu këh eo' po kamis
va'ih, ke', eö' se keh te' eo' po kamis
pamëh. Kö' iu no' ataeah nën to
iu nom se tanok va en manih pa ö
nën to iu va nom." 43 E Ieesu' to
hah tane' ma' pa hin, pare' nö en
manuh pa ma vamomhë pe'. Pare'
taum raoe to koroh ne, suk ee to
mët rakah ee po mamaasoe.
44 E' to këh hah en pee, pare' hah
ko vakën hin hahah kov en. Pa pah
ta hin vëh ne' to nonok moaan non.
45 Vasuksuk ne' to hah en manuh
pa ma vamomhë pe', pare' soe ke
rapoë pan, "Eëm koroh vavuriah
avoe' e nem, ha? Pënton ëm! O poen
peö' to tavus en no a napan se he'
ee peö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus
manih pa koreera nap hat. 46 Sun
ëm, ka nö ee. A te' vëh to vikuh a
neo' to nö en ma' pa öt a neo'."

E Jiutas To He' E Ieesu' Pa Koreero Te' To Vakihat Me Ne Poë
Mak 14:43-50, me Luk 22:47-53, me Jon 18:3-12

47 E Ieesu' to vavaato avoe' me
non pa ma vamomhë pe', ke Jiutas
a paeh va pa havun me ra poa va-
momhë pe' ëëk en ma'. E' to nö
va'peh me ma' a nap peo rakah to
te' me ne a ma rapis rë, me a ma
tanaon. O te' susunën ësës he', me
a nap susunën po Jiu' to vanö ma'
rapoë. 48 Ke Jiutas a te' vëh to vikuh
in e Ieesu' pa koreera nap hat, to
he' ma' o vëknëm manih pa napan
pan, "A te' vëh nö' se keh uma' eah,
e' kuru a te' pamëh, söm öt eah."
49 Ka varu' vakomanih ne Jiutas
to tavus manih pe Ieesu', pare' soe
ke poan pan, "Poen avih, Apuh!"
Pare' uma' en pe'.
50 Ke Ieesu' soe ke poan pan,
"Kea, nok vëvëhö' a tah nën to nö
ma' pa nok manih peö'."
Ka napan varih to nö me ma' e
Jiutas, öt poë, ko nohnoh ee pe'.
51 Ka pah te' to te' va'peh me non e
Ieesu', e' e vamomhë koman pe' to
ep a tah to tanok manih pe Ieesu',
pare' rëh tane' o rapis rë pa ö pepet
pe', ko moes kurus en pa tenan a
te' kikiu pa Te' Susun po Te' Ësës
He'. 52 Ke Ieesu' soe ke vamomhë
pe' pan, "Vaho' hah o rapis rë pën
manih pa ö pepet pe'. O te' varih to
vavapus me ne o rapis rë, o rapis
rë pamëh se mirö' koman hah en
pee. 53 Eëm to nat pö' e nem, eö'
se keh hin e Tamën a ö ne' se he' a
ma' neo' o pöh havun me ro pëëk
kum ankero' vëvënsun, kee va'aus
a neo', e' se he' en peö'. 54 Ivëhkëk,
eö' se keh nok va nën, a soe to kiun

non po Puk pe Sosoenën to hikta
onöt non a tavus vaman. O Puk pe
Sosoenën to soe non pan, a ma tah
kurus rakah poë varih se tavus ee
manih peö'."
55 Ke Ieesu' soe ke ra napan varih
to nö ma' pa öt poë pan, "Eöm nö
ma' pa öt a neo', parö̈m te' em ma'
pa ma rapis rëërë, me a ma tanaon
ke pan, eö' a te' kakaveo toh? A
ma poen kurus nö' to te' tamoaan
e no' koman a Iuun Hinhin Apuh,
parö' vavaasis no' sih. Ivëhkëk, eöm
hikta iu öt po' voh a nem neo' nën
toh? 56 Ivëh, ka ma tah poë varih
tavus marën a vapuh a soe no a nap
vanënën soe to kiun voh manih po
Puk pe Sosoenën." Ko vamomhë pe
Ieesu' varurusin këh ee pe'.

Ee To Vaho' Ee Pe Ieesu' Po Vahutët
Mak 14:53-65, me Luk 22:54-55; 22:63-71, me Jon 18:13-14; 18:19-24

57 O te' varih to öt e Ieesu' to
me ee pe' manuh pa iuun pa Te'
Susun po Te' Ësës He' vëh e Kaëfas.
A iuun pamëh no o te' vavaasis to
nat i ne o Vavaasis pe Mosës, me ra
nap susunön po Jiu' to vatönun ne
nën. 58 E Pita' to suksuk amot nö
e non ma' pa napan to meeme nö
ne e Ieesu'. Pare' ho en koman a
eean vëh to tavi non a iuun pa Te'
Susun po Te' Ësës He'. Pare' iho'
va'peh me e non po te' utut, suk e'
to kehkeh ep non pataeah se tavus
manih pe' Ieesu'. 59 Ko te' susunön
ësës he', me ro Kum Te' Susunön
po Jiu' vaoe ee na pa ma meh te',
kee nö ee ma', pare vava'aus ee pa
vatvus ma' a ma soe piuk ov in a ma
tah ne Ieesu' to nok voh. Suk ee to
kehkeh taum ne ta hanan nee se ip
vamët koe vah va in poë. 60 Ka nap
peo rakah nö ma', pare vapoka' ee
pe' pa ma piuk peo. Ivëhkëk, o
Vakum Te' Susunön po Jiu' to hikta
taum ta soe man to vih non nee se
ip vamët suk poë. Ivëhkëk, a meh
poa te' to nö ma', 61 pare soe ee pan,
"A te' vëh to soe voh pan, 'Eö' se
mirö' eo' pa Iuun Hinhin Apuh pe
Sosoenën, parö' eok hah eo' pe' po
kukön poen.' "
62 Ka Te' Susun po Te' Ësës He'
sun, pare' soe pan, "Eën hikta pin-
piun suk nom a ma soe varih
ataeah no a napan to popoka' a
nom oah?" 63 Ivëhkëk, e Ieesu'
to hikta tooto non, ka Te' Susun
po Te' Ësës He' hi hah en pe' pan,
"Eö' to soe rakah ka oah pa ëhnan
e Sosoenën to'to' tamoaan, soe va-
man rakah ka möm ah. Eën kov e
Kristo Koa' pe Sosoenën, ëh?" 64 Ke
Ieesu' piun poan, pare' soe pan,
"A ma soe varih, ee ma soe ko-
man pën, ivëhkëk, eö' to soe vaman
rakah keo' peöm, amot nöm se ep
ka neo' e Koa' Te Pa Napan Kurus
se iho' no' pa papmatö pe Sosoenën
a Kikis Vi, parö' kunah va'peh me
ma' a unöh vöh pa akis."
65 Ka Te' Susun po Te' Ësës He'
pënton a soe va'ih ne Ieesu' to soe,
pare' töhkak rakah en, ko si en po
ohop pe',† pare' soe pan, "A te' va'ih
to sosoe o'oah e non pe Sosoenën.
Ea hikta se vaiu hah no ta ma meh
te' se vatvus ma' ta ma meh soe,
suk eöm to pënton koman e nem pe'
to sosoe o'oah e non pe Sosoenën."
66 Ka Te' Susun po Te' Ësës He' hi
en po Vakum Te' Susunön po Jiu'
pan, "Eöm koman po' nem pan, ea
se nok va in a te' vëh nih?"
Kee soe ma' pan, "E' to vih non
pe' se mët rakah en."
67 Ka napan varih to te' ne nën
teteo ee pa matan e Ieesu', pare
töstös ee pe', ko upöm tatapan poë,
68 pare soe ke poë pan, "Poka' oon
ka möm ah. Eën po' e Kristo toh!
Eteh rakah ivëh to tös a oah?"

E Pita' To Soe Pan E' To Hikta Nat Non E Ieesu'
Mak 14:66-72, me Luk 22:56-62, me Jon 18:15-18; 18:25-27

† **26:65:** A taate' va pa si o ohop to vataare non pan a Te' Susun po Te' Ësës He' to tamak, pare' heve suk e' to koman non pan e Ieesu' to sosoe o'oah e non pe Sosoenën.

69 Manih po poen avoe' pamëh ne
Pita' to iho' non koman a eean pa
ö pëpënton vahutët, ka pah köövo
sepe' to kiu non nën, nö ma' manih
pe', pare' soe ke poan pan, "Eën me
po' kuru a meh te' to te' va'peh me
voh nom e Ieesu' va Galili' toh."
70 Ivëhkëk, e Pita' to vonih,
pare' soe pan, "Eö' to hikta nat
no' pataeah nën to vavaato suk
nom." 71 E' to këh en pa ö pëpënton
vahutët, pare' nö en manuh po
hopa' va pa eean. Ka meh köövo
kikiu ep poan, pare' soe ke ra
napan to sun vatët ne pan, "A te'
vëh to te' va'peh me voh e non pe
Ieesu' va Nasarët."
72 Ke Pita' soe hahah kov en pan,
"Eö' to soe vamaman rakah eo',
peö' to hikta nat rakah no' pa te'
vëh."
73 Ka meh si' ö oah en ka napan
varih to sun vatët ne nën to nö ee
ma' manih pe Pita', pare soe ke poë
pan, "Oman rakah, eën a meh va
pee, a to pën to vataare e non pën
a meh va pee."
74 Varu' vakomanih ne Pita' to
soe vakis rakah en pan, "Eö' to
hikta te' va'peh me voh no' eah,
parö' hikta nat rakah no' pa te' vëh.
Oman rakah, e Sosoenën se vakmis
en peö' pa ö ne eö' se keh hikta
sosoe no', oman!
Ka varu' vakomanih no e toa'
oete' to tötö en. 75 Ke Pita' koman
hah po' en pa soe ne Ieesu' to soe
ke voh poan pan, "Vamomoaan in
a ö no e toa' oete' se me' avoe' e non
pa tötö, eën se kukön soe eom pan,
eën to hikta nat nom peö'." E' to
vamösru, ko tavus hah ken manih
po hopa' va pa eean pamëh, pare'
pah ook suntan rakah en.

27

A Nap Vëvënsun To Me Ee Pe Ieesu' Manuh Pe Paëlat

Mak 15:1, me Luk 23:1-2, me Jon 18:28-32

1 Pa pöstakah rakah no te'
susunön ësës he', me ro te' susunön
po Jiu' to vaonöt ee po kokoman va
pa ip vamët e Ieesu'. 2 Ee to nohnoh
poë, pare me ee pe', ko he' ee pe'
manuh pe susun pa kaman, vëh e
Paëlat.

E Jiutas To Ip Koman Hah Ea Aposol 1:18-19

3 E Jiutas a te' vëh to vikuh in
e Ieesu' manih pa napan varih
to hat ov e ne poë, to ep en pa
napan poë varih to soe ee pa ip
vamët poë, pare' pah tamak suntan
en pataeah ne' to nok manih pe
Ieesu'. Ivëh, ke' te' hah en pa kukön
havun voa' moni' silva' varih no te'
susunön ësës he', me ro te' susunön
po Jiu' to he' voh poë, 4 pare' soe
pan, "Eö' to nok a hat, eö' to he' voh
a neöm a te' vëh to hikta nok voh ta
hat."
Ko te' susunön poë varih piun
poë, pare soe pan, "E' a tah pamëh
to hikta te' non pan e' a tah pemöm,
ahik, e' a tah koman pën."
5 E Jiutas to pënton vakomanih,
pare' vi ho en na pa moni' manuh
pa koman a Iuun Hinhin Apuh,
pare' nö ko oot en.
6 Ko te' susunön ësës he' kon ee
pa moni' pamëh, pare soe pan, "A
moni' va'ih e' a moni' to voen non
o era' pa te' ip, ka hikta se vaho'
va'peh me no a moni' va pa Iuun
Hinhin Apuh, suk ataeah, o Vavaa-
sis pe Mosës to soepip e non pea pa
öt o vu moni' poë varih." 7 Ivëh,
kee vaonöt ee pa soe va pa ö nee
se voen ta ö oeh pa nap nonok nöh,
a ö oeh pamëh nee to voen suk a
pe o te' va pa ma meh muhin to
mët manih Jerusalëm. 8 Ivëh, nee to
popoka' suk ne sih a ö oeh pamëh
pan, "O Oeh Va Po Era'."
9 Ivëh, kataeah no a te' vanënën
soe vëh e Jeremaëa' to sosoe suk
voh non to tavus vaman en. E' to
soe voh pan,

"Ee to kon a kukön havun voa'
moni' silva'
to voen non a te' pamëh
no a napan va Israël to
vaonöt voh.

10 E sunön to soe ka neo' pan a
moni' pamëh
nee to voen voh a ö oeh pa nap
nonok nöh." *Sek 11:12-13,*
me Jer 32:6-9

E Paëlat To Hi E Ieesu' A Ma Hi
Mak 15:2-5, me Luk 23:3-5, me
Jon 18:33-38

11 E Ieesu' to nö, pare' sun en
pa matan e susun pa kaman vëh,
e Ponsius Paëlat. Ke' hi poan pan,
"Eën ko a te' sunön po Jiu', ha?"
Ke Ieesu' soe ke poan pan, "Eën
koman to soe va eom nën." 12 O
te' susunön ësës he', me ra nap
susunön to poka' poë pa ma soe
peo. Ivëhkëk, e Ieesu' to hikta piun
ta soe.
13 Ke Paëlat hi hahah kov en pe'
pan, "Eën hikta tënan nom pa ma
soe varih no a napan to vavateen a
nom oah, ha?"
14 Ke Ieesu' hikta piun ta pah soe
pe Paëlat. Ivëh, ke Paëlat pah tok-
sean rakah en.

E Paëlat To Kehkeh Hehe Non E
Ieesu' Pa Mët
Mak 15:6-15, me Luk 23:13-25,
me Jon 18:38-40; 19:1-16

15 Pa ma kirismas kurus pa Taëën
Apuh va po Pasova', no a te' susun
pa kaman se vatvus tane' ma' a pah
te' nohnoh no a napan koman to
iu ne. 16 Manih po poen pamëh
to te' non a pah te' to te' non pa
nohnoh, no a napan to nat ne poë
no a taate' pe' to parin hat rakah.
Ka ëhnaneah e Barabas. 17 Ivëh, ko
poen pamëh no a napan to tönun
ma' manih pa te' susun vëh e Paëlat.
Ke' hi a napan, pare' soe pan, "Eöm
iu nem eteh nö' se vatvus këh nös
eah pa nohnoh? E Barabas, ke', e
Ieesu' vëh nee to popoka' ne poë e
Kristo?" 18 E Paëlat to soe vamanih,
suk e' to nat e non pee to puhio' ne
e Ieesu', ivëh, nee to vaho' suk ma'
poë manih pa koreneah.
19 O poen ne Paëlat to iho' non
pa ö ihiho' pa te' susun pëpënton
vahutët, ke köövo manot pe' vanö
ken ma' pe' pa soe to soe non pan,
"Koe a ip vamët a te' maneom, suk
ataeah, e' a te' to hikta te' non pan
e' a te' nonok hat. Pa poen pa
popoen nö' to ep o tatarep, parö'
hara' vahat rakah e no'."
20 O te' susunön ësës he', me ro te'
susunön pa napan to he' kokoman
ee pa napan pan, ee se hin vakis
na e Paëlat, ke' vatvus këh ma' e
Barabas pa nohnoh, ko ip vamët
varoe e Ieesu'. 21 Ke Paëlat hi rapoë
pan, "E Barabas pen e Ieesu' to te'
ne manih, ke eöm iu nem eteh nö'
se vanö hah nös manem peöm?" Ka
napan soe pan, "Emöm to iu nem e
Barabas."
22 Ke Paëlat hi hah en pee pan,
"Keö' se nok po' ataeah manih pe
Ieesu' vëh nee to popoka' ne poë e
Kristo?" Ka napan piun e Paëlat,
pare soe pan, "Ni öm eah pa ku-
ruse."
23 Ke Paëlat soe pan, "Suk ataeah,
a hat taeah ne' to nok?" Ivëhkëk, a
napan to taoa suntan rakah ee ko
soe ke Paëlat pan, "Ni öm eah pa
kuruse."
24 E Paëlat to nat en pa napan to
hikta antoen ne a tënan poë. A si'
ö hat ko vapus tavus en. Ivëh, ke'
pupui en pa koreneah pa ruen, pa
matëëra napan, pare' soe pan, "A
mët pa te' vëh, nö' hikta se teen
no', ahik, eöm koman se teen a mët
pamëh."
25 Ka napan kurus poë varih soe
ma' pan, "Emöm koman se teen
a mët pa te' va'ih me ra ma koa'
pemöm.
26 E Paëlat to vanö to'to' hah en
ma' pe Barabas. Ivëhkëk, e' to he' en
pe Ieesu' manih pa nap vëvënsun,
pan ee se rëp poë po uris rëprëp te',
pare ni poë pa kuruse.

O Te' Vëvënsun To Kö E Ieesu'
Mak 15:16-20, me Jon 19:2-3

27 Ka nap vëvënsun pa te' susun
vëh e Paëlat to me ho ee pe Ieesu'
manuh pa koman iuun pa te'
susun, ka nap vëvënsun tönun töön
ee pe'. 28 Ee to ihan këh ee pe'
po ohop pe', pare' ohop varu' poë

po ohop rë erera' vamanih pa
te' sunön, 29 pare nok o uvan po
uris to'to', ko uvan poë, ko vaöt
a papmatö pe' po toknon, pare
vatokon ke poë, ko kö poë, pare
hinën poë, pare soe pan, "Potan
avih Sunön po Jiu'." 30 Ee to teteo
poë, pare kon o toknon, ko navuh
ee pa pasuneah. 31 Kee vahik kö
poë, ko pure' hah këh ee pe' po
ohop rë vëh nee to ohop poë, pare
ohop hah ee pe' po ohop koman
pe'. Ko me ee pe' manuh pa ö nee
se ni poë pa kuruse.

A Nap Vëvënsun To Ni Ee Pe Ieesu' Pa Kuruse
Mak 15:21-32, me Luk 23:26-43, me Jon 19:17-27

32 A nap vëvënsun to këkëh tavus
ne ma' a vöön va Jerusalëm, pare
akeh a te' va pa vöön va Saërini',
ka muhin pe' ivëh Afrika'. A ëhnan
a te' pamëh e Saëmon. Ee to toon
poë pa te' va'aus e Ieesu' pa kuruse.
33 Ee to tavus ee pa tope nee to
poka' ne a Gölgöta'. A pusun in o
ëhnan pamëh to soe va non manih
pan, "A ö no a ma kaho' te' to pet
ne." 34 Ee to tavus nën ka nap
vëvënsun hovën ee po voaën pa ëto'
vatö kamis, pare kehkeh ne pan e'
se kaak. E' to punö' en, ivëhkëk, e'
to koe en pa ëto' pais pamëh.

35 A nap vëvënsun to ni ee pe' pa
kuruse, pare ki vakëkëh a ma ohop
pe' manih topniire, pa ö nee to vi
a saatu'. 36 Ee to iho' ne nën, pare
ut ne poë to han non pa kuruse.
37 Pare kiun a soe va'ih nee to vaho'
suk voh poë po vahutët, pare ni
manih pasun a kuruse pe'. A soe
pamëh to soe va non manih pan,
"IVA'IH E IEESU' A TE' SUNÖN PO
JIU'." 38 Manih pa havin e Ieesu'
nee to ni a meh poa te' kakaveo, a
paeh to han ke non pa papmatö pe',
ka meh han ke non pa papkiruk.

39 A napan to vaoah ne, pare kökö
ne e Ieesu', ko vaviivi pasun ko
vavövöne' poë, 40 pare soe ee pan,
"Eën to soe voh pan, eën se kök
a Iuun Hinhin Apuh va Jerusalëm,
parën eok hah eöm pe' po kukön
poen ro, ha? Hehe koman hah
voh eo ah, parën këh kunah ma' a
kuruse mane, pö nën se keh te' nom
e Koa' vamaman pe Sosoenën."

41 O te' susunön ësës he', me ro
te' vavaasis to nat i ne o Vavaa-
sis pe Mosës, me o te' susunön
po Jiu'. Ee me to vavövöne' e ne
pe Ieesu', 42 pare sosoe ne pan,
"E' to vava'aus voh non o upöm
te', ivëhkëk, e' to hikta onöt non
a va'aus koman hah ea." Pare
sosoe me ne pan, 'Eën se keh te'
nom pan eën a Te' Sunön pa na-
pan va Israël. Aeoh! Këh kunah
mah a kuruse, kemöm sih vaman
po' a oah.' 43 E' to vaman non e
Sosoenën, pare' sosoe non pan, e'
e Koa' pe Sosoenën. Ke Sosoenën
se keh iu non poan, e' se va'aus en
pe'."

44 A poa te' kakaveo varih nee to
ni sinten a te' kuruse pe Ieesu'. Ee
me to vavövöne' e ne pe'.

E Ieesu' To Mët En
Mak 15:33-41, me Luk 23:44-49, me Jon 19:28-30

45 Pa topnin potan pa 12 kirök
no a popoen to kopös en pa muhin
avoes, pare' nö ko hik pa 3 kirök
pa matanpoen. 46 Vatët non pa
3 kirök ne Ieesu' to kokoe' suntan
rakah en, pare' soe pan, "Eloi, Eloi,
rama sapaktani." E' to sosoe va
non manih pan, "Sosoenën peö',
Sosoenën peö', eën varakah ka neo'
toh?"

47 Ka napan to sun vatët ne
manih pa ö ne Ieesu' to han non to
pënton a ö ne' to sosoe va non, pare
soe pan, "E' to vavaoe non e Elaëja',
pan e' se va'aus poan!" 48 Ka pah te'
vavaveo, pare' vaho' na a ta tah rö
ötöt ruen manih po vinika', pare'
vakapis poan po noton a tanaon,
pare' he' e Ieesu' pan e' se kaak.
49 Ivëhkëk, o upöm to soe ke na poë
pan, "Anoeh voh nom ah, ka ep voh

no, e Elaëja' se pö' nö en ma' pa
va'aus poan, ke' ahik."
50 Ke Ieesu' pah tötö suntan en,
ka apeneah këh en pe', ke' mët en.
51 Ko rara vëh to han non manih
pa koman a Iuun Hinhin Apuh tasi
tane' ma' manuh pasun, pare' öök
en manih po kusin, pare' tavus en
a poa tan. Ka rikrik ip manih po
oeh, ko vös tatapon ee. 52-53 Ko
oeh vëh pa ma vapeepe tatapon ee.
Ke Ieesu' sun momoaan hah en,
ka nap peo pe Sosoenën varih to
mëtmët voh kon hah ee po to'to', ko
sun hah këh ee pa ma kove' pee.
Pare vos ee pa vöön apuh po Jiu'
vëh Jerusalëm. Ka nap peo rakah
ep ee pee.
54 Ke susun pa nap vëvënsun, me
ra nap vëvënsun varih to ut ne pe
Ieesu' to ep a rikrik, me a ma meh
tah varih to tanok, a mët pe Ieesu',
me a muhin to popoen en, ko vös
tatapon ee, pare pah naöp suntan
ee, ko soe ee pan, "A te' vëh e' va-
maman rakah e Koa' pe Sosoenën."
55 O köövo o pöh peo rakah to sun
varo këh e ne ma' pa kuruse, pare
ut ne pataeah se tanok manih pe
Ieesu'. O köövo poë varih to he'
voh poë a ma taneah ne' to kökööt
non, ee to vatet tane' voh ma'
poë manuh pa muhin va Galili'.
56 Manih topnin o köövo poë varih,
a paeh va pee ivëh e Maria' va
pa vöön va Makdala', me e Maria'
sinan e Jëmis, pen kea pe' Jeosëp. Ka
meh köövo, e' e sinan a poa koa' pe
Sëbëdi'.

Ee To Vaho' A Sionin E Ieesu' Pa Kove' Nee To Top Voh Pa Vös

Mak 15:42-47, me Luk 23:50-55, me Jon 19:38-42

57 Manih pa matanpoen pamëh
no a pah te' öt ö to tane' ma' pa vöön
va Arimatia', a ëhnan a te' pamëh e
Jeosëp. E' me voh a meh vamomhë
pe Ieesu'. 58 E Jeosëp to nö manuh
pe Paëlat, pare' hin eah pan e' se te'
a sionin e Ieesu' ko pe. Ke Paëlat
ta' a nap vëvënsun kee herep tane'
a sionin e Ieesu' manih pa kuruse,
ko he' ee pe Joesëp. 59-60 Moaan
voh e Jeosëp to ta' a nap kiu pe' kee
top voh a vös. A top pamëh e' o
vapeepe koman pe'. Ke Jeosëp me
ra ma vamomhë pe' te' ee pa sionin
e Ieesu', ko kupkup ee pe' po rara
voon kakaare. Pare te' a sionineah
ko vaho' ee pe' pa top pamëh. Ee to
toon hah ma' a meh vös, ke' te' va
non manih po ipapanih to sunpip
non a matan a top vös pamëh ne
Ieesu' to pet non, pare hah ee.
61 Ka poa Maria', a te' Maria' va
Makdala', me a meh Maria' e sinan
Jëmis, pen Jeosëp to iho' vatët ne po
vapeepe, pare ut ne.

A Nap Vëvënsun To Ut Ne Po Vapeepe

62 Ko meoh poen, e' o Poen
Apaapo, no o te' susunön ësës he',
me ro Parësi' to nö ee manuh pe
Paëlat, 63 pare soe ke poë pan,
"Apuh, emöm to nat hah a soe no
a te' pikpiuk vëh e Ieesu' to te'
to'to' voh non, pare' soe pan, 'O
kukön poen se oah, kö' to' hah eo'.'
64 Ivëh, kën se soe vakis rakah ke
ra nap vëvënsun varih to ut ne pa
kove', kee ut vavih ne ke' öök po
vakön poen. A ma vamomhë pe'
tome' nö ma', pare te' aven ee pa
sionin e Ieesu', pare soe ke ra na-
pan pan, e' to to' ko sun tane' hah
en po vapeepe. Ee tome' nok to
piuk voon to hat oah e non po te'
piuk vamoaan. O piuk vamoaan
ivëh, ne Ieesu' to soe voh pan, e' e
Kristo."
65 Ke Paëlat soe ke rapoë pan,
"Kon ta ma te' vëvënsun, kee nö ko
ut ne po vapeepe. Eöm se nö, paröm
nok a ma taneah nom to nat nem.
66 Ivëh, kee nö kurus ee manuh
pa ö ne Ieesu' to pe non, pare nok
vavavih rakah ee pa ma taneah to
se sunpip non a nap kakaveo. Ee
to vaho' ee po supon manih pa vös
vëh to sunpip non a matan a kove',
pare vaho' ee pa nap vëvënsun
varih to ut ne.

28

E Ieesu' To Sun Tane' Hah Po Vapeepe

Mak 16:1-10, me Luk 24:1-10, me Jon 20:1-18

1 O Poen Apaapo to oah en, ka
muhin takah en po poen vamo-
moaan in o meoh nënkikiu, ne
Maria' va Makdala', me e meh
Maria' vëh e sinan e Jëmis pen e
Jeosëp, to nö ee pon pa ep pa ö ne
Ieesu' to pe non. 2 Ka varu' rakah
vakomanih no a rikrik to ip en. Ka
ankero' pe Sosoenën tane' ma' pa
vöön va kin, pare' nö ko vahuk en
pa vös vëh to sunpip non a matan
a top vëh ne Ieesu' to pet non, ko
iho' e non pa vös pamëh, 3 pare'
ëman va e non manih pa vakës pa
kara, ko ohop pe' kakaare va e non
manih pa unöh kakaare. 4 Ka nap
vëvënsun varih to ut ne pa kove'
ep a ankero', pare töhkak, ko naöp
rakah ee, pare te' ke ne pan a nap
mët.
5 Ka ankero' soe ke ra poa köövo
pan, "Koe a naöp. Eö' to nat e no'
peöm to nö ma' pa ep këh e Ieesu'
vëh, nee to ni voh poë pa kuruse.
6 E' to hikta pet non manih. E' to
sun tane' hah en po vapeepe va-
manih pa ö ne' to soe vavoh. Nö
ma' öm, parëm ep pa ö no a sion-
ineah to pet voh non, 7 parëm nö
vëhö' na manuh pa ma vamomhë
pe', ko soe ke raoe pan, 'E Ieesu' to
sun tane' hah en po vapeepe. E' se
vovoh ken peöm manuh Galili'. Ke
eöm se nö, parëm ep eah nën.' " A
ankero' to vavaato avoe' me e non
pa poa köövo, pare' soe pan, "Eöm
se nat nem anoe a soe vëh nö' to he'
a neöm kuru."
8 Ivëh, ka poa köövo poë varih
këh vëvëhö' rakah ee po vapeepe.
Ee to karë, pare vaeö suntan rakah
ee, ko nö ee pa soe vanat a ma va-
momhë pe Ieesu' pataeah to tavus
vu.
9 A poa köövo to vavaveo nö ne
manuh pa ep pa ma vamomhë pe
Ieesu'. Ke Ieesu' akeh rapoë, pare'
soe pan, "Pöstakah rakah." Ka poa
köövo huk vatët ee manih pe', ko
vaket ee pa moneah, pare kë ee pa
ëhnaneah. 10 Ke Ieesu' soe ke rapoë
pan, "Koe a naöp, ko nö, parëm soe
ke ra ma vamomhë peö'. Kee nö
manuh pa muhin va Galili', pare ep
ka neo' nën."

A Soe Vanat Pa Nap Vëvënsun

11 A poa köövo to nönö avoe' nö
e ne pa soe ke ra ma vamomhë
pe Ieesu', ka ma meh te' vëvënsun
varih to ut ne pa kove' vos ee
manuh Jerusalëm pa soe vanat o te'
susunön ësës he' pataeah to tanok.
12 Ko te' susunön ësës he' tönun
va'peh me ee po te' susunön po Jiu',
pare nok ee po kokoman vakoaan.
Ee to voen a nap vëvënsun pa moni'
a pah apuh rakah, 13 pare soe ke
rapoë pan, "Soe vanat a napan a
ö no a ma vamomhë pe Ieesu' to
nö ma' pa popoen, pare kaveo a
sionineah, ko te' varo ee pe' pa ö
nöm to koroh varo. 14 A te' susun
va pa kaman se keh pënton a ö
no vamomhë pe Ieesu' to kaveo a
sionin e Ieesu' pa ö nöm to koroh
varo, emöm se vaato me em pe', ko
vatotoopin em pa tah pamëh. Köm
hikta se te' me nem ta punis."
15 Ivëh, ka nap vëvënsun öt ee
pa moni' no te' susunön ësës he',
me ro te' susunön po Jiu' to voen
rapoë, pare vatet ee pa soe pee. Ko
vahutët pamëh no o Jiu' to nat avoe'
e ne pe' kuru.

E Ieesu' To Vavaato Me Non A Ma Vamomhë Pe'

Mak 16:14-18, me Luk 24:36-49, me Jon 20:19-23

16 A havun me a pah vamomhë
to nö ee Galili'. Ee to nö ee manuh
pa tope vëh ne Ieesu' to soe ke voh
rapoë pan ee se nö. 17 Pare ep ee
e Ieesu' manuh pa tope, ko kë ee
pa ëhnaneah. Ivëhkëk, o upöm pee
to hikta vaman tiroë' ne pan e' e
Ieesu'. 18 Ke Ieesu' huk vatët en ma'
manih pee, pare' soe ke rapoë pan,
"E Sosoenën to he' voh en peö' pa

tasun apuh va pa matop a vöön va
kin, me o oeh. 19 Ivëh, köm se nö,
parröm vavaasis a napan pa ma ö
kurus va po oeh. Kee tavus a ma
vamomhë peö', parröm pupui raoe
pa ëhnan e Taman, me Koa', me a
Tuvuh Vasio'. 20 Eöm se vavaasis
raoe pa vatet a ma taate' kurus nö'
to vavaasis voh a neöm. Eö' to soe
vamaman rakah ke eo' peöm, eö' se
te' va'peh tamoaan me e no' peöm
pa ma poen kurus, ke' onöt rakah
këk po poen no oeh vëh se hik.”

MAK

A meh ëhnaneah voh e Mak ivëh, e Jon, e' a te' to kiun vovoh voh pa Soe Vih. E Mak to hikta te' non pan, e' a paeh va pa havun me ra poa vamomhë pe Ieesu'. Ivëh, no a ma pah te' nat to sosoe suk va voh ne manih pan, 'e Mak to kon tane' voh a soe va pe Ieesu' manih po vavaasis pe Pita', pare' kiun suk en pe''. Ivëhkëk, e Mak to apuh voh manih Jerusalëm, ivëh, ke e' koman to ep voh e non pa kiu pe Ieesu'. Ea se keh ë o Puk pe Mak 14:51-52, ea se pö' ep va ee manih pan, e Mak to vavaato suk koman hah a non. Vasuksuk ne' to tavus a te' to kiu va'aus non e Pöl pen Banabas manih pa kiu pee.

E Mak to iu non pan a napan va Room, ee a napan poë varih to matop voh ne a ma muhin peo, pan ee se nat o vavaasis pe Ieesu'. Ivëhkëk, manih pa napan poë varih no a ma moeh tah kikis me a ma tah peo va po oeh vëh, to sunpip e non pa ma kokoman pee. Ivëh ka manih po puk pe' ne' to soe pan, 'e Ieesu' varoe kuru to te' me non o kikis me a tasun apuh, ivëh, ke ea kurus a napan va Jiutia', me a napan va Room, ea se nat va no manih pan, e' vamaman e koa' pe Sosoenën'. E Mak to vavaato vakis suk rakah non a ma vu tah vatoksean ne Ieesu' to nonok voh non. Ivëhkëk, manih po vavaasis pe', ne' to hikta vavaato itoe' suk non a tah pamëh. E' to vavaato suk non pan, e Ieesu' to kikis oah e non pe susun po ora' hat, me e' A Te' Va Pa Hehe A Ra a ma napan.

E Jon Tövapupui To Vavatvus Non A Soe

Matiu 3:1-12, me Luk 3:1-9; 3:15-17, me Jon 1:19-28

1 Iva'ih a soe man pe Ieesu' Kristo, e koa' pe Sosoenën. 2 A soe man pamëh to taneo vavoh manih pa ö ne Aisaëa' a te' vanënën soe to kiun vavoh, pare' soe vamanih pan,

"Pënton ah,
eö' se vanö nös a te' vëh se te' vovoh nös a soe peö' manem pën,
e' se vovoh ka oah,
pare' vamatop a hanan pën."
Mal 3:1

3 "Manih pa moeh upin a pah te' to vavaoe no ma' pan,
'Vamatop öm a hanan pe Sunön,
parom vatotoopin a ma hanan pe'.' " *Ais 40:3*

4 E Jon Tövapupui to te' non pa moeh upin, pare' vavatvus non a soe pe Sosoenën, pan a ma napan se pënton, ko panih a ma taate' hat pee, pare pupui rea, ke Sosoenën se ihan anoe a ma hat pee. 5 A ma napan va pa muhin va Jiutia', me ra napan va Jerusalëm to nö kurus ee ma' pa tënan a soe pe Jon, pare soe tavus ee pa ma hat pee, ke Jon pupui en pee manih pa ruen Jödën.

6 E Jon to ohop non o ohop nee to nok voh pa uvin këmol, pare' voh non o voh to tavi non a vuvuhuneah, pare' ënëën non sih o koka', pare' kakaak non o hun tankekvö va muhin. 7 E Jon to vavatvus non a ma soe pe' manih pa napan, pare' soe pan, "A te' vëh se suk a ma' neo', no o kikis pe' to te' oah e non po te' kikis peö'. Eö' hikta vih onöt no' a vatokon, parö' ihan këh eah o uris vëh pa poa su' pe'. 8 Eö' to pupui a no' neöm pa ruen, ivëhkëk e' se pupui a neöm pa Tuvuh Vasio'."

E Jon To Pupui E Ieesu'

Matiu 3:13-17, me Luk 3:21-22

9 A ma si' poen to oah ee, ke Ieesu' këh ma' a vöön va Nasarët manuh pa muhin va Galili', e' to nö ma' ke Jon pupui poan manih pa ruen Jödën. 10 E Ieesu' to tatakin nö këh ko non ma' a ruen, pare' ep in a akis to nö vakëh. Ka Tuvuh Vasio' kunah ma' manih pe' vamanih pa panuh. 11 Ka to tane' ma' manuh pa

vöön va kin pe Sosoenën, to soe va
non manih pan,
“Eën e koa' rakah peö',
eö' to iu oah vi ka nom oah,
parö' vaeö me no' oah.”

E Susun Po Ora' Hat To Punö' E Ieesu'
Matiu 4:1-11, me Luk 4:1-13

12 Ka Tuvuh Vasio' vanö vëvëhö'
en pe Ieesu' manuh pa moeh upin.
13 E Ieesu' to te' o 40 poen nën, ke
susun po ora' hat punö' poan. E' to
te' va'peh me non o tah poa va pa
moeh upin, ko ankero' matop e ne
pe'.

E Ieesu' To Taneo En Po Vavaasis Pe'
Matiu 4:12-17, me Luk 4:14-15

14 E Ieesu' to öök pa muhin va
Galili' murin in a ö nee to vaho' ee
pe Jon Tövapupui pa nohnoh nën,
suk e' to rës e non pa taate' hat
ne sunön va Galili' to nonok non.
Manih po poen pamëh ne Ieesu' to
taneo en pa vavaasis a soe man pe
Sosoenën manuh Galili'. 15 E Ieesu'
to soe ke ra napan pan, “O poen
vih ne Sosoenën to vate' voh to
tavus en, a Matop Vih pe Sosoenën
to öök vatët en ma', söm panih a
ma kokoman peöm, paröm vaman
a soe man pe'.”

E Ieesu' To Vaoe A Taana' Te' Se Suk Poë
Matiu 4:18-22, me Luk 5:1-11

16 E Ieesu' to hëhë nö non pa
sinten tonon va Galili', pare' ep in
e Saëmon, pen e kea pe' Ëndru' to
tatana' iian ne pa kë pee, ee pon to
tatana' iian ne sih pa kë pee manih
pa tonon va Galili', ov in a vavoen.
17 Ke Ieesu' soe ke rapoë pan, “Suk a
ma' neo' öm pom, kö' sih vavaasis a
neöm pa vaon a napan, kee hop ma'
manih pa Matop Vih pe Sosoenën.”
18 Ka varu' rakah vakomanih ne ee
pon to këh ee ma' pa kë pee, pare
vatet ee pe Ieesu'.

19 Ke' hë a sih ö hat, pare' ep in e
Jëmis pen e kea pe' Jon, a poa koa'
oete' pe Sëbëdi' to tok ne po parö',
pare vunvun hah ne a kë pee to
tökrus. 20 Ke Ieesu' vaoe vëvëhö'
rakah en na pee, kee këh ee ma' pe
tamëëre Sëbëdi', me ra nap kiu pe'
to tok ne po parö', ke Jëmis pen Jon
vatet ee pe Ieesu'.

E Ieesu' To Veo Tane' A Ora' Hat Manih Pa Pah Te'
Luk 4:31-37

21 E Ieesu' me ra taana' va-
momhë pe' to vos ee manuh
Kapaneam. Po Poen Apaapo ne
Ieesu' to ho en pa iuun hinhin sone'
po Jiu', pare' taneo en po vavaasis
pe'. 22 A napan to pënton a ma
vavaasis pe Ieesu', pare pah töhkak
vahat ee. E' to hikta te' va non
manih po te' vavaasis to nat i ne
o Vavaasis pe Mosës,* ahik, e' to
vavaasis me non o kikis.

23 Manih po poen pamëh a pah te'
to te' non koman iuun hinhin sone',
no a pah ora' hat to te' non pe', e'
to pah kokoe' suntan en pare' soe
pan, 24 “Koe ka möm ah, ataeah nën
to iu nom manih pemöm, Ieesu'
va Nasarët, eën nö ma' pa mirö' a
möm öh? Eö' to nat e no' pën a Te'
Vivihan pe Sosoenën.” 25 E Ieesu' to
sirö' a ora' pamëh, ko soe pan, “Va-
totomin ah! Parën këh tavus ma' a
te' manem.” 26 Ka ora' hat pah kö
suntan en pa te' pamëh, pare' pah
kokoe' suntan en, ko këh tavus en
pe'. 27 Ka napan vatötöhkak rakah
ee, pare taneo ee pa vaiihi koman
hah pan, “Ataeah rakah iva'ih? E'
a ma vavaasis voon, to te' me non
o kikis o pöh apuh rakah, e' se ta'
o ora' hat, kee tënan e pa soe pe'.”
28 Ivëh, ko vahutët va pa ma tah
apa'puh ne Ieesu' to nok voh nö
vëhö' rakah en pa ma ö kurus va pa
muhin va Galili'.

* **1:22:** [... o Vavaasis pe Mosës] E Sosoenën to he' koe a ma Vavaasis varih pe Mosës manih pa napan va Israël. Ep na pa tonun o Puk to te' non a Kölösöri' pa maaka vavih a tah no o Vavaasis pe Mosës to soe non.

E Ieesu' To Vato' Hah E Noan E Pita'
Matiu 8:14-15, me Luk 4:38-39
29 O poen nee to këh tavus ma' a
iuun hinhin sone' po Jiu', pare nö
totoopin rakah ee manuh pa iuun
pe Saëmon pen Ëndru', e Jëmis pen
Jon to nö va'peh me raoe. 30 E
noan e Saëmon to koroh non tevan
to hara' non a hiinana, ka napan
soe vëvëhö' kee pe Ieesu' pe noan e
Saëmon. 31 Ke Ieesu' öök en manuh
pe', pare' öt en pa koreneah, ko kë
vasun en pe', ka hiinana hik këh en
pe', ke' sun ko vamatop en pa taëën
pee.

E Ieesu' To Vavato' Hah A Ma Nap Peo To Hara' Ne A Ma Vu Mët
Matiu 8:16-17, me Luk 4:40-41
32 Pa matanpoen no a potan to
kunah en, ka napan te'te' ee ma' pa
napan varih to hara' ne a ma mët,
me ro te' varih no a ma ora' hat
to te' hop ne manih pee. 33 Ka na-
pan va pa vöön apuh pamëh tönun
ee ma' manih pa matan in a iuun
pamëh. 34 Ke Ieesu' vavato' hah en
pa ma napan to te' me ne a ma vu
mët, pare' veo vavah en po ora' hat,
ko ora' hat poë varih nat e ne pe' e
Ieesu', e koa' pe Sosoenën, ivëh ke'
soepip en po ora' pa vaato.

E Ieesu' To Nönö Vah Kov E Non Manih Galili'
Luk 4:42-44
35 Pa pöstakah rakah ne Ieesu' to
sun, pare' këh tavus en pa iuun,
ko këh en pa vöön, ko nö en pa
ö totomin no ahikta te' to te' non,
pare' hinhin e non nën. 36 E Saëmon
me ra ma upöm pe' to nö ee pa vaiu
poë. 37 Ee to taum poë, pare soe
ke poë pan, "A nap peo rakah to
vavaiu vah ka nom oah." 38 Ke
Ieesu' piun va in a soe pee manih
pan, "Koe voh öm, ka nö voh pa
ta ma meh vöön vatët manih, eö'
se vatvus pet a Soe Vih manih pee,
suk ataeah, e' a tah ne eö' to nö
suk voh ma'." 39 Ke' nö vavah en
manih pa ma ö muhin va Galili',
pare' vavaasis non a ma napan
manih koman a ma iuun hinhin
sone', pare' veo këh en po te' po ora'
hat.

E Ieesu' To Vato' Hah A Pah Te' To Te' Me Non A Mët Töpa'
Matiu 8:1-4, me Luk 5:12-16
40 Ka pah te' to te' me non a mët
töpa' nö ma' manih pe Ieesu', pare'
vatokon, ko ook marën e Ieesu' se
va'aus poan, pare' soe pan, "Eën
se keh iu nom kën vato' hah eom
peö'." 41 E Ieesu' to uruan vörep
a te' pamëh, ko vaket poan, pare'
soe pan, "Eö' to iu e no' pa ö nën se
voon hah. Voon ah." 42 Ka varu'
rakah vakomanih no a mët töpa'
to hik këh en pe', ke' vih hah en.
43-44 Ke Ieesu' vuhvuh vakis poan,
pare' soe pan, "Matop nom ah. Eën
se nat nom vavatët a tah va'ih to
tanok pa sioniumah pa ta ma meh
te'. Ivëhkëk, eën se nö totoopin na
manuh po te' ësës he', ko vataare
a sioniumah me o he' pën. Ka te'
ësës he' ës ke na e Sosoenën va-
manih pa ö no Vavaasis pe Mosës
to soe vavoh non. Ivëh, ka napan
se nat ne a mët pën to hik en, kën
voon hah eom." 45 Ivëhkëk, a te'
pamëh to këh e Ieesu', pare' taneo
en pa vahutët vavah a ö ne Ieesu'
to vato' hah poan manih pa ma ö
kurus. Ivëh, ke Ieesu' hikta onöt
rakah non a vos vavah pa ma vöön
pa matëëra napan. Ivëh, ke' te' e
non pa ö totomin no ahikta te' to
te' non, ka napan nönö e ne ma'
manih pe'.

2

E Ieesu' To Vato' A Te' Tëtënkun
Matiu 9:1-8, me Luk 5:17-26
1 Ka ma si' poen oah ee, ke Ieesu'
vos hah en ma' manih Kapaneam,
ka napan pënton a soe to soe non
pan, e Ieesu' to te' non pa iuun
kokoroh pe'. 2 Ka nap peo tönun
ma', ka koman iuun puh rakah
en, ka hikta si' ö to te' akuk non,
o matan hopa' me o puh rakah,
manih po poen ne Ieesu' to vavaa-
sis non raoe. 3 Ka taana' te', te'

ee ma' pa te' tëtënkun manih pe
Ieesu'. 4 Suk ataeah, a napan to
peo, ivëh, kee hikta antoen ne a te'
ho a te' tëtënkun pamëh manuh pe
Ieesu'. Ivëh, kee te' peah ee pa te'
tëtënkun pamëh manuh pa tonun
iuun vëh ne Ieesu' to te' non. Pare
tai ee pa ma si vös in a tonun iuun
pamëh, pare vöknah totoopin ee na
pa te' pamëh to koroh non po pan
pe' manuh pe Ieesu'. 5 E Ieesu' to
inan o vaman pee, ivëh, ke' soe ke a
te' tëtënkun pamëh pan, "Koa' peö',
a ma hat pën nö' to ihan anoe eo'
pee."

6 Ka ma te' vavaasis to nat i ne o
Vavaasis pe Mosës to pët iho' e ne
nën, ka manih pa ma kokoman pee
nee to koman aven e ne pan, 7 "E' te'
vah va non nih, ka te' vëh sosoe va
non manih? A te' vëh to sosoe o'oah
e non pe Sosoenën, ahikta pah te' to
onöt non a ihan anoe a hat pa meh
te'. E Sosoenën varoe to antoen
non a ihan anoe a ma hat po te'."
8 E Ieesu' to nat oho' en na pa ma
kokoman vakoaan pee, ivëh, ke'
soe ke raoe pan, "Suk ataeah nöm
to te' me nem a ma vu kokoman
varih? 9 E' hikta te' hiva' non pa
soe ke a te' tëtënkun pan, 'A ma hat
pën nö' to ihan anoe'. Suk ataeah,
o upöm te' hikta antoen ne a inan
vamanih pan a ma hat pe' to hik
ee. Ivëhkëk, e' to hiva' oah e non
pa soe ke a te' tëtënkun pan, 'Eën
se sun, parën kon o pan pën, ko nö
eom'. Suk ataeah, a ma napan se
ep ne pan a te' pamëh to to' hah en.
10 Ivëhkëk, eö' se vamaaka ka neöm
ta pah tah, köm se vaman, ko nat
ka neo' e Koa' Te' Pa Napan Kurus
to te' me no' pa tasun manih po
oeh marën a ihan anoe a ma hat."
11 Ivëh, ke' soe ke a te' tëtënkun
pamëh pan, "Eö' to soe ka oah, sun
ah, parën kon o pan pën, ko nö eom
manuh pa iuun pën." 12 Manih pa
matëëra napan varih to ep ne, no
a te' tëtënkun pamëh to sun vëvëhö'
rakah en, pare' kon o pan pe' ko
nö en. Ka napan kurus varih to
ep ne to pah töhkak vahat rakah ee.
Ko kë ee pa ëhnan e Sosoenën, pare
soe pan, "Ea to hikta ep moaan voh
no ta ma meh tah to matan va ne
manih!"

E Ieesu' To Vaoe E Livaë
Matiu 9:9-13, me Luk 5:27-32

13 E Ieesu' to këh en ma' pa vöön
va Kapaneam, pare' hëhë vah non
pa sinten a tonon va Galili', ka nap
peo nö ee ma' manih pe', ke' taneo
en pa vavaasis raoe. 14 Ko poen
ne' to nönö nö non, pare' ep in a
te' kokon takis to iho' non pa iuun
kokon takis. A ëhnaneah e Livaë, e' e
koa' pe Apias. Ke Ieesu' soe ke poan
pan, "Suk a ma' neo' ah." Ke' sun,
ko vatet en pe Ieesu'

E Ieesu' To Vaëën Va'peh Me Ra Napan No A ma Taate' Pee To Hat

15 O poen ne Ieesu' to ënëën non
pa koman iuun pe Livaë, a nap
kokon takis o pöh peo rakah, me ro
upöm te' no a ma taate' pee to hat,
e'e to ënëën va'peh me ne Ieesu'
me ra ma te' vamomhë pe'. Ee
a ma napan poë varih to vavatet
tamoaan vah ne e Ieesu'. 16 O te'
vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe
Mosës, e'e o Parësi', ee to ep in e
Ieesu', me ra napan no a ma taate'
pee to hat to ënëën va'peh me ne
e Ieesu'. Ivëh, kee hi a ma te' va-
momhë pe' pan, "E' te' vah va non
nih ke Ieesu' ënëën va'peh me e
non pa nap kokon takis, me ro te'
no a ma taate' pee to hat?" 17 E
Ieesu' to tënan a soe pe pare' piun
a soe pee ko soe pan, "O te' varih
to hikta hara' ne a mët, e'e to hikta
onöt ne a nönö pa ep e rökta'. Ahik.
A napan varoe varih to hara' ne a
mët to nönö ne sih pa ep pe rökta'.
Eö' to hikta nö voh ma' pa va'aus
o te' varih to koman ne pan ee ro
totoopin. Ahik. Eö' to nö voh ma'
pa va'aus o te' varih to nat va ne
manih pan ee ro te' hat."

E Ieesu' To Sosoe Suk Non A Taate' Vapenpen Pa Taëën
Matiu 9:14-17, me Luk 5:33-39

18 O pöh poen no a ma vamomhë
pe Jon Tövapupui, me ro Parësi' to
vapenpen ne pa ëën. Ka ma pah to
Parësi' me a ma pah te' vamomhë
pe Jon Tövapupui to nö ma' pe
Ieesu', ko hi poë pan, "Vahvanih, ko
te' vamomhë pe Jon Tövapupui me
ro te' vamomhë po Parësi' vapen-
pen e ne pa ëën, ivëhkëk, o te' va-
momhë pën to kök ee pa taate' pea,
pare hikta vapenpen ne pa ëën a
taëën, suk ataeah?" 19 Ke Ieesu'
piun, ko soe ke raoe pan, "E' kës
to vih e non pa ö no a ma te' pe
voe tövaen vavoon se vapenpen e
ne pa ëën? Ahik rakah. E voe tövaen
vavoon se keh te' va'peh me non
raoe, e'e hikta se vapenpen ne pa
ëën. Suk ataeah, ee to vaeö me e ne
pe voe tövaen vavoon. 20 Ivëhkëk, a
ma poen se tavus ma' no upöm te'
se me ke ee pe voe tövaen vavoon
ke' këh en pa ma te' pe'. Manih po
poen pamëh e'e se vapenpen ee pa
taëën. Suk ataeah, e'e to tamak e ne
poë.

21 "Ke Ieesu' he' a meh poa soe
manih koman a soe vapipino',
pare' soe pan, "Manih po vavaasis
vamoaan ea se nat no vahovën me
no o vavaasis voon peö'." Pare' soe
pet en pan, "A te' to hikta onöt non
a ö se' kon a ta rara voon marën
a kun pip a töhko' vëh to te' non
po rara vamoaan. E' se keh nok va
nën, o rara voon se kurus va'puh en
pa töhko' va po rara vamoaan, suk o
rara voon se sone' en." 22 Ke Ieesu'
vavaato avoe' e non pare' soe pan,
"A hikta te' me se isu o voaën voon
manih po pëk vamoaan nee to kun
po kap sipsip. E' se keh isu en po
voaën voon o voaën voon se kurus
en po pëk vamoaan. Suk o pëk
vamoaan to hikta onöt non a tëptot.
Ivëh, ko pëk se tökrus en, ko voaën
tako' en. Ahik. Eöm se isu o voaën
voon manih po pëk voon nee to kun
po kap sipsip."

Ivëh, ka se nat no öt vatös in o
vavaasis vamoaan me o vavaasis
voon pe Ieesu'.

A Soe Va Pa Vapenpen A Taëën Po Poen Apaapo
Matiu 12:1-8, me Luk 6:1-5

23 Po pöh Poen Apaapo ne Ieesu'
to nönö vah non manih pa koman a
rak vëh nee to nep voh a kon. A ma
vamomhë pe Ieesu' to nönö va'peh
vah me e ne pe', ka ma vamomhë
pe' kökök a ma voa' kon pan ee
se ëën. 24 Ivëh, ko Parësi' soe ke
Ieesu' pan, "Ep ah, a taate' pea to
vapenpen e non pa nok vamanih
po Poen Apaapo. Eöm nonok suk
va nem manih ataeah?"
25 Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "Eöm kës to ëh voh em po
vahutët va pa tah ne Devit to nok
voh me ra ma vamomhë pe', pa ö
nee to maë voh, ha? 26 O poen ne'
to ho voh pa koman iuun vapenpen
pe Sosoenën, e Abaëata' he te' non e
susun po te' ësës he', pare' ëën voh
en pa taëën pamëh. E Devit to ëën
a taëën pamëh no te' ësës he' varoe
to ënëën ne, pare' he' me en pa ma
vamomhë pe' to te' me ne poë. A
taëën pamëh nee to he' voh ee na pe
Sosoenën."
27 Ke Ieesu' soe ke rapoë pan, "E
Sosoenën to hikta nok voh a na-
pan marën a va'aus o Poen Apaapo,
ahik, e' to nok voh o Poen Apaapo
marën a va'aus a napan. 28 Ivëh,
keö' koman e Koa' Te' Pa Napan
Kurus to Sunön ke no' po Poen
Apaapo."

3

E Ieesu' To Vato' A Te' No A Koreneah To Tënkun
Matiu 12:9-14, me Luk 6:6-11

1 E Ieesu' to ho hah en pa iuun
hinhin sone' manuh pa ö no a pah
te' tënkun koren to te' non nën.
2 A napan to ut vavih rakah e ne
pe Ieesu', pan e' se nok vavih a
te' tënkun koren pamëh po Poen
Apaapo, ivëh, kee se poka' poë
pa hat, ko vaho' poë po vahutët.

3 Ke Ieesu' soe ken pa te' vëh no
koreneah to tënkun pan, "Ma' ah
manih." 4 Ivëh, ke Ieesu' hi en pa
napan pan, "Ea se nok a taate' vih
po Poen Apaapo, ke' ea se nok a
taate' hat? E' to vih pö' e non pea
se va'aus ro te', kee te' vavih ne,
ke' ea se koe a va'aus eah, ke' mët
en?" Ivëhkëk a napan to hikta soe
ta soe. 5 E Ieesu' to kute' i ra napan,
ko pah heve en, ko tamak en pee,
suk a ö nee to para' vatö vaasis,
pare kokoman pinpiun. E Ieesu' to
ta' a te' tënkun koren pamëh pan,
"Putot a koreomah." Ke' putot en
pa koreneah, ke' totoopin, ko vih
hah en. 6 Ko Parësi' këh ee pa iuun
hinhin sone', pare tönun oho' me ee
po te' kum te' pe Hëërot, kee vavaiu
vah këh e ne ta hanan nee se ip
vamët koe in e Ieesu'.

A Napan Peo Rakah To Tönun Sinten A Tonon Va Galili'
Luk 6:17-19

7-8 Ke Ieesu' me a ma vamomhë
pe' këh ee pa vöön nee to te' ne, ko
nö ee manuh pa sinten a tonon va
Galili', ka napan o pöh peo rakah
to suk poë. A napan peo poë
varih to tane' ma' Galili', Jiutia',
me manuh Jerusalëm, me ra na-
pan va pa muhin va Itumia', me
manuh pa pap Jödën vöh, me a ma
napan va pa poa vöön varih Taëa'
me Saëdon. A nap peo rakah to nö
ma' pa pënton e Ieesu', suk e'e to
tënan a ma kiu ne' to nonok non,
no a hikta te' akuk to antoen non
a nok, e Ieesu' varoe. 9 Ke Ieesu'
ta' a ma vamomhë pe' pan, e'e se
rëh vatët ma' to parö', ke' se tok,
suk a napan to peo toma' tot vavah
in poë. 10 E Ieesu' to vavato' a nap
peo, ko te' varih to te' me ne a ma
mët iu hariun ne e Ieesu'. Ivëh, kee
pipihih nö e ne ma' pa napan, suk
e'e to iu hariun ne e Ieesu' pan a
ma mët pee se hik. 11 Ka napan
varih no ora' hat to te' hop ne pee,
to ep i na e Ieesu', pare pah vatokon
ee manih pa mataneah, pare sosoe
ne pan, "Ëën e Koa' pe Sosoenën."
12 Ke Ieesu' vuhvuh vakis rakah
en po ora' hat pan, o ora' hat poë
varih se nat ne vatvus vateera' a
ëhnaneah manih po upöm te'.

E Ieesu' To Kon A Havun Me A Poa Vamomhë Pe'
Matiu 10:1-4, me Luk 6:12-16

13 E Ieesu' to peah en manuh pa
tope, pare' vaoe ununun koman en
na pa ma te' ne' to iu non. Ka
ma te' poë varih nö ee ma' manih
pe'. 14 Ke Ieesu' vate' en po havun
te' me a pöök, pare' vëhnan raoe o
aposol. E Ieesu' to soe ke raoe pan,
"Eö' to kon a neöm pan eöm se te'
va'peh me a no neo'. Eö' se vanö
a neöm, köm vatvus a soe manuh
pa ma napan." 15 E Ieesu' to he'
raoe a tasun pe', marën a nok a kiu
va pa veo këh a napan po ora' hat.
16 E'e varih o havun te' me a pöök
ne' to vate', e Saëmon vëh ne Ieesu'
to vëhnan poan e Pita', 17 ke Jëmis
pen kea pe' Jon, ee a poa sunai'
Sëbëdi', e Ieesu' to vëhnan raoe pon
e Poaanesis, a pusun in o ëhnan
pamëh to te' va non manih pan,
"A poa koa' to toto va ne manih
pa kara". 18 Ke Ëndru', ke Filip,
ke Batromio', ke Matiu, ke Tömas,
ke Jëmis e sunai' Apias, ke Tëdius,
ke Saëmon, a te' vëh to tane' voh
ma' po kum nee to popoka' ne o
Sërat.* 19 Ke Jiutas Iskariot, to tane'
ma' Kariot, e' a te' pamëh se vikuh
e Ieesu' manuh pa koreera napan
varih to hat ov e ne poë.

A Napan To Sosoe Ne Pan E Ieesu' To Kikiu Va'peh Me Non E Belsebu
Matiu 12:24-32, me Luk 11:14-23; 12:10

20 E Ieesu' to vos hah en Ka-
paneam, me ra ma vamomhë pe'.
A nap peo rakah to tönun haha kov

* **3:18:** A ma te' to tane' ma' po kum nee to popoka' ne o Sërat, ee to vapus me ne a kaman va Room pan ee se matop koman hah a ne.

ee ma', ke Ieesu' me ra ma va-
momhë pe' hikta onöt rakah ne a
ëën, suk e'e to posean ne pa va'aus
a napan. 21 Ka ma poan e Ieesu' nat
in a tah va'ih, pare nö ee ma', pan
e'e se me poë, suk ataeah, a napan
to sosoe ne pan, "E Ieesu' to papön."

22 Ka ma te' vavaasis to nat i ne
o Vavaasis pe Mosës, to tane' ma'
Jerusalëm to sosoe ne pan, "E' to te'
me non e Belsebu, e susun po ora'
hat, ivëh to he' kikis non poan, ke'
veveo këh non o te' po ora' hat."
23 Ke Ieesu' vaoe huk en ma' pa
napan varih to nat ne pa taate',
pare' vahutët ken pee pa ma soe va-
pipino'. E' to soe ke raoe pan, "E' te'
vah va non nih ke susun po ora' hat
antoen e non pa veo e susun po ora'
hat? 24 Ka ma napan to te' ne paan
a matop pa paeh susun, e'e se keh
taki vakëh ko nok o pöök vute', pare
vapus koman hah, a matop pamëh
hikta onöt rakah non a te' vakis.
25 Ke' te' pet me va e non manih
po vutom taman varih to te' ne sih
koman a paeh iuun. E'e se keh taki
vakëh, pare vapus koman hah, o
vutom taman poë varih to hikta se
te' kikis ne. 26 Ivëh, ke susun po ora'
hat se keh vakihat koman hah me a
non, ko kum pe' takök vakëkëh, kee
hikta onöt ne a te' va'peh tamoaan,
e'e se hik rakah ee."

27 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe suk e susun po ora' hat,
pare' soe pan, "A pah te' to hikta
onöt rakah non a ho akuk manuh
pa iuun pa te' söë, pare' kokon a
ma tah pe', ahik, e' se këk nohnoh
vavih momoaan a te' söë po uris,
pare' pah kokon po' a ma tah kurus
va pa koman iuun pe'.

28 Eö' se soe vaman rakah keo'
peöm, e Sosoenën se ihan anoe a
ma hat me a ma soe viivi kurus
rakah varih no a napan to nonok
ne. 29 Ivëhkëk, a te' se keh soe viivi
a Tuvuh Vasio', e Sosoenën to hikta
se ihan anoe non a hat pe', suk
ataeah, e' to nok en pa hat te'te'
tamoaan." 30 E Ieesu' to soe va
nën suk a ma te' varih to nat ne pa
taate', e'e to sosoe ne pan, "E' to te'
me non a ora' hat."

E Sinan Me A Ma Kea Pe Ieesu'
Matiu 12:46-50, me Luk 8:19-21

31 Ke sinan me a ma kea pe Ieesu'
nö ee ma'. Ee to sun ne ma' mahën,
pare vanö na a soe pan e Ieesu'
se nö ma', e'e to iu ep i ne poë.
32 A napan o pöh peo rakah to iho'
me ne e Ieesu' ka napan poë varih
soe kee pe' pan, "E sinömah, me a
ma kea pën, me a ma vameomah,
to te' ne mahën, ee to iu ne ma'
oah." 33 Ke Ieesu' piun raoe, pare'
soe pan, "Eteh e sinaneo', me eteh
e kea peö'?" 34 Ke' kukute' en pa
ma napan varih to iho' tatavi ne
poë, pare' soe pan, "A ma napan
varih, e'e to te' va e ne manih pe
sinaneo', me a ma kea peö'. 35 A
napan varih to nonok ne a ma tah
ne Sosoenën to iu non sih, e'e a ma
kea peö', me a ma vameneo', me e
sinan vamaman neo'."

4

A Soe Vapipino' Va Pa Te' To Po'po' A Kon Manih Pa Koman A Rak Pe'
Matiu 13:1-9, me Luk 8:4-8

1 E Ieesu' to taneo hah en pa
vavaasis a ma napan manih sinten
a tonon va Galili'. Ka napan o pöh
peo to tönun pa havin e Ieesu'. Ivëh,
ke' peah en po parö', pare' iho' non,
ko parö' atan non pa tonon, ka na-
pan te' ne manih sinten tonon. 2 Ke'
vavaasis e non pee pa ma tah peo
manih koman a ma soe vapipino',
pare' soe ke raoe pan, 3 "Pënton öm,
a pah te' po'po' kon to nö pa rak
pe', pare' po'po' a kon pe'. 4 A te'
pamëh to po'po' nö non a kon, ka
ma meh voa' kon vu' ee manih po
va'pet taan, ko növan nö ma', ko ëën
vahik ee pee. 5 Ka ma meh voa' vu'
ee manih pa moeh vösvös. Ka ma
voa' kon pisi' vëvëhö' ee ma', pe' o
oeh to hikta te' ru non, ivëh, nee to
pisi' oho' suk ma'. 6 Ivëh, ka potan

peah ma', pare' pa varak hah en
pee, suk ee to hikta te' aan vakis ne.
7 Ka ma meh voa' kon vu' manih
po topnin o no' uris to'to', ka uris
to'to' pu ma', ko kopös en pee, kee
hikta voa'. 8 Ka ma meh voa' kon
vu' ee manih po oeh vih, pare pu
vavih ee ma', ko voa' vavih ee, ka
ma meh vu kon voa' ee po 30 voa',
ka ma meh vu kon voa' ee po 60
voa', ka ma meh vun voa' ee po 100
voa'." 9 Ke Ieesu' soe ke rapoë pan,
"Eöm o te' varih to te' me nem a
ma tenëneöm, eöm se pënton a soe
va'ih."

A Pusun In A Ma Soe Vapipino'
Matiu 13:10-17, me Luk 8:9-10

10 E Ieesu' to te' non pehen, ko
te' varih to tënan voh ne sih a
ma soe pe' to nö va'peh me ee
ma' pa havun me a poa vamomhë
pe'. Pare soe ke poë pan e' se
vamaaka rapoë pa pusun in a soe
vapipino' pamëh. 11 Ke Ieesu' piun
raoe, pare' soe ke rapoë pan, "E
Sosoenën to vataare voh en peöm
pa pusun in a soe vakoaan va pa
Matop Vih Pe'. Ivëhkëk, a napan
varih to te' tavus ne to pënton koe
varoe ko ne sih a soe manih pa soe
vapipino'. E' to vapuh e non, pa ö
no a te' vanënën soe vëh e Aisaëa' to
soe suk voh pan,

12 'Ee se epep ne ko sih epep vatëh
va kov e ne manih,
ivëhkëk, ee hikta se nat i ne ta
pah tah,
ee se tëtënan ne ko sih tëtënan
vatëh va kov e ne manih,
ivëhkëk, ee hikta se maaka i ne
a pusun in a soe pamëh.
Ee se keh maaka i ne a pusun in a
soe pamëh,
ee se tarih ke na manuh pe
Sosoenën, ke Sosoenën se
ihan anoe en pa ma hat
pee.' " *Ais 6:9-10*

A Pusun In A Soe Vapipino' Va Pa
Te' To Po'po' A Kon
Matiu 13:18-23, me Luk 8:11-15

13 Ke Ieesu' hi raoe pan, "Eöm
hikta nat rakah ko nem pa pusun
in a soe vapipino' vëh, ha? Eöm se
po' nat vah va in a pusun a ma meh
soe vapipino' varih nih? Eöm to
hikta nat nem, eö' se soe tavus keo'
peöm pa pusun in a soe vapipino'
pamëh. 14 A te' vëh to po'po' o voa'
kon, e' to te' va non manih pa ö ne'
to po'po' a soe pe Sosoenën manih
pa komëëra napan. 15 A soe to vu'
manih po va'pet taan, e' to te' va
non manih pa napan to tënan a soe,
ko vasuksuk no e susun po ora' hat
to vëvëhö' ma', ko kon ke en pa soe
vëh ne Sosoenën to po'po' manih
pa komëëre. 16 Ka ma upöm te' to
te' va e ne manih pa ma voa' kon
to vu' manih po oeh vösvös. E'e to
pënton ee pa soe, pare kon vëvëhö'
ee, pare vaeö e ne pe'. 17 Ivëhkëk,
o vaman pee to hikta te' aan vakis
non manih pa komëëre. Ko poen
no a napan to kehkeh vöknah ne a
soe pe Sosoenën, ee to he' ee pee pa
punis, ko hinën ee pee, ko vaman
pee ku' vëhö' en. 18 Ka ma upöm te'
to te' va e ne manih po voa' kon to
vu' topnin o no' uris to'to'. A pap te'
poë varih to pënton e ne sih pa soe
pe Sosoenën. 19 Ivëhkëk, ee to ko-
man vavi' e ne pa ma moeh tah va
po oeh vëh, pare koman vavi' me
e ne pa unununvörep a moni', ko
te' e ne pa manin pet na a ma meh
tah. Ka ma tah poë varih kupkup
e ne pa soe pe Sosoenën manih pa
ma kokoman pee. Ka soe pamëh
hikta vovoa' non. 20 Ivëhkëk, a ma
meh voa' kon to vu' manih po oeh
vih, to te' va e ne manih po te' to
pënton a soe pe Sosoenën, pare kon
ko ötöön e ne. Ka soe pamëh to
voa' pet manih po to'to' pee. Ka ma
paeh to voa' ee po 30 voa', ka ma
meh to voa' ee po 60 voa', ka ma
meh to voa' ee po 100 voa'."

A Soe Vapipino' In O Maaka
Luk 8:16-18

21 Ke Ieesu' soe ken pa napan me
ra ma vamomhë pe' pa meh soe
vapipino', pare' soe pan, "A napan
onöt kës e ne pa te' o ram, pare
vaho' hop manih paan o kove, ke'
manih pa paan a tevan? Ahik, ee
se vahan rakah manuh mahën pa
ö vavahan ram. 22 A ma tah kurus
varih ne ea to kokoaan no, amot ne
Sosoenën se vatvus en pee manih
pa mahën. Ka ma tah kurus varih
to kup ne, amot ne Sosoenën se
pure' en, pare' vatvus vateera' en
pee. 23 Pënton öm, a te' to te' me
non a tenaneah, e' se pënton a soe
peö', ko inan, pare' kokoman vato-
toopin."

24 Ke Ieesu' soe ken pee pan, "A
ma soe varih nöm to pënton nem,
ne eöm se kokoman vavih rakah
nem. A ma tah varih nöm to he'he'
akuk nem sih o upöm te', e' a ma
tah poë varih ne Sosoenën se piun
oah hah ken peöm. Pare' vatok pet
e na pa ma meh tah manih peöm.
25 A te' se keh kon voh o nat, pare'
maaka i non a soe pe Sosoenën, e
Sosoenën se he' va'puh oah en pe'
po nat, ke' maaka vavih en. Ka te'
se keh koaan o nat vëh ne Sosoenën
to he' voh poan, e Sosoenën se öt
hah këh en pe' po nat pamëh."

A Soe Vapipino' Va Po Voa' Tah Ënëën Va'ih To Poko' Ma'

26 Ke Ieesu' vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, "A Matop Vih pe
Sosoenën to te' va e non manih
pa pah te' to varapök a ma voa'
tah ënëën manih po oeh. 27 Ka
te' pamëh koroh en pa popoen, ka
pöstakah ne' to sun, pare' nönö vah
non, a ma voa' tah ënëën poë varih
he pisi' ee ma'. Ivëhkëk, e' to hikta
nat non ee pisi' vah va ma' nih. 28 O
oeh koman to kikiu non, ko vapisi'
en pa ma voa' tah ënëën, kee pu
ma', pare voa' ee. Vamomoaan no
uvineah to tavus, ko vasuksuk no
korom to tavus ma', ko vahik ka ö
ënëën tavus po' ma'. 29 Ko poen no
a voa' to manot ee, ke voe pamëh
taneo en pa moes a voa' po rapis,
suk ataeah, o poen va pa ëën a voa'
to öök en."

A Soe Vapipino' To Te' Non Manih Po Voa' Mastat
Matiu 13:31-32, me Luk 13:18-19

30 Ke Ieesu' hi haha kov en pee
pan, "Ea se vëknöm vah va in a
Matop Vih pe Sosoenën nih? A soe
vapipino' taeah to vih non pea se
soe pet na marën a vamaaka ro te'?
31 E' to te' va non manih po voa'
naon nee to popoka' ne o mastat,
e' o voa' tah to parin a sone' varo
rakah, ka te' kon, pare' nep poan
manih po oeh. 32 Ivëhkëk, a vu
mastat to pupu tamoaan e non ma',
pare' tavus en a vu tah apuh oah
manih pa koman a rak, pare' te' me
non a ma pean apa'puh, ko növan
va kin nö ma', pare ihiho' ne pa ma
peananeah."

E Ieesu' To Vatvus A Soe Manih Pa Soe Vapipino'
Matiu 13:34-35

33 O poen ne Ieesu' to he'he' voh
non sih a ma soe pe' manih pa
napan, e' to he'he' koe rakah non
sih a ma soe pe' manih pa ma soe
vapipino'. Ka ma soe vapipino'
poë varih se te' maaka onöt ne a
ö no a napan se maaka ne a soe
pe'. 34 E' hikta soe vamaaka ke
ra napan ta pah soe. Ahik. E' to
vavatvus vavi' non a ma soe pe' pa
ma soe vapipino'. Ko poen no a
ma vamomhë pe' se keh te' va'peh
varoe me ne poë, e' to vamaaka ken
pee pa pusun in a ma soe vapipino'
poë varih.

E Ieesu' To Ta' A Tuvuh Ke' Moovi
Matiu 8:23-27, me Luk 8:22-25

35 Manih pa potan avoe' pamëh
pa matanpoen, ne Ieesu' to soe ke
ra ma vamomhë pe' pan, "Ka pa-
han ee manuh pa pap tonon vöh
Galili'." 36 Kee këh ee ma' pa nap
peo, pare peah ee po parö' vëh ne
Ieesu' to tok vovoh vu non. Ko
vamomhë peah töön ee pe Ieesu',

kee nö va'peh ee. Ee to këh ee pa
ma meh parö' nee to pët te' vu ne.
37 Ka ivat ip ma', ka supa susurap
hop e non ma' po komön o parö', ka
si' ö hat ka tahi' puh en po parö'.
38 E Ieesu' to te' non manih po
kusin o parö', pare' koroh non ko
vahipös non pa ta vahipös, ka ma
vamomhë pe' kunkuin poë, pare
soe pan, "Apuh, eën hikta koman a
rora noman ah? A si' ö hat po' toh,
ko parö' roko' me en pea." 39 Ke
Ieesu' sun, pare' ta' a tuvuh me a
supa pan, "Moovi öm!" Kee moovi
ee. 40 Ke Ieesu' soe ke ra ma va-
momhë pe' pan, "Suk ataeah, köm
nanaöp nem, eöm to hikta te' avoe'
me nem to vaman manih peö', ha?"
41 Kee pah töhkak vahat ee, pare
vaiihi koman e ne pan, "A te' rakah
vëh e' eteh? Ka tuvuh me a supa
tënan rakah ee pa soe pe'?"

5

*E Ieesu' To Vato' Hah A Te' To Te'
Me Non A Ora' Hat*
Matiu 8:28-34, me Luk 8:26-39

1 E Ieesu' me ra ma vamomhë pe'
to pahan hah ee pa tonon va Galili',
pare takin ee pa muhin va Gerasa'.
2 E' to këkëh takin ko non ma' o
parö', ka te' to te' me non a ora' hat
tane' ma' po vapeepe nö en ma' pa
ep pe'. 3 A te' pamëh no a ora' hat
to te' non manih pe', ke' kokoroh
non ma' sih po vapeepe, ahik ta
pah te' to onöt non a nohnoh poan
po to uris eh. 4 A ma poen peo no
a napan to nohnoh a poa moneah
me a poa koreneah pa sen. Ivëhkëk,
a ma tamoaan ne' to kukurus këh
a non pa sen pamëh. E' to parin
a eh, ka hikta te' to onöt non a
ötöön poan. 5 Pa ma potan me a ma
popoen ne' to nönö vah non ma' sih
manuh po vapeepe, me manuh pa
topnin in a ma totope. E' to kokoe'
suntan tamoaan vah e non, pare'
viivi ruruvis koman hah a non sih
po vös.

6 E' to te' varo e non ma', pare' ep
i na e Ieesu'. Ivëh, ke' vaveo ma',
ko vu', pare' vatokon en manih
pa matan e Ieesu' marën a kë a
ëhnaneah. 7 Ivëhkëk, a ora' hat
pamëh to kokoe' tavus ke ma' pa
rivon a te' pamëh, pare' soe ma'
pan, "Ieesu', eën e Koa' pe Sosoenën
A Kikis Vi, eën se nok ataeah manih
peö'? Koe ka neo' ah! Manih pa
ëhnan e Sosoenën, eö' to hi nös oah
pan, eën se nat nom vakmis a neo'."
8 A ora' hat to soe va nën, suk e
Ieesu' to soe pan, "Ora' hat, tavus
këh mah a te' maneom." 9 Ke Ieesu'
hi poan pan, "A ëhnöömah eteh?"
Ka ora' hat pamëh piun ma', pare'
soe pan, "A ëhnaneo', 'a Nap Peo',
suk emöm to peo to te' hop nem pa
te' vëh." 10 Ka ora' hat pamëh hin
vakis en pe Ieesu' pan e' se nat non
veo tavus raoe këh a muhin pamëh.

11 Manih pa poen pamëh no va-
sun ku' peo to ënëën vatët ne pa
sinten a si' ö tope. 12 Ko ora' hat
peo poë varih pah hin vakis ee pe
Ieesu' pan, "Vanö a möm ah manuh
po ku' varuh, kemöm hop manuh
pee." 13 Ke Ieesu' vaonöt rapoë, kee
nö ee. Ee to tavus këh ee ma' pa
te' pamëh, pare hop ee po ku'. O
vasun ku' to peo onöt ne o 2,000.
Kee vavaveo kunah ee pa ö vaere,
ko susurap ee na pa tonon, pare
vuk, ko mët vahik ee.

14 Ka napan varih to matop ne
sih po vasun ku' pamëh varurusin
ee, pare vahutët vavah ee pa ma
tah to tanok manih pa vöön apuh
me ra ma vöön sosone'. Ka napan
vanönö ee ma' pa ep pa ma taneah
to tanok. 15 A napan to nö ma'
manih pe Ieesu', pare taum ee pa
te' pamëh no ora' hat to te' voh ne
manih pe' to iho' non, e' to rara
hah en po rara, ko kokoman pe'
maaka hah en, ka napan varih pah
vananaöp ee. 16 Ka napan varih
to ep voh ne pa ma tah poë varih
vahutët kee pee pataeah, to tavus
voh manih pa te' pamëh, me ro ora'

hat, me ro ku'. 17 Ivëh, kee taneo ee
pa hin vakis e Ieesu' pan e' se këh
tavus a muhin pee.
18 E Ieesu' to pepeah hah nö non
manuh po parö' ka te' vëh no a
ora' hat to te' voh non manih pe'
he nö ma', pare' hin vakis poan
pan, "Eö' to iu te' va'peh me a no'
oah." 19 Ke Ieesu' hikta vaonöt
ke poan, ivëhkëk, e' to soe ke poan
pan, "Nö hah na manuh vöön pa
ma te' pën. Parën vatvus manih
pee a ö ne Sunön to nök va vu ka
oah, me o ururuan vëh ne' to nok
vu manih pën." 20 Ivëh, ke' nö en
pare' hutët po' en pa ma vahutët va
pa ma tah ne Ieesu' to nok manih
po to'to' pe', manih pa ma vöön to
te' ne pa muhin va Tekapolis, ka
napan töhkak, ko puh rakah ee po
kokoman.

E Ieesu' To Vato' Hah E Koa' Pe Jaërus A Te' Apuh To Matop Non Sih A Iuun Hinhin Sone' Po Jiu', Me Köövo To Vaket O Ohop Pe'

Matiu 9:18-26, me Luk 8:40-56

21 E Ieesu' to tok pahan hahah
kov en po parö' me ra ma va-
momhë pe' pa pap tonon vöh.
Manuh pa pap tonon vöh, ee to
takin, ka napan tönun vatët hahah
kov ee ma' manih pe'. 22 Ivëh, ka
pah te' sunön to matop non sih a
iuun hinhin sone' po Jiu' nö en ma'
manih pe'. A ëhnaneah e Jaërus,
e' to ep in na e Ieesu', pare' nö
ma' ko vatokon manih pa havin
a moneah. 23 Ke Jaërus pah hin
vakis rakah en pe Ieesu', pare' soe
pan, "Sunön, a si' ö hat ke koa' mon
peö' mët en, nö mah, parën hariun
eah pa koreomah, ke' sih to' hah,
ko te' to'to' non." 24 Ke Ieesu' nö
va'peh me en pe Jaërus me ra ma
vamomhë pe', ka nap peo rakah to
suk raoe, pare vasusunpip nö e ne
pe Ieesu'. 25 Ivëh, ka pah köövo to
te' hop non pa napan poë varih, to
vavahuh tamoaan non sih o era'.
E' to te' me voh non a mët pamëh
po havun me ro pöök kirismas.
26 O rökta' o pöh peo to vavakmis
voh ne sih poë. E köövo pamëh to
vahik akuk rakah en pa ma moni'
pe' manih pee. Ivëhkëk, a mët pe'
to apa'puh vapiun nö e non, pare'
hikta hikhik non. 27-28 E' to pënton
voh en pa ma vahutët va pe Ieesu'.
Pare' soe aven koman en manih
po kokoman pe' pan, "Eö' se keh
hariun ro o ohop pe', eö' se to'
hah eo', ka mët peö' hik en." Ivëh,
ke' huk vatët ma' pa tonuneah, ko
hariun en po ohop pe', 29 ka varu'
rakah vakomanih no a mët pe' to
hik en, ke' hikta vavahuh hah non
o era'. Ka manih pa sionineah ne'
to hara' en pa ma kamis to hik këh
ee pe'. 30 Ke Ieesu' hara' en pa ma
kikis pe' to tavus këh ee pe', ivëh,
ke' tarih pare' hi ra napan pan,
"Eteh to hariun kuru o ohop peö'?"
31 Ka ma vamomhë pe' piun poë,
pare soe ke poë pan, "Eën ep kov
e nom pa napan to parin a peo,
pare tönun töön rakah e ne pën,
suk ataeah, kën hi pan, 'Eteh to
hariun a neo'?' " 32 Ivëhkëk, e Ieesu'
to vavaiu avoe' e non peteh ivëh, to
hariun vu o ohop pe'. 33 Ivëh, ke
köövo pamëh nat e non pa tah to
tanok vu manih pe', pare' nanaöp
non ko rikrik e non, ivëh, ke' nö
ma' ko vu' ko vatokon pa matan
e Ieesu', pare' vavatët vahik en pa
ma moeh kokoman me a ö ne Ieesu'
to vato' hah va in poan. 34 Ke Ieesu'
soe ke po' poan pan, "Koa' peö', eën
to vaman a neo', ka mët pën hik këh
en pën. Eën se nö na me a taate'
moomo, pe' a mët pën to hik en."

35 E Ieesu' to vaato avoe' e non,
ka ma te' va pa iuun pe Jaërus nö
ee ma', pare soe ke poë pan, "E
semomah to mët en. Koe a vatëh
vörep e Apuh." 36 Ivëhkëk, e Ieesu'
to hikta iu pënton non a soe nee to
sosoe ne. Ivëh, ke' soe ke Jaërus
pan, "Eën se koe a naöp, parën va-
man varoe a no neo'." 37 E Ieesu'
to soepip en pa napan kurus, pare'
ta' varoe e Pita', pen e Jëmis, me

e Jon, ke Jaërus, ee ra taana' to nö
va'peh me e Ieesu' manuh pa iuun
pe Jaërus, me ahikta meh te' to nö
va'peh me raoe. 38 Ee to tavus ee
manuh pa iuun pe Jaërus, ke Ieesu'
tënan a napan to vaokook suntan
rakah e ne, 39 suk e semon Jaërus
to mët en. Ke Ieesu' ho en koman
a iuun pe Jaërus, pare' hi a na-
pan varih to vaokook ne pan, "Eöm
okook heheve suk nem ataeah? E
koa' vëh to hikta mët, e' to koroh
varoe." E Ieesu' to soe vamanih,
suk a ö ne' se vato' hah en nös
pe koa' pamëh. 40 Ivëhkëk, a na-
pan to vavövöne' suntan rakah ee
pe Ieesu', ke Ieesu' veo tavus en
pee, pare' ta' e taman e koa' pen
e sinaneah me ra kukön vamomhë
pe', kee ho ee manuh pa ö vavaho'
te' mët ne koa' to pet non. 41 Ke
Ieesu' öt a koreneah, pare' soe pan,
"Talita koum." A pusun a soe va'ih
to soe non pan, "Koa' mon sone',
eö' to soe ka oah, sun ah." 42 Varu'
rakah vakomanih ne' to sun en,
ko taneo en pa nö vavah, e koa'
pamëh to onöt non o havun me ro
pöök kirismas. Ka ma te' varih to
te' ne koman iuun to ep in a tah
va'ih, pare pah vatötöhkak suntan
ee. 43 Ke Ieesu' vuhvuh vakis rakah
en po te' varih koman iuun pan,
"Eöm se nat nem vavatët a tah va'ih
manih pa ta meh te'." Pare' soe ke
ra poa manot pan, "He' öm eah ta
taëën, ke' ëën."

6

*A Napan Va Nasarët To He' To-
nun E Ieesu'*

Matiu 13:53-58, me Luk 4:16-30

1 E Ieesu' to këh hah en pa
vöön vëh Kapaneam, pare' hah en
manuh pa vöön pe' Nasaret, ka ma
vamomhë pe' to nö va'peh me ee
pe'. 2 E' to taneo en pa vavaa-
sis a napan a soe pe Sosoenën po
Poen Apaapo manih pa iuun hin-
hin sone' po Jiu'. A nap peo rakah
to pënton ne poë to vavaasis non,
pare pah töhkak vahat ee. Pare soe
vamanih pan, "A te' vëh kon tane'
ma' a ma soe varih nih? Me o
nat vëh ne' to kon tane' ma' nih?
E' nonok vah va in non a ma tah
vatoksean nih? 3 A te' vëh, e' a te'
ekeok, e' e koa' pe Maria', pare' te'
non e kea pe Jëmis, ke Jeosëp, ke
Jiutas, ke Saëmon. A ma vameneah
to te' va'peh me e ne pea manih."
Ke' ivëh, a tah no a napan va pa
vöön pe' to he' tonun suk poë. 4 Ke
Ieesu' piun raoe, pare' soe ke rapoë
pan, "Manih pa ma ö kurus me pa
vöön apuh no a napan to ta e ne po
te' vanënën soe, ivëhkëk, manih pa
vöön koman pe' me manih pa ma
poaneah, me manih pa tapaiuun
pe', ee to hikta ta ne poë, ee to he'
tonun e ne pe'." 5 Ivëh, ke' hikta
onöt non a nok ta pah tah vatok-
sean apuh manih pa vöön pamëh,
ee to hikta vaman ne poë. Ivëhkëk,
e' to vatok varoe a koreneah pa ma
pah te' varih to hara' ne a ma mët,
ka ma mët pee hik këh en pee, kee
to'to' hah ee. 6 E' to töhkak, suk a
ma napan to hikta vaman ne poë.
Ivëh, ke' vavih vah en pa ma meh
vöön pa vavaasis a napan pa soe pe
Sosoenën.

*E Ieesu' To He' A Havun Te' Me A
Pöök A Kiu, Pare' Vanö Raoe*

Matiu 10:5-15, me Luk 9:1-6

7 E Ieesu' vaoe unununen en pa
havun me ra poa vamomhë pe',
pare' vanö pöpöök raoe pa ma
vöön, pare' he' en pee pa tasun pe',
marën a veo këh a napan po ora'
hat. 8-9 Pare' soe ke rapoë pan,
"Eöm se nat nem te' va'peh ta ma
meh tah manih pa nö peöm, eöm
se nat nem te' ta taëën, me to kove,
parëm nat nem te' to meoh ohop.
Ivëhkëk, eöm se te' varoe o toknon
me a su' peöm. Suk a napan se
matop e ne peöm pa taëën me a
ma meh ohop." 10 E' to soe vam-
atop avoe' ken pee pan, "Eöm se
keh ho pa ta pah iuun, eöm se te'
nem nën pa iuun pamëh, ke' an-
toen po poen nöm se këh a vöön

pamëh. 11 Ka manih pa ma meh vöön no a napan se keh hikta vaoe
a neöm pa ma iuun pee, pare hikta
pënton a ma soe peöm. A, këh ma'
a iuun me a vöön pamëh, parröm
susunuh o kusan vëh to te' non pa
ma moeeneöm, parröm nö em pa
meh vöön, ko nat nem vos amot koe
hah ma' nën. E' a soe vanat va pa
ö no a napan va pa vöön pamëh
to hikta iu pënton ne a soe peöm.
Ivëh, ke Sosoenën se vakmis raoe."
12 Ivëh, ko vamomhë pe' nö ee pa
vavaasis a napan pan, ee se panih
a ma kokoman me a ma taate' hat
pee. 13 Pare veo tavus o ora' hat këh
a napan, pare hë o vanom manih
pa napan varih to hara' ne a ma
mët. Kee vih hah ee.

E Jon Tövapupui to Mët En
Matiu 14:1-12, me Luk 3:19-20; 9:7-9

14 A te' sunön vëh e Hëërot to
pënton en pa ma tah varih, suk
ataeah, a ëhnan e Ieesu' to nö vavah
en pa ma ö kurus. A ma paeh
te' to soe vamanih pan, "E Jon
Tövapupui to sun tane' hah ma' po
vapeepe. Ivëh, ne' to te' suk me
non o kikis va pa nok a tah va-
toksean." 15 Ka ma upöm te' soe
ee pan, "E' a te' vanënën soe vëh e
Elaëja'." Ko upöm sosoe e ne pan,
"E' a te' vanënën soe to te' va non
manih pa ma te' vanënën soe va-
moaan voh." 16 E Hëërot to pënton
a tah va'ih, pare' soe pan, "E Jon
Tövapupui nö' to moes kurus voh eo'
pa ko'koneah. Ivëhkëk, kuru ne' to
to' hah en ma'."
17 E Hëërot koman voh to vanö
a ma te' pe', kee öt e Jon, pare
nohnoh poë po uris eh, ko vaho'
poë pa iuun nohnoh. E Hëërot
to nok vamanih, suk e' to me e
töveneah, Hëëroteas, e köövo pe kea
sone' pe', Filip. 18 Ivëh, ke Jon
Tövapupui soe ke voh e Hëërot pan,
"Manih pa taate' pa kën sipuura,
eën se nat nom me e köövo pe kea
pën pa tëëm ne' to te' to'to' avoe' e
non." 19-20 E Hëëroteas to poet voh,
ko heve non e Jon Tövapupui, pare'
iu ip vamët e non pe'. Ivëhkëk, e'
to hikta antoen non. Suk ataeah, e
Hëërot to nanaöp e non pa ip vamët
e Jon, suk e' to nat e non pe Jon a
te' vih, no a taate' pe' to totoopin
rakah manih pa matan e Sosoenën,
pare' vivihan. Ivëh, ke' ut vavih e
non pe'. Ko poen ne' to pënton a soe
pe Jon, e' to pah kokoman vörep e
non, pare' pah hara' vapunis rakah
e non. Ivëhkëk, e' to pah iu rakah e
non pa pënton a soe pe'.
21 Po vasuksuk ne Hëëroteas to
taum en pa hanan va pa ip vamët
koe e Jon Tövapupui manih pa ö ne
Hëërot to kehkeh nok non a taëën
apuh, suk o poen ne sinaneah to
vahuh voh poan. A ma vu susunön
va pa muhin va Galili', me ro te'
varih to vovoh ne manih pa nap
vëvënsun, me o te' varih to kiu ne
pa kaman, ee ra ma te' poë varih
ne Hëërot to vaoe raoe marën a
vaeö me poë pa taëën pe'. 22 Ke se-
mon Hëëroteas nö ma', pare' pino'
vamanin en pe Hëërot, me ra ma
napan varih to ënëën va'peh me ne
poë. Ivëh, ke Hëërot soe ke koa'
sepe' pamëh pan, "Ataeah nën to
iu nom. Eö' se he' eo' pën." 23 Ke
Hëërot soe en pa soe vaman kikis
pe' manih pe koa' sepe' pamëh pan,
"Man rakah non pe Sosoenën, eö'
se he' eo' pën pataeah nën to iu
nom. Eën se keh iu nom a ö nö'
se kök vakëh a muhin nö' to matop
no', parö' he' a oah ta ö, a, eö' se nok
va eo' nën."
24 Ke koa' sepe' pamëh tavus,
pare' hi en pe sinaneah pan, "Eö'
se hin ataeah manih pe Hëërot?"
Ivëh, ke sinaneah Hëëroteas taum
po' en pa hanan va pa ö ne se ip
vamët koe in e Jon Tövapupui, pare'
soe ke semoneah pan, "A, eën se
nö hah manuh pe Hëërot, parën soe
va in eah manih pan, 'Eö' to iu no'
o kaho' pe Jon Tövapupui ne' se he'
ma' oah.' " 25 Ke koa' sepe' pamëh
vëvëhö' hah rakah en manuh pe
Hëërot, pare' hin vakis rakah en

pan, “Eö' to iu no' a ö nën se he'
oho' a neo' o kaho' pe Jon Tövapupui
se pet non pa peret.” 26 Ke Hëërot
pënton a soe va'ih ko pah toksean
rakah en, pare' te' me e non po
tamak. Ivëhkëk, a hikta tah ne' se
nok, suk ataeah, e' to soe vu ken
pe semon Hëëroteas pa soe kikis, o
upöm te' susunön ne' to vaoe na he
pënton i ne pa soe pamëh. Ivëh, ne'
hikta onöt suk non a kök hah a soe
kikis ne' to soe ke vu e koa' sepe'.
27 Ka te' sunön pamëh veo oho' en
pa te' vëvënsun pe', ke' nö en pa
iuun nohnoh, pare' moes kurus en
ma' po kaho' pe Jon. 28 E' to te' ma'
o kaho' pe Jon to pet non pa peret,
pare' he' en pe koa' sepe' pamëh, ke
koa' sepe' pamëh te', ko he' en pe
sinaneah.
29 Ka ma vamomhë pe Jon
Tövapupui pënton a ö ne Jon to mët
en, pare nö ma', ko te' ee pa sionin
e Jon, ko pe ee pe' po vapeepe.

E Ieesu' To Makën A 5,000 Te'
Matiu 14:13-21, me Luk 9:10-17, me Jon 6:1-13

30 A ma aposol pe Ieesu' to hah
ee ma', pare tönun va'peh hah me
ee pe Ieesu', pare vahutët ke poë a
ma kiu me a ma soe nee to vavaasis
ne ma' a ma napan. 31 A nap peo
rakah to nönö kov e ne ma', ko
upöm vaahah e ne, ke Ieesu' me a
ma vamomhë pe' hikta antoen ne
a ëën. Ivëh, ke Ieesu' soe ke rapoë
pan, “Ep öm, ka nö ee pa ta ö ne ea
se te' varoe no, köm sih vanot, ko
ëën ta taëën.” 32 Ke'e varoe kuru to
peah ee po parö', pare nö ee pa ö no
a hikta te' to te' non.
33 Ka ma napan ep i raoe to nönö
ne, pare ep inan oho' ee pee. Ivëh,
kee tane' ee ma' pa ma vöön, ko
vavaveo vovoh, pare tavus mo-
moaan kee pe Ieesu', me a ma va-
momhë pe'. 34 E Ieesu' to tatakin
këh ko non o parö', pare' ep a na-
pan peo rakah, ko pah uruan en
pee, suk e'e to te' va i ne manih
po sipsip varih no ahikta te' to
matop non rapoë. Ivëh, ke' taneo
en pa vavaasis raoe pa ma soe pe
Sosoenën. 35 A si' ö hat ka muhin
poen en, ka ma vamomhë pe' nö ee
manuh pe', pare soe ke poë pan, “A
moeh hikta te' ivëh. 36 Ivëh, ka se
ep, ko vanö hah a ma napan varih,
kee nö, pare voen ta ma taëën pa
ma vöön to te' vatët ne manih, ko
ëën.” 37 Ke Ieesu' piun raoe, pare'
soe pan, “Eöm koman se makën
raoe.” Kee hi poë pan, “Eën to iu
pö' nom a ö nemöm se nö, ko voen
ma' ta ma taëën pa ta moni' to onöt
va non manih po 200 voa' moni',
ha?” 38 Ke Ieesu' hi rapoë pan, “O
tovih mu' ne eöm to öt nem? Nö öm
ko hi voh na a napan.” Kee nö ko
nat ma', pare hah ma' ko soe ke poë
pan, “O tönim mu' me a poa iian.”
39 Ke Ieesu' soe ke ra ma va-
momhë pe' pan, “Eöm se soe ke ra
napan, kee iho' pa ma kum manih
pa karas.” 40 Ka napan iho' nö ee
pa ma kum to antoen ne a ma 50
te', ka ma meh pa ma 100 te'. 41 Ke
Ieesu' kon o tönim mu' me a poa
iian, pare' ta peah na kin, ko soe
vavihvih ken na pe Sosoenën. E'
to kökök a ma mu', pare' he' a ma
vamomhë pe', pan ee se ki vakëkëh
ke ra napan. Ka poa iian me ne' to
kök, pare' nok pet va en nën. 42 Ka
napan kurus ëën, ko mahun vahik
rakah ee. 43 Ko vamomhë pe Ieesu'
unununo havun me o pöök kove pa
ma ö mu' me a ma ö iian varih no a
napan to ëën këh. 44 A napan varih
to ëën a taëën pamëh to onöt voh ne
o 5,000 te' oete'.

E Ieesu' To Tet Ma' Pa Tonun A Tonon Va Galili'
Matiu 14:22-33, me Jon 6:16-21

45 Ke Ieesu' vëvëhö' vapeah en pa
ma vamomhë pe' manih po parö',
kee vovoh pahan këh ee pe' manuh
pa pap tonon va Bëtsaëta'. E Ieesu'
koman se vanö hah a ma napan
manuh pa ma vöön pee. 46 E Ieesu'
to vanö vahik en pa ma napan,
pare' peah en manuh pa tope pa

hin nën. 47 Pa matanpoen rakah
no o parö' to atan non manih pa
tonon, ke Ieesu' te' varoe e non
ma' pehen manuh sinten a tonon.
48 Ke Ieesu' ep in a ma vamomhë
pe' to me ohoa' o parö', suk a tu-
vuh to ipip koe ke non ma' nën.
Pa pöstakah rakah topnin a 3 me 6
kirök, ne Ieesu' to nö ma' manih
pee. E' to tet ma' a tonon, ka si' ö hat
ke' oah en pee. 49 A ma vamomhë
pe' to ep i na poë to tetet nö non
ma' a tonon, pare pah tötö suntan e
ne, suk e'e to koman ne pan e Ieesu'
a ora'. 50 Ee kurus rakah to ep in
poë pare pah rikrik e ne po naöp.
Ivëhkëk, e Ieesu' to vaato vëvëhö'
me en pee, pare' soe ke raoe pan,
"Te' vaes nem, ko koe a naöp, eö'
akuk kuru." 51-52 Ke Ieesu' peah
en po parö' ko te' me e non pee,
ka tuvuh hik en. Ka ma vamomhë
pe' pah töhkak ee, suk ataeah, ee to
ep in a tuvuh to hik en me a ö nee
to me' avoe' e ne pa nat vamaaka
a ö ne Ieesu' to makën a napan po
tönim mu' me a poa iian. Suk, a ma
kokoman pee to te' nun avoe' voh e
ne.

*E Ieesu' To Vaato' Hah A Ma Na-
pan To Hara' Ne A Ma Mët Manih
Gënesaret*
Matiu 14:34-36

53 Ee to pahan ee pa tonon va
Galili', pare takin ee pa muhin
va Gënesaret, pare noh töön ee po
parö'. 54 Ee to këkëh tavus ko ne
ma' o parö', ka napan inan vëvëhö'
rakah ee pe Ieesu'. 55-56 Ka napan
va pa ma vöön kurus vëvëhö' ee
ma' pa pënton e Ieesu', ko upöm te'
te'te' ee ma' po te' varih to koroh ne
pa ma tevan to hara' ne a ma mët.
Ka manih pa ma ö kurus ne Ieesu'
to vos manih pa ma vöön apa'puh,
ka napan te'te' ne ma' o te' varih
to hara' ne a ma mët manuh pa ö
totoaan, pare hinhin vakis ne poë
pan a napan varih to hara' ne a ma
mët se hariun ro o ohop pe'. Ka
napan kurus varih to hara' ne a ma
vu mët to hariun ro ohop pe', pare
to' vahik rakah ee.

7

*A Taate' Pe Sosoenën To Te' Oah
E Non Pa Taate' Va Pa Kën Sipun
Matiu 15:1-9*

1 Ka ma upöm Parësi', me ro
te' vavaasis varih to nat i ne o
Vavaasis pe Mosës, to tane' ma'
Jerusalëm, pare nö, ko tönun töön
ee pe Ieesu' marën a vahutët me
poë. 2 O Parësi', me ro te' vavaasis
to nat i ne o Vavaasis pe Mosës to ep
a ma vamomhë pe Ieesu' to ënëën
ne a taëën pee, a ma koreere he
kukusan. Suk ataeah, e'e to hikta
pupui momoaan a ma koreere va-
manih pa ö no a taate' pa kën sipun
to soe va non. 3 O Parësi', me ro
te' vavaasis to nat i ne o Vavaa-
sis pe Mosës, se keh hikta pupui
momoaan a ma koreere, e'e hikta
antoen ne a ëën. 4 Me ee se keh
hah tane' ma' manuh po toaan,
pare keh hikta pupui momoaan a
ma tah varih, nee to te' tane' ma'
manuh po toaan, ee hikta onöt ne
a ëën a ma tah poë varih. Ee me to
vavatet ne sih, a ma upöm taate' to
parin a peo, nee to kon tane' voh
ma' manuh pa kën sipuiire. E'e to
pupui ne sih o kap, sospen, me ro
peret, me a ma tah vavaho' taëën.
5 Ivëh, ko Parësi' me o te' vavaa-
sis varih to nat i ne o Vavaasis pe
Mosës, to hi ee pe Ieesu' pan, "E' te'
vah va non nih, ko vamomhë pën
hikta vavatet ne a taate' no a kën
sipun to he' voh a ra? E'e to ënëën
me e ne pa ma koreere to kuku-
san." 6 Ke Ieesu' piun va in a soe
pee manih pan, "A te' vanënën soe
vëh e Aisaëa' to nat voh e non peöm
o te' te'te' vapo'kan, e' to vanënën
vavoh in a soe to tane' non ma' pe
Sosoenën, to soe va non manih pan,
"A napan varih to kë varoe ne sih a
ëhnan neo' po rivon,
ivëhkëk, manih pa ma kupu
pee,

ee to te' varo rakah këh e
ne peö'.
7 E'e to vavaasis varoe ne sih a
taate' po te' va po oeh vëh,
pare pikpiuk ne sih pan,
'Iva'ih a taate' pe
Sosoenën.'
Pare vasunön e ne sih peö' po rivon
varoe." *Ais 29:13*
8 Eöm to he' tonun voh em pa taate'
vih pe Sosoenën, parröm vaman
varoe ko nem a ma vavaasis po te'."
9 Ke Ieesu' soe pet en pan, "Eöm
to nat vavih rakah e nem pa taate'
pënton varo a taate' pe Sosoenën.
Ivëh, nöm to öt vakis suk nem o
vavaasis koman peöm. 10 E Mosës
to kon tane' voh a soe manuh pe
Sosoenën, pare' soe pan,
"Ta e tamömah, pen e sinömah. *Eks*
20:12; Lo 5:16
Keteh se keh veveot e tamaneah
pen e sinaneah, ea se ip
vamët ee pe'." *Eks 21:17*
11 Ivëhkëk, eöm to vavaasis nem
pan, ta pah te' se keh soe ke
tamaneah pen e sinaneah pan, e' to
te' me e non a tah marën a va'aus
raoe pon, ivëhkëk e' to hikta he'
raoe, suk e' se he' na e Sosoenën a
tah pamëh. 12 A, a te' pamëh to va-
manman hah non e sinaneah pen e
tamaneah, suk a ö ne' to piuk raoe,
pan e' se va'aus raoe pon. 13 Ivëh,
nöm vavatet suk nem sih a taate'
nöm to kon tane' voh ma' manuh
pa kën sipuneöm, parröm vövöknah
e nem sih pa soe pe Sosoenën. Me
a ma meh taate' to te' ne nöm to
nonok nem sih."

A Tah To Mimirö' Non Sih A Te'
Matiu 15:10-20

14 Ke Ieesu' vaoe en na pa napan,
kee nö ma', ko tönun ee manih pe',
ke' soe ke rapoë pan, "Eöm kurus se
pënton a soe peö', parröm kokoman
vavih. 15-16 Ahik ta taëën se tane'
manih mahën, pare' vapö a apen a
te'. Ahik. A tah varoe to tane' ma'
po kokoman pa te', ivëh, to vapö
non a apen a te'. A ma tah to te' ne
manih pa koman a te', ke' vavatvus
non pa rivoneah, ee a ma tah poë
varih to vapö e ne pa apen a te'.
17 E Ieesu' to këh en ma' pa napan
mahën, pare' ho en koman iuun,
ka ma vamomhë pe' hi ee pe' pa
pusun in a soe vapipino' pamëh.
18 Ke Ieesu' hi varu' en pee pan,
"Eöm me to hikta nat rakah ko nem,
ha? A ma tah kurus varih to te'
ne manih mahën se keh hop manih
pa koman a te', ee hikta onöt ne a
vapö a apen a te' manih po epep pe
Sosoenën. 19 Suk ataeah, e' to hikta
te' hop non manih po kokoman pe',
e' to nö varoe en manuh po kokea
pe'. Ke' pepeak vi en pe'." Manih
pa soe va'ih ne Ieesu' to sosoe non
pan, a ma taëën kurus to vih e ne
pa ëën manih po epep pe Sosoenën.
20 E Ieesu' to vatom pet en na pa
soe pe', pare' soe vamanih pan, "A
tah no a te' to koman non, pare'
soe tavus tane' manih po kokoman
pe'. E' kuru a tah pamëh to mimirö'
non sih a apen a te'. 21 A ma tah
to tavus tane' ma' manih po koko-
man pa te', to rëh e ne pe' manih
po kokoman hat, ka ma taate' poë
varih, ivarih, taate' rëhrëh, taate'
manin, taate' va pa ip vamët a
meh te'. 22 Taate' va pa mirö'
o vaen, taate' puhio', taate' piuk,
taate' peat, taate' möhmöh, soe va-
hat e Sosoenën, taate' vatösoe, me a
taate' papön. 23 A ma taate' kurus
varih to te' ne sih manih po koko-
man pa te'. Pare tatavus ke ne ma'
sih manih pa rivoneah, e'e to vapö
e ne pa apen a te' manih po epep pe
Sosoenën."

E Köövo Va Fonisia' To Vaman E
Ieesu'
Matiu 15:21-28

24 E Ieesu' to këh ma' a muhin va
Galili', pare' nö en manuh pa ma
vöön to te' ne pa muhin va Taëa' me
Saëdon. E Ieesu' to ho en iuun, pare'
hikta iu non a ö no ta pah te' se
nat in poan to te' non nën. Ivëhkëk,
a napan to nat e ne pe Ieesu' to
te' e non nën. 25 Ka pah köövo no
a ora' hat to te' non sih manih pe

semoneah, to pënton a soe va pe
Ieesu' to te' non nën, pare' vëvëhö'
rakah en ma' manih pe', pare' vu'
vatët en manih pa moneah. 26 E
köövo pamëh to hikta te' non pan
e köövo va Israël. E sinaneah to
vahuh voh poan manih pa si' ö
muhin va Fonisia', a si' ö muhin
pamëh to te' non koman a muhin
va Siria'. E' to hin vakis rakah en
pan e Ieesu' se veo tavus këh e se-
moneah pa ora' hat pamëh. 27 Ivëh,
ke Ieesu' piun e köövo pamëh, pare'
soe vapipino' va in poan manih
pan, "E' to hikta vih non pa kon a
taëën po koa', ko he' ro këh." E
Ieesu' to soe vamanih, suk o Jiu' to
koman ne pan o upöm te' to te' va e
ne manih po këh.
28 Ivëh, ke köövo pamëh nat en pa
pusun a soe vapipino' pe Ieesu' ko
vaman en, pare' nat en pe' to hikta
te' non pan e' a mu Jiu'. Ivëhkëk,
e' to nat e non pe Ieesu' se va'aus
en pe'. Ivëh, ke' soe vapipino' varu'
ke Ieesu' pare' soe pan, "Apuh, a
soe pën to para' man. Ivëhkëk, o
këh varih to te' ne paan a pok ënëën
se ëën ee po kukuvun taëën, ëën
këh po koa' to taru ma' paan a pok
ënëën."
29 Ke Ieesu' soe va in e köövo
pamëh manih pan, "Eën to vataare
eom peö' po vaman pën, ivëh, kën
se nö hah eom na manuh vöön me
o vaeö, a ora' hat to këh tavus vur
en pe semomah." 30 E' to vos hah
en manuh vöön, pare' ep en pe se-
moneah to koroh vatotomin e non
tevan, pare' nat en pa ora' hat to
këh tavus vur en pe', ke' vih hah en.

E Ieesu' To Vato' Hah A Te' Papön Tenan

31 E Ieesu' to tane' hah en ma'
manuh pa muhin va Taëa' me
Saëdon, ko koe ken Dekapolis, pare'
kunah en pa tonon va Galili'. 32 Ka
napan te' ke ma' pe' pa pah te'
papön tenan, pare' toto vövö'pë. Ee
to hin vakis rakah e pe Ieesu' pan,
e' se vaho' a koreneah manih pa te'
pamëh. 33 Ee Ieesu' to me vakoaan
ke këh en pe pa te' pamëh, pare'
pöök a poa tenaneah pa poa kumis
koreneah, pare' teo a ma kumis
koreneah ko pöök en pa meaneah.
34 Ivëh, ke Ieesu' ta peah en na
manuh kin, pare' pah vavuriah
suntan rakah en, suk o kokoman
pe' to puh rakah en po tamak, ke'
soe pan, "Ëpapëta." A soe pamëh
to soe va non manih pan, "Takap
ah." 35 Ka varu' rakah vakomanih
no a tenaneah to maaka en, ke'
pënton vavih rakah en, ka tah vëh
to sunpip non sih a meaneah ro
en. Ke' taneo en pa vaato vavih
hah. 36 Ke Ieesu' vuhvuh vakis
rakah en pa napan, pan ee se nat
ne vatvus a tah va'ih manih pa tah
meh te'. E' to vuhvuh raoe, ivëhkëk,
ee to söë rakah ee, ko vatvus ee
pa tah pamëh. 37 Ka napan varih
to pënton a tah va'ih ne Ieesu' to
nok pah töhkak vahat ee, pare soe
ee pan, "Vahvanih ke Ieesu' nok
vavavih hah a ma te' varih? E' to
nok vavavih hah o te' papön, kee
tëtënan vavih hah ee pa to, me o te'
pos rivoe, kee vavaato hah ee!"

8

E Ieesu' To Makën A 4,000 Te'
Matiu 15:32-39

1 Manih po poen pamëh no a na-
pan to tönun ha kov e ma', ka manih
po poen pamëh nee to hikta te' me
ne ta taëën, ke Ieesu' vaoe ununun
a ma vamomhë pe', pare' soe ke
raoe pan, 2 "Eö' to uruan rakah e
no' pa napan varih. Suk ataeah, e'e
to te' va'peh me a neo' po kukön
poen, ka varu' rakah vakomanih
no ahikta taëën to te' non, na se
makën raoe. 3 Ivëh, kö' se keh
vanö maë hah eo' pee manuh pa
ma vöön pee, eö' he hikta makën
raoe, e'e se tötöspan rakah ee po
maë manih pa ö nee to nönö hah
ne, suk ataeah, a ma upöm pee to
tane' varo voh ee ma'." 4 Ka ma
vamomhë pe' piun poë pare soe
pan, "Manih pa moeh upin vëh na
se kon tane' ma' a taëën nih, to

antoen non a ö na se makën a nap
peo varih?" 5 Ke Ieesu' piun a soe
pee, pare' soe pan, "O tovih mu' ne
eöm to te' me nem?" Kee soe ke poë
pan, "O tönim me ro pöök mu' ro."

6 Ke Ieesu' soe ke ra napan, kee
iho' ee po oeh, ke' kon o tönim me ro
pöök mu' poë varih, pare' soe vavi-
hvih ke na e Sosoenën, pare' kökök
en pa ma mu', pare' ki vakëkëh ken
pa ma vamomhë pe', kee makën
po' ee pa napan. 7 Ee to te' me ee
ma' pa ma si' iian sosone', ke Ieesu'
tapui raoe, pare' soe vavih ke na
e Sosoenën, pare' soe ke ra ma va-
momhë pe', kee ki ke ra napan ku-
rus a ma sone' iian poë varih. 8 Kee
ëën ee, pare mahun vahik rakah
ee, a napan to peo onöt ne a 4,000
te'. 9 A napan to ëën vahik ee, ko
vamomhë pe' ununun o tönim me o
pöök kove manih pa ma ö taëën nee
to ëën këh.

Ke Ieesu' vanö hah en pee pa ma
vöön pee. 10 Ka varu' vakomanih
ne Ieesu' to peah hah en manuh
po parö', me ra ma vamomhë pe',
kee nö ee manuh pa muhin va Dal-
manuta.

Ee To Soe Ke Ieesu' A Ö Ne' Se Nok Ta Tah Vatoksean
Matiu 16:1-4

11 Ko Parësi' nö ee ma' manih pe
Ieesu', pare taneo ee pa vaato va-
suka' me poë. Pare kehkeh punö'
ne poë, ko hi ee pe' pan, e' se nok
a tah vatoksean va pa vöön va kin
to vataare non, pan e Sosoenën to
soe vaonöt ke non pe' pa nok a kiu
pamëh. 12 E' to hara' rakah en pa
punis manih pa tuvuh pe', pare'
soe en pan, "Vahvanih ka napan va
kuru iu ep ne a tah vatoksean? Eö'
to soe vaman rakah keo' peöm. Eö'
to hikta onöt rakah no' a nok hah
ka neöm to meoh tah vatoksean."
13 E Ieesu' me ra ma vamomhë pe'
to këh ee pa napan, pare peah ee po
parö', ko taneo ee pa pahan hah pa
pap tonon vöh, pa tonon va Galili'.

A Taate' Hat Po Parësi' Ke Hëërot
Matiu 16:5-12

14 Ko vamomhë pe' vanun ee pa
te' ma' ta ma taëën, ee to te' varoe
me ne a si' pah ö taëën to pet non
po parö'. 15 Ke Ieesu' vakömköm va
i raoe manih pa soe vapipino' pe'
pan, "Ut vavih nem, paröm matop
vavih nem pa taate' hat po Parësi'
me a taate' hat pe Hëërot. Ee tome'
vamahun a neöm pa ma piuk pee
vamanih po is na to hovën a praoa'.
Eöm se nat nem kon a taate' piuk
pee." 16 Ko vamomhë pe' taneo ee
pa vaiihi koman pan, "E' to sosoe
po' va non manih pan ea to hikta te'
ma' ta taëën." Ivëhkëk, ee to hikta
nat vamaaka ne pa pusun in a soe
vëh ne Ieesu' to sosoe suk non. 17 Ke
Ieesu' nat en pataeah nee to vaiihi
suk ne, ivëh, ke' hi en pee pan, "Eöm
vaiihi suk nem ataeah, ea hikta
te' vu ma' ta taëën ëh? Eöm hikta
maaka avoe' nem eh? A ma kupu
peöm vösvös öh?" E Ieesu' to soe va
nën, suk ee to anoe voh ee pa taëën
vëh ne Ieesu' to makën voh o 4,000
te'. 18 E Ieesu' to ihi avoe' e non pee,
pare' soe pan, "Eöm to te' me e nem
pa matëëneöm, paröm hikta ep nem
ta tah, ha? Me eöm to te' me e nem
pa tenëneöm, paröm hikta pënton
nem, ha? 19 Vahvapo'nih po 5,000
te' varih nö' to makën voh raoe po
tönim mu'? O tovih kove va pa ma
ö taëën ëën këh to oah voh, nöm to
ununun hah?" Ko vamomhë pe'
piun poë, pare soe pan, "O havun
me ro pöök." 20 Ke Ieesu' hi hahah
kov en pee pan, "Eö' kökök voh o
tönim me ro pöök mu', parö' makën
o 4,000 te', köm ununun hah o tovih
kove va pa ma ö taëën ëën këh varih
to oah ne?" Ko vamomhë pe' piun
va in poë manih pan, "O tönim me
ro pöök kove." 21 Ke Ieesu' hi raoe
pan, "Eöm hikta ep inan avoe' nem
eh?"

E Ieesu' To Vato' A Te' Keho' Va Bëtsaëta'

22 E Ieesu' me a ma vamomhë pe'
to nö, pare vos ee manuh Bëtsaëta',

ka napan te' ee ma' pa te' keho'
manih pe Ieesu'. Pare hin vakis
ee pe', pan e' se vaket poan, ke' to'
hah. 23 E Ieesu' to öt a koreneah,
pare' kees këh en pe' pa vöön, pare'
teo pip a mataneah, ko hi poan pan,
"Eën onöt e nom pa ep eh?" 24 Ka
te' pamëh ta peah ma', pare' soe en,
"A, eö' to ep e no' pa napan, ivëhkëk,
e'e to matan ke ne pan, a naon to
nönö vah ne." 25 Ke Ieesu' vaket
hahah kov en manih pa mataneah,
ke' kap va'puh en pa mataneah,
pare' ep vamaaka hah en pa moeh
tah kurus. 26 Ke Ieesu' vanö hah en
pe' manuh iuun pe', pare' vuhvuh
poan, pan e' se nat non vos manuh
pa vöön apuh.

E Pita' To Soe Tavus E Ieesu' E Kristo
Matiu 16:13-20, me Luk 9:18-21

27 E Ieesu' me a ma vamomhë pe'
to këh e ma' pa vöön va Bëtsaëta'
pare nö ee manuh pa ma si' vöön to
te' vatët ne pa vöön apuh va Sisaria'
Filipaë. Manih po poen nee to nönö
ne, ke Ieesu' hi rapoë pan, "A ma
napan popoka' a no neo', eteh?"
28 Kee soe ee pan, "E Jon Tövapupui,
ka ma upöm popoka' a nom oah e
Elaëja', ke', eën a pah te' va pa nap
vanënën soe to to' hah ma'." 29 Ke'
hi pet en pee pan, "Ke eöm koman
po', eöm popoka' po' a nem neo',
eteh?" Ke Pita' piun poan, pare'
soe pan, "Eën e Kristo." 30 Ke Ieesu'
vuhvuh vakis raoe pan, ee se nat
ne soe ke ta meh te'. "Eö' a te' ne
Sosoenën to vate' voh."

E Ieesu' To Sosoe Suk Non O Kamis Me A Mët Pe'
Matiu 16:21-28, me Luk 9:22-27

31 E Ieesu' to taneo en pa vavaasis
a ma vamomhë pe' pare' soe pan,
"Eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se
kon o kamis apuh rakah manih pa
koreera nap susunön po Jiu', me
ro te' susunön ësës he', me ro te'
vavaasis varih to nat i ne o Vavaa-
sis pe Mosës. pare ip vamët ee peö',
ko vakön poen nö' se sun tane' hah
eo' manih po vapeepe." 32 E' to
soe a soe va'ih, ke' maaka rakah
ke non pee. Ivëh, ke Pita' me ke
poan, pare' sirö' en pe' pan, "Eën
se nat nom sosoe va nom manih."
33 Ke Ieesu' tarih, pare' kukute' o
vamomhë pe', pare' sirö' e Pita', ko
soe pan, "Susun po ora' hat, këh a
na neo' ah! A soe pën to hikta te'
non pan a soe pe Sosoenën, ahik,
a soe pën, e' a soe pa te'." 34 E
Ieesu' to vaoe unununen na pa
napan me ra ma vamomhë pe' kee
tönun vatët rakah ee ma' manih pa
havineah. Ke' soe ke rapoë pan,
"Ta pah te' se iu vatet a no neo',
e' se vöknah o iu koman pe', pare'
te' a kuruse pe', pare' te' o kamis
ko vatet a ma' neo'. 35 Ta pah te'
se keh matop tamoaan non o to'to'
pe', pare' hikta vatet a neo', o to'to'
pe' se ro amot en. Ka ta pah te' se
keh koman a no neo', pare' mët suk
a neo', me a Soe Vih peö', a, amot e'
se kon en po to'to' tamoaan. 36 Ta
pah te' se keh kon en pa ma tah
kurus va po oeh vëh, pare' vanun
en po to'to' tamoaan pe', a ma tah
poë varih se po' va'aus vah va in o
to'to' pe' nih? Ahik rakah! 37 Ahik
ta pah tah no a te' to onöt non a
voen hah o to'to' pe'. 38 A napan va
kuru to he' tonun ne pe Sosoenën,
ko nonok e ne pa ma taate' hat.
Ta pah te' se keh hara' vapoet a
no neo', me o vavaasis peö', a, eö'
me e Koa' Te' Pa Napan Kurus se
hara' vapoet e no' pe' po poen ne
eö' se nö va'peh me ma' o ankero'
vivihan pe Sosoenën, me o maaka
pe Tamön."

9

1 Ke Ieesu' soe ke ra ma va-
momhë pe' pan, "Eö' to soe vaman
rakah keo' peöm, a ma pah te' to
sun ne manih kuru, se me' avoe' e
ne pa mët, ee heh ep ee pa Matop
Vih pe Sosoenën se tavus me ma' o
kikis."

A Sionin E Ieesu' To Tarih

Kakaare
Matiu 17:1-13, me Luk 9:28-36

2 O tönim me o pöh poen to oah
ee, ke Ieesu' me e Pita', me ra poa
tom kea e Jëmis pen Jon. Ee varoe
to peah pa tope a pah va kin. Ee
varoe kuru to te' va'peh me ne e
Ieesu', ka sionin e Ieesu' tarih, ko
matan ke en. 3 Ko ohop pe' kakaare
oah rakah en pa ö no a te' va po
oeh to pupui o rara pe', ke' te' va
non. 4 Ke Elaëja', pen e Mosës tavus
ee ma', pare vavaato me e ne pe
Ieesu'. 5 Ke Pita' soe ke Ieesu' pan,
"Eeh, Apuh, e' to vih rakah e non
pea to te' no manih kuru, vaonöt
ka möm ah, kemöm u a kukön tanu
manih. A te' pën, ka te' pe Mosës,
me a te' pe Elaëja'." 6 E Pita' me
a meh poa vamomhë pe' to pah
naöp vörep ee, ivëh, ke Pita' toksean
en, pare' hikta maaka vavih vi non
pa soe ne' to soe. 7 Ka unöh pöm
en pee, ka to tane' ma' manih pa
koman a unöh to soe va non manih
pan, "E' iva'ih e Koa' peö', ne eö' to
iu oah vi no' eah sih, ivëh, köm sih
pënton vavih a soe pe'." 8 Ka varu'
rakah vakomanih nee to vaveves
vah ko ne, pare hikta ep hah ne ta
meh te'. E Ieesu' varoe a paeh to
te' va'peh me non raoe. 9 Ee to këh
kunah hah ee ma' pa tope pamëh,
ke Ieesu' vuhvuh raoe, ko soe ke
rapoë pan, "A tah va'ih nöm to ep
vu ma' manuh pa tope, ne eöm se
nat nem soe tavus ke ta meh te', e'
se te' non, ko onöt rakah po poen
ne eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se
to' hah ma'." 10 Ee to koaan vakis
rakah e ne pa ma soe ne Ieesu' to
soe ke raoe pa ma kokoman pee.
Ivëhkëk, manih koman pee, nee to
vaiihi koman hah a ne pan, "A to'
hah ma', soe non ataeah?" 11 Ke
Pita', ke Jëmis pen kea pe' Jon hi
ee pe Ieesu' pan, "Suk ataeah ko
te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis
pe Mosës sosoe ne pan e Elaëja' se
vovoh ma'?" 12 E Ieesu' to piun
raoe, pare' sosoe suk non e Jon
Tövapupui, ko soe ke rapoë pan, "A
soe pee a man, e Elaëja' to vovoh
voh en ma', pare' vatotoopin vahik
voh en pa ma moeh tah kurus. E' te'
vah va po' non nih ko Puk Vapen-
pen soe va non manih pan, eö' e
Koa' Te' Pa Napan Kurus to se te' o
kamis, kee he' tonun a neo', pare
mirö' a neo', ko ip vamët ee peö'?
13 Ivëh, kö' se soe keo' peöm pan, a
te' vëh no a napan to koman voh ne
pan e Elaëja', e' to nö voh en ma'.
Ivëhkëk, a ma napan to vatet voh
ee pa ma iu pee, pare nok a ma
taate' hat manih pe', ke' tavus va en
manih pa ö no Puk Vapenpen to soe
va non."

E Ieesu' To Vato' Hah E Koa' Oete'
No A Ora' Hat To Te' Non Pe'
Matiu 17:14-21, me Luk 9:37-43

14 Ke Ieesu' me a kukön va-
momhë tavus vatönun hah me ee
ma' po upöm pee, pare ep i ra
napan peo rakah to tönun ma'. O
te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe
Mosës to vavaato vasuka' me ne a
ma vamomhë pe Ieesu'. 15 A napan
to ep in e Ieesu' to nö ma', pare pah
töhkak vahat ee, pare nö vëhö' ee
manuh pe Ieesu' pare vaöt koren
me ee pe'. 16 Ke Ieesu' hi en pa ma
vamomhë pe' pan, "Ataeah ne eöm
to vavaato vasuka' suk me nem
o te' vavaasis poë varih?" 17 Ka
pah te' to te' non topnin a napan
poë varih piun ma' a soe pe Ieesu',
pare' soe ma' pan, "Apuh, eö' to me
vu ma' e koa' oete' peö' manih pa
ma vamomhë pën, pan ee se veo
këh poë pa ora' hat to te' non manih
pe', ke' hikta toto non. 18 A ma poen
kurus rakah no a ora' hat sih öt sih
poan ko vi en pe' manih po oeh.
Ko poe kakaare tatavus ke non ma'
manih pa rivoneah, ke' vakuskus
rivon e non. Ke eö' hin vu a ma
vamomhë pën, pan ee se veo tavus
a ora' hat pamëh, ivëhkëk, ee hikta
onöt ne a veo poë." 19 Ke Ieesu'
soe ke ra vamomhë pe' pan, "Eöm
varih to hikta vaman avoe' rakah
nem e Sosoenën se vato' en po te',
O tovih poen ne eö' se te' va'peh

tamoaan me a no' neöm? A tovih
poen ne eö' se te' a ma punis peöm?
Me ma' öm e koa' manih peö'."
20 Kee me ee ma' pe koa' pamëh
manih pe Ieesu', ka ora' hat pamëh
ep in e Ieesu', pare' pah kö suntan
en pe koa', ke koa' vu' en po oeh
ko vakuku vah e non, ko poe tavus
ke ma' manih pa rivoneah. 21 Ke
Ieesu' hi en pe tamaneah pan, "E
koa' hara' varë vi voh en pa mët
vëh ëh?" Ke tamaneah piun va en
manih pan, "E' to taneo rakah voh
en pa ö ne' to te' non a koa'. 22 A
ma tamoaan rakah no a ora' hat
pamëh to kehkeh ip vamët e non
sih pe'. E' to viivi non sih poan
po sura' me manih koman ruen.
Ivëhkëk, eën se nom onöt nom a
vato' hah e koa' peö', kën ururuan
a möm, parën va'aus eom pemöm."
23 Ke Ieesu' soe ke poan pan, "Eën
se koe a soe vamanih pan, 'Eën se
nom onöt nom.' Suk ataeah, eö'
to onöt rakah e no' pa nok va nën
po te' varih to vaman a non neo'
sih." 24 Ivëhkëk, e taman e koa'
pamëh to hin vakis en ma' pan,
"Eö' to vaman e no' pën. Ivëhkëk,
o vaman peö' hikta te' apuh non,
sën va'aus a neo' ko vaman peö' sih
apuh." 25 E Ieesu' to ep a napan to
vavahuk nö e ne ma' manih pee,
ivëh, ke' sirö' a ora' hat pamëh to
te' non sih pe koa', pare' soe pan,
"Papön, eö' to ta' a nös oah, këh
tavus ma' e koa' manem, parën nat
nom hah hop manih pe'." 26 Ka
ora' hat pamëh kokoe', pare' vi en
na pe koa' manuh po oeh, ko këh
tavus en pe koa', ke koa' koroh ke
non pan e' to mët en. Ka nap peo
soe e pan, "E' to mët en." 27 Ivëh, ke
Ieesu' öt pa koreneah ko kë vasun
poan, ke' sun en pare' to' hah en.
28 Vasuksuk po' ne Ieesu' to nö
en manuh iuun, pare' te' aven e
non, ka ma vamomhë varoe pe' hi
ee pe' pan, "Emöm hikta onöt suk
nem a veo tavus a ora' hat pamëh
ataeah?" 29 Ke Ieesu' piun raoe,
pare' soe pan, "A hin varoe kuru to
onöt non a veo tavus o vu ora' hat
to te' va ne manih. Ahikta meh tah
to onöt non."

E Ieesu' To Vapöök Soe A Ö Ne' Se Mët, Pare' Sun Hah En

Matiu 17:22-23, me Luk 9:43-45

30 Ke Ieesu' me ra ma vamomhë
pe' këh ee pa vöön vëh ne' to vato'
hah e koa' pamëh, pare te' ne top-
nin a muhin va Galili'. Ke Ieesu'
rës rakah e non pa ta pah te' se nat
a ö ne' to te' non. 31 Suk ataeah,
e' to vavaasis non a ma vamomhë
pe', pare' soe ke raoe pan, "Eö' e
Koa' Te' Pa Napan Kurus no a te'
se vikuh en peö' manih pa koreera
nap hat, kee sih ip vamët e peö',
ka kukön poen sih oah, kö' to' hah,
ko sun hah eo'." 32 Ivëhkëk, a ma
vamomhë pe' to hikta maaka i ne
a pusun in a soe pamëh, ivëh, kee
nanaöp e ne pa hi poë.

A Te' Vëh To Te' Me Non A Tasun Apuh Oah

Matiu 18:1-5, me Luk 9:46-48

33 Kee vos hah ee manuh Ka-
paneam, pare ho e manuh iuun,
ke Ieesu' hi en pa ma vamomhë
pe' pan, "Ataeah nöm to vavaasoe
vasuka' suk nö vu nem ma' manuh
hanan?" 34 Ivëhkëk, ee to hikta
piun a hi pe Ieesu', suk ataeah, ee
to poet suk a ö nee to vavaato va-
suka' nö vu ne ma' manuh hanan
suk eteh se te' non a tasun apuh
oah manih pee. 35 Ivëh, ke Ieesu'
iho' en, pare' vaoe en na pa ma
vamomhë pe', pare' soe ke raoe
pan, "Ta pah te' se keh iu non a
tasun apuh oah manih pa matan e
Sosoenën, e' a te' pamëh se vöknah
hah ea, pare' kikiu va non manih
pa te' to kiu akuk non pa napan."
36-37 Ke Ieesu' vaoe na a si' koa'
sone', pare' vasun poan manih pa
topnin in a ma vamomhë pe', pare'
vaket non pe', ko soe ke raoe pan,
"A te' vëh to koman non a ëhnaneo',
pare' kamö' non e koa' sone' to te'
va non manih pe si' koa' va'ih, e'
kuru to kamö' me e non peö'. Ka

te' to kamö' a non neo', e' to hikta
kamö' varoe a non neo', e' to kamö'
me e non pe Tamön vëh to vanö voh
a ma' neo'."

A Te' To Hikta Vakihat Me A Rora E' A Te' Pea
Luk 9:49-50

38 Ke Jon soe ken pe Ieesu' pan,
"Apuh, emöm to ep in a pah te'
to veveo tavus non sih o ora' hat
këh o te' manih pa ëhnöömah.
Ivëh, kemöm soepip em pe', suk
e' to hikta te' non po kum pea."
39 Ivëhkëk, e Ieesu' to soe ke raoe
pan, "Eöm se nat nem soepip in
eah, e' se nonok e non pa tah
vatoksean manih pa ëhnaneo', me
o kikis peö'. Suk ataeah, e' to hikta
sosoe vahat non a ëhnaneo'. 40 A te'
to hikta hat ka rora sih, e' kuru a
te' pea. 41 Pënton vavih nem pa soe
va'ih, se rö' soe ka neöm, eteh se
keh ep ka neöm, pare' he' a neöm a
ruen kaak, suk eöm to vatös me a
non neo', e Kristo. A te' pamëh ne
Sosoenën se he' en pe' po voen vëh
to hikta onöt non ahik."

A Taate' Hat To Mimirö' Non Sih O Vaman Pa Te'
Matiu 18:6-9, me Luk 17:1-2

42 "Ivëhkëk, ta pah te' se keh ko-
man non pan, e' se rëh ke o va-
man pa ta si' pah koa' sone', ke'
ku' manih pa taate' hat, e' to vih
rakah non pa vahan a vös topoan
manih pa ko'koneah, ko varoko'
eah tahi'. 43-44 Ivëh, ka koreomah
se keh vaku' a oah manih pa taate'
hat, moes kurus eah! E' to vih oah
non pa ö nën se te' ro me nom ö pöh
koren, kën sih kon o to'to' tamoaan.
Pe' to hat non pa ö nën to te' me
nom o pöök koren, ee se rëh ke pën
pa hat, kee vi ee na pën manuh
po sura' ësës tamoaan. Manuh pa
vöön pamëh no ves sosone' to hikta
onöt ne a mët, ka sura' pamëh to
hikta mumute' non sih. 45-46 Ka
momah se keh vaku' a oah manih
pa taate' hat, moes kurus eah! E'
to vih oah non pa ö nën se te' me
nom o pöh mon ro, kën sih kon o
to'to' tamoaan. Pe' to hat non pa ö
nën to te' me nom o pöök mon, ee
se rëh ke pën pa hat, kee vi ee na
pën manuh po sura' ësës tamoaan.
47-48 Ka matömah se keh vaku' a oah
manih pa taate' hat, të kon eah, ko
vi na! E' to vih non pa ö nën se
te' me nom o pöh matan varoe, kën
sih te' hop nom manih pa Matop pe
Sosoenën. E' to hat non pa ö nën
se te' me nom o pöök tök matan,
kee rëh ke pën pa hat, kee vi ee na
pën manuh po sura' ësës tamoaan.
49 Eöm se te' a ma punis, parëm sun
vakis ko vaman e Sosoenën, köm
sih tavus o te' totoopin manih pa
matan e Sosoenën, vamanih pa gol
ne to ës po sura' ke' kakaare hah,
pare' voon en. 50 Me eöm to te' va
e nem manih pa sö tetehean, nee
to sö a taëën ke' ninin vih. Ivëhkëk,
o tetehean va pa sö pamëh se keh
hikta te' non, e' se vaninin vih vah
va in taëën pamëh nih? Eöm se
te' rakah vako nem manih pa sö
tetehean, a ma kokoman peöm se
te' vatö ne, köm vakamö' me ra ma
upöm peöm."

10

E Ieesu' To Vavahutët Suk Non A Taate' Va Pa Kök O Vaen
Matiu 19:1-12, me Luk 16:18

1 E Ieesu' me ra ma vamomhë
pe' to sun, pare këh ee pa muhin
va Galili', pare pahan ee pa ruen
vëh Jödën, ko tavus ee pa muhin
va Jiutia'. Ka nap peo tönun hahah
kov ee ma' manih pe'. Ke' vatet
hahah kov en pa ma taate' pe'. E'
to vavaasis hahah kov en pee pa
soe pe Sosoenën. 2 Ko Parësi' nö
ee ma' manih pe Ieesu', pare punö'
poë pa ma soe, pare soe pan, "Soe
ka möm mah. O Vavaasis pe Mosës
soe vaonöt kës e non pe voe se kök
o vaen, pare' veo e köövo pe', ha?"
3 Ke Ieesu' piun va'peh me a hi,
pare' soe pan, "A taate' taeah ne
Mosës to he' voh a neöm?" 4 Ko
Parësi' soe ke Ieesu' pan, "E Mosës
to vaonöt voh en pa te' se kiun o

kiun marën a kök o vaen pe', pare'
veo en pe köövo pe'."
5 Ivëhkëk, e Ieesu' to soe ke raoe
pan, "E Mosës to kiun voh ka neöm
a taate' pamëh, suk ataeah, eöm o
te' o pöh vatösoe rakah. 6 Ivëhkëk,
manih pa taneo in a ma moeh tah,
a soe to kiun non manih po Puk
Vapenpen to soe non pan,
"E Sosoenën to nok voh a te', a te'
oete', me e köövo." *Jen 1:27*
7 Ivëh, ne voe se këh suk ma' e
tamaneah pen e sinaneah,
pare' te' vatös me e non pe
köövo pe',
kee tavus ee pon a paeh.' "
Jen 2:24
8 "Ivëh, kee pon to hikta se te' hah
ne a pöök, Ahik. Ee to tavus ee o
pöh sionin. 9 E Sosoenën to vatös
voh en pee pon, ka hikta pah te'
to onöt non a kök vakëh hah raoe
pon." 10 Vasuksuk, nee to ho hah
ee koman iuun, ko vamomhë pe'
hi hah ee pe' pa pusun in a tah
pamëh. 11 Ke Ieesu' soe ke raoe
pan, "Ta pah te' se keh veo e köövo
pe', pare' me a meh köövo, a te'
pamëh to nok rakah en pa taate'
rëhrëh, e' to vöknah e non pe köövo
vamomoaan pe' manih pa matan e
Sosoenën. 12 Manih pa paeh a taate'
pamëh, ne köövo se keh veo e voe
pe', pare' me a meh voe, e köövo
pamëh to nok rakah me en pa taate'
te'te'vaasi'.

E Ieesu' To Tapui O Si' Koa' Sosone'
Matiu 19:13-15, me Luk 18:15-17
13 Ka napan meeme ee ma' po
koa' sosone' manih pe Ieesu', pan e'
se vaket, ko tapui raoe. Ivëhkëk, o
vamomhë pe' to sirö' ee pa napan
poë varih. 14 Ivëhkëk, e Ieesu' to
ep in a taate' pamëh, pare' heve
en, pare' soe ke ra ma vamomhë
pe' pan, "Koe raoe, kee nö ma'
manih peö', parom koe a sunpip
raoe. Suk ataeah, a Matop Vih pe
Sosoenën to te' suk non o te' to
te' va ne manih po si' koa' varih.
15 Eö' to soe vamaman rakah keo'
peöm, ta pah te' se keh hikta kon
a Matop Vih pe Sosoenën vamanih
po si' koa' sosone' varih, e' to hikta
onöt rakah non a hop pa Matop Vih
pamëh." 16 E Ieesu' to pëtpët o si'
koa', pare' vaket non po koa', ko
tapui en pee.

A Te' To Te' Me Non A Ma Tah Peo
Matiu 19:16-30, me Luk 18:18-30
17 Ke Ieesu' me ra ma vamomhë
pe' taneo hahah kov ee pa suk
a hanan, ka pah te' vavaveo ma'
manih pe', pare' vatokon en manih
pa matan eah, ka te' pamëh hi
poan, pare' soe pan, "Apuh vih, eö'
se nok ataeah, parö' kon o to'to'
tamoaan?" 18 Ke Ieesu' hi poan
pan, "Vahvanih kën poka' a neo' a
vih? Ahikta pah te' vih. E Sosoenën
varoe a paeh a vih. 19 Ke Ieesu' soe
ke poan pan, "Eën to nat e non pa
ma taate' ne Sosoenën to he' voh e
Mosës,
'Koe a ip vamët a meh te',
koe a nok a taate' rëhrëh,
koe a kaveo,
koe a piuk in a meh te' pën
manih po vahutët,
koe a piuk marën a öt akuk a
tah pa meh te',
parën ta non e tamömah
pen e sinömah." *Eks*
20:12-16, me Lo 5:16-20
20 Ka te' pamëh soe ke Ieesu' pan,
"Apuh, taneo voh non ma' po poen
ne eö' to te' voh no' a koa' ko öök
non kuru, eö' to vavatet kurus voh
e no' pa ma taate' varih." 21 E
Ieesu' to ves rakah non manih pa
mataneah, pare' pah iu rakah e
non pe', pare' soe pan, "A pah
tah ro ne eën to kökööt avoe' nom
ivëh, eën se nö, parën vavoen vahik
rakah a ma tah kurus pën, parën
kon a moni' ko he' o te' varih o
arus. Ivëh, kën sih te' amot me nom
a ma tah kokoek manuh pa vöön
va kin, parën vatet po' a ma' neo'."
22 A te' pamëh to pënton a soe va'ih
ko pah ep vahat en, pare' pah nö
me en po tamak, suk ataeah, e' to

vaneah non a ma tah to parin a
peo. 23 E Ieesu' to kukute' a ma
vamomhë pe', pare' soe ke raoe
pan, "E' to hiva' rakah ke non po
te' öt ö pa hop manih pa Matop Vih
pe Sosoenën."
24 Ko vamomhë pe
Ieesu' pah töhkak vahat rakah ee pa
soe pe Ieesu', ivëh, ke Ieesu' soe ke
raoe pan, "Pus koa' peö', a te' se
kehkeh hop non manih pa Matop
Vih pe Sosoenën, e' to hiva' rakah
ke non pe'.
25 E' to te' tö rakah ke
non pa këmol pa hop koe manih pa
töhko' in a ni kunkun. Ivëhkëk, e' to
hiva' oah rakah e non pa te' öt ö to
kehkeh hop non manih pa Matop
Vih pe Sosoenën."
26 A ma soe varih
no a ma vamomhë to pënton, pare
pah töhkak vahat ee, pare vaiihi
koman hah e ne pan, "E' se keh te'
va non nën, keteh se po' kon o to'to'
tamoaan?"
27 E Ieesu' to ves rakah
non manih pee, pare' soe ke raoe
pan, "A ma tah varih no a napan
to hikta onöt ne a nok, Ivëhkëk, e
Sosoenën onöt e non pa nok a ma
moeh tah kurus."
28 Ke Pita' soe
ke Ieesu' pan, "Ep ah! Emöm to
këh kurus voh em ma' pa ma tah
pemöm, pamöm vatet em ma' pën."
29 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, 'Eö' to
soe vamaman rakah keo' peöm. A
napan varih to koman voh a ma'
neo', me a soe vih peö', pare këh
ma' a ma iuun pee, me a ma kea
pee, me a ma vameere, me a ma
tamëëre, me a ma sinëëre, me a ma
rak pee,
30 ee se kon oah ee pa ma
100 tah va pa ma tah nee to këh ma'.
Ko poen nee se te' avoe' ne manih
po oeh, ee se kon ee pa ma iuun
peo, me ra ma kea peo, me ra ma
sinan peo, me a ma vamen peo, me
a ma pus koa' peo, me a ma rak peo,
me ee se kon ee o to'to' tamoaan.
31 Ivëhkëk, o te' varih to vovoh ne
kuru manih po oeh, amot nee se
vasuksuk varu' hah ne ma', ko te'
varih to vasuksuk ne kuru, amot
nee se vovoh varu' ne."

E Ieesu' To Vakön Soe En Pa Ö Ne' Se Mët, Pare' Sun Hah En
Matiu 20:17-19, me Luk 18:31-34

32 Ko poen nee to suksuk nö ne a
hanan to nö non manuh Jerusalëm,
ke Ieesu' vëhö' vovoh ken pee, ka
ma vamomhë pe' pah naöp suntan
ee. Ka napan me varih to suksuk
nö ne raoe vananaöp pet ee, pare
koman ne pan, ta pah tah hat se
tavus raoe manuh Jerusalëm. Ke
Ieesu' me ke en pa havun me ra
poa vamomhë pe', pare' soe vanat
en pee pataeah se tavus manih pe'
manuh Jerusalëm.
33 E Ieesu' to
soe ke ra ma vamomhë pe' pan,
"Pënton vavih nem, ea to ëpëp nö
e no manuh Jerusalëm, ka pah te'
se he' en peö' e Koa' Te' Pa Na-
pan Kurus manih pa koreero te'
susunön ësës he', me ro te' vavaasis
to nat i ne o Vavaasis pe Mosës. Kee
se vaho' ee peö' po vahutët, pare
vaonöt ee pa ip vamët a neo'. Ee se
he' a neo' manih pa koreera napan
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.
34 Ee se kö a neo', pare teteo a neo',
ko rëp a neo', pare ip vamët a neo',
kö' mët eo'. Ko kukön poen sih oah,
kö' to' hah, parö' sun tane' hah eo'
ma' po vapeepe."

E Jëmis Pen E Kea Pe' Jon To Kehkeh Sunön Ne
Matiu 20:20-28

35 A poa sunai' Sëbëdi' e Jëmis pen
e Jon to nö ma' manih pe Ieesu',
pare soe pan, "Apuh, emöm to iu
nem a si' pah tah, ne eën se nok
manih pemöm."
36 Ke Ieesu' hi raoe
pan, "Eöm iu nem ataeah ne eö'
se nok manih peöm pom?"
37 Ke
Jëmis pen kea pe' Jon soe kee pe
Ieesu' pan, "Amot ne eën se kon a
tasun apuh, kemöm iu nem ta paeh
pemöm se iho' non manih pa pap-
matö pën ka meh iho' non pa pap-
kiruk pën."
38 Ivëhkëk, e Ieesu' to
piun a soe pee pare' soe pan, "Eöm
to hikta nat vavih nem pataeah
nöm to ihi a no neo' pom. Eöm an-
toen kës e nem pa kaak pa kap vëh
nö' se kaak manih pe'? Paröm onöt

kës e nem pa te' o kamis vëh ne eö'
se te'? Ke' eöm onöt e nem pa mët
vamanih pa ö ne eö' se mët vah ava
manih pa kuruse ha?" 39 Ke Jëmis
pen e Jon piun ee pa soe pe Ieesu',
pare soe pan, "Emöm to antoen e
nem po' pa nok a ma tah varih
nën to sosoe nom." Ke Ieesu' soe
varu' ke raoe pon a soe vapipino',
pare' soe pan, "Oman rakah! A kap
va'ih ne eö' se kaak manih pe', ne
eöm se kaak me em. Eöm me to
onöt e nem pa mët vamanih pa ö
ne eö' se mët vah ava manih pa
kuruse." 40 "Ivëhkëk, eö' to hikta te'
me no' to kikis marën a kon eteh se
iho' manih pa papmatö peö', me a
papkiruk peö'. Ahik! E Sosoenën
koman se he' a poa ö ihiho' poë
varih manih pe retereh ne' to vam-
atop keon ke voh en pee." 41 A
meh havun vamomhë to pënton a
soe va'ih, pare pah heve ov ee pe
Jëmis pen e Jon. 42 Ivëh, ke Ieesu'
vaoe unununen pa ma vamomhë
pe', kee tönun ee ma' manih pe', ke'
soe ke raoe pan, "Eöm nat e nem
po te' varih to hikta te' ne pan ee
ro Jiu', ee to matop vakis rakah
e ne pa napan pee. Me o upöm
te' apa'puh pee to kikis rakah ov
e ne pa napan pee se vavatet ne
a ma soe pee. 43 Ivëhkëk, a taate'
te'te' vasusunön to hikta se te' non
topnineöm. Ivëh, keteh to kehkeh
tavus non a te' sunön manih peöm
e' se te' non a te' kikiu peöm kurus.
44 Ka te' se keh vovoh ka no neöm,
e' se te' rakah ko non a te' to kiu
akuk non manih pa napan kurus.
45 Suk ataeah, eö' E Koa' Te' Pa
Napan Kurus ne Sosoenën to hikta
vanö voh ma' marën a napan se kiu
va'aus a ne neö'. Ahik. eö' to nö voh
ma' pa va'aus raoe, me eö' se he' o
to'to' peö' manih pa ö ne eö' se mët
marën a hehe a napan varih no a
taate' hat to nohnoh non rapoë."

*E Ieesu' To Vato' Hah A Pah Te'
Keho'*

Matiu 20:29-34, me Luk 18:35-43

46 E Ieesu' me ra ma vamomhë
pe' to vos ee manuh pa vöön va
Jeriko'. Pare o'oah nö e ne pa vöön
pamëh, ka nap peo rakah nö va'peh
me ee pee. Ke Batimeus e' a te'
keho', e' e koa' pe Timeus, e' to
iho' non sinten hanan, pare' hin-
hin moni' non sih a ma napan. 47 E'
to pënton a napan to sosoe ne a ö ne
Ieesu' va Nasarët to nönö non ma'
pare' taneo en pa hin vakis na pan,
"Ieesu' Koa' supnai' pe Devit, uru-
ruan a neo' ah." 48 Ka ma napan
sirö' poë, pare soe pan, "Vatotomin
ah." Ivëhkëk, e' to pah kokoe' vakis
oah en na pan, "Koa' supnai' pe
Devit, ururuan a neo' ah." 49 Ke
Ieesu' sun en, pare' soe pan, "Vaoe
na öm eah, ke' nö ma' manih peö'."
Kee vaoe ee na pe Batimeus a te'
keho', pare soe ke poë pan, "Sun
ah, parën vaeö, pe Ieesu' to vaoe en
ma' pën." 50 Ke Batimeus vi en po o
hop vatonun pe', pare' sun vëvëhö'
rakah en, pare' vaveo en manuh
pe Ieesu', ke Ieesu' hi poan pan,
51 "Ën iu nom ataeah ne eö' se nok
manih pën?" Ka te' keho' pamëh
soe pan, "Apuh, eö' to iu opoep hah
no'." 52 Ke Ieesu' soe ke poan pan,
"Ën se nö hah na manuh pa vöön
pën, o vaman pën to vato' hah en
pën." Ka varu' rakah vakomanih
no a mataneah to takap hah en, ke'
ep vavih hah en, ko vatet en pe
Ieesu' manih hanan.

11

*E Ieesu' To Vos Manuh Jerusalëm
Vamanih Pa Te' Sunön*

*Matiu 21:1-11, me Luk 19:28-40,
me Jon 12:12-19*

1 E Ieesu' me ra ma vamomhë
pe' to vatët ee pa tavus manuh
Jerusalëm, pa vöön va Bëtfes me
Bëtani', pare vatët ee sinten a Tope
Öliv. Ke Ieesu' vanö vovoh en pa
poa vamomhë pe'. Kee vos e Bëtfes.
2 E Ieesu' to vanö me raoe a soe
to te' va non manih pan, "Eöm
se nö manuh pa vöön to te' vatët
non manih. Eöm se tavus pa vöön

pamëh, parëm ep oho' em pa tënki' seka' to nohtëën non, no ahikta pah te' to tok avoe' non manih pe'. Parëm ihan eah, ko me ma' eah manih peë'. 3 Ka ta pah te' se keh hi a neëm pan, 'Eëm nok suk vamanih ataeah?' Këm soe keah pan, 'E Topoan to iu non poan. E' se vanë oho' hah en ma' pe'.' " 4 Ka poa vamomhë pe' në ee, pare taum e pa tënki' seka' to nohtëën non manih po hopa' in a iuun, pare ihan ee pe'. 5 Ka ma te' varih to sun vatët ne pa sinten a iuun pamëh hi raoe pan, "Ëm ihihan suk nem a tënki' seka' vëh ataeah?" 6 Kee piun va ee manih pa ë ne Ieesu' to soe va vu ke raoe pon, ka ma te' varih to vaneah ne pa tënki' vaonët ke pee pon pa me a tënki'. 7 Ka poa vamomhë pe Ieesu' me e ma' pa tënki' seka' manih pe Ieesu', pare pan e pa tonun a tënki' pa rara, ke Ieesu' peah en pa tënki', kee në me ee pe'. 8 Ka napan o pëh peo rakah to ihan a ma ohop rërë pee, pare panpan ee manih hanan. Ko upëm moes ma' a ma pea naon, pare vaho' ee manih hanan. 9 Ka napan varih to vovoh në ke ne e Ieesu', me ro te' varih to suksuk në ne ma' poë, ee to tataoa në ne ma', pare sosoe ne pan,

"Vaeë ke na e Sosoenën!
E Sosoenën se tapui a oah
suk eën to në ma' pa ëhnan e Sunën! *Sng 118:26*

10 E Sosoenën se tapui a matop vëh to në ma' kuru,
E' a matop pe sipuura Devit!
Vaeë rakah, ko kë a ëhnan e Sosoenën!"

11 E Ieesu' to vos manuh Jerusalëm, pare' ho en koman Iuun Hinhin Apuh, pare' epep vah e non pa ma ta kurus va pa koman a Iuun Hinhin Apuh pamëh, ivëhkëk, a potan to kunah en, ke' këh en pa Jerusalëm, pare' në en manuh Bëtani' me a havun me ra poa vamomhë pe'.

E Ieesu' To Soe Ke O Naon Pan E' Hikta Se Voa' Hah Non
Matiu 21:18-19

12 Ka muhin takah en, ke Ieesu' me ra ma vamomhë pe' tane' hah ee ma' Bëtani', pare vovos hah në ne Jerusalëm, ke Ieesu' hara' en po maë. 13 E Ieesu' to ep varo en na pa pah vu naon nee to ënëën ne sih a ma voa' i ne', a ëhnaneah o fik no a uvineah to kupkup non poan. Ivëh, ke Ieesu' në en pa ep, pan e' se ep këh to voa', ko ëën. Ivëhkëk, e' to në vatët pare' ep in o uvin naon varoe, suk ataeah, e' to hikta te' non pan o poen voa' po naon pamëh. 14 Ivëh, ne Ieesu' to soe suk ke a vu naon ënëën pamëh pan, "Ahikta te' to se ën tane' hah non to voa' naon manih pën" A ma vamomhë pe' to tënan e ne pa soe pamëh.

E Ieesu' To Veo A Napan To Vavoen Tah Ne Koman Iuun Hinhin Apuh
Matiu 21:12-17, me Luk 19:45-48, me Jon 2:13-22

15 Ee to në ko vos hah e manuh Jerusalëm, ke Ieesu' ho en pa Iuun Hinhin Apuh, pare' taneo en pa veo tavus a napan varih to vavavoen ne a ma tah pee. E' to koep en pa pok pa nap papanih moni', pare' koep en pa ma ë ihiho' po te' varih to vavavoen ne o panuh. 16 Ivëh, ke' soepip raoe, pare' soe pan, "Eëm se nat nem te' koe hah ke ma' ta ma tah manih pa ë mahën va pa sinten Iuun Hinhin Apuh." 17 Ke Ieesu' vavaasis non raoe, pare' soe pan, "Manih po Puk Vapenpen no a te' vanënën soe e Aisaëa' to kiun voh, to soe va non manih pan,
'A iuun peë' e' a iuun hinhin pa napan kurus.' *Ais 56:7*
Ivëhkëk, eëm to rih eah, ko nok em pe',
"A ë vavakoaan po te' kakaveo." *Jer 7:11*

18 O te' susunën ësës he', me ro o te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, to pënton a ma tah ne Ieesu' to nonok non pare taneo ee pa vaiu këh ta hanan ne se ip vamët

koe e Ieesu'. Ee to nanaöp e ne
pe Ieesu', suk a nap peo to iu e ne
pa ma vavaasis pe' to te' me non
o kikis. 19 Pa matanpoen ne Ieesu'
me a ma vamomhë pe' to këh ee pa
Jerusalëm, pare nö ee.

A Te' To Vaman Rakah Non Ko Hinhin Non, E' Se Kon En Pa Tah Ne' To Iu Non
Matiu 21:20-22

20 Pa pöstakah rakah ne Ieesu'
me ra ma vamomhë pe' to o'oah
nö ne, pare ep hah ee pa vu fik
pamëh. E' to rak tane' ma' manuh
pa uvineah, ko öök e non ma' pa
ma aan. 21 E Pita' to koman hah
na a soe va'ih ne Ieesu' to soe a te'
vavoh in a vu naon pamëh, ivëh,
ke' soe ke Ieesu' pan, "Ep këk ah,
Apuh, po naon vëh nën to sirö' ate'
na nopoen to rak en." 22-24 Ivëh, ke
Ieesu' soe ke ra ma vamomhë pe'
pan, "Ta pah te' se keh te' rakah me
non o vaman manih pe Sosoenën,
pare' ta' a tope vëh pan, 'Sun ah,
parën vi kunah koman hah keo'
manuh koman tahi'.' Ivëh, ka
te' pamëh se keh te' kikis rakah
non po vaman me a hin, pare'
nat non susunë non po kokoman
pe'. E' se keh hinhin suk non ta
pah tah, pare' vaman rakah non
manih pa hin pe', a, e Sosoenën
se he' en pe'. 25 Eöm se keh sun
pa hin, parröm koman a hat no a
meh te' to nok manih peöm, eöm se
ihan anoe këh eah pa hat pamëh.
Ivëh, ke Tamëneöm vöh pa vöön
va kin se ihan anoe me en pa ma
te' hat peöm. 26 Eöm se keh hikta
ihan anoe a ma hat po upöm te', e
Tamëneöm vöh pa vöön va kin e' me
se hikta ihan anoe non a ma te' hat
peöm."

Ee To Hi E Ieesu' Pan Eteh To To He' Eah A Tasun
Matiu 21:23-27, me Luk 20:1-8

27 E Ieesu' me ra ma vamomhë
pe' to hah ee manuh Jerusalëm, ke
Ieesu' ho ko nönö vah non koman a
Iuun Hinhin Apuh, ko te' susunön
ësës he', me ro te' vavaasis to nat
i ne o Vavaasis pe Mosës, me ro
te' susunön po Jiu' to nö ee ma'
manih pe Ieesu'. 28 Pare hi poë
pan, "A tasun taeah nën to te' me
nom, parën nonok nom a ma kiu
varih? Eteh to he' a oah a tasun
pamëh?" 29 Ke Ieesu' piun raoe,
pare' soe pan, "Eö' me se hi voh
a neöm a si' pah hi ro, ke eöm se
keh he' em peö' pa piun, eö' me
se soe tavus keo' peöm pa tasun
nö' to te' me no', parö' nonok no'
a ma kiu apa'puh varih. 30 Soe
voh ka neo' öm, a tasun vëh pa
pupui a napan ne Jon Tövapupui to
he' voh, tane' ma' pe Sosoenën, ke',
e' tane' ma' manih pa napan ah?"
31 Ko te' susunön ësës he', me ro te'
vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe
Mosës, me ro te' susunön po Jiu' to
vavasoe koman e ne pan, "Ea se po'
soe ataeah, ea se keh soe pan e' to
tane' ma' manuh pe Sosoenën, ke'
soe en pan, 'Vahvapo'nih ka hikta
vaman no e Jon?' 32 Ke ea se keh
soe pan, o kikis pamëh to tane' ma'
pa te', a, a soe pamëh hikta antoen
non, suk ataeah, a napan kurus to
vaman e ne pe Jon a te' vanënën
soe." 33 Ivëh, kee piun e Ieesu', pare
soe pan, "Emöm to hikta nat nem."
Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Eö' me
to hikta se soe tavus ka no' neöm a
tasun ne eö' to te' me no', ko nonok
no' a ma kiu varih."

12

A Soe Vapipino' Va Pa Nap Hat To Matop Ne A Rak Voaën
Matiu 21:33-46, me Luk 20:9-19

1 Ke Ieesu' vavaato avoe' e non,
pare' nok a soe vapipino' to soe
suk non a ö no a ma upöm te'
susunön po Jiu', me a ö no a napan
to mimirö' vavoh ne o te' vanënën
soe, pare' soe pan, "A pah te' to nep
voh a nep voaën pe', pare' eean tavi
poan, ko een a kove', pare' vasun
a nöhsun pa koman kove', marën
a nus o hun voaën manih pa nöh
pamëh, ko u a tanu vakin marën a ö

no a te' se iho' non, pare' ut non pa
nep voaën pe'. Pare' he' en pa nep
voaën pe' manih po upöm te', kee
kiu moni' e ne manih pe', e' heh nö
varo en pa meh muhin. 2 Ko poen
no a voa' in a voaën to manot en, ke
tövaneah pa rak voaën vanö en ma'
pa te' kikiu pe' pan, e' se nö manuh
po te' varih to matop ne sih pa rak
pe'. E' to iu non pan, ee se he' na
poë ta ma te' voa' voaën va pa rak
pamëh. 3 Ivëhkëk, a napan varuh to
matop ne sih pa rak voaën pamëh,
to öt a te' pamëh pare pah ip vahat
ee pe', ko vanö akuk hah ee pe'.
4 Ivëh, ke tövaneah pa rak vanö en
ma' pa meh te' kikiu pe' manih pa
napan varih to matop ne sih pa nep
voaën pe', kee öt poë, pare navuh
hoko' ee pa pasuneah, ko pah ip
vapoet ee pe', ko vanö akuk hah ee
pe'. 5 Ke tövaneah pa rak voaën vanö
hah en ma' pa meh te' kikiu pe', kee
öt poë, pare ip vamët ee pe', ke' mët
en. Vasuksuk po' ne' to vanö kurus
en ma' pa nap kiu pe', kee nö ee
ma'. Ka napan varih to matop ne
sih pa nep voaën ip vamët ee pa ma
upöm, ee he rëp ee pa ma meh. 6 Ke
tövaneah pa rak te' varoe me ko non
a paeh a te' ro ne' se vanö, e' e koa'
koman rakah pe', ne' to iu oah non
sih poan. E' to vanö en pe' manuh
pa napan varih to matop ne sih pa
rak voaën pe'. Suk ataeah, e voe
to koman non pan a napan se ta e
ne pe sunai'eah. 7 Ivëhkëk, a napan
varih to matop ne pa nep voaën to
vavaasoe koman e ne pan, 'Iva'ih
e koa' koman pe tövaneah pa rak
voaën, ep öm, ka ip vamët ee pe',
ka ma tah varih to vaneah non pe
tamaneah, sih vaneah varu' e non
manih pea.' 8 Ivëh, kee not poë, ko
ip vamët ee pe', pare vi tavus ee na
pe' pa sinten a rak voaën pamëh."
9 Ke Ieesu' hi en po te' susun po Jiu',
pare' soe pan, "E tövaneah pa rak
voaën se po' nok vahvanih? E' se
pö' nö ma', pare' ip vamët a napan
varih to matop ne pa rak, pare' he'
varu' en po upöm te' ha? 10 Eöm
to hikta ëh pö' voh a soe va'ih to
kiun non po Puk pe Sosoenën to soe
suk voh non e Kristo, pare' soe non
pan,
'A vös va'ih no a nap ekeok to vi
tavus in,
to tavus en a vös vamomoaan
vëh to toon vakis non a iuun.
11 E Sunön to nok a vös pamëh,
ke' tavus en o toon to toon
vakis non a iuun, pare'
para' ep vamanin manih pa
mataara.' " *Sng 118:22-23*
12 Ka nap susunön po Jiu' kehkeh
öt e ne pe Ieesu'. Suk ataeah, ee to
nat e ne pe Ieesu' to sosoe vapipino'
suk e non pee. Ivëhkëk, ee to
nanaöp e ne pa napan. Ivëhpëhkëk
a nap susunön to vakëkëh ee pe
Ieesu', pare vanönö ee.

Ee To Hi E Ieesu' Pan, Ea Se Voen Ee Pa Takis Manih Pe Sisa', Ke' Ahik?

Matiu 22:15-22, me Luk 20:20-26

13 Ka ma nap susunön po Jiu'
vanö ee ma' po Parësi', me ro upöm
va po kum te' pe Hëërot, kee nö ee
ma' manih pe Ieesu' pa punö' poë
pa vaato. 14 Ka nap susunön po
Jiu', me a kën poan e Hëërot to nö
ma' manih pe Ieesu', pare soe ke
poë pan, "Apuh, eën a te' pëpënton
soe rakah, parën sosoe man, parën
hikta nat nom pa koman varoe ta
pah te', ko hikta nat nom pa soe ta
pah soe manih pa te' hikto ëhnan,
me a te' to te' me non o ëhnan.
Ahik. Manih pa soe man varoe
sih nën to vavaasis nom a napan a
soe man pe Sosoenën, eën koman
vanom nih? E' vihës e non pea
pa he' a takis manih pe Sisa', ke'
a hik?" 15 Ivëhkëk, e Ieesu' to nat
en po piuk pee, pare' soe ke raoe
pan, "Eöm pupunö' a no neo', suk
ataeah? Te' ma' öm ta pah moni'
manih peö' parom vataare voh a
neo'." 16 Kee te' ke ma' pe' po pöh
voa' moni', pare he' ee pe', ke' hi
en pee pan, "A ëhnan me o kaho'

peteh ivëh to te' non pa moni' vëh?”
Kee piun e Ieesu', pare soe pan, “Pe
Sisa'.” 17 Ke Ieesu' piun a soe pee,
pare' soe pan, “A tah to vaneah non
pe Sisa' nöm se he' e Sisa'. Ka tah
to vaneah non pe Sosoenën nöm se
he' e Sosoenën.” Kee pah töhkak
vahat ee, suk e Ieesu' to vaniu këh
en pa punö' pee.

Ee To Hi E Ieesu' Pa Mët Me A Sun Hah Pa Te'
Matiu 22:23-33, me Luk 20:27-40

18 Ko Sëdiusi, ee o kum te' to hikta
vaman ne pan a nap mët se sun
tane' hah ee manih po vapeepe, to
nö ee ma' manih pe Ieesu'. 19 Pare
soe ee pan, “Apuh, e Mosës to kiun
voh ka ra a soe to soe non pan, ‘Ta
pah te' se keh mët akuk e' hikta
vatvus ta pah koa' manih pe köövo
pe', ke kea pe' me hah e köövo amop
pe', pare' vatvus a koa' se kon a
ëhnan e kea pe'.’ 20 E' to te' non a
kën tom mahin to onöt ne a tönim
me ra pöök, ka te' a vamomoaan
vaen en, pare' te' non ko mët akuk
en, e' he hikta vatvus avoe' non ta
koa'. 21 Ke vapöök kea pe' me pet en
pe köövo pamëh, pare' mët en, e' he
hikta vatvus ta pah koa', ka vakön
nok pet va en nën. 22 Ka tönim me
ra pöök kën tom mahin poë varih
vameeme petpet voh e ne pa pah
köövo pamëh, pare hikta vatvus ta
pah koa'. Ko poen nee to mët vahik
ee, ko vasuksuk rakah ne köövo to
mët pet en. 23 Ivëh, ka amot rakah
no a nap mët se sun hah ee, ko
poen pamëh ne köövo pamëh se te'
rakah non e köövo peteh? Eën to
nat e nom, pe' to me voh non a
tönim me ra poa te', pare' te' voh
e non e köövo manot pee.” 24 Ke
Ieesu' soe ke ro Sëdiusi pan, “Eöm o
te' o nun rakah to hikta nat vavih
nem pa soe va po Puk Vapenpen,
parëm hikta nat me nem o kikis
pe Sosoenën, ivëh köm vavaato pin-
piun e nem. 25 Manih po poen
no nap mët se sun tane' hah ma'
manih po vapeepe, a napan kurus
hikta se vavaen hah ne, e'e se te' va
e ne manih po ankero' va pa vöön
va kin. 26 Ivëhkëk, manih pa soe va
pa mët me a sun hah, eöm to hikta
ëh pö' voh a soe pe Sosoenën ne
Mosës to kiun voh, o vahutët va po
si' naon sone' to ës voh. Manih po
vahutët pamëh ne Sosoenën to soe
ke Mosës pan,
‘Eö' e Sosoenën pe Abraham,
me eö' e Sosoenën pe Aësak,
me eö' e Sosoenën pe
Jekop.’ *Eks 3:6*
27 E Sosoenën to hikta te' non pan
e Sosoenën pa nap mët. Ahik. E' e
Sosoenën pa nap to'to'. A soe peöm
a nun.”

A Pah Taate' Apuh Pe Sosoenën
Matiu 22:34-40, me Luk 10:25-28

28 A pah te' vavaasis to nat i non o
Vavaasis pe Mosës to nö ma', pare'
pënton raoe to vavaato vasuka' ne,
pare' pënton en pe Ieesu' to pinpiun
vavih rakah e non pa ma soe po
Sëdiusi, ivëh, ke' hi en pe Ieesu' pan,
“A taate' taeah to te' oah non a
ma meh taate', pare' vih oah non?”
29 Ke Ieesu' piun a soe pe' pare' soe
pan, “Iva'ih a taate' vamomoaan.
‘Eöm varih a napan va Israël,
eöm se pënton.
E Sunön Sosoenën pea a paeh apuh
ro.’ *Lo 6:4-5*
30 ‘Eöm se iu rakah nem e Sunön
e Sosoenën peöm manih pa
ma kupu peöm,
me manih pa ma apeneöm,
me manih pa ma koko-
man peöm,
me manih pa ma kikis kurus
rakah peöm.’ ” *Lo 6:5*
31 “Ka vapöök taate' to te' va non
manih,
‘Eën se iu nom a meh te' vamanih
pa ö ne eën to iu hah va ka
nom.’ ” *Lev 19:18*
“Ahikta meh taate' to te' apuh non,
pare' te' oah non a poa taate'
varih.” 32 Ka te' vëh to nat non sih
pa taate', soe va in e Ieesu' manih
pan, “Apuh! A soe pën a man
rakah. E Sosoenën, e' a paeh Apuh

ro, a hikta meh. 33 Ea se iu rakah
no e Sosoenën manih pa ma kupu
pea, me manih pa ma nat pea, me
manih pa ma kikis kurus pea. Para
iu va i no upöm te' vamanih pa ö
ne ea to iu hah va ka no. Ea se
vavatet rakah no a poa taate' apuh
poë varih. E Sosoenën to iu rakah e
non pee, suk ee to apuh oah rakah
e ne pa ma he' varih nee to ësës
voh ke ne na e Sosoenën po sura'.
A poa taate' poë varih to apuh oah
e ne pa ma vu he'." 34 E Ieesu'
to pënton a te' pamëh to pinpiun
vavih e non pa soe pe', vamanih
pa te' to te' rakah me non o nat
vih, ivëh ke Ieesu' soe ke poan pan,
"Eën to hikta te' varo këh nom a
Matop Vih pe Sosoenën, a si' ö hat
kën vaman a neo', ko hop eom ma'
manih pa Matop Vih pe Sosoenën."
Ka ma upöm te' naöp ee pa hi hah e
Ieesu' ta ma meh hi.

E Ieesu' To Hi A Ma Napan, Pan E Kristo Eteh
Matiu 22:41-46, me Luk 20:41-44

35 O poen ne Ieesu' to vavaa-
sis non koman Iuun Hinhin Apuh,
pare' hi a napan a hi, pare' soe pan,
"Vahvanih ko te' vavaasis to nat i
ne o Vavaasis pe Mosës sosoe ne
sih pan, e Kristo, e' e koa' pe Devit?
36 A Tuvuh Vasio' to he' e Devit o
kokoman, ke' soe vamanih pan,

'E Sosoenën to soe ke Devit pan,
"E Kristo e Sunön pën."

'Ke Sosoenën sosoe avoe' ke non pe
Kristo pan,'

"Iho' ah manih pa papmatö peö',
ko te' nom nën ke' onöt po
poen nö' se vaho' o te' varih
to vakihat me a nom oah
manih paan a matop pën.' "
Sng 110:1

37 Moaan voh e Devit koman to soe
pan, 'E Kristo e Sunön peö'.' E
Kristo hikta te' varoe non pan e
koa' pe Devit. Ahik. E' to te' me
va i non manih pe Sunön rakah pe
Devit."

O Te' To Nat I Ne O Vavaasis Pe Mosës To Nonok Ne A Ma Taate' Hat
Matiu 23:1-36, me Luk 11:37-54; 20:45-47

38 E Ieesu' to vavaasis avoe' e non
pa napan, pare' soe pan, "Eöm se
matop rakah nem pa napan varih
to matop ne sih pa taate', e'e to
manin rakah nee a ö ne se ohop ne
a ma ohop rëërë, pare nönö vah ne,
ko iu rakah ne a napan se vaeö me
ne raoe, pare ta ne raoe manih pa
ma ö totoaan. 39 Pare iu rakah ne a
iho' pa ma ö ihiho' po te' susunön
manih pa ma koman iuun hinhin
sone'. Ee to iu suntan rakah ne sih
a iho' vovoh pa ma taëën apa'puh.
40 Ee to vavakëën ne sih o köövo
amop, pare kakaveo ne a ma moeh
tah pee. Pare pikpiuk hah a ne pa
nok a ma hin rë. Manih po poen
nee se te' po vahutët, a pap napan
poë varih se kon o kamis o pöh
apuh oah rakah."

E Köövo Arus To He' O He' Pe' Manih Pe Sosoenën
Luk 21:1-4

41 E Ieesu' to iho' vatët non
manih pa pokis vavaho' moni'
va pa Iuun Hinhin Apuh, pare'
ut non a napan to vavaho' ne a
ma moni' pee manih pa pokis, a
te' öt ö to vaho' a ma moni' peo.
42 Ka pah köövo amop arus nö ma',
pare' vaho' o si' pöök voa' moni' to
matan va ne manih pa poa toea'.
43 Ke Ieesu' vaoe unununun a ma
vamomhë pe', pare' soe ke raoe
pan, "Eö' to soe vamaman rakah
keo' peöm, e köövo amop arus vëh
to vaho' a moni' to apuh oah e
non pa ma moni' no a napan to
vavaho' ne manih pa pokis moni'
va pa Iuun Hinhin Apuh, manih
po epep pe Sosoenën. 44 Ka napan
varih to te' me ne a ma moni' peo,
to vaho' ro a ma paeh manih pa ö
vavaho' moni'. Ivëhkëk, e si' köövo
vëh to kökööt rakah non pa moni'
to vaho' vahik en pa si' moni' pe',
pare' hikta te' hah me non ta meh
marën a voen a taëën."

13

E Ieesu' To Soe Pan A Iuun Hinhin Apuh Se Takök
Matiu 24:1-2, me Luk 21:5-6

1 E Ieesu' me a ma vamomhë pe' to këh ee pa Iuun Hinhin Apuh, ka pah vamomhë pe' soe ke poan pan, "Ep këk na! Apuh, po iuun vihvih varuh nee to eok voh po vös ep vavih." 2 Ke Ieesu' piun a soe pe', pare' soe vamanih pan, "Eën to ep me e nom na pa ma iuun apa'puh varuh, ha? Ahikta pah vös to onöt non a tok pa tonun a meh. Ahik. E'e se taru kunah kurus ee ma'."

E Ieesu' To Soe Pan A Ma Punis Peo To Se Tavus Ma'
Matiu 24:3-14, me Luk 21:7-19

3 E Ieesu' to iho' non manuh pa Tope Öliv, pare' ep non na a Iuun Hinhin Apuh va Jerusalëm to te' non ma' manuh. E Pita', ke Jëmis, ke Jon, ke Ëndru', ee varoe a taana' vamomhë to nö ma' manih pe Ieesu', pare hi poë pan, 4 "Soe ka möm ah, o poen poanheh no a ma tah poë varih se tavus. Me o vëknöm taeoh se tavus momoaan ma', kemöm se ep, pamöm nat a ma tah poë varih se tavus ma'?" 5 Ke Ieesu' piun a soe pee, pare' soe ke rapoë pan, "Matop vavih nem, ta pah te' tome' piuk ka neöm. 6 A nap peo rakah se nö ma', pare popoka' ne a ëhnaneo', pare soe va ee manih pan, 'Eö' ivëh a te' pamëh', pare piuk ee pa napan. 7 Parröm koe a naöp pa ö ne eöm se pënton a ma paarak va pa ma vapus apuh, me eöm se keh pënton ta ma vaato vanövan va pa ma vapus apa'puh to tavus manuh pa ma meh muhin. A, eöm se nat nem töhkak vahat, suk ataeah, a ma tah poë varih se tavus ee ma'. Ivëhkëk, o poen no oeh vëh se hik to me' e non pa tavus ma'. 8 A napan va pa pah muhin se sun, pare vapus me ee pa napan va pa meh muhin. Ka matop vih pa pah te' sunön se sun, pare' vapus me en pa te' matop vih pa meh te' sunön. A rikrik se kö pa ma meh muhin, ko maë apuh tavus en. A ma tah poë varih se tavus momoaan vamanih pa ö ne köövo to hara' o kamis va pa ö ne' to kehkeh vahuh non.

9 Eöm koman se matop vavih nem, a napan se öt a neöm, ko vaho' ee peöm po vahutët, ko ip ee peöm manih koman a ma iuun hinhin sone' pee. Eöm se sun em po vahutët matëëro te' apa'puh va pa kaman, me ro te' susunön. Suk eöm to vaman, parröm vavatet a nem neo', parröm vatvus a Soe Vih peö' manih pee. 10 A ma napan kurus va po oeh vëh se pënton a te' vëh to vatvus momoaan voh a Soe Vih peö'. Ka amot no a ma tah poë varih se tavus po' ma'. 11 Ee se vate' e peöm po vahutët, suk a ö ne eöm to vaman a no neo'. Eöm se nat nem nanaöp nem, parröm koe a karë vovoh ataeah nom se soe. Ahik. A ma soe kurus ne Sosoenën se he' vëhö' rakah en peöm, köm soe tavus em. Suk ataeah, e' to hikta te' non pan, eöm koman ivarih se vavatvus nem a ma soe poë varih. Ahik. A Tuvuh Vasio' ivëh se vatvus a soe pamëh. 12 O te' se he' mët ee pa ma kea pee manih pa nap hat, kee ip vamët ee pee. Ka kën taman se nok va ee nën manih pa ma koa' pee. Ka ma koa' pee se hat ke ne pa ma tamëëre me ra ma sinëëre, pare ip vamët ee pee. 13 A napan se heve ov e ne peöm, suk eöm to vaman, parröm vavatet a nem neo'. Ivëhkëk, o te' varih to te' vakis ne pa te' a ma punis, pare öök na po poen no o oeh se hik, e Sosoenën se hehe en pee.

A Punö' Hat Rakah Se Tavus
Matiu 24:15-28, me Luk 21:20-24

14 E Ieesu' to vavaato avoe' e non, pare' soe pet en pan, "Eöm se ep a Tah A Pah Hat rakah to sun non pa iuun pe Sosoenën." Ka te' to ëhëh non a soe, e' se maaka vavih rakah non a pusun in a soe pamëh. Ivëh, ka napan varih to te' ne manih pa muhin va Jiutia' ee se rusin ee manuh pa moeh totope. 15 Ka te'

vëh to tok non tonun a iuun pe',
e' to hikta onöt non a kunah ma',
ko ho koman iuun pe', pare' kokon
ma' a ma tah pe'. 16 Ka te' vëh to te'
non pa rak pe', e' to hikta onöt non
a tapiun vos hah iuun pa kon ohop
rë pe'. 17 Varenan rakah po köövo
kikiuk, me ro köövo varih to vasisi'
ne o koa' sosone' manih po poen
pamëh. 18 Eöm se hinhin vakis nem
manuh pe Sosoenën, ka tah pamëh
sih nat non tavus pa tëëm tuvuh.
19 Suk manih po poen pamëh a pu-
nis apuh rakah se tavus. Taneo
non po poen ne Sosoenën to nok
a ma moeh tah kurus, pare' öök
non ma' manih kuru, o vu punis
to matan va non manih to hikta
tavus avoe' voh non. Pare' hikta
se tavus amot non. 20 Ivëhkëk, e
Sunön se keh hikta vakökööt voh
a ma poen va pa ma punis poë
varih, a napan kurus se ro vahik
voh ee. Ivëhkëk, e Sosoenën to ko-
man non a napan varih to vaman
ne e Ieesu', ne' to vate' voh, ivëh,
ne' to vakökööt suk voh pa ma poen
poë varih. 21 Ivëh, ko poen pamëh
no ta pah te' se keh soe ka neöm
pan, 'Ep öm, e' e Kristo, e' ivëh to
te' non manih! Ke', ep öm e' ivöh
to te' non manuh.' Koe rakah a
vaman eah. 22 O Kristo vapikpiuk,
me ro te' vanënën soe vapikpiuk se
tavus ma', pare vatvus a ma kiu
apa'puh me a ma tah vatoksean. Ee
to hikta onöt ne a nok a ma tah poë
varih manih pa napan ne Sosoenën
to soe a ö ne' se kon hah raoe. Ee
se piuk vahok ee pa napan. 23 Ivëh,
köm se matop vavih nem, eö' to
kömköm vovoh voh eo' peöm pa ma
punis poë varih se tavus amot ee
ma'.

A Nö Hah Ma' Pe Koa' Te' Pa Napan Kurus
Matiu 24:29-31, me Luk 21:25-28

24 "Ivëhkëk, a ma hat poë varih se
hik ee,
'A potan se popoen,
ka sivö hikta se paapa non.
25 O vesun se vu'vu' tane' ee ma'
akis.
Ko kikis vöh akis se panih,
ko takö ee.' " *Ais 13:10; 34:4*
26 Ko poen pamëh no a napan
se ep a neo' E Koa' Te' Pa Napan
Kurus se nö me ma' o maaka me
o kikis apuh manih pa koman a
unöh. 27 Eö' se vanö ma' o ankero'
peö', kee nö ma', pare' unununun a
ma napan varih ne' to kon voh va-
manih pa ma te' pe'. E' se unununun
tane' ma' raoe manuh po taana' ö
noton in a ö no akis me o oeh to
aton ne.

O Poen Va Pa Nö Pe'
Matiu 24:32-35, me Luk 21:29-33

28 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pet en pan, "Eöm se kon
tane' o vavaasis manih po naon fik.
A ma pean se keh koos ma', pare
pau vavoon hah ma', a, köm nat em
po poen no a potan se pa, to taneo
en. 29 Ke' te' akuk va kov e non
manih pan, o poen ne eöm se ep in
a ma tah poë varih se tavus, eöm se
nat em o poen hah peö' e Koa' Te'
Pa Napan Kurus to öök vatët en ma'
manih po hopa'. 30 Eö' to soe va-
man rakah ka neöm. A ma napan
va kuru to hikta se mët vahik ne, ka
ma tah poë varih se tavus ee ma'.
31 A akis me o oeh se hik ee, ivëhkëk,
a soe peö' to hikta se hik non, e' se
te' tamoaan e non."

A Hikta Pah Te' To Nat Non Po Poen Me A Aoa' Ne Ieesu' Se Hah Ma'
Matiu 24:36-44

32 "Ivëh, ka hikta pah te' to nat
non, po poen me a aoa' ne eö' to
sosoe suk no'. O ankero' va pa vöön
va kin, me eö' e koa' pe Sosoenën,
emöm to hikta nat nem po poen
ne eö' se hah ma', e Tamön varoe
to nat non. 33 Eöm se te' vamatop
nem, suk ataeah, eöm to hikta nat
nem po poen me a aoa' poanheh ne
eö' e Sunön peöm Ieesu' Kristo se
hah ma'." 34 E' se te' va e non manih
pa pah te' to këh a vöön pe', ko nö
varo en pa vavih. E' to këh a ma
te' kikiu pe' to matop ne a ma tah
pe'. Pare' ki vakëkëh ken pee pa ma

kiu, ko soe ke a te' vëh to ut non po
hopa', pan e' se ut vavih non, suk e'
se hah en ma'.
35 "Ivëh, köm se ut vavih nem,
ko te' vamatop nem, suk eöm to
hikta nat nem po poen poanheh ne
eö' se hah ma' vamanih pa ö ne
tövaneah pa iuun se hah va ma'. Eö'
tome' nö eo' ma' pa popoen, ke' pa
topnin poen, ke' pa tö pe toa', ke'
pa pöstakah, eöm to hikta nat nem.
36 E' to hat non, peö' tome' vëvëhö'
hah ma', ko vöhkak a neöm to koroh
avoe' e nem. 37 A soe va'ih ne eö' to
soe ka neöm, eö' to soe kurus rakah
keo' peöm a napan, pan eöm se te'
vamatop nem, ko ut vavih nem."

14

A Nap Apa'puh To Soe A Ö Nee Se Ip Vamët E Ieesu'

Matiu 26:1-5, me Luk 22:1-2, me Jon 11:45-53

1 O pöök poen to me' avoe' e ne ko
Poen Vapenpen va pa Taëën Hikto
Is, me o poen va pa Taëën Apuh e' o
Pasova' se tavus en. O te' susunön
ësës he', me ro te' vavaasis to nat
i ne o Vavaasis pe Mosës to vavaiu
vah këh e ne ta hanan nee se öt
vakoaan vah va in e Ieesu', pare ip
vamët poë. 2 Ee to soe pan, "Ea se
nat no nok vamanih, e' hikta te' vih
non pa ö ne ea se öt e Ieesu' manih
komön a ma poen va po Pasova' pa
ö ne ea to vatötönun no pa Taëën
Apuh pamëh. Suk ataeah, a nap
peo varih tome' ep a tah na to nok,
pare kunkuin ee po to vapus, ko
vapus me ee pea."

E Köövo To Uh A Pasun E Ieesu' Po Vanom

Matiu 26:6-13, me Jon 12:1-8

3 E Ieesu' to nö en manuh pa vöön
va Bëtani', pare' tavus en pa iuun pe
Saëmon, e Saëmon pamëh to te' me
voh non a mët vëh a töpa'. E Ieesu'
to ënëën va'peh me non o upöm te',
ka köövo te' ma' o vanom o pöh
voen va'puh rakah, pare' te' non po
puto nee to nok voh pa vös nee to
popoka' ne a arapasta, e köövo to
kon o vanom, pare' puit ko ko'ko'
en pe' manih pa pasun e Ieesu'. 4 E'
to nok vamanih marën a vasunön e
Ieesu'. Ivëhkëk, o upöm te' to te' ne
nën to ep a tah va'ih, pare pah heve
ee, ko vavasoe koman e ne pan,
"Vahvanih ke köövo ko' vakit akuk
o vanom vëh? 5 E' to vih non pea se
vavoen o vanom pamëh, para kon
a 300 voa' moni', para he' a moni'
pamëh manih pa nap arus."

A Ma Upöm Vamomhë Pe Ieesu' To Pah Heve Ov Ee Pe Köövo

6 Ivëh, ke Ieesu' soe ke raoe pan,
"Koe öm eah, eöm vatamak suk eah
ataeah? E' to nok vu ka neo' a tah to
parin a vih vörep. 7 A ma tamoaan
no te' arus se te' va'peh me e ne
peöm, ne eöm se vava'aus tamoaan
e nem pee. Ivëhkëk, eö' hikta se te'
tamoaan me a no' neöm. 8 A tah
ne' to onöt non a nok, ne' to nok
vahik vur en pe' manih peö', e' to
uh a neo' po vanom, to soe va non
manih pan, e' to vamatop non a ö
nö' se mët, kee pe ee peö'. 9 Eö'
to soe vamaman rakah keo' peöm,
manih po oeh avoes no a napan
se keh vavatvus ne a Soe Vih pe
Sosoenën. Ee se vavasoe suk vavi'
e ne pa tah ne köövo vëh to nok
manih peö', ka napan sih koman
hah ne poë."

E Jiutas A Te' Va Iskariot To Soe Vaman En Pa Ö Ne' Se He' E Ieesu' Manih Po Te' Susunön

Matiu 26:14-16, me Luk 22:3-6

10 Manih po poen pamëh ne Jiu-
tas Iskariot, e' a paeh va pa havun
me ra poa vamomhë pe Ieesu', to
nö en manuh po te' susunön ësës
he'. E' to kehkeh vikuh non e Ieesu'
manih pee. 11 O te' susunön ësës
he', me ro te' vavaasis to nat i ne
o Vavaasis pe Mosës, ee to pënton
a soe va'ih, pare pah vaeö suntan
rakah ee. Ko nok ee pa soe vaman
pee pa ö nee se he' poë ta ma moni'.
Ivëh, ke Jiutas iu vah këh e non
ta hanan ne' se vikuh vah va in e
Ieesu'.

E Ieesu' To Vaëën Me Ra Ma Vamomhë Pe' Pa Taëën Apuh Va Po Pasova'
Matiu 26:17-25, me Luk 22:7-14; 22:21-23, me Jon 13:21-30

12 O poen vamomoaan in a Taëën
Apuh va pa Taëën Hikto Is va po
Pasova' to tavus en, manih po poen
pamëh nee to ipip a ma sone' sipsip
ov in a Taëën Apuh va po Pasova'.
Ka ma vamomhë pe Ieesu' hi ee
pe' pan, "Eën iu nom a ö nemöm
se vamatop ma' a Taëën Apuh va
po Pasova' nih?" 13 Ke Ieesu' vanö
en pa poa vamomhë pe', pare' soe
ke rapoë pan, "Eöm pom se nö ko
vos manuh Jerusalëm, paröm taum
a pah te' to te'te' nö non a ruen to
te' non pa nöh. E' se vatatan me
a neöm, köm vatet eah. 14 Manuh
pa iuun ne' to ho, eöm soe va in
e tövaneah pa iuun pamëh manih
pan, 'E Apuh to ihi no ma' oah pan,
a piprom poanheh neö' se vaënëën
va'peh me a ma vamomhë peö' a
Taëën Apuh va po Pasova'?' 15 Ka
te' pamëh se vataare en peöm pom
pa piprom apuh vöh kin to te' me
non a pok ënëën, me a ma ö ihiho'
to te' vamatop keon e non. Köm
vamatop ma' a taëën pea manih pa
piprom apuh pamëh."

16 Ko vamomhë vos ee manuh
Jerusalëm, pare taum ee pa ma tah
vamanih pa ö ne Ieesu' to soe a ma',
ko vamatop ee pa Taëën Apuh va
po Pasova'. 17 A muhin to matan-
poen vahik en, ke Ieesu' nö va'peh
me en ma' pa havun me ra poa va-
momhë pe'. Kee ho ee koman iuun,
pare taum e pa piprom nee se ëën
a Taëën Apuh va po Pasova'. 18 Ee
to iho' ee manih pa ma ö ihiho',
pare ënëën po' e ne, ke Ieesu' soe
ke rapoë pan, "Eö' to soe vaman
rakah keo' peöm, a paeh koman va
peöm varih o vamomhë peö' ivëh
se vikuh ka neo' manih pa napan
varih to hat ov a no neo', a te'
pamëh to ënëën va'peh me e non
peö' manih." 19 A soe va'ih to vata-
mak rakah en pa ma vamomhë pe',
kee taneo ee pa hi papaeh poë pan,
"Eö' pö', ha?" 20 Ke Ieesu' soe ke
rapoë pan, "E' to te' non a paeh
va peöm varih a havun me a poa
vamomhë koman peö'. A te' pamëh
to se pët vaho' hop va'peh me a
neo' a ö taëën manuh pa koman
a tis. 21 Oman, eö' e Koa' Te' Pa
Napan Kurus se mët eo', vamanih
pa ö no Puk Vapenpen to soe va
non. Ivëhkëk, varenan rakah pa te'
vëh to vikuh ka neo' po te' varih to
hat ov a no neo' sih. E' to vih non
pa ö no e sinan a te' pamëh se hikta
vahuh voh poan."

E Ieesu' To Vaëën Me A Ma Vamomhë Pe'
Matiu 26:26-30, me Luk 22:15-20, me 1 Körin 11:23-25

22 O poen nee to ënëën ne, ke
Ieesu' kon a ö taëën, pare' hin na
e Sosoenën, ko soe vavihvih ke na
eah, pare' kök a ö taëën pamëh, ko
ki vakëkëh ken po vamomhë pe',
pare' soe ke rapoë pan, "Kon öm a
ö taëën vëh. A ö taëën va'ih e' a
sionineo'." 23 Pare' kon pet en na
pa kap voaën, pare' soe vavihvih
ke na e Sosoenën, pare' he' raoe,
kee kaak kurus tane' ee manih pa
kap pe'. 24 Ke Ieesu' soe ke rapoë
pan, "E' iva'ih o era' peö', o era'
pamëh to vataare non o vatom-
poan voon, o era' pamëh se tako'
marën a voen hah a neöm a ma
napan kurus. 25 Eö' to soe vama-
man rakah keo' peöm, eö' to hikta
onöt no' a kaak hah o voaën va'ih,
ke' onöt rakah non po poen ne eö'
se kaak o voaën voon manuh pa
Matop Vih pe Sosoenën." 26 Kee
nok o vaëhëh, ko no ee Tope Öliv.

E Ieesu' To Soe A Ö Ne Pita' Se He' Tonun Poan
Matiu 26:31-35, me Luk 22:31-34, me Jon 13:36-38

27 Ke Ieesu' soe ke rapoë pan,
"Eöm kurus se rusin këh em peö',
suk ataeah, manih pa soe pe
Sosoenën, no a te' vanënën soe vëh

e Sakarias to kiun vavoh manih pan,
‘E Sosoenën se ip vamët en pa te'
utut sipsip,
ko sipsip se rusin vakëkëh ee.’
Sek 13:7
28 Ivëhkëk, eö' se sun tane' hah po
vapeepe, parö' vovoh keo' peöm
manuh Galili'.”
29 Ivëh, ke Pita' soe ke Ieesu' pan,
“Eö' to hikta onöt rakah no' a rusin
këh oah vamanih pa ö no upöm va-
momhë pën se keh rusin këh oah.”
30 Ke Ieesu' soe ke Pita' pan, “Nös
pa popoen e toa' oete' se me' avoe'
e non pa poa tö, eën se kukön soe
eom pan, eën to hikta nat nom
peö'.” 31 Ivëh, ke Pita' soe vakis en
pan, “Oman rakah, eö' hikta onöt
rakah no' a soe vamanih pan, ‘Eö'
to hikta nat no' pën.’ E' to onöt e
non pa napan se ip vamët ee peö',
kö' mët va'peh me eo' pën.” Ka ma
upöm vamomhë pe' pët soe va ee
ën.

E Ieesu' To Hinhin Non Manih Gëtsëmani'
Matiu 26:36-46, me Luk 22:39-46

32 Ke Ieesu' me ra ma vamomhë
pe' tavus ee manuh pa ö muhin
va Gëtsëmani', ke Ieesu' soe ke ra
ma vamomhë pe' pan, “Iho' nem
manih. Kö' nö, ko hin.” 33 Ke Ieesu'
me en pe Pita', ke Jëmis ke Jon,
kee nö va'peh ee, ko kokoman pe
Ieesu' punis rakah en. 34 Ke Ieesu'
soe ke ra kukön vamomhë pe' pan,
“O kupu peö' to puh rakah non po
tamak, kö' hara' ke no' pan eö' se
mët eo'. Te' nem manih, ko hinhin
nem.” 35 Ke' nö a si' ö, pare' vu' po
oeh, ko hinhin non na e Tamaneah
Sosoenën, pare' soe vamanih pan,
e' se non iu non, ka punis vëh, oah
en pe'. 36 E' to hinhin va non manih
pan, “Aba, Tamaneo', a ma tah ku-
rus nën to onöt e nom pa nok, eö' to
iu no' a ö ne eën se kon këh a neo'
po kamis vëh. Ivëhkëk, Tamön eën
se nat nom suk o iu peö', ahik, eën
se vatet varoe o iu koman pën.”
37 Ke Ieesu' tane' hah ma' pa ö
ne' to hinhin non, pare' ep in a
ma vamomhë pe' to koroh, pare'
soe ke Pita' pan, “Saëmon, eën a
koroh oh? Eën hikta onöt rakah
ko nom a ut pa ta pah aoa', ha?”
38 E' to soe ken pa kukön vamomhë
pe' pan, “Ut nem, paröm hinhin
nem, eöm tome' ku' em pa ö no
a punö' se tavus a neöm. O apen
to iu e non pa vatet a ma taate'
vih, ivëhkëk, o sionin to susunë e
non pa vatet.” 39 Ke Ieesu' hah
en, pare' vapöök hin en. 40 E' to
hah tane' ma' pa hin, pare' nö en
manuh pa ma vamomhë pe'. Pare'
taum raoe to koroh ne, suk ee to
mët rakah ee po mamaasoe. Ee to
hikta nat ne pataeah nee se soe ke
Ieesu'. 41 Vasuksuk po' ne Ieesu' to
vakön hah en ma' manih pa kukön
vamomhë pe', pare' soe ke rapoë
pan, “Eöm koroh vavuriah avoe' e
nem, ha? Onöt en! Ep këk öm, o
poen peö' to tavus en no a napan
se he' ee peö' e Koa' Te' Pa Napan
Kurus manih pa koreera nap hat.
42 Sun öm, ka nö ee. A te' vëh to
vikuh a neo' to nö en ma' pa öt a
neo'.”

E Jiutas To He' E Ieesu' Pa Koreero Te' To Vakihat Me Ne Poë
Matiu 26:47-56, me Luk 22:47-53, me Jon 18:3-12

43 E Ieesu' to vavaato avoe' e
non, ke Jiutas a paeh va pa ma va-
momhë pe' öök en ma'. E' to me ma'
a nap peo rakah to pët öt nö ne ma'
a ma rapis rë, me a ma tanaon. O te'
sunön ësës he', me ro te' vavaasis to
nat i ne o Vavaasis pe Mosës, me ra
ma te' susunön po Jiu', to vanö ma'
raoe. 44 Ke Jiutas a te' vëh to vikuh
in e Ieesu' pa koreera nap hat, to
he' ma' o vëknöm manih pa napan
pan, “A te' vëh, nö' se keh uma'
eah, e' kuru a te' pamëh, söm öt
eah.” 45 Ke Jiutas öök ma', pare' nö
vëvëhö' en manuh pe Ieesu', pare'
soe pan, “Apuh!” Pare' uma' en pe'.
46 Ka nap hat nat ee pe' e Ieesu', ko

nö ma', pare öt ee pe', ko nohnoh
ee pe'. 47 Ivëhkëk, e Pita' a paeh
va pa kukön te' varih to sun vatët
ne pe Ieesu' to rëh tane' o rapis rë
pa ö pepet pe', ko moes kurus en
pa tenan a te' kikiu pa Te' Susun
po Te' Ësës He'. 48 Ke Ieesu' hi en
pee pan, "Eöm nö ma' pa öt a neo',
parom te' em ma' pa ma rapis rëërë,
me a ma tanaon ke pan eö' a te'
kakaveo, toh? 49 A ma poen kurus
ne eö' to te' me voh a no' neöm,
parö' vavaasis a no' neöm koman
a Iuun Hinhin Apuh, köm hikta öt
po' voh a neo' nën, toh? Ivëh, ka soe
va po Puk Vapenpen puh en" 50 Ka
ma vamomhë pe Ieesu' rusin këh
ee pe'. 51 Ka pah te' seka' to rara
non o rara kakaare to suksuk nö
non e Ieesu', kee kehkeh öt ne poë,
ivëhkëk, ee to öt varoe ee po rara
pe', 52 ke' rusin pehpeah en, ko këh
en po rara pe'.

E Ieesu' To Sun Po Vahutët Manih Pa Matëëro Kum Te' Susunön Po Jiu'

Matiu 26:57-68, me Luk 22:54-55; 22:63-71, me Jon 18:13-14; 18:19-24

53 Ka nap hat me ee pe Ieesu'
manuh pa iuun pa Te' Susun po
Te' Ësës He', manih pa iuun pamëh
no te' susunön ësës he', me o te'
susunön po Jiu', me ro te' vavaasis
to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, to
te' tönun e ne nën. 54 Ke Pita' suksuk
amot nö e non ma' pa napan to
meeme nö ne e Ieesu'. E' to nö,
pare' te' e non pa havin in a iuun
pa Te' Susun po Te' Ësës He', pare'
iho' va'peh me e non po te' utut,
ko ma'kis e non po sura'. 55 Ko
te' susunön ësës he', me ro Kum
Te' Susunön po Jiu' vaoe ee na pa
ma meh te', kee nö ee ma', pare
vava'aus ee pa vatvus a ma tah ne
Ieesu' to nok voh. Suk ee to kehkeh
taum ne ta hanan nee se ip vamët
koe vah va in poë. Ivëhkëk, e'e to
hikta taum ta pah hat manih pe
Ieesu'. 56 A nap peo rakah to pët
he' ma' a ma vahutët piuk manih
pe Ieesu', ivëhkëk, a ma vahutët pee
to hikta te' man ne, pare nun. 57 Ka
ma upöm te' sun, pare soe a ma soe
piuk manih pe Ieesu', pare soe pan,
58 "Emöm to pënton voh nem eah to
soe pan, 'Eö' se mirö' eo' pa Iuun
Hinhin Apuh vëh no a napan to eok
voh pa ma koreere, ko murin in o
kukön poen, eö' se eok hah a meh
Iuun Hinhin Apuh na to hikta onöt
no a eok pa koreera.' " 59 Ivëhkëk,
a ma vahutët nee to poka' e Ieesu'
to hikta te' man rakah ne. 60 Ka Te'
Susun po Te' Ësës He' sun manih
pa matëëre kurus pare' hi e Ieesu'
pan, "Eën hikta pinpiun suk nom a
ma soe varih ataeah no a napan to
popoka' a nom oah?" 61 Ivëhkëk, e
Ieesu' to te' vasup e non, pare' hikta
soe ta pah tah. Ka Te' Susun po
Te' Ësës He' hi hah en pe' pan, "Eën
kov e Kristo e Koa' pe Sosoenën vëh
na to kë no sih a ëhnaneah, ha?"
62 Ke Ieesu' soe pan, "Eö' kuru ivëh.
Amot nöm se ep ka neo' e Koa' Te'
Pa Napan Kurus to se iho' no' pa
papmatö pe Sosoenën a Kikis Vi.
Parö' nö va'peh me ma' a unöh va
akis." 63 Ka Te' Susun po Te' Ësës
He' sisi en po ohop pe', pare' soe
pan, "Ea hikta se vaiu hah no ta ma
meh te' se vatvus ma' ta ma meh
soe. 64 Suk ataeah, eöm to pënton
koman e nem pe' to sosoe o'oah
e non pe Sosoenën. O kokoman
taeah po' nöm to te' me nem?" Ee
kurus to pët soe vaonöt ee, pare soe
pan, "E' to te' me e non pa hat, ko se
mët en." 65 Ka ma upöm pee taneo
ee pa teteo e Ieesu', pare nohpip ee
pa mataneah po rara, ko töstös ee
pe', pare hi poë pan, "Poka' oon voh
ah, eteh to tös a oah?" Ko te' utut
me poë, pare tatapan ee pe'.

E Pita' To Soe Pan E' To Hikta Nat Non Pe Ieesu'

Matiu 26:69-75, me Luk 22:56-62, me Jon 18:15-18; 18:25-27

66 Manih po poen avoe' pamëh ne
Pita' to iho' non manuh vakunah
koman a eean, ka pah köövo kikiu

po Te' Susun po Te' Ësës He' nö
ma'. 67 E köövo pamëh to ep e Pita'
to ma'kis non po sura', pare' ves
rakah non pa matan e Pita', pare'
soe pan, "Eën me po' to te' va'peh
me voh nom e Ieesu' va Nasarët
toh?" 68 Ivëhkëk, e Pita' to vonih
en, pare' soe pan, "Eö' to hikta nat
no', parö' hikta maaka no' pa tah
nën to vavaato suk nom." E' to
piun va nën, pare' tavus koe en po
hopa', ka varu' rakah vakomanih
no a pah toa' oete' to to tötö en.
69 Ke köövo kikiu pamëh ep poan,
pare' soe ke ra napan to sun vatët
ne pan, "A te' vëh, e' a meh va pee."
70 Ivëhkëk, e Pita' to soe hahah kov
en pan, "Ahik." Ka meh si' ö oah
en, ka napan varih to sun vatët ne
pe Pita' soe ee pan, "O pöh man
rakah, eën a meh va pee, eën hikta
se vonih nom, suk ataeah, eën a
te' va Galili'." 71 Ivëhkëk, e Pita'
to vonih vakis rakah en, pare' soe
pan, "Oman rakah, e Sosoenën se
vakmis en peö' pa ö ne eö' se keh
hikta sosoe no', oman! Eö' to hikta
nat no' pa te' vëh nöm to vavaasoe
suk nem!" 72 Ka varu' vakomanih
ne toa' oete' to vapöök tö en, ke
Pita' koman hah po' en pa ö ne
Ieesu' to soe vavoh ke poan pan,
"Vamomoaan in a ö ne toa' oete' se
me' avoe' e non pa poa tö. Eën se
kukön soe eom pan, eën to hikta nat
nom peö'. Ke Pita' vamösru, pare'
ook en, e' to koman hah o piuk pe',
pare' pah tamak en.

15

Ee To Me E Pe Ieesu' Manuh Pe Paëlat E Susun Pa Kaman Va Room
Matiu 27:1-2; 27:11-14, me Luk 23:1-5, me Jon 18:28-38

1 Pa pöstakah rakah no o te'
susunön ësës he', me ro te' susunön
po Jiu', me ro te' vavaasis to nat i ne
o Vavaasis pe Mosës, to vatötönun
me o Kum Te' Susunön po Jiu'. Ee to
nohnoh poë, pare me e pe' manuh
pe Paëlat. 2 Ke Paëlat hi en pe' pan,
"Eën kov e sunön po Jiu', ha?" Ke
Ieesu' piun a soe pe', pare' soe pan,
"Eën koman to soe va eom nën."
3 Ko te' susunön ësës he' poka' poë
pa ma soe peo. 4 Ivëh, ke Paëlat hi
hahha kov en pe' pan, "Eën hikta
pinpiun nom ta pah soe toh? Ep e
nom oh, ee to vateen e pën pa ma
vu soe." 5 Ivëhkëk, e Ieesu' to hikta
piun ta pah soe. Ivëh, ke Paëlat pah
toksean rakah en.

E Paëlat To Soe Kee Ni Ee Pe Ieesu' Pa Kuruse
Matiu 27:15-26, me Luk 23:13-25, me Jon 18:38-40; 19:1-16

6 Pa ma kirismas kurus manih
pa Taëën Apuh va po Pasova', ne
Paëlat to vavatvus tane' hah non
sih a pah te' manih pa nohnoh, pa
ö no a napan se hin poë. 7 Manih
pa ma poen poë varih nee to vaho'
voh a ma pah te' manih pa nohnoh.
Suk ataeah, a ma te' poë varih to
kunkuin voh o vapus, kee vapus
me a kaman va Rom, ko ip vamët
rakah ee pa ma pah te' va Room.
Ka paeh va pa napan poë varih to
kunkuin o vapus ivëh, e Barabas.
8 A nap peo to tavus ma', pare taneo
ee pa hin e Paëlat pan, e' se nok
vamanih pa ö ne' to nonok moaan
vavoh non manih pee. E' to va-
vatvus tane' voh non sih a ma pah
te' manih pa nohnoh. 9 Ke Paëlat
hi en pee pan, "Eöm iu nem a ö ne
eö' se vatvus nös e sunön po Jiu',
ha?" 10 E Paëlat to soe vamanih,
suk e' to nat e non po te' susunön
ësës he' to puhio' ne e Ieesu', ivëh,
nee to vaho' suk ma' poë manih pa
koreneah. 11 Ivëhkëk, o te' susunön
ësës he' to kunkuin e ne pa ma
kokoman pa napan, pan e Paëlat se
vahah ke ma' raoe e Barabas, ke
Ieesu' mët varoe. 12 Ke Paëlat hi
hah en pee pan, "Keö' se po' nok
ataeah manih pa te' vëh ne eöm to
popoka' nem eah e sunön po Jiu'?"
13 Ka napan taoa ma', pare pët soe
ma' pan, "Ni öm eah pa kuruse."
14 Ke Paëlat hi hah en pee pan, "Suk
ataeah, a hat taeah ne' to nok?"
Ivëhkëk, a napan to taoa suntan

rakah ee ko soe ke Paëlat pan, “Ni
öm eah pa kuruse.” 15 E Paëlat
to kehkeh vamanman vah non a
napan, ivëh, ke' vanö to'to' hah en
ma' pe Barabas. Ivëhkëk, e' to he' e
Ieesu' manih pa nap vëvënsun, pan
ee se rëp poë po uris rëprëp te', pare
ni poë pa kuruse.

A Nap Vëvënsun To Kö E Ieesu'
Matiu 27:27-31, me Jon 19:2-3

16 Ka nap vëvënsun me ho ee
pe Ieesu' manuh pa ö vavahutët
manuh pa iuun pa kaman, pare
vaoe unununun na a ma meh pee, kee
tönun ee ma'. 17 Pare ohop ee pe
Ieesu' po ohop rë erera', pare nok o
uvan po uris to'to', ko uvan ee pe'.
Ee to nok va nën marën a hinën in
poë, vamanih pe' e sunön. 18 Pare
taneo ee pa vaeö me a kë vapikpiuk
poë, ee to soe pan, “Potan avih
Sunön po Jiu'.” 19 Ee to navuh ee
pa pasuneah po toknon. Pare teteo
poë, pare vatokon, ko vavövöne' in
poë. 20 Kee vahik kö poë, pare ihan
këh poë o ohop rë erera' vëh nee to
ohop moaan vu poë, pare ohop hah
ee pe' po ohop koman pe', ko me
ee pe' pan ee se ni poë manih pa
kuruse.

Ee To Vahan E Ieesu' Manih Pa Kuruse
Matiu 27:32-44, me Luk 23:26-43, me Jon 19:17-27

21 Manuh hanan nee to akeh a
pah te' va Saërini' to vovos nö non
Jerusalëm, to tane' ma' muhin, a
ëhnaneah e Saëmon e' e taman, ere
Alëksanta', pen e Rufus. Ka nap
vëvënsun ep poë, pare toon vakis
rakah ee pe' pan e' se te' va'aus
e Ieesu' pa kuruse. 22 Kee me ee
pe Ieesu' manuh pa tope nee to
popoka' ne a Gölgöta', a pusun in a
ö soe pamëh to soe va non manih
pan, “A ö no a ma kaho' te' to pet
ne.” 23 Manuh nën nee to kehkeh
vakaak ne e Ieesu' po voaën nee to
hovën pa ëto' vatö kamis, Ivëhkëk,
e Ieesu' to hikta kaak a ëto' pamëh.
24 Ee to vahan ee pe Ieesu' pa ku-
ruse, pare ki vakëkëh a ma ohop
pe' manih topniire, pare vi a saatu',
ko ut ne peteh ivëh se kon a ma
papaeh va pa ma ohop pe'. 25 Pa
9 kirök pa pöstakah, nee to ni ee pe
Ieesu' pa kuruse. 26 Ka manuh kin
pa pasun in a kuruse ne Paëlat to
kiun a soe to vataare non ataeah
nee to vate' suk voh poë pa hat. E'
to kiun vavoh manih pan, “IVA'IH
A TE' SUNÖN PO JIU'.” 27 Manih
pa havin e Ieesu' nee to ni a meh
poa te' kakaveo, a paeh to han ke
non pa papmatö, ka meh han ke
non pa papkiruk pe Ieesu'. 28 Ke'
a tah pamëh to vapuh en pa pah
soe va po Puk Vapenpen, ke' tavus
vaman en. Ka soe pamëh, to te' va
non manih pan, “Ee to ëh va'peh
me e Ieesu' pa nap hat.” 29 Ka
napan to vaoah ne, pare vavövöne'
ne poë, ko vaviivi pasun, pare soe
pan, “Hahah! Eën kov ivëh to sosoe
voh nom pan, eën se kök a Iuun
Hinhin Apuh, parën eok hah eom
pe' po kukön poen ro, ha? 30 Varu'
rakah vakomanih sën këh kunah
ma' a kuruse parën va'aus koman
hah eo.” 31 O te' susunön ësës he',
me ro te' vavaasis to nat i ne o
Vavaasis pe Mosës, to vavövöne' e
ne pe Ieesu', pare vavaasoe aven e
ne pan, “E' to vava'aus voh non o
upöm te', ivëhkëk, e' to hikta onöt
non a va'aus koman hah ea. 32 Ka
ep voh no pe Kristo vëh e sunön
pa napan va Israël, kuru ne' se këh
kunah ma' a kuruse, ka ep, para
vaman po' eah.” A poa te' kakaveo
varih nee to ni sinten a te' kuruse
pe Ieesu'. Ee me to vavövöne' e ne
pe'.

E Ieesu' To Mët En
Matiu 27:45-56, me Luk 23:44-49, me Jon 19:28-30

33 Pa topnin potan pa 12 kirök
no a popoen to kopös avoes en
pa muhin, ko hik pa 3 kirök pa
matanpoen. 34 Pa 3 kirök ne Ieesu'
to tötö suntan rakah va en manih

pan, “Eloi, Eloi, rama sapaktani?”
E' to sosoe va non manih pan,
“Sosoenën peö', Sosoenën peö', eën
varakah ka neo' toh?” 35 Ka na-
pan to sun vatët ne manih pa ö
ne Ieesu' to han non to pënton a
ö ne' sosoe va non, pare soe pan,
“E' to vavaoe non e Elaëja' pan e'
se va'aus poan.” 36 Ka pah te'
vavaveo, pare' vaho' na ta tah rö
ötöt ruen manih po vinika', pare'
vakapis poan po noton a tanaon,
pare' he' e Ieesu', pan e' se kaak,
ka te' pamëh soe en pan, “Anoeh
voh, ka ep voh no, e Elaëja' se pö'
ihan en pe' ke' këh kunah en ma' pa
kuruse, ke' ahik.” 37 Ke Ieesu' pah
tötö suntan en, ka apeneah këh en
pe', ke' mët en. 38 Ko rara vëh to han
non koman a Iuun Hinhin Apuh
tasi tane' ma' manuh po pasun,
pare' öök en manih po kusin, pare'
tavus en a poa tan. 39 Ke susun
pa nap vëvënsun to sun non matan
in a kuruse ep in a ö ne Ieesu' to
mët vah ava, pare' soe en pan, “A
te' vëh e' vamaman rakah e Koa'
pe Sosoenën.” 40 A ma meh köövo
me to sun varo amot e ne ma',
pare ut ne, ka paeh va pee ivëh, e
Maria' va pa vöön va Makdala', me
Maria' e sinan e Jëmis, e kea sone'
pe Jeosëp, pen Salome'. 41 Moaan
voh ne Ieesu' to te' voh non Galili',
ko köövo poë varih nönö va'peh
vah me voh ne poë, pare vava'aus
ne poë, o köövo peo rakah me to te'
ne nën to nö va'peh me voh e Ieesu'
manuh Jerusalëm.

Ee To Vaho' A Sionin E Ieesu' Pa Kove' Nee To Top Voh Pa Vös

Matiu 27:57-61, me Luk 23:50-55, me Jon 19:38-42

42 Pa matanpoen, po vatönim, e' o
poen nee to vamatop ne a ma taëën
va po Poen Apaapo. 43 E Jeosëp va
Arimatia', e' a te' va po Kum Te'
Susunön po Jiu' no a napan to ta
ne sih poë. E' me to anoeh non
sih a Matop Vih pe Sosoenën, e' to
hikta nanaöp non, pare' nö manuh
pe Paëlat, ko hinhin non a sionin e
Ieesu' pan e' se herep tane' ma' pa
kuruse. 44 E Paëlat to pah kokoman
vörep e non, pare' hi e Jeosëp pan,
“E' kës to mët en, ha?” E' to vaoe
en na pa te' susun pa nap vëvënsun,
pare' hi eah pan, “E Ieesu' mët en,
ke' ahik?” 45 E Paëlat to tënan vahik
en pa ma vahutët pa te' susun po
te' vëvënsun, pare' ta' en pe Jeosëp
pan e' se herep tane' ma' a sionin e
Ieesu' manih pa kuruse. 46 E Jeosëp
to voen ma' o pöh rara kakaare,
pare' herep en pa sionin e Ieesu'
këh a kuruse, pare' pöm poan po
rara kakaare. E' to te' hop en pa
sionineah po vapeepe nee to top
voh a pa vös apuh. Ke Jeosëp vahuk
a meh vös to te' va non manih
po ipapanih, pare' sunpip en pa
matan a top pamëh ne Ieesu' to pet
non. 47 E Maria' va Makdala', me e
Maria' sinan e Jeosëp, ee pon to ut
me e ne, pare ep e ne pa ö vëh nee
to vaho' a sionin e Ieesu'.

16

E Ieesu' To Sun Tane' Hah Po Vapeepe Nee To Top Voh Pa Vös

Matiu 28:1-8, me Luk 24:1-12, me Jon 20:1-10

1 O Poen Apaapo to oah en, ke
Maria' va Makdala', me a Maria' e
sinan e Jëmis, ke Salome' to te' ma'
a ma vanom o voavuh vih marën a
uh a sionin e Ieesu'. 2 Pa pöstakah
rakah po poen vamomoaan in o
nënkikiu, nee to nö ee manuh po
vapeepe to te' non pa top vös. 3 O
poen nee to nönö nö ne manuh
hanan, ee vaiihi nö e ne pan, “Eteh
rakah ivëh se vahuk ka ra a vös
apuh vëh to sunpip non o hopa'
oho koe vëh pa top vös?” 4 Kee ep
peah na, pare ep vahik ee na pa
vös to vahuk këh en po hopa' in
o vapeepe. 5 Ee to hop ee manuh
po vapeepe, pare ep in a pah te'
seka' to iho' non pa papmatö. E'
to ohop non o ohop kakaare o pöh
rë vörep, pare pah töhkak vahat ee.
6 Ka te' seka' pamëh soe ke raoe

pan, “Koe öm a töhkak vahat, eö' to nat e no' peöm to nö ma' pa ep e Ieesu' va Nasarët vëh nee to ni voh poë manih pa kuruse. E' to hikta te' non manih, e' to to' en, ko sun hah voh en, iva'ih a ö nee to vaho' voh poë. 7 Varu' rakah vakomanih nöm se nö, paröm soe vanat a ma vamomhë pe', paröm soe pet me ke Pita' pan, e Ieesu' to vovoh ken peöm manuh Galili', e' to te' non nën se röm nö paröm ep in eah nën. Vamanih pa ö ne' to soe vavoh ka neöm.” 8 Ka kukön köövo tavus tane' hah ma' manuh po vapeepe, pare vaveo tane' ma' nën, suk ataeah, ee to pah naöp suntan ee, pare rikrik e ne, ko hikta vaato me ta meh te'.

E Ieesu' To Tavus E Maria' Va Makdala'
Matiu 28:9-10, me Jon 20:11-18

9 Pa pöstakah rakah po poen Apaapo ne Ieesu' to sun tane' hah po vapeepe, pare' tavus momoaan e Maria' va Makdala'. E köövo pamëh ne Ieesu' to veo tane' voh a tönim me a poa ora' hat manih pe'. 10 E Maria' to nö en, pare' soe vanat en po te' varih to nönö va'peh vah me voh ne e Ieesu'. O te' poë varih to vaokook ne, pare tatamak ne e Ieesu' to mët. 11 E Maria' to soe ke rapoë pan, “E Ieesu' to to' hah en, kö' ep eo' ma' pe'. Parö' vaato me eo' pe'.” Ivëhkëk, ee to pënton a soe va'ih, pare hikta vaman ne a soe pe Maria'.

A Poa Vamomhë To Ep In Ieesu' Manih Hanan
Luk 24:13-35

12 Vasuksuk no a poa vamomhë to këh ma' a Jerusalëm, pare nönö nö ne ma' hanan, ke Ieesu' panih ko matan ke e non, pare' nö ma' ko tavus en pee. 13 Ka poa vamomhë poë varih hah ee, pare sosoe ke ne a ma upöm vamomhë pe Ieesu', ivëhkëk, ee to hikta vaman a soe pee pon.

E Ieesu' To He' O Vamomhë Pe' A Kiu Nee Se Nok
Matiu 28:16-20, me Luk 24:36-49, me Jon 20:19-23

14 Vasuksuk in a ö ne Ieesu' to sun tane' hah po vapeepe, ne' to nö ko tavus hah en pa havun me a pah vamomhë pe', po poen nee to ënëën nee. Pare' pah sirö' suntan en pee, suk ee to hikta te' me ne o vaman, me a ö nee to hikta vaman o te' varih to ep in poë to to' hah. 15 E Ieesu' to soe ke rapoë pan, “Eöm se nö manuh pa ma ö kurus manih po oeh ovoes vëh, paröm vavaasis a Soe Vih peö' manih pa ma napan kurus. 16 Ere tereh se vaman, köm pupui raoe, e Sosoenën se kon hah en pee. Ivëhkëk, ere tereh se keh hikta te' me ne o vaman, ee se sun ee po vahutët apuh pe Sosoenën. 17 E Sosoenën se he' en po kikis manih po te' varih to vaman a no neo', kee nok ee pa ma vu tah vatoksean. Pare veo tavus ee po ora' hat manih pa ëhnaneo', ko vaato ee pa ma vu to voon varih to hikta te' ne pan a ma to koman pee. 18 Ee se keh öt ro ee pa kuru' ënëën vamët te' pa koreere, pare kaak ro ee pa ta ëto' vamëtmët, a ma tah poë varih to hikta onöt nee a mirö' raoe. Me ee se keh vaho' a ma koreere manih po te' varih to hara' ne a ma vu mët, a ma mët pee se hik ee, kee hara' vavih hah ee.”

E Sosoenën To Me Hah En Pe Ieesu' Manuh Pa Vöön Va Kin
Luk 24:15-53, me Aposol 1:9-11

19 E Sunön pea e Ieesu' Kristo to vatvus vahik ken pa ma vamomhë pe' pa ma soe, ke Sosoenën me peah hah en pe' manuh pa vöön va kin, ke' iho' e non pa papmatö pe Sosoenën. 20 Ko vamomhë pe' tavus tane' manih Jerusalëm, pare nö ee pa vavaasis a Soe Vih manih pa napan kurus va po oeh vëh. E Sunön to kiu va'peh me non raoe, kee nok a ma tah vatoksean marën a vataare a ma napan, pan a Soe Vih to te' man e non.

LUK

E Luk to hikta te' non pan, e' a paeh va pa havun me ra poa vamomhë pe Ieesu'. Pare' hikta te' non pan, e' a to Jiu', e' a to Grik. A vöön pe' ivëh a vöön Antiök manih pa muhin va Siria'. A kiu vamomoaan pe' ivëh a kiu rökta', a te' to vavato' hah non o te' to hara' ne a ma vu hiinana, pare' nat vavih rakah non o to pa napan va Grik, ivëh ke' se keh kiun o to Grik e' se te' rakah va non manih pa te' natnat to kiun.

O puk va'ih e' o puk vamomoaan pe Luk, e' to kiun o puk va'ih pan a napan va Grik se nat o vahutët pe Ieesu', ko vahutët pamëh se rëh a ma kokoman pee pa vatet e Ieesu'. Ivëh, ka manih po vato pe', e' to vavaato suk non o upöm te' varih to hikta te' ne ro Jiu' pan, ee se nat ne e Ieesu' to nö voh ma' po oeh vëh pa kon hah a ra a napan kurus va po oeh vëh. E' to vato suk a pah ö va pa ö ne Ieesu' to tavus te' vah vavoh me o iu pe'. O iu pe' to hikta te' non pan e' a tah po kum varoe, ahik, e' a tah pea papaeh. E' to kiun suk me a ma tah varih, a taate' va pa kë a ëhnan e Sosoenën, o kikis pa Tuvuh Vasio', me a taate' hin, pa nap arus me a nap öt ö.

E Luk to hikta ep voh non e Ieesu' to nonok non a kiu pe' pa mataneah, ivëhkëk, manih pa ma kiu vavaiu pe', e' to kon a ma soe man manih po te' varih to ep voh ne pa ma kiu ne Ieesu' to nok voh. Po poen na se ëh o kiun pe', ea se inan e pe Ieesu' e Susun pea.

1 Eën A Te' Topoan Tiopiras, A napan peo to puta voh pa kiun vavih suk hah o vahutët vëh ne Ieesu' Kristo to nok voh marën a vakikis o vaman pea. 2 Ee to kiun suk hah voh o vahutët po te' varih to ep momoaan voh ne pa ma tah poë varih, ke' ee voh ivarih to vatvus voh ka ra a kiu me o vavaasis pe Ieesu' Kristo a te' vëh ne Sosoenën to vate' ma', ke' nö ma' manih po oeh. 3 Eö' e Luk to iu kiun me' no' o vahutët pamëh to vanö ka nös oah. Ko poen neö' to kehkeh nat vavih no' pa pusun in a soe pamëh, ka kuru neö' se kiun suk hah va eo' manih pa ö nea to pënton moaan vavoh no. 4 Ivëh kën sih nat vavih eom pa soe va'ih nee to vavaasis voh ne oah a man rakah.

A Ankero' To Soe Vanat E Sëkaraëa' E Lisabet Se Han Koa'

5 O poen ne Hëërot to matop non a muhin va Jiutia', ke' te' voh non a te' ësës he' a ëhnaneah e Sëkaraëa'. E Sëkaraëa' voh a te' ësës he' va po vu te' va pe Apaësa' to tane' ma' pe Aron. Ka ëhnan e köövo pe' e Lisabet, e' me e köövo va po vute' va pe Aron. 6 Ka manih pa matan e Sosoenën nee to pah te' vavih rakah e ne pon, pare vavatet vavih rakah kov e ne pa ma taate' pe Sunön, pare hikta te' me ne ta si' hat manih pa matan e Sosoenën. 7 Ivëhkëk, ee to hikta te' me ne ta koa', suk ataeah, o iho'pae' to pos voh en, ke' hikta onöt non a han koa'. E Sëkaraëa' pen e Lisabet to manot varo rakah voh ee. 8 O poen no vakum te' pe Sëkaraëa' to vovoh ne pa matop a kiu va pa ës a tah avoavuh vih ke na e Sosoenën manih koman a Iuun Hinhin Apuh, ke Sëkaraëa' nö pa ës a tah avoavuh vih vamanih pe' a te' ësës he' manih pa matan e Sosoenën. 9 Ka manih pa taate' va po te' ësës he', o te' ësës he' va po kum te' pe Sëkaraëa' to vi a saatu' pa ep këh peteh se ho manuh pa koman a si' piprom vasio', pare' ës ke na e Sosoenën a tah avoavuh vih. Kee kon ee pe Sëkaraëa' se ho. 10 Ko poen no a tah avoavuh vih pamëh to ësës non, a nap peo rakah he hinhin ne manih mahën.

11 Ka pah ankero' tavus e Sëkaraëa', pare' sun non manih pa papmatö in a pok vëh no a

tah avoavuh vih pamëh to ësës
non. 12 Ka ankero' to tavus ma',
ke Sëkaraëa' ep in poan, pare'
pah töhkak ko naöp suntan en.
13 Ivëhkëk, a ankero' to soe ke
poan pan, "Sëkaraëa' koe a naöp,
Sosoenën to pënton en ma' pa hin
pën. E köövo manot pën se han a
pah koa' oete', kën vëhnan eah e
Jon. 14 O kokoman pën se vih vörep,
me eën se puh rakah nom po vaeö.
Amot no a napan se vaeö rakah po
poen ne sinaneah se vahuh poan."
15 "E' se te' rakah o ëhnan apuh
manih pa matan e Sunön, pare'
hikta se kaak non to voaën me a
ma rui' pais, pö ne sinaneah to han
non poan ka Tuvuh Vasio' to puh
rakah non pe'. 16 E' se kon hah ma'
a napan va Israël, kee tarih hah ma'
manih pe Sunön Sosoenën pee."
17 "E' se kon a taate' me o kikis
vëh ne Elaëja' to te' me voh non,
pare' vovoh ke ma' e Sunön. E'
se panih a ma kokoman po taman,
kee tarih hah ke ma' manih pa
ma koa' pee, kee vapöh kokoman
hah ee. Pare' panih me en pa ma
kokoman po te' vatösoe, kee kon
tane' a taate' me o kokoman nat-
sean manih po te' no a taate' pee
to te' totoopin non sih manih pa
matan e Sunön, pare' vavaasis a
napan pa taate' vih, kee sih anoeh
ne e Sunön, pare pënton a soe pe'."
18 Ke Sëkaraëa' hi poan pan, "Eö'
se vaman vah va in a soe pën
nih? Emöm po' e köövo peö' to pah
manot varo em." 19 Ka ankero'
piun poan, pare' soe pan, "Eö' e
Gebriël, to sun no' sih pa matan e
Sosoenën. E' koman ivëh to vanö
ma' neo' kö' te' ma' a soe vih va'ih
manih pën. 20 A ma soe peö' se
tavus vaman. Ivëhkëk, eën to hikta
pënton a soe peö', parën hikta va-
man nom, ivëh, kën se hikta vaato
me ro upöm te', ke' onöt rakah po
poen ne koa' se tavus."
21 Komön o poen pamëh ne
Sëkaraëa' to te' non ma' manuh
pa koman a piprom vapenpen
pe Sosoenën, a nap peo to anoeh
ne poë to pah kokoman vörep e
ne pataeah to tavus vu pe'? 22 E
Sëkaraëa' to tavus ma', pare' hikta
onöt non a vaato me ra napan,
pare' vauhio' koren me non raoe,
ivëh, kee nat e ne pe' to ep vu ma'
ta tah manuh koman a piprom
vapenpen. 23 Ka ma poen kiu pe'
manih pa Iuun Hinhin Apuh hik
ee, ke Sëkaraëa' hah en manuh pa
vöön pe'.
24 Ko vasuksuk ne köövo manot
pe' to kiuk en, pare' te' varoe
ko non iuun pe' pa tönim sivö.
25 Ke Lisabet soe en pan, "Sunön
to va'aus a neo' po poen vëh, pare'
vahik këh en peö' po poet vëh
manih pa matëëra ma napan, suk
moaan voh eö' to hikta han koa'
no'."

A Ankero' To Soe Vanat E Maria' A Ö Ne' Se Han Koa'

26 O kiuk pe Lisabet to onöt non a
tönim sivö me a paeh, ke Sosoenën
vanö hah en pe ankero' Gebriël
manuh pa si' vöön va pa muhin va
Galili', a ëhnaneah Nasarët. 27 Ka
ankero' te' a soe manuh pa koa'
sepe' a ëhnaneah e Maria', nee to soe
vaonöt voh, pan e' se vaen pen e
Jeosëp a te' va po vute' pe sunön
pe' e Devit. 28 Ka ankero' tavus e
Maria', pare' soe pan, "Potan avih
Maria', Sosoenën to ep vavih ko
nom oah, ke Sunön to te' va'peh
me a nom oah." 29 E Maria'
to pënton a soe pe Gebriël, pare'
pah töhkak vahat en, pare' koman
pan, "A soe va'ih, e' a soe taeah?"
30 Ka ankero' soe ke poan pan,
"Maria' koe a naöp, o kokoman pe
Sosoenën to vih vi rakah ka nom
oah. 31 Pënton nom ah, eën se han
koa', parën vahuh a pah koa' oete',
parën vëhnan rakah eah e Ieesu'.
32 E' se te' rakah non a te' Sunön,
ka napan se popoka' ne poë e Koa'
pe Sosoenën va pa vöön va kin.
E Sunön Sosoenën se vate' poan a
te' Sunön rakah vamanih pe sipun

voh eah e Devit. 33 E' me se te'
tamoaan non e Sunön va po vute'
va pe Jekop, ka Matop Vih pe' hikta
onöt rakah non ahik."
34 Ke Maria' hi a ankero' pan, "A
tah va'ih se tavus vahvanih? Eö'
to hikta vaen avoe' no'." 35 Ka
ankero' piun a soe pe Maria', pare'
soe pan, "A Tuvuh Vasio' se nö ma'
manih pën, ko kikis pe Sosoenën se
kopös a oah. E koa' vivihan pamëh,
nee se popoka' ne poë, e Koa' pe
Sosoenën. 36 Eën to nat e nom e
pömah Lisabet no a napan to sosoe
voh ne pan, e' to hikta onöt voh
non a han koa'. Ivëhkëk kuru vëh,
a tönim sivö me a paeh to oah ee
pe' to te' me non o kiuk. 37 Ahikta
pah tah ne Sosoenën to hikta onöt
non a nok." 38 Ke Maria' soe en pan,
"Eö' e köövo kikiu pe Sosoenën, ke
Sosoenën se nok va en peö' manih
pa ö nën to soe ava." Ka ankero' këh
en pe Maria' ko hah en.

E Maria' To Nö Pa Ep Pe Lisabet

39-40 A ma si' poen to oah ee ke
Maria' vamatop, pare' vëhö' en pa
vöön to te' non pa ma tope muhin
va Jiutia', pa ö ne Sëkaraëa' pen Lis-
abet to te' ne, pare' ho en manuh pa
iuun pee, pare' not en pe Lisabet.
41 E Maria' to not e Lisabet me o
vaeö apuh, ke koa' vëh ne Lisabet
to teen non variu en ma'. E Lis-
abet to puh rakah non pa Tuvuh
Vasio'. 42 E Lisabet to vaato va'puh
en, ko soe pan, "Sosoenën to he'
a oah o vaeö apuh to oah e non
po upöm köövo, pare' he' pet en
po vaeö apuh pe koa' vëh nën se
vahuh." 43 Ke Lisabet soe pet en
pan, "Suk ataeah, ke sinan e Sunön
peö' nö ma' pa ep peö'? 44 Eö' to
pënton a soe vaeö pën, ke koa' vëh
to te' non pa komaneo' vaeö vörep,
pare' variu en ma'." 45 Ke Lisabet
soe vamanih pan, "Eën to vaman vi
voh eom, ivëh, kën se vaeö, amot ne
Sosoenën se nok va en pën manih
pa ö ne' to soe vaman va voh ka
oah."

O Vaëhëh Vaeö Pe Maria'

46 E Maria' to soe pan,
"O kokoman peö' to kë vakin rakah
a ëhnan e Sunön.
47 Ka apeneo' vaeö rakah ke non pe
Sosoenën to va'aus a neo'.
48-49 E' to koman non e köövo to te'
non pa taate' te' vöknah to
kiu non pe'.
Taneo non kuru no a napan va
kuru me a napan se tavus
amot ma' se soe pan, eö' e
köövo to te' vaeö tamoaan
no',
Suk a tah apuh vëh ne
Sosoenën kikis to nok
manih peö' ka ëhnaneah
vivihan,
50 A ma vu koa' va kuru me a
ma te' se tavus amot ma', se
keh ta ne poë,
ivëh, ko ururuan pe' te'
rakah non manih pee.
51 E' to vataare voh en po kikis pe'
pa ma kiu apa'puh ne' to nok
voh.
Ka nap vatösoe ne' to veo
vavah voh en pee.
52 E' to vöknah en po te' sipoan këh
a ma tasun apa'puh pee,
pare' kë varu' en pa napan to
te' vöknah ne.
53 E' to makën vamhun en pa nap
maë pa ma taëën vihvih.
Ka napan varih to vaneah ne a ma
tah peo ne' to kokon hah këh
en pee.
Ko vahah kora' en pee.
54-55 Ivëh, ke' soe ke voh a kën
sipuura pan,
'Eö' se ururuan e Abraham me
ro vute' pe' varih se tavus
amot ma',
ke' nö ko tavus amot na
manuh.
Pare' nat avoe' e non po ururuan
voh pe'.
E' to nat e non pa soe vaman ne' to
soe ke voh a kën sipuura,
Ko va'aus en pa napan pe' Is-
raël.' "
O vaëhëh pe Maria' to hik en.

56 Ke' te' va'peh me Lisabet pa
kukön sivö, pare' hah en Nasarët.

E Lisabet To Vahuh en Pe Jon

57 Ko poen vahuh pe Lisabet öök
en, ke' vahuh en pa koa' oete'. 58 Ka
ta vöön pe' me o vute' pe' tënan
a ö ne Sunön to ururuan va in e
Lisabet, ko he' poan e koa', ivëh,
kee pët vaeö me ee pe'.
59 E Jon to onöt non o pöh
nënkikiu, kee pe ee pa ö kokoaan
pe', pare iu vëhnan ne poë e
Sëkaraëa', pa ëhnan e tamaneah.
60 Ivëhkëk, e Lisabet to soe pan,
"Ahik, ea se vëhnan eah e Jon."
61 Ivëhkëk, a kën poan e Lisabet
to soe ke poë pan, "Ahik voh ta
pah te' va po vute' pën to vëhnan
voh non e Jon." 62 Ivëh, kee
vauhio' koren me e Sëkaraëa' pan,
"O ëhnan poanheh nën se vëhnan
e sumui'ah?" 63 Ke Sëkaraëa' hin
po' a tah ne' se kiun, pare' kiun
vamanih pan, "A ëhnaneah e Jon."
Kee pah kokoman vörep rakah e
ne. 64 Ka varu' rakah vakomanih
e Sëkaraëa' to vaato vavih hah en,
pare' taneo en pa kë a ëhnan e
Sosoenën. 65 Ka kën poaneah pah
vananaöp ee, ko vahutët va pa
tah pamëh vatvi vëvëhö' vavah
en pa ma vöön kurus to te' ne pa
moeh totope va Jiutia'. 66 A napan
kurus to pënton o vahutët pamëh
pah kokoman tamoaan e ne, pare
vaiihi e ne pan, "Amot ne koa' va'ih
se te' non a koa' taeah?" Ee to nat
e ne po kikis pe Sunön to te' va'peh
me non poan.

E Sëkaraëa' To Vanënën Soe

67 E taman e Jon, e Sëkaraëa' to
puh rakah non pa Tuvuh Vasio' ko
soe vanënën pan,
68 "Ea se kë a ëhnan e Sunön
Sosoenën va Israël,
suk e' to nö ma' pa va'aus a ra
a napan pe',
pare' voen hah a ra.
69 E' to vanö ma' a pah te' to öt non
a tasun apuh va po vute' va
pa te' kikiu pe', Devit,
marën a voen hah a ra.
70 Vamanih pa ö ne' to soe vaman
vavoh,
manih pa rivoeero ro te'
vanënën soe voh pe'.
71 E' to soe vaman voh en pan,
e' se kon tane' hah a ra manih
po te' to vakihat me a rora,
me manih po kikis po te'
varih to rës ka rora sih.
72-73 E' to ururuan a kën sipuura,
pare' va'aus raoe,
ko nat avoe' e non po
vatom poan vivihan,
ne' to nok me voh e sipuura,
Abraham.
74 Ea hikta se naöp no po poen na to
nonok no a kiu pe',
suk e' se hehe hah këh a ra pa
napan varih to vakihat me a
rora.
75 Ka sih te' vivihan tamoaan no pa
mataneah."
76 "Ke eën e Jon e koa' peö',
amot nee se popoka' a nom
oah a te' vanënën soe pe
Sosoenën va pa vöön va kin.
Eën se vovoh ke Sunön,
parën vamatop a hanan pe'.
77 Eën se vavaasis a ma napan pe',
kee nat poë.
E' se ihan anoe a ma hat pee,
pare' kon hah raoe.
78 Manih po ururuan apuh pe
Sosoenën pea,
e' se nok vamanih,
e' se vanö ma' o maaka va
pa vöön va kin,
ke' kunah ma' manih pea.
79 E' se he' a soe man maaka manih
pa napan varih to te' ne sih
pa popoen,
pare vapeaapen ne pa mët.
Ko me a napan pa hanan totoopin,
me a taate' tö pe Sosoenën."

80 Ke Jon apuh, ko natsean en, ka
Tuvuh Vasio' puh non manih pe',
ke' nö, pare' te' non pa moeh upin
to anoeh non a ö ne' se vatvus a soe
manih pa napan va Israël.

2

E Maria' To Vahuh E Ieesu'
Matiu 1:18-25

1 Manih po poen pamëh ne Jon
to te' koa' voh non e Sisa' Agastas
to sunön non manih pa kaman va
pa ma muhin va Room. Pare' vaho'
a pah taate' marën a ma napan
kurus rakah va Room se vaho' a
ma ëhnëëre manih po puk pa ka-
man. 2 O vaho' ëhnan vëh to taneo
po poen ne Kwirinius to te' non
a te' susun paan e Sisa' Agastas,
pare' matop non a muhin va Siria'.
3 Ivëh, ka ma napan nö vakëkëh ee
pa ma vöön pee marën a vaho' a
ma ëhnëëre manih pa vöön no a ma
sipuiire to te' voh ne.
4 E Jeosëp a te' va po vute' va pe
Devit, ivëh, ke' këh en ma' pa vöön
vëh ne' to te' non Nasarët manih
pa muhin va Galili', pare' nö en
pa muhin va Jiutia' manih pa vöön
pe Devit, a ëhnaneah Bëtrëhëm. 5 E
Jeosëp to nö pa vaho' a ëhnaneah
pen köövo pe' Maria' vëh, nee to
soe vaman voh a ö se vaen pon. E
Maria' he han e non pe koa'. 6 Ee
to te' avoe' e ne manih Bëtrëhëm,
ko poen ne Maria' se vahuh e koa'
vatët en. 7 Ke Maria' vahuh en pa
koa' oete' vamomoaan pe', pare'
mon poan po rara, ko vökroh poan
pa koman a pokis ënëën taëën po
purmakaö', suk a ma iuun ana-
noeh te' to puh vahik ee.

O Ankero' Me A Nap Mamatop Sipsip

8 Manih pa muhin pamëh no a
ma pah te' to matop ne o sipsip,
ee to ut ne o sipsip pee pa popoen.
9 Ka ankero' pe Sosoenën nö ma'
manih pee, ke Sosoenën vanö ma' o
maaka pe', ke' kopös raoe, kee pah
naöp vörep rakah ee. 10 Ivëhkëk,
a ankero' pe Sosoenën to soe ke
rapoë pan, "Eöm se koe a naöp,
paröm pënton, eö' to te' ma' a soe
vih manih peöm, e' se vavaeö a
ma napan kurus, kee vaeö suntan
rakah ee. 11 Manih po poen pamëh
pa vöön apuh pe Devit no a pah
köövo to vahuh a koa' oete', e' a
te' marën a kon hah a neöm, e
Sosoenën to vate' ma' ke' nö ma', e'
e Sunön. 12 Ko vëknöm neöm se ep
in to te' va non manih, eöm se ep in
a koa' ne sinaneah to mon poan po
rara, ke' koroh non koman a pokis
ënëën taëën po purmakaö'."
13 A ankero' to vaato vahik en, ka
varu' vakomanih, no o ankero' peo
rakah va kin to tavus ma', pare kë
a ëhnan e Sosoenën vamanih pan,
14 "Vaeö ko kë e Sosoenën vöh pa
vöön va kin,
vih rakah non po te' varih ne
Sosoenën to vaeö non a pop
pee,
ko he' raoe o kokoman tö,
pare te' me ne a taate' tö."

O Te' Mamatop Sipsip To Nö Pa Ep E Ieesu'

15 O ankero' to këh hah ee pee
manuh pa vöön va kin, ka nap utut
sipsip vavasoe koman e ne pan,
"Aeoh! Nös öm, ka nö ee manuh
vöön Bëtrëhëm, para ep voh pa tah
pamëh to tavus kuru ne Sosoenën
to soe ka ra manih pa ma rivoeero
o ankero'." 16 Ivëh, kee nö vëvëhö'
rakah ee, pare ep ee pe Maria' pen
Jeosëp to te' ne, ke koa' koroh non
pa ö ënëën taëën po purmakaö'.
17 Ee to taum ee pee, pare pah hutët
po' ee pa soe nee to pënton voh
suk e koa' pamëh. 18 Ka ma napan
kurus pënton a soe va'ih no a nap
mamatop sipsip to vahutët ne, ko
pah toksean ee, pare pah kokoman
vörep e ne. 19 Ivëh, ke Maria' ötöön
e non pa ma soe poë varih po koko-
man pe'. 20 Ka nap mamatop sipsip
hah ee, pare kë rakah ee pa ëhnan
e Sosoenën. Ee to vaeö ko kë e
Sosoenën pa ma tah kurus nee to
pënton, pare ep vamanih pa ö no a
ankero' pe Sosoenën to soe ke voh
ma' raoe.

Ee To Vëhnan E Ieesu'

21 Ko tönim me o pöök poen to
oah ee, kee pe ee pa ö kokoaan

vëh pe koa', pare vëhnan poë e
Ieesu'. O ëhnan pamëh no a ankero'
pe Sosoenën to vëhnan voh poan e
sinaneah he me' avoe' e non pa han
e koa'.

E Ieesu' Nee To Me Manuh Pa Iuun Hinhin Apuh

22 O poen to tavus en pa ö nee
se vatet o Vavaasis pe Mosës* pa
uhu kokoe e Maria' ke' te' voon
non matan e Sosoenën.† Ivëh, ke
Jeosëp pen e Maria' me ee pe koa'
manuh Jerusalëm, pare he' na poë
manuh pe Sosoenën. 23 E' to te'
va non manih pa ö no Vavaasis pe
Sosoenën to kiun va non,
"A ma koa' oete' vahuh vamo-
moaan,
o koa' poë varih ne eöm se he'
na e Sosoenën." *Eks 13:2*
24 Ee pon to iu he' ne o he' pee
manuh pe Sosoenën vamanih pa ö
no Vavaasis pe Sosoenën to soe va
non,
"A poa panuh apuh,
ivëhkëk ee se keh hikta te' me
ne ta poa panuh apuh,
ee se he' a poa panuh
sone'." *Lev 12:8*
25 A pah te' to te' non manih
Jerusalëm, to puh non pa Tuvuh
Vasio', a ëhnaneah e Simeon. E' a
te' to ta non e Sosoenën, ka pop pe'
manih po oeh to vih vörep, me e'
a te' va pa hin. E' to anoeh voh
non a te' vëh se hehe a napan va
Israël, suk ee to hara' vapunis ne.
26 A Tuvuh Vasio' to soe voh kën
pe' pan, e' hikta se mët oho' non,
e' se ep momoaan voh in e Ieesu'
Kristo a te' ne Topoan se vanö ma'.
27 Ka Tuvuh Vasio' kuin en po koko-
man pe Simeon, ke' ho en manuh
pa Iuun Hinhin Apuh. Ke Maria'
pen Jeosëp me ee ma' pe Ieesu',
pa he' na manuh pe Sosoenën pa
ö no Vavaasis pe Mosës to soe va
non. 28 Ke Simeon pët en pe koa',
ko soe vavihvih ken pe Sosoenën va
manih pan,
29 "Varu' vamanih Sunön Topoan
sën varakah po' ka neo' ah, a
te' kikiu pën,
kö' mët eo' me o vaeö,
vamanih pa ö nën to soe
vaman vavoh.
30 Suk ataeah, a mataneo' to ep en
pa te' nën to soe voh marën a
hehe a möm.
31 Eën to vamatop voh a taate' hehe
a napan,
ka taate' pamëh tavus va-
maaka en kuru.
32 E' o maaka pamëh,
se he' o ëman manih pa napan
to hikta te' ne ro Jiu',
pare' he' non o ëhnan apuh
manih pa napan pën
varih, Israël."
33 E taman pen sinaneah to pah
toksean e ne pa ma soe varih ne
Simeon to sosoe ke non raoe suk
e koa' Ieesu'. 34 Ke Simeon tapui
en pa kën tom taman, pare' soe ke
Maria' pan, "Pënton ah, e koa' vëh
no a nap peo va Israël se keh koe
in poë, ko ro ee. Ivëhkëk, o upöm
te' se keh vaman poë, ke' kon hah
en pee. E' se te' va non manih po
vëknöm, suk e' se vamaaka manih
pa napan a ma tah to tane' rakah
ma' manih pe Sosoenën, ka nap
peo se koe ee pe'. 35 Ivëh, ka ma
kokoman vakoaan pa ma napan se
tavus vateera' ee. Ko tamak o pöh
apuh to te' va non manih po rapis
rë kakakni se ruk en po kupu pën."
36-38 Varu' no a pah köövo
vanënën soe to nö ma', a ëhnaneah
e Ana', e' e koa' mon pe Panuel,
e' to tane' ma' po vute' pe Asa'.
Moaan voh e' a vaen, ko te' me voh
non e voe pe' po tönim me o pöök
kirismas. Ke voe pe' mët en, ke
köövo te' e non po 84 kirismas. E
köövo to hikta këkëh tavus non sih a

* **2:22:** [... o Vavaasis pe Mosës] E Sosoenën to he' koe a ma Vavaasis varih pe Mosës manih pa napan va Israël. Ep na pa tonun o Puk to te' non a Kölösöri' pa maaka vavih a tah no o Vavaasis pe Mosës to soe non. † **2:22:** O Vavaasis pe Mosës to soe non pan e köövo to vahuh se anoeh voh non o 40 poen pare' he' o he' pe' marën a vavoon hah ea.

Iuun Hinhin Apuh. E' to vapenpen
non a taëën, pare' hinhin varoe
non sih, pare' nonok non a kiu pe
Sosoenën pa popoen me pa potan.
E' to soe vavihvih ke Sosoenën,
pare' vatvus a soe suk e Ieesu'
manih pa napan to anoeh voh ne e
Sosoenën se hehe a napan va Israël
këh a ma taate' hat.

E Jeosëp To Nö Hah Vöön Nasarët

39 Ee to nok vahik ee pa ma tah
kurus vamanih pa ö no Vavaasis pe
Sosoenën to soe va non, pare hah
ee pa vöön pee Nasarët pa muhin
va Galili'. 40 Ke koa' apuh vaeh
en, pare' natsean en. Ke Sosoenën
vaeö me non poan, ko tapui en pe'.

E Ieesu' To Nö Pa Iuun Hinhin Apuh

41 E taman me sinan e Ieesu'
to nönö ne sih Jerusalëm pa ma
kirismas kurus pa te' va'peh me o
upöm te' po poen vapenpen vëh o
Pasova'. 42 E Ieesu' to te' non o
havun me o pöök kirismas, kee pët
nö ee Jerusalëm po poen vapenpen
pamëh, pa ö ne' to te' tamoaan va
non. 43 Ka ma poen va po Pasova'
oah ee, ke Maria' pen Jeosëp taneo
hah ee manuh Nasarët, ivëhkëk, e
koa' Ieesu' to te' avoe' e non ma'
manih Jerusalëm, ka poa manot
hikta nat ne. 44 Ee to koman e
ne, pan e Ieesu' to pët hah va'peh
me en pa napan, ivëh, kee nö ee
pa potan avoes, pare vavaiu vah
e ne poë topnin a napan me a ma
poëëre. 45 Ee to me vavaiu poë,
ivëh, kee hah ee manuh Jerusalëm
pa vaiu. 46 A poa manot to vavaiu
ne poë, ke' onöt o kukön poen, pare
ep in poë to te' non koman a Iuun
Hinhin Apuh, e' to te' topnin e non
po te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis
pe Mosës. E' to pënton non a ma soe
pee, pare' ihi non raoe a ma hi. 47 A
ma napan to pënton a ma soe pe',
pare töhkak in o nat me a ma soe
pe', me a ma piun ne' to pinpiun
non raoe.
48 Ka poa manot ep in poë, pare
pah töhkak ee, ke sinaneah soe ke
poan, "Eën nok va ka möm manih
suk ataeah? E tamömah me eö' to
pah karë e nem, suk a ö nemöm to
me iu vah ka oah."
49 Ke Ieesu' piun raoe ko soe
pan, "Eöm vaiu suk vah nem neo'
ataeah? Eöm hikta nat nem, a ö nö'
to te' e no' pa iuun pe Tamön, öh?"
50 Ivëhkëk, a poa manot to hikta nat
vamaaka ne pa pusun in a soe ne
Ieesu' to soe ke raoe.
51 Ivëh, ke Ieesu' hah me en pe
sinan pen tamaneah manuh pa
vöön pee Nasarët, e' to vavatet
rakah non a ma soe pe sinan pen
tamaneah. Ke sinaneah ötöön ku-
rus rakah e non pa ma tah manih
po kupu pe'. 52 Ke Ieesu' apuh en,
ko nat vih pe' tavus vateera' rakah
en, ke Sosoenën me a napan pah iu
rakah e ne pe'.

3

O Vavaasis Pe Jon Tövapupui

Matiu 3:1-12, me Mak 1:2-8, me Jon 1:19-28

1 O pöh havun me o tönim kiris-
mas ne Taëberius Sisa' to te' non a
te' sunön pa matop a kaman va pa
ma muhin kurus va Room. Ko va
16 kirismas pe' manih pa kaman e
Ponsius Paëlat to te' non a te' susun
va pa muhin va Jiutia'. Ke Hëërot to
te' non a te' susun to matop non a
muhin va Galili'. Ke kea pe' e Filip
to te' non a te' susun to matop non
a muhin va Ituria' me Trakonitis,
ke Lisanias to te' non a te' susun
to matop non a muhin va Abilene.
2 Ke Anas pen Kaëfas to te' nee o
Te' Susun po Te' Ësës He' pa ö ne
Jon e sunai' Sëkaraëa' to te' non pa
moeh upin, ka soe pe Sosoenën nö
ma' manih pe'. 3 Ivëh, ke Jon nö
en pa ma ö kurus to te' ne sinten
a ruen Jödën, pare' vavatvus non
a soe pe Sosoenën, pan a ma na-
pan se pënton, ko panih a ma taate'
hat, pare pupui rea, ke Sosoenën
se ihan anoe rapoë pa ma hat pee.

4 E' to te' va non manih pa ö no a
te' vanënën soe e' Aisaëa' to kiun
vavoh po Puk pe Sosoenën pan,
"Manih pa moeh upin a pah te' to
vavaoe no ma' pan,
'Vamatop öm a hanan pe
Sunön,
parom vatotoopin a ma
hanan pe'.
5 A ma ö kokove' söm peepe kee
totoopin,
ko hohoe a ma tope apa'puh
me tope sosone', kee riun,
ka ma hanan kikirun
neöm se vatotoopin.
Ka ma ö puhpuh neöm se een varir-
iun.
6 Ka ma napan se ep in a kiu vih pe
Sosoenën pa ö ne' se kon hah
a ma napan kurus.' " *Ais*
40:3-5

7 A ma napan peo rakah to nö
ma' manih pe Jon, pan e Jon se
pupue raoe, ke Jon soe ke raoe
pan, "Eöm to te' rakah va e nem
manih po kuru' to rurusin këh ne
o sura'. Eteh to kömköm a neöm,
köm rurusin këh e nem po heve pe
Sosoenën ne' to se vanö ma'? 8 Eöm
se panih, parom këh a ma taate' hat,
ko vataare a panih manih pa taate'
peöm. Parom nat nem soe vamanih
pan, 'E Abraham e sipuura, ivëh,
ke Sosoenën hikta se vakmis a rora
a ma vute' pe'.' Eö' to soe vaman
rakah ka neöm, e Sosoenën to onöt
e non pa vate' a ma vös varih, kee
tarih ee a ma pus koa' pe Abraham.
9 A ipoa' pe Sosoenën to vamatop e
non pa taka a ma naon manih pa
ma aan in a ma naon kurus varih
to hikta vovoa' ne a ma voa' vih, a
ma naon poë varih se moes, ko vi
po sura', kee ës."

10 E Jon to soe vamanih ka napan
to te' ne, hi poë pan, "Emöm se po'
nok ataeah, ko vaniu këh po vak-
mis vëh ne Sosoenën se nok manih
po te' hat?"

11 Ke Jon piun raoe, pare' soe
pan, "A te' to vaneah non o pöök
ohop, e' se he' o paeh ohop manih
pa te' arus, ka te' to öt non a taëën
peo, e' se aavë me a te' to kööt
non."

12 A ma pah te' kokon takis to nö
ma', pan e Jon se pupui raoe, pare
hi e Jon pan, "Tövavaasis, emöm se
po' nok ataeah?"

13 Ke Jon piun raoe, pare' soe
pan, "Eöm se kokon varoe nem a
ma moni' pa ö ne' to onöt va non,
parom koe a kon oah ta ma meh
moni' koman peöm."

14 A nap vëvënsun to te' ne nën
to hi poë pan, "Emöm po' se nok
ataeah?"

Ke Jon piun raoe, pare' soe pan,
"Eöm se koe a piuk ro te' ko va'naöp
raoe ko kon akuk a ma moni' pee.
Eöm se te' vaeö me nem po voen
peöm." 15 A ma napan to anoeh
tamoaan voh ne, pan e Kristo se nö
ma'. Ivëh, kee ep ko pënton a ma tah
ne Jon to nonok non pare kokoman
vapiun e ne pan e Jon e Kristo, ko
vaiihi koman e ne pan, "A te' kovëh
e' e Kristo, oh?" 16 Ivëh ke Jon piun
raoe, pare' soe pan, "Eö' to pupui
a no' neöm pa ruen, ivëhkëk, amot
a pah te' se suk a ma' neo' no o
kikis pe' to te' oah e non po te' kikis
peö'. Eö' to hikta te' vih onöt no' a
ihan këh eah o uris vëh pa poa su'
pe'. E' se pupui a neöm pa Tuvuh
Vasio' me o sura'. 17 E' se nö ma',
ko pitö' këh a kon hat manih pa
kon vih pe'. Pare' unununun a kon
vih manih pa iuun vavaho' kon pe'.
Ko ës en pa ma kon hat manih po
sura' ësës tamoaan." 18 E Jon to he'
a ma vavaasis peo pa vamaaka o
kokoman pa napan, me a ma soe
vih manih pa ma napan.

E Jon To Pupui E Ieesu'
Matiu 3:13-17, me Mak 1:9-11

19-22 A ma napan kurus varih to
panih to nö ma', ke Jon pupui vahik
en pee. E Ieesu' me ne Jon to pupui
poan. Ke Ieesu' to hinhin avoe' e
non ka akis nö vakëh. Ka Tuvuh
Vasio' kunah ma' manih pe Ieesu',
vamanih pa panuh. Ka to tane' ma'

manuh pa vöön va kin to soe va non
manih pan,
“Eën e koa' rakah peö',
eö' to iu oah vi ka nom oah,
parö' vaeö me nom oah.”
E Jon to sirö' e Hëërot, a te' susun to
matop non a kaman va Galili', suk
e Hëërot to vaen pen e Hëëroteas e
töveneah, e köövo pe kea sone' pe',
Filip, me a ma meh tah hat peo ne'
to nonok voh non sih. E Hëërot
to nok voh a ma meh hat apa'puh,
ivëhkëk, a hat vëh pa ö ne' to vaho'
e Jon pa nohnoh to te' apuh oah
rakah e non.

Ëhnëëra Ma Sipun E Ieesu'
Matiu 1:1-17

23 E Ieesu' to taneo a kiu pe' e' he
te' non o 30 kirismas. A ma napan
to sosoe ne pan e Ieesu' e koa' pe
Jeosëp,
ke Jeosëp e koa' pe Heli',
24 ke Heli' e koa' pe Matat,
ke Matat e koa' pe Livaë,
ke Livaë e koa' pe Mëlki',
ke Mëlki' e koa' pe Janaë',
ke Janaë' e koa' pe Jeosëp,
25 ke Jeosëp e koa' pe Matatias,
ke Matatias e koa' pe Amos,
ke Amos e koa' pe Nahum,
ke Nahum e koa' pe Ësli',
ke Ësli' e koa' pe Nagaë'
26 ke Nagaë' e koa' pe Mat,
ke Mat e koa' pe Matatias,
ke Matatias e koa' pe Semen,
ke Semen e koa' pe Josëk,
ke Josëk e koa' pe Joda',
ke Joda' e koa' pe Joanan,
27 ke Joanan e koa' pe Resa',
ke Resa' e koa' pe Serubabël,
ke Serubabël e koa' pe Sealtiël,
ke Sealtiël e koa' pe Neri'
28 ke Neri' e koa' pe Mëlki',
ke Mëlki' e koa' pe Adi',
ke Adi' e koa' pe Kosam,
ke Kosam e koa' pe Elmadam,
ke Elmadam e koa' pe Er,
29 ke Er e koa' pe Josua',
ke Josua' e koa' pe Eliësa',
ke Eliësa' e koa' pe Jorim,
ke Jorim e koa' pe Matat,
ke Matat e koa' pe Livaë,
30 ke Livaë e koa' pe Simeon,
ke Simeon e koa' pe Juda',
ke Juda' e koa' pe Jeosëp,
ke Jeosëp e koa' pe Jonam,
ke Jonam e koa' pe Eliakim,
ke Eliakim e koa' pe Melea',
31 ke Melea' e koa' pe Mena',
ke Mena' e koa' pe Matata',
ke Matata' e koa' pe Netan,
ke Netan e koa' pe Devit,
32 ke Devit e koa' pe Jësi',
ke Jësi' e koa' pe Obet,
ke Obet e koa' pe Boas,
ke Boas e koa' pe Salmon,
ke Salmon e koa' pe Nason,
33 ke Nason e koa' pe Aminadëp,
ke Aminadëp e koa' pe Atmin,
ke Atmin e koa' pe Ani,
ke Ani' e koa' pe Hësron,
ke Hësron e koa' pe Perës,
ke Perës e koa' pe Juda',
34 ke Juda' e koa' pe Jekop,
ke Jekop e koa' pe Aësak,
ke Aësak e koa' pe Abraham,
ke Abraham e koa' pe Tëra',
ke Tëra' e koa' pe Nehö',
35 ke Nehö' e koa' pe Seruk,
ke Seruk e koa' pe Reu',
ke Reu' e koa' pe Pelek,
ke Pelek e koa' pe Iba',
ke Iba' e koa' pe Sira',
36 ke Sira' e koa' pe Kaënan,
ke Kaënan e koa' pe Apaksat,
ke Apaksat e koa' pe Siëm,
ke Siëm e koa' pe Noa',
ke Noa' e koa' pe Lemëk,
37 ke Lemëk e koa' pe Mëtusula',
ke Mëtusula' e koa' pe Inök,
ke Inök e koa' pe Jërët,
ke Jërët e koa' pe Mahalalel,
ke Mahalalel e koa' pe Kenan,
38 ke Kenan e koa' pe Inös,
ke Inös e koa' pe Sët,
ke Sët e koa' pe Adam,
ke Adam e koa' pe Sosoenën.

4

E Susun Po Ora' Hat To Punö' E Ieesu'
Matiu 4:1-11, me Mak 1:12-13

1 E Ieesu' to te' avoe' e non pa
ruen Jödën pa ö ne Jon to pupui
vahik poan, ka Tuvuh Vasio' to puh
rakah non manih pe'. Ke' hah
tane' ma' ruen Jödën, ko nönö non
ma', ka Tuvuh Vasio' me en pe' pa
moeh upin. 2 Manih pa ma poen
poë varih ne' to hikta ënëën non.
Ke susun po ora' hat pupunö' non
poan po 40 poen. Ka ma poen varih
to hik ee, ke' maë vörep.
3 Ke susun po ora' hat soe ke
Ieesu' pan, "Eën se keh te' nom pan
eën e Koa' pe Sosoenën, kën ta' a
vös vëh, ke' panih, pare' tarih en o
mu'."
4 Ke Ieesu' piun va in a soe pe
susun po ora' hat manih pan, "O
Puk Vapenpen to soe ka rora sih
pan,
'A taëën varoe to hikta onöt non a
he' o to'to' tamoaan manih
pa napan.' " *Lo 8:3*
5 Ke susun po ora' hat me peah
en pe Ieesu' manuh pa tope vakin,
pare' vataare vëhö' en pe' pa ma
muhin kurus. 6 Ke susun po ora'
hat soe ken pe Ieesu' pan, "A ma
kikis kurus varih me o ëhnan apuh
nö' to vaneah no', eö' se he' eo' pa
meh te' pa ö sö' iu no'. 7 Eën se keh
vatokon, parën kë a ëhnaneo', eën se
vaneah kurus e nom pa ma tah poë
varih."
8 Ke Ieesu' piun va in a soe pe
susun po ora' hat vamanih pan, "O
Puk Vapenpen to soe va non manih
pan,
'Eën se kë varoe ko nom a ëhnan e
Sunön Sosoenën pën.
Parën vatet varoe ko nom o iu
pe'.' " *Lo 6:13*
9 Ke susun po ora' hat me e Ieesu'
manuh Jerusalëm, pare' me peah
en pe' manuh pa ö noton in a Iuun
Hinhin Apuh, pare' soe ke poan
pan, "Eën se nom te' nom, pan eën
e Koa' vamaman pe Sosoenën, kën
surap tane' manih, parën vu' ku-
nah eom na manuh po oeh. 10 Suk
o Puk Vapenpen to soe non pan,
'E Sosoenën se soe ke ro ankero'
pe',
kee ut vavih rakah e ne pën.' "
Sng 91:11
11 "E' to soe pet non pan,
'O ankero' se öt ee pën pa ma ko-
reere,
ka hikta pah vös to onöt non a
ruk a momah.' " *Sng 91:12*
12 Ke Ieesu' piun poan, pare' soe
pan, "O Puk Vapenpen to soe pet e
non pan,
'Eën se nat nom pupunö' nom
pa vöknah e Sunön pën e
Sosoenën.' " *Lo 6:16*
13 E susun po ora' hat to punö'
vahik e Ieesu' a ma vu punö', pare'
nö en, ko anoeh e non po meoh
poen.

E Ieesu' To Taneo En Pa Kiu Pe' Manih Galili'
Matiu 4:12-17, me Mak 1:14-15

14 E Ieesu' to hah en manuh pa
muhin va Galili', ko kikis pa Tu-
vuh Vasio' te' va'peh me e non pe'.
Ko vahutët va pe' nö vavah en pa
ma ö muhin kurus va Galili'. 15 A
ma tamoaan ne Ieesu' to vavaasis
non sih pa ma koman iuun hinhin
sone', ka napan kurus poë varih kë
rakah e ne pa ëhnaneah.

A Ta Vöön Pe Ieesu' To Hikta Pënton A Soe Pe'
Matiu 13:53-58, me Mak 6:1-6

16 E Ieesu' to hah en manuh vöön
Nasarët. Pa vöön ne' to te' voh non
e' he a koa'. Po Poen Apaapo ne'
to ho en pa iuun hinhin sone' va-
manih pa ö ne' to nonok tamoaan
va non sih, e' to sun pan, e' se ëh
a soe to te' non po Puk Vapenpen
manih pa napan. 17 Ka te' to matop
non o puk he' en pe' po puk to kiun
non a ma soe voh pa te' vanënën
soe Aisaëa', ke Ieesu' kap en po puk,
pare' taum en po vahutët to kiun va
non manih pan,
18 "A Tuvuh pe Sunön to te' non
manih peö',

pare' vate' a neo' marën a
vatvus a Soe Vih manih po
te' arus.
E' to vanö a ma' neo',
kö' nö ma' pa vatvus a soe to
soe va non manih pan,
'Eöm varih a napan to
te' nem sih manih pa
nohnoh,
Eöm se këh em pa nohnoh, paröm
nö em,
ke eöm varih a nap kekeho',
eöm se opoep hah em. *Ais 61:1*
A Tuvuh pe Sosoenën to vanö a ma'
neo',
marën a vahik a ma punis po
te',
no a ma meh te' to vöknah
ne raoe. *Ais 58:6*
19 Me a ö nö' se vatvus a soe po poen
vih vëh,
ne Sunön se kon hah a napan
pe'.' " *Ais 61:2*
20 E Ieesu' to vakop hah o puk,
pare' he' en pa te' mamatop puk,
pare' iho' en, ka napan varih to
te' ne koman iuun hinhin sone' vi
matan rakah ee pe Ieesu'. 21 Ke
Ieesu' taneo en pa vavaasis ra na-
pan pan, "Kuru va'ih no a soe va
po Puk Vapenpen to tavus vaman
rakah en, köm pënton vahik voh em
pe'."
22 A napan to vavaasin e ne poë,
pare pah kokoman vörep e ne pa
ma Soe Vih varih ne' to vatvus.
Ivëhkëk, ee to soe pan, "E' pö' kuru
e koa' pe Jeosëp?" 23 Ke Ieesu' soe
ke raoe pan, "Eöm to pënton voh
em pa soe to soe non pan, 'Vataare
a möm ah, pan eën e rökta' pa ö
sën vavih koman hah eöm pa sio-
niumah'. A pusun in a soe pamëh
to soe vamanih pan, 'Eën se keh te'
nom pan, eën e Kristo, a, eën se nok
a ma tah vatoksean manih koman
a vöön pea vamanih pa ö nemöm
to pënton pan eën to nok vavoh
manuh pa vöön va Kapaneam.' "
24 Ke Ieesu' vavaato avoe' ke non
pee, pare' soe pan, "Eö' to soe va-
man rakah keo' peöm, a te' vanënën
soe nee to hikta iu ne poë manih pa
vöön koman pe'. 25 Pënton a neo'
öm, e' to te' moaan vavoh e non
manih Israël, o köövo amop peo to
te' voh ne po poen ne Elaëja' to te'
voh non. Po poen voh pamëh no a
uhön to hikta nus po kukön kiris-
mas me a tönim sivö me a paeh.
Pare' te' voh non o maë apuh rakah
to tavus voh pa muhin avoes va
Israël. 26 Ivëhkëk, e Sosoenën to
hikta vanö voh e Elaëja' manih pa
ta paeh pee. Ahik, e Sosoenën to
vanö varoe poan manuh pa köövo
amop va Sarefat manih pa muhin
va Saëdon. 27 Ke' te' me voh va e
non nën manih po poen voh pa te'
vanënën soe e Elaëja'. A nap peo va
Israël to te' me voh ne a mët vëh a
töpa'. Ivëhkëk, a hikta paeh va voh
pee no a mët pe' to hik. E Naman va
Siria' varoe kuru no a mët töpa' pe'
to hik."
28 A napan kurus varih to te' ne
koman iuun hinhin sone' to pënton
a soe va'ih, pare pah heve suntan
rakah ee. 29 A napan to sun, pare
veo tavus ee pe Ieesu' këh a vöön
pee. A vöön pamëh to te' non pa
tope, ivëh, kee me ee pe Ieesu' pa
sinten in a tope vëh no a vöön pee to
eok non. Pare kehkeh vi kunah ne
na poë pa vaere. 30 Ivëhkëk, e Ieesu'
to koe pa topniire, pare' nö këh en
pee.

E Ieesu' To Veo Këh A Pah Te' Pa Ora' Hat
Mak 1:21-28

31 E Ieesu' to kunah en Ka-
paneam, e' a vöön to te' non pa
muhin va Galili', ko Poen Apaapo
ne' to vavaasis non a napan, 32 ka
napan pënton a ma vavaasis pe',
pare töhkak vahat ee, suk a soe pe'
to te' rakah me non o kikis.
33 Manih pa koman a iuun hin-
hin sone' no a pah te' to te' non
no a ora' hat to te' non pe', e' to
pah kokoe' suntan rakah en pan,
34 "Ieesu' va Nasarët, eën nö ma'
pa nok ataeah manih pemöm? Eën
to nö pö' ma' pa mirö' a möm, eö'

to nat e no' pën a Te' Vivihan pe
Sosoenën."
35 Ivëhkëk, e Ieesu' to sirö' a ora'
hat pamëh, pare' soe pan, "Vato-
tomin ah! Parën këh tavus ma' a
te' manem." Ka ora' hat pamëh
kö vörep en pa te', pare' vi en
pe' manih po oeh topniira napan,
pare' këh tavus en pe', ko hikta
mimirö' hah non poan.
36 Ka napan vatötöhkak rakah ee,
pare taneo ee pa vaiihi koman hah
pan, "O vu soe taeah rakah iva'ih?
O kikis taeah no a te' vëh to te' me
non, ke' ta' a ora' hat, ke' tavus këh
en pa te'." 37 Ivëh, ko vahutët va pa
tah ne Ieesu' to nok, nö vavah en pa
ma ö kurus.

E Ieesu' To Vato' Hah E Noan Pita'
Matiu 8:14-15, me Mak 1:29-31

38 E Ieesu' to këh tavus ma' a iuun
hinhin sone', pare' nö en manuh pa
iuun pe Saëmon. E noan Saëmon to
hara' suntan rakah non a hiinana,
ivëh, ka napan vaoe na e Ieesu'
marën a va'aus poan. 39 Ke Ieesu'
nö ma', pare' sun pa havineah,
pare' sirö' a hiinana, ka hiinana
hik rakah këh en pe'. Ivëh, ka varu'
rakah vakomanih ne köövo to sun
ko vamatop en pa taëën pee.

E Ieesu' To Vavato' Hah A Ma Nap Peo
Matiu 8:16-17, me Mak 1:32-34

40 A potan to kunah en, ka na-
pan me ee ma' pa ma poëëre to
hara' ne a ma vu mët, ke Ieesu'
vaket papaeh raoe, ka ma mët pee
hik ee. 41 Ko ora' hat poë varih
këkëh tavus e ne ma' pa napan,
pare kokoe' papaeh ne, ko sosoe ne
pan, "Eën e Koa' pe Sosoenën." Ke
Ieesu' soepip raoe pa vaato, suk ee
to nat e ne pe' e Kristo, a te' vëh ne
Sosoenën to vanö voh ma'.

E Ieesu' To Nönö Vah Non Pa Ma Upöm Vöön Apa'puh
Mak 1:35-39

42 Po meoh poen pa pöstakah
rakah ne Ieesu' to sun, ko këh en
pa iuun, pare' nö en pa ö totomin
hikta te', ka napan taneo ee pa vaiu
poë. Ko poen nee to taum poë, pare
kehkeh amun ne poë pan e' se nat
non nö pa ta meh vöön. 43 Ivëhkëk,
e Ieesu' to soe ke raoe pan, "Eö' se
nö pet pa vatvus a Soe Vih va pa
Matop Vih pe Sosoenën manuh pa
ma meh vöön. Pe' a tah nö' to nö
suk voh ma'." 44 Ivëh, ke Ieesu' nö
vavah en pa vavaasis a ma napan
manih koman a ma iuun hinhin
sone'.

5

E Ieesu' To Soe Ke Pita' Ke' Rëh O Iian
Matiu 4:18-22, me Mak 1:16-20

1 O pöh poen ne Ieesu' to sun
non pa sinten a tonon va Gënesaret,
ka napan peo rakah to tönun ko
vatotot ma' marën a pënton a soe
pe Sosoenën. 2 Ke Ieesu' ep o pöök
parö' to atan ne sinten a tonon,
no o te' tatana' iian to kunah këh
ee po pöök parö', pare pupui ne
a ma kë pee. 3 Ke Ieesu' peah en
po pöh parö', e' o parö' pe Saëmon,
ko soe ke Saëmon pan e' se vapeah
amot o parö' manuh pa ö ruruvun.
Ke Ieesu' iho' non po parö', pare'
vavaasis non a ma napan.
4 E Ieesu' to vahik vaato pare' soe
ke Saëmon pan, "Hoa' peah nös öm
manuh pa ö ruruvun, ke eën me a
ma upöm pën se vöknah a kë peöm
ko rëh ta ma iian."
5 Ke Saëmon piun e Ieesu', pare'
soe pan, "Apuh, pa popoen rë va'ih
ne möm to kiu vëhva' rakah em,
ivëhkëk, emöm to hikta rëh ta pah
iian. Ivëhkëk, pe' eën to soe ka möm,
emöm se vöknah em pa kë." 6 Ee to
vatet ee pa ö ne Ieesu' to soe ava,
pare rëh ee po iian o pöh peo rakah.
Ka si' ö hat ka ma kë pee tötökurus
ee. 7 Ivëh, kee vaoe o upöm pee po
meoh parö', kee nö ma' ko va'aus
rapoë. Ee to nö ma', pare rëh o iian
o pöh peo vörep, pare vapuh o pöök
parö' ka si' hat ö ko pöök parö' roko'
ee tahi'.

8 Ke Saëmon Pita' ep a tah va'ih,
pare' vatokon pa sinten mon e
Ieesu', pare' soe pan, "Apuh, këh na
neo' ah. Eö' a te' nonok hat." 9 E
Saëmon Pita' me a ma upöm pe' to
ep o iian peo varih nee to rëh, ko
pah toksean ko vavamui e ne. 10 A
poa koa' pe Sëbëdi', e Jëmis pen Jon,
e'e a poa vakamö' pe Saëmon to pah
toksean ee.

Ke Ieesu' soe ke Saëmon, "Koe a
naöp, taneo non kuru nën se me
hop ma' a napan, kee vatet a neo'."
11 Kee hoa' takin hah ee manuh po
kösan, pare këh ee pa ma tah kurus
pee, pare vatet ee pe Ieesu'.

E Ieesu' To Vato' Hah A Pah Te' To Te' Me Non A Mët Töpa'
Matiu 8:1-4, me Mak 1:40-45

12 E Ieesu' to te' non vöön, ka pah
te' to te' me non a mët töpa' nö ma'
manih pe', ko vatokon ko vu' rakah
manih po oeh, ko hin pan,

"Apuh, eën se keh iu nom kën
vato' hah eom peö'."

13 Ke Ieesu' vaket poan, pare' soe
pan, "Eö' to iu e no'. Voon ah." Ka
varu' vakomanih no a mët töpa' to
hik këh en pe' ke' to' hah en.

14 Ke Ieesu' vuhvuh vakis poan
pan, "Eën se nat nom vavatët ta
meh te' a tah va'ih to tanok manih
pa sioniumah. Ivëhkëk, eën se nö
ko vataare a sioniumah manih pa
te' ësës he', parën he' o he' pën. Ka
napan se nat ne a ö no a mët pën
to hik hah en, vamanih pa ö no
Vavaasis pe Mosës to soe vavoh."
15 Ivëhkëk, o vahutët va pa ma tah
ne Ieesu' to nok nö vavah en pa
ma ö kurus. Ka napan o pöh peo
rakah to nö ma' manih pe' pa tënan
o vavaasis pe', me e Ieesu' se vahik
a ma mët pee. 16 Ivëhkëk, e Ieesu'
to nönö tamoaan non pa moeh to-
tomin, pare' hinhin non nën.

E Ieesu' To Vato' A Te' Tëtënkun
Matiu 9:1-8, me Mak 2:1-12

17 O pöh poen ne Ieesu' to vavaa-
sis non a napan ka ma Parësi', me
ro te' vavaasis to iho' ne. Ee to
tane' ma' pa ma vöön va pa muhin
va Galili', me a muhin va Jiutia',
me a vöön apuh pee Jerusalëm. Ko
kikis pe Sosoenën te' non manih
pe', marën a vahik a ma mët pa
napan. 18 Ka ma pah te', te' ee ma'
pa pah te' to koroh non po pan pe'.
A sionin a te' pamëh to te' me voh
non a mët tëtënkun. Ee to iu te'
ho ne poë manuh koman iuun pa
vaho' poë pa havin e Ieesu'. 19 Suk
ataeah, a napan to peo kee hikta
onöt ne a te' ho a te'. Ivëh, kee peah
tonun iuun, pare tai ee pa ma pah
si vös in a tonun iuun pamëh, pare
vöknah po' a te' pamëh to koroh non
po pan topnin a napan, pare vaho'
poë matan e Ieesu'. 20 E Ieesu' to
inan o vaman pee, pare' soe pan,
"Te' peö', eö' to ihan anoe eo' pa ma
hat pën."

21 O te' vavaasis to nat i ne o
Vavaasis pe Mosës me ro Parësi' to
ep a tah va'ih, pare vavasoe ko-
man e ne pan, "A te' rakah vëh
eteh, pare' sosoe o'oah e non pe
Sosoenën? A hikta pah te' rakah to
onöt non a ihan anoe a hat pa meh
te'. E Sosoenën varoe to antoen
non a ihan anoe a ma hat po te'."

22 E Ieesu' to nat vahik vur en
po kokoman pee, ivëh, ke' piun a
soe pee, pare' soe pan, "Eöm koko-
man vakëkëh va nem manih suk
ataeah? 23 E' hikta te' hiva' non pa
soe ke a te' tëtënkun pan, 'A ma hat
pën nö' to ihan anoe'. Suk ataeah,
o upöm te' hikta antoen ne a inan
vamanih pan a ma hat pe' to hik ee.
Ivëhkëk, e' to hiva' oah e non pa soe
ke a te' tëtënkun pan, 'Eën se sun, ko
nö eom.' Suk ataeah, a ma napan
se ep ne pan a te' pamëh to to' hah
en. 24 Ivëhkëk, eö' se vamaaka ka
neöm ta pah tah, köm se vaman,
ko nat ka neo' e Koa' Te' Pa Napan
Kurus to te' me no' pa tasun manih
po oeh marën a ihan anoe a ma
hat." Ivëh, ke Ieesu' soe ke a te'
tëtënkun pamëh pan, "Eö' to soe ka
oah, sun ah, parën kon o pan pën,

parën nö eom manuh pa iuun pën.”
25 Ka varu' vakomanih a napan
to ut ne a te' pamëh to sun vëvëhö'
rakah en, pare' kon o pan ne' to
koroh vu non, ko nö en pa iuun
pe'. Pare' kë rakah en pa ëhnan e
Sosoenën. 26 Ka ma napan varih to
ut ne vatötöhkak rakah ee, pare kë
rakah ee pa ëhnan e Sosoenën, ka
ma kokoman pee nun, kee toksean
rakah ee. Ee to soe, “Kuru, nea to
ep a tah to matan ke rakah e non.”

E Ieesu' To Vaoe E Livaë
Matiu 9:9-13, me Mak 2:13-17

27 Vasuksuk ne Ieesu' to nö, pare'
ep in a pah te' kokon takis to
iho' non pa iuun kokon takis. A
ëhnaneah e Livaë. E Ieesu' to soe
ke poan pan, “Suk a ma' neo' ah.”
28 Ke Livaë sun, pare' këh en pa ma
tah kurus pe', ko vatet en pe Ieesu'.
29 E Livaë to vamatop a taëën
apuh pe Ieesu' manih pa iuun pe'.
A nap kokon takis peo me a ma
upöm te', ee kurus to vavaëën me
ne Ieesu' pen Livaë. 30 Ko Parësi',
me ro te' vavaasis to nat i ne o
Vavaasis pe Mosës to pah vavasoe
vörep suk e ne pa ma vamomhë pe
Ieesu' pan, “Eöm vavaëën va'peh
me nem a nap kokon takis, me ro
te' no a ma taate' pee to hat, suk
ataeah?”
31 Ke Ieesu' piun raoe va manih
pan, “O te' varih to hikta hara' ne
a mët, e'e to hikta nönö ne pa ep e
rökta'. Ahik. A napan varoe varih
to hara' ne a mët to nönö ne pe
rökta'. 32 Eö' to hikta nö voh ma' pa
va'aus o te' varih to koman ne pan
ee ro totoopin. Ahik. Eö' to nö voh
ma' pa va'aus o te' varih to nat va
ne manih pan ee ro te' hat. Ivëh,
kee se panih o kokoman me a taate'
pee.”

A Taate' Va Pa Vapenpen A Taëën
Matiu 9:14-17, me Mak 2:18-22

33 A ma pah te' to soe ke Ieesu'
va manih pan, “O vamomhë pe
Jon to vapenpen ne a taëën, pare
hinhin tamoaan rakah ne sih. Ko
vamomhë po Parësi' to vapenpen
pet me e ne pa taëën. Ivëhkëk, a ma
vamomhë pën to ënëën e ne, pare
kakaak e ne.”
34 Ke Ieesu' he' raoe a soe va-
pipino', pare' soe pan, “E' to vih
pö' e non pa ma te' pe voe tövaen
vavoon se vapenpen ne pa taëën?
Ahik rakah. E voe tövaen vavoon
se keh te' va'peh me non raoe, ee
hikta se vapenpen ne pa taëën. Suk
ataeah, ee to vaeö me ne e voe
tövaen vavoon. 35 Ivëhkëk, a ma
poen se tavus ma' no a ma meh te'
se me ke a te' tövaen vavoon, ke'
hikta te' hah me non a ma te' pe'.
Manih pa ma poen poë varih e'e se
vapenpen ee pa taëën. Suk ataeah,
ee to tamak ne poë.”
36 Ke Ieesu' he' raoe a meh soe
vapipino', pare' soe pan, “A hikta
pah te' to onöt non a kurus a tah
rara voon marën a kun pip a töhko'
manih po rara vamoaan. Ta pah
te' se këh nok va nën e' se mirö' en
po rara voon, ko rara voon pamëh
hikta se matan vatoe me non o rara
vamoaan.”
37-39 E' to vatoe me e non po pëk
no a napan to kun po kap sipsip
pa isu o voaën. Ahikta te' se isu
o voaën voon manih po pëk va-
moaan nee to kun po kap sipsip.
E' se keh isu en po voaën voon,
o voaën voon se kurus en po pëk
vamoaan. Suk o pëk vamoaan to
hikta onöt non a tëptot. Ivëh, ko pëk
se tökrus en ko voaën tako' en. Ahik,
eöm se isu o voaën voon manih po
pëk voon nee to kun po kap sipsip.
A napan hikta iu kaak ne o voaën
voon, pee to atö voh ee pa kaak o
voaën vamoaan. Suk ee to koman
va ne manih pan, o voaën vamoaan
to vih oah e non po voaën voon.”

6

A Soe Vapenpen Va Pa Hikta Kiu Komön O Poen Apaapo
Matiu 12:1-8, me Mak 2:23-28

1 O pöh Poen Apaapo ne Ieesu'
me a ma vamomhë pe' to nönö nö
ne topnin a rak vëh nee to nep voh
a kon. Ee to kökök a ma voa' kon,
pare kakap, ko ëën ee. 2 Ivëhkëk,
a ma Parësi' to soe pan, "A ma tah
varih to vapenpen non po Poen
Apaapo pea, eöm nok vamanih suk
ataeah?"
3 Ke Ieesu' piun raoe, ko soe pan,
"Eöm to ëh pö' voh em po vahutët
vëh ne Devit to nok voh pa ö ne'
to maë voh me ra ma vamomhë
pe', ha? 4 E Devit to ho voh pa
iuun vapenpen pe Sosoenën, pare'
kon a taëën to te' non pa matan
e Sosoenën. A taëën pamëh no a
hikta te' akuk se ëën. O te' ësës he'
varoe to onöt ne a ëën. E Devit
me a ma vamomhë pe' to ëën ee pa
taëën pamëh." 5 Ke Ieesu' soe ken
pa napan pan, "Eö' koman e Koa'
Te' Pa Napan Kurus to Sunön ke no'
po Poen Apaapo."

E Ieesu' To Vato' A Te' Tënkun Korën Komön O Poen Apaapo
Matiu 12:9-14, me Mak 3:1-6

6 O meoh Poen Apaapo ne Ieesu'
to ho pa iuun hinhin sone', pare'
he' a soe manih pa ma napan. A
pah te' to te' non nën no a papmatö
pe' to tëtënkun. 7 O te' vavaasis to
nat i ne o Vavaasis pe Mosës, me ro
Parësi' to ut ne e Ieesu' se keh vavih
hah a te' tënkun koren pamëh po
Poen Apaapo, ke' ahik. Ee to vaiu
këh ne ta hanan nee se vate' e Ieesu'
po vahutët. 8 Ivëhkëk, e Ieesu' to nat
e non po kokoman pee, ivëh, ke' soe
ke a te' vëh no a koreneah to mët
ko tënkun, "Ma' ah ko sun manih"
Ka te' pamëh sun en. 9 Ke Ieesu' soe
ke raoe, "Eö' to iu hi a no' neöm a
pah hi. E' to vih pö' e non pea se
va'aus a meh te' to hara' non a mët
po Poen Apaapo, ke' ea se koe ee
pa va'aus eah, ke' mët en?" 10 E
Ieesu' to vatvi a mataneah manih
pa napan, pare' soe ke a te' pamëh
pan, "Putot a koreomah." E' to
putot a koreneah, ke' totoopin, ko
vih hah en. 11 Ivëh, ko te' vavaasis
to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, me
ro Parësi' pah heve suntan e ne pe
Ieesu'. Ko vavasoe koman e ne pan,
"Ea se nok rakah ataeah manih pe
Ieesu'?"

E Ieesu' To Vate' O Havun Te' Me A Pöök
Matiu 10:1-4, me Mak 3:13-19

12 Vasuksuk po pöh poen ne
Ieesu' to peah manuh pa tope pa
hin. Pa popoen pamëh ne Ieesu'
to hinhin non manih pe Sosoenën
ka muhin takah en. 13 Pa pöstakah
ne Ieesu' to vaoe unun en na
pa ma vamomhë pe'. Ko vate' en
po havun te' me a pöök ko vëhnan
raoe o aposol pe'. Ivarih, a ma
ëhnëëre, 14 a paeh e Saëmon, e Ieesu'
to vëhnan poan e Pita', ke kea pe'
Ëndru', ke Jëmis, pen Jon, ke Filip, ke
Batromio'. 15 Ke Matiu, ke Tömas,
ke Jëmis e sunai' Apias, ke Saëmon
a pah te' va po vakum te' varih nee
to poka' ne ro Sërat.* 16 Ke Jiutas e
sunai' Jëmis, ke Jiutas Iskariot, to
tane' ma' Kariot, e' a te' va'ih to
vikuh e Ieesu' manuh pa koren a
nap hat.

E Ieesu' To Vato' A Ma Napan Peo
Matiu 4:24-25, me Mak 3:7-12

17 Ke Ieesu' kunah en ma' pa
moeh riun va'peh me a havun me a
poa vamomhë pe'. A ma vamomhë
pe' me a napan o pöh peo rakah, e'e
va Jiutia' me Jerusalëm me manih
sinten tahi' pa poa vöön varih Taëa'
me Saëdon, ee me to te' va'peh ne.
18 Ee to nö ma' pa pënton a soe
me e Ieesu' se vavato' raoe. A ma
napan varih no ora' hat to mirö'
voh, ee me ne Ieesu' to vato' hah
raoe. 19 A ma napan peo to iu vaket
ne e Ieesu', pan o kikis se tane' ma'
pe' ko vavato' a ma vu mët pee.

E Ieesu' To Soe A Te' Se Vaeö Me A Ö Ne' Se Ook
Matiu 5:1-12

* **6:15:** A to Sërat, a pap te' varih to vakihat me voh ne o te' susun va pa kaman va Room.

20 Ke Ieesu' kute' non a ma va-
momhë pe' pare' soe pan,
"Eöm a ma napan arus,
eöm se vaeö,
suk eöm a pap te' poë varih
se hop manih pa Matop
Vih va pa Vöön va Kin."
21 Eöm a napan varih to mamaë
nem kuru,
eöm se vaeö.
Suk ataeah, e Sosoenën se makën
vamhun en peöm pataeah
ne eöm to iu nem.
Eöm a napan varih to inan a ma
hat peöm ko okook vatamak
nem,
eöm se vaeö.
Amot ne Sosoenën se tapui a napan
to kokoman va ne nën.
22 Vaeö rakah peöm varih,
no o te' se ep ka no neöm to
vavatet a nem neo' E Koa' Te'
Pa Napan Kurus,
ee se heve e ne peöm,
pare veveo vah e ne peöm,
ko vateen a neöm pa ma
soe hat,
ko vëhnan ekeok a neöm,
suk eöm to vavatet a nem
neo'.
23 Ivëhkëk, eöm se pah te' vaeö
rakah e nem,
suk o voen vih peöm to anoeh
e non ma' peöm manuh pa
vöön va kin.
Ee se nok a ma tah hat manih peöm,
ivëh köm se vaeö,
suk ee to nonok vavoh e
ne manih po te' vanënën
soe moaan voh pe
Sosoenën.
E Sosoenën se tapui a neöm
vamanih pa ö ne' to tapui
vavoh in a ma te' vanënën
soe pe'."
24 "Ivëhkëk, varenan peöm o te' to öt
vapeo nem o moni',
eöm to kon voh em pa ma tah
to he' vaeö nee a komëneöm.
25 Varenan peöm o te' varih to
ënëën vamhun nem kuru,
amot eöm se maë.
Varenan peöm o te' varih to onon
nem kuru,
amot eöm se tamak paröm
okook nem.
26 Varenan peöm o te' varih no a
ma napan to kë ne a ma
ëhnëëneöm,
moaan voh a ma sipuineöm
to nonok va voh e ne nën,
manih pa ma te' vanënën soe
pikpiuk."

A Taate' Va Pa Iu A Te' To Hat Ka Nom Oah
Matiu 5:38-48

27 "Ivëhkëk, eö' to soe ka neöm,
o te' varih to pënton nem a soe
peö'. Eöm se iu nem a ma te' varih
to vakihat ka ne neöm, ko nonok
vavih nem raoe, paröm kamö' nem
raoe. 28 Eöm se hinhin ke nem o te'
varih to he' punis a ne neöm. Eöm
se hinhin nem pan, e Sosoenën se
tapui raoe ko nok vavih raoe. 29 Ta
pah te' se keh tapan a panömah,
pah he' a meh papan, ke' tapan. Ka
te' se keh kon o ohop vatonun pën,
pah he' me o siot pën, ke' kon. 30 Ka
te' se keh hin ta pah tah manih pën,
eën se he' eah. Ka te' se keh varo a
tah pën, eën se koe a hin vakis eah
pan e' se piun hah ma'. 31 A ma
taate' ne eöm to iu nem no a napan
se nok manih peöm, e' a ma taate'
poë varih nöm se nok manih pee.
32 Eöm se keh iu varoe nem o te'
varih to iu a ne neöm, eöm se kon
a vih taeah nën? O te' varih to te'
ne pa taate' hat to iu me e ne pa
napan se iu ne raoe. 33 Ke eöm se
keh nonok nem a taate' vih manih
po te' varih to nonok vavih a ne
neöm, a vih taeah nöm se kon nën?
O te' varih to te' ne pa taate' hat
to nonok va e ne nën. 34 Ke eöm
se keh he' ta pah tah manih po te'
paröm koman nem pan, ee se piun
hah ka ne neöm, eöm se kon a vih
taeah nën? O te' varih to te' ne pa
taate' hat to he'he' me ne pa ma tah
manih po te' hat pan, e'e se kon hah
a tah to vatoe me non a tah vëh nee
to he'. 35 Ivëhkëk eöm se iu rakah
nem a ma te' to vakihat ka ne neöm,
paröm nonok vavih nem raoe. Eöm
se keh he' a tah manih pa meh te',

koe a iu a ö se' piun hah ka neöm.
Eöm se keh nok va nën, amot neöm
se kon o voen apuh, paröm tavus
vamaman rakah em o pus koa' pe
Sosoenën a Kikis Vi. E Sosoenën
to ururuan kurus e non pa napan
varih to hikta sosoe vavihvih ke ne
poë me a nap nonok vahat. 36 Eöm
se ururuan nem o te' vamanih pa ö
ne Tamön to ururuan va non.

A Taate' Va Pa Ep In A Hat Pa Meh Te' Vamanih Pa Te' Tökiiki Vahutët
Matiu 7:1-5

37 "Eöm se nat nem kiiki a ma
taate' hat pa meh te'. Ke Sosoenën
me se hikta kiiki a ma taate' hat
peöm. Eöm se nat nem vateen o
upöm te' pa hat, vamanih pa ö ne
tökiiki vahutët to nonok va non,
ivëh ke Sosoenën hikta se vateen
a no neöm pa tah hat. Eöm se
ihan anoe a ma hat po upöm te',
ke Sosoenën me se ihan anoe a ma
te' hat peöm. 38 Eöm se he' akuk
a tah peöm manih po upöm te', ke
Sosoenën se piun oah rakah ken
peöm. A ma tah varih nöm to he'he'
akuk nem sih o upöm te', e' a ma tah
poë varih ne Sosoenën se piun hah
ka neöm. Köm hikta onöt nem a öt."
39 E Ieesu' to he' o soe vapipino'
vamanih pan, "A te' keho' to onöt
pö' e non pa vataare a meh te' keho'
a hanan? Ahik. E'e pon se ru ee pa
kove'. 40 E koa' va pa siku to hikta
antoen non a te' oah e tövavaasis pe'.
Ahik. E' se siku pare' kon o nat, ko
pah vatoe me e tövavaasis pe'.
41 "Vahvanih kën kute' vavi' nom
a tapisik sone' vëh to te' non pa
matan e kea pën, ivëhkëk, eën
to hikta koman nom a tanaon
apuh vëh to te' non pa matömah?
42 Vahvanih kën se soe ke kea pën
pan, 'Kea, eö' to iu kan këh nom
oah pa tapisik vëh pa matömah,'
parën hikta ep momoaan voh pa
tanaon apuh vëh to te' non pa
matömah? Eën a te' moko' rivon,
kon momoaan a tanaon apuh
vëh to te' non pa matömah. Ko
vasuksuk po' nën se ep vamaaka
nom parën pah kan takin po' a
tapisik sone' vëh to te' non pa
matan e kea pën. A pusun in a
soe va'ih to soe va non manih pan,
'Eën se ep momoaan voh pa hat
pën, parën pah vatotoopin po' e kea
pën.' "

O Naon Me A Ma Voa' Ene'
Matiu 7:16-20; 12:33-35

43 O naon vih to hikta onöt non
a voa' a ma voa' hat, ke' te' pet va
e non manih po naon hat to hikta
onöt non a voa' a ma voa' vih. 44 O
te' to iniinan tane' ne sih o naon vih
ke' o naon hat manih po voa'. O
te' to hikta nönö ne pa oes o voa'
vetan manih po uris to'to'. A napan
to hikta osoes ne sih o voa' pöpö'ra'
manih po karu'. 45 O te' vihvih to te'
me ne a ma kokoman vih manih pa
ma komëëre. Ivëh, nee to vavatvus
suk ne sih a ma soe vih. Ivëhkëk,
o te' varih to te' vatëh me ne a ma
kokoman hat a taate' hat to puh
rakah non manih pa ma komëëre.
Ivëh, nee to vavatvus suk ne sih a
ma soe hat. Suk a rivon a te' to
vavatvus non sih a ma taneah to te'
non manih pa komaneah.

A Poa Ö Ekeok Iuun Ava
Matiu 7:24-27

46 "Eöm to popoka' a no neo' e
Sunön peöm, suk ataeah köm hikta
vavatet po' nem a soe peö'? 47 A
pah te' se këh nö ma' peö' pare'
pënton a soe peö' pare' vatet, eö' se
vataare a neöm a ö ne' to te' va non
köm se nat nem. 48 A te' pamëh to te'
va non manih pa pah te' to kehkeh
eok non a iuun. Vamomoaan ne'
to een varu a kove', ko varu na o
toon ko totoon po vös. Pare' vasun
en pa iuun ke' te' eh rakah e non.
Ka unat nö ma' pare' een këh en
pa iuun, ko hikta onöt non a hoep
a iuun, suk a iuun to totoon vaeh
rakah e non. 49 Ivëhkëk, a te' to
pënton en pa soe peö' pare' hikta
vavatet non, e' to te' va non manih
pa te' to eok a iuun pare' hikta varu
o toon ko totoon po vös. Vasuksuk

no a unat to een këh en pa iuun, ka
iuun tahoep vëvëhö' rakah en."

7

E Ieesu' To Vato' A Te' Kikiu Pe Susun Pa Nap Vëvënsun
Matiu 8:5-13

1 E Ieesu' to he' vahik en pa soe
manih pa ma napan, pare' nö en
manuh pa vöön va Kapaneam. 2 A
pah te' susun pa 100 te' vëvënsun
va Room to te' non nën, e' to te' me
non a pah te' kikiu pe'. A te' susun
pamëh to iu rakah non a te' kikiu
pe'. Ivëhkëk, kuru no a te' pamëh to
hara' non a moeh, ka si' ö ke' mët
en. 3 A te' susun to pënton a ö ne
Ieesu' to te' non, ivëh ke' vanö na a
ma te' sunön po Jiu' pan, ee se nö
ko vaoe ma' e Ieesu' ke' nö ma' ko
vato' a te' kikiu pe'. 4 Ee to tavus e
Ieesu', pare hin vakis e Ieesu' pan,
"E' a te' no a taate' pe' to vih, eën
antoen e nom pa ö nën se va'aus
keah a te' kikiu pe, eh? 5 E' to iu
rakah a rora o Jiu', pare' eok voh ka
ra a iuun hinhin sone'."
6 E Ieesu' to nö va'peh me en pee,
ko öök vatët en manih iuun. Ke
susun pa nap vëvënsun vanö en pa
ma vakamö' pe' ke soe ke Ieesu'
pan, "Topoan, eën to me' pak kora'
eom ma', eö' hikta te' vih onöt no' a
ö nën se ho ma' pa iuun peö'. 7 Ivëh
kö' nat voh e no' peö' to hikta te'
no' a te' vih pa nö ma' pa ep ka oah.
Eën se soe varoe ka te' kikiu peö' to'
hah. 8 Suk ataeah, eö' me to te' no'
paan in a te' vëh to vovoh ka non
eo' pa he' a neo' a kiu. Eö' koman
to te' me no' po te' vëvënsun to te' ne
paan. Eö' se këh soe ke a te' pamëh,
'Nö ah,' ke' nö en. Eö' se keh soe
ke a te' pan, e' se nö ma', ke' se nö
en ma'. Eö' se keh ta' a te' kikiu
peö', 'Nok a kiu va'ih, e' se pënton
en pa soe peö'. Pare' nok en pa kiu
pamëh."
9 E Ieesu' to pënton a soe va'ih,
pare' pah koman vörep e non pa
te' pamëh. Ke Ieesu' tarih, pare'
soe ke a ma napan peo varih to
vavatet vah ne poë pan, "Eö' to
soe ka neöm, manih pa muhin va
Israël, eö' to hikta ep no' ta pah te'
no vaman pe' to eh va non manih
pa te' susun pa nap vëvënsun vëh."
10 Ka napan varih ne susun pa nap
vëvënsun to vanö voh ma' hah ee
iuun, pare taum ee pa te' kikiu no
a mët to hik këh en pe', ke' vih hah
en.

E Ieesu' To Vato' Hah A Te' Seka' Va Pa Vöön Naën

11 A ma si' poen to oah en ke
Ieesu' nö en pa vöön vëh ëhnaneah
a Naën. A ma vamomhë pe' me
a napan peo to nö va'peh me poë.
12 E Ieesu' me a napan to öök vatët
ee ma' sinten o hopa' in a vöön
pamëh, ka napan te' ee ma' pa te'
mët. E sinan a te' mët pamëh, e'
a paeh koa' oete' ro ko pe'. E voe
pe köövo pamëh to mët voh en. A
napan o pöh peo to nö va'peh me
ma' e köövo pa pe e sunai'eah. 13 E
Ieesu' to ep e köövo pamëh, pare'
pah ururuan en pe', pare' soe ke
köövo pan, "Koe a ook." 14 E Ieesu'
to nö vatët en pa pokis, pare' vaket
en pa pokis pamëh ka napan varih
to te'te' nö ne pa te' mët sun ee.
Ke Ieesu' soe, "Te' seka', Eö' to soe
ka oah, 'Sun ah!' " 15 Ka te' vëh to
mët voh en sun hah en, pare' iho'
non ko taneo en pa vaato. Ke Ieesu'
vanö en pe' manih pe sinaneah.
16 Ivëh ka ma napan kurus ta
rakah e ne pe Ieesu', pare pah kë ee
pa ëhnan e Sosoenën. Ee to soe pan,
"A pah te' vanënën soe to tavus top-
niira." Pare soe pan, "E Sosoenën
to nö voh en ma' marën a kon hah
a ma napan pe'." 17 Ka ma na-
pan vanat vavah ee po vahutët in
a tah vëh ne Ieesu' to nok manih pa
muhin va Jiutia' me pa ma ö muhin
to te' vatët ne.

E Jon To Vanö A Poa Vamomhë Pe' Manuh Pe Ieesu'
Matiu 11:2-19

18 A ma vamomhë pe Jon
Tövapupui to soe ke pe' pa ma tah

kurus ne Ieesu' to nonok non. 19 Ke
Jon vaoe en pa poa vamomhë pe',
pare' vanö en pee pon pa hi e
Ieesu', "Eöm se nö ko hi pan, 'Eën
pö' kov e vëh a te' to se voh nö ma',
ke', emöm se anoeh nem ta meh te'
eh?' "
20-21 Manih po poen pamëh e
Ieesu' to vato' hah a ma napan peo
to te' me ne a ma vu mët. E' to
veo a ma ora' hat, pare' vavih hah
a ma napan keho' ke opoep hah
ee. Ka poa vamomhë pe Jon to
tavus e Ieesu', pare soe pan, "E
Jon Tövapupui to vanö ma' möm po'
manih pën, pa hi a oah pan, 'Eën
pö' kov e vëh a te' se nö voh ma',
ke', emöm se anoeh nem ta meh
te' eh?' " 22 E Ieesu' to pënton a
hi pamëh, pare' piun ko soe pan,
"Eöm pom se nö hah na manuh
pe Jon, paröm vavatët eah a ma
taneah nöm to ep, me pënton. O te'
varih o keho' to ep vavih hah ee,
ko te' varih o hathat ma moe to nö
vavavih hah ee, ko te' varih pa mët
töpa' a ma sioniire to voon hah ee.
Ko te' varih no a tenëre to hat ee to
pënton hah ee, ko te' mët, to'to' hah
ee, ko te' varih o arus to pënton ee
pa Soe Vih pe Sosoenën. 23 A ma
napan varih no vaman pee manih
peö', me pa ma tah nö' to nonok
no', ee se nat ne hara' vahat ne, ee
se vaeö. E Sosoenën se tapui raoe."
24 Ka poa vamomhë pe Jon
Tövapupui nönö hah ko nee, ke
Ieesu' taneo en pa vahutët ke ra
napan a ma taate' pe Jon, pare' to
soe pan, "Moaan voh eöm to nö pa
moeh upin pa ep pe Jon, ke' pa ep
a mëto no a tuvuh to vataata non,
ke' eöm koman voh nem a ep in
ataeah? 25 Eöm to nö voh nös pa ep
in a te' to ohop non a ma ohop ep
vavih? Ahik. A napan to ohop ne a
ma ohop ep vavih, pare te' me ne
pa ma tah vih va po sionin. A pap
te' poë varih to te' ne sih pa iuun
pa te' sunön. 26 Soe ka neo' öm, eöm
nö voh nös pa ep ataeah? Eöm to nö
pö' voh nös pa ep a te' vanënën soe?
A, eö' to soe ka neöm, a te' vanënën
soe vëh e Jon, no a tasun pe' to apuh
oah e non pa ma te' tasun po upöm
te' vanënën soe. 27 E Jon voh a te'
ko poan no Puk Vapenpen to sosoe
suk voh non po kiun pe'. O kiun to
soe non pan,
"Pënton ah,
eö' se vanö nös a te' vëh se te'
vovoh nös a soe peö' manem
pën,
e' se vovoh ka oah,
pare' vamatop a hanan pën."
Mal 3:1
28 "Eö' to soe ka neöm, e Jon no
a tasun pe' to te' oah e non pa ma
te' tasun po upöm te' manih po oeh.
Ivëhkëk, a te' to te' va non manih pa
si' koa' sone' manih pa Matop Vih
pe Sosoenën no tasun pe' to apuh
oah e non pa te' tasun pe Jon.
29 A ma napan to pënton vahik
ee pa ma soe, ka nap kokon takis
soe pan, "A taate' pe Sosoenën to
totoopin rakah." Ee to kon voh
a tapui manih pe Jon Tövapupui.
30 Ivëhkëk, o Parësi' me o te' vavaa-
sis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës
e'e to hikta kon voh a tapui manih
pe Jon suk, ee to he' tonun voh
ee pa hanan vih ne Sosoenën to
vataare raoe.
31 Ke Ieesu' soe pan, "Eö' se
vëknöm vah va in a taate' pa napan
va kuru nih? Ee o te' to te' vah va ne
nih? 32 Ee to te' va ne manih po koa'
to iho' ne pa ma ö totoaan, pare
vavaasis piu ne, ivëhkëk o meoh
upöm pee to hikta vaëhëh ne. Kee
varek ke raoe, pare soe pan,
'Emöm to piu kem peöm po piu,
ivëhkëk, eöm to hikta pino'.
Kemöm vaëhëh kem peöm pa ta
okook vatamak,
ivëhkëk eöm to hikta tamak to
ook.' "
33 "E Jon Tövapupui to nö voh en ma',
pare' vapenpen vapeo non pa ëën.
Ko hikta kakaak voaën voh non,
köm soe em pan, 'A ora' hat to te'
non manih pe'.' 34 Ivëhkëk kuru,
eö' E Koa' Te' Pa Napan Kurus to

nö ma', parö' ënëën no' ko kakaak
no', köm soe em pan, 'Ep öm, e' a
te' ënëën vörep, ko kakaak voaën
vörep, pare' te' e non e vakamö' pa
nap kokon takis me ra nap nonok a
ma taate' hat.' 35 Ivëhkëk, a napan
to vatet ne o nat vih pe Sosoenën,
e'e to vataare e ne a taate' vih, e' o
nat vih rakah, suk e'e to vaman ne
e Sosoenën.

A Pah Köövo To Pupui A Mon E Ieesu' Po Vanom

36 A pah Parësi', to vaoe e Ieesu'
pa iuun pe' ke' nö ma', kee iho'
to ëën va'peh. 37 Ka pah köövo
te'te'vaasi to te' non pa vöön
pamëh, to pënton a ö ne Ieesu' to
ënëën non pa iuun pa to Parësi'.
Ivëh, ke köövo kon o puto vös vih no
o vanom voen vapeah to isu non,
ko nö ma' pa iuun vëh ne Ieesu' to
te' non. 38 E köövo to sun non pa
havin mon pe Ieesu', pare' okook
non, ka hunun mataneah vu'vu'
non pa mon e Ieesu', ke' va'na' pa
uvineah. E' to uma' vapeo a mon
e Ieesu', pare' uh a moneah po
vanom.
39 Ka to Parësi' vëh to vaoe na e
Ieesu' ep in a tah va'ih, pare' ko-
man va non manih pan, "A te' vëh
se keh te' e non a te' vanënën soe
vamaman, e' se nat e non pa taate'
pe köövo vëh to vaket poan, e' a
köövo te'te'vaasi'."
40 Ke Ieesu' nat e non po koko-
man pe Saëmon, pare' soe pan, "Eö'
to te' me no' a pah tah no' to iu soe
ka nom oah."
Ke Saëmon soe pan, "Tövavaasis,
vatvus a soe pën."
41 Ke Ieesu' soe, "A poa te' to te'
me ne o ötop manih pa pah te'. A
paeh to te' me non o K500.00, ka
meh po K50.00. 42 Ee pon to hikta
onöt ne a piun a ma ötop pee, ivëh
ka te' vëh to he' voh o ötop ururuan
raoe, ko vanun en po ötop pee pon.
Manih pee pon eteh se iu oah non a
te' vëh to he' o ötop?"
43 Ke Saëmon piun, pare' soe va-
manih pan, "Eö' to koman no' a te'
vëh to te' me non o K500.00 se iu
oah non a te' vëh to he' o ötop."
Ke Ieesu' soe ke poan, "A piun
pën to totoopin rakah."
44 Ke Ieesu' tarih manuh pe
köövo, pare' soe ke Saëmon, "Eën
ep e nom pe köövo vëh, ha? Eö' to
ho ma' pa iuun pën, kën hikta he' a
neo' ta ruen kö' pupui a moneo'.
Ivëhkëk, a hunun mataneah to
pupui a moneo', pare' va'na' pa
uvineah. 45 Eën to hikta uuma' a
neo'. Ivëhkëk kuru, eö' to ho ma' ke
köövo vëh to uma' vapeo a moneo'.
46 Eën to hikta uh a pasuneo' po
kompo' to voen vöknah, ivëhkëk, e
köövo vëh to uh a moneo' po vanom
voen vapeah. 47 Ivëh, kö' soe ka
oah, e köövo nonok vahat vëh no
a pop pe' to hikta te' vih voh non,
to iu vi ka no neo'. Ke Sosoenën
to ihan anoe a ma hat peo pe'.
Ivëhkëk, a te' to nok a hat sone' e
Sosoenën se ihan anoe a hat sone'
pe', ka te' pamëh se iu vasone' e
non pe Sosoenën."
48 Ke Ieesu' soe ke köövo, "Eö' to
ihan anoe eo' pa ma hat pën."
49 A ma napan to iho' va'peh me
ne e Ieesu' to taneo ee pa varek ko-
man pan, "A te' vëh koman rakah
non pan, e' e Sosoenën, pare' ihan
anoe non pa ma hat, ha?"
50 Ke Ieesu' soe ke köövo pamëh,
"O vaman pën manih pe Sosoenën
to kon hah vur en pën kën te' va'peh
me nom pe'. Nö ah me o kokoman
moomo."

8

A Ma Köövo To Suk E Ieesu' Kee Nö

1 A ma poen to oah ee, ke
Ieesu' vavavih vah en pa ma
vöön apa'puh me a ma si' vöön
sosone'. E' to vatvus a Soe Vih va
pa Matop Vih pe Sosoenën manih
pa ma napan. A havun me a poa
vamomhë pe' to nönö va'peh vah
me ne poë. 2 A ma köövo varih
moaan voh ne Ieesu' to veo këh
voh raoe pa ma ora' hat, e'e me

to nö va'peh me Ieesu'. A paeh
vëh e Maria' Makdala'. Moaan voh
e Ieesu' to veo këh poan a tönim
me a poa ora' hat to te' ne manih
pe'. 3 Ke Joanan, e köövo pa te' to
susun non pa iuun pe Hëërot, a
ëhnaneah e Kusa', me Susana', me
a ma meh upöm köövo me, nee to
pët nö va'peh. A ma köövo poë
varih to va'aus voh ne e Ieesu' me
a ma vamomhë pe' pa ma tah nee
to vaneah ne.

A Soe Vapipino' Va Pa Te' To Po'po' A Kon Manih Pa Koman A Rak Pe'
Matiu 13:1-9, me Mak 4:1-9

4 A napan o pöh peo to tönun voh
ma', a ma napan to tane' ma' pa
ma vöön apuh to nö ma' manih pe
Ieesu'. Ke Ieesu' he' raoe a pah soe
vapipino', e' to soe pan, 5 "A pah te'
po'po' kon to nö pa rak pe', pare'
po'po' a kon pe'. E' to po'po' nö
non a kon, ka ma meh voa' kon vu'
ee manih po va'pet taan, ka napan
komtötön ee pee, ko növan nö ma',
ko ëën vahik ee pa ma voa' kon.
6 Ka ma meh voa' vu' ee pa moeh
vösvös, pare pisi' ee ma', ivëhkëk, a
hikta ruen to te' non komön o oeh,
ivëh, ka ma voa' kon rak ee. 7 Ka ma
meh voa' kon vu' ee po topnin o no'
uris to'to', ka uris to'to' to pu ma',
ko kopös en pee, kee hikta pu vavih
ma'. 8 Ka ma meh voa' kon vu' ee
manih po oeh vih, ko pisi' vavih ee
ma', pare voa' vavih ee, ka ma vu
kon voa' o 100 voa'." E Ieesu' to soe
va nën, pare' vahik va in a soe pe'
manih pan, "Eöm o te' varih to te'
me ne a tenëneöm, eöm se pënton a
soe va'ih."

A Pusun In A Ma Soe Vapipino'
Matiu 13:10-17, me Mak 4:10-12

9 Ka ma vamomhë pe' hi ee pe'
pa pusun in a soe vapipino' va'ih
pan e Ieesu' se vamaaka ke raoe.
10 Ke Ieesu' soe, "E Sosoenën ko-
man to vataare vahik voh en peöm
pa pusun in a soe vakoaan in a
Matop Vih Pe'. Ivëhkëk, a ma upöm
te' to pënton koe ne sih pa ma soe
vapipino'. Iva'ih,
'Kee ut ne,
pare hikta ep in ta pah tah.
Ee to tënan e ne,
pare hikta maaka ne a pusun
in a soe.' " *Ais 6:9*

A Pusun In A Soe Vapipino' Va Pa Te' To Po'po' A Kon
Matiu 13:18-23, me Mak 4:13-20

11 "A pusun in a soe vapipino'
va'ih to soe va non manih pan, o
voa' kon to te' va non manih pa
soe pe Sosoenën. 12 A ma voa' kon
varih to vu' po va'pet taan to te' va e
ne manih pa napan to pënton ee pa
soe pe Sosoenën, ivëhkëk, e susun
po ora' hat to nö ma', pare' kon këh
en pee pa soe vëh to te' non pa ma
komëëre. E' to koman non pan, e'e
tome' vaman ne a soe pe Sosoenën,
ke Sosoenën kon hah raoe. 13 A
ma meh voa' kon to vu' manih pa
ö vösvös to te' va ne manih po te'
to pënton ee pa soe, pare kon me o
vaeö ko vaman. Ivëhkëk, o vaman
to hikta aan vakis vi non manih
pa komëëre. Ko poen no a punö'
eh to nö ma' manih pee, kee ku'
vëhö' ee. 14 Ka ma meh voa' kon
to vu' manih topnin a uris to'to' to
te' va ne manih po te' to pënton ee
pa soe, pare vaman rakah ee, ka
ma vu punis va pa ununun a moni'
peo, me o vaeö va po oeh to nö ma',
ko kupkup en pa soe pe Sosoenën.
Ivëh, ka soe pamëh hikta vovoa'
non. 15 A ma voa' kon varih to vu'
manih po oeh vih to te' va ne manih
po te' to pënton a soe pe Sosoenën,
pare ötöön, ko vaman rakah ee. Ka
soe pamëh to voa' pet manih po
to'to' pee. Pare vataare ne a ma
taate' totoopin pa ö nee to vavatet
ne a ma soe pe Sosoenën."

Soe Vapipino' In O Tëkrea
Mak 4:21-25

16 "A te' to vëkreaës pö' o ram,
pare' vaho' hop poan po kove, ke'
vaho' o ram paan tevan, ah? Ahik,
e' se vahan o ram pa ö vavahan

ram, ke' ëman ke non a napan se
ho ma' manih iuun, kee sih ep ne
o ëman pamëh. 17 A ma soe kurus
pe Sosoenën varih to vakoaan voh
ne, kuru ee se tavus vamaaka ee.
Ka ma soe pe Sosoenën moaan voh
no a napan to hikta maaka ne, kuru
nee se maaka ee. 18 Ivëh, köm se
pënton vavih ko matop nem. A te'
se keh kon voh o nat, pare' maaka i
non a soe pe Sosoenën, e Sosoenën
se he' va'puh oah en pe' po nat,
ke' maaka vavih en. Ka te' se keh
koaan o nat vëh ne' to koman non
pan e Sosoenën to he' voh poan, e
Sosoenën se öt hah këh en pe' po
nat pamëh."

E Sinan E Ieesu' Me A Ma Kea Pe'
Matiu 12:46-50, me Mak 3:31-35

19 Manih po poen pamëh ne
sinan e Ieesu' me a ma kea pe' to
nö ma' pa ep poë. Ivëhkëk, a napan
peo rakah to tönun ma', kee hikta
onöt ne a huk vatët manih pe'. 20 O
upöm te' to soe ke Ieesu' pan, "E
sinömah me a ma kea pën to te' ne
mahën, ee to iu ep ka nom oah."
21 Ivëhkëk, e Ieesu' to piun raoe,
pare' soe, "A ma napan to pënton ne
a ma soe pe Sosoenën, pare vavatet
ne, e'e kuru e sinaneo', me a ma
kea peö'."

E Ieesu' To Ta' A Tuvuh Ke' Moovi
Matiu 8:23-27, me Mak 4:35-41

22 O pöh poen ne Ieesu' to peah po
pöh parö', me a ma vamomhë pe',
pare' soe ke raoe pan, "Ka pahan
ee manuh pa pap tonon vöh." 23 O
parö' to nönö e non ke Ieesu' koroh
nö non komön o parö'. Ka ivat ip
ma' manih pa tonon, ka ruen oho
e non komön o parö', ka si' ö hat ko
parö' roko' en.
24 Ko vamomhë pe Ieesu' nö,
pare kunkuin ee pe', pare soe ke
poë pan, "Apuh, Apuh, a si' ö hat,
ko parö' roko' me en pea."

Ke Ieesu' sun pare' ta' a tuvuh
me a supa pan, "Moovi öm!" Ka
tuvuh tö en, ka supa hikta ririu hah
non. 25 Ke Ieesu' soe ke raoe pan,
"O vaman peöm heh?"

Kee pah naöp ee, pare töhkak va-
hat ee, pare vavasoe koman va ne
manih pan, "A te' rakah vëh eteh,
to ta' a tuvuh me a supa kee tënan
ee pa soe pe'?"

E Ieesu' To Veo Këh A Pah Te' A Ora' Hat
Matiu 8:28-34, me Mak 5:1-20

26 Vasuksuk nee to tok po parö',
pare tavus pa muhin va Gerasa'.
A muhin pamëh to te' non ma' pa
meh pap tonon va Galili'. 27-31 E
Ieesu' to kukunah këh ko non o
parö', ka pah te' va pa vöön pamëh
no ora' hat to te' ne manih pe', nö
en ma' manih pe Ieesu'. Pa ma
tamoaan no o ora' hat to te' ne pa
te' pamëh. A ma napan to matop ne
poë, ko nohnoh ne sih poë po uris
eh. Ivëhkëk, e' to kukurus e non sih
po uris eh me a ma meh tah. Pare'
nönö non pa moeh upin. O ora' hat
poë varih to te' ne pa te' pamëh, ka
ma tamoaan ne' to hikta kokoroh
non iuun, pare' te' pehpeah e non
ko te' non sih po vapeepe. Ke' nö
ma' manih pe Ieesu', ke Ieesu' hi
poan, "A ëhnöömah eteh?"

Ko ora' hat soe pan, "A
ëhnanmöm, 'a Nap Peo', suk emöm
to peo to te' hop nem pa te' vëh."
Ko ora' hat poë varih pah kokoe'
suntan kee pe Ieesu' pan, "Eën se
nat nom vanö a möm manuh po
sura' ësës tamoaan."

Ke Ieesu' sirö' en po ora' hat se
tavus këh a te' pamëh, ivëh, ko
ora' hat kokoe' koe ee manih pa te'
pamëh, pare kokoe' va'puh, ko soe
pan, "Ieesu' eën e Koa' pe Sosoenën
A Kikis Vi, eën se nok ataeah manih
pemöm?" Ee to hin vakis e Ieesu',
pare soe pan, "Ieesu', eën se nat
nom vakmis a möm."
32 O vasun ku' peo to ënëën vatët
ne sinten a si' ö tope, ivëh, ko ora'
hat poë varih hin vakis ee pe Ieesu'
pan, "Eën se vanö a möm manuh
po ku'." Ke Ieesu' pënton en pa soe

pee, pare' vaonöt ken pee pa hop
manuh po vasun ku'.
33 Ko ora' hat tavus këh ee pa te',
pare nö ko hop varu' ee manuh po
vasun ku'. Ko ku' surap kunah ee
pa ö vaere, pare vuk ee pa tonon,
ko mëtmët vahik rakah ee.
34 Ka napan varih to matop ne
sih po vasun ku' pamëh ep a tah
va'ih, pare naöp ko rusin ee. Ee to
nö, pare vahutët a tah va'ih pa vöön
apuh me ra ma vöön sosone'. 35 Ka
ma napan nö ee pa vavaköm pa ma
tah to tanok. Ee to nö, ko tavus e
Ieesu', pare taum ee pa te' no ora'
hat to këh ee pe', e' to rara hah en
ko kokoman pe' maaka en, ke' iho'
non pa havin mon e Ieesu'. A ma
napan to ep a tah va'ih, pare pah
vananaöp ee. 36 Ka napan varih to
ep voh ne pa ma tah poë varih, ee to
vahutët ke ro upöm a tah ne Ieesu'
to nok manih pa te' pamëh, ke' vih
hah en. 37 Ka ma napan va pa ma
ö muhin va Gerasa' to naöp vörep,
pare hin vakis e Ieesu' ko soe pan,
"Eën se këh a na möm." Ivëh, ke
Ieesu' me o vamomhë pe' peah ee
po parö', pare vamatop ee pa hah.
38 Ee to me' e ne pa nö, ka te'
vëh no ora' hat to këh poan, e' to
hin vakis e Ieesu' pan, "Eö' to iu
te' va'peh me nom oah." Ivëhkëk,
e Ieesu' to vahah en pe' ko soe ke
poan pan, 39 "Eën se hah vos na
vöön pën, parën vatvus a soe pa
ma tah ne Sosoenën to nok manih
pën." Ivëh, ka te' pamëh hah en
vöön, pare' vatvus ken pa ma na-
pan pa ma tah kurus ne Ieesu' to
nok manih po to'to' pe'.

E Ieesu' To Vato' Hah E Koa' Mon Pe Jaërus, Pare' Vavih Hah E Köövo To Vaket O Ohop Pe'

Matiu 9:18-26, me Mak 5:21-43

40 E Ieesu' to këh hah ma' a pap
tonon voh ka napan pah vaeö ee,
suk e'e to anoeh voh ne poë. 41 Ka
pah te' nö ma', a ëhnaneah e Jaërus.
E' a te' to susun non pa iuun hinhin
sone'. A te' susun pamëh to va-
tokon pa havin mon e Ieesu', pare'
hin vakis e Ieesu' pan, e Ieesu' se
nö pa iuun pe'. 42 E' to te' me non a
pah koa' mon ro, a ma kirismas pe'
to onöt non o havun me ro pöök. E'
to hara' non a mët apuh, ka si' ö ke'
mët en.
E Ieesu' to nönö va'peh nö me
non e Jaërus, ka napan o pöh peo to
vasusun pip nö e ne pe'. 43 A pah
köövo to vavahuh tamoaan non sih
o era' komön o havun me o pöök
kirismas. A hikta pah rökta' to onöt
voh non a vahik këh poan pa mët.
44 E köövo pamëh to huk vatët ma'
tonun e Ieesu', pare' hariun a ö
noton in o ohop pe'. E' to nok va
ën ka varu' vakomanih no era' to
ana' vëvëhö' rakah këh en pe'.
45 Ke Ieesu' hi pan, "Eteh to har-
iun a neo'?"
Ee kurus to vonih ee. Ke Pita' soe,
"Apuh, a napan o pöh peo rakah to
tönun töön oah, ko vaket ee pën."
46 Ivëhkëk, e Ieesu' to soe pan, "A
pah te' to vaho' a koreneah manih
peö'. Eö' to hara' no' o kikis to tavus
këh a neo'."
47 E köövo to nat en pe' to hikta
vakoaan hah in non e Ieesu'. Ivëh,
ke' naöp ko rikrik e non ko nö ma',
pare' vatokon pa matan e Ieesu'
pa matëëre ra napan kurus, pare'
vatvus a ö ne' to vaket suk e Ieesu'.
Ke köövo soe pan, "A mët peö' to hik
oho' rakah en pa ö nö' to hariun e
Ieesu'."
48 Ke Ieesu' soe ke köövo pamëh
pan, "Koa' peö', eën to vaman a
neo', ka mët pën hik këh en pën. Eën
se nö na me a taate' moomo.
49 E Ieesu' to vaato avoe' e non, ka
pah te' va pa iuun pe Jaërus nö ma',
pare' soe ke poan pan, "E semomah
to mët en. Koe a vatëh vörep e
Tövavaasis."
50 E Ieesu' to pënton a ö ne koa' to
mët, pare' soe ke Jaërus pan, "Eën se
koe a naöp, eën se vaman varoe a
nom neo', ke koa' pën to' hah en."

51 Ke Ieesu' nö en pa iuun pe
Jaërus, pare' hikta vaonöt a nap peo
pa ho koman iuun. E' to me ho
varoe e Pita', e Jon, me e Jëmis, me a
poa manot. 52 A ma napan kurus to
vaokook ne e koa', ivëhkëk, e Ieesu'
to soe ke raoe pan, "Eöm se koe a
ook, e koa' to hikta mët, e' to koroh
varoe."
53 Ka napan varih to okook ne
to vavövöne' suntan e ne pe Ieesu'.
Suk ee to hikta vaman nee e Ieesu'
pa ö ne' to soe pan e koa' to koroh.
54 Ke Ieesu' öt a koren e koa' mon
mët pamëh, pare' soe pan, "Koa'
peö', sun ah." 55 Ka apen koa' hah
en ma', ka varu' vakomanih ne koa'
to sun hah en. Ke Ieesu' soe ke ra
poa manot pan, "Eöm se he' eah ta
taëën." 56 Kee vaeö, ko töhkak ee,
ivëhkëk, e Ieesu' to vuhvuh vakis
ken pa poa manot pan, "Eöm pom
se nat nem vavatët pet ta meh te' a
tah va'ih to tanok."

9

E Ieesu' To He' A Havun Te' Me A Pöök A Kiu
Matiu 10:5-15, me Mak 6:7-13

1 E Ieesu' to vaoe en na po havun
me a poa vamomhë pe', kee nö ee
ma', ke' he' en pee po kikis me a
tasun pe', marën a ö nee se veo këh
a napan po ora' hat, me a vahik a
ma vu mët. 2 Pare' vanö en pee
manih pa ma vöön pa vatvus a soe
va pa Matop Vih pe Sosoenën, me a
vavato' hah ro te' to hara' ne a ma
mët. 3 Pare' soe ke raoe pan, "Eöm
se nat nem te' a ma tah manih pa
nö peöm vamanih po toknon, ke' o
kove, ke' ta taëën, me a moni', me
a ma ohop peo. 4 Eöm se keh ho
pa ta pah iuun, a, eöm se te' varoe
nem pa iuun pamëh, ke' antoen
non a ö nöm se këh hah a vöön
pamëh. 5 Ka napan se keh hikta
vaoe a neöm pa ma iuun pee, a, eöm
se këh em pa vöön pamëh, paröm
sisinuh o kusan vëh to te' non pa
ma moeeneöm. E' a soe vanat va pa
ö no a napan va pa vöön pamëh to
hikta iu pënton ne a soe peöm. Ivëh,
ke Sosoenën se vakmis raoe.
6 Ivëh, kee nö ee pa ma vöön ku-
rus, pare vatvus ee pa Soe Vih pe
Ieesu', ko vavato' ee pa ma te' to
hara' ne a ma mët.

E Hëërot To Iu Nat Non E Ieesu' Rakah Eteh
Matiu 14:1-2, me Mak 6:14-16

7 A te' sunön va pa kaman manih
Galili' e Hëërot to pënton a ma tah
kurus ne Ieesu' to nonok non, ivëh,
ko kokoman pe' nun en, suk a
ma meoh te' to sosoe ne pan, "E
Jon Tövapupui to sun tane' hah po
vapeepe." 8 Ka ma upöm sosoe ne
pan, "E Elaëja' to tavus hah ma'."
Ko upöm sosoe e ne pan, "A te'
vanënën soe vamoaan to to' hah
ma'." 9 Ivëh, ke Hëërot soe en pan,
"Eö' to moes kurus voh o kaho'
pe Jon.* Ka te' vëh eteh, nö' to
pënton no' to nonok non a ma tah
varih?" Ke Hëërot vavaiu këh e non
ta hanan pan, e' ep e Ieesu'.

E Ieesu' To Makën O 5,000 Te'
Matiu 14:13-21, me Mak 6:30-44, me Jon 6:1-13

10 Ka ma aposol hah ee ma', pare
soe ke pe Ieesu' pa ma tah kurus
nee to nok voh ma'. Ke Ieesu' me ke
këh en pa ma napan pa vamomhë
pe', kee nö varoe ee pa meh vöön,
ëhnaneah Bëtsaëta'. 11 Ivëhkëk, a
napan peo to nat ee pee to te' ne
Bëtsaëta', pare vatet ee pee. A na-
pan to nö ma' manih pe', ke' pah
vaeö en. E' to vatvus en pa soe
vih va pa Matop Vih pe Sosoenën
manih pee, pare' vavato' en po te'
varih to hara' ne a ma mët.
12 A potan to kunah en, ka havun
me a poa vamomhë pe Ieesu' nö ee
ma' pe', pare soe ke poë pan, "Eën
se vanö a napan, kee nö pa ma vöön
to te' vatët ne, pare ep këh ta taëën,
ko ëën, suk a ö vëh na to te' no, no a
hikta te' to te' non."

* **9:9:** Eën se ëh o vahutët pa ö ne Hëërot to ip vamët e Jon Tövapupui manih po Puk pe Matiu 14:3-12.

13 Ivëhkëk, e Ieesu' to soe ke raoe
pan, "Eöm koman se makën raoe."
Kee soe pan, "Emöm to hikta öt
nem ta ma taëën peo. O si' tönim
mu' me a poa iian varoe to te' ne.
Eën to iu pö' nom pan emöm se
voen a taëën pa napan peo varih,
ha?" 14 A napan to onöt ne a 5,000
te' oete' rakah to te' ne.†
Ke Ieesu' soe ke ra ma vamomhë
pe' pan, "Eöm se soe ke ra napan,
kee tönun a ma 50 te', pare iho'."
15 Ko vamomhë pe' soe ke ra napan,
kee iho' ee. 16 Ke' kon en po tönim
mu' me a poa iian, pare' ta peah
na vöön va kin, ko soe vavihvih ke
na e Sosoenën, pare' kökök ko he' a
ma vamomhë pe'. Kee ki vakëkëh
ke pa napan. 17 Ka napan kurus
ëën vamhun ee, ko vamomhë pe'
unununa ma ö taëën ëën këh, pare
vapuh o havun me o pöök kove.

E Pita' To Soe Tavus E Ieesu' E Kristo
Matiu 16:13-19, me Mak 8:27-29

18 O pöh poen ne Ieesu' to hinhin
non, ka ma vamomhë pe' te' va'peh
me ne poë. Ke Ieesu' hin vahik
en, pare' hi raoe pan, "A ma napan
popoka' a no neo' eteh?"
19 Ko vamomhë pe' piun, pare
soe pan, "E Jon Tövapupui, ka ma
meh popoka' e ne pën e Elaëja'. Ka
ma upöm sosoe ne pan, eën a pah
te' va pa nap vanënën soe vamoaan
to to' hah ma'." 20 Ke Ieesu' hi raoe,
"Ke eöm koman po', eöm popoka' a
nem neo' eteh?" Ke Pita' piun a soe
pe', pare' soe pan, "Eën e Kristo, a
te' ne Sosoenën to vanö ma'."

E Ieesu' To Soe A Ö Ne' Se Mët, Pare' Sun Hah
Matiu 16:20-28, me Mak 8:30-38; 9:1

21 Ke Ieesu' vuhvuh vakis raoe
se nat ne soe ke ta meh te' a soe
pamëh. 22 Pare' soe pan, "Eö' e
Koa' Te' Pa Napan Kurus se kon
o kamis apuh rakah manih pa ko-
reera nap susunön po Jiu', me ra
ma te' susunön ësës he', me ro te'
vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe
Mosës. Ee ip vamët a neo', ko vakön
poen ne eö' se sun tane' hah eo'
manih po vapeepe."
23 Ke Ieesu' soe ke ra ma va-
momhë pe' pan, "Ta pah te' se iu
vatet a non neo', e' se vöknah o iu
koman pe', pare' te' a kuruse pe' pa
ma poen kurus, pare' te' o kamis,
ko vatet a ma' neo'. 24 Ivëhkëk, a te'
se keh matop tamoaan non o to'to'
pe', pare' hikta vatet a neo', o to'to'
pe' se ro amot en. Ka ta pah te' se
keh koman a non neo', pare' mët
suk a neo', a, amot a te' pamëh se
kon o to'to' tamoaan. 25 Ta pah te'
se keh vaneah kurus e non pa ma
tah va po oeh vëh, pare' vanun en
po to'to' tamoaan pe', a ma tah poë
varih se po' va'aus vah va in o to'to'
pe' nih? Ahik rakah! 26 Kuru a
pah te' se keh poet ka no neo', me
o vavaasis peö' e Koa' Te' Pa Napan
Kurus, a, amot po poen ne eö' se
hah me ma' o maaka peö', me o
maaka pe Tamön, me o maaka po
ankero' vivihan pe Sosoenën, eö' se
poet me e no' pa te' pamëh.
27 Eö' to soe vaman ka neöm, a
ma pah te' to sun ne manih kuru,
se me' avoe' ne pa mët ee he ep ee
pa Matop Vih pe Sosoenën."

A Sionin E Ieesu' To Tavus Kakaare En
Matiu 17:1-13, me Mak 9:2-13

28 O pöh nënkikiu to oah en pa ö ne
Ieesu' to soe a ma tah poë varih. Ke'
me en pe Pita', me ra poa tom kea e
Jon, pen Jëmis. Kee peah ee pa tope
pa hin. 29 Ke Ieesu' hinhin non, ka
sionineah tarih, pare' matan ke en,
me o ohop pe' to tarih, ko kakaare
oah rakah en vamanih pa unöh.
30 Ka poa te' tavus ma', ko vavaato
me e ne pe', e Mosës pen Elaëja'.
31 E Mosës pen Elaëja' to tavus me
o maaka va pa vöön va kin, pare
vavaato me e ne e Ieesu' pa ö ne' se

† **9:14:** O köövo me o koa' to te' e ne nën, ivëhkëk, ee to hikta ëh va'peh raoe. Ee to ëh varoe a nap oete'.

vapuh va in o iu pe Sosoenën pa ö
ne' se mët manuh Jerusalëm.
32 E Pita' me meh a poa vamomhë
pe' to koroh, ivëhkëk, ee to sun
ka matëëre maaka, kee ep ee po
maaka pe Ieesu' va'peh me a poa
te' ne' to vavaato me non. 33 E
Mosës pen Elaëja' se vakëh ee ke
Ieesu', ke Pita' soe ke Ieesu' pan,
"Eeh, Apuh, e' to parin vih pa ö
na to te' no manih, vaonöt ka möm
ah, kemöm se eok a kukön këk, a
paeh pën, ka te' pe Mosës, me a te'
pe Elaëja'." E Pita' to hikta maaka
vavih vi non pa soe ne' to soe.
34 E Pita' to vavaato avoe' e non,
ka unöh tavus ma', ko pöm en pee,
kee naöp rakah ee. 35 Ka to tane'
ma' manih koman a unöh to soe
non pan, "E' va'ih e Koa' vate' peö'.
Eöm se pënton, ko vatet a soe pe'."
36 A to pamëh to hik en, kee ep ee
pe Ieesu' pehen to sun non. Manih
pa ma poen poë varih nee to hikta
soe ke ta pah te' a tah va'ih nee to
ep in ma', ee varoe a kukön to nat
ne.

*E Ieesu' To Vato' Hah E Koa' Oete'
To Te' Me Non A Ora' Hat*
Matiu 17:14-21, me Mak 9:14-29

37 Ka muhin takah en po meoh
poen, kee këh ee ma' pa tope, pare
hah kunah ee ma'. A napan o pöh
peo to ep in e Ieesu' manih hanan.
38 A pah te' to te' non topnin a na-
pan poë varih to toto suntan e non
ma' pan, "Apuh, eö' to okook rakah
no' nös oah se ep pa pah koa' oete'
ro peö'. 39 A ora' hat to te' non pe',
ke' kokoe' suntan non, ko varikrik
non poan, ko poë kakaare tatavus
no ma' sih pa rivoneah. A ora' hat
to mimiro' tamoaan e non pe', ko
hikta këkëh non poan. 40 Eö' to hin
vakis a ma vamomhë pën, pan ee se
veo a ora' hat pamëh, ke' këh e koa'.
Ivëhkëk e'e to hikta onöt ne."
41 E Ieesu' to piun raoe, ko soe
pan, "Eöm kurus varih to hikta va-
man avoe' rakah nem e Sosoenën
se vato' en po te', eöm a nap hat.
O tovih poen ne eö' se te' va'peh
tamoaan me a no' neöm? O tovih
poen ne eö' se te' a ma punis
peöm?" Ke Ieesu' tarih na pe taman
e koa', ko soe pan, "Me ma' e koa'
pën manih peö'."
42 E koa' to nö ma' manih pe
Ieesu', ka ora' hat vi en pe koa'
manih po oeh, ke' rikrik e non. Ke
Ieesu' sirö' a ora' hat, ke' këh en
pe koa'. E Ieesu' to vato' en pe
koa', pare' he' hah en pe tamaneah.
43 Ka ma napan ep in o kikis pe
Sosoenën, pare pah toksean rakah
ee.

*E Ieesu' To Vapöök Soe En Pa Ö
Ne' Se Mët, Pare' Sun Hah*
Matiu 17:22-23, me Mak 9:30-32

A ma napan to pah kokoman
vörep e ne pa ma tah kurus varih
ne Ieesu' to nonok non, ke' soe ke
a ma vamomhë pe' pan, 44 "Eöm se
nat nem anoe in a soe natsean va'ih
nö' se soe ka neöm. E' hikta se te' rë
non, ka te' se vikuh en peö' e Koa'
Te' Pa Napan Kurus pa koreera nap
hat." 45 Ivëhkëk, e Sosoenën to
koaan en pee pa pusun in a soe,
kee hikta maaka ne a ma tah varih
se tavus. Kee nanaöp e ne pa hi e
Ieesu' a pusun in a soe pamëh.

*Eteh Se Te' Non A Tasun Apuh
Oah?*
Matiu 18:1-5, me Mak 9:33-37

46 O vamomhë to vaato vaheve
koman ee, suk eteh se te' non a
tasun apuh oah manih pee. 47 Ke
Ieesu' nat en po kokoman vakoaan
pee, ivëh, ke' vaoe vatët ma' a
si' koa' sone', ko vasun poan pa
havineah, 48 pare' soe ke raoe pan,
"Eteh to kamö' e koa' sone' to te'
va non manih pa si' koa' vëh, e' to
kamö' me en peö'. Ka te' to kamö'
a non neo', e' to kamö' me e non pe
Tamön vëh to vanö voh a ma' neo'.
Eteh to va'aus o te' arus, ee a pap
te' poë varih ne Sosoenën to koman
non pan, ee se te' ne o te' apa'puh."

*A Te' To Hikta Vakihat Me A Rora
E' A Te' Pea*
Mak 9:38-40

49 Ke Jon soe ke Ieesu' pan,
"Apuh, emöm to ep ma' a pah te'
to veveo ora' hat non pa ëhnöömah,
ko soepip em pe', suk e' to hikta
te' non po kum pea." 50 E Ieesu'
to soe kurus ke raoe pan, "Eöm se
nat nem soepip eah. A te' to hikta
vakihat me a rora, e' a te' pea."

A Napan Va Samëria' To Sunpip In E Ieesu', Pare Veo Poë

51 O poen ne Sosoenën se me
peah hah e Ieesu' manuh pa vöön
va kin to öök vatet en. Ivëh, ke
Ieesu' nok en po kokoman kikis
pe' pa nö manuh Jerusalëm. 52 Ke
Ieesu' vanö vovoh a ma te' se te'
a soe pe'. A ma te' poë varih
to nö ee, pare vos ee pa vöön va
Samëria', pare iu vamatop ne a nö
pe Ieesu'. 53 Ivëhkëk, a ma napan va
pa vöön pamëh to nat in e Ieesu' me
a ma vamomhë pe' se nö manuh
Jerusalëm, ivëh, kee hikta iu vaonöt
ne e Ieesu' me a ma vamomhë pe'
pa nö manuh pa vöön pee. 54 A
poa vamomhë pe', e Jëmis, pen e
Jon to ep in a tah va'ih, pare soe
ke Ieesu' pan, "Apuh, eën se keh iu
nom kemöm hin na a sura' va pa
vöön va kin, ke' ës ra napan varih?"
55 Ivëhkëk, e Ieesu' to tarih manih
pee pon, pare' sirö' raoe to vaato
vapiun e ne. 56 Kee nö pet ee pa
meh vöön.

A Te' To Iu Suk Non E Ieesu'
Matiu 8:19-22

57 Ee to nönö ne hanan, ka pah
te' soe ke Ieesu' pan, "A ma vöön
kurus nën to nönö nom ne eö' se
suk eo' pën."

58 Ke Ieesu' soe ke a te' pamëh,
"O këh poa to te' me ne a ma kove'
te'te' pee, ko növan te' me ne pa ma
he' te'te' pee. Ivëhkëk, eö' e Koa' Te'
pa Napan Kurus to hikta te' me no'
ta ö ne eö' se koroh ko vanot."
59 E' to soe ke a meh te' pan, "Suk a
ma' neo' ah."

Ivëhkëk, a te' pamëh to soe,
"Apuh e' to vih non pën se vaonöt
ka neo' kö' nö ko pe voh ma' e
tamön."

60 Ke Ieesu' piun poan, pare' soe,
"Ahik, suk a ma' neo' ah, parën koe
o te' varih to hikta kon avoe' ne o
to'to' tamoaan, kee nö, pare pe o
upöm te' mët pee. Ivëhkëk, eën se
nö, parën vatvus a soe va pa Matop
Vih pe Sosoenën."

61 Ka meh te' soe ke Ieesu' pan,
"Apuh, eö' to iu vatet nom oah.
Ivëhkëk, eën se vaonöt ka neo', kö'
nö ko vaöt koren me voh ma' a
tapaiuun peö'."

62 Ke Ieesu' soe ke poan, "A te'
to taneo pa pënton, ko vatet a neo',
ivëhkëk, e' to vahahah non pa ma
taate' hat moaan voh pe', e' a te'
pamëh to hikta onöt non a ho pa
koman a Matop Vih pe Sosoenën."

10

E Ieesu' To Vanö O 72 Vamomhë Pa Kiu Va'aus

1 Ka vasuksuk ne Ieesu' to vate'
o 72 vamomhë, ko vamatop raoe
pa ma tah nee se nö, ko nok, pare'
vanö po pöök vovoh raoe pa ma
vöön ne' se nö amot. 2 Ee to me'
avoe' e ne pa nö, ke Ieesu' soe ke
raoe pan, "A napan o pöh peo to
vamatop ne a vaman a neo' pa ö
söm va'aus raoe. Ivëhkëk, a hikta
nap peo pa vatvus ke raoe a Soe
Vih. Ee to te' va ne manih pa
voa' to vamatop manih koman a
rak, ka hikta nap kiu peo pa oes
a voa'. Ivëh, köm se hinhin nem
e Sosoenën, ke' se vamatop a ma
napan peo, kee vaman a neo'. Eöm
se hinhin nem e Sosoenën, ke' vanö
ma' a nap kiu peo manih pa rak.
3 Nö öm, eö' to vanö va ka neöm
manih po sipsip sone' to te' ne top-
nin o këh poa. 4 Eöm se nat nem te'
ta moni', me o kove, me ta meh poa
su', ko nat nem vaato me a napan
varih hanan.

5 Eöm se keh ho pa ta pah iuun,
eöm se hin na e Sosoenën, ko soe
vamanih pan, 'E Sosoenën se he' a

taate' moomo manih pa napan to
te' ne pa iuun pamëh.'
6 Ka pah te' moomo koman se
keh te' non pa iuun nën to te' nom
e Sosoenën se he' a taate' moomo
pa te' pamëh, me a tapaiuun pe'.
Ivëhkëk, e' se keh hikta te' non a te'
kamö' manih iuun, e Sosoenën se
kon hah këh poë pa taate' moomo,
me a tapaiuun pe'. 7 Eöm se te'
varoe nem pa pah iuun, paröm
ënëën nem a ma taëën nee to vam-
atop ka neöm. Suk ataeah, a te' to
kiu vakis non pa va'aus a napan,
a, a napan se he' ee pe' po voen
pe'. Eöm se nat nem oho totoën vah
nem a ma meh iuun.
8 Eöm se keh vos pa ta pah vöön,
ka napan vaeö me e ne peöm, eöm
se ën a taëën nee to he' a neöm.
9 Eöm se vavato' ro te' to te' me
ne a mët pa vöön pamëh, paröm
soe ke raoe pan, 'A Matop Vih
pe Sosoenën to öök vatët en ma'
manih peöm.' 10 Ivëhkëk, eöm se
keh vos pa ta vöön, ka napan hikta
kamö' a neöm pa ma iuun pee, eöm
se nö, ko sun manuh noton hanan
in a vöön pamëh, paröm soe pan,
11 'O kusan va pa vöön peöm ivëh to
taop non pa ma monmöm, ivëhkëk,
emöm to vahah em nös pe' manih
peöm.* Pënton öm, eöm to koe em
pe Sosoenën vamanih pa te' sunön
peöm. Ivëhkëk, a ma poen va pa
Matop Vih pe Sosoenën to öök vatët
ee ma'.' 12 Eö' to soe ka neöm,
manih po poen ne Sosoenën se ki-
iki a napan varih po oeh, a napan
va pa vöön Södom ne' se vakmis
vasone' en pee. Ivëhkëk, a napan
va pa vöön vëh to koe ka neo', e
Sosoenën se vakmis oah raoe."

Varenan Rakah Pa Ma Napan To Hikta Panih
Matiu 11:20-24

13 "Varenan rakah peöm a napan
va pa poa vöön varih Korasin, me
Bëtsaëta'. Ta pah te' se keh nok
voh ta tah vatoksean manih pa poa
vöön varih Taëa', me Saëdon va-
manih pa ö nö' to nok vavoh top-
nineöm, a, a napan va Saëdon me
Taëa' to se panih vahik voh ee pa
ma taate' hat pee. Ko noh o rara pö
va pa tamak, ko vauh o ö to vataare
non a ö nee to tamak ne a ma taate'
hat pee. Ivëhkëk, ee hikta panih a
ma hat pee. 14 Amot po poen ne
Sosoenën se kiiki non a ma napan,
a punis va Saëdon me Taëa' hikta
se te' apuh va non manih pa punis
vëh nöm se taum, suk eöm to ep
voh em pa ma tah vatoksean nö'
to nok voh topnineöm, ivëhkëk eöm
to hikta panih, ko vaman. 15 Ke
eöm a napan va Kapaneam, eöm
se nat nem kokoman nem pan, e
Sosoenën se ta a no neöm, suk eöm
to ep voh e nem peö', ko pënton voh
e nem peö'. Ivëhpëhkëk, e' se vi a
neöm po sura' ësës tamoaan."
16 Ke Ieesu' tarih hah na po 72
vamomhë, pare' soe ke raoe pan,
"A te' to pënton a soe peöm, e' to
pënton a soe peö'. A te' to he' tonun
a neöm, e' to he' tonun a neo'. Ka te'
to he' tonun a neo', e' to he' tonun
me en pe Sosoenën vëh to vanö voh
a ma' neo'." E Ieesu' to he' vahik a
soe pe' manih po 72 vamomhë, kee
nö po' ee.

O 72 Vamomhë To Hah Ma'

17 Vasuksuk no o 72 vamomhë
varih ne Ieesu' to vanö voh, to hah
ee ma', pare vaeö rakah. Ee to
soe ke Ieesu' pan, "Apuh, emöm to
poka' a ëhnöömah pa vavato' o te'
to hara' ne a mët, ivëh, ka ma ora'
hat koman me to pënton ee pa soe
pemöm, ko tavus këh ee ma' po te'."
18 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Eö'
to ep e susun po ora' hat to vu' tane'
ma' pa vöön va kin vamanih po
tëkrea va pa kara. 19 Pënton öm, eö'
to he' voh eo' peöm po kikis marën
a komtön o kuru', me o pipihkatan,
me a ma taeah to mimirö' a non

* **10:11:** A taate' pamëh to vataare non pan, a ma vamomhë to rës suk a napan to hikta vaman ko pënton. Ivëh, ke Sosoenën rës pet e non pa napan va pa vöön pamëh.

neöm, ivëh, keö' he' a neöm o kikis
to te' oah e non po kikis pe susun po
ora' hat. Ka hikta pah tah to antoen
non a mirö' a neöm.
20 Ivëh, ke eöm se nat nem vaeö
varoe, paröm soe vamanih pan,
'A ma ora' hat to vatet ee pa soe
pemöm,' ahik, eöm se vaeö suntan
oah, suk e Sosoenën to kiun voh
en pa ëhnëëneöm pa te' va'peh ta-
moaan me eah manuh pa vöön va
kin."

E Ieesu' To Vaeö, Ko Soe Vavihvih Ke Sosoenën
Matiu 11:25-27; 13:16-17

21 Manih po poen pamëh no a
Tuvuh Vasio' to he' vaeö suntan e
Ieesu', ke' soe pan, "Tamön, eën e
Sunön va pa vöön va kin me po oeh.
Eö' to vaeö rakah me nös oah, suk
eën to koaan voh a ma tah varih
pa nap nat me nap natsean va po
oeh. Ivëhkëk, eën to vataare varoe
o te' to te' va ne manih po si' koa'.
Tamön, a tah va'ih to tanok suk e
non po iu me o manin koman pën."
22 E Ieesu' to hin vahik en, pare'
tarih ma' manih pa napan varih
to pënton ne poë, pare' soe pan, "E
Tamön to he' voh en peö' pa ma
moeh tah kurus. A hikta te' to nat
non pe Koa', e Tamön varoe kuru
to nat non pe Koa', ka hikta pah
te' to nat non pe Tamön, e Koa'
varoe kuru to nat non pe Tamön.
Ka napan ne Koa' to iu vataare non
raoe e Tamön, e'e me to nat e ne pe
Tamön."
23 E Ieesu' to tarih ko soe varoe
ke a ma vamomhë pe' pan, "O te'
se ep in a ma tah nöm to ep, e'e
se vaeö. 24 Eö' to soe va ka neöm
manih, suk moaan voh no a ma te'
vanënën soe, me o te' sunön peo to
iu ep voh ne a ma tah nöm to ep in
kuru. Ivëhkëk, ee to hikta ep voh.
Pare iu tënan rakah ne a soe pamëh.
Ivëhkëk, ee to hikta tënan voh a soe
pamëh."

A Te' Va Samëria' To Ururuan A Meh Te'

25 A pah te' vavaasis to nat non
o Vavaasis pe Mosës to sun, ko iu
punö' non e Ieesu', pare' hi pan,
"Apuh, eö' se nok ataeah, parö' kon
o to'to' tamoaan?"
26 Ke Ieesu' piun, ko soe pan, "A
soe taeah to te' non po Vavaasis pe
Mosës, eën ëhëh, ko nat vah va e
nom eah nih?"
27 Ka te' vavaasis pamëh piun, ko
soe pan,

"Eöm se iu rakah nom e Sunön
Sosoenën peöm manih pa
ma kupu peöm,
me manih pa ma apeneöm,
me manih pa ma kikis ku-
rus rakah peöm,
me manih pa ma kokoman
peöm." *Lo 6:5*

Me,

"Eën se iu non a meh te' vamanih
pa ö nën to iu hah va ka
nom." *Lev 19:18*

28 Ke Ieesu' soe ke poan, "A, eën
to piun vatotoopin rakah eom ma'.
Eën se nok va nën, kën se kon o
to'to' tamoaan."
29 Ivëhkëk, a te' vavaasis to nat
non o Vavaasis pe Mosës to iu kë
hah a non, ivëh, ke' hi e Ieesu' pan,
"Ka meh te' peö' e' eteh, nö' se
kamö' no' eah?"
30 Ke Ieesu' piun a soe pe' pa soe
vapipino', ko soe pan, "A pah te'
to këh ma' a vöön Jerusalëm, pare'
kukunah nö non manuh pa vöön
Jeriko', ka nap kakaveo ep in poë
manih hanan, pare öt këh ee pe' pa
ma tah pe', pare ip suntan poë. Ee
to ip poë, pare këh ee pe' to koroh
non hanan, a si' ö hat ke' mët en.
31 Ka manih po poen pamëh no a
pah te' ësës he' to suk kunah ma'
a hanan pamëh. Pare' ep in a te'
pamëh, pare' keke, ko oah en, ko
hikta va'aus poan. 32 Ke' te' pet
va kov e non nën pa Livaë,† to nö
ma', pare' ep in a te' pamëh, pare'
keke, ko oah pet en pe'. 33 Ivëhkëk,

† **10:32:** O Livaë o to Jiu' to va'aus ne o te' ësës he'.

a te' va Samëria'‡ to suk kunah ma'
a hanan, pare' ep in a te' pamëh,
pare' pah uruan suntan en pe'.
34 Pare' huk vatët en manuh pe',
pare' ko'ko' en po vanom me o
voaën manih pa ma takeo pe', pare'
mon en, ko kë poan, ko vaiho' poan
pa tönki' koman pe', ko me poan
pa iuun ananoeh te', pare' matop
vavih e non pe'. 35 Po meoh poen
ne' to he' en pe tövaneah pa iuun
pa moni' to antoen non a matop a
te' pamëh, pare' soe ke tövaneah pa
iuun pan, 'Eën se matop nom a te'
vëh, ka ta ma meh moni' peo pën se
keh hik pa matop a te' vëh, a, eö' se
hah ma', ko piun hah ka oah.' "

36 Ke Ieesu' hi a te' vavaasis to
nat non o Vavaasis pe Mosës pan,
"Eën koman va nom nih? Eteh
rakah manih pa kukön te' varih to
iu suntan non a meh te', manih pa
te' vëh to takeo pa koreera ra nap
kakaveo?"

37 Ka te' vavaasis to nat non o
Vavaasis pe Mosës piun, ko soe
pan, "A te' vëh to uruan, pare'
va'aus poan."

Ke Ieesu' soe ke poan pan, "Eën
se nö, parën nok pet va nën."

E Ieesu' To te' Non Pa Iuun pe Marta' Me E Maria'

38 E Ieesu' me a ma vamomhë
pe' to nönö ne Jerusalëm, pare vos
ee pa vöön pa köövo a ëhnaneah e
Marta'. E köövo pamëh to vaoe
e Ieesu' manuh pa iuun pe'. 39 E
Marta' to te' non e kea pe', e Maria'.
E' to nö ma', pare' iho' pa havin e
Ieesu', pare' pënton non o vavaa-
sis pe'. 40 Ivëhkëk, e Marta' to
kiu vëhva' rakah non pa vamatop
a taëën. Ke Marta' hikta te' vaeö
non pa ö ne Maria' to vapehen
non poan. Ivëh, ke' nö manih pe
Ieesu', pare' soe, "Apuh, e kea peö'
to vapehen ka neo' pa vamatop a
taëën. Eën to hikta koman pö' nom
a tah pamëh, ha? Eën se soe keah,
ke' nö ma', ko va'aus a neo', pa
vamatop a taëën!"

41 Ivëhkëk, e Ieesu' to piun e
Marta', pare' soe, "Marta', pënton
nom ah, eën to karë suntan nom a
ma tah peo. 42 Ivëhkëk, a si' pah tah
to apuh oah rakah non. E Maria' to
iu kon non, o vavaasis peö' to vih
oah non, ivëh, keö' hikta se kon hah
këh no' eah."

11

E Ieesu' To Vavaasis A Ö Hinhin Ava
Matiu 6:9-15; 7:7-11

1 O pöh poen ne Ieesu' to hinhin
non pa si' ö. E' to hin vahik en, ka
pah vamomhë pe' soe ke poan pan,
"Apuh, vavaasis a möm a ö hinhin
ava manuh pe Sosoenën, vamanih
pa ö ne Jon to vavaasis vavoh in a
ma te' vamomhë pe'." 2 Ke Ieesu'
soe ke raoe, pa ö nee se hinhin va
ne, "Eöm se hin vamanih pan,
'Tamamöm a ëhnöömah to te' vasio'
tamoaan,
A Matop Vih pën se nö ma'.
3 He' a ma' möm a taëën to onöt non
a ma poen kurus,
4 Ihan anoe a ma hat pemöm,
suk emöm to ihan anoe voh a
ma hat,
no upöm te' to nok ka
möm.
Parën nat nom vaonöt a punö',
ke' tavus manih pemöm.' "

5 E Ieesu' to vavaasis vahik a ma
vamomhë pe' a ö hinhin ava, pare'
he' raoe a pah soe vapipino' va pa
taate' hin, ko soe pan, "Ta pah te' se
keh te' me non ta vakamö' pe', ka
topnin poen rakah no a te' pamëh
to nö, pare' soe ke poan, 'He' a neo'
ah ta kukön mu'. 6 A si' vakamö'
peö' to nö ma', pare' tavus a ma'
neo', kö' hikta taëën sö' makën eah.'
7 Ka te' vëh to te' non koman iuun
piun a soe pe', pare' soe ke poan

‡ **10:33:** A te' vëh to tane' ma' pa muhin va Samëria'. O Jiu' to vaman voh ne pan a napan va Samëria' to hikta te' ne a ma napan pe Sosoenën, suk ee to hikta vasunön vatotoopin ne e Sosoenën. Ivëh, ko Jiu' me a napan va Samëria' to hikta te' va'peh voh ne pa taate' vakum va'peh.

pan, ‘Eën se nat nom vëhva' a neo'.
O hopa' to papanih vur en, keö' me
ro koa' to koroh vur em. Eö' to
hikta onöt no' a sun, parö' he' a
oah ta tah.’ 8 Eö' to soe ka neöm,
e töVaneah pa iuun to hikta koman
non e vakamö' pe', ivëh, ke' se he'
poan ta tah. Ahik, e' to rës e non pa
tënan vatëh a te' vëh to hinhin non
poan. Ivëh, ke' sun, pare' he' en pe'
pa tah ne' to kökööt non.”

9 “Ivëh, kö' soe ka neöm, eöm se
hinhin vakis nem na e Sosoenën,
ke' se he' a ma' neöm ta tah ne eöm
to kökööt e nem. Eöm se keh vavaiu
nem e Sosoenën, eöm se taum em
pe'. Eöm se tekteok o hopa', ke
Sosoenën se peret ka neöm. 10 Suk
ataeah, o te' varih to hinhin vakis
ne pe Sosoenën, ee se kon ee pa ma
taneah nee to kökööt e ne. Ko te'
varih to vaiu vah ne e Sosoenën,
ee se taum ee pe'. Ko te' varih to
tekteok ne o hopa', e Sosoenën se
peret ken pee.

11 Ta pah taman teh manih peöm
to he' e koa' pe' a kuru', pa ö ne'
to hin a iian? Ahik. 12 Ke koa' se
keh hin e tamaneah to tök toa', e
tamaneah se he' pö' en pe koa' pa
pipihkatan? E' me ahik rakah. 13 A,
eöm ro te' hat to he'he' nem sih a
ma tah vihvih manih pa ma koa'
peöm, ivëh, ka se nat rakah e no, e
Tamön va pa vöön va kin, e' se he'
en ma' pa Tuvuh Vasio' manih po
te' to hinhin ne poë.”

A Ma Paeh To Soe Pan E Ieesu' To Kikiu Va'peh Me E Non E Belsebu
Matiu 12:22-30, me Mak 3:20-27

14 E Ieesu' to veo a ora' hat to
vapapön voh non sih a te'. A
ora' hat to tavus këh en pe', ka te'
taneo vaato en. Ka ma napan pah
vatötöhkak ee. 15 Ivëhkëk, a ma pah
te' to soe ee pan, “E' to veveo këh
non o ora' hat po kikis pe Belsebu,
e susun po ora' hat.” 16 Ka ma meh
te' iu punö' ne Ieesu', pare soe pan,
“Eën se nok a tah vatoksean va pa
vöön va kin, kemöm se nat pan, e
Sosoenën to vanö ma' oah.”

17 Ivëhkëk, e Ieesu' to nat e non
pa ma kokoman pee, ivëh ke' soe
ke raoe pan, “A napan va pa pah
muhin to te' ne paan a matop pa
paeh susun se keh taki vakëh, ko
nok o pöök vute', pare vapus ko-
man hah, a, a muhin pamëh to hat
rakah en. Ka pah tapaiuun se keh
vavapus vatëh ne, ee se nö vakëkëh
ee, ko vavutom taman se hat en.
18 Ka ora' hat, ke susun po ora' hat
se keh taki koman hah, ka matop
pe' se te' vaeh vah va non nih? Eö'
to soe vamanih, suk eöm to sosoe
nem pan eö' to veveo no' ro ora'
hat po kikis pe Belsebu. 19 Ivëhkëk,
eö' se keh veveo e no' po ora' hat
po kikis pe Belsebu, keteh po' to
vava'aus voh non a ma vamomhë
peöm, kee veveo këh ne a napan po
ora' hat? Ivëh, ko vamomhë koman
peöm vataare ee pa soe peöm to
hikta te' man non. 20 Ivëhkëk, e
Sosoenën se keh va'aus e non peö',
kö' veveo këh e no' pa napan po
ora' hat, e' to vataare e non pa
Matop Vih pe Sosoenën to te' top-
nin e non peöm.

21 “A te' eh se keh öt non a ma tah
vavapus, pare' ut vavih non a iuun
pe', a ma tah kurus pe' se te' vavih
e ne. 22 Ivëhkëk, a te' eh oah se keh
tavus ma', pare' onoah a te' pamëh
po vapus, pare' kokon këh en pe' pa
ma tah vavapus pe', pare' ki a ma ta
kurus varih ne' to kaveo këh a te' eh
manih pa ma napan.

23 “A te' to hikta te' non e vakamö'
peö', e' a te' to vakihat me a no
neo'. Ka te' to hikta va'aus a no neo'
pa unununun ma' a napan manih pe
Sosoenën se matop non, e' to veveo
e non pa napan këh e Sosoenën.”

A Ora' Hat To Hah Ma'
Matiu 12:43-45

24 “A ora' hat se keh këh tavus a
te', e' se nö ko nönö vah no ma' pa
moeh upin to vavaiu vah non ta ö
vavanot. E' se keh hikta ep in ta ö
vavanot, e' se soe en pan, ‘Eö' se nö
hah eo' pa iuun moaan voh peö'.’
25 Ko poen ne' to hah ma', e' to taum

en pa iuun to te' upin avoe' e non
nee to veveo tavus voh a no', ke'
maaka, pare vatotoopin a ma tah.
26 Ivëh, ke' nö hah ko me en ma'
pa meh tönim me a poa ora' hat to
te' hat oah rakah e ne pe' pa nok
a taate' hat. Kee nö ko ho ee pa
koman iuun pamëh. Moaan voh a
te' vëh no a taate' pe' to hat, ivëhkëk
kuru, no a taate' pe' to panih, ke' se
te' vahat oah rakah e non."

A Taate' Va Pa Kon O Vaeö Vamaman

27 E Ieesu' to vavaato avoe' me e
non pa nap peo poë varih. Ka pah
köövo to te' non topnin ra napan
vaato va'puh ma', ko soe pan, "E
köövo vëh to vahuh, pare' vasisi'
voh a oah, e' se vaeö rakah."
28 E Ieesu' to piun ko soe pan, "Te'
man e non, ivëhkëk, a napan varih
to pënton a soe pe Sosoenën, pare
vatet e'e se vaeö va'puh oah rakah
o vaeö vëh ne sinaneo' to te' me
non."

A Ma Pah Te' To Hin A Ö Nee Se Ep A Tah Vatoksean

Matiu 12:38-42, me Mak 8:12

29 A ma napan peo rakah to
tötönun avoe' e ne ma', ke Ieesu'
soe ke raoe pan, "Eöm a napan
va kuru eöm ra nap hat. Eöm to
hinhin nem a ö neöm se ep in ta
pah tah vatoksean. Ivëhkëk, eö' to
hikta se vataare no' neöm ta pah
tah vatoksean. A tah vatoksean
voh pe Jona' varoe se vataare a
neöm. 30 Moaan voh e Jona' to tavus
voh a tah vatoksean ne Sosoenën
to vataare voh a napan va Ninivë'.
Ke' te' akuk va kov e non manih
peö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se
te' no' peöm a napan va kuru, pa ö
nö' se te' o kukön potan me o kukön
poen manih pa koman a kove'.
31 Amot po poen ne Sosoenën se
kiiki a ma napan e Köövo Sunön
va Saöt se sun va'peh me a neöm
kurus, pare' vavatët vahik en pa
ma taate' hat pa napan va kuru.
Suk ataeah, e Köövo Sunön pamëh
to tane' varo rakah en ma', pare'
nö ma' pa pënton o nat vih no a te'
sunön vëh e Solomon to vavatvus
non. Ivëhkëk, a pah te' to te' non
manih kuru to te' apuh oah e non
pe Solomon, nöm to pënton varo
rakah e nem pa ma te' soe pe'. 32 O
poen ne Sosoenën se kiiki non a ma
napan, a napan va Ninivë' se sun
me a neöm a ma napan va kuru,
pare vatvus a ma taate' hat peöm.
Suk a napan va Ninivë' to tënan voh
a soe ne Jona' to vatvus voh, ko
panih a ma taate' hat pee. Ka kuru
a te' to te' apuh oah e non pe Jona'
to te' non topnin neöm. Ivëhkëk,
eöm to rës e nem pa pënton a soe
pe', ko panih a ma taate' hat peöm."

O Ëman Va Po Sionin

Matiu 5:15; 6:22-23

33 "A te' to vëkrea kës pö' o ram,
pare' vaho' hop koman o kove, ke'
manih koman a baket, eh? Ahik, e'
se vahan o ram manih pa ö vava-
han ram, ko te' se ho ma' iuun, ko
ep in o ëman pamëh. 34 A matömah
to te' va non manih po ram va pa
sioniumah. A matömah se keh te'
maaka non eën se ep vavih e nom
ka sioniumah to te' me e non o
ëman. Ivëhkëk, a matömah se keh
hat, eën hikta se ep vavih nom.
35 Ivëh, kën se ut vavih nom, pa
tah nën to koman nom se te' maaka
non ko nat nom te' nom pa popoen.
36 Ivëh, ka sioniumah se keh te'
me e non po ëman, ka hikta pah
ö manih pe' to popoen, e' se pah
te' maaka kurus e non vamanih po
ëman in o ram to ëman non manih
pën.

A Taate' Hat No Parësi' Me A Nap Vavaasis To Nok

Matiu 23:1-36, me Mak 12:38-40, me Luk 20:45-47

37 E Ieesu' to vahik vaato en, ka
pah to Parësi' vaoe ma' e Ieesu' pan,
e' se ëën va'peh me poan. Ke Ieesu'
ho ko iho' vamatop en pa ëën. 38 Ka
to Parësi' ep in e Ieesu' to ënëën
non to hikta pupui momoaan a poa
koreneah vamanih pa ö no a taate'

po Jiu' to soe va non. 39 Ivëhkëk, e
Ieesu' to soe ke poan pan, "Eöm ro
Parësi', eöm to pupui vavoon varoe
nem a tonun a ma kap me o peret.
Ivëhkëk, manih pa komëneöm no
a taate' hat, me a taate' kaveo to
puh rakah non. 40 Eöm ro te' o pöh
papön rakah, e Sosoenën pö' to nok
varoe voh a ö tonun, ko hikta nok
voh a ö koman in a ma tah, ha?
41 Ivëhkëk, eöm to vavatet nem a
taate' nok koman peöm pa he' vaeö
e Sosoenën. Eöm hikta va'aus nem
a ma napan varih to arus ne a ma
tah, eöm se va'aus raoe me o vaeö.
Eöm se keh nok vamanih, ka ma
meh tah se te' maaka ke ne peöm,
ke Sosoenën ep vavih e non peöm.

42 "Varenan rakah peöm o
Parësi'! Eöm to he'he' nem sih a
ma tah varih nöm to nep, paröm
ununun a havun ö tah, ko kon
tane' a pah ö tah nën, ko he' na e
Sosoenën. Ivëhkëk, eöm to vanun
voh em pa ma meh taate' to te'
apuh oah ne a taate' vahe'he'. A
ma taate' varih pan, iu e Sosoenën,
me nok a taate' totoopin manih pa
napan. Eöm se vavatet rakah nem
a ma taate' poë varih, paröm he'he'
nem na e Sosoenën a pah ö tah nöm
to kon tane' manih koman a ma tah
nöm to nepnep nem."

43 "Varenan rakah peöm o
Parësi'! Eöm to iu rakah nem a ö
nöm se iho' nem pa ma ö ihiho'
po te' susunön manih pa koman a
iuun hinhin sone', paröm iu rakah
nem a napan se soe a potan avih
manih peöm pa ma ö vatötönun.
44 "Varenan rakah peöm! Eöm to
ep vavih e nem manih mahën,
ivëhkëk, manuh koman, a te' mët
to te' non."

45 Ka pah te' vavaasis to nat i non
o Vavaasis pe Mosës piun, pare' soe
pan, "Apuh, o Vavaasis nën to he' to
huh rakah e non pe pemöm."

46 Ke Ieesu' soe pan, "Eöm ro te'
vavaasis to nat nem o Vavaasis pe
Mosës, varenan rakah peöm! Eöm
to vavate' nem sih a ma taate' kikis
no a napan se vavatet ne. Ivëhkëk,
eöm koman to hikta vavatet nem,
paröm hikta vava'aus nem raoe pa
vatet a ma taate' varih, nöm to iu
nem nee se vatet.

47 "Varenan rakah peöm! Eöm to
nonok vavih nem a ma kove' no te'
vanënën soe to mët voh, ko pe ne,
no a ma kën sipuineöm to ip vamët
voh raoe. 48 Manih pa taate' pa
nok vavih o vapeepe, e' to vataare
e non peöm to vapöh kokoman me
e nem pee pa ma tah hat no a kën
sipuineöm to nok voh.

49 "Ivëh ke Sosoenën nat voh e
non po nat vih rakah, pare' soe
voh en pan, 'Eö' se vanö a ma te'
vanënën soe me o aposol, ka napan
se ip vamët a ma paeh pee, pare
vakmis ee o upöm.' 50 Ivëh, ka
napan va kuru se teen a ma te'
vanënën soe varih to mët voh taneo
no ma' po poen ne Sosoenën to nok
voh o oeh. 51 E' to taneo no ma'
pa mët voh pe Ebel, ke' öök ma
pa mët pe Sakarias, e' to mët voh
topnin a pok vapenpen me a iuun
pe Sosoenën. A, eö' to soe ka neöm,
o Jiu' to te' to'to' nem kuru se kon
kamis suk a ma te' poë varih."

52 "Eöm varih o te' vavaasis to nat
nem o Vavaasis pe Mosës, varenan
rakah peöm! Eöm to sunpip voh
em pa napan pa ho ma' po hopa'
pa kon o nat manih pe Sosoenën,
eöm koman to hikta peret o hopa',
paröm ho. Ivëh, ke eöm koman to
hikta nat nem pe Sosoenën."

53 E Ieesu' to këh tavus en pa
iuun, ko te' vavaasis to nat ne po
Vavaasis pe Mosës, me ro Parësi' to
heve rakah ee, ko ihi ne poë a ma
vu hi pa vöknah a ma soe pe'. Pare
iu vakëën ne poë pa ma piun ne' to
pinpiun non a ma hi pee. 54 Ee to iu
öt rakah ne poë, ko vate' po vahutët
pa ö ne' se piun a soe hat.

12

Matop Nem Pa Taate' Piuk
Matiu 10:26-27

1 A napan peo rakah to tönun
ma' to onöt e ne pa ö no upöm se
komtön ee pa ma meh te'. Manih
po poen pamëh e Ieesu' to soe mo-
moaan ken pa ma vamomhë pe'
pan, "Eöm se matop vavih nem pa
nap moko' rivoe pikpiuk varih o
Parësi', to vamahun e ne peöm po
piuk vamanih po is na to hovën o
praoa'. Eöm se nat nem kon a taate'
piuk pee. 2 A ma kokoman vakoaan
va pa taate' piuk, amot se tera' ee,
ka napan nat vahik ee pee. 3 Ivëh,
ka soe nöm to vavaasis vakoaan
voh ke nem ro upöm te', amot nee
se soe tavus eah pa matëëra napan.
Ka soe neöm to vavisvis voh i em
koman iuun, amot nee se sun, ko
vatvus eah pa napan."

A Te' Se Naöp Varoe Non E Sosoenën
Matiu 10:28-31

4 "Ma vakamö' peö', eöm se nat
nem nanaöp nem o te' se ip vamët o
sionin varoe, ka amot nee to hikta
onöt ne a ip vamët a ma apeneöm.
5 Eö' se soe ka neöm, a te' vëh
nöm se nanaöp nem eah. Eöm se
naöp varoe nem e Sosoenën vëh
se ip vamët a neöm, ko vanö en
pa apeneöm manuh po sura' ësës
tamoaan.
6 "Eöm to nat e nem, a napan
to vonvoen ne sih a tönim növan
pa poa toea'. Ivëhkëk, a hikta pah
sone' növan ne Sosoenën se anoe.
7 E' to ëh vahik voh en pa ma pa'
uvin kurus neöm. Ivëh, köm se nat
nem nanaöp nem pataeah no a ma
napan se nok amot manih peöm,
suk eöm to te' oah rakah e nem po
si' növan sosone'."

A Taate' Va pa Vatvus A Ëhnan E Ieesu'
Matiu 10:32-33; 12:32; 10:19-20

8 "Eö' to soe ka neöm, ta pah te'
se keh vaman a neo', ko vatvus
a ëhnaneo' manih pa matëëra ma
napan, a, eö' e Koa' Te' Pa Napan
Kurus me se vatvus eo' pa ëhnan
a te' pamëh manih pa matëëra ma
ankero' pe Sosoenën. 9 Ivëhkëk, a
te' se keh vonih pan, e' to hikta nat
a non neo' pa matëëra ma napan,
a, eö' me se vonih pan, eö' to hikta
nat no' pe' manih pa matëëra ma
ankero' pe Sosoenën.
10 "Ta pah te' se keh soe viivi a
neo' e Koa' Te' Pa Napan Kurus, e
Sosoenën se ihan anoe en pa hat
pa te' pamëh. Ivëhkëk, a te' vëh to
soe viivi a Tuvuh Vasio', e Sosoenën
hikta se ihan anoe non a hat pe'.
11 "A napan se keh me a neöm
manih pa ma iuun hinhin sone',
me pa matëëro te' varih to vovoh
ne, me a ma te' susunön va pa ka-
man, a, eöm se nat nem nanaöp
nem, paröm koman nem pan eöm
se piun vah va in na soe nih? 12 A
Tuvuh Vasio' se vavaasis en peöm
pa soe nöm se piun ke raoe."

A Soe Vapipino' Va Pa Te' Öt Ö To Papön

13 A pah te' manih pa napan
poë varih to soe ke Ieesu' pan,
"Tövavaasis, eö' to iu no' a ö nën se
soe ke kea peö', ke' ki vakëh a ma
tah ne tamön to mët këh, pare' he'
a neo' a papan peö'." 14 Ivëhkëk, e
Ieesu' to soe ke poan, "Eteh to vate'
voh a neo' a te' kiiki tah peöm?"
15 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Eöm
se ut vavih rakah nem, paröm koe
a manin a ma moeh tah. A te' to
vaneah non a ma tah peo rakah e' a
ma tah poë varih hikta se va'aus ne
o to'to' pe', pan e' se vaeö tamoaan
non ko te' varë non manih po oeh."
16 Ke Ieesu' he' en po pöh soe
vapipino', pare' soe pan, "A taëën
pa te' öt moni' vörep to rerea' en.
17 Manih po kokoman pa te' öt ö
pamëh, e' to koman va non manih
pan, 'Eö' se po' nok vah vanih? Eö'
to hikta te' no' tah iuun to onöt
non a ö no' se ununun a ma taëën
kurus peö'.' 18 Pare' soe pan, 'Eö'
se nok vamanih, eö' se kökök a ma
iuun taëën kurus peö', parö' eok
va'puh a ma meh iuun taëën voon,
ko ununun a ma taëën me a ma
moeh tah vihvih kurus peö', manih

pa ma iuun voon poë varih. 19 E'
to soe koman hah kea pan, 'A ma
tah vihvih peo peö' to se onöt a ma
kirismas peo. Ivëh, kö' se vanot po',
parö' ënëën varoe no', ko te' vaeö
no'.'
20 "Ivëhkëk, e Sosoenën to soe ke
poan pan, 'Eën a te' a pah papön
rakah. Nös pa popoen sën mët eom.
Ka ma tah kurus varih nën to un-
ununun voh nom, eteh se kon?'
21 "E' to te' akuk va kov e non
manih po te' varih to ununun
vörep ne a ma tah peo koman pee,
ivëhkëk, e'e to hikta ununun ne a
ma tah vih ne Sosoenën to iu non."

A Taate' Va Pa Kokoman Vörep Me O Kokoman Punis
Matiu 6:25-34

22 Ke Ieesu' tarih pare' soe ke
a ma vamomhë pe' pan, "Ivëh,
kö' soe ka neöm, eöm se nat nem
koman vörep nem o to'to' peöm,
parom soe vamanih pan, 'Ea se ëën
nös ataeah?' Parom nat nem ko-
man vörep nem a sionineöm, parom
soe pan, 'Ea se rara ataeah?' 23 A
taate' va pa vatet o iu pe Sunön,
ko te' vavih no to te' oah e non pa
taate' va pa ëën vamhun. O to'to' to
te' oah rakah e non pa sioniumah,
me e' to te' oah rakah e non pa tah
ohop. 24 Eöm se ep po ö', e'e to
hikta nepnep taëën ne sih, ko osoes
ne. Pare hikta ununun taëën ne
sih. E'e to hikta te' me ne ta iuun
vavaho' taëën. Ivëhkëk, e Sosoenën
to mamakën e non pee. Eöm a
napan to te' oah rakah e nem po
ö'! 25 Eöm se nat nem karë vörep
me nem a ma tah varih po oeh to
hikta se varë pet non a pop peöm.
26 Köm se keh hikta onöt nem a nok
ta si' tah sone' pa va'aus a pop peöm
manih po oeh, a, suk ataeah po',
köm kokoman vörep nem a ma tah
varih?
27 "Eöm se inan vöh pa ö no a
töpka' to pupu va ne. Ee tötöpka'
vah va ne sih nih? Ee to hikta
kikiu vëhva' ne sih manih pa vatëk
hah rea. Ivëhkëk, eö' to soe voh
keo' peöm, moaan voh e Solomon
to ohop non a ma ohop mamatan
vavih pe', ivëhkëk, a matan vavih
pa ma töpka' varih to matan vavih
oah e ne pa ma ohop pe Solomon.
28 A, o meon vëh to sun non koman
a rak kuru, ka sinup nee se puit, ko
vi ee po sura'. Ko meon to te' va
non nën, ne Sosoenën to rara non
sih poan. Ivëh, köm se nat me nem,
e Sosoenën se matop vavih oah e
non peöm pa ö ne' to matop va i
non o meon. O si' vaman peöm
to sone' vörep. 29 Ivëh, köm se nat
nem kokoman vörep hah a nem,
pan eöm se ëën ataeah, parom kaak
ataeah. Eöm se nat nem kokoman
vapunis nem. 30 O te' varih to hikta
nat ne e Tamaara, e'e to kokoman
vörep ne sih a ma tah varih po oeh,
pare iu kon ne. Ivëhkëk, e Tamaara
to nat e non pataeah na to kokööt
no. Eöm se kon rakah em pa ma tah
vih to te' va non nën. 31 E' to vih oah
rakah non pa ö nöm se iu nem a ma
tah vih to he' vaeö non e Sosoenën e
Sunön peöm. Ke' se he' a neöm a ma
tah neöm kokööt nem me a matop
vih pe'."

A Taate' Va pa Ununun A Ma Tah Vih Manuh Pa Vöön Va Kin
Matiu 6:19-21

32 "Eöm ra ma te' peö', eöm to te'
va nem manih po si' kum sipsip se
koe a naöp. E Tamëneöm vöh pa
vöön va kin to iu rakah e non pa
he' a neöm a matop vih pe' manih
peöm o vakum te' keok. 33 Eöm se
vavoen em pa ma pah tah peöm
manih po te', ka moni' nöm to kon,
ne eöm se he' pa va'aus a nap arus.
Ivëh, manih pa taate' pamëh, e' to
te' va non manih peöm to vaho' a
takoek manuh pa vöön va kin. Ka
nap kakaveo hikta se kaveo ne me
o kökörös hikta se ëën ne. 34 A ö
poanheh no a ma moeh takoek pën
to pet ne, o kupu pën se pah pet
vakis e non na nën."

A Soe Va Pa Ma Te' Kikiu To Vamatop Ne
Matiu 24:42-44

35 “Eöm se vakökööt a ma rara
peöm, parröm voh o voh, ko vëkrea
o ram, parröm vamatop nem pa
kiu manih pe Sosoenën. 36 Eöm se
te' rakah va nem manih po te' to
anoeh ne e sunön pee to hah tane'
ma' pa taëën va po vaen. E' se
nö ma', pare' tekteok ma' o hopa',
kee peret oho' o hopa'. 37 A te'
sunön se keh hah ma', pare' ep in
a ma te' kikiu pe' to hikta koroh
ne, e' se vaeö. Eö' to soe vaman
rakah ka neöm, e sunön koman se
rara vamanih pa te' kikiu, pare'
soe ke a ma te' kikiu pe' pa iho'.
Ke' koman ivëh se he' raoe a taëën.
38 Ke sunön se keh nö ma' pa top-
nin poen rakah, ke' manih pa tö
vamomoaan pe toa', pare' ep raoe
to vamatop ne, to anoeh ne poë, e
sunön se vaeö va'peh me en pee.

E Koa' Te' Pa Napan Kurus Se Nö Vöhnun Ma'

39 “Eöm se nat va nem manih
pan, e tövaneah pa iuun se keh
nat momoaan en po poen no a te'
kakaveo se nö ma', e' se hikta vatö
ke non a te' kakaveo a iuun, ke'
kök, pare' ho. 40 Ivëh, köm se te'
vamatop nem pa ma poen kurus,
suk eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus
tome' vöhnun a ma' neöm.

A Soe Vapipino' Va Pa Te' Kikiu Vih Me A Te' Kikiu Hat

Matiu 24:45-51

41 Ke Pita' soe pan, “Sunön, eën
to he' varoe pö' eom pemöm pa soe
vapipino' vëh, ke' manih me pa ma
napan kurus varih?”
42 Ke Sunön piun, pare' soe pan,
“A te' kikiu to te' me pö' e non po
kokoman vih, pare' matop vavih e
non pa kiu pe'? E sunön koman pe'
se kon poan e susun po te' kikiu
pe', pare' he'he' non raoe a taëën
po poen ne sunön to vate'. 43 Amot
no e sunön pe' se hah ma', pare' këh
taum a te' kikiu pe' to te' avoe' va e
non pa ö ne' to soe va voh in poan,
a, a te' sunön se he' poan o voen vih
pe'.” 44 Eö' to soe vaman rakah ka
neöm, a te' sunön se vaho' en pa te'
kikiu pe' pa matop a ma tah kurus
pe'. 45 Ivëhkëk, manih po kokoman
pa te' kikiu pamëh, e' se keh koman
va non manih pan, ‘E sunön peö'
hikta se nö vëhö' hah no ma'.’ Ivëh,
ke' taneo en pa ip o upöm te' kikiu,
me o köövo, pare' ënëën non, ko
kakaak vapapön varoe kov e non.
46 A te' sunön pe' se vöhnun ma'
poan po poen ne' to hikta te' vam-
atop non, me a aoa' ne' to hikta nat
non. E sunön se pah vakmis rakah
en pa te' kikiu pamëh, pare' vaho'
va'peh me a napan varih to hikta
vaman ne e Sunön.
47 A te' kikiu to nat vahik voh en
pa tah ne sunön to iu non, ivëhkëk e'
to hikta vamatop ta pah tah, pare'
hikta vatet o iu pe sunön pe', a te'
sunön se pah ip vahat rakah en pe'.
48 Ivëhkëk, a te' kikiu to hikta nat
non po iu pa te' sunön, pare' nonok
e non pa taate' to onöt e non pa ö
ne' se kon vahat en, a te' sunön se
ip vatö en pe'. O te' varih to kon a
ma tah peo, e'e se he' hah a ma tah
peo. O te' se keh he' a ma tah peo
manih pa pah te', e'e se hin poë a
ma tah peo oah ne' se piun hah.”

A Kiu Pe Ieesu' To Kök Vakëh A Ma Napan

Matiu 10:34-36

49 “Eö' to nö voh ma' pa vamatop
a hanan pe Sosoenën, ke' kiiki ko
vakmis a ma napan varih to te'
ne pa taate' hat vamanih po sura'
nö' to vaës. Parö' iu rakah no'
a ö no a sura' pamëh se ës oho'.
50 Ivëhkëk, eö' se kon kamis, parö'
mët vovoh. Kuru o kokoman peö'
to punis rakah e non, suk eö' tome'
avoe' e no' pa kon kamis me pa
mët. 51 Ke', eöm to koman voh nem,
pan eö' to nö voh ma' pa vahik a
ma vapus manih po oeh, eh? Ahik,
eö' to soe ka neöm, eö' to nö ma'
pa ki vakëh a ma napan. 52 Taneo
non kuru me amot no a tönim te'
to te' ne pa pah iuun, pare taki
vakëh po pöök kum te', ka kukön

te' hat ke ne a poa te', ka pöök hat
ke ne a kukön te'. 53 Kee se taki
vakëh ee, ke taman se rës e non pe
koa' oete' pe', ke koa' oete' se rës e
non pe tamaneah, ke köövo se rës
e non pe semoneah, ke semoneah
se rës e non pe sinaneah. Ke köövo
töveneah se rës e non pe köövo mu-
vaen pe', ke köövo muvaen se rës e
non pe köövo töveneah."

A Taate' Va Pa Nat A Tah Se Tavus Ma'
Matiu 16:2-3

54 E Ieesu' to soe ken pa ma na-
pan pan, "Eöm to epep nem sih a
unöh to peah ma' manuh pa tope,
parröm soe oho' em pan, 'A uhön se
nus en.' O pöh man rakah, ka uhön
nus en ma'. 55 Parröm epep nem sih
a tuvuh apuh to tane' ma' tahi', ko
soe em pan, 'A potan se hiva' rakah
en.' O pöh man rakah a potan hiva'
to tavus en. 56 Eöm ro te' o pöh
moko' rivon pikpiuk rakah! Eöm to
iniinan vavih e nem sih po vëknöm
va po oeh me a akis, ivëhkëk, eöm
hikta iniinan vavih suk po' nem o
vëknöm va kuru ataeah?"

Eën Se Vatotoopin A Hat Me A Meh Te' Vëh To Iu Vate' A No Moah Po Vahutët
Matiu 5:25-26

57 "Suk ataeah, köm hikta kiiki
vavih koman nem a taate' to te'
totoopin non? 58 O poen nën to iu
vatotoopin nom a hat me a meh
te' vëh to kehkeh vaho' a nom oah
po vahutët, eöm se keh te' avoe' e
nem hanan, eën se taneo eom pa
vatotoopin a hat peöm. E' tome'
me oah manuh pa koren e tökiiki
vahutët, ke' vaho' en pën manih
pa koreero pirisman, ko pirisman
vaho' ee pën pa iuun nohnoh.

59 Eö' se soe rakah ka oah, eën to
hikta onöt rakah nom a këh tavus
oho' ma' a iuun nohnoh, antoen
non a ö nën se voen vahik a moni'
no a tökiiki vahutët to vate' ka oah."

13

A Te' To Hikta Panih A Taate' Pe', E' Se Ro En

1 Manih po poen pamëh no a ma
pah te' to te' ne, pare vavatët e
Ieesu' a ö ne Paëlat* to he' voh o
soe vaonöt manih po te' vëvënsun
va pa kaman va Room pa ip vamët
voh a ma te' va Galili', ee he ësës
he' ne na manuh pe Sosoenën. 2 Ke
Ieesu' piun a soe pee, pare' soe pan,
"Eöm to koman nem pan, a ma te'
va Galili' varih to nok vahat oah
rakah pa ma upöm pee, ha? Ahik
rakah! E' kuru a tah va'ih a pusun
in a punis pee, ha? Ahik rakah!
3 Ivëhkëk, eöm se keh hikta panih a
ma taate' hat peöm, eöm se ro rakah
pet va kov em nën. 4 Ka 18 te' varih
no a iuun rë va Siroam to ip vamët
voh raoe. Eöm to koman nem pan,
a hat pee to te' oah e non pa ma te'
hat po te' varih to te' ne Jerusalëm,
ha? 5 Eö' to soe vaman rakah ka
neöm, ahik rakah! Ivëhkëk, eöm
se keh hikta panih a ma taate' hat
peöm, eöm se ro pet va kov em nën."

A Soe Vapipino' Va Po Naon To Hikta Vovoa' Non

6 Ke Ieesu' soe ken pee pa pah soe
vapipino' pan, "A pah te' to nep o
naon vëh o fik koman a rak voaën
pe', vasuksuk ne' to nö ma' pa ep
këh ta ma voa' fik to ëën. Ivëhkëk,
ahik. 7 Ivëh, ke' soe ke a te' vëh to
matop non pa rak pan, 'Ep ah, po
kukön kirismas rakah neö' to nönö
no' ma' sih pa ep këh ta ma voa' fik
to ëën, ivëhkëk, ahik. Ivëh, kën se
taka eöm po naon vëh. Suk ataeah,
o naon pamëh to ënëën vahik akuk
e non po mona va po oeh.' 8 Ka te'
vëh to matop non pa rak, piun a soe
pe', pare' soe pan, 'Apuh, eën se koe
ko anoeh voh nom, ke' te' voh o si'
pöh kirismas vëh. Eö' se een o oeh
vëh po pusun o naon, parö' vaho'
na a ma tairo purmakaö'. 9 O naon
se pö' voa' en po kirismas vöh. Ke'

* **13:1:** E Paëlat voh a te' susun manih pa muhin va Jiutia'.

se keh hikta voa', a, kën taka po' eom pe'.' "

O Pöh Poen Apaapo Ne Ieesu' To Vavih A Pah Köövo

10 O pöh Poen Apaapo ne Ieesu' to vavaasis non a ma napan koman a iuun hinhin sone'. 11 A pah köövo to te' non no a ora' hat to te' non pe'. A ora' hat pamëh to he' voh non e köövo a mët po 18 kirismas. Ke köövo hikta onöt rakah non a nö vatotoopin, suk ataeah, o soa' topnin tonuneah to vapo voh en, ke' nönö vakono' non. 12 E Ieesu' to ep in poan, pare' vaoe en pe' ko soe ke poan pan, "Köövo, eö' to vahik eo' pa mët pën." 13 Pare' vaket en pe köövo, ka varu' vakomanih e köövo to sun vötpin en. Ke köövo taneo en pa kë rakah a ëhnan e Sosoenën.

14 Ivëhkëk, e susun va pa iuun hinhin sone' to heve en pe Ieesu', suk a ö ne' to vato' e köövo po Poen Apaapo. Ivëh, ke susun soe ke a ma napan pan, "E' to te' non o tönim me o pöh poen kikiu, eöm se keh iu nem o te' se vahik a mët peöm, a, eöm se nö ma' po komön o nënkikiu. Parröm nat nem nö ma' po Poen Apaapo."

15 Ke Ieesu' piun a soe pe', pare' soe pan. "Eöm ro te' pikpiuk! Po Poen Apaapo ne eöm kurus to nönö nem pa iuun purmakaö' me ro tönki' pa vakaak raoe pa ruen. Eöm to nonok e nem pa kiu pa ö nöm to nok va nën. 16 Ivëhkëk, e köövo va'ih, e' e köövo va po vute' pe Abraham. A ora' hat to vaneah voh non poan po 18 kirismas. Vahvanih kö' veo këh eah pa mët va'ih to ötöön voh non poan, e' kës to hikta antoen non a vato' a te' po Poen Apaapo, ha?" 17 E Ieesu' to soe va nën ka ma napan varih to vakihat me ne poë pah poet rakah ee. Ka ma meh te' peo to vaeö pa ma tah vihvih ne' to nonok non.

A Soe Vapipino' To Te' Non Manih Po Voa' Mastat
Matiu 13:31-32, me Mak 4:30-32

18 Ke Ieesu' soe hahah kov en pan, "A Matop Vih pe Sosoenën nö' se vamaaka rakah va in eah nih? 19 E' to te' va non manih po voa' naon vëh ne ea to popoka' no o mastat. A pah te' to kon o voa' mastat, pare' nep poan pa rak pe'. Ko naon pu va'puh en, ko növan nö ma', ko nok ee pa ma he' pee manih pa ma peananeah."

20 Pare' soe hahah kov en pan, "Eö' se vamaaka vah va in a Matop Vih pe Sosoenën nih? 21 E' to te' va e non manih po is no a köövo to ru manih pa tis praoa', pare' rih, ko is hovën o praoa'. Ko vasuksuk no o praoa' to peah en ma'."

O Hopa' Sone'
Matiu 7:13-14; 7:21-23

22 E Ieesu' to nö vavah en pa ma vöön apa'puh me a ma meh vöön, e' to vavaasis vah non a ma napan, pare' iu nö koe non manuh Jerusalëm. 23 Ka pah te' hi poan pan, "Sunön, e Sosoenën se pö' hehe a ma pöh te', ha?"

Ke Ieesu' soe ke raoe pan, 24 "Eöm se punö' vakis rakah, köm sih ho koe po si' hopa' sone'. Eö' to soe ka neöm a ma napan peo rakah to iu ho e ne, ivëhkëk, e'e to hikta antoen ne a ho. 25 Amot ne tövaneah pa iuun se papanih en po hopa' in a iuun, köm se nönö nem ma', ko sun e nem mahën parröm tekteok o hopa' ko soe vamanih pan, 'Sunön, peret ka nös möm o hopa'.' Ke' se piun ma' a neöm, pare' soe pan, 'Eö' to hikta nat no' peöm, eöm tane' ma' pa vöön poanheh?' 26 Ivëh, köm se soe ke eah pan, 'Emöm to vavaëën me voh e nem pën, kën sun voh nom hanan pemöm parën vavaasis a no möm.' 27 Ivëhkëk, e' se soe hah ma' pan, 'Eö' to hikta nat no' peöm, eöm tane' ma' pa vöön poanheh? Eöm ro te' nonok a ma taate' hat, eöm se nö ke këh a na neo'.'

28 Köm se ep e Abraham, Aësak, me Jekop, me a ma te' vanënën soe kurus varih to te' hop ne pa Matop

Vih pe Sosoenën. Ivëhkëk, eöm
se nö paröm te' nem ma' mahën.
Eöm se pah okook suntan rakah e
nem, paröm vakuskus rivon nem
po kamis o apuh rakah. 29 Ka ma
napan se tane' ma' manuh pa ö no
potan to pepeah tane' no ma', me
manuh pa ö no potan to kukunah
koe non, me manuh pasun muhin
me manuh kusin a muhin. Kee
se iho' ne, pare ënëën va'peh e ne
manih pa Matop Vih pe Sosoenën.
30 A, ka ma meh te' varih to suksuk
ne, e'e se vovoh ee. Ka ma te' varih
to vovoh ne kuru, e'e se vasuksuk
rakah varu' ee ma'."

E Ieesu' To Ook A Vöön Jerusalëm
Matiu 23:37-39

31 Manih po poen avoe' pamëh
no a ma Parësi' to nö ma', pare soe
ke Ieesu' pan, "Eën se këh a vöön
vëh, parën nö pa meh vöön, a te'
sunön vëh e Hëërot to iu ip vamët e
non pën."
32 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Eöm
se nö, paröm soe ke a te' vavakëën
vëh e Hëërot pan, 'Kuru me sinup
eö' se veo tavus a ma ora' hat, parö'
vavato' a ma te' to hara' ne a mët.
Ko vakön poen ne eö' se vahik a
ma kiu peö'.' 33 Ivëhkëk, kuru me
sinup me a te' sinup oah voh, eö' se
nönö e no', suk ataeah, e' to hikta
te' vih non pa ip vamët a pah te'
vanënën soe pa meh vöön. Ahik.
E'e se ip vamët varoe poë manuh
Jerusalëm.
34 Jerusalëm, Jerusalëm, eöm
a ma nap susunön to töstösvös
nem sih a ma te' vanënën soe ne
Sosoenën to vanö nös manih peöm.
A ma poen peo neö' to iu ununun
no' sih a ma koa' pën, vamanih pa
ö ne toa' sin to ununun va non sih
a ma sone' pe' manih pa paan a
paknaneah. Ivëhkëk, eöm to hikta
iu nem. 35 Pënton öm. E Sosoenën
to këh voh en pa vöön peöm me a
Iuun Hinhin Apuh peöm. Eö' to soe
ka neöm, eöm se hikta ep ka neö',
ke' onöt rakah o poen nöm se soe
pan,
'Ea se kë a ëhnan a te' apuh vëh
to tane' ma' manuh pe
Sosoenën.' " *Sng 118:26*

14

E Ieesu' To Vato' Hah A Pah Te'
Supsup Sionin

1 O pöh Poen Apaapo ne Ieesu'
to nö pa ëën pa iuun pe susun po
Parësi'. Ka napan ut rakah e ne pe'.
2 A pah te' supsup sionin to te' vatët
non manih pe Ieesu'. 3 Ke Ieesu' hi
a ma te' vavaasis to nat ne o Vavaa-
sis pe Mosës, me o Parësi' pan, "A
taate' kës pea to vaonöt e non pa ö
na se vato' hah a te' koman o Poen
Apaapo, ke' ahik?" 4 Ivëhkëk, a ma
te' vavaasis to nat ne o Vavaasis pe
Mosës, me o Parësi' to te' vasup e
ne. Ke Ieesu' vaket pa te' pamëh,
pare' vavih hah poan, ko vanö hah
en pe'. 5 Pare' soe ke raoe pan, "Ta
pah te' manih peöm se keh te' me
non a pah koa' oete', ke', a pur-
makaö', ke' vu' hop pa kove' ruen
ruruvun, ka te' pamëh to hikta onöt
pö' non a rëh peah vëhö' hah poan
po Poen Apaapo, ha?" 6 Ivëhkëk, ee
to hikta onöt ne a piun a soe pamëh.

A Te' Se Vöknah Hah Ea

7 E Ieesu' to inan a napan to
nö ma' pa ëën a taëën, ko iu iho'
rakah ne pa ma ö iho' vamomoaan.
Ivëh, ke' he' a pah soe vapipino'
manih pee. E' to soe pan, 8 "A pah
te' se keh vaoe ma' oah pa nö po
vaënëën apuh va po vaen, eën se
nat nom iho' manih pa ö ihö' pa
nap apa'puh. A te' pamëh tome'
vaoe a meh te' no a ëhnaneah to te'
oah e non pa ëhnöömah. 9 E' se
keh te' va non nën, a, a te' vëh to
vaoe a neöm pom se nö ma', pare'
soe ka oah pan, 'Eën se he' a ö iho'
vamomoaan manih pa te' vëh'. Kën
se pah poet rakah eom ko nö, parën
iho' e nom ma' manuh po vasuksuk
rakah. 10 Ivëh, ka te' se keh vaoe
ma' oah po to vaënëën, eën se nö,
parën iho' manih pa ö iho' vasuk-
suk, a, ka te' vëh to vaoe ma' oah

se nö ma', pare' soe ka oah pan,
'Vakamö' peö', eën se nö ma', parën
iho' pa ö iho' vamomoaan.' E' se
nok va nën, kën kon o ëhnan apuh
manih pa matëëra napan kurus to
ënëën va'peh me ne oah. 11 A, a te'
to kë koman hah non a ëhnaneah,
e Sosoenën se vöknah rakah en pe'.
Ivëhkëk, a te' to vöknah koman hah
a non, e Sosoenën se kë poan."

A Taate' Va Pa Vaoe A Ma Napan Po Vaënëën

12 Ke Ieesu' soe ke a te' vëh to
vaoe ma' poan po vaënëën pan.
"Eën se keh nok to vaënëën, eën
se nat nom vaoe a ma vakamö'
pën, kea pën, pömah, me a ta vöön
pën varih o momoni'. Suk ataeah,
ee se piun ke pën pa taëën nën to
vaëën me raoe. 13 Ahik, eën se keh
nok to vaënëën apuh, eën se vaoe
a nap arus, me a napan varih no
a sioniire to hat, me o te' no a ma
moeere to hat, me a nap kekeho'.
14 A pap te' poë varih to hikta onöt
ne a piun hah a taëën pën. Ivëh, kën
se vaoe raoe, suk ataeah, amot ne
Sosoenën se piun hah a taëën pën,
pa ö no a nap totoopin se sun hah
tane' pa mët."

A Soe Vapipino' Va Po Vaënëën Apuh

Matiu 22:1-10

15 A pah te' va pee to pënton a soe
vëh, pare' soe ke Ieesu' pan, "A te'
se keh ënëën non koman a Matop
Vih pe Sosoenën, e' se vaeö rakah."
16 Ke Ieesu' soe ke poan pan,
"A pah te' to kehkeh nok non o
vaënëën apuh, ivëh, ke' vipuh a
ma napan pa nö ma' po vaënëën
pe'. 17 O poen vaënëën to öök vatët
rakah en, ke' vavipuh en pa te'
kikiu pe', ke' nö ko vaoe ma' a na-
pan varih ne' to vipuh moaan voh
na pa nö ma'. E' to nö, pare' soe
vamanih pan, 'Nö kurus ma' öm, a
ma taëën to vamatop vahik en.'
18 Ivëhkëk, ee papaeh to nö, pare
soe pan, e'e to hikta onöt ne a nö
ma'. A pah te' to soe pan, 'Eö' to
voen a rak, kö' se nö parö' ep. Eö' to
hikta onöt no' a nö nös.' 19 Ka meh
te' soe ma' pan, 'Eö' to voen ma' a
havun purmakaö' marën a nok a
kiu, ivëh, kö' iu nö no' pa kiu me
raoe. Eö' to hikta onöt no' a nö nös.'
20 Ka vakön te' soe ma' pan, 'Kuru
va'ih eö' to vaen vavoon, ivëh, kö'
hikta onöt no' a nö nös.'
21 Ka te' kikiu pamëh hah en,
pare' soe ke susun pe' a ma tah
poë varih. Ke tövaneah pa iuun pah
heve en, pare' soe ke a te' kikiu
pe', 'Eën se nö vëvëhö' pa ma hanan
apa'puh, me o hanan sosone' va
pa vöön vëh, parën me ma' a nap
arus, me a napan varih no a ma
moeere to hat, me o te' kekeho', me
ro te' varih no a ma sioniire to hat,
parën me ho ma' raoe manih pa
iuun peö'.'
22 Ka vasuksuk no a te' kikiu
pamëh to soe pan, 'Apuh, eö' to
vatet rakah eo' pa soe pën, ivëhkëk,
a ma meh ö iho' to hikta puh avoe'
ne.'
23 Ka te' apuh soe ke a te' kikiu
pe' pan, 'Eën se nö pa ma hanan
apa'puh parën suk a sinten a oro
koman a rak, parën me ho ma' a ma
napan. Eö' to iu no' a iuun peö' se
puh rakah. 24 Eö' to soe ka neöm,
a ma te' kurus varih moaan voh
nö' to vipuh raoe, e'e to hikta onöt
rakah ne a vaëën me a neo'.' "

A Te' Se Kokoman Vavih, Pare' Vatet E Ieesu'

Matiu 10:37-38

25 A ma nap peo rakah to nönö
vah me ne e Ieesu', ke' tarih, pare'
soe ke raoe pan, 26 "Ta pah te' se
keh nö ma' peö', ivëhkëk, e' to hikta
iu oah rakah a no neo' pa ö ne' to
iu va e non e tamaneah, sinaneah,
köövo pe', koa' pe', kea pe', vame-
neah, me o to'to' koman pe', a te'
pamëh to hikta te' non e vamomhë
rakah peö'. 27 Ka te' to hikta koman
non a mët va'peh me a neo' pa
kuruse, e' me to hikta onöt non a
tavus e vamomhë peö'.

28 A paeh va peöm se iu eok non
ta pah iuun vakin rakah, e' se iho',
pare' kokoman vavih këh o voen in
a iuun pamë. E' to iu nat non pa
tovih moni' rakah ne' to öt non to
onöt non a vahik a iuun. 29 E' se keh
hikta kokoman vavih momoaan,
ko vaho' vahik o simen, pare' hikta
onöt non a vahik a iuun. A napan
kurus se ep, pare vavovoeak ee pa
te' pamë. 30 E'e se soe pan, 'A te'
vëh to taneo a iuun vëh, ivëhkëk, e'
to hikta onöt non a vahik.'
31 Ka te' sunön se iu vapus me
non a meh te' sunön, e' se iho' voh,
pare' kokoman vavih momoaan,
pan e' to te' me non po 10,000 te'
vëvënsun pe', ka meh te' sunön nö
me ma' po 20,000 te' vëvënsun pe'.
Ivëh, ke' iu nat momoaan non, pan
e' to onöt e non pa vapus me a meh
te' sunön pe'. Ke' ahik? 32 E' se keh
nat non pan, e' to hikta öt onöt non
a nap vapus, ee se te' varo avoe' e
ne ma', ke' vanö a soe pan, ee se
vaato ko vahik o kokoman va pa
vapus.
33 Ke' te' va kov e non manih
peöm, ta paeh peöm se keh hikta he'
tonun a ma tah kurus pe', ko vatet
a neo', e' to hikta onöt non a tavus
e vamomhë peö'."

A Sö Hikta Tetehean
Matiu 5:13, me Mak 9:50

34 "A sö a tah a pah vih rakah,
ivëhkëk, o tetehean pa sö se keh hik
këh en pe', ea se nok vahvanih, ke'
tetehean hah? 35 A sö to te' va non
nën to hikta onöt non a nok a tah
manih pe'. Ea se vi rakah ee pe',
suk o tetehean to hik këh en pe'. A
te' to te' me non a tenaneah, e' se
pënton."

15

E Ieesu' To Vakum Me A Nap Hat
Matiu 18:12-14

1 A ma te' kokon takis* me a
ma te' nonok vahat to huk vatet
ee manuh pe Ieesu' pa pënton a
soe pe'. 2 Ka ma Parësi', me o te'
vavaasis to nat ne o Vavaasis pe
Mosës to vaato vaheheve e ne pan,
"A te' va'ih to vakamö' me non a ma
te' nonok vahat, pare' vavaëën me
non raoe."

A Soe Vapipino' Va Pa Sipsip To Ro

3 Ivëh, ke Ieesu' he' raoe a soe
vapipino' vëh, 4 "Ta pah te' top-
nineöm se keh te' me non a 100
sipsip ka paeh se keh ro, e tövaneah
pa ma sipsip se këh en pa 99 sipsip
to ënëën ne, pare' nö en pa vaiu
a paeh sipsip vëh to ro, ke' onöt
rakah a ö ne' se taum poan. 5 O
poen ne' to taum hah poan, e' to va-
tok poan pa ko'koneah, pare' vaeö
rakah, pare' te' hah en pe' manuh
pa ö no 99 sipsip to te' vavih ne.
6 Ko tavus en iuun pe', pare' vaoe
a ma vakamö' me a ta vöön pe', kee
tönun ma', ke' soe ke raoe pan, 'Eöm
se vaeö me a neo'. A pah sipsip
peö' to ro kö' vaiu eah, parö' taum
hah eo' pe'.' 7 Eö' to soe ka neöm,
"Kuru vëh manuh pa vöön va kin,
ee to vaeö e ne po 99 te' totoopin
to hikta te' me ne ta ma taate' hat
nee se panih suk. Ivëhkëk, ta pah
te' nonok vahat se keh panih a ma
taate' hat pe', a, o vaeö apuh oah se
tavus manuh pa vöön va kin."

A Soe Vapipino' Va Pa Moni' To Ro

8 "Ta pah köövo se keh te' me non
a K10.00 ka K1.00† ro, e' se vëkrea
o ram, pare' vavaiu koman a iuun
pare' epep vavih, ke' onöt rakah a
ö ne' se taum hah a moni' vëh to
ro. 9 O poen ne' to taum hah poan,
e' se vaoe a ma vakamö' me a ta
vöön pe', kee tönun ma', ke' soe ke
raoe pan, 'Eöm se vaeö me a neo'.
A moni' peö' to ro voh, ivëhkëk, eö'
to taum hah eo' pe'.' 10 Eö' to soe
ka neöm, kuru vëh manuh pa vöön
va kin a ma ankero' pe Sosoenën

* **15:1:** O te' kokon takis, e'e a nap kakaveo, suk e'e to kokon oah ne a ma te' moni' pee pa moni' rakah nee se kon. † **15:8:** Manih pa muhin va Israël, a napan to kokon ne a drakma', e' o voen va pa kiu pa pah potan.

to vavaeö ne sih a pah te' nonok
vahat to panih a ma taate' hat pe',
ko tarih hah ma' pe Sosoenën."

A Soe Vapipino' Va Pe Koa' Seka'
To Këh E Tamaneah

11 Ke Ieesu' vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, "A pah te' to te' me
non a poa koa' oete'. 12 Ka vapöök
koa' soe ke tamëëre pan, 'Tamön,
eö' to koman no' a ma tah kurus
nën to iu ki vakëh ka no möm a poa
tom kea. A papan peö' sën he' eöm
peö' kuru. Ke tamëëre ki vakëh ken
pee pa ma tah kurus pe' manih pee
pon. 13 Ke' hikta te' varë, ke vapöök
koa' ununun a ma tah kurus pe',
pare' nö en ko te' e non ma' pa
meh muhin. E' to te' non pa muhin
pamëh, pare' pah vi vahik en pa ma
moni' pe', pa ma taate' hat vatösoe
ne' to nonok non. 14 E' to vi vahik
rakah en pa ma tah pe', ko maë
apuh tavus pa muhin pamëh, ke'
hikta te' rakah me non ta moni' se'
voen ta taëën, me ta tah ohop, pare'
pah mamaë rakah e non. 15 Ivëh,
ke' nö pare' kiu non pa pah te' va pa
muhin pamëh. Ka te' vanö en pe'
manuh pa matop o pus ku' pe'. 16 O
ku' to ënëën ne sih a ma voa' pin,
ke' pah iu rakah e non pa ëën a ma
kap pin ëën këh po ku'. Ivëhkëk, a
hikta pah te' to he' poan a taëën ne'
se ëën.

17 Ka varu' vamanih, e' to koko-
man vörep en pa ö ne' to te' vahat
va non, pare' soe hah kea pan, 'A
ma te' kikiu pe tamön to te' me ne
pa ma taëën peo rakah. Ivëhkëk, eö'
to te' no' manih, parö' pah mamaë
rakah e no'. 18 Eö' se nö hah eö'
manuh pe tamön, parö' soe keah
pan, 'Tamön, eö' to nok a hat manih
pe Sosoenën me manih pën. 19 Eö'
to hikta te' no' a te' vih to onöt no'
a ö nën se poka' a neo' e koa' pën.
Eën se vate' va ka neo' manih pa te'
kikiu pën.' 20 Ke' sun ko nö hah en
manuh pe tamaneah.

Ivëhkëk, e' to te' varo avoe' këh e
non ma' pa vöön ke tamaneah ep
in na poan. E tamaneah to pah
uruan vörep en pe', ko vaeö, pare'
vaveo ko not poan, pare' uma' en
pe'. 21 Ke koa' soe ke tamaneah
pan, 'Tamön, eö' to nok voh a hat
manih pe Sosoenën me manih pën.
Eö' to hikta te' vih onöt no' a ö nën
se poka' a neo' e koa' pën.'

22 Ivëhkëk, e tamaneah soe ke
a ma te' kikiu pe' pan, 'Eöm se
kon ma' o ohop rë vih oah peö',
parröm te' oho' ma', parröm ohop
eah. Parröm vaho' a pë manih
pa koreneah, ko ohop eah pa su'.
23 Parröm nö ko te' ma' a purmakaö'
seka' vëh a vusvus, parröm ip vamët.
Ka se ëën para vaeö rakah. 24 Suk
e koa' peö' vëh to mët voh en,
ivëhkëk, e' to to' hah en. E' to ro voh
en, ivëhkëk, ea to taum hah ee pe'.'
Ivëh, kee nok ee po vaënëën.

25 Ivëhkëk, e koa' vamomoaan to
te' no ma' pa rak. E' to hah ma',
ko öök vatët ma' iuun, pare' tënan a
napan to vaeö ne po pino'. 26 Pare'
vaoe na a pah te' kikiu pare' hi
poan, 'E'e nonok ne ataeah?' 27 Ka
te' kikiu soe ke poan pan, 'E kea pën
to hah en ma', ke tamëneöm ip a
purmakaö' seka' vusvus, suk e' to
taum hah en pe koa' to te' to'to' e
non to hikta ro voh.'

28 Ivëhkëk, e koa' vamomoaan to
pah heve rakah en, ko hikta iu ho
non manuh iuun. Ke tamaneah
tavus ma', pare' he' poan a soe vih
pa vöknah o heve pe', ko keh vakis
rakah en pe' pan, e' se ho ma'.
29 Ivëhkëk, e koa' to piun a soe pe
tamëëre pare' soe pan, 'Pa ma kiris-
mas peo rakah nö' to matop voh
no' a kiu pën, vamanih pa te' kikiu
akuk. Eö' to hikta pënton varo voh a
oah. Ivëhkëk, eën to hikta he' voh a
neö' ta pah sone' meeme', kö' se ëën
vaeö me voh a ma vakamö' peö',
ahik rakah. 30 Ivëhkëk, e si' koa' pën
to vahik voh en ma' pa ma tah ku-
rus pën manih po köövo te'te'vaasi'.
Pare' hah ma', kën uruan eah parën

ip keah a purmakaö' seka' vusvus
rakah na to te' me no.'
31 Ke tamëëre soe ke poan pan,
'Koa' peö', a ma tamoaan voh ne ea
to te' va'peh e no. Ka ma tah kurus
peö', e'e a ma tah pën. 32 Ivëhkëk,
kuru ea se vaeö ko kokoman pea
se te' vavih rakah non. Suk e kea
pën va'ih to mët voh en, ivëhkëk,
kuru e' to to'to' hah en. E' to ro voh
en, ivëhkëk, kuru ea to taum hah ee
pe'.' "

16

A Soe Vapipino' Va Pa Te' Susun Natnat

1 Ke Ieesu' soe ke a ma vamomhë
pe' pan, "A pah te' öt ö to te' me non
a te' susun to vakiu ke non poan a
ma kiu pe'. Ka ma meh te' nö ma'
manih pa te' öt ö, pare soe ke poë
pan, 'A te' vëh to susun non to pah
vi vahok en pa ma tah pën.' 2 Ka te'
sunön vaoe en pa te' susun, pare'
soe ke poan pan, 'A soe va'ih nö'
to pënton manih pën te' vah va non
nih? Eën se nö, parën kiun to soe
vanat in a ma tah peö' to te' non
manih pën. Eën hikta se te' hah
nom a te' susun peö'.'
3 Ka te' susun pamëh pah koko-
man vörep e non pan, 'Eö' se nok
vah vanih? E sunön to kehkeh veo
këh e non peö' pa kiu vëh a te'
susun. Eö' to hikta eh onöt no' a
een o oeh, parö' poet e no' pa hin
a meh te' a taëën. 4 Ivëhkëk, eö' to
nat eo' pa tah nö' se nok. Eö' se nok
a tah no a ma napan se hara' ne pa
va'aus a neo', ko me a neo' pa ma
iuun pee pa ö no a te' sunön se veo
këh a neo' a kiu.'
5 Ivëh, ke susun vaoe papaeh o te'
varih to te' me ne a ma ötop manih
pa te' sunön, kee nö ee ma' manih
pe'. A paeh te' to tavus momoaan
ma', ke susun hi poan pan, 'Eën
te' me nom a tovih ötop manih pe
sunön peö'?' 6 Ke' soe, 'O 100 taram
oer va po voa' öliv.' Ke susun soe
ke poan pan, 'Eën se öt o pëpa' vëh
to vëknöm non o ötop pën, ko iho',
parën kiun o 50 taram ro.' 7 Ka meh
te' suk en ma', ke susun hi poan
pan, 'O tovih ötop pën?' Ke' soe pan
'O 100 pëk vuit.' Ke' soe ke poan
pan, 'Eën se öt o pëpa' vëh to vëknöm
non o ötop pën, parën kiun o 80 pëk
ro.'
8 Ke sunön vaeö me e susun hat
pamëh. Suk ataeah, e' to nok a
taate' to te' va non manih pa te' to
te' me non o kokoman va pa matop
vavih hah ea. O te' va po oeh vëh
to natnat oah e ne pa nok a ma kiu
pee, ko te' oah e ne po te' varih to
te' ne po maaka."
9 Ke Ieesu' sosoe avoe' ke non pa
ma vamomhë pe' pan, "Manih pa
moni', eöm se vakamö' me a ma
napan. Ka amot no a moni' se hik
en, a, e Sosoenën se me a neöm pa
iuun te'te' tamoaan.
10 Ta pah te' se keh matop vavih
non a ma si' tah sosone', a, e'
se matop vavih e non pa ma tah
apa'puh oah. Ka te' to hikta kiu
vatotoopin non pa tah sone', e' se
hikta kiu vatotoopin pa tah apuh
me. 11 Eöm se keh hikta matop
vavih nem a moni' vëh po oeh. E
Sosoenën me se keh he' a neöm
a tah kokoek va pa vöön va kin,
eöm hikta onöt nem a matop vavih.
12 Eöm se keh hikta matop vavih
nem a tah no a meh te' to he' a
neöm, eöm me hikta onöt nem a
matop a tah ne Sosoenën to he' a
neöm manih po oeh, ke' vatoe e non
manuh pa vöön va kin.
13 "A hikta pah te' kikiu to onöt
non a matop a kiu pa poa torara,
e' se hat ke non a paeh, pare' iu e
non pa meh. E' se pëpënton e non
pa soe pa paeh, pare' he' tonun e
non pa meh. Eöm to hikta onöt
nem a tavus a te' kikiu pa poa te',
e Sosoenën me a moni'."

A Soe Va Pa Taate' Me A Matop Vih Pe Sosoenën

14 O Parësi' to iu rakah ne sih
a moni' to pënton a soe pe Ieesu',
pare pah kö ee pe'. 15 Ivëhkëk, e
Ieesu' to soe ke raoe pan, "Eöm to

te'te' vapo'kan nem, pan eöm o te'
totoopin to vavatet nem a taate'
vih pa matëëra ma napan. Ivëhkëk,
e Sosoenën to nat e non po kupu
peöm. A ma tah no a napan to
va'puh ne po kupu pee, e'e a ma tah
hat po epep pe Sosoenën.
16 O Vavaasis pe Mosës, me o
Vavaasis po Te' Vanënën Soe to te'
onöt rakah e non po poen ne Jon
Tövapupui to tavus ma', pare' taneo
en pa vatvus a soe va pa panih.
Ivëhkëk, taneo no ma' pe Jon ko öök
no ma' kuru, a Soe Vih va pa Matop
Vih pe Sosoenën to tavus en ma' pa
ma vöön kurus. Ka ma nap peo söë
rakah ee pa hop manih pa Matop
Vih pamëh.
17 Amot no akis me o oeh se hik
en. Ivëhkëk a hikta si' pah ö kiun va
po Vavaasis pe Mosës to se panih."

E Ieesu' To Sosoe Suk Non A Taate' Va Pa Kök O Vaen
Matiu 5:31-32; 19:9, me Mak 10:11-12

18 E Ieesu' to soe pan, "E voe to
veo e köövo pe' ko me a meh köövo,
e' to nok a taate' rëhrëh. Ka voe to
me a köövo vëh moaan voh ne voe
pe' to veo poan, e' me to nok en pa
taate' rëhrëh."

A Te' Öt Ö Me E Lasarus

19 "Moaan voh no a pah te' öt
ö to te' non, ka ma poen kurus
ne' to ohop non a ma ohop vihvih
vörep me o ohop erera' vih. Ka ma
poen kurus ne' to ënëën non a ma
taëën vihvih rakah. 20 Ka manih
po sinten hopa' in a iuun pe', a
pah te' arus rakah to koroh non,
a ëhnaneah e Lasarus. A sionin e
Lasarus to puh rakah non po pi'.
21 Ke Lasarus koman non a ö ne'
se kon a ma ö taëën ëën këh to vu'
manih paan a ö ënëën pa te' öt ö
pamëh, pare' ëën ko mahun. O këh
to nönö e ne ma', pare rëmrëm ne
a ma pi' pe Lasarus. 22 A te' arus
pamëh to mët en, ko ankero' pe
Sosoenën nö ma', pare te' poë ko
vaho' va'peh me poë e Abraham.
Ka te' öt ö mët suk en. 23 Ko nö
en manuh po sura' ësës tamoaan,
ko te' rakah me non o kamis o pöh
apuh rakah. E' to ta peah, pare' ep
na e Abraham to te' varo rakah e
non ma', ke Lasarus te' va'peh me
non poan. 24 Ka te' öt ö tötö ke na
e Abraham, pare' soe pan, 'Tamön,
eën se uruan a neo', parën vanö
ma' e Lasarus, ke' varu a kumis
koreneah manuh pa ruen, pare'
vatunu' voh ma' a meaneo'. Eö'
to pah hara' suntan rakah e no' po
kamis manih po sura' vëh!'

25 Ivëhkëk, e Abraham to soe pan,
'Koa' peö', kuru eën se kokoman
voh a pah tah, moaan voh eën to
te' to'to' nom eën to kon voh a ma
tah vihvih rakah, ke Lasarus kon
voh a ma tah hat. Ivëhkëk, manih
pa vöön vëh o kokoman moomo ne'
to kon, ka hik to kamis ne' to kon,
ke eën to pah kon eom po kamis o
pöh hat rakah. 26 Ka meh tah ivëh,
manih topniira, e Sosoenën to vate'
voh o pöh een. Ivëh, ko te' to te' ne
manih, to iu pahan ne o een vëh,
ko nö nös manih peöm, e'e to hikta
onöt ne. Ko te' varem to hikta onöt
ne a pahan ma', pare nö ma' manih
pemöm.'

27 Ka te' öt ö soe vamanih pan,
'Ivëh, kö' hi nös oah Tamön, eën se
vanö e Lasarus ke' nö manuh pa
iuun pe tamön. 28 Eö' to te' me no'
a tönim kea peö', ke Lasarus se nö,
ko he' raoe a soe va pa panih a
ma taate' hat pee, tome' e'e nö ma'
manih pa vöön va pa kon o kamis
apuh vëh.'

29 Ivëhkëk, e Abraham to soe ma'
pan, 'O Vavaasis pe Mosës me ro
Vavaasis po Te' Vanënën Soe to te'
e ne, ee se tënan ee pa ma Vavaasis
poë varih, pare vatet ee.' "

30 Ka te' öt ö soe pan, 'Ahik,
Tamön Abraham, o Vavaasis varih
to hikta onöt ne, suk ee se keh tënan
a te' vavaasis to nat non o Vavaasis
pe Mosës, ee to hikta se vaman ne.
Antoen rakah non a ö no a te' se sun
tane' hah manih pa nap mët, ko he'
a soe, kee panih a ma taate' hat pee.

31 Ivëhkëk e Abraham to soe ke
poan pan, 'E'e se keh hikta tënan o
Vavaasis pe Mosës, me ro Vavaasis
po Te' Vanënën Soe, a, ka ta pah te'
se keh sun tane' hah ma' pa nap
mët, e'e to hikta onöt ne a vaman
pet poë.' "

17

A Taate' Hat To Mimirö' Non Sih O Vaman Pa Te'

Matiu 18:6-7; 18:21-22, me Mak 9:42

1 E Ieesu' to soe ke a ma va-
momhë pe', "A ma vu taate' hat se
tavus ma', ko mirö' o kokoman pa
ma napan, kee ku' ee pa taate' hat.
Ivëhkëk, varenan rakah pa te' to
rëh a meh te' pa nok a hat. 2 E' to
vih rakah non pa ö nöm se vahan
a vös apuh pa ko'koneah ko varu
eah tahi', e' he me' e non pa rëh ke
o vaman pa si' koa' sone', ke' ku'
manih pa taate' hat."

3 Ivëh, ke eöm se matop koman
hah a nem tome' eöm rëh ta meh te'
pa nok a hat.

E kea pën se keh nok a hat manih
pën, eën se soe keah, ke' panih a
taate' hat pe', kën se ihan anoe këh
eah a hat pe'. 4 Ke kea pën se keh
nok a hat manih pën pa tönim me a
poa tëëm koman a pah potan, pare'
hah ma' pën, ko soe vatamak ka
oah pa tönim me a poa tëëm koman
a pah potan, a, eën se ihan anoe këh
eah a hat pe'."

E Ieesu' To Sosoe Suk Non A Taate' Va Po Vaman

5 Ka ma aposol soe ke Apuh
pan, "Eën se nok va'puh o vaman
pemöm ke' apuh rakah ma'." 6 Ke
Apuh soe ke raoe pan, "O vaman
peöm se keh te' va non manih po
voa' naon sone' vëh o voa' mastat,
eöm se ta' o meoh naon apuh vëh
pan, 'Tatai ah, parën nö, ko pu hah
manuh tahi'.' E' se suk en pa soe
peöm."

E Ieesu' To Sosoe Suk Non A Taate' Pa Te' Kikiu

7 "Ta pah te' manih peöm, se keh
te' me non a te' kikiu to eneen
non sih o oeh manuh pa rak, ke'
to matop non o sipsip. Vasuksuk
ne' to hah en ma' iuun, ke susun
pe' soe pö' ke poan pan, 'Vëvëhö'
ho po' ma' parën iho' ko ëën.' E'
hikta se ta' non poan pa iho' ko
ëën. 8 Ahik, e susun se soe ke poan
pan, 'Eën se vamatop a taëën peö',
parën voh o voh, ko hak a taëën
peö' parën te' ma'. Eö' se ëën, parö'
kaak vovoh, ko vasuksuk po' nën
se ëën ko kaak.' 9 Ke susun se pö'
soe vavihvih ken pa te' kikiu vëh to
vatet a soe pe'. E' me a hik. 10 Ivëh,
ke eöm me, eöm se keh nok vahik
kurus em pa ma tah ne Sosoenën to
soe ka neöm, a, eöm se soe vamanih
pan, 'Emöm o te' kikiu varoe. A ma
tah nemöm to nonok nem, e' a kiu
akuk ko pemöm. Ivëh, kemöm hikta
iu nem a soe vavihvih.' "

E Ieesu' To Vato' A Havun Te' To Te' Ne A Mët Töpa'

11 E Ieesu' to suksuk nö non a
hanan vëh to nö non Jerusalëm,
pare' koe topnin Samëria' me
Galili'. 12 E' to vovos nö non pa
pah vöön, ka havun te' to te' me
ne a mët töpa' to nönö nö ne ma',
ko sun varo avoe' e ne ma', 13 pare
vaoe suntan rakah ee pe Ieesu'
pan, "Ieesu', Apuh, ururuan a möm
ah."

14 Ke Ieesu' ep raoe, pare' soe
pan, "Eöm se nö ko vataare këm
manuh po te' ësës he', kee ep pan
eöm to voon ko vih em."

Kee nönö avoe' e ne ka ma sioni-
ire vih ee ka mët töpa' hik en. 15 Ka
paeh va pee ep in a sionineah to vih
hah, ko hah en. Pare' pah kë sun-
tan rakah en pa ëhnan e Sosoenën.
16 Pare' vatokon pa havin mon e
Ieesu', ko soe vavihvih ke poan. A
te' pamëh e' a to Samëria' varoe to
hah ma'.

17 Ke Ieesu' ep in a te' pamëh,
pare' soe pan, "Eö' to koman no'
pan, a havun te' to vih hah. A meh
tönim me a tana' po' harih? 18 Ahik

pö' ta meh te' to hah ma' pa kë a
ëhnan e Sosoenën, ha? A pah te' ro
va pa meh muhin to tavus vavih, to
hah ma' pa soe vavihvih me a kë a
ëhnan e Sosoenën." 19 Ke Ieesu' soe
ke poan pan, "Eën se sun parën nö,
o vaman pën to vavih hah en pën."

A Matop Vih Pe Sosoenën Se Nö Ma'
Matiu 24:23-28; 24:37-41

20 Ko Parësi' hi e Ieesu' pan, "O
poen poanheh no a Matop Vih pe
Sosoenën se nö ma'?"
Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "O poen no a Matop Vih pe
Sosoenën se nö ma', a napan to
hikta onöt ne a ep pa matëëre. 21 E'e
to hikta onöt ne a soe pan, 'Ep
öm a Matop Vih ivëh, ke' ivöh, suk
ataeah a Matop Vih pe Sosoenën
nöm to te' me e nem.' "
22 Ke Ieesu' soe ke a ma va-
momhë pe' pan, "Amot no o poen
se tavus ma' ko kokoman peöm se
pah iu rakah e non pa ep a neo'
e Koa' Te' Pa Napan Kurus po to
pöh poen ro. Ivëhkëk, eöm to hikta
se ep nem. 23 A napan se soe va
ka neöm manih pan, 'Ep öm, e' to
te' no ma' manuh, me ee se soe
pan, e' to te' non manih.' Ivëhkëk,
eöm se sun vakis ko nat nem vatet
raoe. 24 Eöm to nat e nem, o poen
no a vakës se vakës ma', o ëman se
tavus pa ma ö kurus manih pa akis.
Ivëh, ko poen ne eö' e Koa' Te' Pa
Napan Kurus se nö hah ma', eö' se
nö va ma' nën, ka ma napan kurus
se ep a neo'. 25 Ivëhkëk, eö' se te' o
kamis o pöh apuh po vamomoaan,
ka napan va kuru se he' tonun a
neo' me o vavaasis peö'.
26 A taate' nee to nok voh pa ö
ne Noa' to te' non, e' to te' akuk va
kov e non manih pa ö nee se nok
vamanih peö' e Koa' Te' Pa Napan
Kurus. 27 E'e to ënëën ko kaak ne,
pare vavaen ne ke' antoen rakah
po poen ne Noa' to hop en po parö'
me ra kën tom sinan pe'. Ka unat
apuh ip vamët en pa ma napan
kurus. 28 E' se te' va non manih po
poen voh pe Löt. A napan to ënëën
voh ne ko kakaak ne, ko vonvoen
tah ne ko vavoen tah ne manih pa
napan, pare kikiu ne a ma rak pee
ko ekeok iuun ne. 29 Ivëhkëk, e
Löt to këh a Södom manih po poen
pamëh, ka sura' me o vös vëh o
sölpa' to tane' ma' manuh akis va-
manih pa uhön, ko ip vahik voh en
pa napan. 30 Ke' te' va kov e non
manih po poen ne eö' e Koa' Te' Pa
Napan Kurus se tavus vateera' hah
va ma'.

31 Manih po poen pamëh a pah te'
se keh tok no ma' tonun iuun pe',
ka ma tah pe' pet no ma' koman
iuun, a, e' to hikta onöt non a nö
pa kon a ma tah pe', ko rusin këh
a hat. Ke' te' va kov e non manih
pa te' to te' no ma' pa rak pe', e'
to hikta onöt non a up hah a ma
tah pe' manuh iuun, ko rusin këh a
hat. 32 Eöm se koman nem e köövo
pe Löt to vatatarih hah voh no na
pa vöön Södom, ke Sosoenën ip en
pe'. 33 Ta pah te' se keh iu ötöön
non o to'to' pe', a, o to'to' pe' se
ro amot en. Ivëhkëk, a te' se keh
koman a non neo', pare' mët suk
a neo', a, amot a te' pamëh se kon
o to'to' tamoaan. 34 Eö' to soe ka
neöm, manih pa popoen pamëh a
poa te' to koroh ne pa pah tevan, e
Sosoenën se me a paeh këh a meh
to koroh non. 35 A poa köövo se
posean ne pa rih o praoa' va pa
peret, e Sosoenën se me en pa paeh,
ka meh ne' se këh en. 36 A poa te' se
keh te' ne pa rak, e Sosoenën se me
a paeh këh a meh se te' non."

37 Ko vamomhë pe' pënton a soe
va'ih, pare hi poë pan, "Apuh, a
tah va'ih se tavus rakah nih?" Ke
Ieesu' soe ke raoe pan, "Manih pa
ö poanheh no a tah koa to pët
non, manih pa ö pamëh no o növan

ënëën tah koa to tötönun ne sih
nën.”*

18

A Soe Vapipino' Va Pe Köövo To Vaoe A Tökiiki Vahutët Pa Va'aus Poan

1 Ke Ieesu' he' a pah soe vapipino'
manih pee, marën a vavaasis raoe
pan, e'e se te' ne pa taate' hin
manuh pe Sosoenën pa ma poen
kurus, pare koe a karauh. 2 E Ieesu'
to he' a soe vapipino' va pa taate'
hin vamanih pan, “Manih pa pah
vöön apuh a pah tökiiki vahutët to
te' non. E' to hikta nanaöp non sih
e Sosoenën, ko hikta koman non sih
o upöm te'. 3 Ka pah köövo mahu
te' non pa vöön apuh pamëh. Pa
ma tamoaan ne köövo to nönö non
sih pa te' pamëh, pare' sosoe ke non
sih poan pan, ‘A te' vëh to vakihat
me a neo', e' to iu mirö' e non
peö', eën se va'aus a neo' manih
po vahutët.’ 4 Moaan voh ne' to
hikta iu va'aus voh non e köövo,
ivëhkëk, vasuksuk ne' to koman va-
manih pan, ‘Eö' to hikta naöp no' e
Sosoenën, parö' hikta koman vörep
no' a ma napan. 5 Ivëhkëk, e köövo
mahu vëh to pah vëhva' e non peö'
pa nö vatëh ma'. Rakah ah, kö'
va'aus momoaan eo' pe' manih po
vahutët. E' tome' vatëh sionin pa
nö vatëh ma' manih peö'.’ ”

6 Ke Ieesu' soe pan, “Eöm to
pënton em pa soe pa tökiiki vahutët
vëh no a taate' pe' to hikta te' to-
toopin non. 7 Ke' te' vah va po' non
nih? A ma napan ne Sosoenën to
vate' voh a ma te' pe', ee to hin-
hin ne sih e Sosoenën o va'aus pa
potan me pa popoen. E Sosoenën
to hikta se va'aus pö' non raoe po
vahutët, ha? Ivëh, ke' anoeh non
sih pa va'aus raoe. 8 Eö' to soe ka
neöm, e Sosoenën se va'aus vëvëhö'
rakah en pee. Ivëhkëk, amot ne eö'
e Koa' Te' Pa Napan Kurus se nö
ma' manih po poen pamëh, eö' se
nö ma' pa ep pa napan varih po oeh
pan, ee to vaman rakah e ne, ke'
ahik?”

A Soe Vapipino' Va Pe Parësi' Me A Te' Kokon Takis

9 E Ieesu' to he' me a soe va-
pipino' vëh manih pa napan varih
to vaman hah a ne pan, e'e ra nap
totoopin rakah, ko upöm te' to para'
hat. Ivëh, ne Ieesu' to he' suk a soe
vapipino' va'ih. 10 E' to soe pan, “A
poa te' to nö pa hin koman a Iuun
Hinhin Apuh! A paeh a Parësi', ka
meh a te' kokon takis. 11 Ka Parësi'
pamëh sun, ka manih po kokoman
pe' e' to hinhin va non manih pan,
‘Sosoenën, eö' a te' vih totoopin
rakah, to hikta te' va no' manih po
upöm te', ivëh, kö' soe vavihvih ka
nös oah. Eö' a te' hikta kakaveo,
nonok taate' hat, me mimirö' vaen.
Me eö' hikta te' va no' manih pa te'
kokon takis vöh. 12 Manih komön a
ma nënkikiu kurus eö' to vapenpen
no' sih pa taëën po pöök poen. Ka
ma tah kurus nö' to vaneah no',
eö' to kökök no' sih a paeh va pa
havun tah, parö' he'he' no' nös oah
a paeh.’

13 Ivëhkëk, a te' kokon takis to sun
varo varu' e non ma', pare' hikta
iu ta peah no na manuh kin. Ahik.
E' to tös a poeneah to vataare non
pan, e' to te' non a hat ne' to nok
voh. Pare' hinhin non e Sosoenën
se ururuan varenan poan ko ihan
anoe këh poan a ma hat pe'.

14 Eö' to soe ka neöm, a te' kokon
takis varoe, ne Sosoenën to poka'
non poan a te' totoopin rakah, ke'
hah en pa iuun pe'. Ivëhkëk, a meh
te' ahik rakah. A hat pe' to te'

* **17:37:** E Ieesu' to soe vapipino' a ö no a soe pe' se tavus vamaaka pa matëëra napan. E' to te' va non manih pa taate' po növan ënëën tah mët. A ëhnëëro növan poë varih, o valjah. O növan poë varih to ënëën varoe ne sih a ma tah mët to taneo ne pa koa. A ma valjah peo to nönö ne ma' marën a ëën a tah mët. O te' se keh ep a ma valjah peo to vatvi ne kin, ee to nat ee pan a tah mët to te' non nën. E' to te' akuk va kov e non manih pa ö no a napan se ep e Ieesu' se hah vamaaka va ma', e' to hikta se vavakoaan nö non ma'.

avoe' e non. Eö' se soe ka neöm,
a te' to kë koman hah a non e
Sosoenën se vöknah rakah en pe'.
Ka te' to vöknah koman hah a non,
e Sosoenën se kë poan."

E Ieesu' To Tapui A Ma Koa' Sosone'
Matiu 19:13-15, me Mak 10:13-16

15 Ka napan meeme ee ma' pa
ma koa' sosone' manih pe Ieesu',
pan e Ieesu' se vaket, ko tapui raoe.
Ivëhkëk, o vamomhë pe' to ep a
tah va'ih, pare sirö' ee pa napan
poë varih. 16 Ivëhkëk, e Ieesu' to
vaoe huk en na pa ma koa' manih
pe', pare' soe pan, "Eöm se koe a
amun o koa', kee nö ma' manih
peö'. Suk ataeah, a Matop Vih pe
Sosoenën to te' suk non o te' to te'
va ne manih po si' koa' varih. 17 Eö'
to soe vamaman rakah ka neöm,
a te' to hikta kon a Matop Vih pe
Sosoenën vamanih pa si' koa' sone',
e' to hikta onöt rakah non a hop."

A Te' Sunön To Te' Me Non A Ma Tah Peo
Matiu 19:16-30, me Mak 10:17-31

18 Ka pah te' sunön po Jiu' hi
e Ieesu' pan, "Apuh vih, eö' se
nok ataeah, parö' kon o to'to' ta-
moaan?"
19 Ke Ieesu' soe ke poan pan, "Suk
ataeah, kën poka' a neo' a vih?
Ahikta pah te' vih. E Sosoenën
varoe a paeh a vih. 20 Ën to nat
voh eom pa ma taate' ne Sosoenën
to he' voh e Mosës,
"Koe a nok a taate' rëhrëh,
koe a ip va mët a meh te',
koe a kaveo,
koe a piuk a meh te' pën manih
po vahutët,
parën ta nom e tamömah
pen e sinömah." *Eks 20:12-16, me Lo 5:16-20*

21 Ka te' susun pamëh soe ke
Ieesu' pan, "Taneo no ma' po poen
ne eö' to te' voh no' a koa', ko öök
non kuru, eö' to vavatet voh e no'
pa ma taate' kurus varih."

22 Ke Ieesu' pënton a soe va'ih,
pare' soe ke poan pan, "Ën to
kökööt avoe' nom a pah tah. Ën
se vavoen a ma tah pën, parën he'
a moni' manih pa nap arus. Kën
se te' nom a ma tah kokoek manuh
pa vöön va kin. Parën vatet po' ma'
neo'." 23 Ivëhkëk, a te' susun pamëh
to pënton a soe va'ih, ko pah tamak
rakah en. Suk ataeah, e' a te' öt ö
rakah.
24 E Ieesu' to ep in poan to hara'
vatamak non, pare' soe pan, "E' to
para' hiva' rakah po te' öt ö pa hop
manih pa Matop Vih pe Sosoenën.
25 E' to te' tö rakah ke non pa këmol
pa hop koe manih pa töhko' in a ni
kunkun. Ivëhkëk, e' to hiva' oah
rakah e non pa te' öt ö to kehkeh
hop non manih pa Matop Vih pe
Sosoenën."
26 A ma napan to pënton a tah
va'ih, pare soe pan, "E' se keh te'
va non nën, keteh se po' kon o to'to'
tamoaan?"
27 Ke Ieesu' piun raoe, ko soe pan,
"A ma tah varih no a napan to hikta
onöt ne a nok, e Sosoenën to onöt e
non pa nok."
28 Ke Pita' soe pan, "Ep ah! Emöm
to këh voh ma' a ma iuun pemöm,
ko vatet ma' oah."
29 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Eö'
to soe vaman rakah ka neöm. A
ma napan kurus to koman voh ne
a Matop Vih pe Sosoenën, pare këh
ma' a ma iuun pee, köövo, me a ma
koa', kea pee, taman me sinëëre.
30 E Sosoenën se piun oah pet ke
raoe a ma te' tah, nee to öt ne kuru,
me o poen se tavus amot ma', ne' se
he' raoe o to'to' tamoaan."

E Ieesu' To Vakön Soe A Ö Ne' Se Mët, Pare' Sun Hah
Matiu 20:17-19, me Mak 10:32-34

31 Ke Ieesu' me ke a havun me
a poa vamomhë pe', pare' soe
ke raoe pan, "Ea se nö manuh
Jerusalëm. Ka ma soe varih no o
te' vanënën soe pe Sosoenën to kiun

suk voh a neo' e Koa' Te' Pa Napan
Kurus se tavus vaman en.
32 Ee se he' a neo' pa koreera
napan to hikta te' ne pan ee ro Jiu',
ee se kö a neo', ko nok vahat a neo',
me ee se teteo a neo'. 33 Ee se rëp a
neo', pare ip vamët a neo'. Ivëhkëk,
o vakön poen eö' se sun tane' hah
eo' ma' po vapeepe."
34 Ivëhkëk, a ma vamomhë pe' to
hikta maaka vavih ne pa pusun in a
soe vakoaan, me ee to hikta maaka
ne pa tah ne' to sosoe ke non raoe.

E Ieesu' To Vato' Hah A Te' Keho'
Matiu 20:29-34, me Mak 10:46-52

35 E Ieesu' to vos vatet en manuh
Jeriko', ka pah te' keho' to iho' non
sinten hanan, pare' hinhin moni'
non a ma napan. 36 E' to tënan a
napan o pöh peo rakah to o'oah nö
nee, pare' hi a ma meh te' pan, "Ee
nonok ne ataeah?" 37 Kee soe ke
poë pan, "E Ieesu' va Nasarët to
nönö nö no ma'."
38 A, ke' pah kokoe' suntan en
pan, "Ieesu' Koa' supnai' pe Devit,
ururuan a neo' ah."
39 Ka napan varih po vovoh sirö'
poë, pare soe pan, "Vatotomin ah."
Ivëhkëk, e' to kokoe' vakis oah en,
pare' soe pan, "Koa' supnai' pe De-
vit, ururuan a neo' ah."
40 Ke Ieesu' nö ma' pare' sun en
ko soe ke raoe pan, "Me ma' öm
eah manih peö'." Ka te' keho' huk
vatët en ma', ke Ieesu' hi poan pan,
41 "Eën iu nom ataeah ne eö' se nok
manih pën?"

Ke' piun, pare' soe pan, "Apuh,
eö' to iu opoep hah no'."

42 Ke Ieesu' soe ke poan pan,
"A matömah se opoep hah en. O
vaman pën to vato' hah en pën."
43 Ivëh, ka varu' rakah vakomanih
no a mataneah to takap hah en, ke'
ep vavih hah en, ko vatet en pe
Ieesu', kee pet nö ee. Ke' kë ko vavi-
hvih rakah en pa ëhnan e Sosoenën.
Ka napan ep a tah pamëh to tavus,
pare pët kë ee pa ëhnan e Sosoenën.

19

E Ieesu' To Nö Pa Iuun Pe Sakias

1 E Ieesu' to vos manuh Jeriko',
pare' iu nö oah e non. 2 Ka pah te' a
ëhnaneah e Sakias, e' a te' susun pa
nap kokon takis, me e' a te' öt ö. 3 E'
to iu ep rakah non pe Ieesu' eteh,
ivëhkëk, a ma napan peo to te' ne.
E Sakias a te' kökööt rakah, ivëh,
ke' hikta onöt non a ep e Ieesu'.
4 E Sakias to vaveo vovoh, pare'
peah en po naon vëh o fik, e' to iu
ep non e Ieesu'. E' to nat e non e
Ieesu' se suk ma' a hanan pamëh.
5 Ke Ieesu' öök ma' pa ö pamëh
ko ta peah, pare' soe ke poan pan,
"Sakias, vëhö' kunah ma', kuru eö'
se te' no' nös pa iuun pën."
6 Ivëh, ke Sakias kunah vëhö'
rakah këh en ma' po naon, suk o
kokoman pe' to vaeö rakah, ke' me
en pe Ieesu' manuh pa iuun pe'.
7 Ka ma napan kurus ep a tah va'ih,
pare vakukunun e ne pan, "Ep öm,
e Ieesu' to nö en pa iuun pa te'
nonok hat vöh."
8 E Sakias pen e Ieesu' to te' ne
koman iuun ke Sakias sun, pare'
soe ke Ieesu' pan, "Apuh, pënton
nom ah, kuru eö' to iu kiiki no' a ma
tah peö' po topnin rakah, parö' he'
a meh papan manih pa nap arus.
Kö' se keh piuk voh ta pah te', parö'
kaveo voh ta pah tah pe', eö' se
piun hah keah a taana' tah to oah
non."
9 Ke Ieesu' soe ke poan pan,
"Kuru ne Sosoenën to kon hah vur
en pa tapaiuun varih, suk a te' vëh,
e' me e koa' supnai' pe Abraham.
10 A soe pamëh to man rakah, suk
eö' e Koa' Te' pa Napan Kurus to nö
voh ma' pa vaiu a napan varih to
ro voh pa taate' hat, parö' kon hah
raoe."

A Soe Vapipino' Va Pa Havun Te' Kikiu To Kon A Ma Moni'
Matiu 25:14-30

11 A napan to pënton a soe va'ih,
ke Ieesu' he' raoe a soe vapipino'.
Suk e' to öök vatët en Jerusalëm, ka

napan koman ne pan, varu' vako-
manih no a Matop Vih pe Sosoenën
to tavus vamhën en. 12 Ke Ieesu'
soe ke raoe pan, “A pah te' sunön to
iu nö non pa vöön varo, pan ee se
vate' poë a te' sunön. Ko vasuksuk
ne' to hah en ma'. 13 Vamomoaan
in a nö pa te' sunön, e' to vaoe
a havun te' kikiu pe', pare' he'
vakëkëh raoe a ma moni' to onöt
non o 100 potan nee to se kiu, pare'
soe ke raoe pan, ‘Eöm se vakiu nem
a ma moni' varih, ke' öök po poen
sö' hah ma'.’
14 Ivëhkëk, a tavöön pe' to pah
heve rakah e ne pe', ivëh, ke' nö en
kee vanö suk ee pa ma te' kee suk
ee pe', pare soe pan, ‘Emöm to rës
rakah e nem pa te' vëh se tavus a
te' sunön pemöm.’ 15 Ivëhkëk, ee
to vate' ee pe' a te' sunön pee. Po
poen ne' to hah ma', e' to vaoe a
ma te' kikiu varih moaan voh ne'
to he' voh raoe a ma moni'. E' to iu
nat non pa tovih moni' to oah non
pa ma moni' ne' to he' pa paeh voh
raoe.
16 Ka te' vamomoaan nö vovoh
en ma', pare' soe pan, ‘Apuh, eö'
to vakiu a moni' pën, parö' kon
oah a havun moni' to oah non pa
moni' nën to he' voh a neo'.’ 17 Ka
te' sunön soe ke poan pan, ‘Eën a
te' kikiu vih to nok voh a kiu vih
rakah, eën to matop vavih nom a
tah sone'. Ivëh, kö' vate' a oah se
susun ke nom a havun vöön.’
18 Ka va pöök te' kikiu nö en ma',
pare' soe pan, ‘Apuh, eö' to vakiu a
moni' pën, parö' kon oah a tönim to
oah non pa moni' nën to he' voh a
neo'.’ 19 Ka te' sunön soe ke poan
pan, ‘Eö' to vate' a oah se susun ke
nom a tönim vöön.’
20 Ka meh te' kikiu nö en ma',
pare' soe pan, ‘Apuh, a ma moni'
kurus pën ivarih nën to he' voh a
neo' nö' se he' hah a oah. Eö' to
mon voh po ankesep, parö' koaan.
21 Suk ataeah, eö' to ep e no' pën a
te' vavakiu vëhva' te', parö' naöp e
no' pën. A ma tah no a ma meh te'
to vaho' ne, eën to kokon nom sih,
ka ma taëën pa napan e' me nën to
kokon nom.’
22 Ka te' sunön soe ke a te' kikiu
pamëh pan, ‘Eën a te' kikiu hat
rakah, manih pa soe koman pën,
eö' se vate' a oah po vahutët. Eën to
nat e nom peö' a te' vavakiu vëhva'
te', ka ma tah no te' to vaho' ne
nö' to kokon këh no' raoe, ha? Ka
ma taëën no a napan to nepnep ne
eö' to kokon no' sih, ha? 23 Suk
ataeah po', kën hikta vaho' voh a
moni' peö' manuh pa iuun vavaho'
moni', kö' se hah ma', parö' kon
ta moni' to te' oah non?’ 24 Ka te'
sunön soe ke a ma te' varih to sun
vatët ne pan, ‘Eöm se öt këh eah a
moni', parö m he' a te' kikiu vëh to
öt non a havun moni' to oah non.’
25 Ivëhkëk, ee to hikta te' vaeö ne
ko soe ke poë pan, ‘Apuh, e' to vih
pö' e non pea se he' a moni' pamëh
manih pa te' to öt e non pa havun
moni' to te' oah non, ha?’
26 Ka te' sunön piun raoe, pare'
soe pan, ‘A napan varih se keh kon
voh a ma tah ne Sosoenën to he'
raoe, pare va'aus ne a meh te', e
Sosoenën se he' va'puh oah en pee
pa ma meh tah. Ivëhkëk, a te' se keh
koaan a tah vëh ne Sosoenën to he'
voh poan, e Sosoenën se öt hah këh
en pe' pa tah pamëh.*
27 ‘Ivëhkëk, a ma te' varih to vaki-
hat me a no neo', pare hikta iu ne a
ö nö' se te' no' a te' sunön pee, eöm
se me ma' raoe, parö m ip vamët
manih pa mataneo'.’ ”

E Ieesu' To Vos Manuh Jerusalëm
Vamanih Pa Te' Sunön
Matiu 21:1-11, me Mak 11:1-11,
me Jon 12:12-19

28 E Ieesu' to soe vahik en pa
soe va'ih, pare' nö pet en manuh

* **19:26:** E Ieesu' to hikta vavaasis varoe suk non a moni'. E' to vavaasis non pan e Sosoenën se kë o te' varih to nonok vavih ne a kiu ne' to soe ke voh raoe pa nok, ke' se he' raoe a ma meh kiu apuh oah. E Sosoenën hikta se kë non a te' vëh ne' to he' poan a kiu, ke' hikta nok vavih. E' se kon hah këh en pe' pa kiu vëh ne' to he' voh poan.

Jerusalëm. 29 E' to öök vatët en
vöön Bëtfes me manuh vöön Bëtani'
manih pa ö vëh nee to poka' ne
sih Tope Öliv. Pare' vanö vovoh en
pa poa vamomhë pe'. 30 E Ieesu'
to soe ke raoe pan, "Eöm se nö pa
vöön to te' no ma' manuh. Eöm se
vos pa vöön pamëh, parröm ep in
a tönki' seka' to nohtöön non no a
hikta te' to tok voh manih pe'. Eöm
se ihan eah, ko me ma' eah manih
peö'. 31 Ta pah te' se keh hi a neöm
pan, 'Suk ataeah, köm ihihan nem
a tönki' manem?' Eöm se soe keah
pan, 'E Topoan to te' me non a kiu
manih pe'.' "

32 E Ieesu' to vanö raoe pon, kee
nö, ko taum ee pa ma tah kurus
vamanih pa ö ne Ieesu' to soe va
i raoe. 33 Ee to ihihan ne o uris
to nohtöön non a tönki' seka', ke
tövaneah hi ee ma' pee pan, "Suk
ataeah, köm ihihan nem a tönki'
seka' maneom?"

34 Kee soe ee pan, "E Topoan to te'
me non a kiu manih pe'."

35 A poa vamomhë pe Ieesu' to
me ee ma' pa tönki' seka' manih pe
Ieesu', pare pan e pa tonun a tönki'
pa rara, ke Ieesu' peah en pa tönki',
kee nö me ee pe'. 36 E' to tok nö non
pa tönki', ka napan panpan ee pa
ma ohop rërë pee manih hanan.

37 E Ieesu' to öök vatët en ma' pa
hanan vëh to kunah non pa Tope
Öliv, ko vamomhë peo pe' taneo
ee pa vaeö me kë e Sosoenën. Ee
to koman hah a ma tah vatoksean
varih nee to ep voh, pare kë rakah
ee pa ëhnan e Sosoenën. 38 Ee to soe
pan,

"E Sosoenën se tapui e Sunön
suk eën to nö ma' pa ëhnan e Sunön.
Sng 118:26
Manuh pa vöön va kin to te' non
a taate' moomo me o ëhnan
apuh pe Sosoenën!"

39 Ka ma pah Parësi' to te' va'peh
me ne a napan poë varih to soe ke
Ieesu' pan, "Tövavaasis, eën se sirö'
a ma vamomhë pën, kee koe a soe
a ma tah poë varih."

40 Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "Eö' se soe ka neöm, ee se keh
vatotomin, o vös se taoa ee ma' pa
kë a ëhnaneo'."

E Ieesu' To Ook A Vöön Jerusalëm

41 Ke Ieesu' öök vatët en manuh
Jerusalëm, pare' ep in a vöön, pare'
ook en pa vöön Jerusalëm. 42 E'
to soe vamanih pan, "Eöm se keh
nat nem pa taate' tö me a taate' te'
amot po poen vëh kuru, e' to parin
a vih, e Sosoenën se he' a neöm.
Ivëhkëk, kuru a ma tah to vakoaan
e non pa matëëneöm. 43 Amot o pöh
poen se tavus ma' no a napan varih
to vakihat ka no neöm se nö ma',
pare unununun o taioeh to sunpip
a neöm pa tavus, ko vapus me a
neöm. Pare pah sunpip rakah ee
peöm manih pa ma ö kurus. 44 Ee
se pah mirö' rakah ee peöm, me a
ma koa' peöm varih to te' va'peh
me a no neöm. Ee se hikta koe ta
pah vös peöm se te' non tonun a
meh vös. Ivëh, ka vöön apuh peöm
Jerusalëm nee se mirö' vahik rakah
ee pe'. Suk ataeah, eöm to hikta
inan nem po poen ne Sosoenën to
nö ma' pa va'aus a neöm."

E Ieesu' To Veo A Napan To Toaan Ne Pa Iuun Hinhin Apuh

Matiu 21:12-17, me Mak 11:15-19, me Jon 2:13-22

45 Ke Ieesu' ho en pa ö vëh mahën
manuh koman Iuun Hinhin Apuh,
pare' taneo en pa veo tavus a ma
napan varih to vavoen ne a ma tah
pee. 46 E Ieesu' to soe ke raoe pan,
"Manih po Puk Vapenpen no a te'
vanënën soe e Aisaëa' to kiun voh,
to soe va non manih pan,
'A iuun peö' e' a iuun hinhin pa
napan kurus.' *Ais 56:7*
Ivëhkëk, eöm to rih eah, ko nok em
pe',
"A ö vavakoaan po te' kakaveo." *Jer 7:11*

47 Ka ma poen kurus rakah ne
Ieesu' to vavaasis non a ma napan
manih koman a Iuun Hinhin Apuh.
Ko te' susunön ësës he', me ro te'

vavaasis to nat ne o Vavaasis pe
Mosës, me ro te' sunön va vöön,
e'e to vavaiu vah këh ne ta hanan
nee se ip vamët vah va in e Ieesu'.
48 Ivëhkëk, a ma napan kurus to pah
iu rakah e ne pa pënton a ma soe pe
Ieesu'.

20

Ee To Hi E Ieesu' Pan, A Te' To He' Voh Poan O Kikis
Matiu 21:23-27, me Mak 11:27-33

1 O pöh poen ne Ieesu' to vavaasis
non a ma napan varih to vaman
ne poë, e' he vatvus non a Soe Vih
manih koman a Iuun Hinhin Apuh
pa ö vëh mahën. Ko te' susunön
ësës he', me ro te' vavaasis to nat
ne o Vavaasis pe Mosës, me ro te'
susunön po Jiu' nö ee ma' manih
pe'. 2 Pare soe ke Ieesu' pan, "Soe
ka möm ah, a tasun taeah nën to
te' me nom parën nonok nom a ma
kiu varih? Eteh to he' a oah a tasun
pamëh?"

3 Ke Ieesu' piun a soe pee, pare'
soe pan, "Eö' me se hi voh a neöm
a si' pah hi ro, soe ka neo' öm, 4 a
tasun vëh pa pupui a napan ne Jon
Tövapupui to he' voh, tane' ma' pe
Sosoenën, ke', e' tane' ma' manih
pa napan ah?"

5 Kee vaiihi koman e ne pan, "Ea
se po' soe ataeah? Ea se keh soe
pan, 'E' to tane' ma' pe Sosoenën,'
e' se soe en pan, 'Vahvapo' nih ka
hikta vaman no e Jon?' 6 Ka se keh
soe pan, 'E' to tane' ma' pa napan,
a napan kurus varih se tösvös ee
pea, suk ataeah, ee to vaman rakah
voh ee pe Jon a te' vanënën soe."
7 Ivëh, kee piun va in a soe pe Ieesu'
manih pan, "Emöm to hikta nat
nem, a pupui vëh pe Jon tane' voh
ma' peteh?"

8 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Eö'
me to hikta se vatët a no' neöm a
tasun nö' to te' me no' pa nok a ma
tah varih."

A Soe Vapipino' Va Pa Nap Hat To Matop Ne A Rak Voaën
Matiu 21:33-46, me Mak 12:1-12

9 Ke Ieesu' he' a soe vapipino'
manih pa napan, pare' soe pan, "A
pah te' to nep a voaën manuh pa
rak pe'. Pare' he' a napan varih
to iu kiu moni' ne, kee matop ke
ne poë, e' hehnö ko te' varë e non
ma' pa vöön varo. 10 Ko poen no
a voa' to vamatop e ne pa oes, ke
tövaneah pa rak vanö en ma' pa pah
te' kikiu pe', ke' nö en manuh pa
napan varih to matop ne pa rak
voaën. E' to iu non a ö nee se he'
ma' poë ta ma te' voa' voaën va pa
rak pamëh. Ivëhkëk, a ma te' kikiu
va pa rak to ip a te' pamëh, pare
vanö akuk hah ee ma' pe'. 11 Ke'
vanö hah en pa meh te' kikiu pe'. E'
me no a nap kiu varih pa rak to ip
vapoet ee pe', pare vanö akuk hah
ee ma' pe'. 12 Ke' vanö en pa vakön
te' kikiu manih pee. Ivëhkëk, ee to
ip vahat poë, pare veo tavus ee pe'.

13 Ivëh, ke tövaneah pa rak soe
en pan, 'Eö' se nok po' ataeah? E
sunai'neo' nö' to iu oah no' eah,
eö' se vanö eah. E'e se pö' tënan
poë pare ta e ne pe'.' 14 Ivëhkëk,
a napan varih to kiu ne pa rak to
ep in e koa' oete' pe' pare vasoe ee
pan, 'A te' vëh e' se vaneah amot a
ma tah pe tamaneah. Ep öm ka ip
eah, para vaneah varu' e no pa rak
vëh.' 15 Kee öt poë, pare vi tavus
këh ee ma' pe' pa rak voaën, pare ip
vamët ee pe'.

Ke tövaneah pa rak voaën se po'
nok ataeah manih pa napan varih
to ip e koa' pe'? 16 E tövaneah pa
rak voaën se nö ma', pare' ip vamët
a napan varih to matop ne pa rak,
pare' he' a rak voaën manih po
upöm te'." A napan to pënton a tah
va'ih, pare soe pan, "E Sosoenën to
hikta se vaonöt non a tah pamëh se
tavus."

17 Ivëhkëk e Ieesu' to kute' rakah
non pee pare' soe pan, "A pusun
in a soe vapipino' va'ih to te' non

komön o Puk Vaëhëh, to te' va non
manih pan,
'A vös va'ih no a nap ekeok to vi
tavus in,
to tavus en a vös vamomoaan
vëh to toon vakis non a
iuun.' *Sng 118:22*
18 A te' se keh vu' po toon pamëh e'
se tatape rakah en, ko toon se keh
vu'töön ta pah te', e' se kakaaroe
rakah en."
19 Ko te' vavaasis to nat ne
o Vavaasis pe Mosës me ro te'
susunön ësës he' to nat e ne pe
Ieesu' to he' a soe vapipino' vëh
to huh rakah e non pee. Ivëh, kee
kehkeh öt e ne pe Ieesu', ivëhkëk,
ee to nanaöp e ne pa napan.

*O Te' Nat To Hi E Ieesu' A Taate'
Va Pa He' Takis Manih Pe Sisa'*
*Matiu 22:15-22, me Mak 12:13-
17*
20 Ko te' vavaasis to nat ne
o vavaasis pe Mosës, me ro te'
susunön ësës he' to ut ne e Ieesu',
pare vanö ma' a ma meh te' kee
ut aven ne e Ieesu'. A ma te' poë
varih to piuk pan ee ro te' vih. Ee
to kehkeh punö' ne e Ieesu' pa soe
pe', pan e'e' se soe vapiun ta tah,
kee se öt poë ko me manuh pa
koreero te' apa'puh va pa kaman
ko vate' poë po vahutët. 21 Pare
hi poë pan, "Apuh, emöm to nat e
nem a soe me a tah nën to vavaasis
nom sih to totoopin manih pa ma
napan. Parën hikta nat nom pa
naöp manih pa ëhnan apuh pa te',
ahik, eën to vavaasis nom sih a ma
napan a soe vih pe Sosoenën. 22 Soe
ka möm ah, e' vih kës e non pea
pa he' a takis manih pe Sisa', ke' a
hik?"
23 Ivëhkëk e Ieesu' to nat vur en
po vakëën nee to nok manih pe',
ivëh ke' soe ke raoe pan, 24 "Vataare
a neo' öm ta pah moni'. A ëhnan
me o kaho' peteh vëh to te' non pa
moni' vëh?" Kee piun e Ieesu', pare
soe pan, "Pe Sisa'."
25 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "A
tah to vaneah non pe Sisa' nöm se
he' e Sisa'. Ka tah to vaneah non pe
Sosoenën nöm se he' e Sosoenën."
26 Ivëh, kee hikta onöt ne a öt poë
manih pa matëëra napan. Ee to
pah kokoman vörep e ne pa soe ne
Ieesu' to piun raoe, ko pah vasup
rakah ee.

*Ee To Hi E Ieesu' Pa Mët Me Sun
Hah Pa Te'*
*Matiu 22:23-33, me Mak 12:18-
27*
27 Ko Sëdiusi, ee o kum te' to hikta
vaman ne pan a nap mët se sun
tane' hah ee manih po vapeepe, to
nö ee ma' manih pe Ieesu'. 28 Pare
hi e Ieesu' pan, "Apuh, e Mosës to
kiun voh ka ra a taate' to soe va non
manih pan, 'Ta pah te' se keh mët
akuk e' hikta vatvus ta pah koa'
manih pe köövo pe', ke kea pe' me
hah e köövo amop pe', pare' vatvus
a koa' se kon a ëhnan e kea pe'.'
29 A tönim kën tom mahin me a pöök
to te' voh ne. A te' a vamomoaan
to vaen, pare' mët en a hikta koa'
pe'. 30 Ka vapöök me en pe köövo,
31 ko vasuksuk no a vakön kea pee
to nok va en nën, ivëh ka tönim me
ra pöök kën tom mahin vameeme
petpet voh e ne pe köövo pamëh,
pare mët ee a hikta koa' nee to
vataman. 32 Po vasuksuk ne köövo
pamëh to mët pet en. 33 Ko poen
no a nap mët se sun hah, e köövo
pamëh se te' po' non e köövo rakah
peteh? A kën tom mahin to me voh
poë vamanih pe köövo pee."
34 Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "O te' oete' me o köövo va
kuru to vavaen e ne. 35 Ivëhkëk,
a napan varih ne Sosoenën to soe
a ö nee to onöt e ne pa sun hah
ko kon o to'to' va amot, o te' poë
varih hikta se vavaen hah ne. 36 Ee
to te' va ne manih po ankero' pe
Sosoenën, pare hikta onöt ne a mët.
E Sosoenën to kuin tane' hah raoe
po vapeepe, ivëh, kee te' e ne a ma
koa' pe Sosoenën. 37 E Mosës me
to vataare voh en pea pan a nap
mët to susun hah e ne, manih po
vahutët vëh ne' to kiun suk voh a

ö no sura' to ësës non o naon, pare'
soe pan,
'E Sunön,
e' e Sosoenën pe Abraham,
me e' e Sosoenën pe Aësak,
me e' e Sosoenën pe Jekop.' *Eks 3:6*
38 Ivëh, ke Sosoenën hikta te' non
pan, e' e Sosoenën pa nap mët.
Ahik. E' e Sosoenën pa nap to'to'.
Manih pe', a napan kurus to te'
to'to' ne."
39 E Ieesu' to soe va nën, ka ma
te' vavaasis to nat ne o Vavaasis pe
Mosës piun a soe pe' pan, "Apuh, a
soe pën to para' vih." 40 Kee naöp e
ne pa hi hah e Ieesu' ta ma meh hi.

E Ieesu' To Hi O Parësi', Pan E Kristo Eteh
Matiu 22:41-46, me Mak 12:35-37

41 Ivëh, ke Ieesu' soe ke raoe
pan, "Vahvanih kee sosoe ne pan, e
Kristo e koa' pe Devit? 42 Ka manih
po Puk Vahëh, e Devit koman to soe
vavoh manih,
'E Sosoenën to soe ke Devit pan,
"E Kristo e Sunön pën."
'Ke Sosoenën sosoe avoe' ke non pe
Kristo pan,
"Iho' ah manih pa papmatö peö',
43 ko te' nom nën ke' onöt po
poen nö' se vaho' o te' varih
to vakihat me a nom oah
manih paan a matop pën." '
Sng 110:1
44 E Devit to popoka' non sih e
Ieesu' Kristo e Sunön, ivëh, ke
Kristo hikta te' varoe non pan e' e
koa' pe Devit. Ahik! E' to te' me e
non e Sunön pe'."

A Nap Nat Pa Taate' To Nonok Ne A Ma Taate' Hat
Matiu 23:1-36, me Mak 12:38-40, me Luk 11:37-54

45 A ma napan kurus rakah varih
to te' ne to pënton ne a soe pe
Ieesu'. Ke' soe ke ro vamomhë
pe' pan, 46 "Eöm se matop vavih
nem po te' vavaasis to nat ne o
Vavaasis pe Mosës. Ee to iu rakah
ne o ohop rë vih ne se ohop, pare
nönö vah me ne. Ee to iu rakah
ne pan a napan se soe potan avih
manih pee pa ma ö totoaan. Pare
iu rakah ne a iho' pa ma ö ihiho'
po te' susunön manih koman a ma
iuun hinhin sone', ko iu rakah ne
a ö ihiho' vavoh manih po vaënëën
apuh. 47 Ee to vavakëën ne sih o
köövo amop, pare kakaveo ne a ma
moeh tah pee. Pare pikpiuk ne sih
pa nok a ma hin rë. Manih po poen
nee se te' po vahutët, a pap napan
poë varih se kon o kamis o pöh
apuh oah rakah."

21

A Köövo Arus To He' O He' Pe' Manih Pe Sosoenën
Mak 12:41-44

1 E Ieesu' to te' non koman a
Iuun Hinhin Apuh ko epep vah
non, pare' ep in a ma te' öt ö to
vaho' a ma he' pee manih pa pokis
vavaho' moni'. 2 Pare' ep in e köövo
amop arus to nö ma', pare' vaho'
o si' pöök voa' moni' to matan va
non manih pa poa toea'. 3 Ke Ieesu'
soe pan, "Eö' to soe vaman rakah
ka neöm, e köövo amop vëh to he'
oah rakah a moni' to apuh oah e
non pa ma napan. 4 Ka napan varih
to te' me ne a ma moni' peo, to
vaho' ro a ma paeh manih pa ö
vavaho' moni'. Ivëhkëk, e köövo
vëh to kökööt rakah non pa moni',
e' to he' vahik rakah en pa si' moni'
ne' to öt non, pare' hikta te' hah
me non ta meh moni' marën a voen
taëën."

E Ieesu' To Soe A Iuun Hinhin Apuh Se Takök En
Matiu 24:1-2, me Mak 13:1-2

5 A ma pah vamomhë pe Ieesu'
to vavasoe suk ne a Iuun Hinhin
Apuh, ko soe pan, "O te' to kon voh
o vös ep vavih me a ma he' no a
napan to he' manuh pe Sosoenën,
pare vatëk vavih a iuun vëh." Ke
Ieesu' soe ke raoe pan, 6 "A ma tah
varih kuru nöm to ep nem, o poen
se tavus ma' no a hikta pah vös to
onöt non a tok pa tonun a meh.

Ahik. E'e se taru kunah kurus ee
ma'."
7 Kee hi e Ieesu' pan, "Apuh,
o poen poanheh no a tah vëh se
tavus? O vëknöm taeah se tavus
momoaan ma' kemöm se nat nem
a tah pamëh to öök vatët en ma'?"

E Ieesu' To Soe Pan A Ma Punis Peo To Se Tavus Ma'
Matiu 24:3-14, me Mak 13:3-13

8 Ke Ieesu' soe pan, "Eöm se
matop vavih nem, o upöm te' tome'
piuk ka neöm. A nap peo rakah se
nö ma', pare popoka' ne a ëhnaneo',
pare soe vamanih pan, 'Eö' a te'
pamëh', me 'O poen to öök vatët en',
ivëhkëk, eöm se koe a vaman raoe.
9 Ka amot nöm se pënton a soe va po
vapus, o vapus o pöh apuh rakah,
a, paröm nat nem töhkak. A ma tah
kurus varih se tavus momoaan ee,
ivëhkëk, o poen hik po oeh to hikta
se tavus oho' no ma'."
10 Pare' soe pet ke raoe pan, "A
napan va pa pah muhin se sun,
pare vapus me ee pa napan va pa
meh muhin. Ka matop vih pa pah
te' sunön se sun, pare' vapus me en
pa te' matop vih pa meh te' sunön.
11 A rikrik se kö en pa ma meh
muhin, ko maë apuh tavus en, me
a ma nën mët apuh se tavus ma'
pa ma pah muhin. Ka manih pa
akis eöm se ep in a ma vëknöm apuh
va'naöp me a ma moeh tah se tavus
ma'.
12 Ivëhkëk, a ma tah kurus poë
varih se me' avoe' e ne pa tavus ee
he öt a neöm ko pah mirö' rakah
ee peöm. Ee se vate' a neöm po
vahutët koman a ma iuun hinhin
sone', ko vaho' a neöm pa nohnoh.
Ee to iu vöknah ne a ëhnaneo',
pare me a neöm pa matëëro te'
susunön me manuh pa matëëra ma
vu susunön va pa kaman, suk eöm
to vaman paröm vavatet a nem
neo'. 13 Ka tah va'ih se vataare non
a hanan nöm se vatvus ke raoe a
Soe Vih peö'. 14 Ivëh, köm se nat
nem karë vovoh nem ataeah nöm
se piun ke raoe, 15 eö' koman se
he' a soe manih peöm, parö' he' a
neöm o nat vih. Ko te' varih nöm
to vakihat me nem hikta antoen
ne a pënton varo a soe peöm, me
vöknah a soe vëh nö' to he' a neöm.
16 A ma te' to vatët ne peöm va-
manih pe tamëneöm, me sinaneöm,
te' poëëneöm, me kea peöm, me ra
ma vamomhë peöm, ee se he' a
neöm manih pa ma te' varih nöm
to vakihat me nem. Ee se ip vamët
a ma paeh peöm. 17 Amot no a ma
napan peo se heve ov e ne peöm,
suk eöm to vaman, paröm vatet a
nem neo'. 18 Ivëhkëk, ahik rakah
ta paeh peöm no apeneah se ro.
19 Eöm se keh vaman vakis nem ko
vatös me nem e Sosoenën, eöm se
kon em po to'to' tamoaan."

E Ieesu' To Soe A Ö No A Vöön Jerusalëm Se Taseök En
Matiu 24:15-21, me Mak 13:14-19

20 "O poen nöm to ep in a vöön
Jerusalëm no a nap vëvënsun to tavi
poë, eöm se nat em, o poen taseök
pa vöön to öök vatët en. 21 A napan
varih to te' ne manih pa muhin va
Jiutia' ee se rusin manuh pa moeh
totope. Ka napan varih to te' ne
koman vöön Jerusalëm ee se tavus
këh ma' a vöön, ka napan varih
to te' tavus ne se koe a vos varu'
manih pa vöön pamëh. 22 O poen
pamëh ne Sosoenën se piun hah a
ma hat, ivëh, ka ma soe varih to
te' ne po puk vapenpen se tavus
vaman. 23 Varenan rakah po köövo
kikiuk me o köövo to vasisi' ne
ro koa' sosone'! Manih po poen
pamëh a punis o pöh apuh rakah
se tavus manih po oeh. Suk o vak-
mis pe Sosoenën se nö ma' pa ma
napan va Israël. 24 A nap peo se
mët po rapis rë, ka ma meh nee se
me varo pa meh muhin pa nohnoh,
ko te' varih to hikta te' ne ro Jiu' se
mirö' a vöön, pare vaneah varu' e
ne pa vöön Jerusalëm, ke' onöt po
poen vate' pe Sosoenën.

A Hah Pe Koa' Te' Pa Napan Kurus
Matiu 24:29-31, me Mak 13:24-27

25 E Ieesu' to soe pan, "A ma vëknöm se tavus ma' manih pa
potan, me sivö me po vesun. Manih pa ma muhin kurus a napan
se karë, pare naöp pa ö no a tahi'
to susupa va non. 26 A ma napan
kurus se kokoman vörep e ne pa ep
a ma tah varih se tavus ma'. Ka ma
napan se vavito matan, suk ee to ep
va'naöp a ma tah varih pa akis se
vu'vu' ma' suk e Sosoenën se kö o
kikis vöh akis. 27 A ma tah varih se
tavus, ka napan se ep a neo' e Koa'
Te' pa Napan Kurus se nö me ma'
o kikis me o maaka apuh manih
pa koman a unöh. 28 Ka amot no a
ma tah poë varih se taneo pa tavus.
Manih po poen pamëh eöm se sun,
paröm ta peah na. Suk o poen ne
Sosoenën se hehe a neöm to öök
vatët en ma'."

O Naon Vëh O Fik To Vëknöm E Non Po Poen Va Pa Ëh O Poen
Matiu 24:32-35, me Mak 13:28-31

29 Ke Ieesu' he' raoe a soe va-
pipino', pare' soe pan, "Eöm se ep
po naon vëh o fik me a ma meh
naon. 30 Eöm se keh ep a ma naon
to töpka' vavoon, eöm se nat em,
a parëm potan to taneo en. 31 Ke'
te' akuk va kov e non manih pa ö
nöm se ep a ma tah varih se tavus
ma', eöm se nat em a Matop Vih pe
Sosoenën to öök vatët en ma'.
32 Eö' to soe vaman rakah ka
neöm. A ma napan va kuru to hikta
se mët vahik ne, ka ma tah poë
varih se tavus ee ma'. 33 A akis me o
oeh se hik ee, ivëhkëk, a soe peö' to
hikta se hik non, e' se te' tamoaan e
non."

Ea Se Vamatop Vavih No

34 Ke Ieesu' soe pan, "Eöm se
matop vavih rakah nem, tome' eöm
kakaak vah nem ko sipak, paröm
kokoman vörep nem a ma tah va
po sionin. A vu taate' pamëh se
keh vöknah a neöm, kö' hah vöhkak
a ma' neöm ko öt va ka neöm manih
po vasu'. 35 O poen pamëh se tavus
manih pa napan kurus rakah varih
to te' ne manih po oeh. 36 Eöm se
te' vamatop tamoaan rakah nem,
paröm hinhin nem pa ma poen ku-
rus, ke Sosoenën se he' a neöm o
kikis. Ivëh, köm se vaniu këh a ma
tah varih to se tavus ma', ivëh köm
se sun pa mataneo' e Koa' Te' pa
Napan Kurus."

37 Pa ma potan kurus ne Ieesu' to
vavaasis non a ma napan manih
mahën koman a Iuun Hinhin
Apuh. Pa vameomin matan pa
ma poen kurus ne Ieesu' to nönö
non manuh pa Tope Öliv. 38 Ka
ma pöstakah kurus no a napan to
nönö ne ma' ko tötönun ne manih
mahën koman a Iuun Hinhin Apuh
pa tënan o vavaasis pe'.

22

E Jiutas To Vikuh In E Ieesu' Pa Nap Susunön
Matiu 26:1-5; 26:14-16, me Mak 14:1-2; 14:10-11, me Jon 11:45-53

1 O Poen Apuh Va Pa Taëën Hikto
Is vëh nee to poka' ne o Pasova' to
se tavus en. 2 O te' susunön ësës
he', me o te' vavaasis to nat i ne o
Vavaasis pe Mosës to nanaöp e ne
pa napan, suk a napan to se va'aus
ee pe Ieesu' pa ö no o te' susunön se
keh öt ee pe Ieesu'.

3 Ke susun po ora' hat hop en
manih po kokoman pe Jiutas Iskar-
iot. E' a te' va pa vöön va Kariot,
e' a paeh va pa havun me a poa
vamomhë pe Ieesu'. 4 E' to nö,
pare' vahutët me ma' o te' susunön
ësës he', me o te' susun po te' utut
manih pa Iuun Hinhin Apuh. E' to
vavaiu vah këh non ta hanan ne'
se vikuh vah va in e Ieesu' manih
pa koreere. 5 Ivëh, kee vaeö rakah
ee, pare soe vaonöt pan, e'e se voen
poë pa moni'. 6 Ke Jiutas vaonöt en
pa soe pee, ivëh, ke' iu vah këh e
non ta hanan ne' se vikuh vah va in
e Ieesu', pare' he' o te' susunön ësës

he' pa ö no a napan kurus hikta nat ne.

A Poa Vamomhë To Vamatop O Pasova'
Matiu 26:17-25, me Mak 14:12-21, me Jon 13:21-30

7 A Taëën Apuh va pa Taëën Hikto Is va po Pasova' to tavus en. Manih po poen pamëh nee se ip a sone' sipsip, pare nöh ko ëën manih po poen nee to popoka' ne o Pasova'.
8 Ivëh, ke Ieesu' vanö en pe Pita' pen e Jon, pare' soe ke raoe pan, "Nö öm pom paröm vamatop ma' a taëën pea va pa Taëën Apuh vëh o Pasova', ka se ëën." 9 Ka poa vamomhë hi e Ieesu' pan, "Eën iu nom a ö nemöm se vamatop ma' a taëën nih?" 10 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Eöm se vos manuh pa vöön va Jerusalëm, ka pah te' vatatan me a neöm, to te'te' nö non a nöh ruen, eöm se vatet eah manuh pa iuun ne' se ho. 11 Eöm pom se soe ke tövaneah pa iuun pamëh manih pan, 'E Apuh to ihi no ma' oah pan, a piprom poanheh neö' se vaënëën va'peh me a ma vamomhë peö' a Taëën Apuh va po Pasova'?' 12 Ka te' pamëh se vataare en peöm pom pa piprom apuh vakin to te' me non a pok ënëën me a ma ö ihiho' to te' vamatop keon e non. Köm se vamatop ma' a taëën pea manih pa piprom apuh pamëh."
13 A, kee nö ee, pare taum ee pa ma tah vamanih pa ö ne Ieesu' to soe a ma', ko vamatop ee pa Taëën Apuh va po Pasova'.

E Ieesu' To Vaëën Me A Ma Aposol
Matiu 26:26-30, me Mak 14:22-26, me 1 Körin 11:23-25

14 A aoa' to tavus en ke Ieesu' iho' pa ö ënëën to ëën va'peh me a ma aposol pe'. 15 Pare' soe ke raoe pan, "Eö' to iu ëën va'peh rakah me no' neöm pa taëën vëh o Pasova'. Ka vasuksuk nö' se te' o kamis o pöh apuh rakah. 16 Eö' to soe vaman rakah keo' peöm, eö' hikta se ëën hah rakah no' a ö taëën vëh ke' onöt rakah po poen ne Sosoenën se kon hah a ma napan pe' manih pa Matop Vih pe' pa ö ne' se tavus a te' Sunön va po oeh kurus."
17 Ke Ieesu' kon a kap voaën, pare' soe vavihvih ke na e Sosoenën, pare' soe, "Eöm se kon a kap voaën vëh ko pët kaak va'peh. 18 Eö' to soe vaman rakah keo' peöm, kuru me amot nö' hikta se kaak hah no' o voaën ke' onöt rakah manih po poen no a Matop Vih pe Sosoenën se tavus ma'." 19 Ke' kon a ö taëën, pare' soe vavihvih ke na e Sosoenën, pare' kök a ö taëën pamëh, ko ki vakëkëh po vamomhë pe', pare' soe ke rapoë pan, "E' va'ih a sionineo', nö' to he' marën a va'aus a neöm. Eöm se nonok va nem manih marën a kokoman hah a neo'."* 20 Ee to ëën vahik ee ke' nok pet va en nën manih pa kap voaën ne' to kon, pare' soe pan, "E' va'ih a kap voaën va po vatompoan voon va po era' koman peö' nö' to ko' marën a va'aus a neöm.
21 "Ivëhkëk, ep öm, a te' vëh se vikuh ka neo' manih pa koreera nap hat, e' to te' va'peh me non peö' manih. 22 Eö', e Koa' Te' Pa Napan Kurus se suk o manin pe Sosoenën pa ö nö' se mët. Ivëhkëk, varenan rakah pa te' vëh to vikuh ka neo' manih pa koreera nap hat."
23 E Ieesu' to soe va nën, kee vaiihi koman va i ne manih pan, "Eteh vëh se nok pa taate' pamëh?"

O Vamomhë To Vaato Vaheve Suk Ne Eteh E Sunön

24 Ko vamomhë vaato vaheve koman hah ee, suk eteh e sunön pee. 25 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "A ma te' sunön varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to te' me ne po kikis apuh marën a matop a ma napan, pare soe pan, ee to vava'aus e ne pa

* **22:19:** A ma paeh te' natnat to koman ne a soe vëh ne Ieesu' to soe voh, ne Luk koman to hikta kiun voh, ivëhkëk, a meh te' to kiun suksuk hah.

napan poë varih. 26 Ivëhkëk, eöm se
koe a nok va nën, a te' se susun ka
non eöm, a te' pamëh se tavus a te'
vasuksuk rakah. Ka te' se susun ka
no neöm e' se te' va non manih pa
te' kikiu marën a va'aus a neöm.
27 Eteh e sunön? A te' pö' vëh to
iho' non, pare' ënëën non, ha, ke' a
te' vëh to hak a taëën pare' te' ma',
ah? A te' vëh to iho' non e' kuru
e' e sunön. Ivëhkëk, eö' to te' no'
topnineöm, eö' to te' va no' manih
pa te' kikiu marën a va'aus a neöm,
ivëh, ke eöm se ep ko vatet a taate'
pamëh.
28 O poen no a ma punö' to tavus
voh a neo', eöm to te' va'peh me
e nem peö', paröm hikta rusin këh
a neo'. 29 E Tamön to he' voh en
peö' pa matop vih, ke' te' va kov
e non manih peö' to he' a neöm a
matop vih. 30 Ka manih pa matop
vih peö', eöm se ëën, paröm kaak
em manih pa tevo, paröm iho' pa
ma ö ihiho' pa te' sunön, ko matop
nem o havun me o pöök vute' va
Israël."

E Ieesu' To Soe A Ö Ne Pita' Se He' Tonun Poan

Matiu 26:31-35, me Mak 14:27-31, me Jon 13:36-38

31 Ke Ieesu' soe pan, "Saëmon,
pënton no mah. E susun po ora' hat
to kon en pa soe vaonöt manih pe
Sosoenën pa ö ne' se punö' o vaman
peöm, vamanih pa ö no a te' kikiu
to pitö' va in a ma kuma uri' këh a
ma te' a vihvih. 32 Ivëhkëk, eö' to
hinhin suk a no' oah e Saëmon, ko
vaman pën manih peö' se nat non
ku' vahik. Ka amot no vaman pën
se te' kikis hah non kën se tarih hah
ma' manih peö', ko se va'aus a ma
kea pën."
33 Ke Pita' soe ke Ieesu' pan,
"Apuh, eö' to vamatop e no' pa
nohnoh me mët va'peh me oah."
34 Ke Ieesu' soe ke Pita' pan, "Eö' to
soe ka oah, nös pa popoen no e toa'
oete' se me' avoe' e non pa tö, kën
kukön soe eom pan, eën to hikta nat
nom peö'."

A Soe Va Po Kove Moni', Me O Rapis Rë

35 Ke Ieesu' soe ke ra ma va-
momhë pe' pan, "Moaan voh nö' to
vanö a neöm köm hikta te' voh nös
ta moni', me to kove, me ta meh
poa su'. Ka manih po poen pamëh
eöm to kökööt pö' voh nem ta pah
tah, ke' ahik?"
Kee soe pan, "Ahik!"
36 Ke Ieesu' kokoman non a ma
tah se tavus amot manih pa ma va-
momhë pe', pare' soe ke raoe pan,
"Kuru vëh a te' se keh öt non ta
moni' me to kove e' se kon en. Ka
te' a hikto rapis rë, e' se vavoen to
ohop pe' ka moni' ne' to kon e' se
voen to rapis rë.† 37 E' to kiun non
po puk pe Sosoenën pan,
'Ee to ep vavoh e ne poë manih pa
te' hat.' *Ais 53:12*
A ma napan se nok a ma tah hat
manih peö', ke' vapuh en pa ö no
a soe pe Sosoenën to kiun va non."
38 Kee soe pan, "Apuh, ep ah, emöm
to te' me nem po pöök rapis rë
manih!" Ke Ieesu' soe ke raoe pan,
"E' to onöt en, koe a vaato suk o
rapis rë."

E Ieesu' To Hinhin Non Manih Gëtsëmani'

Matiu 26:36-46, me Mak 14:32-42

39 E Ieesu' to tavus këh en pa
piprom vakin vëh nee to te' ne
manih pa vöön va Jerusalëm, pare'
nö en manuh Tope Öliv, vamanih
pa ö ne' to nonok tamoaan va non.
Ka ma vamomhë pe' nö va'peh me
ee pe'. 40 Ee to öök ee pa ö pamëh
ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Eöm se
hinhin nem, ka punö' se nat non
a vöknah o vaman peöm." 41 Ke
Ieesu' këh huk amot en pee, pare'
vatokon ko taneo en pa hin va-
manih pan, 42 "Tamön, eën se nom

† **22:36:** A pusun in a soe vapipino' pe Ieesu' pa voen o rapis rë to te' va non manih. Eën se këh hikta vamatop nom pa sun vakis po vaman pën, eën se vamatop vavih rakah nom pa sun vakis.

iu rakah nom kën kon këh a neo'
o kamis vëh. Ivëhkëk, Tamön eën
se nat nom suk o iu peö', ahik, eën
se vatet varoe o iu koman pën."
43 Ka ankero' pe Sosoenën nö ma'
ko vasöë poan. 44 E Ieesu' to hara'
rakah e non pa punis ko hin vakis
oah rakah en. Ko hiki' tavus va en
manih po era' manih pa sionineah
ko totopo' e non manih po oeh.
45 E Ieesu' to hin vahik en, pare'
nö ma' manih pa ma vamomhë pe'.
Pare' ep i ra raoe to koroh. O
kokoman pee to punis, ivëh, nee to
koroh tane' ne. 46 Pare' soe ke raoe
pan, "Eöm koroh suk nem ataeah?
Eöm se sun, parröm hinhin nem, ka
punö' se nat non a vöknah o vaman
peöm."

E Jiutas To He' E Ieesu' Pa Koreero Te' To Vakihat Me Ne Poë
Matiu 26:47-56, me Mak 14:43-50, me Jon 18:3-11

47 E Ieesu' to vavaato avoe' e
non, ka napan o pöh peo to nö ee
ma'. A te' vëh e Jiutas a paeh va
po havun me a poa vamomhë, e'
to vamatan nö no ma'. E' to huk
vatët ma' manih pe Ieesu', pare'
uuma' en pe'. 48 E Ieesu' to soe
ke Jiutas pan, "A taate' uuma' to
vëknöm non a vakamö' va'peh me
e Koa' Te' Pa Napan Kurus, Ivëhkëk,
eën to uuma' a neo' pa he' a neo'
pa koreero te' to vakihat me a ne
neo'."
49 Ko vamomhë varih to sun
vatët ne pe Ieesu' ep in a tah to
kehkeh tavus non, pare soe pan,
"Apuh, eën iu nom a ö möm se ip
raoe po rapis rë ha?" 50 Ka paeh
moes kurus en pa pap tenan matö
pa te' kikiu pa Te' Susun po Te' Ësës
He'.
51 Ivëhkëk, e Ieesu' to ep in a tah
va'ih, pare' soe pan, "Antoen en."
Ke Ieesu' vaket pa tenaneah ke' vih
hah en.
52 Ke Ieesu' soe ke ro te' susunön
ësës he', me ro te' susun po te' utut
manih pa Iuun Hinhin Apuh, me
ro te' susunön po Jiu' varih to nö
ma' pa öt poë. E' to soe ke raoe
pan, "Eöm nö ma' pa öt a neo', ko
te' em ma' pa ma rapis rërë, me a
ma tanaon ke pan, eöm to nö ma'
pa öt a te' kakaveo, toh? 53 A ma
poen kurus nö' to te' me voh e no'
peöm manih pa Iuun Hinhin Apuh.
Ivëhkëk, eöm to hikta vaho' a korem
manih peö'. Ivëhkëk, o poen vëh e'
o poen peöm. Kuru o kikis va pa
popoen to onoah en."

E Pita' To Vonih In E Ieesu'
Matiu 26:57-58; 26:69-75, me Mak 14:53-54; 14:66-72, me Jon 18:12-18; 18:25-27

54 Ka napan öt ee pe Ieesu', pare
me ee pe' manuh pa iuun pa Te'
Susun po Te' Ësës He'. E Pita' to suk-
suk amot nö e non ma' pa napan
to meeme nö ne e Ieesu'. 55 A sura'
nee to vaës havin a iuun ko ma'kis
ne, ke Pita' to iho' va'peh me non
raoe. 56 A pah köövo kikiu to ep in
e Pita' to ma'kis non, pare' soe pan,
"A te' me vëh to te' va'peh me voh
no ma' e Ieesu'."
57 Ivëhkëk, e Pita' to vonih pare'
soe pan, "Köövo, eö' to hikta nat no'
pa te' vëh."
58 A si' ö to oah en ka meh te' ep
in e Pita' pare' soe pan, "Eën me a
meh te' va po vakum pe'." Ivëhkëk,
e Pita' to vonih rakah en pare' soe
pan "Voe, eö' ahik!"
59 A si' ö ke' pah aoa' en, ka meh
te' soe pan, "Pöh man rakah, a te'
vëh to te' va'peh me voh non poan,
suk e' a te' va Galili'."
60 Ivëhkëk, e Pita' to vonih vakis
pare' soe pan, "Pöh man rakah, eö'
to hikta nat no' pa tah nöm to sosoe
nem." Varu' vakomanih e toa' oete'
to tö en. 61 Ke Apuh tarih, pare'
kute' na e Pita', ke' koman hah a
soe ne Apuh to soe vu ke ma' poan
pan, "Manih po poen vëh e toa' se
me' e non pa tö, kën kukön soe eom
pan, eö' to hikta nat no' pe'." 62 Ke
Pita' puh rakah en po tamak, pare'
tavus, ko pah ook suntan rakah en.

O Te' Utut To Kö E Ieesu', Pare Töstös Poë
Matiu 26:67-68, me Mak 14:65

63 Ka nap utut varih to öt e Ieesu',
pare vavovoeak poë ko töstös ee
pe'. 64 Ee to kupkup a mataneah po
rara, pare hi poë pan, "Poka' oon
voh ah, eteh to tös a oah?" 65 Pare
pah soe ee pa ma soe hat to vöknah
e ne pe'.

Ee To Vate' E Ieesu' Po Vahutët
Matiu 26:59-66, me Mak 14:55-64, me Jon 18:19-24

66 Pa pöstakah rakah no a ma Kum
Te' Susunön po Jiu' to vakum ee.
Ee o te' varih, o te' susunön ësës
he', me o te' vavaasis to nat ne o
Vavaasis pe Mosës, me a ma meh te'
susunön po Jiu' to vatötönun, pare
me e Ieesu' manuh po vakum pee.
67 Kee hi poë pan, "Soe ka möm ah,
eën kuru e Kristo, oh?"

Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Eö'
se keh soe ka neöm, eöm hikta se
vaman nem neo'. 68 Kö' se keh hi
a neöm ta hi, eöm hikta onöt nem a
piun a hi peö'. 69 Ivëhkëk, kuru me
amot eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus
se iho' no' pa papmatö pe Sosoenën
A Kikis Vi."

70 Ivëh ke'e kurus, hi poë pan,
"Eën e Koa' pe Sosoenën, ha?"

Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "Eöm to soe koman em. Eö'
kuru, ivëh."

71 Kee soe ee pan, "Ea to hikta iu
pënton no ta ma meh soe to tane'
po upöm te' pa vateen eah pa hat.
E' a ma soe koman pe' ivarih na to
pënton moaan voh ee to antoen e ne
pa vateen eah pa hat."

23

E Ieesu' To Sun Po Vahutët Matan E Ponsius Paëlat
Matiu 27:1-2; 27:11-14, me Mak 15:1-5, me Jon 18:28-38

1 Ko Kum Te' Susunön po Jiu' poë
varih to me ee pe Ieesu' manuh pe
Ponsius Paëlat. 2 Pare taneo ee pa
vate' e Ieesu' po vahutët. Ee to soe
pan, "Emöm to taum a te' vëh to me
vapiun a napan pemöm. Me e' to
soepip a möm pa he' a takis moni'
manih pe Sisa', pare' sosoe non sih
pan, e'e' e Mesaëa' se tavus en, e' a
te' Sunön.

3 Ke Paëlat hi e Ieesu' pan, "Eën e
sunön po Jiu', ha?"

Ke Ieesu' piun a soe pe Paëlat,
pare' soe pan, "Eën koman to soe va
nën."

4 Ke Paëlat soe ke ro te' susunön
ësës he', me a napan pan, "Eö' to
hikta taum ta pah hat manih pa te'
vëh."

5 Ivëhkëk, ee to soe vakis ee ma'
pan, "E' to he'he' soe non pa vaheve
a napan varih pa muhin va Jiutia',
pan ee se pënton varo a kaman
va Room. E' to taneo voh ma' pa
muhin va Galili' ko öök ma' manih.
E' to kunkuin o kokoman pa ma
napan po vavaasis pe', kee heve ko
pënton varo a kaman."

E Ieesu' To Te' Po Vahutët Matan E Hëërot

6 E Paëlat to pënton a tah va'ih,
pare' hi raoe pan, "A te' va'ih e' a
te' va Galili', ha?" 7 A napan to soe
pan, e Ieesu' a te' va Galili', pa ö oeh
ne Hëërot to matop non. Ivëh, ke
Paëlat vanö en pe Ieesu' manuh pe
Hëërot, suk e Hëërot me to te' non
manih Jerusalëm.

8 E Hëërot to ep in e Ieesu' ko pah
vaeö rakah en. Suk e' to pënton voh
non sih a ma soe va pe' manih po
upöm te'. Ivëh, ke' iu ep voh non e
Ieesu' se nok ta pah tah vatoksean
ke' ep pa mataneah. 9 Ivëh, ke
Hëërot hi en pe Ieesu' pa ma hi peo,
ivëhkëk, e'e' to hikta piun ta pah hi
pe Hëërot. 10 Ko te' susunön ësës
he', me ro te' vavaasis to nat ne o
Vavaasis pe Mosës to huk vatët ee
ma', pare vate' vakis ee pe Ieesu'
po vahutët. 11 E Hëërot me a ma
nap vëvënsun pe' to pah kö ee pe
Ieesu', pare soe vavahat ee pe'. Ko
kon o ohop o pöh vih, pare ohop e
Ieesu' ko vanö hah ee pe' manuh pe
Paëlat. 12 Moaan voh e Hëërot pen

e Paëlat to vakihat ne, ivëhkëk, po
poen pamëh ee pon to tavus ee a
poa vakamö'.

E Paëlat To Soe A Ö Nee Se Ni E Ieesu' Pa Kuruse
Matiu 27:15-26, me Mak 15:6-15, me Jon 18:38-40; 19:1-16

13 Ke Paëlat vaoe o te' susunön
ësës he', me ra nap susunön, me a
ma napan, kee vatönun ma'. 14 Ke'
soe ke raoe pan, "Eöm to me ma' a
te' vëh manih peö', parröm soe ka
neo' pan, e' to vapiun a taate' pa
napan. Kö' ihi no' eah a ma soe poë
varih pa matëëneöm. Eö' to hikta
taum ta pah hat manih pa te' vëh
pa ma tah varih nöm to vate' suk
eah po vahutët. 15 E Hëërot me to
hikta taum ta pah hat manih pe',
ivëh, ne' to vahah tane' ma' poan
manih pea. A te' va'ih to hikta nok
ta pah hat ne' se mët suk. 16 Ivëh
kö' se rëp eah, parö' vahah eo' pe'."
17 Manih koman a ma kirismas ku-
rus po Pasova' a taate' to soe non
pan, e Paëlat se vatvus hah a pah
te' këh a nohnoh ke' hah manuh pa
napan.

18 Ivëh ka napan kurus rakah pët
taoa, pare soe ma' pan, "Ip vamët a
te' manem, ko vahah ma' e Barabas
manih pemöm." 19 E Barabas to
taneo voh o vapus me a kaman
manih Jerusalëm, pare' ip vamët
voh a te'. Ivëh, kee vanö poë pa
nohnoh. 20 E Paëlat to iu vahah
vavih e non pe Ieesu', ivëh, ke' hi
a napan. 21 Ivëhkëk, a napan to pët
taoa pare soe ma' pan, "Ni öm eah
pa kuruse! Ni öm eah pa kuruse!"

22 Ke Paëlat vakön hi en pee pan,
"Suk ataeah, a hat taeah ne' to
nok?" Eö' to hikta taum ta pah hat
manih pe' to onöt non a ö na se ip
vamët suk eah. Ivëh, kö' se rëp eah,
parö' vahah nös eah."

23 Ivëhkëk, ee to taoa suntan
rakah ee pan, e Paëlat se ni e Ieesu'
pa kuruse. A soe kikis pee to vöknah
en po kokoman pe Paëlat. 24 Ivëh,
ke Paëlat vatet en pa soe pa napan,
pa ni e Ieesu' pa kuruse. 25 E Paëlat
to vahah en pe Barabas a te' to nö
voh pa nohnoh, suk e' a te' ipip te',
me e' to taneo voh o vapus. E Paëlat
to vatet en po iu pa napan, ivëh, ke'
varakah ke na e Ieesu' manuh pa
koreera nap vëvënsun pe' pan, ee se
ip vamët poë.

Ee To Ni Ee Pe Ieesu' Pa Kuruse
Matiu 27:32-44, me Mak 15:21-32, me Jon 19:17-27

26 Ka nap vëvënsun meeme nö
ne e Ieesu' ko ep in e Saëmon a
te' va Saërini' to vovos nö non
Jerusalëm, to tane' ma' muhin. Ka
nap vëvënsun ta' vakis e Saëmon
pan, e' se vatok a kuruse pe Ieesu'
ko suksuk nö me non poan.

27 Ka napan me ro köövo o pöh
peo to vavatet nö ne e Ieesu' pa ö
vöh nee se ni poë. Ee to tamak ko
okook ne poë. 28 Ivëhkëk, e Ieesu' to
nat e non pan a vöön va Jerusalëm
se hat amot en. Ivëh, ke' tarih hah
ma', ko soe ke raoe pan, "Eöm o
köövo va Jerusalëm, eöm se nat nem
okook varoe a nem neo', e' to vih
non peöm se ook hah ëm me a ma
koa' peöm. 29 Suk, amot o poen se
tavus ma' no a napan se soe pan,
'O köövo vavavihi me o köövo varih
to hikta vasisi' ne o koa', e'e se
vaeö rakah, suk ee ro hikto koa'!'
30 Manih po poen pamëh, 'Nee se
soe ke ra ma tope apapuh, "Eöm
se tatahoe töön ma' möm", me a
ma tope sosone', "Eöm se kopös a
möm!" Kemöm mët vëhö' këh a ma
punis varih.' 31 Kuru nee to nok ee
pa taate' vëh manih po naon to te'
non o hunun, ivëh, kee se nok po'
ataeah manih po naon to rak en?"*

32 A nap vëvënsun to me ee ma'
pa poa te' hëkhëk to ip va'peh me
e Ieesu'. 33 Ee to tavus ee pa tope
nee to popoka' ne a ö to matan va
non manih po Kaho' In A Te' Mët,

* **23:31:** A ma tah varih se keh tanok ee manih peö', o naon va po to'to', ataeah po' se tanok manih peöm o naon vëh to rak ee.

pare ni ee pe Ieesu' nën. Pare ni
pet me ee pa poa te' kakaveo pa
ö pamëh. A paeh pa papmatö, ka
meh pa papkiruk pe Ieesu'. 34 Ke
Ieesu' soe pan, "Tamön, ihan anoe
a ma hat pee, suk ee to hikta nat
ne pataeah nee to nonok ne." Ka
nap vëvënsun vi a saatu' to ko ut ne
peteh ivëh, se kon a ma papaeh va
pa ma ohop pe Ieesu'.

35 Ka ma nap vavaaköm me o te'
susunön to sun ne, pare ut ne ko
vavövöne' ne e Ieesu' pan, "E' to
va'aus voh a ma upöm te', e' se keh
te' man e non pan, e' e Kristo, a Te'
ne Sosoenën to vate' ma', a, e' se
va'aus hah ea ko kunah këh ma' a
kuruse."

36 A nap vëvënsun me to
vavövöne' e ne pe Ieesu' pa ö nee
to nö vatët manih pe', pare he'
poë o voaën voen vöknah. 37 Pare
soe vamanih pan, "Eën se keh te'
vamaman e nom pan, eën e sunön
po Jiu', a, eën se va'aus hah eo." 38 O
kiun to te' no ma' pasun a kuruse
to soe va non manih pan, "IVA'IH A
TE' SUNÖN PO JIU'."

39 A paeh va pa poa te' kakaveo
poë varih to vavövöne' me ne pe
Ieesu', pare' soe pan, "Eën kov e
Kristo, a te' ne Sosoenën to vate'
ma', ha? Havoh kën va'aus hah eo,
me emöm."

40 Ivëhkëk, a meh pe' to pënton a
soe va'ih, pare' sirö' poan ko soe
pan, "Te' o kamis pën vamanih pa
ö ne Ieesu' to te' va in o kamis. Eën
hikta naöp nom e Sosoenën, ha?
41 E' to te' vih e non pa ö nee se ip
vamët a ra po', suk a ma taate' hat
pea. Ivëhkëk, a te' va'ih to hikta nok
voh ta pah hat." 42 Ka te' pamëh soe
ke Ieesu' pan, "Ieesu', koman a no
ma' neo' ah, pa ö sën tavus e Sunön
pa Matop Vih va pa Vöön va Kin!"

43 Ke Ieesu' soe ke poan pan, "Eö'
to soe vaman rakah ka oah, kuru
eën se te' va'peh me e nom peö'
manuh pa Vöön va Kin."

E Ieesu' To Mët En
Matiu 27:45-56, me Mak 15:33-41, me Jon 19:28-30

44-45 Pa topnin potan, pa 12 kirök
no a popoen to kopös avoes en pa
muhin, pare' nö ko hik pa 3 kirök
pa matanpoen Ko rara apuh vëh
to han non manih pa Iuun Hinhin
Apuh tasi topnin en pa poa tan.
46 Ke Ieesu' pa tötö suntan en ko
soe pan, "Tamön, eö' to vaho' nös
o to'to' peö' manem pa koreomah."
E' to soe vahik va ko nën, ko mët en.
47 E susun pa nap vëvënsun to ep
in a tah va'ih, pare' kë rakah en pa
ëhnan e Sosoenën ko soe pan, "Pöh
man rakah, a pop pa te' vëh to para'
totoopin."

48 Ka nap vavaaköm ep in a ma
tah varih to tanok manih pe Ieesu',
ko tamak suntan rakah pare vos ee
vöön. 49 Ka ma vakamö' me a ma
köövo varih to vatet tane' voh ma'
e Ieesu' manuh Galili' to sun varo e
ne ma', pare ep e ne na pa ma tah
to tanok manih pe Ieesu'.

Ee To Vaho' A Sionin E Ieesu' Koman A Top Vös
Matiu 27:57-61, me Mak 15:42-47, me Jon 19:38-42

50-51 E Jeosëp a te' va Arimatia'
no a pop pe' to vih. E' voh a
meh te' to te' hop non po Kum Te'
Susunön po Jiu'. E' to hikta vapöh
kokoman me voh non o upöm, pan
ee se ip e Ieesu', pare' anoeh voh
non a Matop Vih pe Sosoenën. 52 E
Jeosëp to nö manuh pe Paëlat ko
hin poan pan e' se herep a sionin
e Ieesu' këh a kuruse. Ke' vaonöt
ken pe'. 53 Ivëh, ke' herep en pa
sionin e Ieesu' ko pöm vavih en pa
sionineah po rara kakaare, pare'
te' en manuh pa top vös nee to
hikta vaho' moaan voh ta meh te'
pa top vös pamëh. 54 O poen pamëh
e' o Vatönim, e' o Poen Vamatop in o
Poen Apaapo to taneo en.

55 Ko köövo varih to vatet tane'
voh ma' e Ieesu' manuh Galili', to
pët nö me ee pe Jeosëp manuh pa
top vös ko ep e ne pa ö ne' to vaho'

e Ieesu'. 56 Ee to ep vahik ee, pa
ö ne' to vaho' a sionin e Ieesu', ko
vos hah ee vöön, pare vamatop ee
pa ma tah avoavuh vih marën a uh
a sionin e Ieesu'. Ee to vanot ne
po Poen Apaapo vamanih pa ö no
Vavaasis pe Mosës to soe va non.

24

E Ieesu' To Sun Hah En
Matiu 28:1-10, me Mak 16:1-8, me Jon 20:1-10

1 Ka manih po poen vamomoaan
in o nënkikiu, pa pöstakah rakah no
köövo to nö po vapeepe to te' non
pa top vös. Ee to te' nö ne a ma
vanom ovoavuh vih varih nee to
vamatop voh. 2 Pare taum ee pa
vös nee to vahuk këh ee po hopa'
in o vapeepe. 3 Pare ho ee, ivëhkëk,
ee to hikta ep in a sionin e Sunön
Ieesu'. 4 Ee to sun ko kokoman
vörep e ne pa tah pamëh, to nun
rakah ee, pare ep in a poa te' to
sun vatët ne, a ma ohop pee pon
to kötköt rakah e ne ma'. 5 A kën
köövo to naöp vörep ko ves e ne po
oeh. Ivëhkëk, a poa te' poë varih to
soe ke raoe pan, "Suk ataeah, köm
vavaiu vah e nem pa te' to te' to'to'
e non manih pa ö te'te' pa nap mët?
6 E' to hikta te' non manih, e' to sun
hah en. Eöm se koman hah na a
soe va'ih ne' to he' voh a neöm pa
ö ne' to te' voh non ma' Galili'. 7 E'
to soe voh ka neöm pan, 'Ee se he'
e Koa' Te' Pa Napan Kurus manih
pa koreera nap hat kee ni poë pa
kuruse, ko vakön poen ne' se to' ko
sun hah en.' "
8 Ko köövo nat hah po' ee pa
soe vëh ne Ieesu' to soe voh ke
raoe. 9-10 A ma köövo poë varih to
hah tane' ma' po vapeepe, ivarih,
e Maria' va Makdala', ke Joanan,
ke Maria' sinan e Jëmis. A ma
meh köövo to te' va'peh me voh
ne raoe to vahutët ke ra havun
me a paeh me a ma meh aposol
a ma tah kurus varih to tanok.
11 Ivëhkëk, o aposol pe Ieesu' to ko-
man ne pan, o köövo to vavaakö e
ne, ivëh, kee hikta vaman ne a soe
pee. 12 Ivëhkëk, e Pita' to vavaveo
rakah en manuh po vapeepe, pare'
kop ko ves hop na ko ep in a ma
rara varoe to pet ne. E Pita' to hah
en iuun, ko pah kokoman vörep e
non pa tah vëh to tanok.

A Poa Te' To Ep In E Ieesu' Pa Hanan Va Ëmeus
Mak 16:12-13

13 Ka manih po poen avoe'
pamëh a poa te' va pee to nönö
ne pa si' vöön nee to poka' ne
Ëmeus. A hanan pamëh to tane'
non Jerusalëm, ko vos non Ëmeus
to varo va non manih pa havun me
a paeh kiromita'. 14 Ee pon to nönö
nö ne, pare vavahutët suk nö ne a
ma tah kurus varih to tanok. 15 Ee
pon to vaiihi nö ne, ke Ieesu' nö
ma', ko nönö nö me e non pee pon.
16 Ee to nönö nö e ne, ivëhkëk, ee to
hikta nat ne e' eteh, suk e Sosoenën
to vapopoen e non pa matëëre, kee
hikta inan ne poë. 17 Ke Ieesu'
hi raoe pon, "Eöm vavahutët nö
nem ataeah no man?" E' to soe
vamanih kee sun ee, no kokoman
pee to punis, kee ep vatamak e ne.
18 A paeh va pee pon a ëhnaneah e
Kliopas to piun a soe pe', ko hi poan
pan, "Eën varoe rakah kuru a pah
te' va Jerusalëm to hikta nat nom pa
ma tah varih to tavus pa ma poen
varih to oah, ha?"
19 E Kliopas to soe va nën ke
Ieesu' hi raoe pan, "A ma taneah
poë varih?" Kee to piun poë, pare
soe pan, "A ma tah varih to tavus
manih pe Ieesu' va Nasarët. E' a te'
vanënën soe pamëh ne Sosoenën to
vaonöt voh poan pan e' se öt a kiu
va pa te' vanënën soe, me a ma tah
kurus ne' to nonok non. Ivëh, ka
napan to nat ne poë ko ep ne pe'
to te' me non o kikis va pa nok a
ma tah kurus. 20 Ko te' susunön ësës
he', me ro te' susunön pea o Jiu' to
vate' poë pa koren a kaman, pan e'
se mët. Ka kaman vaonöt in a ö nee
se ni poë pa kuruse. 21 Moaan voh
emöm to vaman nem pan, e' kuru a

te' vëh ne Sosoenën to vate' voh ma'
se hehe a napan va Israël. Kuru e'
o vakön poen pa ö no a tah pamëh
to tavus. 22 A meh tah me, vu
pa pöstakah no köövo va po vakum
pemöm to vatoksean a möm pa ö
ne to nö pa ep pa top vös. 23 Pare
hikta ep in a sionin e Ieesu', pare
hah ma' ko soe vamanih pan, 'Eöm
to ep ma' o ankero' pe Sosoenën,
kee soe ka möm pan, e Ieesu' to te'
to'to' e non.' 24 Ka ma upöm te' va
po vakum pemöm nö ee manuh pa
top vös, pare ep va ee ma' manih pa
ö no köövo to soe ava. Ivëhkëk, ee to
hikta ep in a sionin e Ieesu'."

25 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Eöm
pom to hikta maaka voh nem pa
soe no te' vanënën soe to soe voh.
A komëneöm to ponki' avoe' e non.
26 E' te' vah va non nih? Eöm pom
to hikta nat pö' nem pa ö ne Kristo
se te' o kamis po vamomoaan, ka
amot e Sosoenën se kunkuin tane'
hah poan pa nap mët, ko kë a
ëhnaneah manuh pa vöön va kin."
27 Ke Ieesu' vamaaka ken pee pa
ma soe to te' suk koman hah e
non pe', taneo no ma' po Vavaa-
sis pe Mosës, me o Vavaasis po Te'
Vanënën Soe.

28 Kee öök vatët ee ma' pa vöön
va'ih nee to nönö ne pon, ke Ieesu'
nok va manih pan, e' to iu oah e
non. 29 Ivëhkëk, ee pon to soepip
ee pe Ieesu', ko soe pan, "Eën se
te' va'peh me a no nös möm. A
potan to kunah en, ka si' ö hat
ke' poen en." Ivëh, ke Ieesu' vos
en vöön, ko te' va'peh me e non
pee iuun. 30 Kee iho' ee to ëën, ke
Ieesu' kon a taëën, pare' soe vav-
ihvih ke na e Sosoenën ko kökök
ko he' raoe se ëën. 31 E' to nok va
nën ka poa matëëre maaka rakah,
kee inan po' poë e' e Ieesu', ke' pah
ro këh en pee. 32 Kee vavaasoe
koman e ne pan, "Ea to vavarion
nö vu no ma' hanan, ke' he' en pea
pa ma soe, pare' vatvus rakah ken
pea pa pusun in a soe va po Puk
Vapenpen. Ivëh, ka ma kupu pea
pah vaeö suntan rakah ee."

33 Varu' vakomanih ee pon to sun
ko nö hah ee manuh Jerusalëm.
Pare taum ee po havun me a paeh
vamomhë, me a ma vakamö' pee,
kee te' tönun e ne. 34 Kee soe ke
raoe pan, "Pöh man rakah, e Sunön
Ieesu' to sun hah en, e' to tavus en
pe Saëmon." 35 Ivëh, kee vamaaka
ke pa ma meh pee pa ma tah kurus
to tavus ma' manuh hanan. Ee to
soe pan, "E Ieesu' to kökök a taëën
kemöm inan eah."

E Ieesu' To Tavus O Vamomhë Pe'
Matiu 28:16-20, me Mak 16:14-
18, me Jon 20:19-23

36 O vamomhë to vaiihi suk avoe'
e ne pa ma tah poë varih ke Ieesu'
koman to nö ma', pare' sun topnin
e non pee. Pare' soe ke raoe pan, "A
komëneöm se te' moomo non."

37 Ivëhkëk, e'e to töhkak ko naöp
rakah ee, ko koman ne pan, e' a
apen a te' to mët voh, ivëh nee
to ep in. 38 Ke Ieesu' soe ke raoe
pan, "Suk ataeah, köm töhkak ka
komëneöm ponki'? 39 Ep koman
öm pa koreneo' me a moneo' va'ih.
Vaket öm manih peö' parröm nat. A
apen a te' to mët voh to hikta te' me
non to sionin me to soa' vamanih
pa ö nöm to ep va ka nem neo'."

40 E' to soe vamanih pare'
vataare en pa koren me a moneah
manih pee. 41 Ee to pah vaeö
suntan rakah ee pa ö nee to ep in e
Ieesu', ivëhkëk, e'e to hikta vaman
avoe' ne. Ee to pah kokoman vörep
e ne, ke Ieesu' hi raoe pan, "Eöm
to te' me pö' e nem ta ma taëën to
pet non, ha?" 42 Kee he' ee pe' pa ö
iian makah. 43 Ke Ieesu' öt a ö iian
makah ko ëën en, ee he ep ne.

44 Ke' soe ke raoe pan, "Moaan
voh eö' to te' va'peh me voh a
no' neöm ko soe voh keo' peöm.
A ma tah kurus nee to kiun suk
voh a neo' manih po Vavaasis pe
Mosës me manih po puk Vavaasis
po Te' Vanënën Soe me manih pa
ma Vaëhëh, a ma tah kurus poë
varih se tavus vaman rakah ee."

45 Ke' vöhio' ko vamaaka ken pee
pa pusun in a soe pe Sosoenën to
kiun non manih po Puk Vapen-
pen. 46 Pare' soe ke raoe pan,
“O Puk Vapenpen to soe va non
manih pan, E Kristo se te' o kamis
ko vakön poen ne' se to' tane'
hah pa nap mët. 47 Ka manih
po ëhnan pamëh o vavaasis va pa
taate' panih no a napan varih po
oeh kurus se vatet, ke Sosoenën
se ihan anoe a ma hat pee. Eöm
se taneo o vavaasis pamëh manih
Jerusalëm. 48 Parröm vatvus rakah
a ma tah vamanih pa ö nöm to
ep vavoh. 49 Eö' koman se vanö
ma' manih peöm a Tuvuh Vasio',
moaan voh ne Tamön to soe va-
man voh. Ivëhkëk, eöm se te' anoeh
rakah nem pa vöön vëh ke' onöt a ö
no o kikis va manuh pa vöön va kin
se nö ma' manih peöm.”

E Sosoenën To Me Hah E Ieesu'
Manuh Pa Vöön va Kin
Mak 16:19-20, me Aposol 1:9-12

50 Ke Ieesu' me en pa ma va-
momhë pe' manuh sinten Bëtani',
pare' kë a koreneah ko tapui raoe.
51 E Ieesu' to tatapui non raoe,
e Sosoenën he me peah en pe'
manuh pa vöön va kin. 52 Kee vaeö
rakah ko kë ee pa ëhnaneah ko vos
hah ee manuh Jerusalëm. 53 Pa ma
poen kurus rakah nee to te' va'peh
ne pa Iuun Hinhin Apuh pa kë ta-
moaan a ëhnan e Sosoenën.

JON

E Jon, e' a paeh va pa havun me ra poa vamomhë pe Ieesu'. A ma tëëm peo ne' to nönö va'peh vah me voh non e Ieesu' pa ep a kiu me a pënton o vavaasis pe'. Ivëhkëk, e Mak pen Matiu ke Luk, ee to kiun vovoh voh ee pa ma te' puk pee, ke Jon pah kiun suksuk po' o te' puk pe'.

Ea se keh ep a ma kinkiun pe Jon, ea se ep va e manih pan, a meh te' ivëh to kiun, ivëhkëk, e'e' koman ivëh to kiun. Pare' hikta iu kë koman hah a non, ivëh ne' to soe suk vamanih pan, "A ma vamomhë pe' to soe," e' hikta soe "A ma vamomhë pe' emöm to soe."

A ma kirismas peo to oah ee, ka napan vanun e pa mët pe Ieesu', me a sun hah pe', me a peah pe' manuh pa vöön va kin. E' a pusun in a tah ne Jon to iu kiun suk ka rora a napan kurus a soe pe Ieesu'. A Tuvuh Vasio' to he' eah o nat ke' kiun o kiun va'ih, ka manih pa soe va'ih ea kurus rakah se vaman.

Manih po taneo in o kiun pe', e Jon to soe vamaaka ken pea pa te' vëh e Kristo. E Kristo to te' va'peh tamoaan me voh e non pe Sosoenën. Ivëh ke tamaneah vanö ma' eah manih po oeh vëh marën a hehe a ra. E Sosoenën to vataare koe hah ea manih pea pe Kristo, pan ea se ep i neah para maaka eah. Ivëh, ka meh ëhnan e Kristo ivëh, A Te' to vatvus e Sosoenën. E Jon me to vavaato suk non a ma vu tah vatoksean varih ne Ieesu' to nonok voh non, marën a ö na se ëh para nat vavih va no manih pan e Ieesu' e koa' vamaman pe Sosoenën. Ivëhpëhkëk, o Jiu' peo rakah to hikta iu ne e Ieesu', ivëh, ne to ip vamët suk voh poë.

E Kristo A Te' Ne Sosoenën To Vanö Ma' Manih Po Oeh

1 Po taneo rakah voh, pö no a ma moeh tah kurus to me' avoe' voh e ne pa tavus, a Soe he te' voh e non. A Soe pamëh to te' va'peh me voh e non pe Sosoenën, ka Soe pamëh e' koman voh e Sosoenën. 2 Ka Soe pamëh to te' va'peh me voh e non pe Sosoenën pa taneo in a ma moeh tah kurus. 3 Ka ma moeh tah kurus poë varih, no a Soe pamëh to nok voh manih po kikis ne Sosoenën to he' poan, a hikta pah tah to tavus ke ma' pa ta meh hanan. Ahik, a ma moeh tah kurus poë varih to tanok voh no a Soe to soe kee tavus. 4 Manih pe' no a ma tah kurus to kon tane' voh o to'to', ka Soe pamëh to tavus va en manih po maaka, marën a vaasis a napan a soe vëh a man rakah. 5 E' o Maaka pamëh to vamaaka non a popoen, ka popoen hikta onöt non a kopös poan.

6 E Sosoenën to vanö voh ma' a pah te' te'te' soe. A ëhnaneah e Jon Tövapupui. 7 E' to nö ma' pa vatvus a soe va po Maaka pamëh manih pa napan. Ka napan tënan a soe, pare vaman ee. 8 E Jon koman to hikta te' non pan e' o Maaka pamëh. Ahik, e' to nö ma' pa vatvus a soe va po Maaka pamëh manih pa napan. 9 O Maaka man pamëh to nönö nö non ma' manih po oeh pa vamaaka a napan.

10 A Soe varoe to te' voh non manih po oeh, ko oeh pamëh ne Sosoenën to nok koe voh manih pe', ivëhkëk, a napan to te' ne po oeh pamëh to hikta inan ne poë. 11 E' to nö voh manih pa napan va pa muhin koman pe', ivëhkëk, a napan poë varih to hikta hara' vaeö ne, pare hikta öt poë. 12 Ivëhkëk, o te' varih to öt poë, pare vaman poë, ne' to he' en pee pa tasun, kee tavus ee o pus koa' pe Sosoenën. 13 A napan poë varih to hikta tavus voh o pus koa' pe Sosoenën manih po era' pe taman pen sinan, ke' manih po hahara' va po sionin, me manih po hahara' pa te'. Ahik, ee to panih a ma taate' hat pee ke Sosoenën kon raoe kee tavus ee o pus koa' pe'.

14 A Soe pamëh to tavus te' en,
pare' nö ma' ko te' va'peh me e non
pemöm. Kemöm ep em pa tasun
apuh pe'. Ka tasun pamëh, e' a
tasun to vatoe me e non pa tasun pe
Sosoenën. Ka tasun pe' to vataare a
no möm pan, e' a paeh ro a Koa' ne
Tamön to vanö ma'. Ke Koa' pamëh
to pah iu rakah e non pemöm, pare'
vataare vamaaka rakah en pemöm
pa soe man to tane' ma' manuh pe
Sosoenën. 15 E Jon to vavatvus non
a soe, pare' soe pan, "Iva'ih a te'
nö' to sosoe suk voh no', parö' soe
pan, 'A te' vëh se suk a ma' neo'
no a tasun pe' to te' oah e non pa
te' tasun peö'. Suk ataeah, e' to te'
momoaan voh ke non peö'.' "
16 E' to vih kurus ka rora, suk e'
to iu rakah a rora, ivëh, ne' se he'
suk a ra a ma tah vihvih va kuru
me a ma te' tah vihvih va amot.
17 E Sosoenën to he' a ra o Vavaasis
pe' manih pe Mosës. Ivëhkëk, e
Sosoenën koman to vataare a ra o
iu pe', pare' vakoe ke ma' a soe
man va pe' manih pe Ieesu' Kristo.
18 Ahik voh ta pah te' to ep in e
Sosoenën. Ahik rakah, a pah Koa'
ro pe Sosoenën vëh, e' koman e
Sosoenën, to te' vatët tamoaan non
sih manih pe', pare' vataare a ra a
taate' pe Sosoenën.

E Jon To Sosoe Vanat Non A Napan E Ieesu'

Matiu 3:1-12, me Mak 1:7-8, me Luk 3:15-17

19 O te' susunön po Jiu' to vanö
tane' a ma pah te' ësës he', me o Li-
vaë* po Jiu' manuh Jerusalëm kee
nö ee manih pe Jon, pare hi poë
pan, "Eën eteh?" 20 Ke Jon hikta
naöp, e' he soe vamaaka rakah ken
pee pan, "Eö' to hikta te' no' pan
eö' a te' vëh ne Sosoenën to vate'
ma' ke' nö ma', ivëh, no a napan to
popoka' ne sih poë e Kristo. 21 Ka
ma pah te' ësës he' me o Livaë hi
hahah kov ee pe' pan, "Eën po'
eteh? Eën kës e Elaëja'?" Ke' piun
ra poë, pare' soe pan, "Ahik!" Kee
hi hahah kov ee pe', "Ke' eën a
te' vanënën soe eh?" Ke' piun en,
"Ahik!" 22 Ivëh, kee hi hahah kov
ee pe' pan, "Ke eën rakah po' eteh?
He' a möm ah tapiun kemöm sih
hah ko soe vanat o te' varih to vanö
a ma' möm. Eën se soe vamaaka
ka möm eën eteh? 23 Ke Jon piun
raoe, pare' vaho' a soe pe' manih
pa soe voh pa te' vanënën soe vëh
e Aisaëa', pare' soe pan,

"Manih pa moeh upin a rivoneo'
to te' va non manih pa rivon
a pah te' to vavaoe non ma'
pan,
'Vatotoopin öm a hanan pe
Sunön.' " *Ais 40:3*

24 Ka ma te' varih no Parësi' to
vanö ma', hi ee pe Jon pan, 25 "Eën
se keh hikta te' nom pan, eën e
Kristo, me eën se keh hikta te' nom
pan, eën e Elaëja', ke' a te' vanënën
soe, vahvapo'nih kën pupui nom
a napan pa ruen? 26 Ke Jon piun
raoe, pare' soe pan, "Eö' to pupui
no' sih a napan pa ruen, ivëhkëk, e'
to te' non a pah te' to te' va'peh me e
non peöm manih, nöm to hikta nat
nem pe'. 27 Ke' e' a te' ko pamëh to
suk a ma' neo'. Eö' to hikta vih onöt
no' a ihan këh eah o uris vëh pa su'
pe'."

28 A ma soe varih ne Jon to soe
pa pap Jödën vöh manih pa vöön va
Bëtani'. Manih pa vöön pamëh ne
Jon to pupui non a napan pa ruen.

29 Ka muhin takah po meoh
poen, ke Jon ep i na e Ieesu' to nö
ma' pa ep pe', pare' soe vamanih
pan, "Ep këk öm, iva'uh a Sone'
Sipsip pe Sosoenën to nö en ma'. E'
se vahik a ma hat pa napan kurus
va po oeh vëh. 30 Iva'ih, a te' pamëh
nö' to sosoe suk voh no', parö' soe
pan, 'A te' vëh se suk a ma' neo', e'
to vih oah e non peö', suk ataeah,
e' to te' vovoh voh ke non peö'.'

* **1:19:** O te' nee to popoka' ne o Livaë, to tane' ma' manih po pöh vute' po Jiu'. A kiu pee iva'ih, ee to vava'aus nee o te' ësës he' po Jiu' pa matop vavih a Iuun Hinhin Apuh.

31 Eö' koman to hikta nat voh no'
pe' eteh. Ko poen nö' to nonok no'
a kiu va pa pupui a napan, pan eö'
se vataare a napan va Israël kee ep
pare maaka po' e Ieesu' eteh."

32 Ivëh, ne Jon to soe suk va-
manih pan, "Eö' to ep in a Tuvuh
Vasio' to kunah tane' ma' pa akis
to matan va non manih pa panuh,
pare' atantön non poan. 33 Eö' ko-
man to hikta nat voh no' pe' etieh.
Ivëhkëk e Sosoenën vëh to vanö voh
a ma' neo' kö' pupui no' a napan
pa ruen to soe ka neo' pan, 'Eën se
keh ep in a Tuvuh Vasio' to kunah
tane' ma' pa akis, pare' atantön non
ta pah te', eën se nat eom pa te' ko
pamëh se pupui a napan pa Tuvuh
Vasio'.' 34 Eö' to ep voh a tah vëh
to tavus, parö' soe vaman rakah
keo' peöm pan, a te' va'ih e' e Koa'
vamaman rakah pe Sosoenën."

A Taana' Te' To Tavus Momoaan A Ma Vamomhë Pe Ieesu'

35 A muhin to takah en po meoh
poen ke Jon sun va'peh me non a
poa vamomhë pe'. 36 E Jon to ep i
na e Ieesu' to o'oah nö non, pare'
soe ke ra poa vamomhë pe' pan,
"Ep këk na öm, a Sone' Sipsip pe
Sosoenën ivöh."

37 Ka poa vamomhë pënton e Jon
to sosoe va non manih, pare vatet
ee pe Ieesu'. 38 Ke Ieesu' tarih ma',
pare' ep i raoe to suksuk nö ne poë,
pare' hi rapoë pan, "Eöm iu nem
ataeah pom?" Kee piun poë, pare
soe, "Rabaë', eën te' nom pa iuun
poanheh?" O ëhnan "Rabaë'" to
soe non pan "Tövavaasis", manih po
to pa napan va Hibru. 39 Ke' piun
a poa vamomhë pe Jon, pare' soe,
"Nö ma' öm, paröm ep." Ivëh, ka
poa vamomhë poë varih nö va'peh
me ee pe Ieesu', pare ep ee pa ö ne'
to te'te' non sih, ko te' va'peh me e
ne pe' pa potan pamëh. Suk ataeah,
a potan to matan va non manih pa
4 kirök pa matanpoen.

40 E Ëndru', kea pe Saëmon Pita'
a paeh va pa poa vamomhë poë
varih to pënton a soe pe Jon, pare'
vatet en pe Ieesu'. 41 Ka tah va-
momoaan rakah ne Ëndru' to nok
iva'ih, e' to këh e Ieesu', pare' nö
en pa ep këh e kea pe' Saëmon Pita',
pare' soe ke poan pan, "Emöm to
taum em pe Mesaëa'." Ka pusun
in o ëhnan Mesaëa' to soe va non
manih pan, "Kristo."

42 Vasuksuk po' ne Ëndru' to me
en pe Saëmon manuh pe Ieesu'. Ke
Ieesu' ep poan, pare' soe pan, "Eën
e Saëmon sunai' Jon. Amot no a na-
pan se popoka' a nom oah e Sifas."
Ko ëhnan "Sifas" to te' akuk va kov
e non manih pan, "Pita'", ka pusun
in o ëhnan Pita' to soe va non manih
pan, "A vös".

E Ieesu' To Vaoe E Filip Pen Nataniel Tee Suk Poë

43 A muhin to takah po meoh
poen ke Ieesu' kehkeh nö non pa
muhin va Galili'. E' to nönö nö
non, pare' taum e Filip, pare' soe
ke poan pan, "Filip, suk a ma' neo'
ah." 44 E Filip, e' a te' va pa vöön va
Bëtsaëta', a vöön pamëh ne Ëndru'
pen Pita' to te' ne sih. 45 E Filip
to taum pet e Nataniel, pare' soe
ke poan pan, "Nataniel! Emöm
to taum em pa te' vëh ne Mosës
to kiun suk voh manih po Vavaa-
sis pe'.† O te' vanënën soe me to
kinkiun suk voh ne poë. E' e Ieesu'
e koa' pe Jeosëp, ka vöön pe' ivëh
Nasarët." 46 Ivëhkëk e Nataniel to
hi e Filip pan, "Eën kës to koman
nom pan ta tah vih se tavus manih
Nasarët?" Ke Filip soe pan, "Ma'
ah, ka nö, para ep."

47 Ke Ieesu' ep i na e Nataniel to
nönö nö non ma' manih pe', pare'
soe pan, "Iva'uh a to Israël vama-
man rakah, ahik to pöh piuk to te'

† **1:45:** [... o Vavaasis pe Mosës,] E Sosoenën to he' koe a ma Vavaasis varih pe Mosës manih pa napan va Israël. Ep na pa tonun o Puk to te' non a Kölösöri' pa maaka vavih a tah no o Vavaasis pe Mosës to soe non.

non manih pe'." 48 Ke Nataniel
hi varu' e Ieesu', pare' soe pan,
"Eën nat vah va ka nom neo' nih?"
Ke Ieesu' soe ke poan pan, "Vamo-
moaan ne Filip to hikta vaoe avoe'
voh a nom oah, eö' he ep e no' pën
to sun nom po pusun in o naon
nee to popoka' ne o fik." 49 Ke
Nataniel piun poan, pare' soe pan,
"Tövavaasis, eën vavaman rakah e
Koa' pe Sosoenën. Me eën e Sunön
pa napan va Israël."

50 Ke Ieesu' piun en pe Nataniel,
pare' soe pan, "Eën to vaman suk
pö' a ö nö' to soe pan, eö' to ep voh
ka oah po pusun in o naon vëh o
fik. Ivëhkëk, amot nën se ep in a ma
meh tah to apuh oah e ne pa ma te'
tah nën to ep in kuru." 51 Ke Ieesu'
soe ke rapoë pan, "Eö' to soe vaman
rakah keo' peöm pom, eöm se ep a
vöön va kin se taperet,
ko ankero' pe Sosoenën se pepeah
kov e ne,
pare kukunah kov e ne ma' *Jen 28:12*
manih peö' e Koa' Te' Pa Napan
Kurus."

2

O Vaen Manih Keenan

1 E Ieesu' to vaoe vahik en pe
Filip pen Nataniel ko pöök poen
oah ee. Ka pah te' vaen en manih
pa vöön va Keenan, a vöön pamëh
to te' non manih pa muhin va
Galili'. Ke sinan e Ieesu' nö en po
vaen pamëh. 2 Kee vaoe me ee ma'
pe Ieesu' me ra ma vamomhë pe',
pan ee se nö pa taëën va po vaen
pamëh. 3 O voaën to hik rakah en,
ke sinan e Ieesu' soe ke sunai'eah
pan, "O voaën to hik këh en pa
napan." 4 Ke Ieesu' piun a soe pe
sinaneah pare' soe pan, "Sisi', e' a
tah koman pën, e' to hikta te' non
pan, e' a tah peö'. A aoa' nö' se
vataare o kikis peö' to me' avoe' e
non pa tavus ma'. 5 Ke sinaneah
Maria' soe ke ra nap kiu pan, "E'
se keh soe ka neöm a nok ta taeah,
eöm se nok suk a ö ne' se soe va ka
neöm."

6 Manih pa koman a iuun vëh no
a napan to te' ne pa taëën va po
vaen, to te' non a tönim nöh me a
paeh nee to nok voh pa vös no o
Jiu' to vavahu ne sih pa ma poen
va pa taate' vahu. A ma papaeh
nöh to onöt ne a vapuh a 100 rita'
pa ruen. 7 Ke Ieesu' soe ke ra nap
kiu pan, "Isisu a ruen manih pa ma
nöh varih." Kee isisu a ma nöh poë
varih kee puh rakah ee pa ruen.
8 Ke' soe ke po' en pee pan, "Kan
tane' a ruen manih pa ma nöh ruen
varih paröm te' ke na e susun pa
taëën va po vaen." Ivëh, kee ko'
ee pa ruen, pare te' ee manuh pe
susun pa taëën. 9 Ke susun pa taëën
va po vaen punö' en pa ruen, e' to
puta en pa ruen to ninin va i non
manih po voaën. Pare' hikta nat
non o voaën pamëh tane' ma' nih.
Ivëhkëk, a nap kiu varih to te' ma'
a ruen to nat e ne. Ke susun pa
taëën vaoe en na pe tövaen. 10 Pare'
soe ke poan pan, "A ma tamoaan
no a napan to vavovoh ne sih o
voaën vih manih pa napan to te'
ne pa taëën va po vaen. Vasuksuk
no a napan se keh kaak vaonöt ee,
kee he' po' ma' o te' voaën vëh to
hikta te' vih tiroë' non. Ivëhkëk,
varu' vakomanih nën to he' ma' o
voaën vih, no a napan sih vu kaak
momoaan!"

11 Manih Keenan pa muhin va
Galili' ne Ieesu' to nok a tah vatok-
sean vamomoaan pe' nën. Manih
pa vöön pamëh ne' to vataare o
kikis pe' ko vamomhë pe' ep, pare
vaman poë.

12 E Ieesu' to nok vahik a ma
tah varih manih Keenan, pare' nö
va'peh me en pe sinaneah manih
pa vöön nee to poka' ne a Ka-
paneam. E' to nö va'peh me en pa
ma kea pe' me ra ma vamomhë pe',
kee te' e ne nën pa ma si' poen.

E Ieesu' To Veo A Napan To Vavavoen Tah Ne Koman A Iuun

Hinhin Apuh

Matiu 21:12-13, me Mak 11:15-17, me Luk 19:45-46

13 A si' ö hat ko poen va po
Pasova' tavus en. Ivëh, ke Ieesu'
nö en manuh Jerusalëm. 14 Manih
pa koman a Iuun Hinhin Apuh
ne' to taum a napan to vavavoen
ne o purmakaö', me ro sipsip, me
ro panuh. Ko upöm vonvoen ne
marën a ës ke na e Sosoenën. E'
to ep en po upöm to iho' ne pa ma
pok ko papanih ne a ma vu moni'.
15 E Ieesu' to kon o opë', pare' nok
opë' rëprëp te', pare' veo tavus en
po purmakaö' me ro sipsip. Kee
këh tavus ee pa Iuun Hinhin Apuh,
e' to kopkoep en pa ma pok po te'
varih to papanih moni' ne, ka ma
moni' pee tataru ee manih po oeh.
16 E Ieesu' soe ke ro te' varih to
vavavoen ne o panuh pan, "Kokon
öm a ma tah varih, parröm te'te'
tavus këh na a iuun pe Tamön,
parröm koe a nok a ö totoaan peöm
manih koman a iuun Pe'." 17 Ka ma
vamomhë pe' ep in a ma tah varih
to tanok, pare koman hah a soe to
kiun non po puk pe Sosoenën to soe
non pan,

"Eö' to iu rakah no' a iuun pën se te'
vavih non,
ivëh, kö' koman vëhva' rakah
e no' pa matop vavih a iuun
pamëh." *Sng 69:9*

18 Ko Jiu' soe ke Ieesu' pan,
"Vataare a möm ah, ta tah vatok-
sean to vataare a nom oah to te'
me nom o kikis va pa nok a ma kiu
varih nën to nonok nom." 19 Ke
Ieesu' piun raoe, pare' soe pan,
"Eöm se kök a Iuun Hinhin Apuh
vëh, kö' eok hah eo' pe' po kukön
poen ro." 20 Ko Jiu' piun poë pare
soe pan, "O 46 Kirismas to kon voh
a möm pa eok a Iuun Hinhin Apuh
vëh. Eën onöt rakahës e nöm pö
nën se eok hah a Iuun Hinhin Apuh
pamëh po kukön poen ro, ha?"

21 Ivëhkëk, a Iuun Hinhin Apuh
vëh ne Ieesu' to koman voh non
ivëh, a sionineah, e' se mët ko
vakön poen ne' se sun tane' hah en
manih po vapeepe. 22 E Ieesu' to
sun tane' hah manih po vapeepe,
ka ma vamomhë pe' koman hah
a soe ne' to soe voh, pare vaman
rakah ee pa soe pe', me a ma soe to
kiun non po Puk pe Sosoenën.

23 E Ieesu' to te' avoe' e non
Jerusalëm ko poen va po Pasova'
tavus en. Ka nap peo ep a ma tah
vatoksean ne' to nonok non, pare
vaman ee pe' a te' vëh ne Sosoenën
to vate' ma', ke' nö ma'. 24 Ivëhkëk,
e Ieesu' to hikta vaman non raoe,
suk e' to nat vavih e non pa ma
taate' pee. 25 E' to hikta iu non ta
te' se soe vanat poan o kokoman
po upöm te'. Suk ataeah, e' to nat
vahik e non pa ma kokoman pee.

3

E Nikodimus To Vavaato Me Non E Ieesu'

1 E' to te' voh non a pah
te' a ëhnaneah e Nikodimus, e
Nikodimus koman e' a to Parësi'. E'
me a te' va po Vakum Te' Susunön
po Jiu'. 2 O pöh poen pa popoen ne'
to nö ma' manih pe Ieesu', pare'
soe pan, "Tövavaasis, emöm to nat e
nem pën a Tövavaasis ne Sosoenën
to vanö ma', suk ataeah, a hikta
meh te' to onöt non a nok a ma tah
vatoksean varih nën to nonok nom
pa ö ne Sosoenën se keh hikta te'
va'peh me non eah."

3 Ke Ieesu' piun poan, pare' soe
pan, "Eö' to soe vamaman rakah
keö' pën, a te' se keh hikta tavus
vavoon, e' to hikta antoen non a
te' manih pa koman a Matop Vih
Pe Sosoenën." 4 Ke Nikodimus
soe varu' ke Ieesu' pan, "Ivëhkëk.
a te' se keh manot voh en e' se
tavus vavoon vahvanih? E'ës
to onöt e non pa hop hah manuh
pa koman e sinaneah ke sinaneah
vapöök vahuh hah poan?"

5 E Ieesu' to piun poan, pare' soe
pan, "Eö' to soe vamaman rakah
keo' pën, a Tuvuh Vasio' me a ruen
se keh hikta vatvus o to'to' voon

manih pa te', a te' pamëh hikta antoen non a te' hop manih pa Matop
Vih Pe Sosoenën. 6 A tah no sionin
to nok ke' tavus, e' a tah va po
sionin, ka tah no a Tuvuh Vasio'
to nok e' a tah koman pa Tuvuh
Vasio'. 7 Eën se nat nom töhkak in
a soe va'ih nö' to soe ka oah pan,
'Eöm se panih ko tavus vavoon.' 8 A
tuvuh to tata suk non sih o iu pe',
ka tënan ro no a tanih pe'. Para
hikta nat no e' tatane' non ma' nih,
pare' nönö non nih. E' to vatoe
akuk va kov e non manih pa te' to
panih, pare' tavus vavoon manih
pa Tuvuh Vasio'."

9 Ke Nikodimus hi hah en pe
Ieesu' pan, "A tah pamëh nën to
sosoe nom se tavus vahvanih?"
10 Ke Ieesu' piun, pare' soe ke poan
pan, "Vahvanih kën hikta maaka i
nom a tah va'ih. Eën po' a tövavaasis
pa napan va Israël toh? 11 Eö' to
soe vaman rakah keo' pën, eö' to
sosoe e no' pa tah nö' to nat no'.
Parö' sosoe tavus e no' pa tah nö'
to ep voh. Ivëhkëk, eöm to tarih
ke voh em pa soe pamëh. 12 Eö' to
soe vahik ke voh eo' peöm pa ma
tah kurus to te' ne manih po oeh
vëh. Ivëhkëk, eö' to sosoe ka no'
neöm sih a ma tah va pa vöön va kin
köm hikta vaman nem a soe peö'.
13 Ahik voh ta te' to peah avoe' voh
non manuh pa vöön va kin. A paeh
ro a te' to kunah tane' ma' nën,
ivëh eö', e Koa' Te' Pa Napan Kurus.
14 Moaan voh manih pa moeh upin
ne Mosës to vahan a kuru' nee to
nok po bras manih po naon.* Ka
tah pamëh to vataare non a ö no
a napan kurus va po oeh vëh se
vahan va in e Koa' Te' Pa Napan
Kurus manih po naon. 15 Ka napan
kurus varih to vaman a ne neo', ee
se kon ee po to'to' tamoaan.

16 E Sosoenën to iu rakah non
a napan va po oeh vëh, ivëh ke'
vanö ma' a pah Koa' ro pe' pan
etereh se vaman poë, ee se kon
tane' o to'to' tamoaan manih pe',
pare hikta se ro ne. 17 E Sosoenën
to hikta vanö voh ma' e Koa' pe'
manih po oeh marën a vate' a na-
pan pa punis. Ahik, e' to vanö voh
ma' poan marën a ö ne' se voen hah
raoe. 18 A napan varih to vaman ne
e Koa' pe Sosoenën ee hikta se teen
ne a punis. Ivëhkëk, o te' varih to
hikta vaman ne e Koa' pamëh, ee se
teen ee a punis. Suk ataeah, ee to
hikta vaman ne e Koa' pe Sosoenën
a paeh ro. 19 Ka pusun in a te'
pa napan po vahutët ivëh pan, o
maaka to tane' ma' manuh pa vöön
va kin to nö voh ma' manih po oeh.
Ivëhkëk, a napan to hikta iu vaman
ne o maaka pamëh. Ee to iu te' vavi'
rakah e ne pa popoen. Suk e'e to iu
nok ne a ma taate' hat. 20 O te' varih
to nonok ne sih a ma taate' hat, ee
to hikta iu ne o maaka, pare hikta
iu te' me ne po maaka. Suk ataeah,
o maaka pamëh to me' vataare en
pa ma taate' hat pee, ka ma taate'
hat poë varih nee se kon kamis suk
ee. 21 Ivëhkëk, o te' varih to vavatet
ne a soe man, a napan poë varih
to kon ee po maaka, ivëh, ka napan
inan ee pee to nonok ne a ma kiu
pee po kikis pe Sosoenën.

E Jon To Soe Vamaaka E Ieesu' Eteh

22 Po meoh poen ne Ieesu' to
vaato vahik me en pe Nikodimus,
pare' nö va'peh me en pa ma va-
momhë pe', kee nö ee pa ö muhin
nee to poka' ne a Jiutia', pare te'
e ne nën. Ka napan nönö kov e
ne pee, ke Ieesu' me ra vamomhë

* **3:14:** [... ne Mosës to vahan a kuru' nee to nok po bras manih po naon.] Po poen no a napan va Israël to mëtmët ne pa kot po kuru', ke Sosoenën soe ke Mosës pan, e' se vahan a kuru' nee to nok po pras manih po naon. Ko te' varih to ves na pa kuru' pamëh to han non po naon se to' hah ee. Ivëhkëk, a kuru' koman pamëh to hikta te' me non to kikis marën a vato' hah a te' vëh to te' me non a kot pa kuru'. A ma te' varoe to pënton a soe pare vaman ne e Sosoenën, ko ves na a kuru', ee to to' hah ee, suk o vaman pee. Ea se ep o vahutët pamëh to te' non manih po Puk vëh o Nampa' 21:4-9.

pe' pupui kov e ne pee pa ruen.
23 E Jon to pupui non a napan pa ö
ne' to te' non pa vöön va Aënon, a
vöön pamëh to te' vatët non pa te'
vöön va Salim. Suk ataeah, a ma
ruen peo to te' ne nën. Ka napan
nönö kov e ne ma' manih pe Jon, ke'
pupui e non pee pa ruen. 24 A ma
tah kurus poë varih to tatanok ne e
Hëërot he me' avoe' e non pa vaho'
e Jon manih pa nohnoh.

25 A ma meh vamomhë pe Jon
to vaato vasuka' me a pah to Jiu'.
Ee to vaato vasuka' suk ne a taate'
no a napan se suksuk ne manih pa
taate' vahu, ke Sosoenën sih inan
raoe to tavus vavoon manih po
epep pe'. 26 Ivëh, ko vamomhë nö
ee manuh pe Jon, pare soe ke poë
pan, "Tövavaasis, eën nat kës e nom
pa te' vëh to te' va'peh me voh a
rora manuh pa pap ruen vöh nee
to poka' ne sih a Jödën. A te' pamëh
nën to sosoe suk voh nom to pupui
non a napan pa ruen, ka napan
nönö kov e ne manuh pe'."

27 E Jon to piun a ma vamomhë
pe', pare' soe pan, "A te' se kon en
pa taeah ne Sosoenën se he' poan."
28 Eöm koman to pënton voh em
peö' to soe ka neöm pan, "Eö' to
hikta te' no' pan eö' e Kristo, ahik.
Eö' a te' ne Sosoenën to vavovoh
ma' pan eö' se vatotoopin a hanan
ne' se suk ma'. 29 A pah tövaen se
keh me ta köövo, e köövo pamëh to
tavus en e köövo pe'. E vamomhë
pe tövaen pamëh se sun non, pare'
vaeö rakah en pa tënan a soe pa
te' tövaen. E' to te' akuk va kov e
non manih pa ö no vaeö to puh
non manih pa komaneo', suk eö' e
vamomhë pe tövaen. 30 Ka ëhnaneah
tavus en a te' sunön, ka te' ëhnaneo'
tavus en a si' tah pinpiun."

A Pah Te' Ro To Tane' Ma' Pa Vöön Va Kin

31 "A te' to tane' ma' pa vöön va
kin to apuh oah e non pa ma moeh
tah kurus. Ka te' to te' non manih
po oeh vëh, e' to vavaato suk ro non
a ma tah va po oeh. Ivëhkëk, a te' to
tane' ma' pa vöön va kin e' to apuh
oah e non pa ma moeh tah kurus
va po oeh vëh. 32 E' to vavatvus
non a tah ne' to ep, pare' tënan
voh, manih pe Tamaneah. Ivëhkëk,
manih pea no a hikta pah te' to
pënton, pare' kon a tah ne Sosoenën
to sosoe non. 33 Eteh to kon a soe pe
Sosoenën, pare' öt vakis ko vaman
a soe pamëh, e' to vataare en pan,
'E Sosoenën e' a sosoe man.' 34 A
te' vëh ne Sosoenën to vanö ma'
ivëh e Ieesu', e' to vavatvus non
a soe pe', suk ataeah, e Sosoenën
to he' avoes voh en pe' pa Tuvuh
Vasio'. 35 E Tamön to iu rakah non
e Koa' pe', pare' he' poan a tasun
to apuh oah e non pa ma moeh tah
kurus. 36 O te' varih to vaman ne e
Koa' pe Sosoenën, ee to kon ee po
to'to' tamoaan. Ivëhkëk, o te' varih
to hikta vaman ne a soe pe Koa'
pe Sosoenën, ee to hikta antoen ne
a kon o to'to' tamoaan. Ahik, e
Sosoenën se veo en pee manuh po
sura' ësës tamoaan."

4

E Ieesu' To Vavaato Me Non A Köövo Va Samëria'

1-3 O Parësi' to pënton ee pan e
Ieesu' to pupui a nap peo, ka nap
peo poë varih tavus ee o vamomhë
pe'. Kee peo oah ee pa ma te' va-
momhë pe Jon. Ivëhkëk, e' to hikta
te' non pan e Ieesu' ivëh to pupui
non a napan, ahik, o vamomhë
koman pe' ivarih to pupui ne pa
napan pa ruen. Ke Ieesu' nat po'
en po Parësi' to pënton ee pa nap
peo rakah to tavus ee o vamomhë
pe'. Ivëh, ne' to këh suk a muhin
va Jiutia', pare' hah en pa muhin va
Galili'. 4 Ivëhkëk, a hanan ne' to suk
to koe ke non manih pa muhin va
Samëria'.

5 Manih pa koman a muhin va
Samëria' ne Ieesu' to nö, pare' vos
en manih pa vöön nee to poka' ne
Sikar. A vöön pamëh to te' vatët
non po oeh ne Jekop to he' voh e

sunai'eah Jeosëp. 6 A tah to matan
va non manih pa 12 kirök pa top-
nin potan ne Ieesu' to me nönö nö,
pare' pak ko iho' en pa sinten a
kove' ruen pamëh. Ka kove' ruen
pamëh e' a kove' ruen ne Jekop to
een voh.
7 E Ieesu' te' non nën, ka köövo va
Samëria' nö en ma' pa isu a ruen
manih pa kove' ruen pamëh. Ke
Ieesu' soe ke poan pan, "Eö' to ma-
noe, he' a neo' ah ta ruen kö' kaak."
8 A tah pamëh to tavus pa ö no ma
vamomhë pe' to nö vöön pa vavoen
taëën.
9 E köövo va Samëria' to soe ke
Ieesu' pan, "Eën to vatoksean a neo'
pa ö nën to hin a neo' a ruen to
kaak. Suk eën a to Jiu' ke eö' a köövo
va Samëria'." E köövo to soe suk
vamanih, a napan va Israël to hikta
vamomhë me ne sih a napan va
Samëria'.
10 Ke Ieesu' piun a soe pe köövo
va Samëria', pare' soe pan, "Eën nat
e nom po he' pe Sosoenën ëh? Eën
nat me e nom pa te' vëh to hinhin
ruen a nom oah to kaak, ha? Eën
se hin eah a ruen ke' he' en pën pa
ruen va po to'to' tamoaan."
11 Ke köövo soe ke Ieesu' pan,
"Eën se kon tane' ma' a ruen va
po to'to' tamoaan nih? A kove'
ruen vëh to parin a ruruvun, kën
hikta te' me nom ta tah nën se kan
tane' na a ruen manuh pa koman a
kove' ruen pamëh. 12 A tasun pën
apuh oahës e non pa te' tasun pe
sipuura Jekop? E Jekop to he' voh
en pemöm pa kove' ruen vëh. A
kove' ruen vëh nee to kakaak voh
ne me ro pus koa' pe', me ra ma tah
mamakën pee."
13 Ke Ieesu' piun a soe pe köövo
pamëh, pare' soe pan, "A napan
kurus to kakaak tane' ne sih manih
pa kove' ruen va'ih, ee se hahara'
avoe' e ne po manoe. 14 Ivëhkëk, ta
pah te' se keh kaak a ruen vëh nö'
se he' eah, e' to hikta onöt non a
hara' hah o manoe. Ka ruen vëh nö'
se he' eah, e' se tavus en a ruen to
vuvu non manih pa komaneah. Ka
ruen pamëh se puh tamoaan e non
manih pa komaneah, ko he' e non
pe' po to'to' tamoaan."
15 Ke köövo pamëh soe ke Ieesu'
pan, "Sunön, he' a neo' ah a ruen
pamëh, kö' kakaak no' ko hikta se
hara' hah no' o manoe, me eö' hikta
se nönö vatëh no' ma' pa isisu ruen
manih."
16 Ke Ieesu' soe ke köövo pamëh
pan, "Vos ah vöön parën vaoe ma' e
voe manot pën köm nö ma' manih
pom."
17 Ke köövo soe ke Ieesu' pan, "Eö'
to hikta te' me no' ta voe."
Ke Ieesu' soe ke poan pan, "A soe
pën a man, pö nën to soe ka neo'
pan eën to hikta te' me nom ta voe.
18 A soe pën to te' man e non, suk
ataeah, moaan voh nën to me voh
nom a tönim voe. Ka te' voe vëh nën
to te' me nom kuru, e' to hikta te'
non pan e' e voe vamaman pën."
19 Ke köövo soe pan, "Sunön, kuru
eö' to nat eo' pën a te' vanënën soe.
20 A kën sipunmöm to tötönun ne
sih pa tope vëh, ko vasunön ne e
Sosoenën. Ivëhkëk, eöm varih a
napan va Israël to sosoe nem sih
pan, a ö tötönun pea ivöh Jerusalëm
pa vasunön e Sosoenën."
21 Ke Ieesu' soe ke köövo pamëh
pan, "Köövo, vaman a neo' ah. E'
to te' non o pöh poen se tavus amot
ma' ne eöm hikta antoen nem a
tönun pa tope vëh, paröm vasunön
e Tamön. Eöm me to hikta an-
toen nem a nö manuh Jerusalëm
pa vasunön eah nën". 22 Ke eom
varih a napan va Samëria', eöm to
vasunön nem a te' ne eöm to hikta
nat vavih nem eah. Kemöm varih
a napan va Israël, emöm to nat
e nem peteh nemöm to vasunön
nem eah sih. Suk ataeah, emöm
a napan va Israël, emöm to onöt e
nem pa vamaaka ke ra napan a ö
ne Sosoenën se kon tane' hah raoe
manih pa taate' hat. 23 Ivëhkëk,
kuru no o poen to tavus vahik en.
Ka napan varih to kehkeh vasunön
ne e Tamön, ee se te' rakah me ne o

kikis pa Tuvuh Vasio', ko vasunön
ne poë, pare vavatet ne a soe pe'.
E Tamön to taum en pa pap te' to
te' va ne nën se vasunön ne poë.
24 E Sosoenën a Tuvuh, ko te' varih
to vasunön ne eah, ee se vasunön
rakah eah manih po kikis pa Tuvuh
Vasio', suk ataeah, e' e Sosoenën
vamaman."

25 Ke köövo soe en pan, "Eö' to nat
e no' pa te' vëh na to popoka' no eah
e Mesaëa', e' e Kristo, e' to nö voh
ma' ne Sosoenën to vanö ma' poan.
Ka te' pamëh se vavaasis a ra pa ma
moeh tah."

26 Ke Ieesu' piun a soe pe köövo
ko soe pan, "Eö' akuk kuru ivëh e
Kristo, a te' ne Sosoenën to vanö
voh ma' to vavaato me e no' pën"

27 A ma vamomhë pe' to tane'
hah ma' vöön, ko toksean rakah ee
pö nee to ep in e Ieesu' to vavaato
me non e köövo pamëh. Ivëhkëk,
ahikta paeh va pee to hi va in
e Ieesu' manih pan, "Eën iu nom
ataeah?", ke', "Eën vavaato suk me
nom e köövo vëh ataeah?"

28 Ivëh, ke köövo pamëh këh en
pa nöh isisu ruen pe' to pet non pa
kove' ruen, pare' vos en vöön ko
soe ke ra napan pan, 29 "Nö kurus
ma' öm paröm ep pa te' vëh to va-
vatët vahik rakah en peö' pa ma
tah nö' to nonok voh no' sih. E' pö'
e Kristo a te' vëh ne Sosoenën to soe
voh pan e' se vanö ma' poan, ha?"
30 Ka napan tënan vakomanih, pare
këh ee pa vöön pamëh ko nö ee pa
ep e Ieesu'.

31 Manih pa poen pamëh no a ma
vamomhë pe' to soe ke poë pan,
"Tövavaasis, ëën voh ah."

32 Ivëhkëk, e Ieesu' to piun rapoë,
pare' soe en, "Eö' to te' me e no' pa
taëën nö' se ëën, nöm to hikta nat
nem."

33 Ivëh, ka ma vamomhë pe' vai-
ihi koman e ne pan, "E' to te' pö'
non ta te' to te' ke vu ma' poan ta
ma taëën?"

34 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "A
taëën peö' ivëh pan, eö' se nok voh
a kiu pa Te' vëh to vanö voh a ma'
neo', ke' hik vavih voh. 35 Eöm ko-
man to sosoe nem sih pan, 'A taana'
sivö to me' avoe' e ne pa tavus
ma', ko poen oes a voa' tavus en.'
Eö' to soe vaman rakah keo' peöm
pan, kuru a voa' to vamatop ee pa
oes, ivëh, köm se iniinan vavih voh
manih pa koman a rak.* 36 A ma
te' varih to kiu ne pa oes a voa' ee
se kon ee po voen pee. Ko voen
pa ma te' poë varih, iva'ih, ee se
rëh o kokoman pa napan, kee kon
ee po to'to' tamoaan. Ivëh, ka te'
vëh to nep a voa' me a te' vëh to
oes, ee pon se vaeö rakah. 37 A soe
va'ih a man, 'A pah te' to nep a rak,
ka meh te' ivëh to oes.' 38 Eö' to
vanö a neöm pa oes a voa' varih po
tökiu vëh nöm to hikta kiu voh.† O
upöm te' to vamatop momoaan a
ma kupu pa napan, köm suk ma'
ko vamaaka a napan poë varih a
hanan va pa kon o to'to' tamoaan."

39 A nap peo va pa vöön va
Samëria' to tënan a soe pe köövo,
pare vaman rakah ee pa soe pe
Ieesu'. Suk e köövo to soe ke ra na-
pan a ö ne Ieesu' to vavatët vahik
en pe' pa ma taate' ne' to nonok
voh non. 40 O poen no a napan va
Samëria' to nö ma' manih pe Ieesu',
ee to hi poë pan, e' se te' va'peh me
voh raoe pa ma si' poen, ke Ieesu'
te' me en pee po pöök poen nën. 41 A
nap peo rakah to pënton a soe pe
Ieesu', pare vaman poë.

42 Ee to soe ke köövo pan, "Va-
momoaan nemöm to pënton a soe
pën, pamöm vaman em pe Ieesu'.

* **4:35:** E Ieesu' to ep a napan va Sikar to nö ma' pa ep poë. Ivëh, ne' to vatvus suk a soe vapipino' manih pa voa' to vamatop ee pa oes. A voa' to vamatop ee to vëknom non a ma kupu pa napan to vamatop ee pa vatet a soe pe Ieesu'. † **4:38:** A soe vëh to vamaaka ma' a ma te' vanënën soe vamoaan voh, me a ma vamomhë pe Ieesu'. A ma te' vanënën soe ivarih to nep voh a voa' manih po tökiu, ka ma vamomhë pe Ieesu', ee o te' to oes a voa' varih po tökiu.

Ivëhkëk, varu' vakomanih nemöm
to vaman suk emöm koman to
pënton em pe'. Pamöm nat em pe'
a te' se kon këh a napan va po oeh
vëh pa hat."

*E Ieesu' To Vato' Hah E Koa' Oete'
Pa Te' Kikiu Pa Te' Sunön*

43 O pöök poen to oah ee, ke Ieesu'
këh en pa muhin va Samëria', pare'
nö en manuh pa muhin va Galili'.
44 Manih pa koman a muhin va
Galili' ne Ieesu' to soe voh pan, "A
te' vanënën soe to nö, ka tavöön ko-
man pe' he' tonun ee pe', pare hikta
ta ne poë." 45 O poen ne' to tavus
hah manuh pa muhin va Galili', ka
napan va pa muhin pamëh vaeö
suntan rakah ee pe'. Ee to vaeö suk
ne poë pa ö nee to ep voh a ma tah
vatoksean ne' to nonok voh non
manuh Jerusalëm po poen apuh va
po Pasova'.

46 E Ieesu' to vos en manuh pa
vöön va Kena' a vöön pamëh to te'
non koman a muhin va Galili'. A
vöön pamëh ne' to rih voh a ruen
ke' tavus en o voaën, ka pah te'
susun pa te' sunön to te' non pa
vöön va Kapaneam ne sunai'eah
to hara' suntan a hiva'. 47 A te'
susun pamëh to pënton a soe to soe
non pan e Ieesu' to tane' ma' pa
muhin va Jiutia', pare' nönö non
ma' manih Galili'. E' to nö manuh
pe Ieesu', pare' soe ke poan pan, e'
se nö ma' Kapaneam ko vato' hah
e sunai'eah. Suk ataeah, a si' ö hat
ke' mët en.

48 Ke Ieesu' soe ke poan pan,
"Eöm varih se keh hikta ep in ta
tah vatoksean me to vëknöm, eöm
to hikta onöt nem a vaman."

49 Ka te' susun pa te' sunön soe
va in e Ieesu' manih pan, "Sunön,
vëvëhö' mah, a si' ö hat ke koa' peö'
mët en."

50 Ke Ieesu' soe ke poan pan,
"Hah na, e sumui'ah se to' hah en."

Ka te' susun pa te' sunön vaman
en pa soe pe Ieesu', pare' hah en
manuh pa vöön pe'. 51 A te' susun
pa te' sunön to te' avoe' e non
hanan ka ma pah te' kikiu pe' nö
ma', pare akeh poë manih hanan,
pare soe ke poë pan, "E koa' pën to
to' hah en."

52 Ka te' susun pa te' sunön hi
a ma te' kikiu pe' pan, "A potan
te' rakah non nih ke koa' peö' vih
hah?"

Kee piun ko soe pan, "Nopoen pa
1 kirök no a kamis pasun to hik këh
poan."

53 Ke tamaneah nat hah en pa
tëëm totoopin rakah pamëh ne
Ieesu' to soe ke poan pan, "E
sumui'ah se to' hah en." Ivëh, ka
te' susun pa te' sunön me ra napan
kurus varih to te' ne koman iuun,
ee kurus to vaman ee pe Ieesu'.
54 Iva'ih a vapöök tah vatoksean
ne' to nok manih pa ö ne' to këh
ma' a muhin va Jiutia', pare' te' non
manih pa muhin va Galili'.

5

*E Ieesu' To Vato' Hah A Pah Te'
Manih Pa Kove' Ruen Va Bëtsaëta'*

1 Vasuksuk ne Ieesu' to vato'
vahik en pe koa' pa te' susun
pa te' sunön, pare' nö en manuh
Jerusalëm. E' o poen apuh pa na-
pan va Israël ipamëh nee se nö pa
hin.

2 Manih pa koman a vöön va
Jerusalëm e' to te' non a kove' ruen
nee to poka' ne a Bëtsaëta' po to va
Hibru. A kove' ruen pamëh to te'
vatët non po hopa' nee to poka' ne
pan o Hopa' po Sipsip. A tönim këk
vös to eok tatavi ne a kove' ruen
pamëh. 3-4 Manih koman a ma këk
vös poë varih no a napan to hara'
ne a ma vu mët to koroh ne sih.
O te' poë varih no a ma moeere to

* **5:3-4:** O upöm te' nat va po Baëbel to koman ne pan a ma meh ö soe va pa ves vëh to soe va non manih pan, "Ee to anoeh ne a ruen pamëh se riu, no ankero' pe Sunön se kunah koman naman, pare riu ma' a ruen. Ka tëëm no a ruen to riu, ka te' teh to vovoh kunah momoaan koman naman, e' kuru a te' pamëh se to' hah. E' se te' ro me non po vu mët taeoh, e' se vih hah en."

mëtmët, me ro te' kekeho', me ro te'
o tëtënkun.*
5 A pah te' to koroh non koman a
këk vös pamëh, to hara' voh non a
mët po 38 kirismas. 6 Ke Ieesu' ep
in a te' pamëh to koroh non, pare'
nat en pe' to hara' moaan rakah
voh en pa mët pamëh. Ivëh, ke' hi
en pe' pan, "Eën iu vih hah nom,
ha?"
7 Ka te' vëh to hara' tamoaan non
sih a mët, piun poan pare' soe pan,
"A, Topoan, eö' to iu vih hah e no'.
Ivëhkëk, ahikta meh te' se va'aus a
neo' kö' nö manuh pa kove' ruen pa
ö no a ruen se riu. Eö' se kehkeh nö
no' ruen, ivëhkëk, o upöm to vovoh
këh ee peö', pare vu' momoaan ee
na pa kove' ruen ko to' hah ee."
8 Ke Ieesu' soe ke po' poan pan,
"Sun ah, parën kon o pan pën,
parën nö eom vöön." 9 Ka varu'
rakah vakomanih no a te' pamëh to
vih hah en, pare' sun, ko kon o pan
pe', ko nö en.

O poen pamëh, e' o Poen Apaapo.
10 Ivëh, ka nap susunön po Jiu' ep a
te' vëh to hara' vö'pë voh a mët to
vih hah en, pare soe ke poë pan, "O
Poen Apaapo pea a napan va Israël
ivëh kuru, e' to kök e non pa taate'
pea, pa ö nën to te'te' nö nom o pan
pën."
11 Ka te' vëh to to' hah soe ken pee
pan, "Ivëhkëk, a te' vëh to vato' a
neo' to ta' en peö' pan eö' se kon o
pan peö' parö' nö eo' vöön."
12 Ka napan hi hah ee pe' pan,
"Eteh rakah ipamëh to ta' a oah a
kon o pan pën ko nö vöön?" 13 Ka
te' pamëh to hikta piun raoe suk e
Ieesu' to këh en pa ö vëh ne' to te' vu
non, pare' nö en. Ivëh, ka te' vëh ne
Ieesu' to vato' hah poan to hikta nat
non peteh vëh to vato' hah poan,
suk ataeah a napan to parin a peo
to te' ne nën.
14 Po vasuksuk ne Ieesu' to taum
hah en pa te' pamëh koman a Iuun
Hinhin Apuh, pare' soe ke poan
pan, "Eën to to' hah voh eom, eën se
koe po' a nok vatëh hah a ma taate'
hat. Eën tome' taum amot ta te' hat
to apuh oah e non pa te' hat oah e
non pa te' hat va'ih."
15 Ka te' pamëh këh en pe Ieesu',
pare' nö ko taum en pa nap
susunön po Jiu', pare' soe ke raoe
pan, "A te' vëh to vato' hah voh a
neo', e' e Ieesu'."
16 Ivëh, ka nap susunön po Jiu'
taneo ee pa nok vavahat e Ieesu'
manih pa ma soe pee, suk e Ieesu'
to nonok e non pa ma taate' to kök
e ne pa taate' va po Poen Apaapo
pee. 17 Ivëhkëk, e Ieesu' to piun a
soe pee, pare' soe pan, "E Tamön
to hikta vavanot non sih e' to kikiu
va kov e non sih manih. Eö' me
to kikiu va kov e no' manih." 18 A
nap susunön po Jiu' to pënton a soe
va'ih, pare vaiu vëhva' rakah këh
ee pa ta hanan nee se ip vamët
koe e Ieesu'. Suk ataeah, e' to
hikta kök varoe a taate' va po Poen
Apaapo. Ahik. E' to soe pet en pan
e Sosoenën e' e tamaneah. Ka soe
va'ih to te' va non manih pan, a
tasun pe' to vatoe me e non pa te'
tasun pe Sosoenën.
19 Ke Ieesu' sunpip rakah ea pa
ma soe varih, pare' soe pan, "Eö' se
soe vaman rakah keo' peöm, eö' e
Koa' Te' Pe Sosoenën to hikta onöt
no' a nok ta kiu po kokoman koman
peö'. Ahik, eö' to nonok no' sih a
ma kiu ne eö' to ep no' ne Tamaneo'
to nonok non sih. A tah ne Taman
to nonok non, ne eö' e Koa' to ep
suk parö' nok suk. 20 E Tamön to
iu rakah non sih a neo' e Koa' pe',
pare' vataare en peö' pa ma tah ne
eö' se nonok no'. Ivëh, ke Tamön
vataare en peö' pa ma meh kiu to
te' apa'puh oah e ne pa ma te' kiu
varih ne eö' e Koa' to nonok no'. Ka
ma kiu poë varih nöm se ep paröm
toksean rakah em. 21 E Tamön to
kunkuin hah non sih a nap mët
pare' he' en pee po to'to'. Ka tah
pamëh to vatoe akuk va kov e non
manih peö' e Koa' to se he' en po
to'to' tamoaan manih po te' varih

ne eö' to iu no'. 22 E Tamön to hikta
onöt non a vaho' ta pah te' manih
po vahutët. Ahik, a ma kiu kurus
varih pa pëpënton vahutët, ne' to
he' vahik voh en peö' e Koa' pe'.
23 Ivëh, ka napan kurus rakah se kë
a ëhnaneo' e Koa' pamëh, vamanih
pa ö nee to kë va voh in a ëhnan e
Tamön. Etereh to hikta kë ne sih a
ëhnaneo' e Koa', ee to hikta kë me ne
a ëhnan e Tamön vëh to vanö voh a
ma' neo'.
24 Eö' to soe vaman rakah keo'
peöm, etereh to tënan a soe peö',
pare vaman e Sosoenën vëh to
vanö a ma' neo', kö' nö ma', ee
se kon ee po to'to' tamoaan. Ka
napan poë varih to hikta onöt ne
a te' manih po vahutët. Ee to këh
ee ma' pa mët pare kon ee po to'to'
tamoaan.
25 Eö' to soe vaman rakah keo'
peöm, kuru no o poen to tavus
vahik en, ka napan varih to te'
va ne manih pa nap mët, ee se
tënan ee pa soe peö' e Koa' pe
Sosoenën. Ko te' varih to tënan a
soe pamëh pare vatet, ee se kon ee
po to'to' tamoaan. 26 O to'to' ta-
moaan pamëh to tane' ma' manuh
pe Tamön, e Tamön koman to he'
en peö' e Koa' pa tasun pamëh, ke
eö' e Koa' pamëh to te' me e no' po
to'to' tamoaan. 27 E Koa' pamëh, eö'
e E Koa' Te' Pa Napan Kurus, ivëh,
ke Sosoenën he' en peö' pa tasun
marën a kiiki a napan manih po
vahutët. 28 Eöm se koe a koman
vörep in a soe va'ih nö' to sosoe ka
no' neöm. O poen se tavus ma' no
a napan kurus varih to pee ne po
vapeepe se tënan a to peö' e Koa',
29 pare këh tavus ee ma' pa ma
vapeepe. Ko te' varih to nonok ne
sih a ma taate' vih, ee se kon ee
po to'to' tamoaan. Ko te' varih to
nonok ne sih a ma taate' hat, ee
se sun ee po vahutët, pare nö ee
manuh po sura' ësës tamoaan."

E Ieesu' E Koa' Pe Sosoenën

30 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan "Eö' to hikta onöt
no' a nok ta pah tah po kokoman
koman peö' peheo'. Ahik, eö' to
vavatet no' a soe nö' to kon tane'
manuh pe Sosoenën, parö' kiiki no'
a ma taate' pa napan. Ka vaho' a
napan manih po vahutët, e' a to-
toopin. E Sosoenën to soe vaonöt
ka neo', kö' kiiki no a ma taate'
pa napan. Ivëh, ka taate' kiiki
peö' to totoopin e non manih po
iu pe Sosoenën. Suk ataeah, eö' to
hikta suksuk no' o iu koman peö'.
Ahik, eö' to suksuk ro no' o iu pe
Sosoenën vëh to vanö voh a ma'
neo' kö' nö ma'.
31 E' se keh te' non pan eö' varoe
to sosoe tavus no' a ma kiu me a
ma taate' nö' to nonok no', a na-
pan kurus to hikta onöt ne a va-
man a ma soe nö' to vavatvus no'.
32 Ivëhkëk, e' to te' non a meh te',
ivëh, e Sosoenën to vavatvus non
a soe va pa ma kiu me a ma taate'
peö'. Kö' nat e no' pa ma soe ne' to
vavatvus non, ee a ma soe a man
rakah.
33 O poen nöm to vanö a ma pah
te', kee nö ee manuh pe Jon, pan e'
se soe ke raoe ta soe to soe suk a
no neo' e Koa' pe Sosoenën, ka soe
pamëh, e' a soe man. 34 Ivëhkëk,
eö' to hikta koman no' ataeah no a
napan to koman suk va ne manih
peö'. Ivëh, kö' iu no' a ö nöm se ko-
man hah a soe ne Jon to sosoe suk
voh non a kiu me a taate' peö'. Eöm
se keh öt vakis nem a soe pamëh,
e Sosoenën se kon hah en peöm.
35 E Jon to te' vavoh non manih po
ram to tëtëkrea non, pare' he' non a
napan o maaka, ka si' poen kökööt
akuk rakah nöm to hara' o vaeö,
suk o maaka ne' to he' a neöm.
36 Oman e Jon to vavatvus non a
soe to soe suk a non neo', eö' eteh.
Ivëhkëk, e' to te' non a pah tah to vih
oah non a soe pe Jon to vataare non
eö' eteh. E' a kiu pamëh ne Tamön
to he' a neo', sö' nok, parö' vahik.
Ka ma kiu varih nö' to nonok no',
to vataare vavih rakah e ne pa na-
pan, pa ö ne Tamön to vanö voh
a ma' neo', kö' nö ma' manih po

oeh vëh. 37-38 E Tamön to vanö voh
a ma' neo', kö' nö ma' manih po
oeh. Ke e' koman ivëh to soe tavus
voh ka neo' manih pa napan. Ivëh,
no a soe pe Tamön to hikta te' suk
non manih pa ma kokoman peöm.
Eöm to hikta iu pënton nem a soe
pe Tamön pa ma tenëneöm, parröm
hikta iu ep nem a ma kiu nö' to
nonok no' pa ma matëëneöm. Suk
ataeah, eöm to hikta vaman nem a
soe me a kiu peö' a te' vëh ne Tamön
to vanö voh ma'.
39 Eöm koman kës nem pan, a
soe vëh to pet non manih po Puk
pe Sosoenën to onöt e non pa he'
a neöm o to'to' tamoaan? A ma
tamoaan nöm to ëhëh nem a soe
to kiun non po Puk pe Sosoenën,
parröm kiiki em pa ma soe to kiun
ne po komön o Puk pamëh. A ma
soe to kiun ne po Puk pamëh to te'
suk e ne peö'. 40 Ivëhkëk, eöm to rës
e nem pa nö ma' manih peö' pa kon
o to'to' tamoaan.
41 Eö' to sosoe no' a soe va'ih,
parö' hikta koman no' a ö no a
napan se kë ne a ëhnaneo'. 42 Ahik,
eö' to nat e no' peöm to hikta te'
me nem o iu pe Sosoenën. 43 Eö'
to tane' voh ma' manuh pe Tamön,
parö' vavatvus no' a soe manih
peöm, köm hikta kokon ro nem a
soe peö'. Ivëhkëk, ta pah te' se
keh nö ma' pa ëhnan komaneah,
eöm se tënan em pa soe pe', parröm
vaman em pe'. 44 A pap te' to te'
va ne manih peöm to hikta onöt
ne a vaman a neo'. Ahik rakah!
Suk ataeah, eöm to koman varoe
nem a kon o ëhnan apuh manih pa
topnineöm. Ivëh, nöm to hikta iu
kon suk nem o ëhnan apuh vëh ne
Sosoenën a paeh ro to he'he' non
sih.
45 Eöm se nat nem koman nem
pan, eö' ivëh se sun manih pa
matan e Tamön, parö' kiiki a ma
taate' peöm, parö' soe pan eöm o
hat. Ahik, a te' vëh se soe pan
eöm o te' hat ivëh e Mosës. Ke e' a
te' pamëh nöm to koman voh nem
pan e' se va'aus a neöm. 46 Eöm se
keh vaman rakah nem a ma soe pe
Mosës, a, eöm to vaman me e nem
pa te' soe peö'. Suk ataeah, e Mosës
ivëh to kiun suk voh a neo' manih
po Puk pe Sosoenën. 47 Ivëhkëk, eö'
to nat eo' peöm to hikta onöt rakah
nem a vaman a ma soe pe Mosës,
ke' ep va e non manih peöm to hikta
onöt me nem a vaman a ma te' soe
peö'.

6

E Ieesu' To Makën A 5,000 Te'
Matiu 14:13-21, me Mak 6:30-44, me Luk 9:10-17

1 E Ieesu' to vaato vahik me en pa
napan, pare' pahan en pa tonon va
Galili'. A tonon pamëh no a napan
to poka' ne sih a meh ëhnaneah pan,
a Taëberius. 2 A nap peo rakah to
vatet e Ieesu', suk ataeah, ee to ep
in a ma tah vatoksean ne' to nonok
non pa vavato' hah o te' varih to
hara' ne a ma vu mët. 3 E Ieesu' to
ëp en pa si' ö tope, ko iho' va'peh me
e non pa ma vamomhë pe' nën. 4 Ka
si' ö hat ka Taëën Apuh po Jiu' nee
to poka' ne o Pasova' tavus en.
5 Ke Ieesu' vatatarih vah ko non,
pare' ep in a nap peo rakah to nö
ma' manih pe', pare' hi en pe Filip
pan, "Ea se voen ma' ta ma taëën
nih, para makën a napan varih?"
6 E Ieesu' to sosoe va non manih,
suk e' to pupunö' non o vaman pe
Filip. Suk ataeah, e' koman to nat e
non pataeah ne' se he' a napan kee
ëën.
7 Ke Filip piun a hi pe Ieesu',
pare' soe ke poan pan, "Ea se
keh voen a taëën pa moni' to
antoen non o 200 voa' moni', a
taëën pamëh hikta se antoen non
a vamahun a napan varih. Suk
ataeah, a napan to parin a peo
vörep. Ee se kës kon ro ta ma si'
pah ö."
8 Ivëhkëk, a paeh a vamomhë ko-
man pe Ieesu', ivëh e Ëndru', e kea
pe Saëmon Pita' to soe ke Ieesu' pan,
9 "E' to te' non a pah koa' to te' non
manih to te' me non o tönim mu' me

a poa iian. Ivëhkëk, a napan to te'
ne manih to parin a peo. A ma si'
iian varih me ro tönim mu' varih se
po' va'aus vah va in a nap peo varih
nih?"
10 Ke Ieesu' soe ke ra ma va-
momhë pe' pan, "Soe ke ra napan,
kee iho'." A ö no a napan se iho'
to parin a kakaras vörep. Ka napan
to peo onöt ne a 5,000 te' oete' to
te' ne nën, ee to hikta ëh va'peh o
köövo me ro koa'. 11 Ke Ieesu' kon
a ma mu', pare' soe vavihvih ke na
e Sosoenën, ko he' a ma vamomhë
pe', kee ki vakëkëh ke pa napan to
iho' ne nën. E Ieesu' to nok pet va
en nën manih pa poa iian. A napan
kurus to ëën a ma mu' me ra ma
iian ko mahun rakah ee.
12 A napan to ëën ko mahun
vahik ee, ke Ieesu' soe ke ra ma
vamomhë pe' pan, "Unununöm a
ma ö taëën varih no a napan to ëën
këh, ee tome' hat akuk." 13 Ivëh, ka
ma vamomhë pe' unununee ma'
pa ma ö taëën no a napan to mahun
këh. Pare vapuh hah o havun kove
me ro pöök pa ma ö taëën no a
napan to mahun këh.
14 A napan to ep in a tah vatok-
sean ne Ieesu' to nok, pare taneo
ee pa soe pan, "O pöh man rakah, a
te' pö' kovëh, e' a te' vanënën soe ne
Sosoenën to soe voh pan, e' se vanö
ma' manih po oeh vëh."
15 E Ieesu' to nat en pa napan to
nok ee po kokoman va pa ö nee se
öt poë ko vate'te' poë, ke' tavus en
a te' Sunön pee. Ivëh, ke' këh en pa
ö ne' to te'te' non, pare' ëp en tope
pehen.

E Ieesu' To Tet A Tonon
Matiu 14:22-23, me Mak 6:45-52

16 Pa matanpoen po poen avoe'
pamëh no a ma vamomhë pe' to nö,
pare anoeh e ne ma' pe' manuh sin-
ten a tonon. 17 A muhin to poen en
e Ieesu' he me' avoe' e non pa tavus
ma' manih pa ma vamomhë pe'. O
vamomhë to peah ee po parö', pare
pahan ee pa tonon va Galili'. Ee
to kehkeh nö ne Kapaneam. 18 A
tonon to sup, suk a tuvuh to pah
ip suntan rakah en ma'. 19 Ee to
hoa' o parö', ko te' varo va e ne
ma' manuh pa tönim, ke', a tönim
me a paeh kiromita', pare ep na e
Ieesu' to tet ma' a tonon. Ee to ep
na poë to tet ma' a tonon, pare pah
naöp suntan rakah ee. 20 Ivëhkëk, e
Ieesu' to soe ken pee pan, "Koe öm
a naöp, eö' akuk kuru." 21 Kee pah
vaeö suntan po' ee pa ep poë manih
po parö'. Ka varu' vakomanih no
parö' to tavus en pa ö nee to nönö
ne.

A Napan To Vavaiu Ne e Ieesu'
Koman A Iuun Hinhin Sone'

22 A muhin to takah en po meoh
poen a napan he sun avoe' e ne
sinten tonon va Galili'. Ee to nat
e ne pan, nopoen no pöh parö' ro
to te' non nën. E Ieesu' to hikta
tok va'peh me ra ma vamomhë pe'
po parö' pamëh. A ma vamomhë
varoe to tok po parö', pare pahan
ee pa tonon. 23 Ivëhkëk, a ma parö'
to tane' ma' pa vöön va Taëberius to
koe vatët ke ma' manih pa ö muhin
vëh ne Ieesu' to makën voh a napan
pa taëën ne' to soe vavihvih ke voh
na e Sosoenën. 24 Ivëh, ka napan
ep vahik ee pe Ieesu' me ra ma
vamomhë pe' to hikta te' ne nën.
Ee to tok ee pa ma parö' poë varih,
pare vatet pahan ee pee manuh pa
pap tonon vöh, ko vos ee pa vöön
nee to poka' ne a Kapaneam, pan
ee se ep in e Ieesu' nën me ra ma
vamomhë pe'.

E Ieesu' To Te' Va Non Manih Pa
Taëën Va Pa Vöön Va Kin

25 A napan to taum poë manuh
pa pap tonon vöh, pare hi poë pan,
"Tövavaasis, eën nö vah va ma' nih,
parën tavus ma' manih?"
26 Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "Eö' to soe vaman rakah keo'
peöm, eöm to hikta vaiu a ma' neo',
suk a ma tah vatoksean varih nö' to
nok voh. Ahik, eöm to vaiu a ma'
neo', suk eöm to ëën voh a taëën nö'
to he' a neöm, köm ëën ko mahun.

27 Eöm se nat nem kikiu suk varoe
nem a taëën vëh se koa en, pare'
hikta onöt non a he' a neöm o to'to'
tamoaan. Ahik, eöm se kiu suk
varoe o vu taëën vëh se he' o to'to'
tamoaan manih pa napan. Ke' o
vu taëën pamëh ne eö' e Koa' Te'
Pa Napan Kurus se he' a neöm. Ke
Tamön vëh, e Sosoenën, to he' voh
en peö' pa tasun va pa nok va nën."
28 Ka napan hi po' ee pe Ieesu'
pan, "Ataeah po' to vih non na se
nok, para nok a kiu ne Sosoenën to
iu non?"
29 Ke Ieesu' piun, pare' soe pan,
"Iva'ih a kiu ne Sosoenën to iu non
a ö nöm se nok, eöm se vaman a
neo' a te' ne Sosoenën to vanö voh
ma'."
30 Kee hi hah ee pe Ieesu' pan,
"O vu vëknöm taeah nën se nok to
vataare a no möm, kemöm vaman
po' a ma tah nën to nonok nom?
31 A kën sipuura to ëën voh o mana'
manih pa moeh upin vamanih pa ö
no o Puk pe Sosoenën to soe va non,
'E' to he' voh a napan a taëën va
pa vöön va kin, kee ëën ee.' "
Sng 78:24
32 Ivëhkëk, e Ieesu' to soe ke raoe
pan, "Eö' to soe vaman rakah keo'
peöm, e' to hikta te' non pan e
Mosës ivëh to he' voh a napan pa
taëën va pa vöön va kin. Ahik, E
Tamön vöh pa vöön va kin to he'
voh a neöm a taëën pamëh. E' se
he'he' avoe' e non peöm pa taëën
man. 33 A taëën man pe Sosoenën
ivëh, a te' vëh to kunah tane' voh
ma' manuh pa vöön va kin, pare'
he' o to'to' pe' manih po oeh vëh."
34 Kee piun a soe pe Ieesu', pare
soe pan, "Topoan, taneo non kuru
nën se he'he' tamoaan va kov
e nom pemöm manih pa taëën
pamëh."
35 Ke Ieesu' piun raoe pare' soe
pan, "Eö' koman a taëën va po to'to'
tamoaan. Eteh se keh nö ma' peö',
ko vaman a non neo', pare' vavatet
rakah non a soe peö', e' se kon en
po to'to' tamoaan, pare' hikta se
hara' hah non o maë me o manoe.*
36 Eö' to soe moaan ke voh eo' peöm,
eöm to ep voh em peö' a taëën to
tane' ma' pa vöön va kin, ivëhkëk,
eöm to hikta iu vaman a nem neo'.
37 A napan kurus rakah varih ne
Tamön to he' vahik voh en pee peö',
kee nö ee ma' manih peö'. A te' to
nö ma' peö', eö' to hikta antoen no'
a veo eah. Ahik, eö' se öt eo' pe'.
38 Suk ataeah, eö' to tane' voh ma'
manuh pa vöön va kin, parö' hikta
onöt no' a suk o iu koman peö'. Eö'
to tane' voh ma' pa vöön va kin
marën a suk o iu pa te' vëh to vanö
voh a ma' neo' kö' nö ma'. 39 Ko iu
pa te' vëh to vanö a ma' neo', kö'
kunah tane' ma' pa vöön va kin to
te' va non manih, eö' to hikta se
varakah no' ta pah te' va pa napan
varih ne' to he' voh a neo'. Eö' se
kunkuin eo' pee po poen no oeh se
hik. Ee se sun kurus ee po vahutët
pe Sosoenën. 40 Ko iu pe Tamön to
te' va non manih, a napan varih
to ep voh ee peö' e Koa' pe', pare
vaman a soe peö', ee to kon ee po
to'to' tamoaan. Ko poen no oeh se
hik, eö' se kunkuin hah eo' pee, kee
to'to' hah ee."

41 O Jiu' to pënton e Ieesu' to
soe pan e' a taëën va pa vööv va
kin to kunah ma' manih po oeh,
pare heve ov ee pe' ko vaato me
ee pe'. 42 Pare soe ee pan, "A te'
va'ih e Ieesu' e koa' pe Jeosëp, ke
ea varih to nat vavih rakah e no
pe tamaneah pen sinaneah. Vah-
vapo'nih ke' soe pan e' to tane' ma'
pa vöön va kin?"
43 Ke Ieesu' piun a soe pee, pare' soe
pan, "Suk öm a soe peö', paröm koe
a vakihkiuh me a neo'. 44 E Tamön
a paeh ro to vanö voh a ma' neo' kö'
nö ma'. Ka hikta pah te' to onöt non

* **6:35:** E Ieesu' to he' a soe vapipino' vëh. Ka pusun in a soe vapipino' pamëh to te' va non manih. Eteh to vaman non e Ieesu', a apeneah to hikta se hara' hah non o maë me o manoe. A apeneah se vaeö tamoaan va kov e non manih pa ö ne' to vatös me non e Ieesu'.

a nö ma' manih peö' po kokoman
koman pe'. Ahik, e Tamön se he'
eah o kokoman, pare' me ma' eah
manih peö'. Ko poen no oeh se hik,
eö' se kunkuin tane' hah eo' pe' po
vapeepe, ke' kon en po to'to'. 45 A
soe to kiun non manih po Vavaasis
po Te' Vanënën Soe to te' va non
manih pan,

'E Sosoenën se vavaasis a napan
kurus', *Ais 54:13*
kee pënton a soe pe', pare nat in
poë, pare nö po' ma' manih peö'.
46 A hikta pah te' to ep voh non pe
Tamön, a te' varoe kovëh to te' me
voh non poan to nö voh en ma',
e' varoe kuru to nat non poan. A
te' pamëh ivëh, eö'. 47 Eö' to soe
vaman rakah keo' peöm, eteh to te'
me non o vaman, pare' vaman a no
neo', e' to kon en po to'to' tamoaan.
48 Eö' koman rakah a taëën va po
to'to' tamoaan. 49 A kën sipuineöm
to ëën voh o mana' manuh pa moeh
upin, ivëhkëk, ee to mëtmët voh ee.
50 Ivëh ka taëën vëh to kunah tane'
voh ma' pa vöön va kin, etereh to
ëën a taëën pamëh, ee to hikta an-
toen ne a mët. 51 Eö' a taëën va po
to'to' tamoaan to kunah tane' voh
ma' pa vöön va kin. Etereh to ëën
a taëën pamëh ee to hikta onöt ne a
mët, ee se kon ee po to'to' tamoaan.
Ka taëën pamëh e' a sionineo' nö'
se he' a napan kurus va po oeh
vëh, kee kon tane' o to'to' tamoaan
manih pe'."

52 Ko Jiu' pënton a soe va'ih, pare
taneo ee pa vaato vasuka' me e
Ieesu', pare to soe ee pan, "Vah-
vanih ka te' vëh se makën a ra pa
sionineah?"

53 Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "Eö' to soe vaman rakah keo'
peöm, eöm se keh hikta ëën a sion-
ineo' e Koa' Te Pa Napan Kurus,
me eöm se keh hikta kaak o era'
peö', eöm hikta onöt nem a kon o
to'to' vamaman. 54 O te' varih to
ëën a sionineo', pare kaak o era'
peö' ee to kon ee po to'to' tamoaan.
Ko poen no oeh vëh se hik, eö' se
kunkuin hah eo' pee, kee kon hah
ee pa ma to'to' pee. 55 A sionineo'
e' a taëën vamaman, ko era' peö' e'
o kaak vamaman. 56 Ko te' varih to
ëën a sionineo', ko kaak o era' peö',
ee to te' e ne manih peö', kö' te' e
no' manih pee. 57 E Tamön to'to'
tamoaan vëh e Sosoenën, to vanö
voh a ma' neo' kö' te' me no' o to'to'
tamoaan manih po kikis pe'. Ivëh,
keteh to ëën a sionineo', e' se kon en
po to'to' tamoaan manih po kikis
peö'. 58 Eö' to hikta te' va no' manih,
pa taëën vëh no a kën sipuineöm
to ënëën voh ne pa moeh upin. Ee
to ëën voh a taëën pamëh, ivëhkëk,
ee to mëtmët ee. Ke eö' va'ih, eö'
a taëën to kunah tane' ma' manuh
pa vöön va kin. Ketereh to ëën a
taëën pamëh ee se kon ee po to'to'
tamoaan."

59 Manih pa koman a vöön va
Kapaneam ne Ieesu' to te' non nën,
pare' vavaasis non a napan pa ma
soe poë varih pa koman a iuun hin-
hin sone' po Jiu'.

60 O vamomhë peo to pënton a
soe pe Ieesu' ka ma upöm soe va
ee manih pan, "O vavaasis va'ih to
parin a hiva'. Eteh to onöt non a
pënton a soe va'ih, ko nat vamaaka
a pusuneah, pare' vatet?"

61 Ivëhkëk, e Ieesu' to nat en pa
ma vamomhë pe' to vaiihi suk e ne
pa soe pe'. Ivëh ne' to soe suk ke
raoe pan, "O vavaasis vëh mirö' kës
e non pa ma vaman peöm? 62 E'
se po' te' vah va non nih pa ö nöm
se ep a neo' e Koa' Te' Pa Napan
Kurus se peah hah manuh pa vöön
ne' to tane' voh ma'? 63 A Tuvuh Va-
sio' ivëh to he'he' non sih a napan
o to'to' tamoaan. Ko sionin hikta
onöt non a he' o to'to' tamoaan
manih pa te'. Manih pa soe nö' to
vavaasis a no' neöm, a Tuvuh Vasio'
koman to vakikis non o vavaasis
peö'. 64 Ivëhkëk, a ma papaeh te' to
te' nö ne manih peöm, ee to hikta
vaman a ne neo'."

Manih po poen ne Ieesu' to taneo
en pa vavaasis a napan, e' to nat
voh en pe retereh ivarih to hikta
vaman ne poë, me a te' vëh se vikuh
in poan manih po te' varih to hat ov
e ne poë. 65 Ivëh, ne Ieesu' to soe
suk va i raoe manih pan "Iva'ih a
tah nö' to koman voh no', parö' soe
pan, 'Ahikta pah te' to antoen non a
nö ma' manih peö', pa ö ne Tamön
se keh hikta vanö ma' poan, ke' nö
ma' peö'.' "
66 E Ieesu' to sosoe va ko non
manih, ko upöm vamomhë peo pe'
nö vakëkëh këh ee pe', pare hikta
te' va'peh hah me ne poë. 67 E
Ieesu' to hi en pa havun me ra poa
vamomhë pe' pan, "Eöm me kuru
to kehkeh këh e nem peö' oh?"
68 Ke Saëmon Pita' piun a soe pe',
pare' soe pan, "Topoan, emöm se
keh këh a oah pamöm nö ko te'
va'peh me po' nem eteh? Emöm to
hikta iu këh a nom oah, suk ataeah,
a soe varoe ko pën ivëh to he' a
no möm o to'to' tamoaan. 69 Emöm
to vaman e nem pën, pamöm nat
e nem pën a Te' a Vivihan to tane'
voh ma' manuh pe Sosoenën."
70 Ke Ieesu' piun a havun me
ra poa vamomhë pe', pare' soe
ke raoe pan, "Eö' to kon voh eo'
peöm a havun me ra poa vamomhë
peö', vahvapo'nih ka paeh va peöm
tavus en a ora' hat?"
71 E Ieesu' to sosoe non a soe va'ih
suk e sunai' e Saëmon va Iskariot
vëh e Jiutas. E Jiutas e' a paeh
va pa havun me ra poa vamomhë
pe'. Amot ne' se vikuh en pe Ieesu'
manih pa koreera napan varih to
hat ov e ne poë, kee ip vamët ee pe'.

7

A Kën Kea Pe Ieesu' To Hikta Vaman Ne Poë

1 E Ieesu' to vaasis vahik en pa
napan pa soe va po to'to' tamoaan,
pare' vavatvi vah kov e non pa
muhin va Galili'. E' to hikta ko-
man non a nö manuh pa muhin va
Jiutia'. Suk ataeah, a ma pah te'
susunön po Jiu' to kehkeh ip vamët
ne poë.
2 A ma poen vivihan po Jiu' to
vatët ee.* 3 Ivëh, ka ma kea pe
Ieesu' soe ke poë pan, "Vahvanih
kën hikta këh a muhin va'ih parën
nö manuh pa muhin va Jiutia' ko
nok ta ma tah vatoksean nën, ka
ma vamomhë pën me ra napan ep?
4 Ta pah te' se keh iu non, pan a
napan se nat vavih poë, e' se nat
non nonok vakoaan non a ma kiu
pe'. Eën se keh iu nok rakah nom
a ma kiu poë varih, eën se sun
vateera' rakah manih pa matëëra
napan kurus." 5 A kën kea koman
pe' to hikta vaman ne poë, ivëh, nee
to soe suk vamanih.
6 Ke Ieesu' piun a ma soe pee
pare' soe ke ra poë pan, "O poen nö'
se nö manuh Jerusalëm to hikta öök
avoe' non ma'. Ivëhkëk, a ma poen
kurus peöm pa nö nën to tavus
vahik voh ee. 7 A napan va po oeh
vëh to hikta onöt ne a rës a neöm.
Ivëhkëk, ee to rës e ne peö', suk
eö' to sosoe tavus no' a ma taate'
hat nee to nonok ne sih. 8 Ivëh,
köm se nö ko tönun va'peh me a ma
upöm peöm manuh Jerusalëm pa
ma poen vivihan po Jiu'. Ivëhkëk, o
poen nö' se nö Jerusalëm pa vakum
me a napan pa ma poen vivihan
poë varih to hikta öök avoe' non
ma'." 9 E Ieesu' to soe vakomanih,
pare' te' e non manih pa muhin va
Galili'.

E Ieesu' To Sun Non Pa Matëëra Napan, Pare' Vavaasis Non Koman A Iuun Hinhin Apuh

10 O poen no a ma kën kea pe'
to nö vahik ee manuh Jerusalëm
pa ma poen vivihan poë varih, ke
Ieesu' me to nö en. Ivëhkëk, e' to
nö aven en pare' hikta iu non a ö
no a napan se inan poë. 11 Manih

* **7:2:** A ma poen vivihan poë varih no a napan va Jiutia' to nö, pare koroh ne pa ma tanu pee, pare kokoman hah ne a ö no a kën sipuiire to koroh voh ne pa ma tanu manuh pa moeh upin.

pa ma poen vivihan poë varih no a
nap susunön po Jiu' to vavaiu vah
kov e ne pe', ko vaiihi vah kov e ne
pan, "A te' vëh e Ieesu' te' non nih?"
12 Manih pa topniira nap peo poë
varih, ee to vavisvis ke ne pa ma
upöm pee, suk e Ieesu'. A ma upöm
pee to sosoe ne pan, "E' a te' no a
taate' pe' to parin a vih."
Ko upöm soe ee pan, "E' a te'
pikpiuk to pikpiuk non sih a na-
pan." 13 Ivëhkëk, a hikta paeh va pa
napan poë varih to sun pa matëëra
napan, pare' soe tavus o kokoman
pe' manih pa napan. Suk ataeah,
ee to nanaöp e ne po te' susunön po
Jiu'.
14 Po topnin rakah in a ma poen
vivihan po Jiu', ne Ieesu' to ho en
koman Iuun Hinhin Apuh, pare'
taneo en pa vavaasis a napan. 15 Ko
te' susunön po Jiu' pënton o vavaa-
sis pe', pare vatötöhkak rakah ee,
pare soe ee pan, "A te' vëh kon tane'
ma' o nat vëh nih, e' hikta nö voh pa
ta siku?"
16 Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "O vavaasis va'ih nö' to vavaa-
sis a no' neöm, e' to hikta te' non
pan o vavaasis koman peö'. Ahik,
o vavaasis va'ih nö' to vavaasis
no', e' o vavaasis pe Sosoenën a te'
vëh to vanö voh a ma' neo'. 17 Ta
pah te' se keh vavatet rakah non
a soe pe Sosoenën, e' se maaka
rakah va non manih pan, o vavaa-
sis nö' to vavaasis no', e' o vavaasis
pamëh to tane' rakah ma' manuh
pe Sosoenën, pare' hikta tane' ma'
manih peö'. 18 Ka te' vëh to vavaa-
sis non a napan po kokoman ko-
man pe', a, a te' pamëh to iu kë ko-
man hah non a ëhnaneah. Ivëhkëk,
a te' vëh to vavaasis non a napan,
pare' kë non a ëhnan a te' vëh to
vanö voh ma' poan, a, a te' pamëh
e' a te' no a taate' pe' to totoopin,
me e' a hikta pikpiuk. 19 Moaan
voh ne Mosës to he' voh en peöm po
Vavaasis pe', ivëhkëk, eöm to hikta
iu nem a vatet o Vavaasis pamëh.
Vahvapo'nih köm kehkeh ip vamët
e nem peö'?
20 Ka napan to te' vatët ne pe'
piun poë, pare soe pan,† "A ora'
hat to te' non pën, emöm to hikta
kehkeh ip vamët a nom oah."
21 Ke Ieesu' vavaato avoe' me e
non po te' susunön po Jiu', pare'
soe ke ra poë pan, "Eöm kurus
varih to ep voh em pa tah vatok-
sean nö' to nok voh manih pa kove'
ruen va Bëtsaëta', paröm töhkak ko
hara' vahat rakah em, suk eö' to
vato' a te' manih pa koman o Poen
Apaapo pea.‡ 22 E Mosës to he'
voh en peöm po vavaasis va pa pe
a ö kokoaan pa ma pus koa' oete'
peöm. E' to hikta te' non pan e
Mosës ivëh to he' voh o vavaasis
pamëh. Ahik, o vavaasis pamëh
to tane' voh en ma' manuh pa
kën sipun. Ivëhkëk, komön o Poen
Apaapo nöm to peepe e nem pa
ma ö kokoaan pa ma pus koa' oete'
peöm, ivëh, köm kök em po Vavaasis
pe Mosës.
23 Eöm to kehkeh vatet vavih
rakah nem sih o Vavaasis pe Mosës.
O Vavaasis pe Mosës to soe non
pan, eöm se pe em pa ma ö kokoaan
pa ma pus koa' oete' peöm. Ivëh, ko
poen va pa pe raoe se keh tavus ma'
po Poen Apaapo, eöm se nok em.
Eöm heheve suk po' nem ataeah pa
ö nö' se vato' hah ta pah te' po Poen
Apaapo pea? 24 Eöm se koe a kiiki
a ma moeh tah po matan varoe,
paröm kokoman vavih voh, ko kiiki
po' a ma moeh tah nö' to nonok no'
manih pa taate' totoopin."

A Napan To Kehkeh Nat Rakah Ne Pe Ieesu' Eteh

25 A napan to te' ne manih
Jerusalëm to pënton e Ieesu' to

† **7:20:** A napan to te' vatet ne pe Ieesu' to hikta nat ne po vaheheve pe Ieesu', me ra nap susunön po Jiu'. ‡ **7:21:** Ep hah na pe Jon 5:1-16, ko ëh o vahutët to soe non a ö ne Ieesu' to vato' e voe manih komön o Poen Apaapo, kee taneo ee pa nok vavahat e Ieesu' manih pa ma soe pee.

vavaato va non manih, pare vaiihi
e ne pan, “A te' ko vëh no o te'
susunön pea to kehkeh ip vamët
ne, ha? 26 Ep këk öm, e' to vavaato
rakah e non pa matëëra napan. Ka
hikta pah te' sunön to onöt non a
soe ta pah soe manih pe'. A nap
susunön pea to nat pö' e ne pe'
e Kristo? 27 Ivëhkëk, ea to nat e
no pa vöön pe', ko poen ne Kristo
vamaman se keh nö ma', ka hikta
pah te' to onöt non a nat in a vöön
pe'.”

28 E Ieesu' to vavaasis non a na-
pan koman a Iuun Hinhin Apuh,
pare' soe ke raoe pan, “Oman, eöm
to nat e nem peö', parröm koman
nem pan eöm to nat e nem pa vöön
nö' to tane' ma', ivëhkëk, eöm to
hikta nat nem. Eö' to hikta nö voh
ma' manih po kikis koman peö'.
Ahik, e Tamön vöh to vanö voh
a ma' neo' no a taate' pe' a man
rakah, neöm to hikta nat nem pe'.
29 Eö' to nat e no' pe', suk eö' to tane'
ma' manuh pe', ke e' koman ivëh to
vanö voh a ma' neo'.”

30 E Ieesu' to soe vakomanih ka
ma upöm te' to te' vatët ne pe',
kehkeh öt e ne pe', marën a vaho'
poë pa nohnoh. Ivëhkëk, a hikta
paeh va pee to onöt non a vaket
eah. Suk ataeah, o poen ne' se
taum a punis me e' se hara' o kamis
to me' e non pa tavus ma'. 31 Ko
te' varih to vaman voh e Ieesu' to
vavaasoe e ne, pare soe pan, “O
poen ne Kristo se nö ma' e' se kës
nok en ta ma tah vatoksean to apuh
oah e ne pa ma te' tah vatoksean no
a te' vëh to nonok non?”

A Nap Susunön Po Jiu' To Pupunö' Ne Pa Öt E Ieesu'

32 A ma meh Parësi' to tënan a
soe no a napan to vavisvis suk ne
a ma tah ne Ieesu' to nonok non.
Ivëh, ko te' susunön ësës he', me
ro Parësi' vanö ee ma' pa ma to
pirisman koman pee to ut ne sih pa
Iuun Hinhin Apuh, kee nö ee ma' to
öt e Ieesu'.

33 Ke Ieesu' soe ke ra napan pan,
“Eö' hikta se te' varë me a no' neöm
manih po oeh vëh. Suk ataeah, eö'
se nö hah eo' manuh pe Tamön.
E Tamön vëh to vanö voh a ma'
neo'. 34 Ke eöm se iu ep e nem peö',
ivëhkëk, eöm to hikta onöt nem a
taum a neo'. Parröm hikta onöt me
nem a vos pa vöön nö' se te' no'.”

35 Ka nap susunön po Jiu' vaiihi
koman e ne pan, “A te' vëh se nö
nih, ka hikta onöt no a taum eah?
E' se kës nö manuh pa ma vöön
apa'puh varuh Grik no o upöm pea
to te' ne, pare' vavaasis a napan
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu',
ha? 36 Ataeah ne' to koman non,
pare' soe suk vamanih pan, ‘Eöm se
iu ep e nem peö', ivëhkëk, eöm hikta
onöt nem a taum a neo' parröm
hikta onöt me nem a nö pa vöön nö'
se te' no'.’ ”

E Ieesu' To Sosoe Suk Non A Tuvuh Vasio'

37 O poen apuh vëh to vahik non
a ma poen vivihan po Jiu' to tavus
en, ke Ieesu' sun ko vavaoe suntan
rakah en, pare' soe pan, “Koe o te'
varih to hara' ne o manoe kee nö
ma' manih peö', kö' he' raoe a ruen
kee kaak. 38 O Puk Vapenpen pe
Sosoenën to soe ka rora pan,
‘Etereh to vaman ne a ma soe peö',
a ruen va po to'to' tamoaan se
nönö va kov e non ma'
manih pa ma kupu pee.’ ”
39 E Ieesu' to sosoe suk voh non
a Tuvuh Vasio', pare' soe pan, a
Tuvuh Vasio' to hikta nö avoe' voh
non ma', suk ataeah, e Ieesu' to
hikta mët avoe' non to kon o ëhnan
apuh. Ivëhkëk, amot no te' varih to
vaman ne e Ieesu', ee se kon ee pa
Tuvuh Vasio'.

A Napan To Taki Pare Nok O Pöök Kum Te'

40 A napan to tënan a ma soe pe
Ieesu', ka ma papaeh pee soe ee
pan, “A te' va'ih e' a te' vanënën soe
vamaman rakah.”

41 Ka ma meh pee soe ee pan,
“A te' va'ih e' e Kristo, a te' ne
Sosoenën to vanö voh ma'.”

Ivëhkëk, o upöm to sosoe avoe' e
ne pan, "Ahik, a te' vëh ne Sosoenën
se vanö ma' pa kon hah a na-
pan pe', e' to hikta antoen non a
koa' manih pa muhin va Galili',
42 suk ataeah, o Puk Vapenpen pe
Sosoenën to soe non pan,
'E Kristo se koa' manih po vute' pe
Devit.
E koa' pamëh se koa' manih pa
vöön pe Devit,
ka ëhnan a vöön vëh ne' se
tavus, ivëh Bëtrëhëm.' "
43 Ivëh, ka napan hikta vapöh koko-
man suk ta pah soe. A ma papaeh
pee to koman ne pan e Ieesu' e'
e Kristo, ko upöm sosoe ne pan,
"Ahik." 44 Ko upöm pee kehkeh öt e
ne pe Ieesu', ivëhkëk, a hikta paeh
pee to vaket manih pe'.
45 Ko pirisman varih to nö pa öt e
Ieesu', ee to hah akuk ee manih po
te' susunön ësës he', me ro Parësi'.
Kee hi ee pee pan, "Eöm hikta me
suk ma' e Ieesu' ataeah?"
46 Ko pirisman piun raoe, pare
soe pan, "A soe no a te' vëh e Ieesu'
to vavatvus non, no a hikta pah te'
na to pënton voh, to vavaasis va
non nën."
47 Ko Parësi' piun o pirisman,
pare hi raoe pan, "E' kës to va-
pikpiuk me en ma' peöm? 48 Eöm
to ep voh e nem pemöm o Parësi'
no a hikta paeh pemöm to vaman
voh eah. 49 Ivëhkëk, a napan varih
to vaman ne Ieesu' ee to hikta nat
ne o Vavaasis pe Mosës. Ivëh,
ne Sosoenën se vakmis amot suk
raoe."
50 E Nikodimus a te' vëh to nö
voh pa ep e Ieesu' pa popoen, ke
Nikodimus koman a te' to te' non
komön o kum te' pamëh, to to va-
suka' ke ro upöm pe', pare' soe pan,
51 "A taate' pea soe vaonöt kës e
non pea pa vaho' akuk ta pah te'
po vahutët pa ö na to hikta pënton
avoe' no a soe pe' para nat po' in
ataeah ne' to nok to hat non?"
52-53 Ko te' susunön po Jiu',
me ro Parësi' to pënton a soe pe
Nikodimus, pare hi poë pan, "Eën
me kës a to Galili', ha? Inan vavih
voh ah pa soe to kiun non po Puk
pe Sosoenën, parën nat vamanih
pan ahikta pah te' vanënën soe se
tavus manih pa muhin va Galili'."

8

E Köövo To Nok A Taate' Hat

1 A napan to këh ee pa Iuun Hin-
hin Apuh, pare vahah ee pa ma
vöön pee. Ivëhkëk, e Ieesu' to nö en
manuh pa Tope Öliv. 2 Pa pöstakah
ne Ieesu' to tane' hah ma' nën, pare'
hah en manuh pa Iuun Hinhin
Apuh. Ka napan nö ee ma' manih
pe', ko tönun töön poë, ke' iho', pare'
taneo en pa vavaasis raoe. 3 Ko te'
vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe
Mosës, me ro Parësi', me ee ma' pa
pah köövo nee to nat ne sih poë,
pan e' a köövo te'te'vaasi', pare va-
sun poë manih pa matëëra napan,
4 ko soe ke Ieesu' pan, "Tövavaasis,
e köövo vëh to te'te' me non sih a
meh voe, e voe pamëh hikta te' non
pan e voe koman pe', ahik. 5 Eën
koman va po' nom nih, o Vavaasis
pe Mosës to soe ka rora sih pan, ea
se tösvös ee po köövo to nonok ne a
ma taate' to matan va ne manih?"
6 Ee to nok a soe va'ih pan ee se
ep këh ta hanan nee se vaho' koe e
Ieesu' po vahutët. Ivëhkëk, e Ieesu'
to iho' vaseak, pare' kinkiun en po
oeh pa kumis koreneah.
7 Kee ihi avoe' e ne pe' pa ma
hi. Ivëh, ke Ieesu' takëp ta'ta'
ma', pare' soe ke raoe pan, "Etereh
varih peöm to te' nem manih kuru
to hikta nat ne pa nok a taate' hat,
ee se sun, ko vi na a vös vamo-
moaan manih pe köövo pamëh."
8 E Ieesu' to iho' vaseak hah, pare'
kinkiun hahah kov en po oeh pa
kumis koreneah. 9 Ko te' varih to
tënan ne a soe ne Ieesu' to sosoe
non, taneo ee pa nö veveahih. Ee
to taneo manih pa nap mamanot,
pare' öök non pa napan kurus.
Ee to vakëkëh tavus ee pe Ieesu'

me e köövo pamëh to sun non pa mataneah.
10 E Ieesu' to ta'kë ma', pare' hi e köövo pamëh pan, “A napan varih
to te' ko ne manih nö nih? Ahikta
paeh pee to te' non manih se vaho'
a oah po vahutët.”
11 Ke köövo pamëh soe ke Ieesu'
pan, “Topoan, ee to vanönö vahik
vur ee.”
Ivëh, ke Ieesu' soe ke po' en pe
köövo pamëh pan, “Eö' me to hikta
se vaho' a no' oah po vahutët. Eën
se nö na, parën nat nom nok amot
hah a taate' hat pamëh.”

O Maaka Va Po Oeh Ivëh E Ieesu'

12 Vasuksuk in a ö no te' vavaasis
to nat ne o Vavaasis pe Mosës, me
ro Parësi' to pupunö' ne e Ieesu'.
Ke Ieesu' vavaato avoe' me non pa
napan, pare' soe ke raoe pan, “Eö'
to te' va no' manih po ëman va po
oeh vëh, ka te' vëh to vavatet non
a taate' vih me a ma soe peö', e'
to hikta antoen non a te' manih pa
popoen, e' se kon en po ëman vëh se
he' poan o to'to' tamoaan.”
13 O Parësi' to tënan ee pa soe ne
Ieesu' to vavaasis non, pare soe ke
poë pan, “A ma tamoaan nën to
vavaato vavi' suk hah a nom sih
me a ma kiu nën to nonok nom, ke'
ivëh, a tah no a napan to hikta onöt
ne a vaman suk a oah.”
14 Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, “Oman, eö' to vavatvus no' sih
a soe to soe suk koman e non peö'.
Ivëhkëk, eö' to hikta pikpiuk a no
neöm pa ma soe poë varih, ahik,
a ma soe poë varih ee a ma soe
man. Suk ataeah, eö' to nat e no' pa
vöön nö' to tane' voh ma', parö' nat
me e no' pa vöön nö' to nönö hah
no'. Ivëhkëk, eöm to hikta nat nem
pa vöön peö', paröm hikta nat me
nem pa vöön poanheh nö' to nönö
hah no'. 15 Eöm to kiiki nem sih a
taate' pa te' pa taate' va po oeh vëh,
peö' to hikta kiiki no' a taate' pa ta
pah te'. 16 Ivëhkëk, eö' se keh nok a
taate' kiiki te', a taate' kiiki te' peö'
a man. Suk ataeah, e' to hikta te'
non pan eö' varoe to nonok no' a
taate' pamëh, ahik. E Tamön vëh to
vanö voh a ma' neo' to te' va'peh
me e non peö', kö' kiiki no' a taate'
pa te'. 17 O Vavaasis pe Mosës to
soe non pan, ta poa te' se keh soe
ta pah tah, pare vapöh kokoman a
soe pamëh, ea se vaman ee pataeah
nee to soe. 18 Ivëh, ke eö' koman
peheo' to vavatvus no' sih a soe
to soe suk koman e non peö', ke
Tamön vöh pa vöön va kin to vanö
voh a ma' neo' to vava'aus me e
non pa ma soe peö'.”
19 E Ieesu' to sosoe va non manih,
ko Parësi' hi hah ee pe' pan, “E
tamömah vëh nën to tooto suk nom
te' non nih?”
Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, “Eom to hikta nat rakah nem
peö' po' Tamön. Eöm se keh nat e
nem peö', a, eöm to nat me e nem
pe Tamön.”
20 E Ieesu' to sosoe non a soe va'ih
pa ö ne' to vavaasis non a napan
koman A Iuun Hinhin Apuh pa ö
ne' to sun vatët non pa ö no a napan
to vavaho' ne sih a ma he' pee.
Ivëhkëk, a hikta te' to öt poan, suk
ataeah o poen ne' se taum a punis
me o kamis to me' avoe' e non pa
tavus ma'.

E Ieesu' To Soe Pan A Napan To Hikta Onöt Ne A Nö Pa Vöön Ne' To Nö Non

21 E Ieesu' to soe hah ke raoe pan,
“Eö' se nö eo', köm hikta onöt nem
a ep hah a neo'. Eöm se mët va'peh
me em pa ma hat peöm. Eöm to
hikta antoen nem a nö pa vöön nö'
to nönö no'.”
22 Ivëh, ko te' susunön po Jiu' vai-
ihi e ne, pare soe pan, “A te' vëh se
kës ip vamët hah ea, pe' to sosoe va
non manih pan, ‘Eöm to hikta onöt
nem nö pa vöön nö' to nönö no’?”
23 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, “Eöm
varih, eöm a napan va vakunah,
peö' a te va pa vöön va kin, eöm
varih a napan va po oeh vëh, peö'
a te' to hikta te' no' pan eö' a te' va
po oeh vëh. 24 Ivëh, nö' to soe suk

voh ka neöm manih pan, eöm se
mët va'peh me em pa ma hat peöm.
Oman, eöm se keh hikta vaman a
non neo' pan, Eö' Kove Vëh, Eö'! Ka
ma hat peöm se te' e ne, köm mët
va'peh me em pee."
25 Ko te' susunön po Jiu' hi hah ee
pe' pan, "Soe ka möm ah, eën po'
eteh?"
Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "Po taneo nö' to soe voh keo'
peöm peö' eteh. 26 Eö' to te' me no' a
ma soe nö' se vaho' rakah manih pa
ma taate' peöm. Eö' se iniinan a ma
taate' peöm vamanih pa tökiiki te'.
Ivëhkëk, eö' se soe varoe ka neöm a
ma napan va po oeh vëh, pataeah
nö' to pënton manuh pa Te' vëh to
vanö voh a ma' neo'. Ka Te' pamëh,
e' a sosoe man."
27 O te' susunön po Jiu' to hikta
nat ne pe Ieesu' to sosoe vanat e
non pee pe Tamaneah, Sosoenën.
28 E' to soe ke raoe pan, "A poen
nöm se kë a neo' e Koa' Te' Pa Na-
pan Kurus manih po naon, eöm
se nat va po' em manih pan, Eö'
Kove Vëh, Eö'! Eöm me se nat va
e nem manih pan a ma tah kurus
nö' to nonok no', nö' to hikta nonok
no' pa tasun me o kokoman koman
peö'. Ahik, a ma tah kurus varih
nö' to nonok no' sih, e' a ma tah
ne Tamön vöh pa vöön va kin to
vataare voh a neo' kö' nonok no'.
29 E Tamön vöh pa vöön va kin
to vanö voh a ma' neo', pare' te'
va'peh tamoaan me e non peö'. Ka
ma tah nö' to nonok no' sih, ee a
ma tah to he' vaeö ne sih poë, ke'
hikta onöt non a anoe a neo' pa ta
pah poen." 30 E Ieesu' to sosoe va
ko non nën, ka nap peo vaman ee
pe'.

A Soe Man Se Nok A Napan Kee Tavus Këh A Taate' Hat

31 E Ieesu' to soe ke ra napan
va Israël varih to vaman poë pan,
"Eöm se keh vatet vavih rakah a soe
peö', paröm öt vakis o vaman me o
vavaasis peö', eöm se tavus rakah
em o vamomhë peö'. 32 Paröm nat
va nem manih pan a ma soe peö'
ee a ma man rakah, ka ma soe
man poë varih se me hah ee peöm
manih pa taate' te' vavih."
33 Ka napan varih to tënan ne
a soe pe Ieesu' piun poë, pare
soe pan, "Emöm to nat e nem
pemöm ö pus koa' pe Abraham, ka
hikta paeh pemöm to tavus voh a
te' kikiu akuk manih pa ta meh
te'. Vahvanih kën soe kamöm pan,
'Emöm se tavus vavih hah?' "
34 Ke Ieesu' piun a soe pee, pare'
soe pan, "Eö' to soe vaman rakah
ke voh eo' peöm, o te' varih to
nonok ne sih a ma taate' hat, ee o te'
to kiu akuk ne manih paan a taate'
hat. 35 O te' kikiu akuk to hikta
a onöt ne a te' manih pa iuun pa
kën tom taman varih to matop ne
raoe. Ahik, o koa' varoe to antoen
ne a te' tamoaan manih pa iuun
pee ra kën tom taman. 36 Ivëh, keö'
e Koa' pe Sosoenën se keh va'aus a
neöm, köm tavus këh ma' a taate'
hat, a, eöm se te' tamoaan nem
manih pa taate' te' vavih. 37 Eö'
to nat e no' peöm o pus koa' pe
Abraham. Ivëhkëk, eö' to nat e no'
peöm to kehkeh ip vamët e nem
peö'. Suk eöm to hikta iu tënan nem
a soe peö', paröm öt vakis. 38 Eö' to
sosoe ke no' peöm pa ma taneah ne
Tamön to soe voh ka neo'. Ivëhkëk,
eöm to nonok e nem pa ma taate'
nöm to kon tane' voh manih pe
tamëneöm."
39 O te' susunön po Jiu' to pënton
a soe pe Ieesu', pare soe ee pan, "E
tamamöm e Abraham."
Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "Eöm se keh te' vamaman
voh nem pan eöm a pus koa' pe
Abraham, eöm se nonok e nem
pa ma tah ne Abraham to nonok
voh non. 40 Eö' to sosoe ke no'
peöm pa ma soe man, nö' to tënan
manuh pe Sosoenën. Ivëhkëk, eöm
to pupunö' e nem pa ip vamët a
neo'. E Abraham to hikta nok voh
ta tah to matan va non manih pa
ma taate' nöm to nonok nem. Ahik.

41 A ma taate' varih nöm to nonok
nem, e' a ma taate' nonok voh pe
tamëneöm."
Ivëhkëk, o te' susunön po Jiu' to
soe ee pan, "Emöm to hikta te' va
nem manih po koa' varih to hikta
nat ne pe tamëëre. Emöm to te' ro
me nem a pah Tamamöm, ivëh e
Sosoenën."
42 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "E
Sosoenën se keh te' vamaman non
pan e' e Tamaneöm, köm onöt e
nem pa iu a neo'. Suk ataeah, eö'
to tane' voh ma' manuh pe', parö'
te' no' manih kuru. Eö' to hikta
nö voh ma' manih pa tasun me o
kikis koman peö'. Ahik, e Sosoenën
koman to vanö voh a ma' neo', kö'
nö ma' manih po oeh vëh.
43 Eöm to hikta iniinan vavih
pataeah nö' to sosoe no' sih, suk
eöm to hikta iu tënan nem o vavaa-
sis peö'. 44 Eöm o pus koa' vama-
man rakah pe susun po ora' hat.
Eöm to iu nok rakah nem a ma
taate' ne' to iu non. Moaan voh
po taneo ne' to hinën a napan pa
ip vamët raoe. Pare' te' non pa
vapikpiuk a soe man. Suk ataeah,
a soe man to hikta te' non manih
pe'. Ko poen ne' se nok o piuk,
ko piuk pamëh vateera' en pe', e' e
taman rakah in a taate' piuk. 45 Eö'
to sosoe vatëh ke no' sih peöm pa
taate' man, ivëhkëk, eöm to hikta
vaman nem a tah nö' to sosoe no'.
46 Eteh rakah va peöm to nat non a
hat nö' to nok voh? Eö' to vavaasis
a no' neöm sih pa soe man. Eöm
hikta vaman suk po' nem a soe
peö' ataeah? 47 A te' to kon a soe
pe Sosoenën, e' a te' pe Sosoenën.
Ivëhkëk, eöm varih o te' to hikta
tënan nem a soe ne Sosoenën to
sosoe non, eöm to hikta te' nem pan
eöm o pus koa' pe Sosoenën."

A Tasun Pe Ieesu' To Apuh Oah E Non Pa Tasun Pe Abraham

48 Ko te' susunön po Jiu' piun a
soe pe Ieesu', pare soe pan, "A tu-
vuh hat to te' non pën, suk eën a to
Samëria'. A soe kës pemöm a man,
ke' ataeah?"
49 Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "Ahikta ora' hat to te' non
manih peö', eö' to kë varoe ko no'
sih e Tamön. Ivëhkëk, eöm to hikta
iu kë nem sih a te' ëhnaneo'. 50 Eö'
to hikta kehkeh no' pan, ta te' se kë
ëhnaneo', ahik, e' to te' ro non a pah
tökiiki Te' ivëh e Sosoenën se kë a
ëhnaneo'. Köm inan, paröm nat po' a
soe peö' a man. 51 Eö' to soe vaman
rakah keo' peöm, etereh to vaman
ne o vavaasis peö' ee to hikta onöt
ne a mët."
52 Ko te' susunön po Jiu' piun poë,
pare soe pan, "Kuru emöm to nat
vavih em pën no a ora' hat to te'
non manih pën. O te' vanënën soe
ke Abraham to mëtmët vahik voh
ee. Ivëhkëk, eën to sosoe avoe' e
nom pan, 'Etereh to vaman ne o
vavaasis pën, ee hikta se mët ne.'
53 Eën koman kës nom pan a tasun
pën to apuh oah e non pa te' tasun
pe tamaara Abraham, me ro te'
vanënën soe varih to mët voh, eën
koman nom pan eën eteh?"
54 Ke Ieesu' piun a soe pee, pare'
soe pan, "Eö' se keh ta koman hah
a no', a, a taate' ta hah ö', se te'
e non a tah akuk. Ka Te' vëh to
kë non a ëhnaneo', e' e Tamaneo'.
Ivëhkëk, eöm to sosoe nem pan, 'E' e
Sosoenën peöm.' 55 Eöm to hikta nat
vavih rakah nem pe'. Eö' se keh soe
ka neöm pan eö' to hikta nat vavih
rakah no' eah, eö' se tavus rakah
eo' a te' pikpiuk vamanih peöm.
Ivëhkëk, eö' to nat vavih rakah e
no' pe' e Tamön, parö' tënan vavih
rakah e no' pa ma taneah ne' to
sosoe ka no neo'.
56 E sipuineöm Abraham to hara'
suntan rakah voh e non po vaeö pa
poen nö' to nö ma'. E' to ep vahik
voh en po poen pamëh nö' to nö
ma' ko kokoman pe' puh rakah e
non po vaeö."
57 Ko te' susunön po Jiu' soe pan,
"Eën to hikta ep avoe' voh nom pe
Abraham, suk ataeah, eën to hikta
manot onöt avoe' nom to 50 kiris-
mas."

58 Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "Eö' to soe vamaman rakah ke
voh eo' peöm, moaan voh ne sinan
e Abraham to me' avoe' voh e non
pa vahuh poan, eö' to te' momoaan
voh e no', parö' te' avoe' va e no'
manih kuru."
59 E Ieesu' to soe vakomanih, ka
napan kokon ee po vös to tösvös in
poë, ivëhkëk, e' to ro këh en pee, kee
hikta ep hah ne poë to këh tavus en
pa Iuun Hinhin Apuh.

9

E Ieesu' To Vato' Hah A Te' Keho'

1 E Ieesu' to nönö nö non, pare'
ep a pah te' keho' to te' non ne
sinaneah to vahuh voh poan a
keho'. 2 Ka ma vamomhë pe' hi poë
pan, "Tövavaasis, a hat peteh ivëh
to nok voh a te' vëh ke sinaneah
vahuh voh poan a keho'? A hat
pe', ke', a hat pe sinaneah pen
tamaneah?"
3 Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "E' to hikta te' non pan a hat
voh pa te' vëh pen sinaneah, ke
tamaneah, nee to nok voh ka te'
vëh tavus a te' keho'. Ahik, A te' vëh
to tavus keho' voh, pan a napan se
ep a kiu me o kikis pe Sosoenën se
tavus vateera' manih pe'. 4 Kuru no
a potan to te' avoe' e non ka se kikiu
avoe' e no pa ma kiu pe Sosoenën
vëh, a Te' to vanö voh a ma' neo'.
A muhin se poen ka hikta te' to
antoen non a nok hah ta kiu. 5 Kuru
nö' to te' no' manih po oeh vëh, eö'
to te' va e no' manih po ëman va po
oeh."
6 E Ieesu' to soe vahik vako-
manih, pare' teo en manih po oeh.
Ko vapuputo' en pa si' ö oeh, pare'
kon ko vaho' en pa ö puto' pamëh
manih pa matan a te' keho' pamëh.
7 Pare' soe ke poan pan, "Nö ah,
parën pupui a matömah manuh pa
kove' ruen va Siroam." A pusun
in a ö soe vëh Siroam to soe va
non manih pan, "Vanö eah. Ke'
nö." Ivëh, ka te' pamëh nö ko pupui
a mataneah pa kove' ruen pamëh.
Ka mataneah vih en, ke' ep vavih
en.
8 Ivëhkëk, a ma meh pe' me ro
upöm te' to inan poë a te' vëh to
hinhin tah voh non a napan, pare
soe pan, "E' kës ko vëh a te' vëh to
iho' voh non sinten hanan, pare'
hinhin tah non sih a ma napan,
ha?"
9 Ko upöm soe ma' pan, "A,
e' akuk kës kuru a te' pamëh."
Ivëhkëk, o upöm to soe ee pan,
"Ahik, a meh te' ivëh to matan ro
va non manih pe'."
Ka te' pamëh soe koman ken pa
napan poë varih pan, "Ahik, eö'
akuk kuru a te' pamëh."
10 Ka napan poë varih hi ee pe'
pan, "A matömah vih vahvanih?"
11 Ke' piun raoe, pare' soe pan,
"A te' vëh nee to popoka' ne poë
e Ieesu' to vapuputo' o oeh, pare'
vaho' manih pa mataneo'. Pare'
soe ka neo' pan, eö' se nö ko pupui a
mataneo' manuh pa kove' ruen va
Siroam. Ivëh, kö' nö ko pupui eo' pa
mataneo' nën, ka mataneo' vih en,
kö' ep vavih eo'."
12 Kee hi hah ee pe' pan, "Ka te'
pamëh te' po' non nih?"
Ke' piun raoe, pare' soe ke raoe
pan, "Eö' to hikta nat no' pe' me a ö
ne' to te' non."
13 Ka napan me ee ma' pa te' voh
vëh a keho' manih po Parësi'. 14 O
poen ne Ieesu' to nok vavih hah
voh a matan a te' pamëh, e' o Poen
Apaapo. 15 Ivëh, ko Parësi' hi ee
pa te' pamëh pan, "A matömah vih
vahvanih?"
Ka te' pamëh piun raoe, pare' soe
pan, "A te' pamëh to vaho' a ö puto'
manih pa mataneo'. Kö' pupui eah
pa kove' ruen va Siroam, ka varu'
vakomanih no a mataneo' to takap
en, kö' ep vavih eo'."
16 Ivëhkëk, a ma meh to Parësi' to
soe pan, "A te' vëh e Ieesu' to hikta
vavatet vavih non a taate' va po
Poen Apaapo pea."
Ivëhkëk, o upöm Parësi' to soe
pan, "A te' vatösoe va pa nok vatëh

a ma taate' hat to hikta onöt non a
nok a ma tah vatoksean varih." O
Parësi' to hikta vapöh kokoman me
ne o upöm pee.
17 Ko Parësi' hi hahah kov ee
pa te' pamëh pan, "Eën koman va
nom nih pa te' vëh to nok vavih pa
matömah?"
Ka te' pamëh piun raoe, pare' soe
pan, "Eö' to koman no' pan e' a te'
vanënën soe."
18 Oman! Moaan voh no a te'
pamëh to te' keho' voh e non.
Ivëhkëk kuru no a mataneah to
vih en. O te' susunön po Jiu' to
hikta vaman ne a soe pa te' pamëh,
pare vaoe ee na pe sinaneah pen
tamaneah, kee nö ee ma'. 19 A poa
manot to nö ee ma', ko te' susunön
po Jiu' hi ee pee pan, "E koa' ko
peöm ivëh ne eöm to sosoe nem pan
e' to tavus voh e koa' a keho', ha?
Vahvapo'nih no matan e koa' peöm
to vih hah?"
20 Ka poa manot piun raoe, pare
soe pan, "Emöm to nat rakah e
nem pe koa' va'ih, e'e koa' pemöm
to koa' voh en ma' a koa' keho'.
21 Ivëhkëk, emöm to hikta nat nem a
mataneah vih vahvanih, hi öm eah,
pe' to apuh onöt e non pa vaato ko-
man." 22 E tamaneah pen sinaneah
to soe vamanih, suk ee to nanaöp
e ne po te' susunön po Jiu'. O te'
poë varih to noh ee pa soe to soe
non pan, eteh se keh poka' e Ieesu'
e Kristo a te' ne Sosoenën to vanö
ma', ee se veo tavus këh ee pe' pa
iuun hinhin sone' pee. 23 E' akuk
kuru a ö no a poa manot to soe suk
vamanih pan, "Hi öm eah, pe' to
apuh onöt e non pa vaato koman."
24 Ivëh, ko te' susunön po Jiu'
vapöök vaoe ee na pa te' pamëh,
pare soe ke poë pan, "Eën se kë
rakah a ëhnan e Sosoenën pa ö nën
se nok a soe kikis pën, a man.
Emöm to nat vahik voh em pa te'
vëh nën to sosoe suk nom. E' a te'
va pa nok vatëh a ma taate' hat."
25 Ka te' vëh to koa' voh ma' a
keho' soe en pan, "Eö' to hikta nat
vavih no' pe', e' a te' nonok hat, ke'
ahik. A pah tah ro ko nö' to nat
no' ivëh, moaan voh eö' a keho', ka
kuru ne' to nok vavih hah en pa
mataneo' kö' ep vavih eo'."
26 Ko te' susunön po Jiu' hi hahah
kov ee pe' pan, "E' nok vah va ka
oah nih? Ka matömah vih hah?"
27 Ke' soe ke raoe pan, "Eö' to soe
vahik ke vur eo' peöm, eöm to hikta
pënton vavih pö' vu nem. Eöm
kehkeh nat vavih suk nem ataeah?
Eöm to kehkeh tavus me pö' nem o
vamomhë pe', ha?"
28 Ko te' susunön po Jiu'
vavovoeak poë, pare soe pan,
"Eën me po' pö' a meh vamomhë
pe', toh? Pemöm varih, emöm o
vamomhë pe Mosës. 29 Emöm to
nat e nem pe Sosoenën to vavaato
me voh non sih e Mosës. Ivëhkëk,
emöm to hikta nat rakah nem a te'
vëh to vavih hah a matömah, tane'
ma' nih."
30 Ka te' voh vëh a keho' piun
raoe, pare' soe pan, "Eöm to nok a
soe va'ih a vatoksean rakah, parom
soe pet em pan, eöm to hikta nat
nem a te' pamëh tane' ma' nih.
Pare' nok vavih a mataneo'. 31 Ea
kurus to nat e no pe Sosoenën to
hikta onöt non a pënton a soe pa te'
vëh to nonok vatëh non a ma taate'
hat. Ivëhkëk, e' se pënton varoe
a hin po te' varih to pënton ne a
soe pe', pare vavatet ne. 32 Moaan
voh, pare' öök non manih kuru,
na to hikta tënan voh no ta pah te'
ne sinaneah to vahuh voh poan a
keho' ka meh te' nok vavih hah a
mataneah, ke' ep vavih hah. 33 E
Sosoenën se keh hikta vanö voh
ma' a te' pamëh, ke' hikta onöt non
a nok ta pah tah."
34 Ko te' susunön po Jiu' piun a
soe pa te' voh vëh a keho', pare soe,
"E sinömah to vahuh voh oah, no a
hat to puh rakah non manih pën.
Eën kehkeh vavaasis a no möm öh?"
Ee to soe vahik vakomanih, pare
veo tavus këh ee pe' pa iuun hinhin
sone' pee. Ke' nö en.

A Te' To Hikta Vaman Non, E' To Te' Va Non Manih Pa Te' Keho'

35 E Ieesu' to pënton en pa ma soe
va pa ö no te' susunön po Jiu' to veo
ee pa te' voh vëh a keho'. Ke Ieesu'
taum poan, pare' soe ke poan pan,
"Eën vaman kës e nom pe Koa' Te'
pa Napan Kurus?"
36 Ka te' voh vëh a keho' pamëh
piun a soe pe Ieesu', pare' soe pan,
"Topoan, eteh e Koa' Te' Pa Napan
Kurus, nö' se vaman eah?"
37 Ke Ieesu' piun poan, pare' soe
pan, "Eën to ep voh eom pe', e' e
Koa' Te' Pa napan Kurus ivëh to
vavaato me a no moah."
38 Ka te' pamëh piun, pare' soe
pan, "Topoan, eö' to vaman e no'
pën." Ka varu' vakomanih ne' to
vatokon ko kë en pa ëhnan e Ieesu'.
39 Ke Ieesu' soe pan, "Eö' to nö
ma' manih po oeh vëh, to kiiki a
taate' pa ma napan, me eö' to nö
voh ma' pan, o te' kekeho' se opoep
hah. Ko te' varih to opoep voh ne
se tavus varu' o te' kekeho'."*
40 E' to te' non a ma pah te'
susunön po Jiu' to sun vatët ne to
pënton a ma soe varih ne Ieesu' to
sosoe non, pare hi poë pan, "Eën
ës to sosoe nom pan emöm me o
kekeho', ha?"
41 Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "Eöm se keh te' vavoh nem
manih po te' kekeho', eöm to hikta
onöt nem a teen ta hat. Ivëhkëk,
kuru eöm to sosoe nem pan, 'A ma
matanmöm to opoep e ne.'† Ivëh,
no a ma hat peöm se te' tamoaan
suk ne."

10

E Ieesu' A Te' To Matop Vavih Non O Sipsip

1 E Ieesu' to vavaato avoe' me
non pa napan, pare' soe ke raoe
pan, "Eö' to soe vamaman rakah
keo' peöm. A te' to hikta ho koe ke
ma' manih po hopa' oho koe ke po
sipsip, e' a te' kakaveo, me a te' vëh
to va'naöp a meh te' pare' kon akuk
a ma tah pe'. 2 Ivëhkëk, a te' vëh to
ho koe ke ma' manih po hopa' oho
koe ke po sipsip, e' a te' pamëh to
matop non sih o sipsip. 3 Ka te' vëh
to matop non sih po hopa', peret
ken pa te' pamëh ke' ho en ma'. Ko
sipsip tënan inan ee pa to pe', ke'
vaoe en pa ëhnëëro sipsip koman
pe', pare' me tavus en pee. 4 E' to
me tavus en po sipsip, pare' vovoh
nö ke non pee, kee suksuk nö e ne
pe', suk ataeah, ee to tënan inan e
ne pa to pe'. 5 Ivëhkëk, o sipsip to
hikta onöt ne a suk a meh te', ee
se rusin këh ee pe', suk ataeah, ee
to hikta tënan inan ne a to pa te'
pamëh."

6 E Ieesu' to soe vahik ken pa
napan pa soe vapipino' pamëh,
ivëhkëk, a napan to hikta nat ne pa
pusun in o vahutët pamëh. 7 Ivëh,
ke Ieesu' soe hahah kov en pan,
"Eö' to soe vamaman rakah keo'
peöm. Eö' koman e Ieesu' Kristo,
eö' to te' va e no' manih po hopa'
oho koe ke po sipsip. 8 Eö' to hikta
te' va no' manih pa napan varih to
vovoh voh ka ma' neo', ahik, ee to
te' va e ne manih po te' kakaveo
me ro te' varih to va'naöp o upöm
te', pare kon akuk a ma tah pee.
Ivëh, no sipsip man peö' varih a
napan, to hikta tënan inan suk ne
raoe. 9 Eö' koman to te' va e no'
manih po hopa', keteh to koe ke
ma' manih peö' e Sosoenën se hehe
en pe'. A te' pamëh, se keh koe
ke ma' manih peö', pare' oah koe
manih peö'. E' se taum en pa taëën,
pare' hikta antoen non a taum ta

* **9:39:** O poen ne Ieesu' to soe vamanih pan "o te' kekeho', ka pusun in a soe vapipino' va'ih to soe suk non o kokoman pa napan. E Ieesu' to peret o kokoman pa ma pah te' varih to nat ne sih poë, pan e' e Kristo. Ko upöm to koman vapiun ne pan ee to nat e ne po poen ne Kristo se nö ma'. Ivëh, ne Ieesu' to vanun suk a ma kokoman pee, kee tavus va ee manih po te' kekeho'. † **9:41:** A pusun in a soe va'ih, "Emöm to ep vavih e nem pa ma matanmöm", to soe va non manih pan, "A ma taate' pemöm to vihvih".

hat. 10 A te' kakaveo to hikta nö ma'
pa nok ta meh tah, ahik, e' to nö
ro ko ma' pa kaveo o sipsip, me ip
vamët, me a mirö' raoe. Ivëhkëk eö'
koman, eö' to nö voh ma' pa he' o
to'to' tamoaan peö' manih pee, ko
to'to' tamoaan pamëh puh rakah
non manih pee, kee te' vavih e ne.
11 Eö' koman rakah a te' a pah
mamatop sipsip vavih. Ka te' vëh to
matop vavih non sih o sipsip ivëh,
to he' o to'to' pe' marën a va'aus o
sipsip pe'. 12 Ka te' vëh to kiu moni'
varoe non e' to hikta koman tiroë'
non a matop vavih o sipsip. Suk
ataeah, e' to hikta vaneah non po
sipsip poë varih. Ko poen ne' to
ep o këh poa to nö ma', e' to rusin
këh en po sipsip, ko këh poa poë
varih ëën ee pee ko veo vavah ee po
upöm. 13 A te' kikiu se rusin en, suk
e' to kiu moni' varoe ko non. E' to
hikta iu matop vavih non o sipsip.
14-15 Eö' koman a te' to matop vavih
no' sih o sipsip. Eö' to nat vavih
rakah e no' po sipsip peö' vamanih
pa ö ne Tamön vöh kin to nat vavih
va ka non neo'. Ko sipsip peö' to
nat vavih e ne peö' vamanih pa ö
nö' to nat vavih va i no' sih e Tama-
neo' Sosoenën. Keö' koman se he' o
to'to' peö' marën a va'aus a napan,
ka napan ip vamët a neo', kö' mët
marën a va'aus o sipsip peö'. 16 Eö'
to vaneah no' o upöm sipsip, ko
sipsip poë varih to te' tavus këh e ne
pa panis sipsip peö', eö' to kehkeh
me ho no' ma' o sipsip poë varih
pa panis peö'. Kee sih tënan ne a
to peö' ke' te' non a pah te' ro to ut
non po sipsip poë varih pa koman a
pah panis. 17 E Tamön to iu suntan
rakah e non peö', suk ataeah, eö'
to nat e no', peö' se he' o to'to' peö'
pa mët, parö' kon hah eo' po to'to'
pamëh. 18 E Tamön to soe vakis voh
ka neo' a nok vamanih, ka hikta
pah te' to onöt non a kon këh a neo'
po to'to' peö'. Eö' koman to te' me
no' o kikis va pa he' o to'to' peö'
manih pa mët. Parö' te' me e no' po
kikis va pa kon hah o to'to' pamëh."
19 O te' susunön po Jiu' to pënton
a soe va'ih ne Ieesu' to nok ko taki
vakëh ee, pare hikta vapöh koko-
man hah ne. 20 Ko upöm te' peo
va po te' susunön po Jiu' soe ee
pan, "A ora' hat to te' non manih pa
te' vëh. A ora' pamëh to vapapön
non poan, ke' tooto pinpiun non.
Eöm pëpënton suk nem a soe pe'
ataeah?"
21 Ko upöm pee soe ee pan, "A
te' no a ora' hat se keh te' non pe'
ke' tooto pinpiun non, e' to hikta
antoen non a soe ta soe to matan
va non manih, a ora' hat onöt kës e
non pa kap hah a matan a te' keho',
ke' ep vavih hah?"

*O Te' Susunön Po Jiu' To He' To-
nun Ee Pe Ieesu'*

22 Manih pa ma poen tutuvuh no
a napan to tönun manih Jerusalëm,
pare vaeö ne o poen nee to peret
voh a Iuun Hinhin Apuh pee. 23 Ke
Ieesu' koe ke ma' pa vo nee to
popoka' ne a vo pe Solomon. A
vo pamëh to te' non koman a Iuun
Hinhin Apuh va Jerusalëm. 24 Ko te'
susunön po Jiu' nö ma', pare tönun
töön poë. Pare hi poë pan, "Soe
kamöm ah, o poen poanheh nën se
soe vamaaka kamöm, eën eteh, eën
se keh te' nom pan eën e Kristo?*
Soe vamaaka po' ka möm ah."
25 Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "Eö' to soe vamaaka ke voh
eo' peöm, ivëhkëk, eöm to hikta va-
man voh nem a soe peö'. A ma
tah vatoksean nö' to nonok voh
no' manih pa ëhnan e Tamön, to
vataare e ne peö' eteh. 26 Ivëhkëk,
eöm to hikta iu vaman nem, suk
ataeah, eöm to hikta te' nem pan
eöm o sipsip peö'. 27 O sipsip peö'
to tënan inan e ne pa to peö'. Kö'
nat e no' pee, kee suksuk vah e ne
sih peö'. 28 Eö' to he' voh eo' pee po
to'to' tamoaan peö', kee hikta onöt

* **10:24:** A pusun in a ëhnan "Kristo" to soe va non manih pan, "A te' ne Sosoenën to vate' ma',
ke' nö ma'".

ne a ro, ka hikta pah te' to onöt non
a he tane' raoe manih pa koreneo'.
29 E Tamön to he' voh en peö' po
sipsip. E' to apuh oah e non pa
ma moeh tah kurus, ka hikta pah
te' to onöt non a he tane' o sipsip
peö' manih pa koreneah. 30 Emöm
po' Tamön, to te' tamoaan e nem a
paeh a te'."
31 Ivëh, ko te' susunön po Jiu'
pënton a soe va'ih, pare kokon o
vös, ko kehkeh tösvös e ne pe Ieesu'.
32 Ivëh, ne Ieesu' to soe suk va i
raoe manih pan, "Eö' to nok voh a
ma kiu vihvih va pe Tamön, ka ma
kiu vihvih poë varih nöm to ep voh
em. A hat taeah po' nö' to nok köm
kehkeh ip vamët suk a nem neö'?"
33 Ivëhkëk, o te' susunön po Jiu'
to piun poë pare soe pan, "Emöm
to hikta iu ip vamët a nom oah suk
eën to nonok nom a ma kiu vihvih,
ahik, a tah nemöm to kehkeh ip
vamët suk a nom oah ivëh, eën to te'
me ennom po sionin, parën tooto
o'oah e nom pe Sosoenën pa ö nën
to sosoe nom pan eën to vatoe me e
nom pe'."
34 Ke Ieesu' piun raoe, pare'
soe pan, "O vavaasis peöm to te'
non koman o Puk Vapenpen ne
Sosoenën to sosoe non pan,
'Eöm o te' to te' me nem o sionin,
eöm kurus o sosoenën.' *Sng 82:6*
35 "Ka soe to kiun non manih po
Puk pe Sosoenën pamëh to soe non
pan, o te' varih to kon a soe pe
Sosoenën, 'Ee ro sosoenën.' "A soe
to kiun non manih po Puk pamëh,
e' a soe man, pare' hikta onöt non a
panih. 36 Vahvanih köm sosoe nem
pan eö' to toto o'oah no' e Sosoenën,
suk eö' to sosoe ka no' neöm sih
pan, 'Eö' e Koa' pe Sosoenën.' Keö'
a te' ne Sosoenën to vate' voh, pare'
vanö ma', kö' nö ma' manih po oeh
vëh."
37 "Eö' se keh hikta nonok no' a
ma kiu ne Tamön to nonok non, a,
eöm to hikta se vaman nem a ma
soe nö' to sosoe no' sih. 38 Eöm
se keh rës e nem pa vaman a soe
peö', koe öm ke' te' non, paröm
koe a vaman eah, ivëhkëk, eö' se
keh nok eo' pataeah ne Tamön to
nonok non, a, vaman varoe a ma
tah me a ma kiu nö' to nonok no'.
Suk ataeah, eö' to iu rakah no' pan
eöm se nat vavih, paröm kokoman
vavih vamanih pan, E Tamön to te'
non manih peö', kö' te' varu' e no'
pe', kemöm po' to te' tamoaan e
nem a paeh a te'."
39 Ko Jiu' kehkeh öt hah e ne pe
Ieesu', ivëhkëk, e' to ro aven këh en
pee, pare' nö en.
40 E Ieesu' to ro aven këh o Jiu',
pare' pahan en pap ruen vöh pa
ruen nee to popoka' ne a Jödën. E'
to nö, pare' tavus en pa ö vëh ne Jon
Tövapupui to taneo voh pa pupui a
napan, pare' te' e non nën.
41 Ka nap peo rakah nö ee ma'
manih pe', pare vavaasoe koman
e ne pan, "E Jon to hikta nok voh
ta tah vatoksean, ivëhkëk, a ma tah
ne' to sosoe suk voh non pa te' va'ih
e Ieesu' to tavus vaman ee." 42 E
Ieesu' to te' non manih pa ö pamëh
ka nap peo rakah vaman ee pa soe
pe', me a ma tah ne' to nonok non.
Ivëh, kee nat ee pan, e Ieesu', e' e
Kristo.

11

A Mët Pe Lasarus Se Vataare O Kikis Pe Ieesu'

1 A te' nee to popoka' ne e
Lasarus to hara' vahat rakah e
non pa kamis. Pare' te' non pa
vöön nee to popoka' ne Bëtani'. A
vöön pamëh ne Maria' pen kea pe'
Marta' to te' ne sih. 2 E köövo vëh e
Maria', e' to ko' voh a mon e Ieesu'
po kompo', pare' varak o kompo'
pamëh pa uvineah, e vameneah
Lasarus to hara' non a kamis. 3 Ke
Maria' pen Marta' ta' ee pa pah
te' ke' te' en pa soe pee manuh
pe Ieesu', pare' soe ke poë pan,
"Topoan, a te' nën to iu vörep nom
sih to hara' non a kamis."

4 E Ieesu' to pënton a soe va'ih,
pare' soe pan, "A kamis ne Lasarus
to hara' non to hikta te' non pan
a kamis ne' se mët oah. Ahik,
a kamis ne' to hara' non e' a
kamis to se vataare a napan o
kikis pe Sosoenën me a napan se
kë a ëhnaneah, ka manih pa hanan
pamëh ne Koa' pe Sosoenën se kon
suk po ëhnan apuh manih pa na-
pan." 5 E Ieesu' to iu vörep rakah
non sih a poa tom kea e Marta' pen
Maria' ke vameere Lasarus. 6 E
Ieesu' to nat en pa soe, pare' hikta
nö vëvëhö' manuh pa ep e Lasarus.
E Ieesu' to te' en po meoh pöök
poen manih pa ö ne' to te' non. 7 O
pöök poen poë varih to oah ee ke
Ieesu' ta' en pa ma vamomhë pe',
pare' soe pan, "Nös öm ka nö ee
manuh pa muhin va Jiutia' manuh
pa vöön pe Lasarus."

8 Ka ma vamomhë pe' soe ke
poë pan, "Topoan, varu' no Jiu' to
kehkeh ip vamët a nom oah po vös
nën. Ka kuru nën to kehkeh hah e
nom nën, ha?"

9 Ke Ieesu' piun rapoë, pare' soe
pan, "A havun me ra poa aoa' to te
non pa paeh a potan, ha? Ta pah te'
se keh nönö vah non pa potan, e' to
hikta onöt non a ku', suk ataeah, e'
to ep vavih e non po maaka va po
oeh vëh. 10 Ivëhkëk, a te' pamëh se
keh pönpön vah non pa popoen, e'
se ku' en. Suk ataeah, e' to hikta te'
non to maaka se va'aus poan ke' ep
vavih non."

11 E Ieesu' to nok a soe vapipino'
va'ih, pare' soe pan, "E vamomhë
pea Lasarus to koroh varo rakah
en. Varu' vakomanih na se nö, kö'
kunkuin hah eo' pe', ke' sun hah
en."

12 Ko vamomhë soe ke poë pan,
"Ivëhkëk, Topoan, e' se keh koroh
varoe non, a kamis se hik këh en
pe', ke' hara' vavih hah en." 13 O
vamomhë pe Ieesu' to hikta nat ne
pe Ieesu' to sosoe ke non pee pan,
e Lasarus to mët vahik en. Ee to
koman ne pan e Ieesu' to sosoe ke
non raoe pan e Lasarus to koroh
akuk e non.

14 Ivëh, ke Ieesu' soe vamaaka ke
po' en pee pan, "E Lasarus to mët
vahik en. 15 Eö' to ep a no' neöm,
parö' te' vaeö no'. Suk eö' to hikta
te' va'peh me voh no' eah manih pa
poen ne' to hara' non a kamis. Ivëh,
ko poen nö' se kunkuin tane' hah
eah pa mët, köm ep, parröm vaman
po' em peö'. Aeoh, nös öm ka nö ee
pa ep eah."

16 E Ieesu' to sosoe va ko non
manih, ke Tömas vëh a meh
ëhnaneah e Didimus, soe ke ro upöm
vamomhë pe' pan, "Aeoh, ka nö
va'peh me e Ieesu' ka napan sih ip
vamët a ra, ka mët va'peh me eah."

E Ieesu' To Te' Non Manih Pa Vöön Va Bëtani'

17 E Ieesu' me ra ma vamomhë
pe' to nö, pare öök vatët ee manih
pa vöön va Bëtani', ke Ieesu' nat en
pe Lasarus to mët en ko vataana'
poen pe' ivëh ne' to pet manih
koman a top vös. 18 A hanan to
tane' non pa vöön va Bëtani', ko
vos non Jerusalëm, to onöt non a
kukön kiromita'. 19 O Jiu' peo to
nö ma' pa ep pe Marta' pen kea pe'
Maria', to te' vamö koman ne raoe,
suk e vameere Lasarus to mët. 20 E
Marta' to pënton en pa soe to soe
non pan, e Ieesu' to nö en ma'. E' to
sun, pare' tavus këh en pe Maria' to
te' non koman iuun me ra napan,
pare' nö en pa ep pe Ieesu'.

21 E Marta' to nö ko ep en pe
Ieesu', pare' soe, "Topoan, eën se
keh te' voh nom manih, e vameneo'
Lasarus to hikta se mët non, suk
eën to te' me nom o kikis va pa
vato' hah o te' varih to hara' ne a
ma kamis. 22 Ivëhkëk, kuru nö' to
nat e no' pe Sosoenën se he' en pën
pataeah nën to iu nom, parën hin
eah."

23 Ke Ieesu' piun a soe pe
Marta' pare' soe pan, "Marta', e
vameomah Lasarus se sun tane'
hah en pa mët, pare' kon hah en po
to'to'."

24 Ke Marta' piun a soe pe Ieesu',
pare' soe pan, "Eö' to nat e no' pe' se
to' hah en po poen no a ma napan
kurus se sun tane' hah pa mët me
manih po poen no oeh vëh se hik."
25 Ke Ieesu' soe ke poan pan, "Eö'
a hanan va pa sun hah pa nap mët,
me eö' o to'to' tamoaan. A napan
varih to vaman a no neo', pare
mët. Ee se kon ee po to'to' tamoaan.
26 Ka napan varih to te' to'to' ne,
pare vaman ne a ma soe peö', ee
me hikta se mët ne. Suk ataeah,
ee se kon me ee po to'to' tamoaan.
Marta', eën vaman e nom pa soe
va'ih, ke' ahik?"
27 Ke Marta' soe pan, "A, Topoan,
eö' to vaman e no' pa soe pën,
pe' eën e Kristo me eën e Koa' pe
Sosoenën. Eën a te' ne Sosoenën to
soe voh pan e' se vanö ma', ke' nö
ma' manih po oeh marën a kon hah
a napan pe'."
28 E Marta' to soe vahik va ko
manih pe Ieesu', pare' nö hah en
iuun, pare' soe aven ke kea pe'
Maria' pan, "E Tövavaasis to nö en
ma', pare' te' e non manih, e' to iu
non pan eën se nö ko ep in eah."
29 E Maria' to pënton vakomanih,
pare' sun ko vëvëhö' rakah en pa ep
e Ieesu'. 30 E Ieesu' to me' avoe' e
non pa vos manuh vöön. E' to te'
avoe' e non manih pa ö ne Marta' to
ep vu non ma' poan. 31 O Jiu' varih
to te' va'peh me ne e Maria' koman
iuun to vatö ne o kokoman pe', ee
to ep in e Maria' to sun, pare' vëhö'
tavus këh en pee, pare vatet ee pe'.
Suk ataeah, ee to koman ne pan
e Maria' to nö non pa ook manuh
po vapeepe. 32 Ivëhkëk, e Maria' to
nö ko tavus en pa ö ne Ieesu' to te'
non. Maria' to ep e Ieesu' ko vu'
rakah en manih pa moneah, pare'
soe ke poan pan, "Topoan, eën se
keh te' voh nom manih, e vameneo'
Lasarus hikta se mët non."
33 E Ieesu' to ep in e Maria' to
okook non me ra napan varih to
nö va'peh me ma' poë to okook me
ne, pare' hara' vapunis rakah en
manih po kupu pe'. 34 Pare' hi en
pee pan, "Eöm vaho' ma' a sion-
ineah nih?"
Ka napan soe ee pan, "Sunön,
ma' ah parën ep." 35 Ke Ieesu'
vauhunun matan en.
36 Ivëh, ko Jiu' varih to te' ne po
mët ep e Ieesu' to okook non, pare
soe ee pan, "Ep öm, e' to iu suntan
rakah e non pa te' vëh."
37 Ivëhkëk o upöm to soe ee pan,
"Moaan voh ne' to nok vavavih
hah a te' keho', ke' ep vavih hah
en, vahvapo'nih ke' hikta va'aus e
Lasarus, ke' nat non mët?"

E Ieesu' To Vato' Hah E Lasarus

38 E Ieesu' to hara' vapunis rakah
en. Pare' nö en manuh pa top vös.
A top vös pamëh to te' non no a meh
vös apuh to pet non nee se te' hop a
te' mët koman a top vös, pare vaho'
pip hah a matan a top vös pamëh.
39 Ke Ieesu' soe ke ra napan pan,
"Vahuk öm a vös manem."
Ivëhkëk, e Marta' e vamen e
Lasarus to soe ke Ieesu' pan,
"Sunön, kuru e' o vataana' poen ne
Lasarus to pet manih koman a top
vös. E' to avuh hat en."
40 Ivëhkëk, e Ieesu' to piun poan,
pare' soe ke poan pan, "Eö' to soe
moaan ke voh eo' pën, eën se keh
vaman a nom neo'. Eën to onöt e
nom pa ep po kikis pe Sosoenën."
41 Ivëh, ka napan vahuk ke ee pa
vös apuh vëh to sunpip non o hopa'
oho koe vëh pa top vös vëh ne
Lasarus to pet non. Ke Ieesu' ta
peah na kin, pare' soe pan, "Tamön,
eö' to soe vavihvih nös oah, suk
eën to tënan vahik eom pa hin peö'.
42 Ke eö' koman to nat e no', a ma
tamoaan nën to tëtënan nom sih
a ma soe peö'. Ivëhkëk, kuru ne
eö' to soe vatvus rakah eö' pa tah
va'ih, pan a napan varih to kum
ne manih, se pënton, pare ep, ko
vaman a ö nën to vanö a ma' neo',
kö' nö ma' manih po oeh vëh."
43 E Ieesu' to soe vahik vako-
manih, pare' vaoe vakis rakah

en na pan, “Lasarus, tavus mah.”
44 Ke Lasarus tavus këh en ma' pa
top vös. A poa koreneah me ra
poa moneah me a mataneah to
pöm avoe' e ne po rara. Ka varu'
vakomanih ne Ieesu' to soe ke ra
napan pan, “Pure' këh öm eah po
rara vëh to pöm non poan, ke' nö
en.”

A Nap Susunön To Vaonöt A Soe Va Pa Ip Vamët E Ieesu'

Matiu 26:1-5, Mak 14:1-2, me Luk 22:1-2

45 A nap peo varih to nö ma'
po mët, pare tamak va'peh me e
Maria' to ep a tah ne Ieesu' to nok
manih pe Lasarus, pare vaman ee
pe Ieesu', e' e Kristo. 46 Ivëhkëk,
o upöm to ep a tah ne Ieesu' to
nok manih pe Lasarus, pare nö ee
manuh po Parësi', ko uhio' ke pee
pa ma taeah ne' to nok ee he ep
ne. 47 Ivëh, ko te' sunön ësës he',
me ro Parësi' vaoe ee po Kum Te'
Susunön po Jiu', kee nö ma', kee
iho' ko vahutët suk ee pa ö nee se
nok vah va in e Ieesu', pare soe pan,
“Ea se nok va in a te' vëh nih to
nonok vatëh non o tah vatoksean o
pöh peo? 48 Ea se keh ep akuk no
eah, ke' nonok avoe' nö e non pa
taate' va'ih. A napan kurus va pea
se vaman poë ko vatet poë, ka nap
vavapus va Room nö ma', ko mirö'
ee pa Iuun Hinhin Apuh pea me ra
napan pea.”

49 Ivëhkëk, e' to te' non a pah te' to
te' non po komön o kum pamëh, a
ëhnaneah e Kaëfas. Manih po kiris-
mas pamëh ne Kaëfas to te' non a
Te' Susun po Te' Ësës He'. E Kaëfas
to soe ke raoe pan, “Eöm kurus
varih po kum vëh, eöm to hikta te'
me nem to kokoman. 50 Eöm to
hikta nat kës ko nem pa taate' to
va'aus a rora to soe va non manih
pan, e' to vih non pa pah te' se kon
a tasun pa napan pea varih Israël,
pare' mët. Pe' to hikta vih non pa
napan pea se ro kurus manih pa
koreera nap vëvënsun va Room.”

51 E Kaëfas to soe a soe va'ih, e'
hikta koman hah a non. Manih
po kirismas pamëh ne' to te' non
e' a Te' Susun po Te' Ësës He'. E'
to vanënën a soe to soe non pan, e
Ieesu' se mët, pare' va'aus a napan
va Israël. 52 A mët pe Ieesu' to
hikta se va'aus varoe non a napan
va Israël. Ahik, a mët pe' e' a mët
marën a unununan a napan kurus,
kee tönun, pare tavus ee o pöh kum
te'.

53 Taneo non po poen pamëh no
a nap susunön po Jiu' to nok ee po
kokoman va pa ip vamët e Ieesu'.
54 Ivëh, ne Ieesu' to hikta nönö va-
teera' suk vah non topniira napan
va Jiu'. E' to këh en pa vöön nee
to te' ne. E' to nö, pare' te' non pa
vöön nee to popoka' ne Efraëm. A
vöön pamëh to te' vatët non manih
pa moeh upin, pare' te' va'peh me
non o vamomhë pe' nën.

55 E' to öök vatët en po poen va pa
taëën apuh po Jiu' nee to popoka'
ne o Pasova'. Ka nap peo va Israël
to nö ee Jerusalëm pa nok a ma
taneah nee se ës ke na e Sosoenën.
Ka ma tah poë varih ës, kee tavus
ee o te' vivihan vamanih pa ö no
Vavaasis pe Mosës to soe va non.
56 O Jiu' to kiu vëhva' rakah ee pa
ep këh e Ieesu', ee to sun ne koman
a Iuun Hinhin Apuh. Pare ihi ne
o upöm pee pan, “Eöm koman kës
nem pan, e' se nö en ma' manih
po poen apuh va pa hin pea, ke'
ahik?” 57 O te' susunön ësës he',
me ro Parësi' to soe ke ra napan
pan, ta pah te' se keh nat non pa ö
ne Ieesu' to te' non, e' se soe vanat
rapoë kee nö, pare öt poë ko vaho'
poë pa nohnoh.

12

E Maria' To Uh A Mon E Ieesu' Po Kompo' Manih Bëtani'

Matiu 26:6-13, me Mak 14:3-9

1 O tönim me o pöh poen to me'
avoe' e ne pa tavus ka taëën apuh
va po Pasova' tavus en. Ke Ieesu'

nö en pa vöön ne Lasarus to te'
non. A ëhnan a vöön pamëh nee to
popoka' ne a Bëtani'. Ke Lasarus,
e' a te' ne Ieesu' to kunkuin tane'
hah voh poan pa nap mët. 2 Manih
pa vöön pamëh nee to nöhnöh ke
Ieesu' a taëën, a taëën pamëh to
makah vahik en, ke Marta' kunkun
non a taëën e Lasarus heh iho'
va'peh me non a napan varih to
ënëën me ne e Ieesu'. 3 Ke Maria'
kea pe Marta' te' en ma' po si' puto
vanom o pöh voen va'puh rakah.
O vanom pamëh nee to nok voh
po tah nee to popoka' ne o naat.
Pare' ko' manih pa mon e Ieesu', ko
varak o vanom pamëh pa uvineah.
Ko avuh vih va po vanom pamëh
puh rakah en pa koman iuun nee
to ënëën ne. 4 Ivëhkëk, a paeh a
vamomhë koman pe Ieesu' ivëh e
Jiutas va Iskariot, e' a te' pamëh se
vikuh amot e Ieesu' manih po te'
varih to hat o ve ne poë to soe pan,
5 "Vahvanih ke köövo vëh to hikta
vavoen o vanom manih po upöm
te', ka kon a 300 voa' moni' ko-
man pea,* para va'aus o te' arus?"
6 Ivëhkëk, e Jiutas to hikta koman
tiroë' non a nap arus. Ahik, e' to
soe a soe va'ih, suk e' a te' kakaveo.
Ke' e' me a te' pamëh to matop non
sih a moni' pee, pare' kakaveo ta-
moaan non sih a moni' to pet non
po kove moni' pamëh.

7 Ke Ieesu' pënton a soe ne Jiutas
to sosoe non, pare' soe ke poan
pan, "Koe e köövo vëh, ke' öt non o
vanom vëh ke' onöt po poen nö' se
mët, köm pe a neo' po vapeepe. 8 A
nap arus to te' tamoaan me e ne sih
peöm, peö' to hikta se te' tamoaan
me a no' neöm."

O Te' Susunön Ësës He' To Vaonöt A Soe Va Pa Ip Vamët E Lasarus

9 A nap peo va Israël to tënan a
soe to soe non pan, e Ieesu' to te'
non manih pa vöön va Bëtani'. Ivëh,
nee to nö suk ee nën, ee to hikta nö
varoe pa ep e Ieesu'. Ahik, ee to
nö me ee pa ep pa te' vëh ne Ieesu'
to kunkuin tane' hah voh poan pa
nap mët, ivëh e Lasarus. 10 Ko te'
susunön ësës he' nok ee po koko-
man vakoaan va pa ip vamët me e
Lasarus. 11 Suk ataeah, a nap peo
va Israël to kokoman hah a tah ne
Ieesu' to nok voh pö ne' to kunkuin
tane' hah e Lasarus pa nap mët. Ee
to he' tonun ee po te' ësës he', pare
vaman vavi' e ne pe Ieesu'.

E Ieesu' To Vos Manuh Jerusalëm Vamanih pa Te' Sunön

Matiu 21:1-11, Mak 11:1-11, me Luk 19:28-40

12 Ko meoh poen, no a nap peo
varih to vaman ne e Ieesu', to nö ee
Jerusalëm, ko poen pamëh e' o poen
apuh va po Pasova'. Ee to pënton a
soe va pa ö ne Ieesu' to nönö nö non
ma'. 13 Ivëh, kee kon a ma pea vito,
pare öhön poë manih hanan. Ee to
akeh poë, pare hara' vaeö rakah,
pare tataoa ne, pare sosoe ne pan,
"Vaeö ke na e Sosoenën!
E Sosoenën se tapui a oah
Suk eën to nö ma' pa ëhnan e Sunön,
Pare' tapui e Sunön va Is-
raël." *Sng 118:25-26*

14 E Ieesu' to kon a tönki', pare'
tok pa tonuneah, ka tah va'ih ne
Ieesu' to nok pö ne' to tok pa tonun
a tönki' seka' to vapuh rakah en pa
soe to kiun non po Puk pe Sosoenën
no a te' vanënën soe vëh e Sëkaraëa'
to kiun voh, ka soe pamëh to soe va
non manih pan,
15 "Koe a naöp,
ta Israël,
a te' sunön peöm to nö en
ma'.
Pare' iho' non pa tonun tönki'
seka'." *Sek 9:9*

16 Po vamomoaan no ma va-
momhë pe' to hikta nat vamaaka
ne pa pusun in a soe va'ih. Ivëhkëk,
murin in o poen ne Ieesu' to sun
tane' hah pa mët, pare' kon o ëhnan

* **12:5:** A 300 voa' moni' varih, to vatoe non po voen pa pah te' kikiu po pöh kirismas.

apuh. O vamomhë pe' to maaka
man po' ee pa pusun in a soe
pamëh to takiun non manih po Puk
pe Sosoenën.
17 A nap peo rakah to te' va'peh
me voh ne e Ieesu' po poen ne' to
vato' hah e Lasarus, ko vavoe tavus
këh na eah pa ö vëh nee to pe voh
poë. Ivëh, ka napan varih to ep voh
ne pa tah ne Ieesu' to nok manih
pe Lasarus, to vavatët pet ee po
upöm pee pataeah to tanok. 18 A
nap peo to pënton a soe va pa ö
ne Ieesu' to kunkuin tane' hah e
Lasarus pa nap mët, to nö ee pa
ep pe' manih hanan. 19 Ko Parësi'
vavaasoe koman e ne pan, "Ep këk
öm! A napan kurus to vataruin suk
ee pa te' vëh, ka tah na to kehkeh
nok no pa sunpip a napan pa vatet
e Ieesu' to hikta onöt non a man."

A Ma Pah To Grik To Kehkeh Ep Ne Pe Ieesu'

20 E' to te' me voh non a ma pah
to Grik to nö ma' manih Jerusalëm
pa vasunön e Sosoenën po poen va
pa Taëën Apuh va po Pasova'. 21 A
ma to Grik poë varih to nö ee pa ep
e Filip, e Filip e' a te' va Bëtsaëta',
ka muhin pe' ivëh Galili'. Ka ma to
Grik poë varih to soe ke poë pan,
"Topoan, emöm to kehkeh ep nem
pe Ieesu'." 22 Ke Filip soe ke Ëndru',
kee nö ee pon pa soe ke Ieesu' a ö
no a ma to Grik to kehkeh ep ne
poë. Ee to nö pare tavus manih pe
Ieesu', pare soe ke poë pan, "A ma
to Grik to kehkeh ep ne pën." 23 Ke
Ieesu' piun va in a soe pee manih
pan, "O poen ne Sosoenën se kon o
ëhnan apuh manih peö' e Koa' Te'
pa Napan Kurus to öök en. Manih
pa ö nö' se mët ko sun tane' hah
pa mët, parö' hah eo' pa vöön va
kin. 24 Eö' to soe vamaman rakah
keo' peöm, o voa' kon vëh ne ea to
po'po' eah manih po oeh, se pisi'
ma', pare' voa' vapeo en. Ivëhkëk,
e' se keh hikta pisi' momoaan, e' se
te' avoe' e non o pöh voa' kon ro.
25 E' to te' akuk va kov e non manih
pan ta pah te' se keh iu suntan non
o to'to' pe' manih po oeh vëh, o
to'to' pe' se ro amot en. Ivëhkëk,
a te' vëh to he' tonun o to'to' pe'
manih po oeh. E' se kon en po
to'to' tamoaan. 26 A te' vëh to nonok
non sih a ma kiu peö', e' se vavatet
rakah non a soe me a taate' peö'. Ka
vöön nö' to te' no', no o te' kikiu peö'
se te' va'peh me e ne peö'. Ka te'
vëh to nonok non a ma a kiu peö', e
Tamön vöh pa vöön va kin se kë en
pe', pare' he' en pe' po ëhnan apuh.

E Ieesu' To Vavaato Suk Non A Mët Pe'

27 E Ieesu' to vavaato avoe' me e
non pa nap susunön po Jiu', pare'
soe pan, "Kuru nö' to hara' vahat
rakah eo', ko kokoman peö' punis
rakah en, kö' koman pinpiun eo'.
Keö' koman se po' soe vahvanih?
Eö' se pö' soe eo' pan, 'Tamön, kuru
eö' to iu no' a ö nën se kon këh a
neo' pa punis va'ih to kehkeh tavus
non peö'. Ivëhkëk ahik, suk ataeah,
e' akuk kuru a pusun in a ö nö' to
nö suk voh ma' manih po oeh vëh.
28 Tamön, eën koman se vataare o
kikis apuh pën!' "

E Ieesu' to sosoe va ko non
manih, ka to kunah tane' ma' pa
vöön va kin to soe vanon manih
pan, "Eö' to vataare voh eo' po kikis
peö', kö' se nok hah va eo' nën."

29 A napan to sun vatët ne nën
to tënan a to pamëh to kunah tane'
ma' pa vöön va kin, pare koman
ne pan, a kara to kukuruh non, ko
upöm to koman ne pan a ankero' to
vavaato me non ma' poan.

30 Ke Ieesu' piun a soe pee, pare'
soe pan, "A to va'ih nöm to pënton
nem, e' a to marën a va'aus a neöm,
e' to hikta te' non pan, e' se va'aus
a neo'. Ahik. E' marën a va'aus
a neöm. 31 Kuru e' o poen ne
Sosoenën se kiiki a taate' pa napan
va po oeh vëh. Ka kuru me, ne
Sosoenën se veo kunah en pa te'
susun vëh to matop non a ma taate'

hat manih po oeh vëh.† 32 Kuru
ne eö' to te' no' manih po oeh vëh.
Ivëhkëk amot, no a napan va po oeh
vëh se vahan ee peö' kö' han no'
pa kuruse. Manih pa poen pamëh
nö' se peret ke ra napan kurus a
hanan, kee nö ee ma' peö'.

33 A soe va'ih ne Ieesu' to sosoe
non, e' a soe ne' to sosoe vanat non
a napan a ö ne' se mët vah ava.

34 Ka napan piun a soe pe' pare
soe ke poë pan, "Emöm to pënton
tane' voh a soe va'ih manih po
Vavaasis pe Mosës. O Vavaasis pe
Mosës to soe non pan e Kristo se te'
tamoaan non manih po oeh. Vah-
vapo'nih kën soe pan, 'A napan se
vahan e Koa' Te' Pa Napan Kurus to
han non manih pa kuruse?' Eteh
po', E Koa' Te' Pa Napan Kurus?"

35 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "O
maaka pamëh se te' va'peh me a
no neöm pa si' poen kökööt akuk,
e' hikta se te' varë me a no neöm.
Ivëh, ko maaka pamëh se te' va'peh
me a no neöm, köm nönö vah nem,
pe' to hat non peöm se pönpön vah
nem pa popoen. A te' vëh to pönpön
vah non pa popoen e' to hikta nat
non e' nönö non nih. 36 Kuru no
maaka pamëh to te' va'peh avoe'
me non peöm. Ivëh, köm se vaman
rakah o maaka pamëh pa ö ne' to
te' avoe' me a no neöm manih po
oeh, köm sih tavus o pus koa' va
po maaka pamëh." E' to soe vahik
vakomanih, pare' aven këh en pee
pare' nö en.

A Soe Pa Te' Vanënën Soe Vëh E Aisaëa' To Soe Non Pan, A Nap Peo Va Israël To Hikta Vaman Ne E Ieesu'

37 A nap peo rakah to ep voh
ne a ma tah vatoksean ne Ieesu'
to nonok non, ivëhkëk, ee to hikta
vaman ne poë. 38 Ke' a tah pamëh
to vamaaka rakah en pa soe no a te'
vanënën soe vëh e Aisaëa' to sosoe
suk voh non, pare' soe pan,

"Sunön, etereh to vaman ne a soe
na to sosoe ke voh no raoe
po'?
Me etereh to inan ne pa ma kiu eh
varih
ne Sunön to nonok non po
kikis pe'?" *Ais 53:1*

39 Ke' iva'ih a pusun in a ö no
a napan va Israël to hikta onöt ne
a vaman suk e Ieesu', e Aisaëa' to
kuin voh a soe to soe non pan,
40 "E Sosoenën to kekeho' en pee,
pare' vavanun en pa ma koko-
man pee.
Suk ee tome' ep in ta kiu apuh pa
matëëre,
pare nat ee pa pusun in a soe
pamëh,
pare panih a ma kokoman
pee,
pare nö ma' peö' kö' vato' hah
raoe." *Ais 6:10*

41 E Aisaëa' to nok a soe va'ih,
suk e' to tata o kikis apuh to te'
non manih pe Ieesu', pare' sosoe
suk non poan pa soe va'ih. 42 A
nap peo, me ra nap apa'puh po Jiu'
to vaman e ne pe Ieesu'. Ivëhkëk,
ee to nanaöp e ne po Parësi'. Pare
hikta onöt ne a vatvus o vaman
pee. Ee to nanaöp ne pan o Parësi'
tome' veo tavus këh ee pee pa ma
iuun hinhin sone' pee. 43 Ee to iu
ne pan, a napan se kë varoe ne a
ma ëhnëëre, pare nat ne kë ne a te'
ëhnan e Sosoenën.

A Soe Pe Ieesu' Se Kiiki A Napan

44 E Ieesu' to tooto suntan rakah e
non, pare' soe pan, "Eteh to vaman
a non neo' e' to hikta vaman varoe
a no neo' e' to vaman me e non
pa Te' vëh to vanö voh a ma' neo'
kö' nö ma'. 45 Keteh to ep a non
neo', e' to ep me non pa Te' vëh to
vanö voh a ma' neo'. 46 Eö' to nö
vavoh ma' manih po maaka va po
oeh vëh. Ivëh, ketereh to vaman ne
a ma soe peö', ee to hikta onöt ne
a te' pa popoen. 47 Etereh to tënan
ne a soe peö', pare hikta vaman ne
a soe pamëh, a, eö' to hikta se kiiki

† **12:31:** a te' susun vëh to matop non a ma taate' hat manih po oeh vëh, ivëh, e susun po ora' hat.

no' raoe vamanih pe tökiiki. Suk eö'
to nö voh ma' pa kon hah a napan
va po oeh vëh. 48 E' to te' non a
tökiiki te', pe retereh to he' tonun a
neo' pare hikta kon a ma soe peö'.
Ka soe nö' to sosoe no', e' a soe ko
pamëh se kiiki o te' poë varih po
poen no oeh vëh se hik. 49 Ka tah
nö' to sosoe no', e' to hikta te' non
pan, e' a soe koman peö'. Ahik, e
Tamön vëh to vanö voh a ma' neo'
to soe ka neo' a tah nö' se soe me
a tah nö' se vavaasis. 50 Ivëh, kö'
nat e no' po to'to' tamoaan to tane'
non ma' manuh pa soe pe Tamön.
Ka tah nö' to sosoe no, e' a tah ne
Tamön to soe voh ka neo', kö' sosoe
no'."

13

E Ieesu' To Pupui A Ma Moora Ma Vamomhë Pe'

1 A si' ö hat ko poen va pa Taëën
Apuh va po Pasova' tavus en, ke
Ieesu' nat en po poen ne' se këh hah
o oeh vëh, pare' nö hah en manuh
pe Tamaneah to öök en. E' to iu non
a ma vamomhë pe' varih to te' ne
sih manih po oeh, ke' onöt rakah po
poen ne' se mët.

2 Pa matanpoen ne Ieesu' me ra
ma vamomhë pe' to ënëën ne, ke
susun po ora' hat he' en pe sunai'
Saëmon va Kariot e Jiutas po koko-
man hat, ke' he' tonun e Ieesu' ko
vikuh en pe' manih po te' varih to
vakihat me ne poë. 3 E Ieesu' to nat
e non pe Tamaneah to vaho' vahik
voh en pa ma moeh tah kurus
manih pa koreneah, pare' nat me
e non pe' to tane' voh ma' manuh
pe Sosoenën. E' to nat me e non
pe' se hah en manuh pe Sosoenën.
4 Ivëh, ke' sun tane' ma' manih pa
pok vëh no a ma taëën to tok ne,
pare' ihan o ohop rë pe', ko kon
o taöör pare' voh tavi manih pa
vuvuhuneah. 5 E' to ko' a ruen pa
kepa' ko pupui en pa ma moeera
ma vamomhë pe', ko varak en pee
po taöör ne' to voh non.

6 E' to öök ma' manih pe Saëmon
Pita', ke' hi poan pan, "Sunön, eën
se pupui me eom pa moneo' oh?"

7 Ke Ieesu' piun a soe pe Pita'
pare' soe ke poan pan, "Eën to hikta
nat nom pataeah nö' to nonok
kuru, ivëhkëk, eën se nat amot eom
pataeah ipamëh"

8 Ke Pita' piun a soe pe Ieesu'
pare' soe pan, "Ahik, eën se nat
rakah nom pupui a moneo'."

Ivëhkëk, e Ieesu' to piun a soe
pe' pare' soe pan, "Eö' se keh hikta
pupui a momah, eën hikta se te'
nom e vamomhë peö'."

9 Ke Pita' soe ke Ieesu' pan,
"Sunön, koe a pupui varoe a
moneo'. Eën se pupui me eom pa
koreneo' me a pasuneo'."

10 E Ieesu' to soe ke poan pan, "A
te' vëh to uhu vahik voh e' to hikta
onöt non a uhu hah. Suk ataeah,
e' to voon vahik voh en, pare' onöt
varoe ko non a pupui a moneah.
Eöm kurus varih to voon vahik voh
em, ivëhkëk, a paeh va peöm to
hikta te' voon non." 11 E Ieesu' to
nat vahik en pa te' vëh se he' tonun
poan, pare' vikuh in poan manih
po te' to vakihat me ne poë, ivëh,
ne' to soe suk vamanih pan, "Eöm
kurus o voon vahik, ivëhkëk, a paeh
va peöm to hikta te' voon non."

12 E Ieesu' to pupui vahik a ma
moera ma vamomhë pe', ko ohop
hah en po ohop rë pe', pare' nö ko
iho' hah en pa ö ihiho' pe', pare' hi
raoe pan, "Eöm nat po' pö' e nem
pa tah nö' to nok manih peöm, toh?
13 Eöm to popoka' e nem sih peö', e
Sunön, e Tövavaasis. Ke' vih e non
pa ö nöm se popoka' va e nem peö'
nën, suk ataeah, eö' to te' va kov e
no' nën. 14 Eö' se keh te' vamaman
e no' e Sunön, e Tövavaasis peöm, to
pupui a ma moeeneöm, a, eöm pet
me se pupui a ma moeero upöm
te' pea. 15 Eö' to nok a tah va'ih
manih peöm vamanih po vëknöm,
e' marën a vataare a neöm a taate'
nöm se vavatet amot nem. 16 Eö' to'
soe vamaman rakah keo' peöm. A

te' kikiu to hikta antoen non a te'
oah e susun pe', ka te' te'te' soe e'
me to hikta se te' oah non a te' vëh
to vanö poan. 17 Eöm se keh nat
vavih nem po pus kokoman va pa
tah va'ih nö' to nok manih peöm,
eöm se hara' vaeö rakah e nem pa
nok pet a taate' pamëh. Ivëh, ne
Sosoenën se vaeö suk pet me a no
neo'.
18 Eö' to hikta sosoe suk a no'
neöm kurus, ahik! Eö' to nat e
no' pe retereh nö' to kon raoe kee
tavus ee o te' peö', ivëh kö' nat e
no' pa soe to pet non po Puk pe
Sosoenën to tavus vaman en. O Puk
pe Sosoenën to soe non pan,
'A te' vëh to ënëën va'peh me a no
neo' a taëën vëh,
e' kuru a te' ko pamëh se kë a
moneah,
pare' kom tötöön en peö'.'
Sng 41:9
19 Eö' to soe vovoh ke voh eo' peöm
pa tah pamëh, e' he me' avoe' e non
pa tavus ma'. Amot no a tah pamëh
se tavus, köm ep parröm vaman po'
em peö' e Kristo. 20 Eö' to soe va-
maman rakah keo' peöm, eteh to
öt a te' kikiu nö' to vanö nös, pare'
matop vavih non poan, e' to öt me
en peö', pare' nok vavih me en peö'.
Me eteh to öt a neo', e' to öt me en
pe Sosoenën vëh to vanö voh a ma'
neo'."

E Ieesu' To Vavahutët Suk Non A Mët Pe'
Matiu 26:20-25, me Mak 14:17-21, me Luk 22:21-23

21 E Ieesu' to soe vahik vako-
manih, ko kokoman pe' puh rakah
en po tamak ke' pah soe suntan en
pan, "Eö' to soe vaman rakah keo'
peöm, a paeh koman va peöm varih
o vamomhë peö' ivëh, se vikuh ka
neo' manih pa napan varih to vak-
ihat me a ne neo' sih."
22 E Ieesu' to sosoe va ko non
manih ka ma vamomhë pe' va
kukute' matan ee, suk ataeah, ee to
hikta nat ne peteh ivëh, ne' to sosoe
suk non. 23 A paeh a vamomhë ne
Ieesu' to iu suntan non sih poan to
te' vatët non manih pe' pa ö ënëën
pee. 24 Ke Saëmon Pita' vaviivi pa-
sun ke vamomhë vëh to te' vatët
non pe Ieesu', pare' soe ke poan
pan, "Hi a neah, e' sosoe suk non
eteh?"
25 Ke vamomhë vëh to vaho' na
pasuneah manih pe Ieesu' to hi
poan pan, "Sunön, eën sosoe suk
nom eteh?"
26 Ke Ieesu' piun a hi pe', pare'
soe ke raoe pan, "Eö' se vaho' a ö
taëën manih pa hiro', parö' he' a te'
pamëh. E' akuk kuru a te' pamëh se
vikuh ka neo'." E Ieesu' to vavaato
vahik va ko non manih, pare' vaho'
en pa ö taëën manih pa hiro', pare'
he' en pe Jiutas, sunai' e Saëmon va
Kariot. 27 E Jiutas to ëën vahik en
pa ö taëën pamëh, ke susun po ora'
hat hop en pe' ko he' en pe' po koko-
man hat. Ke Ieesu' soe ke po' en pe'
pan, "A tah nën to kehkeh nok nom
nën se nok vëvëhö' rakah." 28 A
hikta pah te' to te' non manih pa
ö ënëën to nat non pa pusun in a
soe va'ih ne Ieesu' to sosoe ke non
e Jiutas. 29 E Jiutas to matop non
sih a pokis moni', ivëh, ka ma meh
vamomhë koman ne pan e Ieesu' to
sosoe ke non poan a ö ne' se voen
ta meh taëën va pa taëën apuh va
po Pasova'. Me a ö nee to koman ne
pan e Ieesu' to ta'ta' non e Jiutas te'
he' o te' arus ta ma tah. 30 E Jiutas to
öt a ö taëën ne Ieesu' to he' poan, ko
tavus vëvëhö' rakah en. A muhin
he poen en.

A Taate' Voon

31 E Jiutas to tavus en, ke Ieesu'
soe ke ra ma vamomhë pe' pan,
"Kuru neö' e Koa' Te' pa Napan
Kurus se vataare eo' po kikis apuh
peö'. E Sosoenën me se vataare
en po kikis apuh pe' manih peö'.
32 E Sosoenën se keh vataare o kikis
apuh pe' manih peö' e Koa' Te' Pe',
a, e Sosoenën koman se vataare a
napan o kikis me a vih peö' e Koa'
Te' pa Napan Kurus.
33 Pus koa' peö', eö' hikta se te'
varë hah me a no' neöm. Eöm se

ru' em peö', ivëhkëk kuru, nö' to soe
keo' peöm pa ö nö' to soe moaan
vavoh in o te' susunön po Jiu'. Ka
vöön nö' to nönö no', nöm to hikta
onöt nem a nö nën.
34 Ivëh, ka kuru, eö' to he' eo'
peöm pa taate' voon, ka taate' voon
pamëh to soe va non manih pan, 'Iu
a ma meh peöm.' Eöm se iu nem
a ma meh peöm vamanih pa ö nö'
to iu va ka no' neöm sih. 35 Eöm se
keh iu nem a ma meh peöm, a, a
napan kurus se nat ee peöm a ma
vamomhë peö'.

E Ieesu' To Soe A Ö Ne Pita' Se He' Tonun In Poan
Matiu 26:31-35, me Mak 14:27-31, me Luk 22:31-34

36 Ke Saëmon Pita' hi e Ieesu' pan,
"Sunön, eën nönö nom nih?"
Ke Ieesu' piun a hi pe', pare' soe
ke poan pan, "A vöön nö' to nö no'
nën to hikta antoen nom a suk a
neö' parën nö nën. Ivëhkëk, amot
ne eën se suk eom ma' peö'."
37 Ke Pita' hi hah e Ieesu', pare'
soe pan, "Sunön, vahvanih, kö'
hikta onöt no' a suk a oah pa vöön
nën to nönö nom? Kuru eö' to an-
toen e no' pa mët pa kon a tasun
pën."
38 Ke Ieesu' piun e Pita', pare' soe
pan, "Eën antoen e nom pa mët pa
kon a tasun peö', ha? Eö' to soe
vamaman rakah keo' pën, e toa'
oete' se me' avoe' e non pa tö, kën
kukön soe eom pan, eën to hikta nat
nom peö'."

14

E Ieesu', E' A Hanan Pa Napan To Nö Non Pe Sosoenën

1 E Ieesu' to vavaato avoe' me
e non pa ma vamomhë pe', pare'
soe ke raoe pan, "Eöm se koe a he'
ëm o tamak me o punis, parom va-
man varoe e Sosoenën ko vatet eah,
parom vaman me a neo'. 2 Manuh
pa vöön va kin pa iuun pe Tamön a
ma ö te'te' peo rakah to te' ne nën.
Keö' se vovoh manuh, parö' vam-
atop ma' a ma ö te'te' peöm. A soe
peö' se keh hikta te' va non nën, eö'
to hikta onöt no' a soe vanat a neöm
a tah pamëh. 3 Keö' se vovoh, parö'
vamatop ma' a ma ö te'te' peöm,
parö' hah ma' ko me a na neöm,
ka nö, para te' va'peh no pa vöön
pamëh. Ivëh, ka vöön poanheh nö'
se te' no', e' a vöön ko pamëh na
se pët te' va'peh tamoaan no nën.
4 Eöm to nat e nem pa hanan to nö
non pa vöön nö' to nönö no'.
5 Ivëhkëk, e Tömas to soe ke Ieesu'
pan, "Topoan, emöm to hikta nat
nem pa ö nën to nönö nom. Emöm
se po' nat vah va in a hanan vëh nih
nën to suksuk nom?" 6 Ke Ieesu'
piun a soe pe Tömas, pare' soe pan,
"Eö' koman a hanan, me eö' koman
a pusun in a soe man, me eö' ko-
man o to'to' tamoaan. A pah hanan
ro ko vëh to nö non pe Tamön, ivëh,
eö'."
7 Eöm se keh nat vavih e nem peö'
eteh, eöm se nat vavih me e nem
pe Tamön eteh. Ivëhkëk kuru, neöm
to nat em pe Tamön. Parom inan
vahik em pe', suk eöm to ep e nem
peö' to matan va e no' manih pe'."
8 Ke Filip soe ke Ieesu' pan,
"Sunön, a tah rakah nemöm to iu
nem ivëh, vataare a möm ah, e
Tamön."
9 Ke Ieesu' piun a soe pe Filip
pare' soe ke poan pan, "Filip a tëëm
rë rakah neö' to te' va'peh me voh
eo' peöm, ivëhkëk, eöm hikta nat
avoe' nem peö' eteh. Eteh to inan
a non neo', e' to inan me en pe
Tamön, vahvapo'nih köm soe ka
neo' pan, 'Eö' se vataare a neöm e
Tamön?'
10 Eën to hikta vaman pö' ko nom
pan e Tamön to te' va'peh me non
peö'. Kö' te' va'peh me e no' pe'. A
soe nö' to sosoe ka no' neöm sih, nö'
to hikta kokon tane' no' po koko-
man koman peö'. Ahik, e Tamön
to te' va'peh tamoaan me e non sih
peö', pare' vavatvus ke non a ma
kiu pe' manih peö'. 11 Vaman a neo'
öm to sosoe ka no' neöm sih pan,
eö' to te' va'peh me no' pe Tamön.

Ke Tamön te' va'peh me e non peö'.
Eöm se keh hikta vaman nem a soe
va'ih, eöm se kokoman hah a ma
kiu apa'puh me a ma tah vatoksean
nö' to nonok no' sih. Ivëh, ka ma
tah poë varih se kunkuin o vaman
manih pa ma kokoman peöm.
12 "Eö' to soe vamaman rakah
keo' peöm, etereh to vaman a ne
neo' me a ma soe peö', ee se nok
ee pa ma kiu varih nö' to nonok
no' sih. Ee me se nok pet ee pa
ma te' kiu to te' apa'puh oah e ne
pa ma te' kiu varih nö' to nonok
voh no'. Suk ataeah, eö' se nö eo'
manuh pe Tamön, parö' vanö ma' a
Tuvuh Vasio' manih peöm. 13 Eöm
se keh hin ta ma taneah manih pa
ëhnaneo', eö' se pënton eo' pa hin
peöm, parö' nok eo' pataeah nöm
to hinhin suk nem. Eö' se nonok
va no' nën, pan e Tamön se vataare
o kikis apuh pe' manih pa ma kiu
neö' e Sunai'eah to nonok no'. 14 A,
a ma tah kurus nöm se hin manih
pa ëhnaneo'. Eö' se pënton eo' pa hin
peöm, ko nok keo' peöm pataeah
nöm to iu nem.

*E Ieesu' To Soe Ke Ra Ma Va-
momhë Pe' Pan, E' Se Vanö Ma' A
Tuvuh Vasio'*

15 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, "Eöm se keh iu e nem
peö', a, eöm se vatet vavih rakah
a ma soe apuh peö'. 16 Eö' se hin
e Tamön, ke' he' en peöm pa meh
Te' Va Pa Va'aus, ke' te' va'peh ta-
moaan me e non peöm. 17 Ka te'
pamëh, e' a Tuvuh va pa soe a soe
man. A napan va po oeh vëh to
hikta onöt ne a öt poë, suk ee to
hikta ep i ne eah, pare nat i ne
poë. Ivëhkëk eöm to nat e nem pa
te' pamëh, suk e' to te' me e non
peöm, ka amot me kuru ne' se te'
va'peh tamoaan avoe' me e non
peöm. 18 Eö' to hikta onöt no' a këh
akuk va ka neöm manih po si' koa'
nök. Ahik, eö' se hah eo' ma pa ep
peöm. 19 A si' ö hat ka napan va po
oeh vëh hikta se ep hah a ne neö'.
Ivëhkëk, eöm se ep em peö', suk eö'
se mët, parö' sun hah eo'. Ivëh,
ke eöm me se sun tane' hah em pa
nap mët ko kon hah em po to'to'.
20 Manih po poen pamëh nö' se sun
tane' hah pa nap mët ko kon hah
eo' po to'to'. Köm nat em peö' to
te' va'peh me no' pe Tamön, kemöm
tavus em po' a paeh a te'. Ke eöm
se te' va'peh me e nem peö', kö' te'
va'peh me e no' peöm, ka tavus ee
a paeh a te'. 21 O te' varih to kon
a soe apuh peö', pare vavatet ne,
ee ko a napan poë varih to iu a ne
neo'. Ke Tamön iu me e non po
te' poë varih, keö' me se iu e no'
pee. Parö' vataare ö' manih pa ma
papaeh pee."

22 Ke Jiutas, a te' vëh to hikta te'
non pan e Jiutas va Iskariot, to hi
va in e Ieesu' manih pan, "Ivëhkëk,
Sunön, vahvanih kën koman nom
a vataare varoe eo manih pemöm,
eën he hikta vataare eo manih pa
napan kurus va po oeh vëh?"

23 Ke Ieesu' piun poan, pare' soe
pan, "Etereh to iu a ne neo', ee
se vavatet ne o vavaasis peö', ke
Tamön iu e non pee. Kemöm po'
Tamön nö vapöök em manih pee,
pamöm nok em pa ö te'te' pemöm
po' manih pa ma kupu pee. 24 O
te' varih to hikta iu a ne neo', pare
hikta iu vatet ne o vavaasis peö'.
Ko vavaasis va'ih nöm to tënan nem
sih, e' to hikta te' non pan, o vavaa-
sis koman peö'. Ahik, o vavaa-
sis va'ih e' o vavaasis koman pe
Tamön vëh to vanö voh a ma' neo',
kö' nö ma' manih po oeh vëh.

25 Ko poen nö' to te' avoe' me e
no' peöm, parö' sosoe ka no' neöm
a ma tah poë varih. 26 Ivëhkëk a
Te' Vava'aus Te' vëh a Tuvuh Vasio'
ne Tamön se vanö amot ma' pa
ëhnaneo', ke' vavaasis a neöm a ma
moeh tah kurus. Pare' kunkuin a
ma kokoman peöm, köm nat hah a
ma taneah nö' to vavaasis voh a no'
neöm.

27 Eö' se këh ka neöm a taate' te'
vakamö', me o kokoman tö. Ka
taate' kamö' peö' nö' se këh ka

neöm. Ka taate' vakamö' pamëh nö'
to hikta he' va ka neöm manih pa ö
no a napan va po oeh to he' va i ro
upöm te' pa taate' pamëh. Ivëh, kö'
iu no' a ö söm koe a tamak, paröm
koe a naöp suk a tah pamëh se
tavus ma'. 28 Eöm to pënton voh em
peö' to soe keo' peöm pan, 'Eö' se
nö eo' manuh pa vöön va kin, parö'
hah eo' ma' manih peöm.' Eöm se
keh iu rakah e nem peö', eöm se
hara' vaeö rakah suk e nem peö'
to hah eo' manuh pe Tamön, suk
ataeah, a tasun pe' to apuh oah e
non pa te' tasun peö'. 29 A ma tah
kurus poë varih to me' avoe' e ne
pa tavus ma', kö' soe vahik ke voh
eo' peöm. Suk ataeah, amot nöm se
ep in a tah pamëh to tavus, paröm
vaman po'.

30 Eö' to hikta se vaato varë hah
me a no' neöm, suk ataeah, a te'
to matop non sih o oeh vëh to nö
en ma'. E' to hikta te' me non to
kikis to nok ta pah tah manih peö'.
Ivëhkëk, eö' se vaonöt keah ke' nok
en pataeah ne' to kehkeh nok non.
31 Ivëhkëk, eö' se nok vavih eo' pa
ma tah ne Tamön to ta' a neo' a nok.
Ivëh, ka napan va po oeh vëh se nat
va ne manih pan, eö' to iu rakah e
no' pe Tamön."

Ke Ieesu' tooto avoe' e non, pare'
soe pan, "Ma' po' öm ka këh a
muhin vëh."

15

E Ieesu' To Te' Va Non Manih Pa Vu Voaën

1 E Ieesu' to vavaato avoe' me e
non pa ma vamomhë pe', pare' soe
ke rapoë pan, "Eö' koman, eö' to
te' va no' manih pa vu voaën, ke
Tamön vöh pa vöön va kin, e' to te'
va e non manih pa te' to vaneah
non pa rak. 2 E Tamön to moes vi
en pa ma meh pean va peö' varih
to hikta vovoa' vavih ne. E' to ve-
hveoh vavih rakah en pa ma pean
ovineo' varih to vovoa' vavih ne,
suk a ö nee se ep vamhën ne pare
voa' suntan. 3 E Tamön to vavoon
vahik voh en peöm. Suk ataeah, a
soe nö' to he' voh a neöm to nok a
neöm, köm voon vahik em. 4 Eöm
se te' tamoaan nem manih peö', kö'
te' varu' no' manih peöm, ka vatös
tamoaan no, para tavus ee a paeh
a te'. O pea voaën se keh hikta
pu tane' voh ma' pa vu voaën, e'
to hikta onöt non a voa'. E' to te'
akuk va kov e non manih peöm o
vamomhë peö'. Eöm se keh hikta
vatös vavih me a nem neo' eöm me
to hikta antoen nem a voa'.

5 "Eö' to te' va no' manih po ru-
mun in o voaën, ke eöm to te' va e
nem manih pa ma pean. Ta pah te'
se keh te' va'peh tamoaan me a no
neö'. A, eö' se te' tamoaan varu' e
no' manih pe'. E' se vovoa' vavih va
kov e non manih.* Ivëhkëk eöm se
keh hikta te' va'peh me a nem neo',
eöm to hikta antoen nem a nok ta
pah tah to onöt non a kë a ëhnan e
Tamön.

6 Ta pah te' se keh hikta vatös me
a non neo', e' to te' va e non manih
pa ma pea nö' hat ne tövaneah pa
rak to moes vi, pare' ununun raoe,
kee rak, ka napan vi raoe po sura',
ko sura' ës en pee. 7 Eöm se keh
nok vamanih, eöm se vatös vavih
tamoaan me e nem peö', paröm he'
rakah a ma kokoman peöm manih
po vavaasis peö'. Ivëh, köm se keh
hin e Sosoenën ta tah nöm to iu
nem, e' se he' en peöm. 8 Eöm se
te' va nem manih po pea voaën to
voa' vörep. Ka napan se inan va ka
ne neöm manih, pa ma vamomhë
peö'. Ka tah pamëh to vataare non
o kikis pe Tamön.

9 "Eö' to iu rakah e no' peöm o
vamomhë peö', vamanih pa ö ne
Tamön to iu va ka non neo' sih. Ka
ma poen kurus nö' to iu no' pan,
eöm se te' tamoaan nem manih po
iu peö'. 10 Eöm se keh vavatet vavih
rakah nem o vavaasis peö', me a

* **15:5:** "E' se vovoa' vavih va kov e non manih." A pusun in a soe va'ih to soe va non manih pan, a taate' pa te' se vih ko vataare non a napan a ma taate' vih pe'.

soe peö', a, eöm se te' tamoaan e
nem manih pa taate' iu peö'. Eöm
se te' va e nem manih pa ö nö' to
vavatet vavoh no' o vavaasis me
a soe pe Tamön. Ivëh, nö' to te'
tamoaan suk no' sih manih po iu
pe'. 11 Eö' to soe ke voh eo' peöm,
pa tah va'ih. Ivëh, nö' to iu suk
no' a ö nöm se puh rakah nem po
vaeö. Ko vaeö peöm puh oah en
ma' manih pa ma kokoman peöm.
Ivëh, ko vaeö peö' se puh rakah non
manih pa ma kokoman peöm, ke'
iva'ih a tah nö' to soe suk vavoh
ka neöm nën. 12 Ke' iva'ih, a soe
apuh peö'. Iu a meh te' vamanih
pa ö nö' to iu va ka no' neöm sih.
13 Ta pah te' se keh iu suntan rakah
non a ma vamomhë pe', e' se he'
o to'to' pe' manih po upöm te' kee
ip vamët poë marën a va'aus raoe.
E' to te' akuk va kov e non manih
po vu iu nö' to soe voh ka neöm.
14 Ke eöm varih se keh nok voh a ma
tah varih nö' to soe voh ka neöm,
eöm se tavus em a ma vamomhë
peö'. 15 Eö' to hikta popoka' hah a
no' neöm o te' kikiu. Suk ataeah,
o te' kikiu to hikta nat ne pataeah
ne torara pee to nonok non. Eö'
se poka' eo' peöm o vamomhë peö',
suk ataeah, a ma soe kurus nö' to
kon tane' manuh pe Tamön, ne eö'
to soe pet ke voh eo' peöm. 16 Eöm
to hikta kon voh a neo' pan, eö' se
te' va'peh me a no' neöm. Ahik,
eö' to kon voh a neöm parö' he' eo'
peöm pa kiu vëh, eöm se nö paröm
vapu pet a soe peö', ke' voa' manih
pa napan vamanih pa ö no naon
to vovoa' va non. Ke eöm se keh
hin ta pah tah manih pa ëhnaneo', e
Tamön se he' en peöm. 17 Ke' iva'ih,
a soe peö'. Iu a meh te' pö nën to iu
hah va ka nom."

A Napan Va Po Oeh Se Hat Ov E Ne Po Vamomhë

18 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, "A napan va po oeh
vëh se keh rës ka neöm, a, eöm se
nat va nem manih pan, ee to rës me
voh e ne peö'. 19 Ivëh, köm se keh te'
nem pan, eöm a napan va po oeh
vëh, a napan va po oeh vëh se iu e
ne peöm a ma meh pee. Ivëhkëk, eö'
to kon ke voh eo' peöm, köm këh em
ma' pa ma taate' hat pa napan va
po oeh. Ivëh, köm hikta te' hah nem
pan, eöm o te' va po oeh vëh. Ke'
iva'ih, a tah no a napan va po oeh
vëh to rës suk ka no neöm. 20 Eöm se
koman hah voh a soe vëh nö' to soe
voh ka neöm. A soe pamëh to soe
va non manih pan, 'A te' kikiu to
hikta antoen non a te' oah e susun
pe'". A napan se keh hinën e ne
peö', a, kuru me nee se hinën e ne
peöm. Kuru va'ih nee se tënan ee
po vavaasis peö', ee se keh tënan
ee po vavaasis pamëh ee to tënan
me ee peöm. 21 A napan va po oeh
vëh se hinën ee peöm, suk eöm a
ma vamomhë peö'. Ee se hinën a
neöm, suk ee to hikta nat vavih ne
pe Tamön vëh to vanö voh a ma'
neo'. 22 Eö' se keh hikta nö voh ma'
parö' vatvus a soe peö' manih pa
ma napan va po oeh vëh, ee hikta
onöt ne a taum ta hat, suk a ma
taate' hat pee. Ivëhkëk, kuru nee
to hikta te' me ne ta hanan nee se
koaan vah va in a ma taate' hat pee.
23 Etereh to rës a ne neo'. Ee to rës
me e ne pe Tamön. 24 Eö' se keh
hikta te' va'peh me voh no' raoe,
parö' nonok no' a ma kiu apa'puh
varih, no a hikta meh te' to antoen
non a nok, a hikta tah nee se taum
suk ta hat. Ivëhkëk, ee to ep ee
pa ma kiu nö' to nonok no', pare
rërës avoe' e ne pemöm po' Tamön.
25 Ivëhkëk, a ma taate' poë varih to
tanok marën a vapuh a soe to kiun
non pa taate' pee to soe non pan,

'A hikta pusun in a tah nee to rës
suk a ne neo'.' *Sng 35:19;*
69:4

26 Eö' se vanö ka nös neöm a Te'
Vava'aus Te', ivëh a Tuvuh Vasio',
ke' nö nös peöm. A Tuvuh pamëh
se tane' ma' pe Tamön. Ke', a Tuvuh
va pa soe man. O poen ne' se nö nös
peöm, e' se vamaaka ken peöm pa
ma kiu me a ma taate' peö'. 27 Eöm

me se vatvus pet a soe peö' manih
pa napan, suk eöm to te' va'peh me
voh e nem peö' po poen nö' to taneo
ma' a nok a kiu peö', ke' öök non
ma' manih kuru.

16

1 Eö' to soe vavoh ka neöm manih
pan, eöm se nat nem vanun o va-
man peöm. 2 Oman, a napan se
veo tavus këh ee peöm pa ma iuun
hinhin sone' pee. Ivëhkëk, amot no
o poen pamëh se keh tavus ma', kee
ip vamët ee peöm. O poen nee se
ip vamët a neöm, ee se koman ne
pan, ee to nonok e ne pa kiu vih
pe Sosoenën. 3 Ee to nonok va ne
manih peöm, suk ee to hikta nat ne
pe Tamön, me eö'. 4 Kuru nö' to soe
momoaan keo' peöm a tah pamëh
he me' avoe' e non pa tavus ma'.
Amot no a napan se nok a taate'
pamëh manih peöm, köm koman
hah em na pa soe nö' to soe voh ka
neöm.

A Kiu Pa Tuvuh Vasio'

E Ieesu' to vavaato avoe' me e
non pa napan, pare' soe ke rapoë
pan, "Moaan voh nö' to te' va'peh
me voh e no' peöm, ivëhkëk, eö' to
hikta soe vanat voh a neöm a ma
tah poë varih. 5 Kuru va'ih nö' to nö
hah eo' manuh pa te' vëh to vanö
voh a ma' neo'. Ivëhkëk, a hikta pah
te' va peöm to hi a neo' pan, 'Eën
nönö nom nih?' 6 A ma kokoman
peöm to puh rakah e ne po tamak,
suk eö' to soe vanat eo' peöm pa ö
nö' se hah eo' manuh pe Tamön, a
te' vëh to vanö voh a ma' neo'. A
meh tah to vatamak a non neöm,
ivëh, a soe peö' to te' va non manih
pan, a napan se veo tavus këh ee
peöm pa ma iuun hinhin sone' pee,
pare ip vamët ee peöm.

7 Eö' to soe vamaman rakah keo'
peöm, e' to vih rakah non peöm pa
nat a neo', se nö hah eo' manuh
pe Tamön. Eö' se keh hikta nö hah
manuh pe', a, a te' vëh se kunkuin
o kokoman peöm to hikta onöt non
a nö ma' manih peöm. Eö' se nö
hah eo' manuh pe', parö' vanö ma'
a te' pamëh, ke' kunkuin en pa ma
kokoman peöm. 8 Ko poen no a te'
pamëh se kunkuin a ma kokoman
peöm se tavus, ke' nö ma', e' se
vamaaka rakah ken pa napan va
po oeh pa ö nee to teen ne a hat,
suk a ma taate' hat nee to nonok
ne. E' se vamaaka o kokoman nun
no a napan to te' me ne manih pa
taate' totoopin, me a taate' kiiki te'.
9 E' se vataare en pa napan pa ö
nee to koman vapiun va ne manih
pa pusun in a taate' hat. Ka pusun
in a taate' hat pamëh, ivëh, ee to
hikta vaman a ne neo'. 10 Ee to
koman vapiun va ne manih pan,
a pusun in a taate' totoopin, ivëh,
pö nö' se hah eo' manuh pe Tamön,
köm hikta onöt nem a ep hah ka
neo'. 11 A te' vava'aus te' se vataare
en pee pa ö no kokoman pee to
nun suk non, manih po vahutët
pe Sosoenën. Ee to koman vapiun
ne pan, a te' sunön vëh to matop
non sih o oeh vëh, e' e susun po
ora' hat, pare' tok vahik voh en po
vahutët."*

12 Eö' to te' rakah me no' a
ma meh soe nö' se soe ka neöm,
ivëhkëk, eöm to hikta onöt nem
a maaka in a soe pamëh kuru.
13 Ivëh, ko poen no a Tuvuh sosoe
man se nö ma' manih peöm o va-
momhë, e' se vamaaka rakah en pa
ma kokoman peöm. Köm nat em pa
ma soe kurus poë varih, ee a ma
soe man. E' to hikta onöt non a
soe a soe, ne' to kon tane' manih po
kokoman koman pe'. Ahik, a soe
ne' to tënan manuh pe Tamön, e' a
soe varoe ko pamëh ne' se soe tavus
ka neöm, me a ma taneah se tavus
amot. 14 E' se kon tane' a soe manih
peö', pare' vatvus manih peöm. Ka
tah pamëh ne' to nok, e' to vataare

* **16:11:** A napan va po oeh vëh to ep e Ieesu' to mët, pare koman ne pan, e' to tok po vahutët. Ivëhkëk, manih pa epep pe Sosoenën, e Ieesu' to hikta tok po vahutët. Manih pa mët pe Ieesu', ne Sosoenën to vaho' en pe susun po ora' hat po vahutët, pare' vöknah en pa ma kikis pe'.

rakah en po kikis apuh peö' manih
peöm. 15 A ma tah kurus ne Tamön
to vaneah non, e' a ma tah kurus
poë varih, ee a ma tah peö'. E'
kuru a ö nö' to soe suk voh pan, a
Tuvuh sosoe man se soe ken peöm
pa soe taeah ne' to pënton manih
peö', pare' vateera' po' ka neöm."

O Tamak Se Tarih Ko Tavus En O Vaeö

16 E Ieesu' to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, "A si' ö hat köm hikta
se ep hah ka no neo'. Me a si'
ö hat akuk ne eöm se ep hah em
peö'." 17 Ko upöm vamomhë pe'
vaiihi koman e ne pan, "A soe va'ih
te' vah va non nih? E' to sosoe ka
rora pan, 'A si' ö hat ka hikta se
ep hah no eah, me a si' ö hat na
se ep hah ee pe'.' E' me to soe en
pan, 'A pusun in a soe va'ih to te'
va non manih, eö' se nö eo' manuh
pe Tamön.' " 18 A ma vamomhë pe'
to vaiihi e ne pan, "A soe va'ih, 'A
si' ö hat', e' ataeah? Ea to hikta nat
no pataeah ne' to sosoe suk va non
manih."

19 E Ieesu' to nat en pa ma va-
momhë pe' to kehkeh hi ne poë
a pusun in a soe va'ih, ivëh, ne'
to soe suk va i raoe manih pan,
" 'A si' ö hat köm hikta se ep ka
no neo', me a si' ö hat ne eöm se
ep hah em peö'.' E' akuk kuru a
tah nöm to vaiihi suk nem. 20 Eö'
to soe vamaman rakah keo' peöm,
eöm se vaokook suntan rakah em,
a napan kurus he hara' vaeö rakah
e ne. Eöm se hara' em po tamak,
ivëhkëk, o tamak peöm se nönö non
ko tarih ko tavus en o vaeö, köm
pah hara' vaeö suntan em. 21 Eö' se
vapipino' va in a soe pamëh manih,
o poen no e köövo to kehkeh vahuh
non a koa', e' to hara' vahat rakah
en po kamis, suk e' to nat e non
pe' se kon en pe koa'. Ivëhkëk, o
poen ne koa' to vu' en, e köövo se
vanun en po kamis vëh ne' to hara'
non, suk e koa' pe' to tavus en ma'
manih po oeh. 22 E' to te' akuk
va kov e non manih peöm. Kuru
nöm to hara' nem o tamak, ivëhkëk,
eö' se hah ma' ko ep ka neöm, köm
pah vaeö suntan rakah em. O vu
vaeö pamëh no a hikta pah te' to
onöt non a kon tavus këh a ma
kokoman peöm. 23 Manih po poen
pamëh, nöm hikta se hi a nem neo'
ta pah tah. Eö' to soe vamaman
rakah keo' peöm, e Tamön se he' en
peöm pa ma taneah nöm to hin suk
manih pa ëhnaneo'. 24 Moaan voh,
ko öök non ma' manih kuru, eöm to
hikta hinhin voh nem ta ma taneah
manih pa ëhnaneo', ivëhkëk kuru,
eöm se hin em pataeah manih pa
ëhnaneo', eöm se kon em pataeah
nöm to hinhin suk nem, ko poen
nöm to kon vahik a tah pamëh, a ma
kokoman peöm se puh rakah ee po
vaeö."

O Kikis Va Po Oeh To Hikta Onöt Non A Vöknah E Ieesu'

25 E Ieesu' to tooto avoe' e non,
pare' soe pet en pan, "Eö' to va-
vatvus no' a ma soe peö' pa ma soe
vapipino', ivëhkëk, o poen to me'
avoe' e non pa tavus ma', nö' hikta
se vatvus amot hah no' ta meh soe
pa soe vapipino' manih pa soe nö'
to sosoe ka no neöm. Eö' se soe
vatotoopin rakah keo' peöm pa ö ne
Tamön to te' va non sih. 26 Manih
pa hanan pamëh nöm se hin koe
in a tah nën, eöm se vakoe a hin
peöm manih pa ëhnaneo'. Pe' eö'
koman, eö' hikta se hi hah no' e
Tamön a ö se' va'aus a neöm. 27 Suk
ataeah, e Tamön koman to iu e non
peöm, e' to iu a non neöm, suk eöm
to iu e nem peö'. Paröm vaman e
nem peö' to tane' ma' manuh pe'.
Ivëh, ne' se piun suk a ma hin peöm.
28 Eö' to tane' voh ma' manuh pe
Tamön, parö' nö ma' manih po oeh
vëh. Ka kuru va'ih, nö' to kehkeh
këh hah e no' po oeh vëh, parö' hah
eo' manuh pe Tamön."

29 Ka ma vamomhë pe' soe ke
po' ee pe' pan, "Sunön, varu' vako-
manih nën to soe vamaaka ke eom
pemöm pa ma soe pën, eën to hikta

nonok hah ka no möm ta soe manih
pa soe vapipino'. 30 Kuru nemöm to
nat em pën a te' to nat nom sih a ma
moeh tah kurus. Ko antoen e nom
pa piun a hi pa te', e' he me' avoe'
e non pa hi a oah a hi pe'. Ke' ivëh,
a tah to vataare a no möm, kemöm
vaman e nem pën to tane' ma' pe
Sosoenën."
31 Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
ke raoe pan, "Eöm vaman kov em
eh? 32 Pënton po' nem pa ta' nö'
se soe ka neöm, o poen to vatët en,
pa tavus. Ahik, e' to tavus vahik
voh en, a napan varih to hat ov a
ne neo' se veo vavah ee peöm, köm
tapeat em, ko nö vakëkëh em pa ma
vöön peöm, ko këh em peö' peheo'.
Ivëhkëk, eö' to hikta te' no' peheo',
ahik, e Tamön to te' va'peh me e
non peö'."
33 Ke Ieesu' vavaato avoe' ke non
pee, pare' soe ke rapoë pan, "Eö' to
soe keo' peöm pa tah va'ih, eöm se
vatös me a neo', paröm te' nem pa
taate' kamö' vamanih pa ö nö' to
soe vavoh ka neöm. Ko poen nöm
to te' nem manih po oeh vëh, eöm se
taum a ma punis me o tamak. Eöm
se sun vakis rakah nem, suk eö' to
vöknah vahik voh eo' po kikis va po
oeh vëh."

17

E Ieesu' To Hin Marën A Va'aus A Ma Vamomhë Pe'

1 E Ieesu' to vavaasis vahik en
pa ma vamomhë pe' pa ma soe
pe', pare' ta peah na manuh pa
vöön va kin, pare' soe vamanih
pan, "Tamön, o poen peö' to tavus
en, kuru nën se vatvus ke ra napan
o kikis apuh peö' e Koa' te' pën,
vamanih pa ö nö' se vatvus varu'
ke ra napan o te' kikis apuh pën.
2 Suk ataeah, eën to he' voh eom
peö' pa tasun va pa matop a napan
kurus. Kö' onöt e no' pa he' o to'to'
tamoaan manih pa napan nën to
he' voh a neo', kee tavus ee a napan
peö'. 3 Ka manih po to'to' tamoaan
pamëh, no a napan se nat va ka no
moah manih pan, eën e Sosoenën
vamaman rakah, pare nat me a ne
neo', e Ieesu' Kristo, a te' nën to
vanö voh ma'. Kö' nö ma' manih po
oeh vëh.
4 Eö' to nok vahik voh eo' pa ma
kiu nën to vanö suk voh a ma' neo',
pan eö' se nok. Ivëh, ka manih pa
ma kiu poë varih ne eö' to vataare
vahik eo' po kikis apuh pën manih
pa napan. 5 Tamön, taneo non po
poen no oeh vëh to me' avoe' voh e
non pa tavus ma', eö' to te' va'peh
me voh e no' pën, parö' te' me voh
e no' po kikis apuh. Kuru nö' to iu
no' a ö nën se he' hah a neo' o kikis
apuh pamëh, kö' se te' va'peh me a
nom oah.
6 Eö' to vatvus vateera' voh eo' pa
ëhnöömah manih pa napan varih,
nën to he' voh a neo' manih po oeh
vëh, a napan pën poë varih to te'
moaan voh e ne manih pën. Ee
to këh voh ma' a ma taate' hat va
po oeh, pare vavatet vavih rakah
e ne pa ma soe pën. 7 Kuru nee to
nat vavih rakah e ne pa ma moeh
tah kurus nën to he' voh a neo', to
tane' vavi' voh ee ma' manih pa
koreomah. 8 Suk ataeah, a ma soe
kurus nën to he' voh a neo', nö' to
soe vahik ke voh eo' pee, kee kon
ee. Ee to nat vavih rakah e ne peö'
to tane' voh ma' pën. Pare vaman e
ne pën to vanö voh a ma' neo', kö'
nö ma' manih po oeh vëh.
9 Eö' to hinhin no' oah pan, eën se
va'aus raoe, eö' to hikta hinhin no'
pan, eën se va'aus a napan varih
nën to hikta vaoe voh. Ahik, eö' to
hinhin no' pan, eën se va'aus varoe
a napan varih nën to he' voh a neo',
suk ee ra napan pën. 10 A napan
kurus nö' to vaneah no', ee ra ma
te' kurus pën. Ka ma te' kurus nën
to vaneah nom, ee a ma te' kurus
me peö'. A ma taate' vih pa napan
poë varih to vataare ne a ö no a
taate' nenes peö' to te' va non.
11 "Ka kuru, nö' to nö eo' nös
pën. Eö' to hikta se te' varë hah
no' manih po oeh vëh. Ee to hikta

onöt ne a nö va'peh me a nös neo'
maneom, ee se te' e ne manih po
oeh. Ivëh Tamön, eën a vivihan.
Eën no a hikta pah te' to te' va
non manih pën. Manih po kikis va
pa ëhnöömah, eën se matop vavih
e nom pee. Ka manih po ëhnan
pamëh, nën to he' voh eom peö'.
Ivëh, kee se tavus paeh ee vamanih
pa ö na to tavus paeh vavoh. 12 Po
poen neö' to te' va'peh me voh no'
raoe, eö' to matop no' raoe po kikis
va pa ëhnöömah. Ko ëhnan pamëh
nën to he' pet me voh eom peö'. Kö'
matop e no' pee, ka hikta paeh va
pee to ro. A paeh ro va pee to ro
voh, ivëh, a te' vëh nën to vamatop
keon voh, pan eën se mirö' eah. E'
ivëh, se vapuh pa soe to kiun non
po Puk Vapenpen pën, ke' tavus
vaman.
13 Kuru nö' to nö e no' nös pën,
parö' nonok no' a soe va'ih pa ö nö'
to te' no' manih po oeh vëh, eö' to
iu rakah no' o vaeö peö' se puh non
manih pa ma kupu pee.
14 Eö' to he' vahik eo' pee po
vavaasis pën, ivëhkëk a napan va
po oeh vëh to hat ov e ne pee. Suk
ataeah, a napan peö' to hikta te' ne
pan, ee ra napan va po oeh vëh. E'
to te' akuk va kov e non manih peö'
to hikta te' no' pan, eö' a te' va po
oeh vëh. 15 Eö' to hikta hinhin no'
nös oah pan, eën se kon këh raoe po
oeh va'ih. Ahik, eö' to hinhin a no'
nös oah pan, eën se matop vavih
nom raoe, ke susun po ora' hat nat
non mirö' raoe. 16 Ee to vavatet a
nom oah sih, pare te' va e ne manih
peö'. Ee to hikta te' ne pan, ee ro
te' va po oeh vëh, vamanih peö' me
to hikta te' no' pan, eö' a te' va po
oeh vëh. 17 Ahik, eën se nok raoe
kee tavus a napan pën, kö' iu no'
pan, a soe man pën se kiu manih
pa ma kokoman pee, kee tavus o te'
vivihan manih pa soe man pamëh,
e' a soe a man rakah. 18 Moaan voh
nën to vanö voh a ma' neo', kö' nö
ma', parö' te' no' topniira napan va
po oeh vëh. E' to vatoe akuk va kov
e non manih pa ö nö' to vanö o te'
varih, nën to he' voh a neo', kee nö,
pare te' va'peh me ne a napan va
po oeh vëh. 19 Ka manih pa va'aus
raoe, eö' to he' vahik rakah eo' pën
po to'to' peö'. Ivëh, ke' man rakah
e non pee se tavus ee a napan pën,
pare nonok ne a ma kiu pën.
20 "Ivëhkëk, Tamön, eö' to hikta
hinhin no' pan, eën se va'aus varoe
a napan varih to te' va'peh me a ne
neo', ahik, eö' to hinhin no' a oah a
ö nën se va'aus o te' varih se tënan
amot a soe pee, pare vaman a neo'.
21 Tamön, eö' to hin no' nös oah pan,
eën se nok raoe, kee tavus paeh
vamanih pa ö na to te' va no sih
po'. Eën to te' nom sih manih peö',
kö' te' no' manih pën. Eö' to hin
me no' nös pan, eën se nok raoe kee
vapöh kokoman me a ra po'. Ivëh,
ka napan va po oeh vëh ep, pare
vaman ne a ö nën to vanö voh a
ma' neo', kö' nö ma' ko tavus manih
po oeh vëh. 22 Eën to he' vahik voh
eom peö' pa taate' nenes, eö' me to
he' vahik voh eo' po te' varih nën
to he' voh a neo' pa taate' pamëh.
Ivëh, kö' iu no' a ö nee se vapöh
kokoman, pare tavus vamanih pa
ö na to vapöh kokoman va no sih
po'. 23 Oman, eö' to te' no' manih
pee, kën te' e nom manih peö', ka
manih pa taate' pamëh, nö' to iu no'
a ö nee se vapöh kokoman rakah.
Ka napan va po oeh se nat va ne
manih pan, eën e Sosoenën to vanö
voh a ma' neo', kö' nö ma' manih
po oeh. Ee me se nat va e ne manih
pën to iu e nom pa ma te' peö', ke'
vatoe akuk va ko ve non manih pa
ö nën to iu va ka nom neo' sih.
24 Tamön, eö' to iu no' a napan
varih nën to he' voh a neo', se te'
va'peh me a ne neo' manih pa vöön
nö' to te' no'. Eö' to iu no' a ö nee
se ep in o maaka me a tasun apuh
peö'. Ko poen no oeh vëh to me'
avoe' voh e non pa tavus ma', eën
to iu voh e nom peö', ivëh, nën to
he' suk voh eom peö' po maaka
me a tasun apuh. 25 Tamön, eën

a Totoopin rakah. A napan va po
oeh vëh to hikta nat vavih ne pën,
ivëhkëk, eö' koman to nat e no' pën.
Ko kum te' varih nën to he' a neo',
ee me to nat e ne pën a te' vëh to
vanö ma' neo' manih po oeh vëh.
26 Eö' to vatvus a ëhnöömah manih
pee, kö' se vavatvus avoe' ke no'
pee pa ëhnöömah, kee sih kon a
taate' iu te' vamanih pa ö nën to iu
va ka nom neo' sih. Keö' me se te' e
no' manih pee.

18

E Jiutas To He' E Ieesu' Pa Koreera Napan Varih To Hat Ov E Ne Poë

Matiu 26:47-56, me Mak 14:43-50, me Luk 22:47-53

1 E Ieesu' to nok vahik en pa hin
pe'. Pare' pahan en pa si' ruen
sone' nee to popoka' ne a Kidron, e'
me ra ma vamomhë pe'. Manuh pa
pap ruen vöh, e' to te' voh non a rak
nën, ne Ieesu' me ra ma vamomhë
pe' to nönö vah ne pa koman a rak
pamëh. 2 Ke Jiutas vëh a te' se vikuh
e Ieesu' manih po te' varih to hat
ov e ne poë, to nat vavih e non pa ö
pamëh. Suk ataeah, a ma tamoaan
ne Ieesu' me ra ma vamomhë pe'
to tötönun ne sih nën. 3 Ivëh, ke
Jiutas me en ma' pa nap vëvënsun
va Room me a ma pah te' varih to
ut ne sih a Iuun Hinhin Apuh, no
te' susunön ësës he', me ro Parësi'
to he' poë. Kee nö ee manih pa
ö ne Ieesu' to te'te' non me ra ma
vamomhë pe'. A nap vëvënsun to
te' nö ne ma' a ma tah vavapus me.
Ee to öt nö ne ma' a ma ram me
a ma vau'. 4 Ivëhkëk, e Ieesu' to
nat momoaan en pa ma taneah to
kehkeh tanok ne manih pe'. Ivëh,
ke' huk vatët en manih pee. Pare'
hi raoe pan, "Eöm vavaiu vah nem
eteh?"

5 Ka nap vëvënsun piun poë, pare
soe pan, "Emöm to kehkeh ep nem
pe Ieesu' va Nasarët."

Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe
pan, "Eö' iva'ih." Ke Jiutas a te' vëh
to vikuh e Ieesu' manih pa korera
napan varih to hat ov i ne poë to
sun va'peh me e non pee. 6 Ke
Ieesu' soe vakomanih, "Eö' iva'ih."
Kee tahoak hah ko vu' ee po oeh.

7 Ke Ieesu' hi hahah kov en na
pee pan, "Eöm vaiu ma' eteh?"

Kee soe ke poë pan, "E Ieesu' va
Nasarët."

8 Ke Ieesu' piun hahah kov en
pee, pare' soe pan, "Eö' to soe vu
keo' peöm, eö' akuk ko vi vëh. Eöm
se keh iu ep ka no neo' koe a ma te'
varih, kee hah na." 9 A tah pamëh
se tavus, ko vapuh a soe ne Ieesu'
to soe moaan voh, pare' soe pan,
"Ahikta paeh va pa napan varih
nën to he' voh a neo' se ro."

10 E Saëmon Pita' to te' me non o
rapis rë. E' to rëh o rapis rë pamëh,
ko moes kurus en pa pap tenan
matö pa te' kikiu pa Te' Susun po
Te' Ësës He'. A ëhnan a te' kikiu
pamëh e Malkus. 11 Ivëhkëk, e
Ieesu' to soe ke Pita' pan, "Vaho'
hah na o rapis rë pën manih pa ö
pepet pe'. Eën koman kës nom pan
eö' to hikta onöt no' a kaak manih
pa kap va po kamis vëh ne Tamön
to he' voh a neo'?"

A Nap Vëvënsun To Me Ee Pe Ieesu' Manuh Pe Anas

12 E Ieesu' to sosoe vahik va ko
non manih, ka nap vëvënsun, me a
te' va'ih to vovoh ke non sih raoe,
me ro te' varih to ut ne sih pa Iuun
Hinhin Apuh, to öt ee pe Ieesu',
pare nohnoh ee pe' po uris eh. 13 Ee
to me vovoh ee pe' manuh pe Anas.
E Anas e nomanih e Kaëfas. Po
kirismas pamëh ne Kaëfas to te'
non a Te' Susun po Te' Ësës He'.
14 Ke'e' rakah ko a te' pamëh to soe
vanat voh ken po te' susunön po
Jiu' pan, "E' to vih rakah non pa ta
pah te' se kon a tasun pea a napan
va Israël, pare' mët. Pe' to hikta
vih non pa napan pea se ro kurus
manih pa koreera nap vëvënsun va
Room."

E Pita' To Soe Pan E' To Hikta Nat Non Pe Ieesu'
Matiu 26:69-70, me Mak 14:66-68, me Luk 22:55-57

15 E Saëmon Pita' pen a meh vamomhë to suksuk amamot nö e ne pe Ieesu'. E Susun po Te' Ësës He' to nat vavih rakah e non pa meh vamomhë pamëh. Ivëh, ne' to ho va'peh suk me e Ieesu' manuh koman a kiikin va mahën vëh to te' non pa iuun pa Te' Susun po Te' Ësës He'. 16 Ivëhkëk, e Pita' to sun avoe' e non ma' manuh mahën po sinten o hopa'. Ka te' vamomhë vëh* no a Te' Susun po Te' Ësës He' to nat vavih non sih poan to nö, pare' soe vanat e koa' mon vëh to ut non po hopa', pare' me ho en ma' pe'. 17 Ke köövo vëh to ut non po hopa' to inan e Pita', pare' soe ke poan pan, "Eën me po' ko toh a meh vamomhë pa te' pamëh?" Ke Pita' vonih, pare' soe pan, "Ahik, eö' to hikta te' no', pan eö' e vamomhë pa te' pamëh."

18 A muhin to parin a tutuvuh vörep. Ka nap kiu me ro te' utut vaës ee pa sura', ko ma'kis e ne. E Pita' me to te' va'peh me e non nën, pare' ma'kis me e non pa sura' pamëh.

E Susun Po Te' Ësës He' To Hi E Ieesu' A Ma Hi
Matiu 26:59-66, me Mak 14:55-64, me Luk 22:66-71

19 Ka poa vamomhë pe Ieesu' sun avoe' e ne mahën, ka Te' Susun po Te' Ësës He' ihi e non pe Ieesu' pa ma hi suk a ma vamomhë pe', me a ma soe varih ne' to vavaasis non sih a napan. 20 Ke Ieesu' piun a hi pe Susun po Te' Ësës He', pare' soe ke poan pan, "Eö' to vavaasis voh no' sih a napan a ma soe peö' manih mahën, me manih koman a ma iuun hinhin sone' peöm, me manih koman a Iuun Hinhin Apuh, me manih pa ma ö tötönun pa napan va Israël. Eö' to hikta vavaasis vakoaan voh no' a napan, ahik. 21 Eën hi suk va ka neo' manih ataeah pa ma soe nö' to vavaasis no' sih? Eën se keh iu nat vavih nom, eën se nö, parën hi a napan varih to tënan voh ne a ma soe peö'. Ee me to nat vavih e ne pa ma tah nö' to vavaasis voh no'."

22 E Ieesu' to sosoe va ko non nën, ka te' vëh to ut non sih a Iuun Hinhin Apuh to sun non manih pa havineah, tapan en pe', pare' soe pan, "E' ko vëh a ö nën se piun va in a soe pe Susun po Te' Ësës He' eh? 23 Ke Ieesu' piun a soe pa te' utut pamëh, pare' soe ke poan pan, "Eö' se keh nok voh eo' pa ta pah soe hat, soe ka neo' ah a soe pamëh. Ivëhkëk, eö' to sosoe ke no' sih a napan a ma soe man vavi', ataeah nën to tapan suk po' a neo'?"

24 E Anas to vanö en pe Ieesu' manuh pe Kaëfas. Ee to hikta pure' avoe' këh ne poë po uris vëh no te' utut to nohnoh ma' poë.

E Pita' To Vapöök Soe En Pa Ö Ne' To Hikta Nat Non Pe Ieesu'
Matiu 26:71-75, me Mak 14:69-72, me Luk 22:58-62

25 E Pita' to sun avoe' e non po sinten sura', pare' ma'kis non, ka ma meh te' nee to pët ma'kis ne inan poë, pare hi ee pe' pan, "Eh, eën me po' ko toh a meh vamomhë pe Ieesu'?" Ivëhkëk, e Pita' to vonih en, pare' soe ke raoe pan, "Ahik, eö' to hikta te' no' pan, eö' e vamomhë pe'."

26 Ivëhkëk, e' to te' non a pah te' kikiu pe Susun po Te' Ësës He' to ma'kis me e' non manih po sura', a te' pamëh e' to vatompoan me non a te' vëh ne Pita' to moes kurus voh ma' a tenaneah, to soe ke ma' e Pita' pan, "Eh, eö' to ep va'peh me pö' voh e no' ma' pën, me e Ieesu' manuh pa koman a rak.' 27 E Pita' to soe hah ken pee pan, "Ahik." E'

* **18:16:** A te' vamomhë ne Susun po Te' Ësës He' to nat vavih non, ivëh, e Jon.

to sosoe va kon non nën, ke toa'
oete' tötö en.

Ee To Me E Ieesu' Manuh Pe Paëlat
Matiu 27:1-2; 27:11-14, me Mak 15:1-5, me Luk 23:1-5

28 Pa pöstakah rakah no te'
susunön po Jiu' to ta' o te' utut
pan, ee se me tane' ma' e Ieesu'
manuh pa iuun pe Kaëfas, pare me
poë manuh pa iuun pa te' susun
va Room vëh e Paëlat. Ivëhkëk, ee
to hikta ho va'peh me poë manuh
koman iuun. Suk ataeah, ee to
koman ne pan, ee tome' tavus o te'
hat manih pa matan e Sosoenën,
pare hikta onöt ne a nö manuh pa
Taëën Apuh va po Pasova'. 29 Ivëh,
ka napan poë varih anoeh e ne
mahën, ke Paëlat tavus tane' hah
en ma' koman iuun, pare' hi raoe
pan, "Eöm kehkeh vaho' suk nem a
te' vëh ataeah po vahutët?"
30 Ka napan poë varih piun va in
a soe pe Paëlat manih pan, "A te'
vëh se keh te' non pan, e' a te' hikta
nonok hat, emöm to hikta onöt nem
a me ma' eah manih pën."
31 Ke Paëlat piun va in a soe pee
manih pan, "Eöm koman se me
eah, parröm vaho' eah po vahutët
vamanih pa ö no a taate' peöm to te'
va non, peö' to hikta nat no' ta tah
se rö' vaho' suk eah po vahutët.
Ivëhkëk, o Jiu' to piun a soe pe
Paëlat, pare soe ke poë pan, "Emöm
to hikta te' me nem ta soe vaonöt va
pa ip vamët ta pah te'."
32 Ka ma tah varih se keh tanok
ee, ka nat ee pa tah ne Ieesu' to
sosoe suk voh non to tavus vaman
en. E' to sosoe suk voh non a ö ne'
se mët vah ava manih pa kuruse.
33 E Paëlat to ho hah en koman
iuun, pare' vaoe en na pe Ieesu', ke'
nö en ma' manih pe', ke' hi poan
pan, "Eën ko a te' sunön po Jiu',
ha?" 34 Ke Ieesu' piun a hi pe Paëlat,
pare' soe ke poan pan, "A hi koman
pën ivëh, ke', a ma meh te' to soe
ka oah, pan eö' eteh?" 35 Ke Paëlat
piun a hi pe Ieesu', pare' soe ke
poan pan, "Eën koman to nat e nom
peö' to hikta te' no' a to Jiu'. A
napan koman pën ivarih me ro te'
sunön ësës he' ivarih to vaho' a oah
manih pa koreneo'. Eö' to kehkeh
nat no' a hat taeah nën to nok voh,
kee vaho' suk a oah po vahutët?"
36 Ke Ieesu' piun a hi pe Paëlat,
pare' soe pan, "A matop vih peö' to
hikta te' non pan, e' a tah va po oeh
vëh. Ahik, a matop vih peö' se keh
te' non pan, e' a tah va po oeh vëh,
a ma te' kikiu peö' to onöt e ne pa
vapus pip ka neo', ka hikta pah te'
to antoen non a he' a neo' manih pa
koreera napan va Israël."
37 Ke Paëlat hi hahah kov en pe
Ieesu' pan, "Eën kës kuru a te'
sunön, ha?"
Ke Ieesu' piun a hi pe Paëlat,
pare' soe ke poan pan. "A, eën
koman to soe eom pan, eö' e sunön,
ke', a tah akuk ko pamëh ne sisi'
to kon suk voh a neo'. Kö' nö ma'
manih po oeh vëh. Eö' to nö ma'
to soe tavus ke ra napan va po oeh
vëh a soe man peö'. Ka napan varih
to vavatet ne sih a soe man, ee to
tënan e ne pa soe peö'."
38 Ke Paëlat hi hahah kov en
pe Ieesu' pan, "Ataeah ivëh a soe
man?"

E Paëlat To Soe Pan Ee Se Ni E Ieesu' Pa Kuruse
Matiu 27:15-31, me Mak 15:6-20, me Luk 23:13-25

E Paëlat to soe vahik vakomanih,
pare' tavus hah en ma' manih pa
napan varih to anoeh ne mahën.
Pare' soe ke raoe pan, "Eö' to hikta
taum ta hat manih pa te' va'ih.
39 Ivëhkëk, manih pa taate' peöm a
napan va Israël, eöm to sosoe nem
sih pan, e' to vih non pa Taëën
Apuh va po Pasova' na se ihan tane'
ta pah te' manih pa nohnoh. Eöm iu
po' nem eteh na se ihan hah eah?
Eöm iu nem e sunön po Jiu', ke',
eteh?"
40 Kee piun e Paëlat, pare taoa
ko soe na pan, "Ahik, e' to hikta
te' non pan a te' maneom. Emöm

to iu varoe ko nem e Barabas." E Barabas, e' a te' to vavapus me voh non a nap vëvënsun va Room.

19

1 Ke Paëlat ta' a nap vëvënsun, kee rëp poë po uris rëprëp te'. 2 Vasuksuk in a ö nee to rëp vahik poë, ka nap vëvënsun kon o uris to'to', pare nok o tah to matan va non manih po uvan, pare vaho' manih pa pasuneah. Pare nok ohop to matan va non manih po ohop rë erera' pa te' sunön. 3 A ma tëëm peo rakah nee to nönö ne ma' manih pe', pare sosoe va ne manih pan, "Potan avih Sunön po Jiu'." Ee to sosoe vahik va ko ne manih, pare tatapan ee pe'.

4 E Paëlat to tavus hah en ma', pare' soe ke ra napan pan, "Ep këk öm, eö' to me tavus hah eo' ma' pe' manih peöm, to vataare a neöm, peö' to hikta taum ta hat manih pe', na se vaho' suk eah po vahutët. 5 Ke Ieesu' tavus tane' hah en ma' manuh pa iuun pe Paëlat. Ee to uvan ma' poë po uvan nee to nok po uris to'to', pare' ohop non o ohop rë erera'. Ke Paëlat soe va ma' manih pan, "Ep öm, iva'ih a te' pamëh."

6 O te' susunön ësës he', me ro te' utut to ep in e Ieesu', pare taoa ko soe pan, "Ni öm eah pa kuruse, ni eah öm pa kuruse." Ke Paëlat soe ken pee pan, "Eöm koman se öt eah, paröm ni eah pa kuruse, peö' to hikta taum ta hat manih pe'." 7 Ko Jiu' soe ke na e Paëlat pan, "Ea to te' me no a taate' to soe non pan, a te' vëh e' se mët rakah. Suk ataeah, e' to soe voh pan, 'Eö' E Koa' Pe Sosoenën.' "

8 E Paëlat to pënton a napan to soe a soe va'ih, ko pah naöp suntan rakah en. 9 E Paëlat to ho hah en manuh pa iuun pa kaman, pare' hi en pe Ieesu' pan, "Eën a te' va pa vöön poanheh?" Ivëhkëk, e Ieesu' to hikta piun hah poan. 10 Ke Paëlat hi hahah kov en pe' pan, "Eën rës rakah e nom pa piun a soe peö' öh? Eën nat po' e nom peö' to te' me e no' po kikis va pa ö nö' se vahah to'to' eo' pën toh, me eö' to onöt e no' pa soe, kee ni ee pën pa kuruse."

11 E Ieesu' to piun a soe pe', pare' soe pan, "E Sosoenën vöh pa vöön va kin se keh hikta he' voh a oah o kikis va'ih, eën to hikta onöt nom a vöknah a neo'. Ivëh, ka te' vëh to vaho' voh a neo' manih pa koreomah, a hat pa te' pamëh to apuh oah e non pa te' hat pën. 12 E Paëlat to pënton a soe va'ih, pare' punö' vakis rakah en pa ep këh ta hanan ne' se amun vah va in e Ieesu', kee nat ne ip vamët poë. Ivëhkëk, a napan va Israël to tënan a soe va'ih, pare taoa suntan rakah ee, pare soe na pan, "Eën se keh vahah to'to' ma' a te' va'ih, eën to hikta onöt nom a ö sën te' hah nom e vamomhë pe Sisa'. Etereh to koman ne a tavus o te' sunön, ee o te' poë varih ne Sisa' to hat ov e non pee."

13 E Paëlat to tënan a soe va'ih, pare' me tavus en ma' pe Ieesu', pare' iho' en pa ö ihiho' pa te' pëpënton vahutët. Manih pa ö pamëh, nee to poka' ne pan, "a moeh vösvös", po to po Jiu' o ëhnan pamëh to te' va non manih Gabata'. 14 A tah to matan va non manih pa topnin potan va po Vatönim. O Vatönim e' o poen va pa vamatop a ma tah va po nënkikiu va po Pasova', ko poen pamëh, e' o Poen Apaapo. Ke Paëlat soe ke ro Jiu' pan, "Ep öm, e' iva'ih a te' sunön peöm."

15 Ka napan taoa, ko pët soe ma' pan, "Ip vamët öm eah, ip vamët öm eah! Ni öm eah pa kuruse."

Ke Paëlat hi hahah kov en pee pan, "Eöm iu nem a ö sö' ni e sunön peöm pa kuruse, ha?"

Ko te' susunön ësës he' piun ma' Paëlat, pare soe pan, "Emöm to hikta te' me nem ta meh te' sunön, e Sisa' varoe a paeh."

16 Ke Paëlat he' en pe Ieesu' pan ee se ni poë pa kuruse.

Ee To Ni Ee Pe Ieesu' Pa Kuruse
Matiu 27:32-44, me Mak 15:21-32, me Luk 23:26-43

A nap vëvënsun to me ee pe
Ieesu', 17 pare he' poë a kuruse vëh,
nee se ni poë, ke' te' en. Ee to këh
ee pa vöön, pare tavus ee pa tope
nee to popoka' ne a ö to matan va
non manih po Kaho' In A Te' Mët.
Manih po to Hibru nee to poka' ne
pan, a Gölgöta'. 18 Manih Gölgöta'
nee to ni ee pe Ieesu' pa kuruse me
ra meh poa te'. E Ieesu' to han non
pa te' kuruse pe' po topnin, ka meh
poa te' to han vakëh ne.

19 E Paëlat me to ta' a napan, kee
kiun o kiun, pare vahan manih pa
pasun a kuruse. O kiun pamëh to
soe va non manih pan, "IVA'IH E
IEESU' VA NASARËT A TE' SUNÖN
PO JIU'." 20 A nap peo po Jiu' to
ëh o soe vanat pamëh, suk ataeah,
a ö vëh ne Ieesu' to han non to
hikta te' varo këh non a vöön va
Jerusalëm, o soe vanat pamëh nee
to kiun voh po kukön to, o Hibru,
me o Latin, me o Grik. 21 O te'
susunön ësës he' to ep a tah va'ih,
pare pah heve suntan ee, pare soe
ke Paëlat pan, "Eën se nat nom kiun
vamanih pan, 'Sunön po Jiu'. Eën
se kiun vamanih pa ö ne' to soe
vavoh, 'Eö' a te' Sunön po Jiu'.' "

22 Ke Paëlat piun raoe, pare' soe
pan, "A soe nö' to ta', kee kiun e' se
pah te' va e non nën."

23 A nap vëvënsun to ihan këh e
Ieesu' pa ma ohop pe'. Pare ni
ee pe' pa kuruse, ko ki vakëkëh ee
pa ma ohop pe' pa taana' ö. Ka
taana' te' vëvënsun kon vakëkëh ee
pa ma ohop pe'. Ee to kon me ee po
ohop rë pe', o te' vëvënsun to ep va
ne manih pan, o ohop pamëh nee
to hikta kukurus o rara, pare kun
vava'peh. Ahik, o ohop pamëh nee
to nok voh po paeoh o rara. 24 Ee
koman to vavasoe e ne, pare soe
pan, "Ea se vi a saatu', para ep këh
eteh se kon po ohop pamëh." Ka
tah pamëh to tanok to vapuh en pa
soe to kiun non po Puk pe Sosoenën
to soe non pan,

"Ee to ki vakëkëh ee pa ma ohop
peö',
pare vi a saatu' to ep këh eteh
vëh se kon po ohop peö'."
Sng 22:18

Ke' a taate' akuk ko pamëh no te'
vëvënsun to vatet, pare taum ee pa
te' se kon ohop pamëh.

25 Manih pa sinten a kuruse ne
Ieesu' to han non, ne sinaneah, pen
e kea pe', me e Maria' köövo pe
Kliopas, me e Maria' va Makdala'
to sun ne. 26 E Ieesu' to ep in e
sinaneah pen e vamomhë pe' vëh
ne' to iu suntan non sih, to sun
ne nën, ivëh ne' to soe suk va ma'
manih pe sinaneah pan, "E' i ma-
neom e koa' pën." 27 Vasuksuk
po' ne Ieesu' to soe ke po' en pe
vamomhë pe' pamëh pan, "E' i ma-
neom e sinömah." Taneo non po
poen pamëh no e vamomhë pe'
pamëh to me en pe sisi' pe Ieesu' pa
iuun pe', pare' matop e non pe'.

E Ieesu' To Mët En
Matiu 27:45-56, me Mak 15:33-41, me Luk 23:44-49

28 A ma tah kurus to hik ee ke
Ieesu' nat en pa ma kiu pe' ne' to
nok to hik en, pare' soe vamanih
pan, "Eö' to mët eo' po manoe."
E' to soe suk a soe va'ih marën a
vapuh a soe to kiun non po Puk pe
Sosoenën. 29 E' to te' non a nöh to
pet vatët non nën, no voaën to te'
non pe'. Ivëh ka nap vëvënsun kon
a ta tah pupui nöh, ko vapuhpuh
na po voaën, pare vaho' manih po
noton in o naon nee to popoka' ne o
hisop, ko vaho' na pa rivon e Ieesu'.
30 Ke Ieesu' kaak po' en po voaën
pamëh, pare' soe en pan, "E' to hik
en". E' to soe vahik vakomanih,
ka tuvuh pe' hik këh en pe', ke'
vamösru ko mët en.

A Te' Vëvënsun To Ruk A Apan E Ieesu' Po Peö

31 E' o poen vamatop a ma tah
va pa taëën va po Poen Apaapo.

Ko Poen Apaapo pamëh, e' o poen
apuh rakah.* Ko Jiu' nö ma' pe
Paëlat, pare hi poë, te' vaonöt ke
raoe kee kökök a ma moeero te'
varih to han ne pa kuruse, pan
ee se mët vëvëhö'. Ee to kehkeh
herep ne raoe këh a ma kuruse.
Suk ataeah, e' o Vatönim ipamëh,
kee hikta iu ne a ma sioniire se han
ne pa kuruse po Poen Apaapo apuh
pee. 32 A nap vëvënsun to nö ma'
ko taneo ee pa kökök a ma moeera
poa te' varih to han va'peh me ne e
Ieesu'. 33 Ivëhkëk, ee to öök manih
pe Ieesu', pare ep ee pe' to mët en.
Ivëh, nee to hikta kökök suk pa poa
moneah. 34 Ka pah te' vëvënsun ruk
na a apan e Ieesu' po peö, ko era'
me a ruen tako' vëvëhö' rakah ee
ma'. 35 Ka te' to ep voh non pa tah
pamëh to hutët en pa tah ne' to ep
voh, ka tah pamëh ne' to ep voh e' a
tah a man rakah. Ivëh, ke eöm me
se vaman o vahutët pamëh. 36 Ka
ma tah poë varih to tanok, ee to
vapuh ee pa soe to kiun non po Puk
pe Sosoenën to soe non pan,
"Ahik ta pah te' to kök to pöh soa' va
pa te' pamëh." *Sng 34:20*
37 Me a meh soe to kiun non po Puk
pe Sosoenën to soe non pan,
"Ee se ut ne pa te' vëh nee to ruk
poë po peö." *Sek 12:10*

Ee To Pe E Ieesu' Po Vapeepe Voon Rakah
Matiu 27:57-61, me Mak 15:42-47, me Luk 23:50-56

38 Vasuksuk po' in a mët pe
Ieesu', ne Jeosëp va pa vöön va Ari-
matia' to nö manuh pe Paëlat, pare'
hi poan pan, e' se iu non ko he'
poan a sionin e Ieesu'. E Jeosëp
me voh to vavatet aven voh e non
pe Ieesu'. Suk ataeah, e' to nanaöp
voh non o te susunön po Jiu', pare'
hikta vataare non o vaman pe'. Ke
Paëlat soe vaonöt ken pe' pa te' a
sionin e Ieesu'. Ke' nö ko te' en pa
sionineah. 39 Ke Nikodimus a te'
vëh to nö voh pa ep pe Ieesu' pa
pah popoen, to nö va'peh me en
pe Jeosëp. E' to te' ma' o vanom
avavuh vih rakah, o vanom pamëh
nee to kon tane' po hunun in o
pöök naon, pare hovën. Ka punis
in o vanom pamëh to oah non o 30
kilogram. 40 Ka poa te' poë varih e
Nikodimus pen Jeosëp to te' ee pa
sionin e Ieesu', pare kupkup poë po
rara matan vavih rakah. Ko vatëk
poë po vanom vamanih pa ö no o
Jiu' to nonok va ne sih po te' mët.
41 E' to te' voh non a rak, pare'
te' non a ö vavaho' te' mët no a
hikta pah te' to pet avoe' non nën,
to te' vatët non pa ö vëh no a nap
vëvënsun to ni voh e Ieesu' pa ku-
ruse.
42 E' to matanpoen en po poen
vamatop in a ma tah va po Poen
Apaapo. Ivëh, ke Jeosëp pen e
Nikodimus kehkeh vaho' vëhö' ne
a sionin e Ieesu' pa ö vavaho' te'
mët. A ö vavaho' te' mët pamëh to
te' vatët non manih pa ö nee to ni
e Ieesu' pa kuruse. Ee to te' ee pa
sionin e Ieesu', pare vaho' ee pe'
nën.

20

E Ieesu' To Sun Hah
Matiu 28:1-8, me Mak 16:1-8, me Luk 24:1-12

1 A si' ö hat ka muhin takah en po
poen vamomoaan in o nënkikiu, ke
Maria' va Makdala' nö en manuh
po vapeepe to te' non pa top vös.
E' to tavus, pare' ep in a vös vëh
to sunpip non a matan a ö vëh
ne Ieesu' to pet non, to vahuk këh
en pa matan a top vös vëh no a
sionin Ieesu' to pet non. 2 E' to
ep in a vös to vahuk këh a matan
o vapeepe, pare' vaveo hah en
manuh pe Saëmon Pita' me a meh
vamomhë vëh ne Ieesu' to iu sun-
tan non sih poan. E Maria' to tavus
manih pee, pare' soe ke raoe pan,
"O te' to kon tane' a sionin e Apuh
manih po vapeepe, pare te' ke ee,

* **19:31:** Ko Poen Apaapo apuh pamëh, e' o Poen Apaapo va po Pasova'.

kemöm hikta nat nem ee vaho' poë
nih."
3 Ke Saëmon Pita' pen a meh va-
momhë sun, pare nö ee manuh po
vapeepe. 4 A poa vahmomhë poë
varih to vavaveo nö ne, ka meh va-
momhë vavaveo oah e Pita', pare'
tavus momoaan en manuh pa top
vös. 5 E vamomhë vëh to tavus mo-
moaan manuh po vapeepe to kop,
pare' ep varoe na a ma rara to pet
ne, pare' hikta hop manuh pa ö nee
to vaho' voh e Ieesu'. 6 E Saëmon
Pita' to suk tavus e meh vamomhë
pe', pare' hop en manuh koman a
top vös. Pare' ep en po rara to pet
non. 7 E' to ep me en pa ta rara vëh
to mon voh non a pasun e Ieesu'. A
si' ta rara pamëh to hikta pet va'peh
me non o meoh rara. E' to pet ke
e non ma' pa meh ö, e' to ep ke
non pan a meh te' to nikun poan,
ko vaho' nën. 8 Ka te' vamomhë
vëh to tavus momoaan manuh po
vapeepe, e' me to hop en manuh pa
koman a top vös. Pare' ep me en pa
ma tah poë varih to tanok koman a
top vös, ko vaman en. 9 Manih pa
ma poen poë varih nee to hikta nat
vamaaka avoe' ne pa soe to kiun
voh non po Puk pe Sosoenën to soe
non, pan e Ieesu' se sun tane' hah
en po vapeepe. 10 Vasuksuk po' no
a poa vamomhë to vos hah ee vöön.

Maria' Va Makdala' To Ep In E Ieesu'

Matiu 28:9-10, me Mak 16:9-11

11 E Maria' to sun avoe' e non
sinten a top vös, pare' okook non.
E' to okook non, pare' kop ko ves
hop e na pa koman a top vös. 12 E'
to ves hop na pa koman a top vös,
pare' ep in a poa ankero' to ohop
ne a ma ohop kakaare. Pare iho'
ne manih pa ö no a sionin e Ieesu'
to pet voh non. A paeh to iho'
non manih pa ö no a pasuneah to
pet koe voh non, ka meh manih
pa moneah. 13 Ka poa ankero' poë
varih hi ee pe Maria' pan, "Köövo,
eën okook nom ataeah?"
Ke' piun raoe, pare' soe pan, "O
te' to te' ke ee pa sionin e Sunön
peö'. Ke eö' hikta nat no' ee vaho'
poë nih."
14 E Maria' to sosoe vahik va ko
non manih, pare' tarih ko ep en pe
Ieesu' to sun non. Ivëhkëk, e' to
hikta nat non pan e' e Ieesu'.
15 Ke Ieesu' hi poan, pare' soe
pan, "Köövo eën iu nom e teh, parën
okook nom?
E Maria' to koman non pan e' a
te' vëh to matop non sih a rak. Pare'
soe va in poan manih, "Topoan eën
se keh te' ke voh a sionin e Ieesu',
soe ka neo' ah a ö nën to vaho' eah,
kö' nö ko kon eah."
16 Ke Ieesu' vaoe poan, pare' soe
pan, "Maria'".
Ke Maria' tarih, pare' soe va-
manih po to va Hibru. "Rabonaë'",
ka soe pamëh to soe va non manih
pan, "Tövavaasis".
17 Ke Ieesu' soe ke Maria' pan,
"Koe a vaket peö', suk ataeah, eö'
to hikta peah avoe' hah no' manuh
pe Tamön. Ivëhkëk, eën se nö na
manuh pa ma kea peö', parën soe
ke raoe a ö nö' to hah eo' manuh pe
Tamön, e' me e Tamëneöm. Eö' to
nö eo' manuh pe Sosoenën peö' me
e' e Sosoenën peöm."
18 Ivëh, ke Maria' va Makdala' nö,
pare' soe ken pa ma vamomhë pö
ne' to ep en ma' pe Ieesu'. Pare' soe
pet ken pee pataeah ne Ieesu' to soe
ke ma' poan.

Ieesu' To Tavus A Ma Vamomhë Pe'

Matiu 28:16-20, me Mak 16:14-18, me Luk 24:36-49

19 A muhin to matanpoen en po
poen vamomoaan in o nënkikiu,
ko vamomhë pe' tönun ee koman
iuun, pare papanih pip rea, ko te'
e ne koman iuun. Suk ataeah, ee
to nanaöp e ne po Jiu'. E Ieesu'
to tavus ma', pare' sun e non pa
topniire, pare' soe ke rapoë pan,
"Taate' moomo to te' va'peh me a
no neöm." 20 E Ieesu' to soe vahik
vakomanih, pare' vataare en pee

pa poa koreneah me a apaneah. O
vamomhë to vaeö suntan rakah ee
pö nee to ep in e Sunön pee.
21 Ke Ieesu' soe hahah ko ken pee
pan, "Taate' moomo to te' va'peh
me a non neöm. E Tamön to vanö
voh a ma' neo' manih, ke eö' me
se vanö eo' peöm manuh po oeh
avoes." 22 E' to soe vakomanih,
pare' piu en pa tuvuh pe' manih pa
ma vamomhë pe', pare' soe ke raoe
pan, "Kon öm a Tuvuh Vasio', nö' to
he' a neöm. 23 Eöm se keh ihan anoe
a ma hat pa ma napan, a ma hat pee
ne Sosoenën se ihan anoe en pee.
Ivëhkëk, eöm se keh hikta ihan anoe
a ma hat poë varih, a ma hat poë
varih to hikta onöt ne ahik."

E Ieesu' To Tavus E Tömas

24 A pah vamomhë to hikta te'
voh non pö ne Ieesu' to tavus o
vamomhë, ivëh e Tömas. A meh
ëhnaneah ne to popoka' ne sih poë
pan e Didimus. 25 E Tömas to hah
ma' ko upöm vamomhë soe ke poë
pan, "Emöm to ep vur em pe Sunön
pea."

Ivëhkëk, e Tömas to soe ke raoe
pan, "Eö' se keh hikta ep a henen a
ma ni, nee to ni manih pa koman a
poa koreneah, me eö' se këh hikta
vaho' a kumis koreneo' manih pa
henen a ma ni, me eö' se keh hikta
vaho' a koreneo' manih pa henen
o peö vëh pa apaneah, a, eö' hikta
onöt no' a vaman a neöm."
26 O nënkikiu to oah en ko va-
momhë tönun hahah kov ee ko-
man iuun, pare papanih pip rea,
manih po poen pamëh ne Tömas
to te' va'peh me non pee. A iuun
a papanih vakis rakah, ivëhkëk, e
Ieesu' to tavus, pare' sun e non
topniire, pare' soe ke raoe pan, "A
taate' moomo to te' va'peh me a
no neöm." 27 E Ieesu' to soe ke
Tömas pan, "Vaho' a kumis kore-
omah manih, parën ep pa poa ko-
reneo', ko nö ma', ko vaho' a kore-
omah manih pa henen o peö vëh pa
apaneo'. Parën koe a vapikpiuk, ko
vaman a neo'."
28 E Tömas to piun e Ieesu',
pare' soe pan, "Sunön peö', eën e
Sosoenën peö'."
29 Ke Ieesu' soe ke po' poan pan,
"Eën vaman kov eöm pö nën to ep
ka neo' oh? Vaeö rakah po te' varih
to hikta ep ka neo', pare vaman a
ne neo', a napan va po oeh vëh se
vaeö."

A Pusun In A Soe Vih

30 E Ieesu' to nok a ma tah va-
toksean peo rakah, o vamomhë pe'
he ep ne. A ma tah vatoksean poë
varih to hikta kiun vahik ne manih
po Puk va'ih. 31 Ivëhkëk, a soe va pa
ma tah vatoksean poë varih nö' to
kiun manih po Puk va'ih pan eöm
se ep, paröm vaman e Ieesu' Kristo
a te' ne Sosoenën to vate' voh poan,
pan e' se kon tane' hah a napan
kurus pe' manih pa taate' hat, ke'e'
e koa' pe Sosoenën. Ivëh, köm se
keh vaman nem eah, eöm se kon
koe em po to'to' tamoaan manih pa
ëhnaneah.

21

E Ieesu' To Tavus A Tönim Me Ra Poa Vamomhë Pe'

1 A ma tah kurus varih to tanok
vahik ee, ke Ieesu' tavus hah en
pa ma vamomhë pe' manih pa
tonon va Galili'. Ka meh ö nee
to popoka' va ne a tonon pamëh
ivëh, a Taëberius. Ke' e' iva'ih a
ö ne Ieesu' to vataare hah vavoh
in. 2 A ma pah vamomhë varoe to
tönun, pare te' ne nën. E Saëmon
Pita' ke Tömas a meh ëhnaneah e
Didimus, ke Nataniel a te' va Kena'
manih pa muhin va Galili', me ra
poa sunai' Sëbëdi', me ra meh poa
vamomhë pe Ieesu', ee to te' va'peh
ne. 3 Ke Saëmon Pita' soe ke ro upöm
vamomhë pe' pan, "Eö' se nö eo'
pa taana' iian." Ko upöm soe ee
ma' pan, "Emöm me se nö va'peh
me a oah pa taana' iian. Kee nö ko
tok ee po parö'. Ivëhkëk, manih pa
popoen avoes pamëh, nee to hikta
vaon rakah ta pah iian.

4 Pa pöstakah rakah no a potan to
pepeah nö non ma', ko vamomhë
ep i na e Ieesu' to sun non sinten
tonon. Ivëhkëk, ee to hikta nat e ne
poë e Ieesu'. 5 Ke Ieesu' hi en ma'
pee pan, "Pus koa', eöm vaon vur
em pa ta ma iian ah?"

Kee piun a soe pe', pare soe pan,
"Ahik! Ahik rakah ta si' tah nemöm
to vaon vu."

6 Ke Ieesu' soe ke raoe pan,
"Vöknah koe in a kë peöm manih pa
papmatö in o parö', parom vaon ta
ma iian." Ivëh, kee vöknah ee pa
kë pee ko iian oon suntan rakah ee,
kee hikta onöt ne a rëh peah hah
ma' a kë manih po parö'.

7 Ke vamomhë vëh ne Ieesu' to
iu oah rakah non sih poan soe ke
Pita' pan, "A te' vëh, e' e Sunön."
Ke Pita' pënton vakomanih pan, "E'
e Sunön", pare' pakuh vakis hah o
ohop pe', pare' surap en na tonon
ko aka' takin en. 8 Ko upöm va-
momhë varih to tok ne po parö',
hoa' takin me ee ma' pa kë to puh
non po iian. Ee to hikta te' varo këh
voh ne a sinten tonon, ee to varo
va ne ma' manih pa 100 mita'. 9 O
vamomhë to tatakin këh ko ne ma'
o parö', pare ep ee po sura' ororan,
no a pah iian to tok non me a pah ö
taëën.

10 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Te'
ma' öm ta ma iian po iian varih nöm
to vaon ko ma'."

11 Ke Saëmon Pita' peah hah en
manuh po parö', pare' rëh takin en
ma' pa kë to puh rakah non po iian
apa'puh. O iian to peo onöt ne a
153. Ivëhkëk, a kë vëh nee to rëh
o iian to hikta tökrus. 12 Ke Ieesu'
vaoe e na pee, pare' soe na pan, "Nö
ma' öm ko ëën." Ivëhkëk, ahikta pah
vamomhë to hi e Ieesu' pan, "Eën
eteh?" Suk ataeah, ee to nat e ne
pe, e' akuk kuru e Sunön. 13 Ivëh, ke
Ieesu' nö en manuh pee, pare' kon
a ö taëën ko he' en pee. E' to kon a
iian, pare' he' pet en pee.

14 Ke' iva'ih a vakön poen ne
Ieesu' to tavus a ma vamomhë pe'
murin in a ö ne' to sun tane' hah pa
mët.

E Ieesu' To Vavaato Me Non E Pita'

15 Ee to ëën vahik ee ke Ieesu'
soe ke Saëmon Pita' pan, "Saëmon,
sunai' Jon, eën iu oah rakah kës e
nom peö' pa ö no upöm to iu va ka
ne neo'?

Ke Pita' soe ken pe Ieesu' pan, "A,
Sunön, eën to nat e nom peö' to iu e
no' pën."

Ke Ieesu' soe ke poan pan,
"Makën vavih a ma sone' sipsip
peö'."

16 E Ieesu' to vapöök hi en pe
Pita' pan, "Saëmon sunai' Jon, eën
iu rakah e nom peö' öh?"

Ke Pita' piun, pare' soe pan, "A,
Sunön, eën to nat e nom peö' to iu e
no' pën."

Ke Ieesu' soe ken pe' pan, "Matop
vavih nom o sipsip peö'."

17 E Ieesu' to vakön hi en pe Pita'
pan, "Saëmon sunai' Jon, eën iu e
nom peö' öh?"

Ke Pita' hara' vahat rakah en po
tamak, suk e Ieesu' to vakön hi en
pe' pan, "Eën iu e nom peö' öh?"
Ivëh, ne' to soe suk va in na poan
manih pan, "Sunön, eën to nat e
nom pa ma moeh tah kurus, parën
nat rakah e nom peö' to iu e no'
pën."

Ke Ieesu' soe ke poan pan, "Ma-
makën vavih nom ah o sipsip peö'."
18 Eö' to soe vamaman rakah keo'
pën, "O poen nën to te' seka' voh
nom, eën se voh o voh pën, parën
nö eom pa ö nën to iu nö nom.
Ivëhkëk, o poen nën se manot, eën
se kë a koreomah ka meh te' voh
a oah po voh pën. Ko me koe ken
pën pa ma ö nën to hikta iu nö
nom." 19 E Ieesu' to he' a soe va'ih,
e' to sosoe suk non a ö ne Pita' se
mët vah va, marën a kë a ëhnan
e Sosoenën. E Ieesu' to soe vahik
vakomanih, pare' soe ke Pita' pan,
"Pita', suk a ma' neo' ah."

A Soe Pe Vamomhë Vëh Ne Ieesu' To Iu Non Sih

20 E Pita' to tarih ko ep i na e
vamomhë vëh ne Ieesu' to iu oah
rakah non sih, to suksuk nö non
ma' raoe. E vamomhë pamëh to
vaho' voh a pasuneah manih pa
poen e Ieesu', po poen nee to ënëën
ne, pare' hi poan pan, "Sunön eteh
vëh se vikuh ka oah manih pa na-
pan varih to hat ov a nom oah?"
21 E Pita' to ep na poan to suksuk
nö non raoe, pare' hi e Ieesu' pan,
"Sunön, ka te' po' vëh no ataeah se
tavus amot ma' manih pe'?"
22 Ke Ieesu' piun poan, pare' soe
pan, "Eö' se keh iu no' a ö ne' se te'
to'to' non, ko onöt po poen nö' se
hah ma', ke' te' e non. Suk ataeah,
a tah pamëh to hikta te' non pan, a
tah pën. Suk varoe a ma' neo' ah."
23 Ivëh, ka soe nö vavah en topniira
napan va po vaman, a soe pamëh to
soe suk non e vamomhë pamëh to
hikta antoen non a mët. Ivëhkëk, e
Ieesu' to hikta sosoe voh non pan,
e vamomhë pamëh to hikta antoen
non a mët. Ahik, e' to sosoe vavoh
non manih pan, "Eö' se keh iu no',
ke vamomhë pamëh te' to'to' e non,
ke' onöt po poen nö' se hah ma'. A
tah pamëh to hikta te' non pan e' a
tah pën."
24 E vamomhë akuk ko pamëh
iva'ih, to ep voh non a ma tah poë
varih, pare' kiuntön, ivëh, ka nat e
no pa ma soe ne' to vavatvus non,
ee a ma soe man vavi'.
25 E' to te' me non a ma meh tah
peo ne Ieesu' to nonok voh non. Ea
se keh kiun suk vahik rakah raoe,
eö' to koman no' pan, o oeh avoes
vëh to hikta apuh onöt non a ö ne'
se öt non a ma puk poë varih.

APOSOL

A ëhnan o puk vëh, 'Aposol', ke e' o vapöök puk kiun pe Luk. E' to vavaato suk non a kiu pa ma papaeh aposol manih po puk vëh. A ma pah vahutët manih ne' ee koman to soe ke Luk ke' kiun, ivëhkëk, a ma meh ne' e' koman to nat e non. Suk ataeah, e' to nönö va'peh vah me voh e non pe Pöl kee pët te' e ne pa ma pah ö te'te'. Ivëh, ka manih po sapta 16, ea to ep e no pan e Luk to soe vamanih pan, 'Emöm to vos'. A ma pah te' to sosoe ne pan, 'E Pöl to te' voh non pa nohnoh manih Room, ke Luk kiun o puk vëh.'

A ma kokoman pe Luk to te' va ne manih. A Tuvuh Vasio to he' o kikis pe' manih po aposol me a napan va po vaman pan, e'e se vavatvus ne a soe va pe Sunön pea Ieesu'. Manih pa ëhnan e Ieesu', o aposol to nok a ma moeh tah vamamane' me a ma vëknöm ka napan va pa ma muhin peo rakah to vaman ee pe Ieesu'. A havun me ra poa aposol pe Ieesu' to taneo a vatvus a soe pe' manih Jerusalëm. Vasuksuk no a ma meh te' vamanih pe Filip to nö manuh pa muhin va Samëria', ko vavatvus e ne pa soe pe Ieesu' nën. E Pöl me a ma vamomhë pe' to nö ee pa ma muhin peo rakah pare vavatvus vavah e ne pa soe va pe Ieesu'.

O meoh kokoman va po puk vëh ivëh pan, vamomoaan voh no Jiu' varoe to vaman ne. Ko upöm te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to hikta vaman ne. Ivëhkëk, vasuksuk no te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to vaman e pe Ieesu'. Moaan voh o Jiu' me ro te' varih to hikta te' ne ro Jiu' to hikta pët te' va'peh voh ne. Ivëhkëk, manih po va'aus pa Tuvuh Vasio', ee to vatös vavih ee, pare te' e ne po pöh kum.

E Luk me to iu non pan, a kaman va Room se nat va non manih pan, a napan varih to vaman ne Ieesu' to hikta vakihat me ne a kaman. Ivëhkëk, ee to vavatet rakah e ne pa ma taate' pa kaman va Room. A nap susunön po Jiu' to vavate' voh kov e ne po aposol manih po vahutët. O te' susunön va Room to iu nat e ne pa ma hat taeah nee to sun suk po vahutët. Ivëhkëk, ee to hikta taum ta hat manih pee.

Manih po puk vëh no vahutët va pa kiu pa Tuvuh Vasio' to kiun non. A Tuvuh vëh to vakikis non a napan pe Ieesu', pare' he' non raoe a ma kokoman totoopin. Ivëh, ka se keh poka' o puk vëh, a kiu pa Tuvuh Vasio', e' to te' vih e non.

Ka ma kiun varih to tataki va ne manih pan.

A taneo me a pu po kum te' varih to vaman ne. 1:1-26; 2:1-47; 3:1-26; 4:1-37; 5:1-42

A napan va po vaman to kon kamis suk a kiu pee, ivëhkëk, ee to sun vakis e ne. 6:1-15; 7:1-60; 8:1-40; 9:1-31

A soe va pa ö ne Pita' to vavatvus vah non a soe. 9:3-43; 10:1-48; 11:1-30; 12:1-35

A vavih vamomoaan pe Pöl. 13:1-52; 14:1-28

O te' susun pa napan va po vaman to tönun va'peh manih Jerusalëm. 15:1-41

A vapöök vavih pe Pöl. 16:1-40; 17:1-34; 18:1-23

A vakön vavih pe Pöl. 18:24-28; 19:1-41; 20:1-38; 21:1-14

Ee to öt e Pöl me a nö pe' manuh Room. 21:15-40; 22:1-30; 23:1-35; 24:1-27; 25:1-27; 26:1-32; 27:1-44; 28:1-31

E Ieesu' To Soe Vaman Pa Vanö A Tuvuh Vasio'

1 Eö' e Luk to kiun ka nös oah Tiopiras, eën a te' apuh.

Manih po puk va momoaan nö' to kiun, eö' to kiun suk voh a ma tah kurus ne Ieesu' to nok voh, pare' vavaasis voh non a ma napan. 2 Eö' to kiun suk rakah a pop pe Ieesu' pa taneo, ke' öök ma' po poen ne Sosoenën to me hah en pe' manuh pa vöön va kin. Momoaan

in a peah pe' e' to vavaasis a ma te'
varih ne' to vate', pare' vëhnan raoe
o aposol pe'. Pa va'aus pa Tuvuh
Vasio' e' to soe ke raoe a ma tah nee
se nonok ne. 3 Vasuksuk in a kamis
me a mët pe', e' to nok a ma tah
peo to vataare non raoe pan, e' to
te' to'to' e non. O aposol to epep
voh ne e Ieesu' komön o 40 poen.
Ke Ieesu' vaato me non raoe suk a
Matop Vih pe Sosoenën. 4 Po poen
ne' to vaënëën me non raoe, e' to
soe ke raoe pan, "Nat nem këh a
vöön Jerusalëm, eöm se anoeh nem
o he' vëh va pa Tuvuh Vasio' ne
Tamön to soe vaman voh a ö ne'
se he' a ma' neöm pa ö nö' to soe
vavoh ka neöm. 5 E Jon Tövapupui
to pupui voh a ma napan pa ruen,
ka hikta ma poen peo to te' ne nöm
se kon a pupui manih pa Tuvuh
Vasio'."

E Ieesu' To Peah Pa Vöön Va Kin

6 Manih po poen pamëh o aposol
to tönun pa Tope Öliv, pare hi poë
pan, "Apuh, kuru eën se pö' un-
unun hah eom po vakum va Israël,
ha?" Ee to hi, suk ee to koman
ne pan, e Ieesu' to se kon hah këh
a matop pa Kaman va Room ko
he' a napan va Israël. 7 Ke Ieesu'
soe ke raoe pan, "E' hikta te' non
pan, eöm se nat nem po poen me
a potan, e Tamön koman to vate'
ma', pare' matop non. 8 Ivëhkëk,
a Tuvuh Vasio' se nö ma' manih
peöm ko vakikis a neöm pa vatvus
a soe peö' manih Jerusalëm, me pa
moeh Jiutia', me pa moeh Samëria',
me po oeh avoes."

9 E Ieesu' to soe vahik a soe
pamëh, kee ep e ne pe' to peah.
Ka unöh koaan en pe', kee hikta
ep hah i ne na poë. 10 E' to nö
en kee kute' suk e ne na, ka varu'
vakomanih a poa te' to sun va'peh
me e ne pee, ee to ohop ne a ma
ohop kakaare. 11 Ka poa te' soe ke
raoe pan, "Topa voe va Galili', suk
ataeah, köm kute' nem na akis? E
Ieesu' vëh ne Sosoenën to me këh a
neöm manuh pa vöön va kin, e' se
hah va en ma' manih pa ö nöm to
ep va nem eah to nö."

E Matias To Panih E Jiutas

12 Ka ma aposol hah ee Jerusalëm
to këh ee ma' pa Tope Öliv, a ö
pamëh to hikta te' varo non. 13 Ee
to vos Jerusalëm, ko ho ee pa iuun
nee to te' ne, e Pita', ke Jon, ke Jëmis,
ke Ëndru', ke Filip, ke Tömas, ke Ba-
tromio', ke Matiu, ke Jëmis e sunai'
Apias, ke Saëmon a te' va po vakum
nee to poka' ne Selöt, me e Jiutas e
sunai' Jëmis. 14 Tamoaan a ma te'
poë varih to te' vatönun ne, pare
hinhin ne sih. A ma köövo to te'
va'peh me ne raoe, e Maria' sinan
e Ieesu', me a ma kea pe Ieesu'.

15 A ma si' poen to oah ee, ko te'
varih to vaman ne a soe pe Ieesu'
to öt o iho', a napan to onöt va
ne manih po 120 te'. Ke Pita' sun,
pare' he' a soe. 16 E Pita' to soe
pan, "Kën kea, a soe to te' non po
Puk Vapenpen to tavus vaman en,
moaan voh no a Tuvuh Vasio' to
soe voh manih pa rivon e Devit. E
Devit to soe suk voh e Jiutas pan,
e' a te' vëh to vovoh non pa napan
marën a öt e Ieesu'. 17 E Jiutas a te'
vavoh po vakum pea, e' to kon voh
a kiu marën a va'aus a ma meh te'
to te' ne a punis."

18 A moni' ne Jiutas to kon suk a
hat ne' to nok voh no te' ësës he'
to öt, ko voen a ö oeh. E Jiutas to
oot ko vu' en po oeh nee to voen ka
ma kakomaneah tësvak ee ko tavus
kurus ee ma'. 19 A ma napan kurus
to te' ne Jerusalëm to tënan a tah
va'ih, ka manih po to pee, ee to
vëhnan a ö oeh pamëh "Akëltama'",
to soe va non manih pan, "Oeh va
po Era'."

20 Ke Pita' soe vamanih pan, "A
soe vëh nee to kiun voh po Puk
Vaëhëh e' to te' va non manih pan,
'A iuun pe' se te' upin e non,
ahikta te' se te' non manih pe'.'
Sng 69:25
O meoh vaëhëh to soe non pan,

'A meh te' se kon a kiu pe'.' *Sng 109:8*

21 Ivëh, pa vapuh a soe, ea se vate'
ta pah te' manih komön o vakum
pea to te' va'peh me a rora taneo
no ma' po poen ne Ieesu' to nönö
vah me voh a rora. 22 A te' to te'
va'peh me voh a rora po poen ne
Jon to pupui voh non e Ieesu', ke'
nö no ma', ko antoen po poen ne
Sosoenën to me peah hah e Ieesu'.
A te' pamëh to ep voh non a ma
tah me a sun hah pe Ieesu', e' se
vavaasis me a soe tavus a ma tah
poë varih."

23 Ee to vate' ee pa poa te', e
Jeosëp Basabas, pare' te' non o
meoh ëhnan, e Jastus. Ka meh te',
e Matias. 24 Pare hin va ee manih
pan, "Apuh, eën to nat nom o koko-
man po te' kurus. 25 Eën se vataare
a möm a paeh va pa poa te' varih
nën to vate' pa kon a kiu aposol, ke'
panih non e Jiutas to mët ko nö en
pa vöön pa nap hat." 26 Kee soe
vaonöt po' ee pe Matias se vakorot
en po havun me a paeh aposol.

2

A Tuvuh Vasio' To Kunah Ma'

1 O Pëntëkös, e' o poen apuh
po Jiu' ka ma te' varih to vaman
ne tönun ee pa pah koman iuun.
2 Ka varu' rakah vakomanih, ee to
pënton a muhin to noe'tan en ma'
vamanih pa tuvuh apuh to tane'
ma' kin, a noe'tan pamëh to ho ma'
koman iuun nee to te' ne. 3 Kee ep
a pah tah to matan va non manih
po tëkrea va po sura', to te' nö non
pa ma pasuire kurus. 4 Ee kurus to
puh rakah ne pa Tuvuh Vasio', pare
taneo ee pa vaato pa ma meh upöm
to, suk a Tuvuh Vasio' to va'aus
raoe pa vaato.

5 E' to te' non o Jiu' to te' ne
manih Jerusalëm to tane' ma' pa
ma ö kurus va po oeh to vasunön
vatëh ne e Sosoenën. 6 Manih po
poen no a taheak pamëh to nö ma',
a nap peo rakah to tönun ma'. Ee to
toksean rakah ee pa ö nee to tënan
a ö no a ma te' varih to vaman ne to
vavaato e ne pa ma to koman pee.
7 Ee to töhkak, pare pah kokoman
vörep e ne, pare soe pan, "A ma te'
varih to vavaato ne, ee a ma te' va
Galili'. 8 Vahvanih kea kurus varih
pënton e no pee to vaato ne pa ma to
koman pea? 9 Ea a ma te' va Patia',
me Midia', me Ilam, me to tane' ma'
Mësopotemia', me manih Jiutia', me
Kapadosia', me manih Pontus, me
Esia'. 10 Manih Frigia', me Pam-
filia', me manih Isip, me manih pa
ö va Libia' to vatët non Saërini', me
a ma te' va Room to nö ma' ko te'
ne manih. 11 Ea a ma to Jiu', me o
upöm te' to kon a taate' po Jiu'. A
ma meh va pea to tane' ma' Krit,
me Arebia', ea kurus to tënan e no
pee to vavaato ne pa ma to koman
pea pa ma tah apuh ne Sosoenën to
nok voh." 12 Ee kurus to toksean,
pare pah kokoman vörep e ne, pare
vaiihi koman hah e ne, "A tah va'ih,
e' te' vah va non nih?" 13 Ivëhkëk,
a ma upöm to vavovoeak ne, pare
soe pan, "A ma te' varih to kaak o
voaën voon, pare sipak."

E Pita' To He' A Soe

14 Ivëh, ke Pita' me a havun me
a pah aposol sun, pare' vaato me a
napan varih to te' ne, ko soe pan,
"Eöm o Jiu', me a ma napan ku-
rus to nö ma' ko te' nem manih
Jerusalëm, pënton öm, kö' soe ka
neöm a ö no a tah va'ih to te' va
non, köm se nat. 15 Eöm to koman
nem pan, a ma te' varih to kaak, ko
vaato ne, ivëhkëk ahik, e' to naën
kirök non pa pöstakah. 16 E Joel, a te'
vanënën soe to sosoe suk voh non a
ma tah varih pan,

17 "E Sosoenën to soe pan,

'A ma tah varih se tanok po poen to
vatët non pa ö no oeh se hik.
Eö' se vanö nös a Tuvuh peö'
manih po te' kurus.

A ma koa' oete' me o te' o mon, se
vavatvus ne a soe vamanih
po te' vanënën soe,

eö' se vataare a ma te' seseka'
peöm pa taate' tata,
ka ma te' mamanot se
tatarep a ma tatarep.
18 A, manih po poen pamëh,
eö' se vanö nös a Tuvuh Va-
sio' peö', manih pa nap oete'
kikiu akuk, me o köövo kikiu
akuk.
Kee se vatvus a soe vamanih po te'
vanënën soe.
19 Eö' se nok a tah vatoksean manih
pa akis,
me manih vakunah po oeh.
O era' me o sura' me o öh vëh o
apuh se tavus.
20 A potan se popoen,
ka sivö se erera' vamanih po
era'.
Po vasuksuk ne Sunön se tavus ma'.
O poen pamëh e Sunön se kiiki
a ma moeh tah.
21 Ka napan kurus rakah to hinhin
ne a ö ne Sosoenën se kon
hah raoe,
a, e Sosoenën se kon hah raoe,
kee te' ne a ma napan pe'.' "
Jol 2:28-32

22 Pënton öm a soe va'ih ma na-
pan va Israël, e Ieesu' va Nasarët a
te' ne Sosoenën to vate' voh. Eöm
to nat e nem pa ma kiu apuh me a
ma vu tah vatoksean ne Sosoenën
to nok topnineöm pa koren a te'
pamëh. A ma tah poë varih to
vataare e non pe Ieesu' to te' to'to'
e non. 23 Moaan voh ne Sosoenën
to koman voh e non pa vaho' e
Ieesu' manih pa koreneöm, köm he'
eah pa koren a nap hat, pan ee
se ip vamët ko vahan poë pa ku-
ruse. 24 Ivëhkëk, e Sosoenën to vato'
tane' hah poan po vapeepe, marën
a vahik këh poan pa ma kamis va
pa mët, suk a mët to hikta onöt non
a ötöön a te' pamëh. 25 E Devit to
vahutët suk voh non pan,
'Eö' to ep tamoaan e no' pe Sunön
to te' non pa havineo',
e' to te' non po papmatö peö'.
Ivëh, ka hikta tah to onöt non pa
mirö' a neo'.
26 Ivëh, ka komaneo' vih rakah, kö'
soe a soe vaeö.
Eö' to te' no' pa taate' anoeh.
27 Eën to hikta se koe nom apeneo',
ke' te' non manih pa ö te'te'
pa nap mët.
Eën hikta se koe nom a te' vivi-
han pën, ke' koa manih po
vapeepe.
28 Eën to vataare eom peö' pa
hanan to nö non po to'to' ta-
moaan.
Eën se te' va'peh me a no neo',
kö' se te' vaeö rakah no'.'
Sng 16:8-11

29 Kën kea, eö' to iu soe tavus
rakah ka no neöm pe sipuura e De-
vit. E' to mët voh en, kee pe ee pe',
ko vapeepe pe' to te' e non manih
topniira kuru vëh. 30 E Devit voh a
te' vanënën soe,
ke' nat voh e non pe Sosoenën to
he' voh a soe kikis manih pe
Devit, pare' soe pan,
'Amot eö' se vate' a pah koa'
pën, ke' tavus a te' sunön va-
manih pën.' *2 Sml 7:13, Sng
132:11*

31 E Devit to ep voh en pa tah ne
Sosoenën se nok, pare' soe voh a
ö ne Kristo se sun tane' hah po
vapeepe. E Devit to vatvus a soe pe
Sosoenën, pare' soe pan,
'Eö' hikta se koe no' eah, ke' te' non
manih pa ö te'te' pa nap mët.
Ka sionineah hikta se koa non.'
32 E Sosoenën to vato' hah e Ieesu'
po vapeepe, kemöm kurus varih to
ep voh e nem pe'. 33 E Sosoenën to
vasunön eah, pare' vaho' poan pa
papmatö pe'. Ke' kon tane' manih
pe' a Tuvuh Vasio' vamanih pa ö
ne' to soe vaman vavoh. A ma
vaato varih nöm to ep me pënton
nem kuru, e' a Tuvuh Vasio' to he'
tavus manih pemöm. 34 E Devit to
hikta nö voh manuh pa vöön va
kin, ivëhkëk, e' to soe pan,
'E Sunön to soe ke Sunön peö' va-
manih pan,
"Eën se iho' pa papmatö peö'.
35 Ka amot eö' se vaho' a ma te'
varih to hat ka nom oah,
kee te' rakah ne ma' paan eën."
' *Sng 110:1*

36 Ka ma napan va Israël se nat
ne, e' e Ieesu' vëh, neöm to ni eah pa
kuruse, ne Sosoenën to vate' poan e
Sunön, e Kristo."

A Nap Peo Rakah To Panih O Kokoman, Kee Pupui Raoe

37 A soe no a napan to tënan to ruk
rakah en po kokoman pee, kee soe
ke Pita' me a ma meh aposol pan,
"Emöm se nok po' ataeah, kën kea?"
38 Ke Pita' soe ke raoe, "Eöm papaeh
te' se panih o kokoman me a taate'
peöm, kemöm pupui a neöm pa
ëhnan e Ieesu' Kristo, ke Sosoenën
se ihan anoe a ma hat peöm, köm
kon o he' pe', ivëh a Tuvuh Vasio'.
39 Moaan voh ne Sosoenën to soe
vaman voh ken peöm me a ma koa'
peöm, pa ö ne' se he' a neöm a Tu-
vuh Vasio'. Manih me pa ma napan
to te' varo ne ma', e Sosoenën to
vaoe non raoe kee pënton ko vatet.
40 E Pita' to kömköm a napan, ko
hi vakis raoe pan, "Va'aus koman
hah ëm pa ma kamis apuh varih
se tavus manih pa ma nap hat
vatösoe." 41 A napan peo rakah to
pënton a soe pe Pita', pare vaman,
kee pupui ee pee po poen pamëh.
Ee to antoen ne a 3,000 te' to hop po
vakum te' to vaman ne.

A Pop Vih Pa Ma Te' To Vaman Ne

42 Pa ma poen kurus o te' to va-
man ne to te' va'peh me ne a ma
aposol pa ëën, me a vavaasis a ma
tah, me a hin va'peh. 43 A napan to
ep a ma tah vatoksean no aposol to
nonok ne, pare toksean rakah ee.
44 A ma napan varih to vaman ne
Ieesu', to te' vatönun tamoaan e ne.
Ee to vaneah kurus e ne pa ma tah.
45 Ee to vavoen hah a ma tah pee
manih po meoh upöm te', kee voen,
ka moni' nee to kon, a moni' pamëh
nee se he' a ma te' varih to kökööt
ne ta ma tah. 46 Pa ma poen kurus
nee to vatönun ne manih pa Iuun
Hinhin Apuh. Ee to ënëën ne pa
ma iuun po upöm pee, pare vapöh
kokoman ne, ko te' vaeö rakah e
ne. 47 Ee to kë tamoaan rakah e ne
pa ëhnan e Sosoenën, ka napan vih
rakah ke ne pee. Pa ma poen ku-
rus ne Sosoenën to vavapeo avoe' e
non ma' po vakum te' to vaman ne.

3

A Pah Te' Hat Mon To Vih Hah

1 O pöh poen ne Pita' pen Jon to
nö hahah kov ee pa Iuun Hinhin
Apuh pa hin pa matanpoen pa 3
kirök. 2 Manuh po matan o Hopa'
Ep Vamanin a ö nee to poka' va ne
o hopa' pamëh, a pah te' hat mon
to te' non. E sinaneah to vahuh ko-
man vavoh en pe' nën. Pa ma poen
kurus nee to te'te' ariuk ne poë nën,
ke' hinhin moni' non a napan varih
to oho ne pa Iuun Hinhin Apuh. 3 A
te' pamëh to ep e Pita' pen e Jon to
oho ne ko hin vakis raoe pan, ee se
he' poë ta moni'. 4 Ee to kute' rakah
ne pe', ke Pita' soe pan, "Kute' ma'
möm ah." 5 Ke' kute' en na manuh
pee, ko anoeh non a öt a tah nee se
he' poë. 6 Ke Pita' soe ke poan pan,
"Eö' a hikta moni' rakah, ivëhkëk,
eö' se he' oah a tah nö' to te' me no'
pa ëhnan e Ieesu' va Nasarët, eö' to
ta' oah, sun ah, ko nö." 7 Ke Pita'
öt pa papmatö pe', pare' kës vasun
en pe'. Ka varu' rakahvakomanih
a ma mon me a ma ëko' moneah,
to vih, ko eh hah ee. 8 Ke' ta'kë ko
sun en, ko taneo en pa nö vavah.
Ko ho va'peh me en pee manuh pa
Iuun Hinhin Apuh to vasusurap nö
non, pare' kë rakah non a ëhnan e
Sosoenën. 9 A napan kurus to ep
in poë to nönö vah non, pare' kë
rakah nö non a ëhnan Sosoenën, 10 a
napan to inan poë, pare nat e ne e'
a te' voh vëh to hinhin moni' voh
non sih, manih po sinten o Matan
Hopa' Ep Vamanin in a Iuun Hin-
hin Apuh. Ee to töhkak ko toksean
rakah e ne pa tah to vavih poan.

E Pita' To He' A Soe Koman Iuun Hinhin Apuh

11 E voe to vaket nö non pe Pita'
pen Jon, ka napan kurus toksean

rakah ee, ko vaveo ee manuh pa
Paranta' pe Solomon, e' o ëhnan in
a ö pamëh. 12 E Pita' to ep a napan,
pare' soe ke raoe pan, "Ma napan
va Israël, suk ataeah, köm toksean
paröm kute' nemöm. Eöm koman
nem pan, e' o kikis me a taate' vivi-
han koman pemöm iva'ih ka te' vëh
nö vavih hah, ha? 13 E Sosoenën
pe Abraham, pe Aësak, me e Jekop,
e Sosoenën pa kën sipuura. E' to
kë voh a te' kikiu pe' e Ieesu', e' a
te' vëh nöm to rës ko he' voh eah
manih pa koren e Paëlat, ke Paëlat
iu vahah e non pe' pa vih, ivëhkëk e'
to vatet en po iu peöm pa ip vamët
e Ieesu'. 14 E' a te' vivihan, pare'
vih vörep nöm to he' tonun voh eah.
Eöm to hin voh e Paëlat a ö ne' se
vanö ka neöm a te' ipip te' ke' he'
en peöm. 15 Ivëh, köm ip voh em
pe', a te' to he' non o to'to', ivëhkëk,
e Sosoenën to vato' hah poan këh
a nap mët, kemöm ep voh em pa
tah va'ih. 16 E' o kikis va pa ëhnan
e Ieesu' ivëh, nemöm po' to vaman
nem ivëh, to vavih hah a te' hat
mon vëh. A tah vëh nöm to ep, a,
ko nat nem to tanok suk o vaman
pemöm po' pa ëhnan e Ieesu'.

17 Varu' vamanih kën kea, eö' to
nat e no' eöm kurus, me a ma te'
susun, me o te' ësës he' peöm to
hikta nat voh ne pataeah nöm to
nok voh manih pe Ieesu'. 18 Moaan
rakah voh ne Sosoenën to he' voh a
soe manih po te' vanënën soe pan, e
Kristo se te' o kamis apuh, e' iva'ih
to tavus vaman en.

19 Ivëh, köm se panih a ma taate'
me kokoman hat peöm, ko tarih
hah manih pe Sosoenën, suk a ö ne'
se ihan anoe a ma hat peöm. 20 Eöm
se keh nok va nën, o kikis voon se
nö ma' manih peöm to tane' ma' pe
Sosoenën, pare' vanö ma' e Ieesu',
e' e Kristo, moaan voh ne' to vate'
ka neöm. 21 E' se te' non manih pa
vöön va kin, to anoeh non o poen
ne Sosoenën se vate' vavoon hah a
ma moeh tah kurus, vamanih pa
ö ne' to soe vavoh manih po te'
vivihan vanënën soe pe'. 22 E Mosës
to soe voh pan,

'E Sunön Sosoenën peöm,
se vanö ma' a te' vanënën
soe manih peöm,
vamanih pa ö ne' to vanö
vavoh ka ma' neo'.
E' a te' poaneöm.
Eöm se tënan nem a ma soe kurus
ne' se soe ka neöm.
23 A te' to hikta tënan non a soe pa
te' vanënën soe pamëh,
e' se tavus këh en po vakum te'
pe Sosoenën, ko tamirö' en.'
Lo 18:15; 19

24 A ma te' vanënën soe vamoaan
va'peh me e Samuël, me o te' varih
to suk ma' poë, ee kurus to te' me
ne a soe vëh to te' non kuru.
25 A soe man vëh ne Sosoenën to
he' koe voh manih po te' vanënën
soe. Eöm a ma te' se kon a ma soe
ne Sosoenën to soe vaman voh, a ö
ne' se he' a ra komön o vatompoan
ne Sosoenën to nok me voh a ma
sipuura. E' to soe ke voh e sipuura
Abraham pan,

'Manih pe koa' pën,
eö' se tapui a ma napan kurus
varih po oeh.' *Jen 22:18,*
26:4

26 E Sosoenën to vate' a te' kikiu
pe' e Ieesu', pare' vanö vovoh ma'
poan manih pea a napan va Israël,
pa va'aus a ra pa koe a ma taate'
hat."

4

E Pita' Pen E Jon To Sun Pa Matëëro Vakum Te' Susunön Po Jiu'

1 E Pita' pen e Jon to vavaato me
ne pa napan, ko te' ësës he', me o
te' susun va pa Iuun Hinhin Apuh,
me o Sëdiusi to nö ee ma'. 2 Ee to
heve ne e Pita' pen Jon, suk ee pon
to vavaasis ne a ma napan pan e
Ieesu' to sun tane' hah po vapeepe
to vainan e non pa nap mët se sun
hah ee. 3 Ivëh, kee öt raoe pon,
pare vaho' ee pee pa nohnoh, suk
a muhin to poen en kee anoeh ne o
meoh poen. 4 Ivëhkëk, a napan peo
varih to pënton a soe va pe Ieesu' ko

vaman, ee to antoen va ne manih
pa 5,000 te'.
5 Pa pöstakah po meoh poen a
ma te' sunön ësës he', me a ma te'
sunön po Jiu', me a ma te' nat in
o Vavaasis pe Mosës* to vatönun
manih Jerusalëm. 6 Ee to vatönun
me e Anas a Te' Susun po Te' Ësës
He', Kaëfas, me Jon, me Alëksanta',
me a ma meh te' va po vute' pe Te'
Susun po Te' Ësës He'. 7 Ee to vasun
e Pita' pen Jon pa matëëre, ko hi
raoe pan, "Eöm pom kon o kikis me
a ëhnan eteh nöm to poka', parröm
nok a tah vëh?"
8 E Pita' no a Tuvuh Vasio' to puh
non pe', to piun, pare' soe pan,
"Eöm a ma te' sunön va Israël, me
a ma te' sunön, 9 eöm pö' to iu hi
a nemöm pa vih vëh to tanok pa
te' hat mon pa ö ne' to vih hah a
va. 10 Eöm kurus se nat e nem, me
a ma napan va Israël, ee se nat e
ne. A te' vëh to vih hah po kikis pa
ëhnan e Ieesu' va Nasarët, a te' nöm
to ni voh eah pa kuruse. Ivëhkëk,
e Sosoenën to vato' hah poan. 11 E
Ieesu' a te' no a soe vivihan to sosoe
suk non poan pan,

'O toon vëh no a nap ekeok to vi tavus,
to tavus en o toon vamomoaan in a iuun.' *Sng 118:22*

12 A hikta meh te' to onöt non a
kon hah këh a ra a ma hat pea, a
ëhnan e Ieesu' varoe kuru a paeh ne
Sosoenën to he' voh a ra."
13 A ma te' poë varih to tënan a
ö ne Pita' pen Jon to hikta naöp
ne a vaato, ko pah toksean rakah
ee. Suk ee pon to hikta siku voh.
Ivëhkëk, ee to nat e ne pee pon a poa
vamomhë voh pe Ieesu'. 14 Ivëhkëk,
ee to ep e ne pa te' vëh to vih hah to
sun me e non pe Pita' pen Jon, ka
hikta tah nee se soe.
15 Ivëh, kee soe ke pee pa tavus
këh a iuun ko nö. Ee koman to
vavasoe e ne pan, 16 "Ea se nok
ataeah manih pa poa te' varih? Ea
to nat e no, a napan kurus varih
to te' ne manih Jerusalëm to ep
voh e ne pa tah vatoksean nee to
nok voh, ka hikta se koaan no.
17 Ivëhkëk, o meoh upöm te' tome'
vaman, pare hop ma' po vakum
pee, ea se soepip in a poa te' varih,
kee nat ne vatënan hah a napan pa
ëhnan a te' vëh e Ieesu'." 18 Ivëh,
kee vaoe hah ee pe Pita' pen Jon,
pare kömköm vakis raoe, pan ee se
nat ne vatvus hah ta meh soe me a
vavaasis pa ëhnan e Ieesu'.
19 Ivëhkëk, e Pita' pen Jon to
piun a soe pee pan, "Eöm koman
se kiiki ataeah to te' totoopin non
pa matan e Sosoenën, emöm se
vatet a neöm, ke', emöm se vatet e
Sosoenën. 20 Emöm hikta se vahik
vaato këh nem ataeah nemöm to ep
me tënan voh."
21 O te' varih to pënton vu ne pee
pon, to kömköm vakis raoe, pare
vanö ee pee. Ee to hikta ep in tah
hat nee se vate' suk raoe. A napan
to kë rakah ne a ëhnan e Sosoenën
pa ö ne' to vavih hah a te' hat mon.
22 A te' vëh to vih hah, a ma kiris-
mas pe' to oah ne o 40.

O Te' Va Po Vaman To Hinhin Ne O Kikis Va Pa Vatvus A Soe

23 O Vakum Te' Susunön po Jiu'
to vahah ee pee, kee nö hah ee
manuh po vakum pee, ko soe ke
po vakum pataeah no te' sunön
ësës he', me o Vakum Te' Susunön
po Jiu' to soe ma'. 24 Ee kurus
to pënton, pare vapöh kokoman pa
hin e Sosoenën pan, "Sunön, eën
to nok voh o oeh, ka akis, me a
tahi', me a ma moeh tah to te' hop
ne manih pee. 25 Moaan voh e
Sosoenën to soe koe voh pa Tuvuh
Vasio' manih pa rivon e sipunmöm
Devit pan,

'Suk ataeah, ko te' hikta te' ne o Jiu'
heve ne?

* **4:5:** [... o Vavaasis pe Mosës,] E Sosoenën to he' koe a ma Vavaasis varih pe Mosës manih pa napan va Israël. Ep na pa tonun o Puk to te' non a Kölösöri' pa maaka vavih a tah no o Vavaasis pe Mosës to soe non.

Suk ataeah, ko Jiu' kokoman
pinpiun ne?
26 O te' susunön to hikta te' ne pan
ee ro Jiu' manih po oeh to
vamatop ne a vapus,
ka ma te' susunön poë varih
vatönun, marën a vöknah e
Sunön, me a vöknah e Kristo
pe'.' *Sng 2:1-2*
27 O man rakah, e Ponsius Paëlat
pen e Hëërot me a ma te' va Israël
to vatönun manih Jerusalëm marën
a vöknah e Kristo, a te' kikiu vivi-
han pën nën to vate' voh. 28 Ee to
vatönun voh, ko nok suk rakah ee
po kokoman pën. 29 Sunön, va'aus a
möm a ma te' kikiu pën, kemöm se
te' eh nem pa vatvus a soe pamöm
nat nem te' naöp i nem a ma soepip
pee. 30 Vataare o kikis pën manih
po te' varih to hara' ne a moeh, kee
se vih hah, parën nok a ma vu tah
vatoksean manih pa ëhnan e Ieesu'
a te' kikiu vivihan pën."
31 Ee to hin vahik ee, ka iuun
vëh nee to te' ne takö en. A Tuvuh
Vasio' to puh rakah non manih pee,
kee taneo ee pa vatvus a soe pe
Sosoenën, ko ahikta nanaöp ne.

O Te' Va Po Vaman To Vapöh Kokoman

32 O te' va po vaman to vapöh
kokoman e ne, pare hikta öt
vakëkëh ne a ma tah, a ma tah to
vaneah e non pee kurus. Kee he'he'
ne a ma te' varih to kökööt ne ta
ma tah. 33 O kikis vëh no aposol pe
Ieesu' to te' me ne, to vasoë rakah e
non pee pa soe tavus a ö ne Ieesu' to
sun tane' hah en po vapeepe. 34 A
hikta paeh komön o vakum pee to
kökööt non ta pah tah. O te' varih to
te' me ne o oeh, ka iuun, se vavoen
a iuun, ke' o oeh, ka moni' nee to
kon nën, to hop en po vakum. 35 O
aposol to kiiki ne a moni' pa ma te'
varih to kökööt ne ta ma tah.
36 Ke' te' non a pah te' va po vute'
nee to poka' ne Livaë, pa ö muhin
sone' nee to poka' ne Saëprus, a
ëhnaneah e Jeosëp. Ee to poka' ne
eah e Banabas, o ëhnan vëh e Ban-
abas to soe va non manih pan, "A
te' he'he' soe va pa vaeh o vaman."
37 E' to vavoen a ö oeh pe' manih pa
meh te', ka moni' ne' to kon, e' to te'
ma' pare' he' en po aposol.

5

E Ananaës Me E Sapaëra'

1 A meh te' to te' non, a ëhnaneah
e Ananaës, ke köövo pe' a ëhnaneah
e Sapaëra'. E Ananaës to vavoen
a ma pah tah ne' to vaneah non.
2 Ivëhkëk, ee pon to vaonöt ee pa öt
kök hah a meh moni', ke Ananaës
nö ko he' en po aposol pa moni'
to keok, pare' soe pan, "E' va'ih
a moni' avoes va pa ma tah nö'
to vavoen." 3 Ke Pita' soe ke
Ananaës pan, "Ananaës, vahvanih
kën vaonöt ke susun po ora' hat, ke'
matop e non po kokoman pën. Kën
piuk in a Tuvuh Vasio' pa moni' nën
to kon pa tah nën to vavoen. 4 Eën
to vaneah nom a tah pën, parën
vavoen eom pe', ka moni' nën to
kon eën to vaneah nom. Manih
po kokoman pën eën nok vamanih
suk ataeah? Eën to hikta piuk in
a te', ahik, eën to piuk eom pe
Sosoenën." 5 E Ananaës to pënton
a soe vëh, ko vu' en po oeh a mët.
Ka ma napan varih to ep ne, me a
ma te' varih to pënton ma' pah naöp
ee. 6 Ka ma te' seka' ho ma', pare
kupkup ee pa sionineah, pare te' ee
pa pe.
7 A kukön aoa' to oah ee, ke köövo
ho ma' to hikta nat non pa tah to
tavus vu. 8 Ke Pita' soe ke köövo
pan, "Soe ka neo' ah, a moni'ës
vëh e' a moni' avoes nöm to vavoen
a tah peöm, parom kon?" Ke köövo
piun, pare' soe pan, "A, e' a moni'
avoes." 9 Ke Pita' soe ke köövo pan,
"Suk ataeah, köm vaho' a Tuvuh
Vasio' pe Sunön pa punö'? A ma
te' varih to pe ko ma' e voe pën,
to sun e ne po matön hopa', ee me
se vate' tavus ee pën." 10 Ka varu'
vakomanih e köövo to vu' en pa

havin mon e Pita' a mët. Ka ma
te' seka' ho ma', ko ep ee pe köövo
to mët en, pare vate' tavus e köövo,
pare pe ee pe' havin e voe pe'. 11 Ka
napan varih to vaman voh ee, me a
ma meh te' to pënton ma', ee to pah
naöp vörep ee.

A Ma Vu Tah Vatoksean To Tavus

12 O aposol to vatvus a ma
vëknöm me ma tah vatoksean
manih pa napan, ka napan varih to
vaman ne to vapöh kokoman, pare
vatötönun pa ö in a Iuun Hinhin
Apuh, nee to poka' ne a Paranta'
pe Solomon. 13 Ka ma napan varih
to hikta te' ne po vakum pee, hikta
nönö ne ma' pa vakum me raoe.
Ivëhkëk, a ma napan to ta rakah e
ne po aposol. 14 Ka nap peo rakah
to vaman ee pe Sunön, ko hop ee
ma' manih po vakum pee.

15 O aposol to nonok ne a ma tah
vatoksean, ka napan te'te' ee ma'
po te' to hara' ne a moeh. Pare
vökroh ee pee manih sinten hanan,
ke Pita' se oah non ka apeneah
apon raoe, kee to' hah ee. 16 A ma
napan to tane' ma' pa ma vöön to
te' ne sinten Jerusalëm, ee me to
vatönun ma'. Ee to meeme ma' ro
te' no ora' hat to mirö' voh, me ro
te' to hara' ne a moeh. Ee kurus to
vihvih hah ee.

O Aposol To Kon Kamis

17 Ivëh, ka Te' Susun po Te' Ësës
He', me a ma vakamö' pe' o Sëdiusi
to puhio' a ma tah vatoksean no
aposol to nonok ne. 18 Ee to
öt o aposol, pare vaho raoe pa
nohnoh apuh va'peh me a nap hat.
19 Ivëhkëk, pa popoen no a ankero'
pe Sosoenën to peret ke raoe o
hopa', ko vatvus raoe ko soe ke
raoe pan, 20 "Eöm se nö manuh
pa Iuun Hinhin Apuh, parëm soe
tavus ke ra napan o to'to' voon vëh
nöm to te' nem." 21 Ko aposol vatet
a soe pamëh, pare nö ee manuh
koman a Iuun Hinhin Apuh pa ö no
a muhin to mamaaka nö non, ko
taneo ee pa vavaasis a ma napan.

Ka Te' Susun po Te' Ësës He', me
a ma vakamö' pe' vaoe unununun
ee po Vakum Te' Susunön po Jiu',
kee vakum ee, pare vanö ee pa soe
pa me tane' ma' o aposol pa iuun
nohnoh. 22 Ivëhkëk, o pirisman to
nö ko hikta ep in o aposol, manuh
koman a iuun nohnoh, ko hah ee,
pare soe vanat pan, 23 "Emöm to nö
na pa iuun nohnoh ko ep in a ma
hopa' to papanih, ka ma te' utut ut
e ne. Ivëhkëk, emöm to ho pamöm
hikta ep in ta te' koman."

24 Ka te' susun po pirisman va
pa Iuun Hinhin Apuh, me a ma
te' sunön ësës he' pënton a soe
va'ih, pare toksean ko pah koko-
man vörep rakah e ne pataeah se
tavus suk ma'. 25 Ka pah te' ho ma',
pare' soe pan, "Pënton öm! A ma
te' varih nöm to vaho' pa nohnoh
to te' ne pa Iuun Hinhin Apuh to
vavaasis ne a ma napan." 26 Ivëh,
ko pirisman, me e susun pee nö ee
pa me hah o aposol, ko hikta ip ma'
raoe. Ee to nanaöp e ne pa napan
to me' tösvös raoe.

O Aposol To Hikta Nanaöp Ne Pa Vatvus A Soe Matëëro Vakum Te' Susunön Po Jiu'

27 O pirisman to me ho ma'
o aposol, kee sun e ne matëëro
Vakum Te' Susunön po Jiu', ka Te'
Susun po Te' Ësës He' hi raoe a
ma hi. 28 "Emöm to kömköm voh a
neöm, pan eöm se nat nem vavaasis
nem pa ëhnan e Ieesu'. Ivëhkëk, eöm
to vavaasis avoe' e nem pa ëhnan
e Ieesu'. Ep öm! A nap peo rakah
to vaman o vavaasis peöm manih
Jerusalëm. Eöm to vateen a möm
pa mët pe Ieesu'." 29 Ke Pita' me
o upöm aposol piun, pare soe pan,
"Emöm se vatet varoe nem a soe
pe Sosoenën, ka manih pa te' akuk,
ahik."

30 Eöm to ip vamët voh e Ieesu'
pa ö nöm to ni eah pa kuruse.
Ivëhkëk, e Sosoenën pa kën sipuura

to vato' tane' hah poan po vapeepe.
31 E Sosoenën to vasunön poan, ko
vaiho' poan pa papmatö pe', ke'
vovoh ka rora pa panih a taate' hat,
me kon hah a napan va Israël, me a
ihan anoe a ma hat pea. 32 Emöm
a ma te' va pa soe tavus a ma tah
kurus poë varih no a Tuvuh Vasio'
to he' non o nat. E Sosoenën to
he'he' non a Tuvuh Vasio' pa napan
varih to nonok ne a ma tah ne' to
soe."

E Gameliel To Soe A Ö No Te' Va Po Vakum Te' Susunön Po Jiu' Se Vatö Ke O Aposol

33 O Vakum Te' Susunön po Jiu'
to pënton a soe va'ih, pare pah
heve ee, ko iu ip vamët e ne po
aposol. 34 Ivëhkëk, a paeh va pee, a
to Parësi' a ëhnaneah Gameliel, a te'
vavaasis va po Vavaasis pe Mosës
no a napan to ta ne poë to sun,
pare' ta' a ö no aposol se tavus.
35 E Gameliel to soe ke a napan
va po Vakum Te' Susunön po Jiu'
pan, "Eöm a napan va Israël, eöm
se matop nem pa tah nöm to iu nok
nem pa ma te' varih. 36 Eöm to nat
e nem, moaan voh ne Teutas to soe
pan, 'Eö' a te' sunön.' Ivëh, ka 400
te' vatet voh poë. Ivëhkëk, ee to ip
vamët ee pe', ka ma napan varih to
vaman ne poë rusin vahok ee, ka
kiu pe' hik en. 37 Po vasuksuk ne
Jiutas, a to Galili' to tavus pa ö no
kaman to kokon ëhnan non, e' me
no a napan to vatet poë. Ivëhkëk,
ee to ip vamët ee pe', ka ma napan
varih to vatet ne poë rusin vahok
ee. 38 Ivëh, ka varu' a manih, eö' to
soe ka neöm, eöm se nat nem nok ta
pah tah manih pa ma te' varih, eöm
se koe raoe, suk ataeah, e' se keh te'
non a kiu me o kokoman pa te', a,
e' se hik hah en. 39 Ivëhkëk, a tah
vëh se keh tane' ma' pe Sosoenën,
eöm hikta onöt nem a soepip raoe.
Eöm tome' vavapus me e nem pe
Sosoenën."
40 Ivëh, ko Vakum Te' Susunön po
Jiu' vatet ee pa soe pe Gameliel. Ee
to vaoe ho o aposol, pare rëp raoe
po uris rëprëp te'. Ee to he' a soepip
kikis, pan ee se nat ne vavaasis ne
a ma tah varih pa ëhnan e Ieesu'. Ee
to vahik, ko vanö ee pee. 41 Ivëh,
ko aposol tavus këh ee pa iuun vëh
no Vakum Te' Susunön po Jiu' to
vakum ne. Ee to vaeö rakah, suk
e Sosoenën to koman non raoe to
onöt e ne pa kon poet pa kiu vih
nee to nonok ne pa ëhnan e Ieesu'.
42 Pa ma poen kurus manih koman
a Iuun Hinhin Apuh, me pa ma ko-
man iuun po te', o aposol to vavaa-
sis, me ee to vatvus ne a Soe Vih va
pe Ieesu', e Kristo.

6

A Tönim Te' Me A Pöök Marën A Va'aus A Ma Aposol

1 Manih pa ma poen varih no a
napan to vaman ne to pepeo rakah
nö e ne. Ka ma to Jiu' to nat ne o
to va Grik heve e ne po Jiu' manih
Jerusalëm, ee to soe pan, "Pa ma
poen kurus eöm to vava'aus nem
o te' varih to kökööt ne pa moni',
ivëhkëk, eöm to hikta va'aus nem a
ma köövo amop pemöm." 2 Ivëh,
ka havun me a poa aposol vaoe ee
po iho' pee kurus, pare soe pan, "E'
to hikta vih non pa ö na se vakah
a vavaasis a soe pe Sosoenën, para
matop no o moni' me a taëën. 3 Kën
kea, ea se vate' ta tönim me a poa
te' no a Tuvuh Vasio' me o nat vih
to te' non pee, kee matop ne a ma
tah poë varih. 4 Ivëh, ka se matop
varoe no a taate' va pa vavaasis a
soe pe Sosoenën, me a hin va'aus a
ma napan."

5 Ee kurus varih to te' ne po
vakum to vaeö me ne po kokoman
pamëh. Pare vate' ee pe Stivin, e' a
te' rakah va po vaman no a Tuvuh
Vasio' to puh non pe'. Ee to vate' me
e Filip, ke Prökoras, ke Nikenor, ke
Timon, ke Pamenas, me e Nikolas.
E Nikolas a te' to hikta te' non a to
Jiu' va pa vöön apuh va Antiök, e'
to vaman a taate' po Jiu', ko tavus

en a to Jiu'. 6 Ee to me raoe manuh
po aposol, pan o aposol se hin, pare
vaho' a koreere ko vate' raoe pa
nok a kiu va'aus.
7 A soe pe Sosoenën to nö vavah
en pa ma ö kurus. Ka napan peo
tavus ee o te' va po vaman manih
Jerusalëm. O te' ësës he' peo to vatet
a soe pe Sosoenën ko vaman.

O Jiu' To Vaho' E Stivin Po Vahutët

8 E Stivin, a te' va po vaman to
puh non po ururuan me o kikis ne
Sosoenën to he' voh poan pa nok a
ma tah vatoksean topnin a ma na-
pan. 9 Ivëhkëk, o pöök vakum to Jiu'
to vavaato vasuka' me ne pe Stivin.
Ee to te' hop ne po iuun hinhin
sone' po Jiu', a ënnëëro te' varih to
te' hop ne po vakum pamëh, o Lib-
ertin. A ma te' to te' hop ne nën to
tane' ma' Saërini', me Alëksëndria'.
O vapöök vakum to tane' ma' Sil-
isia' me Esia'. 10 Ivëhkëk, a Tuvuh
Vasio' to he' e Stivin o nat vih oah,
ke Stivin se keh vaato ka napan
hikta onöt ne piun poë. 11 Ivëh, ka
napan piuk in e Stivin, ee to vate' a
ma te' pa piuk e Stivin pan, "Emöm
to tënan e Stivin to sosoe vahat non
o Vavaasis pe Mosës, me e' to sosoe
vavahat non e Sosoenën." 12 Manih
po piuk pamëh nee to nok, ee to
kuin ee po heve po te' susunön po
Jiu', me o te' vavaasis to nat i ne
o Vavaasis pe Mosës, me a napan.
Ivëh, kee nö ee manuh pe Stivin
ko me ee pe' manuh po Vakum Te'
Susunön po Jiu'. 13 Pare me ee ma'
pa ma te' pa he' a soe piuk. A ma
te' poë varih to piuk e Stivin pan,
"Tamoaan rakah, a te' vëh to sosoe
non a ma soe hat suk a Iuun Hin-
hin Apuh me o Vavaasis pe Mosës.
14 Emöm to tënan nem eah to soe
pan, e Ieesu' va Nasarët se kök a
Iuun Hinhin Apuh, me a ö ne' se
panih o Vavaasis to tane' voh ma'
pe Mosës." 15 Ka ma napan varih
to iho' ne ko kute' ne pa matan
e Stivin to ep ne a mataneah to
maaka va non manih pa matan a
ankero'.

7

E Stivin To Vaato Me O Vakum Te' Susunön Po Jiu'

1 Ke Susun po Te' Ësës he' hi e
Stivin pan, "A soe vëh te' man e non
ha?"
2 Ke Stivin piun pare' soe pan,
"Kën kea me kën taman, pënton a
neo' öm pa tah nö' se soe. Moaan
voh o maaka pe Sosoenën to tavus
voh e sipuura Abraham pa ö ne' to
te' non pa muhin va Mësopotemia',
momoaan in a nö pe' manuh pa
vöön Haran. 3 E Sosoenën to soe ke
Abraham pan,

'Këh a napan me a muhin pën,
parën nö manuh po oeh nö' se
vataare oah.' *Jen 12:1*

4 Ke Abraham këh en pa muhin
va Kaldia', ko nö en manuh Ha-
ran. Ke taman e Abraham mët, ke
Sosoenën vanö en ma' pe' manih
po oeh vëh nöm to te' nem kuru. 5 E
Sosoenën to hikta he' voh e Abra-
ham to oeh ne' se vaneah koman
non, ahik oah rakah. Ivëhkëk, e
Sosoenën to soe vaman voh a ö
se' he' en pe', ko oeh vaneah non
pe' me a ma koa' pe' varih se suk
ma' poë. E Abraham to hikta vata-
man avoe' voh non tah pah koa',
ke Sosoenën soe a soe vëh. 6 E
Sosoenën to soe ke voh e Abraham
pan,

'A ma koa' pën se te' ne po oeh po
upöm te',
ka napan poë varih se vate'
raoe a ma te' kikiu akuk,
pare nonok vahat e ne pee
po 400 kirismas.

7 Ivëhkëk amot, Eö', e Sosoenën
se vate' a napan varih po
vahutët.
A ma koa' pën se këh ee po oeh
pamëh,
pare nö ee ma' pa vasunön a
neo' manih pa ö vëh. *Jen
15:13-14; Eks 3:12*

8 Ke Sosoenën he' en pe Abraham
pa taate' vapeepe a ö kokoaan*
vamanih po vatom poan pe' ke
Sosoenën. Ivëh, ke Abraham pe a ö
kokoaan pe sunai'eah Aësak murin
o pöh nënkikiu. Ke Aësak pe a ö
kokoaan pe sunai'eah Jekop. Ke
Jekop peepe en pa ma ö kokoaan
pa havun me a poa koa' oete' pe',
ee varih to tavus voh a havun me
a poa sipuura.

9 A kën sipuura a ma kea pe
Jeosëp to puhio' voh poë, pare
vavoen ee pe' po meoh upöm
napan, ke' nö en manuh muhin
va Isip pa kiu akuk. Ivëhkëk, e
Sosoenën to te' va'peh me e non
pe'. 10 E Sosoenën to va'aus e Jeosëp
pa ma punis pe'. Ko poen ne' to
vaato me e Përo, e Sosoenën to he'
e Jeosëp o nat vih, ivëh, ke Përo iu
vi rakah e non pe'. Pare' vasun e
Jeosëp a te' to vovoh non pa kaman
va Isip, me a iuun pe Përo ne' to
matop non.

11 O maë o pöh apuh to tavus
manuh pa muhin va Isip, me
manih pa muhin va Keenan, ka
napan kon a punis apuh ka kën
sipuura hikta ö nee se voh kon a
taëën. 12 Ke Jekop pënton a ö no
a taëën to te' non manuh Isip, ko
vanö en pa ma koa' oete' pe'. Ka
kën sipuura nö ee manuh Isip, e'
a nö vamomoaan. 13 Ivëhkëk, a
vapöök nö pee, e Jeosëp to vataare
ea vamanih pe' e kea pee. Ke Përo
nat en pee a ma kea pe Jeosëp.
14 Ke Jeosëp vanö en pa soe pa ö
ne tamaneah Jekop, me o pus koa'
pe' se nö ma' manih Isip. Ee kurus
to onöt ne o 75 te'. 15 Ke Jekop me a
ma te' pe' nö ee Isip, pare te' ne nën
ko mët ee. 16 Kee te' hah ee ma' pa
sioniire, ko pe ee po vapeepe vëh
ne Abraham to voen tane' voh pa
ma koa' pe Hemo' manuh Sekem.

17 E Stivin to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, "O poen to tavus
vatët en pa ö ne Sosoenën to soe
vaman vavoh manih pe Abraham,
suk a napan va Israël to se peo
rakah ee manih Isip. 18 Ka meh te'
tavus en a te' sunön manih Isip, a
te' pamëh to hikta nat non e Jeosëp.
19 A te' sunön pamëh to vatomore
ke voh a napan pea, pare' hat
rakah ke voh non a kën sipuura.
E' to rës rakah voh non a ma koa'
sosone' vahuh varu' po Jiu', pare'
vi tavus këh voh raoe a vöön, pan
ee se mët. 20 Manih po poen pamëh
a mu Jiu' to vahuh en pe Mosës e
koa' ep vavih po epep pe Sosoenën.
A poa manot to matop ne Mosës
pa iuun pee pa kukön sivö. 21 Ee
to me këh ee pe' pa iuun pee, pare
këh ke ee ma' pe'. Ke semon Përo
ep in e Mosës, pare' me en pe', ko
va'puh poan vamanih pe koa' pe'.
22 E Mosës to apuh ko nö en pa siku,
ko kon rakah en po nat vih pa ma
taate' va Isip, pare' te' non a te' vih
me a te' susun.

23 E Mosës to te' non o 40 kiris-
mas, pare' iu nö non pa ep pa kën
poaneah, a napan va Israël. 24 E
Mosës to nö, pare' ep in a to Isip
to ipip non a te' va Israël, pare'
va'aus en pe', ko ip vamët en pa to
Isip. 25 E Mosës to koman non pan,
a kën poaneah, a napan va Israël
se nat e ne pa ö ne Sosoenën se
va'aus raoe, ko me tavus këh raoe
a nohnoh va Isip pa koren e Mosës,
ivëhkëk, ee to hikta nat ne pa tah
pamëh. 26 O meoh poen ne Mosës
to tavus a poa to Israël to vavapus
ne, pare' iu ki non raoe, pan ee se
koe a vapus. E' to soe ke raoe pan,
'Eöm a poa tom kea, eöm vavapus
suk nem ataeah?' 27 Ivëhkëk, a te'
vëh to taneo po vapus to toon ke e
Mosës, pare' soe pan,

'A te' to vate' oah e susun me a te' to
kiiki hat ka no möm?

28 Eën to iu ip vamët e nom peö'
vamanih pa ö nën to ip va in

* **7:8:** A taate' vapeepe po Jiu' e' to te' va non manih, ee to peepe ne a ö kokoaan pa te' oete'. Ep na po tonun o Puk po Kölösöri'.

a to Isip nopoen, ha?' *Eks 2:14*
29 E Mosës to tënan a soe vëh, pare'
rusin en manuh pa muhin va Mid-
ian. E' to vaen en pa vöön pamëh,
ko vatvus en pa poa koa' oete'.
30 O 40 kirismas to oah ee, ka
ankero' pe Sosoenën tavus e Mosës
koman o tëkrea to susun tane'
non pa vu veovöön manih pa
moeh upin, sinten a Tope Saënaë'.
Ivëhkëk, o tëkrea pamëh to hikta
ësës non a vu veovöön 31 E Mosës to
ep in a tah pamëh, ko pah toksean
rakah en, pare' huk vatët en pa ep.
Ivëhkëk, e' to tënan e Sosoenën to
soe pan,
32 'Eö' e Sosoenën pa kën sipuneöm,
e Sosoenën pe Abraham,
pe Aësak, me Jekop, ee to
vavatet voh ne a ma soe
peö'.' *Eks 3:6*
E Mosës to naöp ko rikrik e non,
pare' hikta iu kute' hah non. 33 Ke
Sunön soe ke Mosës pan,
'Pure' a su' pën, o oeh vëh nën to
sun nom,
e' o oeh peö', pare' vivihan.
34 Eö' to ep vahik eo' pa ma taate'
hat
no napan va Isip to nonok ne
manih pa ma napan peö'.
Eö' to tënan a ook pee,
ko nö eo' ma' pa me tavus raoe.
Ivëh, kën se nö ma',
kö' vanö a oah manuh Isip.'
Eks 3:5-10
35 E Mosës a te' no a napan va
Israël to rës voh. Ee to hi voh poë
pan,
'A te' to vate' voh a oah a te' se
matop,
ko kiiki non a ma hat pemöm?'
Eks 2:14
E Mosës a te' ne Sosoenën to vate'
voh pa kon hah a ra pa va'aus
pa ankero' vëh, to tavus voh poan
manih pa ö no a sura' to ësës voh
non. 36 E Mosës to nok voh a ma
tah vatoksean manih Isip, pare' me
tavus këh a möm a muhin va Isip,
me e' to vaphan a möm pa Tahi' Er-
era', pare' meeme vah ka no möm
pa moeh upin komön o 40 kirismas.
37 E Mosës a te' to soe ke voh a
napan va Israël pan,
'E Sosoenën se vanö ka ma' neöm a
te' vanënën soe
vamanih pa ö ne' to vanö
vavoh ma' neo'.
E' a te' koman va po vute' peöm.' *Lo 18:15*
38 E Mosës to vatönun me voh a
napan me a kën sipuura manuh pa
moeh upin. E' to te' va'peh me
voh non a kën sipuura. Po poen ne
Mosës to peah pa tope, ka ankero'
he' voh e Mosës a soe va po to'to',
kuru vëh na to te' me no.
39 Ivëhkëk, a kën sipuura to rës
voh e ne pa pënton a soe pe', pare
he' tonun in poë ko iu nö hah voh e
ne Isip. 40 Ee to soe ke voh e Aron
pan,
'Eën se nës ka möm ta ma sosoenën
tah nö'nës,
kee se vovoh ka no möm.
Emöm to hikta nat nem pe
Mosës vëh
to me këh voh a ma' möm
a Isip,
e' te' non nih.' *Eks 32:1*
41 Manih po poen pamëh a na-
pan to nës ee pa tah nö'nës va pa
purmakaö', pare ës a ma tah va-
manih po he' pee manih pa tanö'
nës. A napan to vaënëën vaeö suk
a ma tah nee to nok pa koreere.
42 Ivëh, ke Sosoenën he' tonun en
pee, pan ee se hinhin ne a ma
vesun varih pa akis vamanih pa ö
no te' vanënën soe to kiun vavoh
komön o Puk Vapenpen, pare' soe
pan,
'Eöm a napan va Israël,
e' hikta te' voh non pan,
eö' ivëh, nöm to he'he' voh
nem a ma he' peöm
pa ö nöm to ësës nem a ma
purmakaö' me o sipsip,
pa ö nöm to te' nem pa
moeh upin po 40 kiris-
mas.
43 Eöm to vavaate' vah voh nem
a topa vasio' te'te' vah pe
sosoenën Molëk,

me a tah nö'nës va pa vesun,
nee to poka' Refan e ne,
e' a ma tah nöm to nok
tariuk voh,
eöm to kë nem raoe vamanih
pa ma sosoenën peöm.
Ivëh, kö' se vanö a neöm,
köm te' varo nem ma' paan a
matop pa Babiron.' " *Amo 5:25-27*

44 E Stivin to vavaato avoe' e
non, pare' soe pan, "Moaan voh a
kën sipuura to te' voh ne pa moeh
upin, manih po poen pamëh ee
to eok voh a topa vasio' te'te' vah
pe Sosoenën. Ee to eok rakah va-
manih pa ö ne Sosoenën to vataare
vavoh in e Mosës. 45 A kën sipuura
to öt tane' pa ma tamëëre a taate'
va pa eok a topa vasio' te'te' vah
pe Sosoenën, pare nö va'peh me
voh a iuun po poen ne Josua' to
kon a muhin pa meh napan. E
Sosoenën to veo a napan këh o oeh,
kee vaneah varu' e ne. O vu eok
iuun pamëh to öök voh po poen ne
Devit to te' non. 46 E Devit to ep va-
manin pa epep pe Sosoenën, ivëh,
ke Devit hinhin non e Sosoenën a
ö ne' se voh vaonöt ke poan a eok
a Iuun Hinhin Apuh. 47 Ivëhkëk, e
Solomon ivëh to eok voh pa Iuun
Hinhin Apuh.

48 Ivëhkëk, e Sosoenën to te' oah
rakah e non, e' to hikta te' non ko-
man a iuun eok po te' vamanih pa
ö no te' vanënën soe to soe vavoh,
49 "E Sosoenën to soe pan,
'Vöön va kin e' a ö iho' peö',
ko oeh e' a ö vavakom,
a iuun taeah nöm se eok ka
neo'?
E' heh a ö ihiho' nö' se iho' ko
vanot?
50 Eö' koman to nok voh a ma tah
kurus varih.' " *Ais 66:1-2*

51 E Stivin to vatvus avoe' e non
pa soe, pare' soe pan, "Eöm o te'
papön vatösoe paröm hikta vaman
nem a soe pe Sosoenën. Eöm to te'
va nem manih pa kën sipuineöm
to vatösoe voh ne a Tuvuh Vasio'.
52 A te' vanënën soe te' voh no a kën
sipuineöm to hikta nok vahat voh?
Ivëhkëk, ee to ip vamët vahik voh
ee pa ma te' te'te' soe pe Sosoenën
moaan voh to vatvus ne a ma soe
va pa te' vëh e Ieesu' no a taate'
pe' totoopin. Ke eöm vaho' eah pa
koreera nap hat, kee ip vamët voh
ee pe'. 53 Eöm o te' rakah to pënton
voh nem pa taate' pe Sosoenën no a
ankero' to he' voh, ivëhkëk, eöm to
hikta vavatet nem a soe pamëh."

A Napan To Tösvös E Stivin

54 O Vakum Te' Susunön po Jiu'
to tënan ne po vahutët pe Stivin, ee
to heve vörep pare vakuskus rivon
suk e ne pe'. 55 Ivëhkëk, e Stivin
to puh rakah non pa Tuvuh Vasio',
pare' ta peah na pa vöön va kin,
ko ep in na o maaka pe Sosoenën,
ke Ieesu' sun non pa papmatö pe
Sosoenën. 56 Ke Stivin soe pan, "Ep
öm. Eö' to ep na a vöön va kin to nö
vakëh ke Koa' Te' pa Napan Kurus
sun non pa papmatö pe Sosoenën."
57 Ivëh, kee taoa suntan, pare sun-
pip a ma tenëëre pa koreere ko pët
vavaveo ko öt ee pe Stivin. 58 Ee
to rëh tavus këh poë a vöön, pare
tösvös in poë. A ma te' voh varih to
vate' voh a hat manih pe', to ihan a
ma ohop pee, pare vaho' manih pa
havin a te' seka', a ëhnaneah e Söl.
59 Ee to ipip ne e Stivin po vös e' he
hinhin va non manih pan, "Ieesu'
eën e Sunön, kon nös a apeneo'."
60 E' to vatokon ko kokoe' va'puh
oah en ko soe pan, "Sunön, eën se
nat nom piun a hat vëh manih pee."
E' to soe va nën, ko mët en.

8

1 E Söl to nat voh e non pa ö no a
napan se ip vamët e Stivin.

E Söl To Vakmis Non A Napan Va Po Vaman

Po poen pamëh manih Jerusalëm
a ma napan va po vaman to taneo
pa kon vahat. Ivëh, ka ma napan va
po vaman rusin vakëkëh ee manuh
pa muhin va Jiutia' me Samëria'.
Ivëhkëk, o aposol to te' e ne manih
Jerusalëm. 2 A ma pah te' to vatet,

ko he' ne rea pe Sosoenën to tamak
vörep e ne pe Stivin to mët en, ko pe
ee pa sionineah. 3 E Söl to iu avoe'
rakah e non pa mirö' me vakmis a
ma napan va po vaman. E' to oho
totoën non a ma iuun marën a öt
a napan va'peh me ro köövo varih
to vaman ne, pare' vanö raoe pa
nohnoh.

A Napan To Tënan A Soe Vih Manih Samëria'

4 A napan va po vaman to rusin
vakëkëh rakah ee pa ma vöön, ee
he pa vatvus a Soe Vih manih pa
ma napan. 5 E Filip to nö en pa
vöön va Samëria', pare' vatvus ke ra
napan a soe pe Kristo. 6 A napan
va pa vöön pamëh to tënan vavih
rakah ee pataeah ne Filip to vavaa-
sis non raoe, pare ep ee pa ma tah
vatoksean vih ne' to nonok non. 7 A
napan peo to ep in e Filip to veveo
tavus këh non a napan o ora' hat,
ka ma ora' hat poë varih to kokoe'
suntan ko pah tavus ee. A ma te'
tëtënkun mon, me koren, me o te'
varih no a ma soa' me moeere to
hat non to vih hah ee. 8 Ivëh, ka
napan o pöh peo to te' me ne o vaeö
apuh rakah manih Samëria'.

9 Manih pa vöön pamëh a pah
te' to te' non, a ëhnaneah e Saëmon.
Moaan voh, e' to te' non a te' nonok
ëto', ka napan kurus vavatet voh ne
poë. E' to soe va non manih pan,
e' a te' apuh. 10 A napan me a nap
susunön kurus va pa vöön pamëh
to vaman rakah ne e Saëmon, pare
soe pan, "E sosoenën a ëhnaneah
O Kikis Apuh to kunah en ma',
ko tarih va en manih pe Saëmon."
11 Ee to tënan rakah voh ne a ma
soe pe', suk ataeah, ee to epep voh
ne poë to nonok voh non a ma tah
to matan ke e non po kokoman
pee, ivëh, kee pah kokoman vörep
e ne. 12 Ivëhkëk, a ma napan to
vaman ee pa Soe Vih va pa Matop
Vih pe Sosoenën me a ëhnan e Ieesu'
Kristo ne Filip to vatvus non ko
pupui en pa nap oete' me ro köövo.
13 E Saëmon koman to vaman en, ke
Filip pupui en pe' ke' te' rakah non
pa havin e Filip. E' to pah kokoman
vörep e non pa ma tah vatoksean
ne' to ep in.

14 O aposol to te' ne Jerusalëm to
nat ee pa ö no a napan va Samëria'
to tënan ee pa soe pe Sosoenën, pare
vanö ee Pita' pen Jon manuh pee.
15 Ee to vos, pare hin ke ra napan
varih to vaman ne, pan a Tuvuh Va-
sio' se kunah ma' manih pee. 16 Suk
ataeah, a Tuvuh Vasio' to hikta nö
voh ma' pee, ee to kon varoe voh
a tapui pa ëhnan e Ieesu' e Sunön.
17 Ee to kon man a Tuvuh Vasio' pa
ö ne Pita' pen Jon to vaho' a koreere
pa ma pasuire.

18 E Saëmon to ep a ö no a Tuvuh
Vasio' to nö en ma' manih pee pa ö
ne Pita' pen Jon to vaho' a koreera
manih pee, ivëh, ke' kon a moni',
pare' nö manuh pe Pita' pen Jon ko
soe pan, 19 "Eöm pom se he' a neo'
o kikis manem, kö' se keh vaho' a
koreo' manih pa ta te', e' me se kon
a Tuvuh Vasio'."

20 Ivëhkëk, e Pita' to piun pare'
soe pan, "Eën se ës va'peh me a
moni' pën po sura'. A tah ne
Sosoenën to he' vamanih po he'
pe', eën hikta onöt nom a voen pa
moni'. 21 Eën hikta onöt nom a hop
ma' pa kiu pe Sosoenën vëh möm to
te' nem. Suk a komömah to hikta te'
totoopin non po epep pe Sosoenën.
22 Panih o kokoman me a ma taate'
hat pën, parën hin e Sunön a ö ne'
se ihan anoe a ma hat pën. Parën
hinhin nom e Sunön, ko kokoman
hat nën to te' me nom se hik këh
oah. 23 Eö' to ep nom oah to manin
vi nom a kon o he' pe Sosoenën,
ivëh, kën te' me nom o kokoman
hat, suk eën to iu nom o ëhnan apuh
me a tasun."

24 E Saëmon to soe ke Pita' pen
Jon pan, "Eöm pom se hin e Sunön
ke' va'aus a neo', ivëh, ka hikta pah
tah va pa ma tah poë varih nöm to
sosoe nem se tavus a neo'."

25 E Pita' pen Jon to vavaasis ee
pa ma napan pa soe pe Sunön me
a ö nee to vatvus a ö nee to nat
va e ne e Ieesu'. Ee to vahik, pare
hah ee Jerusalëm. Manih pa nö pee
koman a ma vöön va Samëria', ee to
vavatvus nö ne a Soe Vih pe Sunön.

E Filip To Vatvus Ke A Te' Va Itiopia' A Soe Vih

26 A ankero' pe Sunön to soe ke
Filip pan, "Vamatop ah, parën nö
ke pa hanan to te' non pa pap-
matö pa hanan to vakëh ke non a
vöön Jerusalëm, pare' kunah non
vöön Gasa'." A hanan pamëh no
ahikta te' to kokoe hah non. 27 E
Filip to vamatop vahik, pare' nö
en. Manuh hanan e' to ep in a
pah te' va pa muhin Itiopia'. E' a
te' susun pare' matop non a moni'
pe Kandasi', e köövo sunön va pa
muhin pamëh. A te' pamëh to nö
ma' manih Jerusalëm pa vasunön
e Sosoenën. 28 E' to tok ma' pa
karis, ko nönö hah nö non pare'
ëhëh nö non o ëhëh kiun pa te'
vanënën soe, e Aisaëa'. 29 Ka Tu-
vuh Vasio' soe ke Filip pan, "Eën
se nö vatët manuh pa karis köm
nönö va'peh nö nem." 30 Ke Filip
nö vatët manuh pe', pare' pënton
poan to ëhëh tane' non o kiun pa
te' vanënën soe, e Aisaëa', pare'
hi poan pan, "Eën kës to maaka e
nom pa pusun in a soe nën to ëhëh
nom?"
31 Ka te' pamëh piun a soe pe
Filip, pare' soe pan, "Eö' se maaka
vah vanih pa ö no a hikta te' se
soe vamaaka ka neö'?" Pare' vaoe
peah en pe Filip, kee pët iho' nö e
ne koman a karis. 32 O ëh pamëh to
ëh va non manih,

"E' to te' va non manih pa sipsip
nee to iu ip vamët ne,
E' to te' va non manih pa sipsip
to hikta kap a rivon pa to pa
ö nee to kui a uvineah.
33 Ee to vapoet voh poë,
e' a te' totoopin,
ivëh, kee ip vamët voh poë,
suk ee to vateen akuk poë po
vahutët.
E' a hik ta ma koa',
ivëh, ka napan hikta onöt ne pa
vahutët suk raoe.
Suk ataeah, o to'to' pe' manih po
oeh to hik en." *Ais 53:7-8*

34 A te' susun pamëh to soe ke
Filip, "Soe ka neo' ah. A te' vanënën
soe sosoe suk non eteh, e' koman,
ke', a meh te'?" 35 Ke Filip taneo o
vahutët manih po ëh pamëh, pare'
vatvus ke poan a Soe Vih pe Sunön
Ieesu'. 36 Ee to nönö ne hanan, pare
tavus ee pa ö no a ruen to te' non.
Ke voe susun soe ke Filip pan, "A
ruen ivëh, ataeah to sunpip a no eo'
pa ö sën pupui a neö'?" 37 Ke Filip
soe ke poan, "Eën se keh vaman
rakah nom e Ieesu' po kupu pën,
eö' se pupui eo' pën." Ka te' susun
piun ko soe pan, "Eö' to vaman
rakah e no' pe Ieesu' Kristo e koa'
pe Sosoenën."

38 Ka te' susun pamëh ta' en pa ö
no a karis se iho'. Ke Filip pen a te'
pamëh kunah ee manuh ruen, ke
Filip pupui en pe'. 39 Ee to tatakin
këh ko ne ma' a ruen, ka Tuvuh
Vasio' pe Sosoenën me ke en pe
Filip. Ka te' susun pamëh hikta ep
hah e non e Filip koe nih. E voe
susun to nö en a vaeö rakah. 40 E
Filip to vos en vöön Asotus. E' to
nönö vah non e' he pa vatvus a Soe
Vih pe Kristo manih pa ma vöön,
ke' öök na pa ö ne' to vos en pa vöön
apuh Sisaria'.

9

E Söl To Panih A Taate' Pe', Pare' Tavus A Te' Va Po Vaman

1 Manih po poen pamëh e Söl to
kiu vakis rakah en pa vakmis o te'
va po vaman, me a ma vamomhë
pe Ieesu', pan e' se ip vamët raoe.
Ivëh, ke' nö en manuh pa Te' Susun
po Te' Ësës He'. 2 E' to nö pare'
soe ke poan, ke' kiun ma' o kiun
manih po te' susun va pa ma iuun
hinhin sone' po Jiu' manih vöön

Damaskas. O kiun to soe va non
manih pan, “E Söl se keh ep in
a köövo me voe to vaman ne e
Ieesu', e' se öt ko vate' raoe pa iuun
nohnoh va Jerusalëm.” 3 Ke Söl
nö en, pare' ököök vatët non vöön
Damaskas, ka varu' rakah vako-
manih o tëkrea maaka to tane' ma'
akis to kopös poan. 4 Ke Söl vu' en
po oeh pare' tënan a soe to vavaoe
non poan pan, “Söl, Söl, suk ataeah,
nën to vakmis a nom neo'?”
5 Ke Söl hi pan, “Apuh, eën eteh?
E' to tënan a piun to soe pan, “Eö'
e Ieesu' nën to vavakmis nom.
6 Ivëhkëk, eën se sun ko vos manuh
pa vöön apuh va Damaskas. A pah
te' se soe ka oah a tah nën se nok.”
7 O te' varih to nönö va'peh vah
me ne e Söl to sun vatotomin rakah
e ne. Ee to tënan e ne po vaato,
ivëhkëk, hikta ep ne ta te'. 8 E Söl to
sun këh en po oeh to hikta inan va-
maaka non ta pah tah a mataneah
to popoen pa ep. Ivëh, kee öt pa
koreneah, ko me vos ee pe' manuh
vöön Damaskas. 9 Po kukön poen
ne Söl to hikta onöt non a ep, manih
pa ma poen varih e' to hikta ënëën
non, pare' hikta kakaak non.
10 A pah te' va po vaman to te'
non vöön Damaskas a ëhnaneah e
Ananaës. E' to tatarep non, ka
manih komön o tatarep e Ieesu' to
vaoe poan pan, “Ananaës.” Ke'
piun pan, “Eö' ivëh, Sunön.”
11 Ke Sunön piun poan pan, “Eën
se vamatop, parën nö manuh pa
hanan a ëhnaneah Hanan Totoopin.
Ka manih pa iuun pe Jiutas, eën se
hi këh a te' va Tasas a ëhnaneah e
Söl. E' to hinhin non nën. 12 Ka
manih po tatarep pe Söl to ep in a
te' a ëhnaneah e Ananaës to ho ma',
ko vaho' a koren manih pe', ke' ep
vamaaka hah en.”
13 Ke Ananaës piun, ko soe pan,
“Sunön, a nap peo to soe ke voh
ee peö' pa te' pamëh me a ma tah
hat ne' to nonok voh non manih pa
napan pën manuh Jerusalëm. 14 E'
me to kon ma' a soe vaonöt manuh
pa Te' Susun po Te' Ësës He' pa ötöt
o te' varih to vaman ne ko hinhin
ne pa ëhnöömah.”
15 Ivëhkëk, e Sunön to soe ke poan
pan, “Nö ah, a te' pamëh nö' to kon
eah pa nok a kiu peö', me a te' a
ëhnaneo' manuh pa ma meh upöm
te', me po te' susunön to hikta te'
ne pan o Jiu', me a napan va Israël.
16 Eö' koman se vataare eah a ma
punis me kamis ne' se te' manih pa
vatvus a ëhnaneo'.”
17 Ke Ananaës nö en, pare' ho en
iuun, ko vaket a sionin e Söl, pare'
soe pan, “Kea peö', Söl. E Sunön
e Ieesu' to vanö ma' neo', e' ivëh,
o tëkrea nën to ep voh in manuh
hanan pa ö nën to nönö no ma'
manih. E' to vanö ma' neo' pan, eö'
se va'aus oah ken ep vamaaka hah
ka Tuvuh Vasio' se nö manih pën
ko matop ka nom oah.” 18 Ka varu'
vakomanih no a tah to matan va
non manih po kani' iian to vu' këh
en pa mataneah, ke' ep vamaaka
hah en. Ke' sun, kee pupui ee pe'.
19 E' to ëën ka sionineah eh hah en.

E Söl To Vatvus A Soe Manih Pa Vöön Va Damaskas

E Söl to te' va'peh me e non pa
ma te' va po vaman manih vöön
Damaskas pa ma meh si' poen.
20 Varu' amanih e Söl to ho pa
iuun hinhin sone', pare' taneo en
pa vatvus a soe to soe non pan, e
Ieesu' e Koa' pe Sosoenën. 21 Ka na-
pan pënton a soe pe', pare toksean
rakah ee, ko vaiihi e ne pan, “E' a te'
pö' kovëh to vavakmis voh a rora,
pare' ipip vamët non a napan to va-
vatet ne e Ieesu' manuh Jerusalëm,
ha? E' to nö voh ma' manih pa ötöt
a napan varih ko me raoe manuh
pa ma te' sunön ësës he'.”
22 Manih po vavaasis pe Söl, a
soe pe' to kikis nö e non ko Jiu' va
Damaskas hikta onöt ne a vöknah
o vavaasis pe'. Ivëh, ko vavaasis
kunkuin o kokoman pa napan kee
vaman, pare vatet o vavaasis pe
Söl, a ma te' poë varih to vatet o
vavaasis to peo rakah, pare vaman
ee pan, e Ieesu' e' e Kristo. 23 A ma

poen to oah ee, ko Jiu' vatönun pare
soe vaonöt o kokoman va pa a ö
nee se ip vamët e Söl. 24 Ivëhkëk,
a pah te' to soe vanat e Söl a ö nee
se ip vamët poë. Pa ma potan me
popoen ee to ut ne pa ma matan
hopa' in a eean vös to vatvi non a
vöön apuh pan, ee se öt poë ko ip.
25 Ivëhkëk, o pöh poen pa popoen
no a ma te' va po vaman to vöknah
ma' e Söl komön o kove sinten a
eean vös.

E Söl To Nö Hah En Jerusalëm

26 E Söl to nö hah en manuh
Jerusalëm, pare' iu te' vatös me non
a ma te' va po vaman. Ivëhkëk,
o te' poë varih to hikta vaman ne
poë pan, e' a te' va po vaman pare
nanaöp e ne pe'. 27 Ivëhkëk, e Ban-
abas to me e Söl manuh po aposol,
pare' vahutët ke raoe a ö ne Söl
to ep in e Ieesu' manuh hanan, ko
vaato me poan. E Banabas me to
vahutët ke raoe a ö ne Söl to vatvus
a soe pa ëhnan e Ieesu', me a hikto
naöp manuh Damaskas. 28 Ivëh, ke
Söl te' va'peh me non pee, manih
Jerusalëm, pare' vavatvus non a
soe pa ëhnan e Ieesu', pare' hikta
te' nanaöp non. 29 E' to vavaato
vaheve me non po Jiu' to nat ne po
to Grik. Ivëh, kee vaiu këh e ne ta
ö nee se ip vah va in e Söl. 30 A ma
napan va po vaman to nat in a tah
pamëh, pare me kunah ee pe Söl
manuh vöön Sisaria', ke' oah pet en
manuh pa vöön pe', Tasas.

31 Ivëh, ka manih pa muhin va
Jiutia', Galili', me Samëria' a ma na-
pan va po vaman to te' vatuvuh ee.
Ahik to vakihat, ka ma napan poë
varih to pepeo e ne ko hop ee po
vakum te' va po vaman. Ko vaman
pee te' eh rakah e non, ka Tuvuh
Vasio' vaeh e non pee, suk ee to te'
ne paan a matop pe Sunön.

E Pita' To Te' Non Vöön Lida' Me Jopa'

32 E Pita' to nö vavah en pa ma
vöön va Samëria', ko pöh poen ne'
to nö en pa ep pa napan va po va-
man manih pa vöön Lida'. 33 Manih
pa vöön pamëh, e' to ep in e Aënias,
a te' no a ma soa', me a sion-
ineah to mët voh en, ke' koroh ta-
moaan voh non tevan po tönim me
o kukön kirismas. 34 Ke Pita' soe
ke Aënias pan, "Aënias, varu' va-
manih e Ieesu' Kristo to vato' hah
en pën. Sun ah, parën nikun o pan
pën." Ke Aënias sun vëvëhö' rakah
en. 35 Ka ma napan varih to te' ne
vöön Lida', me po hëhë tahi' topnin
Jopa', me Sisaria' ep in poë to vih
hah en ko panih, pare pah vaman
vörep ee pe Sunön.

E Pita' To Vato' E Tabita'

36 Manih vöön Jopa', a pah köövo
va po vaman to te' non a ëhnaneah
e Tabita'. Po to Grik ee to poka' ne
poë e Dokas. E' to he' voh o to'to'
pe' pa nok a ma tah pa va'aus a
ma napan arus. 37 Manih po poen
pamëh, e Tabita' to hara' a moeh,
pare' mët en. A sionineah nee to
uhu, pare vaho' ee pe' pa piprom
vöh kin. 38 A Jopa' to hikta te' varo
këh non a vöön Lida', a vöön ne
Pita' to te' non, ivëh, kee vanö ee pa
poa te' to te' a soe manuh pe Pita'
to soe va non manih pan, "Emöm
to up ma' oah, vëvëhö' ah, ka nö."
39 Ke Pita' vamatop a ma tah pe',
kee pët nö ee. E Pita' to vos, kee
me peah ee pe' manuh pa ö no a
sionin e Dokas to pet non. O köövo
amop to vatönun suk vah ne e Pita',
ee to okook ne, pare vataare ne e
Pita' a ma ohop ne Dokas to nonok
voh non. 40 Ke Pita' ta' a napan, kee
tavus kurus ee ke' vatokon, pare'
hin e Sosoenën se vato' e köövo. E'
to hin vahik, pare' tarih manuh pa
te' mët pare' soe pan, "Dokas, sun
ah." E Dokas to kap a matan ko ep
in e Pita', pare' iho' en. 41 Ke Pita' öt
pa koreneah, pare' va'aus en pe' pa
sun. E Pita' to vaoe a ma napan va
po vaman me o köövo amop, pare'
he' hah en pe Dokas manih pee.
42 O vahutët va pa ö ne Dokas to

to' hah to nö vavah en manih pa vöön Jopa'. Ka tah pamëh to kat,
ko vaeh o vaman po te' peo va po
vaman me a ma meh te' to vaman
ee pe Sunön. 43 E Pita' to te' varë
me en pe Saëmon, e voe to nonok
non sih a ma moeh tah po kap in a
purmakaö' manih vöön Jopa'.

10

E Pita' To Vatvus A Soe Vih Manih Pe Konilius

1 Manih vöön Sisaria' a pah te' to
te' non a ëhnaneah e Konilius. E' e
susun pa 100 te' vëvënsun vëh nee
to poka' va ne manih Nap Vëvënsun
va Itali'. 2 E Konilius va'peh me
a tapaiuun pe' to vasunön rakah
ne e Sosoenën. E' me to te' non
pa va'aus a nap arus po Jiu', pare'
vatet non a taate' pe Sosoenën. 3 O
pöh poen pa 3 kirök pa matanpoen
ne Konilius to tata non, ko ep in
a ankero' pe Sosoenën to ho ma'
iuun, pare' vaoe poan pan, "Konil-
ius."
4 Ke Konilius to kute' non pa
ankero' e' he a naöp, pare' soe
pan, "Ataeah pamëh, Apuh?" Ka
ankero' soe ke Konilius pan, "E
Sosoenën to tënan en pa hin, me
a kiu va'aus pën manih pa nap
arus, pare' vaeö me e non pën.
5 Eën se vanö ta ma te' manuh vöön
Jopa', kee me rakah ma' a te' vëh,
a ëhnaneah e Saëmon Pita'. 6 E' to
te' non pa iuun pe Saëmon, e voe to
nonok non sih a ma moeh tah po
kap in a purmakaö'. A iuun pe' to
eok non sinten tahi'."
7 Ka ankero' vëh to vavaato me
non poan, këh hah en pe'. Ke Konil-
ius vaoe en pa poa te' kikiu me a
te' vëvënsun. A te' vëvënsun e' a te'
va po vaman, pare' te' non a te' pe
Konilius. 8 E Konilius to soe ken
pa kukön te' pataeah to tavus vu,
ko vanö en pee manuh vöön Jopa'.
9 Po meoh poen, pa topnin potan,
e Pita' to peah en tonun iuun pa
hin, ka kukön te' tane' ma' pa iuun
pe Konilius he vos vatët ee vöön
Jopa'. 10 E Pita' to hinhin non ko
maë pare' iu ëën non ta taëën. A
taëën to me' e non pa vamatop, e
Pita' he tata en. 11 E' to ep in a akis
to nö vakëh, ka tah to matan va non
manih po rara apuh to han kunah
no ma' po taana' noton manih po
oeh. 12 Komön o rara pamëh no
a ma vu vöna' poa to te' ne, me
a ma te' a rarau', me a ma vöna'
to vavarah ne, me o növan. 13 Ke
Sunön soe ke Pita' pan, "Sun ah
Pita', parën ip a paeh va pa ma tah
varih ko ëën." 14 Ivëhkëk, e Pita' to
piun vamanih pan, "Sunön, eö' to
hikta antoen no' a nok va nën. A
taate' po Jiu' to soepip non a ëën a
ma tah varih, suk a ma taëën poë
varih to hikta te' vivihan ne."
15 E Pita' to vapöök tënan hah en
pa soe to soe non pan, "A ma tah
varih ne Sosoenën to nok voh to vih
e ne pa ëën, kën nat nom soe pan, e'
to soepip non." 16 E Sunön to kukön
vaato me e Pita' ka tah vëh, ne Pita'
to ep hah peah en manuh akis.
17 E Pita' to pah kokoman vörep e
non pa pusun in o tata pamëh. Ka
varu' vakomanih a ma te' vanö pe
Konilius to nat ee pa ö no a iuun pe
Saëmon to te' non, ko ma', pare sun
e ne po matön hopa'. 18 Ee to hi va-
manih pan, "E' te' non a te' manih
pa iuun vëh a ëhnaneah e Saëmon
Pita'?" 19 E Pita' to iu maaka non
pa pusun in o tata pe', ka Tuvuh
Vasio' soe ke poan, "Tënan ah. A
kukön te' to vaiu ma' oah. 20 Eën se
kunah, parën ep pee, parën koe a
kokoman vörep, parën nö me raoe.
Eö' to vanö ma' raoe pa me a oah."
21 Ke Pita' kunah, pare' soe ke
raoe, "Eö' ivëh a te' nöm to vavaiu
vah nem. Eöm nö ma' suk ataeah?"
22 Ee to piun, pare soe pan, "E
Konilius, e susun pa nap vëvënsun
to vanö ma' möm. E' a te' no a
pop pe' to vih, pare' vasunön non
e Sosoenën, ko Jiu' ta rakah ne poë.
A ankero' pe Sosoenën to soe ke
Konilius a ö ne' se vaoe a ma' oah
pa iuun pe'. Ke' pënton pataeah nën

se soe keah." 23 E Pita' to vaoe ho
raoe, kee koroh ee. Pa pöstakah po
meoh poen e Pita' to vamatop en pa
nö, kee nö va'peh me ee pa ma meh
te' va po vaman va Jopa'.

24 Ee to vos ee Sisaria' po meoh
poen, a vöön ne Konilius me a ma
poaneah me a ma vakamö', ne' to
vaoe to anoeh ne e Pita'. 25 E Pita' se
ho en iuun, ke Konilius ep in poan
manih matön hopa', pare' vatokon
havin e Pita' pa kë a ëhnan e Pita'.
26 Ivëhkëk, e Pita' to kë vasun poan,
pare' soe, "Sun ah. Eö' pet me a
te' akuk." 27 E Pita' to vavaato ho
nö me e non pe Konilius, kee ep
ee pa nap peo rakah to vatönun ne
koman iuun.

28 Ke Pita' soe ken pee, "Eöm ko-
man to nat e nem, a ma taate' po
Jiu' to soepip non a to Jiu' pa te'
vatös me a te' to hikta te' non a to
Jiu'. Ivëhkëk, e Sosoenën to vataare
a neo' a ö nö' se nat no' soe a meh
te', pan e' to hat, me e' to hikta
soepip non a te' vatös me raoe.
29 Ivëh, kën vaoe na neo' kö' hikta
pënton varo, eö' to nö eo' ma'. Ivëh,
kö' se hi a oah, suk ataeah, kën vaoe
na neo'?"

30 Ke Konilius piun, pare' soe
pan, "A potan to te' vavoh non
manih, kuru o taana' poen to oah
ee. Pa 3 kirök voh pa matanpoen
pa ö nö' to hinhin voh no' koman
iuun peö'. Eö' to hinhin no' ka
te' to ohop non o ohop kakaare
rakah nö ma', pare' sun non pa
mataneo'. 31 Pare' soe ka neo' pan,
'Konilius, e Sosoenën to tënan en pa
hin me a kiu va'aus pën manih po
te' arus. 32 Eën se vanö ta ma te'
manuh vöön Jopa', kee me ma' e
Saëmon Pita'. E' to te' non pa iuun
pe Saëmon, a te' nonok ma moeh
tah po kap purmakaö', a iuun pe'
to eok non sinten tahi'.' 33 Ivëh, kö'
vanö vëvëhö' nös a ma te' pa me
ma' a oah, ke' vih rakah non pën to
nö ma'. Emöm kurus to te' nem po
epep pe Sosoenën, to anoeh nem a
pënton ataeah ne Sunön to he' oah,
sën soe ka möm."

E Pita' to He' A Soe Koman Iuun Pe Konilius

34 E Pita' to taneo vaato en ko soe
pan, "Eö' to nat eo', e' to te' man e
non pe Sosoenën to ep e non pea
kurus to vatoe e no, pare' hikta vih
ke non a ma pah te'. 35 Ivëh, ke
Sosoenën to vaneah rakah e non
a napan kurus, a ma te' to hikta
te' ne o to Jiu', me o Jiu' pa ö nee
to vean ne poë, ko vavatet ne a
taate' totoopin rakah po epep pe'.
36 Eöm to nat e nem pa Soe Vih ne
Sosoenën to vanö ke voh a napan
va Israël. E Ieesu', e' e Sunön pa
napan kurus. Ivëh, ka manih pa
ma vavaasis me a mët pe Ieesu', a
ma napan to vakamö' hah me ee pe
Sosoenën. 37 Eöm to nat koman e
nem, moaan voh e Jon to vavaasis
voh en pa taate' pupui, taneo no
ma' Galili' ko nö en pa ma ö oeh
kurus po Jiu'. 38 A soe pamëh, e' a
soe pe Ieesu' va Nasarët, pa ö ne
Sosoenën to he' voh a Tuvuh Vasio'
me o kikis manih pe Ieesu'. E' to nö
vavah pa ma vöön pa va'aus me a
nok vavih a ma napan varih no ora'
hat to mirö' voh, suk e Sosoenën to
te' va'peh me non pe Ieesu'. 39 Eö',
me a ma meh aposol varih to ep
voh nem pa ma tah ne' to nonok
voh non manih pa ma ö oeh po
Jiu', me a vöön apuh pee Jerusalëm.
Ee to ni voh poë pa kuruse ke'
mët nën. 40 Ivëhkëk, e Sosoenën to
vato' tane' hah poan po vapeepe po
vakön poen, ke' te' to'to' e non kuru
vëh. 41 A nap peo to hikta ep in
e Ieesu', emöm varoe o aposol ne'
to vaoe voh. Emöm to vaëën me
voh eah pa ö ne' to to' tane' hah
po vapeepe. 42 E' to soe ka möm
a ö möm se vavaasis a ma napan
a soe to te' va non manih pan, 'E
Sosoenën to vate' voh e Ieesu' pa
kiiki a ma hat pa nap mët me a
nap to'to'.' 43 A ma te' vanënën soe
to vavatvus soe suk voh poë pan,

a napan to vaman ne pa ëhnan e
Ieesu' a ma hat pee ne' se ihan anoe
këh en pee."

O Te' To Hikta Ne Pan Ee Ro Jiu',
To Kon A Tuvuh Vasio'

44 E Pita' to vavaato avoe' e non,
ka Tuvuh Vasio' he kunah en ma'
manih pa napan varih to pënton ne
pa soe. 45 O Jiu' varih to vaman
ne to nö va'peh me ma' e Pita', to
pah töhkak ee pa ö ne Sosoenën to
he' a Tuvuh Vasio' manih pa napan
to hikta te' ne o Jiu'. 46 O Jiu' to
pënton raoe to vaato ne pa ma meh
to, pare kë rakah ee pa ëhnan e
Sosoenën. Ke Pita' soe vamanih
pan, 47 "A napan varih to kon a Tu-
vuh Vasio', vamanih pa ö nemöm
to kon vavoh. Eteh to antoen non
amun raoe pa kon a tapui manih
pa ruen?" 48 Ke Pita' soe ke raoe
pan, "Eöm se kon a tapui pa ëhnan e
Ieesu' Kristo." Ka napan hi e Pita'
pan, e' se te' va'peh me voh non
raoe, pa ta ma meh si' poen.

11

E Pita' To He' A Soe Manih
Jerusalëm

1 A ma aposol, me a ma te' va po
vaman manih Jiutia' to tënan a ö no
o te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu'
to kon ee pa Soe Vih pe Sosoenën.
2 Ivëh, ke Pita' nö hah en Jerusalëm,
ka napan varih to iu ne a taate' pe
a ö kokoaan, sirö' ee pe'. 3 Ee to soe
pan, "Eën to nö voh nös pa iuun po
te' to hikta pe voh a ma ö kokoaan
pee parën vaëën me raoe."

4 Ivëh, ke Pita' vahutët ken pee
pa ma tah to tavus voh pa ö ne'
to te' voh no ma' Jopa'. 5 E' to
soe pan, "Eö' to hinhin voh no'
manih vöön Jopa', parö' tata ko ep
in a tah to matan va non manih po
rara apuh to han kunah no ma' po
taana' noton manuh akis, pa havin
neö'. 6 Eö' to ep vatët, parö' ep in
a ma vu vöna' poa to te' ne, me a
ma te' a rarau', me a ma vöna' to
vavarah ne, me o növan. 7 Parö'
pënton a soe to soe non pan, 'Sun
ah Pita', parën ip a paeh va pa ma
tah varih ko ëën.' 8 Ivëhkëk, eö' to
soe pan, 'Apuh, ahik rakah. Eö' to
hikta ënëën moaan voh no' a ma
tah varih, suk a ma taëën poë varih
to hikta te' vivihan ne.' 9 Eö' to poa
tënan a soe to sosoe non pan, 'A ma
moeh tah kurus ne Sosoenën to nok
voh to vih e ne pa ëën, kën nat nom
soe pan, e' to soepip non.' 10 A tah
pamëh to kukön tanok, pare' hah
peah en manuh akis.

11 Ka varu' vakomanih a kukön
te' to nö ma' manih peö' to tane'
ma' Sisaria' to nö ma' pa iuun nö'
to te' no'. 12 Ka Tuvuh Vasio' soe
ka neo' a ö sö' koe a kokoman,
ko nö me raoe. A tönim te' me a
paeh va Jopa' to nö va'peh me ee
peö' manuh Sisaria'. Kemöm vos,
pamöm ho em pa iuun pe Konil-
ius. 13 E Konilius to soe ken pe
möm pa ö ne' to ep in a ankero' to
sun non iuun pe', ko soe ke poan
pan, 'Vanö tah te' manuh Jopa' ke'
vaoe ma' a te' vëh a ëhnaneah e
Saëmon Pita'. 14 A te' pamëh se he'
a tapaiuun pën a soe ke Sosoenën
se kon hah a neöm.' 15 Eö' to taneo
pa vaato ka Tuvuh Vasio' kunah
en ma' manih pee vamanih pa ö
ne' to nok vavoh manih pea po va
momoaan. 16 Ivëh, kö' nat hah eö'
pa ö ne Sunön to soe vavoh in e Jon
pan, 'E Jon to pupui a ma napan pa
ruen, ivëhkëk, eöm se kon a tapui pa
Tuvuh Vasio'.' 17 E' to maaka en, e
Sosoenën to he' en pa Tuvuh Vasio'
manih pa napan varih to hikta te'
ne pan ee ro Jiu', ivëhkëk, ee to
vaman ne e Ieesu' Kristo. E' o pöh
he' moaan voh ne' to he' a ra pa ö
na to vaman momoaan voh. Ivëh,
keö' eteh to antoen no' a sun pip e
Sosoenën."

18 A napan to pënton a soe pe
Pita', ko koe ee pa vavovoeak poë,
pare kë varoe rakah ee pa ëhnan e
Sosoenën, "Ivëh, ke Sosoenën he' en
pa napan to hikta ne pan ee ro Jiu'
pa taate' panih, ko he' i rea manuh

pe Sosoenën pare kon o to'to' tamoaan."

A Napan Va Antiök To Vaman

19 A napan va po vaman to nö vakëkëh ee pa ö nee to ip voh e Stivin. A ma meh te' to rusin ee manuh pa muhin va Fonisia', to Saëprus, me vöön Antiök, pare vavatvus e ne pa Soe Vih pe Ieesu' Kristo manih po Jiu' varoe. 20 Ivëhkëk, a ma meh te' va po vaman, a ma te' va po to Saëprus me Saërini' to nö voh manuh vöön Antiök, pare vatvus e ne pa Soe Vih pe Ieesu' manih pa napan to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. 21 O kikis pe Sunön to te' me non raoe, ivëh, ka nap peo rakah to vaman, pare he' i rea manuh pe Ieesu'.

22 A napan va po vaman varih Jerusalëm to pënton a ma tah poë varih, pare va nö ee pe Banabas manuh Antiök. 23 E Banabas to vos manuh vöön Antiök, pare' ep in a ö ne Sosoenën to va'aus va in a napan, pare' vaeö rakah, pare' kat rakah en po vaman pee pa ö nee se he' tamoaan ne o to'to' pee manuh pe Sunön. 24 E Banabas no a taate' pe' to vih, me e' a te' va po vaman, ka Tuvuh Vasio' puh rakah non manih pe'. A napan peo rakah to vaman, pare he' i rea manuh pe Sunön.

25 E Banabas to nö en manuh vöön Tasas pa vaiu e Söl. 26 E' to taum poan, pare' me en ma' pe' manih vöön Antiök. Po pöh kirismas ne Banabas pen e Söl to kiu va'peh me ne a napan va po vaman varih Antiök. Ee pon to vavaasis ne a ma napan a Soe Vih pe Sunön. Manih Antiök nee to poka' momoaan voh a napan to vaman ne e Ieesu', a Napan pe Kristo.

27 A ma pah te' vanënën soe to tane' ma' Jerusalëm, pare nö ma' manih vöön Antiök. 28 A paeh te' vanënën soe a ëhnaneah e Agabus, e' to sun ka manih po kikis va pa Tuvuh Vasio', e' to soe tavus a ö no o maë apuh se tavus manih po oeh kurus. E Klödius, a te' sunön va Room to te' non po poen no maë apuh pamëh to tavus. 29 Ivëh, ka ma napan varih to vavatet ne e Ieesu' manih Antiök, soe vaonöt ee pa ö nee se vakon moni' pa va'aus a ma te' va po vaman to te' ne manuh Jiutia'. Ee to he' onöt a ö nee to öt va ne. 30 Ee to nok va nën, pare vanö ee pe Banabas pen Söl me a moni' manuh pa nap susunön va po kum te' varih to vaman ne e Ieesu' manuh Jiutia'.

12

A Napan Va Po Vaman To Kon Kamis

1 Manih po poen pamëh e Hëërot a te' susun po Jiu' to vakmis ko mirö' a ma pöh te' va po vaman. 2 E' to he' a soe, kee ip vamët ee pe Jëmis e kea pe Jon po rapis rë. 3 E Hëërot to ep in a tah pamëh no o Jiu' to iu ne, pare' he' en pa soe vaonöt pa öt e Pita'. A tah vëh to se tanok po Poen Apuh no o Jiu' to ënëën ne a taëën hikto is. 4 E Hëërot to öt e Pita', ko vanö en pe' pa iuun nohnoh, ka taana' vakum te' utut to te' ne, ka taana' te' to ut ne poë. Manih komön o pöh poen, nee to vapapanih ne murin a tönim me a paeh aoa' to oah. E Hëërot to koman non a ö ne' se vate' e Pita' po vahutët pa ö no Poen Apuh po Jiu' to ënëën ne a taëën hikta is se hik. 5 E Pita' to te' non pa iuun nohnoh, ko te' utut ut e ne pe' nën. Ivëhkëk, a napan va po vaman to hinhin vatëh e ne pe Sosoenën se va'aus e Pita'.

E Pita' To Këh A Iuun Nohnoh

6 O poen momoaan in a ö ne Hëërot a te' sunön po Jiu' se vate' e Pita' po vahutët, e Pita' to koroh non topnin in a poa te' utut. E' to nohtöön non po pöök uris eh, ka ma meh te' utut te' ne po hopa' to ut ne. 7 Ka varu' vakomanih a ankero' pe Sosoenën to tavus en koman iuun nohnoh, ko ëman kopös en pa ö ne

Pita' to te' non. Ka ankero' pamëh
kunkuin en pe Pita', pare' ta' poan,
"Sun vëvëhö' ah." Ko uris eh vëh to
nohtöön non e Pita' to taihan këh
en pa koren e Pita'. 8 Ka ankero'
soe ke Pita' pan, "Voh o voh parën
ohop a su' pën." Ke Pita' nok va
en nën, ke' soe ke poan pan, "Ohop
o ohop rë pën ko vatet ma' neo'."
9 Ke Pita' vatet tavus en pe' këh
a iuun nohnoh to hikta nat non
pa tah no a ankero' to nonok non
manih pe', e' te' man e non, ke',
ahik. E' to koman non pan, e' to
tata non. 10 E' Pita' pen a ankero'
to oah ee pa poa te' utut to ut ne
o hopa' vamomoaan, pare öök ee
ko oah ee pa meh poa te' utut to
ut ne o vapöök hopa', ko öök ee po
matön hopa' eh vëh to taperet no
na pa vöön apuh. Ko hopa' pamëh
taperet koman en, kee tavus ee. Ee
pon to nönö va'peh nö e ne hanan,
ka ankero' pamëh këh en pe Pita' ko
nö en.

11 Ko kokoman pe Pita' to maaka
ke' nat hah en pa ma tah to tanok
manih pe', ke' soe pan, "Eö' to nat
rakah eo', e Sosoenën to vanö vu
ma' a ankero' pe' ke' vatvus hah
këh a neo' pa koren e Hëërot, me
a ma tah no a napan va Jiutia' to
koman ne a nok manih peö'." 12 E
Pita' to maaka en pa ö ne' to tavus
a ma', ko nö en manuh pa iuun pe
Maria', e sinan e Jon Mak. A nap
peo rakah to te' ne pa iuun pamëh
to hinhin ne. 13 E Pita' to tekteok
po hopa', ka pah köövo kikiu nö
ma' pa peret o hopa', a ëhnaneah e
Roda'. 14 E' to tënan inan ma' e Pita',
pare' vaeö rakah ko hah en pa soe
vanat raoe to hikta peret o hopa'.
E' to nö, pare' soe pan, "E Pita' e
vöh mahën." 15 Ee varuh koman
iuun to soe ke poë pan, "Eën to piuk
eom." Ivëhkëk, e' to eh rakah en,
pare' soe pan, "Pöh man rakah, e
Pita' e vöh mahën." Kee soe ke
poë pan, "E' a apen Pita' nën to ep
nom."

16 Ivëhkëk, e Pita' to tekteok avoe'
e no ma' po hopa', ivëh, kee peret
ko ep ee pe Pita', ko pah vuksean
rakah ee. 17 Ke Pita' vuhvuh ma'
raoe pa koreneah, pan ee se vato-
tomin. Ivëh, ke' vahutët ken pee pa
ö ne Sosoenën to va'aus va in poan,
ke' tavus këh a iuun nohnoh. E Pita'
to soe ke raoe pan, "Soe ke Jëmis,
me a ma meh kea pa tah va'ih." E
Pita' to tavus këh en pee, pare' nö
ke en pa meh vöön.

18 Pa pöstakah po meoh poen o
te' utut to vuksean, ko karë rakah
ko tok rakah ee pa ö ne Pita' to
koe, pare me vavaiu vah e Pita', ko
vaiihi e ne pan, "E Pita' koe nih?"
19 E Hëërot to ta' o te' utut pa vaiu
e Pita', ivëhkëk, ee to hikta ep in e
Pita'. Ivëh, ke Hëërot vate' en po
te' utut varih to ut vahat voh ne pe
Pita' po vahutët. E' to vaonöt en pa
ö nee se ip vamët raoe. Vasuksuk e
Hëërot to këh en pa muhin Jiutia' ko
nö en pa vöön va Sisaria'.

E Hëërot To Mët En

20 E Hëërot a te' sunön va pa
muhin Jiutia' to heve rakah non
a napan va pa vöön va Taëa' me
pa vöön va Saëdon, a poa vöön
poë varih ne Hëërot to hikta matop
non. Ka napan vatönun, pare nö
ma' pa vakamö' hah me e Hëërot.
Ee to iu vakum me ne e Hëërot.
Ivëh, kee nö momoaan ee manuh
pe Blastus, a te' to matop non a
iuun pe Hëërot, pan e' se va'aus
raoe pa vamatop o vaato pee me
e Hëërot. Ee to vakamö' hah me e
Hëërot, pare taneo ee pa kon hah a
taëën manuh pa muhin ne Hëërot
to matop non.

21 Ke Hëërot vate' en po pöh poen,
po poen pamëh ne' to ohop a ma
ohop vih pa te' sunön, pare' iho'
koman en pa ö ihiho' pe', pe' a te'
sunön, ko he' a soe apuh manih
pa ma napan. 22 Ka ma napan
taoa ma', ko soe ma' pan, "E' hikta
te' akuk non ivëh, to vavaato non,
ahik, e' a sosoenën." 23 Ka varu'
vakomanih a ankero' pe Sosoenën
to he' mët en pe Hëërot, ka mët hat

kon en pe', suk e' to hikta kë non a
ëhnan e Sosoenën. Ko ves ëën poë,
ke' mët en.
24 Ivëh, ka ma napan kon ee pa
soe pe Sosoenën pa ma vöön kurus.
25 E Banabas pen Söl to vahik a
kiu pee manih Jerusalëm, pare hah
ee manuh vöön va Antiök. Ee to nö
va'peh me ee pe Jon Mak.

13

Ee To Vate' E Banabas Me E Söl, Pare Vanö Raoe Pa Nok A Kiu Va'aus

1 Topnin i ra napan va po vaman
varih pa vöön va Antiök, e' to te'
non a ma te' vanënën soe, me o te'
vavaasis. E Banabas, ke Simeon a
meh ëhnaneah Niker, me e Lusius
va pa vöön Saërini', ke Manaën, a
te' poan a te' sunön e Hëërot, me
e Söl. 2 Ee to te' ne pa taate' hin
me vapenpen in a taëën. Ka Tu-
vuh Vasio' soe ke raoe pan, "Eöm
se vate' e Banabas pen Söl pa kiu
vëh nö' to vaoe voh raoe pa nok."
3 Ivëh, kee vapenpen e ne pa taëën,
pare hinhin ne ko vaho' a koreere
manih pe Banabas pen Söl, ko vanö
ee pee pon.

E Banabas pen Söl To He' A Soe Vih Manih Pa To Saëprus

4 A Tuvuh Vasio' to he' koko-
man e Banabas pen Söl, kee nö
ne manuh vöön Selusia' to te' non
sinten tahi'. Manih Selusia' ee pon
to tok po parö', pare nö ee pa to
Saëprus. 5 Ee to vos ee vöön Salamis,
pare ho ee pa iuun hinhin sone'
po Jiu', pare vatvus ee pa soe pe
Sosoenën. E Jon Mak to nö va'peh
me raoe, pare' va'aus non raoe pa
nok a kiu.
6 Ee to vatvi vahik ee pa to
Saëprus, pare vos ee vöön Pafos.
Manih Pafos ee to ep in a pah te' to
pikpiuk non pan, e' a te' vanënën
soe, e' a to Jiu', a ëhnaneah e Bajisas.
E' a te' nonok ëto'. 7 E' to te' va'peh
me non a te' susun pa kaman, a
ëhnaneah e Sergius Pölus. E Sergius
Pölus a te' nat, ko te' me non o
kokoman vih, pare' vaoe en ma' pe
Banabas pen Söl, e' to iu pënton non
pa soe pe Sosoenën. 8 Ivëhkëk, e
Bajisas a meh ëhnaneah 'e Elimas',
po to Grik, e' to iu vöknah non o
vavaasis pe Banabas pen Söl pa ö
ne' se rëh ke o vaman pe Sergius
Pölus ke' koe a vaman e Ieesu'. 9 Ke
Söl, a meh ëhnaneah e Pöl to puh
rakah non pa Tuvuh Vasio' to kute'
rakah non pe Elimas, pare' soe pan,
10 "E susun po ora' hat to te' non
pën, kën te' nom pa taate' piuk,
a taate' vih totoopin nën to rës e
nom, parën mimirö' nom o iu vih
pe Sosoenën. Eën pö' to hikta iu
rakah nom a taate' vih pamëh? 11 E
Sosoenën se vakmis a oah taneo
non varu' vamanih, eën se keho'
voh eom pa ma si' poen." E Pöl to
soe va nën, ka varu' vakomanih a
matan e Elimas to ununöh en, ke'
ep vapopoen en. Ke' vaiu vah non
ta te' se öt pa koreneah, pare' me
vataare poan a hanan. 12 E voe
susun va pa kaman to ep in a tah
va'ih to tavus, ko töhkak po vavaa-
sis vih va pe Sunön, pare' vaman en
pe Sunön.

E Banabas Pen Söl To He' A Soe Vih Manih Antiök Va Pa Muhin Va Pisidia'

13 E Pöl me a ma te' nee to pët
nönö vah ne, to këh ee pa vöön
Pafos, pare tok po parö' ko nö ee
Perga pa muhin va Pamfilia'. Ke
Jon Mak këh en pee Pamfilia' ko nö
hah en Jerusalëm. 14 Ee to nö pet
ee, to këh ee pa vöön Perga ko nö,
pare vos ee vöön Antiök pa muhin
va Pisidia'. Ko Poen Apaapo nee
to ho pa iuun hinhin sone' po Jiu',
pare iho' e ne. 15 Ee to ëh a pah
ö po Vavaasis pe Mosës, me a ma
kiun po te' vanënën soe, ke susun
va pa iuun hinhin sone' hi e Pöl
pen Banabas ko soe pan, "Poa kea,
emöm to iu a no neöm se he' a soe
va pa vaeh o vaman pemöm."
16 Ke Pöl kë a koren ko sun pare'
soe pan, "Eöm a napan va Israël, me
a ma meh napan varih to vasunön

nem e Sosoenën, pënton a neö' öm.
17 E Sosoenën to eö' a kën sipuura
a napan va Israël to te' voh ne a
nap aun manih pa muhin va Isip,
ke Sosoenën vapeo rakah en pee.
E Sosoenën po kikis apuh koman
pe', e' to me tavus këh ma' raoe
a muhin va Isip. 18 Ka manih pa
moeh upin po 40 kirismas a na-
pan va Israël to vatösoe voh i ne e
Sosoenën, ivëhkëk, e' to iu va'aus
avoe' voh e non pee. 19 E' to ip
vamët, ko mirö' o tönim me o pöök
vute' pa ma vöön va Keenan, pare'
he' en pa napan pe', a napan va
Israël po oeh kurus pee. E' to kon
a napan va Israël o 450 kirismas pa
vaneah o oeh avoes va Keenan.

20 Vasuksuk ne' to vasun a ma te'
susunön to matop me a kiiki a pop
pa napan va Israël. A taate' pamëh
to nö ma', ko öök pa ö ne Samuël
a te' vanënën soe to te' non a te'
sunön pee.

21 E Pöl to vaato avoe' e non, pare'
soe pan, "Po poen no a napan va
Israël to hin a te' sunön pa matop
raoe, e Sosoenën to he' raoe e Söl, e
sunai' e Kis. E' a te' va po vute' pe
Bënjamin. E' to te' non a te' sunön
pee po 40 kirismas. 22 E Sosoenën
to vahik en pe Söl këh a tasun, pare'
vate' varu' en pe Devit a te' sunön
pa matop a napan va Israël. E
Sosoenën to soe ke ra napan pan, 'E
Devit e sunai' Jësi', e' a te' nö' to iu
rakah no'. E' se nok a ma tah pa ö
nö' to iu va no'.' 23 E Ieesu' a te' va
po vute' pe Devit, ke Ieesu' a te' ne
Sosoenën to vate' voh eah pa kon
hah a napan va Israël vamanih pa
ö ne Sosoenën to soe vaman vavoh.

24 E Pöl to vaato avoe' e non, pare'
soe pan, "E Ieesu' to me' voh e non
pa taneo a kiu pe', e Jon he vanënën
ke non pa napan va Israël pa ö se
panih a ma taate' hat pee, ko vatet a
taate' vih, kee pupui raoe. 25 A si' ö
hat ke Jon vahik en pa kiu, pe' pare'
soe ke ra napan pan, 'Eöm koman
nem pan, eö' eteh? E' hikta te' non
pan, eö' ivëh nöm to anoeh voh e
nem. Ivëhkëk, pënton öm. A pah te'
se suk ma' neo', eö' hikta vih onöt
no' pa va'aus eah pa ihan o uris vëh
pa poa su' pe'.'

26 E Pöl to vaato avoe' e non ko
soe pan, "Ea a ma napan va Israël,
ea o pus koa' pe Abraham, me eöm
a ma meh upöm te' to hikta te' nem
pan eöm ro Jiu' to vasunön nem e
Sosoenën, a soe pe Sosoenën to te'
va non manih pa Soe Vih to soe ka
ra, pan e Ieesu' to hehe a ra. 27 O
te' susun to te' ne Jerusalëm, me
a ma napan to hikta nat voh ne a
ö ne Ieesu' se kon hah a ra, pare
hikta maaka ne a soe voh po te'
vanënën soe vëh nee to ëhëh ne po
Poen Apaapo. Ee to vate' poë po
vahutët ka tah pamëh to vapuh en
pa soe voh po te' vanënën soe. 28 Ee
to hikta taum ro ta hat manih pe',
nee se voh ip vamët suk poë, ivëh,
kee hin a te' susun e Paëlat a ö nee
se ip vamët poë. 29 Ee to nok vahik
ee pa ma tah pa ö no te' vanënën
soe to kiun suk vavoh manih po
Puk Vapenpen. Ee to vöknah këh a
kuruse, pare pe ee pe' po vapeepe.
30 Ivëhkëk, e Sosoenën to vato'to'
tane' hah poan po vapeepe. 31 A
ma poen peo, ne' to tavus hah a
napan varih ne' to tane' me voh
ma' Galili', ko öök ma' Jerusalëm.
Ee a ma napan to ep voh ne a ma
tah poë varih, pare vatvus ne a soe
manih pa napan va Israël.

32-33 E Pöl to vaato avoe' e non
pare' soe pan, "Ivëh, kemöm te'
nem pa he' a Soe Vih manih peöm.
A ma tah varih moaan voh ne
Sosoenën to soe vaman voh a ö
ne' se he' e sipuura, kuru vëh e
Sosoenën to he' en pe Ieesu' manih
pea a ma pus koa' pee. E' o he' pe
Sosoenën manih pea, suk e' to sun
hah ko te' to'to' e non. E Sosoenën
to vato'to' tane' hah e Ieesu' po
vapeepe, pa ö no Puk Vaëhëh to
kiun va non pan,
'Ën e koa' peö',
kuru eö' e tamömah.' *Sng 2:7*

34 E Sosoenën to sosoe suk non a
ö ne' to vato' hah Ieesu' pan, e' se
vato' poan ke' hikta se mët hah non
ko koa. Pare' soe pan,
'Eö' to tapui a neöm,
parö' he' a ma tah vihvih
moaan voh nö' to soe voh a
ö sö' he' e Devit,
köm se ep ko vaman
rakah.' *Ais 55:3*
35 Ka manih po meoh Vaëhëh e
Sosoenën to soe vamanih pan,
'Eën se nat nom anoe a te' vivihan
pën,
ke' koa' koman o vapeepe.' *Sng*
16:10
36 E Pöl to vavaato avoe' e non,
pare' soe pan, "E Devit to vavatet
voh non o iu pe Sosoenën, ko mët
en, kee pe poë havin a ma sup-
nai' pe', ke' koa en koman kove'.
37 Ivëhkëk, a te' vëh ne Sosoenën to
vato' tane' po vapeepe, e' to hikta
koa voh. 38-39 Ivëh, kën kea, eöm
se nat vavih va nem manih pan, e
Ieesu' a paeh varoe se ihan anoe
a ma hat pa napan kurus pa ö
nee se vaman ne poë, kee vakamö'
me e Sosoenën ke' poka' raoe o
te' totoopin. Ivëhkëk, o Vavaasis
pe Mosës to hikta onöt non a ihan
anoe a ma hat peöm, köm te' nem
a ma te' totoopin. 40 Ivëh, köm
se matop nem a tah pamëh tome'
tavus a neöm vamanih pa ö no o te'
vanënën soe to soe vavoh. Ee to soe
vavoh manih pan,
41 'Eöm a ma te' varih to vavovoeak
me vapikpiuk nem e
Sosoenën,
eöm se matop nem.
A kiu vëh nö' to nonok no' manih
po poen nöm to te' to'to' nem,
a te' se keh soe vamaaka ro ken
peöm pa ma tah nö' to nonok
no',
e' a ma tah varih nöm se
keh koe a vaman,
eöm se mët em.' " *Hab 1:5*
42 E Pöl pen Banabas to tavus këh
ee pa iuun hinhin sone' po Jiu', ka
ma te' nö ma', pare soe ke raoe
pan, "Po moeh Poen Apaapo eöm se
nö ma' parom soe vamaaka hah ka
möm a ma soe varih nöm to soe ka
möm ko vapet o vavaasis pamëh."
43 A ma napan to tavus vahik ee,
pare suk ee pe Pöl pen Banabas. Ka
ma napan varih ee o Jiu', me a ma
te' varih to hikta te' pan ee ro Jiu' to
panih, ko vavatet ne a ma taate' po
Jiu'. E Pöl pen Banabas to vakikis
ne raoe pan, ee se te' tamoaan ne
paan o ururuan pe Sosoenën.
44 Po meoh Poen Apaapo a napan
kurus va pa vöön pamëh, to nö ee
ma' pa pënton a soe pe Sosoenën.
45 Ivëhkëk, o Jiu' varih to hikta va-
man ne to ep a nap peo rakah to
tönun ma' ko kokoman pee hikta te'
vih non. Ee to punö' rakah e ne
pa vöknah a soe pe Sosoenën, pare
soe pan, e Pöl to pikpiuk e non.
46 Ivëhpëhkëk, e Pöl pen Banabas to
eh rakah ee ko soe pan, "O man,
emöm se voh he' momoaan a neöm
a soe pe Sosoenën, ivëhkëk, eöm to
he' tonun voh a soe pamëh. Ke' te'
va non manih peöm to hikta onöt
nem a kon o to'to' tamoaan. Ivëh,
kemöm se këh em peöm, pamöm nö
em po meoh upöm napan to hikta
te' ne pan ee ro Jiu' pa he' raoe a
soe. 47 E Apuh to soe ka möm pan,
'Eö' to vaho' a oah vamanih po
ëman to vovoh ke non a na-
pan,
kën se va'aus a ma meoh upöm
napan to hikta te' ne o Jiu' va
pa meh vöön manih po oeh
kurus,
ke Sosoenën se kon hah
raoe.' " *Ais 49:6*
48 A ma napan to hikta te' ne pan
ee ro Jiu' to pënton a soe pamëh
ko kokoman pee pah vih rakah
en. Kee vaeö rakah ne a Soe Vih
pe Sosoenën to ruk raoe, suk e
Sosoenën to eö' raoe, kee tavus ee a
napan va po vaman to kon o to'to'
tamoaan. 49 Ka napan varih pa
muhin pamëh, kon kurus ee pa soe
pe Sunön. 50 Ivëhkëk, o Jiu' varih
to hikta vaman ne to kunkuin ee
po kokoman po te' susunön varih

vöön me ro köövo susunön varih
to vaman ne a taate' po Jiu', kee
vakihat me ee pe Pöl pen Banabas.
Pare veo tavus këh ee pee pa vöön
pee. 51 Ivëh, ke Pöl pen Banabas
sisinuh ee po kusan vëh pa moeere
pa matan a napan to vatösoe ne
manih vöön Antiök. Pare këh ee pa
vöön pamëh, ko nö pet ee manuh
vöön Aëkoniam. 52 Ivëhkëk, ka ma te'
varih to vaman ne e Ieesu' manih
vöön Antiök, te' rakah me e ne po
vaeö, suk a Tuvuh Vasio' to puh
non pee.

14

E Pöl Pen Banabas To He' A Soe Manih Vöön Aëkoniam

1 Manih vöön Aëkoniam e Pöl pen
Banabas to ho pa iuun hinhin sone'
po Jiu' vamanih pa ö nee to nonok
tamoaan va ne. Ee to ho, pare
vatvus vavih rakah ee pa soe pon,
ko Jiu' peo me o meoh upöm te' peo
to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to pah
vaman suntan rakah ee. 2 Ivëhkëk,
o upöm Jiu' varih to hikta vaman
ne to kunkuin ee po kokoman po
meoh upöm te' to hikta te' ne pan
ee ro Jiu', kee rës e ne pa napan
varih to vaman voh ee. 3 E Pöl pen
Banabas to te' varë ee manih vöön
Aëkoniam, pare te' eh rakah e ne pa
vavaasis a Soe Vih va pe Ieesu'. E
Sunön to vataare o kikis pe' manih
pa koreere pon pa nok a ma tah
vatoksean vamanih, pe' to vataare
non o he' vih pe' to te' man rakah e
non. 4 A napan varih koman a vöön
pamëh to taki ee po pöök vakum.
A ma upöm te' to nö va'peh me o
aposol, ka ma meh nö manih po Jiu'
to hikta vaman ne.

5 A napan varih to hikta te' ne
pan ee ro Jiu' to te' va'peh me ne
o Jiu', me a nap susunön to vapöh
kokoman ee pa tösvös e Pöl pen e
Banabas. 6 E Pöl pen e Banabas
to nat in a tah pamëh, ko rusin ee
manuh vöön va Listra', me Derbe'
koman a muhin Laëkonia', me a ma
meh vöön to te' vatët ne pa poa
vöön poë varih. 7 Ee to vavaasis e
ne pa Soe Vih koman a ma vöön poë
varih.

E Pöl Pen Banabas To Kiu Manih Vöön Listra' Me Derbe'

8 A te' tënkun mon to te' non
manih vöön Listra', taneo voh no
ma' po poen ne' to koa' ma', e' to
hikta nönö vah non. 9 E' to iho' non,
pare' pënton non e Pöl to vavaato
non. E Pöl to ep in a te' pamëh
no vaman pe' to antoen e non pa
vavih poan. Ivëh, ke' kute' totoopin
rakah e na manuh pa te' pamëh,
10 pare' soe va'puh rakah en pan,
"Sun ah, ko putot a poa momah."
Ka te' pamëh sun ko putot a poa
mon eah, ko taneo en pa nö.

11 Ka ma napan to ep a tah vëh
ne Pöl to nok, pare kokoe' po to
va Laëkonia' pan, "A ma sosoenën
varih to matan va ne manih pa ma
te', to kunah ma' manih pea." 12 Ee
to vëhnan e Banabas e Sus,* ke Pöl
nee to vëhnan poë e Hëmis,† suk e'e'
to vavaato vu non. 13 A te' ësës he'
pe sosoenën Sus no a iuun hinhin
pe' to te' tavus këh e non pa vöön,
to te' ma' a ma purmakaö' oete'
va'peh me a ma opop manuh po
hopa' in a iuun hinhin. E' me a ma
napan to iu ip ne a vöna', pare ës ko
kë a ëhnan e Pöl pen Banabas.

14 E Banabas pen Pöl to tënan ee
pa tah no a napan to iu nok ne
manih pee pon, pare kukurus a ma
ohop pee, suk ee to rës e ne pa ö no
a napan se kë a ëhnëëre, pare vaveo
topnin a napan ko to va'puh pa
matëëre ko soe pan, 15 "Kën kea, suk
ataeah, köm nok vamanih? Emöm
akuk kuru o te' to te' va e nem
peöm. Emöm to te' nem manih pa

* **14:12:** Ee to vaman ne pan, e Sus to te' non e susun pa ma sosoenën va po to Grik. Kee ep e ne pan, e Banabas to te' va non manih pa te' sunön. Ivëh, kee vëhnan e Banabas e Sus. † **14:12:** A napan varih to vaman ne pan, e Hëmis e' a te' te'te' soe pa ma sosoenën va po to Grik. Kee pënton e Pöl to vavaato non. Ivëh, kee vëhnan e Pöl e Hëmis.

vatvus a Soe Vih, pan eöm se he' to-
nun in na a ma sosoenën vapikpiuk
ko nö ma' manih pe Sosoenën va-
maman te'te' tamoaan vëh to nok
voh a akis, me o oeh, me a tahi',
me a ma tah varih to te' hop ne
nën. 16 Moaan voh e Sosoenën to
varakah voh a ma napan, kee vatet
ee pa ma iu koman pee. 17 Ivëhkëk,
tamoaan ne' to nonok non a taate'
vih pa ma tah vih ne' to he'he' a
rora to vataare non o iu pe' manih
pea. E' to vavanö ka no ma' ra
a uhön pa vapu vavih a ma taëën
pea po poen ne' to iu non. Pare'
he'he' tamoaan a rora o vaeö apuh
pe'." 18 A ma soepip pe Pöl pen
Banabas pa kë a ëhnëëre to örakuk
en. A napan to iu avoe' e ne pa ip o
vöna', ko ës ke raoe pon. E Pöl pen
Banabas to vasosöë me ra napan,
kee hikta ës o vöna'.
19 Ivëhkëk, a ma pah to Jiu' va
vöön Antiök va pa muhin Pisidia'
me vöön Aëkoniam to tane' ma' nën,
ko nö ma' manih vöön Listra', pare
vamanman a napan pa ö nee se
tösvös ee pe Pöl. A napan to ip
e Pöl, ko rëh tavus këh ee pe' pa
vöön, to koman ne pan, e' to mët
en. 20 Ivëhkëk, o te' va po vaman
to tönun suk e ne pe'. Ka sion-
ineah tahah ma', ke' sun kee vos ee
manuh vöön. Po meoh poen e Pöl
pen Banabas to nö ee manuh vöön
Derbe'.

E Pöl Pen E Banabas To Hah Manuh Antiök Va Siria'

21 E Pöl pen e Banabas to vatvus
ee pa Soe Vih manih vöön Derbe'
ka nap peo rakah to tavus a ma te'
va po vaman. Ivëh, kee nö hah ee
Listra', Aëkoniam, me a vöön Antiök
va Pisidia'. 22 Ee pon to nö pa vaeh
hah o vaman pa napan pan, ee se
koe a anoe a soe pe Ieesu' moaan
voh nee to pënton, ko vaman. Ee
to soe ke raoe pan, "Eöm se taum
a ma punis peo pa ö nöm se iu ho
nem pa Matop Vih pe Sosoenën."
23 Ee to vavate' nö a ma te' to vovoh
ke ne a ma napan va po vaman
manih koman a ma vöön. A ma
meh poen nee to hinhin ne, pare
vapenpen ne pa taëën marën a kë a
ëhnan e Sosoenën. Ee to hinhin ke
ne a ma te' poë varih, pare vaho'
a koreere manih pee, pan e Sunön
se vaeh raoe pa matop a kiu pe'
manih topnin a napan. 24 E Pöl pen
Banabas to koe manih pa muhin
va Pisidia', ko tavus ee pa muhin
va Pamfilia'. 25 Ee pon to vatvus
a soe manih vöön Perga', ko vahik
nën, pare kunah ee manuh vöön
Atalia'. 26 Manih Atalia' ee pon to
tok po parö', ko hah ee manuh pa
vöön Antiök pa muhin va Sisaria'.
A vöön pamëh moaan voh no a
napan to hinhin ke ne raoe, pan
e Sosoenën se ururuan me vaeh
raoe pon pa vatvus a soe pe'. 27 Ee
pon to vos hah manuh vöön Antiök
pa muhin va Sisaria', ko ununun o
kum te' varih to vaman ne e Ieesu',
ko hutët ke raoe a ö ne Sosoenën
to vataare koe a koreneah manih
pee pon, me a ö ne' to vamaaka va
in o kokoman po te' to hikta te' ne
pan ee ro Jiu' to hikta vaman voh
ne kee tavus ee o te' va po vaman
manih pa Soe Vih pe Ieesu' Kristo.
28 Ee to te' varë me ee pa ma te'
va po vaman manih vöön Antiök pa
muhin va Siria'.

15

O Vakum Apuh No A Napan To Öt Manih Jerusalëm

1 A ma pah te' to tane' ma' muhin
Jiutia', ko nö manuh Antiök, pare
taneo pa vavaasis a ma te' varih
to vaman voh ee pe Ieesu' pan,
"Eöm to hikta onöt nem a ö ne
Sosoenën se kon hah a neöm, pa ö
söm hikta vatet a taate' va pa pe
a ö kokoaan vamanih pa ö no o
Vavaasis pe Mosës to soe va non."
2 Ivëh, ke Pöl pen e Banabas heve
ov ee pee, pare vasosoëri me raoe,
suk a tah pamëh. Ivëh, ke Pöl pen
e Banabas koman ee pa ö nee se
nö me a ma meh te' va po vaman

va Antiök manuh Jerusalëm pa ep
a ma aposol, me a nap susunön va
po rotu', kee vasoe suk a taate' va
pa pe a ö kokoaan. 3 A napan va po
vaman to vanö raoe, kee koe top-
nin a muhin Fonisia', me Samëria'.
Ee to hutët nö ke ra napan va po
vaman a ö no te' varih to hikta te'
ne pan ee ro Jiu' to vaman ne Ieesu'
ko panih a ma taate' hat pee, ko he'
rea manuh pe Sosoenën. A tah vëh
to he' vaeö rakah en pee. 4 Ee to vos
manuh Jerusalëm, ka nap susunön
va po rotu', me o aposol, me o te' va
po vaman to vaeö rakah ee. E Pöl
pen e Banabas to soe ke raoe a ma
tah ne Sosoenën to nok koe po kikis
pe' manih pa koreere pon.

5 Ivëhkëk, a ma pah te' va po
vaman to te' hop ne po kum po
Parësi' to sun ko soe pan, "O te' va
po vaman to hikta te' ne pan ee ro
Jiu', ee se këk peepe a ma ö kokoaan
pee, pare pah vatet po' o Vavaasis
pe Mosës."

6 Ivëh, ko aposol me a nap
susunön va po rotu' to vatönun ee
pa vahutët suk a soe pamëh. 7 Ee
to vahutët varë rakah ee ke Pita'
sun, pare' soe pan, "Kën kea peö',
eöm to nat voh em pe Sosoenën
to vate' voh a neö' topnin neöm
pa vatvus a Soe Vih manih po te'
to hikta te' ne pan ee ro Jiu', kee
pënton pare vaman. 8 E Sosoenën to
nat e non po kokoman po te' kurus,
ivëh, ke' vataare en pea pa ö ne' to
eö' o te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu'
po poen ne' to vanö ma' a Tuvuh
Vasio' pe', manih pee vamanih pa ö
ne' to nok vavoh ka ra. 9 E' to hikta
nok vakëkëh voh a ra me ee. Ke' to
ihan anoe a ma hat pee, suk ee to
vaman ne. 10 Suk ataeah po', köm
punö' nem e Sosoenën pa ö nöm to
vaho' nem a punis va pa taate' va
pa pe a ö kokoaan manih pa ma te'
to vaman voh ee. Moaan voh a kën
sipuura me ea to hikta onöt no a te'
a punis vëh. 11 Ahik, ea to vaman
varu' no, ko ururuan pe Ieesu' e
Sunön ivëh, to kon hah a ra. Ke'e
me, ne Sosoenën to kon hah raoe
po ururuan pe Ieesu'."

12 A napan varih to vakum ne to
pënton a ma tah ne Pöl pen Ban-
abas to soe tavus a ma tah vatok-
sean, me a ma vëknöm ne Sosoenën
to nok koe manih pee pon, po te'
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.
13 Ee to vahik vaato ee pon ke Jëmis
soe pan, "Kën kea, pënton a neo' öm.
14 E Saëmon Pita' to soe vamaaka
ka ra a ö ne Sosoenën to kon hah
o te' varih to hikta te' ne pan ee ro
Jiu', kee tavus ee a ma te' koman pe
Sosoenën. 15 Ivëh, ka soe pe Saëmon
Pita' to te' vatoe me e non pa soe
voh po te' vanënën soe, pa ö nee to
kiun vavoh po Puk Vapenpen pan,

16 "Sunön to soe pan,
'Amot eö' se hah ma',
parö' vate' hah a matop pe De-
vit vëh to tapeat voh en.
A tah pamëh to hat voh,
amot nö' se hah ma', parö' eok
hah a matop pe Devit,
ko vate' hah a matop
pamëh.
17 Ivëh, ko Jiu' nee to këh voh to
hikta vaman ne,
se vaiu ee peö' e Sunön pee,
pare tavus ee a ma napan
koman peö'.
Ko te' varih to hikta te' ne pan ee ro
Jiu' to vaman,
ko vatet a neo',
eö' se poka' raoe a ma koa'
peö'.'
18 A soe pamëh ne Sunön to soe,
suk e' to nat momoaan voh e
non pa tah ne' se nok." *Amo*
9:11-12

19 E Jëmis to soe pet pan, "E' va'ih
o kokoman peö'. Ea se nat no vëhva'
o te' varih to hikta te' ne pan ee ro
Jiu', ko he' rea manuh pe Sosoenën.
20 Ea pëh se kiun ke raoe to kiun to
soe vamaaka non raoe a ö se nat
ne ënëën ne a ma taëën to hikta vih
non, suk a ma tah nee to he'he' ne
vamanih po he' manuh pa ma tah
nö'nës, pare vahik a taate' rëhrëh.

Ee se nat ne ënëën ne a ma vöna' nee to takon me o era' in a vöna',
21 suk o Vavaasis pe Mosës na to
ëhëh tamoaan voh e no, ko pënton
voh e no pe' pa ma vöön kurus, me
koman a ma iuun hinhin sone' po
Poen Apaapo."

Ee To Vanö O Kiun manuh Po Upöm Te' To Hikta Te' Ne Pan Ee Ro Jiu' To Vaman Ne

22 Ivëh, ko aposol, me a nap
susunön va po kum te' varih to
vaman ne e Iessu', me a ma meh
napan va po vaman to vakum, pare
vate' a ma te' se nö manuh vöön An-
tiök va'peh me e Pöl pen Banabas.
Ee to vate' e Jiutas a meh ëhnaneah
e Basabas, ka meh te', a ëhnaneah e
Saëlas. Ee a poa te' no a napan va po
vaman to ta rakah ne sih. 23 Ee to
vanö raoe me o kiun to soe va non
manih pan,

"Emöm, o aposol, me a nap
susunön varih a kën kea peöm, to
vanö nös a soe vavihvih pemöm
manuh peöm, a ma te' varih to
hikta te' nem pan eöm o Jiu' to
tavus a ma te' va po vaman, ko te'
nem vöön va Antiök, me a muhin
va Siria' me Silisia'.
24 Emöm to pënton nem, pan a
ma te' va po vakum pemöm to
nö nös pare he' a neöm a punis
pa ma tah nee to soe köm tënan.
Ivëhkëk, emöm varih to hikta soe
vaonöt voh nös raoe pa nok a tah
pamëh. 25 Emöm to pënton a tah
va'ih, pamöm vakum ko vaonöt a
ö möm se kon ta poa te', ko vanö
va'peh me nös e Pöl pen Banabas
pa ep peöm. 26 Ee pon to hikta
nanaöp ne a mët, suk a kiu vëh pa
vatvus a Soe Vih pe Ieesu' Kristo,
e' Apuh pea. 27 Ivëh, kemöm vanö
nös e Jiutas pen Saëlas, pan ee
se soe koman ka neöm a ma tah
nemöm to vahutët in ko kiun ka
nös neöm. 28 A Tuvuh Vasio' to
te' va'peh me a no möm, ivëh,
kemöm hikta se he' punis a nem
neöm. A taate' varoe vëh nöm se
vatet.
29 Eöm se nat nem ënëën nem
o vöna' varih nee to ip marën a
he' vamanih po he' manih po tah
nö'nës, me a kaak o era', me a
ëën o vöna' nee to takon. Paröm
vahik a taate' rëhrëh. Ka pop
peöm se te' vavih non pa ö nöm se
vahik a ma taate' hat poë varih.
E' kuru va'ih to hik en. Vih rakah
non."
30 A ma nap susunön va po rotu'
to vanö ee pee manuh vöön Antiök,
kee vos pare vakum me a napan va
po vaman, ko he' ee pee po kiun.
31 A napan to vaeö rakah pa ö nee
to ëh o kiun me a ma soe va pa
vaeh o vaman pee. 32 E Jiutas pen
Saëlas a poa te' vanënën soe, ivëh,
kee te' e ne pa he' a ma soe marën
a va'aus me vaeh o vaman pa ma
napan. 33-34 Ee pon to te' varë me
ee pa napan manih vöön Antiök, ka
napan vanö ee pee me o kokoman
tö manuh pa vöön pee. Ivëhkëk, e
Saëlas to hikta nö, e' to te' e non
manih vöön Antiök. 35 E Pöl pen e
Banabas to te' me e ne manih vöön
Antiök to kiu va'peh me ne a ma
napan pa he' a Soe Vih pe Ieesu',
me a vavaasis a ma napan.

E Pöl Pen E Banabas To Vaheheve Ko Vakëh

36 A ma poen to oah ee ke Pöl soe
ke Banabas pan, "Ea po' se nö hah
manuh pa ma vöön kurus moaan
voh na to he' a Soe Vih pe Ieesu'
manih pa napan. Para ep pa ö no
a napan to te' vah va ne manih po
vaman pee." 37 E Banabas to iu
non e Jon Mak nee se nö va'peh.
38 Ivëhkëk, e Pöl to hikta koman
non a me e Jon Mak, suk e Jon
Mak to hahrom voh, ko hikta te'
va'peh moaan me non raoe pa nok
a kiu. E' to këh hah voh raoe manih
Pamfilia'. 39 E Pöl pen Banabas to
vaato vaheve, suk ee pa ö pamëh
ko vakëh po' ee pon. Ke Banabas
nö va'peh me en pe Jon Mak to tok
po parö', pare nö ee pa To Saëprus.
40 Ke Pöl kon en pe Saëlas, kee te'
va'peh e ne pon. Ka napan va po

vaman vanö raoe, pare soe pan, “O
ururuan pe Sunön se te' va'peh me
a no neöm pom.” 41 E Pöl pen Saëlas
to koe manuh pa ma pah vöön ko-
man a muhin Siria' me Silisia', ko
vaeh hah nö ne o vaman pa ma
napan va po vaman to te' ne pa ma
vöön poë varih.

16

E Timoti' Pen Pöl To Nö Va'peh Me e Saëlas

1 E Pöl to vos en manuh vöön
Derbe', pare' oah pet en Listra'.
A te' va po vaman to te' non nën
a ëhnaneah e Timoti'. E sinaneah
e köövo va po vaman, e' a mu
Jiu', ivëhkëk, e tamaneah a voe va
Grik. 2 A napan va po vaman varih
vöön Listra', me manih Aëkoniam,
to vahutët suk ne a taate' pe Timoti'
ko soe pan, “E' a te' no a taate' pe'
to vih.” 3 Ivëh, ke Pöl iu e non
pe Timoti' se nö va'peh me poan,
pan ee se pët vatvus ne a Soe Vih.
Ivëhkëk, e Pöl to kokoman non pan,
o Jiu' to te' ne pa muhin pamëh se
koe ee pa pënton a Soe Vih pamëh,
suk ee to nat e ne pan, e Timoti'
to hikta pe a ö kokoaan pa sion-
ineah pe' e tamaneah e' a voe va
Grik.* Ivëh, ke Pöl pe a ö kokoaan
pa sionin e Timoti'. 4 Ee to vovos ee
pa ma vöön, ko he' ee po kiun vëh
no aposol me ra nap susunön varih
Jerusalëm to kiun va ma'. Pare ta'
raoe pan, “Eöm se vavatet rakah
nem a ma soepip varih nöm to ëh
manih po kiun vëh.” 5 Ivëh, ka
napan va po vaman to pënton, ko
vaman pee pah kikis nö e non, ka
peo pee pepeah nö e ne.

E Pöl To Tatarep A Te' Va Mësadonia'

6 Ee to koe ee manih pa topnin
a muhin va Frigia' me Galesia',
ka Tuvuh Vasio' soepip en pee pa
vatvus a Soe Vih manih pa muhin
va Esia'. 7 Ko poen nee to öök ee
manuh topnin a muhin va Misia',
pare iu nö ne pa muhin va Bitinia',
ivëhkëk, a Tuvuh Vasio' pe Ieesu'
to soepip en pee pa nö. 8 Ivëh,
kee nö koe ee pa muhin va Misia',
pare kunah koe ee manuh vöön
Troas to te' non sinten tahi'. 9 Pa
popoen ne Pöl to tatarep, ko ep in
a te' va Mësadonia' to sun non pa
mataneah, pare' hinhin vakis non
poan pan, “Nö ma' manih pemöm a
napan va Mësadonia', parën va'aus
a möm.” 10 E Pöl to tatarep vahik
en, ka pöstakah, eö' e Luk to te'
va'peh me no' e Pöl me Saëlas to
vamatop em pa nö manuh muhin
Mësadonia'. Emöm to nat e nem, e
Sosoenën to iu a no möm se vatvus
a Soe Vih pe Ieesu' manih pa ma
napan poë varih.

E Lidia' To Tavus A Köövo Va Po Vaman

11 Manih Troas emöm to tok
po parö', pamöm nö totoopin em
manuh To Samotres. Ko meoh
poen nemöm to oah em manuh
vöön Neapolis. 12 Emöm to oah
em pa vöön Neapolis, ko vos em
manuh Filipaë, e' a vöön apuh to
te' non pa muhin va Mësadonia',
moaan voh a kaman va Room to
matop non. Pamöm te' e nem nën
pa ma si' poen. 13 Po Poen Apaapo
emöm to këh tavus em pa vöön,
ko nö em manuh sinten ruen, to
koman nem pan, e' to te' non a ö no
Jiu' to tönun ne pa hin, ko iho' em ko
vavaato me nem o köövo. 14 A paeh
va pee a ëhnaneah e Lidia', to pënton
non a soe pemöm, e' va Taëataëra'.
E köövo pamëh to vavoen non sih a
ma rara mamatan vavih vörep. E'
to vasunön non e Sosoenën, pare'
te' non sih pa hin. E' to iu pënton
non o vavaasis pe Pöl, pare' panih
a taate' pe' ko he' o to'to' pe' manuh
pe Ieesu'. 15 Ke Lidia' vaman a
Soe Vih pe Ieesu', kee pupui ee pe'

* **16:3:** A ma to Grik to hikta pe a ö kokoaan pa sioniire. Ivëh, ke taman e Timoti' to hikta soe vaonöt, pan ee se pe a ö kokoaan pa sionin e Timoti' po poen ne sinaneah to vahuh poan.

va'peh me ra tapaiuun pe'. Pare' iu
non a möm se nö manuh pa iuun
pe'. E' to soe ka möm pan, "Eöm se
keh vaman nem pan, eö' to vaman
eo' pe Ieesu', parö' he' o to'to' peö'
manih pe', eöm se nö ma' manih
pa iuun peö'." E' to ta' vakis rakah
a möm pa nö manuh pa iuun pe'.
Kemöm nö em.

E Pöl pen Saëlas To Ho Pa Iuun Nohnoh Manuh Filipaë

16 O pöh poen nemöm to nönö
nem pa ö hinhin ka pah sepe' kikiu
akuk akeh a möm manuh hanan.
E sepe' pamëh a poan ora', ka ora'
hat pamëh to sosoe tavus non sih
a ma tah se tavus amot ma', ko
te' vonvoen ne poë. E' to kokon
non sih a ma moni' apuh rakah,
ka moni' pamëh no a napan varih
to susun ke ne poë to öt ne. 17 E
sepe' pamëh to vatet en pemöm pen
e Pöl, pare' kuku ko soe vamanih
pan, "A kën voe varih, ee a nap kiu
pe Sosoenën kikis, pare te' me ne o
kikis pe'. Ee to sosoe ka no neöm sih
a hanan va pa ö ne Sosoenën se kon
hah a neöm." 18 E sepe' to nonok ta-
moaan va e non nën, ke Pöl karauh
rakah en pa pënton vatëh, ivëh, ke
Pöl tarih, pare' soe va in a ora'
hat pamëh vamanih pan, "Eö' to
ta' a oah manih pa ëhnan e Ieesu'
Kristo, eën se tavus këh ma' e sepe'
manem." Ka varu' rakah vako-
manih no a ora' hat pamëh to tavus
këh en ma' pe'.

19 Ko te' susun pe sepe' pamëh
to nat ee pa ö kokon moni' koe
pee to hik këh en pee, ivëh kee öt
ee pe Pöl pen Saëlas, pare me ee
pee pon manuh pa matëëra nap
susunön manih pa ö no a nap
peo to vatötönun ne. 20 Ee to me
raoe manuh pa ma nap susunön va
Room, pare soe pan, "O Jiu' varih
to vavaasis ne a ma tah, ko punö'
e ne pa kunkuin a hat koman a
vöön pea. 21 Ee to vavaasis e ne
pa ma taate' to te' kenet e non pa
taate' pea, a napan va Room, ne
ea to hikta onöt no a vatet." 22 A
napan to vava'aus ee pa soe a ma
tah hat manih pee pon, ka ma te'
susunön pee kukurus këh ee pe Pöl
pen Saëlas pa ma ohop pee, pare ta'
a ö no te' vëvënsun se rëp raoe po
naon. 23 O te' vëvënsun to pah ip
vahat rakah ee pee, pare vaho po'
raoe pa iuun nohnoh. A te' susun
to soe vakis rakah ken pa te' utut
pan, e' se ut vavih non po hopa'
toma' ee tavus ko rusin. 24 A te' utut
te' nohnoh to pënton a soe kikis
vëh, pare' vaho en pee manuh pa
piprom va koman, ko vahop a ma
moeere pa töhko' in o naon pare'
nohtöön po uris eh.

25 Pa topnin poen ne Pöl pen
Saëlas to hinhin ne, pare vahëh ne
a ma ta vahëh manuh pe Sosoenën,
ko meoh upöm te' nohnoh pënton e
ne pee pon. 26 Ka varu' rakah vako-
manih a rikrik apuh to nö ma', ko
kö suntan en pa iuun nohnoh, ka
ma hopa' tataperet ee, ka ma uris
eh varih to nohtöön non raoe tai-
han ee. 27 Ka te' utut sun, pare' ep
in a ma hopa' va pa iuun nohnoh
to taperet pare' koman non pan, o
te' nohnoh to rusin vahik ee, ivëh,
ke' kon o rapis rë pe', pare' iu ip
vamët hah a non. 28 Ivëhkëk, e Pöl
to kokoe' na ko soe ke na poan pan,
"Koe a ip hah eo. Emöm to te' kurus
e nem manih."

29 Ka te' utut te' nohnoh hin en
po vau', pare' vaveo ho en koman
a piprom va pa iuun nohnoh pa ö
ne Pöl pen Saëlas to te' ne. E' to
naöp rakah, ko vatokon en manih
pa havin mon e Pöl pen e Saëlas.
30 E' to me tavus en pee pon, pare'
hi raoe pan, "Poa te' apuh, eö' se
nok ataeah ke Sosoenën se kon hah
a neo'?"

31 Ke Pöl pen Saëlas piun, pare
soe pan, "Eën se vaman nom e
Sunön, e Ieesu', ke' se kon hah a oah
va'peh me a tapaiuun pën." 32 E
Pöl pen Saëlas to vatvus ee pa Soe
Vih pe Sunön manih pe' va'peh me
a tapaiuun pe'. 33 Ka varu' rakah

vakomanih pa popoen pamëh ne' to pupui en pa ma pi' pee, kee pupui ee pe' va'peh me a tapaiuun pe'. 34 E' to me ho en pe Pöl pen Saëlas manuh pa iuun pe', pare' makën en pee. E' me a tapaiuun pe' to vaeö rakah ee, suk a ö nee to vaman a Soe Vih, ke Sosoenën kon hah raoe.

35 Pa pöstakah no te' susun va pa kaman va Room to veo ma' a ma pirisman, pare soe ke raoe pan, "Eöm se vatvus hah a poa te' varih kee nö ee." 36 Ka te' utut te' nohnoh nö ma', pare' soe ke Pöl pen Saëlas pan, "O te' susun to soe vaonöt ee ma' pan, eöm se tavus aven këh em pa iuun nohnoh pom."

37 Ivëhkëk, e Pöl to soe ke a ma pirisman pan, "Emöm hikta nok voh ta hat nee se vate' suk a möm pa nohnoh, pare ip a möm matëëra napan emöm he a poa te' va Room. Ee to vaho' a möm pa iuun nohnoh, ka varu' vamanih ee to iu vatvus aven hah a no möm, ha? Ahik, emöm to iu rakah nem o te' susun va pa kaman se nö ma', pare vanö koman a möm."

38 A ma pirisman to hah ee, pare vahutët kee po te' susun va kaman pan e Pöl pen Saëlas a poa te' va Room, ivëh, kee pënton ko pah naöp suntan rakah ee, suk a taate' to soepip non a ip hah a te' va Room. 39 Ivëh, ko te' susun nö ee, pare soe vatamak hah pa ö nee to ta' a ma pirisman kee ip raoe pon. Pare vatvus këh ee pee pa iuun nohnoh, ko ta' raoe pa këh a vöön. 40 E Pöl pen Saëlas to tavus këh a iuun nohnoh, ko nö ee manuh pa iuun pe Lidia'. Manih pa iuun pamëh ee to ep in a napan va po vaman ke Pöl pen Saëlas he' raoe a ma soe kikis pa vaeh o vaman pee, pare këh po' ee pa vöön pamëh.

17

A Napan Va Tesaronaëka' To Kehkeh Ip Vamët Ne E Pöl Pen Saëlas

1 E Pöl pen Saëlas to nö ko vos koe ee pa poa vöön, Amfipolis, me Apolonia', pare tavus ee vöön Tesaronaëka'. A iuun hinhin sone' po Jiu' to te' non nën. 2 E Pöl to ho en nën pa ö ne' to nonok tamoaan va non sih. Po kukön Poen Apaapo ne Pöl to vaato vaeh me e non pa napan pa ma Soe Vih pe Ieesu' to te' non po Puk Vapenpen. 3 E Pöl to vamaaka ke non raoe a pusun in a soe, pare' soe pan, "E Kristo se te' o kamis apuh ko mët en, pare' sun hah en. E Ieesu' va'ih nö' to sosoe ka no' neöm kuru vëh, e' e Kristo." 4 A ma paeh to Jiu' to vaman rakah ee po vavaasis to te' man e non, ko vatet ee pe Pöl pen Saëlas. E' to te' non a nap peo va Grik, me o köövo susunön varih vöön to vaman, ko he' o to'to' pee manuh pe Sosoenën.

5 Ivëhkëk, o Jiu' to puhio', pan a nap peo to vaman o vavaasis pe Pöl, ivëh, ko Jiu' vaoe unununun a nap pepeat to te' ne pa vöön pamëh, kee nö pa mirö' a iuun pe Jeson to vaiu ne e Pöl pen Saëlas to me pa matëëra napan. 6 Ivëhkëk, ee to hikta ep e Pöl pen Saëlas pare öt varu' ee pe Jeson, me a ma meh te' va po vaman ko rëh tavus këh ee pee pa iuun, ko me raoe manuh po te' susun va pa vöön pamëh. Ee to soe vamanih pan, "A ma te' varih to vatvus nö voh ne ma' a hat pa ma meh muhin, ka kuru vëh nee to te' varu' ne manih pa vöön pea. 7 Ke Jeson matop non raoe pa iuun pe', a ma te' poë varih to kökök ne a taate' pa te' sunön e Sisa', na to vavatet no. Ee to vavaasis ne a napan pan a meh te' sunön to te' non a ëhnaneah e Ieesu'." 8 O te' susun me a napan va pa vöön pamëh to pënton a soe va'ih, pare ponki' rakah ee peteh a meh te' sunön. 9 Ko te' susun kon a moni' pa voen tavus hah e Jeson, me a ma te' va po vaman.

E Pöl Pen Saëlas To Nö Manuh Vöön Beria'

10 Po poen pamëh pa popoen o
te' va po vaman to vanö ee Pöl pen
Saëlas manuh vöön Beria'. Ee to vos
nën, ko nö ee pa iuun hinhin sone'
po Jiu'. 11 A napan varih Beria' no
kokoman pee to maaka, pare vih
oah e ne pa napan va Tesaronaëka'.
Ee to pënton o vavaasis pe Pöl, pare
pah iu rakah e ne, ko ëhëh tamoaan
e ne po Puk Vapenpen pa ep pan, o
vavaasis pe Pöl to vatoe me e non
po Puk Vapenpen, ke' ahik. 12 Ivëh,
ko Jiu', me o köövo susunön va Grik,
me a kën voe susunön to vaman e
Ieesu' Kristo.
13 Ivëhkëk, o Jiu' va Tesaronaëka'
to pënton a ö ne Pöl to vatvus non
a soe pe Sosoenën manih vöön Be-
ria'. Ee to nö ma', pare punö' ne pa
rëh ke o vaman pa napan varih Be-
ria' këh a Soe Vih pe Ieesu'. 14 Ivëh,
ka napan va po vaman vanö ee
pe Pöl va'peh me a ma meh te'
manuh pa vöön to te' non sinten
tahi'. Ivëhkëk, e Saëlas pen Timoti'
to te' e ne manih Beria'. 15 A ma
te' varih to nö va'peh me ma' e Pöl,
ee to tok po parö' to nö non manuh
vöön Atëns. Ee to ahah ne manuh
Beria', ke Pöl he' raoe a ö soe to
te' va non manih pan, "Nö, paröm
soe ke Saëlas pen Timoti', kee nö
vëvëhö' rakah ma' manih peö'."

E Pöl To Te' Non Vöön Atëns

16 Pa ö ne Pöl to anoeh non
e Saëlas pen Timoti' manih vöön
Atëns, e' to ep in a ma tah nö'nës
peo, no a napan to hinhin suk ne
vamanih pa ma sosoenën pee, ko
pah hara' vatamak rakah en pa na-
pan. 17 Ivëh, ke Pöl ho en manuh
pa iuun hinhin sone', ko vasosoëri
me e non po Jiu', me o upöm te'
varih to hikta te' ne pan ee ro
Jiu' to panih, ko vavatet ne a ma
taate' po Jiu'. Manih me mahën
pa ö vatötönun ne Pöl to vaheahih
me e non pa ma napan to nönö
ne ma' nën. 18 A ma pah te' nat
nee to poka' ne o Epikurian, me o
Stoik ee to vavatet ne o vavaasis
vamoaan. Ee to iu vasosoëri me ne
e Pöl, pare soe pan, "A te' vavaato
pinpiun vëh to vavaasis a ra a ma
sosoenën va pa meh muhin." Ee to
soe vamanih, suk e Pöl to vavaasis
non raoe e Ieesu' me a sun hah pa
nap mët. 19 Ivëh, kee öt ee Pöl ko
me ee pe' manuh pa ö vatötönun
vëh nee to poka' ne a Areapakas
pa vaheahih me a ma napan, pare
soe pan, "Emöm to iu nat nem po
vavaasis voon vëh nën to vavaasis
suk nom. 20 A ma meh tah möm to
pënton nem nën to vavaasis nom, to
voon ke non pemöm, ivëh, kemöm
iu nat nem pa pusuneah." 21 A
taate' va pa napan varih Atëns me
a ma te' va pa ma meh muhin to te'
ne manih Atëns to te' varoe ne sih
pa vahutët suk a ma vavaasis voon
nee to tënan ne.

22 Ivëh, ke Pöl sun pa matëëra
nap pëpënton vahutët, pare' soe
pan, "Eöm varih a napan va Atëns.
Eö' to ep no' neöm o te' to va-
man rakah nem a ma sosoenën va-
pikpiuk. 23 Eö' to nönö vah no'
manih koman a vöön peöm, parö'
ep in a ma iuun hinhin peöm. Parö'
ep in a pah pok nöm to kiun manih
tonun pan, 'Manuh pe Sosoenën
möm to hikta nat nem pe', ivëhkëk,
emöm to kë e nem pa ëhnaneah.' E'
e Sosoenën poan ivëh, nö' to sosoe
ka no' neöm kuru vëh.

24 E Sosoenën to nok voh o oeh
me a ma moeh tah kurus rakah
varih to te' hop ne nën na to ep no.
E' e Sunön va pa vöön va kin me po
oeh, pare' hikta te' non pa iuun hin-
hin apuh eok po te'. 25 E Sosoenën
to hikta kökööt non ta pah tah no o
te' se va'aus poë, suk e' koman to
he' o to'to' me a Tuvuh Vasio' pe'
manih pa ma napan, pare' va'aus
non raoe pa ma tah nee to iu ne.
26 E Sosoenën to nok voh e Adam,
ke' vataman voh in a napan varih
po oeh vëh, pare' vaho' raoe pa ma
muhin nee se te' nee. E Sosoenën
koman to vaho' vovoh voh en po
poen no o te' se mët me a muhin
nee se te' nee. 27 E Sosoenën to

nok voh a ra, pan ea se vaiu no
eah marën a taum eah. Ivëh, ke
Sosoenën to hikta te' varo këh a
rora. 28 Suk manih pe', ea to te'
to'to' no ko nönö vah no, ko te' no.
Vamanih pa ö no a te' nat to soe voh
pan,
'Ea me a ma pus koa' pe Sosoenën.'
29 Ivëh, kea a ma koa' pe
Sosoenën, ea se nat no koman no
pan e Sosoenën to te' va e non
manih pa tah nö'nës no o te' to
nës tariuk suk o nat pe' tane' pa
vös, silva', me pa gol. 30 E Sosoenën
to hikta koman hah non a ma hat
moaan pa napan, ivëhkëk kuru vëh,
e' to iu non a napan varih po oeh
kurus se panih a ma taate' hat pee,
ko he' rea manih pe'. 31 Suk ataeah,
e Sosoenën to vate' voh en po poen
ne' se kiiki a ma hat pa napan
kurus. Manih po poen pamëh, a
te' ne Sosoenën to vate' voh, e' e
Ieesu' se kiiki a ma hat koman pea
pa taate' totoopin pe'. Ivëh, ka sun
hah pe Ieesu' to vataare e non pea
pa ö ne' to te' e non a tasun marën
a kiiki a ma hat pea."
32 A napan to pënton a ö ne Pöl
to vavaato suk non a sun hah tane'
po vapeepe, ko meoh upöm pee
vavovoeak e ne pe'. Ivëhkëk, a meh
te' to soe pan, "Emöm to iu pënton
hah nem o vahutët va pa sun hah
tane' po vapeepe, e' ataeah?" 33 E
Pöl to vahik vaato me raoe, ko këh
tavus en pee. 34 A ma pah te' to
tavus ee o te' va po vaman pa ö nee
to pënton o vavaasis pe Pöl. A paeh
pee e Dionisius, a te' va po vakum
vëh nee to poka' ne Areapakas, ke
köövo me, a ëhnaneah e Damaris,
me a ma meh upöm te' to vaman.

18

E Pöl To Vatvus A Soe Vih Manih Vöön Körin

1 Vasuksuk ne Pöl to këh en pa
vöön va Atëns, pare' nö pet en pa
vöön va Körin. 2 Manih Körin, e' to
ep in a to Jiu' a ëhnaneah e Akuila'
to koa' manih muhin Pontus, e'
to tane' varu' ma' po oeh va Itali'
pen e köövo pe' Prisila'. Ee to nö
voh ma' nën, suk a te' sunön va
Room, e Sisa' Klödius to ta' a ö no
Jiu' kurus se këh a vöön apuh va
Room. Ivëh, ke Pöl nö en pa ep
pee, pare' te' va'peh me non pee.
3 E Pöl to kiu va'peh me e non pee
pa nok a ma iuun te'te' vah, pare
vavoen nee. A moni' nee to kon to
va'aus non raoe pa voen taëën me
a ö kokoroh. 4 Pa ma Poen Apaapo
manih koman iuun hinhin sone', e
Pöl to vavahutët me non o Jiu', me
o meoh upöm te' va po to Grik, pan
ee se panih a ma kokoman pee, ko
vaman e Ieesu' pare he' rea manih
pe'.

5 O poen ne Saëlas pen Timoti' to
tane' ma' pa muhin va Mësadonia',
ko vos ma', e Pöl to koe en pa kiu
moni' pe', pare' te' varoe non pa
he' a Soe Vih me a vavaasis, ko
vamaaka ke ra ma napan pan, e
Ieesu' e Kristo. 6 Ivëhkëk, o Jiu'
to vavovoeak e ne pa soe pe Pöl,
ko sosoe vahat e ne pe'. Ivëh, ke'
susunuh o kusan vëh to te' non po
ohop pe',* pare' soe ke raoe pan,
"E' a tah koman peöm, eöm se keh
he' tonun a Soe Vih pe Sosoenën,
parom ro em, e' eöm koman. Eö'
hikta se teen no' a ro peöm. Taneo
non kuru, eö' se nö eo' pa he' a
soe manuh po te' varih to hikta te'
ne pan ee ro Jiu'." 7 Ke Pöl tavus
këh en ma' pa iuun hinhin sone'
ko nö, pare' te' e non pa iuun pe
Titius Jastus e' a te' to hikta te' non
a to Jiu'. Ivëhkëk, e' to vasunön
non sih e Sosoenën. A iuun pe' to
eok non havin a iuun hinhin sone'.
8 E Krispas, e' e susun va pa iuun
hinhin sone' po Jiu', e' to vaman
non e Sunön, me a tapaiuun pe', me

* **18:6:** A taate' va pa susunuh o kusan to te' non po ohop to vëknöm non pan, o Jiu' varih se hara' a kamis to tane' ma' manuh pe Sosoenën, suk ee to pënton varo e ne pa Soe Vih ne Pöl to punö' pa he' raoe.

a ma meh te' peo va Körin to pënton
a soe ko vaman, kee pupui ee pee.
9 Pa pah popoen ne Pöl to tata
non e Sunön to sosoe ke non poan
pan, "Koe a naöp, parën sun vakis
pa vatvus a Soe Vih, 10 suk eö' to
te' va'peh me e no' pën, ka hikta te'
se mirö' a oah, pe' a nap peo va pa
vöön vëh se tavus ee a napan peö'."
11 Ivëh ke Pöl te' en po pöh kirismas
me a tönim me a paeh sivö manih
vöön Körin pa vavaasis a ma napan
pa soe pe Sosoenën.
12 O poen ne Galio' to te' non
a te' sunön va pa muhin va Grik,
Akaëa',† o Jiu' to vatönun ko vahe-
heve me ne pe Pöl, pare öt poë ko
vate' ee pe' po vahutët. 13 A napan
to soe ke Galio' pan, "A te' vëh to
punö' non pa panih o kokoman pa
napan po vavaasis pe', pan a napan
se vaman e Sosoenën pa taate' to
kenet e non pa taate' po Jiu'."
14 E Pöl to iu vaato non, ke Galio'
soe ke ro Jiu' pan, "Eöm o Jiu', a te'
vëh se keh kök voh a taate' me a
hat apuh taeah ne' to nok, a, eö' se
pënton eo' pa soe peöm. 15 Ivëhkëk,
o vaato vëh to te' koman hah e non
peöm, suk a ma ëhnan, me a taate'
koman peöm, eöm koman se vahik
ko vavihvih hah ëm. Eö' hikta se
kiiki no' a tah pamëh." 16 Ko vahik
en pa vaato, pare' veo tavus këh
en pee pa iuun pëpënton vahutët.
17 A ma napan to heve, ko not ee
pe Söstënes, a te' susun va pa iuun
hinhin sone', pare ip poë matan a
iuun pëpënton vahutët. Ivëhkëk, e
Galio' to hikta koman vi non a ö no
a napan to ip e Söstënes.

E Pöl To Nö Hah En Pa Vöön Antiök Va Siria'

18 E Pöl to te' varë me en po te' va
po vaman manih pa vöön va Körin.
Moaan voh e Pöl to nok a soe kikis
manuh pa matan e Sosoenën, ivëh,
ke' koe a kui a uvineah.‡ E Pöl, ke
Prisila', pen Akuila' to nö ee manuh
pa vöön va Sënkria'. Po poen nee
se tok po parö' pa ö se nö Siria' e
Pöl to kui hah a uvineah, suk a soe
kikis pe' manuh pe Sosoenën ne' to
va'puh en. Kee tok po parö' ko nö
ee. 19 Ee to vos ee pa vöön va Ëfësus,
ke Pöl këh en pe Prisila' pen Akuila',
pare' ho en pa iuun hinhin sone' po
Jiu', ko vavaato me e non po Jiu'.
20 Ko te' va po vaman hi poë pan,
"Eën se te' varë me voh a no möm
manih," Ivëhkëk e' to koe en. 21 E'
to piun raoe pa ö ne' to nönö non,
ko soe pan, "Eö' to vavatet no' o iu
pe Sosoenën, e' se keh iu non eö'
se hah ma' manih peöm." E Pöl to
tok po parö', ko këh en pa vöön va
Ëfësus. 22 E Pöl to kunah këh o parö'
manih pa vöön va Sisaria', pare' nö
en Jerusalëm pa ep, ko vaato me
o te' va po vaman. Pare' oah pet
en pa vöön va Antiök pa muhin va
Siria'.
23 E Pöl to hikta te' varë manih
pa vöön va Antiök, pare' oah pet
en pa ma vöön manih pa muhin va
Galesia', me Frigia', to vavaeh hah
nö non o vaman pa ma napan.

E Apölos To Vatvus A Soe Vih Manih Pa Vöön Va Ëfësus Me Körin

24 A pah to Jiu', a ëhnaneah e
Apölos, e' a te' va Alëksëndria' to
nö ma' manih vöön va Ëfësus. A ö
vavaato a pe' to para' vih, e' me a
te' nat vi to nat vavih non o Puk
Vapenpen. 25 O upöm te' to vaa-
sis e Apölos a Taate' pe Ieesu', ke'
vavaasis vakis non, me e' to vavaa-
sis vatotoopin non a ma napan pa
ma kiu ne Ieesu' to nonok voh non.
Ivëhkëk, e' to nat varoe non a pupui
pe Jon Tövapupui. 26 E' to taneo en
pa vatvus a ma soe koman iuun
hinhin sone', pare' hikta te' naöp
non pa vaato. E Prisila' pen Akuila'
to tënan poë, pare me ee pe' manuh
pa iuun pee, pare vamaaka vavih
ke poë a Taate' pe Ieesu' ne' se vatet
non.

† **18:12:** Akaëa', e' a meh ëhnan a muhin va Grik.
‡ **18:18:** A tah pamëh e' a taate' po Jiu' to iu ne pa vataare a upöm te' pee pan, ee to vatet rakah ee a ma taate' po Jiu'.

27 E Apölos to iu nö non pa muhin
va Grik, ivëh, ka napan va po va-
man to te' ne pa vöön va Ëfësus
va'aus ee pe'. Ee to kiun vovoh
na o kiun manih pa napan va po
vaman manuh Grik, pan a napan
se anoeh ne ma' poë. Po poen ne' to
vos manuh pa muhin va Grik, e' to
pah va'aus vavih en po te' varih no
o ururuan pe Sosoenën to va'aus
voh raoe, kee tavus a napan va po
vaman. 28 A ma vasosoëri pe' me
ro Jiu' to rëh en pa ma napan, kee
vaman ee po vavaasis pe' komön o
Puk Vapenpen, pare' vamaaka ken
po Jiu', pan e Ieesu', e Kristo, a te' se
hehe a ma napan.

19

E Pöl To Te' Non Pa Vöön Va Ëfësus

1 E Apölos to te' non pa vöön va
Körin, e Pöl he suk a hanan to koe
non muhin, ko vos en pa vöön va
Ëfësus. Manih Ëfësus, e' to ep in
a ma te' va po vaman to te' ne.
2 Pare' hi raoe pan, "Eöm kës to
kon voh em pa Tuvuh Vasio' pa ö
nöm to tavus o te' va po vaman?"
Kee piun, pare soe vamanih pan,
"Emöm to hikta tënan ta tah to te' va
non manih pa Tuvuh Vasio'." 3 Ke
Pöl hi raoe pan, "A pupui taeah po'
nöm to kon voh?" Kee piun, pare
soe pan, "Emöm to kon a pupui vëh
ne Jon Tövapupui to vavaasis voh a
möm."
4 Ke Pöl piun, pare' soe pan, "A
pupui voh pe Jon, e' to te' suk voh
non a napan varih to panih a ma
taate' hat pee, pare vaman. E' to
soe ke voh a napan va Israël a ö
nee se vaman a te' vëh se suk ma'
poan, ivëh e Ieesu'." 5 Ee to pënton
a soe pamëh, kee pupui varu' ee
pee pa ëhnan Sunön e Ieesu'. 6 E
Pöl to vaho' a koreneah manih pee,
ka Tuvuh Vasio' nö en ma' manih
pee, kee vavaato ne pa ma meoh
to. Ka Tuvuh Vasio' va'aus en pee
pa vatvus a soe ne Sosoenën to he'
raoe. 7 A napan to onöt va ne
manih po havun te' me a pöök.
8 Pa kukön sivö koman a ma Poen
Apaapo ne Pöl to hoho non pa iuun
hinhin sone' po Jiu', pare' vaeheh
me e non pa napan, pan ee se va-
man e Ieesu' me a Matop Vih pe
Sosoenën. E' to vasosöë vatëh me
non raoe, pare' kehkeh non a ö nee
se vaman e Ieesu', ka peo va pee
to pënton ko vaman ee pe Ieesu'.
9 Ivëhkëk, a ma meh va pee to koe
rakah ee pa panih a ma taate' pee,
ko vaman e Ieesu', pare vövöknah
vateera' e ne pa taate' va pa vatet
a Taate' pe Ieesu'. Ivëh, ke Pöl këh
en pee, ko me varoe a ma te' va po
vaman, ko këh ee pa nap vatösoe.
Pa ma poen kurus ne Pöl to vavaato
me non a ma napan pa Soe Vih
koman a iuun apuh vavaasis pe
Tiranus. 10 E Pöl to vavaasis non
a napan a Soe Vih komön o pöök
kirismas manih pa napan va pa
muhin va Esia'. O Jiu' me o upöm
te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to
pënton ee pa soe pe Sosoenën.

A Ma Koa' Oete' Pe Skiva'

11 E Sosoenën to vatvus koe non
a ma vu tah vatoksean manih pa
koren e Pöl. 12 A ma tah ne Pöl to
vaneah non vamanih po keo' rara
hikhiuk hiki', me o rara pe' to te'
me ne o kikis pe Sosoenën. Ee se te'
manuh po te' to hara' ne a ma mët,
ko vaho' manih pee ka ma mët pee
hik ee. Ka ma te' öt po ora' hat no
ora' hat se tavus këh ee pee.
13 A ma pah to Jiu' to nönö vah ne
to punö' ne pa veo tavus o ora' hat
manih pa ëhnan e Ieesu' Sunön. Ee
se soe ke o ora' hat pan, "Eö' to ta'
a oah ora' hat pa ëhnan e Ieesu' vëh
ne Pöl to vavaasis e non, sën tavus
këh ma' a te' vëh." 14 E' to te' non a
tönim me a poa koa' oete' pa to Jiu',
e' a te' sunön ësës he' a ëhnaneah e
Skiva'. A ma koa' varih to punö' ne
pa ta' o ora' hat pa tavus këh o te'.
15 Ivëh, kee punö' ee pa veo tavus a
ora' hat këh a te', ka ora' hat piun
raoe pan, "Eö' to nat e no' pe Ieesu',

me e Pöl to te' me ne po kikis va pa
veo tavus o ora' hat, ivëhkëk, eöm
po' eretereh?"
16 Ka te' vëh a poan ora' vapus
me raoe, ko onoah rakah en pee,
kee erera' ee, ka ma rara pee tökrus
këh ee pee. Ivëh, kee rusin këh ee
pa iuun o pehpeah. 17 O Jiu' me o
upöm te' to te' ne pa vöön va Ëfësus
to pënton a tah va'ih to tanok, ko
pah naöp suntan ee. A napan to kë
rakah ee pa ëhnan e Ieesu' e Sunön.
18 A nap peo va po vaman to nö ee
ma' pa soe vatamak matëëra napan
kurus pa ma hat nee to nonok voh
ne. 19 Ka ma te' varih to orora' te'
voh ne, me o upöm te' nonok ëto'
hat, e'e me to te' ma' a ma puk ne
to kiuntön voh a ma ëto' hat, pare
ununun ko ës matëëra napan. E' to
vataare non pan, ee to panih a ma
taate' hat moaan pee. Ee to ëh o
voen in a ma kiuntön poë varih, ke'
oah non a paeh milion kina'. 20 A
Soe Vih pe Sunön no a napan peo to
pënton vatëh e ne, ivëh, ka nap peo
rakah to pënton, pare vaman ee pe
Ieesu'.

O Vatoe'nën Apuh Manih Pa Vöön Va Ëfësus

21 A napan to kon vavih ee pa Soe
Vih pe Sosoenën, ka Tuvuh Vasio'
kuin en po hahara' pe Pöl pa nö koe
manih pa muhin va Mësadonia', me
Grik, pare' oah pet en Jerusalëm.
E' to soe pan, "Eö' se vos manih
Jerusalëm, parö' nö pet eo' manuh
Room." 22 E' to vanö vovoh en pe
Timoti' pen Erastus, a poa te' to
va'aus ne sih poë, kee nö ee manuh
Mësadonia'. E Pöl he te' hah e non pa
ma meh poen manih pa muhin va
Esia'.
23 Manih po poen pamëh manih
Ëfësus a nap peo rakah to vahe-
heve me ne a napan to vaman ne
Taate' pe Ieesu' e Sunön. 24 A pah
te' nënës tah nö'nës pa vös silva',
pare' vavavoen non, a ëhnan a te'
pamëh e Demitrius. A kiu pe' pa
nënës tah nö'nës, e' to nës a ma
tah nö'nës, kee matan rakah va
ne manih pa iuun hinhin apuh pe
sosoenën köövo vëh e Atemis. A
nap kiu pe' to kokon ne a moni'
apuh pa kiu pamëh. 25 E Demitrius
to vaoe o vakum, me a nap kiu pe',
me a ma meh te' to nat ne a pah
kiu, pare' soe ke raoe pan, "Eöm to
nat e nem, o voen apuh pea to tane'
no ma' pa kiu varoe kovëh pa nënës
tah nö'nës." 26 Eöm to nat, ko ep e
nem pa te' vëh e Pöl to rëh ke a nap
peo, ko vanun en po kokoman pa
napan. Eöm to ep, ko pënton e nem
pataeah ne Pöl to nonok non. E'
to hikta vavaasis varoe non manih
pa vöön va Ëfësus, ahik, pa ma ö
kurus me manih pa muhin va Esia'.
E' to vavaasis non pan, "A ma tah
nö'nës, nës tariuk pa te' to hikta te'
non e sosoenën vamaman.' 27 A
soe vëh ne Pöl to vavaasis non to
va'naöp, ko antoen e non pa mirö'
a kiu kokon moni' va'puh pea. A
soe pamëh to antoen e non pa rëh
ke o vaman pa nap peo, kee këh e
sosoenën köövo Atemis. E' hikta te'
hah non e sosoenën pea. Moaan
voh a ma napan varih pa muhin
Esia', me pa ma meh muhin to
hinhin voh ne e sosoenën Atemis,
ivëhkëk, o vavaasis pa te' vëh e Pöl
to vöknah en pa ëhnan e Atemis."

28 A napan to pënton a soe pe
Demitrius, pare heve ko taneo ee
pa peat ko soe pan, "Atemis e sunön
va Ëfësus." 29 A napan va pa vöön
va Ëfësus to taoa suntan rakah ee,
ko ötöön ee pa poa te', e Gaëus, pen
Aristakus, a poa te' va Mësadonia' to
nönö vaköp vah me ne e Pöl, ko rëh
nönö ee pee pa ö vatötönun. 30 E Pöl
to iu nö e non topnin a napan pa
vaato, ivëhkëk, o te' va po vaman
to soepip ee pe Pöl pa nö. 31 A ma
pah te' sunön va pa kaman, e'e a ma
vakamö' pe Pöl, to soepip e Pöl se
nat non nö manuh pa ö vatötönun.

32 A napan varih to vatötönun to
pah vatoe'nën rakah e ne, ko koko-

man pee nun rakah en, ka ma meh
te' vavaato suk e ne pa ma meh tah,
suk e'e to hikta nat ne pataeah nee
to vatönun suk ma'. 33 O Jiu' to vate'
e Alëksanta' manuh po matan pa
soe vamaaka, suk ataeah ka napan
vatoe'nën ne. Ka ma pah te' ep poë
ko koman ne pan, e Alëksanta' to
teen non pa tah pamëh. E Alëksanta'
to kë a koren, ka napan vatotomin
ee, ke' soe vamaaka ken pee pa
pusun in a soe. 34 Ivëhkëk, a napan
to inan ee pe Alëksanta' a to Jiu',
ivëh, ka napan taoa va'peh ha kov
ee pan, "Atemis e sunön va Ëfësus."
Ee to sosoe va ne nën pa poa aoa'
rakah.
35 A pah te' susun va pa kaman to
soepip en pa napan pa vatoe'nën,
pare' soe pan, "Eöm a napan va
Ëfësus. A te' teh to hikta nat non
pa iuun hinhin apuh ne Atemis to
te' non na to matop no, me a vös
no a napan to hinhin ne manih pe'
to vu' tane' voh ma' kin? 36 Ahikta
te' to antoen non a vonih a poa tah
poë varih, ivëh, köm se te' vatö ko
nat nem nok ta pah hat vamanih
pa nap papön. Eöm se vatotomin
varoe ko koe a peat. 37 Eöm to me
ma' a poa te' varih, ivëhkëk, e'e to
hikta kaveo tane' ta pah tah manih
pa iuun hinhin vëh, me a ö nee to
hikta soe vahat manih pe sosoenën
köövo vëh e Atemis. 38 E Demitrius
me a nap kiu pe', se keh iu vate'
ne tah te' po vahutët, e' to te' non
o poen koman va po vahutët no a
kaman to vate' voh. 39 Ivëhkëk, e'
se keh te' non a meh tah nöm to iu
nem, eöm se vatotoopin komön o
poen pamëh. 40 Ea to antoen e no
pa teen a hat pamëh, suk ataeah,
kuru ea to nok vu a peat apuh. Ahik
rakah tah pusun in a peat pamëh.
Ea to hikta te' me no ta piun vih
na se he' o te' pëpënton vahutët."
41 A te' susun va pa kaman to vaato
vahik, pare' ta' en pa napan pa nö.

20

E Pöl To Nö Mësadonia' Me Grik

1 A ma vaheve me vatoe'nën pa
napan to hik en, ke Pöl vaoe a ma
te' va po vaman, kee tönun ee ma'
manih pe'. Ke' he' a ma te' va po
vaman a soe kikis va pa vaeh o
vaman pee. E' to vahik ko soe vav-
ihvih me raoe ko nö en pa muhin
va Mësadonia'. 2 E Pöl to vovos non
o vöön e' he pa vavaasis nö a ma
napan, me a vaeh o vaman pee pa
ma soe vih pe', pare' tavus en pa
muhin va Grik. 3 E Pöl to te' non
manih Grik pa kukön sivö. Pare'
vamatop en pa tok po parö' to nö
manuh Siria', ko Jiu' vanat e ne pa
ö nee se ip vamët poë. Ivëh, ke
Pöl koman en pa ö ne' se hah koe
manuh pa muhin va Mësadonia'. 4 E
Sopata' sunai' e Pirus e' a te' va
pa vöön va Beria', e' to nö va'peh
me e Pöl. Me a poa te' va pa vöön
va Tesaronaëka', e Aristakus, ke
Sekandus, me e Gaëus va Derbe', ke
Timoti', ke Tikikus, ke Trofimus va
pa muhin va Esia', ee kurus to nö
vaköp me e Pöl, pare vos ee manuh
Filipaë pa ö neö' e Luk to te' no'.
5 E'e a ma te' varih to vovoh ka
möm, pare anoeh ne ma' pa vöön
va Troas. 6 O Poen Apuh pa Taëën
Hikto Is to oah en, kemöm tok po
parö', ko nö em po tönim poen
manih tahi', pamöm vos manuh pa
vöön va Troas, ko ep i raoe ko te' em
po pöh nënkikiu nën.

E Pöl To Vato' Hah E Iutikus A Te' Va Troas

7 Po poen vamomoaan in o
nënkikiu, pa popoen emöm to
vatönun pa kon a komonio'. Ke
Pöl vavaasis non a ma napan ka
muhin topnin poen rakah en. Suk
po meoh poen e Pöl se këh en pa
napan ko nö pet en. 8 A ma ram peo
to ësës ne koman a piprom va kin
vëh möm to kum nem. 9 Ka pah te'
seka', a ëhnaneah e Iutikus to iho'
non po uinto'. E Pöl to vavaasis
avoe' e non pa napan pa Soe Vih,
ke Iutikus pënton non e Pöl pare'

mamaasoe rakah en, ko koroh en.
E' to ku' tane' ma' po uinto' va pa
iuun va kin pa vakön piprom, ko
vu' en na po oeh. Kee kunah ma',
ko kon ee pe' to mët en. 10 E Pöl to
kunah en ma', pare' pët poan pare'
soe, "Koe a koman vakarë, e' to te'
to'to' e non." 11 Pöl to hah peah
en, pare' taneo pa nok a komonio'
pee. A komunio' pee vëh, e' to kon
a taëën, pare' kökök ke ro te' va
po vaman kee ëën pare kaaktön a
taëën po voaën. Ee to vavihvih me
ee pe'. A muhin to maaka en ma' e'
he vavaasis avoe' e non pa napan,
pare' pah këh po' raoe. 12 A te' seka'
vëh to to' hah, kee me ee pe' manuh
iuun. Ee to vaeö vi rakah, suk a te'
pamëh to to' hah en.

E Pöl To Këh A Vöön Va Troas, Ko Nö Pa Vöön Va Maëlitus

13 Emöm to vovoh em to tok po
parö' to nö non vöön Asos. Manih
Asos emöm se ep in e Pöl to se suk
ma' a hanan. 14 E Pöl to ep ka
möm Asos, pare' tok en po parö'
nën, kemöm nö em vöön va Mitilini.
15 Po meoh poen emöm to këh em
pa vöön va Mitilini to tok po parö',
ko vos em pa To sone' va Kios. Po
meoh poen emöm to vos em vöön
va Samos. Ko meoh poen emöm to
vos po' em vöön va Maëlitus. 16 E Pöl
to hikta iu hah koe non pa vöön va
Ëfësus, suk e' to hikta iu vaoah poen
non manih muhin va Esia'. E' to iu
vëvëhö' nö non to vos momoaan in
o Pëntëkös, e' o Poen Apuh po Jiu'
manuh Jerusalëm.

E Pöl To Soe Vavihvih Ke A Nap Susunön Va Ëfësus

17 E Pöl to te' non Maëlitus, pare'
vanö a te' me a soe manuh pa nap
susunön po rotu' manih Ëfësus, pan
e' to iu ep non raoe. 18 A nap
susunön va po rotu' to nö ee ma', ke
Pöl soe ke raoe pan, "Eöm to nat e
nem pa ö nö' to nonok voh no' a kiu
pe Sunön po vamomoaan pa ö nö'
to tavus ma' manih muhin va Esia',
me pa ma poen nö' to vavaasis voh
a no neöm, ko okook ka no' na neöm
manih pe Sunön. 19 Eöm to nat e
nem, o Jiu' to vanat voh e ne pa ö
se vöknah a ma vavaasis peö', me
eö' to kon voh a ma punö' me o
punis manih po Jiu'. Ivëhkëk, eö'
to vöknah a ëhnaneo', parö' tavus
a te' kikiu pe Sunön. 20 Eöm to
nat e nem eö' hikta ötöön hah voh
ta meh soe pa ö nö' to vavaasis
a no neöm koman a ma iuun, me
pa ma ö vatötönun peöm. 21 Eö' to
vavatvus tamoaan voh no' a Soe
Vih manih po Jiu', me o upöm te' to
hikta te' ne pan ee ro Jiu', pan ee
se panih a ma taate' hat pee ko he'
rea manuh pe Sosoenën ko vaman
e Ieesu' e Sunön pea. 22 Ka kuru
vëh, eö' to vatet no' a Tuvuh Vasio',
vamanih peö' se nö Jerusalëm, to
hikta nat no' na ataeah se tavus a
neo' manuh Jerusalëm. 23 Eö' to nat
varoe no', manih pa ma vöön kurus
nö' se vos a Tuvuh Vasio' to sosoe
ka non eo' pan, 'Eën se ho pa iuun
nohnoh me a ö sën te' a ma punis
peo.'

24 Ivëhkëk, eö' hikta koman no'
a sionin me o to'to' peö' to te' oah
non. Ahik, eö' to iu vahik no' a kiu
vëh ne Sunön e Ieesu' to he' voh a
neo', ivëh, pa vatvus a Soe Vih va po
ururuan pe Sosoenën manih pa ma
napan.

25 Eö' to nönö vah voh no' topnin
neöm, parö' vavatvus no' a Soe Vih
va pa Matop Vih pe Sosoenën. Ka
kuru vëh eö' to nat e no', a hikta
paeh va peöm se ep amot hah ka
neo'. 26 Ivëh, kö' se soe keo' peöm pa
soe kuru vëh. Ta paeh va peöm se
keh vatösoe non, pare' hikta vaman
non e Ieesu' pare' keh ro, e' hikta te'
non pan, eö' se teen a tah pamëh.
27 Suk ataeah, eö' to hikta kokoaan
voh no' ta pah soe pe Sosoenën
manih peöm. 28 Eöm se matop ka
nem, me o vakum te' va po vaman,
a Tuvuh Vasio' to vate' voh a neöm
se ut nem raoe. Eöm se ut vavih
nem, paröm matop nem a napan

va po vaman varih ne Sosoenën
to voen hah voh po era' pe Ieesu'.
29 Eö' to nat e no', eö' se keh nö eo', a
ma te' vavaasis piuk se hop topnin
neöm vamanih po këh poa pa mirö'
o vakum te' va po vaman. Ee se
punö' e ne pa rëh ke o vaman pa
napan varih pa ma vavaasis piuk
pee. 30 O poen se tavus amot ma'
no a ma te' va po vakum koman
peöm se piuk, ko rëh ke o vaman pa
napan pa vatet raoe. 31 Ivëh, köm
se ut vavih nem, parröm kokoman
hah na pa ö no a hunun mataneo'
to tako' suk voh a neöm pa ö nö'
to vavaasis a neöm a Soe Vih pa
ma popoen, me pa potan komön o
kukön kirismas.

32 Kuru vëh, eö' to vaho' a neöm
pa koren e Apuh va'peh me o uru-
ruan pe'. E' se vaeh a neöm, pare'
he' a neöm a ma tah ne' to vam-
atop anoeh voh a neöm, a ma tah
vihvih varih e' se he' a napan ne'
to vaneah voh, pan ee a napan pe'.
33 Eö' hikta manin ro voh ta vös
silva', vös gol, me to ohop pa ta pah
te'. 34 Eöm to nat koman e nem,
eö' to va'aus koman hah voh a no'
pa kiu me pa kon a ma tah nö' to
kökööt voh no', ko va'aus me voh
no' a ma te' varih to kiu va'peh me
voh a no neo'. 35 Eö' to vataare voh
a neöm a ma kiu peö', köm se nok
suk a kiu peö' iva'ih, ea se va'aus
a ma te' to hikta onöt ne a va'aus
hah rea, para koman no a soe voh
pe Sunön Ieesu', ne' to soe voh pan,
'O vaeö pa te' vëh to he' a meh te' a
tah, to te' oah rakah e non po vaeö
pa te' vëh to öt.' "

36 E Pöl to vahik vaato me ra
nap susunön ko vatokon, pare' hin
manuh pe Sosoenën va'peh me
raoe. 37 Ee to tamak ko vaokook pa
ö nee to vaöt koren me ne Pöl. 38 Ee
to tamak vi rakah ne e Pöl se këh
raoe me a soe ne' to soe voh pan,
"Eöm se hikta ep amot hah ka no
neo'." A napan to me e Pöl manuh
po parö' pa aton poë.

21

E Pöl To Nö Jerusalëm

1 Eö' e Luk kere Pöl to soe vavi-
hvih ke ra napan va Ëfësus, pamöm
tok po' em po parö', ko parö' nö
totoopin rakah en pa To va Kos.
Ko meoh poen nemöm to vos em
pa vöön va Rodes, ko tane' nën
ko nö pet em Patara'. 2 Manih
Patara', emöm to ep in o parö' to nö
non manuh pa muhin va Fonisia',
pamöm tok ko nö em. 3 Emöm to
öök em pa ö möm to ep i na a To
va Saëprus, ko nö kem pa papmatö,
pamöm vos em pa muhin va Siria'.
O parö' to anka' en pa vöön va Taëa'
pa ö ne' se vöknah a kako'. 4 Emöm
to taum a ma te' va po vaman nën,
ko nö em pa te' va'peh me raoe
po pöh nënkikiu. O kikis pa Tuvuh
Vasio' to he' soe a napan, kee soe
ke Pöl a ö ne' se nat non nö manuh
Jerusalëm. 5 A ma poen möm to pët
te' va'peh nem to hik ee, kemöm
këh em pa vöön pamëh. Ka ma
tapaiuun to me a möm pa aton.
Kemöm to tönun manih po kösan ko
vatokon, pamöm hin nën. 6 Pamöm
soe vavihvih ke raoe, kee hah ee
vöön, kemöm tok po parö' ko nö em.

7 Emöm to tane' pa vöön va Taëa'
to nönö avoe' e nem po parö', ko
vos em pa vöön va Tolemës, ko
soe vaeö kem po te' va po vaman,
pamöm te' me em pee po pöh poen.
8 Po meoh poen nemöm to nö pet
em, ko vos em pa vöön va Sisaria',
pamöm te' e nem pa iuun pe Filip,
a te' to vatvus non sih a Soe Vih pe
Ieesu'. E' a paeh va pa tönim me a
poa te' varih nee to vate' momoaan
voh ma' manih Jerusalëm marën
a va'aus o aposol. 9 E Filip to te'
non a taana' koa' mon hikta vaen
to te' me ne o he' pa he' a soe pe
Sosoenën. 10 A ma poen nemöm to
te' nem Sisaria', ka pah te' vanënën
soe a ëhnaneah e Agabus to tane'
ma' pa muhin va Jiutia'. 11 E' to nö
ma' pemöm, pare' kon o ka voh pe

Pöl, ko noh a koren me a moneah,
pare' soe pan, "A Tuvuh Vasio', to
soe vamanih, 'E töVaneah po ka voh
vëh no Jiu' va Jerusalëm se nohnoh
va in poë manih, pare he' o te'
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.' "
12 Emöm me a ma te' va po vaman
to pënton a tah vëh, pamöm hin
vakis e Pöl se nat non nö manuh
Jerusalëm. 13 Ivëhkëk, e Pöl to piun,
pare' soe pan, "Suk ataeah, köm
okook nem, parëm mimirö' nem
o kokoman peö'? Eö' to vamatop
e no' pa ö nee se nohnoh a neo'
manuh Jerusalëm, me pa mët pa kë
a ëhnan e Sunön Ieesu'." 14 A ma soe
möm to soe keah to hikta onöt non
a panih o kokoman pe'. Kemöm soe
em pan, "E' se nok suk o iu koman
pe Sunön."

E Pöl To Vos Jerusalëm

15 Emöm to te' a ma meh poen,
ko vamatop a ma tah pemöm ko nö
em Jerusalëm. 16-17 Emöm to vos
Jerusalëm ka napan va po vaman
pah vaeö rakah ee pemöm. A ma te'
vamomhë va Sisaria' to nö va'peh
me a möm manuh pa iuun pe Na-
son, suk, emöm to iu nem pa te'
va'peh me eah. E Nason, e' a te' va
Saëprus, me e' a te' to vaman vëhö'
po poen ne' to pënton vamomoaan
a Soe Vih pe Ieesu'. 18 Po meoh
poen e Pöl to me a möm pa ep pe
Jëmis. A nap susunön va po rotu'
me to pah te' e ne po poen pamëh.
19 E Pöl to ep raoe, pare' he' a soe
vaeö pe', ko hutët ke raoe a ö ne
Sosoenën to va'aus va in o te' varih
to hikta te' ne o Jiu' manih pa ma
kiu kurus ne' to nok.
20 A nap susunön to pënton vahik
o vahutët pe Pöl, pare kë rakah
a ëhnan e Sosoenën. Pare soe ke
Pöl pan, "Kea, eën se ep, o Jiu' peo
rakah to vaman voh ee pe Ieesu'. A
ma te' poë varih to eh rakah e ne
pa vatet o Vavaasis pe Mosës. 21 O
Jiu' to hikta vaman ne Ieesu' to va-
vatët raoe pan, eën e Pöl to vavaasis
nom o Jiu' varih to te' va'peh me
ne o te' varih to hikta te' ne pan
ee ro Jiu' pa ma meh muhin, a ö
see nat ne vavatet ne o Vavaasis
pe Mosës me a ma meh taate' pea,
pare koe a taate' pe a ö kokoaan po
koa' oete'. 22 O Jiu' varih to vavatet
ne o Vavaasis pe Mosës se nat ka
oah to nö ma', ivëh, ka se po' nok
ataeah pa vamaaka a ma piuk pee?
23 Eën se nok vamanih pa ö möm
to soe ava. A taana' te' to te' ne
to soe voh a ö nee se nok a soe
kikis pa matan e Sosoenën. 24 Eën
se nö me raoe, parën vatet a taate'
va pa pupui,* parën voen va'peh
me raoe, kën se tavus hah a te' vih
manih pa matëëre. Ka napan se
nat ne a soe nee to soe voh manih
pën, e' o piuk. Kee se nat va ne
manih, eën to vavatet e nom po
Vavaasis pe Mosës. 25 Ka manih po
te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'
to vaman voh ee, ea to vanö voh
na o kiun to soe vanat non a ma
tah na to vaonöt. Ea to soe vanat
raoe se nat ne ënëën ne a ma vöna'
varih no te' to hikta vaman ne e
Ieesu' to ip vamanih po he' manuh
po sosoenën vapikpiuk. Me a ö see
koe a ëën a vöna' no era' to hikta
tako' me a vöna' takon, pare te' ke
këh ne a taate' rëhrëh."
26 Po meoh poen ne Pöl to nö
va'peh me en pa ma te' poë varih
to nok voh a soe kikis manih pe
Sosoenën, pa te' hop pa taate'
pupui vavoon rea marën a tavus
hah a te' vih pa matëëra napan.
Pare' ho en manuh pa Iuun Hinhin
Apuh pa ep pa te' ësës he' pa soe
vanat poan o poen poanheh no a
taate' va pa vavoon hah se hik, suk
o poen nee to voon hah ee papaeh
see te' a ma he' pee.

O Jiu' To Öt E Pöl

27 O tönim me o pöök poen se hik
en, ka ma to Jiu' va pa muhin va

* **21:24:** O Jiu' to vaman ne pan a taate' pupui to vamaaka raoe pa matan pe Sosoenën.

Esia' ep in e Pöl to te' non koman
Iuun Hinhin Apuh. Ee to kuin ee
po kokoman heve, ka napan öt ee
pe Pöl. 28 Pare soe pan, "Napan
va Israël, va'aus a möm. A te' vëh
to nönö vah non pa vavaasis a ma
napan va pa ma vöön kurus, kee
vöknah e ne pea, a ma napan va Is-
raël, me o Vavaasis pe Mosës, me a
Iuun Hinhin Apuh vëh. E' me a ma
te' varih to hikta te' ne o Jiu' to ho
ee pa ö vasio' koman pe Sosoenën,
ke' hikta te' vivihan hah non po
epep pe Sosoenën." 29 Ee to soe
vamanih, suk varu' manih pa vöön
apuh ee to ep ne e Trofimus a te'
va Ëfësus va'peh me e Pöl, pare pu
ne pan, e Pöl to me ho poan koman
Iuun Hinhin Apuh.

30 Ivëh, ka napan varih koman
a vöön apuh toksean rakah ee ko
vatönun ma', pare öt ee pe Pöl, ko
rëh tavus këh ee pe' pa Iuun Hinhin
Apuh. Pare panih kurus ee pa ma
hopa' in a Iuun Hinhin Apuh. 31 A
napan to se ip ee pe Pöl, ivëh, ka
napan va po vaman vanö a soe
manuh pe susun po te' vëvënsun
pan, a napan to te' ne Jerusalëm to
vavapus ne. 32 Ke susun apuh pa
nap vëvënsun kon a ma te' vëvënsun
me e susun pee, kee vëvëhö' rakah
ee manuh pa napan. A napan to
ep in e susun apuh po te' vëvënsun,
pare vahik rëp ee pe Pöl. 33 E susun
apuh to öt e Pöl, pare' ta' a ma
te' vëvënsun, kee nohtöön poë po
pöök uris eh. Pare' hi raoe pan,
"A te' vëh eteh, ataeah ne' to nok?"
34 A napan varih to vatönun a ma
soe pee to vakëkëh. Ivëh, ke susun
apuh pa nap vëvënsun hikta maaka
non pataeah pamëh to tanok, pare'
ta' en pa nap vëvënsun pa me peah
e Pöl koman a iuun pee. 35 Ee to
me ee pe Pöl manuh pa ö pepeah
koe in a iuun, ivëh, ka nap vëvënsun
vate' ee pe', suk a napan to heve se
ip vamët ee pe'. 36 A napan peo to
vavatet nö ne e Pöl, pare tataoa nee
ko sosoe nö ne ma' pan, "Ip vamët
öm eah."

E Pöl To Vaato Va'aus Hah Ea

37 A ma te' vëvënsun to oho nö
me e ne pe Pöl koman a iuun pee,
ke Pöl soe ke susun apuh pan, "Eö'
antoen e no' pa vaato me a oah,
ha?" Ke susun apuh hi poan pan,
"Eën nat e nom po to va Grik, ha?
38 Eën hikta te' nom a te' va Isip to
vapus me voh non a kaman, pare'
kon a 4,000 te' ipip vamët te', kee nö
manuh pa moeh upin, ha?" 39 Ke
Pöl piun poan pan, "Eö' a to Jiu' e
sinaneo' to vahuh voh a neo' Tasas
manih pa muhin va Room a ëhnan
a muhin pamëh a Silisia'. Eö' a
te' va Room. Vaonöt ka neo' ah,
kö' he' a soe manih pa ma napan."
40 Ke susun apuh pa nap vëvënsun
vaonöt ken pe Pöl, ke' sun manih
pa ö pepeah ko kë a koren. Ka ma
napan vatotomin ee, ke Pöl vaato
ken pee po to Hibru o to koman
pee.

22

1 "Kën kea, me kën taman, pënton
a neo' öm. Eö' to iu piun no' a soe
peöm." 2 Ee to pënton ne e Pöl to
vaato non po to Hibru, pare vato-
tomin kurus rakah ee. Ke Pöl soe ke
raoe pan, 3 "Eö' a to Jiu', e sinaneo'
to vahuh a neo' pa vöön va Tasas
manih Silisia', ivëhkëk, eö' to apuh
manih Jerusalëm. Eö' e koa' vavaa-
sis pe Gameliel, e' to vavaasis voh
a neo' a ma taate' pa kën sipuura.
Ivëh, kö' eh rakah no' pa vatet e
Sosoenën vamanih pa ö nöm to te'
va nem kuru. 4 Eö' to mimirö' voh
no' o voe me ro köövo va po vaman,
to vavatet ne a Hanan pe Ieesu', ko
ipip voh no' a ma paeh pee, parö'
ötöt voh a ma upöm ko vaho raoe
pa nohnoh. 5 A Te' Susun po Te' Ësës
He', me o Vakum Te' Susunön po
Jiu' to nat e ne ko se soe kee peöm
pa soe peö' a man. Eö' se voh kon
a ma kiun manih pee, parö' te' ke
ro Jiu' a kën kea pea varih pa vöön

va Damaskas, to vaonöt ka no neo'
pa ötöt a ma te' varih to vaman ne e
Ieesu', ko me ma' manih Jerusalëm
to noh ne po uris eh, ko Vakum Te'
Susunön po Jiu' se vakmis raoe."

E Pöl To Vahutët A Ö Ne' To Tavus A Te' Va Po Vaman

6 E Pöl to soe pan, "Eö' to vovos
vatët nö voh no' pa vöön va
Damaskas, e' he topnin potan non,
ko tëkrea maaka rakah to tane' ma'
akis kopös a neo'. 7 Eö' to vu' po
oeh, parö' pënton a to, to vavaoe
non pan, 'Söl, Söl, suk ataeah, kën
mimirö' a nom neo'?' 8 Kö' hi na
pan, 'Eën eteh Sunön?' Ke' soe
pan, 'Eö' e Ieesu' va Nasarët, nën
to mimirö' nom.' 9 A napan möm to
te' va'peh nem to ep e ne po tëkrea,
ee to tënan e ne pa vaoe, ivëhkëk, ee
to hikta maaka ne a soe pa te' vëh
to vavaato me a non neo'.
10 Kö' hi na pan, 'Sunön, eö' se
nok ataeah?' Ke Sunön soe ka neo'
pan, 'Sun ah, parën vos manuh
Damaskas, a te' to te' non nën se
soe ka oah a kiu ne Sosoenën to
vate' a oah.' 11 O tëkrea to parin
maaka rakah to vapopoen a mata-
neo', kö' hikta antoen no' a ep, ka
ma te' varih möm to pët te' nem
öt pa koreneo', ko me vos ee peö'
Damaskas.
12 A pah voe to te' non a ëhnaneah
e Ananaës, a te' va po vaman to
vavatet non o vavaasis pea to te'
non Damaskas no Jiu' to ta ne sih
poë. 13 E Ananaës to nö vatët ma'
peö', pare' soe pan, 'Kea peö' Söl,
a matömah se maaka kën ep hah.'
Varu' rakah vakomanih no a mata-
neo' to maaka kö' ep eo' pe'. 14 E'
to soe ka neo' pan, 'E Sosoenën pa
kën sipuura to vate' a oah se nat
rakah o iu pe', ko ep a Te' no a
taate' pe' to totoopin rakah, parën
tënan a soe to tane' koman ma' pe'.
15 Eën se vatvus a soe pe', pa ma na-
pan kurus pa ma tah nën to ep me
pënton. 16 Suk ataeah, kën anoeh
varë nom? Sun ah, kee pupui a
oah, parën vaoe na a ëhnan e Ieesu',
ke' se pupui këh a oah pa ma hat
pën.' "

E Sosoenën To Vanö E Pöl Manuh Pa Napan To Hikta Te' Ne Pan Ee Ro Jiu'

17-18 "Eö' to nö hah Jerusalëm,
parö' hinhin no' koman Iuun Hin-
hin Apuh, parö' tata ko ep e Sunön
to sosoe ka non neo' pan, 'Vëvëhö'
këh a Jerusalëm, suk a napan varih
to hikta se tënan ne a soe nën to
vatvus suk a nom neo'.' 19 Kö' soe
pan, 'Apuh, a ma te' va po vaman
se pënton a neo', suk ee to nat e
ne peö' to oho voh no' a ma iuun
hinhin sone', ko nohnoh voh no'
a ma napan, parö' ipip no' a ma
te' to vaman ne a oah. 20 Eö' to
te' voh no' pa ö nee to ip vamët e
Stivin, a te' to vatvus voh non a soe
pën. Eö' to sun vatët voh no', ko
ut no' a ma ohop rë po te' varih
to ipip voh ne e Stivin, kö' vapöh
kokoman me voh no' a ö nee to ip
poë.' 21 Ivëhkëk, e Apuh to soe ka
neo' pan, 'Nö ah, eö' se vanö varo a
oah manuh pa napan to hikta te' ne
pan ee ro Jiu'.' "

E Pöl To Soe Pan E' A Te' Va Room

22 O Jiu' to tënan ne e Pöl, ke' onöt
pa ö ne' to soe a ö ne' se nö po te'
to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ka
napan taoa ma', pare sosoe ne pan,
"Me ke öm eah. Ip öm eah, e' to
hikta onöt non a ö se' te' to'to' non."
23 Ee to tataoa ne ko vataata ne a
ma ohop pee, pare kuin o vavoan,
ke' peah en kin. 24 Ivëh, ke susun
apuh pa nap vëvënsun soe, kee me
ee pe Pöl manuh pa koman iuun po
te' vëvënsun. E' to soe ke raoe a ö
nee se rëp e Pöl ko nat pataeah no o
Jiu' to tataoa vaheve suk ne. 25 Ee to
nohtöön e Pöl po uris eh, ke susun
pa nap vëvënsun sun vatët e non,
ke Pöl soe ke poan pan, "A taate'
pö' to soe vaonöt ke non pea se
nok vamanih pa te' va Room? Eöm
to hikta vate' a neo' po vahutët,
parëm rëprëp e nem peö', a taate'
pamëh vih e non, ha?"

26 E susun pa nap vëvënsun to
tënan a soe pamëh, pare' nö pa te'
vëh to matop kurus non raoe ko
soe pan, "Eën se nok ataeah? A te'
vëh e' a te' va Room." 27 E susun
apuh to nö manuh pe Pöl, pare' hi
poan pan, "Eën se soe ka neo', eën
a te' va Room, ha?" Ke Pöl soe pan,
"A." 28 Ke susun apuh soe pan, "Eö'
to he' voh a moni' apuh, ko tavus
a te' va Room." Ke Pöl soe varu'
pan, "Ivëhkëk eö' ahik, e sinaneo'
to vahuh voh a neo', kö' tavus eo' a
te' va Room." 29 A ma te' vëvënsun
varih to se hi e Pöl me a rëp poë to
tënan pan e Pöl a te' va Room, ee to
vahuk hah ee. Ke susun apuh pa
nap vëvënsun kurus nat e Pöl a te'
va Room, pare' naöp, suk e' to kök a
taate' va Room pa ö ne' to noh voh
e Pöl po uris eh e' he hikta te' po
vahutët.

E Pöl To Vatvus A Soe Matëëro Vakum Te' Susunön Po Jiu'

30 E susun apuh po te' vëvënsun
kurus to iu nat vavih non pataeah
ne Pöl to nok vahat, ko Jiu' heve ne
poë. Ko meoh poen ne susun apuh
to ihan këh en pe Pöl po uris eh,
ko vaoe ununun en po Vakum Te'
Susunön po Jiu', me a ma te' sunön
ësës he', kee vatönun ee. Ke' me ma'
e Pöl ko vasun poan pa matëëre.

23

1 E Pöl to ves rakah non pa nap
susunön va po Vakum Te' Susunön
po Jiu', pare' soe pan, "Kën kea,
o kupu peö' to hara' vavih, ko
te' maaka rakah e non manih pa
matan e Sosoenën, ke' öök ma' po
poen vëh kuru." 2 A Te' Susun po
Te' Ësës He', e Ananaës to ta' ma'
a ma te' varih to sun vatët ne pe
Pöl pa tapan a rivoneah. 3 Ke Pöl
soe keah pan, "E Sosoenën se tapan
oah! Eën to te' va nom manih pa
pip no a tonuneah to para' voon
vörep, ivëhkëk, manih koman a pip
pamëh e' to para' pö. Eën to iho'
nom pa kiiki a neo' po Vavaasis
pe Mosës marën a vate' a neo' po
vahutët. Ivëhkëk, eën he kökök ko-
man e nom po Vavaasis pe Mosës
pa ö nën to ta' raoe pa tapan a
neo'." 4 Ka ma te' to sun vatët ne pe
Pöl soe pan, "Eën to sosoe vahat e
nom pa Te' Susun po Te' Ësës He' pe
Sosoenën, ha?"

5 Ke Pöl soe pan, "Kën kea, eö'
hikta nat no' eah e' a Te' Susun po
Te' Ësës He'. O Puk Vapenpen to soe
va non manih,

'Eën se nat nom soe vahat a te'
susun to matop non a na-
pan.' " *Eks 22:28*

6 E Pöl to nat e non pa ma te' varih
po Vakum, o Parësi', ko meoh upöm
o Sëdiusi. Ivëh, ke Pöl soe pan, "Kën
kea, eö' a to Parësi', eö' e koa' pa
to Parësi'. Eö' to vaman no' a te' se
mët ko sun hah en. E' a tah vëh nee
to vate' suk a neo' po vahutët."

7 E Pöl to soe vamanih ko Parësi'
me o Sëdiusi heve koman hah ee,
ko nok ee po pöök vakum. 8 O
Sëdiusi to sosoe ne sih a ö no a te'
se mët, pare' hikta sun hah tane' po
vapeepe, me ahik to ankero', me to
ora'. Ivëhkëk, o Parësi' to vaman e
ne pa kukön tah varih. 9 Ivëh, kee
taoa va'puh oah ee. Ka ma paeh
te' va po vakum po Parësi' varih to
nat ne sih o Vavaasis pe Mosës soe
ee pan, "Emöm to ep nem a te' vëh
hikta te' non ta pah hat! A ankero',
ke' a ora' pö' ivëh, to vaato non
manih pe'. Ivëh ka se pënton pö' ee
pe'."

10 O vaheve apuh to tasun en top-
nin o Parësi' me o Sëdiusi, ke susun
apuh pa nap vëvënsun nanaöp non
a ö no a napan poë varih to me'
varëhrëh e ne e Pöl, ke' mët. Ivëh,
ke' ta' a ma te' vëvënsun se nö, pare
me këh raoe e Pöl, ko me manuh pa
iuun pa nap vëvënsun.

11 Po meoh poen pa popoen ne
Sunön to sun non pa havin e Pöl,
pare' soe vakis ke poan pan, "Eën
se sun vakis nom, parën vatvus a

soe peö' manuh Room pa ö nën to
vatvus vamanih Jerusalëm."

O Jiu' To Vaonöt Pa Ip E Pöl

12 Pa pöstakah a ma pah to Jiu'
to vatönun, pare vaonöt a soe kikis
pee pa ö nee se hikta ëën, me a
kaak, ke' antoen a ö nee se ip vamët
e Pöl. 13 A ma napan to nok o koko-
man pa ip e Pöl to oah ne a 40 te'.
14 Ee to nö manih pa ma te' susunön
ësës he' me o te' susunön po Jiu',
pare soe pan, "Möm to vaonöt a soe
kikis nemöm to hikta se ëën nem ta
tah, ke' onöt a ö möm se ip vamët
e Pöl. 15 Ivëh, ke eöm se vanö a
soe manuh pe susun apuh po te'
vëvënsun ke' me ma' e Pöl manih
peöm. Soe keah, eöm to iu maaka
vavih nem pa soe pe Pöl. Ivëhkëk,
emöm se vamatop momoaan em pa
se ip eah, e' he me' e non pa öök ma'
manih."

16 Ivëhkëk, e vanonai' e Pöl, e koa'
oete' pe vameneah to tënan a ö nee
se ip e Pöl, pare' nö en manuh pe
Pöl pa iuun po te' vëvënsun ko vatët
en pe'. 17 Ke Pöl vaoe a pah te'
susun pa nap vëvënsun, ko soe keah
pan, "Me a te' seka' vëh manuh pa
te' susun apuh po te' vëvënsun, e' to
te' non a soe ne' se soe ke poan."
18 Ke susun me en pe' manuh pa te'
susun apuh pa nap vëvënsun, pare'
soe pan, "A te' nohnoh vëh e Pöl to
vaoe a neo', pare' ta' ma' neo' a me
ma' a te' seka' vëh manih pën. E'
to te' non a soe ne' se soe ka oah."
19 Ke susun apuh pa nap vëvënsun
öt pa koreneah, pare' me ke en pe',
ko hi eah pan, "Ataeah nën se soe
ka neo'?" 20 Ka te' seka' soe pan,
"O Jiu' to vaonöt a soe pa ö nee se
hi a oah pa me ma' e Pöl manuh po
Vakum Te' Susunön po Jiu' sinup,
ee se vatomore ka oah, pa ö nee to
kehkeh hi vavih ne Pöl a tah ne' to
nok vahat. 21 Ivëhkëk, eën se koe a
tënan raoe, suk ee ro te' o peo to oah
e ne pa 40 te' to se vakoaan, pare
anoeh ne e Pöl. Ee to soe vaonöt
pa hikta ëën me a kaak ta tah, ke'
onöt a ö nee se ip vamët e Pöl. Kuru
ee to anoeh ne a ö nën se vaonöt a
hi pee." 22 Ke susun apuh pa nap
vëvënsun soe pan, "Koe a vatët ta
meh te' a ö nën to soe ka neo' a tah
va'ih." Pare' vanö hah en pa te'
seka' pamëh.

Ee To Vanö E Pöl Manuh Pe Feliks A Te' Sunön

23 Ke susun apuh pa nap
vëvënsun vaoe en pa poa te' susun
po te' vëvënsun, pare' soe pan, "Eöm
pom se kon a 200 te' vëvënsun me a
70 te' to nönö ne po hös me o 200 te'
to öt ne a ma peö, ko vamatop pa
nö nös pa 9 kirök pa popoen. 24 Eöm
se vamatop a ma te' hös pe Pöl ne'
se nö, paröm me vavih eah manuh
pa te' sunön pa muhin va Jiutia' a
ëhnaneah e Feliks." 25 E susun apuh
pa nap vëvënsun to kiun o pëpa' to
te' va non manih,

26 "Eö' e Klödius Lisias to kiun
nös o kiun manih pën Feliks a te'
sunön, susun pa kaman.
"Potan a vih. 27 O Jiu' to öt a
te' vëh ko se ip vamët ee pe'.
Ivëhkëk, eö' to taum pan, e' a
te' va Room. Ivëh, ke eö', me
a ma te' vëvënsun, emöm to nö
voh manuh pee, pamöm öt këh
raoe a te' vëh. 28 Eö' to iu nat
no' pa pusun in a soe vëh, nee to
vateen poë, parö' me eah manuh
po Vakum Te' Susunön po Jiu'.
29 Eö' to hi raoe kee soe ka neo' a
ma soe va pa taate' pee, ivëh, kee
vate' poë pa hat. Ivëhkëk, eö' to
hikta taum ta pah hat to antoen
non a ö sa ip vamët eah, me vate'
eah pa nohnoh. 30 E' to te' man
e non eö' to tënan a ö no Jiu' to
vamatop hah ne pa ip vamët poë,
ivëh, kö' vanö nös eah manih pën.
Eö' to ta' eo' pa ma napan varih
to vate' poë po vahutët, a ö nee se
nö nös manuh pën, ko soe ka oah
a hat taeah ne' to nok."

31 A nap vëvënsun to vatet ee pa
soe pa te' susun apuh, pare me ee
pe Pöl manuh pa vöön va Antipa-
tris pa popoen. 32 Pa pöstakah po

meoh poen o te' vëvënsun varih to
suk ma' a hanan to hah vos ee vöön,
ko te' varih po hös to me e Pöl pa
vöön va Sisaria'. 33 O te' vëvënsun
varih po hös to vos e Sisaria', pare
he' o kiun manuh pa te' susun pa
kaman, pare vate' e Pöl pa matop
pe'. 34 A te' susun pa kaman to
ëh vahik en po kiun, pare' hi e Pöl
pan, "A muhin taeah nën to tane'
ma'." Ke Pöl soe pan, "Eö' va Sil-
isia'." 35 Ka te' sunön soe ke poan
pan, "Eö' se tënan o vahutët pën pa
ö no a napan varih to vate' oah po
vahutët se tavus ma'." Pare' ta' o te'
vëvënsun pe', pan ee se ut ne Pöl pa
iuun apuh ep vavih nee to eok ke
voh e Hëërot.

24

O Jiu' To Vate' E Pöl Po Vahutët

1 O tönim poen to oah ee, ka Te'
Susun po Te' Ësës He', e Ananaës,
me a ma pah te' susunön po Jiu'
nö ee manuh Sisaria' me e voe to
se va'aus raoe pa vate' e Pöl po
vahutët, a ëhnaneah Tertulus. Ee
to tavus e Feliks a te' susun pa ka-
man, pare taneo ee pa soe ke poë
ataeah nee se vate' suk e Pöl po
vahutët. 2 E susun to vaoe e Pöl,
ke' nö ma', ke Tertulus taneo en
pa sirö' e Pöl manih pa matan e
Feliks, pare' soe pan, "Feliks, eën a
te' sunön pemöm, eën to matop voh
a no möm ka hik voh to vapus to te'
non topninmöm, parën vatotoopin
hah voh nom a ma hat to te' non pa
ma vöön kurus. 3 Ivëh, ko kokoman
pemöm vih rakah non pa ma kiu
vih poë varih, kemöm vaeö rakah
me nem oah.
4 Eö' to hikta iu vatöön vi ka
nom oah, ivëhkëk, eö' to hi vakis
nom oah, sën ururuan a möm
parën pënton a soe kökööt pemöm.
5 Emöm to taum a te' vëh to tataneo
non sih a ma hat, pare' te' non sih
pa kuin a ma vapus me a ma vahe-
heve manih pa napan varih o Jiu'
me pa ma ö kurus manih po oeh.
E' to këh voh a möm, pare' kunkuin
o vakum vëh to vavatet ne e Ieesu'
va Nasarët. 6 E' to punö' non pa rëh
hop ma' a taate' hat vëh to mirö'
a ma tah vapenpen manih pa ko-
man a Iuun Hinhin Apuh pemöm,
ivëh, kemöm öt tane' eah nën, to
vate' eah pa taate' koman pemöm.
7 Ivëhkëk, a te' susun apuh va pa
nap vëvënsun e Klödius Lisias to nö
ma', pare' eh rakah pa me ma' eah
këh e möm. 8 Pare' soe ke ra napan
to iu vate' ne poë po vahutët pa ep
ka oah. Kën se hi koman eah a ma
tah möm to sirö' suk eah, ke' soe ka
oah." 9 O Jiu' me to va'aus ne a soe
pe Tertulus pan, a ma tah varih ne
Pöl to nok vamaman en.

E Pöl To Vaato Va'aus Hah Ea Matan E Feliks

10 Ka te' susun pa kaman vëknöm
ke ma' pe Pöl pa koreneah pan, e
Pöl se vaato, ke Pöl soe pan, "Eö'
to nat e no', eën to te' voh nom
a te' pëpënton vahutët pa napan
varih pa ma kirismas peo. Ivëh,
ko kokoman peö' vih rakah non pa
vaato va'aus hah ö'. 11 Eën se nat
koman va nom manih, o havun me
o pöök poen to oah en, ne eö' to nö
ma' manih Jerusalëm pa vasunön
e Sosoenën. 12 O Jiu' to hikta ep a
neo' to vaato vasuka' me voh no' ta
pah te' koman a Iuun Hinhin Apuh,
me a ö nee to hikta ep a neo' to
kuin o vapus manih koman iuun
hinhin sone', me manih koman a
vöön apuh vëh. 13 Ka soe vëh nee
to vate' suk a neo' po vahutët, e' to
hikta te' non ta pusun eah. Ivëh,
kën se nat nom, a soe pamëh to
hikta te' man rakah non.
14 Ivëh, keö' iu soe ka no' oah a
soe vëh, 'Eö' to vasunön rakah no'
sih e Sosoenën pe sipunmöm, me
eö' to te' va'peh me no' o kum te' va
po vaman to vatet ne a Hanan pe
Ieesu', e' o vakum pamëh nee to soe
pan e' o vakum vapikpiuk. Ivëhkëk,
eö' to vaman avoe' e no' pa ma soe
to te' non po Vavaasis pe Mosës, me
a ma Vavaasis no te' vanënën soe
to kiun voh. 15 Eö' to vaman ko

anoeh no' e Sosoenën se vato' hah
a nap mët, a napan poë varih no a
pop pee to te' vih non va'peh me a
nap hat. O te' varih to vate' a neo'
po vahutët to vaman ne ko anoeh
me ne e Sosoenën se nok va i raoe
nën. 16 Ivëh, ko kupu peö' punö'
rakah non sih pa ma poen kurus pa
hara' vavih, ko te' maaka rakah e
non manih pa matan e Sosoenën,
me manih pa matëëra ma napan
kurus.

17 Eö' to te' ke voh no' ma' a vöön
Jerusalëm pa ma meh kirismas. Eö'
to nö hah ma' pa napan peö' to te'
ma' a ma moni' pa va'aus o te' varih
to kökööt ne, me a nok o vaës po
vöna' manih pe Sosoenën. 18 Eö'
to nönö voh no' pa Iuun Hinhin
Apuh to vatet no' a taate' ësës vöna'
marën a tavus vavoon hah manih
po epep pe Sosoenën. Kee ep ka
neo' nën a hikta nap peo to te' voh
ne, me a hikta napan to vatoe'nën
vah ne. 19 Ivëhkëk, a ma to Jiu' va
pa muhin va Esia' to nö ma', pare
öt a neo'. A ma napan poë varih se
keh te' ne manih, e' to vih non pee
se nö ma', pare vatët a oah a hat
taeah nö' to nok. 20 E' to vih non
pa napan varih to sun vatët ne pea
se soe koman ka oah a hat taeah
nö' to nok pa ö nö' to sun voh no'
pa matëëro Vakum Te' Susunön po
Jiu'. 21 E' to te' non a pah soe ro
nö' to soe voh pa ö nö' to sun no'
pa matëëre. Eö' to soe pan, 'Eö' to
vaman no' a nap mët se to'to' hah
ee.' E' kovëh a tah nee to vate' suk
a neo' po vahutët."

22 E Feliks, a te' to nat vavih non
o vaman me a taate' no a napan
po vakum va po vaman to vatet ne
a Hanan pe Ieesu', pare' iu vahik
e non po vahutët, ko soe ke ro
Jiu' pan. "Öm se anoeh nem e
Klödius Lisias e susun apuh pa nap
vëvënsun se nö ma', kö' vatotoopin
ka neöm a tah va'ih." 23 E' to ta'
e susun po te' utut pa vaho' e Pöl
pa iuun nohnoh, ivëhkëk, e' se nat
non vëhva' vi non poan, ko nat non
soepip a ma vakamö' pe Pöl pa nö
ma' pa va'aus poë, ko he' eah a ma
tah ne' to kökööt non.

E Pöl To Sun Matan E Feliks Me Drusila'

24 A ma si' poen to oah ee ke Fe-
liks nö ma' pen e köövo pe' Drusila',
a mu Jiu'. E Feliks to vaoe e Pöl
ko tënan non po vahutët pe', e Pöl
to soe ke raoe pon a taate' va po
vaman, manih pe Ieesu' Kristo. 25 E
Pöl to vavahutët avoe' suk e non pa
taate' totoopin, me a taate' natsean
me a ö ne Sosoenën se kiiki amot
a ra po vahutët, ke Feliks a naöp,
pare' soe pan, "Eën se nö eom. Eö'
se vaoe amot hah nös oah, pa ö sö'
iu no'." 26 Manih pa ma poen varih
e Feliks to anoeh non e Pöl se he'
poan tah moni', ivëh, ke' vavaoe
vatëh non e Pöl, ko vaato me non
poan.

27 O pöök kirismas to oah ee, ke
Porsius Festus kon en pa tasun pe
Feliks vamanih pa te' susun pa ka-
man pa muhin va Jiutia'. E Feliks
to iu non o Jiu' se vaeö ne poë, ivëh,
ke' koe en pe Pöl, ke' te' e non pa
nohnoh.

25

E Pöl To Tavus E Sisa'

1 O poen ne Festus to tavus a te'
susun pa kaman manih pa muhin
va Jiutia', pare' nö ko te' non vöön
Sisaria' a vöön, va pa muhin Jiutia'.
O kukön poen to oah, ee ke' tane'
nën, pare' nö Jerusalëm. 2 O te'
susunön ësës he', me a nap susunön
po Jiu' to nö ma' manih pe', pare
vateen e Pöl pa hat, ko hin vakis e
Festus se va'aus raoe ko soe pan,
3 "Eën se vanö rakah ma' e Pöl
manih Jerusalëm." Suk, ee to iu
ip vamët ne e Pöl manih hanan.
4 Ivëhkëk, e Festus to piun, pare' soe
pan, "E Pöl to te' non pa nohnoh
manuh Sisaria', e' hikta te' rë non,
kö' nö hah manuh Sisaria'. 5 Ivëh,
ka ma pah te' susunön peöm se
nö va'peh me a neo' ko sirö' a te'
pamëh po vahutët manuh Sisaria',

pa ö ne' se keh nok vahat voh en ta
pah taeah."
6 E Festus to te' non Jerusalëm
po meh tönim me o kukön poen
ke' o havun poen, pare' nö hah en
manuh Sisaria'. Po meoh poen,
e Festus to iho' en pa ö ihiho' pa
te' kiiki vahutët, pare' ta' en pa ö
see me ma' e Pöl. 7 E Pöl to nö
ma', ko Jiu' varih to kunah tane'
ma' Jerusalëm nö ma', pare tapön
tavi poë, pare vateen e Pöl, ko soe
pan e' to nok vahat voh a ma tah
peo. Ivëhkëk, ee to hikta onöt ne
a vataare e Festus vamanih pa ma
soe pee to te' man non. 8 Ke Pöl to
vaato va'aus hah eah ko piun raoe,
pare' soe pan, "Eö' hikta nok ta pah
hat manih pa Taate' po Jiu', me
pa Iuun Hinhin Apuh, me manih
pe Sisa' a te' sunön pa kaman va
Room."
9 E Festus to iu vamanman non
o Jiu' se iu ne poë, ivëh, ke' hi e
Pöl pan, "Eën to iu pö' e nom pa
nö Jerusalëm, kö' se tënan o vahutët
pën nën, ha?"
10 Ivëhkëk, e Pöl to soe vamanih
pan, "Eö' to iu rakah no' pa nö ko
sun pa iuun pëpënton vahutët pe
Sisa' manuh Room, ivëh, ke Sisa'
koman se pënton o vahutët peö'.
Eö' to hikta nok tah hat manih po
Jiu', eën to nat koman e nom. 11 Eö'
se voh keh nok eo' tah hat, to onöt
non a ö sö' mët, e' to vih e non.
Ivëhkëk, e' se keh hikta te' man non
pa soe vëh nee to sirö' suk a neo', a
hikta te' se vate' a neo' pa koreere.
Eö' to iu no' e Sisa' se pënton o
vahutët peö'." 12 Ke Festus vaato
vamomoaan me o te' varih to nat
rakah ne pa ma taate' va Room,
pare' soe ke Pöl pan, "Eën to iu nom
e Sisa' se pënton o vahutët pën, ha?
Ivëh, kën se nö eom manuh pa ep
pe Sisa'."

E Festus To Vamaaka Ke Agripa' Pen E Bernaësi' E Pöl Eteh

13 A ma poen to oah ee, ka te'
sunön e Agripa' pën e vameneah
Bernaësi' to nö ee ma' Sisaria' pa ep
e Festus pa vavaeö va'peh me poë.
14 Ee to te' varë ee, ke Festus soe
vamaaka ken pe Agripa' po vöhio'
pe Pöl. E' to soe pan, "A pah te'
to te' non manih ne Feliks to vanö
voh pa nohnoh, ke' te' e non kuru
vëh. 15 Po poen nö' to te' voh no' ma'
Jerusalëm ko te' susunön ësës he',
me a nap susunön po Jiu' to vateen
poë pa ma hat, pare hin vakis a neo'
pa vateen eah pa hat. 16 Ivëhkëk, eö'
to piun raoe pan, 'Emöm a napan
va Room to hikta te' nem a taate' va
pa noh a te' po uris eh e' he hikta te'
po vahutët. A te' to te' po vahutët se
sun matan a napan varih to vate'
poë po vahutët, ke' se va'aus hah
ea pa vaato suk a hat vëh nee to
vateen poë.'
17 Ivëh, ko poen nö' to tane' ma'
Sisaria', eö' to hikta vaoah ta ma
poen peo, ahik, po meoh poen eö'
to iho' koman a iuun kiiki vahutët,
parö' ta' raoe a me ma' a te' pamëh.
18 Ka ma napan varih to vate' poë
po vahutët sun, pare hikta soe a
ma hat ne' to nok vamanih pa ö
nö' to koman va no'. 19 Ee to vaato
vaheve koman me ne pe Pöl, suk o
vaman koman pee, me o vavaasis
va pe Ieesu' vëh to mët voh en.
Ivëhkëk, e Pöl to sosoe ke non raoe
a ö ne' to te' to'to' e non. 20 Eö' to
iu vaiu voh no' a pusun in a soe
pamëh, ivëhkëk, eö' to hikta onöt
voh no', ivëh, kö' hi voh e Pöl a
nö manuh Jerusalëm, kö' se tënan
o vahutët pe' nën pa ma hat nee to
vateen poë. 21 Ivëhkëk, e Pöl to soe
a ö ne' to iu te' non pa nohnoh, ko
anoeh non a ö nö' se vaiu ta hanan
ko vanö eah pa te' sunön e Sisa', ke'
tënan o vöhio' pe'."
22 E Agripa' to tënan a soe pe Festus, pare' soe pan, "Eö' to iu tënan
koman e no' po vöhio' pe'." Ke
Festus piun poan pan, "Eën se tënan
eah sinup, e' se vahutët ka oah."
23 Po meoh poen, a ma te' to he'
vaeö e Agripa' pen e Bernaësi' pa
ö nee to pipiu nö ne a ma tah, me

a ö nee to pipino' vovoh nö ne. E
Agripa' pen e Bernaësi' to ohop a
ma ohop vihvih pee, pare ho ee pa
iuun pëpënton vahutët va'peh me
o te' susun va pa nap vëvënsun me
a nap susunön va pa vöön pamëh.
Ke Festus ta' o te' vëvënsun, kee me
ho ee ma' pe Pöl. 24 Ke Festus soe
pan, "Te' Sunön Agripa', me a ma
vu susunön to te' va'peh me a no
möm, eöm to ep e nem pa te' vëh.
O Jiu' varih Jerusalëm, me a ma te'
to iho' nem manih, to vateen voh
a te' vëh a ma hat. Ee to taoa ee,
pare hin vakis voh a neo' a ö no a
te' vëh se mët, e' hikta se te' to'to'
non. 25 Ivëhkëk, eö' to hikta taum
tah pah hat to onöt non a ö ne' se
mët. E' to iu ep koman non e Sisa',
ke Sisa' se tënan o vahutët pe'. Ivëh,
kö' vaonöt no' eah pa ep e Sisa'.
26 Ivëhkëk, eö' to hikta maaka no'
a soe taeah to onöt non a ö nö' se
kiun to kiun, ko vanö ke a te' sunön
pea. Ke' se nat non, suk ataeah
kee vate' a te' vëh po vahutët. Ivëh,
kö' me ma' eah manih pën a Te'
Sunön Agripa', me eöm a napan
varih. Ea se pënton vavih a soe
pe' kö' se taum tah soe nö' se kiun.
27 E' to hikta te' totoopin non pa ö
sö' vanö a te' nohnoh, eö' he hikta
soe vamaaka na a hat taeah nee to
vate' suk poë po vahutët.

26

E Pöl To Vaato Va'aus Hah Ea Manih Pa Te' Sunön E Agripa'

1 E Agripa' to soe ke Pöl, "Eën to
te' e nom o soe vaonöt pa vaato
va'aus hah eo."
Ke Pöl kë a koreneah, pare' soe
vamanih pan, 2 "Te' Sunön Agripa',
e' to vih rakah pa ö nö' se vatvus
a soe peö' manih pën pa ma tah
varih no Jiu' to vate' suk a neo'
po vahutët. 3 Eën to nat vavih e
nom pa taate' po Jiu', me a ma tah
nemöm o Jiu' to vaato vaheve suk
nem. Ivëh, kö' hi a oah sën te' vatö
nom ko tënan a neo', parën koe a
rës.
4 O Jiu' kurus rakah to nat e ne
pa pop peö', pa ö nö' to te' seka'
voh no', ee to nat tane' ne ma' po
vamomoaan pa ö nö' to te' voh no'
manih pa vöön peö', me manuh
Jerusalëm. 5 Ee to nat tamoaan voh
e ne peö', ivëh, kee se keh iu ne, ee
se soe tavus koman a tah pamëh.
Eö' to vavatet voh no' o kum po
Parësi', eö' he a koa' ka ma taate'
poë varih to hiva', ko upöm Jiu'
pemöm hikta te' me ne a taate' kikis
pamëh. 6 Ka kuru vëh, eö' to sun
no' manih nee to vate' ee peö' po
vahutët, suk eö' to vaman ko anoeh
no' e Sosoenën se nok a tah pa ö ne'
to soe vaman ke voh a kën sipuura.
7 A soe vaman vëh no havun me
o pöök vute' pemöm to vaman voh
ne, pare anoeh ne ko hinhin voh
ne e Sosoenën pa ma popoen, me
pa potan. E' a anoeh peö' ivëh, Te'
Sunön, no Jiu' to vateen suk voh a
neo' pa hat. 8 Suk ataeah po', ke
eöm o Jiu' to hikta vaman nem a
ö ne Sosoenën se kuin hah a nap
mët?
9 Moaan voh eö' me to kokoman
no' pan, eö' to se nonok voh no' a
ma tah marën a vöknah a ëhnan e
Ieesu' va Nasarët. 10 Eö' to nonok
vavoh no' nën manih Jerusalëm.
Eö' to kon voh a soe vaonöt manih
po te' susunön ësës he', parö' vanö
voh a nap peo to vaman voh e
Ieesu' pa nohnoh. Eö' to te' hop voh
no' pa napan varih nö' to vapöh
kokoman me no' a ö se ip vamët
o te' varih to vaman ne Ieesu'.
11 Tamoaan voh eö' se ho koman
a ma iuun hinhin sone' pa ötöt a
ma te' va po vaman, ko vate' raoe
pa hat, me ta' a ö nee se vonih o
vaman pee. Eö' to heheve rakah
voh no' raoe, parö' vovos suk voh e
no' po te' poë varih pa ma vöön pee
koman a ma meh muhin.

E Pöl To Vahutët A Ö Ne' To Panih, Ko Tavus A Te' Va Po Vaman

12 E Pöl to vaato e non ko soe
pan, "Eö' to kokon voh no' o soe
vaonöt manih po te' susunön ësës

he' pa nö manuh vöön Damaskas
marën a ötöt a napan to vaman
ne Ieesu'. 13 Manih voh hanan Te'
Sunön, pa topnin potan rakah, eö'
to ep in o tëkrea o maaka to te'
oah e non pa potan to tane' ma'
manuh akis to kopös a neo', me a
napan varih möm to nönö va'peh
vah nem. 14 Emöm kurus to vu' em
po oeh, kö' tënan a te' to vaato ma'
po to Hibru ko soe pan, 'Söl, Söl, suk
ataeah kën mimirö' a no neo'? Eën
to pënton varo a soe peö', a taate'
pamëh to te' va non manih pën to
tuktuk hah a nom, ko vakmis eo.'
15 Eö' to hi na pan, 'Eën eteh, Apuh?'
Ke Apuh soe ma' pan, 'Eö' e Ieesu',
nën to mimirö' nom. 16 Ivëhkëk, eën
se sun, eö' to tavus a oah, ko vate'
oah a te kikiu peö'. Eën se vatvus
manih pa ma napan a tah nën to
ep manih peö' kuru, me a ma tah
nö' se vataare amot a oah. 17-18 Eö'
se kon hah këh oah pa napan va
Israël, ee ro te' koman pën. Eö' se
vanö oah manih pee, me o te' varih
to hikta te' ne pan ee ro Jiu', marën
a kap a ma matëëre, kee panih këh
a taate' popoen ko taneo pa nok a
taate' maaka. Ee se këh ma' o kikis
pe susun po ora' hat, pare te' ne
paan o kikis pe Sosoenën. Ivëh, kö'
se ihan anoe a ma hat pee, suk ee to
vaman a no neo', kee se te' va'peh
me ne a ma napan varih to vaman
a no neo', ee a ma napan koman
peö'.' "

E Pöl To Vahutët Ke Agripa' A Kiu Ne' To Nok Voh

19 E Pöl to vaato e non ko soe
pan, "Te' Sunön Agripa', eö' to hikta
tënan varo voh a soe pa te' vëh nö'
to ep koman a tata to tane' ma' pa
vöön va kin. 20 Vamomoaan, eö'
to vatvus a soe manih Damaskas,
parö' nö manuh Jerusalëm, me pa
ma vöön kurus po Jiu', me pa na-
pan to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.
Eö' to vatvus a soe va pa ö nee se
panih ko këh a ma taate' hat ko he'
rea pe Sosoenën, pare nok a tah to
vataare non a ö nee to panih. 21 Eö'
to vatvus no' a soe pamëh. Ivëh,
ka manih koman a Iuun Hinhin
Apuh o Jiu' to öt ee peö', pan ee
se ip vamët ee peö'. 22 E Sosoenën
to va'aus voh a neo', ke' tavus en
ma' kuru, ivëh, kö' sun no' manih
kuru vëh pa vatvus ke ra napan a
soe, ma moeh te' akuk, me a nap
susunön. Eö' hikta vavatvus no' tah
soe voon, ahik, a soe vëh moaan
voh no te' vanënën soe, me e Mosës
to soe voh a ö se' tavus. 23 Ee to
soe vavoh manih, pan e Kristo se
te' o kamis, pare' mët, ko momoaan
ke ra ma napan pa sun tane' hah
po vapeepe, ko te' to'to' tamoaan e
non. E' se vatvus a taate' maaka
manih pa napan va Israël, me a
napan varih to hikta te' ne ro Jiu',
pan e' se kon tane' hah raoe pa
hat."

24 E Pöl to soe vamanih, ke Festus kokoe' töön en pe Pöl ko soe pan, "Pöl, eën to papön! O nat apuh pën to vapapön voh en pën!" 25 Ivëhkëk, e Pöl to piun, pare' soe pan, "Te' susun Festus, eö' hikta te' papön no'! Eö' to te' me no' po kokoman vih, ko vaato no', ka ma tah varih, ee to para' man. 26 Te' Sunön Agripa'! Eö' hikta nanaöp no' pa vaato me a oah, suk a ma tah manih. Eö' to nat e no', eën to nat e nom pee, suk a ma tah varih to hikta tatanok vakoaan voh non. 27 Te' Sunön Agripa', eën to vaman e nom pa ma Vavaasis po Te' Vanënën Soe, ha? Eö' to nat e no', eën to vaman e nom!"

28 Ke Agripa' soe ke Pöl, "Eën to koman kës nom pan, o vaato kökööt pën manih peö' to onöt e non pa ö sö' tavus eö' a te' va po vaman ko vatet e Ieesu', ha?"

29 Ke Pöl piun, pare' soe pan, "O vaato pea se keh te' kökööt e non, ke' to rë, e' to vih avoe' e non. Eö' to hinhin suk e no' pën, me a napan kurus varih manuh pe Sosoenën pan, eöm se tënan a neo', ko tavus o te' to vatet nem e Ieesu'. Ivëhkëk, eö' hikta iu no' a ö see nohtöön

a neöm po uris eh, ko vate' pa
nohnoh!"
30 A Te' Sunön, me a te' susun pa
kaman, me e Bernaësi', me a napan
varih nee to pët te' ne to sun ko
tavus ee. 31 Pare vavasoe koman
tavus nö e ne pan, "A te' vëh to
hikta nok ta hat to onöt non a ö se'
mët, me pa nö pa nohnoh." 32 Ke
Agripa' soe ke Festus pan, "A te' vëh
na se varakah ee pe', pa ö se' hikta
hin voh a ö ne' to iu rakah non pan,
e Sisa' se tënan o vöhio' pe'.

27

A Nap Vëvënsun To Tok Me E Pöl Po Parö' Ko Nö Room

1 Ee to soe vaonöt ee pemöm, eö'
e Luk se nö va'peh me e Pöl po
parö', manuh muhin Itali'. Ee to
vaho' o soe vaonöt manih pe Julius
pa ö se' matop non e Pöl, me a ma
meh te' nohnoh pa ö see tok po
parö'. E Julius a te' susun pa 100
te' vëvënsun to tane' no ma' pe Sisa'.
2 Emöm to tok po parö' va Adramitium pamöm nö em. O parö' pamëh
se oho nö pa ma vöön to te' non
pa muhin va Esia'. E Aristakus, a
te' va vöön Tesaronaëka' pa muhin
Mësadonia', nemöm to nö va'peh.
3 Po meoh poen emöm to vos vöön
Saëdon, ke Julius nok vavih e Pöl pa
ö ne' to vaonöt eah se nö ko ep a ma
vakamö' pe', kee he' poë a ma tah
ne' to kökööt e non. 4 Emöm to këh
em pa vöön Saëdon, ko parö' hikta
onöt non a nö vavih, pe' a tuvuh to
apuh, ivëh, ko parö' nö vame en pa
To Saëprus. 5 Emöm to nö totoopin
em pa tahi' va Silisia' me Pamfilia',
ko tavus em vöön Maëra' pa muhin
Lisia'. 6 Manih Maëra', e susun pa
nap vëvënsun to nat en po parö' va
vöön Alëksëndria' to nö non Itali',
kemöm peah em nën.
7 O parö' vëh möm to te' nem to
nö en to hikta vëvëhö' non, suk a
tuvuh to matan ma' o parö', ka nö
vavaapun e non. Ivëhkëk, a nap kiu
po parö' to kiu vëhva', kemöm vos
em vöön Nidas. A tuvuh to matan
a möm kemöm hikta onöt nem a
nö pet, ivëh, ko parö' nö vame
manih pa To Krit vatët non manih
Salmone to vame këh a tuvuh. 8 A
nap kiu po parö' to kiu vakis rakah
ee, ko parö' kokoe sinten nö e non
pa tahi' va Krit. Emöm to vos em pa
ö nee to poka' ne a Ö Totomin Vih
Oho Po Parö'. E' hikta te' varo këh
non a vöön Lasea'.
9 Emöm to te' em pa ma si' poen
nën, ke' tavus en pa ö no a tahi' to
moovi non to hik en. Ke' öök en
pa poen no a tahi' hikta moovi non
po parö' se nö, ivëh, ke Pöl kömköm
raoe pan, 10 "Ea se keh nönö avoe'
e no, ea se taum vahat manih tahi',
a ma moeh kako' varih komön o
parö' se ro ee, ko parö' tatakök en,
ea tome' mëtmët vahik ee koman
tahi'." 11 Ivëhkëk, e susun pa nap
vëvënsun to vaman en pa soe pe
tövavanö o parö', me e tövaneah, ko
pënton varo en pa soe pe Pöl. 12 A ö
vëh hikta te' vih non pa ö no parö'
se vame këh non a ivat, ke' antoen
non a ö no a ivat se hik en. Ivëh,
ko te' kurus varih koman o parö'
to vaonöt ee pa nö, ko vos manuh
Finiks ko te' ne nën pa ma poen
pa tuvuh apuh. Finiks, e' a ö oho
vame po parö', to te' ke non ma' pa
papkiruk in a To Krit pa ö no potan
to kukunah ke non.

A Tuvuh Apuh Manih Tahi'

13 A si' tuvuh to tane' ma' pa
papkiruk to hikta te' eh non to ip
ma', ka napan koman ee pa ö se
nö. Ivëh, kee rëh peah a anka' in
o parö', ko parö' kokoe sinten nö
e non pa tahi' va Krit. 14 Ivëhkëk,
e' to hikta te' varë, ka ivat a pah
apuh to ip ma' nee to poka' ne a
ivat va pa papmatö to tane' ma' pa
meh papan in a To va Krit. 15 A
tuvuh to te' vavah en po parö', ka
nap kiu hikta onöt ne a piun hah o
parö', ivëh, kee koe ke pa tuvuh po
parö'. 16 Emöm to koe vame pa To
Kauda', pe' a tuvuh to apuh, ivëh,
kemöm eh rakah em pa rëh peah o

parö' sone' to ënpan nem a tuvuh
se mirö' en. 17 A nap kiu po parö'
to rëh peah ee po parö' sone', ko
nohtöön ee pe' po uris manih po
parö'. Pare noh tavi avoes ee po
parö' pa ma uris, suk ee to naöp
ne pan, o parö' to me' takök. Ee
to naöp rakah e ne pan, o parö'
to me' peah a mës va sinten tahi'
va Afrika'. Ivëh, kee vöknah ee pa
ma rara varih po parö', ka tuvuh
va'o en po parö'. 18 A tuvuh me a
supa apuh to te' avoe' e non, ivëh,
ko meoh poen pa pöstakah nee to
vöknah ee pa ma moeh tah këh o
parö'. 19 Po meoh poen no a nap kiu
to naöp, pare viivi ee pa ma rara me
a ma meh tah va po parö'. 20 A ma
poen peo to oah nemöm to hikta ep
in a potan me o vesun, ka tuvuh he
te' avoe' e non. Ivëh, kemöm hikta
koman nem a ö semöm te' to'to' hah
nem.
21 A ma poen peo no a napan to
hikta ënaëën ne, ivëh, ke Pöl sun ko
soe ke raoe pan, "Eöm a ma napan
to te' nem manih, eöm se keh tënan
voh a soe peö', ka te' no ma' pa
To va Krit, ea hikta se taum vahat
va no manih me a ma moeh tah
hikta se ro ne. 22 Ivëhkëk, eö' to soe
vakis keo' peöm, eöm se te' me nem
o kokoman tö, suk ataeah, a hikta
paeh va pea se mët, o parö' varoe
se ro en. 23 Eö' a te' pe Sosoenën
vëh, nö' to vasunön no' sih, pa poen
no a ankero' pe' to nö ma' peö' ko
soe pan, 24 'Pöl, koe a naöp! Eën se
nö ko sun eom pa matan e Sisa'. E
Sosoenën to tënan en po hin pën me
a ma napan to te' me ne oah komön
o parö' vëh, a hikta paeh peöm se
mët.' 25 Ivëh, ke eöm se koe a naöp,
suk eö' to vaman no' e Sosoenën se
nok a tah vamanih pa ö ne' to soe
va ka neö'. 26 Ivëhkëk, ea se koe o
parö', ke' nö ko takin pa to."
27 A tuvuh to va'o en po parö'
möm to te' nem, e' o havun me
o taana' poen poë varih nemöm
te' em koman a tahi' apuh nee to
popoka' ne Mediterenian. Pa top-
nin poen no a nap kiu po parö' to
koman e ne pemöm to öök vatët
em po oeh. 28 Ee to vöknah o uris
vavatoe pa ep pa ruruvun in a tahi',
ko taum pan, a ruruvun to 40 mita'
non. Ko hikta te' varë, pare vatoe
hah ee, ko taum a ruruvun pa tahi'
to 30 mita' non. 29 Ee to naöp me ne
po parö' to me' peah o vös, ivëh, kee
vöknah tane' kusin o parö' a taana'
anka'. Pare hinhin ne pan, a muhin
se takah vëhö' ma'. 30 A nap kiu
to iu rusin këh e ne po parö', ivëh,
kee vöknah o parö' sone' manuh
tahi' to piuk pan a ma anka' nee to
vöknah ne manuh po matön o parö'.
31 Ivëhkëk, e Pöl to soe ke susun pa
nap vëvënsun, me a nap vëvënsun
pan, "A ma te' varih se keh hikta
te' ne komön o parö', a, eöm se ro
kurus em." 32 Ivëh, ka nap vëvënsun
moes kurus ee po uris vëh to no-
htöön non o parö' sone' ke' vu' tahi'
ko o en.
33 A si' ö ka potan pa en ma',
ke Pöl soe ken pa napan pa ö se
ëën ta taëën, e' to soe pan, "Eöm to
te' akuk em po havun me o taana'
poen ka ma komëneöm hikta te'
vavih non, paröm hikta ënëën nem
ta ma taëën. 34 Ivëh, kö' soe vakis
ka neöm, ëën öm ta ma taëën ko
mahun ka sionineöm se eh hah.
Eöm tënan e nem eh? Eöm kurus
se te' vavih e nem, a hikta paeh
va peöm se ro." 35 E Pöl to vaato
vahik en ko kon a taëën, pare' soe
vavihvih ke Sosoenën pa matëëre,
ko kök, pare' taneo ëën en. 36 Ivëh,
ko kokoman pee vih en, kee kurus
taneo ee pa ëën. 37 Emöm o 276
te' to te' nem komön o parö'. 38 Ee
kurus to ëën vamhun ee, pare viivi
ee pa ma meh pëk taëën manuh
tahi', suk o parö' se te' are non.

A Supa To Kökök O Parö'

39 A unöh to kopös en pa potan,
ka nap kiu po parö' hikta inan va-
maaka ne pa sinten tahi' vëh nee
to te' ne. Ivëhkëk, ee to ep in a ö
to onöt e non po parö' se ho vatët

en nën, pare' te' non o kösan vih.
Ee to koman ee pa vatkin o parö'
nën. 40 Ee to moes kurus a ma uris
in a anka', ko pure' o uris vëh to no-
htöön non a tah to ririh non o parö',
pare vapeah ee po rara vëh matan
o parö', pan a tuvuh se te' takin o
parö' manuh sinin. 41 Ivëhkëk, o
matan parö' to peah vö'pë en po
vösvös topnin tahi'. O matan parö'
to te' vakis e non po vösvös. Ka
supa susupatön e non ma' pe', ke'
tatakök en.
42 A nap vëvënsun to te' me ne
po kokoman va pa ip vamët o te'
nohnoh, pe' ee tome' aka' takin,
pare rusin. 43 Ivëhkëk, e susun pa
nap vëvënsun to iu va'aus non e
Pöl, ivëh, ke' soepip en pa ip ro te'
nohnoh. Pare' soe varu' ke a ma te'
varih to onöt ne pa aka' a ö se surap
tahi', pare aka' takin vovoh. 44 Ko
te' kurus varih se suk, ee se vaket
nö ne pa ma tanaon tatakök këh po
parö', pare aka' takin. E' va'ih a ö
nemöm to takin vavih vah vavoh.

28

E Pöl To Vos En Pa To Malta'

1 Emöm to takin vavih em sinin,
ka napan va pa to pamëh soe ka
möm a ö nemöm to te' e nem Malta'.
2 A napan va pa vöön pamëh to pah
va'aus vavih ee pemöm, a uhön to
nusnus non ka muhin tuvuh vörep,
ivëh, kee vaës ka möm a sura' möm
se ma'kis. 3 E Pöl to kokon non a
ma ö sura' to vaës, ka kuru' tavus
ma' to hara' o sura', ko kot en pa
koren e Pöl ko han e non. 4 A napan
varih vöön to ep a kuru' to han
non pa koren e Pöl, pare soe ke ra
ma meh pee pan, "A te' vëh, e' a
te' ipip te' to hikta mët ma' manih
tahi', ivëh, ke sosoenën a ëhnaneah
A Taate' Vih hikta se nis non poan
ke' te' to'to' non." 5 Ke Pöl mitök en
pa kuru' manuh po sura', a hikta
henen rivon a kuru' manih pa ko-
reneah. 6 A napan to ut ne, pan a
koreneah se sup, me e' se vu' en a
mët manuh po oeh. Ivëhkëk, ee to
anoeh varë ee, ko hikta ep in ta tah
to tavus manih pe'. Ko kokoman
pee panih, kee soe pan, "E' a pah
sosoenën!"
7 A ö oeh to te' non pa vöön
pamëh ne Publius a te' apuh va
pa to pamëh to vaneah non. E
voe pamëh to vaoe a möm manuh
pa iuun pe', ko matop vavih e
non pemöm komön o kukön poen.
8 E taman e Publius to koroh non
tevan to hara' non a hiinana me a
to. Ke Pöl nö manuh pe' ko vaho' a
koren manih pe', ko hin va'aus en
pe' ka hiinana me a to hik hah këh
ee pe', ke' vih hah en. 9 A te' pamëh
to vih hah, ka ma meh te' va pa to
pamëh to hara' ne a ma kamis, ee
me to nö ee ma' manih pe Pöl ke'
vavih hah en pee. 10 A napan va
pa vöön pamëh to matop vavih e
ne pemöm, pare he' va'aus a möm
pa ma tah möm to köööt nem. Ko
poen nemöm se nö em, ee to he'
a möm a ma tah nemöm to köööt
nem, kemöm vatok manih po parö'.

E Pöl To Tane' Malta' Ko Vos Room

11 Emöm to te' em pa kukön sivö
manih pa To va Malta', pamöm
tok po parö' va Alëksëndria' to te'
voh non Malta' po poen no a tu-
vuh apuh to ipip non. Manih po
matan in o parö' a poa tanö' nës
pe sosoenën Kësta', me Poluks to te'
ne. 12 Emöm to nö ko vos em vöön
Sirakius, ko te' em nën po kukön
poen. 13 Ko tane' Sirakius ko nö
pamöm vos em vöön Regium. Po
meoh poen a tuvuh to ip ma', ko
vapöök poen emöm to vos em pa ö
oho po parö' a ëhnan a vöön pamëh
Puteoli'. 14 Manih Puteoli' nemöm
to taum a ma napan va po vaman
nën, kee hi a möm pa te' va'peh me
raoe po pöh nënkikiu. Vasuksuk,
emöm to suk a hanan to vos non
vöön apuh vëh Room. 15 A kën
kea va po vaman to te' ne Room to
tënan a ö nemöm to nö ma', pare
öhön ee ma' pemöm manih pa Ö

Totoaan Va Apius me a meh vöön nee to popoka' ne a Kukön Iuun Ananoeh Te'. E Pöl to ep raoe, pare' kon kikis hah en, pare' vavihvih ke Sosoenën.

E Pöl To Vos En Room

16 Po poen nemöm to vos em vöön Room, ka kaman vaonöt ken pe Pöl pa ö ne' se te' koman non pa iuun, va'peh me a te' utut to ut non poan. 17 O kukön poen to oah ee, ke Pöl vaoe en pa ma te' susunön po Jiu' manih Room. Ee to tönun ee ma', ke' soe ke raoe pan, "Kën kea peö', eö' hikta nok voh ta hat to vöknah non a napan pea me a taate' na to kon tane' voh pa kën sipuura. Ivëhkëk, a nap susunön po Jiu' to vanö voh a neo' pa nohnoh manuh Jerusalëm, pare vanö pet ee peö' manuh pa koreera nap susunön pa kaman va Room varih to te' ne manih pa muhin va Jiutia'. 18 Ee to hi a neö' a ma hi, ko iu vahah e ne peö', suk ee to hikta taum ta pah hat nö' to nok, to onöt non a ö sö' mët. 19 Ivëhkëk, o Jiu' to rës voh e ne, ivëh, kö' hin a ö no a te' sunön e Sisa' se tënan o vöhio' peö'. Eö' hikta te' no' ta tah nö' se vate' suk a ma napan peö' po vöhio'. 20 E' va'ih a pusun in a vaoe peö', marën a soe vanat a neöm. Eö' to te' no' pa nohnoh, suk a te' vëh e Ieesu' ne ea a napan va Israël to vaman no, para anoeh voh no.

21 A nap susunön po Jiu' to soe ke Pöl pan, "Emöm hikta kon to pöh kiun no a to Jiu' to vanö ma' suk eën, me a hikta te' to vahutët ka möm ta tah hat manih pën. 22 Ivëhkëk, emöm to iu tënan nem po kokoman pën, pa tah sën soe. Emöm to nat e nem, pa ma vöön kurus a napan to rës e ne po vakum voon vëh, nën to te' hop nom nee to popoka' ne a Hanan pe Ieesu'.

23 Ivëh, kee vate' ee po pöh poen vatönun pee, ka nap peo rakah to nö ma' pa iuun vëh ne Pöl to te' non. Taneo non pa pöstakah ko öök non pa matanpoen e Pöl to vamaaka ke non raoe a Matop Vih pe Sosoenën. E' to kon tane' a soe po Vavaasis pe Mosës me o Vavaasis po Te' Vanënën Soe, pa kunkuin o kokoman pee, pan ee se vaman e Ieesu'. 24 A ma paeh to vaman ee pa soe pe Pöl, ivëhkëk, o meoh upöm a hik. 25 Ivëh, ka napan varih to hikta vapöh kokoman ne nö ee e Pöl he he' momoaan en pee pa soe pa ö ne' to soe pan, "A Tuvuh Vasio' to soe voh ken pa kën sipuura manih pa rivon a te' vanënën soe e Aisaëa'. 26 Pa ö ne' to soe pan,

'Nö, parën soe ke a napan varih,
Eöm se pënton,
parom pënton vatëh e nem,
ivëhkëk, eöm hikta se maaka nem.
Eöm se ep,
parom ep vatëh e nem,
ivëhkëk eöm hikta se ep nem.
27 Suk ma kupu pa napan to vösvös,
ka tenëëre to rës e ne pa pënton tah soe.
Ka matëëre makus e non.
Ee tome' ep ta tah.
A tenëëre tome' pënton ta tah.
O kupu pee to me' maaka in ta tah.
Kee tarih hah ma' manih peö'.
Kö' vavih hah raoe.
E Sosoenën to soe va nën.' " *Ais 6:9-10*

28-29 Ivëh, ke Pöl soe pan, "Eöm se nat nem, a kiu vih vëh ne Sosoenën to he' marën a kon hah a ra, e Sosoenën to he' en pa soe manuh pa ma meoh upöm te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. Ee se tënan a soe!" E Pöl to soe vamanih, ko Jiu' heve ko vanönö ee.

30 O pöök kirismas ne Pöl to te' non iuun, ko vonvoen ke non e tövaneah, pare' va'aus rakah e non pa ma napan to nönö ne ma' manih pe'. 31 E' to sosoe tavus ke non a ma napan a Matop Vih pe Sosoenën, pare' vavaasis non raoe a soe pe Apuh, e Ieesu' Kristo. E Pöl to te' me non o kikis pa Tuvuh Vasio', ko

hikta te' naöp non pa vatvus a soe
me a hikta te' se soepip poan.

ROOM

O kiun vëh e' o kiun pe Pöl ne' to kiun ke ra napan va po vaman varih to te' voh ne Room. E Pöl to kiun o puk vëh e' he te' non Körin. Pare' vahik, ko he' e köövo ne to poka' voh ne e Fibi'. Ke' te' o kiun pamëh manuh pa vöön apuh va Room manih pa muhin va Itali'. Manuh Room to te' voh non a te' sunön apuh pa napan va Room, a ëhnaneah e Sisa'. A vöön apuh pamëh to apuh oah non a ma meh vöön va pa muhin va Itali'.

E Pöl to iu vavaasis non raoe pan, ea a napan kurus to nok voh ee pa taate hat pa matan e Sosoenën. Ivëhkëk, ea to hikta antoen no a tavus vavih pa ma kiu koman pea me a ma taate' vih pea. E Sosoenën se nok a ra ka tavus vavih ko ihan anoe këh en pea pa ma taate' hat pea, pa ö na se keh vaman varoe kuru e Ieesu' Kristo.

E Pöl to iu nö voh non Room pa vakikis a napan va po vaman to te' ne nën manih pa kiu pe' pa vatvus a soe. A napan va po vaman poë varih, a ma paeh va pee, ro Jiu', ka ma meh voh ro Grik. Manih po kiun vëh ne' to vavaato suk non a ma vavih pe' me o va'aus ne' to kon.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan.

A ma potan avih me a ma kokoman va po kiun vëh. 1:1-17

Ea kurus a napan no a ma taate' pea to hat, ivëh ka se taum o kamis manih pe Sosoenën. 1:18-32; 2:1-29; 3:1-20

Ea to hikta onöt no a taum koe in a kiu va pa ö ne Sosoenën to kon hah a ra manih pa pënton a ma soe vapenpen. Ea se taum koe varoe pa ö ne ea se vaman e Ieesu' Kristo. 3:21-31; 4:1-25

Manih pa vatös pea me Kristo ea se taum o to'to' voon me o to'to' tamoaan. 5:1-21; 6:1-23; 7:1-25; 8:1-39

A napan va Israel ivarih to koe voh ee pe Sosoenën, ivëhkëk, amot ne' se nok raoe kee hah ee manuh po kum pe'. 9:1-33; 10:1-21; 11:1-36

A ma taate' totoopin, ne ea a napan va po vaman se suksuk no. 12:1-21; 13:1-14; 14:1-23; 15:1-13

O iu pe Pöl, me a soe ataaton pe', me a soe vakikis pe'. 15:14-33; 16:1-27

A Pusun In A Kiu Ne Pöl To Nok

1 Eö' e Pöl, eö' a te' kikiu pe Ieesu' Kristo. E' to vaoe voh a neo' pa nok a kiu aposol. Pare' vate' en peö' marën a vatvus a soe vih pe Sosoenën. 2 A soe vih pamëh ne Sosoenën to soe vaman ke voh o te' vanënën soe pe' pan, ee se kiun, ka soe pamëh to pet non po Puk Vapenpen pe Sosoenën. 3 A soe vih pamëh to vahutët suk non e Sunai'eah vëh to tavus te' voh manih po vute' pa Te' Sunön vëh e Devit. 4 Ka sun tane' hah pe' pa nap mët no a Tuvuh Vasio' to vataare va en pea manih pan, e Sosoenën to vate' poan vamanih pe Koa' koman pe', to te' me non o kikis apuh. E' ivëh e Ieesu' Kristo e Sunön pea. 5 Manih pa ëhnan e Ieesu' ne Sosoenën to ururuan a möm, pare' he' en pemöm pa kiu aposol. E' to he' a möm a kiu pamëh, kemöm hara' vaeö rakah e nem pa nok a kiu vëh, pa vatvus a soe pe' manih pa ma kum te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu', kee tënan, pare vaman. Suk a ö nee se kë a ëhnaneah. 6 Eöm me varih a napan va Room, eöm to te' hop e nem manih po vakum pe Ieesu' Kristo. E' to vate' voh en peöm, köm se vatet a soe pe'.

7 Ivëh, kö' kiun nös a soe va'ih, parö' vanö ka nös neöm a napan va po vaman to te' nem manem Room. E Sosoenën to iu a no neöm, pare' vate' voh en peöm, köm tavus em o te' vivihan va po kum pe'. Eö' to

hin suk a nös neöm pan e Sosoenën
e Tamaara, me e Sunön pea, Ieesu'
Kristo, se he' a neöm o vakamö', me
o ururuan pe'.

E Pöl To Kehkeh Ep Non Pa Na-
pan Va Room

8 Vamomoaan nö' to iu soe vav-
ihvih ke no' na e Sosoenën pa
ënnan e Ieesu' Kristo, suk eöm. Suk
ataeah, a napan kurus va po oeh
vëh to tënan vahik voh ee po va-
man peöm o kikis rakah. 9-10 Eö' to
kikiu rakah me no' sih o kupu peö'
manih pe Sosoenën pa vatvus a soe
vih va pe Sunai'eah. Ke Sosoenën
koman to nat e non pan, a taate'
hin peö', e' a man. A ma hin kurus
peö' nö' to hinhin suk a no' neöm.
Eö' to hinhin no' sih e Sosoenën
pan, e'e' se va'aus a neöm. Ka ma
tamoaan nö' to hinhin no' eah sih
pan, e' se keh iu non, e' se vataare
a neo' ta hanan kö' nö nös pa ep
ka neöm. 11 Eö' to soe va nën, suk
eö' to iu rakah no' a nö nös pa ep
a ma matëëneöm, marën a vaato
me a neöm, suk a ma tah vih ne
Sosoenën to nok voh ka ra. Eö' to iu
va'aus no' a neöm pa vaman vakis
e Ieesu'. 12 A tah nö' to kehkeh soe
rakah no' ivëh pan, eö' to iu no' a
nö nös, marën a ö nö' se va'aus a
neöm po vaman peö', köm va'aus
a neö' po te' vaman peöm, ka se
vava'aus hah a no pa sun vakis pa
vatet a ma iu pe Sosoenën. 13 Ken
kea peö', eö' to iu no' a ö nöm se
nat vavih va nem manih pan, a ma
poen kurus nö' to kehkeh nö no'
nös manem peöm, ivëhkëk, e' to te'
non a tah to susunpip a non neo' pa
nö nös pa va'aus a neöm, ko vaman
peöm se apuh, pare' kikis. Eö' to iu
rakah me e no' pa va'aus a ma meh
va peöm pan, ee se panih, ko he' a
ma to'to' pee pe Ieesu'. Vamanih
pa ö nö' to va'aus vavoh a ma meh
kum te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.
14 Eö' to te' me no' a ötop manih pe
Sosoenën, ivëh, kö' te' me no' a kiu
nö' se nok manih pa napan varih
to vavatet totoopin ne a ma taate'
po Grik, me ro te' varih to hikta te'
ne pan ee ro Grik. E' a kiu me peö',
pa nö manuh po te' varih ro natnat
vörep, me ro te' varih to hikta siku
va'puh voh. 15 E' a pusun in a ö nö'
to iu vörep rakah suk no' a vatvus
a soe vih pe Sosoenën manih peöm,
a napan varih to te' nem manih
Room.

A Napan To He' Tonun A Soe Vih
Kikis Pe Sosoenën

16 Ivëh, kö' hikta potpoet no' pa
vatvus a soe vih pe Ieesu' Kristo,
suk ataeah, a soe vih pamëh, e' a ö
ne Sosoenën to kikiu vakis koe non
pa kon hah a napan varih to vaman
ne. O Jiu' to kon momoaan voh ee
pa soe vih pe Sosoenën, ka kuru
vëh no te' to hikta te' ne pan ee ro
Jiu' se kon varu' ee pa soe pamëh.
17 Manih pa soe vih pe Sosoenën
no a taate' pe' a totoopin, a soe vih
pamëh to soe non pan, a napan to
vatompoan vavih me voh ee pe'.
Ka taate' pamëh se tera' tane' ma'
po vaman kikis pe Sosoenën, pare'
öök ma' po vaman pa te', vamanih
pa ö no a soe to kiun va non,

"A te' no a taate' pe' to totoopin se
te' to'to' e non,
suk o vaman varoe." *Hab 2:4*

18 Ivëh, ka nat vateera' e no po
vakmis pe Sosoenën se tane' ma'
manuh pa vöön va kin, e' se tavus
vateera' po te' varih to nonok ne
sih a ma taate' hat. Pare kokoaan
ne a taate' man pe Sosoenën pa
ma taate' hat koman pee. 19 E' to
maaka e non pan, ee to kokoaan
e ne pa taate' man pe Sosoenën,
suk ataeah, e Sosoenën to punö'
voh en pa vatvus vateera' ea manih
pee, kee nat vateera' e ne pe', suk
a ma tah varih ne' to vatvus va-
teera' voh. 20 Taneo non po poen
ne Sosoenën to nok voh o oeh me a
ma moeh tah kurus, pare' öök non
kuru, a napan to maaka e ne pa
ma taate' pe Sosoenën, a ma taate'
poë varih, a taate' vasio', me o kikis
pe' na to hikta onöt no a ep. Ke'

te' va i non manih pan, e Sosoenën
to nok voh a ma moeh tah kurus,
ka tah pamëh nee to maaka e ne
pan, o kikis pe' to hikta onöt non
a hikrom, pe' e' koman e Sosoenën.
Ivëh, kee hikta te' me ne tah pusun
in a ma taate' hat pee. 21 Ee to nat
e ne pe' e Sosoenën, ivëhkëk, ee to
hikta kë ne poë, pare hikta nat ne
pa soe vavihvih ke poë, suk a ma
tah ne' to nok. A ma kokoman pee
manih pe Sosoenën to örakuk ee. Ee
to hikta onöt ne a maaka in a kiu
pe Sosoenën, suk a ma komëëre to
popoen, pare nun. 22 Ee to sosoe ro
e ne pan, ee ro natnat, ivëhkëk, ee
ro te' o papön. 23 Ee to koe ee pa va-
sunön e Sosoenën to'to' tamoaan,
to te' me non o kikis. Ee to panih
a taate' va pa vasunön e Sosoenën,
pare këëkë vapiun e ne pa ma ta
nö'nës, to matan va ne po te', me
ro növan, me ro tah poa, me ra ma
moeh tah varih to ëpëp vah ne sih
po oeh.

24 E' a ö pamëh ne Sosoenën to
vakmis suk va i rapoë manih, e' to
vaonöt raoe pa nok a ma taate' no
a ma komëëre to ta' raoe, kee nok.
Ivëh, kee nonok tane' ne a ma taate'
hat to vapoet e ne pa ma sioniire.

25 A ma napan poë varih to koe
ee pa vaman a ma tah man ne
Sosoenën to vataare suk hah voh
ea, ee to vatet vapiun ee pa ma
taate' piuk va pa vasunön a ma tah
ne Sosoenën to nok voh. Ivëh, kee
koe suk a ö nee se këëkë tamoaan
ne a ëhnan e Sosoenën. 26 E' a pusun
in a ö ne Sosoenën to vakmis suk
raoe. Ivëh, ne' to vaonöt suk raoe
a vatet a ma iu koman pee. A ma
taate' vapoet poë varih, ivarih, o
köövo to koe ee pa koroh me a ma
voe pee, pare koroh vapiun hah me
ee po upöm köövo. 27 A pah taate'
avoe' pamëh to te' öök e non pa
kën voe. A kën voe to koe ee pa
koroh me a ma köövo pee, pare iu
vapiun e ne pa koroh me ro upöm
voe. Ivëh, nee se kon suk rakah ee
po kamis apuh pa ma taate' nee to
nonok ne.
28 E' to te' akuk va kov e non
manih, ee to vaörakuk e ne pa
nat vavih e Sosoenën. Ivëh, ne
Sosoenën to vakmis suk raoe pa ö
ne' to vaonöt raoe pa vatet a ma
kokoman örakuk pee, pare nok a
ma taate' to hikta te' totoopin ne.
29 A pap napan poë varih to puh
rakah ne pa ma moeh vu taate'
hat. A ma taate' nee to nonok ne,
to para' hat vörep, ka ma taate'
poë varih, ivarih, a taate' puhio' o
upöm te', me a taate' ip te', me a
taate' vaheheve, me a taate' piuk
o upöm te'. Me a taate' kokoman
vahat o upöm, me a vasoe tonun o
upöm te'. 30 Pare te' ne pa soe a ma
soe to mirö' rakah e non pa ëhnëëro
upöm te'. Ko rës e ne pe Sosoenën,
pare sisirö' te'. Ko kë peah koman
hah a ne, me a taate' moko' rivon,
pare nat vavih rakah ne a koman
këh a ma taate' voon va pa mirö' ro
upöm te', pare hikta iu tënan ne a
ma soe pa ma tamëëre, me ra ma
sinëëre. 31 Ee to nonok pinpiun,
pare hikta nat ne pa öt vakis a ma
soe nee to noh me o upöm te'. Ee
hikta nat ne pa iu a ma kën poëëre.
Ee to rës e ne pa uruan o upöm te'.
32 Ee to nat ro e ne pa ö ne Sosoenën
to vapöh kokoman voh en pa ö ne'
to soe vamanih pan, o te' varih to
nonok ne sih a ma vu taate' hat poë
varih, se mët ee. Ivëhpëhkëk, ee
to nonok vaveos avoe' e ne pa ma
taate' poë varih. E' hikta te' non
pan, a ma taate' varoe poë varih,
ahik, ee to sosoe pet e ne pan, e' to
te' vih e non pa ö no upöm te' se
nonok avoe' e ne pa ma taate' poë
varih.

2

*O Vahutët Pe Sosoenën O To-
toopin*

1 E Sosoenën to kiiki non o te' hat,
ke eöm varih o te' to kiiki nem o
te' poë varih, eöm va'peh to hikta
te' me nem ta pusun in a taate'

kiiki, suk eöm to kiiki koman hah
a nem pa tëëm neöm to kiiki nem
o upöm te'. 2 E Sosoenën se kiiki
a ma taate' po te' varih to nonok
ne sih a ma taate' hat, ka nat e no
pa taate' kiiki pe' to vih, pare' to-
toopin. 3 Eöm po'? Eöm to te' akuk
va e nem manih po upöm te'. Vah-
vanih, köm kiiki nem a ma taate'
po te' varih to nonok ne sih a ma
taate' hat, ivëhkëk, eöm koman to
nonok e nem pa ma taate' hat poë
varih? Eöm kës to koman nem pan,
eöm se vaniu këh em po vakmis vëh
ne Sosoenën se he' a neöm? Ahik
rakah!

4 E Sosoenën to vih tamoaan
rakah ke non sih peöm. Vah-
vapo'nih, köm vaörakuk e nem pe
Sosoenën? E' to anoeh rakah e
non sih peöm se panih. Pare' hikta
nat non sih pa kiiki oho' a ma
taate' hat peöm. Ivëhkëk, eöm to
vaörakuk rakah e nem po iu pe'.
Eöm to hikta nat pö' nem, ha? E
Sosoenën to anoeh e non sih peöm
pan, eöm se panih a ma taate'
hat peöm. 5 Ivëhkëk, eöm to para'
vatösoe, paröm hikta iu panih nem
a ma taate' hat peöm. Manih pa
ma taate' poë varih, eöm koman
to nonok e nem pa ma hanan nöm
se taum koe in o kamis. Ko poen
no vahutët apuh pe Sosoenën se
tavus, e' se vataare en peöm po
vakmis pe'. Manih po poen pamëh
ne Sosoenën se kiiki vatoe rakah en
pa ma napan kurus. 6 E Sosoenën
se piun suk rakah en pa ma taate'
no a papaeh a te' to nonok non. 7 A
ma pah te' to suksuk vakis rakah
ne sih a taate' vih, pare iu rakah ee
pa hanan vih va pa te' va'peh me
Sosoenën manih pa vöön va kin. Ee
se kon o ëhnan apuh me a tasun
vëh no a mët to hikta antoen non a
vahik. E Sosoenën se piun ke raoe
o to'to' tamoaan. 8 Ivëhkëk, o upöm
te' to kehkeh kë koman hah ne a
ma tasun pee manih po oeh. Pare
koe ee pa ma tah man ne Sosoenën
to vataare voh. Ko vatet vapiun ee
pa ma taate' to hikta te' totoopin
ne. Ivëh, ne Sosoenën se piun suk
a ma taate' hat pee po vakmis pe'.
9 A punis me o kamis apuh rakah
se tavus manih pa napan varih to
vavatet ne sih a ma taate' hat. Ka
kuru vëh, o Jiu', me ro te' to hikta
te' ne pan ee ro Jiu', ee va'peh
se kon kurus ee pa punis, me o
kamis apuh pamëh. 10 Ivëhkëk, e
Sosoenën se he' a tasun apuh po te'
varih to te' ne sih pa nok a ma taate'
vakamö', me a taate' ta, manih po
te' varih to nonok ne a ma taate'
vih. O Jiu' to kon momoaan voh
ee pa tasun apuh, ka kuru vëh no
te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu' se
kon varu' ee pa tasun pamëh. 11 E
Sosoenën to kiiki non sih a taate'
pa napan pa paeh a taate', suk e' to
hikta ëh non e retereh to te' ne po
kum poanheh. 12 E' to te' va non
manih, a napan varih to hikta te'
ne paan in o Vavaasis pe Mosës,*
pare nonok vatëh ne sih a ma taate'
hat, a taate' hat koman pee ivëh,
se vaho' en pee po vahutët, kee ro
ee. Ka napan varih to nat voh ee
po Vavaasis pe Mosës, pare nonok
ne a ma taate' hat, e Sosoenën se
vatet en pa soe vëh to kiun non po
Vavaasis pe Mosës, pare' kiiki en pa
ma taate' hat po te' poë varih. Ke
ee me se ro ee. 13 O te' varih to
vapëpënton akuk ne o Vavaasis pe
Mosës, ee to hikta antoen ne a tavus
a kën poan e Sosoenën. Ahik. O
te' varoe varih to pënton o Vavaasis
pe Mosës, pare vatet, ee varoe to
antoen ne a tavus a kën poan e
Sosoenën. 14 E' to te' va non manih
pan, a napan varih to hikta te' ne
pan ee ro Jiu', ee to hikta te' ne paan
o Vavaasis pe Mosës, a napan poë
varih se keh vavatet rakah ne a ma
taneah no a taate' pee to soe non,

* **2:12:** [... o Vavaasis pe Mosës,] E Sosoenën to he' koe a ma Vavaasis varih pe Mosës manih pa napan va Israël. Ep na po tonun o Puk to te' non a Kölösöri' pa maaka vavih a tah no o Vavaasis pe Mosës to soe non.

ee se nat e ne pa taate' hat, me a
taate' vih. Manih pa ma kokoman
pee e Sosoenën to vaho' en po nat
pamëh manih pee. Ee to nat koman
e ne pee to te' e ne paan in a taate'
koman pee. 15 Manih pa ma koko-
man pee, nee to nat e ne pa taate'
hat, me a taate' vih. Vamanih pa ö
no Vavaasis pe Mosës to soe va non.
Ke' a tah pamëh to vataare en pea
pa taate' pee. A ma meh poen no
a ma kokoman pee se soe ken pee
pa taate' nee to nok to hat, ke', a
taate' nee to nok, to vih. 16 A ma tah
kurus varih se tavus vahik po poen
ne Sosoenën se soe ke Ieesu' Kristo,
ke' kiiki a ma kokoman vakoaan
pa napan. Vamanih pa soe vih pe
Sosoenën vëh nö' to sosoe no' se
tavus.

A Napan Va Israël To Koman Ne Pan A Taate' Pe Mosës Se Va'aus En Pee

17 Eöm varih o Jiu', eöm to sosoe
em sih pan, "Emöm o vute' totoopin
rakah pe Sosoenën." Ivëh, köm
koman kës nem pan, o Vavaasis
pe Mosës se va'aus en peöm, ha?
Ahik rakah. 18 Eöm to nat voh em
po Vavaasis pe Mosës, paröm nat e
nem pa ma tah ne Sosoenën to iu
non, paröm inan e nem pa ma tah
a pa'puh, suk o Vavaasis pe Mosës
to vaasis a neöm. 19 Eöm varih o
Jiu' to koman nem sih pan, eöm to
vovoh ke nem o te' kekeho', paröm
te' va nem manih po ëman pa na-
pan varih to te' ne sih pa popoen.
20 Paröm koman nem pan, eöm se
vavaasis a nap papön pa ma taate'
vih, kee nat ne nonok ne a ma taate'
hat. Paröm antoen e nem pa vavaa-
sis o te' varih no a ma kokoman pee
to hikta te' natsean ne. Eöm to te'
me nem o Vavaasis pe Mosës, ivëh,
köm koman nem pan, eöm to nat e
nem pa ma moeh tah kurus me a
soe man. 21 Eöm varih to vavaasis
nem sih o upöm te'. Vahvapo'nih,
köm hikta vavaasis koman hah a
nem? Eöm to sosoe vakis rakah ke
nem sih po upöm te', pan ee se nat
ne kakaveo ne. Vahvapo'nih, köm
kakaveo e nem? 22 Eöm to sosoepip
nem sih o upöm te' pan, ee se nat ne
te'te'vaasi' ne. Vahvapo'nih, köm
te'te'vaasi' e nem? Eöm to rës e
nem pa ma ta nö'nës. Vahvapo'nih,
köm kakaveo ta nö'nës e nem pa
koman a ma iuun hinhin apuh pa
napan to hikta te' ne pan ee ro
Jiu'? 23 Eöm to kë koman hah a
nem sih, suk eöm to koman nem
pan eöm to nat e nem po Vavaasis
pe Mosës. Ivëhkëk, a tëëm nöm to
kök o Vavaasis pamëh, a ma upöm
te' se ep a taate' nöm to nok, pare
kö ee pe Sosoenën. 24 E' to te' man
rakah e non, suk o Puk Vapenpen
pe Sosoenën to soe non pan,

"O te' varih to hikta te' ne pan ee ro
Jiu',
ee se soe o'oah ee pa ëhnan e
Sosoenën,
suk a ma taate' peöm o
Jiu'." *Ais 52:5, Ese 36:20*

25 Eöm se keh vavatet nem o
Vavaasis pe Mosës, paröm pe a ma
ö kokoaan peöm, a, e' a taate' vih
rakah i pamëh. Ivëhkëk, eöm se këh
kök o Vavaasis pamëh, e' to ep va
e non manih peöm a ken voe nee
to hikta pe voh a ma ö kokoaan
peöm. 26 A ken voe varih to hikta
pe voh a ma ö kokoaan pee se keh
vavatet ne o Vavaasis pe Mosës, a
tasun kës pamëh se ep va e non
manih pee to pe voh ee? 27 A ken
voe varih to hikta pe voh a ma ö
kokoaan pee, ivëhkëk, ee to vavatet
vavih ne o Vavaasis pe Mosës, a ken
voe poë varih to vataare e ne pan,
e Sosoenën to nok a taate' totoopin,
pa ö ne' to vateen a neöm o Jiu',
suk eöm to kök o Vavaasis pe Mosës.
Eöm to vavatet e nem pa taate' va
pa pe a ö kokoaan, ivëhkëk, a taate'
pamëh hikta se va'aus a no neöm pa
vaniu këh o kiiki pe Sosoenën. 28 E'
to te' man rakah e non, suk e voe
se tavus ro en pa to Jiu', e' hikta se
te' non pan e' a to Jiu' vamaman.
Ivëh, ke voe se keh pe ro en, a tah

pamëh hikta soe non pan, e' a to
Jiu'. 29 Ivëhpëhkëk, a to Jiu' vama-
man rakah ivëh, no a ma kokoman
pe' to tane' non ma' po kupu pe'.
Ivëh, kee se keh pe a ö kokoaan po
te', suk a ö nee to vavatet ne a ma
kiun va po Vavaasis pe Mosës, a
tah pamëh hikta vataare vamaman
non pan, ee ro Jiu'. A te' se vatom-
poan varoe me e Sosoenën pa tëëm
no a Tuvuh Vasio' pe Sosoenën se
pe o kupu pe' vamanih pa ö no a
te' to pe a ö kokoaan pe'. A napan
hikta se kë ne a te' pamëh, ivëhkëk,
e Sosoenën se kë en pe'.

3

A Taate' Hat To Hikta Onöt Non A Mirö' A Taate' Vih

1 A to Jiu' vamaman ivëh, a te'
to vatompoan me e Sosoenën pa
tëëm no a Tuvuh Vasio' to pe o kupu
pe', ke' te' va non manih pa ö no
a te' to pe a ö kokoaan pe'. A soe
pamëh se keh te' man non, e' se
va'aus vah va po' in a te' vëh nih to
tavus pa to Jiu'?* Me a vih taeah
po' no a taate' va pa pe a ö kokoaan
se va'aus vah va in a te' pamëh?
2 E' to te' man rakah e non pe' se
va'aus en pa te' pa ma hanan peo.
Vamomoaan rakah ne Sosoenën to
he' voh a ma soe, kee kiun po Puk
Vapenpen pe' pan, ee se matop ne
ko he' pet o upöm te'. 3 Ko upöm Jiu'
se keh hikta vatet totoopin a soe pe
Sosoenën, a taate' vatösoe pee onöt
kës e non pa panih o kokoman pe
Sosoenën pa nok a tah ne' to soe
voh? 4 Ahik rakah, ea to nat e no
pe Sosoenën to hikta nat non pa soe
o piuk, ivëhkëk, a napan kurus ee o
pikpiuk. E' to te' va e non manih pa
soe pe Sosoenën nee to kiun voh to
soe va non manih pan,

"E' se pah tavus vateera' rakah en,
eën to pah te' vatotoopin suk e
nom pa ö tooto va pën.
Ka napan se keh koman ne a vaho'
a oah po vahutët,
ee to hikta onöt ne a vöknah a
oah." *Sng 51:4*

5 Ea se po' soe vanih pa ö no a
taate' hat pea to vatvus vateera'
en pa taate' totoopin pe Sosoenën?
Eö' to to va nën, eö' to tooto ke
no' pan, o te' tooto pinpiun. Ivëh,
ka onöt kës e no pa soe pan, e' to
ep vahat e non pa ö ne Sosoenën
se vakmis a ra? 6 Ahik rakah! E
Sosoenën se keh hikta onöt non a
vakmis a ra, e' me to hikta onöt non
a kiiki a napan kurus varih po oeh.
Ivëhkëk, ea to nat e no pe' se kiiki
en pa napan kurus varih. 7 Aeoh,
e' to te' akuk va e non manih po
kokoman pa te' vëh to soe vamanih
pan, "A soe piuk peö' se keh vatvus
vateera' in a soe man pe Sosoenën,
ka tah pamëh se nok a ëhnan apuh
pe Sosoenën ke' tavus va'puh oah
en, ivëh, ke' te' vahvapo' non nih
ke' popoka' e non peö' a te' nonok
hat, ko piun vahat en peö'?" 8 A soe
pamëh se keh te' man non, e' to vih
e non pa ö na se soe vamanih, "Ea
se nok a taate' hat, ivëh, ka taate'
vih se tavus." E' to te' man e non
po upöm te' to soe pan, eö' to soe va
nën, ivëh, kee vasosöë me e ne peö'.
Ivëhkëk, e' to hikta te' non pan, e'
a soe peö'. Po poen ne Sosoenën
se kiiki a napan, o kiiki pe' se te'
totoopin e non. 9 Eöm kës to koman
nem pan, ea ro Jiu' to vih oah e no
po te' varih to hikta te' ne pan ee ro
Jiu'? Ahik! Eö' to poka' kurus voh
eo' pa napan varih o Jiu' me o te'
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu',
ea kurus to te' no paan o kikis va pa
taate' hat.

10 E' to te' akuk va kov e non
manih, pa soe pe Sosoenën vëh nee
to kiun voh to soe va non manih
pan,

"Ahikta pah te' to te' totoopin non.
Ahik rakah!

* **3:1:** Manih pa taate' po Jiu' e taman se keh vatvus e koa', e koa' pamëh se te' non po vute' pe taman.

11 A hikta pah te' to maaka rakah
non a taate' totoopin pe
Sosoenën.
Ka hikta pah te' to vavaiu non
sih e Sosoenën,
marën a kë a ëhnaneah.
12 A napan kurus to he' tonun voh
ee pe Sosoenën,
pare örakuk pa matan e
Sosoenën.
Ahikta pah te' to nonok vavih non
sih,
Ahik rakah!" *Sng 14:1-3*
13 "A ma rivoeere to koa
ko te' uhio' e ne pa kove' te' mët
to panan non.
Ka ma meëre to vavatvus ne sih a
ma piuk," *Sng 5:9*
"ka ma vaato pee te' hutët e ne
po kuru' vamëtmët." *Sng
140:3*
14 "Ee to vapöpöötan ne sih o upöm
te',
pare sosoe ne sih a ma tah to
vahara' vahat e ne pa na-
pan." *Sng
10:7*
15 "A ma tamoaan nee to te' vam-
atop vavi' e ne pa ip vamët
ro upöm te'.
16 A ma tamoaan nee to vavih vah
ne,
pa mirö' a napan me a he' pu-
nis raoe.
17 Pare hikta te' vakamö' me ne o
upöm te'." *Sng 59:7-8*
18 "Pare hikta ta ne e Sosoenën,
ko naöp i ne poë." *Sng 36:1*

19 Ivëh, ka nat e no pa ma soe tera' pe Sosoenën varih to soe ne pan, o te' varih to te' ne paan o Vavaasis pe Mosës, ee to hikta onöt ne a vonih a ma taate' hat pee. Ivëh, no a napan kurus varih po oeh avoes se sun suk po kiiki pe Sosoenën. 20 Suk ahikta pah te' to onöt non a vonih manih pa taate' hat pa matan e Sosoenën. Ahik, o Vavaasis pe Mosës to onöt e non pa vataare a ra a ma hat na to nonok no sih.

A Te' To Vaman Non E Ieesu' Kristo E' A Te' Vih, Pare' Te' Me Non O Ëhnan Vih

21 Ivëhkëk kuru, e' to tavus vateera' en, e Sosoenën vëh no a taate' pe' a totoopin, to soe vateera' voh en pan, a napan varih to vatompoan vavih me ne poë. Ko vatompoan pamëh hikta se tavus suk non a taate' va pa vatet o Vavaasis pe Mosës. Moaan rakah voh no Vavaasis pe Mosës, me o Vavaasis po Te' Vanënën Soe, to vavaato suk voh e ne pa hanan pamëh. 22 Ko vatompoan pamëh se tane' ma' pa ö no te' varih o Jiu', me ro te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' se vaman e Ieesu' Kristo. Suk e Sosoenën to ep kurus e non pa napan to te' va e ne manih pa pah ö. 23 Suk ea kurus rakah a nap nonok hat. Para hikta iu vatet no a taate' pe Sosoenën. 24 Ivëhkëk, e Sosoenën to vatompoan rakah me voh en pea manih pa taate' ururuan pe'. E' to antoen e non pa nok ka ra a tah pamëh, suk e' to vanö ma' e Ieesu' Kristo pa voen hah a ra, pare' kon hah a ra manih pa mët pe'. 25 E Sosoenën to vataare voh a napan a ö ne Ieesu' se mët vah va vamanih pa tah nee to ës ke na e Sosoenën marën a vahik o heve pe'. E' to nok va nën manih pa napan, pa tëëm nee to vaman ne pan, e Ieesu' to mët suk raoe. E Sosoenën to nok a tah pamëh pa vataare a napan, pan e' a totoopin, suk ataeah, a tëëm vamomoaan voh ne' to tö ke voh a napan, ko hikta vavakmis tiroë' voh non o te' varih to nonok ne a ma taate' hat. 26 Kuru e Sosoenën vëh no a taate' pe' a totoopin to soe pan, a napan varih to vatompoan vavih me ne poë, pare vaman ne poë, o vaman pee, me o vatompoan pee, to vataare e non pa napan kurus, pe' a te' totoopin, pa ö ne' to vatompoan me a napan varih to vaman e Ieesu'.

27 Ivëh, ke ea ro Jiu' varih to vavatet no sih o Vavaasis pe Mosës, ea onöt kës e no pa kë koman hah

a? Ahik rakah! Ahikta tah na se
këëkë koman suk hah a no, suk
ataeah, e Sosoenën to soe tavus voh
en pan, a hikta pah te' to onöt non
a vatompoan me eah pa ö ne' se
keh vavatet varoe non o Vavaasis
pe Mosës. Ivëhkëk, e' to soe varoe
pan, a te' se vatompoan me non
poan, pa ö ne' se vaman varoe e
Ieesu'. 28 Ea to soe va nën, suk ea
to nat e no pe' to te' man e non, pan
o vaman varoe pea ivëh, se vataare
a ra a ö na to vatompoan vavih me
e no pe Sosoenën. Ka hik manih
pa ö na se keh vavatet varoe no o
Vavaasis pe Mosës. 29 Eöm kës to
koman nem pan, e Sosoenën se kon
varoe o Jiu', pare' hikta se kon me
non o te' varih to hikta te' ne pan
ee ro Jiu'? Ahik rakah! E' se kon
me en po te' varih to hikta te' ne
pan ee ro Jiu'. 30 E Sosoenën varoe
a paeh to antoen non a vatompoan
vatotoopin me ro Jiu' pa ö nee se
keh vaman e Ieesu' Kristo, suk e'e'
varoe kuru a paeh to te' voh non.
Me e' varoe se vatompoan vato-
toopin me ro te' varih to hikta te'
ne pan ee ro Jiu', pa ö nee se keh
vaman e Ieesu' Kristo. 31 Eö' kës
to onöt e no' pa mirö' o Vavaasis
pe Mosës, pa a ö nö' to vavaasis
no' pan, e Sosoenën to vatompoan
vavih varoe me non sih a napan pa
ö nee se keh vaman e Ieesu' Kristo?
Ahik rakah! O vavaasis peö' to soe
va non manih pan, o Vavaasis pe
Mosës o pöh kikis to soe non pan, a
napan kurus to teen voh ee pa hat.

4

Manih Po Epep Pe Sosoenën, E Abraham A Te' Vih Rakah

1 Ivëh, ka nat e no pan, a soe to
kiun non po Vavaasis pe Mosës to
te' man e non. Ivëh, ka se kokoman
vavih rakah pa soe ne sipuura na-
pan va Israël, e Abraham to taum
voh, e' a soe man. 2 E' se keh te'
man non pan e Abraham to nonok
voh non a ma taate' vih, ka taate'
vih pamëh nok poan ke' tavus en a
te' totoopin pa matan e Sosoenën.
Ivëh, ke' onöt kës e non pa kë ko-
man hah a ëhnaneah? Ahik rakah! E
Sosoenën to hikta koman non pan
a tah pamëh to te' man non. 3 Ea to
nat e no pa pusun in a ö ne Abra-
ham to tavus suk voh a te' totoopin
pa matan e Sosoenën, suk ataeah a
soe to kiun non po Puk pe Sosoenën
to soe non pan,

"E Abraham to vaman voh a soe pe
Sosoenën,
ivëh, ke Sosoenën poka' en pe',
a te' totoopin." *Jen 15:6*

4 A te' to kiu moni' non sih, ko
voen pe' hikta te' va non manih
pan o he', ahik, o voen pe' to te'
va non manih pa tah ne' to kikiu
suk non. 5 Ea to nat va no manih
pan, o te' varih to hikta vavatet ne
o Vavaasis pe Mosës, ee to teen e
ne pa hat. Ivëhkëk, ee to vaman
e ne pe Sosoenën vëh to popoka'
non sih a napan pan, ee ro te' to-
toopin. E Sosoenën to ep non o
vaman pee, pare' popoka' e non
pee o te' totoopin. E Sosoenën to
poka' a napan o te' totoopin to te'
va non manih, po he' ne' to he'
raoe. 6 A Te' Sunön vëh e Devit to
soe voh en pa pah tah pa ö ne' to
soe pan, a te' to te' me non a tasun
vih pa ö ne Sosoenën to ep va in
non poan manih pa te' totoopin, e'
hikta se vavatet ro non o Vavaasis
pe Mosës. E Devit to soe vavoh
manih pan,

7 "Vaeö rakah po te' varih to he'
tonun voh o Vavaasis pe
Mosës,
ivëhkëk, e Sosoenën to uru-
ruan raoe,
pare' ihan anoe voh en pa
ma hat pee.

Oman, ee se vaeö rakah,
suk ataeah, e Sosoenën hikta
kute' hah non pa ma taate'
hat pee.

8 Vaeö rakah pa te' vëh ne Sosoenën
to hikta ep hah va non
manih pan,

e' to teen non ta hat pe'." *Sng 32:1-2*

9 Ivëh, ka tasun vih pö' pamëh
to te' suk varoe pö' non a ra o Jiu'
pe' a ö na to pe voh a ö kokoaan
va pa sioniira? Ke' a tasun vih pö'
pamëh to te' suk varoe pö' non o te'
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'
varih to hikta pe voh a ö kokoaan
va pa sioniire? Ea to nat e no pa
soe to kiun non manih po Puk pe
Sosoenën to man. A soe pamëh to
sosoe suk non e Abraham pan, "E
Abraham to vaman voh en pa tah
ne Sosoenën to soe ke voh poan,
ivëh, ne Sosoenën to ep suk va i non
poan manih pa te' totoopin."

10 Ivëh, ke Abraham nok vah-
vapo' voh nih, ke Sosoenën poka'
poan a te' vih no a taate' pe' to
totoopin? E Sosoenën kës to kon
vovoh voh poan pa ö ne' to me'
avoe' e non pa pe, ke' murin in
a ö ne' to pe en pa ö kokoaan
pe'? Ahik! E' to kon vovoh voh
poan, ke' pah pe po' a ö kokoaan
pe'. 11 E Abraham to me' avoe'
voh e non pa pe a ö kokoaan pe',
ke Sosoenën poka' en pe' a te' to-
toopin. E Sosoenën to he' poan a
taate' va pa pe a ö kokoaan to te' va
non manih po vëknöm, to vëknöm
non poan a te' totoopin suk o va-
man pe'. Ivëh, ke' te' va non manih
e Abraham e tamëëro te' varih to
hikta pe voh, ivëhkëk, ee to vaman
e ne pe Sosoenën. E Abraham e' e
tamëëra napan varih ne Sosoenën
to vatompoan vavih me voh. 12 E
Abraham pet me, e tamëëra napan
varih to pe voh, pare vavatet ne a
taate' va po vaman vëh, o vaman
pamëh ne tamaara Abraham to te'
me voh non, momoaan voh in a ö
ne' to me' avoe' voh e non pa pe a ö
kokoaan pe'.

A Soe Man Pe Sosoenën, E' A Soe Pa Napan Varih To Te' Me Ne O Vaman

13 E' hikta te' non pan, e Abra-
ham to vavatet voh non o Vavaasis
pe Mosës, ivëh, ke Sosoenën soe
vatökrus voh en pa ö ne' se he' poan,
me ra ken supnai' pe' o oeh ovoes.
Ahik! Suk ataeah, e Sosoenën to
ep varoe non o vaman pe', ivëh,
ke' ep va in non poan manih pa te'
totoopin. 14 Ivëh, ke' man rakah
e non, suk ataeah, o te' varih to
vavatet varoe ne sih o Vavaasis pe
Mosës se keh onöt e ne pa kon o oeh
ovoes, va pa ö ne Sosoenën to soe
vaman vavoh. A, a taate' vaman se
örakuk en, ko te' hikta onöt ne a kon
a tah vëh ne Sosoenën to soe vaman
voh pan e' se he'. 15 Ea to nat va e
no manih pan, e Sosoenën to heve
ov e non pa napan, suk ee to hikta
onöt ne a vatet kurus o Vavaasis pe
Mosës. Ivëhkëk, o Vavaasis pamëh
se keh hikta te' non, a, ka taate'
vatösoe hikta se te' me non. 16 Ivëh,
ke Sosoenën hikta se he' non a tah
ne' to soe vaman ke voh a napan.
Suk o te' varih to he' tonun ne o
Vavaasis pe Mosës. E' se he' varoe
o te' varih to vaman ne poë, kee se
kon ee pa tah ne' to soe vaman ke
voh raoe, suk ataeah, e' to ururuan
non raoe. Ivëh, ka tah ne' to soe
vaman voh vamanih po he', o pus
koa' kurus pe Abraham se kon ee.
E' hikta te' non pan o Jiu' varoe
ivarih to vaman ne, pare vavatet
ne o Vavaasis pe Mosës. Ahik! O
te' me varih to vaman va ne manih
pa ö ne Abraham to vaman vavoh
non, ee to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.
E Abraham to te' va non manih pe
tamaara o Jiu' varih to vaman no,
me o te' varih to hikta te' ne pan
ee ro Jiu' to vaman ne. 17 Ka soe to
kiun non manih po Puk Vapenpen
pe Sosoenën to soe non non pan,
"Eö' to nok oah kën tavus eom e
tamëëra ma kum te' peo." *Jen 17:5*
E Abraham to vaman e Sosoenën
pa ö ne' to soe a soe va'ih, e
Sosoenën vëh to onöt e non pa vato'
hah o te' mët, me e' se soe ka ma
tah to hikta te' moaan voh ne, kee
tavus ee. 18 E Abraham to vaman
a soe vaman pe Sosoenën, e' he

manot ko hikta onöt non a ö se'
vataman ta koa' oete'. Ivëhkëk, e'
to anoeh rakah e non pe Sosoenën
se vatvus a tah ne' to soe vaman
voh ke poan. Ivëh, ke' vataman
a ma kum te' peo vamanih pa ö
ne Sosoenën to soe vavoh ke poan
pan,
"O pus koa' pën se peo." *Jen 15:5*
19 E Abraham to hikta ponki' voh
non po vaman, suk e' to nat e non
pe Sosoenën se vakikis en pa sion-
ineah, ke' onöt e non pa vataman
ta koa' oete', a sionineah he te' ro
va non manih pa te' to mët voh en.
E' to onöt non o 100 kirismas, pare'
nat pet e non pe köövo pe' Sara' to
hikta onöt non a vasinan ta koa',
suk ataeah, a komaneah to te' pet
va e non manih pa te' to mët voh
en. 20 Ivëhkëk, e' to hikta panih
o kokoman pe', pare' hikta koe a
vaman a soe ne Sosoenën to soe
vaman voh, ivëhpëhkëk, o vaman
pe' to pah te' kikis avoe' nö e non,
ke' soe tavus en pan, e Sosoenën a
kikis oah rakah. 21 E Abraham to
vaman rakah e non pe Sosoenën to
te' me e non po kikis pa nok a tah
ne' to soe ke voh poan. 22 Ivëh, ka
soe to kiun non manih po Puk pe
Sosoenën to soe va non manih pan,
"E Sosoenën to kon en pe Abraham,
suk o vaman pe',
ko vaman pamëh vataare e
non pe' a te' to vatompoan
vavih me non e Sosoenën."
Jen 15:6
23-24 Ka soe va'ih to kiun non po Puk
pe Sosoenën to soe va non manih
pan,
"E Sosoenën to kon en pe Abraham,
suk o vaman pe'." *Jen 15:6*
Ivëhkëk, a soe pamëh to hikta te'
suk varoe non e Abraham. Ahik, e'
to soe suk pet me e non pea a napan
kurus. E Sosoenën se kon me en
pea, pa ö ne ea se vaman pet no a
te' vëh to kunkuin tane' hah voh e
Sunön pea Ieesu' pa nap mët. 25 E
Sosoenën to vahe' voh e Ieesu', pan
e' se mët suk a ma hat pea, pare'
sun tane' hah voh pa mët, marën
a ö na se vatompoan vavih me e
Sosoenën.

5

E Sosoenën To Poka' A Rora Sih O Te' Totoopin Pa Ö Na Se Te' Me No O Vaman

1 Ivëh, ne Sosoenën to soe suk
pan ea to vatompoan vavih me voh
e no pe', suk ea to vaman no e
Ieesu' Kristo. Ivëh ka kuru, na se
vakamö' vavih rakah me Sosoenën.
2 Suk a tah ne Ieesu' to nok voh pa
va'aus a ra me a ö na to vaman
no eah, e' to vataare voh a ra a
hanan va pa ö na se huk vatët ma'
pe Sosoenën, suk, e' to ururuan ta-
moaan a rora. Ivëh ka kuru, ea se
vaeö suk no a ö na to anoeh rakah
me no po vaman, pan a tapui se
tane' ma' manuh pa vöön va kin,
pa ö no kikis pe Sosoenën to te'
non. 3 E' to hikta te' non pan a
tah varoe pamëh na se vaeö suk
no, ahik, ea se vaeö me no a ma
punis pea, suk ataeah, ea to nat e
no pan, a ma punis poë varih to
vavaasis a rora a ö na se sun vakis
no, ko te' a ma punis pea. 4 Ka se
keh sun vakis ko te' a ma punis pea,
a tah pamëh se vataare va ka ra
manih pan, ea varih se vaoah ee
pa ma punö'. Ke ea se keh te' va
no nën, ea se anoeh rakah me no o
vaman pan, ea se kon ee pa tapui.
5 Ea se anoeh rakah me no o vaman
pan, e Sosoenën se vatvus a tah ne'
to soe voh ka ra, ivëh, ka hikta se
anoeh akuk no. Ea se nat pet no e
Sosoenën to koep voh ma' o iu pe'
manih pea manih pa ö ne' to vanö
voh ma' a Tuvuh Vasio' pe', ke' te'
non manih pea.

6 Ko poen na to hikta te' kikis
onöt no a va'aus koman hah a,
e Sosoenën to vanö ma' e Ieesu'
Kristo pa tëëm koman rakah ne' to
vaho' voh, marën a ö ne' se mët,
pare' kon hah a nap nonok hat. 7 O
man rakah, e' to para' hiva' rakah
pa te' se mët suk a te' totoopin.
Ivëhkëk, e' to tö pö' e non pa ö no

a te' vavaes se keh he' rakah ea pa
mët, suk a meh te' vih. 8 Ivëhkëk, a
tëëm na to te' avoe' voh e no a nap
nonok hat, e Sosoenën to vataare
en pea po iu apuh pe' manih pea,
pa ö ne' to vanö ma' e Ieesu' Kristo,
ke' mët suk en pa ma hat pea.
9 O era' pe Ieesu' Kristo to tako',
pare' hikhiuk en pa ma hat pea.
Ke Sosoenën poka' en pea o te' to
vatompoan vavih me no eah. Ivëh,
ka nat rakah e no pe' se hehe en
pea. Ka te' vavih e no po poen ne
Sosoenën se vakmis o te' varih to
nonok vatëh ne sih a ma taate' hat.
10 Ivëh, ke' te' man e non pan, a
tëëm avoe' pamëh na to vatösoe voh
e no pe Sosoenën, e' to vatompoan
vavih hah me voh en pea manih pa
mët pe Koa' pe'. Suk a ö na to nat
momoaan voh ee pa tah pamëh, ea
to nat vateera' rakah e no pan, e
Sosoenën to vatompoan vavih hah
me voh en pea. Suk ataeah, e
Koa' pe' to te' to'to' e non kuru,
ko se me en pea, ka te' va'peh ta-
moaan me e no pe Sosoenën. 11 Ka
meh tah, ivëh, e Sunön pea Ieesu'
Kristo to va'aus voh a ra ka vatom-
poan vavih hah me ee pe Sosoenën.
Iva'ih, kuru na to vaeö suk me no e
Sosoenën.

E Adam To Nok A Hat Ka Mët Tavus, Ke Ieesu' Mët, Pare' He' A Ra O To'to' Tamoaan

12 Ea to nat e no pan, a pah te'
to nok voh a hat manih po oeh,
pare' mët voh en. Ivëh, ka mët
pamëh pah kopös en pa napan ku-
rus manih po oeh, suk ataeah, a
napan kurus to nok voh ee pa hat.
13 O Vavaasis pe Mosës to me' avoe'
e non pa tavus, a hat he te' mo-
moaan voh e non manih po oeh
vëh. Ivëhkëk, a napan to hikta
te' maaka voh ne pa ma hat nee
to nonok ne. Ivëh, ke Sosoenën
hikta antoen voh non a kiiki a ma
hat no a napan to nonok ne, suk
o Vavaasis pamëh to hikta te' voh
non. 14 Taneo non ma' po poen ne
Adam to nok voh a hat, pare' nö
non ma', ko öök non po poen pe
Mosës, a napan kurus se mëtmët
e ne. Ka te' napan varih to hikta
nok voh ta ma hat manih pa kök
a taate', vamanih pa ö ne Adam to
nok vavoh, a mët pamëh se ip me
en po te' poë varih.

E Adam to vëknöm i non e Ieesu',
a te' vëh se suk amot ma'. 15 A
hat pe Adam, me o ururuan pe
Sosoenën to hikta te' va ne pa pah
ö. Ahik rakah, a hat pa paeh a te'
ro to nok voh a napan kurus, kee
mëtmët ne. Ivëhkëk, o kikis va po
ururuan pe Sosoenën to oah rakah
e non po kikis va pa mët, ko te' e
non po te' varih to vaman ne. Ka
manih po ururuan pa pah te' vëh, e
Ieesu' Kristo ne Sosoenën to vatom-
poan vavih hah me en po te' varih
to vaman ne, ka tah pamëh, e' o he'
vih ne' to he' raoe. 16 E' to te' non a
poa tah, o he' vih pe Sosoenën, me a
hat pe Adam. Ka poa tah poë varih
to hikta nonok ne a pah tah kee
tatavus ne pea. Ahik, a hat ro ko ne
Adam to nok manuh pe Sosoenën,
to vateen en pea kurus pa hat,
pare' vaho' suk en pea po vahutët.
Ivëhkëk, o he' vih pe Sosoenën to te'
va non manih pan, e' to ururuan a
napan, pare' vatompoan vavih hah
me en po te' varih to vaman ne, kee
kon ee po to'to' tamoaan, ee he nok
ro voh ee pa ma taate' hat. 17 A pah
te' vëh e Adam to pënton varo voh
a soe pe Sosoenën, pare' nok a hat,
ka mët pa pah te' pamëh tavus va
en manih pa te' apuh, pare' vöknah
rakah en pa napan kurus. Ivëhkëk,
o ururuan pe Sosoenën, me o he'
vih pe' to vöknah en po kikis va
pa mët. Ivëh, ka nat vavih e no
pan, o te' varih to vaman ne, ee se
kon ee po ururuan puh tamoaan pe
Sosoenën, ke Sosoenën se vatom-
poan vavih hah me en pee. Ee se
kon o to'to' tamoaan, ko tavus ee o
te' susunön manih pa kiu no a pah
te' vëh e Ieesu' Kristo to nok.

18 Ivëh, ka nat e no pan, a pah te'

vëh e Adam to pënton varo voh a
soe pe Sosoenën, pare' nok a taate'
hat. Ka manih pa hat pamëh, ne
Sosoenën to vateen suk en pea ku-
rus po vahutët. E' to te' akuk va
kov e non manih pa pah te' vëh, e
Ieesu', to nok a taate' totoopin, ke
Sosoenën ep, pare' poka' en pea o
te' varih to vaman e Ieesu', pan ea
o te' totoopin ka kon ee po to'to'
tamoaan. 19 A pah te' vëh e Adam to
pënton varo voh a soe pe Sosoenën,
pare' nok a taate' hat. Ka manih
pa taate' vatösoe pe' ivëh, no a na-
pan kurus to teen suk voh pa hat
pamëh. E' to te' akuk me va kov
e non manih pan, a pah te' vëh
e Ieesu' Kristo to tënan voh a soe
pe Sosoenën. Ka manih pa taate'
pënton soe pe', no a nap peo se
tavus ee o te' totoopin manih po
epep pe Sosoenën.
20 E Sosoenën to he' voh o
Vavaasis pe Mosës manih pa napan
marën a ö nee se nat va ne manih
pan, ee to pah nonok vörep e ne
sih pa ma taate' hat. Pare pah
vatösoe oah nö e ne po Vavaasis
pe Mosës. Ivëhpëhkëk, e Sosoenën
to pah ururuan oah nö e non pee.
21 A hat to vatvus voh a taate' va pa
mët, pare' te' va e non manih pa te'
sunön. Ivëhkëk, kuru no ururuan
pe Sosoenën to tavus, pare' vöknah
en pa taate' hat, ko te' va e non
manih pa te' sunön. Ka manih pa
kiu pe Sunön pea Ieesu' Kristo, ne
Sosoenën to ururuan a ra, pare'
poka' en pea o te' varih to vaman
no eah, pan ea o te' totoopin, ivëh,
ka kon ee po to'to' tamoaan.

6

Ea To Mët Va'peh Me Voh E Ieesu'

1 Ivëh, ka se po' soe ataeah? Eöm
koman kës nem pan, ea se nonok
vaveos avoe' nö e no pa ma taate'
hat, suk e Sosoenën se ururuan
avoe' nö e non pea, ha? Ahik
rakah! 2 Ea to te' va no manih pa
nap mët, ivëh, ka hikta se te' hah no
paan o kikis va pa taate' hat. 3 Eöm
anoe kës voh em pa ö na to vatös
me voh e Ieesu' Kristo manih pa ö
nee to pupui a ra? Ka tah pamëh
to vataare non a ö na to vatös me
eah pa mët pe'. 4 Manih pa taate'
pupui na to vatös me voh ee pa
mët pe Ieesu' Kristo, ke Sosoenën
pe va'peh me voh en pea manih po
vapeepe. Manih po kikis koman pe
Tamön ne' to kunkuin tane' hah e
Ieesu' Kristo manih pa mët. Ivëh,
ka se pët kon ee po to'to' voon,
marën a ö na se te' me no a taate'
pe Ieesu'.

5 Ea to nat e no pa ö na to vatös
me voh ee pe Ieesu', para mët va ee
manih pa ö ne' to mët vavoh. Ivëh,
ke' te' akuk va kov e non manih
pan, ea se pët sun va'peh hah me
ee pe', vamanih pa ö ne' to nok
vavoh. 6 Ea to nat e no, pa taate'
hat vamoaan pea to mët va'peh me
voh en pe Ieesu' Kristo manih pa
kuruse. Marën o kikis va pa taate'
hat pamëh, to kiu non sih manih pa
sioniira se hik. Ivëh, ka hikta onöt
no a tavus hah a nap kiu pa taate'
hat pamëh. 7 Suk a te' vëh to mët
voh en, e' to hikta onöt non a te'
hah paan o kikis va pa taate' hat.

8 Ea to nat e no, pea se keh mët
va'peh me e Ieesu' Kristo, ivëh, ka
vaman rakah e no pea se pët te'
to'to' me e no pe' kuru, me amot.
9 Suk ea to nat e no pe Ieesu' Kristo
to sun tane' hah voh en ma' pa nap
mët, pare' hikta antoen non a mët
hah. Ko kikis va pa mët to hikta
antoen non a vöknah hah poan.
10 Oman, e Ieesu' to mët voh pa pah
tëëm ro, marën a vöknah o kikis va
pa taate' hat, ivëhkëk, kuru ne' to
kon en po to'to' voon. Manih po
to'to' voon pamëh, ne' to te' va'peh
me e non pe Sosoenën, pare' kë non
a ëhnaneah. 11 E' to te' akuk me va
kov e non manih pan, eöm me se
inan vamanih, eöm me to mët këh
voh em po kikis va pa taate' hat.
Parëm te' to'to' koe ke nem manih

pe Ieesu' Kristo, köm vatös me eah
marën a kë a ëhnan e Sosoenën.
12 Ivëh, köm se nat nem vaonöt
a taate' hat, ke' matop non a ma
sionineöm. Pe' o sionin pamëh se
mët en, ivëhkëk, o apen to hikta se
mët non. Eöm se keh vaonöt va
in eah nën, eöm se pënton em po
iu hat pa taate' pamëh. 13 Koe a
he' ta pah ö manih pa sionineöm
manih pa taate' hat, marën a nok
a ma taate' to hikta te' totoopin ne.
Eöm se keh he' rakah ëm manih
pe Sosoenën, eöm se te' va e nem
manih pa napan varih to mët voh,
pare sun tane' hah po vapeepe.
Parëm koe ke Sosoenën matop non
a ma ö kurus va pa sionineöm, köm
se vatet po' a ma taate' totoopin.
14 A taate' hat to hikta se te' hah non
e sunön peöm, suk ataeah, kuru
nöm to hikta te' hah nem paan o
matop va po Vavaasis pe Mosës.
Ahik, eöm to te' nem paan o matop
va po ururuan vih pe Sosoenën.

Ea To Te' Va No Manih O Te' Kiu Pa Taate' Totoopin

15 Ivëh, ke eöm koman kës nem
pan, ea se nonok e no pa ma taate'
hat, suk ea to te' e no paan o matop
va po ururuan vih pe Sosoenën?
Ahik. Ea se nat no nonok va no
nën, suk ataeah, ea to hikta te' hah
no paan o matop va po Vavaasis pe
Mosës. 16 Oman rakah! Eöm se keh
he' ëm vamanih pa te' kikiu akuk
manih pa meh te', eöm se vavatet
nem a soe pe'. Eöm se tavus vaman
em o te' kikiu akuk pa te' pamëh.
Ka te' pamëh nöm to ta nem eah,
e' e susun peöm. Ivëh, köm se nat
nem vavatet nem a taate' hat. Pe'
a taate' hat pamëh se nok a neöm,
köm mët, ko nö ke em pe Sosoenën.
Ke' eöm se vatet a taate' mamanat.
Ka taate' pamëh se me en peöm
manih pa matan e Sosoenën, ke
Sosoenën poka' en peöm o te' va
pa taate' totoopin. 17 Moaan voh
nöm to te' nem o te' kikiu akuk pa
taate' hat. Ka taate' hat pamëh to
matop e non peöm. Ivëhkëk, e' to
vih rakah non manih pe Sosoenën,
peöm to vavatet rakah me nem o
vaman, pataeah no te' te'te' soe pe
Sosoenën to vavaasis voh a neöm.
Ko vavaasis pamëh to matop e non
peöm. 18 Moaan voh nöm to te'
va e nem manih pa te' kikiu akuk
manih pa taate' hat. Ivëhkëk, kuru
nöm to te' va e nem manih po te'
kikiu akuk va pa taate' totoopin.
19 Eö' to nok a soe vapipino' va'ih,
suk ataeah, a soe va pa ö nöm to he'
a ma pah ö va pa ma sionineöm va-
manih po te' kikiu akuk, pa taate'
kukusan, me a taate' vatösoe, me
a taate' hat, a ma taate' poë varih
to pepeo avoe' nö e ne. Kën kea, a
ma tah poë varih to hiva' e non pa
maaka a pusuneah. Ivëhkëk kuru
va'ih, nö' to iu no' pan, eöm se he'
a ma pah ö va pa ma sionineöm,
kee kiu akuk ne manih pa taate'
totoopin, köm sih tavus po' a napan
koman pe Sosoenën, parëm tavus
em o te' varih to vavatet ne a taate'
vivihan. 20 Eöm se nok a tah pamëh,
suk eöm voh o te' kikiu akuk va pa
taate' hat. Eöm to taihan këh voh
em pa taate' totoopin pa ö nöm to
te' nem o te' kikiu akuk pa taate'
hat.
21 A ma vih taneah nöm to kon
voh pa tëëm nöm to te' voh nem
a nap kikiu akuk va pa taate' hat?
A ma tah nöm to kon voh ivarih,
ee a ma tah varih to vavapoet a
no neöm kuru, me a ö nee to he'
mët voh ee peöm. 22 Ivëhkëk kuru
va'ih, nöm to taihan këh em ma' pa
taate' hat. Parëm tavus em a nap
kiu akuk pe Sosoenën. Ivëh, ko voa'
vih i ne' iva'ih, eöm to tavus em o te'
varih to vavatet nem a taate' vivi-
han, kokon em po to'to' tamoaan.
23 Ivëh, ka vahik in a ma soe peö'
to soe va non manih pan, o voen va
pa taate' hat ivëh, a mët. Ivëhkëk, o
he' ne Sosoenën to he' akuk ivëh, o
to'to' tamoaan na to kon manih pe
Sunön pea, Ieesu' Kristo.

7

Kuru Na To Kiu No Pa Taate' Panih

1 Kën kea, eöm kurus to nat vavih
rakah e nem po Vavaasis pe Mosës.
Ivëh, köm nat e nem po Vavaasis
pamëh, to matop e non pa napan
kurus. Ivëhkëk, a te' se keh mët,
ko Vavaasis pamëh hikta se matop
hah non poan. 2 Ka soe vapipino'
va pe' to te' va non manih pan, e
köövo se keh me e voe manot pe',
pare' te' va'peh me non poan, ke'
onöt rakah këk na po poen ne' se
mët. Ivëhkëk, e voe se keh mët këh
en pe', e köövo pamëh to antoen
e non pa me hah ta meh voe, va-
manih pa ö no a taate' va po vaen
to soe va non. 3 Ivëhkëk, e voe se
keh te' to'to' avoe' e non, ke köövo
pe' këh poan, pare' me a meh voe,
a napan se soe va ee manih pan, e'
a köövo te'te'vaasi'. Ivëhkëk, e voe
pe köövo pamëh se keh mët, e köövo
pamëh to te' taihan e non manih
pa taate' vaen, pare' antoen e non
pa vaen hah. Ke' se keh vaen hah
en, a, e köövo pamëh to hikta kök a
taate' va po vaen.

4 E' to te' akuk va kov e non
manih pan, eöm to vatös me voh
em pe Ieesu' manih pa sionineah,
ka vatös peöm pamëh to ep va non
manih pan, a taate' hat vamoaan
voh peöm, to mët va'peh me voh en
pe Ieesu' Kristo manih pa kuruse.
Ka taate' hat pamëh to hikta matop
hah a no neöm, me o Vavaasis pe
Mosës hikta se matop hah a no
neöm. Ka kuru, ne eöm to vatös me
em pa meh te', ka te' pamëh e' a te'
to sun tane' hah pa nap mët. Ivëh,
ka kuru ne Sosoenën se kon o ëhnan
apuh, suk a ö na to vavatet no a
ma taate' totoopin. 5 Moaan voh no
a taate' hat to te' voh non manih
pea, pare' he' a ra o iu hat, suk o
Vavaasis pe Mosës to kunkuin va-
teera' o iu hat pamëh, ka nonok no
a ma taate' hat. Ivëh, ka mët tavus
en manih pea. 6 Ivëhkëk, kuru ea to
mët këh ee po Vavaasis pe Mosës,
ke' hikta matop hah a rora. Ea
to taihan këh voh ee po Vavaasis
pamëh to ötöön voh a rora. Ivëh ka
kuru, na to kiu suk no a kë a ëhnan
e Sosoenën, pa ö na to vavatet no a
ma taate' totoopin manih pa taate'
voon, no a Tuvuh Vasio' to kunkuin
manih pa ma kokoman pea. Para
hikta vavatet hah no a taate' va
pa kë a ëhnan e Sosoenën, pa ö na
to vavatet varoe no o Vavaasis pe
Mosës.

A Te' Hat To Mirö' Voh A Ra

7 Eöm tome' koman nem pan, eö'
to sosoe no' pan, a hat me o Vavaa-
sis pe Mosës, ee a pah tah akuk.
Ahik! Ivëh, ko Vavaasis se keh
hikta te' non marën a va'aus a neö'
pa nat a ma taate' hat, eö' se po'
nat vah va in a ma taate' hat nih?
Ivëhkëk, a soe vaënpan pe Sosoenën
to te' e non, kö' nat e no' pa hat ivëh
ataeah, pe' o Vavaasis pe Mosës to
soe va ka rora manih pan,
"Koe a manin a ma tah pa meh te'".

Eks 20:13,15-17

8 Ivëhkëk, a taate' hat to te' non
manih peö', pare' taum koe a
hanan pe' manih pa soe vaënpan pe
Sosoenën, pare' vatvus o kokoman
hat va pa manin a ma tah pa meh
te' manih pa komaneo'. E' se keh
hikta te' non ta soe vaënpan pe
Sosoenën, a taate' hat to hikta se te'
hah me non to kikis. 9-10 Eö' to hikta
nat avoe' voh no' pa soe vaënpan pe
Sosoenën, parö' te' to'to' voh e no'.
Ivëhkëk, eö' to kon vahik eo' pa soe
vaënpan pe Sosoenën, ka taate' hat
tavus vakikis, kö' mët eo' manih po
apen. A soe vaënpan pe Sosoenën to
te' suk voh non a ö ne' se he' a neö'
o to'to'. Ivëhkëk, manih peö', ne' to
te' en ma' pa mët va po apen. 11 Suk
ataeah, a taate' hat to vaiu a hanan
va pa ö ne' se piuk a neö' pa ö ne'
to koe ma' manih pa soe vaënpan
pe Sosoenën, marën a ip vamët a
neö' manih po apen. 12 Ivëh, ka nat
kurus e no, po Vavaasis pe Mosës
to tane' koman voh en ma' manuh
pe Sosoenën, pare' vivihan. Ka
ma soe vaënpan pe Sosoenën varih

pa koman o Vavaasis pe Mosës, ee
kurus to vivihan, ko totoopin, pare
vih.
13 E' te' vah va non nih, a soe
vaënpan kës pe Sosoenën ivëh, to
he' a neo' a mët? Ahik! A taate'
hat to tavus manih pa soe vaënpan
pamëh, pan a mët peö' se tavus. Ke'
a tah pamëh to tavus, pan eö' se
inan a taate' hat, e' matan vah va
non nih? E Sosoenën to he' voh a
soe vaënpan pe' pan, e' se vataare
va ka neö' manih pan, a taate' hat,
e' a tah a pah hat rakah.

A Hat To Pöm Voh A Ra

14 Ea to nat rakah e no po Vavaa-
sis pe Mosës, e' a tah va po apen
to tane' voh en ma' manuh pe
Sosoenën. Ivëhkëk, eö' a te' to te'
me no' o sionin va po oeh vëh, parö'
hikta antoen no' a vatet o iu pe
Sosoenën. Suk ataeah, eö' to te' va
e no' manih pa te' nohnoh, nee to
vavoen, kee voh a taate' hat. Ka
taate' hat vaneah e non peö'. 15 Eö'
to hikta inan no' pataeah nö' to
nonok no', parö' hikta nonok no'
ataeah nö' to iu no' a nok. Ivëhkëk,
eö' to nonok e no' sih pa ma tah
rërës nok peö'. 16 Keö' se keh hikta
iu nok no' a ma tah rërës peö' varih
nö' to nonok no' sih, a tah pamëh to
soe va non manih pan, eö' to vapöh
kokoman e no' pan, o Vavaasis pe
Mosës to te' vih e non. Suk ataeah,
e' to soe non pan, a taate' hat nö'
to nonok no', e' a tah nö' se nat no'
nok. 17 Ivëh, ke eö' koman to hikta
nonok no' sih a ma taate' hat poë
varih. Ahik, a taate' hat vëh to te'
non manih pa komaneo'. E' ivëh, to
ta'ta' a no neo' a nok a ma taate' hat
poë varih. 18 Oman, eö' to nat e no'
pa hikta vih to te' non pa komaneo',
manih po iu hat va pa komaneo', e'
to hikta onöt non a nok a taate' vih.
Eö' to iu e no' pa nok a ma taate'
vih. Ivëhkëk, eö' to hikta nonok
no' a ma taate' poë varih. 19 Eö' to
kehkeh nok no' sih, a ma taate' vih.
Ivëhkëk, eö' to hikta nonok no', ka
taate' hat nö' to rërës no' sih a nok,
nö' to nonok e no'. 20 Ivëh, ke eö'
se keh nok eo' pa ma taate' nö' to
rërës no' sih a nok, a, e' to hikta te'
non pan, eö' ivëh to nonok no' a ma
taate' poë varih. A taate' hat vëh
to te' non pa komaneo', ivëh to ta'
a neo' kö' nok a ma taate' hat poë
varih.
21 Ivëh, kö' taum eo' pe' to te' man
e non, pa tëëm nö' to kehkeh nok
no' a taate' vih, ka taate' hat vëh
to te' non pa komaneo' to ta'ta' e
non peö', pa nok a ma taate' hat
poë varih. 22 Manih po kokoman
rakah peö', ne eö' to iu rakah e
no' pa ma soe vaënpan pe Sosoenën.
23 Ivëhkëk, eö' to inan vamanih pan,
e' to te' non o meoh kikis to matop
e non pa sionin avoes neo'. O kikis
pamëh to hikta vapöh kokoman me
non a ma tah varih no kokoman
peö' to iu ne a nok, pare' vaho'
rakah en peö' paan o matop va po
iu hat vëh to te' non pa sionineo'.
24 Varenan rakah peö', eteh se hehe
a neo', kö' këh o sionin va'ih to se
me koe en peö' pa hat vëh, to se
ip en peö'? 25 Eö' se vavihvih ke
na e Sosoenën. Manih pa koren e
Sunön pea Ieesu' Kristo, e' se hehe
en peö'. Ivëh, ka ma iu vih peö',
me a ma kokoman vih peö' to te'
e ne paan a ma soe vaënpan pe
Sosoenën. Ivëhkëk, o iu hat va pa
komaneo' to te' e non paan in o
kikis va pa taate' hat vëh to matop
non a sionineo', pare' mimirö' a no
neo'.

8

E Ieesu' Kristo To Mët Pare' Vahik Këh A Ra Pa Taate' Hat, Pare' He' A Ra A Tuvuh Vasio'

1 Ivëh, ka kuru no a napan varih
to vatös me ne e Ieesu' Kristo, ne
Sosoenën hikta se vateen non raoe
pa hat. 2 Suk ataeah, ea pah paeh,
ea a ma te' pe Ieesu' Kristo, ko
kikis pa Tuvuh Vasio' to he' voh
a ra o to'to' voon, pare' hehe a
rora manih po kikis va pa taate'
hat vëh to he'he' a rora sih a mët.

3 O Vavaasis pe Mosës to hikta an-
toen non a veo ke a taate' hat pea,
suk ataeah, o iu va pa sioniira to
hikta iu non a vatet o Vavaasis pe
Mosës. Ivëhkëk, a tah vëh no Vavaa-
sis pe Mosës to hikta antoen non
a nok, ne Sosoenën koman to nok
vahik voh en. E Sosoenën to vanö
voh ma' e koa' oete' pe', ke' tavus
te' vamanih pea a nap nonok hat,
ivëhkëk, a hikta hat manih pe'. E
koa' pamëh to nö voh ma', pa hehe
a ra pa ma taate' hat pea. Ka manih
pa sionin e koa' pe' pamëh, ne
Sosoenën to vateen en pe' pa taate'
hat pea, pare' vahik en po kikis va
pa taate' hat vëh, na se voh teen. 4 E
Sosoenën to nok vavoh manih pan,
a taate' vih totoopin va po Vavaasis
pe Mosës, se tavus manih po to'to'
pea. Suk ataeah, ea to hikta suksuk
hah no o iu va po sionin. Ahik
rakah! Ea to vavatet no sih a taate'
voon pa Tuvuh Vasio'. 5 Pe' a napan
varih to suksuk ne sih o iu hat va
po sionin, no a ma kokoman pee
to iu rakah e ne pa vatet o iu hat
va pa komëëre. Ivëhkëk, a napan
varih to suksuk ne a taate' voon
pa Tuvuh Vasio', no a ma kokoman
pee to pet vavi' e ne, pa ma tah
no Tuvuh Vasio' to iu non. 6 Ivëh,
ko kokoman pa te' se keh vatet a
iu hat va pa komaneah, e' se mët
en. Ivëhkëk, o kokoman pe' se keh
te' non manih pa Tuvuh Vasio', a
te' pamëh se kon en po to'to' ta-
moaan, me o vakamö' vih manih
pe Sosoenën. 7 Ivëhkëk, o kokoman
pa te' se keh pet vavi' non pa vatet
a ma taate' hat, e' se vakihat me e
non po iu pe Sosoenën. E' to rës
e non pa vatet a ma soe vaënpan
pe Sosoenën, suk ataeah, e' to hikta
antoen non a vatet a ma soe poë
varih. 8 Ko te' varih to vavatet ne
sih o iu hat va pa komëëre. Ee to
hikta onöt ne a he' vaeö e Sosoenën.

9 Ivëhkëk, eöm to hikta te' hah
nem paan a matop va po iu hat pa
komëneöm, eöm to te' e nem paan
a matop pa Tuvuh Vasio' pa ö no a
Tuvuh pe Sosoenën se keh te' non
manih peöm. Ivëhkëk, a te' vëh se
keh hikta te' me non a Tuvuh pe
Ieesu' Kristo, e' hikta se te' non a
te' pe Ieesu' Kristo. 10 A ma taate'
hat peöm to se ip vamët ee pa ma
sionineöm. Ivëhkëk, e Ieesu' Kristo
se keh te' non manih peöm, a ma
apeneöm se te' to'to' e ne, suk e
Sosoenën to poka' en peöm, o te'
no a ma taate' peöm to vih, ko to-
toopin. 11 Ka Tuvuh pe Sosoenën
to kunkuin tane' hah voh e Ieesu'
Kristo manih pa nap mët se keh
te' non manih peöm, a, e' se he'
koe en po to'to' va po sionin manih
pa Tuvuh Vasio' pe' vëh, to te' non
peöm.

12 Kën poaneo' manih pa ëhnan
e Ieesu' Kristo, ea se koe ka Tu-
vuh Vasio' vovoh ka rora, para
nat rakah no te' hah no paan in
o matop po iu hat va pa komaara.
13 Eöm se keh vavatet nem o iu hat
va pa komëneöm, eöm se mëtmët
em. Ivëhkëk, manih po kikis pa
Tuvuh Vasio', eöm se koe em pa
ma taate' hat va po sionin, parö m
kon em po to'to' tamoaan. 14 Suk
ataeah, o te' varih no a Tuvuh pe
Sosoenën to vovoh ke non raoe,
ee ro pus koa' pe Sosoenën. 15 A
Tuvuh va'ih ne Sosoenën to he'
voh, e' to nok a ra, ka hikta se te'
hah no o te' kikiu akuk pa taate'
naöp. E' to nok a ra, ka tavus ee
o pus koa' pe Sosoenën. Ka manih
pa Tuvuh pamëh ne' to vataman
ka ra, ka okook va no sih manih
pan, "Tamön", "Eën e Tamaneo'".
16 A Tuvuh Vasio' koman ivëh to
vava'aus non sih a ma apeera, ka
nat vateera' e no sih pan, ea ro pus
koa' pe Sosoenën. 17 Ea to te' no o
pus koa' pe Sosoenën, ivëh, ka se
kon ee pa ma tah ne Sosoenën to
vakah ka ra o koa', ke Ieesu' Kristo.
Ivëhkëk, kuru ea se te' va'peh rakah
me no e Ieesu' pa punis vëh ne'
to te' voh, marën a ö na se kon o
ëhnan apuh vamanih pa ö ne' to
kon vavoh.

Amot Na Se Taum A Iho' Vih Manuh Pa Vöön Va Kin

18 Ivëh, ka amot no ëhnan apuh
pamëh se tavus vateera' manih
pea. Eö' to koman no' pan, o ëhnan
apuh pamëh se apuh oah e non pa
ma punis, na to tataum no manih
kuru. 19 Suk ataeah, a ma moeh
tah kurus varih ne Sosoenën to
nok voh, to vavëhö' rakah e ne po
poen ne Sosoenën se vatvus va-
teera' rakah en, petereh ivarih, o
pus koa' vamaman pe'. 20-21 A ma
moeh tah kurus varih ne Sosoenën
to nok voh, ee to tatamirö' e ne
kuru. Ka ma tah poë varih to hikta
tatamirö' suk ne o iu koman pee.
Ahik. Ee to tatamirö' suk ne o iu
pe Sosoenën. Ivëhkëk, e' to te' man
e non pan, a ma moeh tah kurus
varih ne Sosoenën to nok voh, ee se
taihan këh ee pa ö nee to kokoa va
ne sih, marën a ö nee se te' taihan
ne me o ëhnan apuh vëh, no pus
koa' pe Sosoenën to te' me ne.

22 Kuru na to nat vavih e no
pa ma moeh tah kurus varih ne
Sosoenën to nok voh, kuru nee to
hara' avoe' e ne po kamis to vatoe
me non po kamis vëh, ne köövo to
hara' non sih po poen ne' to kehkeh
vahuh non. A ma moeh tah kurus
poë varih to tötö suk ne sih o kamis
pamëh, nee to hara' ne. 23 Ke' hikta
te' non pan, a ma tah varoe poë
varih to tötö ne. Ahik, ea me ro
te' to tötö e no, ea to kon voh ee
pa Tuvuh Vasio'. Ka Tuvuh Vasio'
pamëh to te' va e non manih po he'
vamomoaan ne Sosoenën to he' a
ra. Ivëhkëk, ea me to kakamis e no,
para tötö e no, ko anoeh e no po
poen ne Sosoenën se panih avoes
a ra, ka tavus o pus koa' vamaman
pe'. Ko poen pamëh ne' se he' a ra
o sionin voon to hikta se te' kökööt
va non manih po sionin vëh, na to
te' me no po oeh. 24 Suk ataeah,
e Sosoenën to hehe voh en pea, ka
anoeh me no po vaman. Ea se keh
ep e no kuru pataeah na to anoeh
no, e' to hikta te' non pan, a taate'
anoeh vamaman ipamëh. A napan
hikta se anoeh ne a tah nee to öt
vahik e ne. 25 Ivëhkëk, ea se keh
anoeh no a tah na to me' avoe' e
no pa kon, ea se anoeh e no, me a
taate' anoeh.

26 A Tuvuh Vasio' me to vava'aus
e non sih pea pa ö na to töötö no.
Ea to hikta nat no pa hin rakah
vamanih pa ö na se hinhin va
no. Ivëhkëk, a Tuvuh Vasio' koman
to hinhin ka rora sih manuh pe
Sosoenën, pare' hinhin vatëh rakah
ka rora, me o hahara' to para' ru-
ruvun, na to hikta onöt no a soe
vamaaka. 27 E Sosoenën to antoen
e non pa nat ataeah to te' non pa
ma kupu pa napan. Pare' nat e
non pataeah no a Tuvuh Vasio' to
koman non, suk ataeah, a Tuvuh
Vasio' to suksuk non sih o iu pe
Sosoenën, po poen ne' to hinhin
suk a rora a napan pe Sosoenën.

28 Ea to nat e no, pa ma moeh tah
kurus ne Sosoenën to nonok non
sih, marën a va'aus a napan varih
to iu ne poë. A napan poë varih
ne' to vaoe suk voh a ö nee se tavus
vamanih pa ö ne' to koman vavoh
non. 29 Suk ataeah, e Sosoenën to
nat vovoh voh e non pee, e' he me'
avoe' voh e non pa nok o oeh. Pare'
vate' en pee, kee te' va i ne manih
pe Koa' Oete' pe'. Ivëh, ke koa' pe' e
Ieesu' Kristo se tavus va en manih
pe koa' vamomoaan pa ma kën kea
peo pe'. 30 E Sosoenën to te' me
voh non o kokoman vëh pan, ee
se tavus vamanih pe Koa' pe', ko
te' varih ne' to koman voh non se
tavus vamanih pe Koa' pe', ne' to
vate' pet voh en pee. Ko te' varih
ne' to vate' voh, ne' to vatompoan
vavih me voh en pee, ko te' poë
varih, ne' to he' pet en pee po ëhnan
apuh.

Ahikta Pah Tah To Onöt Non A Sunpip O Iu Pe Sosoenën

31 Ea se po' soe vahvanih pa
ma tah ne Sosoenën to nok manih
pea? E Sosoenën e vamomhë pea
to va'aus en pea. Ivëh, ka te' se
keh vakihat me a rora, e' hikta

antoen rakah non a vöknah a ra.
32 Oman rakah! E Sosoenën to
hikta amun voh ka ra pe Sunai'eah
Ieesu' Kristo, pa mët suk a ra. E' to
he' voh en pea pe Sunai'eah, ivëh,
ke' se he' akuk rakah en pea pa
ma moeh tah kurus. 33 Eteh po'
to onöt non a vaho' a ra a napan
varih ne Sosoenën to kon hah voh,
manih po vahutët? Ahik rakah
ta pah te' to antoen non, pe' a ö
ne Sosoenën to vatompoan vavih
me voh en pea. 34 Eteh po' to
onöt non a vapoka' a napan pe
Sosoenën, kee teen ta hat? Ahik
rakah ta pah te' to antoen non, pe'
a ö ne Ieesu' Kristo to mët voh en,
me e' to sun tane' hah en pa nap
mët. Ka varu' vakomanih, ne' to
te' me non a tasun kikis manih pa
papmatö pe Sosoenën, pare' hinhin
va'aus tamoaan ke non pea manih
pe Sosoenën. 35 Ataeah po' to onöt
non a ki këh a ra po iu pe Ieesu', pa
ö no a punis se keh tavus a ra, ke',
pa ö na se keh taum a kamis, me a
ö no napan se kehkeh mirö' a rora,
me a ö na se keh taum o maë, me a ö
na se keh kökööt no pa ta ohop, me
a ö no a ma moeh tah hat se kehkeh
mirö' a rora? Ahik rakah! A ma tah
kurus poë varih to hikta onöt ne a
sunpip a ra po iu pe Ieesu' Kristo.
36 Oman! A ma tah varih to tatavus
ne pea kuru, no Puk Vapenpen pe
Sosoenën to sosoe e non,

"Suk ataeah, emöm to te' e nem a
napan pën,*
ivëh, ka ma poen kurus nee to
ipip vamët e ne pemöm."

"Ee to ep va ka no möm
manih po sipsip varih to vam-
atop ne a ö nee se ip vamët."
Sng 44:22

37 Ivëhkëk, manih pa ma punis ro
poë varih, ea to vöknah koe rakah
voh ee pee manih pe Sosoenën vëh
to iu a rora sih. 38-39 Oman! Eö' to
nat rakah e no' pa hikta tah va pa
ma tah varih to antoen ne a sunpip
ka ra, po iu pe Sosoenën, ka ma
tah poë varih, ivarih, a mët, me o
to'to', me o ankero', me a ma moeh
ora' hat, me a ma taneah varih to
te' ne manih kuru, me a ma meh
taneah varih to me' avoe' e ne ma',
me a ma moeh vu tah varih to te'
me ne o kikis apuh, me a ma taneah
to te' ne kin, me a ma taneah to
te' ne paan o oeh, me a ma meh
taneah manih po oeh avoes. Ee
a ma tah kurus poë varih to hikta
antoen rakah ne a sunpip ka ra po
iu vëh pe Sosoenën, na to kon tane'
manih pe Sunön pea e Ieesu' Kristo.

9

E Pöl To Tamak A Napan Va Israël

1-2 Eö' e Pöl, eö' to te' me no'
e Ieesu' Kristo, parö' sosoe ke no'
peöm po man, eö' to hikta pikpiuk
no'. A komaneo' no a Tuvuh Vasio'
to matop i non, ko sosoe ke non
peö' pan, eö' to hikta pikpiuk no'
pa ö nö' to soe tavus vamanih pan,
o tamak peö' to para' apuh vörep,
parö' te' rakah me no' sih a punis
apuh manih po kupu peö'. 3 Suk
eö' to koman rakah no' sih a va'aus
a kën poaneo' varih o Jiu'. Parö'
koman rakah va no' manih sih pan,
eö' se keh ro voh ko varakah e
Ieesu' Kristo, parö' va'aus a kën
poaneo', pa ö ne' se keh antoen
non. Kee vaman e Ieesu' Kristo,
pare kon o to'to' tamoaan vëh, nö'
to te' me no'. 4-5 Ee ra napan va Is-
raël ne Sosoenën to poka' voh raoe
o pus koa' pe'. Ee to ep voh ee po
maaka pe Sosoenën, pare te' me e
ne po vatompoan ne Sosoenën to
noh me voh raoe. E Sosoenën to
he' voh raoe o Vavaasis pe' manih
pe Mosës, me a taate' man va pa
vasunön eah. E' to he' me raoe
a ma soe vaman pe', ee to tavus
tane' pa nap apa'puh pee varih, e
re Abraham, ke Aësak, ke Jekop.
Ke', ee a kën tom poan va po oeh
vëh ne Ieesu' Kristo to koa' voh. Ko

* **8:36:** [emöm to te' e nem a napan pën,] A vot "pën" to te' suk non e Sosoenën.

te' e non e Sosoenën to matop e
non pa ma moeh tah kurus. Ka se
kë tamoaan rakah no a ëhnaneah.
Oman!
6 Eö' to me tatamak in sih a kën
poaneo' varih Israël. Suk eö' to nat
rakah e no' pa nap peo to tavus voh
po vute' pamëh, to hikta te' ne pan,
ee ra Israël vamaman. Ivëhkëk,
eö' to hikta sosoe no' pan, a soe
pe Sosoenën to oah akuk. Ahik!
7 A ma pah te' ro va po vute' va
Israël ivarih ne Abraham to vata-
man voh, to te' va ne manih o pus
koa' vamaman pe Abraham. Suk
ataeah, e Sosoenën to soe ke voh e
Abraham pan,
"O vute' nö' to soe voh ka oah, se
tane' ma' manuh pe Aësak."
Jen 21:12
8 Ka tah pamëh to matan va non
manih pan, e' to hikta te' non pan,
o vute' kurus pe Abraham se te' ne
o pus koa' vamaman pe Sosoenën.
Ahik, o pus koa' vamaman rakah
pe Abraham ivarih o pus koa' pe
Sosoenën, suk a soe vaman ne
Sosoenën to nok voh manih pe
Abraham. 9 A soe ne Sosoenën to
nok ke voh e Abraham ivëh,
"Po poen koman nö' to vaho', nö' se
hah ma',
ke Sara' se kon a koa' oete'" *Jen
18:10,14*
10 Ke' hikta te' non pan, a soe varoe
pamëh, e Rebëka' to vahuh a poa
koa' puna'. Ka poa koa' poë varih to
tavus pa pah tamëëre vëh e Aësak,
e tamaara. 11-12 Po poen no a poa
koa' puna' to me' avoe' voh e ne
pa tavus, ka hikta paeh va pee to
nok avoe' non ta tah vih, ke', ta tah
hat, ke Sosoenën soe ke voh en pe
Rebëka' pan,
"A te' a tavus vamomoaan, se kiu
akuk ke non a te' a tavus
suksuk." *Jen 25:23*
E Sosoenën to koman vavoh manih
pan, e' se vate' ta paeh va pee, ivëh,
ne' to soe suk vavoh nën, marën
o kokoman pe' se tavus vaman.
Ivëhkëk, e' to hikta iu voh non o
kokoman pe' se tavus vaman suk
varoe a ma taneah, no a poa koa'
to nok. Ahik. E' to iu voh non o
kokoman pe' se tavus vaman suk a
ö ne e' koman se vate' ta paeh va
pee. 13 Ivëh, ka soe pe Sosoenën
to te' non manih po komön o Puk
Vapenpen to soe non pan,
"Eö' to iu no' e Jekop,
ivëhkëk eö' to rës e no' pe Iso'."
Mal 1:2-3
14 Ivëh, ka se po' soe vah vanih pa
tah pamëh? E' kës to ep vahat pa ö
ne Sosoenën to iu varoe non a paeh
va pee? Ahik rakah! 15 Suk ataeah,
e Sosoenën to soe ke voh e Mosës
pan,
"Eö' se uruan eo' peteh nö' to ko-
man no',
parö' kamö' eo' peteh nö' to
koman no'." *Eks 33:19*
16 Ivëh, ke Sosoenën se vate' a te'
vëh ne' to iu non pa vataare o uru-
ruan pe'. O iu pe' to hikta han non
pataeah no a napan to iu ne, pare
punö' ne pa nok. 17 Pe' a soe to te'
non po Puk Vapenpen, ne Sosoenën
to soe ke a te' sunön va Isip pan,
"Eö' to vasunön voh a oah, marën a
ö nö' se vataare o kikis peö'
manih pën,
suk a ö no a ëhnaneo' se tavus
po oeh avoes." *Eks 9:16*
18 Ivëh, ke Sosoenën se uruan en
peteh ne' to koman non, pare'
vavösvös koman en pe retereh ne'
to koman non.
19 Ivëh, ka paeh peöm se keh hi
a neo' pan, "Suk ataeah po', ne
Sosoenën to vateen suk a ra pa
ma taate' hat pea? Ahik rakah
ta pah te' to onöt non a kök o iu
pe Sosoenën." 20 Eën a te' va po
oeh vëh. Ka te' akuk va po oeh
vëh to hikta te' non ta soe vaonöt
pa hi e Sosoenën. Ahikta tah to
antoen non a hi a te' vëh to nok
poan pan, "Eën nok suk va ka neo'
manih ataeah?" 21 A te' nonok nöh
to antoen rakah e non pa nok a ma
taneah ne' to koman non a nok. E'
to onöt e non pa nok a poa nöh
manih po pöh manean, a paeh, e' a
nöh vih marën a nöhnöh varoe pa

ma poen apa'puh, ka meh, e' a nöh
akuk marën a nöhnöh pa ma poen
kurus.
22 E Sosoenën me to antoen e
non pa nok va nën. E' to kehkeh
vataare non o heve pe', me o kikis
pe', manih pa napan. Ivëhkëk, e'
to te' me voh non a taate' anoeh
manih po te' varih ne' to heve ov
i non raoe. A napan poë varih to
anoeh ro ko ne a ö ne Sosoenën se
tek raoe. 23 E Sosoenën to iu va-
maaka e non po kikis apuh pe', ne'
to koep kunah voh ma' manih pea
o te' varih to kon voh o ururuan
pe'. E' to vamatop a ra a napan poë
varih to anoeh ro no, a ö ne' se he'
a ra o kikis apuh pe'. 24 Ke ea ivarih
a napan varih ne Sosoenën to vate'
voh. E' to hikta vate' varoe voh a
möm, suk emöm ro Jiu', ahik, e' to
vate' me voh en peöm, o te' to hikta
te' nem pan eöm ro Jiu'. 25 Manih
po Puk pa te' vanënën soe vëh, e
Hosea' ne Sosoenën to soe vavoh
manih pan,

"Eö' se soe va eo' manih pan, 'Eöm
a napan peö",
manih po te' varih, 'to hikta te'
voh ne pan ee a napan peö'".

Ko te' varih nö' to hikta iu voh no',
nö' se vataare eo' pee, po iu
peö'." *Hos 2:1,23*

26 "Ka manih totoopin rakah pa ma
ö nö' to soe ke voh raoe pan,
'Eöm to hikta te' nem pan eöm
a napan peö",

Amot nee se poka' ee pee, 'O pus
koa' pe Sosoenën a to'to' ta-
moaan.' " *Hos 1:10*

27 E Aisaëa', to koman voh non a
napan va Israël, pare' soe vamanih
pan,

"A napan va Israël to peo
va e nee manih po kösan va
sinten tahi'.

Ivëhkëk, a nap keok akuk ivarih
ne Sosoenën se kon hah.

28 Suk ataeah, e Sunön se vakmis
vëhö' rakah en pa napan va
po oeh vëh." *Ais 10:22-23*

29 A ma tah kurus to tavus va ee
manih pa ö ne Aisaëa' to soe vavoh,

"E Sunön A Kikis Vi,
se keh hikta hehe voh a si' nap
keok akuk manih po vute'
pea,

ea se voh tatek kurus rakah vavoh
ee manih pa ö no a poa vöön
varih,
Södom me Gomora' to tatek
vavoh." *Ais 1:9*

A Napan Va Israël To Kiu Vëhva' Suk Voh Ee Pa Kon a Taate' Vih

30 Ivëh, ka ma vavaasis peö' sosoe
po' ka rora ataeah? A napan
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu',
ee to hikta pupunö' vakis rakah
voh ne pa vatompoan vavih me e
Sosoenën. Ivëhkëk, e Sosoenën to
vatompoan vavih me raoe, suk o
vaman pee. 31 Ivëhkëk, a napan va
Israël varih to pupunö' vakis voh
ne pa vatet a ma taate' varih to
vataare ne a hanan, ne Sosoenën
to vatompoan vavih me non sih a
te'. Ivëhkëk, ee to hikta antoen voh
ne a vatet vahik vavih rakah a ma
taate' poë varih. 32 Suk ataeah, ee
to hikta vatet a ma taate' poë varih
me o vaman. Ee to koman vapiun
ne pan a kiu hiva' vëh, nee to nonok
ne pa vatet a ma taate' poë varih
se nok raoe kee vatompoan vavih
me ee pe Sosoenën. A vös vava-
han te' to vahan a ma moeere, kee
ku' ee. 33 E' to te' akuk va kov e
non manih pa ö ne Aisaëa' to kiun
vavoh manih po Puk pe Sosoenën,
pare' soe pan,

"Ep öm, eö' to vaho' voh a vös
manih Saëon.

Ka vös pamëh to vavahan non sih a
napan,
kee ku'ku' ne.

Ivëhkëk, eteh to vaman non poan,
e' hikta se hara' vahat non."
Ais 8:14; 28:16

10

A Napan Va Israël To Hikta Nat Ne Pa Taate' Pe Sosoenën

1 Kën poaneo', manih pa ëhnan e
Ieesu', a tah nö' to iu oah rakah no'

iva'ih pan, e Sosoenën se kon hah o
Jiu'. E' a hin rakah sih peö' manih
pe Sosoenën. 2 Eö' se soe va keo'
peöm manih, suk a taate' po Jiu', ee
to iu rakah e ne pa vatet a taate' pe
Sosoenën. Ivëhkëk, ee to hikta nat
ne pa ö see vatet vah va in a taate'
pamëh. 3 Ee to hikta nat ne pa ö ne
Sosoenën to vatompoan vavih vah
me va i non a napan. Ee to pupunö'
rakah e ne pa vatompoan vavih
me e Sosoenën, suk a ma kokoman
koman pee. Ivëh. kee hikta iu
vatet ne o iu pe Sosoenën manih
pa vatompoan vavih me poë. 4 Ea
to nat vavih e no pe Ieesu' Kristo
to no ma', marën vahik o Vavaasis
pe Mosës. Ivëh, ka napan varih to
vaman ne poë se vatompoan vavih
me po' e Sosoenën.

5 E Mosës to kiun a soe va po
Vavaasis pe Sosoenën ne' to he'
moaan voh poan, pan a napan se
suksuk ne, ke Sosoenën se vatom-
poan vavih me po' raoe. E' to soe
voh pan,

"A te' vëh to vavatet non o Vavaasis
peö', nö' to he' moaan voh e
Mosës,
e' se te' to'to' e non." *Lev 18:5*

6 Ivëhkëk, e' iva'ih a tah no a ma
kiun va po Puk pe Sosoenën to
vaato suk non a ö no a te' se vatom-
poan vavih me e Sosoenën, po poen
ne' to vaman, a ma kiun poë varih
to soe ne pan,

"Eën se nat nom soe pan,
'Eteh se peah manuh pa vöön
va kin?' " *Lo 30:13*

Eöm se keh vapöh kokoman me
nem a soe pamëh, e' to te' akuk va
kov e non manih pa ö nöm to soe
vamanih pan, "Ea to iu no ta te' se
nö manuh pa vöön va kin, ko me
kunah ma' e Kristo manih po oeh".
7 Paröm nat nem koman pet va nem
manih pan,

"Eteh to onöt non a kunah manuh
pa vöön pa nap mët?" *Lo 30:13*

Eöm se keh vapöh kokoman me
nem a soe pamëh, e' to te' akuk
va kov e non manih pa ö nöm to
soe vamanih pan, "Ea to iu no ta
te' se nö manuh pa vöön pa nap
mët, ko me peah hah ma' e Kristo."
8 Ivëhkëk e' to hikta te' non pan, e'
a ö no a te' se vatompoan vavih me
e Sosoenën, suk ataeah, a ma kiun
va po Puk pe Sosoenën to soe va ne
manih pan,

"A soe pamëh to te' vatët rakah e
non manih peöm,
e' to te' e non manih pa ma
rivoeeneöm,
me manih pa ma kupu
peöm." *Lo 30:14*

Ka soe pamëh, e' o vavaasis va po
vaman möm to vavaasis nem sih.
9 Eöm se keh popoka' nem e Ieesu' e
Sunön pa ma rivoeeneöm, me eöm
se keh vaman nem e Sosoenën to
kunkuin tane' hah e Ieesu' manih
pa nap mët, eöm se kon em po to'to'
tamoaan. 10 Ea to vaman no sih
e Sosoenën pa ma kupu pea, ivëh,
ke Sosoenën vatompoan vavih me
en pea. Ka sosoe tavus no o va-
man pamëh pa rivoora, ivëh, ke
Sosoenën sih kon hah en pea.

11 Ka tah pamëh to te' man e
non, suk a ma kiun va po Puk pe
Sosoenën to soe va non nën,

"Keteh to vaman non poan, e' hikta
se hara' vahat non eah." *Ais 28:16*

12 Suk ataeah, o Jiu' me ra napan
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu',
ee to vatoe e ne manih po kokoman
pe Sosoenën. A paeh a Sunön e'
e Sunön pea kurus. Pare' he'he'
non sih a ma tapui peo rakah po te'
varih to hinhin ne sih poë, pan e' se
va'aus raoe. 13 Suk ataeah, o kiun
to te' non po Puk pe Sosoenën to soe
avoe' va e non manih pan,

"Eteh to vaoe a ëhnan e Sunön, e
Sunön se hehe en pe'." *Jol 2:32*

14 Ivëhkëk, ee se keh hikta vaman
ne poë, ee se po' hin vah va in poë o
va'aus nih? Me a ö nee se keh hikta
tënan a soe pe', ee se po' vaman vah
va in poë nih? Me a ö ne' se keh

hikta te' non ta te' se vatvus a soe
manih pee, ee se po' tënan vah va in
poë nih? 15 Ka napan se keh hikta
vanö ma' o te' varih se vatvus a soe,
o te' poë varih se po' vatvus vah va
in a soe nih? O Puk pe Sosoenën to
soe non pan,
"E' to para' vih, pa ö no a na-
pan to te' ma' a Soe Vih pe
Sosoenën." *Ais 52:7*
16 Ivëhkëk, e' to hikta te' non pan,
a napan kurus va Israël ivarih to
vaman voh a Soe Vih pe Sosoenën.
A te' vanënën soe vëh e Aisaëa' to
soe voh pan,
"Sunön, etereh to pënton voh,* pare
vaman ee pa soe nö' to soe ke
voh raoe?" *Ais 53:1*
17 Ea to nat e no, pea to tënan a
Soe Vih pe Sosoenën, ka Soe pamëh
kunkuin en po vaman pea. Ka Soe
Vih pamëh to vavaato suk non e
Ieesu' Kristo.
18 Eö' to te' no' a hi nö' to kehkeh
hi no', to hi va non manih pan, "O
Jiu' to pënton kës voh ee pa Soe Vih
pe Sosoenën, ha?" A, ea to nat e
no pee to pënton voh ee pa Soe Vih
pamëh, suk a ma kiun va po Puk
Vapenpen to soe va ne manih pan,
"A napan kurus va po oeh to pënton
voh ee pa soe pee,
ka napan va pa ma vöön kurus
tënan voh ee pa ma soe poë
varih." *Sng 19:4*
19 Eö' to te' me no' a meh hi nö' to
kehkeh hi no', to hi va non manih
pan, "A napan va Israël nat vavih
kës voh e ne pa pusun in a Soe Vih
pamëh, ha?" A, ee to nat vavih voh
ee. Vamomoaan nöm se koman
hah a soe ne Mosës to soe voh pan,
"Eö' se kon o vute' to hikta te' me ne
to ëhnan,
marën a vapuhio' a neöm,
eö' se vate' o vute' to hikta
te' me ne to nat vih,
marën a vaheve a neöm." *Lo
32:21*
20 Ka te' vanënën soe vëh e Aisaëa'
to hikta nanaöp voh non, e' he
vatvus va in a soe pe Sosoenën
manih pan,
"O te' varih to inan voh a neo', ee o
te' poë varih,
to hikta hinhin voh a no neo' o
va'aus.
Eö' se vataare koman ö' po te' varih
to hikta koman ne a ep ka
neö'." *Ais 65:1*
21 Ivëhkëk, a te' vanënën soe vëh
e Aisaëa' to kokoman voh non a
napan va Israël, pare' vatvus va in
a soe pe Sosoenën manih pan,
"A ma poen kurus nö' to va'na' no',
parö' sun vamatop no' pa kon
hah a napan varih o vatösoe,
ivëhkëk, ee to hikta iu
tënan ne a ma soe peö'."
Ais 65:2

11

E Sosoenën To Ururuan A Napan Kurus

1 Ivëh, kö' se hi va eo' manih pan,
"E Sosoenën kës to vanun voh en pa
napan pe'?" Ahik, e' to hikta vanun
raoe, suk ataeah, eö' koman a te'
va Israël to tane' ma' po vute' vëh
ne Abraham to vasipun i non sih.
Keö' a te' va po vute' pe Bënjamin.
2-3 Moaan voh e Sosoenën to vate'
voh en pa napan va Israël, kee
tavus ee a napan pe'. E' to hikta he'
tonun avoe' voh non raoe. Eöm to
hikta nat pö' nem po vahutët voh
pa te' vanënën soe vëh e Elaëja', to
kiun non po Puk pe Sosoenën? E
Elaëja' to hinhin voh non manih pe
Sosoenën, pan e' se vaho' a napan
va Israël po vahutët, pare' sosoe va
non manih pan,
"Sunön, ee to ip vamët voh ee pa te'
vanënën soe pën.
Pare mirö' me ee pa ma pok
vapenpen pën.
Eö' ro ko a pah te' vanënën soe to te'
no',
ka kuru nee to kehkeh ip
vamët pet me e ne peö'." *1
Kin 19:10,14*

* **10:16:** [... etereh to pënton voh, ...?] Ka piun, iva'ih, a hikta te' to pënton.

4 Ivëhkëk, a piun taeah po' ne
Sosoenën to soe ke Elaëja'? E
Sosoenën to soe voh ke poan pan,
"Eö' to te' avoe' me e no' pa 7,000 te'
peö' manuh Israël,
a napan poë varih to hikta va-
tokon,
ko vapeo' pasun ke voh e sunön
vapikpiuk vëh e Bal." *1 Kin*
19:18
5 Kuru, ne' to vatoe e non, e'
to hikta te' non pan, a napan ku-
rus va Israël ivarih to he' tonun e
Sosoenën. Ahik, e' to ururuan voh
a si' nap keok akuk va pa napan
poë varih, pare' vate' en pee a na-
pan pe'. 6 E' to hikta koman non a
kiu me a ma tah nee to nonok ne. E'
to vate' raoe, suk e' to uruan raoe.
Ee se keh nok a ma kiu, ke Sosoenën
vate' raoe, ka tah vëh na to popoka'
no o ururuan, e' to hikta te' non
pan o ururuan vamaman.
7 Ivëh, ka se po' soe vanih? E' to
te' va non manih, a napan va Israël
to kehkeh vatompoan vavih me ne
e Sosoenën. Ivëhkëk, ee to hikta
vatompoan vavih me ne poë, suk
e Sosoenën to vavösvös kokoman
e non pee, kee hikta iu pënton ne
a soe pe'. Ivëhkëk, a si' nap keok
akuk va Israël ne Sosoenën to vate'
voh, kee vatompoan vavih me ne
poë. 8 Ivëh, no Puk pe Sosoenën to
vavaato suk non a nap vatösoe poë
varih, pare' sosoe va non manih
pan,
"E Sosoenën to nok a napan poë
varih,
kee te' va e ne manih pa te' to
koroh varo. *Ais 29:10*
E' to nok raoe, kee hikta onöt ne a
inan a ma tah,
nee to ep pa matëëre,
me a ö nee to hikta onöt ne a kon a
ma tah
nee to pënton pa ma tenëëre.
Ee to te' avoe' va e ne nën kuru." *Lo*
29:4
9 Ke' te' akuk va kov e non manih pa
ö ne King Devit to soe vavoh manih
po Puk Vaëhëh,
"Sunön, eö' to iu no' pan, eën se
nok a ma taëën peo me a ma
moeh tah vihvih pee,
kee tavus vamanih pa kë me o
vasu',
kee sih vaon raoe,
marën a ö nën se tek raoe."
10 "Sunön, eö' to iu no' pan, eën se
vapopoen a ma matëëre,
kee hikta antoen ne a maaka in
a ma kokoman pën.
Sunön, eö' to iu no' pan, eën se
vatarom tonun raoe,
pa te' a ma kokoman punis
pee,
vamanih pa ö no te' kikiu akuk to
te' va ne." *Sng 69:22-23*

E Sosoenën To Kon Hah O Te' Varih To Hikta Te' Ne Pan Ee Ro Jiu'

11 Ivëh, kö' se hi va eo' manih
pan, "A napan va Israëlës to ku'
voh, ka ku' pamëh tek vahik rakah
en pee, pa tëëm nee to koman va-
piun voh ne a ö nee se vatom-
poan vavih me e Sosoenën, ha?"
Ahik, o kokoman pamëh to nok e
Sosoenën, ke' kon hah o te' varih
to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. E' to
nok a hanan pamëh, pan a napan
va Israël se ep ko puhio' a tah ne'
to nok manih pa napan poë varih.
12 A tëëm no a napan va Israël to
ku' voh, pare he' tonun in poë, pa
tëëm nee to hikta vaman ne pan,
e Sosoenën to tapui vörep rakah
en pa napan kurus va po oeh vëh.
Ka ku' pee to vatvus a tapui apuh
manih pa napan varih to hikta te'
ne pan ee ro Jiu'. Ivëh, ka tëëm no
a napan va Israël se keh tarih hah
ke ma' manih pe Sosoenën, a, ea to
nat e no pe Sosoenën se tapui vörep
oah rakah en pa napan kurus va po
oeh vëh.
13 Kuru nö' to kehkeh soe ka no'
neöm a napan varih to hikta te'
nem pan eöm ro Jiu'. Ke eö'! Eö'
a aposol peöm, eöm a napan varih
to hikta te' nem pan eöm ro Jiu'.
Ivëh, kö' se nok rakah a kiu peö'
vamanih po aposol, suk e Sosoenën
to he' voh a neo' a kiu pamëh. 14 Suk

ataeah, eö' to kehkeh kunkuin no'
o kokoman pa napan peö' varih o
Jiu', pan ee se puhio' a taate' vëh ne
Sosoenën to nok manih peöm, pa ö
ne' to vatompoan vavih me a neöm.
A taate' pamëh nö' to nonok no',
marën a ö nö' se rëh hah ma' ta ma
meh pee, kee hah ke ma' manih pe
Sosoenën. 15 Suk e' to te' man rakah
e non pe Sosoenën to he' tonun voh
a napan va Israël, pare' vatompoan
me en pa napan varih to hikta te'
ne pan ee ro Jiu', ivëh, ka tëëm ne'
to vatös hah me a napan va Israël,
e' to vatoe rakah va e non manih
pan, ee to sun tane' hah manih pa
nap mët.
16 E' to te' non a soe vapipino'
to soe non pan, a ma aan naön se
keh te' vih ne, ke Sosoenën vaneah
non raoe, ka ma pean me se tavus
vavih ee, ke Sosoenën vaneah me
e non pee. Moaan voh e Abraham
me ra kën sipuiiro Jiu' to te' voh
e ne a napan pe Sosoenën. Ke'
te' va e non manih, amot me, no
kën supnai' pee se tavus amot ee
a napan pe Sosoenën. 17 E' to ep
rakah ke non pan, a ma pöh pea öliv
to takök voh ee. Ee to vëknöm ne a
napan va Israël. Ke eöm a napan
varih to hikta te' nem pan eöm ro
Jiu', eöm to te' va e nem manih po
veoh in o öliv poa, nee to vatös me
o öliv vëh to tavus momoaan voh.
Ka kuru vëh nöm to pëtpët kon e
nem po kikis me a taëën manih
po naon vamomoaan pamëh, ko
naon vamomoaan pamëh ivarih o
Jiu'. 18 Ivëh, köm se nat nem koman
nem pan, eöm to vih oah e nem pa
ma pea naon varih to takök voh.
Eöm se keh te' me nem o kokoman
pamëh, eöm se nat va nem manih
pan, eöm to hikta vava'aus nem o
aan, ahik, o aan to vava'aus a non
neöm.
19 Ivëh, köm se po' soe va em
manih pan, "A ma pea naon to
takök voh, marën a ö nö' se vatös
hah raoe po rumun." 20 Oman,
e Sosoenën to nok vavoh en nën.
Ivëhkëk, a ma pea öliv varih to takök
voh, suk ee to hikta vaman ne, ke
eöm te' avoe' e nem a ö va po naon
pamëh, suk a ö nöm to vaman nem.
Eöm se nat nem këëkë koman hah a
nem, paröm nanaöp varoe nem, ko
matop vavih nem o vaman peöm.
21 Ea to nat e no pe Sosoenën to
moes vi voh en pa ma pea naon to-
toopin va po naon pamëh, suk ee to
hikta vaman voh ne, ivëh, ke' hikta
onöt non a vaonöt a neöm, pan eöm
se te' va nem manih pa ma pean
in o naon pamëh, pa ö nöm se keh
hikta vaman nem. 22 Pënton öm!
E Sosoenën to para' vih, ivëhkëk, a
ma taate' me pe' to para' hiva'. E'
se vakmis en po te' varih to hikta iu
vatet ne a soe pe'. Ivëhkëk, e' se vih
ke non peöm, pö nöm se keh vavatet
vakis nem a taate' vih pe'. Eöm se
keh hikta vavatet nem a ma taate'
vih pe', e' se moes vi këh en peöm
po naon vamomoaan. 23 Ka napan
va Israël se keh vaman hah ee pe
Sosoenën, e' to antoen rakah e non
pa kon hah raoe, ko vatös hah en
pee pa ö ne' to moes kurus tane'
voh raoe. 24 E' hikta te' va non pa
ö na to koman va no sih pan, o pea
naon poa se tavus vamanih pa meh
ö va po naon vih. Ke eöm o te' varih
to hikta te' nem pan eöm ro Jiu',
eöm to te' va e nem manih po pea
naon nee to moes tane' po öliv poa,
pare vatös me o öliv vih. Ivëhkëk,
pe' o Jiu' poë varih to te' va e ne po
pea öliv to pu tane' ma' po naon vih,
ke Sosoenën to antoen rakah e non
pa vatös hah raoe manih po naon
koman moaan voh pee.

E Sosoenën Se Kon Hah A Napan Kurus Va Israël

25 Kën poaneo' va po vaman,
manih pa ëhnan e Ieesu', eö' to iu a
no' neöm se maaka vavih vamanih
pan, eöm to hikta nat vahik nem
pa ma tah kurus. A tah vëh nöm
to me' avoe' e nem pa nat vahik to
te' va non manih pan, e Sosoenën
to vavösvös kokoman voh a napan
va Israël pa si' tëëm kökööt akuk.
Ivëhkëk, a vatösoe pee se hik en pa

tëëm no a ma pöh te' varih to hikta
te' ne pan ee ro Jiu' ne Sosoenën
to vate' voh, se vaman, pare kon
o to'to' tamoaan. 26 E' a ö ne
Sosoenën se kon koe hah a napan
va Israël. E' to kiun va non manih
po Puk pe Sosoenën pan,
"A te' vëh se hehe hah a napan
se tane' ma' manih Saëon.
E' se nö ma' pa kon këh o vute' pe
Jekop pa hat.
27 Ko poen pamëh nö' se nok o
vatompoan peö'
me a napan poë varih,
pa tëëm nö' se kon ke a ma hat pee."
Ais 59:20-21; 27:9
28 Ivëhkëk kuru no a napan va
Israël to he' tonun avoe' e ne pa soe
vih pe Ieesu' Kristo. Ke Sosoenën
heve ov e non pee. A taate' pamëh
to tavus marën a va'aus a neöm a
napan to hikta te' nem pan eöm ro
Jiu'. Ivëhkëk, a napan va Israël to
te' avoe' e ne a napan pe Sosoenën
varih ne' to iu suntan non sih raoe,
suk a ma soe vaman ne' to nok ke
voh a kën sipuiire. 29 E Sosoenën
to hikta nat non sih pa panih o
kokoman pe' manih pa napan ne'
to vate',* me a ma he' ne' to he'
marën a va'aus raoe.
30 Moaan voh eöm varih a napan
to hikta te' nem pan eöm ro Jiu',
eöm to hikta iu pënton voh nem e
Sosoenën. Ivëhkëk kuru, nöm to
kon em po ururuan, suk a napan
varih o Jiu' to hikta iu pënton voh
ne. 31 Ivëh, ka kuru a napan varih
o Jiu' to hikta iu pënton ne a soe pe
Sosoenën, suk ataeah, e Sosoenën
to he' voh o ururuan pe' manih
peöm. Ivëhkëk, a tah pamëh to
tavus voh, marën a ö nee se kon pet
o ururuan manih pe'. 32 E Sosoenën
to vaonöt ken pa napan kurus va
po oeh vëh pa nok a ma taate'
vatösoe, marën a ö ne' se vataare o
ururuan pe' manih pee.

Ea Se Kë A Ëhnan E Sosoenën

33 Oman! E Sosoenën e tövaneah
pa ma moeh tah kurus, ko koko-
man me o nat vih pe' to para' ru-
ruvun vörep. Ahikta pah te' to nat
varuruvun rakah non a ma koko-
man pe', me a maaka in a ma taate'
pe'. 34 Ivëh, no a ma kiun va po
Puk pe Sosoenën to sosoe suk va ne
manih pan,
"Eteh to nat vahik voh en pa ma
kokoman pe Sunön,
me eteh to he'he' non sih poan
a ma kokoman?" *Ais 40:13*
35 "Ahik rakah ta pah te' to he' voh
e Sosoenën ta tah,
pare' iu non a ö ne' se piun hah
ke poan.
Ahik rakah!" *Job 41:11*
36 Oman, a ma tah kurus to tane'
voh ma' manih pe Sosoenën, ka
manih varoe ko pe', ka ma moeh
tah kurus te' ne, ka ma moeh tah
kurus poë varih te' suk ne a vih pe'.
Ea se këëkë tamoaan rakah no eah.
E' rakah a ö ne' se te' tamoaan va
non! Oman.

12

Ea Se He' Rakah A Ma To'to' Pea Manih Pe Sosoenën

1 Ivëh, kö' hinhin vakis rakah e
no' peöm a kën poaneo' va po va-
man, manih pa ëhnan e Ieesu', eöm
se he' avoes rakah a ma to'to' peöm
manih pe Sosoenën, vamanih po
he' vëh o to'to'. Suk a ö ne Sosoenën
to vataare voh a ra o ururuan pe'.
A ma to'to' peöm varih ne Sosoenën
to vaneah non, se te' voon ne, ko
te' vih ne manih po epep pe'. Ivëh,
köm se kë rakah nem a ëhnaneah
pa ma kupu peöm, suk eöm to
inan voh em pa ma vih ne' to nok
voh ka neöm. 2 Parröm nat nem
ririu va nem manih pa ö no a na-
pan va po oeh vëh to ririu va nee
sih. Eöm se vavoon a ma kokoman
peöm, marën a ö nöm se te' nem
pa vavoon tamoaan hah a ma to'to'
peöm. Eöm se keh nok va nën, eöm
se inan em, parröm maaka em pa ö

* **11:29:** [... manih pa napan ne' to vate', ...] A napan varih ne' to vate', ee a ma to Jiu', me o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.

ne Sosoenën to iu non, a ö nöm se
ririu va nem. E' to iu non a ö nöm
se ririu va nem manih pan, eöm se
nonok nem a ma taate' vih, me a
ma riu peöm se te' totoopin non, me
a ma taate' peöm se vavaeö i ne poë.

Ea Se Nonok Rakah No A Ma Kiu Va Pa Ma He' Ne Sosoenën To He' Voh A Ra

3 E Sosoenën to ururuan voh
a neo', pare' vate' va ka neo'
manih pe tövavaasis peöm. Ivëh, kö'
vakömköm e no' peöm papaeh. E'
hikta vih non pa ö nën se këëkë
koman hah a nom, parën nat nom
koman nom pan, eën to vih oah e
nom pa ö nën to te' va nom. Eën se
kokoman hah a nom, ko kokoman
pën te' vatoe me non o vaman ne
Sosoenën to he' voh a oah. 4 Ea
papaeh to te' me no o sionin to
te' me non a ma ö peo, ka ma ö
poë varih to te' me ne a ma kiu
vakëkëh. 5 E' to vatoe akuk va kov
e non manih, pea to peo. Ivëhkëk,
manih pe Ieesu' Kristo na to te' no
o pöh sionin ro. Kea papaeh to te'
va no manih pa ma meh ö va po
sionin pamëh, a ma papaeh ö to
vatös me ne a ma meh ö kurus va
po sionin. 6 Ea kurus to te' no a ma
he' vakëkëh, ka ma papaeh he' poë
varih na to öt suk no, o ururuan
ne Sosoenën to he' a ra. A te' vëh
to te' me non o he' va pa vanënën
soe, e' se vakiu rakah o he' pamëh,
pa taate' to vapöh kokoman me
non a tah ne' to vaman non, pan
e Sosoenën to soe ke poan. 7 E' se
keh te' me non o he' va pa va'aus o
upöm, e' se vava'aus rakah me non
o kupu pe'. Ke' se keh te' me non
o he' va pa vavaasis, e' se vavaasis
rakah me non o kupu pe'. 8 Eteh
to te' me non o he' va pa vakikis
o upöm te', e' se te' rakah non pa
vakikis o upöm. Keteh to te' me
non o he' va pa he' va'aus o upöm
te', e' se te' rakah non pa he' vatëh.
Keteh to te' me non o he' va pa sun
vamanih pa te' susun, e' se sun
vakis rakah non pa vovoh ke ra
napan. Keteh to te' me non o he'
ururuan, e' se ururuan rakah me
non o vaeö.

9 Eöm se vataare tamoaan rakah
nem o iu peöm manih po upöm
peöm. O iu pamëh se tane' rakah
non ma' pa ma komëneöm. Eöm
se koe rakah a taate' hat, ko iu
varoe rakah nem a nok a ma taate'
vih. 10 Eöm se iu koman rakah
nem o upöm peöm, vamanih pa ö
nöm to iu va nem sih a ma kën
kea koman peöm. Paröm ta rakah
nem a ëhnëëra ma meoh te' peöm,
ka ëhnëëre se apuh oah non a ma
ëhnëëneöm. 11 A ma poen kurus
nöm se nat nem kakarauh nem,
paröm koe ka Tuvuh Vasio' ësës
non manih pa ma kupu peöm, pa
nok a kiu pe Sosoenën. 12 Eöm se te'
vaeö nem, suk eöm to anoeh avoe'
e nem pa ma tah ne Sosoenën to
vamatop keon voh ka neöm. Eöm
se sun vakis nem pa tëëm no punis
se nö ma', paröm nat nem anoe in a
taate' hin pa ma poen kurus.

13 Eöm se va'aus a napan pe
Sosoenën varih to kökööt ne pa ma
meh tah. Eöm se vaoe ho o upöm te'
va pa ma meh muhin varih o arus
manih pa ma iuun peöm, paröm
matop vavih nem raoe.

14 Eöm se hin e Sosoenën, ke'
tapui o te' varih to kehkeh mirö'
a ne neöm, a, eöm se nat nem hin
eah, pan e' se tek raoe, ivëhkëk, eöm
se hin varoe eah, ke' tapui raoe.
15 Paröm vaeö me ro te' varih to
hara' ne o vaeö, ko tamak va'peh
me o te' varih to hara' ne o tamak.
16 Eöm se te' vakamö' nem, paröm
koe a kë koman hah ëm. Ivëhkëk,
eöm se vamomhë me nem o te'
varih to hikta te' ne to ëhnan. Paröm
nat nem koman nem pan, eöm to
para' natnat.

17 Ka te' se keh nok a hat manih
peöm, koe a piun hah keah, a hat
ne' to nok manih peöm. Paröm
punö' pa nok ataeah no a napan to
koman ne to te' vih non. 18 Paröm
punö' vakis rakah pa te' vakamö'
me a napan kurus. 19-20 Eöm varih

nö' to iu no', koe a te' vamanih
pa te' kiiki vöhio', paröm vakmis o
upöm te', suk a ö nee to nok a hat
manih peöm. Ivëhkëk, eöm se koe
ke Sosoenën kiiki raoe, pare' vak-
mis raoe me o heve pe', vamanih
pa ö ne' to soe vavoh manih po Puk
Vapenpen,
"Eö' koman se kiiki,
parö' vakmis a napan varih to
nok a hat.
Eö' se piun hah ke raoe a ma hat
nee to nok voh." *Lo 32:35*
Ivëh, ka soe pe Sosoenën to soe va
non manih pan,
"E tövakihat pën se keh maë,
kën makën eah,
ke' se keh manoe,
kën vakaak eah.
Ka tëëm nën to nok va nën,
eën se he' rakah eom pe' po
poet." *Prov 25:21-22*
21 Eöm se koe a kunah ke a hat pa
meh te', ke' vöknah a neöm, paröm
vöknah varoe koe in a ma taate' hat,
nee to nok manih peöm pa taate'
vih peöm.

13

Ea Se Tënan Rakah No A Ma Taate' Pa Kaman

1 Ea kurus rakah se te' no paan
a ma susun pa kaman, pe' a hikta
pah te' to vovoh akuk non sih. Suk
e Sosoenën koman to he' voh raoe
a tasun me o kikis va pa matop a
napan. Ivëh, ka kuru no a hikta pah
te' to antoen non a matop a napan,
pa ö ne' to hikta te' me non o kikis
pe Sosoenën. 2 Ivëh, ko te' varih to
vasosöë me ne a ma soe pa kaman,
ee to vasosöë pet me e ne pa tah
ne Sosoenën to vate' voh. Ka tëëm
nee to nok va nën, ee se he' koman
hah rea a punis. 3 O te' varih to
nonok ne sih a ma taate' totoopin,
to hikta se naöp i ne a ma susun pa
kaman. O te' varoe varih to nonok
ne a ma taate' hat, ee se nanaöp
ne. Eën se keh hikta iu naöp nom
a ma susun pa kaman, aeoh, eën
se nonok rakah nom a ma taate'
totoopin, parën suksuk nom, kee
sih kë po' ne a ëhnöömah. 4 A te'
susun pa kaman, e' a te' kikiu pe
Sosoenën, e' marën a va'aus a oah.
Pare' matop vavih ka nom oah, kën
te' vavih nom. Ivëh, kën se keh
nonok nom a ma taate' hat, eën se
nanaöp e nom pe'. Suk ataeah, e'
to te' me non o rapis rë.* Ko rapis
rë pamëh ne' to öt non, suk e' a te'
kikiu pe Sosoenën. Ivëh, ka te' se
keh nok a taate' hat, a kaman se
vakmis en pe'. 5 Ivëh, kën se te'
nom paan a kaman, pe' a taate' vih
ipamëh, me a ö ne' toma' vakmis a
oah.
6 E' a ö nën to he'he' suk pet nom
sih a takis. A ma susun pa kaman,
ee a nap kiu pe Sosoenën, ka ma
tamoaan nee to te' eh rakah e ne
pa matop a ma kiu ne Sosoenën to
he' raoe. 7 Ivëh, ko te' varih nën to
hin voh a ma tah manih pee, nën se
piun hah ke raoe a ma tah nën to
hin voh. Eën se he' a ma moeh takis
manih po te' kokon takis. Parën ta
nom o te' varih na se ta no, ko kë
nom a ëhnëëro te' varih na se kë no
a ëhnëëre.

A Taate' Va Pa Iu O Upöm Te'

8 Eöm se nat nem koek nem to
ötop, ke' te' non. A pah ötop ro ko
nom se te' tamoaan me nem, ivëh,
iu a meh te'. Suk ataeah, a te' vëh to
iu non o upöm te', e' to vatet vahik
rakah en pa ma Vavaasis kurus pe
Mosës. 9 Eöm se nat vavih rakah
nem a ma soe vaënpan varih po
Vavaasis pe Mosës, ee to soe va ne
manih pan,
"Eën se nat nom koroh vëtkin me a
te' nën to hikta me nom," *Lo 5:18*
parën nat nom ip vamët a meh
te'," *Lo 5:17*
parën nat nom kaveo,
parën nat nom manin a ma tah
po upöm te'." *Lo 5:19*
A ma soe vaënpan poë varih, me
a ma te' varih nö' to hikta kiun

* **13:4:** O rapis rë to te' va non manih pa tasun me o kikis ne Sosoenën to he' a te' susun pa kaman.

manih, ee to te' va ne manih a
pusun in a soe vaënpan vëh,
"Eën se iu nom o upöm te' vamanih
pa ö nën to iu hah va ka
nom." *Lev 19:18*
10 A te' vëh to te' me non a taate'
iu te', e' to hikta onöt non a nok
vahat o upöm pe'. Ivëh, ka taate' iu
te' to vavatet vavih rakah e non po
Vavaasis pe Mosës.
11 Eö' to sosoe ka no' neöm a ma
taate' varih, suk ea to nat e no pa
tëëm vëh kuru, to vatët e non pa
hik. E' a tëëm na se ut vavih rakah
no ko opoep no. Suk ataeah, o
poen ne Sosoenën to iu kon vahik
hah a rora, to pah te' vatët rakah
këh e non po poen na to he' voh
o to'to' pea manih pe Ieesu'. 12 A
popoen to vatët en pa hik, ka potan
öök vatët en. Ivëh, ka se nat no
nonok no a ma taate' popoen, para
vaho' o ohop vapus pea marën a
vapus pip aa manih pe susun po
ora' hat. 13 Koe, ka te' me no a taate'
totoopin vamanih po te' to te' ne po
maaka. Ea se nat no nonok no ta
ma taëën tapeat, me a taate' kaak
vaoah. Ea se nat no te' rakah no
pa ma vu taate' te'te'vaasi', me a
taate' hat koroh vëtkin kaveo, me
a taate' heve ko vapus, me a taate'
puhio'. 14 Ea se he' aa manuh pe
Ieesu' Kristo, para koe a vavaeö aa
pa ma iu hat va pa komaara.

14

Koe A Kö O Upöm Te'

1 Eöm se vatompoan vavih me a
te' vëh no vaman pe' to hikta te'
eh non, ke' hop ma' po kum peöm.
Paröm koe a vasosöë suk a ma ö
nöm to koman vakëkëh va nem. 2 A
pah te' to vaman va non manih
pan, e' to te' vih e non pe' pa ëën
a ma moeh taëën kurus. Ivëhkëk, a
meh te' vëh no vaman pe' to töötö,
e' to vaman va non manih pan, e'
to vih e non pe' pa ëën varoe a pö'.
3 A te' vëh to nat va non manih pan,
e' to te' vih e non pe' pa ëën a ma
moeh taëën, e' se nat non kökö non
a te' vëh to ënëën varoe non sih a
pö'. Ka te' vëh to ënëën varoe non
sih a pö', se nat non ep vöknah non a
te' vëh to ënëën non sih a ma moeh
taëën kurus, pan e' to nonok e non
pa hat. Suk ataeah, e Sosoenën to
vatompoan vavih me voh en pee
pon. 4 Eën eteh, kën kiiki nom a
te' kikiu pa meh te'? E' se keh sun
vakis e non pa nok vavih a kiu pe',
ke', e' se keh hikta sun vakis non pa
nok vavih a kiu pe', e' a tah koman
pe torara pe'. Ivëh, ke' se sun vakis
e non pa nok a kiu pe', suk ataeah,
e Sunön to toon vakis e non pe' pa
nok vavih a kiu pe'.
5 O upöm te' to koman ne pan, o
pöh poen to apuh oah e non pa ma
meh poen. Ka meh to koman non
pan, a ma poen kurus to vatoe e
ne. Ivëhkëk, a ma papaeh te' se keh
vaman va ne manih pan, o poen
vëh ne' to vaman non to te' vih e
non pe', e' a tah koman pe' pa ö ne'
to vaman va non. 6 O te' varih to
koman ne pan, o pöh poen to apuh
oah e non pa ma meh poen, ee to
koman va ne nën marën a vavaeö e
Sunön. Ko te' varih to ënëën ne sih
a ma moeh taëën kurus, to ënëën
suk ne a ö nee se vavaeö e Sunön,
pare sosoe vavihvih pet ke ne sih
pe Sosoenën, pa ma taëën nee to
ënëën ne sih. O upöm te' varih to
kokoe ne sih a ëën a ma meh taëën,
ee to kokoe suk ne a ö nee se vavaeö
e Sunön, pare sosoe vavihvih pet ke
ne sih pe Sosoenën, pa ma te' taëën
varih nee to nat ne a ëën. 7-8 A hikta
pah te' to te' to'to' suk non sih o
iu koman pe'. Ka hikta pah te' to
mëtmët suk non sih o iu koman pe'.
Ivëhkëk, ea se keh te' to'to' no, ea to
te' to'to' suk e no po iu pe Sunön. Ka
se keh mët ro pet ee, ea to mët suk
ee po iu pe Sunön. Ivëh, ka se keh
te' to'to' e no, ke', ea se keh mët ro
ee, ea se te' avoe' e no a napan pe
Sunön.
9 Ka pusun in a ö ne Ieesu' to mët,
pare' sun tane' hah pa nap mët, e'
marën a ö ne' se tavus e Sunön pa
nap mët, me ra nap to'to'. 10 Eën

eteh, kën kiiki nom a kën pömah
manih pa ëhnan e Ieesu' Kristo?
Parën koman suk nom ataeah pan,
eën to vih oah e nom pee? Ea
kurus se sun amot ee pa matan e
Sosoenën marën a ö ne' se kiiki a ra.
11 Pe' to kiun va non manih po Puk
pe Sosoenën, pare' soe non pan,
"A soe pe Sunön iva'ih,
'Suk rakah a ö nö' to te' to'to' no'',
A napan kurus va po oeh se va-
tokon manih pa mataneo',
pare soe tavus va ee manih
pan,
'Eën e Sosoenën.' " *Ais 45:23*
12 Ivëh, ke ea papaeh se soe tavus
koman ke Sosoenën a pusun in a
ma taate' kurus na to nok voh.

Koe A Nok O Upöm Kee Ku' Pa Hat

13 Ivëh, ka se koe a kiiki a taate'
po upöm te' va po vaman, para
koman vahat no raoe. Para koe a
nok ataeah to antoen non a mirö' a
ma kokoman pee, kee ku' pa taate'
hat. 14 Eö' to vatös me no' e Ieesu'
Kristo, ivëh, kö' vaman rakah e no'
pa hikta pah taëën to te' hat non pa
ëën. Ivëhkëk, a te' se keh ep va non
ta pah tah manih pan e' to hat, a tah
pamëh to hat e non pe'. 15 Eën se
keh vahara' vahat o vaman pa kën
pömah manih pa ëhnan e Ieesu', suk
a ö nën to ënëën nom a taëën nee
to hikta ënëën ne, eën hikta vavatët
rakah nom a taate' iu te'. Koe a
mirö' o vaman po upöm peöm, pa
ö nën to ënëën nom a taëën, nee
to koman ne pan e' to hat, suk e
Ieesu' Kristo to mët suk pet me voh
en pee. 16 Ivëh, kën se koe a nok
a tah nën to koman nom pan, e'
to te' vih e non, ke' tavus vamanih
pa tah no upöm peöm to sosoe ne
pan e' to hat. 17 Manih pa koman o
Matop Vih pe Sosoenën, a ëën me a
kaak to hikta te' apuh ne. A ma tah
apuh oah ivarih pan, ea se vatet no
a ma taate' totoopin, para vakamö'
vavih me no o upöm pea, ko te'
vaeö me no raoe. A ma tah kurus
poë varih to tane' ma' pa Tuvuh Va-
sio'. 18 Suk a te' vëh to vavatet non
sih e Ieesu' Kristo pa tëëm ne' to
suksuk non a ma taate' poë varih,
to vavaeö e non pe Sosoenën, ko
upöm te' se ep va e ne pe' manih pa
te' vih.
19 Ivëh, ka se punö' rakah pa nok
a ma tah varih se vakikis ne a
taate' vakamö', para vava'aus ko-
man hah a. 20 Koe a vaonöt a
taate' ëën taëën, ke' mirö' a tah ne
Sosoenën to nok voh po to'to' pe
kea pën, a ma taëën kurus to vih
e ne pa ëën. Ivëhkëk, e' to hat e
non pa ëën a taëën vëh se nok e
kea pën ke' ku' pa taate' hat. 21 E'
to para' vih pa ö na se koe ee pa
ëën a vöna', ke' a kaak o voaën, ke'
a nok a tah vëh se nok e kea pën
ke' e vameomah, ke' ku' pa taate'
hat. 22 O vaman peöm se suk a ma
tah poë varih, pare te' varoe rakah
ne topnin in ne eöm, ke Sosoenën,
paröm nat nem toon o upöm peöm,
kee suk a ö nöm to vaman va nem.
O upöm te' va po vaman to te' vaeö
e ne pa ö nee se keh nonok e ne pa
ma taneah nee to koman ne pan,
e' to te' vih e non, pare hikta se
hara' ke ne pan, ee to teen ne ta
tah. 23 Ivëhkëk, o te' varih to ënëën
ne a ma taëën, pare te' me ne o
pöök kokoman, ee to nonok e ne pa
hat, suk ataeah, ee to hikta vaman
va ne manih pan, ee te' vavih kov
e ne, ke' ahik. Ataeah no o te' to
nonok ne, no vaman pee to hikta
soe vaonöt ke non raoe, ee to nok
ee pa hat.

15

1 Ke ea varih a napan to te' me
no o vaman kikis, ea se te' a punis
va pa va'aus, me a vakikis o vaman
po te' varih no a ma vaman pee
to hikta te' kikis ne. Ea se nat no
vavaeö koman hah a no. 2 Ke ea a
papaeh te' se kiu vakis pa vavaeö a
ma kea pea, marën a ö nee se tavus
vavih, ko vaman pee kikis. 3 Ea
to nat vavih rakah e no, e Ieesu'
Kristo to hikta te' to'to' suk voh non
a ö ne' se vavaeö koman hah ea,
ahik, e' to tanok suk voh, a ö ne

Kristo to soe vavoh in e Sosoenën
manih koman o Puk Vaëhëh, pare'
soe vamanih pan,
"A tëëm no a napan to soe vahat a
oah,
e' to vahara' vahat en peö'."
Sng 69:9
4 A ma soe kurus varih to kiun ne
po Puk Vapenpen, nee to kiun suk
voh marën a vavaasis a ra, ka sun
vakis manih pa te' a punis, me a
ö ne' se vakikis a ra, ka se anoeh
no a ö ne Sosoenën se tapui a ra
pa ma tah varih no a ma kiun va
po Puk Vapenpen to vavaato suk
ne. 5 A taate' sun vakis manih
pa te' a punis, me a taate' va pa
vakikis o upöm te' to tane' voh ma'
manih pe Sosoenën. Ivëh, kö' hin-
hin no' pan, e Sosoenën se va'aus
kurus a neöm pa vapöh kokoman
me o upöm peöm, vamanih pa ö ne
Ieesu' Kristo to iu va non. 6 Köm
se po' vaöt koren, paröm pët he' o
ëhnan manih pe Sosoenën, e Taman
e Sunön pea Ieesu' Kristo.

A Soe Vih Pe Ieesu' Kristo, E' A Tah Po Jiu', Me O Te' To Hikta Te' Ne Pan Ee Ro Jiu'

7 A ma tah kurus nö' to vavaasis
voh a neöm pan, eöm se vatompoan
vavih koman hah me o upöm peöm
vamanih pa ö ne Ieesu' Kristo to
vatompoan vavih me voh a neöm,
ivëh, ko upöm te' se po' kë a ëhnan
e Sosoenën. 8 Eö' to iu soe hah
ka no' neöm pan, e Ieesu' Kristo to
tavus voh a te' kikiu po Jiu' marën a
va'aus raoe. E' to nok vavoh nën pa
vataare pan, a ma soe pe Sosoenën
manih pa kën sipuiiro Jiu' to te'
man e ne. 9 E' to nok suk pet vavoh
nën pan, o te' varih to hikta te'
ne pan ee ro Jiu' se kë a ëhnan e
Sosoenën, suk o ururuan vëh ne' to
he' voh raoe vamanih pa ö ne Devit
to soe vavoh manih pa ma kiun va
po Puk Vaëhëh,
"Eö' se kë peah a ëhnöömah pa top-
niira napan varih
to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.
Parö' kë a ëhnöömah po vaëhëh."
Sng 18:49
10 A ma kiun va po Puk pe Sosoenën
to soe pet va e ne manih pan,
"Eöm varih a napan to hikta te'
nem pan eöm ro Jiu',
eöm se vaeö va'peh rakah me
ra napan pe Sosoenën."
Vaeö rakah peöm varih to hikta te'
nem pan eöm ro Jiu',
eöm se vaeö va'peh me ra na-
pan pe Sosoenën." *Lo 32:43*
11 A ma kiun va po Puk Vaëhëh to
soe pet va e ne manih pan,
"Eöm varih a napan to hikta te'
nem pan eöm ro Jiu',
eöm se kë a ëhnan e Sunön.
Eöm kurus a napan se kë a
ëhnaneah." *Sng 117:1*
12 A te' vanënën soe vëh e Aisaëa' to
soe me voh en pan,
"E sunön voon se tane' ma' po vute'
pe Jësi'.
E' se nö ma' pa matop a napan
varih
to hikta te' ne pan ee ro Jiu',
A napan kurus poë varih to anoeh
me ne sih o vaman
pa ma tapui ne' se he' raoe."
Ais 11:10
13 Ivëh, kö' hinhin ka no' na neöm
manuh pe Sosoenën pan, e' se
va'aus a neöm, köm anoeh me nem
o vaman pa ma tapui varih ne' se
he' a neöm. Pare' vapuh a neöm po
vaeö me o vakamö' pa tëëm nöm
to te' nem pa vaman eah, marën
a ö ne eöm varih to te' me nem o
kikis pa Tuvuh Vasio' se puh vavih
rakah pa taate' anoeh a ma tah ne
Sosoenën to vamatop keon to he' a
ra.

E Pöl To Vavaato Suk Non A Kiu Pe'

14 Eöm a kën kea peö' varih nö'
to iu vörep no', manih po kokoman
peö', eö' to vaman rakah e no' peöm
to puh vamaman rakah e nem pa
taate' vih. Eö' to nat e no' peöm to
te' rakah me e nem po nat, paröm
antoen rakah e nem pa vavaasis o

upöm peöm. 15-16 Eö' to kiun ke voh
eo' nös peöm pa to, to kikis amot,
suk eö' to iu no' pan, eöm se nat
nem a tah pamëh. Eö' to toto vavoh
no' nën, suk e Sosoenën to he' akuk
voh en peö' pa tasun va pa tavus
vamanih, pa te' ësës he' pe Ieesu'
Kristo, manih po te' varih to hikta
te' ne pan ee ro Jiu'. A kiu peö' a te'
ësës he' ivëh,* a vatvus a Soe Vih pe
Sosoenën manih po te' poë varih,
ko nok raoe kee tavus vamanih po
he' no a Tuvuh Vasio' to vavivihan
raoe, marën a he' vaeö e Sosoenën.

17 Ivëh, kö' para' vaeö vi pa ö
ne Ieesu' Kristo to te' va'peh me a
non neo', kö' nonok no' a kiu pe
Sosoenën. 18-19 Eö' hikta se vaato
suk hah no' ta meh tah, a pah tah ro
ko nö' se soe tavus ka neöm ivëh, a
ö ne Ieesu' Kristo to kiu va'peh me
a non neo' sih, pa va'aus a napan
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu',
kee pënton poë. E' to nok a tah
pamëh pa ö nee to pënton a neo' to
vaato, pare ep in a ma tah nö' to
nok. Ee to ep ka neo' to nok a ma
tah vatoksean to para' vamamane',
pare vaman ee pe Sosoenën, ee me
to vaman e Sosoenën, suk o kikis
pa Tuvuh Vasio' to va'aus raoe, kee
vaman.

Eö' to vatvus ma' a Soe Vih
pe Ieesu' Kristo manuh Jerusalëm,
parö' vatvus vahik a soe manuh
Jerusalëm, ko vatvi ma' ko öök ma'
pa muhin va Ilirikum, ko vaaton
nën. Ke' te' va non manih, peö'
to vahik voh eo' po pöh hum in a
kiu peö' nën. 20 Eö' to iu tamoaan
rakah no' sih a vatvus a Soe Vih pe
Ieesu' Kristo, manih pa ma vöön no
a napan to hikta nat avoe' i ne a
ëhnaneah. Suk ataeah, eö' to hikta
iu vatok no' a kiu peö' pa ö no a
meh te' to vatvus voh en pa Soe
pamëh nën. 21 Suk ataeah, e' to
kiun suk non e Kristo manih pa
ma kiun varih po Puk pe Sosoenën
pan,

"O te' varih nee to hikta soe ke voh
raoe o vahutët pe',
ee se ep inan ee pe'.
Ko te' varih to hikta tënan voh o
vahutët pe',
se maaka ee." *Ais 52:15*

E Pöl To Koman Non A Vavih Manih Room

22 Ke' a ma tah akuk ko poë varih
to susunpip voh a non neo', kö'
hikta onöt no' a nö nös pa ep a
neöm. 23 Kuru va'ih, nö' to hikta
te' hah me no' ta meh kiu manih.
A ma kirismas peo rakah nö' to iu
ep voh ka no' neöm. 24 Ivëh, kö'
koman no' pan, eö' se nö nös, parö'
ep momoaan voh ka neöm, parö'
oah pet po' manuh pa muhin va
Spen. Eö' to koman no' a te' vaeö
va'peh me a neöm pa tah ma si'
poen, parö' koman va no' manih
pan, eöm se va'aus a neo' pa vavih
peö' manuh Spen.

25 Ivëhkëk, eö' hikta koman no'
a nö nös kuru, suk eö' to iu no'
a nö momoaan voh pa va'aus a
napan pe Sosoenën varih to te' ne
Jerusalëm. 26 A napan va po vaman
varih to te' ne manih pa muhin vëh
Mësadonia', me manih pa muhin
va Akaëa', to vaeö rakah e ne pa
he' a moni' pee pa va'aus a napan
pe Sosoenën, varih o Jiu' to te' ne
Jerusalëm. 27 Ee to he' voh a ma
moni' poë varih, suk o iu koman
pee. Suk ataeah, ee to te' me ne
a tah to matan va non manih pa
ötop nee se piun ke ro Jiu'. O te'
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'
to kon tane' voh a ma pah ö va
pa ma tah vihvih to va'aus non a
ma apeere, manih po Jiu'. Ivëh, ka
napan varih to hikta te' ne pan ee
ro Jiu' se va'aus varu' o Jiu' pa ma
tah vihvih va po oeh.

28 Eö' se keh nat vahik eo' pan, a
nap arus varih Jerusalëm to maaka
e ne pa tah nee to he' suk raoe a
moni' pamëh, eö' se nö nös manem
Spen, parö' ep ate' ka neöm. 29 Eö'

* **15:15-16:** E Pöl koman to hikta te' non pan e' a te' ësës he' po Jiu'.

to nat e no' o poen nö' se nö nös
manih peöm, e Ieesu' Kristo se va-
puh rakah en pea pa tapui pe'.
30 Kën poaneo' manih pa ëhnan e
Ieesu', eö' to iu no' a ö nöm se vatös
me a neo', ka pët te' a punis nö'
to te' me no', ka manih pa ma hin
peöm, nöm se hinhin va'aus a nem
neo', ke Sosoenën se va'aus a neo'.
Suk a ö na to pët vaman no sih e
Ieesu' Kristo e Sunön pea, va'peh
me o iu no a Tuvuh Vasio' to he'
voh a ra. 31 Paröm te' pet nem pa
hin, ke Sosoenën se matop ka no
neo' manih pa napan varih to hikta
vaman ne e Ieesu' manih Jiutia',
me a ö no a napan pe Sosoenën se
vaeö pa öt a moni' vëh nö' to te'te'
ke no' raoe manih Jerusalëm. 32 Ke
Sosoenën se keh iu non, eö' se nö
nös peöm me o vaeö, ka se pët kon
a tëëm pa vanot.
33 Eö' to hinhin suk ka no' neöm,
pan e Sosoenën to te' me non a
taate' kamö', se te' va'peh me a no
neöm. Oman.

16

E Pöl To He' A Soe Vih Manih Pa Napan To Kon O Vaman

1 Eö' to vaeö me no' e vameera
Fibi', e' a te' to vava'aus non sih o
kum te' varih to vaman ne e Ieesu'
manih pa vöön va Sënkria'. 2 Eö' to
iu hin no' a neöm, pan eöm se öt eah
ko matop vavih nem eah, vamanih
pa ö ne ea a napan pe Sosoenën se
te' va no. Suk e'e' me a meh te' pe
Sunön. Eöm se vava'aus nem eah
pa ma taneah ne' to iu non, suk e'
to va'aus voh a neo' me ro upöm te'
peo rakah.
3-4 Eöm se he' a potan vih peö'
manih pe Prisëla' me Akuila',
ee a poa tom manot to kiu
va'peh me a ne neo' sih manih
pa kiu pe Ieesu' Kristo. Ee to
öra tatek voh ee, me a ö nee
to öra mët voh ee, pa ö nee
to kehkeh va'aus ne o to'to'
peö'. Eö' to vavihvih rakah me
no' raoe, ka ma kum te' kurus
varih to hikta te' ne pan ee ro
Jiu' to vaman ne e Ieesu', ee me
to vavihvih rakah me ne raoe.
5 Paröm he' me a potan avih peö'
manih po kum napan varih to
vaman ne e Ieesu' to vatötönun
ne sih manih pa iuun pee.
Paröm he' me a potan avih peö'
manih pe vamomhë vih peö', e
Epaënetus. E' voh a te' vamo-
moaan va pa muhin va Esia' pa
vatet e Ieesu' Kristo.
6 Paröm he' me a potan avih peö'
manih pe Maria' vëh, to kiu
vëhva' rakah voh non pa va'aus
a neöm.
7 Paröm he' me a potan avih
peö' manih pa poa te' poaneo',
Andronikus, pen Junias varih,
möm to te' va'peh voh nem pa
nohnoh. Ee voh a poa te' apuh
to te' hop ne manih po kum
te' varih, to te' va'peh me ne
o aposol. Ee pon to vaman
vovoh voh ka neo' manih pe
Kristo.
8 Manih pa ëhnan e Sunön, eöm se
he' a potan avih peö' manih pe
vamomhë vih peö', e Ampliatus.
9 Paröm he' me a potan avih
peö' manih pe Urbanus, e' a te'
kikiu, to kiu va'peh me voh a
no neo' sih manih pa kiu pe
Ieesu' Kristo. Paröm he' pet
na a potan avih peö' manih pe
Stakis, e' e vamomhë vih peö'.
10 Paröm he' me a potan avih
peö' manih pe Apeles vëh, nee
to punö' voh o vaman pe',
ivëhkëk o iu pe' to para' kikis
manih pe Ieesu' Kristo.
Paröm he' me a potan avih peö'
manih pa tapaiuun pe Aristo-
bulus.
11 Paröm he' a potan avih peö'
manih pe poaneo', e Herodion.
Paröm he' me a potan avih peö'
manih pa kën tom sinan pe
Narsisus, varih to te' ne po
kum pe Sunön.
12 Paröm he' me a potan avih peö'

manih pe Trifina' pen Trifosa'.
Ee a poa köövo to kiu vëhva'
rakah ne sih pa nok a kiu pe
Sunön.
Parröm he' me a potan avih peö'
manih pe Persis, e' e vamomhë
vih peö'. E' me to kiu vëhva'
rakah voh non pa nok a kiu pe
Sunön.
13 Parröm he' me a potan avih peö'
manih pe Rufus, e' a te' nö' to
iu oah rakah no' sih manih pe
Sunön, me manih pe sinaneah
vëh, to nonok rakah vavoh ka
no neo' manih pe eö' e koa'
rakah pe'.
14 Parröm he' me a potan avih
peö' manih pe Asinkritus, Fle-
gon, Hermes, Patropas, Her-
mas, me ra kën kea varih to te'
va'peh me ne raoe.
15 Parröm he' me a potan avih
peö' manih pe Pilologus, me
Julia', me manih pe Nereus,
pen vameneah, me manih pe
Olimpas, me a napan kurus pe
Sosoenën varih to te' va'peh
me ne raoe.
16 Parröm he' a soe vavihvih
vivihan peöm manih po upöm
peöm, vamanih pa taate' vaöt
koren.
A ma kum kurus pe Ieesu' Kristo
to vanö nös a ma soe vavihvih
pee manih peöm.

O Upöm Te' To Kehkeh Kök Ne Sih O Kum Te' Varih To Vaman Ne E Ieesu'

17 Kën poaneo', manih pa ëhnan
e Ieesu', eö' to sosoe vakis rakah
ka no' nös neöm pan, eöm se matop
nem po te' varih to kehkeh ki a no
neöm sih, köm vasosöëri me nem o
upöm peöm, pare mimirö' ne sih o
vaman po upöm te'. Ee to kihkiuh
rakah e ne sih po vavaasis man
nöm to kon voh, ivëh, köm se te'
varo rakah këh nem raoe. 18 A pap
napan poë varih to hikta suksuk
ne e Ieesu' Kristo. Ee to nonok
varoe ne sih a ma tah to he' vaeö
koman hah a ne. A ma vaato pee
to para' momona, marën a vanun a
ma kokoman po te' varih to hikta
nat ne pataeah ivëh a hat. 19 A
napan kurus to pënton voh ee pan,
eöm to vavatet rakah e nem sih pa
taate' pënton soe, ivëh, nö' to hara'
vaeö suk a no' neöm. Ivëhkëk, eö' to
iu no' a ö ne eöm se te' maaka rakah
nem pataeah to te' vih non, me a ö
ne eöm se nat nem teen nem ta tah
hat.
20 A si' ö hat ke Sosoenën vëh
to he'he' non sih a taate' vakamö',
se vöknah en pe susun po ora' hat,
pare' he' en peöm po kikis marën a
vöknah eah.
O ururuan pe Sunön pea Ieesu'
Kristo to te' me a no neöm.
21 E Timoti' a te' to kiu va'peh
me a no neö' sih, to vanö
nös a potan avih pe' manih
peöm va'peh me a ken poaneo'
varih, e Lusius, me e Jeson, me
e Sosipater.
22 Eö' e Tertius, a te' to kiun o
vaato pe Pöl po pëpa' vëh, parö'
vanö nös a potan avih peö'
manih peöm pa ëhnan e Sunön.
23 E Gaëus to vaonöt ka neo' e
Pöl, me o kum te' kurus varih
to vaman ne e Ieesu', kemöm
vatötönun manih pa iuun pe'.
E' me to vanö nös a potan avih
pe' manih peöm, va'peh me
e Erëstus, a te' to matop non
sih a moni' pa kaman manih
pa vöön vëh, me e kea pea e
Kwartus.
24-26 * Eö' to kë no' a ëhnan e
Sosoenën to antoen non a vakikis
rakah o vaman peöm, vamanih pa
ö no a Soe Vih vëh nö' to vavatvus
suk no' sih e Ieesu' Kristo to soe
va non. Eö' to soe tavus a ö ne
Sosoenën to vamaaka vah va in a
ma tah vakoaan varih to vakoaan
voh ne pa ma tamoaan. Ivëhkëk,
kuru ne' to vataare vamaaka en pa
ma tah poë varih. Emöm to vatvus

* **16:24-26:** A ma meh ö kiun vamoaan va po to Grik to vatom pet o ves 24, ko soe va non manih pan, "O ururuan pe Sunön pea e Ieesu' Kristo to te' me a non neöm kurus. Oman."

a ma tah no o te' vanënën soe to kiun voh. Emöm to vatvus o kiun pamëh suk e Sosoenën vëh to hikta antoen non a mët to ta' a möm a nok. E' to nok va nën marën a ö no te' kurus varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' se vaman e Ieesu' Kristo, ka manih pa taate' pamëh nee se pënton koe a soe pe Sosoenën nën.

27 Ea to te' no a ma te' pe Ieesu' Kristo, ivëh, ka se kë rakah no a ëhnan e Sosoenën, pe e' varoe kuru to te' vamaman non o nat. Ea se koe rakah a vanot pa kë a ëhnaneah pa ma poen kurus. Oman.

1 KÖRIN

A tëëm ne Pöl to te' non manih Ëfësus, e' to kiun ke na a napan va po vaman va Körin o kiun vëh. Körin e' a vöön apuh manih pa muhin va Akaëa', ke', Grik. Manih pa vöön pamëh a pah pap napan ee ra napan va Grik, ka meh papan ee ro Jiu'. A napan varih to te' ne nën, a peo pee to para' öt ö vörep, pare vaneah ne a ma tah peo rakah, ko te' me ne o nat apuh rakah. Ivëhkëk, ee to hinhin suk ne a ma tanö'nës, me a ma moeh vu iu hat va po sionin varih to rëhrëh ke ne a ma kokoman pee.

Manih pa vapöök vavih pe Pöl, e' a tëëm vanono pe' pa vatvus a Soe Vih manih pa napan va Körin. E' to vavaasis non nën po pöh kirismas me a ö kök (Aposol 18:1-17). Vasuksuk ne Apölos to nö ma' pee, pare' vavaasis e non pee, ko vasuksuk ne Pöl to pënton o vahutët va pa napan va po vaman va Körin to hikta te' vih non. Ee me to kiun na, ko hi na e Pöl a ma hi suk a ma meh tah. E Pöl to kiun na o kiun, ko vanö na manih pee ko pah soe viivi en pee suk a ma taate' hat pee, pare' piun en pa ma hi pee.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan.

A potan avih pe Pöl. 1:1-9

A ma vaato vasuka', me a taate' vaëhkiiki to tavus manih pa napan va po vaman. 1:10-31; 2:1-16; 3:1-23; 4:1-21

A ma iu hat va po oeh to rëh ke a ma kokoman pa napan va po vaman. 5:1-13; 6:1-20

O vavaasis va pa taate' vaen. 7:1-40

Ea se koe a pöök kokoman, para vaman varoe kuru e Kristo. 8:1-13; 9:1-27; 10:1-33; 11:1

A ma taate' va pa vasunön e Sosoenën pa napan va po vaman. 11:2-34; 12:1-31; 13:1-13; 14:1-40

E Kristo to sun tane' hah pa nap mët, ivëh, ka napan va po vaman se sun hah me ee. 15:1-58

O iu pe Pöl, me a soe ataaton pe', me a soe kikis pe' pa rëh a napan va po vaman pa vatet a Soe Vih. 16:1-24

E Pöl To He' A Soe Vavihvih Pe' Pa Napan Va Körin

1-2 Eö' e Pöl, e aposol pe Ieesu' Kristo, po iu koman pe Sosoenën, ke' vate' a neo' vamanih pa aposol. Eö', me e kea pea va'ih e Söstënes, to kiun o kiun vëh manih peöm o kum te' to vaman nem e Sosoenën, to te' nem Körin. Eöm a ma napan poë varih ne Sosoenën to vaoe a neöm, a ö söm te' nem a napan ne' to vaneah, pan eöm a napan pe', pa ö ne' to vatös a neöm va'peh me e Ieesu' Kristo. Pare' vate' a neöm, pan eöm to tavus a napan pe', va'peh me a ma napan kurus varih po oeh to hinhin nem manih pa ëhnan e Ieesu' Kristo, e Sunön pea kurus.

3 Eö' to hinhin no' pan e Sosoenën, e Tamaara, va'peh me e Sunön Ieesu' Kristo se ururuan ko nok a komëneöm, köm te' me nem a taate' moomo.

E Pöl To Soe Vaeö Ke Sosoenën

4 Eö' to kokoman a no' neöm, ko sosoe vavihvih ke no' peöm manih pe Sosoenën, suk manih po ururuan pe' ne' to va'aus a neöm, manih pa ö ne' to vatös a neöm va'peh me e Ieesu' Kristo. 5 Ivëh, ka vatös peöm va'peh me e Ieesu' Kristo, ne Sosoenën to he' vapeo oah a neöm a ma tah nöm to köööt voh nem. A poa tah va pa ma tah poë varih, ivarih, e' to nok a neöm köm onöt e nem pa vatvus a soe pe', me eöm to maaka rakah em pa ma tah kurus ne' to soe ka neöm. 6 A tah pamëh to vataare en pan o vahutët va pe Kristo, nemöm to vatvus ka neöm, to aan vakis en manih po to'to' peöm, a napan varih to vaman nem pe'. 7 Ivëh,

ke eöm hikta koe voh ta pah tah,
eöm to anoeh nem e Ieesu' Kristo
e Sunön pea se tavus vamaaka,
paröm hikta köööt nem to pöh he'
va pa Tuvuh Vasio', marën a nok a
kiu pe Sosoenën. 8 E Ieesu' Kristo se
vaeh a neöm, ke' öök pa tëëm ne' se
hah ma' manih po oeh, köm hikta
se te' me nem ta punis manih pa
matan e Sosoenën, po poen nöm to
anoeh nem e Sunön pea e Ieesu'
Kristo se hah ma' pa kiiki a napan.
9 E Sosoenën to vaoe voh a neöm,
marën a vapöh kokoman me e Koa'
pe' Ieesu' Kristo, e Sunön pea. Ke
Sosoenën se vapuh a ma tah kurus
ne' to soe voh a ö ne' se nok.

O Kum Te' To Vaman Ne E Ieesu' To Taki

10 Ivëh, kö' hi vakis rakah a neöm,
kën kea me vamen pa ëhnan e Ieesu'
Kristo e Sunön pea. Eö' to iu vakikis
a no' neöm, pan eöm se vapöh koko-
man nem ko koe a taate' vaëhkiiki.
Paröm te' me nem a taate' vapöh
kokoman, paröm vaeö me nem a
ma tah kurus nöm to nonok nem.
11 A ma kën kea peö' va po vaman,
varem to te' ne manem pa iuun pe
köövo vëh e Kloe' to soe ka neo' pan,
e' to te' non o vakihat topnineöm
koman. 12 Eö' to sosoe suk no' a
taate' peöm pa vaato vasuka' top-
nineöm. A ma paeh to sosoe ne pan,
"Eö' to vavatet no' a soe pe Pöl", ka
meh sosoe ne pan, "Eö' to vavatet
no' a soe pe Apölos", ka meh sosoe
ne pan, "Eö' to vavatet no' a soe pe
Pita'", ka meh sosoe ne pan, "Eö' to
vavatet varoe no' e Kristo."

13 E' te' vah va non nih? E Kristo
pö' to takök vakëkëh, ha? Eö' pö' e
Pöl to mët voh pa kuruse pa va'aus
a neöm? Eöm pö' to kon voh a tapui
manih pa ëhnaneo', e Pöl? 14 Eö'
to soe vavihvih ke Sosoenën, suk
moaan voh, eö' to hikta pupui voh
ta ma te' peo, e Krispas pen Gaëus
varoe. 15 Ivëh, ka hikta pah te' se
soe pan, "Emöm to kon voh a tapui
manih pa ëhnan e Pöl." 16 Oman,
eö' to pupui voh e Stepanas me a
tapaiuun pe'. Ivëhkëk, eö' hikta nat
hah no' tah meh te' nö' to pupui
voh manih Körin. 17 E Kristo to
hikta vanö voh a ma' neo', marën a
pupui a ma napan. E' to vanö voh a
ma' neo' pa vatvus a Soe Vih manih
po kikis pa Tuvuh Vasio'. Ivëh, kö'
hikta se vatvus va no' manih pa ö
no a nap natnat to vavatvus va ne a
soe, pa vamanman a napan pa soe
koman pee. Eö' se keh nok va nën, o
vahutët va pa mët pe Ieesu' manih
pa kuruse hikta se te' me non to
kikis manih pa napan varih, nö' to
vavatvus ke no' raoe a soe.

A Kiu Ne Kristo To Nok To Vataare Non O Kikis Pe Sosoenën

18 A ma napan varih se ro manih
po sura' ësës tamoaan, ee to koman
ne pan, a soe va pa kuruse e' o
vahutët akuk. Ivëhkëk, manih pea
a napan ne Sosoenën to kokon hah
non, ea to nat e no pan, o vahutët va
pa mët pe Ieesu' manih pa kuruse,
e' to hikta te' non pan a tah akuk,
e' o kikis pe Sosoenën pa kon hah
a napan. 19 A soe pamëh a man,
suk manih po Puk Vapenpen, ne
Sosoenën to soe voh pan,

"E' to te' non a ma napan to nonok
ne a ma kokoman natsean,
me ee to sosoe ne pan, ee ro te'
natsean.
Ivëhkëk, eö' se vataare raoe pan,
a ma kokoman pee to hikta te'
natsean ne,
me eö' se mirö' a ma koko-
man pee." *Ais 29:14*

20 Ivëh, ke ea se soe vapo'nih
manih pa nap kokoman vanat-
sean, me a nap natnat vörep varih
po oeh? Ea se nok vahvanih po
te' varih to nat vörep ne o Vavaa-
sis pe Mosës, me a napan vavaato
vakis marën a onoah o upöm? E
Sosoenën to vanun o kokoman pa
nap natnat va po oeh vëh, kee tavus
vamanih pa ma vaato nun.

21 E Sosoenën to vavatet non o
kokoman pe', ivëh, ke' sunpip e non
pa napan varih po oeh, pa nat in
poë pa ma kokoman koman pee. E

Sosoenën to iu kon hah non a ma
napan pa soe vëh, nemöm o aposol
to vavatvus nem, no a napan varih
po oeh to poka' ne sih pan, "O
Vaato Nun", va pa soe vih, nemöm
o aposol to vavatvus nem, pan ee
se vaman e Kristo. Ke Sosoenën se
kon hah raoe. 22 O Jiu' to iu ep ne
ta ma tah vatoksean ne Sosoenën
se nok, kee se vaman, ka napan
varih to hikta te' ne ro Jiu' to iu
kiiki ne a ma tah ne Sosoenën to
nok manih po kokoman pee, kee
se vaman po'. 23 Ivëhkëk, emöm to
vavatvus nem a ö ne Ieesu' to mët
voh manih pa kuruse pa kon hah a
ma napan. A soe pamëh to mimirö'
e non po kokoman po Jiu', ivëh, kee
hikta vaman ne. Ka manih po te'
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu',
a soe pamëh nee to tënan va ne poë
manih po vahutët nun, ivëh, kee
hikta vaman ne. 24 Ivëhkëk, ea ro
Jiu', me ro te' varih to hikta te' ne
pan ee ro Jiu', to tënan voh a vaoe pe
Sosoenën, para nat e no pe Kristo to
te' me non o kikis pe Sosoenën, me
e' o kokoman natsean pe Sosoenën
pa kon hah a ra. 25 Ivëh, ka na-
pan varih po oeh to koman ne pan,
a ma kokoman pe Sosoenën ee a
ma kokoman nun. Ivëhkëk, a ma
kokoman pe Sosoenën to te' me ne
o kikis apuh rakah, pare onoah
rakah e ne po nat pa napan. A
napan to koman ne pan, a ma meh
taate' pe Sosoenën to hikta te' me
ne to kikis. Ivëhkëk, a taate' pe
Sosoenën se keh te' tötö ro e non,
a taate' pamëh to kikis oah avoe' e
non po kikis pa napan.

26 Ivëh, kën kea, eöm se kokoman
hah na po poen ne Sosoenën to
vaoe vovoh a neöm, köm tavus a
napan va po vaman. A peo peöm
to hikta te' vavoh ne manih po te'
natnat va pa taate' va po oeh vëh,
me eöm to hikta te' me voh nem a
tasun kikis, me eöm to hikta tane'
ma' po vu tom taman to te' me ne
o ënnan. 27 Ivëhkëk, a ma te' ne
Sosoenën to vate', no a napan to ep
va ne raoe manih po te' to te' me
ne o kokoman nun topnineöm. Ka
manih pa taate' pamëh, e Sosoenën
to vapoet a nap natnat va po oeh
vëh, suk o nat pee to kökööt. Ka
ma upöm te' varih no a napan to ep
va ne raoe manih pee ahik to kikis,
e Sosoenën to kon raoe pa vapoet
a napan varih to te' me ne o kikis.
28 E' to vate' a ma te' varih to hikta
te' me ne to ënnan manih po oeh
vëh, no a napan to ep va e ne raoe
manih po te' akuk. Ka manih pa
taate' pamëh, e Sosoenën to nok o
ënnan apuh me o kikis va pa napan
varih po oeh, kee tavus vamanih
pa ma tah akuk.

29 Ivëh, ke' hikta te' non pan,
a pah te' to onöt non a kë ko-
man hah ea, manih pa matan e
Sosoenën. Suk e' to hikta nok ta
pah tah ne Sosoenën se kë suk non
poan. 30 Ivëh, ka hikta tah neöm se
kë koman suk hah a nem. Ahik!
E Sosoenën koman to kon hah a
neöm manih pa vatös me e Ieesu'
Kristo. Ivëh, ke' vate' voh e Kristo,
pan e' se mët pa kuruse. A tah
pamëh to te' non po pus kokoman
vih, me o nat pe Sosoenën pa ö ne'
to kon hah a ra. Ka manih pe Kristo
varoe ne Sosoenën to popoka' a
rora o te' totoopin, ke Kristo nok
a ra ka tavus ee o te' vivihan pe
Sosoenën. Me e' to voen tane' a
ra pa hat to matop voh a rora.
31 Ivëh, ke Sosoenën iu non a ö na
se vavatet no a taate' no Puk pe
Sosoenën to sosoe va non,

"O te' varih to iu kë hah ne a ma
ënnëëre,
ee se kë varoe ne a ënnan e
Sunön." *Jer 9:24*

2

E Pöl To Vatvus A Soe Suk O Vaman Pa Napan Va Körin

1 Kën kea, po poen nö' to nö voh
ma' peöm, pa he' a soe vamaman
to tane' ma' manih pe Sosoenën,
eö' hikta soe voh ka neöm ta soe
marën a vamanman a neöm. Eö'

hikta te' me no' o nat apuh. 2 Suk
ataeah, manih po kokoman peö',
eö' to anoe a ma meh tah pa ö nö' to
te' va'peh me a no' neöm. Eö' to nat
varoe ko no' a mët pe Ieesu' Kristo
manih pa kuruse. 3 Ivëh, ko poen
nö' to te' va'peh me a no' neöm, eö'
koman a hikto kikis, eö' to nanaöp
e no' po kikis pe Sosoenën, parö'
rikrik me e no', suk eö' to hara' no'
pan, o kikis koman peö' to kökööt
pa vatvus vavih a soe pe'. 4 Ka
ma soe vih varih nö' to vavatvus
ka no' neöm, eö' to hikta vavatvus
va no' manih pa te' natnat vörep,
marën a vamanman a neöm. Ahik.
Eö' to vatvus a soe pe Sosoenën, ka
Tuvuh Vasio' to vakiu o kikis pe' pa
vataare a neöm a soe pamëh, e' a
man. 5 Eö' to nok va nën, suk eö'
to iu no' pan o vaman peöm se aan
manih po kikis pe Sosoenën, ko nat
non aan manih po kikis va po nat
pa te'.

A Tuvuh Pe Sosoenën To He' O Kokoman Vih Me O Nat Manih Pea

6 Ivëh, ka napan varih to sun
vakis voh ee pa taate' pe Sosoenën,
ee to nat voh ee pa soe natsean
apuh nemöm to vavatvus nem.
Ivëhkëk, o nat pamëh nee to kon to
hikta vatoe me non o nat no a na-
pan va po oeh vëh to nat ne. Pare'
hikta vatoe me non o nat pa ma te'
susun varih po oeh vëh, no o kikis
pee se ro këh raoe. 7 A soe natsean
pamëh nemöm to vavatvus nem to
tane' ma' manuh pe Sosoenën. E
Sosoenën to hikta nok avoe' voh
non o oeh vëh, pare' vate' voh en
po nat, marën a vaiho' vavih a ra
manuh pa vöön va kin. Ka tah
pamëh to vakoaan avoe' voh e non.
8 Ahik voh ta pah te' susun manih
po oeh vëh to nat voh i non a pusun
in a soe. Ahik. Ee se keh nat voh
ne, ee hikta se öt voh ne e Sunön,
a Te' vëh to avë me non e Sosoenën
po maaka, ko ni in poë pa kuruse.
9 Ivëh, ka pusun in a soe manih po
Puk Vapenpen pe Sosoenën to soe
va non manih pan,

"A ma tah no matan to hikta ep voh
in,
me a ma tah no tenan to hikta
pënton voh,
me a ö ne' to hikta tavus
voh manih po kokoman
pa te',
me a ma tah kurus poë varih
ne Sosoenën to vamatop voh
ken pa napan varih to iu
rakah ne poë." *Ais 64:4*

10 A soe va pa ma tah poë varih
to te' vakoaan voh e ne, ivëhkëk, e
Sosoenën to kuin a Tuvuh pe', pare'
vatvus a soe pamëh manih pemöm.
Suk ataeah, a Tuvuh Vasio' to ep
vahik e non pa ma tah, me e' to
ep non o kokoman, me a taate' pe
Sosoenën vëh, to vakoaan voh non
a napan. Pare' vatvus a tah pamëh
manih po te' varih to iu ne poë.
11 E' to te' va non manih pan, ahikta
meh te' to nat non po kokoman pa
meh te'. Ahik. A tuvuh koman pe'
to te' non pe', to nat koman hah a
non. Ivëh, ka hikta te' to nat non
po kokoman pe Sosoenën. A Tuvuh
koman pe Sosoenën to nat hah a
non. 12 Ivëh, kemöm o aposol to
hikta kon voh a tuvuh no a napan
va po oeh to te' me ne. Ahik. Emöm
to kon voh a Tuvuh vëh to tane' ma'
pe Sosoenën, marën a vamaaka a
ra pa ma he' vih ne Sosoenën to he'
vapeo oah voh a ra. 13 Emöm to
vavatvus nem a ma he' poë varih.
Ivëhkëk, a soe pemöm to hikta tane'
ma' po nat pa te'. Ahik, a Tuvuh
Vasio' koman to vavaasis a möm,
kemöm vavatvus nem a soe pamëh.
Emöm to vavatvus nem a soe pa
Tuvuh Vasio' manih pa napan no a
Tuvuh Vasio' to te' non pee.

14 Ivëh, ka te' to hikta te' me non
a Tuvuh Vasio', e' to kokoe e non
pa ma vavaasis man pa Tuvuh pe
Sosoenën, suk ataeah, e' to koman
non pan, a ma vavaasis man poë
varih, e' a ma vavaasis nun, pare'
hikta onöt non a vamaaka raoe.
Ivëhkëk, ea to kokon tane' no sih
a ma vavaasis poë varih pa Tuvuh

Vasio'. Ivëh, ka Tuvuh Vasio' varoe
to antoen non a va'aus a ra pa inan
a ma tah pe Sosoenën. 15 A te' to te'
me non a Tuvuh Vasio', a te' pamëh
to onöt i non pa inan a ma tah
kurus no Tuvuh Vasio' to vavaasis i
non. Ivëhkëk, o te' varih to hikta te'
me ne a Tuvuh Vasio' to hikta onöt
ne a inan o kokoman po te' varih
to te' me ne a Tuvuh Vasio'. 16 A
tah pamëh to te' man e non, suk o
Puk Vapenpen pe Sosoenën to soe
va non manih pan,

"Eteh to nat non pa ma kokoman
kurus pe Sunön,
pare' antoen non a vavaasis e
Sunön ta paeh tah?" *Ais 40:13*

Ivëhkëk, ea o te' va po vaman to
maaka e no pa ma tah poë varih,
suk o kokoman pe Kristo to te' me
e non pea.

3

A Te' Kikiu Pe Sosoenën

1 Kën kea, moaan voh ne eö' hikta
onöt no' a he' a neöm a soe, va-
manih pa ö nö' to he'he' va no' a
napan varih to vavatet ne a Tuvuh
Vasio'. Ahik. Eö' to he' a neöm a soe,
vamanih pa ö nö' to he' manih po
te' to vavatet ne o iu va pa komëëre.
Suk manih pa tëëm pamëh, eöm to
te' avoe' vavoh e nem manih po
koa' po vavaasis va pa napan pe
Kristo. 2 E' to te' va non manih
peö' to vasisi' voh a no' neöm, parö'
hikta he'he' voh a no' neöm a taëën
söë, suk eöm to hikta vamatop voh
nem. Ka kuru me, ne eöm to hikta
vamatop avoe' nem. 3 Suk ataeah,
eöm to vavatet avoe' e nem pa ma
taate' va po iu va pa komëneöm,
ivarih, a taate' puhio' e kea pën,
me a taate' vaato vasuka' neöm to
te' avoe' me e nem. Ivëh, ka ma
taate' poë varih nöm to nonok nem,
to vataare e non pan, eöm to te'
avoe' e nem pa ma taate' iu va pa
komëneöm. Eöm to te' va e nem
manih pa napan to hikta nat avoe'
ne pe Sosoenën. 4 A soe pamëh a
man, a paeh te' va peöm to soe pan,
"Eö' to vavatet no' e Pöl," ka meh
te' peöm soe pan, "Eö' to vavatet
no' e Apölos." Ivëh, ka manih pa
taate' pamëh, eöm a napan va Körin
to vataare a no möm o aposol pan,
eöm to vavatet e nem pa taate' pa
napan va po oeh vëh.

5 Ivëh, köm se koman vavih. E
Apölos eteh? Keö' e Pöl eteh? Emöm
po' a poa te' kikiu pe Sosoenën, e
Apuh to he' vakëkëh voh a möm
a kiu. Ivëh, ka manih pa kiu
pemöm po', eöm to vaman voh em
pe Kristo. 6 Eö' to vavatvus voh
ka no' neöm a Soe Vih, ka Soe Vih
pamëh to te' va non manih peö'
to nep voh o voa' manih po kupu
peöm. E Apölos me to vavatvus
voh non a Soe Vih topnineöm, ka
Soe Vih pamëh to te' va non manih
pe' to pupui nö non o voa' pamëh
pa ruen. Ivëhkëk, e Sosoenën ivëh
to vapu poan ke' kon taëën 7 Ivëh,
ka te' to nep a taëën, me a te' vëh
to pupui nö non pa ruen, ee pon
a hikto ëhnan. E Sosoenën koman
to vapu po voa', ka taëën tavus, e'
varoe kuru to kon o ëhnan apuh.
8 Ivëh, ka te' vëh to nep o voa', me a
te' to pupui po voa', a kiu pee pon to
vatoe e non pa matan e Sosoenën.
Amot ee pon se kon voen suk ee, pa
ö nee to nok va in a ma kiu. 9 Suk,
emöm a poa te' kikiu pe Sosoenën,
ke eöm te' va nem manih pa rak pe
Sosoenën. Me eöm to te' va e nem
manih pa iuun pe Sosoenën.

10 Eö' to vakiu no' o he' vih vëh
ne Sosoenën to he' a neo', eö' to
te' me e no' po nat vih va pa eok
a iuun, parö' vavaho' vatotoopin
no' sih a ma vös vamomoaan va pa
eok a iuun. Ka meh te' se eok a
iuun manih tonun a ma vös varih,
nö' to vaho' vatotoopin voh. Ivëh,
ka napan kurus se matop vavih ne
pa ö nee to ekeok va ne. 11 Eöm
to nat e nem, a hikta meh te' to
antoen non a vaho' vatotoopin a
ma vös vamomoaan, marën a eok
a iuun manih tonuneah. Ahik, e
Ieesu' Kristo varoe kuru to te' non,

ne Sosoenën to vaho' voh en pe',
vamanih pa vös vamomoaan in a
iuun. 12 Ko poen no a napan to iu
eok ne tonun a vös pamëh, ka ma
paeh se eok pa gol, ka ma meh se
eok pa silva', ka ma meh se eok
pa vös voen vapeah, ka ma meh se
eok pa naon, ka ma meh se eok pa
kunë', ka ma meh se eok pa mëto.
13 Ivëh, ka amot no a kiu pa napan
kurus se tavus vamaaka po poen
ne Sosoenën se vate' a ma napan po
vahutët. Manih po Poen pamëh, a
sura' se punö' kurus a kiu pa ma
papaeh te' ekeok, ko ep pan a kiu
pee, te' vih e non, ke' ahik. 14 A te'
se keh eok en pa iuun pe' tonun a
vös pamëh, ka sura' se keh hikta ës
a iuun, a te' pamëh se kon voen en.
15 Ivëhkëk, a iuun pa te' se keh ës en,
a ma kiu kurus pa te' pamëh se ro
ee. Ivëh, ka te' pamëh hikta se ro
non, ivëhkëk, e' se te' va non manih
pa te' na to kon tane' hah po sura'.

Ea, A Iuun Pe Sosoenën

16 Eöm to nat e nem pan, eöm
to te' va nem manih pa iuun pe
Sosoenën, ka Tuvuh pe' to te' e
non manih peöm. 17 Ka pah te' se
keh mirö' a iuun pe Sosoenën, e
Sosoenën se mirö' en pa te' pamëh.
Suk ataeah, a iuun pe Sosoenën,
e' a vivihan. Ke eöm kuru a iuun
pamëh.

Ea Se Koe A Kë A Ëhnëëra Napan

18 Eöm tome' piuk hah këm pa ö
nöm to koman nem pan, eöm ro
te' natsean. Ta pah te' topnineöm
se keh nat e non pa ma tah va
po oeh vëh, pare' koman non pan,
"Eö' a te' natnat rakah, parö' nat
oah no' o upöm te' va po vaman".
E' to vih non pa te' pamëh se he'
tonun momoaan o nat va po oeh
vëh, pare' tavus papön manih pa
matëëra napan va po oeh. Ke' se
tavus va po' manih pa te' natnat
rakah manih pa matan e Sosoenën.
19 Suk ataeah, o nat va po oeh vëh,
e' to te' va non manih pa tah nun
rakah manih pa matan e Sosoenën.
O Puk pe Sosoenën to soe non pan,
"A ma pah te' natsean to koman ne
sih a ma vu taate',
va pa nok vahat o upöm te',
ivëhkëk, e Sosoenën to
vavaon koman hah e
non sih pee ka ma taate'
pee,
mimirö' koman hah e non
pee." *Job 5:13*
20 O Puk pe Sosoenën to soe me e
non pan,
"E Sunön to nat e non,
po kokoman pa nap natnat.
E' to nat e non pa ma tah kurus,
nee to koman ne a nok,
a ma tah poë varih hikta se
tanok ne." *Sng 94:11*
21 Ivëh, köm se koe a taate' kë a
ëhnaara napan. A ma moeh tah ku-
rus varih ee a ma tah peöm. 22 Eö'
e Pol, me e Apölos, me e Pita', me
o oeh vëh, me o to'to', me a mët,
me ma tah to te' ne kuru, me a ma
tah se tavus amot ma', a ma tah
kurus poë varih, ee a ma tah peöm.
23 Ke eöm pe Kristo, ke Kristo, e' pe
Sosoenën.

4

O Aposol Pe Ieesu' Kristo

1 Ivëh, ke eöm se koman va
ka nemöm manih pa nap kiu pe
Kristo, e Sosoenën to vate' voh a
möm pa matop ko vatvus vateera'
o vavaasis vëh, to te' vakoaan këh
voh e non pa napan. 2 A taate'
vëh to te' va non manih, a te' to öt
non a tasun pa matop a ma tah, e'
se vavatet vavih rakah non a soe
pa te' apuh pe'. 3 Ka manih peö',
ahikta tah vi manih po kokoman
peö' pan, a paeh va peöm, ke' a meh
te' se keh te' me non o kokoman
kiuh manih pa kiu peö'. Eö' me to
hikta koman vi a no' pa ö nö' to
nok va in a kiu ne Sosoenën to he' a
neo'. 4 Manih pa ö nö' to koman va
no', eö' to nok vavih a kiu ne' to he'
a neo' pa nok. Ivëhkëk, o kokoman
peö' pa ö nö' to nok vavih a kiu to
hikta te' non pan, a ma kiu peö' to

te' vih kurus voh ne. Ahik, e Sunön
a te' to epep non a ma kiu peö'. Ke'
e' ivëh, se soe ka neo' pan, a kiu
nö' to nok to vih, ke' to hat. 5 Ivëh,
köm hikta se kiiki nem a taate' pa
ma meh te', ko soe pan, ee to hikta
nonok vavih ne a kiu ne Sosoenën
to he' voh raoe. Suk o poen ne
Sunön se kiiki a ma tah to me' avoe'
e ne ma'. E Sunön to me' e non
ma' köm se anoeh nem eah. E' se
vatvus vateera' a ma tah varih to
te' vakoaan ne, pare' vatvus me o
kokoman pa napan kurus. Manih
po poen pamëh e Sosoenën se soe
ka ra a napan kurus pan, o pus
kokoman pea manih pa ma kiu pea
te' vih e non, ke' a hik. Ke Sosoenën
se kë a ëhnëëneöm, suk o pus koko-
man va pa kiu peöm.

6 Kën kea, eö' to iu va'aus no'
o kokoman peöm, ivëh, kö' vate'
e Apölos, me eö' koman, vamanih
po vëknöm, pan eöm se kon tane' o
vavaasis manih pemöm. Ivëh, köm
se vavatet nem a taate' totoopin
vamanih pa ö no Puk pe Sosoenën
to soe va non, ko koe a vatösoe pa
vöknah a meh te', ko kë nem a meh.
7 E' te' vah va non nih, eteh to vate'
voh a neöm se te' oah nem o meoh
upöm te' va po vaman? E Sosoenën
kës to hikta he' voh oah a ma tah
manih nën to öt nom? E' se keh te'
man e non pe Sosoenën to he' voh
oah a ma tah poë varih, suk ataeah,
kën kë koman hah a nom vamanih
pën to vatvus a ma tah poë varih?

8 Eöm to koman va nem manih
pan, eöm to öt kurus e nem pa ma
moeh tah va po vaman. Me eöm
to koman nem pan, eöm to kon
voh em po kikis pa nok a ma tah
no a Tuvuh Vasio' to he'he' non
manih pa napan. Eöm to koman
vapiun nem pan, eöm to te' va e
nem manih po te' sunön. Ivëhkëk,
eöm to koman nem pan, emöm to
me' avoe' e nem pa tavus vamanih
po te' sunön. Eö' to iu rakah no'
pan, eöm se te' vamaman va nem
manih po te' sunön, marën emöm
me se tavus a ma te' sunön va'peh
me a neöm. Ivëhkëk, a tah pamëh to
me' avoe' e non pa tavus ma'. 9 Suk,
eö' to koman va no' manih pan, e
Sosoenën to vate' voh a möm a ma
aposol pe Ieesu', vamanih pa ma te'
to vëknöm ne, ivëhpëhkëk, emöm to
vakusin rakah e nem ma'. Emöm to
te' va nem manih po te' töhoan, nee
to vate' po vahutët, pare soe pan,
emöm se mët. Ea to te' va no manih
pa napan nee to vaho', to vëknöm
ne manih pa matëëra napan kurus
va po oeh, me ro ankero' se ep ne
a ra nee se ip vamët. 10 A napan va
po oeh vëh to koman ne pan, emöm
ro te' papön, suk emöm to nonok
nem a kiu pe Kristo. Ivëhkëk, eöm
to koman vapiun e nem pan, eöm to
tavus em a nap natsean manih pa
taate' pe Kristo. O te' peo to koman
ne pan, emöm to hikta te' me nem a
tasun. Ivëhkëk, manih peöm eöm to
koman nem pan, o vaman peöm to
aan vasoë voh en. A ma napan ku-
rus to kë ne a ëhnëëneöm. Ivëhkëk,
eöm to koman e nem pan, a napan
to hikta se ta a no möm. 11 Moaan
voh, ke' öök non kuru, emöm to
mamaë voh nem, ko mamanoe voh
nem, pamöm kökööt nem po ohop,
ee to ipip voh a no möm. Kemöm
voh a hikta iuun möm to te' nem.
12 Emöm to kikiu vakis voh nem
pa korenmöm, marën a va'aus hah
ëm. Ee se keh vapöpöötan voh ka
möm, emöm se piun raoe pa soe
vih, ko hin e Sosoenën se va'aus
raoe. Ee to nonok vahat voh a no
möm, suk emöm to vaman nem e
Kristo, kemöm te' vasup voh e nem,
ko hikta nat voh nem pa piun va-
hat raoe. 13 Ee to nok a ma vöhio'
piuk suk a möm, ivëhkëk, emöm to
vaato vatö me nem raoe. Manih
pa matëëra napan, emöm to te' va
e nem manih po no' pö ep vahat
rakah. Emöm to te' vavoh e nem
ma' nën, ke' öök en ma' kuru.

A Napan Va Körin Se Vatet A Taate' Pe Pöl

14 Eö' hikta kiun nös marën a
vapoet a neöm, ahik, eö' to iu rakah
a no neöm. Eöm to te' va nem

manih pa ma koa' peö', kö' kiun
nös pa vakömköm a neöm. 15 E' se
keh te' man e non peöm to te' me
nem a 10,000 te' to matop ka ne
neöm manih pe Kristo, eöm to te' ro
me nem a pah taman va po vaman,
ivëh eö'. Manih pa ö no to'to' peöm
to vatös me nem e Ieesu' Kristo,
eö' a paeh e tamëneöm pa ö nö' to
vavatvus ka no' neöm a Soe Vih pe
Sosoenën. 16 Ivëh, kö' iu kunkuin a
no neöm pa ep vavih a taate' peö',
köm se vavatet nem. 17 E' a tah vëh
nö' to vanö suk voh ka nös neöm e
Timoti', e' to te' va non manih pe
koa' peö'. Eö' to iu rakah no' eah,
suk e' to matop vavih non a kiu pe
Topoan. E Timoti' se kunkuin hah o
kokoman peöm pa ma taate' nö' to
nonok no' sih manih pa taate' vatös
me Ieesu' Kristo. E' a ma taate' nö'
to vavaasis no' a ma napan pa ma
vöön komön a ma kum kurus nee se
vavatet ne.
18 A ma paeh peöm to möhmöh
ne, pare koman ne pan, eö' hikta se
nö no' ma' pa ep peöm. 19 Ivëhkëk,
ahik, eö' se nö vëvëhö' eo' nös pa
ep a neöm pa ö ne Topoan se keh
iu non. Eö' hikta se nö no' nös
pa tënan o vahutët pa nap vatösoe
varem. Ahik. Eö' se nö nös pa ep
po vu kikis taeah nee to te' me ne.
20 Suk ataeah, ea se nat no o kikis pe
Sosoenën se tavus vateera' manih
pa taate' no a napan to nonok ne,
ke' hikta te' non pan, a tah va pa
vahutët suk varoe. 21 A taate' taeah
po' nöm to iu nem nö' se nok? Eöm
kës to iu nem a ö sö' nö nös ko rëp
a neöm pa vatotoopin a neöm? Ke'
eöm to iu nem neö' se te' no' pa
taate' ururuan me a taate' tö, parö'
nö nös peöm, ha?

5

A Taate' Rëhrëh To Te' Non Körin

1 A soe nö' to tënan no' to soe
non pan, a taate' rëhrëh to te' non
topnineöm. Ka taate' pamëh to te'
ke rakah e non po vu taate' no a
napan to hikta vaman ne e Ieesu'
to nonok ne sih. Eö' to pënton no'
nös pan, a pah te' to kokoroh vëtkin
me non e meh köövo pe tamaneah.
2 Eöm to koman nem pan, eöm to te'
oah rakah e nem po upöm te', ha?
E' to vih non peöm se koe a taate'
kë hah ëm, ko te' nem pa tamak,
ko okook nem a te' vëh to nok a
hat. Eöm koman se veo ke eah këh o
kum peöm, ke' te' onöt a ö se' panih
a taate' hat pe'.
3-4 A sionineo' to te' varo këh e no'
nös peöm. Ivëhkëk, a tuvuh peö' to
te' va'peh me e non peöm. Ivëh, kö'
sosoe ka no neöm a tah nöm se nok,
vamanih peö' to te' va'peh me e no'
peöm. Manih pa tasun ne Sunön
Ieesu' to he' a neo', eö' to iu no' pan,
eöm se vakmis a te' vëh to nonok
non a taate' rëhrëh. Po poen nöm
to vakum va'peh nem, eö' to iu no'
pan, eöm se nok a ma tah kurus
varih nö' to iu no', vamanih peö' to
te' va'peh me e no' peöm. E Sunön
Ieesu' pea se he' a neöm o kikis pa
nok a ma tah ne' to iu non neöm se
nok. 5 Eöm se veo ke a te' pamëh ke'
këh a neöm ke' se te' va non manih
peöm to vaho' eah pa koren e susun
po ora' hat, ke' vakmis poan. Ivëh,
ka te' pamëh se panih, ke Sosoenën
hikta se vakmis non poan po poen
ne' se hah ma' pa kiiki a ma napan
kurus varih po oeh.

A Napan Va Körin Se Veo A Te' To Nok A Taate' Hat

6 E' to hikta te' vih non peöm se kë
koman hah a nem, eöm to nat kës e
nem pa a soe vapipino' to soe non
pan, "A si' ö is sone' se vasup en pa
taëën". A pusun in a soe vapipino'
pamëh to te' va non manih peöm
se keh koek nem a te' hat manih
komön o kum peöm, a ma meh te'
komön o kum se taneo ee pa vatet
poë pa nok a taate' hat. 7 Ivëh, köm
se kon ke o is vamoaan këh a iuun
peöm. A pusun in a soe vapipino'
vëh to te' va non manih, soe ke a
te' nonok hat pamëh ke' nat non te'
hop non komön o kum peöm. Ivëh,
ke eöm o kum te' va po vaman to

te' va nem manih pa taëën voon
hikto is, suk ataeah, ahikta te' to
iu nok non a taate' hat to te' hop
non komön o kum peöm. Eöm a
ma te' vivihan pe Sosoenën, suk
ataeah, a mët pe Kristo to ihan këh
a ra manih pa ma taate' hat to öt
voh a rora, ka tavus ee a napan pe
Sosoenën. E Kristo to te' va non
manih pa sone' sipsip vëh no Jiu'
to ip vamët po Pasova'.* 8 Ivëh, ka
se koe a ma taate' hat moaan voh
pea, ko te' va no manih pa ö ne
Sosoenën to iu va non. Ea se he' to-
nun a ma taate' hat moaan voh pea,
ko nat no hah pa ma taate' rërës
te', me a ma taate' hat. Ivëhkëk, ea
se vatet no a soe pe Sosoenën, ko
koe a nok a ma taate' hat. O Jiu' to
ënëën ro voh e ne pa taëën hikto is
po Pasova'. Ea se te' rakah no pa
taate' soe man, me a vatvus a soe
man ko upöm te' se nat ne a soe ne
ea to sosoe no, e' o man rakah.

9 Po meoh kiun moaan voh peö'
nö' to soe voh nös pan, "Eöm se nat
nem vamomhë me nem o te' varih
to nonok ne a ma taate' rëhrëh."
10 Eö' to hikta sosoe suk no' nös o
te' varih to te' tavus këh ne po kum
te' va po vaman, ee varih o te' to te'
me ne a taate' rëhrëh, me a napan
varih to mamanin ne a ma tah po
upöm te', me a nap kakaveo tah pa
ma meh te', me a napan varih to
hinhin suk ne a ma tanö'nës. Ahik.
Eöm se keh iu vakëh rakah këh nem
a pap napan poë varih, e' to vih non
peöm se mët ko këh em po oeh vëh.
11 A pusun in a soe peö' to te' va
non manih, a te' se keh soe pan, e'
e kea pën va po vaman, ivëhkëk, e'
a te' rëhrëh, ke' a te' mamanin tah
pa meh te', ke' a te' to hinhin suk
non a ma tanö'nës, ke' a te' va pa
to vöknah i ro upöm te', ke' a te' to
kaak vaoah ko kokoman pe' nun,
ke' a te' kakaveo, a, eöm se nat nem
vamomhë me nem eah. Paröm nat
nem vavaëën me nem a pap te' poë
varih. 12 E' te' vah va non nih? Eö'
pö' to te' me no' a kiu vëh pa kiiki a
pop pa napan varih to te' tavus këh
ne o kum te' varih to vaman ne e
Ieesu', ha? E' a kiu varoe pea, ha?
Ahik rakah. Ivëhkëk, a kiu va pa
kiiki a pop pa napan to te' hop ne
komön o kum te' varih to vaman ne
e Ieesu', e' a kiu rakah peöm. 13 A
napan to te' tavus këh ne o kum
te' varih to vaman ne e Ieesu', e
Sosoenën koman se vakmis raoe,
suk a ma taate' hat pee. Ivëhkëk,
manih po te' varih to te' hop ne
po kum te' va po vaman, o Puk pe
Sosoenën to soe va non manih pan,
"Eöm se veo këh ëm pa te' nonok hat
to te' hop non komon o kum
peöm." *Lo 17:7*

6

*A Napan Pe Kristo To Hikta Vate'
A Ma Meh Te' Po Vahutët*

1 A pah te' to te' non topnineöm se
keh te' me non a soe manih pa meh
te', e' se pö' këh en pa ma meh te'
pe Sosoenën, pare' nö en manuh po
te' to hikta nat ne pe Sosoenën pa
vate' raoe po vahutët? Eöm hikta
te' poet nem pa nok va nën, ha?
Suk ataeah, köm hikta nö manuh
pa napan to vaman ne e Sosoenën,
kee kiiki ka neöm o vahutët? 2 Eöm
kës to hikta nat nem pan, ea a ma
napan to vaman no e Sosoenën se
kiiki koman ee pa ma vahutët pa
ma napan kurus to te' ne manih po
oeh. Ea se keh onöt e no pa kiiki a
ma meh vahutët kurus va po oeh,
suk ataeah po' ka hikta onöt no a ki-
iki a ma vahutët sone' varih? 3 Eöm
kës to hikta nat va nem manih pan,
ea se kiiki amot a ma taate' po
ankero'? Ea me to onöt rakah e
no pa kiiki a ma tah va po oeh
vëh. 4 Ivëh, köm se keh te' me nem
to vakihat topnineöm, suk ataeah,
köm nönö nem po te' to te' tavus këh
e ne po kum, pare hikta vaman ne
manih pe Sosoenën? Pare hikta te'
ne po kum te' varih to vaman ne e

* **5:7:** O Pasova', e' a Taëën Apuh va pa ö ne Sosoenën to kon këh o Jiu' pa muhin va Isip.

Ieesu'. 5 Eö' to soe vamanih marën
a vapoet a neöm. Ahikta te' rakah
pö' to te' natsean non, to onöt non
a kiiki o vakihat to te' non topnin
a poa tom kea? 6 Suk ataeah, po'
ka napan pe Kristo me e kea pee
manuh po vahutët ko vate' poë po
vahutët topniiro te' to hikta vaman
ne e Kristo?
7 Eöm to vavate' nem sih a ma
meh te' pe Kristo po vahutët, ka
manih pa taate' pamëh, eöm to
ku'ku' këh e nem pa taate' pa na-
pan pe Kristo. Eöm se koe raoe,
kee kon a ma tah peöm, köm nat
nem vate' raoe po vahutët matëëro
te' kiiki vahutët. 8 Eöm to tavus
voh em a napan pe Kristo, ivëhkëk,
eöm koman to nonok vahat e nem
pa taate' kon këh ro upöm te' a ma
tah pee. Eöm to nonok pet e nem
manih pa ma kea peöm a napan pe
Kristo.
9 A pap te' poë varih to nonok
ne a ma vu taate' hat varih, ee
to hikta onöt rakah ne a hop pa
Matop Vih pe Sosoenën. Eöm to
hikta nat pö' nem pa tah pamëh,
ha? O kupu peöm se nat non
piuk ka neöm. A ma napan varih
to nonok ne a taate' rëhrëh, me
a napan varih to hinhin ne pe
sosoenën vapikpiuk, me a taate'
rëhrëh va'peh me a köövo vaen,
me a taate' te'te'vaasi' po köövo ko-
man, me a taate' te'te'vaasi' pa nap
oete' koman. 10 Me a nap kakaveo,
me a taate' manin a ma tah pa meh
te', me a taate' kaak vaoah ko koko-
man nun, me a taate' to vöknah a
meh te', me a taate' piuk, me a
kon akuk a tah pa meh te'. A pap
napan to nonok ne a ma vu taate'
poë varih, ee to hikta onöt rakah
ne a hop manih pa Matop Vih pe
Sosoenën. 11 Moaan voh a ma paeh
va peöm to te' va voh e ne nën,
ivëhkëk, e Sosoenën to pupui voh
en peöm, köm tavus em a ma napan
ne' to vaneah non. Ka manih pa
ëhnan e Apuh, e Ieesu' Kristo me o
kikis pa Tuvuh Vasio' pe Sosoenën,
e' to poka' a neöm o te' totoopin.

A Sioniira, E' A Iuun Pa Tuvuh Vasio'

12 A ma pah te' to sosoe ne pan,
"A ma tah kurus to vih e ne pa
nok". A soe pamëh to te' man e non,
ivëhkëk, a ma tah kurus to hikta
se va'aus a rora pa te' vavih. A
ma tah kurus to vih e non peö' pa
nok, ivëhkëk, eö' hikta se vavovoh
no' a tah pamëh, ke' vaneah non o
to'to' peö'. 13 A ma te' poë varih to
sosoe pet ne pan, "A taëën, e' va pa
vamhun a komaara, ka komaara, e'
va pa kon a taëën", a soe pamëh, e' a
man rakah. Ivëhkëk, e Sosoenën se
vahik en pa ma taëën kurus varih
va'peh me a ma iu va pa komaara.
Ivëh, ka se nat no koman no pan, ea
se tënan o iu va pa komaara. Me ea
se nat no suk o iu va pa komaara pa
nok a taate' te'te'vaasi'. E Sosoenën
to hikta nok voh a sioniira pan,
ea se nonok no a taate' te'te'vaasi'.
Ivëhpëhkëk, ea se kë no a ëhnan e
Apuh me a kiu pe'. Ke Apuh pea
se matop non a sioniira. 14 Manih
po kikis pe Sosoenën, e' to kunkuin
tane' e Sunön manih po vapeepe, e'
me se kunkuin hah pet me a ra po
vapeepe.
15 Eöm pö' to hikta nat va nem
manih pan, a sionineöm, e' a ma
meh ö va pa sionin e Kristo, ha?
Ivëh, kö' se keh kon a pah ö va pa
sionin e Kristo, ko vatös me eah a
köövo rëhrëh, a tah pamëh te' vih e
non, ke' a hik? Ahik rakah! 16 A
te' to vatös me a köövo rëhrëh, ee
pon to tavus ee a pah te'. Eöm pö'
to hikta nat nem pa tah pamëh, ha?
O Puk pe Sosoenën to soe va non
manih pan,
"Ee pon to tavus ee o pöh sionin."
Jen 2:24
17 Ivëh, ka te' se keh vaman non e
Sunön, a tuvuh pe' me a Tuvuh pe
Sunön to vatös en pee.
18 Ivëh, ke eöm se vaniu rakah
këh em pa taate' rëhrëh. Suk
ataeah, a ma meh taate' hat no a
ma napan to nonok ne, to te' tavus

këh e ne pa sionin a te'. Ivëhkëk,
a te' to vatös me a köövo rëhrëh,
a te' pamëh, to mirö' en pa sion-
ineah. 19 Eöm pö' to hikta nat nem
a sionineöm, e' a ö te'te' pa Tuvuh
Vasio'. E Sosoenën to he' voh en
peöm pa Tuvuh ke' te' e non manih
peöm. Ivëh, ke eöm te' e nem paan
o matop pe Sosoenën, eöm to hikta
vaneah koman hah a nem. 20 E
Sosoenën to voen hah voh a neöm
po voen apuh rakah. Ivëh, ka ma
tah nöm to nonok nem sih pa sion-
ineöm, eöm se nonok varoe nem a
ma tah to kë ne a ëhnan e Sosoenën.

7

A Taate' Tövaen

1 Kuru eö' to iu piun no' a soe vëh
nöm to kiun suk voh ma'. E' to vih e
non pa te' se hikta vaen. 2 Ivëhkëk,
a taate' te'te'vaasi' to tavus va'puh
nö e non, ivëh, ke' vih rakah non
pa ma papaeh te' oete' se te' me
non e köövo koman pe', ke köövo
se te' me non e voe koman pe'. 3 A
sionin e voe, e' a tah pe köövo pe',
ke' te' va e non manih pa sionin e
köövo a tah pe voe pe'. 4 E köövo
to hikta vaneah non pa sionineah,
ahik, e' voe pe' to vaneah non. Ke'
te' va e non manih pe voe to hikta
vaneah non pa sionineah, ahik, e
köövo to vaneah non. 5 Eöm pom
se keh vaen em, eöm pom se koe a
amun a sionineöm manih pe vapa
pën. Ivëhkëk, eöm se keh vaonöt em
pa hikta vatet o iu va po vaen, ko te'
varoe nem pa taate' hin. E' to vih
e non pa nok va nën. Ivëhkëk, eöm
se vatös hah em, tome' eöm hikta
onöt nem a matop o iu va po vaen.
Ivëh, ke susun po ora' hat punö' a
neöm pom. 6 A soe vaënpan ivëh, nö'
to he' a neöm, pa va'aus a neöm, e'
to hikta te' va non manih pa taate'
nöm se vavatet nem. 7 Eö' to iu
rakah no' pan, a ma napan se te'
mahu ne, vamanih pa ö nö' to te' va
no' sih. Ivëhkëk, ea to hikta vatoe
no, e Sosoenën to he' vakëkëh voh
en pea pa ma vu he' pe'. Po meoh
upöm ne Sosoenën to he' raoe o he'
va pa vaen, ko meoh upöm ne' to
he' raoe o he' va pa te' mahu.

8 Ke eöm a ma köövo me a ma te'
oete' to hikta vaen avoe' nem, me
a ma köövo amop, eöm se keh te'
mahu va nem peö', e' to para vih
rakah. 9 Ivëhkëk, eöm se keh hikta
onöt nem a matop vavih o iu va po
sionin, e' to vih non peöm se vaen.
Tome' o iu va po sionin rëh a neöm
pa taate' rëhrëh.

10 Manih peöm o te' to vaen voh
em, eö' to he' a neöm a taate' vëh
nöm se vavatet nem. A taate' vëh
to tane' ma' pe Apuh, e' to hikta te'
non pan, eö' to he' a taate' pamëh.
Eën e köövo se nat nom këh e voe
pën. 11 E köövo se keh këh voh en
pe voe pe', e' se nat non vaen hah.
E' se te' akuk e non, ke', e' se hah
manuh pe voe pe', ko vatotoopin
hah o vaen pee, pare te' e ne. Ke
voe me se nat non veo e köövo pe'.

12 A soe koman peö' ivëh, e Apuh
to hikta soe ka neo'. Ta pah te' pe
Kristo to me e non e köövo to hikta
vaman non e Kristo, ke köövo se
keh iu rakah e non pe voe pe', e
voe se nat non veo e köövo. 13 Ta
pah köövo pa ëhnan e Kristo to me
e non e voe to hikta vaman non
e Kristo, ke voe se keh iu rakah e
non pe', e köövo se nat non rusin
këh e voe pe'. 14 A voe to hikta te'
non e voe va po vaman, pare' me
en pe köövo va po vaman, ivëh, ko
vaen pee tavus en o vaen vivihan
pa epep pe Sosoenën. Ke köövo to
hikta vaman non to vatös me e voe
to vaman non, ivëh, ko vaen pee
tavus en o vaen vivihan pa epep
pe Sosoenën. Ea to nat e no pe
Sosoenën to vaoe o koa' papaeh te'
va po vaman va pa poa manot, se
tavus vamanih po koa' pe'. Ivëh, ke
ea me se vaoe e vapa pa te' to hikta
vaman non, ke' tavus vamanih pa
te' pe Sosoenën. 15 Ivëhkëk, e voe,
ke' e köövo to hikta vaman non se
keh iu këh non e voe, ke' e köövo pe',
e' to antoen e non. A taate' pamëh

se keh tavus, ka te' vëh to vaman
non e Kristo, e' se taihan en. Suk
ataeah, e Sosoenën to vaoe voh en
peöm pa te' vavih me ro upöm te' pa
taate' tö. 16 Eën e köövo, eën to onöt
e nom pa va'aus e voe pën, ke' tavus
en a te' pe Kristo. Eën me e voe, to
onöt e nom pa va'aus e köövo pën,
ke' tavus en a te' pe Kristo, ke' ahik,
eöm to hikta nat nem!

Ea Se Te' No Po To'to' Pe Sosoenën

17 Eö' to vavaato me voh no'
neöm pa taate' va po vaen. E' kuru,
eö' se soe ka neöm pan, a taate'
pamëh to te' man e non pa ma
meh tasun manih po to'to' peöm.
A tasun poanheh ne Sosoenën to
vate' voh manih peöm, pa ö nöm to
vaman manih pe Kristo, e' varoe
kuru ne eöm se ötön nem. Eöm se
te' nem pa tasun vëh ne Sosoenën
to vate' voh manih peöm. 18 Eö' to
sosoe voh no' a tah vëh, manih pa
ma kum te' varih to vaman ne e
Sosoenën. Ee se keh pe voh ee pa
ö kokoaan pën, ke Sosoenën vaoe
voh a oah a te' va po vaman, e' to
hikta te' vih non pan, eën se punö'
pa vatotoopin hah a ö kokoaan vëh,
nee to pe voh manih pa sioniumah.
Ke' a tah koman pa te' se keh hikta
pe voh a ö kokoaan pe', po poen ne
Sosoenën to vaoe voh poan. A, e' se
nat non pe a ö kokoaan. 19 A taate'
va pa pe a ö kokoaan, ke' a hikta
pe, e' a tah akuk. A taate' va pa
vatet a taate' pe Sosoenën, e' varoe
kuru. 20 O to'to' poanheh nea to te'
voh no ke Sosoenën vaoe a ra ka
tavus a napan va po vaman, e' kuru
o to'to' pamëh na se te' me no. 21 A
tah vëh nö' to sosoe suk voh no', a
ma paeh peöm, ee voh o te' kikiu
akuk po poen ne Sosoenën to vaoe
voh raoe a napan pa vatet e Kristo.
A tah pamëh se keh te' man e non,
eöm se koe a hara' vakarë. E' a tah
akuk. Ivëhkëk, e torara pën se keh
soe ka oah pan, eën a taihan, a, eën
se nö eom. 22 Ivëhkëk, a te' to te'
voh non a te' kikiu akuk po poen
ne Sosoenën to vaoe poan, kuru,
e' a te' taihan pe Sosoenën, e' to
hikta te' hah non a te' kikiu akuk
po epep pe'. Ke' te' va e non manih
po te' voh varih ro taihan po poen
ne Sosoenën to vaoe voh raoe, ka
kuru vëh, ee to tavus ee o te' kikiu
akuk pe Kristo. 23 Eöm kurus ne
Sosoenën to voen hah voh a neöm
po voen apuh, ivëh, köm se nat nem
tavus a ma te' kikiu akuk pa ma
napan varih po oeh. 24 Kën kea, a
tasun voh poanheh ne ea to te' voh
no ke Sosoenën vaoe a ra, ea se te'
avoe' e no pa tasun pamëh, va'peh
me o to'to' voon vëh ne Sosoenën to
he' a ra.

E Pöl To He' A Soe Va Po Vaen

25 Eöm to kiun voh ka ma' neo'
pa hi a neo' pa he' a soe suk a ma
te' to hikta vavaen avoe' ne. Eö' a
hikta taate' to tane' ma' pe Sunön
nö' se he' a neöm a ma napan to
hikta vaen avoe' nem, ivëhkëk, eö'
to iu vatvus no' o kokoman peö',
suk ataeah, e Sosoenën to ururuan
voh a neo', ko vate' a neo' a te' to
onöt no' a vatvus a soe man, ne eöm
to onöt nem a vaman. 26 Kuru vëh,
e' to te' non a ma punis apuh to
tatavus ne, ivëh, ke' vih non peöm
se te' va nem pa ö nöm to te' va nem
kuru. 27 Eën se keh vaen voh eom,
nat nom koe hah e köövo. Eën se
keh te' mahu avoe' e nom, nat nom
vavaiu köövo vah nom. 28 Ivëhkëk,
eën se keh vaen voh eom, e' to
hikta te' hat non. E koa' sepe' se
keh vaen, e' to hikta te' hat non.
Ivëhkëk, a napan varih to vaen se
taum a ma punis peo manih po
to'to' pee. Ivëh, kö' rës e no' pa
punis pamëh se tavus manih peöm.

29 Kën kea, eö' se soe vamanih, a
si' tëëm kökööt vëh to te' avoe' non.
Ivëh, ka ma te' varih o vavaen, ee
se te' va ne manih pee a hikta ma
köövo. 30 Ka ma te' to okook ne,
ee se te' va ne manih pee to hikta
okook ne. Ko te' varih to vaeö ne,
ee se te' va ne manih pee to hikta
te' vaeö ne. Ko te' varih to vonvoen
tah ne se te' va ne manih pee to

hikta öt ne ta ma tah. 31 Ka ma te'
varih to kiu me ne a ma tah va po
oeh vëh, ee se te' va ne manih, pee
to hikta kiu me ne a ma tah poë
varih. Ea to nat e no, e' to hikta te'
rë non ka ma tah kurus poë varih
to te' ne po oeh, me o oeh koman se
hik ee.
32 Eö' to iu no' pan, eöm se koe a
hara' vapunis ko te' taihan varoe
nem. A te' hikta vaen, to posean
non pa kiu pe Sunön, pare' iu
punö' non pa he' vaeö e Sunön.
33 Ivëhkëk, a te' vaen to posean
vörep non pa ma tah va po oeh vëh,
pare' iu punö' non pa he' vaeö e
köövo pe'. 34 Ivëh, ko kokoman pe'
ponki'. E köövo sepe' hikta vaen,
e' to kokoman varoe non a taate'
pe Sunön, pare' iu he' avoes a non
manih pe Sosoenën, ko te' vivihan
non po sionin me manih pa tuvuh.
Ivëhkëk, e köövo vaen to kokoman
varoe non a ma tah va po oeh vëh,
pare' iu vatet non a taate' ne voe
pe' to iu non. 35 Eö' to he' a neöm
a soe vëh marën a va'aus a neöm
pa te' vavih. A soe pamëh to hikta
sunpip a no neöm, ahik. Eö' to iu
no' pan, eöm se vavatet nem a ma
taate' totoopin, ko nonok tamoaan
nem a kiu pe Sunön. Ka hikta tah se
rëh ke o kokoman peöm.
36 A te' se keh koman non pan,
e' to hikta nonok non a taate' to-
toopin manih pe köövo sepe', nee to
vaneah voh poë pa vaen. Ke' se keh
iu rakah e non pe', ka hikta meh
tah se' nok, e' to hikta hat non pa
ö nee se vaen. 37 Ivëhkëk, ta pah
te' po iu koman pe', to hara' va non
manih pan, e' to hikta iu vaen oho'
non, ko antoen e non pa matop o
iu va po sionin. Pare' hara' va non
manih pa komaneah pan, e köövo
nee to vaneah voh poë, ee se te'
vakëh voh e ne pon. E' to para' vih,
kee se te' taihan ne. 38 Ivëh, ka te'
vëh to vaen pa taate' vahe' köövo,
e' to nok en pa taate' vih. Ivëhkëk,
a te' to hikta vaen pa taate' vahe', e'
to para' vih oah.
39 A te' oete' se keh te' to'to' avoe'
e non, ke köövo te' avoe' e non e
köövo pe'. Ivëhkëk, e voe se keh mët
këh en pe köövo, a, e köövo se taihan
en, pare' keh iu vaen hah non, a, e'
se me en pe voe vëh ne' to iu non.
Ivëhkëk, a te' vëh to vaman non e
Sunön. 40 Ivëhkëk, eö' koman to ko-
man va no' manih, e köövo se keh
hikta vaen hah, e' to para' vih oah
rakah. A Tuvuh pe Sosoenën to te'
non manih peö', ivëh, kö' vavatvus
no' a soe vëh.

8

O Vöna' Nee To He' Manuh Po Sosoenën Vapikpiuk

1 Kuru eö' to iu vaato suk no' a
taate' va pa ëën a ma vöna' varih,
nee to he'he' ne manih po sosoenën
vapikpiuk. A ma pah te' to sosoe ne
pan, "Ea to te' me no o nat va pa ma
tah poë varih to oah e non po nat po
upöm te'." A soe pamëh, e' a man,
ivëhkëk, o nat pamëh se keh hikta
te' me non a taate' ururuan, e' se
nok a te', ke' tavus en a te' möhmöh,
pare' vatösoe. Ivëhkëk, a taate' iu
te', e' a taate' varoe pamëh to vaeh
a rora pa tavus a napan pe Kristo.
2 Ta pah te' se keh koman non pan,
e' to nat rakah e non ta pah tah,
ivëhkëk, o nat pa te' pamëh to hikta
antoen avoe' non. 3 Ivëh, ka te' to iu
rakah non e Sosoenën, a te' pamëh
ne Sosoenën to nat rakah e non pe',
ko matop non poan.
4 Ka taate' va pa ëën a vöna', nee
to he' na manuh pa ora' siton, eö' se
soe vamanih, ea to nat e no, a ora'
siton to hikta te' vamaman non, e'
a vös akuk. Ahikta ma sosoenën
peo, a paeh ro a Sosoenën to te'
non. 5 E' to te' man e non, a ma tah
peo nee to popoka' ne, "sosoenën",
me a ma tah peo nee to popoka' ne,
"apuh", me e' se keh te' ro e non ta
ma meh "sosoenën" peo, me ta ma
meh "apuh" peo, to te' non manuh
pa vöön va kin, me manih po oeh,
6 ea to te' me no a paeh a Sosoenën
ro, e Tamaara. E' a pusun in a ma

tah kurus, ke ea te' va e no manih
pa ma napan rakah pe'. E' to te'
me non a paeh e Sunön ro, e Ieesu'
Kristo, no a ma moeh tah kurus to
tavus koe voh manih pe', ivëh, ke
ea kon koe voh o to'to' manih pe'.
7 Ivëhkëk, a ma meh te' va po
vaman to hikta nat ne pa tah
pamëh. Ee a ma te' poë varih to
panih tane' pa vatet o sosoenën va-
pikpiuk, ivëhkëk, ee to koman va-
piun ne pan, o sosoenën vapikpiuk
to te' vamaman e ne. Ivëh, ko poen
nee to ëën a vöna' pamëh. Ee to
nat va ne manih pan, ee to nok a
hat.* 8 Oman, a taëën na to ëën,
ke', ea to koe a ëën, to hikta nok
a ra ka te' totoopin no pa matan
e Sosoenën. 9 Ivëh, köm se matop
nem, eöm tome' ëën o vöna' nee to
he' o sosoenën vapikpiuk. A tah
pamëh tome' mirö' a ma te' va po
vaman to hikta maaka nee, kee ku'
pa taate' hat.
10 Ivëh, ke ea ra nap oete' me o
köövo to te' me no o nat, ea se keh
ho manuh pa iuun hinhin sone' pe
sosoenën vapikpiuk, ko iho' pa ëën
a vöna', ka ta pah te' no o vaman
pe' to hikta te' eh non, to ep a ra
to ënëën no, a tah pamëh se kuin
en pa komaneah ke' ep suk en pa
ëën a vöna' nee to he' e sosoenën
vapikpiuk. 11 Ivëh, ka taate' nën to
nok, manih po nat pën, e' to mirö'
en pa te' vëh no vaman pe' to hikta
te' eh non, e' e kea ne Kristo to mët
suk voh pa kon hah poan. 12 O
kokoman pa ma pah kea me a ma
pah vamen va po vaman to hikta
maaka ne. Ivëh, ke eöm se keh nok
em pa hat manih pee ko mirö' o
vaman pee, eöm to nok me em pa
hat manih pe Kristo. 13 Ivëh, ka
taëën nö' to ëën se keh vaku' en pe
kea peö' pa nok a hat, eö' se vahik
eo' pa ëën hah a vöna' pamëh. Eö'
tome' vaku' e kea peö' pa nok a hat.

9

E Pöl To Te' Vaeö E Non Pa Hikta Kon Voen Pa Nok A Kiu Aposol

1 Kuru vëh, eö' to hikta kë koman
hah a no', ka ma paeh peöm to
vöknah e nem peö'. Ivëh, ke eö' se
soe ka neöm pan, eö' a taihan ko
hikta te' va no' manih pa te' kikiu
akuk. E Ieesu' to he' voh a neo' a
tasun aposol, keö' ep voh eo' pe'.*
Eö' to nonok ke no' e Sunön a kiu
vëh, ivëh, ke eöm tavus voh em a
napan pe Kristo manih pa kiu nö'
to nok. 2 Eö' se keh hikta te' ro e
no' a te' ne Ieesu' to he' a tasun
manih pa matëëro upöm te', eöm
to nat rakah e nem peö', a aposol.
Ivëh, ke eöm tavus voh em a napan
pe Kristo. Ka tah pamëh to vataare
non a kiu nö' to nok va manih pe
aposol manih pe Sunön, to tavus
vateera' en.
3 A ma pah te' to te' ne sih pa kiiki
a taate' peö', ivëh, kö' pinpiun no'
sih raoe pan, 4 e' kës to antoen e non
pemöm po' se ëën a taëën, ko kaak
a ruen, vamanih po voen pemöm.
5 E' kës to te' vih e non pemöm po' se
vaen me o köövo va po vaman, kee
nönö va'peh vah me e ne pemöm,
vamanih pa ö no upöm aposol, me
a ma kea pe Apuh to te' va voh ne,
me a ö ne Pita' to te' va voh non, ko
nönö vah ne. 6 Emöm po' e Banabas
varoe se kikiu moni' nem pa matop
koman hah këm, ko upöm te' ahik,
ha? 7 A te' vëvënsun kës to vavaiu
koman non sih a taëën pe'? Ka te'
to kikiu non pa nep a taëën, e' kës to
hikta kokon non a voa' va pa taëën?
Ka te' to matop non sih o sipsip, e'
kës to hikta kakaak non a sisi' ne'
to kon tane' po sipsip?
8 Eöm tome' koman nem pan,
emöm to vavatet nem o kokoman
varoe pa te' pa vatvus a soe vëh.

* **8:7:** Ee to ëën a vöna', suk ee to ep suk o te' varih to soe pan, ee to nat e ne pe' to vih e non pa ëën o vöna' poë varih. * **9:1:** Ep manuh po Aposol 9:3-5, me Aposol 18:9. Manuh po Aposol 9:3-5 e Ieesu' to tavus e Pöl ko vaoe poan pa ö ne' to vovos nö non Damaskas. Manuh po Aposol 18:9 e Ieesu' to tavus e Pöl po tata pa pah popoen, pare' soe ke poan pan, e' se nat non naöp pa vatvus a Soe Vih.

Ivëhkëk, ahik. O Vavaasis pe Mosës
to soe pet va e non nën. 9 E Mosës to
kiun manih po Vavaasis pamëh, ko
soe pan,
"Eöm se koe a nohnoh a rivon
a purmakaö' pa ö ne' to
komkom kakap non a vuit."
Lo 25:4
E Sosoenën to hikta koman voh
non o purmakaö' varoe, pare' soe
a soe pamëh. 10 E' to koman voh a
rora. Ivëh, ka soe pamëh ne' to soe
suk voh a ra, e Sosoenën to iu non
pan, a te' to kiu non pa rak pa een
o oeh, me a te' to kakap non a vuit,
ee pon to nonok ne a kiu pamëh,
suk ee to nat e ne pee se kon tane'
a taëën pa kiu nee to nonok ne.
11 Emöm to nep voh a ma tah vih
va pa tuvuh Vih manih topnineöm,
ivëh, ke' hikta vih pö' non peöm se
he' a ma tah va pa va'aus o sionin,
ha? E' to te' va non manih pemöm
to kon tane' a taëën pa tah nemöm
to nep voh. 12 Eöm se keh va'aus
e nem po upöm te' pa kon tane' a
tah manih peöm, eöm me se vaonöt
kemöm kon o va'aus to te' oah non
manih peöm.

Ivëhkëk, ka ma tah nemöm to
onöt nem kon tane' manih peöm,
emöm to hikta kokon voh nem,
pamöm kokon punis tane' voh nem
nën. Emöm to hikta kon, suk emöm
to hikta iu sunpip voh nem o upöm
te' pa vaman a Soe Vih pe Kristo.
13 O te' varih to kikiu ne pa Iuun
Hinhin Apuh pe Sosoenën, ee to
kokon tane' ne a taëën nën. Ka ma
te' varih to kiu ne pa pok vapen-
pen, ee to kokon ne o vöna' to tane'
no ma' pa napan varih to he'he' ne
a ma he' pee. Eöm to hikta nat pö'
nem pa tah pamëh, ha? 14 Ivëh, ke
Sunön he' voh en pea pa soe pan, o
te' varih to vavatvus ne a Soe Vih,
ee se kokon tane' ne a ma tah va
pa va'aus o sionin manih pa napan
varih to pënton voh a Soe Vih, pare
vaman.

15 Eö' koman to hikta nonok no'
a tah ne Apuh to soe vaonöt voh ka
neö'. Ivëh, ke eö' to hikta kinkiun
nö' pan, eöm se he' a neo' ta ma
tah. Ahik rakah, e' to vih non,
peö' se mët këh a kon tah manih
peöm. Eö' to körea' me no' pa taate'
nö' to nonok no'. Ivëh, kö' hikta
iu no', a te' se vahik këh a neo'
a taate' oasean pa vatvus akuk a
Soe Vih, me a hikta kon voen, e' to
he' vaeö e non peö'. 16 Eö' se keh
hikta vavatvus no' a Soe Vih, me
a taate' oasean koman peö', parö'
hikta onöt no' a körea', ko soe pan,
eö' to nonok no' a taate' vih. Ahik.
Pa vatvus a Soe Vih, e' a kiu pe
Sunön ne' to he' voh a neö', kö'
nonok no'. Ivëh, kö' hikta se koe
no' a kiu pamëh. Eö' se keh hikta
vatvus a Soe Vih, eö' se hara' vahat
rakah e no'. 17 Eö' hikta se kon
voen suk no' a kiu pamëh, suk e'
to hikta te' non pan, e' o iu peö' pa
nok a kiu va pa vatvus a Soe Vih. E
Sosoenën koman to he' voh a neo' a
kiu pamëh, sö' nok. 18 Ivëh, ko voen
taeah nö' se kon? Eö' hikta se kon
voen no' pa ö nö' to vavatvus no' a
Soe Vih. Eö' se he' va'aus akuk a ma
napan pa taate' vatvus a Soe Vih, e'
a ö nö' to te' vaeö koe no'. Ko vaeö
pamëh te' va e non manih po voen
peö'.

E Pöl A Te' Kikiu Pa Napan

19 Eö' to hikta te' no' a te' kikiu
pa meh te', eö' a taihan rakah.
Ivëhkëk, ko iu koman peö', eö' to
tavus vamanih pa te' kikiu pa ma
napan kurus pan, eö' se rëh hop pet
ma' ta ma te' peo manih po vute'
pe Kristo. 20 Ivëh, ko poen ne eö'
to te' va'peh me no' o Jiu', eö' to
vavatet no' a taate' pee, pa rëh hop
ma' raoe. Eö' to hikta te' hop no'
paan o Vavaasis pe Mosës. Ivëhkëk,
manih pa matëëra napan to te' hop
ne paan o Vavaasis pamëh, eö' to
tavus va eo' manih pa te' to te' non
paan o Vavaasis, marën a rëh hop
ma' a napan poë varih manih pe
Kristo. 21 Ko te' varih to hikta te'
hop ne paan o Vavaasis pe Mosës,
eö' to te' va'peh me no' raoe marën
a kon a napan to te' tavus këh ne

o Vavaasis pamëh. Ke' hikta te'
non pan, eö' to hikta vavatet no'
a ma vavaasis pe Sosoenën. Ahik.
Eö' to vavatet e no' po vavaasis pe
Kristo. 22 Ko te' varih no vaman pee
to hikta te' eh ne, eö' to te' va no'
manih pa te' no o vaman to hikta
te' eh non, marën eö' se rëh hop
ma' a ma te' sunë poë varih. Eö' to
vamomhë ro me voh no' a ma kum
te', suk eö' to iu rëh hop no' ma'
tah ma paeh pee manih pe Kristo.
23 Eö' to nonok no' a kiu vëh pan, a
Soe Vih pe Ieesu' se tavus vaeh, ke
eö' me se kon a ma tah vih, ne Apuh
to vamatop ke voh en peö', va'peh
me a napan varih to vaman ne.

Ea Se Vaveo Vaeh Para Kon O Voen

24 Eöm to hikta nat pö' nem pan,
a nap peo rakah to vavaveo ne sih
po vaononoah, ivëhkëk, a paeh ro
rakah pee se kon voen. Ivëh, ke
eöm me se vavaveo vakis ko onoah
köm se kon o voen peöm. 25 O te'
varih to iu onoah ne po vavaveo, ee
to vöknah ne o iu va po sionin, pare
vavaasis vëhva' rakah ne pan, ee se
kon voen. A ma voen poë varih,
nee se kon se hat vahik rakah ee,
ivëhkëk, o te' voen vëh ne ea to ko-
man no a kon, e' hikta se hat varu'
rakah non. 26 Ivëh, ke eö' vavaveo
vaeh rakah e no', ko hikta vaepep
ke vah no', eö' he tuktuk no'. Eö'
to hikta tuktuk pinpiun vah no'.
Ahik. 27 Eö' to vakmis rakah no'
sih a sionineo', ke' vavatet non o
iu peö'. Eö' tome' vavatvus ke no'
po upöm te' pa Soe Vih, ka amot ne
Sosoenën se soe ka neo' pan, "Eën
hikta se kon voen nom".

10

Ea Tome' Ku' Pa Punö'

1 Kën kea peö' va po vaman, eö' to
iu no' pan, eöm se nat vavih va nem
manih pan, po poen voh pe Mosës,
a ma kën sipuura, ivarih, o te' va po
vaman, to te' voh ne paan a unöh
vëh ne Sosoenën to vate' voh marën
a me vataare raoe a hanan. Kee
nö voh, pare pahan a tahi'. 2 E' to
te' va non manih pee to pupui voh
raoe manih pa unöh, me pa tahi',
ke' vataare non pan, ee o vute' pe
Mosës.
3 Ee kurus to ëën voh a taëën vëh
no a Tuvuh pe Sosoenën to he' voh
raoe, 4 pare kaak tane' voh pa ruen
vëh no a Tuvuh pe Sosoenën to he'
voh raoe. Ee to kaak tane' voh a
ruen pa vös va pa Tuvuh, vëh to
nönö va'peh me voh non raoe. A
vös pamëh to vëknöm non e Kristo
koman. 5 Ivëhkëk, e Sosoenën to
hikta vaeö me voh non a peo pee.
Ivëh, kee mët vahok voh manih pa
moeh upin.
6 A tah pamëh to tavus vavoh
manih po vëknöm pan, ea se ep ko
nat no mamanin no a ma moeh tah
hat vamanih, pa ö no a napan poë
varih to te' moaan vavoh ne. 7 Eöm
se nat nem hinhin nem manih po
sosoenën vapikpiuk, vamanih pa ö
no a ma meh pee to te' vavoh ne. O
Puk pe Sosoenën to sosoe suk voh
non raoe pan,

"Ee to iho' ko kakaak ne pare ënëën
ne,
ko sun pare taneo ee pa pino'."
Eks 32:6

8 Ea se koe a nok a taate' rëhrëh,
vamanih pa ö no a ma paeh va pee
to nonok vavoh ne. Ivëh, ko poen
voh pamëh no a 23,000 te' rakah to
mët voh, suk a ma hat pee. 9 Ea
se koe a vakmis pasun e Kristo,
vamanih pa ö no a ma paeh va pee
to nonok vavoh ne. Ivëh, no o kuru'
hat to kokot vamët suk voh ne raoe.
10 Eöm se koe a varek ke Sosoenën
vamanih pa ö no a ma paeh va
pee to nonok vavoh ne. Ivëh, no a
ankero' ipip te' to ip suk voh raoe.
11 A ma tah varih to tanok voh
manih pee, e' to te' va non manih
po vëknöm. O te' to kiun töön voh
a ma vahutët varih manih po Puk
pe Sosoenën pa vavaasis a ra, suk
kuru, ea a ma napan to te' no pa
ö no oeh to vatët nö e non pa hik.
12 Ivëh, ka ta pah te' to hara' non
pan, e' to vavatet vaeh e non, e'

se matop vavih non, toma' e' ku'.
13 A ma punö' to tatavus voh a no
neöm, to vatoe e ne pa ma punö'
varih to tatavus ne po te' kurus.
Ivëhkëk, e Sosoenën to vavatet non
a soe man pe', ko hikta se vaonöt
non ta pah punö' to te' oah non o
kikis peöm. Ivëh, ka punö' se keh
tavus a neöm, e Sosoenën se nok a
hanan pa va'aus a neöm. E' se he'
a neöm o eh, köm antoen e nem pa
onoah a punö' pamëh.

Ea Se Koe A Hin Manih Pe Sosoenën Vapikpiuk Me Pa Tuvuh Hat

14 Ivëh, ke eöm a ma vakamö'
rakah peö', eöm se te' ke këh nem
a taate' hin manih pa ma sosoenën
vapikpiuk. 15 Eöm to te' me nem
po kokoman. Ivëh, ke eöm koman
se kiiki a soe peö'. 16 A kap va pa
komonio', nea to sosoe vavihvih ke
no eah, ko kakaak tane' no manih
pe', e' to ununun va'peh a rora me
o era' pe Kristo. Ka taëën vëh nea
to kökök, ko ënëën no, e' to ununun
va'peh a rora me a sionin e Kristo.
17 Suk, e' a paeh a taëën ro, no a
napan peo to ënëën tane' ne. Ivëh,
kea ma napan peo tavus ee o pöh o
sionin. 18 Eöm se koman me nem a
napan va Israël, pa ö nee to ënëën
voh ne o vöna' nee to pupuh voh
manih pa pok, a taëën pamëh to
ununun va'peh voh non raoe me
Sosoenën.
19 Ivëhkëk, eöm se nat nem ko-
man nem pan, a ma he' manih
no te' to hikta vaman ne to he'he'
ne manih po sosoenën vapikpiuk,
e' a ma he' vamaman. Eö' to
hikta sosoe no' pan, o sosoenën va-
pikpiuk, ee to te' vamaman e ne,
ahik. 20 Ivëhkëk, eö' to sosoe no'
pan, a ma vöna' no te' to hikta va-
man ne Ieesu' to he'he' ne, a ma
vöna' nee to he'he' ne na manuh
pa tuvuh hat. Ee to hikta he'he' ne
na e Sosoenën. Keö' hikta iu no'
pan, eöm se vatös me nem a ma
tuvuh hat. 21 Eöm to hikta antoen
nem pa kaak tane' manih pa kap pe
Sunön, me manih pa kap pa tuvuh
hat. Eöm to hikta antoen nem a ëën
tane' manih pa pok pe Sunön, me
manih pa pok pa tuvuh hat. 22 Ea
kës to iu vahara' vahat no e Sunön,
ke' se heve a ra, ha? O kikis kës pea
to te' kikis oah e non po te' kikis pe',
ha?

Ea Se Kë Tamoaan No A Ëhnan E Sosoenën

23 Eöm to sosoe nem pan, "A ma
moeh tah kurus to vih e ne pea pa
nok". 'Ivëhkëk, a ma tah kurus to
hikta va'aus a rora pa te' vavih.' Ke
eöm to sosoe pet e nem pan, "A ma
tah kurus to vih e non pea se nonok
no". 'Ivëhkëk, a ma moeh tah poë
varih, to hikta se va'aus a rora pa
tavus a te' kikis va po vaman.' 24 Ea
se nat no koman varoe no a va'aus
hah ah, ahik. Ea se koman me no
a va'aus o upöm te'. 25 A ma vöna'
kurus varih ne to vavoen ne po
toaan, eöm to antoen e nem pa ëën.
Eöm se nat nem kokoman vörep
nem, parröm vaiihi vah nem,* ahik.
26 Eöm se ëën em, suk ataeah, o Puk
Vaëhëh pe Sosoenën to soe non pan,
"O oeh vëh va'peh me a ma moeh
tah kurus to te' hop ne nën,
ee a ma tah pe Sosoenën." *Sng 24:1; 50:12; 89:11*

27 Ka te' hikto vaman se keh hi a
neöm pa nö pa ëën va'peh me eah,
köm se keh iu nö va'peh me nem
eah, e' to vih e non. Eöm se ëën
em pa ma taëën ne' to vamatop ka
neöm, parröm koe a vaiihi vah, pa
nat pan, e' vih e non pa ëën a taëën,
ke' ahik. 28 Ivëhkëk, a pah te' se keh
soe ka oah, "A taëën manem nee
to he' e sosoenën vapikpiuk," koe a
ëën. Koe a ëën a vöna', suk a te' vëh
to soe ka oah, me e' to koman non
pan, eën se keh ëën, eën to nok eom

* **10:25:** A ma pah tëëm nee to he'he' ne o vöna' manih pe sosoenën vapikpiuk, ka vasuksuk nee se te' pa vavoen manuh po toaan. Ivëhkëk, e Pöl to soe pan, a napan pe Kristo se koe a karë suk o vöna' nee to voen tane' manih po toaan, pare koe a koman pan, ee to nok a hat pa ö nee se ëën a vöna'.

pa hat. 29 Eö' to hikta sosoe no' pan,
eöm koman to tome' nok a hat, eö'
to sosoe suk no' a meh te' se hara'
non pan, eöm to nok a hat.

Suk ataeah, kën hi, eöm se kiiki o
iu peö', eöm se ëën em pa tah nöm to
iu nem. Vahvanih, ke eöm vavatet
nem o iu pa meh te' ko vapenpen
nem pa nok a tah? 30 Eö' se keh soe
vavihvih keo' pe Sosoenën pa taëën
nö' se ëën, eö' se ëën me o vaeö. Suk
ataeah po', ka meh te' sosoe vahat
a no neo' pa tah nö' to soe vavihvih
keo' pe Sosoenën, parö' ëën?

31 Ivëh, ka piun ivëh, eöm se keh
ënëën nem, ke' kakaak nem, ke'
nonok nem ataeah, eöm se nonok
nem a ma tah poë varih pa kë a
ëhnan e Sosoenën. 32 Eöm se koman
nem a ma napan varih o Jiu', me o
te' varih to hikta te' ne pan ee ro
Jiu', me o kum te' varih to vaman
ne e Sosoenën. Ko nat nem nonok
vah nem ta ma taate' to antoen non
a vaku' raoe pa nok a hat. 33 Eö' me
to nonok no' a ma tah pa he' vaeö o
upöm te'. Eö' to hikta he' vaeö hah
a no' pa nok a ma tah varih. Eö' to
nonok no' pa he' vaeö a ma te' peo,
ke Sosoenën se kon hah raoe.

11

1 Eöm se vavatet nem a taate'
peö', vamanih pa ö nö' to vavatet
vavoh no' a taate' pe Kristo.

E Pöl To Vaato Suk A Taate' Va Pa Kupkup O Pasun

2 Eö' to soe vavihvih ka no' neöm,
suk eöm to kokoman vatëh voh a
nem neo', me eöm to öt vakis a ma
vavaasis va pe Kristo, vamanih pa
ö nö' to kon ko he' voh a neöm.
3 Ivëhkëk, eö' me to iu no' neöm se
nat nem pan, o kaho' pa ma napan
kurus, ivëh e Kristo. Ko kaho' pe
köövo, ivëh, e voe pe', ko kaho' pe
Kristo, ivëh, e Sosoenën. 4 E voe se
keh kupkup non a pasuneah, e' he
hinhin non, ke' to vanënën soe non,
e voe pamëh to vapoet en po kaho'
pe', ivëh, e Kristo.

5 Ivëhkëk, o köövo kurus se keh
hinhin ne, ke' vanënën soe ne, ee
he hikta kupkup ne a pasuire, ee to
vapoet e ne po kaho' pee, ivarih, a
ma voe pee. E' to vatoe e non pa ö
nee to köh vapeka' a uviire marën
a vapoet a ma köövo poë varih.*
6 A köövo se keh hikta kupkup non
a pasuneah, e' se kui a uvineah.
Ivëhkëk, e' se keh potpoet e non pa
kui a uvineah, ke' a köh vapeka' a
uvineah, e' to vih non pe' se kup-
kup a pasuneah. 7 Ivëhkëk, e voe se
nat non kupkup non a pasuneah,
suk e Sosoenën to nok voh e voe, ke'
vatoe amot me non pe' koman, ke'
te' va non manih po vatëk pe'. Ke
köövo to te' va non manih po vatëk
pe voe. 8 E Sosoenën to hikta nok
voh e voe pa sionin e köövo, ahik,
e' to nok voh e köövo pa sionin e
voe. 9 E Sosoenën to hikta koman
voh non e köövo, pare' nok voh e
voe marën a va'aus poan, ahik, e' to
koman voh non e voe, ivëh, ke' nok
voh e köövo marën a va'aus e voe.
10 Ivëh, ke köövo se kupkup non a
pasuneah, to vëknöm non pan, e' to
te' non paan a tasun pe voe pe', suk
o ankero' to te' me ne po vakum te'
va po vaman, ko ut e ne.

11 Ivëhkëk, manih po kum te' pe
Sunön, o köövo to hikta te' ne pehe,
ko voe hikta te' ne pehe, ahik, o
köövo to va'aus ne o voe, ko voe to
va'aus ne o köövo. 12 A tah vëh a
man, suk, moaan voh ne Sosoenën
to nok voh e köövo pa sionin e voe,
ivëhkëk, kuru vëh ne voe to tatavus
tane' no ma' pa sionin e köövo. A
ma tah kurus varih to tane' no ma'
manih pe Sosoenën.

13 Eöm se kiiki koman a soe va'ih,
e köövo se keh hikta kupkup a pa-
suneah, pare' hinhin non manih
pe Sosoenën, e' a taate' vih kës i
pamëh? 14 A taate' koman pea, ivëh,
to vavaasis a rora, pa taate' te' me
o uvin kakarëh, to ep vapoet e non

* **11:5:** Pa tëëm voh pe Pöl, nee se keh kui vapeka' voh a uvin e köövo, e' to vëknöm non pan, e köövo nok a taate' vapoet pa matan a napan.

manih pa te' oete'. 15 Ivëhkëk, e
köövo se keh te' me non o uvin pau,
e' to te' va non manih po vatëk
vih pe'. E Sosoenën to he' voh o
ovin pau marën a kupkup a pasun
e köövo. 16 Ivëhkëk, a ma pah te'
se keh iu vasosöëri suk ne a ma
tah poë varih, ivëh, keö' se soe va-
manih pan, ea, ke' o kum te' pe
Sosoenën me to hikta te' me ne ta
meh taate' pa vatet, pa ö ne ea to
vatönun pa kë a ëhnan e Sosoenën.

A Taëën Pe Sunön

17 Eö' to iu soe ka no' neöm a
ma tah. Eö' to hikta iu soe vavi-
hvih no' neöm, suk o poen neöm to
vatönun pa vasunön e Sosoenën, a
taate' vakum peöm to vöknah a ma
upöm peöm, ko hikta va'aus vavih
raoe. 18 Moaan, eö' to pënton no'
pan, po poen neöm to vatönun nem
pa vasunön e Sosoenën, eöm o kum
te' varih to vaman nem e Ieesu' to
vakihat, ko vaëhkiiki e nem. Eö'
to vaman amot e no' pa ma soe
poë varih. 19 Eöm to hikta antoen
nem vaniu këh a ö pamëh. E' varoe
kuru se vateera' eteh manih peöm
to vavatet rakah non a taate' ne
Sosoenën to iu non. 20 Ivëh, ko
poen neöm to vatötönun nem pa va-
sunön e Sosoenën, a taëën vëh nöm
to ënëën nem, e' to hikta te' non a
taëën pe Sunön.† 21 Po poen neöm
to vatötönun pa ëën, eöm papaeh
to vëvëhö' nem sih pa kon a ma
taëën, ko hikta anoeh nem o meoh
upöm. Ka ma meh peöm to hikta
ëën vamhun ne, ka ma meh se kaak
vörep o voaën ka ma kokoman pee
nun. 22 Eöm se ëën, ko kaak em
ma' pa iuun peöm. Eöm to koman
nem pan, o vakum pe Sosoenën e' a
tah akuk. Eöm to vapoet nem o te'
varih o arus. Ataeah nö' se soe ka
neöm? Eö' se soe vavihvih ka neöm,
ha? Eö' to hikta se soe vavihvih me
no' a taate' nöm to nonok nem.

E Apuh Ieesu' To He' A Taëën Me A Kap Voaën Manih Po Vamomhë

23 O vavaasis vëh nö' to he' voh
a neöm, eö' to kon tane' koman
manih pe Sunön. O vavaasis
pamëh to soe va non manih pan. Pa
popoen voh vëh ne Jiutas to vikuh
voh e Ieesu' pa koreera napan
varih to vakihat me ne poë, pa
ip vamët poë. Ke Ieesu' kon a ö
taëën, 24 pare' soe vavihvih ke na e
Sosoenën, ko kökök a ö taëën, pare'
soe pan,

"E' va'ih a sionineo',
nö' to he' marën a va'aus a
neöm.
Eöm se nonok va nem manih
marën a kokoman hah a
neo'"

25 Ee to vaënëën vahik ee, ke Ieesu'
nok pet va en nën manih pa kap
voaën ne' to kon, pare' soe en pan,

"E' va'ih a kap voaën va po vatom-
poan voon va po era' koman
peö'.
Po poen nöm to kakaak tane' nem
pa kap vëh,
eöm se kokoman a no neo'"

26 A soe voh pe Ieesu' to vataare e
non pan, o poen neöm to ënëën nem
a taëën vëh, ko kakaak tane' nem o
voaën pa kap vëh, eöm to vavatvus
nem o kamis me a mët pe Sunön,
ke' onöt po poen ne' se hah ma'.

Ea Se Kiiki Vavih A Komaara Para Kon A Taëën Pe Apuh

27 Ivëh, ka te' se keh te' me non
a taate' hat, pare' ëën a taëën pe
Sunön, ko kaak tane' manih pa kap
voaën pe Sunön, a te' pamëh to
hikta ta non a sionin me o era' pe
Sunön. 28 A te' se kiiki vavih mo-
moaan voh o kupu pe', pare' ëën
a taëën, ko kaak o voaën, 29 suk,
a te' se keh hikta kokoman vavih
momoaan pa sionin e Sunön, pare'
ëën a taëën, ko kaak o voaën, a
te' pamëh ne Sosoenën se vakmis
poan. 30 E' a taate' ko pamëh no a
napan peo to hara' tane' ne a mët,
ko susunë voh ne, ka peo pee to
mëtmët voh ee. 31 Ivëh, ke ea se
kiiki vavih o to'to' pea, para ëën a

† **11:20:** [A taëën pe Sunön] E' a taëën vëh ne Ieesu' to soe ke a ma vamomhë pe', kee ëën marën a kokoman hah poë. (Luk 22:14-20).

taëën, ko kaak o voaën, ke Sosoenën
hikta se vakmis a rora. 32 Ivëhkëk,
pa ö ne Sunön se vakmis me en
pea, e' se nok va nën marën a vato-
toopin a ra, ka se nat no ro va'peh
me a napan va po oeh vëh.
33 Ivëh, ke eöm a kën kea, me
vameneo', eöm se keh vatötönun
nem pa ëën, eöm se anoeh nem a
ma meh peöm. 34 A paeh va peöm se
keh maë vörep, e' se ëën ma' manuh
pa iuun pe'. Ivëh, ko poen neöm se
vatötönun em, ahikta tah se he' a
neöm o kamis pe Sosoenën.

Eö' se nö ma' pa ep ka neöm, ko
soe a ö nea se vatotoopin vah vain
a ma meh tah.

12

A Ma He' Pa Tuvuh Vasio'

1 Kën kea me vameneo', kuru eö'
to iu a no' neöm se maaka vavih
a ma he' pa Tuvuh Vasio'. 2 Eöm
to nat voh em, pa ö ne eöm to te'
moaan va voh nem, paröm tavus
o te' va po vaman. Eöm to te'
voh nem pa taate' popoen, ko nö
vapiun voh em pa hin manih po
sosoenën vapikpiuk, a ma tah to
hikta onöt ne a vaato. 3 Ivëh, kö' iu a
no' neöm se maaka pan, a Tuvuh pe
Sosoenën se keh puh non pa te', e'
hikta se veveot non e Ieesu'. Ka te'
to hikta te' me non a Tuvuh Vasio',
e' me to hikta te' non o kikis pa soe
pan, "E Ieesu' e Sunön".

4 E' to te' non a ma vu he' pa
Tuvuh Vasio', ivëhkëk, ee to tane'
ma' pa pah Tuvuh Vasio' ro. 5 E' to
te' non a ma vu kiu vakëkëh ne ea to
nonok ke no e Sunön, ivëhkëk, e' to
te' non a pah Sunön ro to te' non ne
ea to kiu no pe'. 6 E' to te' vakëkëh e
non a ma ö nonok kiu ava, ivëhkëk,
e' a pah Sosoenën ro to he'he' kikis
non a ma napan kurus, kee onöt
e ne pa nok a ma kiu kurus. 7 A
Tuvuh Vasio' to vavatvus vateera'
non sih o kikis pe' manih pa ma
papaeh te', kee onöt e ne pa va'aus
o meoh upöm. 8 A Tuvuh Vasio' to
he' a pah te' o he' kikis va pa vatvus
o kokoman natsean, ka manih pa
meh te' a pah Tuvuh Vasio' avoe'
to he' poan o kikis pa vatvus a ma
vu nat pe Sosoenën. 9 Ka manih pa
meh te' a pah Tuvuh Vasio' avoe' to
he' o vaman. Ka manih pa meh te'
a pah Tuvuh Vasio' pamëh to he' o
kikis va pa vato' o te'. 10 Ka Tuvuh
he' a meh te' o kikis va pa nok a tah
vatoksean, ka meh te' pa vanënën
soe, ka meh te' pa kiiki a ma vu
tuvuh hat, ke' a tuvuh vih, ka meh
te' pa vaato pa ma meoh to,* ka
meh te' pa ririh hah a ma meoh to
poë varih. 11 E' a pah Tuvuh Vasio'
avoe' to nonok non a ma tah poë
varih, ka Tuvuh vavatet non sih o
iu koman pe', pataeah ne' se he'
papaeh manih pa te'.

Ea Kurus To Te' Va No Manih Po Pöh Sionin

12 A sionin a te', e' a pah tah ro,
ivëhkëk, e' to te' non a ma meh ö
peo. E' to te' ro e non a ma ö peo
varih to nok non o sionin, a ma ö
kurus poë varih to te' non o pöh
sionin ro. E Kristo me to te' va non
nën. 13 A ma paeh pea o Jiu', ka
ma meh o te' varih to hikta te' ne
pan ee ro Jiu'. Ka ma paeh pea
o te' kikiu akuk, ka ma meh o te'
taihan. Ivëhkëk, ea kurus nee to
pupui a ra pa pah pupui va pa pah
Tuvuh Vasio', ka tavus ee o pöh
sionin manih pe Kristo. Ivëh, ke ea
kon a pah Tuvuh Vasio' avoe'.

14 A sionin a te' to te' me non a
ma ö peo. 15 O mon se keh soe pan,
"Eö' hikta te' no' o koren, ivëh, kö'
hikta te' no' a meh ö va po sionin."
Ivëhkëk, e' se keh soe ro va en nën,
e' to te' avoe' e non a meh ö va po
sionin. 16 Ko tenan se keh soe pan,
"Eö' hikta te' no' o matan, ivëh, kö'
hikta te' no' a meh ö va po sionin."
Ivëhkëk, e' se keh soe ro va en nën,
o tenan to te' avoe' e non a meh ö
va po sionin. 17 O sionin avoes se

* **12:10:** Ep na po Aposol 2:4 pa ö no o he' va pa Tuvuh Vasio' to nö voh ma' po aposol, kee taneo pa vaato pa ma meoh to.

keh te' non o matan, e' to hikta onöt
non a pënton. O sionin avoes se keh
te' non a tenan, e' to hikta onöt non
a avuh. 18 E Sosoenën to vaho' voh
a ma paeh ö va po sionin vamanih
pa ö ne' to iu va non. 19 E' se keh
te' non a pah ö va po sionin ro to
te' non, o sionin pamëh to hikta te'
non o sionin. 20 Ivëh, ko sionin to
te' non a ma ö peo, ivëhkëk, e' o pöh
sionin ro.

21 Ko matan to hikta onöt non a
soe ke o koren pan, "Eën se keh
hikta te' nom, eö' a paeh se te'
vavih e no'." Ko pasun to hikta
onöt non a soe ke o mon pan, eën
se keh hikta te' nom, "Eö' a paeh
se te' vavih e no'." 22 Ahik, a ma
ö sionin varih ne ea to koman no
pan, ee to hikta te' kikis ne, ee se
keh hikta te' ne, o sionin hikta se
te' vavih non. Ahik rakah. 23 Ka
ma ö sionin varih ne ea to koman
vöknah no raoe to hat, ea to matop
vavih no raoe. Ea to matop rakah
no a ma ö ne ea to iu koaan no. 24 A
ma ö matan vavih varih po sionin
ea to hikta kupkup no. Ivëhkëk, e
Sosoenën to vaho' vatös kurus voh
en po sionin, ko ta voh e non pa
ma meh ö va po sionin varih ne ea
to hara' no pan, e'e a ma tah akuk.
25 Ivëh, ka sioniira se koe a taki. E
Sosoenën to iu non a ma ö vakëkëh
va po sionin se matop vavih e ne pa
ma meh ö va pee. 26 Ivëh, ka pah
ö va po sionin se keh hara' non a
kamis, a ma meh ö va po sionin se
pah kamis va'peh e ne. Ka pah ö
va po sionin se keh hara' vaeö, a
ma meh ö va po sionin me se hara'
vaeö ee.

27 Ivëh, ke eöm kurus rakah a
sionin e Kristo, eöm papaeh to te'
nem a ma ö va po sionin pamëh.
28 Komön o kum te' varih to vaman
ne e Ieesu', e Sosoenën to vate' mo-
moaan voh o aposol, vapöök, o te'
vanënën soe, vakön, o te' vavaasis.
Ke Sosoenën vate' o te' nonok tah
vatoksean, me o te' vavato' te' to
hara' ne a mët, me o te' va pa va'aus
o upöm te', me o te' va pa matop a
ma kiu, me o te' to vavaato ne pa
ma meoh to. 29 O te' kurus hikta se
tavus ne o aposol, me o te' vanënën
soe, me o te' vavaasis, me o te'
nonok tah vatoksean. 30 O te' kurus
hikta se tavus ne o te' vavato' te',
me o te' vavatvus soe pa ma meoh
to, me o te' to ririh hah a ma meoh
to. 31 Ivëhkëk, eöm se iu vamaman
rakah nem a kon a ma he' apa'puh
va pa Tuvuh Vasio'.

A Taate' Iu Te' E' O He' Vih Oah

Kuru eö' to iu soe ka no neöm a
pah taate' to te' vih oah non.

13

1 Eö' se keh vavaato me no' a
napan pa ma meoh vu to, me o
to po ankero', ivëhkëk, eö' to hikta
iu no' o upöm te', eö' to te' va no'
manih po kamus to tatanih non,
ke' a përo' to tatanih va'puh non.
2 Eö' se keh vavatvus e no' pa soe
vamanih pa te' vanënën soe, ko nat
me e no' pa ma kokoman vakoaan
pe Sosoenën va'peh me a ma meh
vu nat, me o vaman kikis va pa soe
ke a tope, ke' vahuk en pa meh ö.
Eö' se keh te' me no' a ma tah poë
varih, ivëhkëk, eö' se keh hikta te'
me no' a taate' iu te', eö' kuru a tah
akuk. 3 Keö' se keh he' kurus a ma
tah peö' manih pa nap arus, me eö'
se he' a sionineo', kee ës manih po
sura', ivëhkëk, a taate' iu te' to hikta
te' non manih peö', eö' hikta se kon
no' ta pah tah.

4 A te' to iu rakah non a meh te',
e' to hikta nat non pa heve vëhö',
me a piun a punis nee to nok manih
pe'. Ahik. E' to nonok non a taate'
vih manih pa napan kurus. E' to
hikta hara' vahat non o te' varih
to öt ne a ma tah peo, ko hikta nat
non pa kë koman hah a ëhnaneah pa
taate' möh. 5 E' to hikta nat non pa
nok vahok, me vatösoe, e' to hikta
koman vörep hah a non, e' to hikta
nat non pa heve vëhö' ke a meh te',
e' to hikta nat non pa koman a hat,
nee to nok manih pe'.

6 E' to vaeö varoe non a taate'
soe man, me a vatvus a soe man,
ivëhkëk, e' to rës e non pa ma taate'
hat. 7 A te' to te' me non a taate'
iu manih pa meh te', ahikta ta pah
tah se vöknah poan. Ahik. E'
to anoeh non, ko vaman tamoaan
non e Sosoenën se va'aus poan. Ko
poen no a punis se nö ro e ma'
manih pe', e' se sun vaeh tamoaan
e non.
8 A taate' iu a meh te', e' to hikta
se hik non. Ivëhkëk, a ma kiu va
pa vatvus a soe vamanih pa te'
vanënën soe, ee se hik ee. A ma
he' varih pa vaato pa ma meoh to,
ee se hik ee. O he' va po nat, e'
me se hik en. 9 A pusun in eah
ivëh, ea to nat pöh hum ro no a ma
tah, me ea to vavatvus pöh hum ro
no sih a soe vanënën. 10 Ivëhkëk,
amot a tah vih vamaman se tavus
ma', ka manih po poen pamëh a
ma tah kurus varih na to ep, ko
nat no to te' pöh hum ne, ee se hik
ee. 11 E' to vatoe e non pa ö nö'
to vavaato vavoh no', eö' he te' va
no' pe koa', ko kokoman va no' pe
koa', ko nat peö' te' va non manih
po nat pe koa'. Ivëhkëk, o poen nö'
to apuh eo', eö' to këh eo' pa ma
taate' pe koa'. 12 E' to vatoe me e
non pea kuru, ea to nat pöh hum
no a ma tah pe Sosoenën to te' va
non manih, pea to ves no po siroak
taköh. Ivëhkëk, amot ea se ep rakah
ee pa matan e Sosoenën. Ka se nat
vavih rakah va in eah manih pa ö
ne' to nat vavih va ka rora kuru.
13 Ivëh, ka kukön taate' varih to
te' tamoaan e ne, a taate' vaman,
taate' anoeh e Sosoenën se nok
vavih a ra, me a taate' iu pea manih
pa meh te'. Ka taate' iu a meh te', e'
a taate' vamomoaan rakah.

14

Ea Se Iu Rakah No A Vatvus A Soe Pe Sosoenën

1 Eöm se te' tamoaan rakah me
nem a taate' iu te', pa ö nöm to
pupunö' va nem pa kon a ma he'
va pa Tuvuh Vasio'. O he' vamo-
moaan pa Tuvuh Vasio' nöm se iu
kon nem ivëh, o he' va pa vatvus
a soe pe Sosoenën vamanih pa te'
vanënën soe. 2 Eö' se vamaaka
a tah vëh, a te' to te' me non o
he' va pa vaato po meoh to, e' to
hikta vavaato me non a napan, e' to
vavaato varoe me non e Sosoenën,
ka napan me to hikta maaka ne. O
kikis varoe kuru pa Tuvuh Vasio'
ne' to vavatvus non a soe vakoaan.
3 Ivëhkëk, a te' to vanënën soe non,
a to pa te' pamëh to vakikis non o
vaman pa napan, me a soe pa vaeh
a ma napan va po vaman pa va'aus
a ma upöm pee, me a vahra' vavih
raoe. 4 A te' to vavatvus non a soe
po meoh to, e' to vakikis koman
hah a non. Ivëhkëk, a te' to vatvus
a soe vanënën, e' to vakikis non o
vaman po kum te' varih to vaman
ne e Sosoenën. 5 Eö' to iu no' pan,
eöm kurus se vavatvus soe nem pa
ma meoh vu to, ivëhkëk, eö' to iu
oah rakah a no' neöm se vanënën
soe nem. O te' varih to vanënën soe
ne, ee to oah e ne po te' varih to
vavaato varoe ne po meoh to. E' se
këk te' non a meh te' se ririh hah
ke ne a napan varih komön o kum
a soe pamëh. Ivëh, ka napan varih
komön o kum se kon va'aus.

6 Kën kea me ra kën vameneo',
eö' se kës va'aus eo' peöm pa ö sö'
nö ma', ko vatvus ka neöm a soe
po meoh to. Ahik! A soe pamëh
se va'aus varoe a neöm pa ö nö'
se soe ka neöm a soe man voon to
tane' ma' pe Sosoenën. Ke' a ma
nat voon, ke' a soe vanënën, ke' to
vavaasis nö' se he' a neöm. 7 E' to
vatoe e non pa ma tah varih, no
to'to' to hikta te' non pee, a gita'
me o piu to tatanih ne. Ee se keh
hikta tatanih vamaaka vavih ne, ea
se nat vah va no nih pan, a ma tah
poë varih to tatanih ne? 8 Ka manih
komön o vapus, ka te' se keh hikta
su' vamaaka o kamus, a hikta te'
se vamatop non pa nö po vapus.
9 Eöm me to vatoe e nem, eöm se
keh hikta vavatvus vamaaka nem

a soe po meoh to, a hikta te' se
maaka in a soe nöm to vavatvus
nem. Ivëh, ke eöm to vavatvus
akuk e nem pa soe. 10 E' to te' vama-
man e non pa ma vu tanih po to, to
te' ne manih po oeh, ee kurus to vih
e ne pa vatvus o kokoman pa ma
napan. 11 Ivëhkëk, eö' se keh hikta
maaka no' pa pusun in a soe vëh,
ne' to vavatvus non, a te' pamëh se
koman non pan, eö' a te' va pa meh
muhin. Eö' me se koman e no' pe' a
te' va pa meh muhin. 12 E' to vatoe
me e non peöm, eöm to iu kon rakah
nem a ma he' va pa Tuvuh Vasio'.
Eöm se kiu vakis rakah nem pa kon
a ma he' pa vaeh o vaman po kum
te' varih to vaman ne e Sosoenën.

E Pöl To Soe A Taate' Va Pa Vaato Pa Ma Vu To

13 A te' vëh to te' me non o he' va
pa vaato po meoh to, e' se hinhin
non e Sosoenën se he' poan o he'
va pa rih hah o vaato. 14 Eö' se keh
hinhin no' po meoh to, a tuvuh peö'
to hinhin non, ivëhkëk, o kokoman
peö', ahik. 15 Ivëh, keö' se nok
ataeah? Eö' se hinhin no' pa tuvuh
peö', ivëhkëk, eö' se hinhin me no'
po kokoman peö', ko vaëhëh no'
pa tuvuh peö' me o kokoman peö'.
16 Eën se keh këëkë e nom pa ëhnan
e Sosoenën manih pa tuvuh varoe
pën, ko te' varih to hikta maaka ne
po vaato hikta se soe ne, "Oman",
manih po hin vavihvih pën. Suk
ee to hikta maaka ne pa tah nën to
hinhin nom. 17 Eën tome' vavihvih
vavih ke nom pe Sosoenën, ivëhkëk,
a meh te' to hikta kokon non o
va'aus.

18 Eö' to vavihvih ke no' pe
Sosoenën, suk eö' to te' oah e no'
peöm pa vaato pa ma meoh vu to.
19 Ivëhkëk, o poen no o vakum te'
to vaman ne e Sosoenën to vatönun
pa hin, e' to vih non peö' se he' a
tönim ö soe no a napan to maaka
ne, pa vavaasis raoe, parö' koe a
he' a 10,000 soe manih pa vaato po
meoh vu to.

20 Kën kea, me ra kën vamen,
eöm se koe a kokoman vamanih po
koa'. Manih pa ma taate' hat, eöm
se te' va nem manih po koa' sone'.
Ivëhkëk, eöm se kokoman va nem
manih pa te' apuh. 21 Ea se nat no
soe pan, o he' pa vaato po meoh to,
to te' non o vëknöm apuh to vataare
a rora pan, e Sosoenën to te' va'peh
me e non pea. Suk ataeah, po poen
ne Sosoenën to iu rëp vavaasis voh
non o Jiu', e' to soe ke raoe manih
komön o Puk Vapenpen pe' pan,

"Eö' se he' koe raoe a soe pa rivooro
upöm te' to vavaato ne po
meoh to.
Ivëhpëhkëk, ee se hikta iu tënan
ne a soe peö'." *Ais 28:11-12*

22 Ivëh, ko he' va pa vaato po
meoh to, e' o vëknöm to vakömköm
non o te' varih to rës e ne pa vaman
e Sosoenën. E' o he' po te' varih to
vaman voh ee. Ka taate' vanënën
soe, e' po te' varih to vaman voh
ee. E' to hikta te' non o vëknöm
po te' varih to rës e ne pa vaman.
23 Ivëh, ka ma napan kurus va po
kum te' to vaman ne e Sosoenën
se vatönun ma', pare vavaato kurus
ne pa ma meoh to. Ka ma te' to
hikta maaka ne, ke', to hikta va-
man ne to nö ma', ko te' ne, ee se
soe pan, "Eöm to papön". 24 Ivëhkëk,
eöm kurus se keh vanënën soe nem,
ka ma pah te' nö ma', to hikta va-
man ne, ke', to hikta maaka ne. A
napan kurus se keh vatvus a soe
pe Sosoenën, o upöm te' se pënton,
ko maaka in a ma hat pee, pare
kiiki koman hah rea. 25 Ka ma
taate' hat varih to te' ne po to'to'
pee, a ma tah poë varih se tera'
ee. Kee se vamösru, ko vasunön e
Sosoenën. Pare soe vamanih pan,
"Oman rakah, e Sosoenën to te' non
topnineöm."

A Kiu Va Po Vakum Se Tavus Vavih

26 Ivëh, kën kea me ra kën vamen,
eöm se nok ataeah? Po poen neöm
to vatönun pa hin, eöm kurus to te'
nem a kiu, a paeh to te' me non o

vaëhëh, ka meh te' me non a soe pa
vavaasis. Ka meh te' me non a soe
man voon ne Sosoenën to he' poan,
ne' se vatvus. Ka meh se vaato po
meoh to, ka meh te' se rih hah a soe
pamëh. A pusun in a ma tah kurus
poë varih neöm to nonok nem, e'
ivëh, pa vakikis o kum te' to vaman
ne e Sosoenën. 27 Po poen neöm to
vatönun, a ma paeh se keh iu vaato
ne po meoh to, e' to vih non pa poa
te' ro, ke' hikta se oah non a kukön
te' se vaato. E' to vih non pee se
vaato papaeh. Ka meh te' se ririh
hah nö non a soe vëh nee to vatvus.
28 Ivëhkëk, e' se keh hikta te' non a
meh te' se rih hah a soe, a te' vëh
to vavaato non po meoh to, e' se
vatotomin pa vaato manih komön
o kum. E' to vih non pe' se vaato
hah me ea, ke', e Sosoenën.

29 A poa te', ke' a kukön te'
vanënën soe, ee varoe se vatvus a
soe. Ka ma meh te' se kiiki a soe
nee to vatvus. 30 E' se keh te' e
non ta meh te' komön o kum to iho'
non, ke Sosoenën he' poan a soe,
ka te' vëh to vaato momoaan non,
e' se vatotomin. 31 Ivëh, ke eöm
kurus to antoen papaeh e nem pa
vanënën soe, ka ma napan kurus
se kon vaasis, me ee se kon va'aus.
32 A ma tuvuh po te' vanënën soe, se
te' ne paan a matop po te' vanënën
soe koman. 33-34 E Sosoenën to
hikta te' non a taate' nok vahok
manih pa kiu pe'. E' to iu non pan,
ea se vapöh kokoman no, para kiu
va'peh no koman a ma kum.

O poen no vakum to vatönun pa
vasunön e Sosoenën, o köövo to
hikta antoen ne a vaato. Ahik. Ee
se te' vatotomin ne. A ma kum ku-
rus varih to vaman ne e Sosoenën
to nonok va ne nën. O köövo hikta
se vovoh ne pa ma tah. Ee se va-
paan ne pa soepip vëh pa ö no o
Vavaasis pe Mosës to soe va non.
35 O köövo se keh iu maaka ne tah
pah soe, ee se hi a ma voe pee
manuh koman iuun pee. A köövo
se keh vatvus a soe komön o kum,
e' to nok a taate' to vapoet. 36 A soe
kës pe Sosoenën to taneo momoaan
voh manih peöm a napan va po
vaman va Körin, ha? Ke' eöm varoe
kuru no a soe pe Sosoenën, to koe
voh ma'?
37 Tah pah te' se keh koman non
pan, e Sosoenën to he' voh poan a
kiu vanënën soe, ke' o kokoman pa
Tuvuh Vasio', e' se maaka va non
manih pan, a soe vëh nö' to kiun
ka neöm, e' a tah koman pe Apuh.
38 Ta pah te' se keh hikta vapöh
kokoman me non a soe pamëh, e
Sosoenën hikta se vapöh kokoman
me non poan.
39 Kën kea me ra kën vamen, eöm
se makat rakah nem pa vanënën
a soe. Ko nat nem sunpip nem a
napan, pa vakiu a ma he' va pa
vaato po meoh to. 40 Ivëhkëk, eöm
se vavatet vavih nem a taate' to-
toopin.

15

E Ieesu' To Mët Pare' Sun Hah

1 Kuru, kën kea me kën vamen,
eö' to iu no' neöm se nat nem a
Soe Vih vëh, nö' to vatvus voh ka
neöm. Eöm to kon voh em pa Soe
Vih, paröm sun vakis e nem sih nën.
2 Eöm se keh öt vakis nem a Soe Vih
nö' to vatvus voh ka neöm, a Soe
Vih pamëh e Sosoenën se kon hah
a neöm, köm se keh hikta vaman
nem vamanih pa ö nö' to soe vavoh
ka neöm, o vaman peöm a tah akuk
rakah.
3 Eö' to he' pet voh a neöm, a tah
apuh vëh nö' to kon moaan voh.
A soe apuh pamëh ivëh, e Kristo
to mët suk voh a hat pea vamanih
pa ö ne' to kiun va non po Puk
pe Sosoenën. 4 Ee to pe voh poë
po vapeepe, ko vakön poen ne' to
sun hah vamanih pa ö no Puk pe
Sosoenën to soe va non. 5 E Pita'
to ep voh poan, ko vasuksuk ne' to
tavus o havun me a poa vamomhë
pe'. 6 Vasuksuk, e Ieesu' to tavus a
napan va po vaman to oah ne o 500
te'. A peo pee to te' to'to' avoe' e
ne kuru, ivëhkëk, a ma meh to mët

voh ee. 7 E Jëmis me to ep poan, ka
vasuksuk no a ma aposol kurus pe'
to ep poë.
8 Vasuksuk rakah po' ne' to tavus
manih peö'. Eö' to te' va no' manih
pa te' ne sinaneah to kana vahuh
poan. 9 O upöm aposol to te' oah e
ne peö', eö' to hikta te' vih onöt no',
a ö nee se poka' a neo' a aposol. Suk
ataeah, moaan voh eö' to vavaatek
me voh e no' po kum te' varih to
vaman ne e Sosoenën. 10 Ivëhkëk,
e Sosoenën to ururuan voh a neo',
kö' tavus vamanih, parö' te' va no'
nën kuru. Ko ururuan pe' manih
peö', to hikta ro akuk. Eö' to kiu
vakis rakah no', parö' onoah a ma
meh aposol. Ivëhkëk, e' o ururuan
pe Sosoenën ivëh, nö' to nonok no'
a kiu vëh. E' hikta te' non pan
eö', e' o ururuan pe Sosoenën to te'
va'peh me a no neo'. 11 Ivëh, keö'
se keh vatvus ka neöm a soe, ke',
a ma meh aposol se keh vatvus a
soe. Emöm kurus to vavatvus nem
a pah soe ro, ivëh, a tah vëh nöm to
vaman nem, e' a mët me a sun hah
pe Kristo.

A Napan Varih To Mët Se Sun Hah Ee

12 Kuru e möm to vavatvus ka
no neöm a soe vëh pan, e Kristo
to sun tane' hah voh pa nap mët.
Suk ataeah po', ka ma paeh peöm
soe pan, "A te' to hikta onöt non a
sun tane' hah pa nap mët." 13 E'
se keh te' man e non pan, o te'
to mët voh to hikta onöt ne a sun
hah, ea se pah soe po' ee pan, "E
Sosoenën to hikta vato' hah voh e
Kristo." 14 E' se keh te' man e non
pan, e Sosoenën to hikta vato' hah
voh e Kristo, ivëh, ka soe nemöm to
vavatvus ka no neöm e' a tah akuk,
ko vaman me peöm, e' o vaman
akuk. 15 E' se keh te' va non nën,
emöm se te' e nem a ma te' pikpiuk
pa ma tah ne Sosoenën to nok voh.
Suk, emöm to vatvus vamaaka voh
em pan, e Sosoenën to vato' hah
voh e Kristo. Ivëh, ke' se keh te'
man e non pan, e Sosoenën to hikta
vavato' hah non a nap mët, ke
Sosoenën me to hikta vato' hah voh
e Kristo. 16 E' se keh te' man e non
pan, e Sosoenën to hikta vavato'
hah non a nap mët, ke Sosoenën pet
me to hikta vato' hah voh e Kristo.
17 E' se keh te' man e non pan, e
Sosoenën to hikta vato' hah voh e
Kristo, o vaman peöm to hikta onöt
non a va'aus a neöm. Eöm to teen
avoe' e nem pa ma taate' hat peöm.
18 Ka ma te' varih to vaman voh ne
e Kristo, pare mët voh, to ro me
voh ee. 19 Ea to vaman no e Kristo,
ko anoeh no eah se nok vavih a ra.
Ivëh, kea se keh anoeh ro no a ma
tah va po to'to' va po oeh vëh. Ea
to te' varenan oah rakah e no po
upöm te' örakuk manih pa matëëro
te' varih po oeh.
20 Ivëhkëk, e' to hikta te' va non
nën, e Kristo to sun vamaman
rakah tane' hah voh en pa nap mët.
E' to sun hah momoaan ke voh a
ma napan varih to mët voh ee. A
sun hah pe', e' to vëknöm non pan,
ea me se sun hah ee. 21 A pah te'
to vatvus voh ka ra a taate' mët,
ivëhkëk, a taate' sun hah to tavus
pa meh te'. 22 Manih pe Adam, ea
kurus to mët ee, ke' te' va e non
manih pe Kristo, ea kurus se kon o
to'to' voon. 23 Ea kurus se sun hah
ee, ko kon o to'to' po poen koman
pea. E Kristo to sun momoaan hah
ka ra, ka amot e Kristo se hah ma',
ea kurus a ma te' varih to vatös me
no eah, ea pet se sun hah ee.
24 O poen pamëh no a ma tah
kurus se hik ee. Ke Kristo se onoah
a ma tah kurus varih, a kaman, me
a ma susun pa tuvuh hat varih to
matop ne a akis me o oeh, me a
ma tah to te' me ne o kikis. Pare'
vaho' a Matop Vih manih pa koren
e Sosoenën, Tamön. 25 Suk ataeah,
e Kristo se tavus a te' sunön, ke' öök
pa ö ne' se onoah a ma tövakihat pe'.
26 E' se vöknah a ma tövakihat kurus
pe', pare' pah vahik po' en pa mët.
27 O Puk pe Sosoenën to soe va non
manih pan,
"E Sosoenën to vakah voh a ma tah
kurus manih pa koreneah."

Sng 8:6

Pa ö ne' to soe pan, "a ma tah kurus", ne' to matop non. A soe vëh to maaka, e Sosoenën to hikta te' hop non nën. E Sosoenën, e' a Te' to vate' a ma tah kurus manih pa koren e Kristo. Ivëh, ke ea nat e no pan, e Sosoenën to hikta vapaan ke non e Kristo. 28 Amot pa ö no a ma tah kurus se te' ne paan a matop pe Koa', ke' vaho' koman varu' eah paan a matop pe Sosoenën. E' to vaho' a ma tah kurus paan a matop pe Koa' pe'. Ivëh, ko poen pamëh ne Sosoenën se matop avoes non a ma moeh tah pa ö ne' to iu va non.

29 O te' varih to mët voh, ee se keh hikta sun hah, suk ataeah po', nee to pupui suk ne o te' to mët? A nap mët se keh hikta sun hah, suk ataeah po', ka ma pah te' varih to hikta vaman ne pan, ea se sun hah to kokon ne a pupui pa va'aus a ma te' varih to mët? 30 Kemöm po' varih, no a ma napan peo to heve a no möm, pare iu mirö' a no möm pa kiu vëh nemöm to nonok nem. O te' varih to mët voh ee se keh hikta sun hah, suk ataeah, kemöm vavavih nem pa soe ke ra napan pan, a te' to mët voh en, e' se to' hah en? 31 Eö' to soe vaman ka neöm kën kea me ra kën vamen, e' to man rakah a ma poen kurus neö' to hara' ke no' pan, eö' a te' mët. Eö' to vaeö rakah ka no' neöm manih pe Ieesu' Kristo, e' Apuh pea. Ivëh, kö' hikta se koaan no' a soe pamëh manih peöm. 32 Eö' se keh vapus me voh e no' po vöna' poa manuh pa vöön va Ëfësus* po iu koman peö', eö' to hikta onöt no' a kon tah pah tah. Ka napan varih to mët voh ee, se keh hikta sun hah, ivëh, kea se te' va no manih pa soe to te' non komön o Puk pe Sosoenën to soe non pan,

"Ea se vaënëën, para vakakaak,
suk sinup ea se mëtmët ee." *Ais 22:13; 56:12*

33 Eöm se nat nem tënan a ma meh te' se piuk a neöm, eöm to nat e nem pa soe vëh, "Ea se keh vamomhë me no o te' pepeat, o te' poë varih se vaphan ee pea pa taate' hat pee."† 34 Eöm se hah ma' pa taate' totoopin, ko nat nem nonok hah nem a taate' hat. A ma paeh peöm to hikta nat nem pe Sosoenën. Eö' to soe vamanih, pa vapoet a neöm pa ma taate' nöm to nonok nem.

O Sionin Vëh To Sun Hah Se Matan Ke E Non

35 Ivëhkëk, a pah te' se keh hi en pan, "A napan varih to mët voh se sun hah vahvanih? O sionin vëh nee se kon se matan vah va non nih?" 36 Eën a te' papön! Eën to nat e nom po poen nën to nep o voa' kon, o voa' kon pamëh se mët vovoh manih po oeh, pare' pisi' ko pu po'. 37 Ko voa' tah nën se nep vamanih po voa' kon e' to matan ke e non pa ö ne' se pisi' amot ma'. 38 Ivëhkëk, e Sosoenën to he' o sionin vamanih pa ö ne' to iu va non. E Sosoenën to he'he' non a ma vu voa' tah o sionin koman pee. 39 A ma sionin kurus to hikta vatoe ne, a sioniira napan to vatoe e ne. Ka sioniiro vöna', ka sioniiro növan, ka sioniiro iian, ee kurus to te' vakëkëh e ne. 40 A ma tah varih pa vöön va kin, me manih po oeh to te' ne o sionin koman pee. Ivëhkëk, o vatëk pa ma tah varih kin to vatoe kurus e ne. Ko vatëk pa ma tah varih po oeh to te' ke e ne. 41 A potan to te' non o vatëk koman pe', ka sivö te' non o vatëk pe', ko vesun te' ne o vatëk pee, ka

* **15:32:** A ma pah te' to koman ne pan, e Pöl to vaato suk non o vöna' vamaman. Pa tëëm voh no a napan va Room se iu vakmis ne a napan varih to nonok vahat ne, ee se ta' raoe, kee vapus me ro vöna' poa, vamanih pa laëon. Ivëhkëk, a napan peo to koman ne pan, e Pöl to hikta vaato suk non o vöna' vamaman. Ahik, e' a soe vapipino' va pa ö no a napan to iu mirö' ne poë. [Puk Baëbel]. † **15:33:** A soe vëh e' a soe pa pah te' natnat va po to Grik. [Puk Baëbel].

ma vesun kurus to te' ne a ma vu
vatëk vakëkëh pee.
42 E' to vatoe e non pa te' vëh to
mët, ko sun hah. O sionin vëh na to
"pe", to se koa' ko hat en. Ivëhkëk,
e' se sun hah, ko hikta onöt non
a hat. 43 O sionin vëh na to "pe",
to matan vahat, ivëhkëk, e' se sun
hah en, pare' ep vavisoës. O sionin
vëh na to "pe", e' to sunë, ivëhkëk,
e' se to' hah en, ko te' me non o
kikis. 44 O sionin vëh na to "pe", e'
o sionin va po oeh vëh. Ko poen ne'
to sun hah, e' o sionin va manuh pa
vöön va kin.
E' to te' non o sionin va po oeh
vëh, pare' te' me non o sionin va
manuh pa vöön va kin. 45 O Puk pe
Sosoenën to soe va non manih pan,
"A te' vamomoaan vëh, e Adam, to
kon voh o to'to'." *Jen 2:7*
Ivëhkëk, e Adam vasuksuk, ivëh, e
Kristo, e' to tavus a tuvuh to he'
non o to'to' manih pa ma napan.
46 O sionin va manuh pa vöön va
kin to hikta tavus momoaan voh.
Ivëhkëk, o sionin va po oeh vëh
to tavus momoaan, ko sionin va
manuh pa vöön va kin tavus po'.
47 E Adam vamomoaan to tane' ma'
po oeh vëh. Ka vapöök Adam, ivëh e
Kristo, to tane' ma' manuh pa vöön
va kin. 48 A napan kurus varih po
oeh to vatoe me e ne pa te' vamo-
moaan va po oeh vëh. Ivëhkëk, a
ma napan varuh pa vöön va kin
se tavus vatoe me ee pa te' vöh pa
vöön va kin. 49 Kuru ea to tavus,
ko te' vatoe me e no pa te' va po
oeh vëh, ka amot ea se tavus, ko te'
vatoe me e no pa te' vöh pa vöön va
kin.
50 Kën kea me ra kën vamen, eö'
se soe ka neöm, o sionin me o era'
to hikta onöt non a ho manih pa
Matop Vih pe Sosoenën, ko kon
a ma tah vihvih pe'. Ka ma tah
hathat to hikta onöt ne a vahovën
me a ma tah to te' vih tamoaan
ne. 51 Ivëhkëk, ep öm! Eö' se va-
maaka ka neöm a tah nöm to hikta
nat voh nem, a tah pamëh ivëh, ea
kurus hikta se mët no, ea se panih
këh o sionin vëh na to te' me no.
52 A panih vëh se tavus vëhö' rakah
vamanih pa ö no a matan a te' to
vakamot, me pa ö no a vahik pa
tanih in a suvin se tanih. A suvin
se tanih ka napan varih to mët voh
ee se sun hah ma', ko te' to'to' ta-
moaan e ne. Ea a ma napan kurus
to hikta mët avoe' no se panih vëhö'
rakah ee. 53 O sionin vëh se hat,
e' se panih, ko te' vih tamoaan e
non, ko hikta se kon vahat non. Ko
sionin vëh to se mët, e' se panih ko
kon o to'to' tamoaan. 54 Ivëh, ko
sionin vëh se hat e' se panih, ko te'
vavih tamoaan e non. Ko sionin
vëh se mët, e' se panih, ko kon o
to'to' vëh to se te' tamoaan non. Po
poen no a tah vëh se tavus, ka soe
vëh to te' non po Puk pe Sosoenën
se tavus vamaman,
"E Sosoenën to onoah o vapus ko
vahik en pa mët. *Ais 25:8*
55 Mët, o kikis pën heh pa vöknah a
ma napan?
Mët, o peö' pën heh pa mirö' a
ma napan?" *Hos 13:14*
56 O peö va pa mët, ivëh, a taate'
hat, ka hat kon kikis non manih po
Vavaasis pe Mosës. 57 Ivëhkëk, ea
se soe vavihvih ke Sosoenën! Suk
e' to he' a ra o kikis pe Apuh pea, e
Ieesu' Kristo. Ivëh, ke ea onoah ee
po kikis va pa taate' hat.
58 Ivëh, ke eöm a kën kea me
ra kën vamen, eöm se sun vakis,
parëm koe a vavahuk vah. Eöm se
he' avoes rakah këm pa ma kiu pe
Apuh, suk eöm to nat e nem pa ma
kiu vëhva' peöm manih pe Apuh, ee
hikta se ro akuk ne.

16

E Pöl Se Vanö A Moni' Manuh Jerusalëm

1 Kuru eö' to iu kiun suk no' a
moni' vëh nöm to iu ununun nem,
to vanö ke ra napan to vaman ne
e Sosoenën manuh Jerusalëm. Eöm
se nok vamanih pa ö nö' to soe ke
ra napan to te' ne po kum te' varih
to vaman ne e Sosoenën manih pa
muhin va Galesia', pan ee to se

nok. 2 Po Poen Vamomoaan in o
nënkikiu,* a ma papaeh peöm se ki a
ma moni' peöm, paröm vavaho' ke
nem koman a ma iuun peöm. Pa
ö nöm to kon va in a tapui, ko öt
nem. Ivëh, ko poen ne eö' se nö ma',
eöm hikta se hiva' hah nem pa vaiu
moni'. 3 Ko poen ne eö' se nö ma',
eö' koman se vanö o te' nöm to he'
a soe vaonöt pan, ee se te' a ma'
he' peöm manuh Jerusalëm. Eö' se
he' o kiun to soe vanat non raoe, ko
vanö me nös raoe. 4 E' se keh te' vih
e non peö' se nö me, ee se nö va'peh
me a neo'.

E Pöl To Iu Nö Non Körin

5 Eö' to iu nö koe momoaan no'
pa muhin va Mësadonia', eö' se nö
eo' manuh pee, parö' pah nö varu'
po' nös manem peöm. 6 Eö' se te'
va'peh me a neöm pa ma si' poen.
Eö' se te' öök kës po poen no a tëëm
tutuvuh se hik, ko poen nö' se oah
pet, eöm se va'aus a neo' pa nö peö'.
7 Eö' to hikta iu ep ate' ka no' neöm
parö' oah, eö' to iu te' varë me e no'
peöm, pa ö ne Apuh se keh vaonöt
non. 8 Eö' to iu te' no' manih Ëfësus
kuru, ke' öök po Pëntëkös. 9 Suk
ataeah, e Sosoenën to peret ka neo'
o hopa', ke eö' te' me no' a kiu apuh
va pa va'aus a ma napan peo, kee
tavus o te' to vaman ne e Ieesu'.
O upöm te' me to vakihat me e ne
peö'.

10 E Timoti' se keh nö ma' manih
peöm, eöm se va'aus eah, ke' koe a
naöp a te' va'peh me a neöm. Suk
e' to nonok non a kiu pe Apuh, to
vatoe va e non manih pa kiu peö'.
11 A ma paeh va peöm tome' ep va
nem e Timoti' manih pa te' akuk.
Eöm se va'aus eah po poen ne' se
nö, ke' se nö me o kokoman tö, ivëh,
ke' se hah ma' manih peö'. Eö' to
anoeh no' ko iu no' eah se pët nö me
ma' a kën kea.

12 Manih pe kea pea Apölos, eö' to
vaato me voh eah pa vakikis eah pa
nö va'peh me ma' o upöm kea va po
vaman pa ep a neöm. E' to kokoe
rakah e non pa nö nös. E' se nö en
nös pa ö ne' se hara' vavih non.

A Soe Ataaton Pe Pöl

13 Eöm se ut vavih nem, ko sun
vakis nem po vaman peöm. Ko
koe a naöp, ko te' eh nem vamanih
pa te'. 14 Eöm se iu rakah nem e
Sosoenën me a ma napan kurus,
ka manih pa taate' pamëh, eöm se
nonok tamoaan nem a ma tah ku-
rus.

15-16 Kën kea, eöm to nat e nem po
pus koa' pe Stepanas. Ee to tavus
momoaan voh a napan pe Kristo
këh o meoh upöm manih pa muhin
va Akaëa'. Ee to kon koman voh
a kiu va pa va'aus a ma napan pe
Sosoenën. Eö' to iu rakah no' neöm
a kën kea me a kën vamen, pan eöm
se vavatet nem a pap te' poë varih,
me o upöm to kiu va'peh me ne
raoe, pa nok a ma vu kiu poë varih.

17 Eö' to vaeö no' e Stepanas, ke e
Fortunatus, ke e Akaëkus, ee to nö
voh ma'. Eöm to hikta te' voh nem,
ivëh, kee kon a tasun peöm pa nö
ma' pa ep peö'. 18 Eö' to ep i raoe,
parö' kokoman vatö, ko nat e no'
pe eöm me se kokoman vatö e nem.
Eöm me se vaeö me a ma te' poë
varih.

19 O kum te' varih to vaman ne
e Sosoenën to te' ne pa muhin va
Esia' to vanö nös a soe vavaeö
pee manih peöm. E Akuila' pen
e Prisila' me a ma napan varih
komön o kum to vatönun ne pa iuun
pee, to vanö nös a soe vaeö pee
manih peöm pa ëhnan e Apuh. 20 A
kën kea me kën vamen kurus varih
to vanö nös a soe vavaeö pee manih
peöm. A taate' pea a ma napan
pe Sosoenën, ea kurus se he' a soe
vavihvih vivihan pea manih pa ma
meh pea pa ö na se vatönun.

21 Eö' e Pöl, to kiun nös pa ko-
ren komaneo', ko vanö nös a soe
vavaeö peö' manih peöm.

* **16:2:** Po Poen Vamomoaan in o nënkikiu. O poen voh pamëh e' o Sande' pa tëëm voh pe Pöl, suk e Ieesu' to sun tane' hah voh pa nap mët po poen pamëh.

22 A pah te' se keh hikta iu rakah
non e Apuh, koe eah, ke' vakëh këh
e Sosoenën, e' se ro vö'pë en.
Maranata'! Apuh pemöm, nö
mah!
23 Eö' to hinhin no' pan e Sunön
Ieesu', se ururuan a no neöm.
24 Manih pe Ieesu' Kristo, eö' to iu
kurus a no neöm.

2 KÖRIN

Manih po kiun vëh ne Pöl to kiun hah, ko vanö ke na a napan va po vaman va Körin, manih pa muhin va Mësadonia'. Körin e' a vöön apuh va pa muhin va Akaëa', ke', Grik.

O poen ne Pöl to kiun momoaan ke na a napan va Körin, e' to pah soe viivi en pee, pare' pah vanö po' e Taëtus manuh pee, pan e' se nat ma' pa taate' pee, pare' hah ma' ko soe tavus ke poan. E Taëtus to hah ma', pare' soe ke Pöl pan, 'A napan va Körin to pënton ee pa soe pën, ko panih voh ee pa ma taate' hat pee. Ivëhkëk, o upöm to koe ee, ko hikta iu te' ne paan a tasun pën.'

Manih po kiun vëh, e' to te' non a taana' tah apuh. A tah vamomoaan ivëh pan, e Pöl to vaeö rakah me non o te' varih to panih, pare koe a ma taate' hat pee. Ka vapöök tah ivëh pan, e' to vaato hah me raoe suk a ma kokoman va pa Soe Vih pe Ieesu' Kristo. Ka vakön tah ivëh pan, e' to vaato me raoe suk ee se he' o te' arus a ma tah nee to iu he' akuk ne raoe vamanih po he' pee. Ka vataana' tah, ne' to soe vamaaka ke raoe pan, e'e' koman a aposol vamaman.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan.

A soe vaeö to nö non pa napan va Körin, me a soe vaeö manuh pe Sosoenën. 1:1-11

A napan va Körin to vatamak voh e Pöl, ivëhkëk, e Pöl to iu te' va'peh me e non pee. 1:12-24; 2:1-13

A kiu vamaman pe Pöl ivëh, a soe tavus o vatömpoan voon pe Sosoenën va'peh me a napan. 2:14-17; 3:1-18; 4:1-18; 5:1-21; 6:1-10

E Pöl to soe tavus o hahara' pe' manih pa napan va Körin. 6:11-18; 7:1-16

A taate' va pa vamatop o he' nee to he akuk suk o iu pee, to tane' ma' pa ma kokoman koman pee. 8:1-24; 9:1-15

E Pöl to vatvus a ö no aposol to te' suk me ne a ma vëknöm to nö va'peh me non a kiu pee. 10:1-18; 11:1-33; 12:1-21

O iu pe Pöl me a kiu vëhva' pe' pa rëh a napan pa vatet e Ieesu', me a soe ataaton pe' pa napan va Körin. 13:1-13

E Pöl To Soe Tavus A Kiu Ne Sosoenën To He' O Aposol

1 Eö' e Pöl, eö' e aposol pe Ieesu' Kristo, po iu koman pe Sosoenën ke' kon a neo', kö' tavus e aposol pe'. Ko kiun va'ih ne kea peö' Timoti' to te' va'peh me a non neö', kö' kiun ko vanö ka nös neöm, o kum te' varih to vaman nem e Sosoenën manih Körin, me ra ma napan pe Sosoenën to te' ne manih pa muhin va Akaëa'.

2 Eö' to hinhin no' e Tamaara Sosoenën, me e Sunön pea Ieesu' Kristo, pan ee se ururuan a ra, pare he' a ra a taate' moomo.

E Pöl To Soe Vavihvih Ke Sosoenën, Suk A Ö Ne' To Vatö A Ma Punis Pe'

3 Ea se vaeö para kë a ëhnan e Sosoenën Taman, e' e Sosoenën e Taman e Sunön pea Ieesu' Kristo. E' e Tamaara, me e' a taneo in a ma taate' uruan me a taate' vatö a ma punis. Ke e' e Sosoenën se nok a ma kokoman po te' varih to te' me ne a ma punis, kee töötö ee. 4 Ka ma punis kurus varih to tatavus ne manih pea, ne Sosoenën to vavaatö këh e non sih pea, ka onöt e no pa vatö o kokoman pa napan varih to tataum ne a ma vu punis, vamanih pa ö ne Sosoenën to vavaatö va i non sih a ma kokoman pemöm. 5 E Ieesu' Kristo to te' voh o kamis o pöh apuh rakah, kemöm me to hara' me e nem po vu kamis pamëh. Ivëh, no a taate' moomo pe Ieesu' to puh suk non manih pemöm kuru. 6 Ko poen no a punis se taum a möm, a ma vu punis poë varih, to va'aus ee peöm,

ke' onöt po poen ne Sosoenën to
kon tane' hah en peöm pa ma
punis poë varih. Suk ataeah, e
Sosoenën to va'aus a möm, ka ma
kokoman pemöm te' tö e ne. Ka
tah pamëh vava'aus a no neöm, ka
ma te' kokoman peöm te' tö me
e ne. Oman, o poen nöm to sun
vakis nem paröm te'te' nem a ma
vu punis varih nemöm to te'te' nem
sih, e Sosoenën se vatö en pa ma
kokoman peöm, kee tö ee. 7 Kemöm
vaman vakis e nem, pan eöm se sun
vakis rakah e nem, manih pa ö no a
ma punis se tavus ma'. Suk ataeah,
emöm to nat e nem, peöm se kamis
va'peh me em pemöm. Ivëh, ke eöm
me se kon va'peh me em pemöm po
kokoman tö.

8 Kën kea, me ra kën vamen,
emöm to iu nem a ö nöm se nat
vavih nem pa ma punis varih to
tavus voh a möm manih pa muhin
va Esia'. A punis apuh pamëh to
vöknah rakah voh en pemöm, ko
onoah en pa ma te' kikis pemöm.
Ivëh, kemöm koman em pan, emöm
se mëtmët em. 9 Oman rakah,
manih pa ma kokoman pemöm,
nemöm to hara' vavoh e nem a ma
vu punis poë varih, vamanih pa ö
no a te' pëpënton vahutët to soe ka
te' pepeat pan, "Eën se mët." Ka tah
pamëh to tavus me voh en manih
pemöm, ko va'naöp en pemöm, pan
emöm se nat nem koman hah nem
o kikis pemöm. Ahik. Emöm se
koman varoe ko nem o kikis pe
Sosoenën to onöt non a kunkuin
hah a nap mët. O kikis pamëh to
antoen pet e non pa va'aus a möm
pa te' a ma te' punis pemöm. 10 Ka
tah hat pamëh to onöt rakah e non
pa ip vamët a möm. Ivëhkëk, e
Sosoenën to kon hah en pemöm.
Amot me, ne' se va'aus hah en
pemöm. Kemöm vaman vakis va
e nem manih pan, e Sosoenën se
va'aus hah en pemöm, kemöm te'
vavih e nem. 11 Ivëh, ke eöm se hin-
hin va'aus a no möm. Ke Sosoenën
sih pënton a hin pa nap peo, pare'
va'aus a möm. Ka tëëm no a nap
peo se ep a ö ne Sosoenën to va'aus
va ka non möm, pare vavihvih me
poë.

E Pöl To Hikta Pikpiuk Non A Napan Va Körin

12 Eö' to soe vavaeö suk hah ö' pa
tah va'ih. Manih po kokoman peö'
nö' to nat va no' manih pan, eö'
to nonok no' a taate' totoopin vih,
me a taate' man manih pa napan
kurus, ee a ma taate' ne Sosoenën
to he' voh a neo'. Eö' to hikta vatet
ma' o nat ne ea a napan va po oeh
vëh to vatet voh ma'. Ahik. O
ururuan varoe ko pe Sosoenën to
va'aus voh a neo', pare' he' a neo'
a taate' va'ih. Eö' to nok vakis voh
a taate' pamëh po poen ne eö' to te'
va'peh me voh a no' neöm, a napan
va Körin.

13-14 Ka ma poen nö' to kiun ka
nös neöm a ma kiun, eö' to kiun
a soe to onöt non neöm se ëh, ko
maaka a pusun in a soe pamëh.
Eö' to hikta kiun ka neöm ta meh
soe to matan ke non. Oman, a ma
meh poen ne eöm to hikta se maaka
vavih nem a ma soe kurus nö' to
kiun nös. Ivëhkëk, eö' to iu rakah
no' a ö nöm se maaka vavih a pusun
in a ma soe peö'. Ka manih po
vahutët apuh pe Sunön pea Ieesu',
eöm se vaeö suk rakah em peö',
vamanih pa ö nö' to vavaeö va ka
no' neöm sih

15-16 Eö' to vaman rakah e no'
peöm to hara' vaeö suk e nem pa
taate' nö' to nok, ke' a pusun in a
ö nö' to koman suk no' pan eö' se
nö momoaan nös peöm, ko ep voh
ka neöm. Eö' se ep ate' ka neöm,
ko oah eo' manuh pa muhin va
Mësadonia'. O poen nö' se këh hah
ma' a muhin va Mësadonia', eö' to
koman e no' pa hah ma' pa ep a
neöm. Manih pa taate' pamëh ne
Sosoenën se taneo en pa nok vavih
a neöm pa vapöök tëëm. Me eöm
me to onöt e nem pa va'aus a neo',
kö' nö eo' manuh pa ö muhin va
Jiutia'. 17 Eö' to hikta nö momoaan

voh nös pa ep a neöm. Ivëh, köm
koman va po' nem nih, eöm koman
kës e nem pan, eö' to nok o koko-
man va'ih, marën a piuk a neöm,
ha? Me eöm to koman kës nem pan,
eö' to nok akuk, parö' panih ekeok
a soe vaman pamëh, vamanih pa
ö no a napan va po oeh vëh to
nonok va ne sih, ha? Eöm koman
kës nem pan, eö' se soe, "oman",
me "ahik", ha? Ahik rakah. 18 E
Sosoenën to suksuk rakah non a
soe koman pe'. Eö' me se soe va-
maman rakah keo' peöm pan, a ma
soe kurus nö' to sosoe ka no' neöm,
to hikta te' me ne a soe, "oman",
me a soe, "ahik". 19 Eö', ke Saëlas,
ke Timoti', emöm to soe tavus voh
kem peöm pa soe va'ih, nemöm to
vatvus voh ka neöm a soe koman
pe Ieesu' Kristo, e koa' pe Sosoenën.
Eöm to nat me e nem pe Ieesu' to
hikta onöt non a soe, "oman", me
"ahik". A ma tamoaan ne Kristo
to vavaonöt ro ko non sih a ma
soe pe' pa soe, "oman". 20 E' to te'
non a ma Soe vaman pe Sosoenën
to te' non. Ke Kristo to vavaonöt
tamoaan non sih a ma soe vaman
pe' manih pa soe, "oman". Ivëh,
ka se keh pënton a soe pe Sosoenën
manih pa ëhnan e Kristo, ea se soe
ee pan, "e' o man rakah". Ivëh, na
to kë suk no sih a ëhnan e Sosoenën.
21 Eöm se nat va nem manih pan, e
Sosoenën koman to vakikis a rora,
ka vatös no manih pe Ieesu' Kristo,
para te' vakis no, ke Sosoenën kon
en pea a napan koman pe'. 22 E
Sosoenën koman to vaho' voh en
po vëknöm pe' manih pea, marën a
vataare vamanih pan, ea a napan
koman pe'. Pare' vaho' a Tuvuh
Vasio' pe' manih pa komaara. A
Tuvuh Vasio' to te' va non manih
pa tah vamomoaan va pa ma tah
vihvih, ne Sosoenën to kehkeh he'
a rora. Ea to kon voh ee pa Tuvuh
Vasio', ivëh, ka se nat va no manih
pan, oman rakah, amot na se kon
ee pa ma tah vihvih poë varih, ne'
to nok suk voh pa soe vaman pe'.

E Pöl To Hikta Nö Hah Manuh Körin

23 Eö' se soe va keo' peöm manih
pan, manih pa ëhnan e Sosoenën,
e' a te' va pa vaeh a ma soe peö'.
Ke eö' soe vamaman rakah keo'
peöm, eö' to hikta nö voh nös peöm
maneom Körin, suk ataeah, eö' to
hikta iu he' a no' neöm a punis ko
vakmis a neöm. 24 Eö' to hikta soe
vavoh manih pan, emöm to matop
nem nös a ma vaman peöm. Ahik.
O vaman peöm to sun vakis rakah
voh en. Eö' to kikiu vatös tamoaan
me a no' neöm sih pa vatvus o vaeö
manih peöm.

2

1 Ivëh, kö' iu no' a meh vavih peö'
maneom peöm, se nat non te' non
pan, e' a meh vavih se he' punis
a neöm. 2 Eö' se keh he' punis eo'
peöm, keteh po' ivëh, se te' non,
pare' vavaeö a non neo'? Eöm
varoe a napan nö' to he' punis voh
se vavaeö a neo'. 3 Ivëh, ke eö' hikta
se nö no' nös manem peöm, parö'
kon o kokoman punis manih peöm
a napan to vavaeö a no neo' sih. Ke'
a pusun in a tah nö' to kiun suk voh
nös o kiun va'ih, parö' vanö vovoh
ka nös neöm. Eö' to nat e no', peö' se
keh hara' vaeö suk no' ta pah tah,
a, eöm kurus me se pët hara' vaeö
suk e nem pa tah pamëh. 4 Eö' to
kiun voh ka nös neöm o kiun peö',
o kokoman peö' to puh rakah non
po tamak, me o kupu peö' to karë
rakah e non. Eö' to kinkiun va'peh
me e no' pa hunun mataneo' to
tatako' e non. Eö' to hikta kinkiun
no' o kiun peö' to vatamak a neöm,
ahik, eö' to kiun nös o kiun va'ih,
pan eöm se nat va nem manih pan,
eö' to iu suntan rakah e no' peöm.

Eöm A Napan Va Körin Se Ihan Anoe A Hat No A Meh Te' To Nok Voh Manih Peöm

5 A pah te' va peöm to nok voh
ken peöm pa punis apuh, e' to hikta
he' punis vi ka no neo'. Eö' to hikta
iu nok no' ta ma soe kikis suk a

tah va'ih manih peöm. Suk ataeah,
eö' to onöt e no' pa soe vamanih
pan, e' to nok voh a neöm ka ma
kokoman peöm punis amot voh ee.
6 Ko vakmis vëh, no a peo in e eöm
to he' eah, to antoen e non pe'.
7 Ivëhkëk, kuru nö' to iu no' a ö nöm
se vatet a meh taate', eöm se ihan
anoe këh eah pa hat pe', paröm vatö
o kokoman pe', ko kokoman pe' vih
ke' hara' vaeö hah. Pe' to hat non
pa ö no a punis tome' apuh oah
poan, ke' pah hat oah en po tamak.
8 Ivëh, kö' hin vakis rakah e no'
peöm se öt hah eah, paröm vaho'
eah manih topnineöm, ko vataare
eah a ö nöm to iu avoe' rakah e nem
pe'. 9 Moaan voh nö' to kiun voh
ka nös neöm o kiun va'ih, marën a
punö' ro a neöm, pan eö' se ep voh
pan, eöm vavatet e nem pa ma soe
peö', ke' ahik. 10 Eöm se keh ihan
anoe a hat no a pah te' vëh to nok
manih peöm, eö' me se ihan anoe
eo' pa hat pe'. Ke' se keh te' non ta
hat nö' se ihan anoe, a, eö' se ihan
anoe eo' manih pa matan e Kristo,
marën a va'aus a neöm. 11 Eö' to
nok vamanih, suk eö' to nanaöp no'
e susun po ora' hat tome' piuk ka
ra, pare' rëh vahik en pea pa nok a
ma taate' hat. Suk ataeah, ea to nat
vahik voh ee pa ma taate', me a ma
kokoman hat vakoaan pe'.

E Pöl To Kehkeh Ep Non Pe Taëtus

12 O poen nö' to vos manuh pa
vöön va Troas marën a vatvus a
Soe Vih pe Ieesu' Kristo nën, eö' to
taum eo' pa ö ne Sunön to peret
ken peö' pa hanan va pa ö nö' se
nok eo' pa kiu pe' nën. 13 Ivëhkëk,
o kokoman peö' to hikta te' moomo
non, suk eö' to hikta taum e kea
peö' Taëtus. Eö' to soe ataaton a
napan va Troas, parö' nö ko vos eo'
manuh pa muhin va Mësadonia'.

Manih Po Kikis Pe Sosoenën, No Aposol To Eh Oah Suk Ne Manih Po Vapus

14 Ivëhkëk, eö' se soe vavihvih ke
na e Sosoenën, suk a ma tamoaan
ne' to meeme vah ka no möm pa
vatvus a soe in a kiu kikis ne Ieesu'
Kristo to nok voh, marën a kon
hah a ra a napan pe'. Ka napan
se nat koe in e Sosoenën manih
pa taate' pamëh. Ke' te' va non
manih pa tah avoavuh vih to tavus,
ka tuvuh te'te' vah non manih po
oeh avoes. 15 Oman, ea koman to
te' va no manih pa tah avoavuh
vih, ne Ieesu' Kristo to kon pare'
ës ke na e Sosoenën. Ko avuh vih
pamëh to nö non manih pa napan
varih to te' ne manih pa hanan
to nö non pa vöön va kin. Me
manih topnin a napan varih to te'
ne pa hanan to nö non manuh pa
sura' ësës tamoaan. 16 Ka napan
varih to te' ne pa hanan to nö non
manuh pa sura' ësës tamoaan, no
a kiu, me a soe nemöm to nonok
nem, to tavus va ee manih po avuh
pa tah se mët. Ivëhkëk, a ma
soe me a ma kiu nemöm to nonok
nem topniira napan varih to te' ne
pa hanan to nö non pa vöön va
kin, to tavus va ee manih pa tah
avoavuh vih va po to'to' to va'aus
non raoe. Ivëh, keteh po' to onöt
non a nok a kiu va pa vatvus a Soe
Vih? 17 Ivëhkëk, emöm to hikta te'
va nem manih pa nap peo varih to
nönö vah ne, pare piuk vahok in a
napan, ko nonok moni' ne manih
pa soe pe Sosoenën. Ivëhpëhkëk,
emöm to kon a kiu va'ih manih
pe Sosoenën koman, pamöm hikta
nat nem pa piuk. Emöm koman
to vapöh kokoman rakah me e
Ieesu' Kristo, ka manih pa matan e
Sosoenën, nemöm to vavatvus va-
totoopin rakah me e nem pa ma soe
ne' to he' voh a möm, o te' kikiu pe'.

3

O Aposol, Ee A Nap Kiu Va Po Vatompoan Voon

1 Eöm koman kës nem pan, emöm
to taneo hah em pa nok a ma soe
varih marën a vamanman a neöm,
köm koman nem pan, emöm a nap
vihvih? Emöm to hikta te' va nem

manih po upöm te' to hi ro upöm,
kee kiun o kiun to soe ka non neöm
pan, emöm o te' vihvih. Me emöm
to hikta iu nem a soe ka neöm pan,
eöm se kiun a ma vu kiun marën a
va'aus a möm. Ahik rakah! 2 Eöm
koman to te' va nem manih po
kiun pemöm se soe vanat a napan
a ma taate' pemöm. Ka ma soe va
po kiun pamëh to kiun rakah ne
manih pa ma kupu pemöm, no a
napan kurus se ep, pare ëh a soe
to kiun non po kiun pamëh. 3 Eöm
se te' vamhën rakah nem, ka napan
se ep va ka no neöm manih, po
kiun to tane' ma' pe Kristo. Manih
pa kiu pemöm ne Kristo to kiun o
kiun pamëh. O kiun pamëh ne' to
hikta kiun voh po tah kinkiun kiun.
Ahik. E' to kiun voh o kiun pamëh
manih pa Tuvuh pe Sosoenën te'te'
tamoaan. E' me to hikta kiun voh
manih pa ta vös. Ahik. E' to kiun
voh manih po kupu pea ra napan.

4 Manih pe Kristo ne Sosoenën
to kon voh a möm pa nok a kiu
pe'. Kemöm nat va e nem manih pe
Sosoenën se nok a kiu pe', ke' tavus
vavih rakah en, 5 Oman, emöm to
hikta sosoe nem pan, emöm ko-
man to antoen e nem pa nok a kiu
pamëh. Ahik. E Sosoenën koman to
te' non manih pemöm, pare' he' a
möm o kikis, kemöm antoen e nem
pa nok a ma kiu pe'. 6 E Sosoenën
koman to he' a möm o kikis, kemöm
onöt e nem pa tavus o te' kikiu va
po vatompoan voon pe' va'peh me
a napan pe'. Ko vatompoan pamëh
nee to hikta kiun voh manih po Puk
va po Vavaasis pe Mosës. Ahik. E' a
tah koman pa Tuvuh Vasio'. Ka soe
va po Vavaasis pamëh se ip vamët
en pa ma apeero te'. Ivëhkëk, a
Tuvuh Vasio' to he'he' non sih o
to'to' tamoaan manih po te'.

7 A soe va po Vavaasis pe Mosës
to kiun voh non pa ta vös. Ka
soe pamëh to ipip vamët voh e
non pa apeera napan. Ko poen
ne Sosoenën to kiun o Vavaasis
pa ta vös, pare' he' o Vavaasis
pamëh manih pe Mosës, o Vavaa-
sis pamëh to nö va'peh me en ma'
po maaka apuh pe Sosoenën. O
maaka pamëh to tavus manih pa
matan e Mosës. Ka napan va Is-
raël hikta onöt ne a kute' manih
pa mataneah, suk o maaka pamëh
to kikis vörep. Vasuksuk po', no
maaka pamëh to hikhik amamot
nö e non. 8 Ivëh, ka kiu ne
Sosoenën to nok manih pa he' a
napan a Tuvuh Vasio', to te' vih
oah e non pa kiu vëh ne' to nok
voh, pa ö ne' to he' e Mosës o
Vavaasis pe'. O kikis me o maaka
apuh pe' se te' tamoaan non manih
pa kiu va pa he' a Tuvuh Vasio'.
9 O Vavaasis pe Mosës to vaho'
en pea manih po vahutët, pare'
vateen en pea pa hat, ka apeera
ro en. Ivëhkëk, a kiu pamëh se
keh nö me ma' o maaka apuh pe
Sosoenën, a, a kiu va pa nok a
napan, kee tavus o te' totoopin
manih pa matan e Sosoenën, e' a
kiu pamëh se tavus va'puh oah en
ma' po kikis vamoaan pe Sosoenën.
10 O maaka me o kikis apuh pe
Sosoenën to te va'peh tamoaan me
e non po vatompoan voon pamëh
ne Sosoenën to nok. Pare' vih oah
e non po maaka me o kikis va
po Vavaasis pe Mosës. Ivëh, ka
kuru va'ih, e' to ep ke non pan
o kikis va po Vavaasis pe Mosës
to hik rakah en. 11 O Vavaasis
pe Mosës to hikta se te' tamoaan
non, e' to hikhik amamot nö e non.
Ivëhkëk, o Vavaasis pamëh to nö
va'peh me voh ma' o kikis apuh
pe Sosoenën. Ivëh, ka kuru na to
nat e no po vatompoan voon te'te'
tamoaan vëh, to apuh oah e non po
Vavaasis pe Mosës.

12 Emöm to vaman rakah e
nem, pamöm anoeh e nem po
vatompoan voon pamëh se tavus
va'puh manih pemöm, pare' te'
tamoaan non. Ivëh, nemöm to
hikta nanaöp suk nem a soe
vamaaka o vatompoan pamëh

manih pa napan. 13 Emöm hikta
onöt nem a nok vamanih pa ö ne
Mosës to nonok va voh non. O
poen pamëh no maaka to hikta hik
avoe' këh non a matan e Mosës,
ke' kon a ta rara, pare' kupkup
en pa mataneah, pan a napan
va Israël se nat ne ep po maaka
se hikhik amamot nö këh non a
mataneah. 14 Ka ma kokoman
pa napan va Israël nun rakah ee
pa soe pe Sosoenën vëh, nee to
ëhëh ne to te' non po vatompoan
vamoaan. Ee to hikta onöt ne a
maaka in a pusun in a ma soe nee
to tënan. E' to te' va e non manih pa
ta rara vëh to te' voh non manih pa
matan e Mosës to sunpip non a ma
kokoman pee. Ka hikta pah te' to
ihan a ta rara pamëh. Manih varoe
pe Kristo, ne Sosoenën to ihan këh
a ma kokoman pa napan pa ta rara
pamëh. 15 Ivëh, ka kuru va'ih no a
napan to ëhëh ne sih o Vavaasis pe
Mosës, ka ta rara pamëh to sunpip e
non pa ma kokoman pee, kee hikta
maaka ne a pusun in a soe pamëh.
16 Ivëhkëk, a te' vëh to panih a ma
taate' hat pe', pare' suk e Sunön, e
Sosoenën se ihan en pa ta rara vëh
to sunpip non o kokoman nun pe'.
17 Ko poen nö' to vavaato suk no' e
Sunön, eö' to vavaato suk me e no'
pa Tuvuh Vasio'. Ka Tuvuh Vasio'
pe Sunön se keh te' non manih pa
pah te', ka hikta tah se sunpip hah
non poan, ka te' pamëh tavus en a
te' taihan. 18 Ea kurus to hikta te'
hah me no ta tah to sunpip non a
mataara, ivëh, no maaka apuh pe
Sunön to nö suk ma' manih pea,
ka tavus va ee manih po siroak
no a potan to nan non ma', ke'
paapa non na po upöm te'. A ma
tamoaan rakah na to kokon no sih
o maaka pamëh. Ko maaka pamëh
papanih tamoaan nö e non pa ma
taate' hat pea, ka tavus va ee manih
pe Sunön. Ke Sunön koman, e' a
Tuvuh to nonok va non nën.

4

O Aposol To Te' Va Ne Manih Pa Nöh

1 E Sosoenën to ururuan voh
a möm, pare' he' a möm a kiu
va'ih, ivëh, nemöm to hikta tötö suk
rakah nem pa nok a kiu pamëh.
2 Emöm to he' tonun vahik voh em
pa ma taate' hat vapoet, no a na-
pan to vakoaan ne sih, pare nonok
ne. Emöm to hikta suksuk nem a
taate' piuk, pamöm hikta nat nem
pa panih a soe pe Sosoenën. Ahik.
Emöm to vavatvus rakah nem a soe
man manih mahën, pan a napan
kurus se kiiki a ma taate' pemöm.
Ka manih pa ma kupu pee, nee
se nat va ne manih pan, emöm to
nonok nem a kiu totoopin manih
pa matan e Sosoenën. 3 Ivëh, ka Soe
Vih vëh nemöm to vavaasis nem, se
keh hikta te' maaka non, a, a Soe
pamëh hikta se te' maaka varoe
non manih pa napan varih to suk-
suk ne a hanan to nö non po sura'
ësës tamoaan. 4 E susun po ora'
hat, e' e sosoenën va po oeh vëh, e'
to vanun voh en pa ma kokoman
pa napan varih to hikta te' me ne
o vaman. Kee hikta antoen ne a
inan o maaka va pa Soe Vih vëh, to
te' suk non o maaka me o kikis pe
Kristo vëh, to te' va non manih pa ö
ne Sosoenën to te' va non.

5 Oman, emöm to hikta vavaasis
nem a soe ovin a ma taate' koman
pemöm. Ahik. Emöm to vavaasis
ro ko nem pan, e Ieesu' Kristo e' e
Sunön pea. Emöm to vavatet nem
sih a soe pe', pamöm te' va nem
manih pa nap kiu peöm, manih pe
Kristo. 6 Iva'ih, ka moaan voh, ne
Sosoenën to nok voh o oeh vëh,
pare' soe voh a soe manih po Puk
Vapenpen pe' pan,

"Manih pa popoen no maaka se
tavus tane' ma'!" *Jen 1:3*

Ke Sosoenën avoe' ko pamëh to nok
o maaka pe' pamëh, ke' paapa non
manih pa ma kupu pea, manih pa
ö ne' to vaonöt ka ra, ka nat vavih
ee po maaka pe' vëh, to te' non pa
matan e Kristo.

O Maaka E' A Tah Vaho' Vih Oah Va Po Apen To Pet Non Pa Nöh

7 A tah vaho' vih oah pamëh to te'
non pemöm o aposol, to tane' ma'
pe Sosoenën. Ivëhkëk, ea to te' va e
no manih pa nöh, e' a tah to onöt
e non pa töpre', no e Sosoenën to
vaho' a ma tah vaho' vih oah poë
varih nën. Ka tah pamëh to vataare
non a napan kurus se nat ne o kikis
apuh pamëh, nee to ep ne to tane'
non ma' pe Sosoenën, to hikta te'
non manih pemöm. 8 Manih pa
ma ö kurus nemöm to nönö vah
nem no a ma punis peo rakah to
tataum e ne pemöm. Ivëhkëk, a
ma punis poë varih to hikta vöknah
vahik a ma kikis pemöm. A ma
punis poë varih to vavanun e ne sih
pa ma kokoman pemöm. Ivëhkëk,
a ma kokoman pemöm to hikta
hat vaoah. 9 A napan to tektek e
ne pemöm, ivëhkëk, e Sosoenën to
hikta varakah ka möm. Ee to vak-
mis ee pemöm, ivëhkëk, ee to hikta
mirö' tiroë' a möm. 10 A ma kamis
poë varih to tatavus ne manih pa
sioninmöm, to vatoe amot me non
pa mët pe Ieesu'. Ivëh, no to'to' pe
Ieesu' se tavus vateera' suk manih
pa ma sioninmöm. 11 Emöm to
nonok nem sih a kiu pe Ieesu', ivëh,
nemöm to te' to'to' suk nem sih pa
ma poen kurus. Ivëhkëk, a napan
to pupunö' rakah e ne pa ip vamët
a möm. Ivëh, no to'to' pe Ieesu' to
tera' suk non sih, ka napan se ep
manih pa ma sioninmöm, ko sionin
pamëh, e' o sionin se mët en. 12 Ke'
a tah pamëh no a mët to nonok suk
non sih a kiu pe' manih pemöm o
aposol. Ivëhkëk, o to'to' tamoaan to
kikiu varu' e non manih peöm.

13 Emöm to vaman e nem pe
Ieesu', pamöm nonok e nem pa
paeh a taate' to kiun non manih po
Puk pe Sosoenën,

"Eö' to vaman voh eo' pe Sosoenën,
ivëh, kö' soe tavus eo'." *Sng 116:10*

Emöm me to vaman me e nem,
pamöm soe tavus me va em nën.
14 Emöm to nat vahik vavoh em
manih pan, e Sosoenën to kunkuin
tane' hah voh en pe Sunön Ieesu'
manih po vapeepe, e' me se
kunkuin va'peh me en pea ke
Ieesu'. Pare' me peah va'peh en
pea, ka nö, para sun e no manih pa
mataneah. 15 Eö' to soe vamanih,
suk ataeah, eö' to nat e no', a
ma tah kurus varih to tatavus ne
manih pemöm, ee marën a va'aus
a neöm. O ururuan pe Sosoenën to
tatavus nö e non manih pa nap peo
varih. Kee se soe vavihvih rakah
ke Sosoenën, pare kë ne a ëhnaneah.

O Aposol To Vaman Pare Kon O Kikis Manih Pa Tuvuh Vasio'

16 Emöm to kokoman vörep e nem
pa kiu vih ne Sosoenën to nok, ivëh,
nemöm to hikta tötö suk nem pa
nok a kiu pe'. Oman, a sioninmöm
to tötö en, pare' kehkeh sunë e
non. Ivëhkëk, a ma komanmöm to
papanih vavoon e ne pa ma poen
kurus. 17 Suk ataeah, emöm to
nat e nem pa ma punis me a ma
kamis to tatavus ne manih pemöm,
to hikta te' apuh ne, pare hikta se
te' varë ne. A ma punis poë varih
to vava'aus e ne pemöm, pa kon o
ëhnan apuh te'te' tamoaan manih
pa vöön va kin. Kemöm nat e nem
pa ma tah vihvih nemöm se kon
to vih oah e ne pa ma punis poë
varih. 18 Ivëh, kemöm hikta koko-
man vörep nem a ma tah nemöm
to antoen nem a ep pa matanmöm.
Ahik. Emöm to vaonöt varoe o
kokoman to te' suk non a ma tah,
nemöm to hikta onöt nem a ep pa
ma matanmöm. Suk ataeah, a ma
tah na to ep no pa mataara, se hik
ee pa si' tëëm kökööt akuk. Ivëhkëk,
a ma tah vihvih varih na to hikta
onöt no a ep pa mataara, ee a ma
tah te'te' tamoaan.

5

Ea Ra Napan Se Vavatet No O Iu Pe Sosoenën, Para Kon O Sionin Voon

1 Ivëh, ka nat e no pa sioniira to
te' va e non manih pa iuun na to
te' no manih po oeh vëh, amot no
a iuun pamëh se hat en. Ivëhkëk, o
poen no a iuun pamëh se hat vahik
en, ka te' me e no pa meh iuun
manuh pa vöön va kin ne Sosoenën
se he' a ra. Ka iuun pamëh no a
hikta te' to nok pa koreneah. Ahik.
A iuun pamëh se te' e non a iuun va
pa vöön va kin, pare' te' tamoaan
e non. 2 Kuru na to te' e no pa
iuun pamëh, para tötö e no, ko iu
rakah e no pe Sosoenën se he' a ra
a iuun to te' non pa vöön va kin.
Ka iuun pamëh e' o vëknöm va po
sionin voon to te' va non manih
po rara to kupkup non a sioniira.
3 Suk ataeah, o poen ne ea to hop
vahik pa iuun pamëh, para hikta
te' hah va no manih po te' varih o
pehpeah.* 4 O poen na to te' me
no o sionin manih po oeh, para
hahara' no a ma vu punis, ko te' e
no pa tö vatëh. E' to hikta te' non
pan emöm to kehkeh koe nem o
sionin vamoaan. Ahik. Ea to iu hop
rakah no po sionin voon vamanih
pea to ohop no o ohop voon. Ivëh,
ko sionin va pa mët se kon me en po
to'to' tamoaan. 5 Ke' a tah pamëh
ne Sosoenën koman to nok suk voh
a ra. E' to he' voh en pea pa Tuvuh
Vasio', ka Tuvuh Vasio' pamëh, e' o
vëknöm to vataare e non pea pa ma
tah vihvih ne' se he' o sionin voon
pea.

6 E' a tah pamëh nemöm to te'
vaeh suk nem sih. Ea to nat e no, po
poen na to te' me no o sionin va'ih,
ea to hikta te' va'peh me no e Sunön
manuh pa vöön pe'. 7 Kuru na to te'
ro ko no po vaman, para hikta te'
no pa tah na to ep no pa mataara.
8 Ivëh, nö' to soe suk vavoh manih'
pan, emöm to hikta nanaöp nem a
mët. Emöm to iu rakah e nem pa
këh o sionin va'ih, pamöm nö ko
iho' vavih va'peh me Sunön manuh
pa vöön pe'. Ka vöön ne' to te'
non, e' a vöön pamëh se tavus en a
vöön vamaman pea. 9 Ivëhkëk, ea
se keh te' ro e no manih po oeh, ke'
manuh pa vöön va kin, o kokoman
pea se te' tamoaan e non pa nok a
ma taate' ne Sunön to iu non, pare'
vaeö suk non. 10 Suk ataeah, ea to
nat e no. Amot ne ea kurus se sun
ee manih po vahutët pe Kristo. Ke
Kristo koman ivëh, se kiiki a ma tah
ne ea to nonok no. Me ea papaeh
se kon ee pataeah to vih non pea pa
kon, ataeah a vih, me ataeah a hat.
Para kon me ee po voen to onöt va
non manih pa ma tah na to nonok
no, po poen na to te' no manih po
oeh vëh.

Ea To Te' Me E No Pa Kiu Va Pa Va'aus A Napan, Kee Vapöh Kokoman Me Sosoenën

11 Ke' a tah pamëh, nemöm to
nanaöp suk nem e Sunön, pamöm
te' e nem paan eah. Ivëh, nemöm
to pupunö' suk nem pa kunkuin a
ma kokoman pa napan, pan ee se
vaman poë. Emöm to hikta nonok
nem a kiu va'ih pa ma taate' to
hikta te' totoopin ne. Ahik. E
Sosoenën to nat vahik voh e non
pa ma kokoman me a ma taate'
pemöm. Eö' koman to vaman no'
pan, manih pa ma kokoman peöm,
eöm me to nat va e nem manih pan,
emöm to nonok e nem pa kiu a to-
toopin, pare' vih. 12 Eöm koman kës
nem pan, emöm to taneo hah em
pa nok a ma soe varih marën a va-
manman a neöm, köm koman nem
pan, emöm a nap vihvih? Ahik.
Emöm to kiun ka neöm a soe va'ih
pan eöm se ep, paröm vaeö me a
möm. Ko se te' me nem ta piun vih
nöm se piun o te' varih to möhmöh
akuk suk ne a ma tah na to ep no pa
mataara. Ivëhkëk, ee to hikta vaeö
suk ne a ma te' kokoman varih, to
te' ne pa ma kupu pea. 13 Ivëh, ke'
se keh te' man non pan, a taate'

* **5:3:** [... po te' varih o pehpeah.] O poen ne ea se mët, a apeera se keh hikta te' me non o sionin voon, e' se te' va non manih pan, a apeera to pehpeah.

me a ma soe pemöm to te' va ne
manih pa ma te' soe po te' papön,
koe ka möm, kemöm nonok nem a
kiu pe Sosoenën. Ka ma kokoman
pemöm se keh te' totoopin e ne, a,
emöm to nonok va nem nën, marën
a va'aus a neöm. 14 E Kristo to he'
voh en pemöm po kokoman pe', ko
kokoman pamëh kunkuin rakah e
non pemöm pa nok a kiu pe'. Suk
ataeah, ea to nat vahik voh ee pan,
a Paeh a Te' to kon voh a tasun
pea, pare' mët manih pa kuruse.
Ka manih pa hanan pamëh, ne ea
kurus to mët vahik këh voh ee pa
ma taate' na to te' moaan me no.
15 E Kristo to mët suk voh a ra
marën a va'aus a ra, a napan varih
to te' to'to' no. Ivëh, ka se nat no
kokoman hah a no, para vavatet
no o iu koman pea. Ahik. Ea se
kokoman varoe ko no e Kristo, a te'
vëh to kon voh a tasun pea, pare'
mët pa kuruse, ko to' hah en. Ivëh,
ka se vatet rakah a taate' pe'.

16 Taneo non kuru, ne ea to hikta
vavatet hah no o iu hat va pa ko-
maara, para kiiki no a taate' pa
napan. Oman, moaan voh na to te'
no po iu hat va pa komaara, para
kiiki no a taate' pe Kristo. Ivëhkëk
kuru, na to hikta kiiki hah va no
eah manih pa taate' moaan pamëh.
17 Ivëh, ka ta pah te' se keh he' ea
manih pe Ieesu', pare' vatös vavih
rakah me poan, e' se tavus en a te'
voon rakah. Pënton vavih po' ne
neöm. A taate' vamoaan pe' to hik
avoes en, ka taate' voon tavus varu'
en manih po to'to' pe'!

18 E Sosoenën koman ivëh, to
nok a ma tah poë varih kee tavus
manih pea. Moaan voh ne' to hat
ov e non pea. Ivëhkëk, manih pa
mët pe Ieesu' ne' to vapöh koko-
man vavih hah me en pea. Ivëh,
ke Sosoenën he' en pemöm pa kiu,
pan emöm se va'aus eah, pa nok a
napan varih to hat ov e ne poë, kee
vapöh kokoman hah me eah. 19 Ka
soe pemöm to te' va non manih.
E Sosoenën to te' non manih pe
Kristo. Ke Sosoenën nok a na-
pan, kee vanun ee pa taate' vak-
ihat, pare vapöh kokoman me ee
pe'. Manih pe Kristo ne Sosoenën
to hikta kokoman hah non a ma
hat varih nee to nok voh. Pare'
he' en pemöm pa kiu va pa vatvus
a soe in a taate' moomo pamëh.
20 Ivëh, kemöm kon a soe manih pa
rivon e Kristo, pamöm vatvus pet
a soe pe'. E' to te' va non manih,
e Sosoenën koman to vaoe koe ke
ma' a napan manih pa rivonmöm.
Kemöm vavatvus nem a soe koman
pe' manih pa napan kurus, pamöm
sosoe va i nem raoe manih pan,
"E' to vih rakah non pö nöm se koe
a ma taate' vakihat, paröm vapöh
kokoman me e Sosoenën." 21 E
Ieesu' Kristo to hikta nat non pa
nok a hat. Ivëhkëk, e Sosoenën to
iu e non pea, pare' kehkeh va'aus
a rora. Ivëh, ne' to ununun suk voh
a ma hat pea a napan kurus, pare'
vatok manih pe'. Ke' tavus va en
manih pa te' nonok hat. Ivëh, ne
Sosoenën to nok suk a tah vëh, pan
ea se te' no manih pe Ieesu' Kristo.
Ka manih po kikis pe' na to tavus
ee o te' totoopin manih pa matan e
Sosoenën.

6

O Aposol To Taum A Ma Punis Suk A Kiu Pee

1 Emöm to kikiu va'peh me nem
e Sosoenën pamöm sosoe vakis
rakah ke nem peöm pan, "Eöm se
vakiu vavih o he' vih ne Sosoenën
to he' a neöm." 2 Suk ataeah,
manih koman o Puk Vapenpen, ne
Sosoenën to soe vavoh manih pan,

"Eö' koman to vaho' voh eo' po poen
nö' se kon hah a neöm,
ko nok vavih eo' peöm.
Ka manih po poen pamëh
nö' to pënton a ook peöm,
parö' va'aus eo' peöm."
Ais 49:8

Pënton öm! Kuru, e' o poen ne
Sosoenën se nok vavih en pea. Ka

kuru me, ne Sosoenën to kehkeh
kon hah e non pea.
3 Kemöm hikta iu nem a ö no a
napan se soe vavahat a kiu pemöm.
Ivëh, nemöm to punö' vëhva' suk
rakah e nem pa kon ke a tah vëh se
vahan pa te', ke' ku'. 4 Ivëhkëk, a ma
moeh tah kurus nemöm to nonok
nem to vataare a no möm a nap
kiu pe Sosoenën. A ma tamoaan
rakah nemöm to sun vakis rakah
e nem sih pa tëëm nemöm to kon
kamis, me a tëëm no a punis to
taum a möm, me a ma tah varih
to mimirö' a no möm, me a ma
te' tah varih to hihinën a no möm.
5 Ee to ip a möm, pare vaho' ee
pemöm pa nohnoh. Emöm to te' me
e nem po te' varih to hat ov a no
möm, pare veveo vah ka no möm.
Emöm to kiu vëhva' rakah e nem.
Ka ma meh poen, nemöm to hikta
ënëën nem, pamöm hikta kokoroh
nem. 6 Emöm to nonok nem a
taate' voon, pamöm vavataare nem
a napan, pan emöm a nap kiu pe
Sosoenën. Me emöm to öt vakis e
nem po nat vih, pamöm nonok nem
a taate' vih manih pa napan ku-
rus, pamöm hikta nat nem pa heve
vëvëhö'. Ahik. Emöm to kokon
nem sih o kikis manih pa Tuvuh
Vasio'. Pamöm te' rakah e nem pa
nok a taate' iu a meh te'. 7 Emöm
to vavatvus nem sih a soe a man
rakah, pamöm nonok nem a ma
kiu po kikis pe Sosoenën. Emöm to
öt vakis rakah e nem sih pa taate'
totoopin, ka taate' totoopin pamëh
te' va non manih po tah vavapus,
me e' to te' non pa papmatö, me
a papkiruk. Ka manih pa taate'
totoopin pamëh, nemöm to vava-
pus rakah me e nem pa te' vëh to
vakihat me non e Sosoenën.
8 O upöm te' to kë e ne pa ma
ëhnanmöm. Ko upöm te' to vapoka'
ee pemöm pa ma soe, ko vöknah
rakah ee pemöm. Ka ma upöm soe
ee pa ma soe hat manih pemöm.
Ivëhkëk, o upöm to sosoe ne pan,
emöm o te' no a ma taate' pemöm
to vihvih. Ko upöm sosoe ne pan,
emöm o te' pikpiuk. Ivëhkëk, ahik,
emöm to vavatvus vavi' nem a soe
man. 9 E' to te' ke non pan, ahikta
te' to nat ka no möm. Ivëhkëk, a
napan to inan vavih rakah e ne
pemöm, kemöm hara' va e nem
manih pa te' to kehkeh mët non.
Ivëhkëk ahik, emöm to te' to'to' a
voe e nem. Ke' te' va i non manih
pan, e Sosoenën to rëprëp a no möm
po opë', marën a vavaasis a möm.
Ivëhkëk, e' to hikta ip vamët a möm.
10 Ivëh, nemöm to taum suk voh a
ma vu punis, ivëhkëk, e' a tah akuk
ipamëh, a ma tamoaan emöm to
te' vaeö nem sih. Emöm o arus,
ivëhkëk, e' a tah akuk, emöm to
va'aus a nap peo, kee öt ö ee. Ke'
te' ke non pan emöm to hikta te'
me nem ta tah, ivëhkëk emöm to
vaneah e nem pa ma tah kurus.
11 Emöm to soe vamaaka rakah
ke voh em peöm a napan va Körin
pan, emöm to iu rakah e nem peöm.
12 O hahara' pemöm manih pa iu a
neöm to hikta hikhik ro non. Ahik
rakah, emöm to iu suntan rakah e
nem peöm. Ivëhkëk, a ma kokoman
peöm to te' ke e ne pemöm, ka hikta
te' vapöh kokoman rakah no pa
taate' iu. 13 Kuru, nö' to vavaato me
va ka no' neöm manih pan, eöm ro
pus koa' peö'. Eöm se peret rakah a
ma kokoman peöm manih pemöm,
paröm iu va ka möm manih pa ö
nemöm to iu va ka no neöm sih.

Ea Se Te' Rakah Va No Manih Pa Iuun Pe Sosoenën

14 Eöm varih a napan to vavatet
nem sih e Kristo. Eöm se koe a
kiu va'peh me ra napan varih to
hikta vaman ne poë, eöm se nat
nem vatös me nem raoe. Pe' a
taate' pee to matan ke e non pa te'
taate' peöm. A taate' totoopin me
a taate' hat to hikta antoen ne a
vatös. O maaka, me a popoen to
hikta antoen me ne a vatös. 15 E
Ieesu' Kristo vapöh kokoman me
kës e non pe susun po ora' hat, ha?
A te' vëh to vaman non e Kristo,
me a te' vëh to hikta te' me non to
vaman, ee antoen kës e ne pa te' me

to pöh kokoman, ha? Ahik rakah.
16 E' te' vah va non nih, e' antoen
kës e non pa ö no a ma tah nö'nës se
nö ko pet e ne koman a Iuun Hinhin
Apuh pe Sosoenën? Ea kurus to
te' va e no manih pa Iuun Hinhin
Apuh pe Sosoenën to'to' tamoaan.
Ivëh, ne Sosoenën to soe suk vavoh
manih komön o Puk Vapenpen pe'
pan,
"Eö' se te' va'peh me no' pee,
parö' nönö va'peh vah me e no'
pee.
Parö' te' e no' e Sosoenën pee,
kee te' e ne a napan peö'." *Lev 26:11-12; Jer 32:38; Ese 37:27*
17 Ivëh, ne Sunön to soe suk vavoh
manih pan,
"Eöm se taki këh ma' a napan poë
varih.
Parömnat nem vaket ta tah
to hikta te' vih non manih
pa matan e Sosoenën.
Ivëh, kö' vaeö ka neöm, parö'
vaonöt ka neöm,
köm sih te' va'peh me po' e
nem peö'." *Ais 52:11, Ese 20:34, 41*
18 "E Sunön A Kikis Vi to soe va-
manih pan,
'Eö' se te' no' e tamëneöm,
köm se te' nem o pus koa' oete'
me ro pus koa' mon
peö'.' " *2 Sml 7:14; 7:8*

7

1 Kën kea rakah peö', e Sosoenën
to he' voh en pea pa ma soe vaman
poë varih. Ivëh, ka tavus e o te'
voon manih pa mataneah. Para
vahik ee pa ma taate' pö va po
sionin me o apen. Suk ataeah, ea
se nanaöp no e Sosoenën, ko ta no
eah, ko he' avoes aa manih pe',
para suksuk tamoaan no a taate'
vivihan.

A Napan Va Körin To Panih Ke Pöl Vaeö

2 Eöm se peret a ma kokoman
peöm manih pemöm. Emöm to
hikta nok voh ta hat manih peöm,
pamöm hikta mirö' voh to vaman
pa pah voe me ta pah köövo manih
topnineöm. Me emöm to hikta öt
akuk këh voh a neöm ta pah tah,
ahik rakah. 3 Eö' hikta se vapoka' a
no' neöm pa soe va'ih nö' to sosoe
no'. Ahik. Suk ataeah, eö' to soe
voh keo' peöm pan, emöm to iu sun-
tan rakah e nem peöm. Manih po
poen na to te' to'to' no, me manih
po poen na se mët. 4 Eö' to nat e no',
parö' kehkeh soe tavus vatotoopin
rakah ke no' peöm pan, eö' to hara'
vaeö suk rakah e no' peöm. O koko-
man peö' to tuvuh rakah en, suk a
taate' nöm to vavatet nem. Ka ma
punis tatavus ro ne manih pemöm,
ne eö' to kokoman avoe' e no' nös
peöm, ke' a tah pamëh to vatö o
kokoman peö', ko vaeö apuh tavus
rakah en manih pa komaneo'.

5 Ko poen nemöm to nö nös,
ko te' nem manih pa muhin va
Mësadonia'. Emöm to hikta va-
vanot ro nem. Ahik rakah. Manih
pa muhin pamëh no a ma vu
punis to tatavus tamoaan e ne
manih pemöm. A napan va nën to
vavaato vasuka' me e ne pemöm,
ka ma meh tah va'naöp ee pa ma
komëmöm. 6 Ivëhkëk, e Sosoenën
vëh to vavaatö non sih a ma koko-
man pa napan varih to hara' ne
a ma vu punis to vanö en ma'
pe Taëtus, ke' nö en ma' manih
pemöm. Ka taate' pamëh ne' to nok
pa ö' ne' to vanö ma' e Taëtus to
vatö rakah en po kokoman pemöm.
7 Ke' hikta te' non pan, a hanan
ro ko pamëh ne Sosoenën to vamö
koe in a ma kokoman pemöm, pa
ö ne' to vanö ma' e Taëtus. Ahik.
Moaan voh nöm to vatö momoaan
o kokoman pe Taëtus, ke Taëtus soe
ken pemöm po iu peöm, pa ö ne
eöm to kehkeh ep ka no neo'. Ka
ma kokoman peöm puh rakah ee
po tamak, suk a tah nöm to nok. E'
to soe me ken peö' pa ö nöm to iu
vapöh kokoman me nem peö'. Ko
poen nö' to pënton a soe va'ih, eö'
to puh rakah eo' po vaeö.

8 Eö' to nat e no' po kiun peö'

ivëh, to he' punis a ma kokoman
peöm, eö' to hikta tamak tiroë' no'
po poen nö' to kinkiun no' o kiun
pamëh. Oman, po vamomoaan nö'
to te' tamak e no', suk o kiun pamëh
se vatamak en peöm. Ivëhkëk, eöm
se hara' o tamak pamëh pa si' tëëm
kökööt akuk. 9 Ka kuru nö' to te'
vaeö rakah e no', eö' to hikta vaeö
suk no' a ma kokoman punis peöm.
Ahik. Eö' to vaeö suk no' a punis
me o tamak peöm to nok a neöm,
köm panih em pa ma taate' hat
peöm. Eöm to tamak suk em pa ö
ne Sosoenën to iu va non. Ivëh, no
a soe pemöm to hikta mirö' suk voh
a neöm 10 O vu tamak me o koko-
man punis ne Sosoenën to vatvus,
to nok a napan, kee panih ee pa
ma kupu pee, me a ma to'to' pee.
Ke Sosoenën kon tane' hah en pee
pa hat. Ivëh, ka se nat no tatamak
no pan, ea se panih a ma taate'
hat pea. Ivëhkëk, o vu tamak me o
vu kokoman punis to tatavus non
sih pea a napan va po oeh vëh, to
vavatvus non sih a mët va po apen.
11 Eöm se kokoman vavih, o tamak
vëh ne Sosoenën to he' a neöm, to
vatvus vateera' en pa ma vu taate'
vih peöm. Ka manih po tamak
pamëh ne Sosoenën to kunkuin en
peöm, köm sun em, marën a va-
totoopin a ma taate' peöm. E' to
kunkuin a ma kokoman peöm, pa
ö nöm to sirö' a te' vëh to nok voh
pa hat. Köm naöp em pe Sosoenën.
Kuru nöm to kokoman vavi' e nem
ma' pemöm, ivëh, ne eöm to eh suk
rakah e nem pa vatotoopin a taate'
pa te' vëh to nok voh pa hat. A ma
tah kurus nöm to nonok nem, ee
marën a vatotoopin a taate' pamëh,
ka taate' pamëh, to vataare e non,
pa hikta hat to te' non peöm. 12 Ko
poen nö' to kiun ka nös neöm o kiun
va'ih, eö' to hikta koman voh no'
a vatotoopin a taate' pa te' vëh to
nok voh a hat. Eö' me to hikta
koman no' a te' vëh to hara' non a
punis, ne' to kon tane' pa te' vëh
to nok voh pa hat. Ahik. Eö'
to iu varoe no' a taate' vih peöm
se tavus vamaaka. Ka manih pa
matan e Sosoenën ne eöm se nat
vavih rakah va nem manih pan,
eöm to iu rakah e nem pemöm. Ke'
a pusun in a ö nö' to kiun suk voh
nös o kiun va'ih. 13 Ka kuru va'ih no
a taate' peöm to nok, ko vatö rakah
en pa ma kokoman pemöm.

A ma kokoman pemöm to tö
rakah ee, kemöm hara' vaeö oah
rakah em. Suk eöm to vahik këh em
pe Taëtus pa punis pe', ko kokoman
pe' vih hah en. 14 Moaan voh nö'
to soe vanat eo' pe Taëtus pa ma
taate' vih peöm, eö' to kë rakah eo'
pa ëhnëëneöm. Ivëh, nö' hikta poet
suk voh pa soe peö'. Ahik. A ma
soe nemöm to he' voh a neöm, ee
a ma soe man vavi'. Ivëh, ka kuru
ne Taëtus to nat vavih e non, pa
soe nemöm to nok voh marën a kë
a ëhnëëneöm, e' a pah man rakah.
15 Ko poen ne Taëtus to nö voh nös
peöm, köm naöp, ko rikrik e nem.
Paröm öt eah, ko vatet kurus em pa
soe pe'. E' to koman avoe' e non pa
taate' voh peöm, pare' tamak rakah
e non peöm. 16 Kuru va'ih nö' to
puh rakah no' po vaeö, suk ataeah,
eö' to vaman vakis rakah e no' pan,
eöm se nonok vavi' e nem pa ma
taate' vih totoopin.

8

*O Te' Varih To Vavatet Ne E Ieesu'
To Ununun A Moni' To Va'aus O Jiu'*

1 Ën kea meën vamen, kuru
nemöm to kehkeh soe vanat a no
neöm a hanan, ne Sosoenën to uru-
ruan vavoh in o kum te' varih to
vaman ne Ieesu' Kristo, manih pa
muhin va Mësadonia'. 2 A ma punis
apa'puh to tavus voh manih pee,
pare punö' ee pa ma kokoman pee.
Ka manih po poen pamëh nee to
te' ne o te' arus rakah. Ivëhkëk, e
Sosoenën to vavaeö tamoaan voh e
non pee, kee koman ee po upöm na-
pan pe Kristo, pare ununun vapeo
a moni' me a ma meh tah, ko va'aus
ee pee. 3 Eö' to iu soe vamaaka

rakah ka no' neöm pan, a napan pe
Kristo to suk voh o kokoman ko-
man pee, pare he' vörep oah rakah
ee pa moni' nee to onöt ne a he'.
Ahikta te' to ta' rapoë a nok va
nën. 4 Ivëhkëk e'e to hin vakis
rakah ee pemöm pan, emöm se soe
vaonöt ke raoe, kee kiu vatös me
ro upöm kum te' varih to vaman
ne e Ieesu'. Kee kiu pa ununun
ta moni', pare va'aus a napan pe
Sosoenën varih to te' ne pa muhin
va Jiutia'. 5 Emöm to koman vavoh
nem manih pan, ee se he' ro ta
ma si' moni' keok akuk, ivëhkëk,
a taate' nee to nok, to oah e non
po kokoman pemöm. Vamomoaan
nee to he' vovoh voh i rea manuh
pe Sunön. Ko vatet po' ee po iu pe
Sosoenën. Pare he' koman po' rea
manih pemöm.

6 Ivëh, kemöm hinhin vakis e
nem pe Taëtus, a te' vëh to taneo
voh pa kiu va pa taate' uruan a
meh te'. Ke' sih va'aus a neöm,
köm vahik a kiu pamëh, suk e' a
te' to taneo voh. 7 Eöm to öt ö
rakah manih pa ma moeh tah ku-
rus varih, ne eöm to vaman nem e
Sosoenën, parröm kiu vakis rakah e
nem pa vavaasis a napan pa taate'
vaman, eöm to te' rakah me e nem
po nat o pöh apuh, parröm te' rakah
me nem po iu va pa va'aus, me
a taate' iu peöm manih pemöm.
Manih pa ma taate' poë varih, ne
eöm se sun vakis rakah manih pa
kiu vëh nöm to taneo voh, pa un-
ununun a moni' pa va'aus o te' arus.

8 Eö' to hikta ta'ta' a no' neöm,
pan eöm se ununun moni', parröm
he'. Ahik. Eö' to iu inan ro no'
pan, a taate' iu te' peöm te' man
e non oh? Manih pa ö nö' se va-
vatoe a taate' peöm me ra napan
varih to iu rakah ne a va'aus. 9 Suk
ataeah, eöm to nat vahik rakah voh
em po ururuan pe Sunön pea Ieesu'
Kristo. Parröm nat e nem pe Kristo
to te' me e non pa ma tah peo
rakah, ivëhkëk, e' to tavus vavoh
manih pa te' arus, marën a ö ne' se
va'aus a neöm. Ivëh, ne' to tavus
suk voh a te' arus, pan e' se va'aus
a neöm, köm kon ta ma tah peo.

10 Kuru nö' to iu vatvus no' o
kokoman peö' manih peöm, eöm se
kiu pa ununun a moni'. Po kiris-
mas vöh to oah, eöm to no voh a
kiu pamëh, parröm iu he' e nem. Ke
eöm ivarih to he' momoaan voh.
11 Ke' vih non peöm se kiu vakis pa
vahik a kiu pamëh. Moaan voh no
a ma kokoman peöm to kat rakah
en peöm pa nok a kiu pamëh. Ivëh,
ke' vih non peöm se vahik vëvëhö',
köm sih antoen nem a he' a ma tah
va pa ö nöm to öt va nem. 12 Ta
pah te' se keh iu non a he' ta pah
tah vamanih po he', e Sosoenën se
kon en po he' pe'. E Sosoenën to
koman varoe non sih a ma tah no
a ma papaeh te' to onöt ne a he',
pare' kon en pa ma tah nee to he'.
E' to hikta koman non sih a ma tah
no a te' to hikta öt non, pare' kiiki
non a taate' pe'. Ahik.

13 Eö' to hikta sosoe no' pan, eöm
se te' a ma vu punis marën a va'aus
o te', kee iho' vavih ne. Ahik. Eö'
to iu no' pan, ea kurus se nok a
pah taate', para te' va no pa pah
ö. 14 Ka kuru va'ih nöm to te' me
e nem pa ma tah peo. Ka ma tah
nöm to vaneah nem, nöm to onöt
e nem pa va'aus a napan varih to
kökööt ne pa ma tah. Ka amot nee
se keh öt vapeo, ee se va'aus varu'
ee peöm, pa ö nöm se kökööt nem pa
ma tah. Ivëh, ke eöm kurus se nok
a pah taate' to vatoe non, parröm
te' vavih nem. 15 E' to te' va non
manih pan, o kiun to kiun non po
Puk pe Sosoenën to soe suk non a
taëën nee to popoka' ne o mana',
ne Sosoenën to he' voh a napan va
Israël. Ee to ununun ko ëën, pare
soe vamanih pan,

"A te' vëh to ununun vörep a taëën,
no a taëën pe' to hikta te' peo
vörep non.
Ka te' vëh to ununun vatam a taëën,
no a taëën pe' to hikta te' keok
non." *Eks 16:18*

E Pöl To Vanö E Taëtus Me A Meh Te' Manuh Körin

16 Eö' to soe vavihvih ke na e
Sosoenën, suk e' to kunkuin o koko-
man pe Taëtus ke' vatoe me e non
pa ma te' kokoman pemöm. Me e'
to iu va'aus e non peöm. 17 Emöm
to hi e Taëtus, pan e' se hah nös
manem peöm, ke' soe vaonöt en.
E' me to iu rakah e non pa nö
nös peöm, ko kokoman pamëh, e' o
kokoman koman pe'. 18 Emöm to
vanö me nös eah a meh kea pea ke'
nö va'peh me en nös pe'. No a ma
kum te' varih to vaman ne e Kristo
to kë rakah e ne pe', suk a kiu vih
ne' to nonok non pa vatvus a Soe
Vih. 19 E' to hikta te' non pan, a
tah ro ko pamëh. Ahik. A ma kum
te' varih to vaman ne e Kristo to
kon voh poë, ke' nö va'peh me a
möm, pare' va'aus a möm pa he' a
moni'. Emöm to nonok nem a kiu
va'ih marën a kë a ëhnan e Sunön,
me emöm se vataare a napan o
kokoman pemöm, to takuin rakah
e non pa nok a kiu va'aus. 20 Emöm
to hikta iu nem ta pah te' se nok ta
soe hat, suk a ö nemöm to matop
va nem a ma he' peo poë varih,
no a napan to he'. Ke' a pusun in
a ö nemöm to nö va'peh suk me
nös e kea pamëh. 21 Ea to pupunö'
vëhva' rakah e no pa nok a taate'
taeah to te' totoopin non, ne Sunön
to iu non, me a taate' taeah no a
napan to koman ne pan, e' a taate'
totoopin.

22 Emöm me to vanö em nös pe
meh kea pea, ke' nö va'peh me en
nös pa meh pöök. A ma poen peo
rakah nemöm to pupunö' nem eah
pa nok a ma vu kiu. Pamöm inan
eah to eh rakah e non pa nok a ma
kiu poë varih. E' to nat rakah e non
pan, eöm se nonok varoe kov e nem
pa taate' va'aus. Ivëh, ne' to te' suk
rakah me non o iu apuh va pa nok
a kiu pamëh.

23 Eöm to nat vavih voh em pe
Taëtus, e' e vamomhë peö', pare'
kiu va'peh me a non neo' pa va'aus
a neöm. Ka manih pa meh poa kea
pemöm poë varih, nöm se nat va
nem manih pan, ee a poa te' kiu
no a ma kum te' varih to vaman ne
e Kristo to vanö nös raoe. Kee kë
rakah e ne pa ëhnan e Kristo manih
pa ma kiu nee to nonok ne pon.
24 Ivëh, köm se vataare rakah oman
va pa taate' iu te' peöm manih pa
ma te' poë varih. Me a pusun in
ataeah nemöm to vaeö suk nem a
ma tah ne eöm to nonok nem. Ivëh,
ka napan va pa ma kum te' varih to
vaman ne Kristo, sih nat rakah in a
taate' vih peöm.

9

A Napan Va Körin Se Va'aus A Napan Varih To Vaman Ne E Sosoenën

1 Eöm to nat vahik voh em po
he' vih vëh nemöm to ununun
voh, marën a va'aus a napan pe
Sosoenën varih to te' ne pa muhin
vëh Jiutia'. Ivëh, nö' hikta se kiun
suk no' to kiun rë, marën a soe
vanat a neöm a tah pamëh. 2 Eö'
to nat rakah e no' pa ma koko-
man peöm to takuin rakah ee pa
he' o va'aus peöm manih po upöm
te'. Ka ma tamoaan rakah nö' to
këëkë no' a ma ëhnëëneöm manih
pa matëëra napan va Mësadonia'.
Eö' to sosoe va i no' raoe manih
pan, "O kirismas vöh to hik, no a
napan va Akaëa' to vamatop voh
ee pa nok a kiu va pa ununun a
moni'." Ko poen no a napan va
Mësadonia' to pënton a soe va pa ö
nöm to iu rakah e nem pa nok a
kiu va pa he' a ma moeh tah, a tah
pamëh to kunkuin rakah en pa ma
kokoman pa nap peo va Mësadonia',
kee vamatop me ee pa he' a ma te'
he' pee. 3 Ivëhkëk, eö' to hikta iu
no' a soe va pa ö nemöm to kë nem
a ëhnëëneöm, se' tavus vamanih po
vaato akuk. Ivëh, kö' iu no' pan,
eöm se te' vamatop tamoaan nem
pa he' ataeah, vamanih pa ö nö' to
soe vavoh ke raoe. Ke' a tah pamëh,
nö' to kokoman no', parö' vanö nös
a poa kea pea poë varih, kee nö nös

manem peöm. 4 Emöm to vaman
rakah va e nem manih pan, eöm
to te' vamatop e nem pa he' ta ma
tah. Ivëhkëk, eö' to koman no' pan,
e' to hat non pa ta ma pah te' va
Mësadonia' se keh nö va'peh me a
nös neo', pare taum vamanih pan,
eöm to hikta vamatop avoe' nem
a he' ta ma tah. Emöm se hara'
vapoet suk em pa tah pamëh, eöm
me se hara' vapoet em. 5 Ivëh, nö'
to koman suk no' a hi a ma kea pea,
pan ee se vovoh ka nös neo' manem
peöm. Ko va'aus a neöm köm vam-
atop a ma he' poë varih, nöm to
soe pan, eöm se vanö na manuh pa
napan va Jiutia'. Ko poen nö' se
keh suk nös, ka napan varih to nö
va'peh me a nös neo' to antoen e ne
pa nat vamanih pan, eöm koman
to kehkeh he' nem a moni' pamëh.
Ke' to hikta te' non pan, emöm to
totoon a no neöm pa he' a ma moni'
peöm.

6 Eöm se koman hah na a soe
va'ih, A pah te' to po'po' a ma si'
voa' tah ënëën to hikta te' peo ne,
a te' pamëh to hikta antoen non
a kon ta ma taëën peo. Ivëhkëk a
te' vëh to po'po' a voa' peo, e' se
kon oah en pa taëën peo. 7 Ivëh,
ke eöm papaeh, eöm se kokoman
vavih momoaan voh, manih pa ma
kupu peöm pataeah nöm to kehkeh
he' nem. Pe' to hat non pa ö nöm
se hara' vapunis suk nem a tah
pamëh, me e' to hat non pa ö nöm
se koman nem pan, a napan to toon
a neöm pa he' a tah. E Sosoenën to
iu rakah non sih a te' vëh to hara'
vaeö rakah non, pare' he' o he' pe'.
8 E Sosoenën to antoen e non pa he'
oah a neöm a ma vu tah peo vihvih
to antoen ne a va'aus a iho' peöm.
Köm vaneah rakah e nem pa ma
moeh tah peo to antoen e ne pa nok
a kiu vih, marën a va'aus o upöm
te'. 9 O Puk pe Sosoenën to soe suk
non a taate' pamëh to te' va non
manih pan,

"O te' varih to vavatet ne o iu pe
Sosoenën, to he' oah a ma
tah pee manih pa nap arus.

Ka ma taate' totoopin pee, na
to hikta se vanun no. *Sng*
112:9

10 E Sosoenën koman to he'he' non
a voa' manih pa te' nepnep voa',
me a taëën no a napan se ëën. Ke'
te' akuk va kov e non manih pan,
e Sosoenën se he' en peöm pa ma
tah, köm öt onöt rakah em, paröm
onöt rakah e nem pa va'aus o upöm
te' pe Sosoenën. Ivëh, ka taate' vih
peöm se pu va'puh oah en manih
pa ma komëneöm, vamanih pa te'
to nep a ma voa' tah ënëën pa rak
pe', ko vasuksuk no a nep taëën
pe' to pah voa' suntan en. 11 E
Sosoenën se he' en peöm pa ma
moeh tah peo, köm öt onöt rakah
em, paröm iu he' pet e nem po
upöm te' pa ta ma te' tah. Ka ma he'
peöm to koe ke ma' manih pemöm,
pare nok a nap peo, kee soe vavi-
hvih kee na pe Sosoenën. 12 Ivëh,
ka kiu vëh nöm to nok se va'aus en
pa napan pe Sosoenën, kee hikta
onöt ne a kökööt hah pa ta meh
taeah. Me a taate' pamëh se nok
a napan, kee soe vavihvih oah kee
na pe Sosoenën. 13 Ka kiu nöm to
nok manih pa va'aus a napan, se
vataare en pa taate' vaman peöm.
A nap peo rakah se kë ne a ëhnan e
Sosoenën, suk ataeah, ee se ep a ma
tah peo nöm se he' raoe me ro upöm
te', me eöm to pënton voh em pa Soe
Vih pe Kristo. A Soe Vih pamëh, ne
eöm to soe voh pan, eöm to vaman
em pe'. 14 Ee se nat va e ne manih
pan, o ururuan apuh ne Sosoenën
to he' a neöm. Ivëh, nee to iu suk ne
a te' va'peh me a no neöm pa tëëm
nee to hinhin ne. 15 O he' vih vëh
ne Sosoenën to he' voh a ra, e' to
apuh oah e non pa ma meh tah, ea
to hikta onöt no a vatvus vahik a
ma soe va po he' vih pamëh. Ivëh,
ke ea se soe vavihvih e Sosoenën,
suk o he' vih pe'.

10

E Pöl To Piun A Soe Pa Napan To Kehkeh Vöknah Ne A Kiu Pe'

1 Eö' e Pöl, eö' to ihi vakis rakah
e no' peöm. Eö' a te' no a ma meh
te' to sosoe ne sih pan, o poen ne
eö' to te' va'peh me a no' neöm,
eö' to vöknah hah a no'. Ivëhkëk, o
poen nö' to te' varo këh a no ma'
neöm, eö' to he'he' no' sih a soe
eh manih po kiun nö' to kiun. Eö'
to kehkeh vataare no' a taate' tö
manih peöm, ko tooto amamot ke
no' peöm. Vamanih pa ö ne Kristo
to nok va voh. 2 Eö' to sosoe vakis
rakah va ke no' peöm manih pan,
eöm se te' vamatop nem. Eö' tome'
nö nös peöm ko he' a neöm ta ma
soe kikis pö nö' se te' va'peh me
a no' neöm. Eö' to koman e no'
pan, eö' to onöt e no' pa he' a soe
kikis peö' manih pa napan varih
to koman ne pan, emöm to vavatet
nem sih a ma taate' va po oeh vëh.
3 Oman, ea to te' no manih po oeh
vëh, ivëhkëk, ea to hikta vavapus
va no manih pa napan va po oeh
vëh. 4 Emöm to hikta vavapus me
nem a ma tah vavapus va po oeh
vëh. Ahik. Emöm to öt nem a ma
tah vavapus to te' me ne o kikis
pe Sosoenën, pare antoen e ne pa
mirö' a kiikin eh va pa ma taate'
hat va po oeh vëh. Emöm to kehkeh
vöknah rakah nem a ma vu koko-
man pa napan, 5 me a ma soe piuk
varih to susunpip ne a hanan no a
napan to kehkeh nat vavih koe ne
e Sosoenën. Emöm me to susunpip
e nem pa ma kokoman pa napan
varih to vakihat me ne e Kristo,
kee sih panih a ma kokoman pee,
ko suk o iu pe Kristo. 6 Emöm to
anoeh ro a no neöm, pan eöm se
keh vataare em pemöm, pan eöm to
iu vatet e nem pa ma soe kurus pe
Kristo, a, emöm me to te' vamatop
rakah e nem pa vakmis a napan
varih o vatösoe.
7 Eöm se kiiki vavih pa ma tah
varih nöm to ep in pa matëëneöm.
Eöm se keh koman nem pan, eöm a
napan vamaman pe Kristo, a, eöm
se kokoman vavih, paröm koman
vamanih pan, emöm me a napan
pe Kristo, pamöm te' va e nem
manih peöm. 8 E' oman rakah,
emöm to kë koman hah a nem,
suk a tasun ne Sunön pea to he'
voh a möm, marën a nok a kiu
pamëh. Ivëhkëk, a tasun pamëh to
nok a neöm, ko vaman peöm kikis,
pare' hikta vöknah a non neöm. Ke'
a tah pamëh nö' to hikta se poet
suk no' a soe va'ih nö' to nonok
no'. 9 Ivëhkëk, eöm se nat nem
koman nem pan, eö' to pupunö' e
no' pa va'naöp a neöm manih pa
ma kiun nö' to kinkiun ka no' nös
neöm. 10 A ma pah te' to sosoe
ne sih pan, "A ma kiun pe Pöl to
te' me ne a ma soe apa'puh kikis,
pare tanih va'puh oah. Ivëhkëk,
o poen ne' to te' non manih pea,
pare' vavaato me a rora, ka ep no
eah to hikta te' eh non. Me e' to
hikta nat vavih non pa taate' va
pa vatvus a soe." 11 O te' varih to
nonok ne a ma soe to matan va ne
manih, ee se nat va ne manih pan,
emöm to hikta te' va'peh me nem a
neöm manem kuru. Ivëh, nemöm
to soe suk nös a tah pamëh manih
pa ma kiun pemöm. Ivëhkëk, o
poen nemöm se te' va'peh me a
no neöm manem, emöm se vatvus
em papaeh a tasun, nemöm to va-
vatvus voh nem manih pa ma kiun
pemöm.
12 Emöm to hikta onöt nem a
vatoe hah ëm me ro te' varih to
hara' ne pan, ee ro te' susunön,
pare këëkë koman hah a nee. Ahik.
O te' poë varih to vavatoe koman
hah a ne pa ma taate' koman pee,
pare kiiki koman hah a ne pa ma
taate' koman pee. O te' to nonok
ne a ma taate' poë varih to te'
va ne manih, po te' o pöh papön.
13 Ivëhkëk, emöm to hikta onöt nem
a kë koman hah ëm, suk a ma tah
to te' tavus këh ne a kiu nemöm
to kon voh, ko nonok nem. Ahik.
Emöm se kë koman varoe hah a
nem, suk a ma kiu ne Sosoenën to

kon voh, pare' he' a möm, kemöm
nonok nem manih po upöm te', me
manih peöm. 14 E Sosoenën to vaho'
voh en peöm paan a tasun, me a
kiu ne' to he' voh a möm. Ivëh,
kemöm hikta se oah nem a ö ne'
to soe vavoh ka möm, pan emöm
se kikiu aton nem pa vatvus a Soe
Vih vëh to soe suk non e Kristo.
Kemöm koman ivarih, to vatvus
momoaan voh ka neöm a napan va
Körin a Soe Vih pamëh. 15 Emöm to
hikta apa'pon nem o pan pemöm,
pamöm kë koman hah a nem, suk
a ma kiu no upöm te' to nonok voh
ne. Ahik. Emöm to kehkeh nok
varoe ko nem a ma kiu varih ne
Sosoenën to he' voh a möm, pan
emöm se nonok nem, köm se ep, ko
vaman peöm pu vakis ma'. Köm
sih va'aus a kiu nemöm to nonok
nem, ke' tavus va'puh manih top-
nineöm. 16 Kemöm antoen me e
nem pa vatvus a Soe Vih manuh pa
ma vöön varih to te' oah ne na a
vöön apuh peöm. Pamöm hikta iu
kë koman hah a nem, suk a ma kiu
no upöm te' to nok voh manih pa
ma ö muhin po upöm te'. 17 Suk
ataeah, a soe to te' non komön o
Puk pe Sosoenën to soe va non
manih pan,

"A te' se keh iu kë koman hah a non,
e' se kë varoe non a ëhnan e
Sunön,
suk a ma tah ne' to nonok
non." *Jer 9:24*

18 Ea to nat e no, pa te' vëh to hara'
vaeö non sih, pare' kë koman hah
a non, e' a te' pamëh, to hikta te'
non to ëhnan manih pa matan e
Sosoenën. Ivëhkëk, e Sosoenën se
keh kë non a ëhnan ta pah te', a, a
te' ko pamëh, to te' me non o ëhnan
manih pa matan e Sosoenën.

11

A Taate' Pe Pöl To Hikta Vatoe Me Non A Taate' Po Te' Varih To Pikpiuk Ne Pan Ee O Aposol

1 Eö' to iu no' pan, eöm se vaonöt
ka neo', kö' nok a si' soe nun peö'
marën a kë koman hah ö', ivëhkëk,
eöm to nok vavoh em nën. 2 E
Sosoenën to te' me non a taate'
puhio' pe', pan ea a napan kurus
se te' no o te' ne' to vaneah non.
Ka manih pa taate' puhio' pamëh,
nö' to iu me no' pan, eöm me se
vatet vavih a taate' pe Kristo. Ke
eö' koman to kon voh eo' peöm, ko
he' eo' peöm pe', ke' tavus va en
manih pe voe koman peöm. Eö' to
he' a neöm e Kristo vamanih peö'
to me ka nös neöm a koa' mon sepe'
vivihan manuh pa te' seka' vëh ne'
to kehkeh me non. 3 Ivëhkëk, eö'
to koman avoe' e no' pa kuru' vëh
to piuk voh e Iv pa taate' piuk pe'.
Ivëh, nö' to nanaöp suk no' pan, a
paeh a taate' avoe' pamëh to me'
tavus me en manih peöm. Ka ma
kokoman peöm nun, köm këh em
pa taate' te' vavivihan me a taate'
vatet e Kristo. 4 Eö' nanaöp suk
no' ataeah, eö' to nat e no' peöm
to te' vamatop ro ko nem a tënan a
soe po upöm te' varih to se nö ma'
peöm. Pare vavatvus ne a soe va pe
Ieesu' vëh, to hikta vatoe me non a
te' Ieesu' vëh, nemöm to vavatvus
nem a soe va pe'. Ka manih pa
taate' pamëh nöm to kon suk voh a
meh tuvuh ke, to hikta te' va non
manih pa Tuvuh Vasio' vëh nöm to
kon moaan voh. Paröm tëtënan vi
nem a soe vih to hikta te' non pan a
Soe Vih pe Ieesu' Kristo vëh nemöm
to vavatvus nem sih manih peöm.

5 Eö' to hikta koman no' pan, "o
aposol apa'puh" peöm poë varih, to
vih oah e ne peö'. 6 Eö' to hikta nat
vavih pö' no' pa taate' va pa vatvus
a soe. Ivëhkëk, eö' to nat vavih e no'
pa pusun in a soe nö' to vavatvus
tamoaan no' sih. Manih pa ma
taate' kurus me pa ma poen kurus,
nemöm to vataare e nem peöm po
nat pamëh.

7 Eöm to nat e nem, eö' to vavaa-
sis voh a no' neöm a Soe Vih pe
Sosoenën parö' hikta hinhin voen
a no' neöm. Ahik. Eö' to vöknah
koman hah a no', marën a kë varoe
a ma ëhnëëneöm. Eöm koman va

nem nih pa ö nö' to nonok va no'
manih, Eöm koman kës nem pan
eö' to nonok e no' pa hat, ha? 8 Eö'
to kokon moni' no' sih manih pa
ma meh kum te' varih to vaman
ne sih e Kristo, eö' to kon a moni'
pamëh, marën a va'aus koman hah
ö', ko kikiu no' topnineöm. 9 Ko
poen nö' to te' va'peh me voh a no'
neöm manih Körin, parö' köööt no'
pa taeah nö' to iu no', eö' to hikta
he' punis ta pah te' oete', ke', ta
pah köövo manih peöm. Ahik. A
kën kea varih to vaman ne e Kristo
manih pa muhin va Mësadonia' to
nö ma' manih Körin, pare tavus
ma', ko va'aus ee peö' pa taeah nö'
to köööt no', parö' iu no'. Eö' to
hikta koman vakis no', a he' pu-
nis a neöm manih pa matop ka
neö'. Ivëh, nö' to vavatet tamoaan
suk no' o kokoman pamëh. 10 Eö'
to soe vamanih, suk a soe man
pe Kristo to te' tamoaan non sih
manih pa komaneo'. Ivëh, kö' se
soe vamaman rakah va eo' manih
pan, "Manih Akaëa', no ahik ta pah
te' to onöt non a sunpip a neo'
pa kë a ëhnaneo', suk eö' to koe
voh eo' pa ö nöm se matop ka no
neo'." 11 Vahvanih kö' nonok va no'
manih? Eöm koman kës nem pan
eö' to hikta iu a no' neöm? Ahik
rakah. E Sosoenën to nat rakah e
non peö' to iu e no' peöm.

12 Ivëh, kö' se nonok avoe' e no'
pataeah nö' to nonok no' kuru. Suk
a taeah, eö' to kehkeh sunpip no'
a napan varih to kë koman ne a
ëhnëëre, suk a ma kiu nee to nonok
ne. Ee to sosoe ne pan, a kiu nee
to kë suk ne a ëhnëëre to vatoe me
e non pa te' kiu nemöm to nonok
nem. 13 O te' poë varih to hikta te'
ne o aposol vamaman, me ra nap
kiu vamaman, ee ro te' pikpiuk. Ee
to panih a taate' pee, pan a napan
se ep ne, pare koman ne pan ee o
aposol vamaman pe Kristo. 14 Ka
taate' nee to nonok ne to hikta va-
toksean a rora. Ea to nat vavih
rakah e no, e susun po ora' hat ko-
man to antoen e non pa panih hah
ea, pare' matan va e non manih
pa ankero' va po maaka, ka napan
ep ne poë, ko koman ne pan, e' a
ankero' pe Sosoenën. 15 Ivëh, ka
tah pamëh to hikta se vatoksean a
rora, pa ö no a nap kiu pe susun
po ora' hat to panih a ma taate'
pee, pare kikiu va ne manih pa ö
no a napan varih to nonok ne a
ma taate' totoopin to kikiu va ne.
Ivëhkëk, amot ne Sosoenën se kiiki
en pa ma taate' pee, kee kon kamis
suk ee pa ma taate' taneah nee to
nonok ne.

E Pöl To Hutët A Ma Punis To Tavus Poan Pö Ne' To Nonok Non A Kiu Aposol

16 Eö' to soe ke voh eo' peöm pan,
a hikta pah te' se koman non pan
eö' a papön. Ivëhkëk, eöm se keh
koman va e nem peö' nën, öt va
ka neo' manih pa ö neöm to öt va
in a te' papön. Paröm koe ka neo',
kö' kë vatam koman hah ö'. 17 O
poen nö' to kë koman hah a no',
eö' to hara' koman no' pan, a pop
peö' to vih. Ivëhkëk, eö' to hikta
toto va no' manih pa ö ne Sunön to
iu va non. Ahik. Eö' to toto va e
no' manih pa te' papön. 18 A nap
peo va po oeh vëh to kë koman hah
a ne suk a ma pop pee to vihvih.
Ivëh, ke eö' me se kë koman hah
me eo' pa te' ëhnaneo'. 19 Ke eöm
varih a napan to te' me nem a ma
nat apa'puh, me a ma kokoman vih
natsean. Ivëh, neöm to iu suk nem
a soe vaonöt o te' papön, kee soe ka
neöm a ma soe nun pee. 20 Oman
rakah, ta pah te' se keh rëh a neöm
köm nö ko kiu akuk nem manih pe',
ke' kon vahik en pa ma tah peöm,
me e' se piuk ka neöm, pare' vakëën
pet en peöm. Ko te'te' vasusunön e
non peöm, pare' tatapan en pa ma
matëëneöm, köm ep akuk e nem pe',
ke' nonok suk e non po iu koman
pe'. 21 Varenan rakah, pemöm to
hikta te' eh nem, pa nok a ma taate'
poë varih manem peöm. Eö' to te'

poet rakah e no' pa soe tavus a hat
pemöm manih peöm.
Ivëhkëk, e' se keh te' non e
retereh to eh onöt ne a kë koman
hah rea. A, eö' me se eh onöt me e
no' pa kë koman hah ö'. Varenan
rakah, eö' to vavaato va e no'
manih pa te' papön. 22 Ee to koman
ne sih pan, ee varoe a ma to Jiu'.
Ivëhkëk, eo' me a to Jiu'. Me ee to
koman ne pan, ee varoe a napan va
Israël. Ivëhkëk, eö' me a to Israël.
Ee me to koman ne pan, ee varoe
o pus koa' pe Abraham. Ivëhkëk,
eö' me e koa' pe Abraham. 23 Ee
kës a nap kiu pe Kristo, ha? Eö'
to onoah e no' pee pa nok a kiu
pe'. Ivëhkëk, eö' to toto va e no'
manih pa te' papön. Eö' to kikiu
vëhva' oah rakah e no' pee. A ma
poen peo no a napan to vaho' ee
peö' pa nohnoh. Ivëhkëk, a ma si'
poen keok nee to vaho' rapoë pa
nohnoh. Kö' hikta antoen no' a
ëh a tovih rëp no a napan to rëp
a neo' po uris rëprëp te'. Eö' me
to antoen e no' pa ëh a tovih rëp
no a napan to rëp raoe. Ka ma
poen peo nö' to vatët rakah eo' pa
mët. 24 A ma to Jiu' to rëp a neo'
pa 39 rëp po uris rëprëp te', ee to
nok va ka neo' nën pa tönim tëëm
vakëkëh. 25 A kukön tëëm vakëkëh
nee to rëp a neo' po opë'. Ko pöh
poen nee to tösvös ka neo', ka si'
ö hat, kö' mët eo'. Ko meoh kukön
poen nö' to te' no' po parö', ko parö'
hat me en peö'. Ka pah popoen
me a pah potan avoes va pa kukön
poen poë varih, nö' to te' no' koman
tahi'. 26 A ma poen peo rakah nö' to
nö pa ma vöön varo, ka si' ö hat
kö' taum koe eo' pa punis manih
ruen. Me manih pa koreera nap
kakaveo, me ra kën kea koman peö'
varih o Jiu', me ro te' varih to hikta
te' ne pan ee ro Jiu'. Ka ma meh
poen no upöm te' to kehkeh mirö'
e ne peö' manih koman a ma vöön
apa'puh, me manih pa ma muhin
no a hikta te' to te' non. A si' ö hat
me kö' taum eo' pa punis manih
tahi'. Me manih pa koreera napan
varih to pikpiuk ne sih pan ee ra
napan pe Kristo. 27 Eö' to nok voh
a ma vu kiu to parin a hiva' rakah,
parö' hikta kokoroh vavih no' pa
ma poen peo. Eö' to hara' o maë,
me o manoe. Ka ma poen peo nö'
to hikta te' me no' ta taëën. Me eö'
to hara' a tuvuh, parö' hikta te' me
no' to ohop nö' se ohop pip a tuvuh
manih pa sionineo'. 28 E' to hikta te'
non pan a ma punis varoe ko poë
varih to tatavus voh ne manih peö'.
Ahik. Eö' se soe me eo' pa ma meh
punis to tavus voh manih peö'. A
ma poen kurus nö' to te' me no' o
kokoman punis va pa taate' matop
vavih a ma kum te' varih to vaman
ne e Kristo. 29 O vaman pa ta pah te'
va pa napan varih to vaman ne sih
Kristo se keh tötö nö non, a, eö' me
se pah hara' vasunë eo'. Ka ta pah
tah hat se keh tavus manih pa ta
paeh va pa napan varih to vaman
ne e Kristo, ke' ku' manih pa taate'
hat, a, eö' se pah heve suk rakah eo'
pa tah pamëh.

30 E' se keh hikta te' non ta meh
hanan, nö' se kë koman hah ö', a,
eö' se soe eo' pan, a ma punis varuh
to tavus voh manih peö', a ma pu-
nis poë varih to vataare e ne peö'
koman to hikta te' me no' to eh. 31 E
Sosoenën, e' e Taman e Sunön pea
Ieesu' Kristo. E' koman to nat e
non peö', to hikta pikpiuk no'. Ivëh,
ke ea se kë tamoaan varoe ko no
a ëhnaneah. 32 Moaan voh nö' to
te' no' Damaskas, ka te' susun vëh
to te' non paan a te' sunön vëh e
Aretas, to vaho' en pa ma te' utut,
kee ut e ne peö' manih pa ma hopa'
varih to ho ne manih pa vöön apuh
pamëh. Ee to kehkeh öt a no neö',
to vaho' a neo' pa iuun nohnoh.
33 Ivëhkëk, a ma vamomhë peö' to
vaho' a neo' po kove, pare vöknah
koe ka ma' neo' po hopa' oho koe ke
pa tuvuh manih po vakapkap in a
vöön pamëh, kö' rusin këh eo' pa te'
susun pamëh.

12

A Pah Te' To Tata Non E Sosoenën, Ke Sosoenën Soe Ke Poan A Ma Soe Peo

1 Ahik hah ta meh hanan nö' to te' me no', eö' se te' avoe' e no' pa kë a ëhnaneo'. Oman! A taate' pamëh to hikta antoen non a va'aus a ra. Ivëhkëk, eö' to kehkeh soe tavus no' a ma tata peö', me a ma soe ne Sunön to vatvus ka neo'. 2 Eö' to nat no', a pah te' va pa napan varih to vaman ne e Kristo, no pöh havun me ro taana' kirismas to oah voh, ne Sosoenën to me peah voh a te' pamëh manuh pa vakön vöön va kin. Eö' to hikta nat no', a te' pamëh to nö me en po sionin, ke' e' to këh voh en po sionin, ke' a tuvuh varoe to nö. E Sosoenën varoe to nat non a tah pamëh. 3-4 Eö' to nat va e no' manih pan, e Sosoenën to me peah en pa te' pamëh manuh pa Vöön va Kin. Eö' to hikta nat no' pan, e' nö me voh en po sionin, ke' a tuvuh varoe to nö. E Sosoenën varoe to nat non a tah pamëh. Ka manuh pa Vöön va Kin ne' to pënton a soe no a hikta te' to antoen non a vatvus vamaaka a soe pamëh pa rivoneah, pare' suupon rakah me e non pa te' pa vatvus a soe pamëh. 5 Eö' to kehkeh kë rakah e no' pa ëhnan a te' pamëh. Ivëhkëk, eö' to hikta iu kë koman hah a no'. Eö' to antoen varoe no' a kë a ëhnaneo', suk a ma tah to vataare ne, a ö nö' to hikta te' me no' to kikis. 6 Ivëhkëk, eö' se keh koman no' a kë koman hah a ëhnaneo', parö' hikta se te' no' pan eö' a te' papön. Suk ataeah, eö' to vavatvus vavi' e no' sih pa soe man. Ivëhkëk, eö' to hikta iu kë koman no' a ëhnaneo', suk eö' to hikta iu no' a ö no a napan se koman vapeah ka no neo'. Ee se inan voh pa taate' nö' to nonok no', pare tënan a soe nö' to vavatvus no', ka ma tah poë varih se vataare non raoe o to'to' peö', kee sih koman po' ne a ëhnaneo'.

A Tah To Te' Va Non Manih Pa Tah To'to' To Mirö' A Sionin E Pöl

7 E Sosoenën to vataare voh a neo' a ma tah vihvih rakah. Ivëhkëk, e' to hikta iu non a ö nö' se kokoman vörep no' a ma tah poë varih. Parö' vaeö suk no' a taate' peö'. Ivëh, ke' vanö ma' a tah to te' va non manih pa tah to'to', ko rukruk non a sionineo'. Ka tah pamëh, e' a te' te'te' soe pe susun po ora' hat, e' to nö ma' to rukruk vakmis e non peö', me e' to vöknah rakah en peö', kö' hikta onöt no' a hara' vaeö, ko kë koman hah ö'. 8 A kukön tëëm rakah nö' to hinhin no' e Topoan, pan e' se vahik këh a neo' pa tah pamëh. 9 Ivëhkëk, e Topoan to soe va ka neo' manih pan, "Ahik. Suk ataeah, o ururuan peö' to onöt rakah e non pën. Pa tëëm nën to hikta te' eh nom, o kikis peö' to tavus vamaaka rakah en manih pën." Ivëh, kö' te' vaeö rakah e no' pa ö nö' to hikta te' me no' to kikis to kë hah ö', suk a sunë koman peö'. Ivëh, no kikis pe Kristo se te' suk non manih peö'.

10 Ivëh, ka kiu nö' to nonok ke no' na e Kristo, no a ma vu punis se taum suk a neo', kö' taum vëhva' eo'. O te' se mirö' a neo' ko hinën a neo', ko vakmis ee peö'. Ko poen nö' to hara' vasunë no', o kokoman peö' to te' vavih e non. Suk a taeah, o poen nö' to hikta te' me no' o kikis, e' o poen ko pamëh nö' to hara' vaeh rakah eo'.

E Pöl To Iu Vaeh Non O Vaman Pa Napan Va Körin

11 Ka soe nö' to sosoe no', e' a soe pa te' papön. Ivëhkëk, eöm koman to kunkuin o kokoman peö', kö' nok eo' pa soe va'ih. Eöm ivarih, to onöt nem a soe tavus a ma taate' vih peö'. Ivëhkëk eöm to hikta nok va voh nën. Oman, eö' a si' tah akuk, ivëhkëk, eö' to hikta te' voh no' paan o "Aposol apa'puh" peöm. 12 O poen nö' to te' va'peh me voh a no' neöm, parö' nonok no' a ma moeh tah to vataare a non neöm pan, eö' a aposol vamaman. O vu punis to tavus manih peö', kö' sun vakis e no'. Ka manih pa

taate' pamëh, no a ma vu tah va-
toksean, me a ma vu vëknöm, me
a ma meh vu kikis apuh to tavus
voh topnineöm. Ka ma tah poë
varih to tatanok ne, pare vataare a
non neöm pan, eö' to nonok no' a
ma kiu pe Sosoenën. 13 Eö' to nok
voh a paeh a taate' manih peöm to
vatoe me e non pa taate' nö' to nok
voh manih pa ma meh kum napan
varih to vaman ne e Ieesu'. E' to
te' non a pah tah ro to hikta vatoe
non nö' to nok voh manih peöm.
Eö' to hikta kon akuk a moni' peöm,
marën a nok a kiu pe Sosoenën. E'
a hat pö' peö' ipamëh. E' se keh te'
va non nën, ihan anoe këh a neo' a
hat pamëh.

14 Kuru nö' to vamatop e no', pa
nok nös a vakön vavih peö' manem
peöm. Ka manih pa vavih pamëh,
ne eö' to hikta onöt no' a he' punis a
neöm. Eö' to hikta onöt no' a öt këh
a neöm a ma tah peöm. Ahik. Eö' to
iu varoe no' a öt a neöm. Eöm to nat
vavih rakah e nem. O koa' to hikta
onöt ne a ununun ta ma tah, ko he'
a ma kën tamëëre me ra kën sinëëre.
Ahik. A kën taman me ra kën sinan
to te' varoe me ne a kiu pa ununun
ta ma tah, pare he' a ma pus koa'
pee. 15 Ivëh, kö' vaeö rakah e no' pa
he' a neöm o to'to' peö', me a ma tah
nö' to te' me no', marën a va'aus a
neöm. Köm se tavus a napan va po
vaman. Eö' to pah iu suntan rakah
e no' peöm, e' a tah pö' ko pamëh to
nok a neöm, köm hikta iu vi ka no
neo', ha?

16 Oman, o upöm peöm to sosoe
va ne sih manih pa taate' peö' pan,
eö' to hikta he' punis voh a neöm.
Ivëhkëk, o upöm peöm to koman
ne pan, "Eö' e Pöl to vakëën voh a
neöm, ka manih pa taate' piuk peö',
nö' to vaon a neöm, ko öt akuk këh
a neöm a ma tah peöm." 17 Eö' piuk
kës voh a neöm, pa ö nö' to vanö
voh nös a ma te' peö' manih peöm,
ha? Ahik, eöm koman to nat e nem
peö' to hikta nok vavoh nën. 18 Eö'
to he' kokoman voh eo' pe Taëtus,
ke' nö nös peöm. Eö' to vanö va'peh
me nös eah e meh kea pea. E Taëtus
kës to piuk voh ka neöm, pare' kon
akuk a ma tah peöm, ha? Ahik, eöm
to nat e nem, emöm to vavatet nem
o pöh kokoman, me a pah taate' iu.

19 Eö' to koman no' pan, eöm
to ëh vahik em pa ma soe ku-
rus varih paröm koman nem pan,
emöm to kiun, marën a vatotoopin
a soe pemöm manih pa matëëneöm.
Ivëhkëk, ahik. Emöm to te' e nem
a napan pe Kristo, pamöm nonok
nem a ma soe varih pa matan e
Sosoenën. Eöm a ma vamomhë
rakah peö', emöm to nonok nem
a ma moeh tah kurus poë varih,
marën a vakikis o vaman peöm.
20 Eö' to nanaöp e no' pan, eö' tome'
nö nös peöm, parö' taum a neöm
to hikta te' va nem manih pa ö
nö' to iu va no'. Eöm me tome'
ep ka no neo' to hikta te' va no'
manih pa ö nöm to iu ep va ka no
neo'. Eö' to nanaöp me e no' pa
ep ka neöm to te' nem manih pa
taate' vaheheve, me a taate' puhio',
me a taate' heve, me a taate' va
okoek a meh te', me a taate' vasoe
vahat, me a taate' vasoe tonun a
meh, me a taate' kë koman hah
aa, me a taate' mirö' a kiu. 21 E'
to hat non peö' se nö nös peöm ke
Sosoenën peö' vapoet a neo' manih
pa matëëneöm. Eö' se pah tamak
eo' pa ö nö' se ep a nap peo varih
to nonok voh ne a ma taate' hat poë
varih, pare hikta panih a ma taate'
pee, ko he' tonun a ma taate' varih,
a taate' te'te'vaasi', me a ma taate'
hat vapoet varih nee to nonok voh
ne.

13

A Napan Va Körin Se Ut Vavih Ne Po Vaman Pee

1 Kuru e' a vakön tëëm peö' pa nö
nös manem peöm.
O Puk pe Sosoenën to soe va non
manih pan,
"A poa te', ke' a kukön te' se keh soe
tavus

a ö nee to ep in ta pah te' to
nonok non ta hat,
a, ea to onöt e no pa va-
totoopin a hat pamëh.”*
Lo 19:15

2 O vapöök tëëm nö' to te' va'peh
me voh a no' neöm. Parö' soe
vaënpan voh eo' pa napan varih
to nonok voh ne a ma taate' hat.
Ka kuru va'ih nö' to te' varo këh e
no' nös peöm, parö' he' nös a soe
vaënpan peö' manih po upöm te' ku-
rus. Ko poen nö' se hah nös peöm,
eö' to hikta onöt no' a ep akuk o
te' varih to nonok ne a taate' hat
pamëh. Eö' se pah vakmis tiroë'
rakah eo' pee. 3 Eöm kehkeh nat
vateera' nem pan, e Ieesu' Kristo
to vavaato ke non ma' manih pa
rivoneo', ke' a hik. Ka manih pa
taate' pamëh, nö' to se nok köm nat
vavih rakah paröm pënton vavih
em pan, e Kristo hikta se vatö non
pa vatotoopin a ma taate' hat peöm.
Ahik. E' se vataare rakah en peöm
po kikis pe'. 4 O pöh man rakah,
moaan voh ne' to hikta te' me non
o kikis, kee vahan ee pe' pa kuruse.
Ivëhkëk, kuru va'ih ne' to te' to'to'
ro non po kikis pe Sosoenën. E' to
te' man e non, pemöm to vatös me
e nem pe Kristo, pamöm hikta te'
me nem to kikis. Ivëhkëk, manih
po kikis pe Sosoenën, nemöm se te'
to'to' e nem pe Kristo. Ivëh, nemöm
se vatvus suk o kikis pe' pamëh
topnineöm.

5 Eöm se epep vavih pa ma taate'
peöm, ko iniinan hah ëm, paröm ep
pan, o vaman peöm te' eh e non,
ke' ahik? Eöm se nat vavih va nem
manih pan, e Ieesu' Kristo to te'
non manih pa ma komëneöm. E' se
keh hikta te' me a non neöm. A,
a ma taate' peöm to vataare e ne
peöm to hikta te' me nem to vaman
manih pe'. 6 Ivëhkëk, eö' to anoeh
e no' pan, eöm se taum vamanih
pan, emöm koman to nonok nem
a kiu pe Kristo. 7 Emöm to hinhin
nem na e Sosoenën, pan e' se va'aus
a neöm, köm nat nem nok ta hat.
Emöm to hikta nonok nem o hin
vëh, pan e Sosoenën se vataare a
neöm vamanih pan, emöm o aposol
vamaman. Ahik. Emöm to iu nem
pan, eöm se nok varoe a taate' to-
toopin. E' se keh te' va non nën,
a napan to antoen e ne pa koman
vamanih pan, emöm kuru o aposol
vamaman, ke' ahik. E' a tah akuk
ipamëh. 8 Ee to hikta onöt ne a nok
ta pah tah to antoen non a vöknah
a soe man. Ahik. Ea se kiu vakis
varoe ko no pa va'aus pa vatvus a
soe man. 9 Emöm o sunë pamöm te'
vaeö e nem, suk eöm to hara' vaeh
e nem. Kemöm hinhin nem sih e
Sosoenën, pan o vaman peöm a na-
pan pe Kristo se tavus vatotoopin.
10 E Sunön to kon voh en peö', pan
eö' se matop i no' a kiu pe', pare'
he' en peö' pa ma kikis kurus va pa
nok a kiu pamëh. Eö' to te' varo
këh e no' nös peöm, parö' kiun o
kiun va'ih ko vanö ka nös neöm,
suk ataeah, o poen nö' se nö nös
peöm, eö' to hikta manin no' a soe
ka neöm ta soe eh va pa vatotoopin
a ma taate' peöm. E Sunön to he'
vahik voh en peö' pa kiu va'ih, pan
eö' se vakikis o vaman peöm, e' to
hikta he' a neo' a kiu va'ih pan eö'
se mimirö' a no' neöm. Ahik.

E Pöl To Soe Ataaton Ke Ra Napan Va Körin

11 Kën kea me ra kën vamen, eö'
se soe ataaton keo' peöm, parö' nö
eo'. Köm kiu vëhva' pa vatotoopin o
vaman peöm, paröm pënton nem a
ma soe nö' to soe ka neöm. Eöm ku-
rus se te' me nem o pöh kokoman,
me o kokoman moomo. Kuru eö' to
hinhin no' e Sosoenën, pan e' se te'
tamoaan me a no neöm, pare' he' a

* **13:1:** E Pöl to vatvus a soe ne' to kon tane' manih po Puk pe Sosoenën, suk e' to iu vamaaka non a napan varih to vaman ne e Ieesu' manih Körin, pan ee to kon vahik voh ee pa soe vaënpan. A kukön te' poë varih to te' ne koman a soe va'ih, to vatoe me e ne pa kukön vavih pe Pöl ne' to nok marën a soe vaënpan a napan va Körin.

neöm a taate' iu te', me o kokoman
moomo pe'.
12 Manih pa taate' pea a napan
pe Sosoenën, eöm papaeh se he'
a soe vavihvih vivihan manih pa
ma meh peöm. A nap vivihan pe
Sosoenën to he' a nös neöm a potan
avih pee.
13-14 Eö' to hinhin me no' pan, o
he' vih pe Sunön pea e Ieesu' Kristo,
me o ururuan pe Sosoenën, va'peh
me a Tuvuh Vasio' se nok a neöm,
köm te' vapöh kokoman nem.

GALESIA'

Galasia' to te' non a ma vu kum napan va po vaman. Ivëh, ke Pöl kiun o kiun va'ih ko vanö na pee. E Pöl koman to nö voh en pa ma vöön pee manih Galasia', pare' vavatvus e non pa Soe Vih va pe Ieesu' nën. Ivëh, ka ma kum te' va po vaman poë varih tavus ee nën.

A napan va po vaman varih Galasia', to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ke Pöl vatvus ke raoe a soe ko soe pan, 'O vaman varoe ko peöm manih pe Ieesu' ke Sosoenën se nok a neöm, köm tavus o te' totoopin manih po epep pe'.' Vasuksuk no a ma pah to Jiu' to nö ma' ko sosoe vahat e ne po vavaasis pe Pöl, pare sosoe ne pan, 'E' to vih non pa ö no a napan va po vaman se vavatet ne o Vavaasis pe Mosës, ka manih pa ma taate' poë varih, ea se tavus ee o te' totoopin manih pa matan e Sosoenën.' Ee to vasosöë suk me e ne pa pah taate' manih po vavaasis pe Mosës, a taate' va pa pe a ö kokoaan.

E Pöl to pënton o vavaasis pee, ko pah heve rakah en, ivëh, ke' soe en pan, 'Ea se keh tavus ee o te' totoopin manih po epep pe Sosoenën, pa ö ne ea to vavatet no o Vavaasis pe Mosës, ivëh, ka mët pe Ieesu' suk a ihan anoe a ma hat pea, e' a tah akuk, me e' to hikta te' non ta pusuneah.' Manih po kiun vëh e Pöl to pah soe vövöknah en pa napan va Galasia'. E Pöl to iu non pan, a napan va po vaman se koe a vatet o töv avaasis pikpiuk, pare hah ma', ko vatet a taate' man pe Ieesu'.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan.

A potan avih, me a ma kokoman man to vavaato suk ne a Soe Vih. 1:1-10

E Pöl to vaato suk a ö ne' to tavus aposol. 1:11-24; 2:1-21

E Sosoenën se nok a ra, ka tavus a napan pe' manih po vaman pea, ka hik manih pa taate' vatet o vavaasis pe Mosës. 3:1-29; 4:1-31

E Kristo to pure' a ra ka te' taihan këh no a hat vëh to matop voh a rora pan, ea se nonok no a ma tah no a Tuvuh Vasio' to iu non. 5:1-26; 6:1-10

A soe ataaton pe', me a soe vamaaka in a ma pus kokoman apa'puh pe'. 6:11-18

E Sosoenën Koman To Kon Voh E Pöl Pa Nok A Kiu Aposol

1 Eö' e Pöl, ahik voh ta pah te' to kon voh a neo' pa nok a kiu aposol, ahik. Eö' to kon koe ke voh in a kiu pamëh manih pa koren e Ieesu' Kristo, pen Tamaneah Sosoenën vëh, to kunkuin tane' hah voh poan manih pa mët. 2 Eö' me ra kën kea pea, varih to te' va'peh me a ne neo', emöm to kiun o kiun va'ih, ko vanö ka nös neöm o vaeö pemöm manih peöm a napan varih to te' nem pa ma kum te' varih to vaman ne e Ieesu', manem pa muhin va Galesia'.

3 Eö' to hinhin no' na e Sosoenën pen e Sunön pea Ieesu' Kristo, pan ee se vih rakah ka ne neöm, pare he' a neöm a taate' moomo, köm te' vakamö' nem. 4 E Ieesu' Kristo to vatet rakah voh o iu pe Tamaara Sosoenën, pare' he' o to'to' pe', ka napan varih to hat ov i ne poë ip vamët poë, ke' mët ovin a hehe hah a ra pa ma taate' hat va po oeh vëh. 5 Ivëh, na se kë tamoaan suk no a ëhnan e Sosoenën. Oman.

A Pah Soe Vih Ro Kuru Pe Sosoenën To Te' Non

6 Eö' to töhkak in a taate' nöm to nok hah. E Sosoenën to vaoe koe voh ka neöm po ururuan pe Kristo, pan eöm se tavus a napan pe'. Ivëhkëk, eöm to tarih ke vëvëhö' rakah këh em po vakamö', me a taate' ihan anoe in a hat no upöm te' to nok manih peöm. Ko vatet em po vavaasis to hikta vatoe me non a Soe Vih. 7 Oman rakah, ahik to meoh vavaasis va pa Soe Vih

to te' non, ivëhkëk, o upöm te' to
kehkeh vanun e ne peöm. Ee to
kehkeh panih e ne pa Soe Vih pe
Ieesu' Kristo, nemöm to vavaasis
voh a neöm. 8 Emöm to vavaasis
e nem peöm pa Soe Vih pe Ieesu'
Kristo. Ivëh, kemöm koman, ke'
ro ankero' va pa vöön va kin se
keh vavaasis a no neöm ta meh soe
vih, to hikta te' va non manih pa
te' Soe Vih vëh, nemöm to vavaasis
moaan voh a no neöm, a, eö' to
hinhin no' e Sosoenën, pan e' se
vakmis a möm manih po sura' ësës
tamoaan. 9 Moaan voh nemöm to
soe ke voh em peöm pa soe va'ih,
ka kuru va'ih nö' se soe hah keo'
peöm pa soe pamëh. Ka soe pamëh
to te' va non manih pan, ta pah te'
se keh vavaasis a non neöm ta Soe
Vih, ka Soe Vih pamëh se keh hikta
te' vanon manih pa te' Soe Vih vëh
nöm to pënton voh manih pemöm,
a, eöm se nat va em manih pan, a
te' pamëh to kon en po kamis apuh
manuh po sura' ësës tamoaan.

10 Eöm koman va nem nih pa
soe nö' to vavatvus no'? Eöm kës
to koman va nem manih pan, eö'
to kehkeh no' a napan se vaeö
ka neo'? Ahik, eö' se vavaeö e
Sosoenën. Eöm koman nem pan,
eö' to kehkeh vamanman no' a na-
pan, ha? Eö' se keh kikis avoe' e
no' pa vamanman a napan, a, eö'
hikta onöt no' a tavus e vamomhë
pe Ieesu' Kristo.

O Vahutët Va Pa Ö ne Pöl To Tavus Aposol Vavoh

11 Kën kea peö', eöm se inan vavih
rakah va nem manih pan, a Soe Vih
va'ih nö' to vavaasis a no' neöm sih,
no a hikta te' to nok voh. 12 A Soe
Vih pamëh no a hikta pah te' to he'
voh a neo', ke', to vavaasis voh a
neo' kö' vavaasis no', ahik, e Ieesu'
Kristo koman voh ivëh, to vataare
a neo' pa Soe Vih pamëh.

13 Eöm to tënan vahik voh em pa
ma taate' moaan peö'. Eö' a te' to
vavatet voh no' o vaman po Jiu'. Eö'
to hat rakah voh ke no' po kum te'
varih to vaman ne e Ieesu', parö'
kehkeh mirö' vahik voh e no' po
kum pamëh. 14 Eö' to kikis rakah
voh e no' pa vatet a taate' pa kën
sipuneo' varih o Jiu'. Ka taate' nö'
to nonok voh no', to vataare e non
peö' to te' oah e no' po upöm Jiu'
seseka' to te' va ne manih peö'.

15-16 Ivëhkëk, e Sosoenën to ko-
man e non pa vateera' in e Koa' pe'
manih peö'. E' iva'ih, o kokoman
vamatop pe' manih peö', e sina' he
me' avoe' voh e non pa vahuh a
neo'. E' to vate' en peö', marën a
vatvus a Soe Vih va pe Ieesu' manih
po te' varih to hikta te' ne pan ee ro
Jiu'. Eö' to hikta vih onöt no' pan, e
Sosoenën se iu a no neo', ivëhkëk, e'
to iu avoe' e non peö'. Ivëh, ke' vate'
en peö' pa nok a kiu pe'. E Sosoenën
to vateera' voh ka neö' e Koa' pe',
ivëh, kö' hikta hi ta meh te', pan e'
se vavaasis a neö'. 17 Eö' to hikta
nö voh manuh Jerusalëm pa ep po
te' varih to tavus aposol momoaan
voh ka neo'. Ahik, eö' to nönö nö
voh no' nën, parö' te' ate' momoaan
no' pa moeh upin va Arebia'. Eö' to
te' no' nën, parö' hah eö' manuh pa
vöön va Damaskas.

18 O kukön kirismas to oah ee,
kö' nö eo' Jerusalëm pa nö nanat
e Pita', kemöm te' va'peh em po
havun me ro tönim poen. 19 Eö' to
te' no' nën, parö' hikta ep in ta meh
aposol. Eö' to ep varoe in e Jëmis
kea pe Topoan. 20 E Sosoenën to
nat e non pa ma tah nö' to kiun ka
nös neöm po kiun peö', to hikta te'
non o piuk. 21 Ko vasuksuk nö' to
këh a vöön va Jerusalëm, parö' nö
eo' pa poa ö muhin varih, Siria' me
Silisia'. 22 Manih pa tëëm pamëh,
pa muhin va Jiutia' no a ma kum te'
varih to vaman ne e Ieesu' Kristo,
to hikta nat vi ka ne neo'. 23 Ee
to pënton varoe ne a ma soe me a
taate' nö' to nonok voh no'. Moaan
voh, nee to nat va ne manih pan,
eö' a te' to ipip vamët voh no' raoe.
Ivëhkëk, kuru nö' to vavaasis no'
a Soe Vih va po vaman vëh nö' to

rës voh no', parö' pupunö' no' pa
mirö'. 24 A ma kum te' varih to
vaman ne e Ieesu' Kristo, to tënan
a soe va pa ma tah ne Sosoenën to
nok ke' tavus manih peö', ee to kë
rakah ee pa ëhnan e Sosoenën.

2

O Upöm Aposol To Vapöh Kokoman Me E Pöl

1 O havun me ro tana' kiris-
mas to oah ee, kö' hah eo' manuh
Jerusalëm po' Banabas. Eö' to
kon e Taëtus, ke' nö va'peh me en
pemöm. 2 Eö' to nö nën, suk e
Sosoenën to vataare a möm pan,
eö' se nö manuh Jerusalëm, parö'
vaato aven me ra napan varih to
vovoh ne po vaman nën. Eö' to soe
keo' po te' varih to vovoh ne manih
pee pa Soe Vih vëh, nö' to vavaasis
no' a napan varih to hikta te' ne
pan ee ro Jiu'. Eö' to koman no'
pan, a kiu nö' to nonok voh no',
me a ma kiu nö' to nonok no' kuru,
ee tome' ro akuk ee. 3 E Taëtus to
te' va'peh me voh e non peö', ke'e'
koman to hikta te' non pan, e' a to
Jiu', ahik, e' a te' va Grik. Ivëh, nee
to hikta pe suk voh a ö kokoaan
pe'. Ivëhkëk, a nap apa'puh varih
Jerusalëm to öt va e pe' manih pa
te' va po vaman to vaman non e
Ieesu'. Ivëh, ka hikta soe to te' non
to soe non pan, emöm se pe a ö
kokoaan pe. Ahik rakah! Ivëhkëk,
a napan varih to vovoh ne po kum
manih Jerusalëm to öt va ee pe'
manih pa te' pe Kristo, vamanih pa
meh te' kikiu pee. 4 Oman, emöm to
vavasoe suk e nem pa tah pamëh,
suk ataeah, e' to te' non o te' to
piuk ka möm pan, ee ra ma kea
pemöm. Pare hop ma' manih po
kum vahutët pemöm. Ee to aven
hop ma' manih po kum pemöm. Ee
to nö va ma' manih po te' epep
aven. Ee to kehkeh ep ne pa vih vëh
ne Ieesu' Kristo to he' a möm. E'e
to iu nohnoh e ne pea manih pa ma
taate' po Jiu'. Pare iu rakah ne pan,
emöm se pe a ö kokoaan pe Taëtus.
5 Ivëhkëk, emöm to hikta vaonöt a
soe pee. Ahik, emöm to iu nem pan
a Soe Vih man se nat non panih. Ka
soe man pamëh nemöm to vavaasis
a ne neöm, pan eöm se vaman a soe
pamëh, ke' te' tamoaan me a non
neöm.

6 Ka napan varih to koman ne
pan, ee a nap susunön pa ma kum
te' varih to vaman ne e Sosoenën,
ee to hikta te' me ne ta soe vaonöt
va pa vasu' pet ta meh ö soe manih
pa Soe Vih man vëh, nö' to vavaasis
no'. Ka manih po kokoman ko-
man peö', me manih po iniinan pe
Sosoenën, a napan kurus to vatoe
e ne. 7 Ivëhkëk, a nap susunön poë
varih to ep va e ne manih pan, e
Sosoenën to ta' a neo' a vavaasis
a Soe Vih pe Kristo, manih po te'
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.
Vamanih pa ö ne' to he' vavoh e
Pita' a kiu va pa vatvus a Soe Vih pe
Kristo, manih pa napan va Israël.
8 Manih po kikis pe Sosoenën ne'
to he' en pe Pita' po kikis va pa
nok a kiu aposol manih pa napan
va Israël. E' to he' me en peö' po
kikis va pa nok a kiu aposol manih
topniira napan varih to hikta te'
ne pan ee ro Jiu'. 9 A napan to
ep va i ne e Jëmis, pen Pita', ke
Jon vamanih po te' sunön va po
kum pee. Ko poen no a kukön te'
poë varih to nat vahik va ee manih
pan, e Sosoenën to vavih a möm
pa ö ne' to he' a möm a kiu va pa
vatvus a Soe Vih, pare vaöt koren
me ee pemöm po' Banabas, ee to
vataare ee pa napan kurus pan, ee
to vaonöt ee pa kiu ne Sosoenën to
he' a möm. Kee öt a möm, pare nok
a möm kemöm tavus em a poa kea
rakah pee. Kemöm kurus vaonöt
em pa soe to soe va non manih pan,
"Emöm po' Banabas se kiu nem pa
vavaasis a Soe Vih manih pa napan
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.
Ke Jëmis pen Pita', ivarih se kiu
ne pa vatvus a Soe Vih manih pa
napan va Israël. 10 Ka paeh ro ko

a soe nee to soe ka möm, to soe va
non manih pan, “Emöm to iu nem
a ö nöm se nok a kiu va pa va'aus a
nap arus, a nap arus poë varih to te'
ne komön o kum pemöm.” Moaan
voh nö' to te' vaeö rakah voh e no'
pa nok a kiu pamëh. Kuru me, nö'
to te' eh avoe' e no' pa nok a kiu
pamëh.”

E Pöl To Sirö' E Pita'

11 Vasuksuk ne Pita' to vos ma'
manih pa vöön va Antiök, kö' ves
rakah no' manih pa mataneah,
parö' sisirö' no' eah. Suk ataeah,
e' to nonok non a taate' to hikta te'
vih non. 12 E Pita' to vos vovoh voh
manuh Antiök, pare' vavaëën me e
non pa napan varih to hikta te' ne
pan ee ro Jiu'. Ivëhkëk, e Jëmis to
vanö a ma to Jiu' varih to vavatet
vakis ne sih a taate' va pa pe a ö
kokoaan pa te', kee nö pare tavus
manuh Antiök. Ee to tavus nën, ke
Pita' ep i raoe, pare' naöp ko taki
këh en pa napan varih to hikta te'
ne pan ee ro Jiu', pare' hikta te'
va'peh hah me non raoe, pare' koe
en pa vaëën me ra napan poë varih.
13 Ivëh, ko upöm Jiu' vatet me ee
pa taate' moko' rivon pe Pita'. A
taate' moko' rivon pe Pita' me ro
upöm Jiu' to rëh hop pet en ma' pe
Banabas.
14 Eö' to ep in a tah nee to nonok
ne, to hikta vatet non a soe man
va pa Soe Vih. Ivëh, kö' sun manih
pa matëëre parö' soe ke Pita' pan,
“Pita', eën a to Jiu'. Ivëhkëk, eën to
vavatet nom a taate' va pa vaëën
me ra napan varih to hikta te' ne
pan ee ro Jiu'. Vahvanih kën eh
rakah ov eom pa napan poë varih,
ko kehkeh e nom pee pa vatet o
vavaasis pa napan va Israël?

A Napan Varih To Vaman Ne E Ieesu', E Sosoenën Se Poka' En Pee A Nap Totoopin

15 Oman, ea ra napan va Is-
raël, para nat vavih e no pa ma
taate' pe Sosoenën. Ea to hikta
tavus voh manih pa napan varih
to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. A
napan poë varih to hikta vavatet
ne a ma taate' pe Sosoenën. Ahik
rakah! 16 Ivëhkëk, ea to nat e no,
pe Sosoenën to hikta koman tiroë'
non o te' varih to vavatet ne sih
o Vavaasis pe Mosës, ne' se poka'
raoe o te' totoopin manih po epep
pe', ahik, o te' varoe varih to va-
man ne e Ieesu' Kristo, ne Sosoenën
se poka' raoe o te' totoopin. Ea me
to vaman voh ee pe Ieesu' Kristo,
suk ataeah, ea to nat e no pe' a
hanan varoe pamëh ne Sosoenën
se poka' suk a ra a nap totoopin
manih po epep pe'. Pare' hikta
te' non pan, a taate' va pa vatet
o Vavaasis pe Mosës. Suk ataeah,
ahikta pah te' to antoen non a vatet
vavih rakah o Vavaasis pe Mosës,
ke Sosoenën poka' poan a te' to-
toopin.

17 Ko poen ne ea a napan va Is-
raël to vatet a hanan va pa vaman
e Ieesu' Kristo, ea to tavus ee o te'
ne Sosoenën se poka' o te' totoopin
manih po epep pe'. A ma pah to Jiu'
to koman ne pan, ea a napan va pa
nok vatëh a ma taate' hat vamanih
po te' varih to hikta te' ne pan ee
ro Jiu'. Suk ataeah, ea to hikta
vavatet hah no a ma taate' po Jiu'.
Ea onöt kës e no pa soe pan, e Ieesu'
Kristo koman to vatvus voh a taate'
hat, suk ea to hikta vavatet avoe'
no a ma taate' po Jiu', ha? Ahik
rakah! Ea to hikta onöt no a soe
va nën. 18 Ivëhkëk, eö' se keh hah
eo' manuh pa vatet o Vavaasis pe
Mosës, nö' to koe voh, e' to vataare
rakah e non peö' to pënton varo eo'
pa vatet e Ieesu'. 19-20 Moaan rakah
voh ne eö' to punö' eo' pa vatet
vavih o Vavaasis pe Mosës, suk a
ö ne Sosoenën se vaeö me a neo'.
Ivëhkëk, ahik. Ka manih po Vavaa-
sis pamëh, eö' to te' va e no' manih
pa te' to mët voh en. Ka manih pa
hanan va po vaman nö' to te' no'
pa vatet o iu pe Sosoenën. E' to te'
va non manih pan, ee to vahan a
neo' pa kuruse, kö' mët va'peh me e

Ieesu' Kristo. Eö' to kon eo' po to'to' voon, parö' hikta nonok hah no' a ma tah nö' to nonok moaan voh no'. Ahik. E Ieesu' Kristo to te' to'to' tamoaan non manih pa komaneo'. Ka kuru va'ih nö' to nonok no' a ma moeh tah, me a ma kiu manih po oeh vëh. Ee a ma tah nö' to nonok no' manih pa hanan va pa vaman e Koa' pe Sosoenën. E' to iu rakah a non neo', pare' mët suk a neo' manih pa kuruse, e' marën a kon a tasun peö' pa mët.

21 Eö' to hikta iu nok no' a ö no ururuan pe Sosoenën se tavus vamanih pa si' tah pinpiun. Ivëh, ko Vavaasis pe Mosës se keh antoen e non pa nok a ra, ka tavus kurus ee o te' varih ne Sosoenën se poka' a ra o te' totoopin manih po epep pe', a, a mët pe Ieesu' Kristo se te' va e non manih pa tah akuk.

3

A Taate' Va Pa Vatet O Vavaasis Pe Mosës, Me A Taate' Va Po Vaman

1 Ke eöm varih a napan va Galesia', eöm o papön rakah. Emöm to soe vamaaka rakah ke voh em peöm pa pusun in a mët pe Ieesu' Kristo manih pa kuruse. Eteh to nok a neöm, ka ma kokoman peöm nun? 2 Eö' to kehkeh hi a no neöm a si' pah tah, eöm kon vah vavoh in a Tuvuh Vasio' nih? Eöm kon koe kës voh a Tuvuh Vasio' manih pa ö nöm to vavatet nem o Vavaasis pe Mosës? Ahik rakah! Eöm to kon koe a Tuvuh Vasio' manih pa ö nöm to pënton a Soe Vih paröm vaman a soe pamëh. 3 Eöm papön vahik kov em eh? Eöm to taneo voh ma' o to'to' voon peöm manih po kikis pa Tuvuh Vasio'. Vahvanih köm kehkeh vavih oah e nem po to'to' pamëh manih po kikis koman peöm? 4 Moaan voh no a ma punis apuh varih to tavus voh ee peöm, suk eöm to tavus o te' va po vaman. Eö' koman to hikta koman rakah no' pan, eöm se te' akuk a ma punis poë varih. 5 E Sosoenën he' kës voh a neöm a Tuvuh Vasio', pare' nok a ma tah vatoksean manih topnineöm, suk eöm to vavatet nem o Vavaasis pe Mosës? Ahik rakah, e' to nok vavoh nën, suk eöm to pënton a Soe Vih paröm vaman a soe pamëh.

6 O Puk pe Sosoenën to te' non a soe to soe non pan,

"E Abraham to tënan voh a soe pe Sosoenën, pare' vaman a soe pamëh.
Ivëh ne Sosoenën to poka' suk voh poan a te' totoopin." *Jen 15:6*

7 Ivëh, köm se nat vavih rakah va nem manih pan, o pus koa' vamaman rakah pe Abraham ivarih, o te' to tënan a soe pe Sosoenën, pare vaman ne a soe pamëh. 8 Moaan rakah voh ne Sosoenën to nat va e non manih pan, amot ne' se poka' a napan varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' o te' totoopin, suk ee se vaman pet ee pa Soe Vih. Ivëh, ne Sosoenën to vatvus suk voh a Soe Vih pe' manih pe Abraham. O Puk pe Sosoenën to soe va non manih pan,

"Manih pën, ne Sosoenën se vavih a ma napan kurus." *Jen 12:3; 18:18; 22:18*

9 E Abraham to vaman voh e Sosoenën, ke Sosoenën vavih en pe'. Ke' te' me va e non manih pa napan varih to te' me ne o vaman manih pe Sosoenën, e Sosoenën se tapui me en pee.

10 Ivëhkëk, e Sosoenën se vateen rakah en po te' varih to koman ne pan, a taate' va pa vatet o Vavaasis pe Mosës to antoen e non pa nok raoe, kee tavus ee o te' totoopin manih pa matan e Sosoenën. Suk ataeah, o Puk pe Sosoenën to soe va non manih pan,

"Ta pah te' se keh hikta vavatet vavih non a ma soe kurus varih,
to pet ne manih po Vavaasis pe Mosës,

e Sosoenën se vateen
rakah en pa te' pamëh
pa hat.

Ke' se kon en po kamis." *Lo 27:26*

11 Ka meh soe me to kiun non
manih po Puk pe Sosoenën to soe
non pan,

"A napan varih to vaman ne e
Sosoenën,
e Sosoenën se poka' en pee o te'
totoopin.

Kee se te' to'to' tamoaan e ne." *Hab
2:4*

Ivëh, ka soe pamëh to vataare
rakah e non pea, pa hikta pah
te' to antoen non a te' totoopin
manih po epep pe Sosoenën, pö
ne' se vavatet vavi' non o Vavaa-
sis pe Mosës. 12 Ivëhkëk, a te' se
keh vavatet vavi' non o Vavaasis pe
Mosës, e' to hikta han non manih
po va'aus pe Sosoenën. Ivëhpëhkëk
e' se posean e non pa nok a tah no
o Vavaasis pe Mosës to sosoe non.
Ivëh, no o Puk pe Sosoenën to soe
suk va non manih pan,

"A te' vëh to vavatet vavih non a ma
soe kurus varih po Vavaasis
pe Mosës,
o Vavaasis pamëh se matop
vavih tamoaan e non pa pop
pe'." *Lev 18:5*

13 O Vavaasis pe Mosës to soe va
non manih pan, ea kurus rakah
varih a napan, ea to hikta vavatet
no sih a soe va po Vavaasis pe
Mosës. Ivëh, ne Sosoenën se vateen
suk a ra pa hat. Ivëhkëk, a te' vëh se
voen hah a ra, ivëh e Ieesu' Kristo,
e' to kon en pa tasun pea, pa ö ne
Sosoenën to vate' en pe' pa ma hat
pea manih pa kuruse. Suk ataeah,
o Puk pe Sosoenën to soe va non
manih pan,

"A napan kurus varih to nohtöön
ne po naon,*
ne Sosoenën se vate' en pee pa
hat." *Lo 21:23*

14 E Sosoenën to nok voh o vatom-
poan vamomoaan pe' pen e Abra-
ham, pare' soe ke poan, pan e'
se tapui a ma napan kurus varih
to te' ne po oeh. Manih pa kiu
vëh ne Ieesu' Kristo to nok voh,
ne Sosoenën to nok o vatompoan
voon pe' manih po te' varih to hikta
te' ne pan ee ro Jiu'. Ivëh, ke ea ku-
rus varih to vaman no e Ieesu', ea
se kon ee pa Tuvuh Vasio' vamanih
pa ö ne Sosoenën to soe vaman
vavoh.

*A Taate' Pe Sosoenën To Hikta
Antoen Non A Veo A Soe Vaman Pe'*

15 Kën kea, kuru nö' to vavaato
suk no' a taate' pea ra napan. Ta
pah te' se koman non pan, e' se
mët en, pare' kiun a soe va pa ö
ne' se ki vah va in a ma tah pe'
manih po pus koa' pe'. Ivëh, ka soe
ne' to nok me a meh te' se tavus
va en manih po vatompoan ne' to
nok pen a te' pamëh. Ahikta pah
te' to antoen non a vatok pet na ta
meh soe manih pa soe vaman ne
Sosoenën to he' voh ma'. Ahikta
meh te' to antoen non a panih a soe
vaman pamëh.

16 Moaan voh ne Sosoenën to nok
voh a soe vaman pe' to soe non
pan, amot no a ma moeh tah vihvih
se tavus ee ma'. Ka soe vaman
pamëh ne Sosoenën to nok voh
manih pe Abraham, me e supnai'
pe' vëh to me' avoe' e non pa tavus
ma'. O Puk pe Sosoenën to hikta
sosoe suk voh non a kën supnai'
peo pe'. Ahik, e' to sosoe varoe suk
voh non a paeh a supnai' ro pe',
ivëh, e Ieesu' Kristo. 17 Ka pusun
in a soe peö' to te' va non manih.
Moaan voh ne Sosoenën to nok o
vatompoan pe' pen Abraham. Ko
poen no 430 kirismas to oah, ko
Vavaasis pe Mosës pah tavus po'
ma'. O Vavaasis pamëh to hikta
antoen non a vahik o vatompoan
vëh ne Sosoenën to nok voh, pare'

* **3:13:** "Nohtöön po naon", Manih po Puk Lo 21:22-23 e' to soe non pan, po poen nee to ip vamët a te' suk a hat ne' to nok, a sionineah nee to nohtöön po naon ovin a vapoet eah. E Pöl to sosoe va non manih pan, a kuruse pe Ieesu' to te' va non nën.

hikta onöt me non a vahik a soe
vaman vëh ne Sosoenën to nok voh.
18 Ea se keh vavatet rakah no o
Vavaasis ne Mosës to he' voh a ra,
marën a ö na se kon a ma tah ne
Sosoenën to vaneah voh a ra, a, ea
to hikta antoen no a kon koe manih
pa taate' va pa soe vaman. Ivëhkëk,
ea to nat e no pe Sosoenën to nok
voh a soe vaman pe', pan e' se he'
koe ka ma' ra, a ma tah poë varih
manih pe supnai' pe Abraham vëh,
e Ieesu'.

E Sosoenën To He' Voh A Soe Vaman Pe' Manih Pe Abraham, Ivëhkëk, O Vavaasis Pe' Ne' To He' Koe Ke Ma' Manih Pe Mosës

19 E' se keh te' va non nën, ataeah
po' no Vavaasis pe Mosës to te' suk
non? E' to te' va non manih pan,
e Sosoenën to iu non a pusun in a
taate' hat se tavus vamaaka, ivëh,
ko vasuksuk in a ö ne' to he' vahik
en pa soe vaman pe', e Sosoenën to
he' me en po Vavaasis pe'. E' to iu
non pan, o Vavaasis pe' se te' non
ko antoen po poen no e supnai' pe
Abraham se tavus ma'. Moaan voh
ne Sosoenën to soe vaman voh en
pan, e' se he' a ma tah kurus pe'
manih pe koa' pamëh. E Sosoenën
to he' voh a ma Vavaasis pe' manih
po ankero', kee vatvus a ma Vavaa-
sis poë varih manih pa te' vatopnin
vëh, e Mosës. Ke Mosës he' pet en
pea. 20 Ivëhkëk, a te' vatopnin to
hikta te' me non ta kiu pa ö no a pah
te' ro se keh te' non, ke Sosoenën
varoe ko a pah te' to te' non.

O Vavaasis Pe Mosës To Te' Va Non Manih Pe Tamaara Se Me A Ra Manuh Pe Kristo

21 Eö' se po' soe vahvanih, o
Vavaasis ne Sosoenën to he' voh e
Mosës antoen kës e non pa vakihat
me a soe vaman vëh ne Sosoenën
to he' voh e Abraham? Ahik rakah!
E Sosoenën to hikta he' voh a ra o
Vavaasis pe Mosës, pan e' se he' a
ra o to'to' tamoaan. Me a taate' va
pa vatet o Vavaasis pamëh, e' me
to hikta antoen non a nok a ra, ka
tavus o te' totoopin manih po epep
pe Sosoenën. 22 Ivëh, no Puk pe
Sosoenën to soe suk ka rora pan,
a taate' hat to nohnoh voh en pa
napan kurus to te' ne manih po oeh
vëh, kee hikta onöt ne a vatet vahik
a ma soe va po Vavaasis pe Mosës.
Ivëh, ne Sosoenën to soe vaman
suk voh pan, etereh to vaman ne e
Ieesu' Kristo, ee se kon ee pa Tuvuh
Vasio'.

23 Moaan voh, no a taate' vaman
to hikta tavus avoe' non ma', ko
Vavaasis pe Mosës iu matop kurus
e non pea. Ea to te' va no manih po
te' nohnoh, ke' öök na po poen no
a taate' vaman se tavus vamaaka
ma', ka vaman a te' vëh se nö ma'
pa hehe a ra. 24 O Vavaasis pe
Mosës to te' va non manih pa te'
to ut ka rora, pare' vovoh ka rora,
ke' öök na po poen ne Ieesu' Kristo
se nö ma'. Ka vaman eah. Ke
Sosoenën poka' en pea a nap to-
toopin manih pa epep pe'.

25 Ka kuru va'ih no a taate' va-
man e Ieesu' Kristo to tavus va-
maaka en manih pea, ka vaman ee
pe', para hikta te' hah no manih pa
te' vëh to ut voh ka rora sih, ivëh o
Vavaasis pe Mosës.

O Vaman Pea To Nok A Ra Ka Tavus O Pus Koa' Pe Sosoenën

26 Eöm varih a napan to vaman
voh e Ieesu' Kristo, paröm vatös
me eah. Eöm to tavus em o pus
koa' pe Sosoenën. 27 Po poen nee
to pupui a neöm manih pe Ieesu'
Kristo, e' to te' va non manih pan,
eöm to vatös me em pe'. Ka vatös
peöm ke Kristo, e' to vatoe va e non
manih pan, eöm to kon em pa taate'
voon pe Kristo vamanih pa te' to
ohop o ohop voon pe'. 28 Ka manih
pa napan varih to vaman ne Ieesu'
Kristo, a hikta tah to ki vakëh non
raoe, kee hikta te' hah ne o Jiu' me
o te' varih to hikta te' ne pan ee ro
Jiu'. Ee hikta te' hah ne o te' kikiu
akuk, me o te' varih to te' vavih ne.
Ee me to hikta te' va ne manih po
köövo, me ro voe. Ee to vatös me
voh e Ieesu' Kristo, pare tavus paeh
ee. 29 Eöm se keh te' nem manih po

kum pe Ieesu' Kristo, eöm to tavus rakah em o pus koa' pe Abraham. Ke eöm rakah kuru o te' poë varih se kon akuk a ma tah ne Sosoenën to soe vaman ke voh e Abraham.

4

Manih Pa Kiu Pe Ieesu' Kristo, Ea Se Tavus O Pus Koa' Pe Sosoenën

1 Ivëh, kö' se soe keo' peöm pa tah va'ih, a pah voe se keh te' me non ta pah koa' pe', amot ne koa' pamëh se kon en pa ma moeh tah kurus pe'. E' to te' va non manih pan, a ma moeh tah kurus poë varih to te' e nee a ma tah pe koa'. Ivëhkëk, o poen ne koa' pamëh to te' seka' non, e' to te' va non manih pa te' kikiu akuk pe tamaneah. 2 Ko poen ne' to te' non a koa', e' se ta rakah non o te' varih to matop ne poë, me ra ma te' susun, ke' se onöt po poen ne tamaneah to soe voh. 3 Ea me to te' akuk va e no nën. Moaan voh ne ea to te' voh no manih po Vavaasis pe Mosës, ko Vavaasis pamëh matop voh a rora sih. Ka te' va no manih po si' koa' sosone', para te' va e no manih po te' kikiu akuk varih to kiu ne manih pa ma taate' va pa ma kum varih to te' ne manih po oeh vëh. 4 Ivëhkëk, o poen ne Sosoenën to vamatop voh pan, e' se vanö ma' e Koa' Oete' pe', ka köövo vahuh poan. Ke' te' en paan o Vavaasis pe Mosës. 5 E Sosoenën to nok a tah va'ih, marën e Koa' pamëh se voen tane' hah a ra a napan to te' no paan o Vavaasis pe Mosës. Ke Sosoenën nök a ra, ka tavus o pus koa' vamanman pe'.

6 Kuru ne ea to te' no o pus koa' pe Sosoenën, ke Sosoenën vanö ma' a Tuvuh pe Koa' Oete' pe' manih po to'to' pea. Ka Tuvuh pamëh to nok a ra, ka ook va ee na manih pe Sosoenën. "Tamön, Tamön". 7 Ivëh, ka kuru va'ih, ne ea to hikta te' hah no pan, ea o te' kikiu akuk. Ahik, ea to tavus ee o pus koa' pe Sosoenën. Ea se keh te' no o pus koa' pe Sosoenën, ea se kon tane' ee pa ma tah vihvih ne' to vamatop keon voh ka ra.

E Pöl To Koman Tiroë' Rakah Non A Napan Va Galesia'

8 Moaan voh nöm to hikta nat nem pe Sosoenën, paröm te' va e nem manih po te' kikiu akuk manih po tah varih to hikta te' ne pan, ee ro sosoenën vamaman. 9 Ivëh, ka kuru va'ih nöm to nat em pe Sosoenën vamaman. Ke Sosoenën nat e non peöm. Ke' te' vah va po' non nih, köm tarih hah em manuh pa ma taate' tekö va pa ma kum te' varih to te' ne manih po oeh vëh? A ma kum poë varih to hikta onöt ne a vatotoopin a neöm manih pa matan e Sosoenën. 10 A ma tamoaan nöm to koman vavi' e nem pa vatet a ma vavaasis vamoaan varih, a taate' va pa ma poen apa'puh, me a ma taate' va pa ma sivö voon me a ma poen apa'puh vatötönun va pa ö na to vaphan na po meoh Kirismas. 11 Eö' to koman no' a ma taate' poë varih, parö' nanaöp rakah me e no' peöm. A ma kiu varih nö' to nok voh topnineöm, tome' ro akuk ee.

12 Kën kea, moaan voh nö' to te' vavoh e no' manih peöm, ivëh, nö' to hin vakis suk rakah e no' peöm se tavus vamanih peö', eö' to këh vöh ma' a ma tah va po Vavaasis pe Mosës varih to nohnoh voh a ne neö'. Moaan voh ne eö' koman to këh voh ma' o Vavaasis pamëh, parö' te' va no' manih peöm o te' varih to hikta te' nem pan eöm ro Jiu'. Ka manih pa ma poen poë varih nöm to hikta nok voh ta pah hat manih peö', pa ö ne eö' to vavaasis voh a no' neöm a Soe Vih. 13 Suk ataeah, eöm to nat e nem peö' to te' me no' o kamis manih pa sionineo', parö' vovoh voh eo' nös manem peöm, ko vatvus momoaan a Soe Vih manih peöm. 14 A sionineo' to sunë. Ka tah pamëh tome' he' kokoman a neöm köm koman em pan, eöm se he' tonun em peö'. Ivëhkëk, eöm to hikta he' tonun a

neo', parëm hikta tetekë nem pa te'
va'peh me a neo'. Ahik, eëm to ët
em peë'. Vamanih pa ë nëm to ët va
in a pah ankero' pe Sosoenën, ke'
eëm to ët e Ieesu' Kristo. 15 Manih
po poen pamëh ne eëm to hara'
rakah em po vaeë manih pa ma
kokoman peëm, parëm vih ke nem
peë'. Ivëhkëk, o vaeë pamëh te' po'
non nih kuru? Eë' to soe vamaman
rakah keo' peëm, manih po poen
pamëh neëm to te' rakah me e nem
po iu apuh va pa va'aus a neo'.
Ivëh, köm se keh onët e nem, köm
të a ma tök matëëneëm, parëm he'
em peë'. 16 E' te' vahvapo' non nih,
kë' vavatvus no' a Soe man manih
peëm, köm tënan a soe pamëh, ko
vakihat hah me em peë'?

17 Pënton po' ëm, o te' varih to
kiu vëhva' rakah ne pa vamanman
a neëm, e' to hat ov e non peëm
pa vatet o iu pee. Ee to kehkeh
rëh hah e ne peëm, pan eëm se
tarih hah këh a mëm, parëm vatet
o iu pee. Parëm iu raoe. 18 Eë' se
keh në ro eo' nës peëm, parë' te'
va'peh me a no' neëm, ivëh, ka ma
pah te' se keh në ma' peëm, pare
vamanman a no neëm, e' to te' vih
e non pa ë no a ma taate' po te'
poë varih se keh te' totoopin ne.
19 Suk ataeah, pus koa' peë', eë' to
hara' no' o kamis to apuh va non
manih po kamis vëh ne köövo to
hara' e koa' pë ne' to kehkeh vahuh
non. Eë' to anoeh avoe' rakah e no'
pan, eëm se tavus kurus o pus koa'
pe Sosoenën, parëm vatet rakah o
iu pe'. Vamanih pa ë ne Ieesu' to
tavus vavoh e Koa' pe Sosoenën,
pare' vatet rakah en po iu pe'. 20 Eë'
to tamak rakah, peë' to hikta te'
va'peh me a no' neëm. Eë' se keh
te' va'peh me a no' neëm kuru, eë'
to onët e no' pa soe ka neëm ta ma
soe vih. Eë' to pah kokoman vërep
e no' peëm, parë' hikta nat no', eë'
se va'aus vah va ka neëm nih.

A Soe Vapipino' To Te' Non Manih Pa Poa Köövo Varih E Haga' Pen Sara'

21 A ma upëm peëm to iu te' avoe'
e ne manih paan o Vavaasis pe
Mosës. Soe ka neo' ëm, eëm inan
kës voh em pa soe to kiun non po
Vavaasis pe Mosës, ha? 22 O Puk pe
Sosoenën to soe non pan, e Abra-
ham to te' me non a poa koa' oete'.
E köövo kikiu akuk pe Sara' vëh e
Haga' to vahuh a paeh, ke köövo
taihan vëh e Sara' to vahuh a meh.
23 E koa' vëh ne köövo kikiu akuk to
vahuh, e' to tavus manih pa hanan
va po vaen. Ivëhkëk, e koa' vëh
ne köövo taihan to vahuh, e' e koa'
soe pe Sosoenën ne' to he' voh pe
Abraham.

24 A soe vapipino' to te' non
manih po vahutët pamëh to te' va
non manih pan, a poa köövo to
sun suk ne o pöök vutompoan to
te' topnin non e Sosoenën pen a
napan. E Haga' to vëknëm non
o vatompoan ne Sosoenën to nok
voh pen e Mosës me ra napan va Is-
raël, manuh pa tope Saënaë'. Amot
no pus koa' pe' se vëknëm ne o te'
varih to te' ne paan o vatompoan
pamëh. Ivëh, nee to tavus suk
voh o te' kikiu akuk. 25 E Haga'
to vëknëm non o vatompoan vëh
to tanok voh manuh Tope Saënaë'
pa muhin va Arebia'. Kuru no a
napan to te' ne manuh Jerusalëm,
ee to te' va ne manih po te' kikiu
akuk. Suk ataeah, ee to vavatet ne
o Vavaasis pe Mosës. 26 Ivëhkëk, a
meh Jerusalëm to te' non manuh pa
vöön va kin. Ke köövo taihan vëh
e Sara', to vëknëm non a Jerusalëm,
a vöön vöh kin, ko koa' va pa vöön
va kin pamëh ee ro taihan. Suk
ataeah, ee to hikta vavatet ne o
Vavaasis pe Mosës. Ivëh, ka vöön
pamëh to te' va non manih pan, e'
e sinëëro te' varih to te' me ne o
vaman. 27 Ivëh, ka soe to kiun non
manih po Puk pe Sosoenën to soe
non pan,

"Vaeë rakah ah, Jerusalëm,
eën to te' va nom manih pe
köövo hikta kokon koa'.

Taneo ah, pa vaëhëh me o vaeö.
Eën to hikta hara' nom o kamis
vëh,
no köövo kokon koa' to ha-
hara' ne sih.
Ivëhkëk, eën se kokon o koa' peo
rakah.
Ee se peo oah e ne po koa',
pe köövo vëh to te' me non
e voe manot pe'." *Ais 54:1*

28 Kën kea peö', eöm kurus varih,
eöm o pus koa' pe Sosoenën, suk
ataeah, eöm to tavus va em manih
pa ö ne Aësak e koa' pe Abraham
to tavus vavoh. E Sosoenën to
nok voh a soe vaman pe' manih
pe Abraham, ke Aësak tavus po'.
29 Ivëhkëk, manih po poen pamëh
ne koa' vëh to tavus pe köövo kikiu
akuk pe Abraham, to vakihat me e
non pe koa' vëh ne köövo taihan to
vahuh. E koa' pamëh ne Sosoenën
to nok suk voh a soe vaman pe'
manih pe Abraham. Ka kuru va'ih,
no a taate' vakihat to tatavus avoe'
e non manih pa poa koa' poë varih.
Ivëh, ka kuru va'ih, no koa' varih
to tavus pa hanan va po vaen to
vakihat tamoaan me e ne po koa'
varih to tavus manih po kikis pa
Tuvuh pe Sosoenën, ko koa' poë
varih, ivarih, ea o te' va po vaman.
30 O Puk pe Sosoenën te' me non a
soe taeah? E' to te' me non a soe
va'ih,
"Veo e köövo kikiu akuk pën me e
koa' pe',
suk ataeah, e koa' pamëh to
hikta onöt non,
a kon ta tah manih pa ma
tah pe tamëëre, pen e
koa' pe köövo taihan."
Jen 21:10

Ea to nat e no po Puk pe Sosoenën
to soe va non manih pan. 31 Kën
kea, ea to nat vavih e no pea to
hikta te' no pan, ea o pus koa' pe
köövo kikiu akuk, to te' no paan o
Vavaasis pe Mosës, ahik, ea to nat e
no pea ro pus koa' pe köövo taihan,
ea to te' va no manih po te' totoopin
manih pa matan e Sosoenën, suk
ataeah, ea o te' va po vaman.

5

Ea Se Te' Taihan Tamoaan No

1 Kuru na to taihan ee. Suk
ataeah, e Ieesu' Kristo to kon tane'
hah a ra manih po Vavaasis pe
Mosës. Ivëh, kö' iu no' a ö nöm se
sun vakis rakah, paröm nat nem
hah manuh po Vavaasis pe Mosës.
Eöm tome' tavus hah em o te'
nohnoh manih po Vavaasis pamëh.
2 Pënton vavih öm. Eö' e Pöl, eö' to
sosoe ka no' neöm pan, eöm se keh
iu avoe' e nem pa vatet o Vavaasis
pe Mosës, manih pa pe a ö kokoaan
vëh to te' non manih pa ma sion-
ineöm, e Ieesu' Kristo to hikta onöt
non a va'aus a neöm. 3 Eö' to sosoe
vaënpan hah a no' neöm, eöm se
keh vaonöt këm manih pa pe a ma
ö kokoaan peöm. A, eöm se vatet
vavih rakah a ma Vavaasis kurus.
4 Eöm se keh koman nem pan, eöm
se vavatet nem o Vavaasis pe Mosës
ke Sosoenën poka' a neöm o te' to-
toopin manih po epep pe', eöm to
he' tonun em pe Ieesu' Kristo. A,
eöm koman to tavus këh em po uru-
ruan pe Sosoenën.
5 Ivëhkëk, manih po kikis pa
Tuvuh Vasio', ea to nat e no pe
Sosoenën se poka' en pea o te' to-
toopin, kuru me amot, suk ea to va-
man no e Kristo. 6 O poen poanheh
ne ea to vaho' rakah o vaman pea
manih pe Ieesu' Kristo, ka taate' va
pa pe, me a taate' va pa hikta pe a ö
kokoaan vëh, e' a tah akuk manih
po epep pe Sosoenën. Ivëhkëk, a
taate' vëh, a taate' vaman e Ieesu'
Kristo, e' a taate' pamëh to kunkuin
non o vaman pea, ka iu rakah no e
Sosoenën me ro upöm te'.
7 Moaan voh nöm to tavus a na-
pan pe Ieesu' Kristo, paröm suksuk
vavih rakah e nem pa ma taate'
totoopin pe'. Ivëhkëk, eteh to sun-
pip a neöm, köm hikta vavatet hah
nem o vavaasis va pa soe man?
8 O vavaasis taeoh nöm to vavatet

nem kuru, e' o vavaasis ko pamëh
to hikta tane' non ma' manuh pe
Sosoenën to vaoe a no neöm. 9 E'
to te' non a soe vapipino' to soe
va non manih pan, "A si' ö is
sone' na se ru manih po praoa' ko
hovën o praoa', ke' sup ko nok a
peret."* 10 Eö' to soe vamaman
rakah keo' peöm, e Sunön se va'aus
en peöm, köm vatet em po vavaasis
peö', paröm hikta onöt nem vatet
to meoh vavaasis. Eö' to hikta nat
no' peteh to vavanun non a ma
kokoman peöm, ivëhkëk, koe a ko-
man a te' pamëh to nonok va non
nën. E Sosoenën se vakmis en pa te'
pamëh, suk a ma vavaasis piuk pe'.

11 Oman kën kea, eö' to hikta
vavaasis no' pan, a napan se pe a
ma ö kokoaan varih to te' ne pa ma
sioniire. Ahik, eö' se keh vavaasis
no' a taate' pamëh, vahvapo'nih, ka
napan va Israël vövöknah avoe' e
ne peö'? Eö' se keh vavaasis avoe'
e no' peöm pa pe a ma ö kokoaan,
a, a soe nö' to vavaasis suk no' a
mët pe Kristo to hikta onöt non a
vahara' vahat a ma kokoman pa
napan va Israël. 12 A napan varih to
vavanun ne a ma kokoman peöm,
eö' to iu no' a napan poë varih se
onon koman hah rea.

13 Oman kën kea peö', e Sosoenën
to vaoe en nös peöm, köm taihan
këh em ma' po matop va po Vavaa-
sis pe Mosës, paröm te' vavih e
nem. Ivëhkëk, eöm tome' koman
nem pan, eöm to taihan voh em
to nonok avoe' hah e nem pa ma
taate' hat no a ma komëneöm to
iu ne? Ahik! Eöm se nat nem
kokoman va nem nën. Suk ataeah,
eöm papaeh se te' va nem manih
po te' kunah paan o upöm te' pe
Sosoenën. Paröm iu nem a ma
upöm peöm ko va'aus nem raoe.
14 A ma soe kurus va po Vavaasis
pe Mosës to te' hop avoes rakah e
ne pa paeh a soe ro, ka soe pamëh
iva'ih,

"Iu a meh te', vamanih pa ö nën to
iu koman hah va ka nom".
Lev 19:18

15 Ivëhkëk, eom se matop nem,
eöm tome' töön nem pa vaheheve
manih topnineöm, ko ro vahik em.

A Taate' Pa Tuvuh Vasio' Me A Taate' Va Po Sionin

16 Ka soe peö' to te' va non manih,
koe ka Tuvuh Vasio' vatotoopin nö
non a hanan nöm to suksuk nö
nem. Eöm se keh vatet a soe pe', a,
eöm hikta se nok nem a ma taate'
hat no a ma kokoman peöm to iu
ne. 17 Ea to nat rakah va e no
manih pan, a iu hat va pa komaara
to kehkeh vöknah rakah e non sih
pa Tuvuh Vasio'. Ka Tuvuh Vasio'
me to kehkeh vöknah rakah me e
non po iu hat vëh to te' non pa
komaara. Ka tah nöm to kehkeh
nok nem, ne eöm to hikta onöt nem
a nok. 18 Ivëhkëk, a Tuvuh Vasio' se
keh vovoh nö ka non neöm, a, eöm
to hikta onöt nem a te' hah manih
paan o Vavaasis pe Mosës.

19 Eöm to nat vahik voh em pa ma
taate' hat no a koman a te' to iu nok
non, a ma taate' hat poë varih to
te' va ne manih, taate' rëhrëh, me a
taate' va pa poa te' oete' koman me
a poa köövo koman to koroh vëtkin,
pare nok a taate' hat, me a taate'
va po kokoman to kat o kokoman
ka te' nok a taate' rëhrëh. 20 Me
a taate' va pa hin suk a tah akuk
to hikta te' non pan e Sosoenën,
me a taate' kiu po te' orora', me a
taate' varërëës, me a taate' vaato
vasuka', me a taate' vaheheve, me
a taate' peat, me a taate' puhio' o
te' varih to te' vavih ne, me a taate'
amamun, me a taate' vaato vasuka'
ko taki, me taate' vaëh kiiki manih
po vute', 21 me a taate' manin a tah
pa meh te'. Me a taate' kaak, me a
taate' vatösoe, me a ma meh taate'
taneah. Moaan voh nö' to soe voh

* **5:9:** A pusun in a soe vapipino' vëh to te' va non manih pan, "a si' ö is sone'", to te' va non manih po vavaasis to hikta te' man non, me a soe vëh, "ke' sup ko nok a peret", to te' va non manih pan, o vavaasis pamëh to piuk a nap peo kee vaman ee po vavaasis piuk pamëh.

keo' peöm. Ka kuru nö' to se sosoe
avoe' ke no' peöm pa soe pamëh.
A napan to nonok ne a ma taate'
poë varih, ee to hikta antoen ne a
te' manih koman a Matop Vih pe
Sosoenën.
22 Ivëhkëk, o poen no a Tuvuh Va-
sio' to matop a ro ra, e' to kunkuin
en pa ma kokoman pea pa iu e
Sosoenën, me a ma upöm te'. Ivëh,
ne ea se nok suk rakah a ma vu
taate' to te' va ne manih, taate' iu
te' me e Sosoenën, me a taate' te'
me o vaeö to tane' ma' manuh pe
Sosoenën, me a taate' te' vatö, me
a taate' hikta heve vëvëhö', me a
taate' uruan ko va'aus o upöm te',
para vataare raoe a taate' vih, me
a matop a taate'. 23 Me a taate' te'
vöknah, me a taate' pënton soe ko
këh ma' o iu va pa komaara. Manih
no ahikta pah taate' to soepip non a
ma taate' poë varih. 24 A napan pe
Ieesu' Kristo to taihan ee, ko iu hat
va pa komëëre to hikta matop hah
non raoe. O iu hat pamëh to te' non
pa komëëre to te' va non manih,
pee to vahan poë pa kuruse. 25 A
Tuvuh Vasio' to he' voh en pea po
to'to' voon. Ivëh, ka se vatet vavih
rakah o iu pa Tuvuh Vasio', ke'
matop a rora. 26 Ea se nat no kë
koman hah no a ëhnaara, para nat
no nonok no a ma taate' hat manih
po upöm te', marën a vaheve raoe,
kee heve ko taneo o vapus, me ea se
nat no manin a ma tah po upöm te'.

6

A Taëën Taeah Nën To Nep, E' Varoe Kuru Nën Se Kon

1 Kën kea, me ra kën vamen, eöm
se keh nat va nem manih pan, ta
paeh va po kum peöm to nok voh
ta hat, ke eöm varih to vavatet
nem sih a Tuvuh Vasio', eöm se nö
manuh pa te' pamëh, ko to vatö
keah paröm he' eah a soe vih, ke'
tavus vavih hah. Ivëhkëk, eöm se
matop koman hah a nem. E susun
po ora' hat tome' punö' me en
peöm. Köm ku' em manih pa taate'
hat. 2 Eöm se te' rakah o kamis pa
va'aus o te' varih to te' me ne a ma
punis. Eöm se keh nonok va nem
nën, a, eöm to vavatet rakah e nem
pa taate' pe Ieesu' Kristo. 3 Ivëh, ka
ta pah te' se keh koman non pan,
e' to vih oah e non po upöm te',
ivëhkëk, e' to hikta te' vih non, a,
a te' pamëh to piuk koman hah ea.
4 A te' koman se kiiki hah a taate'
pe', a taate' pe' vih e non, ke' ahik.
A te' to nonok va non nën, e' se
vaeö suk rakah non a ma tah ne'
to nonok non, pare' koe a kiiki a
taate' pe' va'peh me a taate' pa meh
te'. 5 Ivëh, ka papaeh te' se matop
koman non a ma taate' pe'. Pare' te'
koman a ma punis pe'.
6 O te' varih to vavaasis ne o
vavaasis pe Sosoenën, ea se va'aus
raoe pa ma tah na to vaneah no.
7 Eöm se koe a piuk ëm, eöm
to hikta onöt nem a piuk in e
Sosoenën. Eö' to soe vamanih, suk
a napan to osoes varoe ko ne sih a
ma taneah nee to nep. 8 Ta pah te'
se keh te' avoe' me e non pa taate'
va po iu hat va pa komaneah, a, a
taate' hat pamëh se mirö' rakah en
pe'. Ivëhkëk, e' se keh te' varoe me
non a taate' pa Tuvuh Vasio', a, a
Tuvuh Vasio' se he' en pe' po to'to'
tamoaan. 9 Ivëh, ka se nat no tetekö
no pa va'aus a napan pe Kristo. Ea
se keh hikta tetekö no pa nok a kiu
va'aus pamëh, ko poen va pa kon
a tapui tavus ma', ea se kon rakah
ee pa tapui vih. 10 Ivëh, ko poen
poanheh to vih non pea pa va'aus
ro o upöm te', ea se va'aus ee pee.
Ivëhkëk, ea pet se te' eh rakah no
pa va'aus a napan varih to te' ne po
kum te' varih to vaman ne e Ieesu'.

E Pöl To Vaeö Me Non A Kuruse Pe Ieesu' Kristo

11 Ep öm pa ma kiun apa'puh
varih nö' to nok, marën a kiun a
ö soe va'ih. E' a ö soe koman peö'
nö' to kiun ka nös neöm. 12 Eöm se
pënton vavih, o upöm te' to eheh e
ne pan, eöm se pe a ma ö kokoaan
varih to te' ne pa ma sionineöm.

Ee to eheh rakah e ne pan, eöm se
nok vamanih pö nee to iu va ne,
marën a kon o ëhnan apuh manih
pa matëëro upöm te'. Ee to nanaöp
ne, pare koman va ne manih pan.
"E' to hat non pa ö no upöm te' se
nat ka ra to vaman no sih a kuruse
pe Ieesu' Kristo. Pare vakmis a ra."
13 A napan varih to pe vahik voh
a ma ö kokoaan pee, ee koman to
hikta vavatet vavih ne o Vavaasis
pe Mosës. Ivëhkëk, ee to kehkeh pe
ne a ma te' ö kokoaan peöm, pan ee
se kon o ëhnan apuh manih pa na-
pan va Israël, pa ö ne eöm se pënton
a soe pee. 14 Ivëhkëk, eö' koman to
hikta iu kë hah a no', me a te' ëhnan
eteh. Ahik, eö' se kë varoe no' a
ëhnan e Ieesu' Kristo. E' to mët voh
manih pa kuruse, kö' hara' vaeö
suk no' a mët pe' to vahik o kikis
pa ma taate' hat varih to mimirö'
a no neo'. Ka tah pamëh te' ke
non pan, eö' to mët me eo' manih
pa kuruse, parö' hikta iu hah no' a
vatet a ma taate' va po oeh vëh. Ka
manih po kokoman peö', e' to te' va
non manih pan, eö' koman to mët
voh eo' manih pa kuruse. 15 Ivëh,
ka taate' va pa pe a ö kokoaan, me
a taate' hikta pe, e' a tah akuk. E
Sosoenën to vavoon voh en pea, ka
tavus voh ee o te' voon, e' a tah man
rakah ipamëh. 16 Eö' to hinhin no' e
Sosoenën pan, e' se ururuan rakah
en pa napan varih to öt vakis ne sih
a ma soe poë varih, pare vavatet
ne. E' to vatö en pa ma kokoman
pee, kee te' vakamö' e ne, ka napan
poë varih, ee ra napan vamaman
pe Sosoenën.

17 Eö' to hikta iu no' ta meh te' se
he' hah a neo' to kamis, a napan to
ip vamët voh ee peö'. Ka sionineo'
pupu rakah en. Ka ma kamis varih
to tavus manih peö', ee to vataare
rakah e ne peö', a te' kikiu vama-
man rakah pe Ieesu' Kristo.

18 Kën kea, me ra kën vamen,
eö' to hinhin no' pan, e Apuh pea
e Ieesu' Kristo se ururuan a ma
apeneöm. Oman.

ËFËSUS

E Pöl to kiun voh o taana' kiun, e' he te' non Room pa nohnoh. O pöh kiun ne' to va nö manuh pa napan va po vaman to te' ne pa vöön vëh Ëfësus, ko meh ne' to va nö manuh pa napan va pa vöön vëh Filipaë, ko vakön ne' to vanö manuh pa napan va pa vöön vëh Kolosi, ko vataana' ne' to nö manuh pe Pilimon. E' to kiun ke ra napan va Ëfësus o kiun vëh, pan ee se ëh momoaan voh ko vahik po', ka napan va po vaman to te' ne pa ma meh vöön pah ëh po'.

A Ëfësus voh a vöön apuh pare' te' non manih pa muhin va Esia'. A napan poë varih to te' voh ne nën, to te' voh ne o iu apuh va pa öt a ma moeh tah peo, pare he' voh i rea pe sosoenën vapikpiuk nee to poka' ne e Atemis. E' to te' me voh non a iuun hinhin pe Atemis a pah vih manih Ëfësus (Aposol 19:17)

Manih pa vapöök vavih pe Pöl, e' to he' a soe nën manih po Jiu' po Poen Apaapo (Aposol 18:18-21). Ka manih pa vaköön vavih pe', ne' to nö Ëfësus ko te' non nën po kukön kirismas pa vavaasis a napan, (Aposol 19). A nap peo va Ëfësus to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ivëhkëk, e' to te' non a ma pah to Jiu' to te' va'peh me ne raoe. E Pöl to vavaasis non raoe pan, manih pe Kristo o Jiu' me ro te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to vatös e ne, ivëh, ka kuru no a napan kurus to te' vatös e ne me e Kristo po paeoh o kum. E Pöl to he' me a soe vapipino' va po kum pe Kristo pa kukön a tah. Ea a sionin e Ieesu', ke e', e susun pea. Me ea to te' va e no manih pa iuun pe Sosoenën, ke Ieesu' koman e' o toon vatopnin in a iuun pamëh. E Pöl to he' me a meh soe vapipino' pe' vamanih pan, o kum pe Kristo to te' va e non manih pe köövo pe'.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan.

A potan avih pe Pöl, 1:1-2

A soe va po iu pe Sosoenën me a vatös pea me e Kristo, 1:3-23; 2:1-22; 3:1-21

E' to vih non pa ö no a napan va po vaman se te' me ne o pöh kokoman, 4:1-16

E' to vih non pa ö no a napan va po vaman se soe vakoe a ma hanan va pa popoen, 4:17-32; 5:1-20

E' to vih non pa ö no a napan va po vaman se he' i rea manih pa ma meh te' va po vaman me a taate' iu te', 5:21-33; 6:1-10

Manih po kikis pe Kristo, a napan va po vaman se onoah ee pe susun po ora' hat me o kum pe', 6:11-20

A soe ataaton pe Pöl, 6:21-24

1 Eö' e Pöl e aposol pe Ieesu' Kristo. Ko iu koman pe Sosoenën kö' tavus aposol. Eö' to vanö ka nös neöm a napan pe Sosoenën varih to te' nem pa vöön va Ëfësus o kiun va'ih. Suk eöm to vatös me voh e Ieesu' Kristo, paröm vavatet vakis nem eah sih.
2 Eö' to hin e Sosoenën Tamaara, ke Sunön pea Ieesu' Kristo, pan ee se ururuan a neöm, pare nok a ma kokoman peöm köm te' me nem a taate' moomo.

Manih Pe Ieesu' Kristo, Ne Sosoenën Se He' A Ra A Ma Moeh Tah Vihvih Va Pa Vöön Va Kin

3 Ea se kë rakah no a ëhnan e Tamaara Sosoenën. E' me e Taman e Sunön pea Ieesu' Kristo. Manih po vatös pea ke Ieesu', ne Sosoenën koman to he' koe ka ra a ma moeh tah vihvih va pa vöön va kin nën. 4 O poen ne Sosoenën to me' avoe' voh e non pa nok o oeh vëh, e' to kon voh en pea se vatös me no e Ieesu' Kristo, para tavus o te' vivihan, para hikta te' me no ta hat manih po epep pe Sosoenën. 5 Suk ataeah, moaan voh no a taate' kamö' me o iu pe

Sosoenën, se nok a ra, ka tavus o
pus koa' pe'. Manih pa kiu pe Ieesu'
Kristo, e' marën a kon tane' hah
a ra manih pa taate' hat. Ko iu
koman pe Sosoenën, ivëh, ke' nok
va nën. 6 Ivëh, ka manih pa ëhnan
e koa' vëh ne Sosoenën to iu non
sih poan, e Sosoenën to ururuan
voh a ra. Ivëh, ka se kokoman
tamoaan rakah no o ururuan apuh
pe', para kë tamoaan no a ëhnaneah.
7 A napan to ip vamët voh e Ieesu'
Kristo, ka manih po era' pe', ne
Sosoenën to kon hah këh a ra pa
hat. Pare' ihan anoe en pa ma hat
pea, ivëh, ka se vatös vavih rakah
me e Ieesu' Kristo. Manih pa mët
pe Ieesu' Kristo, ne Sosoenën to va-
maaka o ururuan apuh pe' manih
pea. 8 Manih pa ma vu nat me a
ma kokoman vih pe', ne' to koep
rakah ma' o ururuan pe' manih
pea. 9 Moaan voh ne Sosoenën to
kokoman keon voh en pa tah ne'
to kehkeh nok voh non manih pa
kiu pe Kristo. Ivëhkëk, o kokoman
pamëh to te' vakoaan voh e non. Ka
kuru va'ih ne' to vataare en pea po
kokoman pe'. 10 Ivëh, ko kokoman
pamëh, ne' to kehkeh nok voh non,
to te' vavoh non manih pan, o poen
ne' to koman non se tavus ma', e' se
ununun a ma tah va pa vöön va kin,
me a ma te' tah va po oeh manih
pe Kristo, kee te' ne paan a pah te',
ka pah te' ko pamëh e Ieesu', ivëh e
Kristo.

11 E Sosoenën to vavatet non sih
o iu me a ma kokoman koman
pe', pare' nok a ma moeh tah, kee
tavus. Moaan rakah voh ne' to
vate' voh en pea, pan ea se vatös me
no e Ieesu' Kristo. Para tavus a na-
pan pe'. 12 E' to nok vamanih pan,
emöm varih a napan va Israël to
vaman momoaan voh e Kristo, ko
vatet voh em pe'. Ke Sosoenën me
to kon voh en pemöm, pan emöm
se kë nem o ëhnan apuh pe', suk e'
a Te' Sunön rakah. 13 Ke eöm varih
o te' to hikta te' nem pan eöm ro
Jiu', eöm me to pënton vahik voh
em pa soe man. A soe man pamëh,
e' a Soe Vih pe Sosoenën. Ka soe
pamëh to kon tane' hah a neöm
manih pa taate' hat. Eöm to vaman
me voh em pe Kristo, ko vaman
peöm nok a neöm, köm vatös me em
pe'. E Sosoenën to vatet rakah en
pa soe man pe', ne' to soe vaman
voh pan, e' se vanö ma' a Tuvuh
Vasio' pe' manih peöm. Ka Tuvuh
Vasio' pamëh to te' va non manih
po vëknöm to vataare a non neöm
manih pe Sosoenën, köm te' nem a
napan pe'. 14 Ea to nat e no pea to
kon vahik voh ee pa Tuvuh Vasio',
ivëh, ka nat va e no manih pan,
amot na se kon me ee pa ma tah
ne Sosoenën to vamatop keon voh
ka ra. Ka ma tah poë varih ne' to
soe vaman voh pan, e' se he' a ra
a napan pe'. Ea to anoeh voh e no
pa kon a ma tah poë varih, po poen
ne Sosoenën se hehe vahik a ra a
napan pe'. Ka kë no o ëhnan apuh
pamëh, suk e' a Te' Sunön rakah.

E Pöl To Hin E Sosoenën Pan E' Se He' O Nat Manih Pa Napan Va Ëfësus

15 Ivëh, ko poen nö' to pënton eo'
peöm to vaman em pa Te' Sunön
vëh e Ieesu', paröm iu e nem pa ma
napan kurus pe Sosoenën. 16 Ivëh,
nö' to hikta vavanot suk no' sih
pa soe vavihvih ke na e Sosoenën,
suk eöm. Ka ma poen kurus nö'
to vaho' rakah a no' neöm manih
pa ma hin peö'. 17 Eö' to hinhin
no' sih e Tamön vëh to te' me non
o kikis apuh ke Sunön pea Ieesu'
Kristo. Eö' to hinhin no' eah sih
pan, e' se he' a neöm o nat, pare'
vataare hah ea manih peöm köm
nat in eah. 18 Eö' to hinhin me
no' e Sosoenën, pan e' se peret
me a ma kokoman peöm köm nat
vavih a ma tah vihvih varih ne' to
vaneah non ne' se he' a neöm. Eöm
se nat nem, paröm vaman nem a
ö nöm se kon em pa ma tah vi-
hvih poë varih. Suk ataeah, e' to
vaoe voh en peöm pa tavus o pus
koa' pe'. Eö' to hinhin me no' e
Sosoenën, pan eöm se maaka vavih

a ma he' vihvih varih ne' to soe
vaman voh, pan e' se he' a neöm
a napan pe'. 19 Eö' me to hinhin
no' pan, eom se nat va nem manih
pan, o kikis apuh pe Sosoenën, e'
a tah a pah apuh rakah manih
pea varih, a napan to vaman no
eah. Ko kikis apuh pamëh to va-
toe akuk va e non manih po kikis
apuh vëh, 20 ne Sosoenën to nok
voh, pare' kunkuin hah e Ieesu', ko
vaho' poan pa papmatö pe'. Manih
pa vöön va kin no a napan to kë
ne sih a ëhnaneah. 21 E Sosoenën to
he' voh e Ieesu' Kristo a tasun to
apuh oah e non po ora' eh, me ro
te' susunön, me a ma kaman, me
a ma moeh tah kurus varih to te'
me ne o kikis. Ko ëhnan apuh pe',
apuh oah me e non po te' varih, to
te' me ne o ëhnan kuru, me ro te'
varih, se te' amot ne o ëhnan apuh.
22 E Sosoenën to vaho' vahik voh
en pa ma moeh tah kurus manih
paan o kikis pe Kristo. Ke' te' va
non manih pe susun va pa ma tah
poë varih, marën a va'aus o kum
te' varih to vaman ne e Sosoenën.
23 O kum te' varih to vaman ne e
Sosoenën, ee to te' va e ne manih
pa sionin e Ieesu' Kristo. E' to he'
o to'to' pe' manih po kum te' varih
to vaman ne e Sosoenën. Ko kum
te' poë varih to puh ne po to'to'
pamëh. Ivëh, ke Ieesu' Kristo ko-
man to vapuh kurus voh en pa ma
tah kurus varih to te' ne pa vöön va
kin, me manih po oeh.

2

E Sosoenën To Va'aus A Ra Po Ururuan Pe'

1 Moaan voh nöm to hikta vaman
nem e Kristo, paröm te' va nem
manih pa nap mët. Suk ataeah,
eöm o vatösoe, paröm hikta tënan
nem a soe pe Sosoenën, paröm
nonok vatëh nem a ma taate' hat.
2 Manih pa tëëm pamëh nöm to va-
vatet vavi' kov e nem pa taate' hat
va po oeh vëh. Eöm to vatet voh
a taate' hat pe susun po ora' hat
varih to te' ne akis. Ke susun po
ora' hat pamëh to te' avoe' e non
manih pa komaara napan varih to
vatösoe ne sih e Sosoenën.
3 Moaan voh na to te' me voh e
no po te' poë varih. Para vavatet
vavi' e no po iu hat va pa komaara.
Ea to vavatet voh no o iu hat va pa
komaara, me a ma tah no o sionin
me a ma kokoman pea to iu ne.
Ko poen na to te' va no nën, ea se
kon o kamis ne Sosoenën to vam-
atop keon voh ken pea, a napan to
nonok no sih a ma vu taate' hat poë
varih.
4 Ivëhkëk, o ururuan pe Sosoenën
to parin apuh, ke' pah iu sun-
tan rakah e non pea. 5 Oman, a
ma taate' vatösoe pea, me a taate'
pënton varo a soe pe Sosoenën to
nok voh a ra, ka te' va e no manih
pa nap mët. Ivëhkëk, e Sosoenën
to vatös en pea ke Kristo, pare' he'
en pea po to'to' voon. Ka manih
po he' vih pe Sosoenën ne' to kon
tane' hah en pea manih pa taate'
hat. 6 Ka vatös pea ke Kristo, ne
Sosoenën to kunkuin va'peh suk
hah en pea manih pa mët va po
apen, pare' vaiho' en pea pa vöön
va kin, ka iho' va'peh me e no pe',
ko pët matop e no pa ma tah va pa
vöön va kin, ke Kristo. 7 Manih pa
kiu pe Ieesu' Kristo, ne Sosoenën
to nok a taate' vih manih pea. Suk
ataeah, e' to kehkeh vataare non
a napan va amot, pan o ururuan
apuh pe' to hikta te' non ta ö ataa-
ton, manih pa ö ne' to vava'aus
va ka rora sih. 8 E' to te' va non
manih pan, a tah pamëh to hikta te'
non pan a tah nöm to nok. Ahik,
e Sosoenën to he' akuk en peöm.
Eöm to vaman voh e Ieesu' Kristo.
Ke Sosoenën ururuan a neöm, pare'
kon tane' hah en peöm manih pa
hat. 9 Ko he' vih pe Sosoenën to
hikta te' non pan, o voen ovin a ma
kiu nöm to nonok nem. Ivëh, ne'
to hikta onöt suk non, pa ta pah te'
se kë koman hah non a ëhnaneah.
10 Manih pa kiu ne Ieesu' Kristo to
nok voh, ne Sosoenën to nok a ra,

ka tavus vavoon, para suksuk no
a hanan va pa taate' totoopin. A
taate' totoopin pamëh ne Sosoenën
to vamatop keon ke voh en pea,
pan ea se suksuk no.

E Kristo To Vahik A Taate' Vakihat Po Jiu', Me Ro Te' Varih To Hikta Te Ne Pan Ee Ro Jiu' Manih Pa Mët Pe'

11 Ivëh, köm se kokoman hah na
pan, eöm a napan to hikta tavus
voh manih po vute' po Jiu'. Eöm o
te' no a napan va Israël to sosoe ne
sih pan, eöm o te' nee to hikta pe
voh a ma ö kokoaan peöm. Ivëh,
nee to sosoe suk a no neöm pan,
eöm to hikta te' nem pan eöm ro
Jiu'. Pare sosoe me ne pan, ee a
napan pe Sosoenën, suk a ö nee to
pe a ma ö kokoaan pee. Ivëhkëk, a
taate' pe a ö kokoaan va po sionin,
e' a taate' po te'. A taate' pamëh to
hikta antoen non a va'aus a te', ke'
panih a taate' pe', ko tavus vavoon.
12 Eöm se nat vavih rakah va nem
manih pan, moaan voh nöm to
hikta nat voh nem pe Kristo, parröm
te' tavus këh e nem po kum te' va
Israël. E Sosoenën to nok a soe
man pe', pare' nok a ma vatom-
poan pe', me ra napan va Israël,
ke eöm to te' tavus këh e nem po
kum te' pamëh. Ka tëëm nöm to
te' nem manih po oeh vëh, parröm
hikta anoeh nem a ö ne Sosoenën
se kon hah a neöm, suk eöm to hikta
nat me nem pe Sosoenën. 13 Moaan
voh nöm to te' varo këh e nem
pe Sosoenën. Ivëhkëk kuru va'ih,
no era' pe Ieesu' Kristo to pupui
a neöm, köm vatös hah me em pe
Sosoenën. E Sosoenën to vahuk
hah a ma' neöm manih pe', suk o
era' pe Kristo to tako' suk a neöm.

14 E Ieesu' koman ivëh a pusun
in a taate' vakamö', e' se nok a ra
ka iho' va'peh hah. Moaan voh o
Jiu' to vakihat me voh e ne po te'
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.
Ka taate' vakihat pamëh to sunpip
voh e non pea o Jiu' me ra napan
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.
Ivëhkëk, e Ieesu' Kristo koman ivëh
to nö ma' pare' vu' topnin a eean eh
pamëh ko kök poan, pare' vavahik
en pa taate' vakihat pamëh. E' to
vatös o pöök vute' varih, o Jiu' me
ro te' varih to hikta te' ne pan ee
ro Jiu'. Kee tavus ee o pöh vute',
15 suk e' to vahik en pa ma ö soe
me o Vavaasis pe Mosës, po poen
ne' to mët pa kuruse. E' to nok
va nën, pan e' se unununn hah o
Jiu', me ro te' varih to hikta te' ne
pan ee ro Jiu', kee tavus hah ee a
pah te', ko vakamö' hah ee. 16 Ka
manih pa mët pe Ieesu' manih pa
kuruse, e' to vatös hah o Jiu' me ro
te' varih to hikta te' ne pan ee ro
Jiu', kee tavus hah ee a pah te', pare
vakamö' hah me ee pe Sosoenën.
Ivëh, nee to hikta vakihat suk hah
ne. 17 E Ieesu' Kristo to nö voh ma'
manih po oeh vëh. Pare' vavaasis
non a Soe Vih vëh, to sosoe suk non
o vakamö' peöm a napan varih to
te' varo këh nem e Sosoenën, me
emöm o Jiu' to vatös nem manih
pe Sosoenën. 18 Ea vapöh koko-
man, suk po' no ataeah, manih pa
ëhnan e Ieesu' Kristo ne ea o pöök
vute' to te' me no a Tuvuh Vasio',
ka Tuvuh Vasio' pamëh peret ken
pea pa hanan na se suk, para tavus
manuh pa matan e Sosoenën, e
Tamaara.

19 Ivëh, ke eöm varih o te' to hikta
te' nem pan eöm ro Jiu', moaan voh
nöm to te' nem a nap aun, ivëhkëk
kuru, eöm to hikta te' va nem nën.
Eöm to tavus em a kën tom kea
va po vaman manih pe Sosoenën.
20 Eöm to te' va nem manih pa
iuun ne Sosoenën to eok. E' to
vasun a möm o aposol, me ro te'
vanënën soe vamanih po toon va
pa iuun pamëh. Ke Ieesu' Kristo to
te' va non manih po toon vatopnin
to öt vakis non sih a iuun pamëh.
Ivëh, ke ea kurus a iuun pamëh.
21 Ka iuun to taeok vaeh manih pe
Ieesu'. Ivëh, ke' tatavus nö e non a
iuun vivihan pe Sosoenën. 22 Suk
ataeah, eöm o te' varih to hikta te'

nem pan eöm ro Jiu', eöm to vatös me voh em pe Kristo, ke' vatös en peöm me ra napan pe'. Ivëh, köm tavus va em manih pa iuun te'te' pe Sosoenën manih po kikis pa Tuvuh Vasio'.

3

A Kiu Pe Pöl Ivëh Pa Vatvus A Soe Vih Pe Ieesu' Kristo Manih Po Te' Varih To Hikta Te' Ne Pan Ee Ro Jiu'

1 Eö' ivëh e Pöl, eö' to hinhin suk
a no' neöm manuh pe Sosoenën,
eö' to te' no' pa nohnoh suk a
ma kiu ne Sosoenën to he' a neo',
kö' nonok no'. E' to soe ka neo'
pan, eö' se vavatvus no' a Soe Vih
pe Ieesu' Kristo manih peöm o te'
varih to hikta te' nem pan eöm ro
Jiu'. 2 Oman, eö' to koman no'
pan, eöm to pënton pö' voh em pe
Sosoenën to he' voh en peö' pa
kiu va'ih. Manih po ururuan pe'
nö' se nok a kiu pamëh marën a
va'aus a neöm. 3 E Sosoenën to
vataare voh en peö' po kokoman
vakoaan pe' vëh, to te' non sih
manih po kupu pe'. Kö' vatvus pet
voh keo' peöm pa si' ö sone' va po
kokoman vakoaan pamëh manih
po kiun peö'. 4 Ko poen nöm se keh
ëh a soe nö' to kiun suk o kokoman
vakoaan pamëh, eöm se nat em,
peö' to nat vamaaka e no' po koko-
man vakoaan vëh, to soe suk non e
Kristo. 5 Moaan voh ne Sosoenën
to hikta soe tavus avoe' voh non
o kokoman vakoaan pamëh manih
pa napan. Ivëhkëk, kuru va'ih ne
Sosoenën to vatvus koe ke ma' a
soe vakoaan pe' manih pa Tuvuh
Vasio'. E' to vatvus ke ma' a soe
pamëh manih pemöm a napan ne'
to kon voh, kemöm tavus o aposol
vivihan pe', me ro upöm te' varih
to vavatvus ne a soe. 6 O pus koko-
man va pa soe vakoaan pamëh to
te' va non manih pan, manih pa
Soe Vih pe Ieesu' Kristo, ne eöm o
te' to hikta te' nem pan eöm ro Jiu'
to vaman nem, paröm tavus em a
kën kea va po vaman va'peh me
emöm o Jiu' varih to vaman nem
e Kristo, ka tavus ee o pöh sionin.
Ea kurus to kokon koe ke no a ma
tah vihvih ne Sosoenën to vaneah
keon voh ken pea manih pe Ieesu'
Kristo.

7 E Sosoenën to nok voh a neo'
kö' tavus eo' a te' kikiu pe', marën
a vatvus a Soe Vih pe' manih pa na-
pan. Manih po kikis pe', ne' to he' a
neo' o he' vih pe', marën a nok a kiu
pe'. 8 Eö' to vapaan rakah ke no' a
napan kurus pe Sosoenën, ivëh, kö'
hikta onöt no' a kon o he' vih pe'.
Ivëhkëk, e Sosoenën to ururuan a
neo', pare' he' en peö' pa kiu pe', ka
kiu pamëh, e' a kiu va pa vatvus a
Soe Vih manih po te' varih to hikta
te' ne pan ee ro Jiu'. Ka Soe Vih
pamëh to vavaato vavi' suk e non
pa ma tah vihvih pe Kristo. Ka ma
tah vihvih poë varih ne ea a napan
va po oeh vëh to hikta antoen no a
kiiki me a ëh. 9 E Sosoenën to nok
voh a ma moeh tah kurus, ivëhkëk
e' to koaan momoaan voh en po
kokoman pe' manih pa tah ne' to
kehkeh nok non. Ko kokoman
pamëh te' vakoaan tamoaan voh e
non sih. Ivëhkëk, kuru ne' to he' en
peö' pa kiu va pa vamaaka o koko-
man vakoaan pamëh. 10 Moaan
voh ne' to koaan e non po koko-
man vakoaan pe'. Ivëhkëk, kuru
va'ih ne' to vatvus en pe' manih
po kum te' varih to vaman ne sih
e Sosoenën. Ka manih pa taate'
pamëh ne Sosoenën to nok a ma
vu kokoman vihvih, me a ma vu
nat vihvih pe', kee tavus vateera'
koe ee manih po kum te' varih to
vaman ne poë. Ivëh, no ankero'
eh, me ro tuvuh va pa vöön va kin
to nat suk ne o kokoman vakoaan
pe Sosoenën. 11 Moaan voh ne
Sosoenën to me' avoe' voh e non pa
nok o oeh vëh, e' he koman e non pa
nok a tah pamëh. Ka manih pa kiu
pe Sunön pea Ieesu' Kristo, ne' to
nok vahik en pa ma tah poë varih.
12 Ea to vaman e no sih e Kristo,
para hikta nanaöp hah no a tavus

manih pa matan e Sosoenën. Ea
to nat va e no manih pan, e Kristo
e' a hanan na se suk, para nö ko
tavus na manuh pe', ka hikta tah
se sunpip hah a ra. 13 Ivëh, kö' se
soe vakis rakah keo' peöm, eöm se
koe a hara' vahat suk o kamis nö' to
te'te' no' marën a va'aus a neöm, a
ma vaman peöm tome' kunah. Eöm
se hara' vaeö nem, suk ataeah, o
kamis pamëh to tavus ma', marën
a va'aus a neöm, köm te' vavih me
nem e Sosoenën.

E Pöl To Hin Va'aus A Napan Pe Ieesu' Varih Ëfësus

14 Ivëh, kö' vatokon eo' manih pa
matan e Tamaara, parö' hin vakis
eo' pe' pan, e' se va'aus a neöm.
15 E Sosoenën, e' e Tamaara napan
va vöön va kin me manih po oeh,
ke e' koman to vëvëhnan voh en pa
ma vu tom taman kurus. 16 Eö'
to vavatokon no' sih, parö' hinhin
va no' manih pan, e Tamön to te'
me non o kikis pa nok a ma moeh
tah vihvih peo. Ka manih po kikis
pe', ne' to antoen e non pa vapuh
a ma komëneöm pa Tuvuh Vasio'
pe'. Pare' nok a neöm, ka ma
kupu peöm eh rakah ee manih pe
Sosoenën. 17 Ivëh, kö' hinhin suk a
no' neöm o te' varih to vaman voh
em pe Kristo, pan e' se te' tamoaan
rakah non pa ma kupu peöm, ka
taate' iu te' se eh rakah non manih
pa ma kokoman peöm, köm sun
vakis ko te' va nem manih pa ö no
oeh to ötöön va e non a ma aan
naon, ko naon sun vakis non. 18 Eö'
to hinhin suk a no' neöm manih pe
Sosoenën, pan eöm varih o te' to
hikta te' nem pan eöm ro Jiu', me ra
napan pe Sosoenën, eöm kurus se
kon o pöh vu kikis va pa nat vavih
o iu apuh pe Kristo. Ea to hikta
nat no, o iu pe' manih pea papanö'
onöt non nih, me e' rë, aton non
nih, me e' va kin vah va non nih,
me e' ruruvun va non nih. 19 Ivëh,
ka nat e no pa hikta pah te' to onöt
non a nat a ö ne Kristo to iu va ka
rora sih. Ivëhkëk, ea to onöt e no pa
nat eah. Kö' iu no' a ö ne Sosoenën
se vapuh rakah a ra po to'to' pe'. Ko
to'to' pe' se te' tera' non manih pea.
20 Eö' to hinhin avoe' e no' pan,
o kikis pe Sosoenën koman ivëh,
to kiu non sih manih pa komaara,
ko kikis pamëh to te' oah e non po
kokoman pea. Ka ma tah kurus na
to hinhin suk no, ne Sosoenën se
nok en pee, ka ma tah kurus poë
varih to hikta onöt ne o kikis pe'.
21 Ivëh, ka kuru me amot no a na-
pan va po kum te' varih to vaman
ne e Ieesu' se kë koe tamoaan ke ne
a ëhnan e Sosoenën manih pe Ieesu'
Kristo. Oman.

4

Ea A Napan Se Vatös Tamoaan Me No E Kristo

1 Eö' e Pöl, eö' to te' no' pa
nohnoh, eö' to te' suk no' nën, eö'
to nonok no' a kiu pe Sunön. Eö'
me to koman no' pan, e Sosoenën to
vaoe voh a neöm, pan eöm se vatet
a taate' pe'. Ivëh, kö' iu kunkuin
no' a ma kokoman peöm, pan eöm
se suk a taate' totoopin, me eöm se
vatet varoe o iu pe'. 2 Eöm se kunah
ke ra napan pe Kristo, paröm nok
a taate' to vatö non a ma komëëre.
Eöm se nat nem heve raoe, pa ö
nee se nok vaheve a neöm. Eöm
papaeh se he' raoe o kokoman vih,
paröm te' a ma punis varih nee
to he' a neöm, suk eöm to iu nem
raoe. 3 A Tuvuh Vasio' to he' voh en
pea pa taate' vapöh kokoman. Ka
taate' pamëh to te' va non manih po
uris to noh vatös a rora ka tavus o
pöh vute'. Ivëh, köm se sun vakis
rakah nem ko matop nem a taate'
pamëh. 4 Ea varih a napan va po
vaman, ea to te' va e no manih po
pöh sionin, para te' me no a pah
Tuvuh Vasio' to te' non manih pea.
E' a tah ne Sosoenën to vaoe suk a
ra, pan ea kurus se anoeh no a kon
a pah tapui vih ne' to soe vaman
voh, pan e' se he' a ra. 5 Ea kurus
to te' me no a paeh a Sunön, para
vaman no o pöh vavaasis, para kon

a paeh a pupui. 6 E' to te' non a paeh
a Sosoenën. Ke Sosoenën pamëh,
e' ro a paeh e Tamaara a napan
kurus. Ka tasun pe' to apuh, pare'
te' oah e non pa ma te' tasun pa ma
napan kurus. Pare' kiu tamoaan
non topniira napan pe', pare' te'
hop tamoaan e non manih pa ma
napan kurus varih to vaman ne
poë.

7 Ivëhkëk, e Kristo to he' vakëkëh
voh en pea pa ma vu he' na se
nonok no a kiu pe'. Ea papaeh to
kon a ma vu he' poë varih, suk e
Ieesu' Kristo koman to ki vakëkëh
ka ra a ma he' poë varih po iu ko-
man pe'. 8 Ivëh, no Puk pe Sosoenën
to soe suk va non manih pan,

"O poen ne' to peah manuh pa ö va
kin vörep,
pare' kon a nap nohnoh peo,
kee nö va'peh me ee pe'.
Pare' he' en pa napan pa ma he'."
Sng 68:18

9 Ka soe va'ih, "E' to peah en pa
ö va kin vörep," e' a soe pamëh
to vataare va ka rora manih pan,
e Kristo to hikta peah varoe voh
manuh pa ö va kin, ahik, po va-
momoaan rakah ne' to kunah voh
ma' manih po oeh vëh. 10 Ka te'
vëh to kunah voh ma'. E' kuru a
te' ko pamëh to peah hah en. Ka
manih pa ö pamëh to va kin oah
e non pa ma meh tah va akis. E'
to nö nën marën a matop a ma
moeh tah kurus. 11 A te' pamëh,
e Kristo to he' voh a napan a ma
vu he', e' to he' a ma vu he' poë
varih to te' va ne manih. Manih po
upöm, ne' to he' raoe a kiu aposol,
ko he' o meoh upöm te' a kiu pa
vatvus a soe. Ka ma meh ne' to he'
raoe a kiu pa nö vavah pa vatvus a
Soe Vih pe Ieesu' Kristo manih pa
napan. Pare' kon en pa ma meh
te' pa nok a kiu va pa matop me
a vavaasis a napan pe Sosoenën.
12 E Kristo to he' a ra a ma he' poë
varih marën a va'aus a ra a napan
pe Sosoenën, ka onöt e no pa nok a
ma kiu vihvih pe' manih pa va'aus
o upöm te'. Ivëh, ke ea varih a
napan to te' va no manih pa sionin
e Kristo, ea se tavus vaeh, para te'
vavih no. 13 Ivëh, ka ma kiu na
to nonok no, se nönö nö kov e ne,
pare' öök rakah na pa ö na se vapöh
kokoman manih po vaman. Para
nat vavih ee pe Koa' pe Sosoenën,
ko puh rakah ee pa ma taate' vih
pe Kristo. Ka ma taate' pe' tavus
vateera' ee manih pea.

14 Ea se te' va no nën, para nat
no te' vatëh va no manih po koa'
sosone'. A ma soe varih no a nap
vamanman te' to nonok ne sih, suk
ee to nat vavih e ne sih pa taate'
vatomore, me a taate' piuk. A ma
taate' poë varih to hikta onöt ne
a toon vavah va ka ra manih pa
ö no a tuvuh me a supa to totoon
vah va i non o sini manih tahi'. Ea
me se nat no vanun o vaman pea,
ke' nun ko te' va non manih pa ö
no sini to nönö pinpiun vah non,
pare' hikta tavus na manuh pa ö
ne' to nönö non to tavus. 15 Ivëh,
ka se nat rakah no vaho' no a ma
tenara manih pa ma soe poë varih.
Ahik, ea se vavatet vavi' no a taate'
iu a meh te', para sosoe ro ke no
raoe a soe man. Ea se keh nonok
va no nën, ea se tavus rakah ee o
te' eh manih pa taate' vaman, ko
vatös me e Kristo, ke' tavus en a
te' se vovoh ka rora a napan pe'.
16 E Ieesu' Kristo to vatös me en pa
napan pe', ke' te' va non manih pa
sionin a te'. A ma ö kurus varih
pa sionin a te' to te' vatös non, ko
sionin kikiu vavih non, pare' tavus
vaeh en. E' to te' vatoe va e non
manih po kum te' varih to vaman
ne e Sosoenën. A ma papaeh pee
se keh iu ne a ma upöm pee, pare
nok a ma kiu pee, a, a ma kum poë
varih to pu vaeh ee manih po kikis
pe Kristo.

Ea Varih A Napan Pe Kristo Ea Se Panih A Ma Taate' Hat Pea Para Suk A Taate' Voon

17 Manih pa ëhnan e Sunön, eö'
to kehkeh soe ka no' neöm a pah
soe peö'. A soe kikis peö' to te' va
non manih, eöm se nat nem suksuk
vatëh nem a taate' pa napan varih
to hikta nat ne pe Sosoenën. A
ma kokoman pee to nun rakah voh
ee. 18 Suk ataeah, a soe pee to hat,
kee hikta onöt ne a nat vamaaka
e Sosoenën, pare hikta iu kon ne
o to'to' voon vëh ne Sosoenën to
he'he' non. Ee o vatösoe, pare hikta
nat ne pa hanan pe Sosoenën. 19 Ee
to hikta potpoet suk ne a ma taate'
hat nee to nonok ne, ee to vaho'
hop rakah rea manuh po iu hat va
po sionin. Ka ma kokoman pee
rikrik suk e ne pa nok a ma taate'
hat.
20 Ivëhkëk, a taate' pe Kristo no a
napan to vavaasis a non neöm, to
hikta te' va non manih. Ahik. 21 Eö'
to nat e no' peöm to pënton vahik
voh em pa soe man pe Kristo. Ee to
vavaasis vahik voh ee peöm pa ma
vu taate' ne' to iu non, na se suksuk
no. 22 Moaan voh nöm to suksuk
nem o iu hat va pa komëneöm, ka
ma taate' hat poë varih, ivarih, a
taate' piuk a meh te', me a taate'
karë pa nok a taate' hat. Me a taate'
rëh koe a te' manih pa hanan va
pa nok a taate' hat. Ka kuru va'ih
nöm se koe rakah a ma taate' hat
poë varih. 23-24 Ka kuru nö' to iu
no' a ö nöm se panih o iu hat va
pa komëneöm, parom kon o iu voon
manih pa komëneöm. Ka ma koko-
man peöm se tavus vavoon rakah.
Köm tavus em a nap voon. A nap
voon poë varih ne Sosoenën to nok
raoe, kee tavus va ee manih pe'
koman. Suk ataeah, a ma taate'
pee to totoopin pare vivihan vavi'
vamanih pe'.
25 Ivëh, köm se vakah rakah a
taate' piuk, vamanih pa ö no Puk
Vapenpen to soe va non,
Parom sosoe tamoaan ke nem a na-
pan pe Sosoenën a ma soe
man.
Suk ataeah, ea kurus, ea to te'
va e no manih po pöh sionin.

Sek 8:16

26 A ma kokoman peöm se keh hara'
vahat po heve, köm matop nem,
peöm tome' nok em pa ta hat. Eöm
se koe a öt o heve, ke' öök pa tëëm
no a potan se roko'. 27 Eöm me se
nat nem he' rakah ta ö sone' ne
susun po ora' hat se koe ke ma',
pare' mirö' o vamomhë vih peöm.
28 A te' vëh to te' voh non a te'
kakaveo, e' se nat non kakaveo hah
non. E' se kiu vëhva' rakah pa kore-
neah, pare' kon po' a taëën to onöt
non a ö ne' se va'aus koman hah ea,
me a ma meh taneah ne' to antoen
non a va'aus o te' arus.
29 O poen nöm to vavaato me
nem a meh te', eöm se nat nem
nok ta soe to vahara' vahat non
eah. Eöm se soe varoe a soe vih
vëh, to antoen non a va'aus o te'
varih no vaman pee to kökööt non
manih pa ma kupu pee. 30 Eöm
se nat nem nok ta tah to vatamak
non a Tuvuh Vasio' pe Sosoenën.
E Sosoenën koman to he' voh en
peöm pa Tuvuh Vasio' pamëh, ke'
te' va e non manih, po vëknöm to
vataare a non neöm a napan pe'.
Ko vëknöm pamëh to vataare e non
peöm pan, e Sosoenën se kon hah a
neöm, köm tavus këh em ma' pa hat
va po oeh vëh. 31 Eöm se varakah
rakah a taate' rës suntan a meh te',
me a taate' heve ov in a meh te',
me a taate' to va'puh, me a taate'
hikan te' ke' hara' vahat, me a ma
meh taate' hat na to nat e no. 32 Eöm
se nok varoe a taate' vih manih po
upöm napan pe Kristo, me eöm se
he' a komëneöm manih pee. Eöm
me se ihan anoe a ma hat pee, va-
manih pa ö ne Sosoenën to ihan
anoe vavoh in a ma te' hat peöm
manih pa ëhnan e Kristo.

5

Ea Se Suksuk Rakah No A Taate' Va Po Maaka

1 E Sosoenën to iu rakah a no
neöm sih, pare' nok a neöm, köm
tavus em o pus koa' pe'. Ivëh, köm
se vatet vavih a ma taate' ne e'

koman to iu non. 2 Eöm se suksuk
nem a taate' iu te', vamanih pa ö
ne Kristo to iu vavoh ka rora, pare'
kon a tasun pea, ko he' o to'to' pe'
pa ö ne' to mët manih pa kuruse. E'
to he' voh o to'to' pe' manih pa mët
vamanih po he' avoavuh vih, nee
to ës ke na e Sosoenën ke' vaeö.

3 Eöm se koe a nok vatëh a taate'
te'te'vaasi', me a ma meh taate'
rëhrëh, ke' e voe to koroh vëtkin me
a meh voe, ke' e' to koroh vëtkin me
a vöna', ke' a tah hat taeah, paröm
koe a manin a ma tah kurus po
upöm te'. A ma taate' pöe varih
se nat ne tatavus ne manih topnin-
neöm a napan pe Sosoenën. Suk
ataeah, ea a napan pe Sosoenën,
ea to hikta se vavasoe suk no a
ma vu taate' poë varih. 4 Eöm
se nat nem nonok nem ta ma soe
pö, me ta ma vaato nun, me eöm
se nat nem nonok nem ta ma vu
vakö hat. A ma taate' poë varih
to hikta vih ne pa ö na se nonok
no. E' to vih varoe non peöm se soe
vavihvih ke na e Sosoenën. 5 Eöm
se nat vavih va nem manih pan,
a napan varih to nonok ne sih a
taate' te'te'vaasi', me a ma meh
taate' rëhrëh, me a napan varih to
mamanin ne sih a ma tah po upöm
te', a ma taate' poë varih to matan
va e ne manih pa napan varih to
hinhin ne o sosoenën varih to hikta
te' man ne. Ee a napan poë varih
to hikta antoen ne a hop manih
pa Matop Vih pe Ieesu' Kristo, ke
Sosoenën matop non raoe.

6 Eöm se matop vavih nem, pe'
to hat non peöm tome' vatet ta ma
vakö hat po te' varih to kehkeh
rëh ke a ne neöm, köm nok a ma
taate' hat poë varih. A ma taate'
akuk ko poë varih to vaheve ne e
Sosoenën, ke' vakmis en pee. Suk
ee to pëpënton varo ne a ma soe
pe'. 7 Ivëh, kö' sosoepip rakah e
no peöm, pan eöm se koe a vatös
me a pap te' poë varih. 8 Suk
ataeah, moaan voh nöm to te' voh
nem pa popoen. Ivëhkëk kuru
va'ih, neöm to tavus em a napan
pe Sunön ke' vamaaka en pa ma
kokoman peöm. Ivëh, kö' iu no' a
ö nöm se nönö va nem manih pa
napan varih to suksuk ne o maaka.
9 O tëkrea pe Sosoenën to te' non
manih peöm, köm vavatvus nem a
ma moeh taate' vih man, me a ma
taate' totoopin, me taate' va pa soe
man. 10 Eöm se punö' vëhva' rakah
pa nat a taate' taeah to vavaeö
non e Sunön. 11 Eöm me se koe
a vamomhë me ra napan varih to
nonok ne sih a ma taate' va pa
popoen. A ma vu taate' poë varih,
to hikta onöt ne a vavoa' a taate'
vih. Ahik rakah, e' to vih non peöm
se vataare a pap te' poë varih, pan
a taate' pamëh, e' a taate' to para'
hat rakah. 12 Eö' to hikta onöt no'
a soe tavus a ma taate' hat, nee to
vakoaan ne pare nonok ne sih. Eö'
to te' me e no' po poet pa vaato suk
a ma taate' poë varih. 13 Ivëhkëk,
o tëkrea pe Sosoenën se vataare en
pea, pa pusun in a ma taate' poë
varih, kee tavus vateera' ko te' e
ne po maaka. 14 Ko poen no tëkrea
pamëh se keh ëman non manih pa
ta pah tah, a tah pamëh to tera'
en. Ivëh, ka soe va'ih to te' va
non manih, "Eöm varih a napan to
koroh nem po vapeepe, eöm se sun.
Ke Kristo se he' en peöm po tëkrea
pamëh."

15 Ivëh, köm se matop vavih
rakah nem pa ma taate' nöm to
suksuk nem. Eöm se nat nem
nönö va nem manih po te' to hikta
nat ne pe Sosoenën. Ahik, eöm
se te' rakah va nem manih pa te'
natsean. 16 Kuru nöm to te' me
nem pa tëëm nöm se nok a taate'
vih pe Sosoenën, ivëhkëk, o poen
na to te' no kuru, e' o poen hat no
a napan to nonok ne a ma taate'
hat. Ivëh, köm se te' vamatop nem,
pe' o poen va pa nok a ma taate'
vih tome' hik akuk ee. 17 Eöm se
nat nem suksuk nem a ma taate'
me a ma kokoman no a napan
va po oeh vëh to nonok ne sih.

Eöm se nat varoe ko nem pataeah
ne Sunön to iu non paröm vatet.
18 Eöm me se koe a kaak vatëh o
voaën, suk ataeah, a taate' kaak to
mimirö' e non pa ma to'to' peöm.
Ivëhkëk, eöm se vaonöt ka Tuvuh pe
Sosoenën puh manih peöm, pare'
matop non a ma kokoman peöm.
19 Eöm se vaëhëh me nem a ma meh
napan pe Sosoenën, marën a vaeh
o vaman pa ma paeh peöm. Eöm
se kon a ma vaëhëh varih to pet
ne po Puk Vaëhëh, me manih pa
ma meh vaëhëh va po hin, me a
ma vaëhëh no a Tuvuh Vasio' to
vatvus manih pa ma komëneöm,
nöm se vaho' hop manih pa ma
vaëhëh peöm. Paröm vaëhëh a ma
tah vaëhëh varih to kë ne a ëhnan
e Sunön manih pa ma rivoeeneöm,
me manih pa ma kokoman peöm.
20 Eöm se sosoe vavihvih tamoaan
ke nem e Sosoenën Tamaara, suk
a ma moeh tah varih pa ëhnan e
Sunön pea Ieesu' Kristo.

E Pöl To He' O Vavaasis Manih Pa Nap Vavaen

21 Eöm se tënan rakah a soe ko va-
paan ke nem a ma meh kea peöm.
Suk ataeah, eöm to ta e nem pa
ëhnan e Kristo to te' me non a tasun
me o kikis apuh.

22 Ke eöm varih o köövo, eöm se
pënton nem a ma soe pa ma kën voe
peöm ko te' nem paan, vamanih pa
ö nöm to pënton va nem sih a soe
pe Sunön. 23 Suk ataeah, a te' oete',
e' to susun ke non sih e köövo pe',
vamanih pa ö ne Kristo to susun ke
non sih o kum te' varih to vaman
ne sih e Sosoenën. O kum te' poë
varih to vaman ne sih Sosoenën,
ee to te' va ne manih pa sionin
e Kristo. Ke Kristo koman ivëh,
to kon hah o kum napan pe' poë
varih. 24 O kum te' varih to vaman
ne sih Sosoenën, ee to te' ne paan e
Kristo. Ke' te' va e non manih peöm
o köövo, eöm se te' tamoaan nem
paan a ma voe peöm.

25 Ke eöm varih a kën voe, eöm
se iu rakah nem a ma köövo peöm,
vamanih pa ö ne Ieesu' Kristo to
iu vavoh in o kum te' varih to va-
man ne sih e Sosoenën, pare' he'
o to'to' pe', marën a va'aus o kum
pamëh. 26 Manih pa ruen, me a
soe, ne Kristo to pupui o kum te'
varih to vaman ne Sosoenën, pare'
ep non raoe to te' voon ne manih
pa mataneah. Ka manih pa taate'
pamëh, ne' to kon o kum pamëh,
kee tavus ee o kum te' ne' to vaneah
non, pan ee o kum pe'. 27 Ivëh,
ko kum te' poë varih se te' vivi-
han tamoaan ne, ka hikta hat se te'
non manih pee. E Kristo to iu nok
non o kum te' varih to vaman ne
e Sosoenën, se matan vavih rakah
ne manih pa mataneah. E' to te'
va non manih pan, o kum te' poë
varih no a hikta ta ö korë, me a
meh taeah to onöt non a mirö' raoe.
28 E' to te' akuk va e non manih
pan, eöm varih a kën voe, eöm se
iu rakah nem a ma köövo peöm,
vamanih pa ö nöm to iu hah va ka
nem. A te' vëh to iu rakah non e
köövo pe', e' to iu koman hah me a
non. 29 Ea to nat e no pa hikta pah
te' to rës hah non sih a sionineah,
ahik, a te' pamëh to matop vavih
non sih a sionineah, ko mamakën
non, pare' matop vavih e non pe'.
E' to te' akuk va e non manih pa
ö ne Ieesu' to matop vavih va i
non o kum te' varih to vaman ne
Sosoenën. 30 Suk ataeah, ea to te' va
e no manih pa sionin e Kristo. 31 Ka
soe to kiun non manih po Puk pe
Sosoenën to soe va non manih pan,

"Ivëh, ke voe se këh ma' e
tamaneah pen sinaneah,
pare' vatös me e köövo pe',
kee tavus ee pon o pöh
sionin." *Jen 2:24*

32 Manih koman a soe va po Puk pe
Sosoenën, no kokoman apuh rakah
to te' non manih pe'. Manih peö' to
koman no' pan, a soe va'ih to sosoe
suk non e Kristo me o kum te' varih
to vaman ne e Sosoenën. 33 Ivëhkëk,
a soe pamëh to sosoe suk me e non
peöm papaeh, eöm se iu rakah a ma

köövo peöm, vamanih pa ö nöm to iu hah va ka nem. E köövo se te' non paan e voe pe', pare' vasunön non poan.

6

E Pöl To He' A Soe Vanat Pe' Manih Po Koa', Me Ma Kën Tamëëre, Me Ra Ma Kën Sinëëre

1 Eöm varih o pus koa', eöm se vatet rakah a ma soe pa ma tamëneöm me a ma sinëneöm, suk ataeah, eöm to vatös me voh em pe Sunön. Ka taate' pamëh nöm to nok, e' a taate' totoopin manih pa matan e Sosoenën. 2 Ka soe to kiun non manih po Puk pe Sosoenën to soe va non manih pan,

"Eöm se pënton a ma soe pa ma tamëneöm, me pa ma sinëneöm,
ko vatet a ma soe pee." *Eks 20:12; Lo 5:16*

Ka taate' va'ih, e' a taate' vamomoaan to te' me non a soe vaman pe Sosoenën. 3 Ka tah ne' to nok suk voh pa soe vaman pe', ivëh,

"Eom se keh pënton a soe pa ma tamëneöm me a ma sinëneöm, A, a ma tah vihvih se tavus ee manih peöm,
köm te' varë em manih po oeh vëh." *Eks 20:12; Lo 5:16*

4 Ke eöm varih a ma kën taman, eöm se nat nem vavaheve nem a ma pus koa' peöm. Ivëhkëk, eöm se matop vavih varoe raoe. Parröm vakömköm nem raoe, ko vavaasis nem raoe o vavaasis pe Sunön.

E Pöl To Vavaasis Non O Te' Kikiu Akuk, Me Ra Ma Torara Pee

5 Ke eöm varih o te' kikiu akuk, eöm se ta rakah nem a ma torara peöm varih to te' ne manih po oeh vëh. Eöm se nanaöp nem raoe parröm iu nem raoe pa ma kupu peöm. Eöm se tënan nem a ma soe pee, vamanih pa ö nöm to tënan va i nem a soe pe Kristo. 6 Eöm se nat nem te' va nem manih po te' kikiu akuk varih to vamanman ne sih a ma torara pee manih pa ma kiu nee to nonok ne, ka ma torara pee he ut ne raoe. Eöm se nok rakah a ma kiu me a ma kupu peöm vamanih pa ö ne Sosoenën to iu va non. Ke eöm varih, eöm se koman vamanih pan, eöm o te' kikiu akuk pe Kristo to kiu vakis e nem pa ma poen kurus. 7 Eöm se kokoman vavih parröm nonok nem a ma kiu peöm, eöm se nat nem koman va nem manih pan, eöm to nonok nem a kiu va'ih suk ta pah te'. Ahik. Eöm to nonok me e nem pa kiu pe Sunön. 8 Eöm se kokoman hah va nem manih pan, e Sunön to he' en po voen vih pe' manih pa napan kurus varih, to nonok ne sih a ma kiu vihvih. E' se he' o voen vih pamëh manih po te' kikiu akuk me ro te' taihan.

9 Ke eöm varih o te' to vavakiu nem sih o te' kikiu akuk, eöm se matop vavih rakah nem raoe, parröm varakah rakah a taate' va'naöp o te' kikiu akuk peöm. Suk ataeah, e Sunön to te' non pa vöön va kin, e' me e Sunön peöm me ro te' kikiu akuk. Eöm me se kokoman va nem manih pan, a Te' vëh e Torara peöm e' me e Torara po te' kikiu akuk to te' non manuh pa vöön va kin. E' to matop va e non pee manih pa ö ne' to matop va ka non neöm.

A Napan Pe Kristo Ee To Te' Va E Ne Manih Pa Nap Vëvënsun

10 Kuru nö' to kehkeh vahik va i no' a soe peö' manih pan, eöm se vatös me e Sunön, parröm kon o kikis pe'. Eöm se vaonöt ko kikis apuh pe' vakikis a neöm. 11 A te' vëvënsun to ohop non a ma ohop vavapus me pe', marën a ö ne' se vapus. Ivëh, ke eöm me, eöm se vamatop pa vakiu a ma tah ne Sosoenën to he' a neöm, marën a vapus me e susun po ora' hat, ko poen ne e' e susun po ora' hat to punö' pa vatomore me a neöm, köm vöknah rakah a soe pe'. 12 Eö' to soe a soe va'ih, suk ea to hikta vavapus me no a napan va po oeh va'ih, ahik, ea to vavapus me no o ora' hat

me a ma vapöök susun pee varih
to matop ne sih a napan va po oeh
vëh, to te' ne pa popoen. Ea to
vavapus me no o ora' hat va kin to
te' me ne a ma vu kikis. 13 Ke' ivëh,
a pusun in a ö nö' to soe suk va ka
neöm manih pan, eöm se vamatop
pa ohop a ma ohop vavapus, ne
Sosoenën to he' a neöm, marën a
vöknah e susun po ora' hat. Ivëh,
ko poen no a hat pamëh se tavus
ma', eöm to antoen rakah e nem pa
vöknah o ora' hat poë varih. Ivëh,
ka tëëm nöm to nok vahik a ma tah
nöm to antoen nem a nok, eöm se
sun vakis avoe' rakah kov e nem.

14 Ivëh, köm se te' vamatop nem
pa vapus me e susun po ora' hat,
eöm se te' va nem manih pan, eöm
se soe a soe man, a soe man pamëh
to te' va non manih po voh no a te'
vëvënsun to voh non. Eöm se nok
a taate' to te' totoopin non manih
pa matan e Sosoenën. Ka taate'
pamëh to te' va non manih po ohop
nee to nok pa ta tah eh, ke' sunpip
non a ma poeneöm. 15 Eöm se te'
vamatop tamoaan nem pa vatvus a
Soe Vih to soe suk non o kokoman
tö ne Sosoenën to he' voh ma'. Eöm
se vaho' va in a Soe Vih pamëh,
vamanih peöm to ohop nem a su'.

16 Eöm pet me se vaman tamoaan
nem e Sosoenën. Ka taate' vaman
peöm pamëh te' va e non manih
po këpro' to sunpip a no neöm. O
vaman peöm to matop e non peöm,
köm te' tavus këh e nem po vak-
mis vëh ne susun po ora' hat se
punö' pa nok manih peöm. O këpro'
pamëh to se te' va non manih pa ta
tah vavapus me po te' vëvënsun, to
vövömte' e non pa ma avan tëtëkrea
varih, no e tövakihat to vanvan non
ma'. 17 Eöm se kokoman hah va
nem manih pan, e Sosoenën to kon
hah voh en peöm manih pa hat
ko matop e non peöm. Ka taate'
pe Sosoenën pamëh se te' va non
manih po uvan eh vavapus nöm
to uvan nem. Me eöm se pënton
vavih rakah a soe pe Sosoenën no
a Tuvuh Vasio' to he' a neöm. A soe
pamëh to te' va non manih po rapis
rë nöm to öt nem. 18 Eöm se hin-
hin tamoaan rakah nem a Tuvuh
Vasio'. Parröm eh rakah nem pa hin,
suk a ö ne' se va'aus a neöm. Eöm se
ut vavih tamoaan nem, parröm nat
nem vanun, me a vanot pa nok a
taate' hin. Eöm se hinhin tamoaan
nem e Sosoenën ke' se va'aus a na-
pan kurus pe'.

19 Eöm se hin e Sosoenën ke'
va'aus a neo', pare' vaho' a soe
manih pa rivoneo', kö' hikta se
nanaöp no' a soe vamaaka ke ra
napan a soe vakoaan pe Sosoenën.
20 E Ieesu' Kristo to kon voh a neo',
kö' kon voh a tasun pe' parö' vavaa-
sis no' a napan pa Soe Vih. E' akuk
kuru a tah pamëh nee to papanih
pip suk voh a neo' koman a iuun
nohnoh. Ivëh, kö' iu no' a ö nöm
se hin vakis e Sosoenën, ke' vakikis
a neo' kö' vöknah a taate' naöp,
ko soe tavus a Soe Vih pe Ieesu'
Kristo manih pa napan, parö' nat
no' nanaöp no'.

E Pöl To Hin Suk A Napan Varih To Te' Me Ne O Vaman, Ke Sosoenën Se Tapui Raoe

21 E Titikus se soe vanat en peöm
pa ma kiu kurus varih nö' to nonok
no', ke Titikus koman, e' e kea va-
maman rakah pea, nö' to pah iu
suntan e no' pe'. Me e' koman a
te' kikiu vamaman rakah pe Sunön.
22 E' akuk a tah nö' se vanö suk
nös eah manih peöm, pan e' se soe
vanat a neöm emöm te' vah va nem
nih manih, me e' se vakikis o va-
man peöm.

23 Eö' to hinhin suk a no' neöm
pan, e Sosoenën e Tamaara pen
sunai'eah Ieesu' Kristo se he' a
neöm o kokoman tö, me a taate'
kamö'. Ee se nok a neöm, ko va-
man peöm eh köm iu ro upöm te'.
24 Me eö' to hinhin no' e Sosoenën
se vataare a taate' ururuan pe'
manih pa napan kurus varih to iu
ne Ieesu' Kristo e Sunön pea. Ko iu
pa napan poë varih se hikta te' me
non ta ö ataaton.

FILIPAË

Pa tëëm ne Pöl to te' non pa nohnoh, e' to kiun o taana' kiun. A ma kiun varih to nö ne pa napan va po vaman varih Filipaë, me Ëfësus, me Kolosi, me o paeoh to nö non pe Pilimon. Manih po kiun vëh ne' to kiun ko soe vavihvih a napan va Filipaë. Suk a ma tah nee to he' akuk suk o iu pee. A ma tah poë varih nee to he' akuk suk o iu pee, nee to he' manih pa koren e Ëpafroditus, ke' öt, ko he' e Pöl, marën a va'aus poë.

A Filipaë e' a vöön apuh manih pa muhin va Mësadonia'. Manih po vapöök vavih pe Pöl, e' to nö manih Filipaë, ka manih nën e' a tëëm vamomoaan ne' to vatvus a Soe Vih manih pee, ivëh, ko kum te' va po vaman tavus en, (Aposol 16:12-40).

A napan va po vaman varih to te' ne manih Filipaë hikta te' ne po to pöh kum, ahik, ee to te' nee a ma kum vakëkëh pee, pare hikta öt vörep ne a moni'. Ivëhkëk, ee to he' ee pa ma tah nee to he' akuk suk a ma iu pee, manih pa napan va po vaman varih to kökööt ne pa ma tah manih Jerusalëm, me manih pa va'aus e Pöl.

E Pöl to te' non pa nohnoh, ivëhkëk, e' to pah te' vaeö rakah e non, pare' iu non pan, a napan va Filipaë se te' vaeö rakah pet ne, pa ö nee se keh taum ta ma vu punis. E Pöl to soe ke raoe pan, ee se sun vakis ne pa nok a kiu pee. E' to pah sirö' en po tövavaasis pikpiuk, o te' varih to totoon ne raoe pa taate' va pa pe a ö kokoaan.

Me e' to iu rakah non raoe se te' me ne a taate' tö, vamanih pa ö ne Ieesu' to te' vavoh non. Manih po kiun vëh, ea to nat e no pan, manih po iu pe Pöl, e' to pah koman vörep e non pa napan va po vaman varih Filipaë.

A ma kiun varih to tataki va ne manih.

A potan avih pe Pöl, 1:1-2

E Pöl to he' a soe vavihvih pe' manih pa napan va po vaman va Filipaë, suk ee to kamö' vavih ne poë, 1:3-11

E Pöl to soe ke raoe ataeah ne' to nonok non, me a ö ne' to te' va non, 1:12-26

A ma taate' vih ne ea a napan va po vaman se suksuk no, 1:27-30; 2:1-18

E Pöl to nok o kokoman pe' pa vanö e Timoti' pen Ëpafroditus, 2:19-30

A hanan vih me o vavaveo pea manih pa hanan pe Kristo, 3:1-21; 4:1-9

E Pöl to he' a soe vavihvih pe', suk a ma tah nee to he' akuk suk o manin pee, 4:10-20

A ma soe ataaton pe Pöl, 4:21-23

Eöm Se Va'aus O Upöm Te' Me O Vaeö

1 Eö' e Pöl, ke Timoti', emöm po' a poa te' kikiu pe Ieesu' Kristo.

To kiun ka nös neöm kurus a ma napan vivihan pe Ieesu' Kristo to te' nem pa vöön va Filipaë, va'peh me a nap susunön va po rotu', me a ma te' kikiu va po kum te' poë varih to vaman ne e Ieesu'.

2 Eö' to hinhin no' e Sosoenën e Tamaara, me e Ieesu' Kristo se he' a neöm a taate' ururuan me a taate' moomo.

O Hin Pe Pöl

3 Eö' to sosoe vavihvih no' e Sosoenën peö' pa ma tëëm kurus nö' to kokoman a no' neöm. 4 Ka manih pa ma hin kurus peö', eö' to te' vaeö rakah e no' pa hin suk a neöm. 5 Eö' to vavihvih me no' e Sosoenën po va'aus ne eöm to he' a neo' pa ö nö' to vavatvus no' a Soe Vih. Ko va'aus pamëh ne eöm to he', po poen vamomoaan ne eöm to taneo vaman voh, ke' öök non kuru. 6 E Sosoenën to taneo voh en pa nok a kiu vih manih peöm, kö' nat rakah e no' pe' se nonok avoe' e non. Ke' öök po Poen ne Ieesu'

Kristo se hah ma', ka kiu vih pamëh
se hik en.
7 Eö' to nat me e no' pan, e' to te'
totoopin e non pa ö nö' to koman
a no' neöm, suk eö' to pah iu vörep
e no' peöm. Eöm kurus to avë me
nem peö' po ururuan pe Sosoenën,
pa ö' ne eö' to te' no' pa nohnoh.
Köm te' va'peh me nem a neo' pa
kiu pa vaeh a taate' va pa vatvus a
Soe Vih to vataare non pan, eö' to
vavatvus no' a soe man va pa Soe
Vih. 8 E Sosoenën to nat e non peö',
to iu ep rakah a no' neöm. Suk, eö'
to iu kurus rakah a no' neöm, o iu
eh pamëh to tane' no ma' pe Ieesu'
Kristo.
9 O hin peö' ivëh, pan a taate' iu
te' peöm se pupu va'puh oah nö
rakah non, köm se te' natsean nem,
ko kokoman peöm se te' maaka non
va'peh me a taate' iu te'. 10 Ivëh, ke
eöm se ep a vakëh pa taate' vih, me
taate' hat, paröm kon varoe a ma
taate' vivihan. Köm se te' vivihan
nem ko hikta te' me nem ta hat po
Poen ne Kristo se hah ma'. 11 Ivëh,
ke eöm se nonok tamoaan rakah
nem a ma taate' totoopin, to tane'
no ma' pe Kristo, marën a he' o
ëhnan apuh manih pe Sosoenën, me
a kë a ëhnaneah.

A Nohnoh Pe Pöl To Va'aus A Soe Vih

12 Eö' to iu a no' neöm, kën kea
me kën vamen se nat nem pa tah
to tanok voh manih peö', a nohnoh
peö' to va'aus pa vatvus a Soe Vih,
ke' nö pet. 13 Ivëh, ka ma te' utut
to matop ne a iuun pe Sisa', me o
upöm te' to nat e ne peö', pan eö' to
te' no' pa nohnoh, suk eö' to vaman
no' e Kristo. 14 Eö' to te' no' pa
nohnoh, ivëh, ka ma te' peo va po
vaman to vaman vaeh rakah ee pe
Kristo, ko hikta nanaöp ne a vatvus
a soe pe Sosoenën.
15 E' to te' man e non, a ma pah te'
to vavatvus e ne pa soe suk e Kristo,
suk ee to te' me ne a taate' puhio',
pare iu onoah e ne peö'. Ivëhkëk,
o meoh upöm to vavatvus ne a soe
pe Kristo, suk ee to iu va'aus ne.
16 Ee to vavatvus ne a Soe Vih, suk
ee to te' me ne a taate' iu te', pare
nat e ne pe Sosoenën to he' a neo'
a kiu pa vaeh a taate' va pa vatvus
a Soe Vih. 17 Ivëhkëk, o upöm te'
to vavatvus ne a Soe Vih va pe
Kristo, manih pa taate' amamun,
me a taate' vaononoah. Ee to iu
vatok ne ma' ta ma meh punis, pa
ö nö' to te' no' pa nohnoh.
18 Ivëhkëk, a hikta tah vi, pa ma ö
kurus, ee to te' me ne pa ma koko-
man vih, ke' a ma kokoman hat, a
tah apuh oah ivëh, ee to vavatvus e
ne pa Soe Vih suk e Kristo. Ivëh, kö'
te' vaeö tamoaan rakah e no'.

E Pöl To Koman Non A Ö Ne' Se Te' To'to' Non Pa Va'aus A Napan Va Filipaë

19 Kö' se te' vaeö avoe' e no' pa ö
nöm to hinhin suk a nem neo', ka
Tuvuh pe Ieesu' Kristo va'aus e non
peö'. Ivëh, kö' nat e no' pa ma punis
varih se va'aus a neo', kö' taihan
eo'. 20 Ivëh, kö' iu rakah no', parö'
vaman rakah no' pan, eö' hikta se
nok vahat rakah no' ta pah tah pa
vapoet hah ö'. Ahik. Ivëhkëk, kuru
eö' se sun vakis, pa ö nö' se te' no',
pa vataare o kikis pe Kristo manih
po oeh, eö' he te' to'to' avoe' e no',
ke', eö' se mët eo'. 21 Manih peö'
a tah apuh oah ivëh, eö' se keh te'
to'to' e no', eö' se te' me e no' pe
Kristo. Ke', eö' se keh mët, a, eö'
se kon a ma tah vih. 22 Eö' se keh
te' to'to' avoe' e no', eö' se antoen e
no' pa nok a kiu pe Apuh. Ivëhkëk,
eö' to hikta nat no', pa hanan taeah
nö' se vatet, eö' se keh te' to'to' e
no', ke', eö' se mët eo'. 23 E' to
hiva' ke non peö' pa vatet o pöök
kokoman. Eö' to iu oah rakah no'
pa këh o to'to' vëh. E' to vih oah
rakah non peö' se nö, ko te' va'peh
me no' e Kristo. 24 Ivëhkëk, e' to
vih ke non peöm, peö' se te' avoe'
e no' manih po oeh, kö' se va'aus a
neöm. 25 Eö' to vaman vakis e no'
pa ö nö' to te' me no' a kiu, ivëh, kö'
nat e no' peö' se te' avoe' e no' pa

kiu va'aus a neöm, ko vaman peöm
se pu vaeh, köm se te' vaeö nem
po vaman peöm. 26 Ivëh, ke eöm se
vaeö va'puh oah manih pe Ieesu'
Kristo po poen nö' se vavih hah nös
pa ep ka neöm. Eöm se vaeö pet suk
eö' to te' avoe' e no'.

E Sosoenën To Nok Vavih A Napan Va Filipaë, Kee Te' A Punis

27 A tah apuh ivëh, nöm se nat
nem, eöm se te' vavih nem pa taate'
totoopin peöm to kë non a Soe Vih
pe Kristo. Eö' se keh vavih nös
pa ep ka neöm, ke', eö' to te' varo
këh e no' nös peöm. Keö' se tënan
no' nös neöm to sun vakis nem, ko
vapöh kokoman e nem. Ko kiu
va'peh e nem pa kunkuin o vaman
pa ma napan manih pa Soe Vih.
28 Ke eöm se koe a naöp o te' varih
to vakihat me a no neöm. A ma
tah poë varih to vëknöm ke non ro
tövakihat a ö nee se kon vahat ee.
Ivëhkëk, e Sosoenën se kon hah en
peöm. 29 E Sosoenën to he' a neöm o
ëhnan apuh pa ö nöm to vaman voh
e Kristo, me pa ö nöm to kon kamis
suk voh eah. Ka poa tah poë varih
to kë non a ëhnan e Kristo. 30 Eö'
to te' moaan me voh a no' neöm,
ke eöm ep e nem peö' to vavapus
me no' po tövakihat poë varih. Me
o vapus pamëh to te' avoe' e non
kuru. Eöm me to te' hop e nem po
pöh vu punis, suk eöm to vatös me
e nem peö' manih po vapus pamëh.

2

Ea Se Vapöh Kokoman No Ko Nonok Vavih No O Upöm Te'

1 O to'to' peöm manih pe Kristo
to vaeh e non po kokoman peöm.
Ka taate' iu te' pe' se he' a neöm
o kokoman tö. Eöm to vatös me e
nem pa Tuvuh Vasio'. Parröm te' me
e nem pa taate' ururuan pe Kristo.
Ko te' nem pa taate' nok vavih a
ma upöm peöm. 2 Ivëh, ke eöm
se vavaeö rakah e nem peö', pa ö
nöm to vapöh kokoman nem. Ko
vatös vavih me nem a pah taate'
iu o upöm te'. 3 Eöm se keh nonok
nem a ma taate' poë varih, eöm
se nat nem te' me nem a taate'
amamun, vaononoah, me eöm se
nat nem vavovoh nem a taate'
kë koman hah ëm. Ivëhpëhkëk,
eöm se te' vöknah nem, ko kë oah
nem a ëhnëëro o upöm te' këh a
ëhnëëneöm. 4 Eöm se koe a koko-
man vörep varoe o to'to' koman
peöm, ivëhkëk, eöm me se kokoman
nem a ma to'to' po upöm te', ko
va'aus nem raoe pa te' vavih.

E Kristo To Vöknah Ea Ke Sosoenën Kë Poan

5 Manih po to'to' peöm, eöm se
kokoman va nem manih, ko te' va
nem manih pa ö ne Ieesu' Kristo to
te' va non.
6 E Kristo to te' vavoh non manih pe
Sosoenën,
pa ma tah kurus ne' to nonok
non.
Ivëhkëk, e' to hikta koman voh non
a nok a tah ne e' koman to iu
non,
marën a va'aus koman hah ea,
suk e' to vatoe me e non pe
Sosoenën.
7 Ivëhkëk, e' to vöknah hah ea pa te'
vamanih pe Sosoenën,
ko koe en pa tasun apuh vëh
ne' to te' me voh non.
E' to koa' voh,
pare' kon o sionin vamanih pa
te',
ko tavus vamanih pa te'
kikiu akuk.
8 Ka ö ne' to te' va non manih pa te',
e' to vöknah hah ea,
pare' vavatet varoe non a
soe pe Sosoenën,
pa ö ne' to mët,
a, ke' öök rakah pa ö ne' to
mët manih pa kuruse.
9 Ivëh, ke Sosoenën vasunön poan,
ke' vamomoaan non.
E Sosoenën to he' poan o ëhnan to
apuh oah e non,
pa ma moeh ëhnan kurus,
10 ivëh, ka ma napan ku-
rus se vatokon manih
pa ëhnan e Ieesu',

ka ma napan va pa vöön va
kin,
me manih po oeh,
me manih paan o oeh se
vatokon manih pa ëhnan e
Ieesu'.
11 Ka napan kurus rakah se soe va-
manih pan,
"E Ieesu' Kristo e Apuh."
Ka taate' pamëh to he' non o ëhnan
apuh manih pe Sosoenën
Taman.

Ea Se Te' Va No Manih Po Maaka Topniira Ma Napan

12 Ivëh, ke eöm a ma vakamö'
peö', eöm to vavatet tamoaan voh
e nem pe Sosoenën pa ö nö' to te'
va'peh me a no' neöm. E' to vih
oah non peöm se tëtënan soe nem
kuru pa ö nö' to te' ke këh no' nös
neöm. Eöm se kikiu vakis nö nem,
pa vavih rakah a ö te'te' po kum
peöm, vamanih pa ö nöm to ta nem
e Sosoenën ko he' avoes këm manih
pe'. 13 Ea to nat e no pe Sosoenën
to kiu non po kokoman peöm, ivëh,
köm iu e nem pa nok a ma taate'
vih, ko antoen e nem pa nok a ma
taate' poë varih. Ivëh, ka ma taate'
poë varih to he' vaeö ne poë.
14 Eöm se nonok nem a ma tah
kurus, ko nat nem vavaarek nem,
me eöm se koe a vaato vasuka'
vatëh. 15 Ke eöm se te' vivihan
nem, ka hikta hat se te' non peöm.
Ke eöm se te' nem a ma koa' pe
Sosoenën, no a hikta hat to te' non
peöm. Ivëhkëk, eöm to te' me nem
a napan to he' tonun ne a taate' to-
toopin, ko nonok ne a ma taate' hat
peo. Ke eöm se te' va nem manih
po vesun to tëtëkrea ne topniira ma
napan to te' ne pa popoen manih
po oeh, 16 pa ö nöm to he'he' nem
o vavaasis vëh to he' non o to'to'.
Ivëh, ko Poen ne Kristo se hah ma',
eö' se vaeö rakah, suk a ma kiu nö'
to nok voh manih peöm, to hikta ro
akuk. Eö' to nonok voh no' a ma kiu
vëhva' poë varih, parö' onoah voh
eo'.
17 O vaman peöm to te' va non
manih po he' peöm, nöm to he'
vamanih po he' pa nok a kiu pe
Sosoenën. Eö' se keh he' o era' peö'
vamanih po he' va'peh me a ma
he' peöm, eö' se puh e no' po vaeö
va'peh me a neöm. 18 Eöm pet me se
te' vaeö nem, ko puh rakah nem po
vaeö, ko vaeö va'peh me nem neo'.

E Pöl To Soe A Ö Ne' Se Vanö E Timoti' Manuh Filipaë

19 Eö' to anoeh no' e Apuh e Ieesu'
se keh iu non, eö' se vanö vëhö'
nös e Timoti' manem peöm. Keö'
se hara' vaeö rakah pa ö ne' se hah
ma' ko soe ka neo' a ma tah nöm
to nonok nem. 20 A hikta meh te'
to te' me a no neo' to te' va non
manih pe Timoti'. E' to vapöh koko-
man tamoaan me a no neo', pare'
kokoman tamoaan e non pa va'aus
a neöm. 21 O upöm te' to karë varoe
ne a nok a ma tah koman pee, ko
hikta iu rakah ne a va'aus, pa nok
a kiu pe Ieesu' Kristo. 22 Eöm to
nat e nem pa taate' vih pe Timoti'.
Parröm to nat e nem pe' to va'aus
voh a neo' pa kiu va pa vatvus a Soe
Vih, vamanih pe koa' to va'aus non
e tamaneah. 23 Ivëh, kö' kokoman
vovoh voh eo' pa vanö vëhö' nös
eah manih peöm, pa ö nö' se nat
ataeah se tavus manih peö'. 24 Eö'
to vaman e no' pe Apuh se va'aus
a neo', ke eö' me se nö nös pa ep a
neöm.

E Pöl To Soe A Ö Ne' Se Vanö E Ëpafroditus Manuh Filipaë

25 E Ëpafroditus, e kea peö' pa nok
a kiu pa ëhnan e Kristo, me e' to
kiu va'peh me a no neo' pa nap
vëvënsun pe Kristo. Eö' to iu voh
no' a va'aus, köm vanö voh ma' eah
manih peö'. Kuru, eö' to koman no'
a vanö hah nös eah manih peöm,
26 suk, e' to iu ep kurus rakah ka
no neöm. E' to karë, suk e' to nat e
non pan, eöm to tënan voh em pe'
to hara' voh a hiinana apuh. 27 A,
e' to hara' voh a hiinana pamëh, ko
ö ra mët en. Ivëhkëk, e Sosoenën
to ururuan poan, me eö' me. Ivëh,
kö' hikta se hara' vatamak itoe' hah

no'. 28 Ivëh, kö' iu rakah e no' pa
vanö nös eah manem peöm, köm
se ep hah in eah, paröm vaeö. Ke
eö' me se nat no' hara' vakarë suk
no' a neöm. 29 Ivëh, ke eöm se öt
e Ëpafroditus pa ëhnan e Apuh, ko
hara' vaeö vörep em. Eöm se kë
nem a ëhnëëro te' to te' va ne manih
pe'. 30 E' to ö ra mët voh en, pa ö ne'
to nonok voh non a kiu pe Kristo. E'
to kokoman varoe voh non a va'aus
a neo', pa kiu vëh nöm to he' voh
eah. A kiu pamëh ne eöm to hikta
onöt voh nem a nok.

3

A Te' To Vaman Non E Kristo E' A Te' Totoopin

1 Kën kea me kën vamen, eöm
se te' vaeö rakah nem manih pe
Apuh. Eö' to hikta karauh no' pa
kiun hah ka neöm a pah soe avoe'
pamëh. Ka soe pamëh se va'aus a
neöm, ke eöm se te' vamatop nem.
2 Eöm se ut vavih nem po te' varih
to nonok ne a ma taate' hat, pare
te' va ne manih po këh poa. O te'
poë varih to eh rakah ne pa pe a
ö kokoaan. 3 Ea varoe ivarih, nee
to pe voh a ma ö kokoaan pea. Ka
vasunön koe no e Sosoenën manih
pa Tuvuh pe', me ea to vaeö no pa ö
na to vatös me no e Ieesu' Kristo. Ea
to hikta vaman koman hah a no, pa
ma tah na to nonok no, 4 eö' tome'
antoen e no', pa vaman koman hah
ö'. Tah pah te' se keh koman e non
pan, e' to te' me non pa pusun in a
vaman koman hah ea. E' se nat va
non manih pan, eö' to te' oah e no'
pa ma pusun in a ö nö' se vaman
koman hah a no'. 5 Ee to pe voh a
ö kokoaan peö' murin o tönim me o
kukön poen to oah. Eö' a to Israël,
po vute' va pe Bënjamin. Eö' a to
Hibru, ke sinan me e tamaneo', ee
me a poa to Hibru. Keö' to vavatet
vaeh voh no' o Vavaasis po Jiu'.
Ivëh, kö' tavus voh a to Parësi'. 6 Eö'
to te' eh rakah voh e no' pa nok a
kiu pe Sosoenën, ivëh, kö' kiu vakis
moaan voh e no' pa mirö' o kum
te' varih to vaman ne e Ieesu'. A
hikta pah te' to onöt non a taum ta
hat manih peö', pa ö nö' to vavatet
vavoh no' o Vavaasis pe Mosës.
7 A ma tah poë varih to te' apuh
oah voh ne manih peö', ivëhkëk,
kuru eö' to koman no' pan, ee a ma
tah akuk rakah. Suk eö' to vavatet
varoe varu' no' e Kristo. 8 E' to
hikta te' varoe non, pan a ma tah
poë varih, ivëhkëk, eö' to koman no'
pan, a ma tah kurus varih po oeh
ee a ma tah akuk rakah. Eö' to nat
e no' pe Ieesu' Kristo e Apuh peö'.
Manih varoe rakah pe Kristo, neö'
to koe rakah a ma tah poë varih.
Ka kuru vëh a ma tah poë varih
to te' rakah va ne manih po no'.
Ivëh, ke eö' to vaonöt e no' pa vatet
varoe varu' e Kristo, 9 ke eö' varoe
a te' pe'. Kuru eö' a te' totoopin
pa matan e Sosoenën, eö' hikta se
tavus no' a te' totoopin pa vatet o
Vavaasis pe Mosës, ivëhkëk, eö' to
vaman no' e Kristo. Ke Sosoenën
to ep non po vaman peö', ivëh, ke'
poka' a neö' a te' totoopin. 10 Eö'
to iu nat rakah no' pe Kristo, me o
kikis vëh to vasun tane' hah poan
pa nap mët. Eö' to iu avë no' o
kamis pe', parö' tavus vamanih pa
ö ne' to mët vavoh. 11 Keö' me to
anoeh no', a sun hah peö' pa nap
mët.

E Pöl To Vaveo Vakis Ko Öök Po Noton

12 Eö' hikta se soe no' pan, eö' to
kon vahik a taate' pe Sosoenën, ko
tavus a te' totoopin rakah. Eö' to
hikta tavus avoe' no' nën, ivëhkëk,
eö' to pupunö' vakis e no' pa tavus
va nën, ke' se te' non a tah peö'.
E Kristo to iu e non peö' pa nok
a tah vih, e' a pusun in a tah ne'
to vate' suk a neö'. 13 Kën kea me
kën vamen, eö' to nat e no' pan, eö'
to hikta tavus avoe' no' po noton.
Ivëhkëk, e' to te' non a pah tah,
neö' to nonok tamoaan no'. Eö' se
anoe kurus a ma tah vamoaan, ko
kiu vakis varoe pa kon a ma tah
varih se tavus amot ma'. 14 Eö' to

pupunö' avoe' e no', pa tavus po no-
ton ko kon o voen vëh, ne Sosoenën
to vaoe koe voh a neö' manih pe
Kristo, manuh po to'to' vöh pa vöön
va kin.
15 Ea kurus varih to kon voh ee
pa Tuvuh, ko tavus ee ro te' nat-
sean, para kokoman va no manih.
Ke' se keh te' non ta ma tah neöm
to hikta vapöh kokoman me nem,
e Sosoenën se vamaaka ken peöm.
16 Ivëhkëk, ea se punö' vakis pa
vatet a soe man, ne ea to kon voh
ee.
17 Kën kea me kën vamen, eöm
kurus se punö' pa vatet a taate'
peö', parröm ep vavih ko vavatet
nem a taate' no te' varih to vavatet
ne, nemöm to vataare voh a neöm.
18 A napan peo to te' va ne manih
po tövakihat pa kuruse pe Kristo.
Eö' to sosoe tamoaan ke no' peöm
pa taate' pee. Ke' a tah pamëh
nö' to okook suk no' kuru, nö' se
soe ka neöm. 19 Vasuksuk, ee se
nö po sura' ësës tamoaan. Ee to
nonok ne a ma tah no a sioniire to
iu non. Ee to vaeö vörep me ne a
ma taate' vapoet, nee to nonok ne,
pare kokoman varoe ne a ma tah
va po oeh vëh. Ivëh, ka ma tah va
po iu va po sionin te' va ne manih
pe sosoenën pee. 20 Ivëhkëk, ea ro
te' va pa vöön va kin to anoeh no A
Te' Va Pa Hehe A Ra, e' e Apuh pea,
e Ieesu' Kristo, se tane' ma' manuh
pa vöön va kin. 21 Po kikis koman
pe' pa matop in a ma moeh tah,
e' se panih o sionin va po oeh vëh
to antoen e non pa mët, ko sionin
pamëh se panih ko vih oah en, ko
te' va non manih po sionin maaka
pe Ieesu'.

4

Ea Se Vapöh Kokoman Ko Te' Vaeö No, Ko Kon O Kokoman Vih

1 Kën kea me kën vamen, eö' to
iu a no' neöm, parö' iu ep a no'
neöm. Eö' se vaeö pa ö nö' se ep a
neöm, eöm to vavaeö me nem peö'.
Ivëh, ke eöm se sun vakis po vaman
manih pe Apuh, vamanih pa ö nö'
to soe vavoh ka neöm.
2 Eö' to hi a poa köövo varih,
e Yuodia' pen Sintike' pan, ee se
vapöh kokoman vamanih pa poa
tom kea manih pe Apuh. 3 Eö' me
to hi a oah, vakamö' peö', ea to pet
kikiu no, pan eën se va'aus a poa
köövo poë varih. Ee pon to vapa
vavih me voh a neo' pa vatvus a Soe
Vih. Ee, me e Klemen va'peh me o
meoh upöm, to kiu me a no neo', no
a ma ëhnëëre to kiun e ne manih po
puk va po to'to'.
4 Eöm se te' vaeö tamoaan rakah
nem manih pe Apuh. Eö' se soe
hah, eöm se te' vaeö nem.
5 Koe ka napan ep ka neöm to te'
me nem a taate' tö me a taate' vih.
A si' ö ke Apuh hah en ma'. 6 Eöm
se nat nem karë suk nem ta ma tah.
Ivëhkëk, eöm se hinhin nem manih
pe Sosoenën pa ma tah kurus neöm
to iu nem. Ko vavihvih me nem
eah. 7 Ivëh, ka taate' moomo pe
Sosoenën to apuh oah rakah, na to
hikta onöt no a maaka vavih oah in
eah. E' se matop vavih a ma kupu,
me kokoman peöm manih pe Ieesu'
Kristo.
8 Kën kea me kën vamen, eöm se
kokoman nem a ma tah varih to te'
vih ne, na to antoen no a kë raoe.
Eöm se koman nem a ma tah varih
to te' man ne, na to kë no, kee te'
totoopin ne, ko te' vivihan ne, me
a ma tah ep vamanin, me a ma
tah no a napan to ta ne. 9 Eöm se
vavatet a ma tah nöm to vavaasis
tane' manih peö', pa ma tah nö' to
soe voh ka neöm, me a ma tah neöm
to ep voh nem nö' to nonok no'.
Ivëh, ke Sosoenën to he'he' non a
taate' moomo, e' se te' va'peh me a
no neöm.

E Pöl To Vaeö Me A Napan Pe Kristo To He' Poë A Ma He'

10 Eö' to vaeö vörep rakah me
no' e Apuh pa ö neöm to vataare
hah va ka nem neo' o va'aus peöm.
Eöm to iu va'aus vatëh voh e nem
peö'. Ivëhkëk, a hik voh ta ö nöm
se va'aus vah va ka neo'. 11 Eö' to

hikta sosoe ka no' neöm a tah vëh,
suk eö' to iu no' ta ma tah. Ahik. Eö'
to vavaasis voh eo' ko te' vaeö me
e no' pa ma tah nö' to öt no'. Me a
ma moeh tah se tavus manih peö'.
12 Eö' to nat e no' pa ö nö' to te' to'to'
va no', me pa ö nö' se te' arus no'.
Ko nat e no' pa ö nö' to te' to'to' va
no', me pa ö nö' to öt no' a ma tah
peo. Eö' to vavaasis voh eo' pa ö
nö' se te' va no', me pa ö nö' se te'
vaeö no' pa ma tëëm, no a ma tah
kurus se tanok manih peö', pa ö nö'
se öt onöt no' a taëën, me pa ö nö'
to hara' no' o maë. Me pa ö nö' to öt
oah no' a ma tah peo, nö' to iu no',
me pa ö nö' to öt vakökööt no'. 13 Eö'
to antoen e no' pa nok koe a ma tah
kurus manih pe Kristo, suk e' to he'
a neo' o kikis pe'.

14 Ivëhkëk, e' to vih non peöm to
va'aus a neo' pa ö nö' to te' me voh
no' a punis. 15 Eöm a ma napan
va pa vöön apuh va Filipaë to nat
koman e nem, pa ö nö' to taneo
voh pa vatvus a Soe Vih manem.
Po poen nö' to këh ma' a muhin
peöm Mësadonia', eöm varoe voh o
pöh kum te' to vaman nem e Ieesu'
to va'aus voh nem neo' pa moni'.
16 A ma tëëm nöm to vanö voh ka
ma' neö' a ma tah nö' to iu no', pa
ö nö' to te' no' manih pa vöön va
Tesaronaëka'. 17 Oman rakah, e'
to hikta te' voh non pan, eö' to iu
kon tane' no' a ma he' manih peöm.
Ivëhkëk, eö' to iu no', ne eöm se kon
tane' a ma tah vih pa taate' he' a ma
tah peöm manih pa meh te'. 18 Kuru
eö' to öt no' a ma tah kurus, ko öt
oah e no' pa ma meh tah nö' to iu
no'. Suk e Ëpafroditus to te' ma' a ma
he' peöm, ko he' a neo'. A ma he'
to te' va ne manih po he' ovoavuh
vih na to he'. E Sosoenën to kokon
non a ma he' poë varih, pare' vaeö
e non pa ma he'. 19 E Sosoenën peö'
to te' me non a ma tah vihvih peo
oah rakah ne' se he' koe ka neöm
manih pe Ieesu' Kristo. E' se he'
a neöm a ma tah kurus nöm to iu
nem. 20 E Sosoenën, e Tamaara,
ka se kë tamoaan no a ëhnaneah.
Oman.

E Pöl To Soe Ataaton Ke Ra Napan Va Filipaë

21 Eöm se soe vavihvih nem a
ma meoh upöm te' pe Sosoenën pa
ëhnan e Kristo. O te' varih to te'
va'peh me a no neo', to vanö nös
a soe vavihvih pee manih peöm.
22 A ma napan kurus pe Sosoenën
to vanö nös a soe vavihvih pee
manem peöm. A ma te' me varih
to nonok ne a kiu manih pa iuun
pe Sisa'. Ee me to vanö nös a soe
vavihvih eh pee manih peöm.

23 Eö' to hinhin no' e Apuh pea
Ieesu' Kristo, pan se he' a neöm o
ururuan pe', ko te' va'peh me a no
neöm kurus.

KOLOSI

A tëëm ne Pöl to te' non pa nohnoh, e' to kiun o kiun va'ih manuh po te' va po vaman va pa vöön va Kolosi, ke Tikikus me Onesimus te' o kiun pamëh manuh pee. A vöön vëh Kolosi to te' vatët non Ëfësus, manih pa muhin va Esia'. O kum te' va po vaman to taneo tane' voh ma' Kolosi. E' to hikta tasun tane' po poen ne Paul to vatvus a soe. E Pöl koman to te' voh non Ëfësus, pare' vanö e Ëpafras, ke' vatvus a soe manih pee, ka voa' va pe' no o kum napan va po vaman to tavus en, (Kolosi 1:7). E Ëpafras to kiu voh non pa poa vöön apuh to te' vatët ne Kolosi, a Laodisia', me a Hierapolis, (Kolosi 4:13). Ahik voh to pöh poen ne Pöl to ep voh a napan va pa vöön apuh va'ih, ivëhkëk, e' to koman voh non raoe, pare' hinhin suk non raoe.

E Ëpafras to nö voh manuh pe Pöl, pare' soe ke Pöl a nap vavaasis pikpiuk, ivëh, ke Pöl kiun o kiun va'ih, suk e' to hikta iu non a nap vavaasis pikpiuk poë varih se tek o vaman pa napan va Kolosi. O te' vavaasis pikpiuk poë varih to iu ne pan, o te' va po vaman se vatokon ne, ko kë ne a ma te' apa'puh me ra nap eh, vamanih po ankero'. O te' poë varih to te' ne pa vöön va kin. O te' vavaasis pikpiuk poë varih to sosoe pet e ne pan, e Ieesu' to hikta te' voh non pan, e' e koa' vamaman pe Sosoenën, ivëhkëk, e' to te' akuk vavoh e non manih pa meh ankero'. O te' vavaasis poë varih to iu me voh ne pan, o te' va po vaman se vavatet ne o vavaasis va pa pe a ma ö kokoaan, me a ma meh Vavaasis pe Mosës.

Manih po kiun vëh ne Pöl to vavaasis non a napan va Kolosi pan, e Kristo to te' vamaman va i non manih pe Sosoenën. A ma taate' nenes, me a ma taate' pee, me a ma kokoman pee pon to vatoe e ne. Ka manih pe Kristo, ne Sosoenën to nok voh a ma moeh tah kurus, me e' e Sunön po te' va po vaman. E Ieesu' varoe kuru e' a pusun in a kon hah a ra, me a pop vih.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan.

A Potan avih pe Pöl, 1:1-2
E Pöl to soe vavihvih, ko kë a ëhnan e Sosoenën, suk a napan va Kolosi, 1:3-14
A soe va po kikis pe Kristo, me a kiu pe', 1:15-23
A soe va pa kiu pe Pöl manih pa ma kum te' va po vaman, 1:24-29; 2:1-5
A napan va Kolosi se vatös rakah me ne e Kristo, pare soe vakoe a nap vavaasis pikpiuk, 2:6-23; 3:1-4
A ma taate' vih no o te' va po vaman se suksuk ne, 3:5-25; 4:1
A ma soe vakikis, me a soe ataaton pe Pöl, 4:2-18

E Ieesu' Kristo E' A Pusun In A Ma Moeh Tah, Me O To'to', Me A Taate' Pe Sosoenën To Puh Non Manih Pe'

1-2 Eö' e Pöl, eö' a te' kikiu ne Ieesu' Kristo to vanö, o iu koman pe', ke Sosoenën kon a neo' kö' tavus eo' a aposol. Emöm po' kea pea e Timoti', to kiun o kiun va'ih pamöm vanö ka nös neöm a napan to vaman nem sih e Sosoenën manih pa vöön va Kolosi. Eöm to vaman nem e Ieesu' Kristo, parörm te' va e nem manih a kën kea me ra kën vamenmöm. Emöm to hinhin nem e Sosoenën, e Tamaara se vavih a neöm pare' nok a ma kokoman peöm, köm te' me nem a taate' moomo.

A Napan Va Kolosi To Vaman E Ieesu'

3 Ka tëëm möm to nonok nem a ma hin pemöm, pamöm koman tamoaan e nem peöm, pamöm sosoe vavihvih ke nem na sih e Sosoenën, e' e Taman e Sunön pea Ieesu'

Kristo. 4 Oman, emöm po' Timoti' to sosoe vavihvih ke nem na
e Sosoenën, suk emöm to pënton
em pa ö nöm to vaman va nem e
Ieesu' Kristo. Ivëh, köm nat rakah e
nem pa vaman e Kristo, parröm he'
rakah e nem pa ma kokoman peöm
manih pa napan varih to vaman
voh e Sosoenën. 5 Eöm to vaman
nem e Ieesu' Kristo parröm iu me e
nem pa napan pe Sosoenën. Suk
ataeah, eöm to vaman rakah e nem,
parröm anoeh e nem po poen ne
Sosoenën se he' a neöm o to'to' vih
ne' to vamatop keon voh ken ma'
peöm, manuh pa vöön va kin. Ivëh,
köm vaman nem pan e Sosoenën
se he' en peöm pa ma tah vih ne'
to vaneah vahik voh en peöm, kee
pet anoeh e ne ma' peöm manuh pa
vöön va kin. 6 Ka Soe Vih pamëh,
nöm to pënton voh to pu va'puh
en manih po oeh vëh, ka napan
vaman ee pare suk ee, ka taate' pee
tavus vavih en. Ka taate' pamëh
tanok voh en manih pa topnineöm,
pö nöm to taneo a pënton a Soe Vih,
parröm nat vavih em pa soe man
pamëh, me o he' vih pe Sosoenën.
7 A te' vëh e Ëpafras to vavaasis voh
en peöm pa Soe Vih pamëh, köm
nat vahik voh em. E Ëpafras a te'
kikiu vih rakah pe Ieesu' Kristo, e'
me a meh te' kikiu va'aus pemöm.
Kemöm iu suntan rakah e nem pe'.
8 E' me to soe ka möm a taate' kamö'
a napan pe Sosoenën, no a Tuvuh
Vasio' to he' a neöm.

E Pöl To Hinhin Non E Sosoenën, Pan E' Se Vaeh O Vaman Pa Napan Va Kolosi

9 Ivëh, kemöm pënton voh em
pa ö nöm to vaman vakis rakah
em pe Ieesu' Kristo, pamöm hikta
vahik a hin suk a neöm manuh pe
Sosoenën, pan e' se vapuh rakah
a neöm po nat, köm maaka rakah
pa tah ne' to iu non. Me emöm
to hinhin pet e nem pan, a Tuvuh
Vasio' se he' a neöm o nat vih, köm
sih nat vavih a ma tah va po apen.
10 Ivëh, köm onöt e nem pa vatet
a taate' no a napan vamaman pe
Ieesu' Kristo to vavatet ne. Ke' se
iu ko vaeö me e non pa ma taate'
kurus peöm, me a ma kiu vihvih
nöm to nonok nem, eöm me to nat
vavih em pe Sosoenën. Ivëh, kö'
hinhin no' pan, o nat peöm manih
pe Sosoenën se tavus va'puh rakah
en manih po to'to' peöm. 11 Emöm
me to hinhin nem pan, e Sosoenën
se he' a ma apeneöm o kikis apuh
pe'. Köm antoen e nem pa sun vakis
ko te' em pa ma punis, ka tëëm
nöm to taum a punö', eöm hikta se
taum vëhva' nem, suk e Sosoenën
se va'aus en peöm. Eöm se te' vatö
nem parröm anoeh nem o poen no
a punis se hik këh a neöm. Köm te'
vaeö rakah nem, 12 ko soe vavihvih
ke na e Tamön. E' to nok voh a
neöm, köm antoen e nem pa kon
a ma tah ne' to vaneah keon voh
en peöm manuh pa vöön va kin.
Manuh pa vöön va kin nöm se kon
a ma ta poë varih, me ra napan
pe Sosoenën. Ke eöm kurus varih
to te' e nem po ëman pe Sosoenën.
13 E Sosoenën to kon tane' hah a
ra manih po kikis pe susun po ora'
hat. Pare' me ho en pea manuh
pa matop vih pe Sunai'eah Ieesu'
Kristo, e Koa' pamëh ne' to iu oah
non sih. 14 E Koa' pamëh to mët voh
manih pa kuruse, pare' voen hah a
ma hat pea. Ivëh, ne Sosoenën to
ihan anoe suk voh a ma hat pea.

A Kiu Me A Taate' Pe Ieesu' Ne Pöl To Sosoe Suk Non Sih

15 Ea to hikta onöt no a ep in
e Sosoenën pa mataara. Ivëhkëk,
e Ieesu' Kristo to matan akuk va
kov e non manih pe Tamaneah.
A tasun pe Koa' vamomoaan pe'
pamëh to apuh oah e non pa ma
moeh tah ne Tamaneah Sosoenën
to nok voh. 16 Manih pa koren e
Koa' pamëh, ne Sosoenën to nok
voh a ma moeh tah kurus varih
to te' ne manuh pa vöön va kin,
me manih po oeh. E' to nok voh
a ma tah poë varih, na to epep no

pa mataara, me a ma te' tah na
to hikta se ep no. A ma tah to
te' va ne manih po ankero' va pa
vöön va kin, me ra ma ora' eh, me
a ma vu tah to te' me ne o kikis,
me ra ma moeh tah to matop ne a
ma meh tah. Oman, e Sosoenën to
nok voh a ma tah poë varih manih
pa koren e Kristo. Ka ma tah poë
varih te' e ne a ma tah koman pe'.
17 E Ieesu' Kristo to te' momoaan
voh e non, a ma moeh tah kurus
poë varih he me' avoe' voh e ne pa
tanok. Ke Ieesu' koman to nok a ma
moeh tah poë varih, kee kiu vavih
pare te' vavih ne. 18 Ke e' koman
o kaho' va pa ma vakum te' varih
to vaman ne e Sosoenën. Ka ma
vakum poë varih te' va e ne manih
pa sionin e Ieesu'. Ke e' koman, e'
o to'to' po kum te' varih to vaman
ne e Sosoenën. Suk ataeah, e' ko-
man a te' vamomoaan to onoah a
mët. Ivëh, ne e' koman to te' suk
va non manih po kaho' in a ma
moeh tah kurus. 19 E Sosoenën to
iu non pan, a ma kikis pe', me a ma
to'to' pe', se te' rakah non manih
pe Koa' pamëh. Ivëh, ke Sosoenën
se te' va'peh tamoaan me e non
pe'. 20 Manih pe Ieesu' Kristo, ne
Sosoenën to vahuk hah a ma moeh
tah kurus manih pe', kee vakamö'
hah. E' to kamö' hah a ma tah va
po oeh, me a ma te' tah va pa vöön
va kin. E' to nok suk vamanih, o
era' pe Ieesu' Kristo to tako' pa ö ne'
to mët manih pa kuruse. Ka kuru
no a ma napan, me ra ma moeh
tah kurus to vakamö' hah me ee pe
Sosoenën.

21 Moaan voh ne eöm a napan va
Kolosi to te' varo këh voh e nem
pe Ieesu' Kristo. Ka manih pa ma
kokoman peöm, eöm to vakihat me
e nem pe Sosoenën. Paröm te' kov
e nem manih pa nok a ma taate'
hat. 22 Ivëhkëk, kuru va'ih, no a
sionin e Ieesu' Kristo to mët manih
pa kuruse, ke Sosoenën vakamö'
hah me en peöm, e' to nok va nën,
pan eöm se te' vivihan nem, ko
hikta se teen nem ta hat manih pa
mataneah. 23 Eöm se öt vakis nem o
vaman peöm paröm sun vakis, pe'
to hat non pa ta pah te' tome' rëh
koe ka neöm pa hanan va pa taate'
hat. Köm vanun em pa Soe Vih nöm
to vaman vakis nem sih. A Soe Vih
vëh nöm to tënan, ne eö' koman e
Pöl a te' kikiu to vatvus voh manih
pa ma vute' kurus va po oeh vëh.

E Pöl To Va'aus A Napan Va Kolosi

24 Kuru nö' to hara' vaeö rakah
e no' pa te' o kamis vëh, marën
a va'aus a neöm, parö' iu va'aus
me e no' po kum te' varih to va-
man ne e Sosoenën. Ko kamis ne
Ieesu' Kristo to te' voh, marën a
va'aus o kum te' varih to vaman
ne e Sosoenën, to hikta hik avoe'
non. Ko kamis vëh nö' to te' no'
manih pa sionineo', nö' to iu va-
puh no' na manuh po te' kamis
pe Ieesu'. 25 E Sosoenën koman to
kon voh en peö', kö' tavus eo' a te'
kikiu po kum te' varih to vaman
ne e Sosoenën, marën a va'aus a
neöm. Kö' te' me no' pa kiu va pa
vatvus rakah a ma soe kurus pe
Sosoenën. 26 A ma tamoaan voh,
no a soe pamëh to vakoaan non, ka
napan kurus to hikta nat voh ne
pa soe pamëh. Ivëhkëk kuru va'ih,
no a soe pamëh to tavus vateera'
en, manih pa matëëra napan pe
Sosoenën. 27 Manih po iu koman
pe Sosoenën, e' koman to vataare
en pea a napan pe', pa soe vakoaan
pe', pan ea se nat va no manih pan,
a soe vakoaan pamëh se va'aus en
pa napan kurus pe' varih o Jiu', me
eöm o te' varih to hikta te' nem pan
eöm ro Jiu'. Ka soe vakoaan pamëh
to te' va non manih po vatëk vih
vi rakah pe'. Ivëh, ne Ieesu' Kristo
to te' va'peh suk me e non peöm.
Köm anoeh e nem pe' se me hah a
neöm, köm te' va'peh me nem eah,
ko kon a ma vatëk vih vi pe' manuh
pa vöön va kin.

28 Ivëh, kemöm se vavatvus avoe'
ke nem peöm, me ra napan kurus
pa Soe Vih pe Ieesu' Kristo. Emöm

to vavatet nem o kokoman, me o
nat vih pemöm, pamöm vavaasis
nem. Emöm to soe ke raoe a soe
kikis. Suk ataeah, emöm to iu nem
pan, o vaman pee se te' eh rakah
non, kee tavus o te' no vaman pee
to te' kikis non. Kemöm me raoe
manuh pe Sosoenën. 29 Ivëh, kö' kiu
vakis suk rakah e no' po kikis apuh
pe Ieesu' Kristo, ne' to he'he' a no
neo', kö' pah te' eh rakah e no' pa
nok a ma kiu pe'.

2

Ea Se Vaman Vakis, Para Koe A Pënton A Ma Piuk

1 Ivëh, kö' iu rakah no' a ö nöm se
nat vamaaka rakah nem, pa ö nö'
to kiu vëhva' va no' sih pa va'aus a
neöm, a napan va po vaman to te'
nem manih pa vöön va Kolosi, me
ra napan varih po kum te' varih, to
vaman ne Sosoenën manih pa vöön
va Laodisia', me ro upöm te' varih
to hikta ep avoe' ne peö'. 2 Eö' to
nonok no' sih a kiu va'ih, marën
a vasöë a ma kokoman peöm ku-
rus, me eö' to kunkuin no' o koko-
man peöm, köm se iu o upöm te' pe
Sosoenën, paröm vapöh kokoman
me raoe. Ivëh, köm se kon o koko-
man vih, ko kokoman vih pamëh
sih vaeh o vaman peöm. Ivëh, kö'
iu no' a ö ne eöm se nat vavih a soe
vakoaan pe Sosoenën. Ka pusun
in a soe vakoaan pamëh, ivëh, e
Kristo. 3 A ma vu nat me a ma
kokoman vih to vakoaan rakah ne
manih pe Ieesu' Kristo, ko te' va e
ne manih pa ö no a moni' to puh
va non pa iuun vavaho' moni'. Ka
manih varoe ko pe', ne ea se kon
a ki' para peret o hopa' pamëh, ko
kon koe a ma vu nat, me a ma
vu kokoman vakoaan pe Sosoenën
nën.

4 Ivëh, kö' hikta iu no' ta pah
te' se vamanman a no neöm, pare'
piuk a neöm. Ivëh, nö' to sosoe suk
va ka no' neöm manih. 5 Oman!
Eö' to hikta te' va'peh me a no'
neöm, köm hikta ep voh nem peö'.
Ivëhkëk, manih po kokoman peö',
nö' to hara' ke no' pan, eö' to te'
va'peh me e no' peöm. Parö' vaeö
rakah e no' pa ep ka neöm to kiu
vatotoopin nem, ko sun vakis nem
po vaman peöm pa suk e Kristo.

Ea Se Vatös Vavih Rakah Me E Ieesu', Para Kon O To'to' Vamaman

6 Eöm to kon vahik voh em pe
Sunön pea Ieesu' Kristo manih po
to'to' peöm. Ivëh, köm se nönö
va'peh tamoaan vah me nem eah.
7 Eöm se vakom vakis rakah nem
manih pe', vamanih pa ö no naon
to aan va non, pare' sun vakis va
non sih po oeh, me manih pa ö na
iuun to sun va non po toon eh. O
vaman peöm se te' eh rakah non pa
Soe Vih vëh, nemöm to vavaasis a
no neöm. A ma poen kurus rakah
nöm se sosoe vavihvih ke nem na e
Sosoenën, suk a ma moeh tah ne' to
nok.

8 Eöm se matop vavih nem, pe' to
hat non pa ta pah te' tome' vatvus
ka neöm ta ma vu nat, me ta ma
vu to pinpiun, pare' nok a neöm
köm vatet o kokoman piuk pe', köm
tavus em a nap kikiu akuk pe'. A
pap te' to te' va ne nën, ee to kokon
ne sih a ma kokoman pa kën sipun,
me a ma te' kokoman po ora' varih
to matop ne sih a ma tah va pa
akis, me a ma te' tah va po oeh. Ee
to hikta nat ne pa vaasis a neöm
pa vatet o kokoman vih pe Kristo.
9 Eöm se te' vamatop rakah nem,
suk ataeah, eöm to nat vavih e nem
po to'to' avoes pe Sosoenën to puh
e non manih pa sionin e Kristo,
paröm nat me nem, e Ieesu' Kristo
to tavus te' voh, pare' matan va e
non manih pea. Ko to'to', me o
kikis pe Sosoenën puh avoes rakah
e non manih pe'. 10 E' koman to te'
me non a tasun va pa matop a ma
vu tuvuh varih, to vovoh ke ne a
ma meh tuvuh to te' me ne a ma

vu kikis.* Ke eöm kurus a napan
pe Kristo. Ivëh, ne Sosoenën to he'
suk voh a neöm o to'to' me o kikis
pe', to puh rakah e non manih pe
Kristo, ko to'to', me o kikis pamëh
to puh rakah me e non manih pa
ma apeneöm.
11 Eöm to vaman voh e Kristo,
paröm vatös vavih me voh em pe'
ko kon em pa taate' va pa pe a
ö kokoaan vëh pa sionin a te'. A
taate' pamëh to hikta te' non pan
a taate' va po sionin, ahik, manih
pa taate' pe Ieesu' Kristo, ne' to pe
vahik en po iu hat vëh to te' non
pa komaara. A pusun in a taate'
pamëh to te' va non manih pan, a
te' nee to pe a ö kokoaan pe', to
te' va e non manih pa te' to këh
ma' a matop va pa taate' hat. Ivëh,
ne Kristo to kon suk këh a ra po
kikis va po iu hat vëh, to te' non pa
komaara. A taate' pamëh e' a taate'
man va pa pe a ö kokoaan vëh to
te' non pa sionin a te'. 12 O poen
nöm to kon voh a pupui, ke' te' va e
non manih pan, eöm to mët va'peh
me Kristo manih pa kuruse. Ke
Sosoenën pe vatös en peöm manih
pa kove'. Ko poen nöm to vaman
o kikis pe Sosoenën, ke' kunkuin
va'peh tane' hah en peöm manih
pa kove' ke Kristo. 13 Moaan voh
nöm to nonok voh nem a ma vu
taate' hat, paröm vavatet vavi' voh
nem a ma iu hat varih, to te' ne
manih pa komëneöm. A ma taate'
poë varih to vataare e ne pea, to
te' vavoh e no manih pa nap mët,
manih pa ma taate' totoopin pe
Sosoenën. Ivëhkëk, e Sosoenën to
nok a neöm, köm kon va'peh hah
me em pe Kristo po to'to' voon, ke
Sosoenën ihan anoe vahik en pa
ma hat pea. 14 E' to te' va non
manih pe Sosoenën to hiuk o kiun
va po Vavaasis pe Mosës, to vaho'
en pea po vahutët. Ko Vavaasis
pamëh, to vataare vahik en pea pa
ma hat pea. Pare' nok a ra ka te' e
no paan a ma soe kikis pe'. Ivëhkëk,
e Sosoenën to hiuk va in o Vavaasis
pamëh manih pan, o poen ne Ieesu'
Kristo to mët manih pa kuruse ka
mët pe' te' va non manih pan, e
Sosoenën to hiuk vahik en pa ma
soe va po Vavaasis pamëh, to vaho'
a ra po vahutët.
15 E Sosoenën to vöknah vahik en
pa ma kikis po ora' eh, me a tasun
po ora' varih to matop ne a ma meh
ora'. Ivëhkëk, manih pa kuruse ne
Sosoenën to vataare vahik en pa
napan, pa ö ne' to vöknah vahik
en pa ma tah poë varih, kee tavus
ee a ma si' tah pinpiun manih pa
matëëra napan kurus.

Ea Se Nat No Vavatet No A Taate' Pa Te'

16 Ivëh, köm se nat nem vaonöt
ke ta pah te' ke' kiiki a neöm, pare'
soe pan, eöm to hikta vavatet nem
a taate' va pa soepip a ma pa-
paeh taëën, me a taate' soepip a
kaak a ma tah kakaak, me eöm to
hikta vakumkum va'peh me raoe
pa ma poen apa'puh va po rotu',
me eöm to hikta vakum me raoe pa
nok a rotu' vaeö suk a sivö voon,
me o poen nee to popoka' ne o
Poen Apaapo, to tatavus non pa ma
nënkikiu kurus, köm hikta vakum
va'peh me raoe ko vatet a taate'
pee. 17 Ka ma tah poë varih, ee a
ma tah to vëknöm ro ne a ma tah
to me' avoe' e ne pa tavus. Ivëhkëk
kuru, no a tah man pamëh to tavus
vahik en ma', ka tah man pamëh,
ivëh, e Kristo koman. 18 Ivëh, ka ta
pah te' se keh vavaasis non ta soe
ne' to ep po tatarep. Pare' soe ka
neöm pan, eöm se vöknah ëm paröm
hin suk o ankero', köm nat nem
tö keah, ke' vöknah o vaman peöm,
köm hikta onöt nem kon a ma tah
ne Sosoenën to vamatop keon voh

* **2:10:** [... a ma vu tuvuh varih to vovoh ke ne a ma meh tuvuh to te' me ne a ma vu kikis.] Ee ivarih, a ma ankero', me a ma tuvuh vih, me a Tuvuh Vasio', me e susun po ora' hat, me a ma tuvuh hat to te' ne paan eah. E Kristo to matop non a ma tuvuh poë varih, suk e' e Sosoenën.

to he' a neöm. A pap te' poë varih
to vavatet avoe' e ne pa taate' va
po iu hat to te' non pa ma komëëre.
Pare koman ne pan, ee to te' me
ne o nat o apuh rakah. 19 Ee to
hikta öt vakis ne o vavaasis man
pe Kristo, pare hikta vatös avoe'
me ne poë vamanih pe'e' o kaho'
pee. E Kristo to te' va non manih
pe' o kaho' pea, ke ea te' va e no
manih pa sionineah. Ke' e' koman
to susun ka rora sih o kum te' varih
to vaman no e Sosoenën. Ke ea
te' va e no manih, po te' ne' to iu
non. Oman, e Kristo to te' va e
non manih po kaho' va po sionin.
O kaho' to matop non o sionin ko
sionin pupu vavih non. E' to nok
a ma vavatom, me o karö' va po
sioniira, kee vatös vavih ne.

20 Eöm to nat e nem peöm to mët
vahik va'peh me voh em pe Kristo,
paröm hikta te' hah nem manih
pa ma taate' hat va po oeh vëh.
Vahvapo'nih, köm suksuk avoe' e
nem pa ma taate' pa napan va po
oeh vëh? Vahvanih, köm suksuk
vatëh nem a ma vu taate' to te' va
ne manih? 21 Eën se nat nom öt
ta tah, parën nat nom ëën ta tah,
ko nat nom vaho' ta tah manih pa
koreomah. Eën se keh nok va nën,
eën to tavus eöm a te' hat manih
pa matan e Sosoenën. 22 A ma vu
taate' to te' va ne nën, nöm se nat
nem vavatet nem. Suk ataeah, a
taate' pamëh, to sosoe suk non a ma
tah na to kikiu suk no, kee hathat
vëvëhö' rakah e ne. Suk ee to tane'
ma' po kokoman pa te'. 23 Oman,
a ma vu taate' poë varih to ep va e
ne manih, pee se kunkuin ee pa ma
kokoman pea pa taate' hin, ko nok
a ra, ka hinhin no po ankero', ko
vöknah o kokoman pea, para vak-
mis a sioniira. O upöm te' to koman
ne pan, a ma taate' poë varih to
vavatet e ne pa ma kokoman me o
nat vih. Ivëhkëk ahik, a ma taate'
poë varih to hikta onöt ne a va'aus
a ra pa vöknah o iu va po sionin.

3

Ea To Sun Va'peh Hah Me Voh Ee Pe Kristo

1 E Sosoenën to kunkuin tane'
hah voh en peöm manih po
vapeepe ke Kristo, köm kon em po
to'to' voon, ivëh, nöm se kokoman
varoe suk nem a ma moeh tah va
pa vöön va kin. Manih pa vöön va
kin, ne Kristo to iho' non pa ö ihiho'
pa te' sunön manih pa papmatö
pe Sosoenën. 2 Eöm se kokoman
tamoaan nem a ma tah va pa vöön
va kin, paröm koe a koman vatëh
a ma taate' hat va po oeh vëh, no a
napan to vavatet ne sih. 3 Suk eöm
to te' va e nem manih pa napan
to mët vahik voh ee, ka ma to'to'
voon varih nöm to kon va'peh me
e Kristo, no a hikta te' va po oeh
vëh to antoen non a ep. Ahik, o
to'to' pamëh to te' vatët tamoaan e
non manih pe Sosoenën, kee hikta
onöt ne a ep pa matëëre. 4 E Kristo
e' a pusun in o to'to' peöm, amot
po poen ne' se tavus vateera', eöm
me se tavus va'peh me em pe', ka
napan ep ee peöm manih po maaka
apuh pe Sosoenën.

E Kristo Se Te' Non Manih Pea Ka Tavus A Nap Voon

5 Ivëh, köm se varakah a ma taate'
hat va po oeh vëh, vamanih po te'
to mët voh ee, ko hikta onöt ne a
kokoman hah a ma taate' hat poë
varih. A ma taate' hat poë varih,
nö' to sosoe suk no', to te' va ne
manih pan, taate' te'te'vaasi', me
a taate' vëh ne voe to koroh vëtkin
me e meh voe, ke' e köövo to koroh
vëtkin me e meh köövo, kee nok a
taate' hat, me a taate' iu vatëh a nok
a taate' te'te'vaasi', me a taate' ep
a tah hat ko manin. Me a taate' iu
a ma tah to se peo oah non a ma
tah pa meh te'. Ka taate' iu a ma
tah peo to vatoe akuk me non pa
taate' va pa te' to hinhin suk non a
tah to hikta te' non pan, e' to hinhin
suk non e Sosoenën vamaman. 6 E
Sosoenën se kiiki ko vamatop keon
en pa ö ne' se vakmis va i ro te'

varih, to nonok ne a ma vu taate' poë varih. 7 Moaan voh nöm to te' nem pa vamomhë me ra pap te' poë varih. Paröm nonok me voh e nem pa ma taate' poë varih.

8 Ivëhkëk kuru, nö' to iu no' a ö nöm se vi na a ma taate' hat poë varih, a ma taate' poë varih to te' va ne manih, taate' heve ov in a meh te', me a taate' te'te' vaka, me a taate' nok a meh te' ke' hara' vahat, me a taate' hikan a meh te' ke' hara' vahat, me a vöknah a meh te' manih pa taate' vasoe vahat. 9 Ke eöm papaeh, eöm se koe a piuk o upöm peöm. Suk ataeah, eöm to koe voh em pa ma taate' va po iu hat to te' ne pa komëneöm. 10 Paröm öt vakis nem a ma taate' va po iu voon va pa komëneöm. E Sosoenën koman to nok o iu voon va pa komëneöm, köm tavus o te' voon. E' me se he'he' tamoaan a no neöm o nat vih. E' to nok a neöm, köm këh ma' a taate' hat, paröm tatavus vavoon tamoaan e nem, ko te' va e nem manih pe Kristo. 11 E' to nok a ra ka tavus ee o te' voon, ka hikta vakëh to te' non topniiro te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu', me ro te' varih to te' ne o Jiu'. Ahik me ta vakëh manih po te' varih nee to pe a ma ö kokoaan pee, me ro te' varih nee to hikta pe a ma te' ö kokoaan pee, ee a ma tah akuk i poë varih. Ke' ea to tane' ma' pa ma vu to, ke' ea to tane' ma' pa meh muhin, para te' no o te' kikiu akuk, ke' o te' taihan, e' me a tah akuk ipamëh. Suk ataeah, e' to te' non a pah tah to tavus va'puh voh to te' va non manih pan, e Kristo to nok voh a ma tah kurus, pare' matop e non. Ke Kristo koman to te' hop e non manih pea kurus.

Ea Se Kon Rakah A Taate' Iu O Upöm Te'

12 E Sosoenën to kon vahik voh en peöm, pare' nok en peöm köm tavus em a nap vivihan pe', pare' iu suntan e non peöm, ivëh, köm se kon rakah a ma vu taate' to te' va ne manih pan, eöm se uruan rakah o upöm te', paröm vih ke nem raoe. Eöm se vöknah koman hah ëm, paröm te' vatö ke ro upöm te'. Paröm koe a heve vëvëhö' ke ro te' varih to vakihat me a non neöm. 13 Ta pah te' se keh te' non topnineöm, pare' sosoe non pan, e meh kea pea to nok a hat. Ke' vih non pa te' pamëh se te' o kamis va pa ö ne' se ihan anoe a hat ne kea pamëh to nok manih pe'. Suk ataeah, e Sunön to ihan anoe voh en pa ma hat peöm, ke' vih non peöm me se ihan anoe a ma hat po upöm te'. 14 Eöm se iu nem o upöm peöm. A taate' pamëh to apuh oah e non pa ma meh taate'. Ka taate' pamëh to nok a ma meh taate' vih, kee tavus vakis pare vatös ko kiu va'peh ee. 15 Eöm se vaonöt këm ke Kristo he'he' tamoaan e non peöm po kokoman tö va pa vapöh kokoman. Ka taate' kokoman vatö se matop e non pa ma kokoman peöm. E Sosoenën to vaoe voh a neöm manih pa taate' tö pe Kristo, pan eöm se tavus o pöh sionin. Paröm va pöh kokoman nem, ka ma poen kurus nöm se soe vavihvih ke nem na e Sosoenën. 16 Eöm se vaonöt ka soe pe Kristo te' eh non manih pa komëneöm. Ke eöm papaeh, eöm se vavaasis a ma kum te' pe Kristo pa soe pe', paröm he' raoe o kokoman me o nat vih, kee sih nonok vavi' ne a ma taate' vih. Ka manih pa ma kokoman peöm, eöm se soe vavihvih ke Sosoenën manih po vaëhëh va pa kë a ëhnaneah, paröm vaëhëh a ma vaëhëh varih to te' ne po Puk Vaëhëh, me a ma meh vaëhëh va pa kë a ëhnan e Sosoenën, me a ma te' vaëhëh no a Tuvuh Vasio' to kunkuin a ma kokoman peöm köm vatvus. 17 Ka manih pa soe peöm, me ma kiu peöm, me a moeh tah nöm to nonok nem, eöm se nonok nem pa ëhnan e Sunön pea Ieesu'. Ka manih pa ëhnaneah, eöm se soe vavihvih ke na e Tamaara Sosoenën.

E Pöl To Sosoe Suk Non A Taate'

Vih Pa Ma Vu Tom Taman Varih To Vaman Ne E Kristo

18 Eöm varih o köövo, eöm se te'
rakah nem paan a ma voe peöm.
Ka tah pamëh to te' totoopin rakah
non manih pa matan e Sunön.
19 Ke eöm varih a kën voe, eöm se
iu rakah nem a ma köövo peöm.
Paröm koe a nok a ma taate' to va-
hara' vahat e non pa ma kokoman
pee.
20 Ke eöm varih o koa', eöm se
pënton rakah nem a ma soe pe
tamëneöm, me sinëneöm. E' a taate'
pamëh ne Sunön to iu non sih. 21 Ke
eöm varih a kën taman, eöm se koe
a vaheve a ma pus koa' peöm. Ee
tome' hara' vahat e ne peöm pare
rës ko koe ee po vaman.

E Pöl To Sosoe Suk Non A Nap Kikiu Akuk

22 Ke eöm varih a nap kikiu akuk,
eöm se vavatet vavih rakah nem a
ma soe pa ma torara peöm, paröm
nonok nem a ma taneah, nee to ta'
a neöm a nok. Pe' to hat non peöm
se vamanman nem raoe pa nok a
kiu pö nee to te' va'peh me a ne
neöm. Eöm se kë rakah nem a ëhnan
e Sunön. A ma tamoaan rakah nöm
se kokoman këh nem ta hanan nöm
se nok ta ma kiu vihvih. 23 Ka ma
tah kurus nöm to nonok nem, nöm
se eh rakah nem pa nok. E' to hikta
te' non pan, eöm to nonok ke nem
a te' a ma kiu poë varih, ahik, a
ma kiu varih nöm to nonok nem,
e' a ma kiu pe Sunön. 24 Ivëh, köm
se nonok nem a ma kiu ne Sunön
to iu non, ke' he' a neöm o voen
peöm. Ko voen pamëh ee a ma tah
varih ne' to vaneah keon voh en pa
ma napan pe', ke eöm varih, eöm
to te' va e nem manih a nap kiu
pe Kristo. Ke Kristo koman, e' e
Sunön peöm. 25 Ke eöm, varih a
nap kikiu akuk, eöm se nat vavih
va nem manih pan, a te' to nonok
vatëh non a hat, e' se kon en po
voen to te' suk e non pa hat ne' to
nok. E Sosoenën to kiiki non sih a
taate' pa te' pa paeh a taate' ro.

4

1 Ke eöm varih o te' susun, eöm
se nonok vavih nem a nap kiu, eöm
se nonok nem a taate' vih totoopin
manih pa ma te' kiu peöm, paröm
vavaato vavih me nem raoe. Suk
ataeah, eöm me to nat me e nem pa
te' Susun peöm to te' e non manuh
pa vöön va kin.

Ea Se Vatet A Taate' Hin Para Nö Vatotoopin

2 Eöm se öt vakis rakah a taate'
hin, ka tëëm nöm se hinhin nem,
eöm se kokoman vavih, paröm soe
vavihvih ke na e Sosoenën. 3 Eöm
se hinhin nem e Sosoenën, ke'
va'aus me a möm. Eöm se hin na
e Sosoenën, ke' peret ka möm a
hanan, kemöm nö nös ko vatvus a
soe pe Sunön pea Kristo manih pa
napan. Moaan voh no a soe pamëh
to vakoaan non, ka kuru va'ih, no
a soe pamëh to tavus vateera' en.
Ivëhkëk kuru, no a napan to rës
e ne pa tënan a soe pamëh, pare
vaho' ee peö' manih pa nohnoh.
4 Eöm se hinhin va'aus a nem neo',
kö' se vatvus vamaaka rakah a soe
pamëh manih pa napan, vamanih
pa ö ne Sosoenën to iu va non.
5 Te' vanatsean öm, manih pa ö
nöm to ririu va nem, manih pa ö
nöm to te' va'peh me nem a na-
pan varih to hikta te' me ne o va-
man. Eöm se vavatet nem a ma
kokoman vih, me a ma taate' vih.
Paröm te' vamatop nem pa nok a
taate' ne Kristo to nonok voh non
manih pa napan, pa ö ne' to te'
voh non manih po oeh. 6 Eöm se
sosoe tamoaan ke nem a napan a
ma soe ninin vih, marën a va'aus
raoe. Ivëh, kee se keh hi a neöm ta
hi, eöm se he' raoe a piun vih.

E Pöl To Vanö e Tikikus Pen Onesimus Manuh Kolosi

7 Ko poen ne Tikikus se tavus nös
manem peöm manem Kolosi, e' se
soe kën peöm pa ma kiu kurus nö'
to nonok no'. E Tikikus a meh te'
kikiu vamaman rakah pea, e' e kea
pea, nö' to iu no' eah sih, me e' a te'

kikiu pëpënton soe, pare' vavatet
vavih rakah non a taate' pe Topoan
pea. 8 E' akuk ko a tah nö' to vanö
suk nös eah manem peöm, pan e'
se soe vanat a neöm emöm te' vah
va nem nih manih, me e' se vakikis
o vaman peöm. 9 Eö' to vanö nös e
Onesimus, ke' nö va'peh me nös e
Tikikus. E Onesimus e' e kea pea
nö' to iu rakah no', me e' a te' kikiu
pëpënton soe, pare' vavatet vavih
rakah non a taate' pe Topoan pea.
Ke' e' koman rakah a meh peöm. E
Tikikus pen e Onesimus se nö nös,
pare soe vanat a neöm pa ma tah to
tatanok ne manih.

*E Pöl To Vanö A Potan Avih Pe'
Manuh Pa Napan Va Kolosi*

10 E Aristakus to te' va'peh me a
no neo' manih pa nohnoh, e' to he'
a nös neöm a potan avih pe'. E Mak,
e pean pe Banabas me, to vanö nös
a potan avih pe' manem peöm. E' se
keh nö en nös manih peöm, eöm se
vaeö rakah em pa öt eah, vamanih
pa ö nö' to soe vanat vavoh ka nös
neöm. 11 Ke Jisas vëh, no a napan
to popoka' ne a meh ëhnaneah pan,
e Jastus, e' me to vanö nös a potan
avih pe' manem peöm. Ee kuru a
kukön te' varoe ko poë varih, to kiu
va'peh me a no neo', ee ra ma to Jiu'
to kiu va'peh me a no neo' pa kiu
va'ih. Kemöm vavatvus nem a soe
va pa Matop Vih pe Sosoenën. Ee to
vava'aus vavih rakah e ne peö', kö'
hara' vavih e no'.

12 E Ëpafras, e' me a te' koman
rakah peöm to vanö nös a potan
avih pe' manem peöm. Ke' e' me a
te' kikiu vih rakah pe Ieesu' Kristo,
a ma tamoaan rakah ne' to hinhin
vakis non sih e Sosoenën, pan e'
se va'aus a neöm, köm sun vakis
rakah, vamanih pa ö no a na-
pan varih, to vaman ne Kristo to
kon vavoh in a taate' pe Sosoenën.
Pare nat vavih e ne pa ma tah ne
Sosoenën to iu non sih. 13 Eö' to
kehkeh soe vanat a no' nös neöm
pan, e Ëpafras to kon a tasun peöm,
me ro kum te' varih to vaman ne
Ieesu' manih pa vöön va Laodisia',
me manih pa te' vöön va Hierapo-
lis, pa ö ne' to kiu vëhva' non pa
va'aus a neo'. 14 Ke Luk vëh a rökta',
nemöm to iu suntan nem eah sih,
pen Demas, ee me pon to vanö nös
a potan avih pee manem peöm.

15 Kö' iu no' a ö nöm se he' a
potan avih peö' manih pa kën kea
peö' varih to te' ne pa vöön va
Laodisia', me manih pe Nimfa', e
köövo pamëh no kum te' varih to
vaman ne Ieesu' to tötönun ne sih
pa iuun pe'. 16 O poen nöm se ëh
vahik o kiun va'ih, eöm se vanö pet
na o kiun pamëh manuh po kum
te' varih to vaman ne Ieesu' manih
Laodisia', kee ëh me o kiun pamëh
nën. Ko kiun ne eö' to vanö voh nös
manuh Laodisia', eöm me se ëh o
kiun pamëh. 17 Eöm me se soe ke
Arkipus pan, "Eën se matop vavih
nom a kiu va'ih nën to kon tane'
voh manih pe Sunön. Parën kiu
rakah nom, ko vahik a kiu pamëh
ne' to he' a oah."

18 Eö' e Pöl, eö' koman to kiun nös
a soe va'ih, a potan avih pa kore-
neo', parö' vanö ka nös neöm. Eöm
se kokoman tamoaan a nem ma'
neo', peö' to te' avoe' e no' manih
pa nohnoh. Kö' hinhin no' pan,
o ururuan vih pe Sosoenën se te'
va'peh tamoaan me a non neöm.

1 TESARONAËKA'

E Pöl to te' voh non manih Körin, pare' kiun ke na a napan va po vaman varih Tesaronaëka' o kiun vamomoaan pe'. Tesaronaëka' voh a vöön apuh va pa muhin va Mësadonia', a vöön apuh pamëh to te' voh non sinten tahi'. Manih pa vakön vavih pe Pöl pa vatvus a soe, e' to vatvus momoaan a soe vih manih pa napan va Tesaronaëka'. Ka pusun in a ö ne' to vatvus a soe vih pamëh, no o kum te' va po vaman to sun en, (Aposol 17:1-14). A ma paeh va pa napan va po vaman poë varih, ee voh ro Jiu'. Ivëhkëk, a peo pee, ee ra napan to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. Ka ma to Jiu' poë varih no a ma paeh va pee to pahan voh e pa hanan va pa vasunön e Ieesu'. Ke' ivëh, a tah no a ma te' susun po Jiu to puhio' suk voh, pare veo ke ee pe Pöl me a ma vamomhë pe', kee nö ee pa vöön va Beria'. Ko vasuksuk po' ne Pöl to vanö e Timoti', ke' nö en Tesaronaëka'. O poen ne' to hah ma', e' to vatvus en pa soe vih va pa ö nee to te' va ne.

Manih po kiun vëh ne Pöl to soe vavihvih ke Sosoenën, suk a napan va Tesaronaëka' to vaman ne, ko pah te' vaes e ne pa ma vu punis, me manih po iu pee, ee to koman ne e Pöl. E Pöl to iu vakikis non raoe manih po kiun vëh, pare' piun en pa hi pee manih pa taate' va pa mët.

A ma kiun varih to tataki va ne manih.

A potan avih pe Pöl, 1:1

E Pöl to soe vavihvih ke Sosoenën suk o vaman pee, 1:2-10

Vöhio' va pa ma taate' pe Pöl topniira napan va Tesaronaëka', 2:13-20; 3:1-13

A ma taate' vih no a napan va po vaman se suksuk ne, 4:1-12

O vavaasis va pa hah pe Ieesu' manih po oeh, 4:13-18; 5:1-11

A ma soe vakikis, me a soe ataaton pe Pöl, 5:12-28

O Kiun Vavovoh Ne Pöl To Vanö Ke Na A Napan Va Tesaronaëka'

1 O kiun va'ih to tane' nös peö' e Pöl. Ke Saëlas pen Timoti' to te' va'peh me a ne neo', kemöm vanö nös a potan avih pemöm manem peöm.

O kiun va'ih nemöm to vanö ka nös neöm, o kum te' varem to vaman nem e Sosoenën manih pa vöön va Tesaronaëka'. Eöm o kum te' varem to vaman nem e Tamaara Sosoenën, me e Ieesu' Kristo e Sunön pea.

Eö' to hinhin no' e Sosoenën pan, e' se ururuan a neöm pare' he' a neöm a taate' moomo.

A Napan Va Tesaronaëka' To Öt Vakis E Ne Po Vaman Pee, Pare Te' Vatotoopin Ne Pa Matan E Sosoenën

2 A ma poen kurus nemöm to koman a no neöm, pamöm sosoe vavihvih ke nem e Sosoenën. Ka manih pa ma hin pemöm, nemöm to popoka' nem nös a ma ëhnëëneöm manih pa ö nemöm to hinhin nem. 3 Pamöm sosoe vavihvih ke nem e Sosoenën e Tamaara, suk a ma vaman peöm to kunkuin non a ma kokoman peöm. Köm nonok nem a ma taate' vih, manih pa ma kiu nöm to nonok nem, suk a taate' iu te' peöm. Emöm to soe vavihvih pet me e nem pe Sosoenën, pan a ma kokoman peöm se te' kikis tamoaan ne. Suk eöm to anoeh nem e Sunön Sipoan pea Ieesu' Kristo se hah amot ma'.

4 Kën kea me ra kën vamen, eöm to nat e nem pe Sosoenën to iu rakah e non peöm. Kemöm nat e nem pe Sosoenën to kon voh en peöm a napan koman pe'. 5 Ka Soe Vih vëh nemöm to te' voh ka nös neöm, to hikta te' non pan o vahutët akuk. Ahik. A soe pamëh to tavus me voh o kikis. Köm ep vamaaka rakah em po vaman eh pemöm to tane' ma' pa Tuvuh Vasio'. Ke eöm koman to nat e

nem pa taate' nemöm to nok voh,
marën a va'aus a neöm po poen
nemöm to te' va'peh me voh a no
neöm. 6 Ivëhkëk, eöm to kon a soe
pe Sosoenën, ivëh, no a ma punis
peo me o kamis to tavus suk voh
manih peöm. Suk eöm me to vatet
voh a ma taate' pemöm, me a taate'
pe Sunön, ke Sunön kunkuin a ma
kokoman peöm köm kon em po
vaeö to tane' ma' pa Tuvuh Vasio'.
7 Ivëh, nöm to vataare suk voh a
taate' vih peöm manih pa napan
varih, to vaman ne e Ieesu' Kristo
to te' ne manih pa poa muhin
varih, Mësadonia', me Akaëa'. 8 Eöm
to vatvus a Soe pe Sunön manih pa
napan. Ka soe pamëh nö vëvëhö'
va en manih pa tanih po kamus.
Ka soe pamëh to hikta te' varoe
non manih Mësadonia', me manih
Akaea'. Ahik! A napan va pa ma
vöön kurus to pënton vahik voh
ee, peöm to kon voh em pa Soe
pe Sosoenën, paröm vaman em pe'.
Ivëh, kemöm to hikta te' hah me
nem ta meh soe nemöm se soe hah
ka neöm. 9 Ivëh, ka napan va pa ma
muhin kurus vavahutët suk vavi'
e ne, pa hanan nöm to öt vah va
ka möm, po poen nemöm to vos
voh nös, pamöm te' va'peh me a
no neöm. Ee to vavasoe suk e ne
peöm to he' tonun e sosoenën va-
pikpiuk, paröm taneo em pa va-
man e Sosoenën to'to' tamoaan. E'
e Sosoenën vamaman, paröm tavus
em a nap kiu pe'. 10 Ee to vavasoe
suk e ne peöm, to anoeh nem e
Koa' pe Sosoenën vëh ne Sosoenën
to kuin tane' hah poan pa mët. Po
Poen ne Koa' Ieesu' se hah tane'
ma' pa vöön va kin, e' se va'aus
a ra, ko hehe a ra këh o heve pe
Sosoenën vëh se tavus amot ma'.

2

E Pöl To Soe Tavus A Kiu Ne' To Nok Voh Manuh Tesaronaëka'

1 Kën kea me ra kën vamen, eöm
to nat koman e nem pa kiu nemöm
to nok voh pa ö nemöm to vavih
voh nös manem peöm, to hikta se
ro akuk non. 2 Po vamomoaan
nemöm to kehkeh nö nem nös
peöm manem Tesaronaëka'. Emöm
to te' nem manih pa vöön vëh Fili-
paë, pamöm taum o kamis nën. A
napan va pa vöön pamëh to hinën
kamöm. Ivëh, köm nat e nem, a nap
peo rakah to he' tonun ka möm,
pare vapikpiuk a möm. Ivëhkëk,
e Sosoenën pea to va'aus e non
pemöm. Kemöm sun vakis e nem
pa vatvus a Soe Vih pe' manih
peöm. 3 A hin pemöm manih peöm
pa vaman e Ieesu' to hikta te' non
pan o piuk. Emöm to hikta kokoaan
nem a ma kokoman pemöm manih
peöm, ke', emöm to kehkeh piuk ka
no neöm. Ahik. 4 E Sosoenën to
punö' voh en pemöm. Ko vaman e
non pemöm, pare' he' en pemöm pa
kiu va pa vatvus a Soe Vih. Ko poen
nemöm to vavaato nem, emöm to
hikta iu nem a vamanman a na-
pan, pan ee se vaeö in a kiu pemöm.
Ivëhkëk, e Sosoenën koman to kiiki
non a ma kokoman pemöm, ivëh,
nemöm koman to iu suk nem eah,
se vaeö in a kiu pemöm. 5 Eöm
to nat e nem, emöm to hikta iu
panih nem a ma kokoman peöm,
pa ö nemöm se nok ta ma soe vi-
hvih, marën a rëh a ma te' koko-
man peöm. E Sosoenën to nat e
non pa tah pamëh, a man. Emöm
me to hikta se koaan ka non neöm
po kokoman pemöm, suk emöm to
hikta te' me nem a taate' amun.
Pamöm hikta se vamanman a no
neöm, ko öt këh a neöm a ma moni'
peöm. 6 Emöm to hikta kehkeh kon
nem to ëhnan apuh manih peöm,
me ro upöm te'. 7 Oman, emöm to
te' e nem o aposol pe Kristo, ivëh,
kemöm se keh iu voh nem, emöm to
antoen e nem pa soe ka neöm, köm
va'aus voh em pemöm. Ivëhkëk, o
poen nemöm to te' va'peh me voh
a no neöm, emöm to te' me nem
a taate' tö vamanih pe köövo to
matop non e koa' sone' pe'. 8 Suk
ataeah, emöm to vaeö me e nem

peöm, pamöm iu vi rakah e nem
peöm. Emöm to kehkeh va'aus e
nem peöm pa Soe Vih pe Sosoenën,
pare' hikta te' non pan, e' a soe
varoe ko pamëh, emöm to vamatop
me e nem pa mët, marën a va'aus a
neöm. Suk ataeah, eöm to tavus em
a ma meh te' pemöm, pa ö nemöm
to iu va nem.
9 Kën kea me ra kën vamen, eö'
to nat e no' peöm to kokoman hah
e nem pa ma kiu hiva', me a ma
te' a vö'parean nemöm to nonok
voh nem manih topnineöm. Emöm
to kiu vëhva' rakah e nem manih
peöm pa vavaasis a neöm a Soe Vih
pe Sosoenën, pa ma popoen, me pa
ma potan. Emöm to hikta antoen
nem a he' punis a neöm pa matop
a möm pa taëën.
10 Eöm to nat e nem, e Sosoenën
me to nat vahik voh en pa taate'
nemöm to nok voh manih peöm,
a napan varih to vaman voh e
Ieesu' Kristo. Emöm to nok voh
a ma taate' totoopin varih, to te'
vih ne manih pa matan e Sosoenën,
pamöm hikta nok ta hat. 11 Eöm to
inan e nem, pa ö nemöm to matop
va ka no neöm, vamanih pa ö ne
taman to matop va non a ma koa'
pe'. 12 Emöm to vavaasis a no neöm
a soe va'ih, marën a kunkuin a ma
kokoman peöm. Pamöm vakikis
a neöm pa soe pemöm pan, eöm
se suk vakis rakah a taate' vih to
onöt non a taate' pe Sosoenën. E
Sosoenën to vaoe voh a neöm, pan
eöm se hop manih pa Matop Vih
pe', ko kon a ö ihiho' vih, kuru me
amot manuh pa vöön va kin.

A Ta Tesaronaëka' To Vaman Vakis Rakah, Ee Pare Te' Ee Pa Ma Punis

13 Ka meh tah ivëh, emöm to
sosoe vavihvih tamoaan ke nem na
e Sosoenën, suk eöm to kon a soe
pe', nöm to tënan manih pemöm.
A soe pamëh nöm to hikta kon va
in eah manih pa soe pa te'. Ahik.
Eöm to kon va em pe' manih pa soe
koman pe Sosoenën. Ka soe pamëh
e' a soe koman pe' to kiu non manih
pa ma kokoman peöm, a napan
varih to vaman voh e Sosoenën.
14 Kën kea, me ra kën vamen, eöm to
tavus vatoe me voh em pa ma kum
te' varih to vaman voh e Sosoenën,
pare te' ne manih pa muhin vëh,
Jiutia'. A napan poë varih to vatös
me voh ee pe Ieesu' Kristo. Ka ma
punis nöm to taum, ee a ma punis
no a napan koman va pa muhin
peöm to he' a neöm. Ka ma punis
poë varih to vatoe akuk va e ne
manih, pa ma te' punis no a nap kiu
pe Sosoenën to taum me voh manih
pa koreero Jiu'. 15 O Jiu', ee a napan
poë varih, to ip vamët voh e Sunön
pea Ieesu' Kristo, me ro te' vanënën
soe, pare veo vavah ka möm pan
emöm se këh a muhin pee, suk
ataeah, e Sosoenën to hikta vaeö
me non raoe. Ee to rës me e ne po
upöm te'. 16 Pare pupunö' rakah e
ne pa soepip a möm pa vavaasis a
soe pe Ieesu' Kristo, manih po te'
varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.
Suk ataeah, ee to hikta iu ne a ö ne
Sosoenën se kon hah a napan poë
varih. Ee to nonok va ne manih,
ivëh, no a ma hat pee se tatavus
vapeo suk ne pa ma poen kurus,
ko onöt non po poen no heve pe
Sosoenën se taum raoe.

E Pöl To Iu Ep Hah Non A Ta Tesaronaëka'

17 Kën kea me ra kën vamen, a
napan to nok voh a ra, ka vakëh
ee pa ma si' poen. Kemöm hara'
rakah va nem manih pa ö no e voe
to te' ke non a ma koa' pe' pa ma
si' poen. Emöm to hikta ep hah ka
neöm. Ivëhkëk, o kokoman pemöm
to te' avoe' e non manih peöm. Ivëh,
kemöm eh rakah e nem pa taum
këh ta hanan, nemöm se koe ke
nös pa ep a neöm. Suk emöm to
iu vi rakah e nem peöm. 18 Emöm
to iu itoe' rakah e nem pa nö nös
peöm. Keö' koman e Pöl to pupunö'
vakis tamoaan rakah e no' pa ep
këh ta hanan, nö' se koe nös, parö'

ep a neöm. Ivëhkëk, e susun po ora' hat to susunpip e non pemöm pa nö nös peöm. 19 O poen ne Sunön pea Ieesu' Kristo se hah ma', kataeah se nok a ra ka sun vakis me o vaeö manih pa mataneah? Emöm se kon ataeah to vataare non, a ö nemöm to nonok nem a ma kiu vih poë varih? Emöm se vaeö varoe suk a no neöm a napan va Tesaronaëka'. 20 Oman rakah, eöm o maaka pemöm. Ke eöm koman to vavaeö a no möm sih.

3

E Pöl To Vanö E Timoti' Manuh Pa Vöön Va Tesaronaëka', Marën A Vakikis O Vaman Pa Napan Va Pa Vöön Pamëh

1 Emöm to pah kokoman vörep e nem peöm, pamöm hikta onöt nem a anoeh varë. Emöm koman to nok em po kokoman, pan e' to vih non pemöm po' Saëlas se te' nem manih pa vöön vëh Atëns. 2 Emöm to vanö ka nös neöm e kea pea Timoti'. Suk e' a te' pamëh to kiu va'peh me a no möm. Kemöm nonok nem a kiu pe Sosoenën. E' me se vava'aus a no möm pa vatvus a Soe Vih to soe suk non e Kristo. Emöm to vanö nös eah, marën a vakikis me a va'aus o vaman peöm. 3 Pe' to hat non pa ö no a punis me kamis vëh, nöm to tataum nem tome' nok a neöm ka ma upöm peöm kokoman vatëh e ne pa ma tah poë varih. Eöm koman to nat e nem, pea se taum a ma vu punis poë varih. 4 Ko poen nemöm to te' me voh a no neöm, emöm to soe vanat voh em peöm pan, ea kurus se taum ee pa ma vu kamis to te' va ne manih. Eöm to nat e nem, kuru va'ih no a ma kamis poë varih to tavus vateera' ee manih pea. 5 E' a pusun in a ö nö' to hikta se anoeh varë suk no'. Ivëh, nö' to vanö suk nös e Timoti' manem peöm, pan e' se inan po vaman peöm, pare' soe vanat hah a ma' neo'. Peö' to nanaöp no' pan, e susun po ora' hat tome' punö' a neöm, köm vaman eah, ka ma kiu kurus nemöm to nok manih peöm, ro akuk ee.

E Pöl To Soe Vavihvih E Sosoenën, Suk E Timoti' To Soe Vanat Poan A Vih Pa Napan Va Tesaronaëka'

6 Ivëhkëk, e Timoti' to tane' hah ma' manem peöm, ka kuru va'ih, ne' to tavus en ma' pemöm, pare' te' tane' hah ma' a soe vih manih peöm, pare' vatvus kamöm, pare' soe pan, eöm to öt vakis avoe' rakah e nem po vaman peöm me a taate' iu te'. E Timoti' me to soe kamöm pan, a ma tamoaan nöm to kokoman a no möm, paröm kehkeh ep a no möm. Vamanih pa ö nemöm to kehkeh ep me va ka no neöm. 7 Ivëh, kën kea, me ra kën vamen, emöm to pënton em, peöm to vaman vakis rakah e nem. E' a tah pamëh to vakikis rakah en po kokoman pemöm manih pa ma punis, me a ma kamis varih nemöm to te'te' nem. 8 O to'to' pemöm se puh rakah po vaeö pa ö nemöm se nat ka no neöm to sun vakis nem po vaman peöm, paröm vatös me nem e Sunön. 9 Emöm to te' rakah me nem o vaeö apuh manih pa matan e Sosoenën pea, suk eöm. Emöm to hikta onöt nem a soe vavihvih va antoen eah, suk a ma vaeö varih nemöm to hara' nem. 10 A ma potan kurus, me a ma popoen kurus, nemöm to hinhin nem manih pa ma kupu pemöm, pan e Sosoenën se vaonöt ka möm, kemöm nö nös ko ep ka neöm. Pamöm he' a neöm a ma taneah nöm to iu nem, marën a vakikis o vaman peöm.

E Pöl To Iu Ep Hah Non A Napan Va Tesaronaëka'

11 Kuru nemöm to iu rakah nem, pan e Sosoenën e Tamaara, pen Sunön pea Ieesu' Kristo se vamatop ka möm ta hanan, kemöm nö nös manem peöm. 12 Emöm to iu nem e Sunön pea Ieesu' Kristo se nok a taate' iu te' pe', ke' pu momoaan manih peöm, ko pahan po' na manuh po upöm te', me

manih pa napan kurus. Ivëh, köm
sih iu nem ro upöm te', vamanih
pa ö nemöm to iu vavoh ka no
neöm. 13 Manih pa taate' pamëh
ne Sosoenën to vakikis en pa ma
kokoman peöm. Ko poen ne Sunön
pea Ieesu' Kristo se hah me ma' a
nap vivihan pe', e' se ep a neöm
o vivihan, no a ma taate' peöm to
totoopin, ka hikta hat to te' non
manih peöm pa matan e Sosoenën,
e Tamaara.

4

Ea Se Nat No Nonok No A Taate' Te'te'vaasi'

1 Kën kea, me ra kën vamen,
emöm to vataare voh em peöm
pa ma taate' ne eöm se suksuk
nem, paröm vavatet nem o iu pe
Sosoenën. Eöm to vatet vahik voh
em pa ma taate' poë varih. Ivëhkëk
kuru, emöm to ihi e nem peöm,
pamöm kehkeh vaeh nem a ma
kokoman peöm manih pa ëhnan e
Sunön pea Ieesu'. Ivëh, köm se
makat rakah nem pa nok vavih a
ma taate' poë varih. 2 Eöm to nat
vahik voh em pa ma moeh tah ku-
rus, nemöm to soe voh ka neöm a
nok, manih po kikis pe Sunön pea
Ieesu' Kristo. 3 O iu pe Sosoenën
manih peöm to te' va non manih
pan, eöm se he' a ma to'to' peöm
manih pe'. Paröm tavus o te' vivi-
han, ko vaniu këh a taate' rëhrëh,
me a taate' te'te'vaasi'. 4 E' to iu non
a ma papaeh peöm se vaasis vavih
a matop a taate' vaen. Ko vatet a
taate' vivihan va po vaen manih
pa sionineöm, me eöm se vavatet
nem a ma taate' vih. 5 Pe' to hat
non pa ö no a ma kokoman, me
a ma iu hat poë varih se rëh koe
va ka neöm manuh pa nok a taate'
rëhrëh, vamanih pa ö no te' varih to
hikta nat ne pe Sosoenën to nonok
va ne sih. 6 Eöm me, se koe a nok o
pöh vu taate' hat pamëh manih pa
kën kea, me ma vameneöm varih, a
napan pe Kristo, paröm piuk raoe
ko nok em pa taate' hat pamëh
manih pee. Moaan voh nemöm to
soe vakis rakah ke voh em peöm
pan, e Sunön se vakmis rakah en
pa napan varih, to nonok ne a ma
taate' hat to matan va ne nën. 7 E
Sosoenën to vaoe voh a ra, pan ea
se te' vivihan no, para vavatet no a
taate' vih. Pare' hikta iu a rora se
te' no pa taate' hat. 8 Ivëh, ka ta pah
te' se keh pënton varo o vavaasis
peö', e' a te' pamëh to hikta pënton
varo varoe non o vavaasis peö'.
Ahik. E' to pënton varo me en po te'
vavaasis pe Sosoenën. O vavaasis
pamëh to hikta te' non pan o vavaa-
sis pa te'. Ahik. E Sosoenën koman,
e' a Te' pamëh to he' me en pea pa
Tuvuh Vasio' pe'.
9 A hikta tah hah sö' kiun suk ka
nös neöm, ta soe va pa taate' iu te'
peöm manih po upöm peöm. Suk
ataeah, e Sosoenën to soe vahik ke
voh en peöm, pa taate' iu o upöm
peöm. 10 Oman, eöm to he' voh em
pa ma iu peöm manih pa ma kea
varih to te' me ne o vaman manih
pa muhin vëh Mësadonia'. Ivëhkëk,
kën kea me ra kën vamen, emöm to
hinhin vakis avoe' e nem peöm pa
vakikis a ma kokoman peöm, pan
eöm se vataare oah rakah a taate'
iu te' peöm manih pa napan poë
varih.
11 Eöm se kiu vëhva' rakah pa nok
a iho' vih vakamö' peöm. Eöm se
kiu pa ma koreneöm, paröm nok
a ma kiu koman peöm, marën a
va'aus koman hah ëm. Vamanih
pa ö nemöm to soe vavoh ka neöm.
12 Eöm se keh nonok va nem nën,
eöm hikta antoen nem a kökööt ta
pah tah. Ivëh, ka napan varih to
hikta te' me ne o vaman, ee se ta e
ne peöm. Köm hikta antoen nem a
han hah manih po upöm te', pa ma
taneah nöm to iu nem.

E Sunön Se Hah Ma', Pare' Unun A Ra

13 Kën kea me ra kën vamen,
emöm to iu nem a ö nöm se nat
vavih pataeah se tavus amot
manih pa napan pe Kristo varih
to mët voh ee. Ivëh, ke' hat non

peöm tome' tamak vamanih po te' varih to hikta te' ne to vaman manih pe Sosoenën. Pare hikta te' vamatop anoeh ne a sun tane' hah pea manih po vapeepe. 14 Ea to vaman no e Ieesu' to mët voh en, pare' sun tane' hah en pa nap mët. Ivëh, ka nat e no po kikis pe Ieesu' ne Sosoenën se kuin hah en po te' pe Kristo varih to mët voh ee. Kee pët hah me ee ma' pe'.

15 Emöm se soe va ka neöm manih pa soe pe Sunön. O poen ne Sunön se hah ma', ke ea a napan varih to te' to'to' no manih po oeh, ea to hikta onöt no a vovoh ke ra napan varih to mët momoaan voh. 16 E Sunön se to vakis rakah en ma', ke susun po ankero' se vakoko ma', ka suvin pe Sosoenën tanih en ma', ke Sunön kunah këh en ma' pa vöön va kin, Ka nap mët varih to vaman ne e Ieesu'. Ee a napan poë varih se kon o to'to', pare sun momoaan hah ee. 17 Manih po poen pamëh ne ea varih a napan to te' to'to' avoe' no, e Sunön se unununun a ra, pare' me peah va'peh en pea manuh akis me ra napan varih to mët voh ee. Ka vatatan me ee pe Sunön, para te' va'peh tamoaan me e no pe'. 18 Ivëh, köm se sun vakis, parötm vatvus ke ra ma napan pe Sosoenën a soe pamëh, ka soe pamëh sih vakikis a ma kokoman pee.

5

Ea Se Anoeh Vavih No O Poen Ne Sunön Se Hah Ma'

1 Kën kea me ra kën vamen, emöm to hikta onöt nem a kiun to kiun to soe vanat a neöm o poen, me a aoa' poanheh, no a tah pamëh se tavus ma'. 2 Eöm to nat vavih e nem po Poen ne Sunön se hah ma' manih po oeh vëh, e' se vöhkak rakah a neöm. E' se nö va ma' manih pa ö no a te' kakaveo to pön va ma' pa popoen. 3 A napan se vavasoe e ne pan, "Kuru e' o poen te' vavih pea, na se te' vakamö' no." Ivëhkëk varu' rakah va ko manih, no a tah vëh se mirö' raoe, se tavus vëhö' en pee. Ke' te' va e non manih po kamis apuh vëh to tatavus non pe köövo to kehkeh vahuh non e koa'. A napan poë varih to hikta antoen ne a vaniu këh a tah pamëh.

4 Ivëhkëk, kën kea me ra kën vamen, eöm to hikta te' nem pa popoen. Ivëh, no Poen hah pe Sunön to hikta se vatoksean suk a no neöm, köm töhkak va em manih pa ö no a te' to ep in a te' kakaveo to nö ma'. 5 Eöm kurus rakah a napan va po maaka me pa potan. Ea to hikta te' no pan, ea a napan va pa popoen. 6 Ivëh, ka se nat no te' va nö manih po upöm te' varih to koroh ne sih. Ivëhpëhkëk, ea se te' vamatop tamoaan no, para opoep no, ko te' me no o kokoman maaka. 7 Ea to nat vavih e no pa napan varih to koroh ne sih, ee to koroh ne sih pa popoen. Ko te' varih to kakaak ne sih, ee to kakaak ne sih pa popoen. 8 Ivëhkëk, ea a napan va pa potan. Ea se te' natsean no, para matop hah a no. Ea se kon rakah a taate' vaman, me a taate' iu te', kee te' va ne manih po këpro' to sunpip a rora, ko matop e ne pea. Ea me se kon a taate' anoeh vamanih pa ö ne Sosoenën to kon hah voh en pea këh a hat. Ka taate' pe Sosoenën pamëh, se te' va non manih po uvan eh vavapus me, ne ea to uvan no. 9 E Sosoenën to hikta kon voh a ra marën a vakmis a ra. Ahik. E' to kon koe hah voh a ra manih pa mët pe Ieesu' Kristo. 10 Suk ataeah, e Ieesu' to mët voh, marën a va'aus a ra. Ivëh, ka se pët te' va'peh me no eah po poen na to te' to'to' no, ke', ea se mët, po poen ne' se hah ma'. 11 Ivëh, ke eöm papaeh se he' a ma soe vih, marën a vakikis a ma meh peöm. Vamanih pa ö nöm to nonok va nem manih kuru.

E Sosoenën To Antoen E Non Pa Va'aus A Napan Pe Kristo, Kee Kon A Ma Taate' Vih Oah

12 Kën kea me ra kën vamen,
kuru nemöm to ihi e nem peöm
pan, eöm se ta nem a napan varih
to kiu ne topnineöm. Kee vovoh ka
neöm manuh pe Sunön, ko vavaa-
sis a neöm pa taate' pa napan to va-
man ne e Kristo. 13 Eöm se ta nem
raoe, ko kë nem a ëhnëëre manih pa
taate' iu peöm, suk a ma kiu nee to
nonok ne. Paröm vapöh kokoman
nem topnineöm.
14 Kën kea me ra kën vamen,
emöm to ihi e nem peöm pan, eöm
se soe vanatsean ke ro te' varih o
karauh. Paröm kunkuin o koko-
man po te' varih o nanaöp. Ko
va'aus o te' varih o sunë. Paröm
kunah, ko te' me nem a taate' tö
manih pa napan kurus.
15 Eöm se te' vamatop nem,
paröm nat va nem manih pan, e'
to hikta vih non pa piun a hat
no a meh te' to nok manih peöm.
Ivëhkëk, eöm se sun vakis nem pa
nok ataeah to vih non po epep po
upöm peöm, me a napan kurus.
16 Eöm se te' vaeö tamoaan nem,
17 paröm hinhin tamoaan nem pa
ma poen kurus. 18 Ka ma taneah
ro to tavus ne manih peöm, eöm se
soe vavihvih ke na e Sosoenën. Ke
Sosoenën koman to iu a no neöm
a napan varih to vatös me voh e
Ieesu' Kristo, pan eöm se nonok
nem a ma taate' poë varih.
19 O poen no a Tuvuh Vasio' se
keh kuin o kokoman peöm pa nok
a kiu pe', eöm se nat nem sunpip a
soe pe'. 20 Paröm nat nem pënton
varo a soe vanënën. 21 Ivëhkëk, eöm
se iniinan vavih pa ma soe, me a
ma taate' varih no o te' vanënën soe
to soe ka neöm. Paröm öt vakis a
soe me a ma taate' vih varoe. 22 Ko
vaniu këh nem a ma vu taate' hat.
23 Eö' to hinhin no' e Sosoenën
koman, pan e' se he' a neöm a taate'
moomo pe'. E' to nok a neöm, köm
he' kurus em pa ma to'to' peöm
manih pe', ko tavus em o te' vivi-
han. E' me se matop vavih e non
pa tuvuh peöm, me o apen, me a
ma sionineöm no ahikta hat to te'
ne manih pee. Kee te' vavih e ne,
ko antoen po Poen ne Sunön pea
Ieesu' Kristo se hah ma'. 24 Eöm se
vaman rakah nem a te' vëh to vaoe
voh a neöm, ivëh, e Sosoenën. E'
se nok ken peöm pa ma moeh tah
kurus, kee tavus ee manih peöm.
Suk e' to vavatet non a soe man pe'.
25 Kën kea me ra kën vamen, eöm
se hinhin va'aus a no ma' möm.
26 Manih pa taate' pea a napan
pe Sosoenën, a ma papaeh peöm
se he' a soe vavihvih vivihan pe'
manih pa ma upöm peöm, pa ö nöm
to vatötönun.
27 Eö' to soe vakis rakah ka neöm,
manih pa ëhnan e Sunön pea, Ieesu'
Kristo, eöm se ëhëh rakah nem o
kiun va'ih manih po te' kurus varih
to te' me ne o vaman.
28 Eö' to hinhin no' pan, o uru-
ruan pe Sunön pea Ieesu' Kristo se
te' tamoaan me a no neöm.

2 TESARONAËKA'

E Pöl to te' avoe' voh e non manih Körin, e' he kiun o vapöök kiun vëh, ko va nö na manuh pa napan va po vaman varih Tesaronaëka'. E Pöl to pënton voh o vöhio' to soe non pan, a ma pah te' va Tesaronaëka' to vavovoeak voh e ne pa soe va pa hah pe Ieesu' manih po oeh. Ee to koman vapiun voh ne pan, e Ieesu' to hah moaan voh en ma'. Ivëh, kee te' akuk voh e ne ko hikta nonok ne ta ma tah. Manih po kiun vëh, ne Pöl to kiun voh, ne' to vavaasis non raoe. Vamomoaan rakah no a Te' vëh to rës non e Sosoenën se tavus, ka manih pa taate' piuk pe', ne' se nok a nap peo, kee nok ee pa taate' hat, ko vasuksuk no a te' Sunön vëh e Ieesu' Kristo se hah ma', marën a nap hat se kon kamis. E Pöl to vakikis me raoe, ko iu non raoe se panih a ma taate' pee. Ivëh, kee se kiu vakis suk a ma kiu vih, me a ma taate' vih.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan,

A potan avih pe Pöl, 1:1-2

E Pöl to soe vavihvih ke Sosoenën, suk a ö nee to te' vaes ne, pare' vaato suk en po kamis po te' varih to rës ne raoe, 1:3-12

O vavaasis va pa napan to rës ne e Sosoenën, me a ö ne Ieesu' se hah ma', 2:1-17

A soe to vakikis non a ma kiu vih, 3:1-15

A soe ataaton pe Pöl, 3:16-18

E Pöl To Nok A Kiu Manih Tesaronaëka'

1 Eö' e Pöl, ke Saëlas, ke Timoti', emöm to vatös me voh e Tamaara Sosoenën, me e Sunön pea Ieesu' Kristo. Emöm to vanö nös o kiun va'ih manem peöm, o kum te' varih to vaman nem e Kristo manih pa vöön apuh vëh, Tesaronaëka'.

2 Emöm to hinhin nem e Sosoenën e Tamaara, pen Sunön pea Ieesu' Kristo, pan ee se ururuan a neöm, pare nok a neöm, köm te' me nem a taate' moomo.

E Pöl To Soe Vavihvih Ke Na E Sosoenën

3 Kën kea, me ra kën vamen, emöm to sosoe vavihvih tamoaan ke nem e Sosoenën. Ke' vih rakah non pemöm pa nok va nën, suk ataeah, o vaman peöm to tatavus vaeh rakah nö e non. Ko iu peöm papaeh to pupu peah vaeh nö e no ma'. 4 Ivëh, kemöm kë rakah e nem pa ëhnëëneöm, manih pa ma meh kum te' varih to vaman ne e Sosoenën. Emöm to sosoe ke nem raoe, a ö nöm to sun vakis tamoaan va nem, ko te' me nem o vaman, po poen no upöm te' to mimirö' a no neöm. Pamöm soe vanat me em pee, pa ma taate' hat, me a ma vu punis no a ma tövakihat to nonok ne manih peöm.

5 A tah pamëh to tavus manih peöm, to vataare e non peöm, pan e Sosoenën to nonok e non pa taate' totoopin, pa ö ne' to kiiki non a ma taate' pea. E' to iu non a ö nöm se tavus onöt a nok a ma tah peo va pa Matop Vih pe Sosoenën. Ke' a tah pamëh nöm to kakamis suk nem. 6 E Sosoenën se nok en pa tah vih totoopin manih peöm. E' se vakmis en pa napan varih to he' kamis voh a neöm. 7 Ka kuru va'ih, ne' se kon këh en peöm po kamis vëh nöm to te' me nem, pare' he' va'peh me en pea po vanot. E Sosoenën se nok vamanih, po poen ne Sunön pea Ieesu', me ro ankero' eh pe', se këh ma' a vöön va kin, pare tavus vateera' ee, ka ep ee pee. Ee se nö va'peh me ma' o sura' tëtëkrea. 8 E' me se vakmis rakah en po te' varih to hikta iu ne e Sosoenën, me ro te' varih to hikta vaman ne a Soe Vih vëh, to sosoe suk non e Sunön pea Ieesu' Kristo. 9 A pap te' poë varih se taum o kamis apuh rakah, pare tatahinën tamoaan va e ne manih. Ke Sunön se veo en pee, kee te' ke këh e ne pe', me o maaka va po kikis apuh pe'. 10 A ma tah poë varih se

tavus po Poen ne Sunön pea Ieesu' se tane' hah ma' manuh pa vöön va kin, pare' kon o ëhnan apuh pe', suk a nap vivihan pe'. Me ra napan varih to vaman voh se töhkak rakah ee pe Ieesu'. Ke eöm me, se te' va'peh me nem a napan poë varih. Suk ataeah, eöm to vaman voh em pa soe nemöm to soe voh ka neöm.

E Pöl To Hinhin Non E Sosoenën Se Va'aus A Napan Va Tesaronaëka'

11 E' akuk kuru, a tah pamëh nemöm to hinhin tamoaan suk nem. Emöm to ihi nem e Sosoenën, pan e' se va'aus a neöm, köm te' nem pa pop vëh, ne' e' koman to iu non a ö nöm se te' nem. Emöm to hinhin me nem eah pan, manih po kikis pe', ne' se va'aus a neöm, köm nok a ma taate' vih, nöm to iu nok nem, to vataare non a ma kiu poë varih to tane' non ma' po vaman peöm. 12 Manih pa taate' pamëh, ne eöm a napan se kë suk nem o ëhnan apuh pe Sunön Sipoan pea Ieesu' Kristo, ke'e' me se he' varu' en peöm po ëhnan apuh. Ke Sosoenën pea, ke Sunön pea Ieesu' Kristo, ee se ururuan a neöm, pare nok a tah pamëh, ke' tavus manih peöm.

2

A Taate' Vatösoe Se Tavus

1 Kën kea me ra kën vamen, emöm to te' me nem a tah nemöm to iu soe vanat a no neöm, ivëh, ko Poen hah pe Sunön pea Ieesu' Kristo se tavus ma', ka tönun va'peh me ee pe'. Kemöm iu nem a ö nöm se tënan vavih a soe pemöm. 2 Eöm se koe a vanun hah ëm, pa ö nöm to pënton a soe va po Poen ne Sunön se hah ma', to tavus voh en, paröm nat nem koman va'naöp nem. Suk o upöm te' to antoen e ne pa soe va ka neöm manih pan, o Poen pamëh to tavus voh en manih pa soe vanënën pee, me manih pa ö nee to vatvus a soe pe Sosoenën, ke', manih pa ö nee to kiun o kiun vëh, to tane' pö' nös manih pemöm. Ivëhkëk, ahik. 3 Eöm se nat nem vaonöt ke ta pah te', ke' piuk ka neöm pa soe pe' me a taate' ne' to nonok non. O Poen ne Sunön pea se hah ma' to hikta onöt non a tavus akuk ma'. Ahik. Vamomoaan no a nap peo rakah se vatösoe ko he' tonun e Sosoenën, ko vahik, ka Te' vëh To Te' Me Non A Hat tavus po' ma', ko pah suk en pa hanan to nö non po sura' ësës tamoaan. 4 A te' pamëh se hat rakah ov e non pa ma moeh tah kurus varih no a napan to vasunön ne, pare popoka' ne a ma tah poë varih e sosoenën pee. E' se möhmöh non, pare' kë koman hah a non. Ko vöknah en pa ma tah kurus poë varih. Ka te' pamëh to onöt e non pa ho manuh koman Iuun Hinhin Apuh pe Sosoenën, pare' iho' e non nën, ko soe en pan, e' koman e Sosoenën.

5 Eö' to te' va'peh me voh e no' peöm, parö' soe vanat voh eo' peöm pa ö no a ma tah poë varih se tanok. Eöm to hikta kokoman hah kës ko nem na a tah pamëh, ha? 6 Ka kuru va'ih, nöm to nat e nem pa tah to sunpip non a Te' To Te' Me Non A Hat, a tah pamëh to sunpip non poan, ko öök non na po poen ne Sosoenën to vate' voh poan, pan e' se tavus vateera'. 7 Eöm to nat e nem, kuru no a taate' vatösoe to kiu aven e non manih po oeh. Ivëhkëk, e' to te' non a pah te' to sunpip non o kikis va pa taate' vatösoe. A te' pamëh to sunpip e non pa taate' pamëh, ke' se onöt na po poen no a te' vëh to sunpip non a hanan pa taate' vatösoe, se sun këh a hanan pamëh, ko nö en. 8 Ko poen pamëh no a Te' Hat se tavus vateera' en ma', ke Sunön pea Ieesu' Kristo ip vamët en pe' pa tuvuh ne' to piu, ke' tavus tane' ma' pa rivoneah. Me e' se mirö' en pe', po kikis apuh va pa hah pe'. 9 A Te' Hat se nö ma' po kikis pe susun po ora' hat. E' se te' me non o kikis apuh rakah. E' se piuk ka neöm, pare' nok a ma vu

vëknöm vatoksean to hikta te' man
ne, me a ma vu vëknöm nee se ep,
me a ma vu kikis apuh. 10 E' se
pikpiuk non a ma napan varih to
hikta te' me ne o vaman, kee mët
ee. Suk ataeah, ee to hikta iu vatet
ne a soe man. Ee se keh iu ne a soe
man, e Sosoenën se kon tane' hah
en pee manih pa hat, kee se hikta
antoen ne a mët. 11 Ke'e' kuru, a
pusun in a tah ne Sosoenën to vanö
suk ma' a tah eh pamëh, pan e'
se vanun a ma kokoman pee, kee
vaman ne a ma soe piuk. 12 Ivëh, ka
napan kurus varih to hikta vaman
voh ne a soe man pe Sosoenën, ee
se sun po vahutët, ko teen ee pa hat.
Suk e'e to te' varoe voh ne pa vaeö
pa nok a ma taate' hat.

E Sosoenën To Eö' En Peöm A Napan Pe' Ne' Se Voen Hah

13 Kën kea me ra kën vamen varih
ne Sunön to iu non, po taneo rakah,
ne Sosoenën to kon voh en peöm,
pan e' se voen hah a neöm. Ke' a
tah pamëh, na se soe vavihvih suk
rakah ke na e Sosoenën. A Tuvuh
Vasio' to va'aus voh en peöm, köm
tavus em o te' vivihan. Me eöm
to vaman e nem pa soe man, ivëh,
ne Sosoenën to voen hah suk voh
a neöm. 14 E Sosoenën to vaoe koe
ka neöm manih pa Soe Vih vëh,
nemöm to vatvus ka neöm. Köm
onöt e nem pa pet kon kurus o
maaka apuh pe Sunön pea Ieesu'
Kristo. 15 Ivëh, kën kea, me ra kën
vamen, eöm se sun vakis rakah po
vaman. Paröm vaman tamoaan
nem o vavaasis vëh, nemöm to he'
koe voh ka neöm pa ma vavaasis,
me manih pa ma kiun pemöm.

16-17 Eö' to hinhin no' e Sunön
pea Ieesu' Kristo pen e Tamaara
Sosoenën, pan ee se kat a ma kupu
peöm. Ko vaeh a ma kokoman
peöm manih pa ma taate' vih, nöm
to nonok nem, paröm sosoe nem. E
Sosoenën to iu a rora sih, ka manih
po ururuan pe', ne' to he' en pea
pa taate' anoeh vëh se te' tamoaan
non. Pare' kunkuin e non pa ma
kupu pea.

3

Eöm Se Hinhin Nem E Sosoenën Ke' Va'aus A Möm

1 Kën kea me ra kën vamen, kuru
va'ih nemöm to te' avoe' me nem pa
soe, nemöm se soe ka neöm to soe
va non manih pan, eöm se hinhin
ka nemöm manih pe Sosoenën, ke'
va'aus a möm. Ka soe va po vavaasis pe Sunön sih nö vëvëhö', ka napan va pa ma meh muhin pënton,
pare ta ne o vavaasis pamëh, vamanih pa ö ne' to tanok vavoh
manih peöm. 2 Eöm se hin na e
Sosoenën, ke' kon tavus këh a möm
a nap vatösoe varih to nonok vatëh
ne a ma taate' hat. Suk ataeah, a
nap peo poë varih to hikta vaman
ne e Kristo.

3 Ivëhkëk, e Sunön to nonok
non sih a taate' man, pare' he'he'
e non peöm po kikis, ko matop
vavih e non peöm, ke susun po
ora' hat hikta onöt non a nok ta
pah tah manih peöm. 4 Ke Sunön
nok a möm, kemöm nat vavih
rakah va e nem manih pan, eöm to
nonok vavih rakah e nem pa taate',
nemöm to soe voh ka ne eöm a nok.
Ka amot me neöm se nonok va e
nem nën.

5 Emöm to iu nem pan, e Sunön se
vovoh ke non a ma kokoman peöm,
köm nat vavih rakah in a taate' iu
pe Sosoenën. Me eöm se kon a
taate' vëh ne Ieesu' to vataare voh,
pa ö ne' to te' o kamis.

A Napan Kurus Se Nok A Kiu, Pare Nat Ne Kakarauh Ne

6 Kën kea me ra kën vamen,
manih pa ëhnan e Sunön pea Ieesu'
Kristo, nemöm to soe vakis rakah
kem peöm pan, eöm se te' ke këh
nem a ma te' va po vaman varih to
te' ne komön o kum peöm, suk ee
ro karauh, pare hikta iu vatet ne
o vavaasis nemöm to he' a neöm.
7 Eöm koman to nat e nem pan, eöm
se te' va nem manih pa ö nemöm
to te' va nem, paröm vavatet nem
a taate' pemöm. Emöm to hikta
kakarauh voh nem po poen na

to te' va'peh voh no. 8 Ko poen
nemöm to ëën a taëën pa meh te',
emöm se voen kem pe'. Emöm to
kiu vëhva' rakah e nem pa popoen,
me pa potan. Ivëh, nemöm to
hikta han vatëh suk nem peöm pa
matop ka möm. 9 Emöm to te' me
nem a tasun pa hin a neöm, köm
va'aus a möm. Ivëhkëk, emöm to
kiu nem pa matop koman hah ëm.
Ivëh, kemöm te' va e nem manih
po vëknöm peöm to vataare e nem
peöm pa taate' nöm se vavatet nem.
10 Ko poen na to te' va'peh voh no,
emöm to soe ke voh em peöm pa
taate' va'ih. Eteh to kakarauh ne,
pare hikta kikiu ne, ee to hikta onöt
ne a ëën ta taëën.
11 Ivëhkëk kuru va'ih, nemöm to
pënton nem pan, a ma pah te' va po
kum peöm to hikta kikiu ne. Ee to
te' akuk e ne pare te' e ne pa vasoe
suk varoe a ma tah po upöm te'.
Ka ma tah poë varih to hikta te' ne
pan, a ma tah koman pee. 12 Emöm
to ta' vakis rakah em po te' poë
varih, pamöm hin vakis rakah em
pee manih pa ëhnan e Ieesu' Kristo,
pan ee se kiu amamot, pare vaneah
koman ne ta ma te' taëën pee.
13 Ivëhkëk, kën kea me ra kën va-
men, eöm se nat nem susunë nem
pa nok a ma taate' vih.
14 Ta pah te' se keh hikta vatet a
ma soe varih nemöm to kiun manih
po kiun va'ih. Eöm se inan vavih
rakah em pa taate' pa te' pamëh,
parröm vaniu këh eah, ke' sih hara'
vapoet suk a taate' pe'. 15 Ivëhkëk,
eöm se nat nem nonok va i nem
eah manih pe tövakihat peöm. Ahik.
Eöm se to va in eah manih pe kea
peöm, parröm he' eah a to vih marën
a vatotoopin o kokoman pe'.

E Pöl To Vanö A Potan Avih Pe' Manuh Pa Napan Va Tesaronaëka'

16 Kuru nö' to hinhin no' e Sunön
va pa taate' moomo, me e' a pusun
in a taate' kamö', pan e' se he'he'
tamoaan e non peöm po kokoman
moomo, suk a ma moeh tah kurus.
E Sunön to te' va'peh me a no neöm.
17 Eö' e Pöl, eö' koman to kiun
ka nös neöm a soe va'ih, parö'
vanö nös a potan avih peö' manem
peöm. A ma potan avih peö' to te'
va ne manih po vëknöm va pa ma
kiun kurus peö'. Ke' iva'ih, a ö nö'
to vavahik va i no' sih a ma kiun
peö'.
18 Eö' to hinhin no' pan, e Sunön
pea Ieesu' Kristo se he'he' tamoaan
a no neöm o ururuan pe'.

1 TIMOTI'

E Timoti' voh a te' va pa muhin va Esia'. E taman voh eah a te' va Grik, ivëhkëk, e sinan voh eah a mu Jiu'. Manih pa vapöök vavih pe Pöl pa he' a soe, e' to vate' e Timoti' vamanih pa te' to vava'aus non poan, kee kiu va'peh ne pon, (Aposol 16:1-3). O vasuksuk ne Pöl to he' e Timoti' a ma kiu, marën a ö ne' se matop non o te' va po vaman varih to te' ne Ëfësus.

Manih po kiun vëh ne Pöl to sosoe vaënpan non e Timoti', suk o tövavaasis pikpiuk, toma' ee nok o vaman pa napan va po vaman, ke' tötö. Me e' to vakikis eah pa ö no a napan va po vaman se kë va ne e Sosoenën. Pare' vaato papaeh, suk a ma hanan vih no a ma te' susunön va po kum te' varih to vaman ne e Ieesu' se noknok ne. Me e' to vakikis poan pa ma hanan vih ne' se suksuk non, suk e' a te' kikiu pe Kristo topniira napan va po vaman.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan,

- A soe vavihvih pe Pöl manih pe Timoti', 1:1-2
- A soe va po vavaasis totoopin, 1:3-20; 2:1-15
- A soe va pa kiu po te' susunön va po kum te' varih to vaman ne e Ieesu', 3:1-16
- A soe va pa ö ne Timoti' se matop non a taate', me o vavaasis pe', 4:1-16
- A soe va pa kiu pe Timoti', me a matop pe' manih pa napan va po vaman, 5:1-25; 6:1-21

A Soe Vaköm köm Manih Pa Te' He'he' Soe Seka'

1 Eö' e Pöl to kiun nös o pëpa' vëh, eö' e aposol pe Ieesu' Kristo. E Sosoenën to kon hah voh a ra, ka anoeh no a ep e Ieesu' Kristo. Ee pon to vate' voh a neo' e aposol.

2 Timoti', eën e koa' rakah peö', suk eën to vaman e Ieesu' Kristo.

Eö' to hinhin no' e Sosoenën e Tamaara, me e Ieesu' Kristo e Apuh pea, ee pon se vataare a oah o he' vih, me o ururuan pee pa ma tah kurus se tavus manih pën, me ee se he' a oah a taate' moomo.

Ea Se Vöknah A Ma Vavaasis Piuk

3 Eö' to iu he' hah no' o vaato vëh nö' to he' voh oah, po poen nö' to se nö voh pa muhin va Mësadonia'. Ivëh, kö' iu no' oah se te' varë voh manih vöön Ëfësus, parën he' a soe kikis manih pa ma pah te' varih, to vavaasis ne a ma soe piuk manih pa ma napan po poen nee to he'he' ne a Soe pe Sosoenën. 4 Ko soe ke raoe, kee koe a ma vahutët varih to hikta te' man ne, me a ma ëhnaara ma kën sipuiire, suk a iho' voh pee. A ma tah pöe varih se vatvus o vaheheve, ko vanun o vaman pa napan. Ivëh, ka ma vahutët varih to hikta va'aus ne a kiu pe Sosoenën, a tah pamëh to tanok po vaman. 5 A pusun in a soe peö' ivëh, e' va pa va'aus a ma napan, kee se te' me ne a taate' iu te', o iu vëh to tane' rakah no ma' po kupu vivihan, me o kokoman vih, me o vaman vamaman. 6 A ma pah te' to këh ke voh a ma tah poë varih, pare te' ne pa ma vaato nun. 7 Ee to iu tavus ne o te' vavaasis va po Vavaasis pe Mosës. Ivëhkëk, ee koman to hikta maaka ne, pa tah nee to vavatvus ne, ke' pa tah nee to koman ne, pan ee to nat ne.

8 Ivëhkëk, ea to nat e no po Vavaasis pe Mosës to vih, pa ö no a te' se vavatet vatotoopin non. 9 Ea to nat me e no pan, o Vavaasis pamëh to hikta te' suk non a napan varih no a pop pee to vih. E' to te' non pa vatotoopin a nap vatösoe, me a napan varih to kokoe ne a vatet o Vavaasis. O Vavaasis pamëh to te' suk non o te' varih to he' tonun ne, e Sosoenën ko te' ne pa taate' hat, to hikta te' vivihan ne, me a hik to kum nee to te' hop ne, me ee to ip vamët voh e tamëëre pen sinëëre, me a meh te'. 10 A ma napan varih

to te' ne pa taate' rëhrëh, taate' koroh vëtkin pa poa te' oete', ke' a poa köövo, me a taate' vavoen o te' kikiu akuk, taate' piuk, me a te' to piuk pa ö ne' to sun pa matan a te' kiiki vahutët, me a ma meh taate' hat to vöknah rakah ne o vavaasis man pe Sosoenën. 11 O vavaasis pamëh to vatoe me non pa Soe Vih vëh to tane' no ma' pe Sosoenën, to te' me non o maaka me o kikis. E' to he' voh a neo' o vavaasis pamëh pan, eö' se vatvus.

E Pöl To Vavihvih Ke Sosoenën To Ururuan Voh Poan

12 Eö' to vavihvih me no' e Apuh pea Ieesu' Kristo, to he' a neo' o kikis, suk e' to vaman a no neo', pare' vate' a neo' to antoen e no' pa nok a kiu pe'. 13 Oman, moaan voh eö' to vavovoeak voh no' e Kristo, ko vavaatek me voh no' eah, ko nonok voh no' a ma vu taate' pa vakmis eah. Ivëhkëk, e Sosoenën to ururuan voh a neo' suk, eö' to hikta nat voh no' pataeah nö' to nonok no', eö' to hikta vaman voh no'. 14 Ivëhkëk, o ururuan pe Apuh ne' to he' avoes voh a neo', ko ururuan pe' kunkuin a neo', kö' vaman eah, me o iu rakah peö' manih pe Ieesu' Kristo me o upöm te'.

15 A tah nö' to soe to man, ke eöm se öt rakah eah, e Ieesu' Kristo to nö voh ma' manih po oeh, pa kon hah a ma napan to te' ne pa taate' hat. Eö' koman to te' hat oah rakah e no' po upöm pa nok a hat. 16 Ivëhkëk, manih peö' o ururuan to nö ma' peö', a te' nonok vahat oah rakah. A taate' moomo pe Ieesu' Kristo se tavus vamaaka koe manih peö', ka taate' moomo pe' to hikta se hik non. E' se te' va non manih peö' o vëknöm po te' varih se vaman poë, kee se kon o to'to' tamoaan. 17 Manuh pa te' Sunön se matop tamoaan non, pare' hikta se mët non, ne ea to hikta se ep no eah, e Sosoenën varoe, na se ta no eah, ko kë tamoaan no a ëhnaneah. Oman.

E Timoti' Se Sun Vakis Pa Vöknah A Ma Taate' Hat

18 Koa' peö' Timoti', eö' se soe ka oah a soe to vatoe me non a ma soe vanënën varih, moaan voh nee to sosoe suk voh ne a oah. Eö' se soe ka oah a tah vëh, kën se vatet a ma tah nën se nok, pa vapus vakis pa vöknah a ma taate' hat. 19 Eën se te' tamoaan me nom o vaman, ko nonok nom a tah nën to nat nom to te' vih non pa nok. A ma meh te' to koe voh a tah vëh, ko vaman pee to te' va non manih po parö' to peah o vösvös ko tatakök. 20 E Himeneus, pen e Alëksanta' to nok vavoh nën, keö' vaho' raoe pa koren e susun po ora' hat. Ivëh, kee pon se kon vavaasis ko nat ne soe viivi hah e Sosoenën.

2

Ea Se Hinhin Ke No A Napan Kurus Manih Pe Sosoenën

1 A tah vamomoaan neö' se soe ka neöm ivëh, eöm se hinhin va'aus nem a ma napan kurus, pa ö nöm to hinhin ke nem raoe o ururuan pe Sosoenën, ko vavihvih me nem e Sosoenën pa tah ne' to nonok non manih pa napan. 2 Eöm se hinhin va'aus nem a ma napan to vovoh ne pa kaman, me o te' sunön, ivëh, ke ea se iho' vavih no ko te' me no a taate' kamö'. Ko te' taihan no pa ëhnan e Sosoenën, ko nonok no a ma tah ne Sosoenën to iu a rora pa nok. 3 O vu hin pamëh to vih, pare' he' vaeö non e Sosoenën, a te' va pa kon hah a ra. 4 E' to iu non a napan kurus, ne' se kon hah raoe, kee se nat rakah ne a soe man pe'. 5 Suk e Sosoenën a paeh ro, ka pah hanan ro no a te' se koe, pare' tavus e Sosoenën, ivëh, e Ieesu' Kristo. E' koman to tavus te' voh. 6 E' to voen hah voh a ra, ko hehe a ra a napan kurus, ka taihan. Pa tëëm koman pe Sosoenën, e' to vataare voh a ra pan, e' to iu kon hah non a ma napan kurus. 7 E' a pusun in a ö ne Sosoenën to kon voh a neo' pa vatvus a Soe Vih, ko vate' a neo' e

aposol, keö' to vavatvus no' a soe
man, eö' to hikta pikpiuk no'. E'
to vate' voh a neo' pa vavaasis a
ma napan varih to hikta te' ne pan
ee ro Jiu', kee nat a soe man pare
vaman.
8 Ivëh, kö' iu no' a ma te' oete' va
pa ma vöön kurus, se hinhin ne, ko
kë ne a ma koreere, pare te' me ne a
taate' vivihan, ko koe a taate' heve,
me a taate' vaato vasuka'.

*A Taate' Va Pa Nok A Kiu Vih, E'
O Vatëk Rakah Po Köövo.*

9 Eö' to iu no' o köövo se ohop ne
a ma ohop vih, to vataare non a
taate' ta, ko matop ne o kokoman
pee. Pare nat ne vavatëk vamanin
varoe ne a ma uviire, me a sioniire,
pa ma vu mök nee to nok pa gol,
me a ohop a ma ohop voen vapeah.
10 Ivëhpëhkëk, o köövo to iu vatet
ne a soe pe Sosoenën, ee se nonok
ne a ma vu kiu vihvih. A ma kiu
vihvih poë varih to te' va ne manih
po vatëk vamaman rakah pee.
11 A köövo se nat tane' pa ö ne' to
te' vöknah non, ko te' non pa taate'
te' vasup, ko te' vamatop non, ko te'
vapaan ke non e voe. 12 Ivëhkëk, eö'
to hikta vaonöt no' sih o köövo pa
he' o vavaasis, me vovoh ke ro voe
pa tasun. Ivëhkëk, ee se pënton va-
sup ne. 13 Suk ataeah, e Sosoenën
to nok vovoh voh e Adam, pare'
nok suksuk e Iv. 14 A vatomore to
hikta nö voh ma' manih pe Adam,
ivëhkëk, e köövo to kon voh a vato-
more, ke' tavus a köövo nonok hat.
15 Ivëhkëk, e Sosoenën se kon hah e
köövo, pa ö ne' to kokon koa' non*
me pa ö ne' to te' tamoaan me non
o vaman, me a taate' iu a meh te',
me a taate' te' vavivihan, ko matop
non o iu va po sionin.

3

*A Nap Susunön Va Po Kum Te'
Varih To Vaman Ne Ieesu' Se Vatet A
Taate' Vih*

1 A soe vëh nö' to soe a man
rakah, a te' se keh iu te' non a
te' sunön va po kum te' varih to
vaman ne e Ieesu', e' to iu non a
kiu vih. 2 Ka te' sunön to vovoh
non komön o kum, e' se vavatet ro
rakah non a taate' totoopin, e' se
nat non te' me non ta hat manih pa
matëëra napan. E' se me non a pah
köövo ro, ka iho' me a taate' pe' se
te' va non manih pa te' to matop
non o iu va po sionin, me e' to va-
vatet non o kokoman vih varoe. E',
nee to ta ne poë, pare' matop vavih
non a ma te' to nö ma' pa iuun pe',
pare' nat vavih non a taate' va pa
vavaasis a ma napan pa taate' ne
Sosoenën to iu non. 3 E' se nat non
te' non a te' kakaak, me a te' heheve
vëhö' pare' vapus. Ivëhpëhkëk, a te'
tö, pare' kamö', me e' to hikta iu
vörep non a moni'. 4 E' se matop
vavih non a kën tom sinan pe', ko
vavaasis non a ma koa' pe', kee ta
ne poë, ko vavatet vavih ne a ma
soe pe'. 5 A te' to hikta onöt non a
matop vavih a kën tom sinan pe',
a te' pamëh se matop vavih vah va
non o kum te' varih to vaman ne
e Ieesu', nih? 6 Ivëhkëk, a te' no
vaman pe' to voon, e' to hikta onöt
non a öt a tasun pa te' sunön va
po kum te' varih to vaman e Ieesu',
suk e' tome' koman ovö a non pan,
e' a te' vih ko tavus a te' möhmöh.
Ke Sosoenën se kiiki poan, ko va-
teen en pe' pa hat vamanih, pa ö
ne' to kiiki vavoh e susun po ora'
hat, ko vateen en pe' pa hat. 7 A te'
sunön komön o kum varoe se te' me
non o ëhnan vih, manih pa napan
to te' tavus këh ne o kum. Ivëh, ko
upöm te' hikta onöt ne a sirö' poë,
ke' hikta se on non pa kë pe susun
po ora' hat.

A Ma Te' Kikiu Po Kum Te' Varih

* **2:15:** [E Sosoenën se kon hah e köövo pa ö ne' to kokon koa' non]. E' to te' non a kukön kokoman in a pusun in a soe pamëh, ivarih, (1) e sinan hik se mët pa ö ne' to vahuh e koa', (2) e Sosoenën se kon koe hah e köövo manih pa ö ne' to kon e koa' (ivëh, ke Ieesu' to koa' ma'), (3) ke Sosoenën se kon hah e köövo pa ö ne' to matop vavih non a ma koa' pe'.

To Vaman Ne E Ieesu' Se Vatet Ne A Taate' Vih

8 Ivëh, ke' vatoe e non pa ma te'
kikiu va po kum te' varih to vaman
e Ieesu', no a napan se ta ne raoe,
ko sosoe varoe ne a ma soe nee to
vaman ne. Pare koe a tavus o te'
kakaak, ke' tavus vamanih pa ma
te' öt moni' vörep pa taate' kaveo
a meh te'. 9 Ee se te' me ne o
kokoman maaka manih po kupu
pee, ko öt vavih ne o vaman, pare
öt vakis ne a soe man vëh moaan
voh ne Sosoenën to vataare a ra.
10 Eöm se punö' momoaan voh pa
kiu pee. Kee pah kon po' a kiu
vëh a te' kikiu komön o kum, pa
ö nöm to hikta taum ta hat to te'
non manih pee. 11 Ke' vatoe e non
pa ma köövo pee, a napan se ta ne
raoe. Ee se nat ne te' ne pa taate'
vaato vahat suk o meoh upöm. Ka
iho' me a taate' pee se te' va non
manih po te' to matop ne o iu va
po sionin, ko nonok vatotoopin ne
a ma kiu kurus nee to öt ne. 12 A te'
kikiu va po kum se me non a pah
köövo ro, pare' te' non a te' susun
vih to matop vavih non a ma koa'
pe', me a kën tom sinan koman pe'.
13 A ma te' kikiu to nonok ne a kiu
vih komön o kum, a ma ëhnëëre se
te' vavih ne, kee hikta se naöp ne
pa vatvus o vaman pee manih pe
Ieesu' Kristo.

A Pusun In A Taate' Pe Sosoenën, E' A Tah Apuh Rakah

14 Eö' to iu nö vëhö' e no' nös pa ep
ka oah, ivëh, ka kuru nö' to kiun ka
nös oah. 15 Ivëh, keö' se keh vapun
nös, eën se ep a soe vëh ko nat eom
pa taate' vih ne ea se te' va no, ea
o pus koa' pe Sosoenën. Ea to te'
va no manih po kum te' varih to
vaman no e Sosoenën a to'to', ko te'
va no manih po toon eh in a iuun
to sun vakis non, ko vakikis no a
soe man. 16 Ea hikta se vonih no
a pusun in a taate' pe Sosoenën, e'
a tah apuh rakah to vakoaan voh
non, ne Sosoenën to vateera' voh
poan, ke' te' va non manih,
E Ieesu' Kristo to tavus te' voh,
a Tuvuh Vasio' to vataare voh
a ra pan,
e Ieesu' e koa' pe
Sosoenën,
ko ankero' ep in poë.
Ke Sosoenën me peah poan,
ke' kon o maaka apuh rakah.
A ma napan va po vaman to nönö
vah ne pa vatvus a Soe Vih
suk e Ieesu' manih pa napan
to hikta te' ne ro Jiu',
pa ma vöön kurus a ma napan
to vaman ne poë.

4

A Ma Soe Piuk To Vanun Non O Kokoman Pa Ma Napan

1 Kuru a Tuvuh Vasio' to soe va-
maaka vamanih pan, o poen se nö
ma', no a ma pah te' se koe hah
ee po vaman, me o vavaasis vama-
man va pe Sosoenën. Suk ataeah,
ee se vaman, pare vavatet ne a
napan varih to vavaasis ne a ma
soe piuk to tane' no ma' po ora' hat.
2 A ma vavaasis piuk se tane' ma'
po te' pikpiuk varih, no kokoman
pee to hat ko nun. Kee hikta se
hara' inan ne a ma vavaasis pan,
e' a ma vavaasis to vih, ke', e' to
hat. 3 A napan poë varih se supon
a ma napan, pa koe a vaen, ko soe
ke raoe pa koe a ëën a ma paeh vu
taëën. Ivëhkëk, e Sosoenën to nok
voh o vaen a tah a vih, me a ma vu
taëën to te' vih e ne pa ëën. Ivëh, ka
napan varih to vaman, ko nat ne a
soe pe', ee se soe vavihvih ke poë pa
taate' vaen me a taëën. 4 A ma tah
kurus ne Sosoenën to nok voh to te'
vih e ne, ka hikta se koe no ta pah
tah, ea se soe vavihvih varoe ke
Sosoenën, para ëën ee. 5 Suk a ma
tah poë varih ne Sosoenën to nok
voh to vivihan, pa ö ne Sosoenën to
soe vavoh, pa ö na se vate' pa hin.

E Timoti' Se Te' Non A Te' Kikiu Vih Pe Kristo

6 Ëën se keh vatvus a soe vëh
manih pa kën kea, me kën vamen
varih to vaman ne, eën se te' e
nom a te' kikiu vih pe Ieesu' Kristo,

eën se kokon tane' nom o kikis
apuh pa ma vavaasis vih varih
ne eën to vaman nom ko vavatet
nom. 7 Eën se koe a vatet a ma vu
vahutët akuk pa kën sipun varih,
no te' to vavatvus ne pa vöknah a
soe man pe Sosoenën. Ivëhpëhkëk,
eën se vavaasis koman hah eo, ka
taate' pën se tavus vamanih pa ö
ne Sosoenën to iu va non a ö ne'
se tavus. 8 Eën to nat e nom pa ö
na se iu vavaasis no a sioniira, ke'
kon va'aus koe nën. Ivëhkëk, e' to
vih oah non, pa ö no a te' se punö'
vakis pa tavus vamanih, pa ö ne
Sosoenën to iu va non. A pusun in a
tah pamëh, ivëh, ea se vatet a taate'
ne Sosoenën to iu non, e' to iu non
a napan se kon o va'aus pa ö nee
to te' to'to' ne manih po oeh, me
amot pa ö nee se mët ee. 9 A soe vëh
nö' se soe ka oah, e' a man rakah,
ke eöm kurus a napan se pënton,
parëm vaman. 10 E' a tah ne ea to
kiu vëhva' suk no, ea to anoeh no e
Sosoenën to'to' tamoaan, e' a te' va
pa kon hah a ma napan kurus. Ea a
napan varih to vaman no eah.

11 Eën se he' a soe vëh manih pa
ma napan, ko vavaasis raoe kee
vavatet ne a ma tah poë varih.
12 A meh te' se koe a ep va ka oah
manih pën a tah akuk, suk eën to
seka'. Ivëhpëhkëk, eën se te' va nom
manih po vëknöm manih pa napan
va po vaman, manih po vaato pën,
pa ö ririu va pën, pa ö nën to iu vah
va nom a napan, po vaman pën,
me a taate' voon pën. 13 Eö' se me'
avoe' e no' pa vos nös, eën se kiu
avoe' e nom pa ëh ke ra napan a Soe
manih po Puk pe Sosoenën. Parën
koe a vahik pa vakikis raoe pa ö
nën se vatvus a soe pe Sosoenën, ko
vavaasis vavih nom raoe. 14 Eën se
vakiu o he' nën to öt nom, vëh no
a pah te' vanënën soe to vanënën
suk voh a oah, pa ö no a ma te'
susunön va po rotu' to vaho' voh a
koreere manih pën.* 15 Ivëh, kën
se nonok nom a kiu pën, nën se he'
o to'to' pën pa nok, ka kiu vakis
pën se tavus vavih kurus. Ivëh, ka
ma napan se ep pa ö no a kiu pën
to pupu nö va non manih po to'to'
pën. 16 Eën se ut vavih koman a
nom, po to' to' pën, me a kiu pën
pa vavaasis a ma napan. Eën se
sun rakah nom pa tah to te' man
non, ke Sosoenën se kon hah a oah,
va'peh me a napan varih to tënan
ne oah.

5

A Taate' Va Pa Te' Va'peh Me O Upöm Te'

1 Eën se koe a vaato vaheve me
o voe mamanot, ivëhkëk, eën se
vaato vavih me nom raoe po vaato
vatö pën, vamanih pe' ee a kën
tamömah. Ko nonok vavih nom
a ma nap seseka', vamanih pa ö
nën to nonok va nom pa ma kea
pën. 2 Eën se nonok vavih nom a
ma köövo mamanot, vamanih pa
ö nën to nonok va nom e sinömah,
ko nonok nom a taate' voon varoe
manih pa a ma kën sepe', vamanih
pa ö nën to nonok va nom pe
vameomah.

A Te' Se Matop Non O Köövo Varih No A Ma Voe Pee To Mët Këh

3 Eöm se matop vavih nem o
köövo amop varih to te' amop
rakah ne. 4 Ivëhkëk, e köövo amop
se keh te' me non e koa', ke' a
supnai' pe', e' a kiu vamomoaan
rakah pe' pa ö ne' to vaman non e
Sosoenën pa matop e köövo pa piun
o hiva' pe sinan pen taman, ke', e
sipuneah. E Sosoenën to iu rakah
non a taate' pamëh. 5 A köövo amop
vamaman to te' rakah non pehen,
to vaman ko anoeh non e Sosoenën,
pare' hinhin non pa potan me pa
popoen pan, e Sosoenën se va'aus
poan. 6 Ivëhkëk, e köövo amop se
keh te' non pa vatet o iu hat va

* **4:14:** [vaho' voh a koreere manih pën], a te' to vaho' a koreneah manih pa pasun a meh te', a ma tah varih se tavus, a te' to kon a tapui, a te' to kon o kikis, me a te' to he' a tasun manih pa meh te'.

po sionin, pa he' vaeö ea, e köövo
pamëh a mët manih pa tuvuh pe', e'
he a to'to' manih po sionin. 7 Ivëh,
ke eën se soe ke ra napan va po
vaman, pa nok a ma tah poë varih.
Ivëh, ka hikta te' se soe vahat raoe.
8 A te' se keh hikta matop non a ma
poaneah, me e' se matop oah non a
kën tom sinan pe', e' to he' tonun
en po vaman pe'. A tah pamëh
to hat oah rakah e non po meoh
upöm te' varih to hikta vaman ne e
Sosoenën.
9 Manih pa ma ëhnëëro köövo
varih o amop, e' se oah non o 59
kirismas. Pare' te' voh non e köövo
pa pah voe ro to ta voh non o vaen.
10 E köövo pamëh to te' non o ëhnan
pa nok a ma vu kiu vih, ivarih,
pa matop vavih a ma koa' pe', ko
mamakën non a ma te' to tane' ma'
pa meh muhin, ko pupui non a
ma moeera napan pe Sosoenën, ko
va'aus non a napan varih to te' ne
a punis, me e' to he' non o to'to' pe'
pa nok a ma vu kiu vih. Eën se kiun
varoe a ëhnaneah.
11 Ivëhkëk, eën se koe a kiun a ma
ëhnëëro köövo amop varih to vaen
vavoon. Suk ataeah, o kokoman
vaen tome' rëh ke raoe, kee iu vaen
hah e ne, pa ö nee to he' voh o to'to'
pee manih pe Kristo. 12 A kiiki se
tavus en pa ö nee to hikta nok a
tah nee to soe vaman voh a nok.
13 A meh tah, nee to posean ne pa
nok ivëh, ee to hoho vah ne pa ma
meh iuun. Ee to hikta vahik tëëm
varoe ne nën. Ee to te' me ne pa
taate' vöhio' tonun suk o to'to' pa
ma meh te', pa soe a ma tah nee
to hikta onöt ne a soe. 14 Ivëh, ke
eö' koman no' pan, e' to vih oah
non po köövo amop varih o sepe' se
vaen hah ee, pare kokon koa', pare
matop ne a iuun pee. Ee se keh
nok va nën, a hikta tövakihat se soe
vahat raoe. 15 Ivëhkëk, a ma paeh
va po köövo poë varih to këh ke voh
ee pa hanan totoopin, pare vatet
varu' ee pe susun po ora' hat.
16 E' se keh te' non a köövo va po
vaman, to te' me non a köövo amop
to te' me non a kën tom taman,
e köövo koman se matop e non
pee. O kum te' varih to vaman
ne e Sosoenën hikta se matop ne
raoe. Ee se matop varoe ne o köövo
amop varih to hikta te' me ne ta ma
poëëre.

Ea se Matop Vavih No A Ma Te' Sunön Va Po Rotu'

17 A ma te' sunön varih to matop
vavih ne o kum te' varih to vaman
ne e Sosoenën, o te' va po vaman
poë varih se ta ne a ma te' sunön
poë varih, me ee se he' a moni'. O
te' poë varih to kiu vëhva' oah ne
pa vatvus a soe, me pa vavaasis a
napan a soe pe Sosoenën. 18 Ea to
nat e no po Puk pe Sosoenën to soe
non pan,

"A purmakaö' se keh komkom
kakap non a vuit,
koe a monpip a rivoneah pa
sunpip eah pa ëën," *Lo 25:4*

me

"A te' kikiu to se kon en po voen
pe'." *Lu 10:7*

19 Koe ah vaman a meh te' se keh
soe pan, "A te' sunön va po rotu'
to nok a hat." Ivëhkëk, a poa te',
ke', a kukön se keh soe ka oah a
soe pamëh, eën to antoen e nom
pa vaman. 20 Eën se soe ke a te'
sunön pamëh to nonok vatëh non
a hat, pan e' to nok a hat. Eën se
vasun poan po vahutët pa matëëra
napan kurus va po vaman, ka ma
meh te' sunön, me a ma meh te' va
po vaman se ep, pare naöp ko koe a
nok a hat.

E Timoti' Se Matop Vavih Non A Taate' Pe'

21 Pa matan e Sosoenën, me
Ieesu' Kristo, me a ma ankero' pe
Sosoenën, eö' to soe vakis rakah ka
oah pa vatet a soe peö', eën se sirö'
a te' vëh to nok a hat. Eën se koe a
nok a taate' vih varoe manih pa ma
te' sunön me manih pa ma pömah.
Eën se nonok me nom manih po te'
kurus. 22 Eën se kokoman vavih,
parën pah vaho' a koreomah pa

hin suk a meh te' pa nok a kiu pe
Sosoenën. A hat pa meh te' to tome'
pahan manih pën. Eën se ut vavih
koman a nom, kën se te' vivihan
nom pa matan e Sosoenën.
23 Eën se koe a kaak varoe a ruen,
ivëhkëk, eën se kaak a si' ö voaën
sone', pën to hara' vatëh nom a
mët, marën a va'aus a komömah,
pa vahik a mët vëh to tavus manih
pën.
24 A ma hat pa ma pah te' na se
ep vateera' ee, a te' he me' e non
pa sun pa kiiki. Ivëhkëk, a ma hat
po upöm te' to te' vakoaan e ne.
Ka amot, a ma hat poë varih se
tavus vateera' ee ma'. 25 E' to vatoe
e non pa ma taate' vih, ee me se
tavus vateera' ee ma'. Ivëhkëk, a
ma taate' vih poë varih to hikta se
tavus vateera' oho' ne, ee me to
hikta se te' vakoaan tamoaan ne.

6

O Te' Kikiu Akuk Se Nonok Ne A Taate' Vih

1 A napan pe Kristo varih to te'
ne o te' kikiu akuk, se ta rakah ne
a ma te' susun pee. Ivëh, ka hikta
te' se soe vöknah a ëhnan e Sosoenën
va'peh me o vavaasis pea. 2 A te'
susun pa te' kikiu akuk se keh te'
e non a te' va po vaman, a te' kikiu
akuk se koe a koman vamanih pan,
"E' e kea varoe, ivëh, kö' se pënton
varo e no' pa soe pe'." Ahik. E'
se koman vamanih pan, "A te' vëh
nö' to kikiu no' pe', eö' to iu rakah
no' eah. Parö' nonok vavih rakah
no' a ma kiu pe'. Suk e' a te' va po
vaman."
Eën se vavaasis me a he' a soe
manih pa ma napan pa kunkuin
raoe pa nok a ma taate' vih varih,
nö' to soe voh ka oah.

A Taate' Iu Vörep A Moni', E' A Pusun In A Ma Taate' Hat

3 Ta pah te' se këh vavatvus non
to meoh vavaasis to te' ke e non
po vavaasis vamaman pe Apuh pea
Ieesu' Kristo, o vavaasis pamëh to
vavatvus non o vaman vamaman
va po vavaasis pe Sosoenën. 4 A
te' pamëh to vatösoe ko möhmöh,
ivëhkëk, e' to hikta inan non ta tah,
o kokoman pe' to iu rakah e non
pa vasosöë vatëh suk a ma vaato.
A ma vaato poë varih to he' non
sih, a taate' puhio', me taate' vapus,
me a vaato vasuka' me ro upöm
te', pare' te' me non o kokoman pu
ko vahara' vahat non o upöm te',
5 me a taate' vaato vasuka' vatëh. A
ma taate' poë varih to tane' ma' po
te' varih no a ma kokoman pee to
hat, kee hikta antoen ne a he' a soe
man. Ee to koman ne pan, pa nok a
kiu pe Sosoenën, e' a ö va pa tavus
a te' öt moni' vörep.
6 Pa nok a kiu pe Sosoenën, e' to
vate' e non pea, pan ea to te' va no
manih po te' öt moni' vörep, pa ö
na to vaeö me no pa ma tah ne e
Sosoenën to he' a ra. 7 Suk o poen
ne sinaara to vahuh a ra, ea to hikta
öt nö voh no ma' ta pah tah. Ivëh,
ko poen na to këh o oeh vëh, ea
hikta se te' nö no ta pah tah. 8 Ivëh,
ka se keh öt e no pa ma taëën, me a
ma tah ohop, ea to vaeö me no pa
ma tah poë varih. 9 O te' varih to
iu öt ne a moni' peo, o te' poë varih
no a ma punö' se nö ma' manih pee,
ko ötöön raoe vamanih pa vöna' to
on pa kë. O kokoman pee se takuin
pa iu me a nok a ma tah hat peo,
ko mirö' a nap peo, kee nun rakah
ko kon vahat ee. 10 A taate' iu öt a
moni' peo, e' a pah pusun in a ma
vu taate' hat. A ma pah te' to iu öt
ne a moni' peo, a ma paeh pee to
këh ke o vaman, suk ee to iu kon ne
a ma moni' peo, ivëhkëk, ee to he'
hah rea a ma punis peo.

Eën Se Vaveo Vakis, Ko Kon O To'to' Tamoaan

11 Ivëhkëk, eën a te' pe Sosoenën,
eën se rusin këh a ma vu taate' hat
poë varih. Eën se vavatet nom a
taate' totoopin to te' vih non, parën
nonok nom a kiu pe Sosoenën. Ko
te' me nom o vaman, me a taate' iu
rakah o upöm te', ko te' me nom a
taate' sun vakis po vaman pën, ko

te' a ma punis kurus, me a taate'
tö pa nö va'peh me ra napan. 12 A
te' to vaman non e Ieesu', e' to te'
va non manih pe' to vapus vakis pa
vöknah a ma taate' hat. Ivëh, ke eën
se vapus vakis, kën se kon o to'to'
tamoaan. E Sosoenën to vaoe voh a
oah pa kon o to'to' pamëh, pa ö nën
to sun voh ko vatvus o vaman pën
pa matëëra ma napan. 13 Eö' to sun,
ko soe vakis voh ka oah manih pa
matan e Ieesu' Kristo, me manih pa
matan e Sosoenën vëh to he' o to'to'
manih pa ma moeh tah kurus. E
Ieesu' Kristo to vatvus vateera' a
soe, pa ö ne' to sun pa matan e
Ponsius Paëlat. A soe kikis peö',
ivëh, 14 eën se vatet vatotoopin a
soe nën to kon voh pa nok. Eën se
koe a vanun a soe pamëh, me eën
se koe a nok ta pah tah no a napan
se soe vöknah. Ahik. Eën se vatet
vatotoopin nom a soe, ke' öök po
poen ne Ieesu' Kristo se hah ma'.
15 E' se tavus po poen ne Sosoenën
to vate', e Sosoenën ne ea se kë no
a ëhnaneah, ke' e' varoe kuru a paeh
to matop non a ma moeh tah kurus.
E' e Sunön va pa ma te' susunön, me
e' e Apuh va pa ma te' apa'puh. 16 E'
a paeh ro to hikta se mët non. E'
to te' me non po tëkrea, to maaka
vörep no a hikta te' to onöt non a
huk vatët manuh pe'. A hikta pah
te' to ep voh e Sosoenën, me a hikta
te' to onöt non a ep in poan. Ivëh,
ka ma poen kurus, ea se kë no a
ëhnaneah, pe' a ma kikis kurus to te'
tamoaan non pe Sosoenën. Oman.

A Ma Te' Öt Moni' To Vaman Ne E Sosoenën Se Va'aus O Upöm Te'

17 Soe ke ra napan varih to öt
ne a ma moeh tah peo va po oeh
vëh, kee koe a te' vamöhmöh. Soe
ke raoe kee anoeh ko vaman ne
e Sosoenën. Ee se koe a vaman
a ma moeh tah vihvih varih se
hat vëvëhö' ee. Ee se vaman ne e
Sosoenën vëh to he'he' vapeo a rora
sih a ma moeh tah vihvih, marën
a he' vaeö a ra. 18 Eën se soe ke
ra nap öt moni' vörep, kee nonok
ne a taate' vih. Ko te' rakah me
ne a ma taate' va pa va'aus o upöm
te', ko te' vaeö ne pa he' a napan a
ma tah me ee se vamatop tamoaan
ne pa va'aus raoe. 19 Ee se keh
nonok va ne nën, ee to kokoek ne
a ma tah vih, marën a va'aus amot
raoe manuh pa vöön pe Sosoenën.
Ivëh, kee se onöt e ne pa kon o to'to'
vamaman rakah.

E Timoti' Se Ut Vavih Non Pa Kiu Pe'

20 Timoti', eën se ut vavih nom
pa kiu vëh ne Sosoenën to he' voh
a oah. Ko he' tonun nom a ma vu
vaato vahok to vöknah ne o koko-
man pe Sosoenën. Me eën se te' ke
këh nom a napan varih to koman
ne pan, ee to te' me ne o nat vih, me
a napan to vaato vaheve suk ne o
kokoman pe Sosoenën. 21 A ma pah
te' to vavatet ne o vu nat pamëh,
ivëh, ka ma paeh pee to këh varo
voh ee po vaman.

Eö' to hinhin no' pan, e Sosoenën
se ururuan a neöm.

2 TIMOTI'

O vapöök kiun ne Pöl to kiun ke Timoti' ivëh. E Pöl to kiun tane' voh ma' o kiun vëh manih Room, pa ö ne' to te' non pa nohnoh. Ee to vaho' voh poë pa nohnoh, suk a ö ne' to vavatvus non a soe va pe Ieesu' Kristo. E Pöl to koman voh non pan, a si' ö hat, kee ip vamët e pe', ivëh, ko poen pamëh ne' to kiun o kiun vëh.

E Timoti' voh a te' to va'aus non e Pöl, kee kikiu va'peh voh ne, me e' voh a te' sunön po te' va po vaman to te' voh ne Ëfësus. E Timoti' me e Pöl to vaman voh ne e Kristo, ivëh, ke Pöl poka' voh non e Timoti' e koa' pe'. Manih po kiun vëh ne Pöl to vavaato suk non o iu pe' manih pe Timoti', pare' iu non poan se te' vaes non manih pa te' a ma punis, ne' to tataum non manih po te' varih to rës ne e Kristo. E Pöl to iu non e Timoti' se he' ea manih po vavaasis totoopin.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan,

- A potan avih pe Pöl manuh pe Timoti', 1:1-2
- E Pöl to vavihvih ke Sosoenën, suk o vaman pe Timoti', 1:3-7
- E' to vih non pa ö ne Timoti' se te' vaes non, ko kiu vëhva' non pa nok a kiu pe', 1:8-18; 2:1-13
- A ma vëknöm se vataare en pea pan, eteh a te' kikiu vamaman pe Kristo, 2:14-26
- Manih pa tëëm no oeh se vatët non pa hik, a ma taate' hat pa napan se pah apuh oah ee, 3:1-9
- A soe vakikis pe Pöl, me a soe vaënpan pe' manih pa kiu pe Timoti', 3:10-17; 4:1-5
- A ma hahara' pe Pöl, me o iu pe', 4:6-18
- A soe ataaton pe Pöl, me a ma paeh va pa ma potan avih pe', 4:19-22

E Pöl To Vakikis E Timoti'

1 Eö' e Pöl, e aposol pe Ieesu' Kristo, po iu koman pe Sosoenën. Ke Sosoenën vanö a neo' pa vatvus a soe vaman va po to'to' vëh, to te' non pe Ieesu' Kristo.

2 Manih pën Timoti', eën to te' va nom manih pe koa' rakah peö'.

Eö' to hinhin no' pan, e Sosoenën e Tamaara, me e Ieesu' Kristo e Apuh pea, se ururuan, ko he' a oah o he' vih, me a taate' moomo.

Ea Se Koe a Poet In A Soe Vih

3 Eö' to vavihvih no' e Sosoenën, pa ö nö' to nat tamoaan va ka no' oah komön ö hin peö', pa potan me pa popoen. Eö' to nonok no' a kiu pe', parö' nonok no' a tah nö' to nat no' to totoopin. Vamanih pa ö no a kën sipuneo' to nonok va voh ne. 4 Eö' to koman hah a oah, pa ö nën to okook voh nom neö'. Eö' to iu ep rakah no' oah, ko se puh rakah po vaeö. 5 Eö' to kokoman hah po vaman vamaman voh pën. O vaman pamëh to te' moaan voh non pe sipumah Lois, me manih pe sinömah Iunis. Eö' to nat e no' pën to te' me nom po pöh vaman pamëh kuru. 6 E' a tah vëh nö' to iu kunkuin no' o kokoman pën pan, eën se vakiu o he' vëh ne Sosoenën to he' voh a oah. Pa ö nö' to vaho' voh a koreneo' pa pasumah.* Kuru vëh eën se vapu eah, vamanih pa ö no tëkrea sone' to ës va'puh a va, ka sura' ës. 7 E Sosoenën to hikta he' voh a ra a Tuvuh pe' pa va'naöp a ra. Ivëhpëhkëk, e' to he' a ra a Tuvuh pamëh pa he' a ra o kikis, me a taate' iu o upöm te', me a taate' va pa matop o iu va po sionin.

8 Ivëh, köm se nat nem potpoet nem a soe ke ra napan, e Apuh pea Ieesu' Kristo, me eöm se koe a poet ka neo', pa ö nö' to te' no' pa nohnoh, suk e Sunön. Ivëhpëhkëk, eöm se kon kamis va'peh me a neo' pa vatvus a Soe Vih. E Sosoenën to

* **1:6:** [vaho' a koren manih pa pasun] E' marën a nok a ma tah varih, (1) pa he' a tapui, (2) pa he' o kikis, (3) me pa he' a tasun.

he' a ra o kikis pa nok a tah pamëh.
9 E Sosoenën to kon hah voh a ra, ko
vate' a ra a ma napan vivihan pe'.
E' to hikta te' non pan, ea koman
to nonok no a ma tah poë varih.
Ivëhkëk, e Sosoenën ivëh to nonok
non po iu koman pe', me o ururuan
pe'. O ururuan pamëh na to kon
koe voh manih pe Ieesu' Kristo, pa
ö ne Sosoenën to hikta nok avoe'
voh non o oeh me a ma moeh tah.
10 Ivëhkëk, kuru ne' to vataare en
pea, pa nö pe Ieesu' Kristo a Te' Va
Pa Hehe A Ra. E' to vahik voh o
kikis va pa mët, me manih pa Soe
vih pe', ne' to vataare voh a ra a
hanan va pa kon o to'to' vëh, se te'
tamoaan non.
11 E Sosoenën to kon voh a neo',
marën a vatvus a Soe Vih manih pa
napan, me eö' se te' no' a aposol.
E' me to kon a neö' pa tavus a
tövavaasis. 12 Kuru eö' to kakamis
no', suk eö' to vavatvus no' a Soe
Vih. Ivëhkëk, eö' to hikta potpoet
no' pa vatvus a Soe Vih, suk eö' to
nat vavih rakah e no' pe Ieesu'. E'
a Te' vëh a paeh, nö' to vaman voh.
Kö' nat vavih rakah e no' pe' to onöt
e non pa matop vavih a neö', me a
kiu ne' to he' voh a neo'. Ke' öök po
Poen ne' se hah ma'.
13 Eöm se vatet o vavaasis man
vëh, neöm to tënan voh manih peö',
me a ö nö' to vavaasis va no', manih
po vaman peöm, me a taate' va
pa iu o te' varih to te' ne manih
pe Ieesu' Kristo. 14 Eöm se matop
vavih nem a soe man vëh, nee to
he' a neöm. Manih po va'aus pa
Tuvuh Vasio' vëh to te' non pea,
eöm se matop vavih nem a soe man
pamëh.
15 Eöm to nat e nem, pa napan
kurus to te' ne pa muhin va Esia',
to këh vahik ee peö'. Me e Figelus,
me e Hermogenes, ee pon to këh ee
peö'.
16 Eö' to hinhin no' pan, e
Sosoenën se ururuan e Onësiforus,
me a kën tom sinan pe'. Suk e' to
vava'aus tamoaan a non neo'. E' to
hikta potpoet non a neo' pa ö nö' to
te' no' pa nohnoh. 17 O poen ne' to
nö ma' Room. E' to kiu vëhva' rakah
en pa vaiu a neo'. Ke' antoen a ö
ne' to taum a neo'. 18 Eö' to hinhin
no' pan, e Ieesu' Kristo se ururuan
poan. O ururuan pamëh se tane' no
ma' pe Sosoenën, po Poen ne Ieesu'
se hah ma'. Eöm to nat e nem pa ma
va'aus peo, ne Onësiforus to va'aus
a neo' manih pa voon va Ëfësus.

2

E Timoti' Se Te' Va Non Manih Pa Te' Vëvënsun Pe Ieesu'

1 Ke eën e Timoti', e koa' peö', eën
se te' vaeh nom po ururuan vëh, na
to te' me no manih pe Ieesu' Kristo.
2 Eën se vavaasis rakah a napan
nën to vaman nom raoe. A ma tah
ne eën me a ma meh te' to tënan voh
a neo' to soe. Kee se antoen e ne, pa
vavaasis pet o meoh upöm te'.
3 Eöm se avë a ma punis, ne ea to
te' me no, vamanih pa te' vëvënsun
vih pe Ieesu' Kristo. 4 A te' vëvënsun
vëh to iu he' vaeö non a te' susun
pe'. Ivëh, ka hikta te' manih koman
a nap vëvënsun to vahik akuk non
a tëëm pe', pa nok a kiu pa meh te'
to te' tavus këh e non po kum te'
vëvënsun. 5 Ivëh, ka te' vavaveo to
vavaeo non po vavaveo, e' se va-
vatet vavih kurus non a ma taate'
va po vavaeo. Ivëh, ke' se antoen
non a onoah, ko kon o voen. 6 A te'
nepnep taëën, to kiu vëhva' non, e'
a te' vamomoaan se kon a ma pah
taëën varih to vamatop ne, ne' to
nep voh. 7 Eën se kokoman vavih
hah pataeah nö' to sosoe suk voh
no'. Suk e Apuh se he' a oah o nat
va pa maaka a ma tah kurus.
8 Eën se kokoman vakis nom e
Ieesu' Kristo vëh to sun tane' hah
pa nap mët. E' a te' va po vute' pe
Devit. A tah vëh, e' a Soe Vih nö'
to vavatvus no', 9 ivëh, keö' kokon
kamis suk no' o vavaasis pamëh,
ke' tavus en pa ö nee to vanö ee peö'
pa nohnoh vamanih peö' a te' ipip
te'. Ivëhkëk, o vavaasis pe Sosoenën
to hikta se nohnoh non. 10 Ivëh,

kö' sun vakis voh e no' pa te' a
ma punis poë varih. Ivëh, ko te'
varih ne Sosoenën to vate' voh, e' se
kon koe hah raoe, manih pe Ieesu'
Kristo. E Kristo se kon hah raoe,
kee te' me ne o maaka vëh to hikta
se hik non.
11 Ko vavaasis vëh oman rakah to
sosoe va non manih pan,
ea se keh mët va'peh me eah,
ea se kon ee po to'to', para te'
va'peh me e no pe'.
12 Ea se keh te' a ma punis,
ea se tavus ee o te' sunön
va'peh me e Sunön.
Ea se keh koe ee pa öt eah,
e' me se koe en pa öt a ra.
13 Ea se keh hikta öt vakis no o
vaman, ko matop no a taate',
e' se vavatet avoe' e non pa soe
vaman pe'.
Suk, e' to hikta onöt non a panih a
soe vaman pe'.

E Timoti' Se Kiu Vëhva' Rakah Pa Tavus A Te' Kikiu Pe Sosoenën

14 Eën se vavaasis vatëh nom
a ma napan a ma tah varih, ko
vakömköm nom a napan pa matan
e Sosoenën, kee nat ne vavaato va-
suka' suk ne ta ma vaato, e' to hikta
va'aus non ta pah te', pe' to mimirö'
varoe e non po te' varih, to tënan
ne. 15 Eën se punö' rakah pa he'
keo' manih pe Sosoenën, vamanih
pa te' ne' to antoen non a öt. Eën se
te' nom a te' kikiu to hikta potpoet
non pa vatvus vatotoopin o vavaa-
sis vamaman. 16 Eën se te' ke këh
nom a ma vaato nun varih, to hikta
vavatet ne o iu pe Sosoenën. Suk a
ma napan to nonok ne a ma vaato
poë varih se pah këkëh varo nö e ne
pe Sosoenën. 17 A ma vavaasis hat
poë varih se nö vëvëhö' vamanih
pa pi' manih koman a sionin a te'.
E Himeneus, pen Filetus to te' va
ne nën. 18 Ee to këh ke voh ee po
vavaasis vamaman, pare sosoe e
ne pan, a sun tane' hah pa nap mët
to tavus vahik voh en. Ivëh, ka soe
pamëh to mimirö' e non po vaman
po upöm te'.

19 Ivëhkëk, e Sosoenën to vasun
voh en pa ma toon kikis, kee sun
vaeh avoe' e ne. Ka ma soe varih to
kiun ne pa ma toon kikis poë varih
to soe va ne manih pan,
"E Apuh to nat e non po te' varih
a napan pe'." *Nam 16:5*
Me,
"A napan kurus varih to te' ne a
napan pe Apuh,
ee se vahik pa nok a ma taate'
hat." *Ais 52:11*
20 Manih pa koman a pah iuun
apuh, ee to hikta nonok varoe voh
ne a ma nöh pa gol, me a silva'.
Ivëhkëk, a ma meh nöh nee to
nonok voh ne pa naon, ka ma meh
nee to nonok ne po manean. Ka ma
nöh nee to nok pa gol, me a silva'
to te' suk ne a ma kiu to te' vih oah
ne, ka ma meh nöh nee to nok pa
naon, me o manean to te' suk ne a
ma meh kiu. 21 Ivëh, ko te' varih to
vavoon hah rea, ee se nok ee pa ma
kiu to te' vih oah ne. Ee se tavus ee
o te' vivihan, to nonok ne a kiu pe
Torara pee, pare te' vamatop e ne
pa nok a ma kiu vihvih.

22 Ivëhkëk, eën se rusin këh a ma
taate' hat varih, no a nap seseka'
to iu nok ne. Eën se punö' vëhva'
pa te' vatotoopin, parën te' me nom
o vaman, me a taate' iu te', me
a taate' moomo. Parën te' va'peh
me nom o te' varih, to vaman ne e
Apuh manih pa ma kupu vivihan
pee. 23 Parën te' ke këh nom a ma
vaato nun, me a ma vaato hikta
pusuneah. Suk eën to nat e nom pa
ma vu vaato poë varih to se tavus
ee o vaheheve. 24 Ka te' kikiu pe
Apuh se nat non te' non pa taate'
vaato vasuka'. Ivëhpëhkëk, e' se
te' me non a taate' kamö', pare'
kamö' non a napan kurus, me e' se
te' non a tövavaasis vih, ko te' me
non a taate' anoeh. 25 A te' kikiu
pe Apuh se vavaasis amamot non
o te' varih, to hikta vapöh koko-
man ne. Ivëh, ke Sosoenën se po'
va'aus raoe, kee panih, ko tarih
hah manuh pe', ivëh, kee se antoen

e ne pa inan a soe man. 26 Kee
antoen e ne pa kap a matëëre, ko
rusin këh o vasu' pe susun po ora'
hat vëh, to vavaon vahik e non pee
pa nok a ma taate' ne' to iu non.

3

O Poen No Oeh Se Hik

1 Eom se nat vakis rakah nem pa
tah va'ih! Pa ma poen no oeh se
hik, e' se te' non a ma punis peo oah
se tavus ma'. 2 Suk a napan se te'
ne pa ma poen no o oeh se hik, ee
se iu koman hah a ne, pare iu öt
rakah e ne pa moni' peo, ko te' ne
pa taate' kë koman hah rea, pare te'
ne pa taate' möh. Ee se te' ne pa soe
vövöknah o upöm te', pare hikta se
tënan ne a ma soe pa ma tamëëre,
me a ma sinëëre. Ee hikta se te'
me ne a taate' soe vavihvih, pare
se koe me ee pa vatet a ma taate',
ne Sosoenën to iu non. 3 Ee hikta
onöt ne a iu o upöm te', pare hikta
se ihan anoe ne a hat no upöm te' to
nok manih pee. Ee se vöhio' tonun
e ne po upöm te', pare koe ee pa
matop vavih koman hah rea. Ee se
nonok vahat e ne po upöm te', pare
rës e ne pa ma tah vih. 4 Ee se vikuh
e ne pa ma vakamö' pee. Pare nok
a ma taate' nun, no o te' hikto koko-
man vih to nonok ne. Ee se koman
ne pan, ee to apuh oah e ne po
upöm te', pare koman varoe a ne,
pare iu kon vaeö ne pa ma moeh
tah va po oeh vëh, ivëhkëk, manih
pe Sosoenën, ahik. 5 Ee se nonok
vapo'kan ne pan, ee to nonok ne a
kiu pe Sosoenën. Ivëhkëk, ee hikta
se te' me ne o kikis pe Sosoenën.
Eën se te' vaniu këh nom a pap te'
poë varih.

6 A ma paeh pee to oho ne pa
ma iuun, pare punö' ne pa matop
o köövo varih, to hikta te' me ne o
kokoman vih. O köövo poë varih
to puh rakah ne pa nok a ma taate'
hat, ka ma taate' hat poë varih
to me koe ee pee po iu hat va
po sionin. 7 O köövo poë varih
to kokon vavoon vatëh ne a ma
vavaasis. Ivëhkëk, ee to hikta an-
toen ne a maaka vapuh pa soe man
pe Sosoenën. 8 Moaan voh ne Jënës
pen Jëmprës to vakihat me voh ne
e Mosës.* A ma napan se te' ne
pa ma poen no oeh se hik, ee se
vakihat pet me ne pa soe man. Ka
ma kokoman pee to nun, kee ku'
këh voh ee pa ö nee to pupunö' ne
pa vatet o vaman pea manih pe
Ieesu'. 9 Ivëhkëk, ee to hikta antoen
ne pa kon ta pah tah, nee to nonok
ne. Suk a taate' vëh nee to nok to
vatoe me e non pa taate' pe Jënës
pen e Jëmprës. A napan kurus se ep
a taate' pamëh to te' va non manih,
pa taate' pa te' papön.

E Timoti' Se Öt Vakis Non A Soe Pe Sosoenën

10 Ivëhkëk, eën to vatet vavih voh
eom peö', pa ma tah nö' to vavaasis
voh no' oah. A pusun voh in a
ma taate' varih, nö' to vatet voh
no', ivarih, a taate' vaman, a taate'
anoeh, me a taate' iu te'. Eën to
nat e nom, eö' to te'te' voh no' a
ma punis, ko hikta koe rom voh ta
pah tah. 11 Eën to nat e nom pa
ma taate' hat no a napan to nok
voh manih peö', me a ma kamis
nö' to taum voh manih pa ma voon
varih, Antiök, Aëkoniam, me manih
Listra'. Eën to nat e nom pa ma tah
hat rakah to tavus voh manih peö'
pa ma voon poë varih. Ivëhkëk,
e Sunön to kon hah a neo' këh a
ma punis poë varih, kö' te' vavih e
no'. 12 A napan kurus varih to iu
vatös me ne e Ieesu' Kristo, me e
Sosoenën, ee se taum a ma punis
peo. 13 Ivëhkëk, a napan varih to
pikpiuk ne, marën a kaveo a ma
tah po upöm te'. Ee se taneo pa ma
hat sone', ko vapu va'puh ee pa ma
taate' hat oah rakah. Ee se punö'

* **3:8:** [Moaan voh ne Jënës pen Jëmprës to vakihat me voh ne e Mosës.] A poa tövakihat poë varih, ee a poa te' va Isip, ee a poa te' orora' te'. Ep na manuh po Eks 7:11-22; 8:7-19; 9:11.

pa piuk o upöm te', ivëhkëk, ee to
pikpiuk koman hah a ne.
14 Ivëhkëk, eën se vavatet nom o
vavaasis vëh, nën to kon voh. Eën
to nat e nom pan, o vavaasis pamëh
o man, suk eën to vaman nom o te'
varih to vavaasis voh a oah. 15 Pa ö
ne eën to te' voh nom e koa', eën to
nat voh e nom pa Soe Vivihan to te'
non po Puk pe Sosoenën, to antoen
e non pa he' a oah o kokoman nat-
sean. Ko kokoman natsean pamëh,
to kon koe hah voh a oah po vaman
pën manih pe Ieesu' Kristo. 16 A
ma soe kurus to te' ne po Puk ne
Sosoenën koman to he' voh, ka soe
pamëh to va'aus e non pa vavaasis
a ra, me a vataare a ma napan a ma
tah to hat ne po to'to' pee. Me pa
vatotoopin a ma tah to hat ne, me
pa vavaasis a ra pa ö no to'to' pea se
te' vatotoopin vah va non. 17 Ivëh,
ka te' vëh to kiu non pa vatvus a soe
pe Sosoenën to te' non po Puk pe', e'
to antoen e non pa kon kurus a ma
tah ne' to kökööt non. A soe pamëh
to vamatop e non pe' pa nok a ma
vu kiu vihvih.

4

E Timoti' Se Sun Vakis Rakah Pa Vatvus A Soe Pe Sosoenën

1-2 Eö' to soe vakis ka oah pan,
eën se vatvus rakah nom a Soe
Vih, ka manih pa matan e Sosoenën
me e Ieesu' Kristo, a Te' Tökiiki pa
napan varih to te' to'to' ne, me a
napan varih to mët voh. Ka manih
pa nö hah pe Kristo, me a matop
vih pe', e' se te' non a te' Sunön
pa ma napan. Eën se te' vamatop
tamoaan rakah nom pa ma poen
kurus, ko soe ke ra napan ataeah
nee se nonok ne. Me eën se soe
ke raoe a ma tah nee to nok vahat.
Eën se te' me nom a taate' anoeh
pa ö nën to vaeh nom raoe. Parën
vavaasis vavih raoe, kee panih a
ma taate' pee, ko vatet a ma taate'
ne Sosoenën to iu non. 3 Suk o
poen se tavus ma', no a napan to
hikta se tënan hah ne a soe man pe
Sosoenën. Ivëhkëk, ee se taum a ma
tövavaasis peo to se he' vaeö ne raoe
pa soe ke raoe a ma tah nee to iu
tënan ne. 4 Ee se koe ee pa tënan hah
a soe man, ko taneo ee pa vatet a
ma vahutët piuk. 5 Ivëhkëk, eën se
matop nom o iu va po sionin, pa ö
no a ma punis se tavus a oah. Parën
nonok nom a kiu va pa vatvus a Soe
Vih, ko vahik vavih a ma kiu nën to
nonok nom, vamanih pa te' kikiu
pe Sosoenën.

A Si' Ö Hat Ke Pöl Mët En

6 O to'to' peö' nö' to he' voh eo' va-
manih po he' manuh pe Sosoenën.
O poen to tavus vatët en peö' pa
këh o to'to' vëh. 7 Eö' to vavapus
vakis rakah voh no' po vapus va
po vaman. Ko vavaveo vahik voh
eo' po vaveo va po to'to', ko tavus
eo' po noton. Eö' to hikta koe rom
voh a Soe Vih pe Kristo. 8 Kuru,
no voen peö' a te' vëh to onoah po
vaveo to anoeh e non ma'. E' o
voen va pa taate' te' vatotoopin me
e Sosoenën. E Sunön, a te' tökiiki,
pare' kiiki me non a taate' totoopin.
E' se he' a neo' o voen po Poen ne'
se hah ma'. E Sunön hikta se he'
varoe a no neö', ahik, e' se he' me o
te' varih to anoeh ko iu rakah voh
ne poë se hah ma'.

E Timoti' Se Vëvëhö' Ma' Manih Pe Pöl

9 Timoti', eën se punö' rakah pa
nö vëvëhö' ma' manih peö'. 10 Suk
ataeah, e Demas to këh en peö', suk
e' to iu non a ma taate' va po oeh
vëh, pare' nö en manuh pa vöön
va Tesaronaëka'. Ke Kresens to nö
en manuh pa muhin va Galesia', ke
Taëtus nö en manuh pa muhin va
Dalmesia'. 11 E Luk varoe a paeh to
te' va'peh avoe' me a no neo'. Eën
se me ma' e Mak, pa ö nën to nönö
no ma', suk e Mak se va'aus a neo'
pa nok a ma kiu peö' manih. 12 Eö'
to vanö e Tikikus manuh pa vöön
va Ëfësus.
13 Ko poen nö' to te' voh no' ma'
pa vöön va Troas. Eö' to këh voh
ma' o ohop rë peö' nën pa iuun pe

Karpus. Ivëh, ko poen nën se nö
ma', eën se te' ma' o ohop pamëh,
va'peh me a ma puk peö'. Eën se
matop vavih nom, eën se nat nom
vanun rakah ma' a ma puk varih,
nee to nok voh pa ma kap in a
sipsip.

14 Ke Alëksanta' a te' vëh to nonok
non sih a ma moeh tah pa aën, e' to
nok voh a ma tah hat pa vakmis a
neö'. E Sunön se vakmis me en pe'.
Suk a ma tah hat ne' to nok manih
peö'. 15 Eën me se matop vavih
rakah nom, e' tome' vakmis me a
oah. Suk e' to vavapus vaeh rakah
voh non pa vöknah o vavaasis pea.

16 Po poen vamomoaan peö' pa
sun po vahutët pa va'aus hah ö',
a hikta te' to va'aus voh a neo'.
Ahik rakah! A napan kurus to
vakëkëh ee peö'. Keö' hinhin no'
e Sosoenën se ihan anoe a ma hat
pee. 17 Ivëhkëk, e Sunön to te'
va'peh me e non peö'. Pare' vakikis
e non peö'. Ivëh, kö' te' vaeh e no'
pa vatvus a Soe Vih manih po te'
varih to hikta te' ne o Jiu'. Ivëh,
ke Ieesu' to hehe a neo', pa ö nee
se ip vamët ee peö'. 18 E Sunön se
kon hah a neo' pa ö no a meh te' to
iu mirö' a no neo', ke Sunön se me
vavih en peö' manuh pa vöön va
kin pa te' va'peh me eah pa Matop
Vih pe'. Ea se kë tamoaan no a
ëhnaneah, e Sunön. Oman.

19 Timoti', eën se he' a potan avih
peö' manih pe Prisila' pen Akuila',
me manih pa kën töm sinan pe
Onësiforus. 20 E Erastus to te' non
manih vöön va Körin. Eö' to këh
ma' e Trofimus to hara' non a
hiva', pare' te' non pa vöön Miletus.
21 Eën se punö' vakis rakah eom, pa
nö ma' manih peö', momoaan in a
tëëm pa tuvuh.

E Eupulus, ke Putens, ke Linus,
me Klödia', to vanö nös a potan avih
pee manih pën. Me a kën kea me a
ma vameera varih to vaman ne e
Ieesu' Kristo. Ee me to vanö nös a
potan avih pee manih pën.

22 Eö' to hinhin no' pan, e Apuh se
te' va'peh me non a tuvuh pën. Ko
ururuan pe' se te' va'peh tamoaan
me a no moah.

TAËTUS

E Taëtus to hikta te' non pan e' a to Jiu'. Ivëhkëk, manih pa ma vavaasis pe Pöl ne' to vaman en pe Ieesu' Kristo. Manih pa ma pah nö vatvus soe voh pe Pöl, e Taëtus to nönö va'peh vah me voh non poan. E Taëtus vëh to nö va'peh me voh e Pöl manuh Jerusalëm po vatötönun apuh po aposol, (Aposol 15:2). E Pöl to vanö e Taëtus, ke' nö en Körin pa poa tëëm, (2 Körin 7:6-7; 8:6, 16). Vasuksuk ne Pöl to vate' e Taëtus, ke' matop non a napan va po vaman to te' ne manih pa to va Krit, (Taëtus 1:5).

A Ma Tah Ne Taëtus Se Nok Manih Pa To Va Krit

1 Eö' e Pöl, eö' a te' kikiu pe Sosoenën, me eö' a te' kikiu ne Ieesu' Kristo to vanö. E' to vanö voh a neo' pa vakikis o vaman pa napan kurus varih, ne' to vate' voh a ma napan koman pe', pa ö nee to vavatet ne poë. Me pa va'aus raoe pa kon o nat pa nat in a soe man, me a vatet a taate' pe Sosoenën. 2 Eö' to vava'aus no' raoe pa ö nee se vaman vakis, ko anoeh ne e Sosoenën se he' raoe o to'to' tamoaan. Moaan rakah voh ne Sosoenën to me' avoe' voh e non pa nok ta pah tah, e' to soe vovoh voh en, pa ö ne' se he' o to'to' pamëh manih pea. Ke' hikta onöt non a ö se' piuk. 3 Ka murin in o poen ne e' koman to vate' voh, e Sosoenën koman to kunkuin o nat pa ma pah te' marën a vatvus a soe va po to'to' tamoaan manih pa ma napan kurus. Ka manih pa taate' pamëh, ne' to vatvus vateera' a soe pe'. E Sosoenën, e' a te' va pa kon hah a ra, e' to soe kö' kon a kiu va pa vatvus a soe.

4 Eö' to kiun nös o kiun vëh manih pën Taëtus, eën to te' va nom manih pe koa' rakah peö' manih pa taate' va po vaman, parën te' me nom o pöh vu vaman nemöm to te' me nem. Eö' to hinhin no' pan, e Sosoenën Taman, me e Ieesu' Kristo a te' va pa kon hah a ra, ee pon se ururuan a oah, ko he' a oah a taate' moomo.

A Kiu Ne Taëtus Se Nok Manuh Pa To Va Krit

5 Eö' to këh voh ma' oah pa to va Krit, pan eën se vahik a kiu pea manem, parën vate' a nap susunön va po rotu' pa ma vöön apa'puh kurus varih, no o te' va po vaman to te' ne. Eën se nat nom anoe a soe pa ö nö' to he' vavoh ka oah. 6 Eö' to soe voh ka oah pan, eën se vate' varoe rakah a nap susunön va po rotu' varih to hikta teen ne ta ma hat manih pa napan, me ee to me ne a ma pah köövo ro. Ka ma koa' po te' poë varih se vaman rakah ne e Kristo. Ka napan hikta se vöhio' suk ne ta ma hat nee to nok voh, pare nat ne nonok ne ta ma taate' hat, pare nat ne vavatet ne a taate' vatösoe, a soe pe taman me sinan. 7 Eën to nat e nom, a te' sunön va po rotu' e' a te' ne Sosoenën to vate' poan pa matop a napan pe Sosoenën. Ivëh, ke' se te' vatotoopin rakah non, ka napan hikta se nat ne poë to teen non ta hat. E' se nat non te' non pa taate' möh, ko kë non a ëhnaneah. E' se nat non te' non a te' heheve vëhö'. E' se nat non te' non a te' kakaak, me e' se nat non te' non a te' vavapus. E' se nat non iu tiroë' non a kon koe ta ma moni' peo manih pa taate' piuk. 8 E' se matop vavih non a napan to nö ma' pa iuun pe'. E' se iu rakah non a ma taate' vih, pare' vavatet varoe non a ma kokoman vih. E' se vavatet rakah non a ma taate' totoopin. E' se te' non pa taate' vivihan. Pare' vöknah non o iu va po sionin. 9 E' se öt vakis rakah non a soe man vëh, nee to vavaasis voh poë. Ke' se antoen po' non a vakikis o upöm te' po vavaasis man. Pare' vataare non o te' varih to vakihat me ne o vavaasis man, kee se inan

vamanih pan, ee to nönö vapiun e ne.

Eöm Se Matop Nem Pa Napan Varih, To Mimirö' Ne O Vaman Pa Napan Manuh Pa To Va Krit

10 E' to te' non o te' peo to koe ee pa kiu vatös. Ee to te' ne sih pa moko' rivon akuk, pare meeme vapiun e ne pa napan. Hoe këk non pa napan pe Kristo varih to te' ne paan o vavaasis po Jiu', a napan varih to eh ne sih pa pe a ö kokoaan. 11 Eën se soepip rakah a napan poë varih to iu vavaasis ne a taate' pe a ö kokoaan, marën a rëh a ma moni' pa napan. Ee to te' ne sih pa mirö' o vaman po upöm te', me a ma kën tom sinan kurus pee pa taate' pamëh. Ivëh, kee sih nat ne vatvus ne a ma vu vavaasis poë varih. 12 Moaan voh a pah te' natnat va Krit koman to soe vavoh manih pan, "A napan va Krit ee a nap pikpiuk. Ee a nap hat rakah, ee to te' va ne manih po tah poa ënëën te', to vavarau' ne a napan. Ee a napan o karauh, to te' varoe ne sih pa ëën." 13 A ma soe no a te' natnat pamëh to soe voh to man. Ivëh, kën se he' a soe kikis manih pa nap pikpiuk poë varih, marën a vatotoopin a ma taate' pee. Kee se vaman vamaman e Sosoenën. 14 Pare nat ne he' tenan ne pa ma vu vöhio' akuk po te' varih, to te' ne paan o vavaasis po Jiu' to he' tonun ne sih a soe man. 15 A napan koman se keh te' vivihan ne pa matan e Sosoenën, a ma moeh tah me se te' vivihan ke ne pee. Ivëhkëk, a napan se keh vavatet ne a taate' popoen pa matan e Sosoenën, pare hikta vaman ne e Kristo, ahik ta pah tah se te' vivihan ke non raoe. Suk ataeah, a ma kokoman pee, me a ma komëëre to popoen rakah e ne pa matan e Sosoenën. 16 A rivoeere to sosoe va non sih manih pan, "Eö' to nat e no' pe Sosoenën." Ivëhkëk, a ma taate' pee to vataare va e non manih pee, to he' tonun voh e pe'. Ee a nap rërës te', ee to hikta iu pënton ne, pare hikta antoen rakah ne a nok ta pah tah vih.

2

A Nap Mamanot Se Vatet Vavih Rakah Ne A ma Taate' Ne Sosoenën To Iu Non

1 Ivëhpëhkëk, eën se vatvus rakah ke ra napan a soe, kee vavatet rakah ne a ma vavaasis vamaman pe Sosoenën. 2 Eën se soe ke ra kën voe mamanot, kee nat ne kakaak ne. Ee se te' ne po kokoman natsean, pare vavatet varoe ne a ma kokoman vih. Ee se vaman rakah ne a soe man pe Sosoenën, me a taate' iu o upöm te', me a taate' sun vakis manih po vaman, me a te' a ma punis kurus.

3 Parën soe pet ke ra kën köövo mamanot, kee vavatet ne a taate' vivihan pe Sosoenën. Ee se nat ne sosoe vahat ne ro upöm te'. Ee se nat ne vavovoh ne pa taate' kaak voaën vatëh. Ee se vavaasis rakah ne o upöm te' pa taate' vih. 4 Pare vavaasis pet ne a kën köövo vaen varu', kee nat vavih ne a taate' va pa iu rakah a ma voe pee, me a ma koa' pee. 5 Ko vavaasis raoe pa matop vavih a ma kokoman pee, me a ma vaen pee pa matan e Sosoenën. Ee se nat vavih a taate' va pa matop vavih a ma iuun pee, me a ma kën tom taman pee, pare te' ne paan a ma voe pee. Ee se keh nonok ne a ma taate' poë varih, a napan hikta se vavovoeak ne o vavaasis pe Sosoenën vëh, nemöm to vavaasis nem.

E Taëtus Se Nonok Non A Ma Taate' Vih No A Nap Seseka' Se Suksuk Ne

6 Eën e Taëtus se vavaasis pet a nap seseka' kee pënton soe, ko këh ma' o iu va pa sionin. 7 Ko vataare varoe nom a ma taate' vih pa ma tah kurus nën to nonok nom. Ka napan se ep a taate' pën ko vatet. 8 Ko vatvus vamaaka a soe man, ka napan se nat ne vavovoeak ne oah.

Ka napan varih to vakihat me ne oah, se poet ee, suk ahikta hat nee se vavaato suk me a rora.

A Nap Kikiu Akuk Se Vavatet Rakah Ne A Ma Soe Po Te' Susunön Pee

9 Soe ke ra nap kikiu akuk manih komön o kum peöm, kee te' tamoaan rakah ne paan a ma te' susunön pee, pare punö' pa he' vaeö a ma te' susunön pee. Ee se nat ne vapinpiun soe me ne a ma te' susunön pee. 10 Pare nat ne kakaveo ne ta ma tah po te' susunön pee. Ahik, ee se vavatet vavih rakah ne a ma soe po te' susunön, ko te' susunön se vaeö rakah me ne a ma taate' pee. Ivëh, ka ma tah kurus nee to nonok ne, ee se kunkuin ne o kokoman pa napan pa ta o vavaasis vëh, ne ea to vavatvus no sih. E' o vavaasis pe Sosoenën, A Te' Va Pa Hehe A Ra.

Ea Se Vatet No A Taate' Pe Sosoenën Ko Anoeh No E Kristo

11 Eën se vavaasis o te' va po vaman, kee se vavatet ne a ma taate' vih, nö' to vavaasis voh a oah, suk o ururuan pe Sosoenën to tavus vateera' voh en, pare' vamatop a hanan pa napan kurus se kon o to'to' voon. 12 O ururuan pamëh to vavaasis a rora sih pa këh ke a taate' va pa he' tonun e Sosoenën, me a këh a ma iu va po sionin to te' non pea manih po oeh vëh. E' to vavaasis a rora pa kokoman vavih para nö vatotoopin. Oman, ea to te' topnin no a ma napan va po oeh vëh, ivëhkëk, o ururuan pe Sosoenën to vavaasis e non pea, pa vatet a taate' pe Sosoenën. 13 Ko vaman vakis, ko anoeh no a tah vih pamëh, na se vaeö rakah pa ep in. Ea to anoeh no a hah pe Ieesu' Kristo, e' e Sosoenën, A Te' Va Pa Hehe A Ra, me e' se vatvus vateera' o vatëk vih pe'.

14 E Kristo to he' koman hah voh o to'to' pe', marën a hehe a ra, ka te' taihan no ko koe a nok hah a ma taate' hat na to nonok no sih. Ka se te' voon rakah no para te' no a ma te' koman pe'. Para kiu vakis pa nok a ma vu taate' vih.

15 Eën a te' susun pee, ivëh, kën se vatvus ke nom raoe a soe kikis va'ih manih pa napan. A soe se kunkuin rakah non raoe pa vatet a soe pamëh, parën he' a soe kikis manih pa ma nap vatösoe marën a vatotoopin a ma taate' hat pee. A napan se nat nee vaörakuk ne a ma soe pën.

3

E Sosoenën To Nok Vavih Rakah Voh A Ra, Ivëh, Ka Se Nonok No A Ma Taate' Vih

1 Eën se sosoe vanat tamoaan ke nom o te' va po vaman, kee te' rakah ne paan a ma te' susunön, me a ma kaman, kee se vavatet ne a ma soe pee. Ka ma poen kurus nee se vamatop ne a nok a ma kiu vih. 2 Ee se nat ne vöhio' tonun ne ta pah te', pare nat ne a vasosöëri ne. Ee se te' vatö ne, ko kamö' ne o upöm te'.

3 Eën to nat e nom, moaan voh ea me to hikta te' voh no to kokoman vih, para pënton varo voh e no pa soe pe Sosoenën. E susun po ora' hat to piuk voh ka ra, ko iu hat va pa komaara to matop voh e non pea pa nok a ma tah hat. A ma to'to' pea to puh voh non pa ma taate' hat, me a taate' manin pa kon a ma tah peo vamanih pa ö no upöm te' to öt va ne. Ea to te' voh no pa rës o upöm te', kee te' voh ne pa rës varu' ka ra.

4 Ivëhkëk, e Sosoenën, e' A Te' Va Pa Hehe A Ra to iu rakah a rora, pare' ururuan a ra ko nok en pa taate' vih manih pea. Ko poen no a taate' iu pe' to tavus vateera', 5 e' to hehe a ra po ururuan koman pe'. E' to hikta hehe a ra, suk a ma taate' totoopin na to nok voh. Ahik, e' to pupui a ra ka tavus va ee manih po koa' voon, ka Tuvuh Vasio' he' a ra o to'to' voon. 6 Manih pa kiu pe Ieesu' Kristo, e' A Te' Va Pa Hehe A Ra, e Sosoenën to koep

ma' o kikis pa Tuvuh Vasio' manih
pea. 7 E Kristo to ururuan a ra ko
nok a ra, ka tavus ee a nap totoopin
pa matan e Sosoenën. Ka manih pa
taate' pamëh ne Sosoenën to vate'
a ra, marën a kon o to'to' tamoaan.
Ke' o to'to' pamëh ne ea to anoeh no
a kon vamanih po pus koa' pe'.
8 A soe va'ih to man. Eö' to iu
no' pan, eën se to tavus vakis a ma
tah varih, ka napan to vaman ne
e Sosoenën, ee se antoen ne a kiu
vakis pa nok a ma taate' vih. O
vu taate' pamëh to vih, pare' va'aus
non sih a napan.
9 Ivëhkëk, eën se nat nom he'
tenan nom pa ma soe piuk pa na-
pan to iu vörep ne sih a vaato va-
heve, me a vaato vasuka' po rivon,
me a vaato suk a ma taate' pa ma
kën sipuiire, me a vapus manih pa
vaato suk a pusun in a ma soe to
te' ne po Vavaasis pe Mosës. Ea to
nat e no, a ma vu soe poë varih to
hikta onöt ne a va'aus a ra pa vate'
a taate' vih. 10 Ta pah te' se keh nok
a taate' va pa kök o kum te' varih
to vaman ne e Sosoenën, eën se he'
eah a soe, marën a vatotoopin o
kokoman pe'. Parën he' eah a soe
pa pah tëëm, ke' a poa tëëm, ke'
se keh hikta pënton, a, eën se he'
tonun eom pe'. 11 Eën to nat e nom,
a pap te' poë varih to këh voh ee
pa hanan, pare tavus ee o te' nonok
hat. Ka hat koman pee se vate' raoe
po vahutët.

E Taëtus Se Nö Rakah Ma' Pa Ep E Pöl

12 Eö' se keh vanö nös e Ate-
mus, ke' e Takikus manem pën,
eën se punö' vëhva' rakah pa nö
ma' manih peö' manih pa vöön va
Nikopolis. Suk ataeah, eö' to iu
te' no' manih Nikopolis, pa tëëm
tutuvuh me a tuvuh apuh. 13 Eën se
matop vavih rakah nom e Apölos,
me e Sënas. E Sënas, e' a te' natnat
va pa taate' va Room. Eën se va'aus
raoe pa ma tah varih, nee se te'
manih pa nö pee. 14 A napan pea
varih to vaman ne, nën se vavaasis
raoe, kee kon vavih rakah o nat pa
taate' va pa nok a kiu vih, marën
a va'aus a napan to kökööt ne pa
ma tah. A pop pa napan to vaman
ne e Ieesu' Kristo se pu va'puh po
vaman, kee se vavatet vavih ne a
taate' pe Sosoenën.
15 A napan kurus to te' me a no
neo', to vanö nös a potan avih pee
manem pën, kën se he' a potan
avih pemöm manem pa napan to
vaman ne e Ieesu', pare iu ne sih a
möm
Eö' to hinhin no' pan e Sosoenën
se he' a neöm kurus o ururuan pe'.

PILIMON

E Pilimon voh a te' öt ö me e' voh a te' va po vaman manih pa vöon va Kolosi. E' to kon voh a meh te' vamanih pa te' kikiu akuk pe', a ëhnaneah e Onesimus. E Onesimus to rusin këh voh e Pilimon, pare' nö, ko taum e Pöl po poen ne' to te' non pa nohnoh. E' to vavaato vatëh me non e Pöl, pare' panih en pa taate' pe', ko vaman en pe Ieesu' Kristo.

E Pöl me Onesimus to te' va'peh e ne pon. Ivëhkëk, e Pöl to iu non pan, e Onesimus se hah manuh pe Pilimon, ivëh, ke' kiun ke na e Pilimon o kiun vëh. Manih po kiun vëh ne Pöl to sosoe ke non na e Pilimon, ko iu non poan se öt hah e Onesimus me o vaeö. E' hikta iu non pan, e Pilimon se öt hah va in poan manih pa te' kikiu akuk pe', ivëhkëk, e' se öt hah poan vamanih pa meh te' to vaman va'peh me non poan pe Ieesu' Kristo.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan,

A potan avih pe Pöl manuh pe Pilimon, 1:1-3
E Pöl to soe vavihvih ke Sosoenën, suk e Pilimon, 1:4-7
E Pöl to iu non e Pilimon se te' vaeö me non e Onesimus, 1:8-22
A soe ataaton pe Pöl, 1:23-25

A Te' Kikiu Akuk To Tavus A Te' To Vatet Non A Taate' Pe Ieesu' Kristo

1 Eö' e Pöl, to te' no' manih pa iuun nohnoh, suk eö' to vavatvus voh no' a soe vih pe Ieesu' Kristo, me e Timoti' vëh to vaman me non e Ieesu' Kristo to sun va'peh me a non neo' pa vanö nös o kiun vëh.

Emöm po' to kiun nös o kiun vëh manem pën Pilimon, eën e vamomhë vih pemöm, na to vatös no sih pa kiu va pa vateera' e Ieesu' Kristo. 2 Me manem pën Apia'. Emöm to ep va ka nem oah sih manih pe vamenmöm, suk eën to vaman va'peh me a no möm sih pe Ieesu' Kristo. Me Arkipus vëh to vavapus vakis non sih pa vatvus vavoasean a Soe Vih pe Ieesu', vamanih pa te' vëvënsun to vavapus pip non a muhin pe'. Me manem pa napan va po vaman to tötönun ne sih pa iuun pën.

3 Eö' to hinhin no' pan, e Sosoenën, e' e Tamaara, me e Sunön pea Ieesu' Kristo, ee pon se ururuan a neöm, ko he' a neöm a taate' moomo.

O Iu Me O Vaman Pe Pilimon

4 Kea peö' Pilimon, eö' to koman tamoaan rakah no' oah sih, pa ma poen kurus nö' to te' no' pa hin, parö' vavihvih tamoaan rakah ke no' na sih e Sosoenën peö'. 5 Suk eö' to pënton voh eo' pa ö nën to iu va nom a napan pe Sosoenën, me o vaman pën manih pe Ieesu' e Sunön. 6 O hin peö' to te' va non manih pan, o poen ne eën to vatvus o vaman pën, parën soe ke ro upöm te', a tah pamëh se he' oah o nat vih kën se nat vavih rakah eom pa ma moeh tah vih, ne ea to kokon no sih pe Kristo. 7 Vamomhë vih peö', o iu vëh nën to he'he' nom sih a napan pe Sosoenën to vavaeö raoe, ka taate' pamëh to vavaeö vörep a neo' ko kupu peö' moomo.

E Pilimon Se Öt Hah E Onesimus Vamanih Pe Kea Pe'

8 Ivëh, ka manih pe Ieesu' Kristo eö' to antoen e no' pa te' vavoasean, ko ta' eo' pën pa nok a tah sën nok. 9 Te' kës kov e non peö' to iu no' oah, ko hin varoe a oah. Eö' e Pöl, eö' e vamomhë pën, eö' a si' voe manot to te' no' kuru manih pa nohnoh, suk o vaman peö' manih pe Ieesu' Kristo.

10 Ivëh, kö' hin oah pa tasun pe Onesimus, pan eën se ururuan eah. Eö' to ep va i no' eah manih pe koa' koman rakah peö', suk o poen nö' to te' voh no' pa nohnoh, eö' to tavus eo' e tamaneah manih po

apen. 11 Moaan voh e' to hikta nok
voh ka oah ta tah vih. Ivëhkëk,
kuru, e' to antoen rakah e non pa
nok a kiu, marën a va'aus a ra po'.

12 Eö' to vanö hah eo' nös pe'
manem pën, eö' to iu rakah no'
eah me o kupu peö'. 13 Eö' to iu
ötöön rakah e no' pe', ke' te' me
a no neo', ke' se kon a tasun pën
pa va'aus a neo', pa tëëm nö' to te'
no' pa nohnoh, suk eö' to vavatvus
voh no' a Soe Vih pe Ieesu' Kristo.
14 Ivëhkëk, eö' to hikta iu toon no'
oah pa va'aus a neo', eö' to iu varoe
no' a ö sën nok suk o iu pën. Te' va
e non manih peö' to hikta antoen
no' a nok ta tah, nën to hikta vapöh
kokoman me nom. 15 E' to te' ke
non pan, e Onesimus to këh oah pa
si' tëëm kökööt akuk, suk ataeah,
eën se keh öt hah eah, ko pah öt
tamoaan po' e nom pe'. 16 Ka kuru
e' to hikta te' hah va non manih
pan, e'e' a te' kikiu akuk, ahik, e'
to te' oah e non pa te' kikiu akuk.
E' e kea rakah pën manih pe Ieesu'.
Eö' to pah iu vörep e no' pe', parö'
nat e no' pën se pah iu vaoah e nom
pe', vamanih pa te' kikiu akuk, me
manih pa meh te' va po vaman, to
te' akuk va kov e non manih pa ö
nën to te' va nom.

17 Ivëh, kën se keh ep va ka
no neo' manih pe vamomhë pën,
kamö' hah po' a neah, vamanih
pö nën to kamö' va ka neo'. 18 E'
se keh nok voh ka oah ta ma pah
taate' hat, ke' e'e' to te' me non ta
ötop manih pën, vaho' ma' a ma
tah poë varih manih peö'. 19 Eö'
e Pöl to kiun o kiun vëh pa koren
koman neo'. Eö' se piun hah eo' pa
ötop pamëh. Ivëhkëk, eën se koe a
vanun a ö ne eën to te' me nom a
ötop manih peö' po to'to' voon pën
manih po apen, suk eö' to va'aus
voh oah kën tavus a te' pe Ieesu'
Kristo. 20 Ivëh, kö' hinhin a no' oah
kea peö', pan eën se nok ka neo' a
tah va'ih, vamanih pa te' to vavatet
non e Ieesu' Kristo. Ka manih pa
taate' pamëh, eën se vavaeö rakah
a neo' ko vavih a koman neo'. 21 Eö'
to kiun o kiun vëh, ko nat va no'
manih pan, eën se nok eom pa tah
nö' to hinhin a no' oah, ko nok oah
supin eöm.

22 A meh tah ivëh pan, vamatop
ka neo' ta si' ö kokoroh, pe' eö'
to vaman no' pan, e Sosoenën se
piun en pa ma tah nöm to hinhin
nem, ko vaonöt ken peö' pa hah
ma' peöm.

A Ma Te' To Kiu Vatös Me Ne Pöl To Vanö A Potan Avih Pee Manuh Pe Pilimon

23 E Ëpafras vëh to te' me a no neo'
pa nohnoh, pa ö nö' to nohnoh no',
suk e' to sosoe tavus non e Ieesu'
Kristo, to vanö nös a potan avih pe'
manem pën Pilimon. 24 A ma te' to
kiu me a no neo' varih, e re Mak,
Aristakus, Demas ke Luk, ee me to
vanö nös a potan avih pee manem
pën.

25 Eö' to hinhin no' pan, o uru-
ruan pe Topoan Ieesu' Kristo se te'
va'peh tamoaan me a no neöm.

HIBRU

O kiun vëh to nö non po Jiu' varih to vaman ne e Ieesu' Kristo. A ëhnan o to pee, nee to poka' ne o Hibru. Ivëh, ka se popoka' no raoe a napan va Hibru, pa ö na se keh vavato suk no raoe. Ivëhkëk, manih po kiun pamëh na to hikta nat no pa te' to kiun voh.

A napan va po vaman varih Hibru to iu hah voh e ne pa ö hinhin moaan vavoh pee, suk e'e to tataum voh ne a ma punis manih pa ma vakihat pe Ieesu'. Ivëh, ke tökiun po kiun vëh to vavaasis non na raoe pan, e' to vih non, pee se koe a ö hinhin moaan vavoh pee. Ka manih pe Ieesu' varoe kuru, nee se tavus o te' totoopin manih pa matan e Sosoenën. E Ieesu' rakah e Koa' apuh pe Sosoenën. Ivëhkëk, manih po ankero', me a ma te' vanënën soe pe Sosoenën, me e Mosës, ee to hikta te' apuh tiroë' ne. Me e' to vavaasis non raoe pan, a napan hikta antoen ne a tavus o te' totoopin manih pa matan e Sosoenën, manih pa ma taate' vapenpen, ke', manih pa ma vu taate' va pa ësës a ma he'. Manih pe Ieesu' varoe kuru, ne Sosoenën se hiuk a ma hat pea. Suk e' to va'aus a ra, pa ö ne' to tavus vamanih pa te' ësës he', pare' te' tamoaan non manih pa papmatö pe Sosoenën, E' to vih non, pea se këh a ma taate' moaan pea, ko vaho' ovoes rakah o vaman pea manih pe Ieesu'.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan,

E Sosoenën to vateera' koe voh ea manih pe koa' pe', 1:1-4

A tasun pe Kristo to apuh oah e non pa tasun pa ma ankero' pe Sosoenën, 1:5-14; 2:1-18

A tasun pe Kristo to apuh oah e non pa tasun pe Mosës, pen Josua', 3:1-19; 4:1-13

A tasun pe Kristo to apuh oah e non pa tasun po te' ësës he', 4:14-16; 5:1-14; 6:1-20; 7:1-28

Manih pe Ieesu', o vatompoan voon to apuh oah e non po vatompoan vamoaan, 8:1-13; 9:1-28

O era' pe Kristo to kikis oah e non po era' po vöna', o era' pamëh se hiuk rakah en pa ma hat pea, 10:1-39

Manih po vaman varoe ne ea se tavus o te' totoopin pa matan e Sosoenën, 11:1-40

Manih pa taate' te' vaes pea, ea se vaman no e Kristo, ko pënton no eah. 12:1-29; 13:1-19

A soe ataaton pe tökiun po kiun vëh, 13:20-25.

A Soe Pe Sosoenën To Koe Ma' Pe Koa' Pe'

1 Moaan voh ne Sosoenën to vavaato koe me voh non a kën sipuura manih po te' vanënën soe. Pa ma poen peo ne' to vavataare koe voh non ea pa taate' tata me a taate' vaato. 2 Ivëhkëk, manih pa ma poen to oah ee, e' to vavaato koe me a rora pe Sunai'eah. E Sosoenën to vaneah voh e Sunai'eah a ma tah kurus. Ee pon to te' va'peh ne, pare soe, ko oeh me akis tavus me a ma moeh tah kurus to te' hop ne nën. 3 E Koa' to matan va e non manih pe Tamaneah, pare' vapeaapen non o maaka pe'. O kikis pa soe pe' to vatoe me non pe Tamaneah, pare öt ne pon a ma moeh tah kurus pa soe kikis pamëh. Vasuksuk ne' to mët, ko era' pe' pupui a ra ko vahik a ma hat pea, ka voon rakah ee. Manuh pa vöön va kin, ne' to iho' non pa papmatö pe Tamaneah a Kikis Vi. 4 A tasun pe Ieesu' to apuh oah e non pa tasun po ankero'. E Sosoenën to he' voh poan o ëhnan to apuh oah e non pa ma ëhnëëre.

A Tasun Pe Koa' To Apuh Oah E Non Pa Tasun Po Ankero'

5 Ivëh, ke Sosoenën hikta soe ke
voh ta pah ankero' a soe ne' to he'
e Ieesu' to soe non pan,
"Kuru, eën e Koa' peö', keö' e
Tamömah." *Sng 2:7*
Ahik to pöh poen ne Sosoenën to
soe ke ro ankero', ivëhkëk, e' to soe
ke Ieesu' pan,
"Eö' se te' no' e Tamömah, kën te'
nom e Koa' peö'." *2 Sml 7:14*
6 Ivëhkëk, o poen ne' se vanö hah
ma' a pah Koa' ro pe' manih po oeh,
pare' soe pan,
"A ma ankero' pe Sosoenën se va-
sunön eah." *Sng*
97:7
7 Ke Sosoenën to sosoe suk voh
non o ankero', pare' soe pan,
"Eö' to nok voh raoe, kee te' ne a
nap kiu peö',
pare te' va ne manih pa tuvuh
me o tëkrea." *Sng 104:4*
8 Ivëhkëk, manih pe Koa', ne
Sosoenën to soe pan,
"Sosoenën, a ma tamoaan rakah
nën se te' nom a te' Sunön,
parën matop nom a ma napan
pën pa taate' totoopin.
9 Eën to iu nom a taate' vih to-
toopin,
parën rës nom a taate' hat.
Ivëh, ke Sosoenën e Topoan pën to
kon voh oah, ko he' oah o
vaeö, me a tasun to te' oah e
non pa ö ne' to he' vavoh a
ma vakamö' pën." *Sng*
45:6-7
10 Ke Sosoenën sosoe suk voh non
e Ieesu', pare' soe pan,
"Eën e Sunön, po vamomoaan eën
to nok o oeh me akis pa ko-
reomah.
11 O oeh me a akis se hat vamanih
po rara vamoaan, pare hik
ee.
Ivëhkëk, eën to te' tamoaan e nom.
12 Eën se nikun raoe vamanih po
rara,
parën panih raoe pon va-
manih pa te' to panih o rara,
ivëhkëk, eën se vatoe ta-
moaan e nom,
parën hikta se manot nom."
Sng 102:25-27
13 E Sosoenën to hikta soe ke voh
ta ankero' a soe ne' to he' voh e
Ieesu', to soe non pan,
"Iho' manih pa papmatö peö',
ke' antoen pa ö nö' se vaho' a
te' to vakihat me a nom oah
manih paan in eën." *Sng*
110:1
14 O ankero' to kiu ne paan e
Sosoenën, ke' vavanö non raoe pa
va'aus o te' varih ne' se kon hah.

2

E Sosoenën to Kon Hah A Ra

1 Ivëh, ka se pënton vavih rakah
a soe man vëh na to pënton, suk
ea toma' këkëh amamot nö hah e
no pa soe man, ko këh e Koa' pe
Sosoenën. 2 A soe man vëh no
ankero' to he', e' o Vavaasis pe
Mosës. Ketereh to pënton varo a
soe pamëh, ee se kon kamis ee. A
kamis pamëh, e' to te' totoopin e
non. 3 Ivëh, ke ea me se keh pënton
varo ee pa soe apean pe Ieesu' se
kon hah a ra, ea hikta onöt no a
rusin këh a kiiki pe Ieesu'. E Ieesu'
koman to soe voh ken pea, pa ö se'
kon hah a ra. Ko te' varih to pënton
voh ne poë to soe pan, a soe va'ih
to te' man e non. Ëa me to pënton
a soe vëh to soe non pan, e Ieesu' se
kon koe hah a ra pa ma vaasis po te'
varih. 4 E Sosoenën to vataare me
en pan, a soe pamëh to man pa ö ne'
to he' a napan a ma vu vëknöm me
o kikis apuh. Manih pa ma napan
ne' to nok a ma vu tah vatoksean.
E' to he' vakëkëh raoe a ma he' pa
Tuvuh Vasio' pa ö ne' to iu va non.

E Ieesu' to Kon Hah A Ra

5 Ivëh, ke Sosoenën to hikta vate'
voh o ankero', pan ee se matop ne
a pop pa napan. A pop pamëh na
to vavahutët suk no. 6 Suk manih
po Puk Vapenpen pe Sosoenën, e' to
sosoe suk non e Sosoenën pa ö ne'
to kiun va non pan,
"Suk ataeah, ka napan te' oah ne
manih po kokoman pën,
kën matop nom raoe?
7 Eën to vöknah raoe,

kee te' ne paan o ankero',
ivëhkëk, eën to vasunön hah raoe,
parën he' raoe a tasun me o kikis.
8 A tasun va pa matop a ma tah."
Sng 8:4-6

Ka soe pamëh to soe non pan. E Sosoenën to nok voh o te' se matop ne a ma tah kurus manih po oeh. Ivëhkëk, kuru na to hikta ep no o te' to matop ne a ma tah poë varih. 9 Ivëhkëk, ea to ep voh ee pe Ieesu'! E' to vöknah voh ea ko kunah ma' manih po oeh, pare' mët. Manih po poen pamëh, e' to vapaan ke non o ankero'. Manih po ururuan pe Sosoenën, e' to kon kamis ko mët suk voh a napan kurus, pare' kon en po ëhnan apuh.

10 E Sosoenën, e' a Te' to nok voh a ma tah kurus, me e' to matop non a ma tah kurus poë varih. E' to iu non a ma napan peo se nö manuh pa vöön va kin. Ivëh, ke' vate' en pe Ieesu' se kon koe hah a ma napan kurus, pa ö ne' to kon kamis voh. E' to tavus voh a te' totoopin pa ö ne' to vatet voh a taate' pamëh.

11 E Ieesu' to vavoon hah a ma napan, ke'e', me a ma napan varih to voon hah, ee to te' nee a pah tamëëre. Ivëh, ke Ieesu' hikta te' poet voh non, a poka' raoe a kën kea pe'. 12 Ivëh, ke' soe pan,

"Sosoenën, eö' se vavaato suk no' a oah manih pa ma kea peö'.
Eö' se soe vavaeö ka oah manih pa ma vakum." *Sng 22:22*

13 E' to soe pet en pan,

"Eö' se vaho' hah ö' pa koren e Sosoenën," *Ais 8:17*

pare' soe hahah kov en pan,

"Eö' ivëh to te' me no' po koa' ne Sosoenën to he' a neo'." *Ais 8:18*

14 O te' poë varih, to te' me ne o sionin. Ivëh, ke Ieesu' tavus va en manih pee. E' to tavus te', ko mët pare' sun hah. A tah pamëh to vöknah o kikis va pa mët ne susun po ora' hat to te' me voh non. 15 E Ieesu' to tavus te', pare' mët ko sun hah ko voen hah raoe. Ee to nanaöp ne a taate' mët. Ivëh, kee te' va e ne manih po te' kikiu akuk. 16 E' to maaka rakah en, pa ö ne' to hikta nö voh ma' pa va'aus o ankero', ivëhkëk, e' to nö ma' pa va'aus o pus koa' pe Abraham. 17 Ke Ieesu' tavus va en manih pa ma kea pe' varih, a napan. Ivëh, ke' tavus en a Te' Susun po Te' Ësës He' to te' me non o ururuan, pare' vavatet non a soe pe Sosoenën. Ko nonok non a kiu pe'. Ke Sosoenën se ihan anoe a ma hat pa ma napan. 18 E Ieesu' koman to kon kamis voh, pa ö ne susun po ora' hat to pupunö' voh non poan. Ivëh, ke' se va'aus en po te' varih, ne susun po ora' hat to pupunö' non raoe.

3

A Tasun Pe Ieesu' to Apuh Oah E Non Pa Te' Tasun Pe Mosës

1 Ivëh, kën kea vivihan peö', e Sosoenën to vate' a neöm a ma te' koman pe', ke eöm se nö manuh pa vöön pe' vöh kin. Eöm se vavatet nem e Ieesu' vëh ne Sosoenën to va nö ma', ke' te' non a Te' Susun po Te' Ësës He' vëh, na to vaman no ko kë no a ëhnaneah. 2 E Ieesu' to vavatet vavih rakah e non po iu pe Sosoenën, vamanih pa ö ne Mosës to nonok vavoh non. E Mosës to nonok voh non a ma tah ne Sosoenën to iu non, pare' matop non a napan va Israël. 3 A te' to eok a iuun to kon o ëhnan apuh, to apuh oah e non pa iuun ne' to eok. E' to vatoe e non pe Ieesu' to kon voh pa tasun to apuh oah e non pa te' tasun pe Mosës. 4 A ma iuun kurus to te' ne, a te' to eok. Ivëhkëk, e Sosoenën to nok voh a ma moeh tah kurus. 5 E Mosës to vavatet voh non o iu pe Sosoenën. Pare' vanënën non a ma tah ne Sosoenën to sosoe non, se tavus amot. Pare' nonok non a kiu manih pa iuun pe Sosoenën. 6 Ivëhkëk, e Kristo, e'

e Koa' pe Sosoenën. E' to te' me
non a kiu va pa matop a napan, ka
napan to te' va ne manih pa iuun
pe Sosoenën. Ea se te' no a napan
pe', pa ö na se keh ötöön vakis no
o vaman pea manih pe Ieesu', ko
anoeh no eah, ke' öök po poen na
se mët.
7 Ivëh, ka Tuvuh Vasio' soe pan,
"Po poen nöm to pënton a soe pe
Sosoenën,
8 parëm nat nem te' va nem manih
po te' vatösoe,
vamanih pa ö nöm to pënton
varo vavoh nem e Sosoenën,
vamanih pa ma sipuineëm
to te' voh ne pa moeh
upin, ko pupunö' a ne
neo'."
9 E Sosoenën to soe koe manih pa
Tuvuh Vasio' pan,
"A kën sipuineëm to pupunö' voh a
ne neo'.
Ivëhpëhkëk, ee to ep voh e ne pa ma
tah nö' to nonok no' po 40
kirismas.
10 E' a pusun in a tah, nö' to heve
suk voh no' raoe,
suk a ma kokoman pee to te' ke
voh e ne.
Kee vatösoe e ne pa ma soe peö'.
11 Eö' to vovoh parö' soepip vakis
rakah eo' pee pan,
'Eëm se nat nem nö pa vanot
manih pa muhin va Keenan
vëh, nö' se he' a neëm.' " *Sng
95:7-11*
12 Kën kea peö', eëm se matop
nem po kokoman hat peëm. Eëm
to vanun o vaman peëm, parëm
këh ke e Ieesu', e Sosoenën to'to'
tamoaan. 13 Eö' to hikta iu no' ta
paeh va peëm se vatösoe non, ka
taate' hat vanun a neëm, köm taum
a punis. Ivëhkëk, a ma poen kurus
nöm se te' nem, eëm se vava'aus
hah a nem pa vaman a soe pe
Sosoenën. 14 O poen na to taneo
vaman e Ieesu' ko vatet eah, para
vaman no eah, e' se va'aus en pea.
Ivëh, ka se keh vaman vakis avoe'
rakah e no pe', ea se vatös me eah
pa ma tah koman pe', po poen ne'
se hah ma'.
15 Iva'ih a tah no Puk Vapenpen
to soe suk voh non,
"Kuru eëm se tënan a soe pe
Sosoenën,
parëm koe a vatösoe vamanih
pa ö no a kën sipuineëm
to pënton varo vavoh ne e
Sosoenën." *Sng 95:7-8*
16 A napan varih ne Mosës to me
tavus këh voh ma' raoe a muhin va
Isip, to he' tonun voh e Sosoenën,
pa ö nee to pënton varo a soe pe'.
17 A napan poë varih ne Sosoenën
to heve voh non raoe po 40 kiris-
mas. E' to heve voh non o te' varih
to nonok hat voh ne, pare mëtmët
ee manih pa koman a moeh upin.
18 Ke Sosoenën soe vakis hah va en
manih pan, "Ee voh ivarih a napan
to pënton varo voh a soe peö'. Ee
hikta se tavus ne manih po oeh vëh,
nö' se he' raoe, kee kon a vanot."
19 Ivëh, ka nat ee pee to hikta va-
man vakis voh ne e Sosoenën, to
tavus manuh pa ö ne' se he' raoe,
kee kon a vanot.

4

1 E Sosoenën to soe vaman voh
ken pea, pa ö na se ho ee pa vöön
va pa vanot. Ivëh, ke ea se matop
rakah no ko naöp no e Sosoenën
tome' kiiki a ra, pa ö na to vatösoe
no ko hikta tavus manuh pa vöön
va pa vanot. 2 Ea to pënton voh
ee pa soe vih vamanih pa ö no a
napan va Israël to pënton vavoh.
Ivëhkëk, ee to pënton varo, pare
hikta vaman voh ne ko hikta ho
manuh pa vöön va pa vanot. Ka soe
vih pamëh hikta va'aus voh raoe.
3 Ivëh, ke ea varih a napan to pënton
para vaman no e Sosoenën, ea
varoe to se ho manuh pa vöön va-
vanot va'peh me e Sosoenën. Suk
ataeah, e Sosoenën to soe suk voh o
te' to pënton varo, pare' soe pan,
"Eö' to heve voh parö' soepip raoe,
ko soe pan,

‘Ee se nat ne nö pa vanot manih pa muhin va Keenan, vëh
nö' se he' raoe.’ ” *Sng 95:11*

E Sosoenën to soe voh a soe pamëh, e' he vamatop vahik a vöön vanot pe' po poen ne' to nok o oeh, ke' öök non kuru. 4 Ivëh, ka manih komön o Puk Vapenpen to kiun va non manih pan,

“Po tönim me o pöh poen ne' to nok a ma moeh tah,
pare' vavuriah en komön o tönim me o pöök poen.

E Sosoenën to nok vahik en pa ma moeh tah,
pare' vavuriah en po poen pamëh.” *Jen 2:2*

5 E Sosoenën to vavaato avoe' suk e non pa pah soe, ko soe pan,

“Ee se nat ne nö pa vanot manih pa muhin va Keenan, vëh
nö' se he' raoe.’ ” *Sng 95:11*

6 A napan varih to pënton voh ee pa soe vih, pare hikta ho voh pa vöön va pa vanot, ee to hikta ho voh, suk ee to hikta vaman ne a tah ne Sosoenën to soe voh ke raoe. A nap tëtënan soe ne Sosoenën se vaonöt raoe, kee ho ee pa te' va'peh me poë. 7 Ivëhkëk, e' to vate' en po meoh poen vëh na se nö ko vanot. Moaan voh manih pa ö ne' to vavaato koe no ma' pa rivon e Devit, ke' kiun koman o Puk Vaëhëh pan,

“Eën se keh pënton a rivon e Sosoenën kuru,
koe a pënton varo.” *Sng 95:7-8*

8 Ivëh, ka nat e no e Josua' se keh me ho voh en pa napan pa vöön va pa vanot, e Sosoenën hikta se vavaato amot suk hah non to meoh poen vanot. 9 Ivëh, ka nat e no po meoh vanot pa napan pe Sosoenën to te' avoe' e non. E' to te' va non manih pa ö ne' to vanot vavoh pa ö ne' to nok vahik o oeh manih komön o tönim me o pöök poen. 10 A te' to vanot en pa ö ne' to mët, e' to te' va non manih pe' to vahik en pa kiu pe'. A vanot pamëh to te' va non manih pa ö ne Sosoenën to vahik voh a kiu pe', ko vanot en. 11 Ivëh, kuru ne ea se kiu vakis pa ho manih pa vöön va pa vanot va'peh me Sosoenën. Ea se koe a pënton vamanih pa ö nee to pënton varo vavoh, pare hikta ho voh pa vöön va pa vanot.

12 A soe pe Sosoenën to kikis vi, pare' to'to'. E' to kakakni oah e non po rapis rë kakakni vapon. A soe pamëh se ruk rakah en po kokoman, me o iu, me o hahara' pea, vamanih po rapis rë. E' to vateera' rakah en pa ma taate' pea. 13 Ahik rakah ta pah tah manih po oeh se vakoaan in e Sosoenën. A pop pea manih po oeh ne Sosoenën to nat vavih e non pe', ivëh, ka se vamaaka a ma tah na to nok voh manih pe'.

E Ieesu' E Susun Po Te' Ësës He'

14 Ivëh, ka se ötöön vakis o vaman pea manih pe Ieesu', pe e' e Susun po Te' Ësës He' to nö voh manuh pa vöön va kin. Ke' te' non e Koa' pe Sosoenën ko te' vatët tamoaan non pa havineah. 15 A Te' Susun po Te' Ësës He' pea e Ieesu', e' to inan e non pa ma punö' to tatavus a rora, ka hikta onöt no vöknah a ma punö' poë varih. Ivëh, ke' se va'aus en pea, suk a ma taate' punö' poë varih to tavus voh ee manih pe'. Ivëhkëk, e' to hikta nok rakah voh ta pah hat. 16 Ivëh, ka se koe a naöp pa ö na to nö vatët manuh pe Sosoenën vëh to ururuan a rora sih. Ka se vaman vakis no e Ieesu', para hinhin vatëh no eah, ke' se va'aus a ra pa ma punis na to te' me no.

5

A Te' Susun Po Te' Ësës He' E Ieesu', To Onöt E Non Pa Kon Hah A Ra

1 Ivëh, ke Sosoenën vate' a ma Te' Susun po Te' Ësës He', to kiu ke ne a napan pa he' a ma he' vaeö pee manuh pe Sosoenën. Me ee to nok

a taate' ip vamët o vöna', ko ës ke
na e Sosoenën pa vahik a ma hat pa
napan. 2 A Te' Susun po Te' Ësës He'
to te' akuk vavoh e non nën, ivëh,
ke' vava'aus non o te' varih to hikta
maaka ne pan, a tah nee to nonok
ne, e' a tah hat. Ivëh, ke' he' a va'aus
tö manih pa napan poë varih, suk
e' koman to hara' voh en pa taate'
punö'. 3 Ivëh, ko Te' Susun po Te'
Ësës He' koman, to te' me e ne pa
ma te' hat pee, pare ësës e ne na pa
ma vöna' koman pee, me pa napan
pa vahik a ma hat koman pee, me a
ma te' hat pa napan. 4 Me a hikta te'
ësës he' to vate' koman hah ea va-
manih pa Te' Susun po Te' Ësës He',
suk e' to iu kon non a tasun apuh
pamëh, Ahik, e Sosoenën varoe to
vaoe a te' ke' tavus en a Te' Susun
po Te' Ësës He' vamanih, pa ö ne
Sosoenën to vate' vavoh in e Aron
me o vute' pe'. 5 E' to te' akuk va
kov e non manih pe Kristo to hikta
vate' koman hah voh ea, pan e' a Te'
Susun po Te' Ësës He', suk e' to iu
kon non a tasun apuh pamëh. Ahik.
Ivëhkëk, e Sosoenën to vate' voh
poan, ko vanënën suk poan manih
po Puk Vaëhëh pan,

"Eën e Koa' peö',
kuru eö' e Tamömah." *Sng 2:7*

6 Manih pa meh soe, komön o Puk
Vaëhëh ne Sosoenën to soe pan,

"Eën se te' nom a te' ësës he' va pa
ma tamoaan.
Eën se te' nom a te' ësës he'
vamanih pa ö ne Mëlkisëtëk
me o vute' pe' to te' vavoh
ne." *Sng 110:4*

7 E Ieesu' to te' to'to' avoe' voh
e non manih po oeh, pare' hinhin
vakis rakah voh non, pare' okook
non e Sosoenën se va'aus poan ke'
nat non mët. Suk ataeah, e' to
vöknah voh ea, ko vavatet non o iu
pe Sosoenën. Ke Sosoenën pënton
en pe', pare' vaeh poan ke' hikta
nanaöp non a mët. 8 Ivëhkëk, e
Ieesu' to te' ro voh e non e Koa'
pe Sosoenën, e' to kon kamis voh
en, ko kamis pamëh, to vavaasis
poan pa vatet a taate' pënton soe pe
Tamaneah. 9 O kamis me a sun hah
pe Ieesu' to vapuh vavih poan, ke'
tavus voh en a te' se kon hah a ra,
ka te' va'peh me no eah po to'to'
tamoaan, ea o te' varih to pënton
no eah. 10 Ke Sosoenën soe vatvus
voh en pe', pare' soe pan, e' a Te'
Susun po Te' Ësës He' vamanih pa
ö ne Mëlkisëtëk, me o vute' pe' to te'
vavoh ne.

Ea Se Nat No Te' Va No Manih Po Si' Koa'

11 Eö' to te' me no' a ma tah peo
vihvih to hiva' ne pa vamaaka, nö'
se soe ka neöm, suk a Te' Susun po
Te' Ësës He' vëh, e Kristo. Ivëhkëk,
eöm to hikta kokon vamaaka oho'
nem, paröm hikta onöt nem a vatet.
12 Eöm to tavus voh em o te' to
vavatet nem e Ieesu'. Ivëh, köm se
vavaasis pet a ma meh te' a soe pe
Sosoenën vëh nöm to pënton voh,
ivëhkëk, eöm to hikta nok voh. Ivëh,
ka meh te' se vavaasis hah a neöm
a pusun o vavaasis vamomoaan va
pa soe pe Sosoenën. Eöm se pënton
o vavaasis eh to te' va non manih
pa te' se ëën en pa taëën eh, ivëhkëk,
eöm to rës avoe' e nem vamanih po
te' to vameme' ne. 13 Ivëh, ko te'
to hikta kokon vamaaka oho' ne o
vavaasis eh pamëh, ee to te' va e ne
manih po te' to vameme' ne, pare
te' va e ne manih po koa'. Ee to
hikta nat ne pa taate' totoopin heh
nee se suk, me a taate' hat heh nee
se koe. 14 O vavaasis eh to te' va non
manih pa taëën eh. A taëën eh, e' a
taëën pa nap apa'puh, nee to vaasis
hah rea, pare inan pataeah to te'
vih non me a tah hat, ko vatet a tah
to te' vih non.

6

Ea Se Te' Vakis No Ko Anoeh No E Sosoenën Se Vavih A Ra

1 Ivëh, ka se nat no te' avoe' no
manuh po vavaasis vamomoaan
suk e Kristo. O vavaasis vamo-
moaan pamëh to te' va non manih
po vaasis pa te' vameme'. Ea se
te' va no manih pa te' natsean

to vavaasis, ko iu avoe' e non
pa kon a ma meh vavaasis suk e
Kristo. Ivëh, ka se nat no te' avoe'
no manuh po vavaasis vamoaan
suk e Kristo, o vavaasis pamëh to
kunkuin a komaara, pan ea se he'
tonun a ma taate' to hikta te' me ne
o to'to' man manih pee, me ea se
vaman e Sosoenën. 2 A ma vavaasis
vamomoaan suk e Kristo, ivarih, a
ma vavaasis va pa taate' vapupui
no o Jiu' to vatet ne,* me a vaho'
a koreera manuh pa pasun a te',
me o vavaasis va pa mët me a sun
hah, me o vavaasis va pa kiiki a
ma napan va po to'to' tamoaan.
3 Ivëh, ko vaman pea se nönö nö
non, ko tavus na pa ö na se kon o
vavaasis natsean, vamanih pa ö ne
Sosoenën to iu va ka rora.

4 A napan varih to pënton voh ee
pa soe pe Sosoenën ko vaman ee,
ivëhkëk, ee to hahah ee po vavaa-
sis vamomoaan suk e Kristo, e'e
to hikta onöt rakah ne a panih, ko
vaman hah a soe nee to pënton voh.
Ee to kon voh a Tuvuh Vasio' va-
manih po he' pe Sosoenën pa nok a
kiu pe'. 5 E'e to nat voh ee pa ö no a
soe pe Sosoenën to vih va non. Pare
hara' voh ee po kikis pe Sosoenën
se matop amot e non pa ma napan.
6 A napan poë varih se keh hah
ee po vavaasis vamomoaan suk e
Kristo, ee to hikta onöt rakah ne a
panih hah ma'. Suk ataeah, a taate'
hah manuh pa taate' vamoaan to
vatoe va e non manih pee to ni hah
ee pe Koa' pe Sosoenën manih pa
kuruse. A tah pamëh to te' va non
manih pa ma meh te' to vavovoeak
hah ne e Ieesu' vamanih pa ö nee
to nonok moaan vavoh ne pa ö ne
Ieesu' to han voh non pa kuruse.

7 O upöm te' to te' va ne manih
po oeh ne Sosoenën to vanö ma' a
uhön ke' vavih o oeh ka ma moeh
taëën pupu vavih ne nën ka napan
ënëën ne. 8 Ivëhkëk, o upöm te' to
te' va e ne manih po oeh to te' me
non o meon to'to', o meon to'to' se
keh pu topnin a ma taëën, ee hikta
se te' vih hah ne. O oeh se keh hikta
vavoa' vavih a taëën e Sosoenën se
mirö' en pe'.

9 Ivëhkëk, eöm a ma vamomhë
peö', emöm to hikta koman nem
a soe vapipino' va po oeh hat to
huh a non neöm. Emöm to nat e
nem pan, eöm to kon a tapui o pöh
apuh, ke Sosoenën se kon hah a
neöm, ivëh, köm nonok nem a ma
kiu vihvih va pa va'aus a napan.
10 E Sosoenën a totoopin tamoaan,
e' hikta se anoe non o iu nöm to
vataare nem manih pe', pa ö nöm
to nok a ma kiu va'aus vih varih
nöm to nonok tamoaan nem manih
po te' varih to vaman ne e Ieesu'.
11 Emöm to iu suntan rakah nem
pan, eöm se vavatet rakah nem a
taate' vih vëh, ke' öök na po poen no
a ma tah na to anoeh no, se tavus
vaman. 12 Ea hikta se te' no o te'
karauh, ivëhkëk, ea se vatet a kiu
vih no te' va po vaman to nok voh,
para vaman, ko anoeh no, ko kon
a ma tah vih ne Sosoenën to soe
vaman voh.

Ea Se Vaman No A Soe Man Pe Sosoenën

13 Ivëh, ke Sosoenën soe vaman
ke voh e Abraham pa ö ne' se nok o
vatompoan pa tah ne Sosoenën se
nok. Suk ahik voh ta te' to apuh
oah non o kikis pe Sosoenën. Ke
Sosoenën vate' a ëhnaneah pa nok o
vatompoan pe' pen Abraham. 14 E
Sosoenën to soe ke Abraham pan,
"Eö' to soe vaman voh ka oah a ö
nö' se tapui rakah a oah, ko he' a
oah a ma pus koa' peo." 15 A ma ta-
moaan ne Abraham to te' voh non
pa taate' anoeh, pare' kon en pa ma
tah ne Sosoenën to soe vaman ke
voh poan.

16 Ivëh, ka te' se keh iu non a
soe pe' se man rakah, e' se poka' a
meh te' no a ëhnaneah to apuh oah
non a ëhnan komaneah, ka soe man

* **6:2:** a taate' vapupui no o Jiu' to vatet ne. A ma taate' po Jiu' va pa vavoon a napan pa taate' vauhu po Jiu', e' to te' ke e non pa pupui vëh na to vavatet no kuru.

pamëh se vatö o kokoman pa te',
ivëh, ka taate' heve se nat non te'
non topnin a poa te'. 17 E Sosoenën
to kehkeh vamaaka voh ke non o
te' varih to se vaneah a ma tah ne'
to soe vaman voh. E' hikta se panih
hah non a soe vaman pe'. Ivëh, ke'
vaho' a soe kikis pa tah ne' to soe
vaman ke voh raoe. 18 E' to te' non
a poa tah man varih, a soe kikis me
a soe vaman ne Sosoenën to hikta
se panih rakah non. E Sosoenën
hikta se piuk non manih pa ö ne' to
soe a soe vaman pe'. Me Sosoenën
hikta se piuk non manih pa ö ne' to
soe a soe kikis pe'. Ivëh, ka napan
varih to panih a taate' hat moaan
pee, ko he' rea manih pe Ieesu', se
anoeh ko ötöön vakis ne o vaman
ne' to he' raoe. 19 Ea to te' me no
a taate' anoeh manih po kokoman
pea vamanih pa anka' to ötöön non
o parö' ke' atan non. O vaman pea
manih pe Ieesu' se te' eh non, suk
o vaman pamëh to me ho a ra pa
rum vapenpen vëh to te' non tonun
o rara rë.† Ivëh, ka se huk vatët
manuh pe Sosoenën vöh pa vöön va
kin. 20 E Ieesu' to vovoh ho ka ra
manuh pa vöön va kin. Vamanih
pa Te' Susun po Te' Ësës He' va
pa ma tamoaan, me vamanih pa ö
ne Mëlkisëtëk me o vute' pe' to te'
vavoh ne.

7

E Mëlkisëtëk E' A Te' Ësës He'

1 Ivëh ke Mëlkisëtëk, e' a te' sunön
va vöön Salëm. Pare' te' non a te'
ësës he' pe Sosoenën Kikis Vi. E
Abraham to hah tane' ma' po va-
pus pa ö ne' to vapus, ko vöknah a
ma te' sunön, me a nap vëvënsun
pee. Pare' akeh e Mëlkisëtëk manih
hanan, ke Mëlkisëtëk tapui en pe'.
2 Ke Abraham ki en pa ma tah,
pare' he' en pe Mëlkisëtëk pa ma
papaeh va pa ma havun tah ne'
to ip këh po te' susunön pare' kon
ma'. A pusun in o ëhnan vëh, e
Mëlkisëtëk ivëh, "A te' sunön va pa
taate' totoopin." Suk ataeah, e' a
te' sunön va Salëm, ko ëhnan vëh a
te' sunön va Salëm to soe non pan,
"A te' sunön kamö'." 3 Ahikta kiun
to soe vanat non pan, e Mëlkisëtëk
to te' me voh non e tamaneah pen
sinaneah, me ahikta ö to soe vanat
non o poen ne' to koa' voh ma', me
o poen ne' to mët. E' me voh ahikta
ma sipuneah. E'e' me to te' va e
non manih pe Koa' pe Sosoenën,
pare' te' non a te' ësës he' va pa ma
tamoaan.

4 Eöm se ep a ö no a tasun apuh pe
Mëlkisëtëk to te' va non. E Abraham
e sipuura to te' vavoh non nën. E'e'
to kon voh a ma papaeh va pa ma
havun tah ne' to kon voh pa ö ne' to
ip këh voh pa ma te' susunön, pare'
he' e Mëlkisëtëk, suk a tasun apuh
pe'. 5 A kën sipun e Livaë, varih
o te' ësës he' to vatet ne o Vavaa-
sis pe Mosës, pa öt a ma papaeh
va pa ma havun tah manih pa ma
te' poëëre varih a napan va Israël.
Ivëhpëhkëk, e'e a ma pus koa' pe
Abraham. 6 E Mëlkisëtëk to hikta
te' voh non pan, e' a te' va po vute'
pe Livaë. Ivëhkëk, e' to öt voh en
pa ma papaeh va pa ma havun tah
manih pe Abraham, pare' tapui en
pe Abraham a te' to vaman voh a
soe vaman pe Sosoenën. 7 Ea to nat
e no pa te' vëh to tapui a meh te',
e' to kikis oah e non pa te' vëh to
kon a tapui. 8 Manih po te' ësës he'
e'e to ötöt ne a ma papaeh va pa
ma havun tah. O te' poë varih to
mëtmët voh ee. Ivëhkëk, a te' vëh e
Mëlkisëtëk to öt a ma papaeh va pa
ma havun tah to te' tamoaan e non
vamanih, pa ö no Puk Vapenpen
to soe va non. 9 O vute' pe Livaë
to kokon voh e ne pa ma papaeh
va pa ma havun tah. Ivëh, ka an-
toen e no pa soe vamanih pan, o
Livaë to he'he' koe voh ne manih

† **6:19:** O rara rë to han pip non a paeh rum vapenpen koman a Iuun Hinhin Apuh po Jiu'. Ka Te' Susun po Te' Ësës He' varoe se ho po paeh poen komön o pöh kirismas. E Ieesu' me to ho pa ö vapenpen vöh pa vöön va kin pa va'aus a ra, ka huk vatët manuh pe Sosoenën.

pe Abraham, ke Abraham he' pet a
ma papaeh va pa ma havun tah pee
manuh pe Mëlkisëtëk. 10 E Abra-
ham to akeh voh e Mëlkisëtëk, e
Livaë he me' avoe' voh e non pa
koa' ma' po poen ne Abraham to
he' e Mëlkisëtëk a ma papaeh va pa
ma havun tah pe'.

E Ieesu' To Te' Va E Non Manih Pe Mëlkisëtëk

11 Moaan voh a taate' va pa kiu
pa te' ësës he', me o Vavaasis pe
Mosës to tane' voh ma' manuh pe
Mosës, ko öök ma' manih po Li-
vaë. Ivëh, no a napan va Israël to
vavatet suk hah ne o Vavaasis pe
Mosës no te' ësës he' po Livaë to
vovoh ne. O te' ësës he' va po vute'
pe Aron se keh te' totoopin voh ne,
e' hikta se te' hah non to meoh vu
te' ësës he', se te' va ne manih po
vute' pe Mëlkisëtëk. 12 O kikis va
po Vavaasis pe Mosës to tane' ma'
manih pa taate' va pa kiu po te' ësës
he'. Ko meoh vute' se keh kon a
kiu pa te' ësës he', a kiu pa te' ësës
he' pamëh nee to vavatet moaan
ne, se panih en. Ivëh, ko kikis va
po Vavaasis pe Mosës se panih me
en. 13 Ivëh, ke Ieesu' e Sunön pea
no a soe pe Sosoenën manih po Puk
Vapenpen to vanënën suk voh non
poan pan, e' a te' va po meoh vute'
ke. O vute' pamëh to hikta öt voh
ne a taate' va pa kiu pa te' ësës he'.
14 E Sunön pea e Ieesu' e' a te' va po
vute' pe Juda'. Ivëh, ke Mosës hikta
soe voh ta pah soe manih po vute'
poë varih se kon a kiu pa te' ësës
he'.
15 Ivëh, ka nat vamaaka ee, pa
meh te' ësës he' voon e Ieesu' to
tavus en. E' to vatoe va e non
manih pe Mëlkisëtëk. 16 E' to hikta
tavus te' ësës he' vavoh manih pa
ö ne' to tavus tane' ma' po vute' po
te' ësës he'. Ahik. E' to tavus voh
a te' ësës he' manih po kikis va po
to'to' tamoaan. 17 Manih pa ö no
Puk Vapenpen to soe va non,

"Eën se te' nom a te' ësës he' va pa
ma tamoaan,
vamanih pa ö no vute' pe
Mëlkisëtëk to te' vavoh ne."
Sng 110:4

18 Ivëh, ka taate' moaan va pa
kiu pa te' ësës he' na se vahik eah,
suk ataeah a taate' pamëh to hikta
te' kikis onöt non pa va'aus a na-
pan, kee te' totoopin ne pa matan
e Sosoenën. 19 Pe' a taate' kiu pa
te' ësës he' po Livaë to hikta onöt
voh non a vatotoopin a ma hat pa
napan. Ivëhkëk, a kiu pa te' ësës
he' vëh e Ieesu' to vih oah e non pa
taate' va pa kiu pa te' ësës he'. A
meh kiu pa te' ësës he' vëh e Ieesu',
ivëh, e' to vatvus a taate' anoeh, ka
huk vatët ee manuh pe Sosoenën.
20 E Sosoenën to soe voh a soe
kikis, pa ö ne' to vate' e Ieesu' pa
kiu va pa te' ësës he'. Moaan voh
a hikta soe kikis no Livaë to vate'
voh manih pa kiu pa te' ësës he'.
21 Ivëhkëk, e Ieesu' to tavus a te' ësës
he' pa soe kikis ne Sosoenën to soe
vamanih pe' pan,

"Eö' e Sunön to soe a soe kikis peö',
parö' hikta se panih hah no' o
kokoman peö'.
Eën se te' nom a te' ësës he' va pa ma
tamoaan." *Sng 110:4*

22 Ivëh, ke Ieesu' vapuh en
po vatompoan voon topnin e
Sosoenën me a napan pe'. O
vatompoan pamëh to te' vih oah
e non po te' vatompoan vamoaan,
suk e'e to hikta vavatet voh ne.
23 A napan to tatavus te' ësës he'
voh ne, pare mëtmët këh e ne pa
kiu pamëh. Pare hikta onöt ne a
nok varë a kiu pee. 24 Ivëhkëk, e
Ieesu' to te' tamoaan e non, ka kiu
pe' hikta se panih non, vamanih
po Livaë, o te' ësës he'. Ivëh, ke'
hikta se he' non ta meh te'. 25 Ivëh,
ke Ieesu' onöt e non pa nok a kiu
pa te' ësës he' pa va'aus tamoaan a
ra, a napan varih to hinhin koe ne
e Sosoenën manih pe Ieesu'. Suk
ataeah, e' to te' tamoaan me e non
pe Sosoenën, pare' hinhin ke non
pea.

26 Ivëh, ke Ieesu', e' a Te' Susun
po Te' Ësës He', pare' onöt e non
pa va'aus a ra. Suk e' a vivihan no
a hikta pah hat to te' non manih
pe'. E' a vivihan no a taate' pe' to
te' ke e non pea a nap nonok hat,
ka ëhnaneah to te' oah e non pa ma
moeh tah kurus varu pa vöön va
kin. 27 E' to hikta te' va non po
upöm Te' Susun po Te' Ësës He', e'
to hikta iu non a taate' va pa he'
me a ës ke na e Sosoenën o vöna' pa
ma poen kurus, pa vahik a ma hat
pa napan, me e' koman. E' to he'
vavoh in manih po he' manuh pe
Sosoenën. 28 O Vavaasis pe Mosës
to sosoe voh non pan, o Livaë se
vate' a Te' Susun po Te' Ësës He' pa
nok a kiu pamëh. Ivëhkëk, a kiu pee
to hikta kikis onöt non a vahik a ma
hat pa napan. Ivëh, ke Sosoenën
soe voh a soe kikis se tavus amot
ma' manih pa taate' va pa vate' e
Koa' pe' Ieesu'. E koa' pamëh no
kikis pe' to onöt e non pa vahik
a ma hat pa napan. E' a vivihan,
pare' te' tamoaan e non.

8

E Ieesu' A Te' Susun Po Te' Ësës He' Va Pa Vöön Va Kin

1 Iva'ih, a pusun in a ma soe nö' to
he' varu' a neöm. Ka te' me e no pa
Te' Susun po Te' Ësës He' vëh to iho'
non pa papmatö pa ö ihiho' vasio'
pe Sosoenën. 2 A te' ësës he' pea e
Ieesu', to kiu non pa ö vivihan te'te'
pe Sosoenën, no a hikta te' to nok
voh.
3 O te' susun po te' ësës he' to te'
ne pa he' a ma he' me a ës ke na
e Sosoenën o vöna'. Ka Te' Susun
po Te' Ësës He' pea e Ieesu', to te'
me e non po he' ne' se he' na e
Sosoenën, o he' pamëh, ivëh e'e'
koman. 4 Ivëh, ke' se keh te' voh
non po oeh, e' hikta se te' voh non
a te' ësës he' manih po oeh. Suk
ataeah, o te' ësës he' manih po oeh
to he' vahik voh ee na pa ma he' to
vatet ne a kiu po te' ësës he' varih
o Livaë. 5 A iuun te'te' vah vëh
no te' ësës he' to kiu ne koman, to
vëknöm non a iuun vivihan te'te' pe
Sosoenën manuh pa vöön va kin. E'
to vatoe akuk va kov e non manih
pa ö ne Mosës to ekeok vavoh non
a ö te'te' pe Sosoenën, vamanih pa
ö ne Sosoenën to vataare voh ke
poan, pare' soe pan,

"Eën se eok suk a ö nö' to vataare
vavoh ka oah manuh kin pa
tope." *Eks 25:40*

6 Ivëhkëk, a kiu pa te' ësës he' ne
Ieesu' to kon voh, to apuh oah e
non pa ma meh te' ësës he', me e' a
te' vatopnin. E' to te' akuk va kov
e non manih po vatompoan voon
ne' to nok topnin e Sosoenën me a
napan pe'. Suk ataeah, a ma soe
vaman vakuru ne Sosoenën to he',
kee te' vavih oah e ne pa ma te'
vamomoaan.
7 O vatompoan vamoaan pe
Sosoenën me a napan se keh te'
onöt voh e non pa vahik a ma
hat pa napan, e Sosoenën hikta se
iu hah non to meoh vatompoan.
8 Ivëh, ke Sosoenën taum voh a ma
hat manih pa napan pe', pare' soe
voh pan,

"Amot nö' se nö ma',
ko nok o vatompoan voon me
ra napan to te' ne pa muhin
va Israël,
me o vute' pe Juda'.
9 O vatompoan pamëh hikta se te'
va non manih po te' voh pa
kën sipuiire.
Manih pa koreneo', nö' to me
tavus këh ma' raoe pa muhin
va Isip.
E'e to hikta matop voh ne o vatom-
poan möm to nok voh.
Ivëh, nö' to he' tonun suk voh raoe.
10 O vatompoan nö' se nok me a
napan va Israël ivëh,
eö' se vate' a taate' peö' manih
po kokoman pee,
parö' kiun eah manih pa
komëëre,
kee se pënton a soe, ko vatet a
taate' peö',

eö' se te' no' e Sosoenën pee,
kee se te' ne a napan peö'.
11 Ahikta paeh va pee se vavaasis non o upöm pee,
suk ataeah ee se nat e ne peö',
taneo no ma' po koa',
ko öök no ma' pa nap apa'puh.
12 Eö' se ururuan a ma taate' hat pee,
parö' ihan anoe eo' pa ma hat pee." *Jer 31:31-34*

13 E Sosoenën to vavaato suk non o vatompoan voon, pare' soe pan, "O vatompoan vamoaan no a napan to hikta matop voh ne." Ivëh, ke Sosoenën soe pan, o vatompoan pamëh to vamoaan ko se hik en.

9

A Te' Susun Po Te' Ësës He' Vamoaan To Ësës Voh Non O Vöna'

1 O vatompoan vamomoaan to te' me non a ma taate' va pa kë a ëhnan e Sosoenën no te' ësës he' to nok manih koman a topa vasio' te'te' vah manih po oeh. 2 A topa vasio' te'te' vah nee to eok, ka ö vëh mahën to te' non a ö toktok po vau', me a pok, ka manih pa pok to te' non a taëën nee to he'he' ne na e Sosoenën. Ko te' ësës he' varoe to ënëën ne. 3 Ka manih tonun a ö vapenpen nee to vahan pip a ö vasio' te'te' pe Sosoenën po rara papanö'. 4 Manih pa tonun o rara pamëh to te' non a pok vapenpen nee to mon voh po vös gol, pare ësës ne a ma tah vavuh vih nën. Pare' te' non a pokis nee to mon po vös gol. A pokis pamëh to te' non a mana' to te' hop non pa nöh nee to nok pa gol, me o toknon pe Aron to veoh voh en,* me a poa ta vös to kiun non a havun soe vaënpan pe Sosoenën. 5 Tonun a pokis to te' non a poa ankero' varih, a ëhnëëre o Sërupim to vëknöm ne a ö vasio' te'te' pe Sosoenën. Ka poa paknëëre va'na'töön ne a ö nee to tatapui ne o era' po vöna' va pa vahik a ma hat pa napan. Ivëhkëk kuru, na se hikta vahutët vörep suk no a ma tah poë varih.

6 Iva'ih, a ö no a ma tah to te' vavoh ne, a te' ësës he' se ho manuh pa ö vamahën pa nok a kiu pe'. 7 Ivëhkëk, a Te' Susun po Te' Ësës He' to se ho oah manuh pa koman a ö vasio' te'te' pe Sosoenën pa nok a kiu pe' po pöh poen komön o pöh kirismas. E' se te' ho o era' po vöna' ne' se he' na manuh pe Sosoenën, pa vahik a ma hat pa napan nee to hikta koman ne a nok, me a ma te' hat koman pe'. 8 Ivëh, ka Tuvuh Vasio' vavaasis vamaaka en pea, pa ö no a ma tah varih to te' va ne manuh pa topa vasio' te'te' vah. Ka hanan va pa ho manih pa Ö Vasio' Oah to hikta taperet voh non pa ö no a topa vasio' te'te' vah vamomoaan to te' avoe' voh non. 9 A taate' va pa vaës o vöna' vamanih po he' to vataare a ra pan, e' to hikta onöt non a vavivihan o to'to' po te' varih to kë ne a ëhnan e Sosoenën. 10 A ma taate' va pa pupui a ma tah varih, taëën, ruen vih kakaak, vapupui koren, me a taate' ësës vöna', e'e a ma tah va po sionin varoe to hikta onöt ne a va'aus o to'to' pea. Ivëhkëk, a ma tah poë varih to te' anoeh ro voh ne a ö ne Sosoenën se panih en pee manih po vatompoan voon.

11 Ivëhkëk, e Kristo to nö vavoh ma' manih pa Te' Susun po Te' Ësës He', pare' panih en pa ma tah vamoaan to te' voh ne, e' to panih en pa taate' va pa ës o vöna', me a he' a ma he' manuh pe Sosoenën. Manuh pa vöön va kin a iuun vasio' to te' apuh oah e non, pare' totoopin, no hikta te' to nok voh. A tah vih ivëh, e Kristo to mët ko sun hah, pare' nö nën pa nok a kiu pa Te' Susun po Te' Ësës He', pare' panih en po vatompoan va-

* **9:4:** Ep na po Puk Nampa', 17:6-10 to sosoe non a ö no toknon pe Aron to veoh voh en.

moaan. 12 E Kristo to voen hah
a ra po era' pe', pare' he' a ra o
to'to' tamoaan. Pare' ho manuh pa
iuun vasio' vöh pa vöön va kin po
pöh poen ro. Ivëhkëk, e' hikta te'
o era' va po vöna' pa he' vamanih
po he'. 13 O era' pa meeme', me a
purmakaö' apuh, me o kukuvun in
a purmakaö' seka' nee to ës. Pare
varapök manih pa napan varih to
te' me ne a ma hat, ka ma hat tera'
varoe pa napan to hik ee. Ivëhkëk,
o era' pe Kristo to kikis oah e non
po era' pa vöna'. O era' pe Kristo to
ihan anoe a ma hat tera', me a ma
te' hat kokoaan pa napan. 14 A tah
vëh to tavus man en pa ö ne Kristo
to vapuh en pe' po era' pe'. A Tu-
vuh Vasio' to va'aus poan manih pa
ö ne' to he' ea manuh pe Sosoenën
vamanih po he' vih vivihan te'te'
tamoaan. O era' pe' se pupui a ma
kokoman vakoaan pea, ka koe a ma
taate' hat moaan poë varih, se me
en pea pa mët. Ivëh, ka se nonok no
a kiu pe Sosoenën to'to' tamoaan.

15 Ivëh, ke Kristo kiu non topnin
o vatompoan voon po te' varih, ne
Sosoenën to vaoe se kon a tapui
te'te' tamoaan, ne' to soe vaman
voh. A tah vëh se tanok suk e Kristo
to mët, marën a voen hah raoe,
pare' vahik en pa ma hat pa napan
to te' voh ne paan o vatompoan
vamoaan. 16 A te' se keh kiun en
pa soe vaonöt pa tah ne' to vaneah
non no a meh te' se kon, ahikta
te' to onöt non a kon, ke' öök non
po poen ne tövaneah se mët. Po
poen ne' to maaka pan, e tövaneah
to mët en, a meh te' to onöt e non
pa kon a ma tah varih pa ö no a
soe vaonöt to soe va non. 17 A soe
vaonöt pamëh to hikta te' non ta
tah pa ö no a te' to kiun a soe vaonöt
to te' to'to' non. A te' vëh no a
soe vaonöt to vaonöt ke poan, e'
se kon varoe pa ö no a te' pamëh
to kiun a soe vaonöt to mët en.
18 Ivëh, ko vatompoan vamomoaan
to te' vaeh koe voh non manih po
era' in o vöna'. 19 Vamomoaan ne
Mosës to soe ke ra napan a ma
taate' pe Sosoenën. Pare' kon o era'
pa meeme' me a purmakaö' seka',
ko hovën pa ruen, pare' tai ma' a
popoko' naon, ko pöm po kuri, ko
varu na pa nam era', pare' kon hah,
ko rapis a napan va'peh me o puk
vëh no a soe pe Sosoenën to kiun
non. 20 Ke Mosës soe pan,

"Iva'ih, o era' to vaeh non o vatom-
poan ne Sosoenën to he' voh
a neöm,
nöm se vavatet nem." *Eks 24:8*

21 E' to nok pet va en nën manih
pa iuun te'te' pe Sosoenën, me a
ma moeh tah varih nee to kë ne
a ëhnan e Sosoenën. 22 Manih po
Vavaasis pe Mosës to soe non pan,
a ma meh tah, me a ma hat pa
napan na to pupui vavoon nö no
po era' po vöna'. Ivëh, ke Sosoenën
hikta onöt non a ihan anoe a hat
pa napan, pa ö no era' se keh hikta
tako'.

O Era' Pe Kristo To Pupui Vavoon A Ra

23 Ivëh, ka ma tah kurus varih
koman a topa vasio' pamëh,† nee
se pupui vavoon po era' po vöna',
to vëknöm ne a ma tah to te' ne pa
vöön va kin. Ivëhkëk, a ma tah va
pa vöön va kin to iu ne o era' to
te' vih oah rakah non. 24 Ivëh, ke
Kristo to ho voh en pa vöön va kin
pa iuun vapenpen pe Sosoenën, a
iuun pamëh no a hikta te' to eok.
Ivëh, ke' te' ka no ma' ra manuh pa
vöön va kin va'peh me Sosoenën.
25 O Te' Susun po Te' Ësës He' po Jiu',
to oho voh ne pa piprom vivihan
va'peh me o era' po vöna', po pöh
poen komön o pöh kirismas, pa ma
kirismas kurus. Ivëhkëk, e Kristo to
hikta he' vapeo o era' pe'. 26 Ivëh, ke
Kristo hikta kon kamis vapeo voh,
taneo non po poen ne Sosoenën to
nok o oeh, ke' öök non po poen vëh
kuru. E' to koa' voh ma' manih po
oeh, ko mët ko sun hah, pare' hikta

† **9:23:** [... a topa vasio' ...] E' a ö ne Sosoenën to te'te' non.

se mët hah non. Ahik rakah. E' to
tavus manih po poen vëh kuru pa ö
ne Sosoenën to vaeh o vatompoan
voon. E Sosoenën to vaeh o vatom-
poan voon pa ö ne' to vanö ma' e
Kristo, ke' he' ea vamanih po he' to
ihan anoe non a ma hat kurus pa
napan. 27 Ea se mët a paeh mët ro,
ko vasuksuk ne Sosoenën se kiiki a
ma hat na to nok. 28 Ivëh, ke Kristo
mët voh en, ko he' ea vamanih po
he' va pa ihan anoe a ma hat pa
napan kurus. E' to hikta se vapöök
mët hah non, suk a ma hat pa na-
pan. Ivëhkëk, e' se hah en ma' pa
kon hah o te' varih to vamatop ko
anoeh ne a hah pe'.

10

A Ma He' Vamoaan To Hikta Vahik Non A Ma Hat

1 O Vavaasis pe Mosës to te'
vavoh non manih po vëknöm akuk
in a ma tah se tavus amot ma'.
Ivëhkëk, a ma he' varih nee to
he'he' ne pa ma pah kirismas hikta
onöt ne a vavivihan o te' varih to
nö ne manuh pe Sosoenën pa va-
sunön eah. 2 A vöna' ës se keh onöt
e non pa vavoon a ma napan, ivëh,
ko te' ësës he' hikta se ësës hah ne
o vöna'. E Sosoenën se keh ihan
anoe rakah en pa ma taate' hat pa
napan kurus varih to nönö ne ma'
pa vasunön eah, a, a napan poë
varih se tavus vavoon ee pa pah he'
ro, pare hikta se teen hah ne ta hat.
3 Ivëhkëk, a ma he' poë varih nee
to he'he' ne pa ma pah kirismas pa
vahik a ma hat pee, a ma he' poë
varih to soe vanat hah varoe non
raoe a ma hat pee. 4 Suk o era' pa
meeme' ke' a purmakaö' to hikta
onöt non a vahik këh raoe a ma hat
pee. 5 Ivëh, ka tëëm ne Kristo to iu
nö voh non ma' po oeh vëh, e' to soe
ke Tamön a soe vëh no a te' vanënën
soe to kiun voh, ko soe pan,

"Eën to hikta iu hah nom o era' va
pa vöna' no a te' ësës he' se
he' vamanih pa ma vu he'.

Ivëhpëhkëk, eën to he' a neo' o
sionin vamanih po he' va pa
vahik a ma hat pa napan.

6 Eën to hikta vaeö hah me nom
o vöna' varoe nee to ësës ne
manuh pa pok vapenpen,
vamanih po he' va pa vahik a
ma hat.

7 Kuru eö' to soe vamanih,

'Eö' ivëh e Ieesu', se vatet eo' po iu
pën, Sosoenën.

Vamanih pa ö nee to kiun suk
vavoh ka neo' po Puk Vapen-
pen.' " *Sng 40:6-8*

8 E' to soe momoaan en pan, e'
to hikta iu hah non a ma vöna' nee
to ësës ne manih pa pok vapenpen,
vamanih po he' va pa vahik a ma
hat. E'e' to soe ro voh en, ivëhkëk,
o Vavaasis pe Mosës to soe vakis
avoe' e non pan, e'e se ësës vöna'
avoe' e ne. 9 Pare' vapöök soe ken
pe Sosoenën pan, "Eö' se vatet eo'
pa ma tah nën to iu nom." Ivëh, ke
Sosoenën to vahik en pa taate' va-
moaan va pa ës o vöna', pare' vate'
varu' en po he' voon va pa vahik a
ma hat pa napan. 10 E Ieesu' Kristo
to vatet voh o iu pe Sosoenën, pö ne'
to he' a sionineah, ko mët suk a ra
pa paeh tëëm ro. Ivëh, ka tavus ee o
te' vivihan.

11 O te' ësës he' po Jiu' to susun
ne pa nok a kiu pa ma poen kurus.
Ivëhkëk, o vöna' poë varih nee to
he'he' ne vamanih po he' to hikta
se vahik non a ma hat pa napan.
12 Ivëhpëhkëk, e Ieesu' to he' paeh
ro voh ea vamanih po he', to te' vih
oah e non pa taate' va pa ës o vöna',
pa ö ne' to mët ko sun hah, pare'
iho' non pa papmatö pe Sosoenën.
Suk a kiu va pa voen hah a ra to hik
en. 13 Kuru e Ieesu' to iho' non pa
papmatö pe Sosoenën, pare' anoeh
avoe' e non po poen ne Sosoenën se
vaho' o te' varih to vakihat me ne
poë, kee vapaan ke ne poë. 14 Ivëh,
ke Ieesu' to mët a paeh tëëm ro,
ka tah pamëh to nok a ma napan,

kee tavus ee o te' vivihan va pa ma
tamoaan.
15 A Tuvuh Vasio' to soe tavus
momoaan voh en manih po Puk
Vapenpen pan,
16 "E Sosoenën to soe pan, 'Iva'ih
o vatompoan nö' se nok me
raoe.
Amot nö' se kiun a ma taate' peö'
manih po kokoman pee.
Me eö' se vaho' manih po to'to'
pee.' " *Jer 31:33*
17 Pare' sosoe avoe' e non pan,
"Eö' hikta se koman hah no' a ma
hat pee me a taate' vatösoe
pee." *Jer 31:34*
18 Ivëh, ka taate' va pa ës o vöna' va
pa vahik a ma hat, ne Sosoenën to
hikta iu hah non. Suk a ö ne' to ihan
anoe vahik voh en pa ma hat poë
varih.

Ea Se Huk Vatët Manuh Pe Sosoenën

19 Ivëh, kën kea, manih pa mët
pe Ieesu', ea to te' me no po va-
man, ko hikta se naöp no a huk
vatët manuh pa ö vapenpen oah
te'te' pe Sosoenën. 20 Moaan voh o
rara to han pip voh non a ö te'te'
pe Sosoenën koman a Iuun Hinhin
Apuh. O rara pamëh to tasi vakëh
po poen ne Ieesu' to mët pa ku-
ruse. Ivëh, ke Ieesu' to peret ka
ra a hanan voon va pa huk vatët
manuh pe Sosoenën, pa ö ne' to
mët ko sun hah, pare' te' to'to' ta-
moaan e non. 21 Ivëh, ka te' me e
no pa Te' Susun po Te' Ësës He' to
matop a rora a napan pe Sosoenën.
22 Ivëh, ka se huk vatët ee manuh
pe Sosoenën, me o vaman kikis,
va'peh me o pöh kokoman, suk o
to'to' pea to voon va en manih pa
ö na to vahu pa ruen maaka. 23 Ea
se öt vakis o vaman pea ko anoeh
no o va'aus pe Sosoenën, suk ea
to vaman no a ö ne' se suk en pa
soe man pe'. 24 Ea se koman no a
ma meh te' pea va po vaman, ko
vakikis hah a no, para nok a taate'
iu te', me ea se nok a ma taate'
vih manih pa topniira. 25 Ea se
koe a vakah a taate' te' vatönun pa
vasunön e Sosoenën pa taate' hin
vamanih pa ö no upöm te' to nonok
va ne sih. Ivëhpëhkëk, ea se vakikis
a ma meh te' pea va po vaman, ka
se te' kikis no po vaman, ko anoeh
no o Poen apuh ne Ieesu' Kristo se
nö ma' pa kiiki a ma napan.
26 Ahik hah ta hanan va pa vahik
a hat pa ö na to nat e no pa soe
man na to kon voh ee. Ivëhpëhkëk,
ea se keh he' tonun avoe' e no pe
Ieesu', me a Tuvuh Vasio', ka hik
hah ta meh hanan va pa vahik a hat
pamëh. 27 Ivëh, ka ma te' to pënton
voh ee pa soe vih pe Sosoenën, pare
he' tonun avoe' e ne, a napan poë
varih ne Sosoenën se kiiki en pee,
suk a ma taate' hat pee. Ka nap
hat vatösoe ne Sosoenën se vanö en
pee po sura' ësës tamoaan. 28 O
te' to vatösoe ne, ko hikta vavatet
ne o Vavaasis pe Mosës, ivëh ka
pöök, ke' a kukön te' nat i raoe, pare
vavatët raoe manih po te' pëpënton
vahutët, kee ip vamët ee pee, me
ahik to ururuan. 29 E Sosoenën
se po' nok vah va in a te' vëh nih
no era' pe Ieesu' to vavoon poan,
ke' he' tonun e Koa' pe Sosoenën,
me a vaörakuk o era' pe Ieesu', me
a Tuvuh Vasio'? A te' pamëh se
kon kamis oah rakah, suk a taate'
vatösoe pe'. 30 Ea to nat e no pa soe
ne Sosoenën to soe voh manih po
Puk Vapenpen, pare' soe pan,
"Eö' se vakmis o te' varih to nonok
ne a ma hat,
parö piun koman eo' pa ma hat
pee." *Lo 32:35*
Pare' soe pet en pan,
"E Sunön koman se kiiki a ma
hat pa napan pe'." *Lo 32:36,*
Sng 135:14
31 Ivëh, ka soe pamëh to va'naöp
non a napan ne Sosoenën to'to' ta-
moaan se keh öt raoe ko vate' raoe
po vahutët.
32 Eöm se nat nem anoe a ma
poen vamoaan, moaan voh ne eöm
to nat e nem pa soe pe Sosoenën,
parömpanih a ma taate' hat peöm,

a taate' panih peöm nöm to kon
kamis suk voh em. Ivëhkëk, eöm to
öt vakis voh em po vaman peöm.
33 A ma pöh poen nee to vasun
voh a neöm pa matëëra napan pa
vöknah a neöm, ko vakmis a neöm.
Ka ma meh poen me nöm to te' hop
voh e nem pa ma te' varih, nee
to nonok vahat ne raoe. 34 Ivëh,
köm kon kamis va'peh me voh em
po te' nohnoh, parröm te' vaeö e
nem, po poen vëh ne to kon këh a
neöm a ma tah nöm to vaneah nem.
Pe' eöm to nat e nem pa tah vih,
ivëh, o to'to' tamoaan to anoeh e
non ma' peöm manuh pa vöön va
kin. 35 Ivëh, köm se koe a vakah o
vaman peöm manih pe Ieesu', suk
ataeah, e Sosoenën se he' amot en
peöm po voen apuh va pa vöön va
kin. 36 Eöm se te' me nem a taate'
anoeh pa ö nöm to vatet nem o iu
pe Sosoenën. Ivëh, ke eöm se kon
em pa ma tah ne' to soe vaman voh
ka neöm. 37 Ivëh, ke Sosoenën soe
vamanih komön o Puk Vapenpen
pan,

"E' hikta se te' rë non, ka te' vëh
ne Sosoenën to vate' se nö en
ma'.
38 A napan peö' varih to vavatet ne
a taate' totoopin,
ee se te' to'to' tamoaan e ne,
suk e'e to öt vakis ne o va-
man pee.
Ivëhkëk, a paeh va pee se keh tarih
hah manuh pa ma taate'
moaan pe',
ko he' tonun a neo',
eö' hikta se te' vaeö va'peh
hah me no' eah." *Hab*
2:3-4

39 Ivëhkëk, ea hikta te' hop no po
te' varih to ahah ne pa ma taate'
moaan pee. Ee se ro po sura' ësës
tamoaan. Ivëhpëhkëk, ea to te' me
no o vaman manih pe Ieesu', ke'
kon hah en pea.

11

A Taate' Vaman

1 Ka taate' va po vaman to te' va
non manih, ea to nat vavih va e no
manih pan, a tah na to anoeh no se
tanok, e' se tanok en. Ea to hikta
ep avoe' no pa tah pamëh na to nat
no pan, e' se tanok, ivëhkëk, e' se
tanok amot en. 2 Ivëh, ka manih po
vaman pe sipuura ne Sosoenën to
vaeö me raoe, suk ee to vaman ne
a soe vaman pe'.

3 Manih po vaman pea, ea to
maaka e no pan, e Sosoenën to nok
voh a akis, me o oeh manih pa soe
varoe ko pe'. Ivëh, ka ma tah varih
na to ep no, ne Sosoenën to nok
tane' manih pa ma tah na to hikta
onöt no a ep.

4 E Ebel to vaman voh a soe va-
man pe Sosoenën, ivëh, ke' he' o he'
va pa vöna' manuh pe Sosoenën to
vih oah e non po te' he' pe kea pe'
Keen. Manih po vaman pe Ebel, e
Sosoenën to poka' voh poan a te'
totoopin. Ke Sosoenën vaeö in o he'
pe'. E' to mët voh en, ivëhkëk, a
taate' vaman pe' to vavaasis avoe'
e non pea pa vatet a taate' pamëh.

5 E Inök to vaman voh non a soe
vaman pe Sosoenën, ivëh, ke' nö en
pa vöön va kin, e' hikta mët, ivëh,
ka napan hikta taum voh poë. E
Sosoenën to me këh en pe' po oeh,
suk a pop pe' to vih pa epep pe
Sosoenën. 6 Ahikta te' se he' vaeö
e Sosoenën pa ö ne' to hikta te'
me non o vaman. A te' to nö non
manuh pe Sosoenën, e' se te' me
non o vaman, pan e Sosoenën to te'
e non, ke' se tapui en po te' varih to
vaiu ne poë.

7 E Noa' to vaman voh non a soe
pe Sosoenën to soe non pan, a unat
se mirö' o oeh. Ivëhpëhkëk, a unat
to me' avoe' voh e non pa tavus, ke
Noa' tënan a soe pe Sosoenën, pare'
nok en po parö' apuh, ne e' me ra
kën tom sinan pe' se hop ko te' ne,
ko nat ne kon vahat. Manih po
vaman pe', e' to vataare a ma taate'
hat pa napan. Ivëh, ke Sosoenën
poka' en pe' a te' totoopin.

8 E Abraham to vaman voh non
e Sosoenën, pare' pënton a soe pe',
pare' këh en pa muhin koman pe',

pare' hikta nat non e' nönö non nih.
A muhin pamëh ne Sosoenën to soe
vaman voh a ö ne' se he' poan. 9 E
Abraham to vaman voh non pan,
e Sosoenën se he' poan a muhin
koman pe', ivëh, ke' te' vavoh non
manih pa te' va pa meh muhin
manih pa muhin ne' to te' non. E
Abraham, ke Aësak, ke Jekop, to
te' voh ne pa ma iuun te'te' vah.
Ke Aësak, me e Jekop to nat e ne
pan, ee se kon va'peh me e Abra-
ham a muhin vëh ne Sosoenën to
soe vaman voh. 10 Ivëh, ke Abra-
ham to anoeh voh e non o poen ne
Sosoenën se eok a vöön eh vëh se te'
tamoaan non.

11 E Sara' me to vaman voh non
pa ö ne' se han koa' en, ivëhkëk, e'e'
pen e voe pe' Abraham to manot ee,
me e Sara' to vavihi, ivëh, kee hikta
onöt ne a vatvus ta koa'. E Sara' to
vaman voh e non pe Sosoenën se
suk en pa soe vaman pe', ko he' en
pee ta koa'. 12 E Abraham to manot
ro voh en, ivëhkëk, e' to vasipun en
pa napan to te' peo va i ne manih
po vesun varuh akis me manih po
kösan va sinten tahi', no a hikta te'
to onöt non a ëh.

13 A ma te' varih, e Abraham, me
Aësak, me Jekop, to vaman voh ne,
pare mët ee. Ee to hikta ep in a ma
tah ne Sosoenën to soe vaman ke
voh raoe. Ee to me' voh e ne pa
vaneah a ma tah poë varih. Ivëh,
kee nat e ne pan, ee a nap aun.
14 A napan to sosoe va ne nën to
nat e ne pee to vavaiu ne ta te'
muhin se vaneah ne. 15 E'e to hikta
koman hah ne a muhin vöh, nee
to këh voh ma'. Ee se keh koman
ne, e'e se hah ee pa muhin pamëh.
16 Ivëhpëhkëk, ee to anoeh voh ne
a vöön vih oah pee ipamëh, ivöh
pa vöön va kin. Ivëh, ke Sosoenën
hikta hara' vapoet non pa ö nee to
poka' ne poë e Sosoenën pee. Suk e'
to vamatop ken pee pa vöön voon
pee vöh pa vöön va kin.

17 E Abraham to vaman voh non,
ko he' en pe koa' pe' Aësak vamanih
pa vöna' nee se ës ke na e Sosoenën.
Pa ö ne Sosoenën to punö' poan.
E Abraham voh, ivëh ne Sosoenën
to he' voh a soe vaman pe'. Ivëh,
ke Abraham vamatop voh en pa
he' a pah koa' ro pe', vamanih pa
vöna' ne' to ës ke na e Sosoenën.
18 E Sosoenën to soe vovoh voh ken
pe Abraham, "E Aësak se vasipun
in a ma napan." 19 E Abraham
to vaman non pan, e Sosoenën se
vato' hah e Aësak, pa ö ne' se keh
ip vamët voh poan, vamanih po he'
ne' to ës ke na e Sosoenën. Ivëhkëk,
e Abraham to kon hah en pe Aësak
to hikta mët.

20 E Aësak to vaman voh non e
Sosoenën. Ivëh, ke' he' voh en pa
tapui pe' manih pe Jekop, pen Iso'.
A tapui pamëh nee se kon amot a
ma tah vihvih.

21 E Jekop to vaman voh non e
Sosoenën, ivëh, ke' he' en pa tapui
pe' manih pa poa koa' oete' pe
Jeosëp, vamomoaan in a mët pe'. E'
he toon hah a non po toknon, pare'
hinhin non e Sosoenën se tapui a
poa koa' pe Jeosëp.

22 E Jeosëp to vaman voh non e
Sosoenën pa ö ne' to vavaato suk
non a nö pa napan va Israël se
tavus këh a muhin va Isip. E' to soe
voh a soe pamëh pa ö ne' to vatët
non pa mët, me o soe vanat va pa
ö nee se te' a ma soa' pe' pa ö nee se
tavus këh a muhin va Isip.

23 E taman me sinan e Mosës to
vaman voh ne e Sosoenën, pare
hikta nanaöp ne a soe kikis pa te'
sunön va Isip. A soe kikis pamëh to
soe non pan, a napan va Israël se
ip vamët a ma koa' oete' pee. Ee to
ep voh e koa' pee to matan vavih.
Ivëh, kee koaan e Mosës pa kukön
sivö, suk ee to vaman ne pan, e
Sosoenën se vate' poan pa va'aus a
napan va Israël.

24 E Mosës to vaman voh non
e Sosoenën pa ö ne' to apuh ma'.
Pare' hikta iu voh non a ö ne semon
a te' sunön va Isip se vasinan avoe'
i non poan. Ivëh, ke' koe en pa

kon a tasun pa te' sunön va Isip.
25 Ivëhpëhkëk, e Mosës to vamatop e
non pa kon kamis va'peh me ra na-
pan pe Sosoenën, varih a napan va
Israël. Pare' rës e non pa he' tonun
e Sosoenën pa kon vaeö pa tëëm
kökööt, vamanih pa ö no napan va
Isip to nonok va ne. 26 E Mosës
to vamatop voh e non pa kon poet
va'peh me ra napan pe Mesaëa'.* E'
to rës voh e non pa öt a moni', me a
ma moeh tah vihvih va pa kaman
va Isip. Suk ataeah, e' to ep e non
na po voen apuh oah ne' se kon
amot ne Sosoenën se he' poan.

27 E Mosës to vaman voh non
e Sosoenën, ivëh, ke' këh tavus a
muhin va Isip, pare' hikta nanaöp
non o heve pa te' sunön va Isip. Ea
to hikta onöt no a ep in e Sosoenën
pa mataara, ivëhkëk, e Mosës to te'
me non a taate' vaman, vamanih
pa te' to ep in e Sosoenën, ko vaman
pe' manih pe Sosoenën to eh. 28 E
Mosës to vaman voh non pan, e
Sosoenën se kon ke a ma koa' oete'
vamomoaan va Israël, kee hikta se
mët ne, ivëh, ke' vavaasis a ma na-
pan va Israël pan, ee se ip a sipsip
vamanih pa ö ne Sosoenën to soe,
pare kon o era' pe' ko rëp manih pa
ma hopa'. Suk a ankero' se ep in o
era' ko hikta se ip vamët non a ma
koa' oete' vamomoaan pee.

29 A napan va Israël to vaman
voh ne pan, e Sosoenën se me tavus
këh raoe a muhin va Isip, ivëh, ka
naman vëh nee to popoka' ne a
Naman Erera' nö vakëh, ka napan
suk ee po oeh. Ka nap vëvënsun
va Isip kehkeh vatet ne raoe, ka
naman takök hah ma' ko kopös en
pee, kee mëtmët ee.

30 A napan va Israël to vaman
voh ne pan, e Sosoenën se va'aus
raoe, ivëh, kee vavatvi ne a ki-
ikin vös va Jeriko' po tönim me ro
pöök poen. Ke Sosoenën va'aus
raoe ka kiikin vös pamëh takök,
ko taru vahik en. 31 E Rehap a
köövo te'te'vaasi' moaan voh to va-
man non pan, e Sosoenën se kon
ke en pe' ke' hikta se mët non,
ivëh, ke Rehap va'aus vavih a poa
te' to nö pa epep aven pa vöön
va Jeriko'. Ke Sosoenën va'aus en
pe', ke' hikta mët va'peh me ra na-
pan varih Jeriko' to vatösoe ne e
Sosoenën.

32 Eö' to hikta te' me no' ta tëëm,
nö' se vahutët suk pet no' na a
ma te' varih to vaman voh ne e
Sosoenën, e Gideon, me Barak, me
Samson, me Jëpta', me Devit, me
Samuël, me ra ma meh te' vanënën
soe. 33 E'e to vaman voh ne ko va-
vatet ne e Sosoenën, pare kon a ma
tah ne Sosoenën to soe vaman voh,
pa ö nee to vapus pip vaeh suk a
napan pee Israël. Pare onoah a ma
napan va pa meh muhin to vakihat
me ne e Sosoenën. Pare hinhin ne e
Sosoenën se matop non raoe, pare'
sunpip ko ötöön a rivoeero laëon,
kee hikta onöt ne a mirö' ko ëën
ta ma paeh pee. 34 E'e to vaman
voh ne pan, e Sosoenën se va'aus
raoe, ivëh, ka sura' hikta ës i raoe,
ka ma meh tavus këh ee po te' se
ip raoe po rapis rë. E'e ro sunë,
ivëhkëk, ee to kon eh hah ee, pare
te' eh oah rakah e ne koman a ma
vapus me ro upöm te'. 35 O köövo
to vaman voh ne pan, e Sosoenën
se va'aus raoe, ivëh, ke Sosoenën
vato' hah en pa ma paeh te' pee to
mët voh ee. Ivëhkëk, a ma meoh
upöm te' to mët, suk o te' to rës
voh ne a taate' vaman po te' poë
varih, pare nohnoh voh raoe, ko ip
vamët ee pee. Ivëh, ka ma te' poë
varih to vaman ne se sun hah, ko te'
ne po to'to' vih manuh pa vöön va
kin. Suk ee to koe ee pa rusin këh o
kamis no te' hat to nonok ne manih
pee.

36 A ma meh te' va po vaman no

* **11:26:** E Mesaëa', e Kristo to me' avoe' voh e non pa koa' po poen ne Mosës to te' non, ivëhkëk, e Mosës to vaman voh non pan, e Mesaëa' se koa' tane' ma' pa napan va Israël. Ivëh, ke' iu te' va'peh me non a napan va Israël, ko kon punis va'peh me raoe.

te' hat to rëp vavakmis voh raoe po
uris, ka ma meh nee to nohnoh po
uris eh, ko vaho' raoe manuh pa
iuun nohnoh, pare kö raoe. 37 O te'
hat to tösvös voh a ma meh te' va po
vaman, ko so' kukurus a ma meh
pee, ko moes kukurus ee pa ma
meh po rapis rë. O te' va po vaman
to arus voh, pare ohop voh ne a ma
kap sipsip me a ma kap meeme'. Ka
nap hat nonok vahat voh ne raoe.
38 O te' va po vaman varih, to vih
oah e ne po te' to nonok vahat ne
raoe. Ko te' va po vaman to nönö
vah voh kov e ne, vamanih po te'
aun koman a moeh totope upin,
pare te' voh ne koman o oeh me
manih pa ma vëvë.
39 A ma te' varih to vaman voh
ne. Ivëh, ke Sosoenën poka' raoe
pan, ee a ma te' vih vörep. Ivëhkëk
ee to me' avoe' e ne pa kon a ma tah
vih ne Sosoenën to soe vaman voh.
40 Suk ataeah, e Sosoenën to te' me
voh non o meoh kokoman to te' vih
oah e non, to onöt non a ö na se kon
a ma tah vihvih to se va'aus va'peh
raoe. Suk ee to hikta onöt ne a kon
vovoh këh voh a ra.

12

Ea Se Nat No E Ieesu', Para Vaman No Eah

1 Ea to te' me no pa ma te' va
po vaman varih nö' to vavahutët
suk varu' no'. Ee to mët voh ee,
ivëhkëk, ee to ut e ne pa pop pea.*
Ivëh, ka se öt vakis o vaman, ka se
tavus manuh pe Sosoenën. Ea se öt
vakis o vaman pea vamanih po te'
to vaveo ne po vavaveo, vamanih
pa te' are. Ea se koe a ma taate' hat
tome' rëhtöön a ra pa tavus manuh
pe Sosoenën. 2 Ea se kute' no na
manuh pe Ieesu', pe e' a pusun in o
vaman, pare' vapuh non o vaman
pea. E Ieesu' to han non pa kuruse,
suk e' to nat e non po vaeö apuh ne'
se kon. Ivëh, ke' hikta te' poet voh
non pa han pa kuruse. Kuru ne' to
iho' non pa papmatö pa ö iho' pa te'
sunön vëh e Sosoenën, ivëh, ne' to
te' suk me non a tasun pa matop a
ma moeh tah kurus.
3 Ivëh, köm se koman hah nem a
ö ne Ieesu' to sun vakis voh e non,
pa ö no nap hat to mirö' poë. Ko
vaman peöm se te' kikis non manih
pe', paröm nat nem koe rom. 4 Eöm
to te'te' nem a ma punis apuh, suk
a ma meh peöm to punö' ne pa rëh
a neöm manih pa ma taate' hat va-
moaan. Ivëhkëk, eöm to me' avoe'
e nem pa öök manih pa ö nee se
ip vamët a neöm. 5 Eöm to anoe
pö' voh em pa ma soe va pa vaeh o
vaman ne Sosoenën to soe voh ka
neöm a ma koa' pe', pare' soe pan,
"Koa' peö',
eën se pënton soe pa ö ne
Sosoenën se rëp vavaasis a
oah.
Parën nat nom hara' vöknah pa ö
ne Sosoenën to kehkeh vato-
toopin a nom oah.
6 Suk ataeah, e Sosoenën to vavaa-
sis non sih a ma te' ne' to iu
non.
Pare' vakmis non a ma koa' pe', suk
e' to iu non pan,
ee se te' ne pa taate' totoopin."
Prov 3:11-12
7 Ivëh, ka se te' ee pa ma punis
to te' va ne manih po kamis no a
ma tamaara to he' a ra, suk ea to
nat e no pa ma tamaara to iu va'aus
a rora a ma koa' pee. Suk ee to
iu a rora se te' vavih no pa taate'
totoopin. 8 E tamömah se keh hikta
vakmis a nom oah, eën to hikta
te' nom pan, eën e koa' rakah pe'.
Ivëh, kën se te' nom e koa' hikten
taman. 9 Manih pa ma tamaara, e'e
to vakmis a rora ka se ta no raoe.
Ivëh, ka se te' no paan e Tamaara
vöh pa vöön va kin, po poen ne' to
vakmis a ra, marën a va'aus a ra,
pa ö ne' se he' a ra o to'to' tamoaan.
10 A ma tamaara to vavakmis a rora
sih pa ö nee to ep ne to te' vih
non. Ivëhkëk, e Sosoenën to vakmis

* **12:1:** [Ee to mët voh ee, ivëhkëk, ee to ut e ne pa pop pea.] A ma te' varih to mët, pare ut e ne a pop pea, ee a ma te' vih, ka se koe a naöp raoe.

a rora pa ö ne' se va'aus a rora, ka
se kon a taate' vivihan koman pe'.
11 A ma tamaara se vakmis a ra,
suk a tah na to nok vahat. E'e to
vatamak ee pea, ka hikta se te' vaeö
no. Ivëhkëk, amot ea varih to kon
kamis, se kon ee po kokoman tö me
a taate' totoopin.
12 Ivëh, köm se sun vakis ko te'
kikis nem po vaman peöm, paröm
vaeh nem o vaman pa ma meh te'.
13 Eöm se te' vatotoopin nem pa ma
taate' peöm. Ivëh, ka ma meh te'
to hikta vaman vakis ne, se vatet a
taate' totoopin pamëh, pare vaman
vakis hah e Sosoenën.
14 Eöm se te' vakamö' me nem ro
upöm te', parom punö' pa te' vavivi-
han. Suk ataeah, eöm hikta se ep
amot nem e Sosoenën pa ö nöm se
hikta te' me nem a taate' vivihan.
15 Eöm se matop nem, tome' a ma
paeh peöm këh hah o ururuan pe
Sosoenën. Ke' eöm toma' tavus va-
manih po meon hat to pu ko mirö'
a ma meh tah.† 16 Eöm se matop
nem, ta peah va peöm tome' tavus
a te' rëhrëh, me a meh tome' hikta
vaman non e Sosoenën vamanih pe
Iso'. E'e' to panih a tasun ne' se
kon tane' ma' pe tamaneah. E Iso'
to he' a tasun pe' pa ö ne' to soe
vaonöt vamanih pan, e kea sone'
pe' Jekop se kon a tasun pe tamëëre,
pa ö ne Jekop se keh he' poan a
taëën. 17 Vasuksuk ea to nat e no
pe Iso' to iu kon voh non a tasun
manih pe tamëëre. Ivëhkëk, e' to
hikta onöt non a panih o kokoman
pe tamëëre, ivëhpëhkëk, e' to okook
voh non pan, e' se kon hah a tasun
pe'.
18 Ivëh, köm hikta nö vavoh ma'
manih pa ö no napan va Israël to nö
vavoh ma', pare tavus e Sosoenën
manih pa tope vëh na to onöt no
a ep, a ëhnan a tope pamëh a tope
Saënaë'. A tope pamëh no o sura'
apuh to te' voh non, me a popoen
apuh to vatvus o naöp, me a ivat
apuh to tavus. 19 Ka napan va Israël
to tënan a tah to tanih va non manih
pa suvin me o vaato pe Sosoenën,
to tatane' no ma' tope Saënaë'. Pare
hin vakis e pe Mosës pa ö se nat ne
tënan hah ta meh soe pe Sosoenën.
20 Suk ataeah, ee to nanaöp voh ne
a soe vëh nee to tënan,

"Ahikta pah tah se vatiru' manuh
pa tope, ta pah tah se keh
vatiru', a napan se tösvös ee
pe'." *Eks 19:12-13*

21 E Mosës to naöp voh e non pa tah
ne' to ep, pare' soe pan,

"Eö' to naöp vörep rakah e no', ko
rikrik e no'." *Lo 9:19*

22 Ivëhkëk, eöm to tavus voh em
pa tope vëh na to hikta onöt no a
ep, a ëhnan a tope pamëh, a Saëon,
e' a vöön apuh pe Sosoenën to'to'
tamoaan, no ankero' peo pe' to te'
ne pa Jerusalëm voon. O ankero'
varih na to hikta onöt no a ëh
raoe, ee to vaeö tamoaan ke ne e
Sosoenën. 23 Eöm to nö em ma' po
vakum vaeö po koa' vamomoaan‡
no a ëhnëëre to kiun non manuh
pa vöön va kin. Eöm to nö em
ma' pe Sosoenën, a te' to kiiki non
a ma apen a napan kurus. Eöm
to tavus em manuh pa apeera nap
vih, ne Sosoenën to poka' non raoe
a nap totoopin. 24 Eöm to nö em ma'
manih pe Ieesu', a te' to vatotoopin
o vatompoan voon. E' to vavoon
a ra po era' to soe vanat a rora a
ma tah to te' vih oah e ne po era'
pe Ebel. Suk o era' pe Ieesu' na

† **12:15:** A paeh te' to këh hah o ururuan pe Sosoenën, pare' tavus vamanih po meon hat to pu ko mirö' a ma meh tah. A pusun in a soe pamëh to soe va non manih pan, o meon hat vëh, e' a te' to këh hah o ururuan pe Sosoenën. O meon hat to pu ma', e' a te' pamëh to te' va'peh me non o te' va po vaman. O meon hat to mirö' a ma meh tah. E' a te' pamëh to nok a ma taate' hat, ka ma meh te' ep suk, pare vatet a taate' hat pamëh. Ivëh, ke'e kurus to këh tavus ee po ururuan pe Sosoenën.

‡ **12:23:** [... po koa' vamomoaan ...] E koa' oete' vamomoaan manih po Jiu' to kon a tasun apuh oah manih pa koman a kën taman, pare' kokon non a ma tah vihvih oah. A ma koa' kurus pe Sosoenën to te' va ne nën.

hikta se piun va no manih po era'
pe Ebel.§
25 Eöm se matop nem, ko koe
a pënton varo e Sosoenën vëh to
vavaato non. A ken sipuineöm to
pënton varo voh ee pa soe pe Mosës
manih po oeh, pare taum ee pa ma
punis. Ivëh, ke ea me se taum o
punis apuh oah, pa ö na to pënton
varo a soe pe Sosoenën, to vavaato
tane' e non ma' pa vöön va kin. 26 A
soe pe' to kö en po oeh, ivëhkëk, e'
to soe vamanih pan,
"Eö' hikta se kö varoe no' o oeh, a
akis me." *Hag 2:6,21*
27 A soe to soe ka rora pan, a ma
moeh tah varih po oeh ne Sosoenën
to nok voh se variu ee, ke Sosoenën
se panih en pee. Ivëhkëk, a ma tah
varih to hikta onöt ne a variu, pare
hikta se panih ne.
28 Ea se te' vivihan no ko vavatet
no e Sosoenën, suk ataeah, ea to
te' no paan o matop vih pe'. Ivëh,
ko matop vih vëh hikta se variu
non, pare' te' tamoaan e non. Ea se
hinhin no e Sosoenën, ko he' vaeö
no eah, ko vasunön eah, para ta
no eah. 29 Ea se vaman no a ma
soe man pe Sosoenën, suk e'e' to
vakmis non o te' to vatösoe ne. A
vakmis pe' to te' va non manih po
sura' to onöt non a ës vahik a ma
tah kurus.

13

E Sosoenën E Tamaara

1 Eöm se iu nem a ma meh upöm
te' vamanih pa ma kea peöm. 2 A
ma paeh sipuura to vaoe voh ne a
ma te' va pa ma meh muhin pa ma
iuun pee, ko hikta nat va i ne raoe
manih pan, e'e o ankero'. Ivëh, köm
se vaoe nem a ma te' va pa ma meh
muhin manih pa ma koman iuun
peöm. 3 Eöm se nat nem o te' varih
to te' ne pa iuun nohnoh, vamanih
peöm to te' va'peh me e nem pee.
Eöm se nat nem o te' varih no o
vakihat pee to nok vahat voh raoe,
vamanih peöm to kamis va'peh me
e nem pee.
4 O vaen peöm se te' totoopin non,
ke voe me köövo se matop vavih ne
o vaen pee pon. E Sosoenën se kiiki
a ma taate' hat po te' varih to te' ne
pa taate' rëhrëh. 5 Eöm se koe a iu
vörep a moni', paröm te' vaeö me
nem a ma tah nöm to öt nem. Suk
e Sosoenën to soe pan,
"Eö' hikta se këh rakah no' oah, ko
anoe a oah." *Lo 31:6*
6 Ea to onöt e no pa vaman a soe to
te' non koman o Puk Vapenpen to
soe non pan,
"E Sunön to va'aus a non neo',
ivëh, kö' hikta se naöp no' ta
tah no a te' se nok manih
peö'." *Sng 118:6*
7 Eöm se nat nem a ö no a ma te' to
vovoh voh ka no neöm, to vavaasis
voh ne a soe pe Sosoenën, paröm
koman nem a ö nee to te' vavih
vavoh nee. Ko suk a ö nee to vaman
vavoh ne. 8 E Ieesu' Kristo to vatoe
e non nopoen, kuru, me e' se te'
tamoaan e non.
9 Eöm se nat nem pënton a ma
meh vavaasis to te' ke ne. E' to vih
rakah pa ma komaara se kon tane'
varoe o kikis manih po ururuan
pe Sosoenën. A ma komaara hikta
se vatet non a taate' va pa ëën a
taëën supon, suk a taate' pamëh
toma' rëh ke këh a ra o vaman,
ka hikta onöt no a kon va'aus nën.
10 A napan varih o te' ësës he' po
Jiu' to vavatet avoe' e ne po vatom-
poan vamoaan, marën a vasunön e
Sosoenën, to hikta onöt ne a kon o
va'aus ne Ieesu' to he' a ra pa mët
pe'.*
11 A te' Susun po Te' Ësës He' to
te'te' ho voh non o era' va pa vöna'

§ **12:24:** [... o era' pe Ieesu' na se hikta piun vamanih po era' pe Ebel.] A piun po era' pe Ebel to te' va non manih pa ö ne Sosoenën to soe pan, e Keen se taum amot a punis, suk e' to ip vamët e kea pe' Ebel. * **13:10:** [... to hikta onöt ne a kon o va'aus ne Ieesu' to he' a ra pa mët pe'.] A napan to iu vatet varoe ne o vatompoan vamoaan pa tavus o te' totoopin pa matan e Sosoenën, ee me to hikta onöt ne a kon o va'aus manih pe Kristo. Suk ee to koe ee po he' vëh, pa ö ne Kristo to mët pa kon hah këh raoe a hat pee.

manuh pa ö vasio' to vëknöm ro
non a ma hat pa napan to se hik.
Ivëhkëk, a sionin o vöna' nee to ësës
voh ne manuh sinten a vöön. 12 Ke'
te' akuk va kov e non pa ö ne Ieesu'
to mët voh en ma' sinten a vöön,
pa vahik a ma hat pa napan po
era' pe'.† 13 Ivëh, ka se nö ee po
vakum pe Ieesu', ko te' va'peh me
no raoe, ko poet va'peh me eah pa
ö ne' to mët vavoh.‡ 14 Ee se koe a
vatet o vatompoan vamoaan ko va-
man varoe no e Ieesu', suk ataeah,
manih po oeh e' hikta te' non pan,
e' a ö te'te' tamoaan pea. Ivëh, ka se
ep amot a vöön te'te' tamoaan vöh
a vöön va kin.
15 Ivëh, ka se he' vaeö koe no na
e Sosoenën manih pe Ieesu' pa ma
vaëhëh, na to vaëhëh no na manuh
pe Sosoenën. 16 Ea se koe a anoe
a nok a taate' vih, me a taate' uru-
ruan, me a taate' vava'aus a ma
meh te' pea, suk a ma taate' va'aus,
me a ma taate' vih poë varih to he'
vaeö ne e Sosoenën.
17 Eöm se vatet nem a ma te' to
susun ka no neöm, paröm tënan
nem raoe. Suk ee to matop a no
neöm, ko to'to' peöm te' totoopin
non. Amot ee se he' e Sosoenën o
vahutët va pa ma va'aus nee to nok,
köm se keh tënan nem raoe, ee se te'
me ne o vaeö, pare nok vavih a kiu
pee. Ee tome' nonok me ne o tamak
ko hikta se va'aus a no neöm.
18 Eöm se hinhin vatëh ka no
möm o te' susun peöm, suk a ma
kupu pemöm to hara' vavih e ne
ko te' maaka e ne, kemöm iu nok
tamoaan e nem pa taate' totoopin.
19 Eö' to hinhin vakis a no' neöm ku-
rus se hinhin nem e Sosoenën, ke'
se vanö vëhö' hah ma' neo' manem
peöm.

O Hin Va Pa Vih

20 E Sosoenën to vato' hah e
Ieesu', ka manih po era' pe', e' to
nok o vatompoan voon te'te' ta-
moaan topniira, me e Sosoenën.
Ivëh, ke' te' non a te' Sunön to
matop a rora vamanih pa te' mam-
atop sipsip. 21 Ivëh, kö' hinhin suk
a no' neöm pan, e Sosoenën a kamö'
se he' a neöm a ma tah vihvih nöm
to iu nem, marën ö nöm se vatet o
iu pe'. Ka manih pe Sosoenën, ea
se he' vaeö koe no eah manih pe
Ieesu' Kristo. Ke Kristo, na se kë no
a ëhnaneah pa ma tamoaan. Oman!
22 Ivëh, kën kea, eö' to hi vakis
a neöm pa tënan, ko te' me nem o
kokoman tö, suk a soe vëh nö' to
kiun nös se vaeh o vaman peöm,
e' hikta te' rë non. 23 Eö' to iu
no' neöm se nat nem pan, e kea
pea Timoti' to tavus këh en pa
iuun nohnoh. E Timoti' se keh nö
vëvëhö' en ma', kemöm po' nö em
nös pa ep a neöm.
24 Eöm se he' a soe vavihvih
pemöm manih po te' to susun ka ne
neöm, me manih pa ma napan pe
Sosoenën. A ma kën kea varih pa
muhin va Itali' to vanö nös a soe
vavihvih pee manih peöm.
25 Eö' to hinhin suk a no' neöm
pan, o ururuan pe Sosoenën se te'
va'peh me a non neöm kurus.

† **13:12:** [... pa vahik a ma hat pa napan po era' pe'.] O era' po vöna', e' o vëknöm varoe va pa ö no a ma taate' hat se hik. Ivëhkëk, o era' vëh pe Kristo to te' oah voh e non po vëknöm, o era' pe' to vahik rakah voh en pa ma hat pa napan. ‡ **13:13:** Po poen ne Ieesu' to mët sinten a vöön Jerusalëm, a ma napan to vöknah a ëhnaneah, suk ee to koman ne pan, a te' no a nap vëvënsun to ip vamët sinten a vöön, to nok a taate' hat. Ivëh, ka se poet va'peh me e Ieesu', suk ea to kon va'aus pa mët pe'.

JËMIS

E tökiun po kiun vëh nee to poka' ne poë e Jëmis. A ma nap natnat peo to koman ne pan, e Jëmis voh vëh e'e kea sone' pe Ieesu'. E' to kiun ke voh na o kum te' pe Sosoenën varih to vaman ne e Ieesu' Kristo. O kum te' poë varih to tataum voh ne a ma punis manih pa ma vakihat pe Kristo. Ivëh, kee te' vakëkëh voh ne manih pa ma muhin vakëkëh. Ee to te' voh ne pa ma vöön peo vamanih po te' to vavih vah ne. Manih pe Jëmis, e' voh a te' apuh to susun voh non manih pa napan va po vaman varih to te' voh ne Jerusalëm, (Aposol 15:13; 21:18).

Manih po kiun vëh ne' to vaato suk non a ma taate' vih, ne ea a napan va po vaman se suksuk no. Me e' to vapënton hah a ra se pan, ea se vateera' o vaman pea manih pa ma taate' pea. E' to vih non, pa ö no o vaman pea se te' non to vëknöm, pare' nat non te' non o vaato kora', me a hikta taate' to vataare non. O vaman pamëh se nönö va'peh me non a ma kiu vih.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan,

A potan avih, 1:1
Ea se te' vaeö no pa ma punis, ko vaman vakis no, 1:2-8
A soe va pa nap öt ö, me a nap arus, 1:9-11
A taate' va pa vöknah a punö', 1:12-18
Ea se nat no vapëpënton akuk no a soe, ivëhkëk, ea se pënton para vatet, 1:19-27
Ea se nat no kiiki no o te' manih po epep vamahën, 2:2-13
A taate' kiu se nö va'peh me non o vaman, 2:14-26
Ea se matop vavih no a ma ö toto va pea, 3:1-18
Ea se onoah ee pa ma iu hat va po oeh, me a ma iu hat pe susun po ora' hat. 4:1-17; 5:1-6
Ea se keh te' vaes no para vaman no, ea se sun vakis e no, 5:7-20

A Ö No A Napan Pe Kristo Se Te' Vavih Va Ne

1 Eö' e Jëmis, a te' kikiu pe Sosoenën me e Apuh pea e Ieesu' Kristo.

Eö' to kiun ka nös neöm a havun me pöök vute' va pa napan va Israël to vaman nem e Kristo, to te' vakëkëh këh nem a muhin koman peöm.

A potan avih rakah manem peöm.

A Ma Punö' To Vakikis A Rora

2 Kën kea me a ma vameneo', po poen ne eöm se taum a ma vu punö', eöm se te' vaeö rakah nem. 3 Suk eöm to nat e nem, a ma punö' poë varih to pupunö' ne a ma vaman peöm, marën a vakikis a neöm pa sun vakis po vaman, köm te' nem pa taate' anoeh. 4 Ivëh, ke eöm se koe a taate' anoeh, ke' kiu ko vataare a taate' vivihan pa ma tah ne eöm to nonok nem. Ivëh, ke eöm se tavus em o te' natsean to te' me nem a taate' totoopin.

A Te' To Kökööt Non Po Kokoman Vih, E' Se Hin E Sosoenën Ke' He' Poan

5 Ivëhkëk, ta paeh peöm se keh kökööt non po nat vih, eöm se hin e Sosoenën ke' he' a neöm. E Sosoenën to he'he' non a ma tah peo manih pa napan, pare' te' vaeö e non pa he' a napan kurus. Ivëh, ke' se he' en peöm po nat vih. 6 Ivëhkëk, a tëëm ne eöm to hinhin nem e Sosoenën a tah, eöm se vaman rakah nem, ko kokoman peöm nat non te' vaponki' non. A te' ponki' kokoman to te' va non manih pa supa vöh tahi', no a tuvuh to te'te' vah non. 7-8 A te' ponki' kokoman pamëh to koman non a poa tah vakëkëh pa pah tëëm, pare' hikta onöt non a koman ta pah tah ne' se nok. E' se nat non koman non pan, e' se kon tane' ta pah tah manih pe Apuh.

E Jëmis To He' A Soe, Suk A Nap Arus Me A Nap Öt Ö

9 A napan va po vaman varih
o arus, ee se te' vaeö ne. Suk
e Sosoenën to kë a ëhnëëre.
10 Ivëhkëk, o te' varih o öt ö vörep, ee
se te' vaeö ne, pa ö ne Sosoenën to
vöknah a ma ëhnëëre. Suk ataeah,
a ma te' poë varih to ununun a
ma tah peo se mët vamanih pa ma
töpka' naon va muhin. 11 A potan
se pa vaororan ma', pare' pa varak
en pa ma naon. Ka ma töpka' vu'vu'
ee, ka ö vëh to vamatan vavih non
o töpka' se hik en. E' to vatoe e non
pa ö no a nap öt ö vörep se mët a va,
ee he te' avoe' e ne pa matop a ma
kiu moni' pee.

A Taate' Punö' To Hikta Tane' No Ma' Pe Sosoenën

12 O poen no a punö' to nö ma' po
te', kee sun vakis ne, ee se te' vaeö
e ne. Ee se keh vaoah voh a punö'
pamëh, e Sosoenën se voen raoe po
to'to' tamoaan. E Sosoenën to soe
vaman voh a tah vëh po te' varih to
iu rakah ne poë. 13 A punö' se keh
tavus manih po te', ee se nat ne soe
pan, "E Sosoenën to pupunö' a no
möm." Ahik. A taate' hat to hikta
antoen non a punö' e Sosoenën, me
e Sosoenën koman to hikta antoen
non a punö' ta pah te' pa taate'
hat. 14 Ivëhkëk, a punö' to tatavus
non sih pa napan pa ö no o iu hat
koman va pa ma komëëre to me ke
raoe. Kee oon ee po iu hat koman
pee. 15 Ko iu hat pamëh me en pee
pa nok a hat, ka hat pu va'puh en,
ko vatvus en ma' pa mët.

16 Ma kea me kën vamen, eöm
toma' piuk hah këm po iu hat
pamëh. 17 A ma taate' vih me a ma
he' vihvih kurus to tatane' ne ma'
manuh pe Sosoenën. A ma he' vih
varih to he' ne o maaka to tatane'
ne ma' pa Te' vëh to nok voh a ma
tah kurus, a potan, me a sivö me
o vesun. A ma paeh pee to vapa-
panih vah e ne sih, pa ö nee to nönö
vah ne manih pa akis. Ivëhkëk, e
Sosoenën to vatoe tamoaan e non,
ko he'he' tamoaan e non pea pa
ma he' vih pe'. 18 O iu koman pe
Sosoenën, ke' he' koe ka ra o to'to'
voon manih pa soe man. Ivëh, ka se
te' me no a tasun apuh oah manih
pa ma moeh tah kurus ne' to nok
voh.

A Taate' Pënton A Soe Ko Vatet

19 Eöm se nat nem a tah va'ih,
a ma kea me kën vamen, eöm se
pënton soe tamoaan rakah nem, ko
vavaapun nem pa vaato. Parëm
nat nem heheve vëvëhö' nem,
20 suk a taate' heve to hikta onöt
non a va'aus a neöm, köm te' nem
po to'to' totoopin vëh ne Sosoenën
to iu non. 21 Ivëh, ko to'to' peöm
se te' tavus këh non a ma taate'
rëhrëh, me a ma vu taate' hat. Köm
se te' nem pa taate' tö, ko öt nem
o vavaasis pe Sosoenën vëh, ne' to
nep pa ma kupu peöm. Ko vavaasis
pamëh to onöt non pa kon hah a
neöm.

22 Eöm se vavatet nem a tah
no vavaasis pe Sosoenën to sosoe
non, eöm se keh tënan akuk nem,
ko hikta vavatet nem o vavaasis
pamëh, eöm to pikpiuk koman hah
a nem. 23 A napan varih to pënton
ee po vavaasis pe Sosoenën, pare
hikta vavatet ne o vavaasis pamëh.
Ee to te' va ne manih pa napan
varih to ep a ma matëëre manih po
siroak. 24 Ee to ep ne a ma matëëre,
pare nö ke ko vanun vëvëhö' hah ee
pa ö nee to matan va ne. 25 Ivëhkëk,
a nap vaeö oah ivarih, a napan
varih to sisi vavih ne o vavaasis
totoopin pe Sosoenën to nonok non
a napan, kee te' taihan e ne. Kee te'
ne pa sisi vatëh o vavaasis pamëh.
Ko hikta nat ne pa vanun a tah nee
to tënan, ivëhpëhkëk, ee to vavatet e
ne pa ö no vavaasis pe Sosoenën to
soe va non. Ko te' varih to vavatet
ne o vavaasis pamëh, ee se te' vaeö
rakah e ne.

A Taate' Man Va Pa Kë E Sosoenën

26 A napan va po vaman varih to
koman ne pan, ee a nap "rorotu'",

ivëhkëk, ee to hikta matop vavih ne
a meëre, ee to pikpiuk koman hah
a ne. Ivëh, ka taate' "rotu'" pee, e'
a tah akuk rakah. 27 O "rotu'" vëh
ne Sosoenën e Tamaara to ep non
poan to maaka, pare' hikta te' non
ta tah hat, iva'ih, a taate' matop o
koa' nök, me o köövo amop varih to
iu ne o va'aus, me a taate' te' taihan
këh a ma taate' hat va po oeh vëh.

2

Ea Se Iu No A Napan Kurus

1 Ma kea me kën vamen, eöm o
te' va po vaman manih' pe Apuh
pea e Ieesu' Kristo to te' me non
o ëhnan apuh. Ivëh, köm se nat
nem ep va nem manih pan, a ma
meh te' to apuh oah e ne po upöm
te'. 2 Ta pah te' se keh nö ma'
ko vakum va'peh me a neöm to
ohop non a ma ohop matan vavih,
pare' vaho' non a rin gol. Ka tëëm
avoe' pamëh no a te' arus se keh
ho ma', to ohop non a ma ohop
vamoaan, pare pö. 3 Ke eën se keh
nok vavih a te' vëh to ohop non a
ma ohop matan vavih, parën soe
keah pan, "Eën se iho' manih pa ö
ihiho' vih vëh." Parën soe ke a te'
arus, "Sun nom ah manem." Ke',
eën se soe pan, "Iho' ah manih po
oeh pa havin moneo'." 4 Eën nonok
nom ataeah? Eën to nonok va nom
o te' manih, pee to apuh oah e ne
po meoh upöm. Eën to te' me nom
o kokoman hat, parën koman nom
pan, a meh te' to vih oah e non po
upöm.

5 Pënton nem ma kea me vamen
vih peö'. E Sosoenën to vate' voh
a nap arus manih pa ma muhin
kurus, pan ee se öt oah ne o vaman.
Me ee se ho manih pa Matop Vih pe
Sosoenën vëh, ne' to soe vaman ke
voh o te' varih to iu rakah ne poë.
6 Ivëhkëk, eöm to hikta vataare nem
a taate' ta manih pa nap arus. A
nap öt ö vörep to pupunö' tamoaan
ne sih, pan ee to susun ne po to'to'
peöm. Ee ivarih, to rëh a neöm po
vahutët. 7 A nap öt ö vörep ivarih,
to sosoe vavahat ne a ëhnan vih pe
Ieesu' vëh, to vaneah ka no neöm.

8 O Vavaasis pe Sosoenën, e
Sunön pea to te' non po Puk pe',
to soe non pan,

"Eën se iu rakah nom a meh te' va-
manih pa ö nën to iu koman
hah va ka nom." *Lev 19:18*

Eën se keh vavatet nom o vavaasis
vëh, eën to vavatet e nom pa taate'
totoopin. 9 Ivëhkëk, eöm se keh
nonok vavih oah varoe nem a ma
meh te', paröm he' tonun nem a ma
meh, eöm to nonok nem a taate'
hat. Eöm to teen e nem pa hat, suk
eöm to kökök e nem po Vavaasis pe
Sosoenën. 10 A te' se keh vavatet
kurus rakah e non po Vavaasis pe
Sosoenën, ivëhkëk, e' to kök a pah ö
ro va po Vavaasis, e' to nok en pa
hat, e' to kök kurus rakah en pa ma
Vavaasis pe Sosoenën. 11 A paeh a
Sosoenën avoe' to soe pan,

"Eöm se nat nem nonok nem a
taate' te'te'vaasi'," *Eks*
20:14; Lo 5:18

pare' soe pet en pan,

"eöm se nat nem ip vamët a meh
te'." *Eks 20:13; Lo 5:17*

Ivëh, ke eöm se keh hikta nok a
taate' te'te'vaasi', ivëhkëk, eöm to
ip vamët a meh te', eöm to teen
em pa hat, suk eöm to kök kurus
em pa ma Vavaasis pe Sosoenën.
12 Manih pa ma tah kurus nöm to
sosoe nem, me a ma tah ne eöm
to nonok nem, a, eöm se kokoman
hah nem, e Sosoenën se kiiki en
peöm po vavaasis totoopin pe' vëh,
to nonok a rora ka te' taihan këh
no o kikis va pa taate' hat. 13 Ivëh,
köm se vataare nem a taate' uru-
ruan manih po upöm te', toma'
e Sosoenën hikta vataare a taate'
ururuan manih peöm po poen ne'
se kiiki a neöm. Ivëhkëk, a te' vëh
to vataare non a taate' ururuan, e'
to antoen e non pa sun po vahutët,
ko hikta se naöp non po poen ne
Sosoenën se kiiki a ma napan.

O Vaman Va'peh Me A Kiu Vih

14 Ën kea me vamen, o te' se
keh soe pan, ee to te' me ne o va-
man, ivëhkëk, ee to hikta nonok
ne a taate' vih, o vaman pee, e' a
tah akuk rakah. O vu vamanës
pamëh to antoen e non pa kon hah
raoe? 15 A kea ke' a vamen pa ëhnan
e Kristo toma' köööt non ta tah o
ohop, ke', ta taëën. 16 Ke eën se keh
soe ke a te' pamëh pan, "E Sosoenën
to te' va'peh me a nom oah! Eö'
to iu no' pan, eën se te' vatö, parën
nö, ko hop o ohop va pa tuvuh ko
vëhva' a sioniumah, parën nö ko
ëën vörep, parën mahun." Ivëhkëk,
eën to hikta he' eah a tah no a te'
pamëh to iu non, a, o vaato pën e' a
tah akuk rakah. 17 Ke' vatoe e non
po vaman pën varoe, o vaman vëh
to hikta vavatvus non a taate' vih,
e' o vaman to mët.
18 A pah te' to antoen ës e non
pa soe pan, "Ën to te' me nom po
vaman, keö' to te' me no' pa ma
taate' vih varoe." Ivëh, kö' iu no'
pan, ën se vataare a neo' o vaman
pën pa ö nën to hikta nonok nom
ta pah tah, keö' se vataare a oah
o vaman peö' manih pa ma taate'
vih nö' to nonok no'. 19 Eöm to
vaman e nem pan, e' to te' non a
paeh a Sosoenën ro! E' to vih rakah.
Ivëhkëk, o ora' hat to vaman pet va
ne nën, pare rikrik rakah e ne po
naöp.
20 Ën a te' papön, eën se keh
vaman varoe nom, ko vaman pën
to hikta nonok non a taate' vih, e'
o vaman pën e' a tah akuk rakah.
21 Suk, e sipuura, e Abraham to
tavus voh a te' totoopin pa matan
e Sosoenën, manih pa taate' vih ne'
to nok voh pa ö ne' to vatok voh e
sunai'eah Aësak to ës vamanih po
he' pa tonun a pok. 22 Ivëh, ke eöm
ep em po vaman pe Abraham, me a
ma taate' vih ne' to nonok voh non,
to kiu va'peh voh ne sih. O vaman
to puh voh manih pa ma taate' vih
ne' to nonok voh non. 23 A tah
pamëh to vataare non a pusun in a
soe to te' non po Puk pe Sosoenën
to soe non pan,

"E Abraham to vaman voh non e
Sosoenën,
ke Sosoenën öt voh o vaman pe
Abraham,
ivëh, ka manih po vaman
pe', e Sosoenën to poka'
voh poan a te' totoopin."
Jen 15:6

Ke Abraham, ne Sosoenën to poka'
poan e' e vakamö' pe'. 24 Ivëh, ke
eöm ep em, o te' to tatavus totoopin
ne pa matan e Sosoenën manih pa
ma taate' vih nee to nonok ne, e' to
hikta te' non pan, o vaman varoe.
25 O meoh vapipino' vih ivëh, pe
köövo rëhrëh e Rehap. E' to tavus
voh e köövo totoopin pa matan e
Sosoenën manih pa tah ne' to nok.*
Po poen ne' to kamö', ko vaho voh a
nap epep kaveo manih pa iuun pe',
pare' va'aus raoe, kee rusin ke pa
meh hanan.
26 Ke' vatoe e non manih pa
sionin a te' to hikta te' me non ta
tuvuh, e' to mët. Ivëh, ko vaman
kora' to hikta vataare non a taate'
vih me a kiu vih, e' me to mët.

3

Ea Se Matop Vavih No Pa Ma Ö Toto Va Pea

1 Ën kea me vamen, e' hikta te'
non pan, a peo peöm se tavus o
tövavaasis. Suk ea to nat e no pemöm
varih a napan to vavaasis nem a
napan, no e Sosoenën se kiiki oah
rakah a möm. 2 Ea kurus to nonok
vapiun e no pa ma pah tëëm. A
napan se keh hikta sosoe ne ta ma
tah hat, ee se te' e ne o te' totoopin,
ko antoen me e ne pa matop vavih
o iu va po sionin. 3 A tëëm ne ea
to vaho' a ta aën manih pa rivon
a hös, marën a ö ne' se pënton a
ra. Ea to antoen e no pa matop a
rivoneah, ko vatotoopin nö e no pa

* **2:25:** [E' to tavus voh e köövo totoopin pa matan e Sosoenën manih pa tah ne' to nok.] E Rehap to te' me voh non o vaman va'peh me a tah ne' to nok. Ep na po Puk Josua', 2:1-24.

sionineah. 4 E' to vatoe e non po
parö' vëh o apuh, no a tuvuh apuh
to totoon vah non poan. Ivëhkëk,
a tah vëh to vatotoopin nö non o
parö' apuh pamëh, to para' sone'.
Ko vavanö koe non poan pa ö ne
tövavanö to iu non. 5 E' to vatoe me e
non pa mean a te'. E' a ö sone' va po
sionin, ivëhkëk, e' to këëkë koman
hah a non ko vaeö non, suk a ma
tah apa'puh ne' to nok.

O si' tëkrea sone' to antoen e non
pa taneo a sura' apuh manih ko-
man a muhin. 6 Ka mean a te' to te'
va e non manih pa sura'. E'
to puh non pa ma vu taate' hat. E'
to vavapean non o sionin avoes pa
ma vu hat. E' to nonok non a ma
vu taate' hat manih po to'to' pea
vamanih pa sura' ororan, ka sura'
pamëh to tane' no ma' po sura' ësës
tamoaan. 7 A napan to antoen e
ne pa varau' a ma vu vöna' poa,
vamanih po növan, me ra ma vu
kuru', me ro iian. Ka ma tah poë
varih te' e ne paan a matop pee.
8 Ivëhkëk, ahikta pah te' to antoen
non a matop a mean a te'. E' to poa,
ko para' hat, pare' te' va non manih
pa ëto' hat ipip te'. 9 A meara,
e' marën a kë a ëhnan e Apuh e
Tamaara. Ivëhkëk, ea to te' e no
sih pa vapöpöötan a napan varih
ne Sosoenën to nok raoe, kee vatoe
amot me ne pe' koman. 10 A ma
taate' kë a ëhnan e Sunön, me a
taate' vapöpöötan o te' to tatane' ne
ma' pa paeh a rivon! Kën kea me a
kën vamen a vu taate' vëh to hikta
te' non pan, e' a taate' vih. 11 A ruen
vih kës me a ruen hat to pët koko
e ne sih pa paeh a rën? 12 Kën kea
me vamen, o naon vëh o fik antoen
kës e non pa voa' o voa' öliv, ke', o
ka voaën antoen kës e non pa voa'
o voa' fik? Ahik! Me a kove' ruen to
puh non pa sö, to hikta antoen non
a vatvus a ruen kakaak.

A Te' To Te' Me Non O Nat Vih, E' Se Nok A Taate' Vih

13 E' to te' pö' non ta ma te' top-
nineöm to te' me ne o kokoman
natsean me o kokoman maaka? E'
se keh te' non tah ma te' to te' va
ne nën, a, ee se vataare in a taate'
te' vatotoopin, pa ö nee to te' va
ne. Me ee se nonok ne a ma tah
vih pa taate' tö vëh to tane' ma' po
nat vih. 14 Ivëhkëk, eöm se keh te'
nem o te' amamun, ko te' me nem
a taate' puhio' kikis manih pa ma
kupu peöm. Parröm nat nem te' me
nem a taate' kë koman hah ëm, suk
o nat natsean peöm, suk ataeah, a
taate' pamëh se tavus va en manih
po piuk. E' se koaan en pa soe
man. 15 O vu nat "natsean" pamëh
to hikta tane' ma' pe Sosoenën, me
a Tuvuh Vasio'. Ahik. E' to tane'
ma' po oeh vëh, me manih pe susun
po ora' hat. 16 Manih pa ö poan-
heh no a taate' puhio', me a taate'
amamun to te' ne, a, a taate' nun
to te' non nën, me a ma vu taate'
hat. 17 Ivëhkëk, a napan to kon a ma
vu nat natsean to tane' no ma' pe
Sosoenën, vamomoaan ee to nonok
ne sih a ma taate' vivihan, me a
taate' moomo, me o kokoman tö,
me ee to he' vaeö ne a napan. A ma
te' to te' me ne o kokoman natsean
to vamatop tamoaan e ne pa va'aus
o te' varih, to tataum ne a ma punis,
me ee to nonok vavih ne o upöm
te'. Ee to nonok ne a taate' vih to
vatoe kurus non manih pa napan.
Pare hikta nat ne pa piuk. 18 Ea se
keh punö' rakah no pa te' vakamö'
me no o upöm te', ea to nep a taate'
moomo manih po to'to' pea, ke' te'
va non manih po voa' tah na to nep.

4

Eöm Se He' Këm Pe Sosoenën

1 Eöm nat kës e nem pa ö no a
ma punis me a ma vaato vasuka' to
tatane' ne ma'? Ee to tatane' ne ma'
po iu amamun varih to vavapus
me ne a ma komëneöm. 2 Eöm to iu
e nem pa ma tah, ivëhkëk, eöm to
hikta öt nem. Ivëh, ke eöm vamatop
e nem pa ip vamët a meh te', me
eöm to te' nem pa taate' puhio' o
upöm te'. Ivëhkëk, eöm to hikta
onöt nem a kon a ma tah nöm to iu

nem. Ivëh, köm te' nem pa taate'
vaato vasuka' me a vapus. Eöm
to hikta kon a ma tah nöm to iu
nem. Suk eöm to hikta hinhin nem
e Sosoenën. 3 Ka tëëm nöm to hin-
hin nem, eöm to hikta kokon nem
a ma tah poë varih. Suk eöm to iu
he' vaeö koman hah a nem, paröm
viivi pinpiun e nem pee. E' a pusun
in a ö no a ma hin peöm to hikta
tatapiun suk ne.

4 Ivëh, ke eöm këh voh em pe
Sosoenën. Eöm se nat e nem pan, a
te' to iu non a ma tah va po oeh vëh,
e' to vatoe me e non pa te' to vaki-
hat me non e Sosoenën. Eteh to iu
vakamö' me non a ma taate' va po
oeh vëh, e' se tavus en e tövakihat pe
Sosoenën. 5 Eöm to koman vaponki'
e nem pa soe vëh, to te' non po Puk
pe Sosoenën to soe va non manih
pan,

"A Tuvuh Vasio' vëh ne Sosoenën to
vaho' voh manih pea,
to iu rakah a rora se te' varoe
no manih pe'." *Eks 20:5*

6 Ivëhkëk, e Sosoenën to he'he' oah
a rora o ururuan pe', vamanih pa ö
no o Puk pe Sosoenën to soe va non,

"E Sosoenën to he'he' tonun non
sih a nap möhmöh,
ivëhkëk, e' to he'he' non o uru-
ruan pe' manih po te' tö.
Prov 3:34

7 Ivëh, köm se he' avoes këm
manih pe Sosoenën. Paröm he'
tonun e susun po ora' hat, ke' se
rusin këh a neöm. 8 Eöm se nö
vatët ma' manih pe Sosoenën, ke
Sosoenën se nö vatët ma' manih
peöm. Eöm a nap nonok hat, eöm
se veo tavus a ma taate' hat këh o
to'to' peöm. Eöm to pupunö' nem
pa vatet e Sosoenën va'peh me a
taate' hat va po oeh vëh. A taate'
pamëh to hikta te' vih non. Ivëh,
ke eöm se vavoon a ma kokoman
peöm. 9 Eöm se te' vatamak nem,
suk a ma taate' peöm, paröm okook
vörep nem! Eöm a napan to onon
nem, eöm se panih paröm okook
nem. Ke eöm a napan to vavaeö
nem, eöm se tatamak nem. 10 Eöm
se vöknah hah ëm pa matan e Apuh,
ke' se kë a neöm.

Eöm To Hikta Te' Nem Pan Eöm A Nap Kiiki Te'

11 Kën kea me vameneo', eöm se
nat nem vövöhio' nem ta ma vöhio'
hat piuk suk o upöm te'. Eöm se
keh te' nem pa vöhio' vatonun suk
o upöm te' va po vaman peöm, ke',
pa kiiki raoe, me eöm to kiiki ko
sosoe vöknah e nem po Vavaasis Pe
Sosoenën, nee to vavatet ne. Ka
tëëm nöm to kiiki nem o Vavaasis
pamëh, eöm to tavus va em manih
pa nap kiiki. Ivëh, ke eöm hikta te'
hah va nem manih po te' to vavatet
ne o Vavaasis pe Sosoenën. 12 E
Sosoenën varoe kuru to nok voh
o Vavaasis pe', pare' tavus en a
Tökiiki. E' varoe kuru to antoen e
non pa kon hah a ra, me a mirö' a
ra. Ivëh, ke' hikta vih non peöm se
kiiki nem o upöm te'.

Eöm Se Koe, Ke Sosoenën Vovoh Ke Non A ma To'to' Peöm

13 A ma paeh peöm to sosoe nem
sih pan, "Kuru, ke', sinup nemöm
se nö em pa ta pah vöön apuh.
Emöm se te' nem ma' nën po pöh
kirismas, marën a nok a kiu moni',
ko kon a ma moni' peo." 14 Ivëhkëk,
eöm to hikta nat nem pa tah se
tavus sinup! O to'to' peöm to te'
va non manih pa soa'pi vëh se
tavus. Ka ep in eah pa si' tëëm
kökööt akuk, ke' hik vëvëhö' hah
en. 15 Ivëh, ke' vih non peöm se
soe vamanih pan, "E Apuh se keh
iu non, ea se te' to'to' no, ko nonok
no a tah vëh, ke', a tah va'uh."
16 Ivëhkëk kuru, eöm to te' nem o
te' möhmöh, ko këëkë koman hah a
nem pa soe tavus a ma kiu apa'puh
nöm to iu nok nem. O vu taate'
va pa kë hah ëm, e' to para' hat.
17 Ivëh, ka te' se keh nat e non pa
tah totoopin ne' se nok, ivëhkëk, e'
to hikta nok, a, a te' pamëh to nok
en pa taate' hat.

5

Eöm A Nap Öt Ö Se Matop Nem

1 Pënton öm, eöm a nap öt ö vörep!
Eöm se ook, paröm tamak suntan,
suk a ma punis se nö ma' manih
peöm. 2 A ma moeh tah peo vörep
peöm se koa' vahik ee, ko kökörös
ëën vahik ee pa ma ohop peöm. 3 A
ma moeh gol, me silva' peöm se
rato' ee. Ko rato' pamëh se vataare
en peöm to nok voh em pa hat. E'
se ëën va in a ma sionineöm manih
po sura'. Eöm to ununun voh em pa
ma moeh takoek vihvih peöm, ke'
öök non kuru ko vatët non po Poen
hah pe Sunön. 4 Pënton vavih öm!
O voen ne eöm to hikta he' voh a
nap kiu varih to rëp karas manih
po tökiu peöm, ee to okook ke ne
pe Sosoenën pan, e' se piun a ma
taate' hat peöm. Ke Sunön A Kikis
Vi to pënton en pa ook pa nap kiu.
5 A ma poen kurus nöm to te' nem
manih po oeh, eöm to öt vörep voh
nem a ma moeh tah vihvih, paröm
vaeö ko iu voh nem a ma tah kurus
poë varih. Eöm to te' voh nem pa
ëën vörep, ka ma komëneöm ponot
vamanih pa vöna', nee to vamatop
e ne pa ip vamët. 6 Eöm to vaho'
voh em pa nap totoopin po vahutët,
ko vateen em pee pa hat, paröm ip
vamët raoe to hikta te' me ne ta
hat. Kee hikta onöt ne a vapus me
a neöm.

Ea Se Te' Me No A Taate' Anoeh

7 Kën kea me kën vamen, eöm se
te' me nem a taate' anoeh, ke' öök
po Poen ne Sunön se hah ma'. Eöm
to nat e nem, a te' to te' non a rak to
anoeh non sih a ma taëën vih, pe' se
pu tane' po oeh. E' to te' vaes rakah
non sih ko anoeh non a uhön me a
potan se vapu a taëën, ke' voa' a ma
voa' vih. 8 Ke eöm me se te' vaes
nem, ko anoeh nem. Ko te' a ma
punis to tavus manih peöm. Suk o
Poen hah pe Sunön to öök vatët en.
9 Kën kea me a kën vamen, eöm
se koe a varek suk a ma meh upöm
peöm, me a vöhio' tonun raoe. E
Sosoenën tome' tavus vamanih pa
Te' kiiki vahutët, pare' kiiki a neöm,
ko vateen a neöm pa hat. Ka Te'
kiiki vahutët pamëh to vamatop e
non pa nö ma'! 10 Kën kea me va-
men, eöm se vavatet nem o vavaa-
sis po te' vanënën soe varih, to
vavaasis suk voh ne e Apuh. Ee to
kon kamis voh pa ma tah, ivëhkëk,
ee to te' vaes voh e ne, pare anoeh
ne. 11 Ea to sosoe no pan, ee to te'
vaeö e ne, suk ee to hikta koe rom
voh. Eöm to pënton voh em pe Job
to te' me voh non a taate' anoeh.
Paröm nat e nem, po vasuksuk ne
Apuh to nok voh a taate' vih manih
pe'. Ea to nat e no, e Sunön to puh
rakah non po ururuan, me a taate'
kamö'.

Matop Nem Pa Ma Tah Nöm To Sosoe Nem

12 Kën kea me a kën vamen, a
tah apuh oah ivëh, eöm se nat nem
nonok nem a soe kikis, vamanih pa
ö neöm to iu soe nem oman. Koe a
poka' o ëhnan va pa vöön va kin, ke',
o ëhnan vëh o oeh, ke', a meh tah pa
vakikis a soe nöm to soe. Ka tëëm
nöm to iu soe nem "oman", eöm se
soe varoe kuru, "oman", pö ne' se
keh te' non "oman". Ke', "ahik", pö
ne' se keh te' non "ahik". Ivëh, ke
eöm hikta se teen nem ta hat, po
poen ne Sosoenën se kiiki a neöm.

O Kikis Va Pa Taate' Hin

13 Eteh to te' me non a ma pu-
nis, e' se hinhin non. Keteh to
hara' vaeö non, e' se vaëhëh, ko
kë a ëhnan e Sunön. 14 Keteh to
hara' non a moeh, e' se vaoe a nap
susunön va po rotu'. Kee se hin suk
poë, pare hë o vanom manih pa te'
pamëh pa ëhnan e Apuh. 15 Ko hin
vëh nee to hin me o vaman se vavih
a te' vëh to hara' non a moeh. E
Apuh se vato' en pa te' pamëh. Ke'
se keh te' me non ta hat, e Sosoenën
se ihan anoe en pa hat pe'. 16 Eöm
se vatvus vapiun a ma hat peöm,
paröm te' me nem a taate' hin va-
piun, marën e Sosoenën se vato' a
neöm. A te' va po vaman se keh
hin, a ma tah apa'puh rakah se
tanok. 17 E Elaëja' voh a te' to te' va
e non manih pea. E' to hinhin suk

voh non a uhön se nat non nus, ka
uhön hikta nus voh manih po oeh
po kukön kirismas me a tönim sivö
me a paeh. 18 Ke Elaëja' hin hah,
ka uhön nus ma', ko vömru o oeh,
ke' vapu vavih hah en pa ma moeh
tah.

A Taate' Va Pa Va'aus Hah A Te'
To Nö Vapiun

19 Kën kea me a kën vameneo', ta
paeh va peöm se keh nö varo këh
a soe man, ka meh kea va'aus a te'
pamëh, ke' hah ma', 20 eöm se nat
vakis nem a tah va'ih. Eteh to me
hah ma' a te' nonok hat këh a taate'
hat, e' to kon hah en pa apen a te'
nonok hat pamëh, ke' këh en ma'
pa mët. Ivëh, ke Sosoenën se ihan
anoe en pa ma hat peo rakah.

1 PITA'

E Pita' to kiun voh o kiun va'ih, ke' nö po te' va po vaman varih to te' vakëkëh nö voh ne pa ma muhin vakëkëh. A ma te' va po vaman varih to te' voh ne pa ma muhin vakëkëh vamanih po te' va pa ma meh ö to vavih vah ne, (1 Pita' 1:1). E Pita' to kiun voh o kiun va'ih po poen ne' to te' voh non Room, a vöön va'ih a meh ëhnaneah a Babiron.

A napan va po vaman to tataum voh ne a ma vu punis manih pa kaman va Room, suk a ö nee to vavatet ne e Ieesu' Kristo. E Pita' to iu vakikis voh non raoe pan, manih po vaeö pee, nee se te' vaes ne ko sun vakis ne. E Pita' to soe vanat hah me raoe pa kiu vëh ne Sosoenën to nok voh, marën a kon hah raoe. Me e' to vaato suk a ö ne Ieesu' to sun vaes vavoh non pa ma vu punis, me e' to vaato suk a ö ne Ieesu' se nö hah ma' manih po oeh. Ivëh, kee se koman ne a ma tah varih, pare sun vakis ne manih po vaman. Me a ma taate' va po maaka to vih ke ne a napan varih to vaman ne e Ieesu' Kristo.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan,

A potan avih pe Pita', 1:1-2

A soe vanat hah, kee se nat in a kiu ne Sosoenën to nok voh marën a kon hah a napan, 1:3-12

A taate' va pa te' vavivihan pea manih po oeh, me e Ieesu' a vös vih to te' me non a to'to', 1:13-25, 2:1-10

E' to vaato suk a ma taate' va po maaka, 2:11-25; 3:1-7

Ea se taum a ma punis, suk a ö na to vavatet no e Ieesu' Kristo, 3:8-22; 4:1-19

A ma vu to to nö non pa napan va po vaman, 5:1-11

A ma soe ataaton pe Pita', 5:12-14

A Soe Vakikis Po Te' Va Po Vaman To Kokon Kamis Ne

1 Eö' e Pita', e aposol pe Ieesu' Kristo.

To kiun ka nös neöm a napan ne Sosoenën to vate' voh a neöm, pan eöm se tavus a napan pe', ko te' va nem manih pa nap aun to te' nem pa ma muhin va Pontus, me Galesia', me Kapadosia', me pa muhin va Esia', me Bitinia'. 2 E Sosoenën e Tamaara to kokoman keon moaan voh en, pa ö ne' se kon hah a neöm, ko vate' a neöm a napan vivihan pe', e' a kiu pa Tuvuh pe'. E Sosoenën to iu a no neöm se vavatet nem e Ieesu' Kristo, köm se tavus vavoon manih po era' pe'.

Eö' to hinhin no' pan, e Sosoenën se nok vavih, ko ururuan a neöm, me a taate' moomo pe' se puh rakah non manih peöm.

Ea Se Anoeh No O To'to' Tamoaan

3 Ea se kë no a ëhnan e Sosoenën, e' e Taman e Sunön pea e Ieesu' Kristo. Manih po ururuan apuh pe Sosoenën, e' to he' hah a ra o to'to' voon pa ö na to te' to'to' no ko anoeh no, suk e Sosoenën to vato' tane' hah e Ieesu' Kristo po vapeepe. 4 Kuru ea to anoeh no a tapui ne Sosoenën to se he' manih pa ma koa' pe'. A ma he' varih, to hikta se koa ne, me hikta se hat ne, ka ö epep vavih va pee hikta se hik ne, ee to te' ne manuh a vöön va kin to anoeh no ma' ra. 5 Manih po kikis pe Sosoenën, e' to matop e non peöm, suk eöm to vaman, ka matop pe' se vatët en po poen ne' se kon hah a neöm këh a hat pa ö ne' se kiiki a napan.

6 Ivëh, ke eöm se te' vaeö rakah nem, ivëhpëhkëk, pa si' tëëm kökööt eöm se tamak pa ö nöm se taum a ma vu punis. 7 A ma vu punis poë varih se tavus, marën a punö' o vaman peöm, pan e' to te' vivihan e non. O vaman vivihan pamëh to te' vih oah e non pa gol. Ee se kon a gol, pare ës pa kon ke o kusan. Ivëh, ka ma vu punis to vaeh non o vaman peöm ke' tavus vavoon, pare'

vivihan oah e non pa gol pamëh se
hat en. Ivëh, kee se kë a ëhnëëneöm,
köm kon o ëhnan apuh, paröm öt
a tasun apuh, po poen ne Ieesu'
Kristo se hah ma'. 8 Eöm to hikta
ep voh nem e Kristo, ivëhkëk, eöm
to iu avoe' e nem pe', eöm to hikta
onöt nem a ep eah kuru, ivëhkëk,
eöm to vaman e nem pe'. Ivëh, ke
eöm to puh rakah nem po vaeö nee
to hikta onöt ne a vamaaka, o vaeö
pamëh to puh non po vatëk vih. 9 O
voen peöm ivëh, eöm to vaman nem
e Sosoenën, ke' se kon hah a ma
apeneöm këh a taate' hat.
10 O te' vanënën soe to vavaiu
vakis voh e ne pa soe, pare pupunö'
voh e ne pa nat pa ö ne Sosoenën
se kon hah va in a napan. Pare
vanënën suk voh ne po ururuan
vëh se nö ma' peöm. 11 A Tuvuh
pe Kristo to te' me voh e non pee,
ko sosoe ke non pee pa ö ne Kristo
se kon kamis vah ava, me ee se
he' ne poë o ëhnan apuh. Ivëh, ko
te' vanënën soe to iu voh e ne pa
nat e Kristo rakah ivëh eteh, me
o poen poanheh no a ma tah poë
varih se tavus. 12 E Sosoenën to
vataare voh raoe pan, a kiu nee
to nonok ne to te' non pa va'aus a
neöm, e' to hikta va'aus non raoe,
pa ö nee to vavatvus ne a ma soe
man varih neöm to tënan voh em.
Ko te' he'he' soe varih to vavatvus
voh ka no neöm a Soe Vih, ee to va-
vatvus ne po kikis pa Tuvuh Vasio',
ne Sosoenën vöh pa vöön va kin to
vanö ma'. A ma tah no ankero' to
iu maaka voh e ne.

A Taate' Va Pa Te' Vavivihan

13 Ivëh, köm se vamatop nem
a ma kokoman peöm pa nok a
kiu, paröm matop nem o iu va po
sionin. Eöm se te' varoe rakah
nem pa taate' anoeh in o he' va
po ururuan, ne eöm se kon po
poen ne Ieesu' Kristo se hah ma'.
14 Kuru eöm a ma koa' tëtënan soe
pe Sosoenën, eöm se nat nem te'
hah va nem pa ö nöm to te' moaan
vavoh nem. Eöm he hikta inan
voh nem, ivëh, köm nonok voh
nem a ma taate' hat nöm to iu
nem. 15 Ivëhkëk, eöm se te' vivi-
han nem pa ma moeh tah kurus
nöm to nonok nem. Suk ataeah, e
Sosoenën vëh to vaoe voh a neöm,
pan eöm se vaman eah, e' a vivi-
han. 16 Suk e' to kiun non po Puk
pe Sosoenën to soe non pan,

"Eöm se te' vivihan rakah nem,
suk ataeah, eö' a vivihan." *Lev 11:45; 19:2; 20:7*

17 Eöm to hinhin nem e Sosoenën,
ko popoka' nem eah e Tamön, e'
to kiiki vatoe rakah non sih a ma
taate' pa te'. Ivëh, ka tëëm nöm
to te' nem manih po oeh vamanih
pa nap aun, eöm se ta rakah nem
e Sosoenën. 18 Eöm to nat e nem,
moaan voh nöm to te' voh nem pa
taate' hat, a taate' pamëh nöm to
kon tane' voh pa kën sipuineöm
varih, to te' momoaan voh ka no
neöm. Ivëhkëk, e Sosoenën to kon
hah këh voh en peöm po to'to' hat
pamëh. E' to voen hah voh a
neöm pa tah to hikta onöt non a
hat, vamanih pa gol, ke', a silva'.
19 Ivëhkëk, e' to voen a neöm po era'
vivihan pe Kristo. E Kristo to te' va
non manih pa sone' sipsip vivihan
to hikta te' me non ta mët manih
pa sionineah. 20 E Sosoenën to vate'
voh en pe Kristo, e' he me' avoe'
voh e non pa nok o oeh. Pa taneo
in o poen no o oeh to vatët e non
pa hik, e Sosoenën to vanö voh ma'
poan. E' to vateera' eah manih pea
a napan, pa va'aus a ra. 21 Manih
pe Kristo, eöm to vaman nem e
Sosoenën vëh, to vasun tane' hah
voh e Kristo pa nap mët, pare' he'
poan o ëhnan apuh. Ivëh, ko vaman
peöm, me a taate' anoeh peöm se te'
tamoaan non manih pe Sosoenën.

22 Kuru no a ma kupu peöm to
vivihan pa ö nöm to vavatet nem a
soe man. Eöm to te' rakah me nem
o iu vamaman manih pa ma kea,
me vamen pa ëhnan e Kristo. Ivëh,
ke eöm se te' me nem a taate' iu
to tane' rakah no ma' pa ma kupu
peöm. 23 Eöm to koa' vavoon hah

em, o to'to' voon pamëh to hikta
tane' ma' pa tah mët, ivëhkëk, e' to
tane' ma' pa tah hikta se mët non.
Eöm to koa' vavoon koe hah voh
manih pa soe pe Sosoenën, to te' me
non o to'to' tamoaan. 24 O Puk pe
Sosoenën to soe va non nën,
"A napan kurus to te' va ne manih
pa karas,
ka ma kikis pee to te' va
ne manih pa ma töpka' va
muhin.
A karas se rak en, ka ma töpka'
vu'vu' ee,
25 ivëhkëk, a soe pe Sunön to se
te' tamoaan e non." *Ais*
40:6-8
Ka soe pamëh, nemöm to vatvus
voh ka neöm.

2

E Ieesu' A Vös Vih To Te' Me Non
O To'to'

1 Ivëh, ke eöm to tavus voh em
o te' voon, köm se koe a ma taate'
vaiu a hanan va pa mirö' a meh
te', ke eöm se koe a ma taate' piuk,
me a taate' moko' rivon, me a
taate' puhio', me a vahutët a ma
vahutët hat. 2 Eöm to nat e nem pe
koa' sone' to iu rakah non a hun
sisi'. Eöm me se iu rakah nem, a
kon o vavaasis vivihan tö. Manih
po vavaasis pamëh, eöm se pu po
to'to' voon ne Sosoenën to he' a
neöm, köm se te' vavih me nem e
Sosoenën, 3 suk eöm to puta voh
em, ko ep em pa ma vih pe Apuh,
ne' to nok voh manih peöm.

4 Eöm se nö ma' manih pe Apuh
Ieesu', e' a "vös" vëh to te' me non
o to'to'. A napan va po oeh vëh to
kokoe voh ne a vös pamëh, ivëhkëk,
e' voh a vös ne Sosoenën to vate', e'
voh a vih oah rakah. 5 Eöm me to
te' va nem manih po vös to'to', ivëh,
ke eöm se tavus vamanih pa iuun
pe Sosoenën no a Tuvuh Vasio' to
eok. Ko te' va e nem manih po te'
ësës he' vivihan to ësës ne a ma he'
manuh pe Sosoenën. Ka manih pa
ëhnan e Ieesu' Kristo, eöm se he' a
ma he' peöm varih to vavaeö ne e
Sosoenën. 6 O Puk pe Sosoenën to
soe non pan,
"Eö' se vate' eo' pa vös po oeh
manih Jerusalëm.*
A ma tah kurus se eok ne pa
vös apuh pamëh,
to vih oah.
Ko te' varih to vaman ne poë,
ee to hikta se hara' vahat ne
eah." *Ais 28:16*
7 A vös pamëh to vih oah e non
peöm a napan varih to vaman
nem e Kristo, ko vavatet nem eah.
Ivëhkëk, o Puk pe Sosoenën to sosoe
suk non a napan varih to hikta
vaman ne poë, ko he' tonun ne e
Kristo. E' to soe vamanih pan,
"A vös pamëh no a nap ekeok to koe
voh, pare vi tavus in poë,
e' to tavus en a vös vamo-
moaan to toon vaeh non a
iuun." *Sng 118:22*
8 O Puk pe Sosoenën me to soe va e
non manih pan,
"A vös pamëh se vavahan non pa
napan,
ka vös pamëh se vavaku' e non
pee." *Ais 8:14*
Ee se ku'ku' e ne, suk ee to hikta
pënton a soe pe Sosoenën pare
vatet. Ivëh, ne Sosoenën to vaku'
suk raoe.

9 Ivëhkëk, eöm ne Sosoenën to
vate' voh en peöm a ma napan
rakah pe'. Ke eöm te' va nem manih
po te' ësës he' pe sunön, me eöm
a napan vivihan pe', ko te' nem a
ma napan rakah pe Sosoenën. E'
to vate' voh a neöm, marën a soe
vatvus a ma tah vih ne Sosoenën to
nok voh manih po to'to' peöm. E' to
vaoe tavus këh voh a neöm a taate'
popoen, köm tavus ma' po maaka
pe', a vih rakah. 10 Moaan voh eöm
a napan akuk, ivëhkëk kuru, eöm
a ma napan pe Sosoenën. Moaan
voh eöm to hikta kon voh o uru-
ruan pe Sosoenën, ivëhkëk kuru,
eöm to kon em po ururuan pe'.

* **2:6:** [Jerusalëm] manih po to Grik o ëhnan Jerusalëm to vatoe me non po ëhnan vëh, Saëon. Ep na "Saëon" manuh po Kölösöri'.

Ea Se Te' Va No Manih Pa Nap Kiu Pe Sosoenën

11 Ma vakamö' peö', eöm to te' nem manih po oeh vëh vamanih pa napan va pa meh muhin, to aun ma' ko te' nem pa muhin vëh. Ivëh, kö' hin vakis a neöm se varakah a ma iu hat varih, no a sionineöm to iu nok non, e' to vavapus me e non pa apeneöm. 12 A napan varih to hikta vaman ne e Ieesu' to te' va'peh e ne peöm, tome' soe pan, eöm to nonok nem a hat. Ivëh, ke eöm se te' vavih nem pa matëëre, kee se ep a ma tah vih ne eöm to nonok nem, pare vasunön e Sosoenën po poen ne' se hah amot ma' pa va'aus a neöm.

13 Eöm se kokoman nem a soe pe Apuh, ko te' nem paan o te' varih to vovoh ne pa ma kaman to te' ne manih po oeh vëh. Me a ma te' sunön to te' me ne o kikis, me a tasun, 14 eöm se vavatet nem a soe pa te' susun vëh, nee to vanö ma' pa vakmis o te' varih to nonok vahat ne, ko kë nem a ëhnëëro te' varih to nonok vavih ne. 15 E Sosoenën to iu non pan, eöm se nonok varoe nem a ma taate' vih. Ivëh, köm se antoen nem a sunpip a rivoeero te' papön varih to hikta nat nee, to vavateen a ne neöm pa ma soe piuk. 16 Eöm se te' taihan rakah nem, ivëhkëk, eöm se nat nem koman nem pan, "Kuru ea to taihan, ko pah te' taihan e no pa nok a ma taate' hat." Ahik. Eöm se te' va nem manih pa ma te' kikiu pe Sosoenën. 17 Eöm se vataare nem a taate' ta manih pa napan kurus, ko iu nem a ma kea me a ma vameneöm varih komön o kum pe Sosoenën. Paröm ta nem e Sosoenën, ko kë nem a te' sunön.

Ea Se Vatet A Taate' Pe Ieesu' Ko Te' A Ma Punis

18 Eöm a ma te' kikiu akuk, eöm se te' nem paan a ma torara peöm, ko ta nem raoe. E' to hikta te' non pan, o te' varih to matop vavih varoe a no neöm, ivëhkëk, o te' me varih to nonok vahat a no neöm. 19 A te' to antoen e non pa kon kamis, suk a kiu vih ne' to nonok non. Ivëhkëk, e' se keh koman non e Sosoenën, ko te' a punis, a, e Sosoenën to vaeö me non a tah pamëh. 20 Ee se keh rëp a neöm, suk eöm to nonok nem a taate' hat, ahikta tah ne Sosoenën se kë suk non a ëhnëëneöm, eöm se te' vatö e nem. Ivëhkëk, eöm se keh kon kamis suk a kiu vih nöm to nonok nem, eöm se te' vatö e nem, a, e Sosoenën to vaeö me non a tah pamëh.

21 E Sosoenën to vaoe voh en peöm pa nok a taate' pamëh, suk e Kristo to kon kamis marën a va'aus a neöm. E' to vataare voh en peöm pa taate' kon kamis, ke eöm se vatet, vamanih pa ö ne' to nok vavoh. 22 O Puk pe Sosoenën to sosoe suk voh non a taate' kon kamis pe', ko soe pan,

"E' to hikta nok voh tah hat,
me e' to hikta nat non pa piuk."
Ais 53:9

23 A napan to soe vavahat voh e Kristo, ivëhkëk, e' to hikta piun voh raoe. E' to te' voh o kamis, ivëhkëk, e' to hikta iu mirö' non raoe. E' to vanoe ke voh e Sosoenën, pan e' se matop non poan, a te' va pa kiiki vatotoopin a ma tah kurus. 24 E Kristo to teen voh a ma hat pea ko han voh pa kuruse. E' to nok va nën pan, ea se te' va no manih pa nap mët, ivëh, ka hikta se te' hah no paan o kikis va pa taate' hat, para taneo pa vatet varoe a taate' totoopin. Ee to ip vapi'pi' rakah voh poë, ka manih po kamis vëh ne' to te' voh, ea to te' to'to' no kuru. 25 Eöm to te' vavoh e nem manih po sipsip to tapeat vakëkëh. Ivëhkëk, kuru eöm to hah em ma' pa Te' Mamatop Sipsip vëh to matop vavih non a apeneöm.

3

E Pita' To Vaato Suk O Te' Vavaen

1 E' to vatoe e non peöm o köövo vaen, eöm se te' rakah nem paan a ma voe peöm. Ke' se keh te' non ta ma pah voe to hikta vavatet ne o

vavaasis pe Sosoenën, ee se ep suk
ne pa taate' vih peöm a ma köövo,
pare vaman ee, eöm he hikta soe
tah soe. Ee to antoen e ne pa ep
suk pa ö ne eöm a ma köövo to te'
va nem, ko panih ee pa taate' pee.
2 Suk a ma voe peöm se ep o to'to'
vivihan peöm o köövo, me a ö nöm
to te' va nem ko ta nem e Sosoenën.
3 Eöm o köövo se koe a vatëk varoe
o sionin vëh mahën, pa taate' vatëk
vavih a ovineöm, me a mök a ma
mök nee to nok pa gol. Me a ohop
a ma ohop ep vavih varih nöm to
ohop nem to vaep vamanin a no
neöm. 4 Ahik, e' to vih oah non po
vatëk se tane' no ma' pa komëneöm,
a ma vu vatëk varih to hikta onöt
ne a hat, ee ivarih, a taate' hara'
vatö, me a taate' kamö'. A ma vu
taate' poë varih to vih oah rakah ne
po epep pe Sosoenën. 5 E' to vatoe
e non po köövo vivihan vamoaan
voh to vavatet voh ne e Sosoenën,
ko te' ne paan a ma voe pee. Ka
tah pamëh, e' o vatëk voh pee. 6 E
Sara' to pënton voh non a soe pe voe
pe' Abraham, ko poka' non poan,
"E apuh peö'". Ke eöm o köövo,
eöm ro pus koa' rakah pe Sara', pa
ö nöm to nonok tamoaan nem a
ma taate' totoopin, ko hikta nanaöp
nem pataeah no e voe tome' nok
manih peöm.

7 Ke' vatoe me e non peöm o voe,
eöm se te' vavih va'peh me nem
a ma köövo peöm, ko te' vatët ta-
moaan nem pa va'aus a ma köövo
peöm. Suk a sioniiro köövo to hikta
te' eh vi ne, ivëh, ke eöm se ta nem
raoe. Suk e Sosoenën to he'he' e
non pee po pöh tapui ne' to he'he'
non neöm, o he' va po to'to' vama-
man. Eöm se vavatet nem a taate'
pamëh, ka hikta tah se sunpip non
a ma hin peöm.

Ea Se Nonok Tamoaan No A Taate' Vih Manih Po Upöm Te'

8 Eö' se vahik va in a soe peö'
manih pan, eöm kurus se vapöh
kokoman nem, ko uruan va'peh
me nem a ma meh te' peöm, ko
iu rakah nem raoe vamanih pee
a ma tamëneöm me sinëneöm, ka
taate' ururuan me a taate' va'aus
te' non topnineöm, köm se nonok
nem a taate' tö topnineöm. 9 A te'
se keh nok vahat a oah, eën se koe
a piun a hat pa hat. A te' se keh
soe vavahat a oah, eën se koe a piun
a ma soe vavahat pe'. Ivëhpëhkëk,
eën se piun varu' eah pa taate' vih.
Suk e Sosoenën to vaoe me voh a
oah pa nok va nën, ke' me se nok a
taate' vih manih pën. 10 O Puk pe
Sosoenën to soe non pan,

"A te' se nok a ma tah varih pa kon
o vaeö,
me e' se te' vaeö e non pa ma
poen peo.
E' se nat non sosoe non ta ma tah
hat,
me e' se koe a piuk.
11 E' se nat non nonok non a ma
taate' hat,
ko nonok varoe non a ma
taate' vih.
E' se vaiu non a taate' moomo,
pare' kiu suk non poan.
12 E Apuh to ut non sih a napan, no
a taate' pee to te' totoopin ne,
pare' tëtënan non a ma hin pee.
Ivëhkëk, e Apuh to he' tonun non
sih a napan varih,
to nonok ne a ma taate' hat."
Sng 34:12-16

Ea Se Kon Kamis Suk A Taate' Vih Na To Nonok No

13 Eöm se keh punö' vëhva' nem
pa vatet a taate' vih, a te' hikta
se vakmis a no neöm. 14 Ivëhkëk,
eöm se keh nonok e nem pa taate'
totoopin, parröm kon kamis suk a
tah pamëh, eöm se vaeö rakah! Suk
a soe manih po Puk pe Sosoenën to
soe va non manih pan,

"Eöm se koe a naöp a ma tah nee to
nanaöp i ne,
eöm se koe a karë, me a naöp a
ma tah poë varih." *Ais 8:12-13*

15 Ivëhkëk, eöm se ta nem e Kristo
vamanih pe Apuh a vivihan,
manih pa ma kupu peöm. Eöm se
te' vamatop tamoaan nem pa piun

a ma soe po te' kurus varih to hi
a neöm pa vamaaka a pusun in
a tah vih vëh, nöm to te' me nem
pa taate' anoeh peöm. 16 Ivëhkëk,
eöm se piun raoe pa taate' vaato
vatö, me kokoman tö va'peh me
a taate' ta. O kokoman peöm se
te' vatotoopin tamoaan non, ivëh,
ko te' varih to sosoe vavahat a no
neöm, suk a ma tah vihvih nöm
to nonok nem vamanih pa te' to
vavatet non e Kristo, o te' poë varih
se kon poet suk a ma soe pee. 17 E'
to vih e non pa te' se kon kamis suk
a ma kiu vih ne' to nonok non, pa
ö ne Sosoenën se iu non, këh e non
pa ö ne' to nonok non a ma taate'
hat.

E Kristo To Mët, Pare' Sun Hah, Pa Kon Hah A Ra

18 E Kristo to teen voh a ma hat
pea pare' mët, ko hikta se mët hah
non, e' a te' totoopin, ko hikta te'
non ta hat. Ivëhkëk, e' to teen a
ma hat pea, ko mët suk a ra, o te'
varih to te' me no a ma hat, ko
me vatët a ra manih pe Sosoenën.
Ee to ip vamët voh poë, ivëhkëk,
e' to to' hah en, ko te' to'to' e non
pa tuvuh manuh pa vöön va kin.
19 E' to te' non a tuvuh, pare' nö en
pa vatvus a soe manuh po tuvuh
varuh to te' ne pa nohnoh,* 20 ee to
tënan varo moaan voh a ma soe pe
Sosoenën pa tëëm voh pe Noa'. E
Sosoenën to anoeh rakah voh non
raoe, pa ö ne Noa' to nonok non o
parö' pe'. A si' nap keok to onöt ne
a tönim me a kukön te' to hikta vuk
voh manih pa unat hat vëh to tavus
voh. 21 A ruen pamëh to vëknöm
non a pupui vëh, to kon hah a ra,
e' to hikta te' non pan, a ruen ivëh,
to rurup non o pö manih pa sionin
a te'. Ivëhkëk, a soe vaman pea
manuh pe Sosoenën to tane' no ma'
po kokoman vih pea. A tah vëh, e' a
pupui pa kon hah a ra, suk e Ieesu'
Kristo to kon koe hah ka ra pa ö
ne' to sun tane' hah pa nap mët.
22 Kuru e Ieesu' to nö en manuh pa
vöön va kin, ko iho' non pa pap-
matö pe Sosoenën. Pare' matop
non a ma ankero', me o ora' va pa
vöön va kin to te' me ne a ma vu
kikis.

4

Ea Se Panih A Ma Taate' Hat Vamoaan Pea

1 E' a tah pamëh ne Kristo to kon
kamis suk voh, e' he te' voh non po
sionin, ke eöm se öt vakis nem o vu
kokoman pamëh, vamanih pa ö ne
Kristo to te' vavoh non. A pah te'
se keh kon kamis voh en po sionin,
a te' pamëh hikta se iu te' hop hah
non pa nok vahat. 2 Eöm se sun
vakis nem, suk ataeah, manih pa ö
ne eöm to te' avoe' e nem manih po
oeh, eöm se nonok nem a ma tah
ne Sosoenën to iu non, parröm koe
a nok a ma tah hat no a napan to iu
ne. 3 Moaan voh eöm to vahik tëëm
voh e nem pa nok a ma tah no te'
to hikta vaman ne, to te' vaeö ne
pa nok. Eöm to nonok voh nem a
ma vu taate' varih, a taate' rëhrëh,
me a taate' iu hat va po sionin to
takuin pa nok a hat, me a taate'
kaak, me a taate' nok o vaënëën
apuh ko ëën vamhun vörep, me a
kaak a ma rui' eh peo, ko nok a
ma taate' te'te'vaasi'. Me a taate'
vatösoe a soe pe Sosoenën, me a
taate' hin suk a ma tah nö'nës. 4 O
te' varih to hikta vaman ne to ko-
man ne pan, eöm to nonok nem
a ma tah to vatoksean e non pee,
suk eöm to kokoe nem a nok a ma
tah hat varih, nee to nonok ne.
Ivëh, nee to sosoe vavahat suk a no
neöm. 5 Ivëhkëk, amot ee se sun
pa vamaaka a ma soe poë varih pa
matan e Sosoenën, e' to vamatop e

* **3:19:** [po tuvuh varuh to te' ne pa nohnoh], A ma pah te' natnat to koman ne pan, a ma tuvuh poë varih, ee o tuvuh pa napan varih to mët voh pa tëëm pe Noa'. Ka ma meh te' to koman ne pan, e' to sosoe suk non o tuvuh, ke', o ankero' varih to pënton varo voh a soe pe Sosoenën. O Jiu' to vaman va ne manih pan, e Sosoenën to nohnoh voh a ma tuvuh poë varih pa tëëm voh pe Noa'.

non pa kiiki a ma taate' pa napan
varih to te' to'to' ne, me a napan
varih to mët voh. 6 E' a pusun in a
ö ne Kristo to vatvus suk voh a Soe
Vih manih pa ma te' varih to mët
voh, a ma te' poë varih ne Sosoenën
to kiiki raoe pa ö nee to te' to'to'
e ne, pa ö ne' to kiiki va non o
te' kurus. A Soe Vih ne Kristo to
vatvus voh ken pee, ivëh, kee se te'
to'to' ne pa tuvuh, vamanih pa ö ne
Sosoenën to te' to'to' va non.

Ea Se Vakiu Vavih A Ma He' Ne Sosoenën To He' A Ra

7 O poen to öök vatet en pa ö no
a ma tah kurus se hik. Ivëh, köm
se kokoman vamaaka, ko matop
vakis ka nem po iu va po sionin.
Parëm te' vaeh nem pa taate' hin.
8 A, a tah apuh iva'ih, eëm se iu
varuruvun rakah hah ëm me ro
upëm te', suk ataeah, a taate' iu
pamëh to nonok a no neëm, köm
ihan anoe nem a ma hat po upëm
te'. 9 Eëm se matop vavih nem a
ma meh te' peëm, to nö ma' ko te'
va'peh me a ne neëm pa ma iuun
peëm. Ko nat nem vavaarek nem.
10 E Sosoenën to he' papaeh voh a
neëm a ma he', pa vakiu pa va'aus
o meoh upëm te'. Ivëh, ke eëm to te'
me nem a ma vu he' va po ururuan
pe Sosoenën, ke eëm se vakiu nem
a ma he' poë varih, pa va'aus a ma
meh te' pe Sosoenën. 11 Tah pah te'
se keh te' me non o he' va pa vatvus
a soe, e' se vatvus vamaaka vavih
non a soe to tane' ma' pe Sosoenën.
Ka meh te' se keh te' me non o
he' va pa va'aus a ma napan, e' se
nonok non a kiu pamëh po kikis
ne Sosoenën to he' poan. Ivëh, ka
ma napan se ep ne a ma tah neëm
to nonok nem, pare kë koe ne e
Sosoenën manih pa ëhnan e Ieesu'
Kristo. O kikis me a tasun apuh ne
Ieesu' Kristo to vaneah tamoaan e
non. Oman.

Ea Se Te' O Kamis Vamanih Pa Te' Va Po Vaman

12 Ma vakamö' peö', eëm se koe
a töhkak pa ma punis apuh to se
nö ma' manih peëm, pa punö' a
neëm. Eëm se koe a koman pan,
e' a meh tah vatoksean se tavus a
neëm. 13 Ivëhkëk, eëm se te' vaeö
nem, pe' eëm to avë me nem pe
Kristo po kamis. Ivëh, ke eëm se te'
vaeö nem, ka ma komëneëm se puh
ne po vaeö, po poen ne Kristo se nö
hah me ma' a tasun apuh. 14 O te'
se keh sosoe vöknah a no neëm, suk
eëm to vavatet nem e Kristo, eëm
se vaeö, pe' eëm to nat e nem pa
Tuvuh kikis apuh pe Sosoenën to
te' va'peh me e non peëm. 15 Eëm se
nat nem kon kamis, suk eëm to ip
vamët a meh te', ke', eëm to kaveo,
ke', eëm to nonok vahat nem a meh
te', ke', eëm to vahakrë nem a meh
te' pa tah pe'. 16 Ivëhkëk, eëm se
keh kon kamis, suk eëm a napan
pe Kristo, eëm se koe a poet. Eëm
se kë nem a ëhnan e Sosoenën, suk
o ëhnan pamëh ne eëm to te' me e
nem. 17 E' o poen ne Sosoenën se
kiiki a ra to taneo en manih pa ma
koa' pe Sosoenën. A kiiki pamëh
se keh tavus momoaan manih pea,
ataeah se tanok po' manih pa na-
pan varih to vatösoe ne a Soe Vih pe
Sosoenën? 18 Suk ataeah, o Puk pe
Sosoenën to soe va non manih pan,
"E' se keh te' hiva' ke non pa te' vih
ne Sosoenën se kon hah poan,
ivëh, ka te' to he' tonun
non e Sosoenën
me a te' nonok vahat, ee se ro
rakah ee!" *Prov 11:31*
19 Ivëh, ka ma te' varih to kon
kamis, pa ö nee to nonok vatëh ne
a taate' totoopin, pa ö ne Sosoenën
to iu va non. Ee se he' ne o kupu pee
manuh pa te' to nok voh a ra, suk e'
se vatet a soe vaman pe'.

5

Eëm A Ma Te' Sunön Se Matop Vavih Nem A Ma Napan Pe Sosoenën

1 Kuru eö' to te' me no' a soe
manih peëm a ma te' sunön va
po kum te' varih to vaman nem e
Ieesu'. Eö' me a te' sunön va po

kum te' varih to vaman ne e Ieesu',
eö' to ep voh in e Kristo to te' o
kamis. Eö' se avë a pah ö va po kikis
pe Kristo po poen no o kikis pe' se
tavus vateera'. Ivëh, kö' hin vakis
a no' neöm, 2 eöm se matop vavih
nem a ma napan pe Sosoenën, suk
ee to te' va ne po sipsip manih pa
koreneöm. Eöm se matop vavih
nem raoe, suk a ö nöm to iu va
nem, ke' hikta te' non pan, a te' to
toon a neöm pa nok. Vamanih pa
ö ne Sosoenën to iu va non. Eöm
se nonok nem a kiu va'aus me o
vaeö. Eöm se nat nem nonok nem
suk eöm to iu nem a moni'.
3 Eöm se nat nem te' va nem
manih po te' susun to susun ke
ne a napan varih ne Sosoenën to
vaho' voh pa koreneöm, köm matop
nem. Ivëhkëk, eöm se te' va nem
manih po vëknöm vih manih pee,
kee se ep, pare vatet a taate' vih
peöm. 4 Eöm se keh nonok va nem
nën, ko poen ne e Kristo, e' a Te'
Susun Mamatop Sipsip se hah ma',
e Kristo se he' a neöm o voen vih
oah, e' o voen to te' vavih tamoaan
non, ko hikta onöt non a hat.

Ea Se Te' No Pa Koren E Sosoenën

5 E' to vatoe me non peöm, a ma
te' seseka', eöm se te' rakah nem
paan o te' susunön va po kum te'
varih to vaman ne e Ieesu'. Me eöm
kurus se te' nem pa taate' tö va'peh
me o upöm peöm. Suk o Puk pe
Sosoenën to soe non pan,

"E Sosoenën to vövöknah non sih o
te' möhmöh,
ivëhkëk, e' to ururuan non o te'
varih to te' ne pa taate' tö."
Prov 3:34

6 Ivëh, ke eöm se vöknah a ma iu
koman peöm, paröm te' nem paan
o kui kikis pe Sosoenën ke' se kë
a neöm pa ö no poen koman pe'
se tavus amot ma'. 7 Eöm se he'
a ma kokoman karë peöm manih
pa koreneah, suk e' to koman non
ataeah tome' tavus manih peöm.
8 Eöm se te' vamatop nem, paröm
ut vavih nem! Suk ataeah, e susun
po ora' hat e tövakihat peöm. E' to te'
va non manih pa laëon to kararau'
no ma', ko nönö tamoaan vah non
to vavaiu non ta ma te' ne' se ëën.
9 Eöm se koe em pe', pa ö neöm
se sun vakis nem po vaman peöm.
Eöm to nat e nem, pa ma meh koa'
va po vaman pe Sosoenën varih, to
te' ne pa ma ö kurus va po oeh. Ee
me to taum e ne pa ma vu kamis
varih neöm to tataum nem.
10 Pa tëëm kököt neöm to kon
kamis, e Sosoenën to he'he' non a
ma he' vih kurus. E' se nok ko he'
a neöm a ma tah pa vaeh o vaman
peöm, pare' vaeh o kokoman peöm.
E' me se nok a neöm köm hikta se
panih nem o vaman peöm, me eöm
hikta se vahuk këh nem o vaman
peöm manih pe Kristo. E Sosoenën
to vaoe voh a neöm, marën eöm se
avë me eah o kikis apuh pe Kristo,
to se te' tamoaan non. A tah vëh
to tavus, suk ea to vatös me no e
Kristo. 11 E' varoe a paeh to te'
tamoaan me non a ma kikis kurus.
Oman.

A Soe Ataaton

12 E Saëlas to va'aus a neo', kö'
kiun ka nös neöm o kiun kököt
vëh. Eö' to nat no' eah vamanih pe
kea to vaman ko vavatet vavih non
a soe pe Kristo, kö' hikta se vonih
no' a tah pamëh. Eö' to kiun nös
pa vakikis a neöm, me pa soe ka
neöm pan, o ururuan vamaman pe
Sosoenën, iva'ih, po kiun vëh nö' to
kiun ko vanö ka nös neöm. Ivëh,
köm se sun vakis komön o ururuan
pamëh.
13 O kum te' varih to vaman ne
Ieesu' to te' ne manih Babiron, ee
ne Sosoenën to vate' vamanih pa ö
ne' to vate' vavoh ka neöm, to he'
nös a potan avih manih peöm. E
Mak e koa' peö' pa ëhnan e Kristo,
e' me to he' nös a potan avih pe'
manih peöm. 14 Eöm kurus se he' a
soe vavihvih vivihan manih pa ma
meh peöm to te' ne komön o kum,
pa ö nöm to vatönun.
Eö' to hinhin no' pan, e Sosoenën
se he' kurus a neöm, a napan to te'
nem pe Kristo a taate' moomo.

2 PITA'

O vapöök kiun pe Pita' ivëh to nö non manuh pa napan va po vaman to te' vakëkëh ne pa ma muhin vakëkëh. A napan va po vaman varih to te' voh ne pa ma muhin peo, ivëh, ke Pita' sosoe vaënpan non na raoe, suk a ma tövavaasis pikpiuk to nönö vah ne. A ma tövavaasis pikpiuk poë varih to popoka' va i ne a ma taate' hat va-manih pa ma taate' vih, pare sosoe vapiun e ne pan, e Ieesu' hikta se hah non ma'.

Ivëh, ke Pita' vakikis raoe me o nat man va pe Ieesu', ivëh, ka manih pe', nee se sun vakis ne. A pusun in a ö ne Ieesu' to vavapoen suk non a hah ma' ivëh, pan, e Sosoenën to iu non pan, a napan se panih vahik voh a ma taate' hat pee, ka amot po' ne Ieesu' se nö ma'.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan,

A potan avih pe Pita', 1:1-2

E Sosoenën to vate' voh a ra, ko iu non a ra se he' o to'to' pea manih pe', 1:3-15

A ma soe po te' vanënën soe pe Sosoenën, me o aposol suk e Ieesu', ee a ma soe man, 1:16-21

E Pita' to soe vaënpan raoe suk o tövavaasis pikpiuk, 2:1-22

A soe va pa hah pe Ieesu' manih po oeh, 3:1-18

E Saëmon Pita' A Te' Kikiu Pe Ieesu'

1 Eö' e Saëmon Pita', a te' kikiu me e aposol pe Ieesu' Kristo.

Eö' to kiun ka nös neöm a ma napan varih to kon vavih voh em po vaman. Ko vaman vaeh voh em, ko vaman peöm to te' eh va e non manih po vaman pemöm. Suk, e Ieesu' Kristo e Sosoenën pea to nok voh a tah totoopin pa ö ne' to kon hah voh a ra.

2 Eö' to hinhin no' pan, e Sosoenën se he' a neöm a taate' ururuan, me a taate' moomo se tavus va'puh manih pa ma to'to' peöm. Suk eöm to nat vavih voh em pe Sosoenën me e Ieesu', e Apuh pea.

E Sosoenën To He' A Ra A Ma He' Pe'

3 E Ieesu' to te' me non o kikis pe Sosoenën, manih po kikis pe', e' to he' a ra a ma tah kurus na to kökööt no, pa vaeh o to'to' pea, me pa va'aus a ra pa te' vavih manih pa taate' pe Sosoenën. Ea to öt no a ma tah poë varih, suk ea to nat no eah. E Ieesu' to vaoe a ra pa te' hop manih pa ma kikis apuh pe', va'peh me a ma taate' vih pe' manih pa napan. 4 Ko pöh kikis apuh avoe' pamëh, e' to he' koe voh a ra a ma tah apuh poë varih, me a ma he' vih varih ne' to soe vaman voh. Köm se kon o to'to' me a taate' koman pe Sosoenën, manih pa ma he' poë varih. Ivëh, ke eöm se rusin këh a ma iu hat peöm, me a ma taate' hat va po oeh vëh.

5 Eöm to öt vahik e nem pa ma he' poë varih, ivëh, ke eöm se kiu vakis pa vahop manih po to'to' peöm a ma taate' varih, manih po vaman peöm, eöm se vahop a taate' vih peöm manih po upöm te', ka manih pa taate' vih peöm manih po upöm te', eöm se vahop o nat peöm, 6 ka manih po nat peöm, eöm se vahop a taate' va pa matop o iu va pa sionineöm, ka manih pa taate' va pa matop o iu va po sionineöm, eöm se vahop a taate' anoeh, ka manih pa taate' anoeh, eöm se vahop a taate' va pa nok a kiu pe Sosoenën, 7 ka manih pa taate' va pa nok a kiu pe Sosoenën, eöm se vahop ma' a taate' kamö' manih pa ma kea me vameneöm pa ëhnan e Kristo, ka manih pa taate' kamö' pamëh, eöm se vahop a taate' iu te'. 8 Eöm se keh öt kurus e nem pa ma taate' poë varih, kee pupu ne manih po to'to' peöm, ee se va'aus a neöm,

köm tavus pa nok a ma tah vih,
ka kiu peöm se kon taëën vapeo
en manih po nat peöm manih pe
Ieesu' Kristo. 9 Ivëhkëk, a te' se keh
hikta öt non a ma taate' poë varih,
e' to hikta onöt non a ep vamaaka,
e' a keho'. Ko anoe voh en pa ö ne
Sosoenën to vavoon voh poan, ke'
këh a ma hat moaan voh pe'.
10 Kën kea me ma vamen, eöm se
punö' vakis pa nat pan, e Sosoenën
to vate' ko vaoe voh en peöm, ke'
ahik. Ivëh, ke eöm se keh nonok
e nem pa ma taate' vih poë varih,
ke eöm to hikta onöt nem a ku'.
11 E Sosoenën se anoeh vavih e
non peöm, köm onöt e nem pa hop
manih pa matop vih te'te' tamoaan
pe Apuh pea, e Ieesu' Kristo, a Te' to
kon hah voh a ra.
12 Eöm to nat voh em pa ma
tah poë varih, me eöm to te' vakis
rakah e nem manih pa soe man.
Ivëhkëk, eö' se va'aus tamoaan e
no' peöm köm se kokoman hah nem
raoe. 13 Eö' to koman no' pan, e'
to vih e non peö' pa va'aus a neöm,
köm kokoman hah a ma taate' vih
poë varih, eö' he te' to'to' avoe' e no'
po sionin vëh. 14 Eö' to nat e no',
a si' ö keö' këh eö' po sionin vëh,
vamanih pa ö ne e Ieesu' Kristo e
Apuh pea to vataare va voh ka neo'.
15 Ivëh, kö' kiu vakis no' pa soe
vavih ka neöm, ke eöm se antoen
nem pa kokoman hah a ma taate'
vih kurus poë varih, murin in a ö
nö' se keh mët eo'.

O Aposol To Ep Voh O Maaka Pe Kristo

16 Po poen nemöm to soe voh ka
neöm a ö no e Apuh pea Ieesu'
Kristo se nö hah me ma' o kikis
apuh. Emöm to hikta sosoe voh ka
no neöm ta ma vöhio' ep vavih, no a
meh te' to nok, ko vahutët. Ivëhkëk,
emöm koman to ep voh em po kikis
apuh pe Ieesu' pa matëënmöm. 17 E
Ieesu' to tënan voh en pa rivon e
Sosoenën to te' me non o Kikis to
Apuh Oah non a ma kikis kurus,
pa ö ne' to kon o ëhnan apuh me
o maaka to tane' ma' pe Sosoenën
Taman. E Sosoenën to soe vamanih
pan, "E' va'ih e Koa' peö', neö' to
iu vi rakah no' eah, me eö' to vaeö
rakah no' eah." 18 Emöm to tënan a
rivon e Sosoenën to vaato tane' ma'
manuh pa vöön va kin, pa ö nemöm
to te' va'peh me voh nem e Ieesu'
manuh pa tope vasio'.
19 Ivëh, kemöm to vaman vaeh e
nem pa ma soe no te' vanënën soe
to he' voh. E' to vih non peöm se
vavatet vavih nem a ma soe nee
to soe, vamanih peöm to vavatet
nem o maaka to ëman non pa ö
popoen. Ke' öök pa ö no maaka se
tavus ma', ka tovia' se tavus manih
pa ma kupu peöm. 20 E' to vih
oah non pan, eöm kurus se maaka
nem a tah vëh. Ahikta pah soe
vanënën to tane' no ma' po Puk pe
Sosoenën manih po kokoman pa te'
vanënën soe koman. 21 Ahikta pah
soe vanënën to tane' ma' pa tah no
a te' to iu soe non. Ivëhkëk, a Tuvuh
Vasio' koman to toon o kokoman pa
te', ke' vavatvus non a soe to tane'
ma' pe Sosoenën.

2

Eöm Se Matop Nem Po Tövavaasis Pikpiuk

1 E' to te' voh e non, a ma pah te'
vanënën soe pikpiuk to te' e ne top-
nin a napan pe Sosoenën. Vamanih
peöm to se te' me nem po tövavaasis
pikpiuk koman a ma kum peöm. Ee
se vavaasis aven e ne pa ma napan
pa ma tah to hikta te' man ne, a ma
vavaasis poë varih se me vapiun a
napan, kee ro ee. Ee se koe rakah
ee pa kon e Apuh pee, ivëh e Ieesu',
vëh to voen raoe, kee te' taihan ne.
Ivëh, kee mirö' vëvëhö' koman hah
rea. 2 A peo pa napan pe Kristo
se vatet o vavaasis hat poë varih,
me a ma taate' rëhrëh hat vapoet
po tövavaasis pikpiuk. Ee se soe
vavahat ee pa Hanan va pa taate'
man. 3 O tövavaasis pikpiuk poë
varih to manin ne a rëh a ma moni'
peöm, ivëh, kee se piuk ka neöm, ko

vamanman a neöm pa kon akuk a
moni' peöm. A kiiki ne Sosoenën to
soe moaan voh ken pee to se nö en
ma', ka hikta te' se rusin këh a kiiki
pamëh se mirö' raoe.

4 Moaan voh a ma pah ankero'
to nok a hat, ke Sosoenën hikta
vanö taihan raoe, e' to vakmis voh
raoe. E' to vanö raoe manuh po
sura' ësës tamoaan. Ko vaho' raoe
pa ma kove' kukuit, kee te' anoeh
avoe' e ne po poen ne Sosoenën se
kiiki raoe. 5 E Sosoenën to mirö'
moaan voh en po oeh, pa ö ne' to
vanö voh ma' a unat manih po oeh
vëh, no a napan peo to te' ne, ee
to he' tonun voh ne e Sosoenën.
Ivëhkëk, e Sosoenën to matop voh
non e Noa', me a tönim me a pöök
te' to te' va'peh me ne poë. E Noa',
a te' to vatvus voh non a soe va
pa te' vatotoopin manih pa matan
e Sosoenën. 6 E Sosoenën to mirö'
avoes voh a poa vöön apuh varih,
a Södom me a Gomora' pa ö ne' to
ës voh raoe, kee tavus vamanih po
ö. E' to mirö' raoe, suk a napan to
te' ne pa nok a ma taate' hat, kee
te' va ne manih po vëknöm pa tah
se tavus manih po te' varih to he'
tonun ne e Sosoenën. 7 Ivëhkëk, e
Sosoenën to kon tavus e Löt këh a
poa vöön apuh poë varih. E Löt no
a pop pe' to vih, e' to hara' vapunis
voh non pa ma taate' rëhrëh hat no
a napan to nonok ne. 8 E Löt voh a
te' vih, ivëhkëk, e' to te' va'peh me
voh non a ma napan to nonok ne a
ma taate' hat pa ma poen kurus. E'
to hara' rakah voh e non pa punis
me a kamis apuh manih po kupu
pe' pa ma taate' hat, ne' to ep non,
me a ma tah ne' to tënan non no
a napan to nonok ne. 9 Ivëh, ke
Apuh nat e non pa ö ne' se hehe a
ma te' varih to nonok ne a kiu pe',
po poen no a punis to tavus. E' se
ötöön en pa napan nonok vahat, ko
vakmis en pee, pa ö nee to anoeh
ne o Poen Kiiki pe Sosoenën.* 10 O
vakmis pamëh to nö varoe non pa
ma napan varih to te' ne pa nok a
ma tah hat, me ee to vavatet ne o iu
hat va pa komëëre, me ee to rës e ne
po te' varih to te' me ne a tasun.

O tövavaasis pikpiuk poë varih to
vatösoe pare nonok ne a ma tah nee
to iu ne. Ee to hikta nanaöp ne pa
soe vövöknah o te' to te' me ne a
tasun. 11 Ivëhpëhkëk, o ankero' to
hikta sosoe vövöknah ne o te' to te'
me ne a tasun, vamanih pa ö no
tövavaasis pikpiuk to nonok va ne. O
ankero' to te' eh oah e ne po te' to te'
me ne a tasun. Ee to hikta nat ne pa
soe vövöknah raoe, ko vate' raoe po
vahutët pa matan e Apuh.

12 Ivëhkëk, a napan poë varih to
sosoe vövöknah e ne pa tah ne to
hikta maaka ne. Ee to nonok ne
a ma tah, me a hikto kokoman,
vamanih po vöna' to vavahuh ne
kee ötöt, ko ipip vamët e ne pee.
O tövavaasis pikpiuk poë varih se
tamirö' ee, vamanih po vöna'. 13 O
te' poë varih to vakmis ne a na-
pan peo, ivëh, ke 'e koman se kon
kamis. E' o voen pee ipamëh pa
tah nee to nok voh. Ee to vaeö
ne pa nok a ma taate' hat manih
mahën. Ivëh, ko te' poë varih to
te' va ne manih pa ma toko' pö to
te' ne topnineöm. Ee to vavaeö me
ne a ma taate' supiun a neöm, pa ö
nöm to vavaëën me nem raoe. 14 Pa
tëëm nee to kute' manih pe köövo
ee to manin ee pe', me o iu hat
va po sionin pa nok a taate' hat to
hikta këkëh non raoe. Ee to punö'
vakis ne pa rëh o te' no vaman pee
to hikta te' eh non pa nok a taate'
hat. Ee to atö voh ee manih po
kupu pee pa taate' ununun vapeo
a ma tah. Ivëhkëk, e Sosoenën se
vakmis raoe. 15 O tövavaasis pikpiuk
poë varih to këh voh ee pa hanan
totoopin, pare nönö vahok vah e
ne. Ko vatet ee pa taate' pe Balam

* **2:9:** [o Poen Kiiki pe Sosoenën], e' o poen ne Sosoenën se kiiki a ma napan kurus, pare' vakmis a nap nonok vahat. † **2:15:** [Ko vatet ee pa taate' pe Balam e koa' pe Beor.] Ep na po vahutët pe Balam manih po Puk Namba', 22:21-41.

e koa' pe Beor.† E' to iu kon voen
suk non a taate' hat ne' to nok.
16 Ivëhkëk, a tönki' vëh to hikta onöt
non a vaato, to soe ke e Balam pan,
e' to nonok e non pa hat. A tönki'
to vaato vamanih pa te', ivëh, ka te'
vanënën soe pamëh to hikta nok a
taate' hat vëh ne' to kokoman non
a nok.
17 O tövavaasis pikpiuk poë varih
to te' va ne manih pa rën, to hikta
te' non ta ruen, me a unöh no a
hikta uhön to te' non, no a tuvuh
to te' ma'. E Sosoenën to vamatop
keon voh ken pee, pa kove' ruru-
vun kukuit nee se nö ko te' ne. 18 O
tövavaasis pikpiuk poë varih to te'
ne pa taate' kë koman hah rea me
a ma vaato to hikta te' ne ta pusun
eah. Manih po iu hat va po sionin,
ee to pupunö' ne pa rëh o upöm te'
varih to tataneo ne pa këh ma' o
te' varih to te' me ne a ma taate' to
hikta te' totoopin ne, pare vavatet
ne o tövavaasis pikpiuk poë varih pa
nok a ma taate' hat. 19 O te' hat poë
varih to soe vaman ke raoe pan,
"Eöm se keh vatet a möm, eöm se
taihan em." Ivëhkëk, ee koman to
hikta te' taihan ne. Ee to te' va ne
manih po te' kikiu akuk va pa ma
tah se hat këh en pee. Ta pah te'
se keh vavovoh non ta pah tah va
po oeh vëh manih po to'to' pe', a te'
pamëh to te' va non manih pa te'
kikiu akuk va pa tah pamëh. 20 O
te' poë varih to taihan këh voh ee
pa ma taate' hat va po oeh, pa ö ne
to nat in e Apuh pea e Ieesu' Kristo,
e' a Te' se kon hah a ra. Ivëhkëk,
ee se keh hah pa nok a ma taate'
hat, ka ma tah poë varih se matop
hah raoe. Ee se pah tavus vahat
oah rakah ee, pa ö nee to te' moaan
vavoh ne. 21 A, e' to vih voh non
pee pa koe a nat voh in a Hanan
va pa taate' totoopin. Ka tëëm nee
to nat po', ee to he' tonun hah o
vavaasis vivihan vëh nee to he' voh
raoe. 22 A tah nee to nok voh to te'
va non manih pa soe man vëh to
kiun non po Puk pe Sosoenën pan,
"E këh to mut, ko nö,
ko ëën hah en pa mut pe'."
Prov 26:11
me a meh soe to soe va non manih
pan,
"E ku' to vahu en pa ruen vih,
pare' nö hah en,
ko vauh hah en po puto'."
A soe vëh to tane' ma' po vahutët
moaan pe Ahiqa'.

3

E Ieesu' Se Hah En Ma'

1 A ma vakamö' peö', o vapöök
kiun peö' ivëh, nö' to vanö ka nös
neöm, pa he' a neöm o kokoman
voon pa nat hah a ma tah poë
varih. 2 Eö' to iu no' neöm se koman
nem a ma tah se tavus ma', no a te'
vanënën soe vivihan pe Sosoenën
to vanënën moaan voh. Eöm me se
nat hah em pa soe kikis ne e Apuh
a te' va pa kon hah a ra to he' koe
voh manih po aposol peöm.
3 E' a tah apuh oah nöm se maaka
nem ivëh, pa tah se tavus pa ma
poen no oeh se hik. A napan se
kö a neöm, pare te' ne pa vatet o
iu hat va po sionin nee to iu nok
ne. 4 Ee se soe pan, "E Ieesu' to soe
vaman voh pan, e' se hah ma'. Ke'
po' heh? A ma tamaara to mët voh
ee, ivëhkëk, aton non kuru a ma tah
to vatoe avoe' va ne pa pah ö, pa
ö ne Sosoenën to nok vavoh in o
oeh."
5 Ivëhkëk, ee to hikta iu koko-
man hah ne pa tah to tavus moaan
rakah voh. Moaan rakah voh ne
Sosoenën to soe varoe, ka akis me
oeh tavus ma'. Manih pa soe pe',
e' to ki o oeh me a ruen pa ö ne'
to ununun a ruen pa pah ö, ko oeh
tavus en. 6 Ke Sosoenën soe ka unat
tavus en manih po oeh, ko mirö'
avoes en po oeh. 7 Ka pah soe avoe'
pe Sosoenën to ötöön non a akis
me o oeh vëh, na to te' no kuru to
anoeh no o sura' se tavus ma' ko
pah mirö' en pee. Ee to te' anoeh ne
o Poen Kiiki pe Sosoenën pa ö ne'
se mirö' a napan kurus varih to he'
tonun voh ne poë.

8 Ivëhkëk, ma vakamö' peö', eöm
se koe a anoe a pah tah vëh. Manih
po kokoman pe Apuh, o pöh poen
to vatoe e non po 1,000 kirismas, ko
1,000 kirismas to te' va non manih
po pöh poen. 9 E Apuh to hikta
vavaapun non sih pa nok a tah
vamanih pa ö ne' to soe vaman
vavoh, pa ö no upöm te' to maaka
va ne a taate' vaapun. Ivëhkëk,
e Sosoenën to te' me non a taate'
anoeh manih peöm. E' to hikta iu
non tah pah te' se ro. Ivëhkëk, e' to
iu non a napan kurus se panih a ma
kupu me o to'to' pe.

A Akis Me O Oeh Se Hik En

10 Ivëhkëk, o poen hah pe Kristo
se vöhkak a ra vamanih pa ö no
a te' kakaveo se nö vëvëhö' rakah
va ma'. A akis se po va'puh ko
hik en. Ka ma moeh tah kurus to
te' hop ne manih pa akis me po
oeh, no a sura' se ës vahik rakah
en pee. 11 A ma tah kurus varih
se tamirö' vamanih. Ivëh, ke eöm
se te' va po' nem nih? Eöm se te'
vavivihan nem, ko nonok nem a
kiu pe Sosoenën, 12 eöm he anoeh
nem, ko vavëhö' nem o Poen Kiiki
pe Sosoenën se tavus ma'. O Poen
pamëh se tavus ma', ka sura' se ës
vahik a akis, ka ma moeh tah kurus
to te' ne nën, no oran se varuen en
pee. 13 Ivëhkëk, e Sosoenën to soe
vaman voh ka ra, ka anoeh no a
vöön voon va kin, me o oeh voon
vëh, no a napan to te' me ne a taate'
totoopin varoe se te' ne.

Ea Se Ut Vavih No Ko Anoeh No E Apuh

14 Ma vakamö' peö', pa tëëm ne
eöm to anoeh nem a ma tah poë
varih se tavus. Eöm se kiu vëhva'
nem pa te' vavivihan, ka hikta te'
se soe pan, eöm to te' me nem a hat.
Eöm se punö' pa te' va'peh me e
Sosoenën pa taate' moomo. 15 Eöm
se nat va nem manih, e Apuh pea
to te' me non a taate' anoeh. Suk e'
to iu kon hah a rora. E kea pea Pöl
to soe voh ka neöm a pah soe avoe'
pa ö ne' to kiun voh ka neöm po nat
vih ne Sosoenën to he' poan. 16 E'
to kiun suk voh a ma soe kurus poë
varih manih pa ma kiun pe'. A ma
pah tah to te' ne pa ma kiun pe Pöl,
to hiva' e non pea pa maaka raoe.
Ivëh, ka ma te' to hikta nat ne, me
o te' no vaman pee to sunë, ee to
vamaaka vapiun ne a ma soe poë
varih. Me ee to vamaaka vapiun
ne a ma meh soe to te' ne komön
o Puk pe Sosoenën. Ivëhkëk, ee to
mimirö' koman hah a ne, pa ö nee
to nonok va ne nën.

17 Ma vakamö' peö', eöm to nat
voh em pa taate' pamëh, ivëh, ke
eöm se matop vavih nem. Eöm se
nat nem he' këm pa nap hat, kee
rëh ke a neöm manih pa taate' nee
to nonok ne pa vamaaka vapiun
a soe man. Eöm se matop vavih
nem, suk eöm tome' ku' këh o va-
man eh peöm. 18 Ivëhkëk, eöm se
pu pa taate' ururuan, me o nat vih
pe Apuh pea Ieesu' Kristo, a Te' va
pa kon hah a ra. Kuru, me pa ma
tamoaan ea se he' no eah o ëhnan
apuh. Oman.

1 JON

A tëëm ne Jon to manot en, e' to kiun o kiun vamomoaan va'ih to nö non pa napan va po vaman varih to te' ne manih pa muhin va Esia'. A tëëm pamëh ne Jon to te' non manih pa vöön vëh Ëfësus.

E Jon to te' me non o pöök kokoman. O pöh kokoman pe' to te' va non manih, e' to hin vakis rakah non a napan varih to vaman ne Ieesu' pan, ee se sun vakis rakah ne manih pa vaman varoe e Sosoenën me e koa' pe', Ieesu' Kristo. Ee to iu voh e ne pe Sosoenën, ivëh, ke' vih rakah pet non, pee se iu ne o upöm pee. Ko meoh kokoman pe' ivëh, e' to he' raoe a soe vaënpan to te' suk non o tövavaasis pikpiuk. O tövavaasis pikpiuk poë varih to sosoe vapiun e ne sih pan, 'A ma sioniira to te' me ne a taate' hat, ivëh, ke' hikta onöt non e Kristo se tavus te' vamaman me o sionin vamanih pea. E' to tavus te' vamaman voh en, ivëhkëk, e' to hikta te' me non to sionin to te' va non manih pa sioniira.' O tövavaasis pikpiuk poë varih to koman me va ne manih pan, o nat vih e' a tah apuh. Ka taate' iu te' to hikta te' apuh vi non, pare hikta koman ne a ma taate' apa'puh. O te' poë varih to vakihat me e ne pe Kristo, ivëh, ne Jon to iu vatvus vateera' suk non o to'to' pee po vavaasis totoopin.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan,

- A ma kokoman man to te' ne komön o kiun, 1:1-4
- A taate' maaka, me a taate' popoen to hikta vatoe ne, 1:5-10; 2:1-27
- E' to he' raoe a soe vaënpan, suk o te' to vakihat me ne e Kristo, 2:18-29
- Ea to onöt e no pa nat eteh e koa' pe Sosoenën, me eteh e koa' pe susun po ora' hat, 3:1-24; 4:1-6
- E Sosoenën e' a pusun in a taate' iu te', ivëh, ke' totoopin rakah non pa ö no pus koa' pe' se iu ne o upöm pee, 4:7-21; 5:1-5
- A soe va pa kukön tah to va'aus ne a kiu pe Ieesu' Kristo, me o to'to' tamoaan, 5:6-21

A Soe To Te' Me Non O To'to' To Tavus Vamaaka En

1 Emöm to vatvus vamaaka rakah em pa Soe vëh, to te' me non o to'to', a Soe pamëh to te' moaan rakah voh e non. Ka Soe pamëh to te' maaka rakah voh e non. Emöm to tënan voh em pe', ko ep em pe', pamöm pök em pe' pa ma korenmöm. Pamöm kiun ke nös peöm pa soe va pa Soe pamëh. 2 Ka te' va'ih to he'he' a rora sih o to'to' tamoaan to tavus vateera' en, kemöm ep voh em pe' pa ma matanmöm, pamöm vavatvus nem sih a soe va pe'. Emöm to soe vamaaka rakah kem peöm po To'to' Tamoaan pamëh. Moaan voh no To'to' pamëh to te' va'peh me voh e non pe Tamaara, ka kuru va'ih, ne' to tavus vateera' rakah en, kemöm ep em pe'. 3 Emöm to soe tavus rakah kem peöm pataeah nemöm to ep in pamöm pënton. Suk ataeah, emöm to iu me nem a ö ne eöm se vapöh kokoman me a möm, ka vapöh kokoman me e Tamaara, ke Sunai'eah Ieesu' Kristo. 4 Emöm to kiun ka nös neöm o kiun va'ih, pan eöm se ep parröm vaeö va'peh me a möm.

E Sosoenën To Ihan Anoe A Ma Hat Pea

5 Ke e' iva'ih, a soe nemöm to pënton voh, ne Ieesu' Kristo to vavatvus voh non, nemöm to vatvus pet ka no nös neöm. E Sosoenën koman, e' o maaka, ka manih pe' no a hikta pah ö popoen to te' non. 6 Ivëh, ka se keh soe ee pan, ea to vapöh kokoman me no pe Sosoenën, ivëhkëk, ea to te' avoe' e no pa nok a ma taate' va pa popoen, ea to pikpiuk e no, para hikta vavatet no a taate' man. 7 Ivëhkëk,

ea se keh te' no po maaka vamanih
pa ö ne Sosoenën to te' va non, ea
to onöt e no pa vapöh kokoman
me ro upöm te'. Ko era' pe Koa'
pe Sosoenën vëh e Ieesu' Kristo se
pupui vahik en pa ma hat pea.
8 Ea se keh soe pan, ea to hikta
te' me no ta hat, a, ea to pikpiuk
koman hah a no, ka soe man
hikta te' non manih pa komaara.
9 Ivëhkëk, ea se keh soe vatvus a ma
taate' hat pea manih pe Sosoenën,
e Sosoenën se ihan anoe en pa ma
hat pea, suk ea to ta e no pe' se
nok en pa taate' vih totoopin. Suk
ataeah, e' se pupui vahik en pa ma
hat pea manih po era' pe Ieesu'
Kristo. 10 Ea se keh soe pan, "Ea to
hikta te' me no ta hat", a, ea to sosoe
va e no manih pan, e Sosoenën e'
a te' pikpiuk. Ivëh, no a soe pe'
to hikta te' suk non manih pa ko-
maara, ka hikta iu kon no o vavaa-
sis pe'.

2

A Te' Va Pa Va'aus, Ivëh, E Ieesu' Kristo

1 Pus koa' peö' manih pa ëhnan
e Ieesu' Kristo, eö' to kiun ka nös
neöm o kiun va'ih, parö' sosoe ka
no' neöm pan, eöm se koe a nok
vatëh a ma taate' hat. Ivëh, ka
ta pah te' se keh nok a hat, a te'
vava'aus te' pea vëh e Ieesu' Kristo
to te' va'peh tamoaan me non pe
Tamaara Sosoenën, e' se soe ken
pe Sosoenën, ke' ihan anoe en pa
ma hat pea. A taate' pe' a totoopin
tamoaan. 2 Ke' e' koman to nok voh
a kiu va pa vavahik a ma hat pea,
e' to hikta nok suk varoe voh a ra
a kiu pamëh. Ahik, e' to nok a kiu
pamëh marën a vahik a ma hat pa
ma napan kurus to te' ne manih po
oeh vëh.

A Te' Vëh To Nat Vavih Non E Sosoenën, E' To Suksuk Vavih Rakah E Non Pa Ma Taate' Pe'

3 Ea se keh nat vavih e no pe
Sosoenën, para vavatet no a taate'
pe', a, ea to nat vavih e no pe'.
4 Keteh se keh soe pan, "Eö' to nat
e no' pe Sosoenën", ivëhkëk, e' to
hikta vavatet non a taate' pe', a, a
te' pamëh e' a pikpiuk rakah. Ka
taate' man hikta te' non manih pe'.
5 Ivëhkëk, ta pah te' se keh vavatet
vakis non a soe pe Sosoenën, a, a
te' ko pamëh to he' rakah non o iu
pe' manih pe Sosoenën. Ka manih
pa taate' pamëh, na to nat va e no
manih pan, ea to vatös me ee pe
Sosoenën. 6 Keteh to soe pan, e' to
vatös me non e Sosoenën, e' a te'
pamëh se suk a taate' ne Kristo to
suk voh.

7 Ken kea vih rakah peö', a taate'
va'ih nö' to kiun ka nös neöm to
hikta te' non pan, e' a taate' voon.
Ahik, a taate' pamëh, e' a taate'
vamoaan nöm to kon voh po poen
nöm to tavus voh a napan pe Kristo.
Ka taate' pamëh, to pet non manih
pa soe pe Sosoenën, nöm to pënton
vahik voh em pe'. 8 Ivëhkëk, a
taate' vëh nö' to kiun ka nös neöm,
e' me a taate' voon, pare' man
rakah non manih po to'to' pe Ieesu'
Kristo, kuru no to'to' pamëh to
tavus vaman me en manih pa ma
te' to'to' koman peöm. Suk ataeah,
a taate' va po oeh vëh to te' va non
manih pa popoen to vatët hik en,
ka soe man pe Sosoenën to te' va
non manih po maaka to tavus ma',
pare' te' e non manih kuru.

9 Ka ta pah te' se keh sosoe non
pan, "Eö' to te' no' manih po maaka
pamëh". Ivëhkëk, e' to rës e non pa
ma kea pe', pen a ma vameneah
varih a napan pe Kristo. E' to te'
avoe' e non manih pa popoen. 10 Ka
te' vëh to he' rakah non o iu pe'
manih pa ma kea pe' me ra ma
vameneah varih a napan pe Kristo,
e' to te' e non manih po maaka. Ka
manih po maaka pamëh no a hikta
ta pah tah to antoen non a vaku'
poan manih pa hat. 11 Ivëhkëk,
eteh to rës non a ma kea me ra ma
vameneah varih a napan pe Kristo,
e' to te' e non manih pa popoen.

Ka popoen pamëh sunpip e non
pa mataneah, ke' hikta nat non pa
hanan poanheh ne' to suksuk nö
non.
12 Eö' to kiun ka nös neöm a na-
pan varih to te' va nem sih
manih pan, eöm a ma koa'
peö', o kiun va'ih,
parö' sosoe vanat a no' nös
neöm,
suk manih pa ëhnan
e Ieesu' Kristo ne
Sosoenën to ihan anoe
en pa ma hat peöm.
13 Eöm varih a kën taman varih to
vovoh ke nem sih o kum te'
varih to vaman ne Sosoenën,
eö' to kiun ka nös neöm a soe
va'ih,
suk eöm to nat vavih voh
e nem pa Te' pamëh to
te' tamoaan voh e non,
pare' te' avoe' me e non
kuru,
ka te' pamëh ivëh, e Ieesu'
Kristo.
Eö' me se kiun ka nös neöm a nap
seseka' a soe va'ih,
eöm to vaman nem sih e Kristo,
parom onoah vahik voh
em pe susun po ora' hat.
14 Eö' me to kiun keo' nös peöm o
koa' varih to vaman vavoon
e Kristo,
eöm se nat vavih e Tamön.
Ke eöm varih a kën taman varih to
vovoh ke nem sih o kum te'
varih to vaman ne Sosoenën,
eöm to nat vavih e nem pa te'
vëh e Ieesu' to te' tamoaan
voh e non,
pare' te' avoe' e non kuru.
Ke eöm varih a nap seseka',
eöm to te' va nem manih pa
napan varih to vaman ne sih
e Kristo,
eöm to te' rakah me nem o
kikis.
Ivëh, no a soe pe Sosoenën se te'
kikis suk non manih peöm,
köm onoah e susun po ora' hat.

Ea Se Nat No Iu No A Ma Taate' Hat Va Po Oeh

15 Eöm se koe a iu a ma taate'
hat va po oeh vëh, me a ma moeh
tah to te' ne manih pe'. Eöm se
keh iu nem a ma taate' va po oeh
vëh, ko iu pe Tamön hikta se te' non
manih peöm. 16 Ea to nat e no pa
ma taate' pa napan va po oeh vëh,
a ma taate' poë varih to te' va ne
manih, a taate' ep vakarë a tah, me
a taate' manin a tah hat na to ep,
me a taate' vatösoe. A ma taate' poë
varih to hikta tane' ma' manuh pe
Sosoenën. Ea to nat e no pa ma
taate' poë varih, ee ra ma taate' no
a napan va po oeh to nonok ne sih.
17 O oeh avoes, me a ma taate' hat
poë varih se hik kurus ee. Ivëhkëk,
a te' vëh to nonok non a ma tah ne
Sosoenën to iu non, o to'to' pe' hikta
se ro non.

A Te' To Vakihat Me Non E Ieesu' Kristo To Tavus En

18 Pus koa' peö' manih pa ëhnan
e Kristo, kuru na to tavus ee po
poen no oeh vëh se hik. Moaan voh
nöm to tënan voh a soe to soe non
pan, a te' vëh to vakihat me non e
Kristo se tavus en. Kuru va'ih no
a nap peo to vakihat me ne Kristo
to tavus ee. Ivëh, ka kuru va'ih na
to nat ee po poen no oeh se hik.
19 A napan varih to vakihat me ne
Kristo, ee to vatös me voh ee pea po
kum pea. Ivëhkëk, ee to këh hah ee
pea. Ee se keh te' vaman ne pan,
ee a ma meh pea, kuru nee se te'
va'peh avoe' me e ne pea. Ivëhkëk,
ee to këh tavus ee pea, ka nat vavih
e no pea to hikta vatös hah me no
raoe.
20 Eöm to kon vahik voh em pa
Tuvuh Vasio', ka Tuvuh pamëh nok
a neöm, köm kon em po nat va pa
ma tah va po vaman pea, a napan
pe Kristo. 21 Eö' to kiun ka nös neöm
o kiun va'ih, köm nat nem koman
nem pan, eöm to hikta nat nem pa
taate' man. Ahik, eö' to kiun nös,
suk eöm to nat vahik voh em pa soe
man, parom nat vavih e nem pa hik
to piuk se tavus tane' ma' manih pa
soe man.
22 Eteh ivëh a te' pikpiuk? E' a te'
vëh to sosoe non sih pan, e Ieesu' to

hikta te' non pan e Kristo, a te' ne
Sosoenën to vate' poan, ke' nö ma'
pare' hehe a ma napan pe' varih to
te' ne pa hat. A te' to nonok non
a soe to te' va non manih, e' a te'
to he' tonun rakah en pe Taman
pen Koa' pe'. Ka te' pamëh to te'
va e non manih pa te' to vakihat
me non e Kristo. 23 Eteh to hikta
iu kon non e Ieesu' manih po to'to'
pe', e' to hikta iu kon me non e
Tamaneah Sosoenën. Ivëhkëk, eteh
to vaman non pan, e Ieesu' e' e
koa' pe Sosoenën, e' me e koa' pe
Sosoenën.

A Tuvuh Vasio' To Vavaasis A Rora Sih A Soe Man

24 Matop vavih nem, ko öt vakis
a soe nöm to pënton voh po taneo
to soe non pan, e Ieesu' e Koa' pe
Sosoenën. Eöm se keh öt vakis nem
a soe pamëh, eöm se te' va'peh me e
nem pe Sosoenën me e Koa' pe'.
25 Ke' iva'ih a tah ne Ieesu' Kristo
to soe voh ka ra, e' to soe voh ka ra
pan, e' se he' a ra o to'to' tamoaan.
26 Eö' to kiun ka nös neöm a soe
va'ih komön o kiun va'ih. Eö' to
sosoe vanat a no' neöm pan, eöm se
matop vavih nem pa napan varih
to kehkeh rëh ka no neöm manih
po vavaasis piuk, pare me koe ka
neöm manih pa hanan to hikta te'
vih non. E' a hanan hat ipamëh.
27 E Ieesu' Kristo to he' voh en
peöm pa Tuvuh Vasio', ke' te' e non
manih peöm. Ivëh, köm hikta se
iu hah nem ta ma meh tövavaasis.
Ahik, a Tuvuh Vasio' koman ivëh,
to vavaasis a no neöm a ma moeh
tah kurus, ka soe pa Tuvuh Vasio'
e' a soe man. E' to hikta te' non
pan, o piuk. Ivëh, köm se vatös me
e Kristo, vamanih pa ö no a Tuvuh
Vasio' to vavaasis vavoh ka neöm.

Kuru Na To Tavus Ee O Pus Koa' Pe Sosoenën

28 Oman, ma koa' peö' pa ëhnan
e Ieesu' Kristo, eöm se vatös vakis
rakah me e Ieesu' Kristo. Ko poen
ne' se hah ma', ea hikta se poet
no, para hara' va'naöp no pa sun
manih pa mataneah. 29 Eöm se keh
nat va nem manih pan, a taate' pe
Kristo a vih pare' totoopin, a, eöm
se nat va em manih pan, a napan
kurus varih to nonok ne sih a ma
taate' vih totoopin, ee to tavus ku-
rus ee o pus koa' pe Sosoenën.

3

E Ieesu' Se Hah En Ma'

1 Oman rakah! E Tamaara
Sosoenën to iu suntan a rora, pare'
poka' en pea o pus koa' pe'. Ke ea
o pus koa' vamaman rakah pe'.
A napan va po oeh vëh to hikta
nat voh ne e Sosoenën, ivëh nee
to hikta inan vavih suk a rora
sih o pus koa' pe Sosoenën. 2 Ma
vamomhë peö', kuru na to te' e no
o pus koa' pe Sosoenën. Ivëhkëk,
amot na se kon o sionin to matan
vah va non nih? A tah va'ih to hikta
te' maaka vi non sih. Ivëhkëk, ea to
nat e no, amot ne Ieesu' Kristo se
hah ma', ko tavus vamhën ma', ka
ep inan rakah ee pe', para tavus
kurus va ee manih pe'. 3 A napan
varih to ananoeh ne sih e Ieesu'
Kristo, ee to iu te' vivihan rakah ne
manih pa matan e Sosoenën. Ee to
iu te' vivihan va ne manih, pa ö ne
Ieesu' Kristo to te' vivihan va non.
4 A te' vëh to kök a taate' pe
Sosoenën manih pa ö ne' to nonok
non a ma taate' hat, ka hat ne' to
nok, e' a hat ko pamëh to kök e non
pa taate'. 5 Eöm to nat e nem, e
Ieesu' Kristo to tavus voh manih
po oeh vëh, pa vavahik a ma taate'
hat. Ke Ieesu' koman no a hikta hat
to te' non manih pe'. 6 Ka te' vëh
to vatös me non poan, e' to hikta
suksuk non sih a taate' hat. Ka te'
vëh to suksuk non sih a taate' hat,
a, ea to nat e no pa te' pamëh to
hikta inan voh e Kristo, pare' hikta
vaman non eah, ko vatet a taate'
pe'.
7 Pus koa' peö', eöm se matop
vavih nem, e' to hat non pa ta pah
te' tome' piuk ka neöm, ko rëh koe
ka neöm manih pa taate' hat. A te'
vëh to nonok non a taate' vih, e' a
te' vih no a taate' pe' to totoopin,

e' to te' va e non manih pe Ieesu'
Kristo, a te' no a taate' pe' to vih
pare' totoopin. 8 Moaan voh po
taneo ne susun po ora' hat to nonok
voh kov e non pa ma taate' hat.
Ivëh, ketereh to te' avoe' ne pa nok
vatëh a ma taate' hat poë varih, ee
kurus a napan pe susun po ora' hat.
E Koa' Te' pe Sosoenën to nö voh
ma', marën a ö ne' se vavahik me
a mirö' a kiu pe susun po ora' hat.
9 O te' varih to te' ne o pus koa'
pe Sosoenën, ee to hikta nonok ne
sih a taate' hat, suk ataeah, o to'to'
pe Sosoenën to te' non manih pee,
ivëh, nee to hikta vavatet suk ne a
taate' hat, ke Sosoenën te' tamoaan
e non manih pee. 10 Ivëh, ka onöt
e no pa ep inan pe retereh ivarih o
pus koa' pe Sosoenën, me e retereh
ivarih o pus koa' pe susun po ora'
hat. O te' varih to hikta nonok ne
a ma taate' vih, ee to hikta te' ne
pan, ee o pus koa' pe Sosoenën, ko
te' me varih to hikta iu ne a ma kea
pee, me ra ma vameere, ee me to
hikta te' ne pan, ee ro pus koa' pe
Sosoenën.

Ea Se Iu Rakah O Upöm Te'

11 Iva'ih o vavaasis nöm to tënan
voh po taneo, moaan rakah voh na
to tënan voh a Soe Vih pe Sosoenën
to soe non pan, ea se iu rakah o
upöm te'. 12 Ea se nat no te' va
no manih pe Keen, e Keen a te' pe
susun po ora' hat, e' to ip vamët voh
e kea pe' Ebel. E Keen ip vamët suk
voh e kea pe' ataeah? Suk a tah ne'
to nonok non to hat, ke Sosoenën
he' tonun en pe'. Ivëhkëk, a taate'
pe kea sone' pe' to vih, ke Sosoenën
iu non poan, ivëh ne Keen to heve
suk, pare' ip vamët e kea pe'.
13 Kën kea peö' me ra kën vamen,
koe a töhkak vahat pa ö no a napan
va po oeh vëh se rës a no neöm.
14 Ea to nat e no, pea to he'he' no
sih a ma kokoman pea manih po
upöm napan pe Sosoenën. Ivëh, ka
nat vavih e no, pea to tavus këh voh
ee ma' pa taate' va pa mët, para
kon ee po to'to' tamoaan. A te' vëh
to hikta iu non o upöm te' va po
vaman, a apeneah to te' va e non
manih pa te' mët. 15 O te' varih to
rës vakis ne sih a ma kea pee, me ra
ma vameere, ee to te' va e ne manih
po te' ipip te'. Ka nat e no pa te'
ipip vamët te', e' to hikta te' me non
o to'to' tamoaan. 16 Ke' iva'ih a ö
na se nat va i no a taate' iu te', e
Ieesu' to he' voh o to'to' pe', pare'
mët suk a ra manih pa kuruse. Ka
manih pa mët pe', ne' to vataare en
pea pa taate' iu te'. Ea me se mët
suk a ma kea pea varih a napan pe
Kristo. 17 Ivëhkëk, ta pah te' se keh
vaneah non ta ma tah peo va po
oeh vëh, pare' ep akuk non e si' kea
pe' a arus, pare' keh hikta uruan
ko va'aus poan, a, ea to nat e no
pa taate' iu te' pe Sosoenën to hikta
te' non manih pa te' pamëh. 18 Pus
koa' peö', ea se nat no iu akuk no a
ma kea pea manih po rivon, ahik,
ea se iu rakah no raoe manih pa ma
kupu pea, para va'aus raoe, ko nok
a taate' vih manih pee.

A Napan Pe Kristo Se Sun Vakis Rakah Ne Manih Pa Matan E Sosoenën

19-20 Ea se iu rakah no a ma meh
te' pea, ea to nat e no pea to vavatet
e no pa hanan va pa soe man. Ka
tëëm no kokoman pea se keh ruk
a ra pan, ea to hikta vavatet no a
soe man, ea se te' me o kokoman tö
manih pa matan e Sosoenën. Suk
ataeah, e Sosoenën to nat e non
pa ma moeh tah kurus, ko te' nat
pe' te' oah e non pa ma kokoman
pea. E' to hikta onöt non a vaho'
a ra po vahutët, suk a taate' piuk
pea, ahik, e' se soe ka ra pan, ea
se vavatet rakah no a soe man pe'.
21 Ma vamomhë peö', a ma koko-
man pea se keh hikta vahara' vahat
a rora, ea to hikta se nö me no o
naöp manuh pa matan a ö ihiho'
pe Sosoenën, ea se hinhin tamoaan
no para vavaato me no eah. 22 Ea
se keh hin suk na ta tah manuh pe

Sosoenën, e' se he' en pea pa tah
pamëh, suk ataeah, ea to vavatet
tamoaan e no pa taate' pe', para
nonok no a ma tah to vavaeö non
poan. 23 Ke' ivarih a ma tah no
a taate' pe Sosoenën to sosoe suk
non, ea se vaman no a ëhnan e Koa'
pe' Ieesu' Kristo, ea papaeh se iu no
o upöm te', vamanih pa ö ne' to soe
vavoh ka ra. 24 Ta pah te' se keh
suksuk non a taate' pe Sosoenën,
e' to vatös rakah me en pe', ke
Sosoenën te' e non manih pe'. Ea
kurus to nat e no pe Sosoenën to he'
en pea pa Tuvuh Vasio'. Ka Tuvuh
Vasio' pamëh to vataare va e non
pea manih pan, e Sosoenën to te'
va'peh tamoaan me e non pea.

4

E Jon To Vakömköm Non A Napan Pan, Ee Se Nat Ne Vaman O Te' Vanënën Soe Pikpiuk

1 Kën kea, matop vavih nem po
te' vanënën soe pikpiuk, ee to va-
vatvi va kov e ne manih po oeh.
Ivëh, kö' sosoepip a no' neöm pan,
eöm se nat nem vaman rakah a
ma soe pa napan poë varih, pa ö
nee se nö nös peöm pare soe ka
neöm pan, "A Tuvuh pe Sosoenën
to he'he' a non neo' a soe va'ih,
kö' sosoe ka no' neöm." Eöm se
punö' a ma vu tuvuh poë varih
tatane' ne ma' manuh pe Sosoenën,
ke', ahik. 2 Eöm se keh nok va
nën, eöm to antoen e nem pa nat
pan, a tuvuh pamëh, e' a Tuvuh
pe Sosoenën. E' me to te' va non
manih pan, ta pah te' se keh soe va
ka neöm manih pan, e Ieesu' Kristo
to tavus te' vamaman voh, ka Tu-
vuh pe Sosoenën te' non manih pe'.
3 Ka ta pah te' se keh hikta soe ta
soe to soe suk non e Ieesu', a, ea se
nat ee pa te' pamëh, e' to te' me non
pa meh tuvuh ke, a tuvuh pamëh
to hikta tane' ma' pe Sosoenën. Ka
tuvuh pamëh, e' a te' to vakihat me
non e Kristo. Moaan voh nöm to
pënton a soe to soe non pan, e' se
nö ma' manih po oeh vëh. Kuru ne'
to nö en ma', pare' te' e non manih
kuru.
4 Pus koa' peö', me eöm o pus koa'
pe Sosoenën, eöm to vöknah vahik
voh o te' vanënën soe pikpiuk, suk
ataeah, a Tuvuh pe Sosoenën to te'
non manih peöm. A Tuvuh pamëh
to te' oah e non pa ma tuvuh to
te' ne manih pa napan varih to
vavatet ne a ma taate' hat va po
oeh vëh, suk ee to hikta nat ne e
Sosoenën. 5 Ka nap vanënën soe
pikpiuk poë varih, ee a napan va
po oeh vëh. Ivëh, ka soe nee to
sosoe ne, e' a soe va po oeh vëh.
Ka napan va po oeh vëh tënan e ne
sih pa soe pee. 6 Ivëhkëk, ea varih,
ea a napan pe Sosoenën, me etereh
varih to nat ne e Sosoenën, ee to
pënton e ne po vavaasis pemöm. Ko
te' varih to hikta nat ne e Sosoenën,
ee to hikta se tënan ne o vavaasis
pemöm. Ke' va'ih a ö na se nat
suk pa Tuvuh man, me a tuvuh to
vavatvus non a soe piuk.

A Taate' Iu Te' To Tane' Ma' Pe Sosoenën

7 Ma vamomhë peö', ea papaeh
se iu rakah no a ma upöm pea, suk
ataeah, a taate' iu te' to tane' non
ma' pe Sosoenën. O te' varih to
iu ne o upöm te', ee to tavus ee o
pus koa' pe Sosoenën, pare nat e
ne pe Sosoenën. 8 Ko te' varih to
hikta iu ne o upöm te', ee to hikta
nat ne pe Sosoenën. Suk ataeah, e
Sosoenën, e' a pusun in a taate' iu
te'. 9 Ke' iva'ih a ö ne Sosoenën to
vataare vavoh ka ra o iu pe' manih
pea. E' to vanö ma' a paeh Koa'
ro pe' manih po oeh vëh, pan ea
se kon koe o to'to' tamoaan manih
pe'. 10 A taate' iu o upöm te', e' a
taate' pe Sosoenën. Ea se nat no
koman no pan, ea to iu momoaan
voh e Sosoenën. Ahik, e Sosoenën
to iu momoaan voh a ra, ivëh, ne'
to vanö suk voh ma' e koa' pe'.
Ke' nö ma' manih po oeh vëh, ko
mët marën a ö ne Sosoenën se ihan
anoe a ma taate' hat pea. Suk
ataeah, e Sunai'eah to kon këh a ra

a ma kamis pea, pare' te' ko kamis
varu' en.
11 Ma vamomhë peö', manih
pa taate' pamëh, ne Sosoenën to
vataare voh en pea pa ö ne' to iu
rakah e non pea. Ivëh kea papaeh
se iu rakah a ma upöm te' pea.
12 Ahikta pah te' to ep avoe' non
pe Sosoenën. Ivëhkëk, ea se keh
iu rakah no o upöm te', vamanih
pa ö ne Sosoenën koman to iu va
non raoe, ke Sosoenën te' va'peh
me non pea. Ka taate' pe' pamëh
pa iu o upöm te' tavus va eh rakah
en manih po to'to' pea.

13 Ea se po' nat vah va no nih pa
ö ne Sosoenën to vatös me a rora
ka te' no manih pe'? Ea se nat
tane' pa ö ne Sosoenën to he' a ra
a Tuvuh koman pe'. 14 Ea to ep
vahik voh ee pa tah ne Tamaara to
nok voh manih pea. E' to vanö voh
ma' e Koa' pe', ke' nö ma' marën
a ö ne' se kon hah a napan va po
oeh vëh, kee tavus këh ma' a taate'
hat. Emöm to sosoe tavus tamoaan
suk rakah kov e nem sih pa tah
pamëh. 15 Ta pah te' se keh soe
pan, e Ieesu' e Koa' pe Sosoenën, e
Sosoenën se vatös tamoaan e non
manih pa te' pamëh, ka te' pamëh
vatös tamoaan varu' e non manih
pe'. 16 Ea to nat e no', para vaman
vakis va e no manih pan, manih
po iu pe Sosoenën, e' a pusun in a
taate' iu te'.

E Sosoenën koman e' a pusun in
a taate' iu a meh te'. Ka te' vëh
to iu non a meh te', e Sosoenën to
vatös tamoaan me e non pe'. Ke'
vatös tamoaan varu' me e non pe
Sosoenën. 17 Ea se keh te' va no
nën, a, a taate' iu a ma meh te'
pea se eh rakah en manih po to'to'
pea. Ka hikta onöt no a naöp pa
sun po vahutët apuh pe Sosoenën.
Oman, ea to te' no manih po oeh
vëh, para nonok no a pah taate' ne
Ieesu' koman to nonok non. Ivëh,
ka se nat no nanaöp no e Sosoenën.
18 A te' to iu non sih e Sosoenën,
e' to hikta nanaöp non sih. Ivëh,
ka taate' iu te' se tavus vakis rakah
en manih po to'to' pe'. A, ka taate'
pamëh se veo en pa taate' naöp e
Sosoenën. A te' to nanaöp non e
Sosoenën, e' to nat e non pe' se kon
amot en po voen hat, suk a taate'
hat pe'. Ka ta pah te' se keh nanaöp
non e Sosoenën, a, ea se nat va e
no pe' manih pan, a taate' iu te'
to hikta tavus vakis non manih po
to'to' pe'.

19 Ea to iu no sih o upöm pea
varih a napan pe Kristo, suk
ataeah, e Sosoenën to iu momoaan
e non pea. 20 Ta pah te' se keh sosoe
non pan, e' to iu non e Sosoenën,
ivëhkëk, e' to rës e non pa napan
pe Sosoenën, a, a te' ko pamëh e'
a pikpiuk. A te' pamëh to hikta iu
non a napan pe Sosoenën varih ne'
to ep non pa mataneah, e' to hikta
onöt non a iu me e Sosoenën vëh ne'
to hikta ep me non pa mataneah.
21 A taate' vëh na to kon voh manih
pe Kristo to te' vavoh non manih
pan, a te' to iu non sih e Sosoenën,
e' se iu me non a ma napan pe
Sosoenën.

5

Ea Se Vaman Varoe E Koa' Pe Sosoenën

1 A napan kurus varih to vaman
ne sih pan, e Ieesu' e' e Kristo a te'
ne Sosoenën to vanö ma' manih po
oeh vëh, ee ro pus koa' pe Sosoenën.
Ka napan kurus varih to iu ne sih e
Tamön, ee to iu me e ne po pus koa'
pe'. 2 Ke' ivëh, a ö na se nat suk no
a ö na to iu vah va i no o pus koa'
pe Sosoenën, vamanih pa ö na to
iu no e Sosoenën, para vavatet no
a ma taate' pe'. 3 Ea se iu rakah no
e Sosoenën, para vavatet no a ma
soe pe', me a ma taate' pe', ka ma
taate' pe' to hikta he' vëhva' a rora.
4 Suk ataeah, a napan kurus se keh
te' ne o pus koa' pe Sosoenën, ee se
vöknah rakah a ma taate' hat va po
oeh vëh, manih pa ma to'to' pee. Ea
to vaman no e Sosoenën, ivëh, ko
vaman pea nok a ra, ka onoah ee

po kikis pe susun po ora' hat, me a
ma taate' varih to te' ne pa ma to'to'
pea.

E Sosoenën To Vatvus Vamaaka
A Soe Pe Sunai'eah

5 Ivëh, ke retereh varih to eh ne
pa vöknah a ma taate' hat va po oeh
vëh, ee a napan ko poë varih to
vaman ne pan, e Ieesu' Kristo e' e
Koa' pe Sosoenën. Ka manih pa ma
to'to' pee, ee to vöknah vahik ee pa
ma taate' hat va po oeh vëh. 6 E
Ieesu' Kristo, e' a te' pamëh to nö
voh ma', pare' vataare koman hah
ea manih pea, pan e'e' koman e' e
koa' pe Sosoenën. E' to vataare va
ka ra manih pan, manih pa taate'
va pa pupui pa ruen, me manih pa
ö no era' to tako' pa kuruse. E' to
hikta koe ke voh ma' pa taate' va
pa pupui pa ruen varoe, ahik. E'
to koe ke voh ma' manih pa taate'
va pa pupui pa ruen me o era'. Ka
Tuvuh Vasio', e' to soe vanat a ra
a pusun in a soe man. Ka Tuvuh
Vasio' ivëh to vavatvus non a soe
to soe non pan, e Kristo, e' eteh.
7 Ivëh, ka kukön tah rakah ivarih to
sosoe vanat a rora sih pan, e Ieesu'
e koa' pe Sosoenën. 8 Ke' ee ivarih
a kukön tah poë varih, a Tuvuh
Vasio', me a ruen, me o era'. Ka
soe pee ra kukön to vatoe tamoaan
e non, pare' te' non a paeh a soe ro
to soe non pan, e Ieesu' e' e koa' pe
Sosoenën.
9 Ea to vaman no sih a soe a
man no a napan to vavatvus ne.
Ivëhkëk, a soe ne Sosoenën to va-
vatvus non, e' to kikis oah e non pa
soe no a te' va po oeh to vavatvus
non. Ka soe ne Sosoenën to to tavus
voh, ne' to sosoe suk voh non e
Koa' pe', e Ieesu' Kristo. 10 A te'
vëh to vaman non sih e Koa' pe
Sosoenën, e' to kon vahik voh en
pa soe man vëh ne Sosoenën to va-
vatvus voh non. Ka soe pamëh te' e
non manih pa komaneah. Ivëhkëk,
a te' vëh to hikta vaman non a soe
pe Sosoenën, e' to popoka' non e
Sosoenën pan, e' a te' pikpiuk. Suk
ataeah, e' to hikta vaman non a soe
man ne Sosoenën to soe suk voh
e Sunai'eah, e Ieesu' Kristo. 11 Ke'
iva'ih a soe man ne Sosoenën to
soe voh ka ra. E Sosoenën to he'
voh en pea po to'to' tamoaan, ko
to'to' pamëh te' e non manih pe
Sunai'eah. 12 A te' vëh to hikta vatös
me non e Koa' pe Sosoenën, e' to
hikta te' me non o to'to' pamëh. Ka
te' vëh to vatös me non e Koa' pe
Sosoenën, e' to te' me e non po to'to'
pamëh.

Ea To Vaman No E Ieesu' Kristo,
Para Nat Va E No Manih Pea To Te'
Me No Po To'to' Tamoaan

13 Eö' to kiun ka nös neöm a na-
pan varih to vaman nem a ëhnan e
Koa' pe Sosoenën o kiun va'ih, pan
eöm se ep paröm nat va nem manih
pan, eöm to kon voh em po to'to'
tamoaan. 14 Ea se keh vavatet vavi'
no o iu pe Sosoenën, para hinhin
no, ko keh hin eah ta pah tah, e'
se pënton en pa hin pea ko he' en
pea. Ke' ivëh, a tah na to hikta
nanaöp suk no eah, para nö vatët
ee manuh pe'. 15 Ea to nat e no pe'
to pëpënton tamoaan e non pa ma
hin pea. Ivëh, ka se keh hin eah ta
pah tah ne' se he' a ra, ea se kon
ee, para nat va e no manih pe' to se
he' vamaman en pea pa tah na to
hinhin suk no.
16 Ta pah te' se keh ep in e kea
pea to nok ta pah taate' hat, ka hat
pamëh se keh hikta onöt non a ip
vamët e kea pea pamëh, a, a te'
pamëh to antoen e non pa hin e
Sosoenën, ke Sosoenën he' en pe'
po to'to'. Eö' to sosoe suk no' o te'
varih to nonok ne a ma vu hat poë
varih to hikta onöt ne a ip vamët
raoe. Ivëhkëk, e' to te' non a ma
vu hat to antoen ne a ip vamët a
te'. Eö' to hikta sosoe no pan, eöm
se hin suk a napan to nonok ne a
ma vu hat to te' va ne manih. 17 A
ma taate' varih to hikta te' totoopin
ne, ee a ma taate' hat i poë varih.
Ivëhkëk, e' to te' non a ma meh vu

hat to hikta antoen ne a ip vamët a
napan.
18 Ea to nat va e no manih pa
napan varih to te' va ne manih o
pus koa' pe Sosoenën, ee to hikta
onöt ne a nok vatëh a ma taate' hat.
Ahik rakah. E Sosoenën to matop
vavih e non po te' to te' va ne manih
pan, ee o pus koa' pe'. Ke susun po
ora' hat to hikta onöt non a hariun
raoe. 19 Ea to nat e no, ea to te' e no
o pus koa' pe Sosoenën. Ivëhkëk, a
napan kurus varih to hikta nat ne
e Sosoenën, ee to te' ne paan o kikis
pe susun po ora' hat.
20 Ea to nat e no, e Koa' pe
Sosoenën to nö voh en ma', pare'
he' en pea po nat me o kokoman
vih pe'. E' to he' a ra o kokoman
vih me o nat pe' pan, ea se nat
rakah e Sosoenën vamaman, para
vatös vaman me eah pen Sunai'eah
Ieesu' Kristo. Ke Ieesu' Kristo, e' e
Sosoenën vamaman rakah. E' me,
a pusun in o to'to' tamoaan.
21 Pus koa' peö', eöm se te' vaniu
këh nem o sosoenën vapikpiuk.

2 JON

Manih po kiun vëh ne Jon to hikta soe vavoh manih pan, ‘O kiun vëh to tane' nös peö' e Jon’, ahik, e' to soe varoe vamanih pan, ‘O kiun vëh to tane' nös peö' e voe manot to vovoh ka no' neöm.’ E' to kiun ke na a köövo me ro pus koa' pe'. Manih me po vahik in o kiun pe', e Jon to vavaato suk e non pa meh köövo ne' to te' va'peh me non. A nap nat to sosoe ne pan, ‘E' to hikta vavaato suk non a köövo vamaman, ahik, e Jon to he'he' non a soe vapipino', suk o pöök kum te' varih to vaman ne.’ E Jon to vavaato ke non na o pöh kum te' to vaman ne Ieesu', pan ee se iu ne o upöm pee, pare' sosoe vaënpan non na raoe pan, ee se matop vavih ne po tövavaasis pikpiuk.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan,

A potan avih pe Jon, 1:1-3
A soe va pa iu o upöm te', 1:4-6
A soe vaënpan va po tövavaasis pikpiuk, 1:7-11
A soe ataaton pe Jon, 1:12-13

Koe A Va'aus O Tövavaasis Pikpiuk

1 Eö' a Te' Apuh va po kum te' varih to vaman ne e Ieesu' to kiun ka nös oah, e köövo vate' pe Sosoenën me o pus koa' pën.

Eö' to iu kurus rakah e no' peöm manih pa soe man, e' hikta te' non pan, eö' varoe, o upöm te' me varih to nat ne a soe man to iu e ne peöm. 2 Emöm to iu a no neöm, suk a soe man vëh to te' me a rora, e' se te' tamoaan me e non pea.

3 O vaeö me o ururuan me a taate' moomo pe Sosoenën e Taman, me e Koa' pe' Ieesu' Kristo se te' me a rora manih pa soe man, me a taate' iu.

4 Eö' to vaeö rakah voh pa ö nö' to nat a ma pah koa' pën to vavatet ne a hanan va pa soe man, vamanih pa ö ne Tamön to soe vavoh ka ra. 5 Ivëh, ka kuru vëh vameneo', ea se iu rakah no o upöm pea. E' to hikta te' non pan a soe voon, ahik, e' a pah soe akuk ko vëh na to kon voh po vanono. 6 Ko iu pamëh to te' va non manih pan, ea se vavatet no a ma soe ne Sosoenën to soe voh ka ra, vamanih pa ö nöm to pënton vavoh po vanono. A soe pe' to soe va non manih pan, eöm se te' me nem a taate' iu te'.

7 O te' pikpiuk to para' peo to te' ne kuru po oeh. Ee to hikta sosoe tavus ne a ö ne Ieesu' Kristo to kunah ma' po oeh, pare' tavus te' en. Eteh to hikta sosoe tavus non a tah pamëh, e' a tövavaasis pikpiuk, me e' a te' to vakihat me non e Kristo. 8 Eöm se te' vamatop rakah nem, pe' o te' poë varih tome' piuk a neöm, köm vatet raoe, ivëh, köm hikta se kon nem a ma tapui pe Sosoenën, varih nöm to kiu vëhva' suk voh. Suk ataeah, eöm se kon avoes rakah a ma tapui pe Sosoenën, vamanih po voen peöm, pa ö ne' to soe vaman vavoh ka ra.

9 Eteh to keke non o vavaasis pe Kristo, ko hikta vavatet non o vavaasis pe', to hikta te' me non e Sosoenën. Ivëhkëk, eteh to vavatet non o vavaasis pe Kristo to te' me e non pe Taman, me Koa' pe' Ieesu' Kristo. 10 Ivëh, ka te' se keh nö ma' peöm, pare' hikta te' ma' o vavaasis pamëh, koe a kamö' eah, ke', vaoe eah pa ma iuun peöm. 11 Suk ataeah, eöm se keh kamö' nem a te' pamëh, eöm to te' hop me e nem pe' pa kiu hat pe'.

12 Eö' to te' me e no' pa ma tah peo rakah nö' se kiun ka nös neöm, ivëhkëk, eö' to hikta iu no' a kiun nös to kiun. Suk ataeah, eö' to iu rakah no' a nö koman nös pa vaato me a neöm, ka se puh rakah po vaeö.

13 O pus koa' pe kea pën varih to vaman ne e Ieesu', to he' nös a potan avih pee manem peöm.

3 JON

O kiun va'ih, e' o vakön kiun ne Jon to kiun voh. Ivëhkëk, e' to hikta vaho' hop a ëhnaneah manih po kiun va'ih. E' to soe varoe vamanih pan, 'Eö' e voe manot, parö' vovoh ka no' neöm, o kiun vëh to tane' nös peö'. O kiun vëh ne' to kiun to nö non pa te' va po vaman vëh, a ëhnaneah e Gaëus. E' to kiun, pare' soe vavaeö poan, suk a ö ne' to matop vavih non a nap kiu pe Sosoenën. Ivëhkëk, manih pa meh te' va po vaman vëh, a ëhnaneah e Diotrefes, ne' to vavaato suk non a ma taate' hat pe'.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan,

A potan avih pe Jon, 1:1-4
E Jon to soe vavaeö e Gaëus, 1:5-8
E Jon to soe vövöknah e Diotrefes, 1:9-10
E Jon to vaato suk a ma taate' vih pe Demitrius, 1:11-12
A soe ataaton pe Jon, 1:13-15

Ea Se Va'aus A Napan Pe Kristo To Vavaasis Ne A Soe Vih

1 Eö' a Te Apuh va po kum te' varih to vaman ne e Ieesu', to kiun ka nös oah Gaëus e vakamö' vih peö', eö' to iu vi rakah ka nom oah manih pa soe man.

2 Vakamö' vih peö', eö' to nat e no' pa apeomah to te' vih e non, parö' hinhin no' na e Sosoenën pan, a ma tah kurus nën to nonok nom, me a sioniumah se te' vavih non. 3 Eö' to vaeö rakah voh pa ö no a ma pah kea to nö ma' ko soe a ö nën to vaman va nom a soe man, me a ö nën to vavatet nom a soe man. 4 Ahikta meh tah se he' a neo' o vaeö to apuh oah non a ö nö' to nat o te' varih to te' va ne pa ma koa' peö', to vavatet ne a soe man.

5 Vakamö' vih peö', e' to para' vih rakah pa ö nën to va'aus a kën kea varih, to nönö vah ne pa vatvus a Soe Vih pe Ieesu'. Eën to va'aus pet voh eöm po upöm te' varih to nönö vah ne pa vatvus a Soe Vih pe Ieesu', nën to hikta nat nom pee. 6 Ee to soe tavus ke voh ee po kum te' varih to vaman ne e Ieesu' manih, po iu vih pën. Eën se vava'aus rakah nom raoe pa ma taneah nee to kökööt ne pa vapet a nö pee, pa taate' to ep vavih non manih pe Sosoenën. 7 Ee to taneo voh a kiu pee manih pe Kristo, pare hikta hin, ke', öt tane' ta pah tah manih po te' to hikta vaman ne e Kristo. 8 Ivëh, ka se va'aus rakah no a pap te' poë varih, suk ataeah, ea se keh nok va nën, ea to te' va'peh me e no pee pa nok a kiu va pa soe man.

9 Eö' to kiun ke voh eo' na po kum te' varih to vaman ne e Ieesu', ivëhkëk, e Diotrefes a te' to iu non a vovoh ke raoe to hikta iu pënton a no möm. 10 Ivëh kö' se keh nö nös, eö' se vaato suk a ma taneah ne Diotrefes to nonok non, me a ö ne' to pikpiuk non, me a ma soe hat ne' to sosoe non manih pemöm. Ivëhkëk, e' to hikta te' varoe non pan a tah pamëh, e' to hikta iu vaoe me non a ma meh kën kea varih to vaman ne e Kristo, pare vavatvus vah nee a Soe Vih pe Kristo, manih pa iuun pe'. Pare' sosoepip e non po upöm te' to iu vaoe ne raoe, ko kiiki e non pee këh o kum te' varih to vaman ne e Ieesu'.

11 Vakamö' vih peö', koe a vatet a ma taate' hat po upöm te', parën vatet varoe o te' varih to nonok ne a ma taate' vih. Eteh to nonok non a taate' vih, e' a te' pe Sosoenën. Ivëhkëk, eteh to nonok non a taate' hat to hikta nat non pe Sosoenën.

12 O te' kurus va po kum te' varih to vaman ne e Ieesu' to sosoe e ne pan, e Demitrius a te' vih, to vavatet non sih a ma soe man varih, no a soe pe Sosoenën to sosoe non a ö na se vavatet no. Emöm me to sosoe e nem pe' a te' vih, kën nat e nom pa tah nö' to sosoe no' to te' man e non.

13 Eö' to te' me e no' pa ma tah
peo no' se kiun ka nös oah, ivëhkëk,
eö' to hikta iu kiun no' nös to kiun.
14 A si' ö hat, kö' nö eo' nös pa vaato
me a oah. 15 A taate' moomo to
te' me a nom oah. A ma vakamö'
varih to he' nös a potan avih pee
manem pën. Eën se he' me a potan
avih peö' manem pa ma papaeh
vakamö' manem.

JUT

E Jëmis to te' voh non e kea sone' pe', a ëhnaneah e Jut, ke' e' ivëh, to kiun voh o kiun vëh. Ivëhkëk, e te' Jëmis vëh, e' voh e susun pa napan va po vaman varih to te' voh ne Jerusalëm. A nap natnat peo to koman ne pan, e Jut voh vëh, e' e kea sone' pe Ieesu', (Mak 6:3).

Manih po kiun vëh, ne Jut to hikta soe ka ra, o kum te' va po vaman poë harih ne' to kiun ke na raoe. E' to kiun voh o kiun vëh, pare' iu soe vavoh non manih pan, a kiu va pa kon hah a ra to tane' ma' pe Sosoenën. Po poen ne' to pënton a soe va po tövavaasis pikpiuk to meme vapiun e ne pa napan va po vaman pa ma vavaasis pee, ivëh, ke' kiun o kiun vëh, marën a soe vaënpan raoe pa tah pamëh. Me e' to soe vakikis raoe pan, o vavaasis vëh pe Ieesu' se te' va non manih po këpro' pee.

A ma kiun varih to tataki va ne manih pan,

A potan avih pe Jut, 1:1-2

A soe va po tövavaasis pikpiuk, me a ma taate' pee, me a ma vavaasis pee, me o kamis te'te' tamoaan pee, 1:3-16

Ee se nat ne vahuk këh o vaman pee, 1:17-23

E Jut to kë a ëhnan e Sosoenën, me e Ieesu' Kristo, 1:24-25

A Soe Vaënpan Va po Tövavaasis Pikpiuk

1 Eö' e Jut, a te' kikiu akuk pe Ieesu' Kristo, me eö' e kea vatokpös pe Jëmis, to kiun nös manem peöm a napan ne Topoan to vaoe voh.

E Sosoenën Taman to iu a no neöm, köm te' vavih nem manih po matop pe Ieesu' Kristo.

2 Eö' to hinhin no' pan, e Sosoenën se ururuan a neöm, me e' se he' a neöm a taate' moomo, me a taate' iu te' se puh rakah ne manih peöm.

E Sosoenën Se Vakmis A Nap Hat

3 Ma vamomhë peö', eö' to iu vörep rakah voh no' a kiun nös peöm, suk a kiu vëh ne Sosoenën to nok voh, marën a kon hah a ra kurus. Ivëhkëk, eö' to hara' no' a kiun ka neöm a meh tah ke. Eö' to iu no' a vakikis a neöm pa vapus vakis suk o vaman vëh ne Sosoenën to he' voh a napan pe' pa paeh a tëëm ro.* 4 A, eöm se matop vavih nem o vaman pea. Suk a ma pah te' varih to vakihat me ne sih e Sosoenën to hop aven voh ee ma' po kum peöm. Moaan voh no o te' vanënën soe to kiun suk voh ee pa napan poë varih, pan ee se sun ee po vahutët apuh pe Sosoenën, ko teen ee pa hat. Ee to vavapus me ne a soe, pare këh voh ee po ururuan pe Sosoenën, ko te' e ne pa nok a ma taate' te'te'vaasi'. Pare koe me ee pa vaman e Ieesu' Kristo a paeh a Topoan, me e' e Sunön pea.

5 Eö' to iu vapënton hah a no' neöm pa ma pah tah nöm to nat moaan e nem. Eöm se koman nem a ö ne Sosoenën to hehe voh a napan pe', ko me tavus këh ma' raoe pa muhin va Isip. Ivëhkëk, po vamurin ne' to mirö' en po te' varih to hikta vaman ne poë. 6 Paröm koman nem o ankero' varih to hikta ötöön voh ne a ma tasun kikis pee, ivëhkëk, ee to këh ee pa ma vöön totoopin pee manuh pa vöön va kin. Ivëh, ke Sosoenën he' voh en pa soe vaonöt va pa ö nee se nohnoh raoe po uris te'te' tamoaan, pare' ötöön non raoe pa vöön vëh a kukuit vörep rakah, kee anoeh ne o Poen apuh vëh ne Sosoenën se vate' raoe po vahutët. 7 Paröm koman nem a poa vöön apuh varih a Södom me a Gomora', me a ma meh vöön apa'puh to te' tatavi ne raoe. Ee

* **1:3:** [... suk o vaman vëh ne Sosoenën to he' voh a napan pe' pa paeh a tëëm ro.] E' to sosoe suk non a mët pe Ieesu' to te' va non manih po he', ne' to he' voh pa pah tëëm ro.

to nok voh o pöh vu taate' avoe'
vamanih po ankero' poë varih. Ee
to vavatet voh ne a ma vu taate'
hat, pare nonok ne a ma vu taate'
te'te'vaasi', to para' in a hat vörep.
Ivëh, ke Sosoenën vakmis en pee po
sura' te'te' tamoaan. A ma tah poë
varih to tanok voh, marën a ö ne ea
se koman no, para nat no a vatet a
ma taate' hat pa napan poë varih.

8 E' to vatoe me e non po te' varih
to hop voh ma' po kum peöm. Ee to
vavatet ne a ma moeh vu tatarep
to nonok non raoe, kee vövöknoes
koman hah a ne pa ma taate' hat
pee. Ee to kokoe e ne pa tasun pe
Sosoenën, pare sosoe vahat e ne po
ankero'.

9 E susun po ankero' ro vëh e
Maëkel to hikta kiiki voh e susun po
ora' hat, pare' soe vahat in poan po
poen nee to vasosöë suk ne eteh se
kon a sionin e Mosës. Ivëhpëhkëk,
e' to soe varoe vamanih pan, "E
Sunön se vakmis oah." 10 Ivëhkëk,
a napan poë varih to sosoe vahat e
ne pa ma tah, nee hikta maaka ne.
Kataeah nee to nat koe ne manih
po hahara', vamanih pa ö no vöna'
va muhin to nat va ne a ma moeh
tah, a ma tah rakah ko poë varih to
tektek non raoe. 11 Varenan rakah
pee. Ee to suk voh ee pa hanan
hat pe Keen vëh, to ip vamët voh
e kea pe'. Ee to iu voh ne a moni',
ivëh, kee he' hah voh rea manih pa
nok o pöh vu taate' vëh ne Balam to
nok voh. Ee to vakihat me voh ne
e Sosoenën, ke' öök e non kuru va-
manih pa ö ne Korah to vakihat me
vavoh non poan. Ivëh, kee se tatek
rakah va ee manih pa ö ne' to tatek
vavoh. 12 Ee to te' va e ne manih
pa ma ta kusan to te' ne manih pa
taëën vapenpen peöm, nöm to pët
vavaëën nem. Ee to hikta potpoet
ne sih pa ëën vamanih pee to te'
ne po vaënëën apuh, pare koman
varoe hah a ne.

Ee to te' va e ne manih pa unöh
kora' to hikta te' non ta uhön, no a
tuvuh to te'te' vah non. Ee to te' va
e ne manih pa ma vu naon va pa
tëëm ana' to hikta vovoa' ne, no a
napan to rëh puit me a ma aan, kee
mët vahik ee. 13 Ee to te' va e ne
manih pa ma ta supa suka' va tahi'.
Ee to viivi peah koman hah ne ma'
a ma taate' vapoet pee vamanih po
poe. Ee to te' va e ne manih po
vesun to nö ke këh voh a ma hanan
totoopin pee nee to suksuk ne sih,
ivëh ke Sosoenën vamatop voh ken
pee pa ö te'te' tamoaan manih pa
popoen vëh a kukuit rakah.

14 E Inök a vatönim me paeh pau
te' to suk voh ma' e Adam. E' to
vanënën soe suk voh e non pa na-
pan poë varih,

"Ep öm e Sunön to nönö non ma',
me a ma ususoan ankero' vivi-
han pe',
15 pa kiiki a ma napan ku-
rus.
E' to nönö non ma' pa vakmis a
nap nonok hat varih to he'
tonun voh e Sosoenën pa ma
taate' hat kurus nee to nok
voh manih pe'.
Pare' vakmis a nap nonok hat
varih to he' tonun voh e
Sosoenën pa ma tah hat nee
to soe voh manih pe'."

16 A ma te' poë varih to te' ne
sih pa taate' varek me vapoka' ro
upöm te'. Ee to suksuk ne sih a
ma iu hat koman pee. Ee to këëkë
koman hah a ne, pare te' ne pa
vamanman o upöm te' pa kon a ma
taneah nee to iu ne.

A Soe Vaënpan Me A Ma Tah Serömm Nok

17 Ma vamomhë peö', eöm se ko-
man nem a tah no aposol pe Sunön
pea Ieesu' Kristo to soe voh. 18 Ee
to soe voh ka neöm pan, "Manih pa
ma tëëm va amot, e' se te' non a
napan se kö e Sosoenën, a napan
poë varih se suksuk e ne pa ma iu
hat koman pee varih to he' tonun e
non pe Sosoenën." 19 A napan poë
varih to nonok ne a ma taate' vaëh
kiiki, ka ma kokoman pee te' varoe
ne pa ma tah va po oeh vëh, ivëh,

ka Tuvuh pe Sosoenën hikta te' non
pee.
20 Ivëhkëk, ma vamomhë peö',
eöm se vakiu o vaman vivihan
peöm pa vakikis koman hah ëm pa
hin manih po kikis pa Tuvuh Va-
sio'. 21 Paröm te' hop nem manih
po iu pe Topoan, pa tëëm nöm
to anoeh nem e Sunön pea Ieesu'
Kristo. Manih po ururuan pe', e' se
he' a neöm o to'to' tamoaan.
22 Eöm se vataare nem o ururuan
manih po te' varih to vavovoeak
ne. 23 Paröm he' o upöm te' a soe
vaënpan, marën a hehe raoe këh o
sura' ësës tamoaan. Eöm se vataare
o ururuan va'peh me o naöp manih
po upöm, ivëhkëk, eöm se rës me
nem pa ma ohop pee varih to pö
tane' non pa ma taate' hat pee.

Kë A Ëhnan E Topoan

24 E Sosoenën a kikis, ko se va'aus
en peöm köm hikta se ku' nem pa
taate' hat. E' to antoen e non pa me
a neöm manih pa havineah, köm
hikta se te' nem ta hat. Pare' an-
toen e non pa he' a neöm o vaeö
apuh.
25 E' a paeh Sosoenën varoe kuru
to hehe hah voh a ra. Ivëh, ka se
kë no a ëhnaneah, ko he' no eah o
ëhnan apuh manih pe Ieesu' Kristo,
e Sunön pea. E' to te' me non o kikis
me a tasun apuh va pa vovoh ke ra
ma moeh ta kurus, taneo non ma'
po taneo in o oeh, kuru, me pa ma
tamoaan. Oman.

REVELESEN

O 65 kirismas to oah ee, vasuksuk in a peah hah pe Ieesu' manuh pa vöön va kin, ke Jon kiun o kiun va'ih. A tëëm ne' to kinkiun non o kiun vëh, o te' varih to vavatet ne e Ieesu' nee to vakmis raoe ko vöknah ee pee. E Jon to iu non raoe se sun vakis ne po vaman, me pa vatet e Ieesu', ivëh, ke' kiun o kiun va'ih. Manih pa kiu pe Ieesu', e Sosoenën se komtön en po te' to vakihat me ne poë, me e susun po ora' hat. Ko nok vavih en po te' varih to vavatet ne poë, pare hikta këh poë. E' a tah ne Jon to kiun suk po kiun va'ih.

A Soe Ne Kristo To He' E Jon

1 A soe vëh ne Sosoenën to he' voh e Ieesu' Kristo, ke' he' pet a te' kikiu pe' e Jon pa vataare poan a ma tah se tavus oho' ee. E Sosoenën to vanö ma' a ankero' pe' manih pa te' kikiu vëh e Jon, pan e' se vataare pet a ma meh te' kikiu pe'. 2 E Jon to soe tavus en pa ma soe ne' to tënan, me a tah ne' to ep voh en. E' a ma soe poë varih to tane' ma' manuh pe Sosoenën, me a ma soe to vatvus vateera' ne e Ieesu' Kristo. 3 Vaeö rakah po te' varih to ëhëh ne, ko vavatet ne a soe vanënën pe Sosoenën to kiun non manih po Puk pe'. Suk ataeah, o poen to öök vatët en no a ma tah poë varih se tanok.

E Jon To Kiun Ke A Ma Napan

4 Eö' e Jon to kiun nös o kiun vëh manih peöm, o tönim me o pöök kum te' varih to vaman nem e Ieesu', ko te' nem manih pa muhin va Esia'. E Sosoenën to te' tamoaan voh e non, me kuru, me e' se hah en ma', e' se he' a neöm o ururuan me a taate' moomo. A tönim me a poa tuvuh varih to te'te' ne sih pa matan a ö iho' pa te' sunön e Sosoenën, ee me se he' a neöm o ururuan me a taate' moomo. 5 Me e Ieesu' Kristo a te' to vatvus vatotoopin a soe pe Sosoenën, se he' a neöm o ururuan me a taate' moomo. E' to sun vovoh hah ke voh a nap mët, pare' te' e non e Sunön po te' susunön kurus varih po oeh. Ka manih po ururuan pe' e' to mët, pare' hehe a ra po era' pe'. 6 Ivëh, ke' vate' a ra, ka tavus o vute' va po te' ësës he' pe Sosoenën e Tamaneah. Aiah! Ka pët kë a ëhnan e Ieesu' Kristo, ke' se te' tamoaan non, e' e Apuh, ko öt non o kikis va pa matop tamoaan in a ma moeh tah kurus. Oman.

7 Ep öm! E' se nö va'peh me ma' a unöh, ka napan kurus se pët ep in poë. Me o te' varih to ruk voh poë. A napan kurus varih po oeh se ep in poë, ee se vaokook. Suk ataeah, ee to hinën voh poë po poen ne' to te' voh non manih po oeh. A ma tah poë varih se tavus vamaman rakah ee. Oman.

8 E Sunön Sosoenën to soe pan, "Eö' a Taneo, me eo' a Vahik. Eö' e vatamoaan, eö' to te' e no' kuru, me eö' se hah eo' ma'. Eö' e Sosoenën A Kikis Vi."

E Jon To Ep E Kristo

9 Eö' e Jon, e kea rakah peöm to te' va'peh me voh a neöm pa ma kamis, parö' te' me no' a taate' anoeh va pa sun vakis, ea se te' no a ma te' pe Ieesu'. Ko te' hop no pa Matop Vih pe Sosoenën. Eö' to vavatvus voh no' a soe pe Sosoenën, me o vaman peö' manih pe Ieesu'. Ivëh, kee vanö voh a neo' manuh pa to va Patmös. 10 Ka manih po poen vamomoaan in o nënkikiu e' o poen pe Apuh, a Tuvuh Vasio' to nö ma' manih peö', kö' tënan a soe apuh to tanih va non manih pa suvin manih pa tonuneo'. 11 E' to soe vamanih pan, "Kiun töön ah, a ma tah kurus nën se ep, parën vanö manuh pa tönim me o pöök kum te' varih to vaman ne e Ieesu' manih pa ma vöön varih, Ëfësus, Smerna', Pergamum, Taëataëra', Sardis, Filadëlfia', me Laodisia'."

12 Ivëh, kö' tarih eo' to ep in a te' vëh to vavaato me a no neo'. Eö'

to ep in o tönim me o pöök ram
ne to nok voh pa gol to sun ne.
13 Parö' ep in a pah te' to sun non
topnin a ma ram poë varih. E'
to matan va non manih pe Koa'
Te' Pa Napan Kurus to ohop non
o ohop rë to kopös e non pa sion-
ineah, pare' voh non o voh manih
pa poeneah, nee to nok voh pa gol.
14 A uvin me a pasuneah to para'
kakaare va non manih pa uvin a
sipsip, ka mataneah to ëman va non
manih po tëkrea in a sura'. 15 A poa
moneah to totona' va ne manih pa
bras, nee to nan po sura'. Parö'
tënan o vaato pe' to kukuruh va non
manih po totruen. 16 E' to öt non
a tönim me ra poa vesun manih pa
papmatö pe', ko rapis rë kakakni
vapon to tane' ma' pa rivoneah, ka
mataneah ëman va non manih pa ö
no a potan kikis to ëman va non.

17 Eö' to ep in eah, ko vu' eo' pa
havin moneah, vamanih pa te' a
mët. Ivëhkëk, e' to öt a neö' pa
papmatö pe', pare' soe pan, "Koe a
naöp! Eö' a Taneo me eo' a Vahik.
18 Eö' a te' to'to'! Moaan voh eö'
to mët, ivëhkëk, eö' to te' to'to' ta-
moaan e no'. Parö' öt no' o kikis
va pa he' o to'to' manih pa nap
mët. 19 Ivëh, kën se kiun töön a
ma tah nën to ep in, me a ma te'
varih kuru, me a ma te' se tavus
amot ma'. 20 Eën to ep voh nom
a tönim me ra poa vesun to te' ne
pa papmatö peö', me o tönim me ro
pöök ram nee to nok pa gol. E' a soe
vapipino' pamëh ivëh, a tönim me
ra poa vesun to vëknöm i ne a ma
ankero' varih to matop ne o tönim
me ro pöök kum te' varih to vaman
ne e Ieesu'. Ko tönim me ro pöök
ram gol to vëknöm i ne o tönim me
ro pöök kum te' varih to vaman ne
e Ieesu'.

2

O Kiun To Nö Non Pa Napan Va Ëfësus

1 Ka te' to'to' soe ka neo' pan, eën
se kiun na a soe to soe non pan,
"Manuh pa ankero' to matop non
a napan va po vaman to te' ne pa
vöön va Ëfësus, eën se kiun, parën
soe ke na eah a ma soe varih,

'A te' to öt non sih a tönim me ra
poa vesun manih pa papmatö
pe', pare' te' non topnin a ma
ram gol poë varih, e' to vanö
nös a soe manih peöm, pare'
soe vamanih pan,' 2 "Eö' to nat
e no' pa ma tah nöm to nok voh
pa ma kiu vëhva' peöm, me a ö
nöm to sun vakis nem pa taate'
tö nöm to te' me voh nem. Eö'
to nat e no', peöm to rës e nem
pa ma te' nonok vahat, paröm
punö' voh em pa ma napan
varih to sosoe ne pan, e'e o
aposol, ivëhkëk, ahik, e'e a ma
nap pikpiuk. 3 A napan to ep
ka ne neöm to vavatet a no
neo', pare punö' e ne pa mirö'
a neöm, ivëhkëk, eöm to sun
vakis voh e nem pa taate' tö
paröm te' a ma vu punis poë
varih.
4 Ivëhkëk, eö' te' me no' a soe
se ruk a neöm to soe va non
manih pan, moaan voh pa
ö nöm to vaman momoaan,
eöm to iu rakah voh e nem
peö', ivëhkëk, kuru vëh, ahik.
5 Moaan voh, eöm to nonok
voh nem a taate' vih, paröm
koe em. Ivëh, köm se koko-
man hah na, paröm vatet a
taate' vih vëh nöm to te' moaan
voh nem, paröm koe a taate'
hat nöm to te' me nem kuru.
Eöm se keh hikta panih a taate'
hat peöm, eö' se kon hah këh
eo' peöm po ram gol peöm.
6 Ivëhkëk, a pah taate' vih vëh
nöm to te' avoe' me e nem. Eöm
to rës e nem pa ma taate' no

* **2:6:** [... a napan pe Nikolas ...] Ee o kum te' varih no o vaman me o kokoman pee to hikta te' man ne. Ee to vavaasis ne pan, a taate' rëhrëh to hikta mirö' non o vaman pea manih pe Kristo. Me a ma meh kokoman pee to hikta te' totoopin ne.

a napan pe Nikolas to nonok
ne.* Eö' me to rës rakah e no'.
7 Ivëh, keteh to te' me non a ten-
aneah, e' se pënton a soe pa
Tuvuh Vasio' manih po kum te'
varih to vaman e Ieesu'. Ka te'
se keh öt vakis non o vaman
ko onoah po vapus va pa taate'
hat, eö' se he' a soe vaonöt pa
ëën o voa' naon va po to'to'
tamoaan vëh to te' non pa Vöön
va Kin pa rak pe Sosoenën."

A Soe To Nö Non Pa Napan Va Smerna'.

8 "Manuh pa ankero' to matop
non a napan va po vaman to te' ne
pa vöön va Smerna', eën se kiun a
soe to te' va non manih pan,
'E' va'ih a soe to tane' ma' pa te'
va pa Taneo me a Vahik. E'
to mët voh en, ivëhkëk, kuru
vëh e' to te' to'to' e non, pare'
vanö nös a soe manih peöm, to
soe va non manih pan', 9 "Eö'
to nat e no' pa punis nöm to
te' nem, parröm te' e nem o te'
arus. Ivëhkëk, eöm to te' va e
nem manih po te' öt ö va pa
vöön va kin. Eö' to nat e no' pa
ma soe vavovoeak, no a napan
to nonok ne manih peöm, o te'
varih to sosoe ne pan, ee ro
Jiu'. Ivëhkëk, ahik, ee a ma
napan pe susun po ora' hat.
10 E' hikta se te' varë non, köm
te' em pa punis, ivëhkëk, eöm
se koe a naöp. E susun po ora'
hat se vaho a ma meh peöm
manuh pa nohnoh, pa punö'
o vaman peöm, ko hinën ka
neöm po komön o havun poen.
Ivëhkëk, eöm, se ötöön vakis o
vaman peöm, ke' antoen non a
ö söm mët, ke eö' se he' a neöm
o to'to' vamanih po voen peöm.
11 Ivëh, keteh to te' me non a
tenaneah, e' se pënton a soe pa
Tuvuh Vasio' manih po kum te'
varih to vaman e Ieesu'. Ka
ma te' varih se keh onoah o
vapus, ee hikta se nanaöp e ne
a vapöök mët. Ahik rakah!"

A Soe To Nö Non Manuh Pa Napan Va Pergamum

12 "Manuh pa ankero' to matop
non a napan va po vaman to te' ne
pa vöön va Pergamum, eën se kiun
a soe to te' va non manih pan,
'A soe vëh to tane' ma' pa te'
vëh to te' me non o rapis rë
kakakni vapon. E' to vanö nös
a soe manih peöm, pare' soe
vamanih pan,' 13 "Eö' to ep
e no' pa ö nöm to te' nem, e
susun po ora' hat to te' non pa ö
pamëh. Moaan voh e Antipas,
a te' he'he' soe peö' to vavatet
rakah voh non a soe peö', kee
ip vamët voh poë topnineöm
Ivëhkëk, eöm to öt vakis avoe'
voh e nem po vaman peöm
manih peö', parröm hikta he'
tonun voh in o vaman peöm.
Ahik. 14 Ivëhkëk, eö' to te' me
no' a soe se ruk a neöm. E' to
te' me non a ma te' to te' ne
topnineöm manih Pergamum
to vavatet vakis ne a taate' pe
Balam. Moaan voh e Balam to
vavaasis voh e Barak pa taate'
vamanman a napan va Israël.
Kee nö pa taate' hat, pa ö nee
to ënëën voh ne a ma taëën
no upöm te' to he'he' ne ro
sosoenën vapikpiuk. Pare te'
voh ne pa taate' rëhrëh. 15 Ke'
te' va kov e non manih pa ma
paeh te' to te' me e ne peöm. Ee
to vavatet vakis ne o vavaasis
pa napan pe Nikolas. O vavaa-
sis pamëh to te' vatoe me e non
po vavaasis pe Balam. 16 Ivëh,
köm se panih a taate' hat peöm.
E' se keh hik non, eö' se nö ma'
parö' vapus me a ma napan
poë varih po rapis rë vëh to te'
non pa rivoneo'.
17 Ivëh, keteh to te' me non a
tenaneah, e' se pënton a soe pa
Tuvuh Vasio' manih po kum te'
varih to vaman e Ieesu'. A ma
te' se keh onoah o vapus, eö'
se he'he' pa paeh raoe a taëën
to vakoaan no ma' manuh kin,

parö' he'he' papaeh raoe a ma
vös kakaare. Manih pa ma vös
poë varih, eö' se kiun o ëhnan
voon ne e tövaneah varoe pa
vös pamëh to nat non."

A Soe To Nö Non Manuh Pa Napan Va Taëataëra'.

18 "Manuh pa ankero' to vovoh
ke non a napan va po vaman to te'
ne manih pa vöön Taëataëra', eën se
kiun a soe to te' va non manih pan,
'A soe vëh to tane' ma' pe Koa'
pe Sosoenën, a mataneah to
ëman va non manih pa sura',
ka moneah to totona' va non
manih pa pras, nee to hë ke'
voon rakah en. E' to vanö nös a
soe vëh manih peöm, pare' soe
vamanih pan,' 19 "Eö' to nat e
no' pa tah nöm to nonok nem,
me o iu peöm manih pa napan,
me o vaman peöm manih peö'
me a kiu va'aus peöm manih
po upöm te'. Eö' to nat e no'
peöm to sun vakis e nem pa te'
a ma punis, me a taate' vih nöm
to nonok voh nem. Ka kuru
vëh nöm to pah nonok vavih
oah pet nö e nem.
20 Ivëhkëk, eö' to te' me no' a
soe se ruk a neöm. Eöm to
kamö' me voh em pe köövo vëh
e Jësëbël. E' to eö' non sih
pan, e' a te' vanënën soe pe
Sosoenën. Pare' vavaasis non
sih pa rëh ke a ma te' kikiu peö'
pa taate' rëhrëh, me a ëën a ma
taëën no upöm te' to he'he' ne
ro sosoenën vapikpiuk. 21 Eö'
to he' voh eo' pe' pa tëëm, pan
e' se panih a taate' te'te'vaasi'
pe'. Ivëhkëk, e' to koe en.
22 Ivëh, keö' se he' rakah eo'
pe' po kamis o pöh apuh ne'
se kon, va'peh me a ma te'
varih ne' to te'te'vaasi' me non,
pa ö no a ma te' poë varih se
keh hikta panih a ma taate' hat
pee. 23 Eö' se ip me eo' pa
ma koa' pe' varih to vavatet ne
poë, ka napan po kum te' varih
to vaman ne e Sosoenën se nat
vamanih pan, eö' to kiiki vavih
no' o kokoman pa ma napan
kurus. Eö' se voen papaeh ro
va ka neöm manih pa ma taate'
nöm to nok voh.
24 Ivëhkëk, eö' to soe ka neöm
a napan to te' nem Taëataëra'
to hikta vavatet voh nem o
vavaasis pe köövo, ko hikta nat
nem pa taate' pamëh, ko hikta
te' hop nem pa taate' vëh nee
to popoka' ne pan, 'A ma vaato
vakoaan pe susun po ora' hat.'
Eö' to soe ka neöm pan, eö'
hikta se he' punis hah a no
neöm. 25 Ka ma tah nöm to öt
nem, eöm se öt vakis nem, ke'
antoen non o poen nö' se hah
ma'.
26 Eöm se keh onoah o vapus
paröm vavatet nem a taate'
peö', ke' öök pa ö ne eöm se
mët, eö' se he' a neöm a tasun
pa matop a ma napan kurus.
27 Eöm se öt nem a tasun ko matop
vakis nem raoe,
paröm tös momoe raoe kee
tatamoe vasosone' vamanih
pa nöh. *Sng 2:9*
28 A tasun vëh no' se he' a neöm,
e' se vatoe va non manih pa
tasun vëh ne Tamön to he' voh
a neo' pa matop a ma napan.
Eö' se he' a neöm a vesun vëh
a tovia'.
29 Ivëh, keteh to te' me non a
tenaneah, e' se pënton a soe pa
Tuvuh Vasio' manih po kum te'
varih to vaman e Ieesu'."

3

O Kiun To Nö Non Pa Napan Va Sardis

1 "Manuh pa ankero' to matop
non a napan va po vaman to te'
ne pa vöön va Sardis, eën se kiun
a soe to te' va non manih pan, 'A
soe vëh to tane' ma' pa Te' to te' me
non a tasun pa matop a tönim me
ra poa tuvuh pe Sosoenën, me e' to
öt a tönim me ra poa vesun. E' to

vanö nös a soe manih peöm, pare' soe vamanih pan,'

"Eö' to nat e no' pa tah nöm to nonok nem, parö' nat pet e no' pan, eöm to te' to'to' e nem manih po sionin, ivëhpëhkëk, eöm to te' va nem manih po te' to mët voh ee. 2 Ivëh, köm se koe a koroh. A taate' vih peöm to te' avoe' e non to me' e non pa ro. Suk ataeah, manih pa ma taate' nöm to nonok voh nem, eö' to ep no' pan, a ma taate' poë varih to me' avoe' e ne pa totoopin manih pa matan e Sosoenën peö'. 3 Nat e nem po vavaasis va pa soe vih, nöm to tënan voh em, eöm se kon hah. Eöm se panih a ma taate' hat peöm. Eöm se keh hikta sun këh a koroh, eö' se nö va ma' manih pa te' kakaveo, köm hikta se nat nem po poen poanheh nö' se nö ma' manih peöm.

4 Ivëhkëk, a ma pöh te' va peöm to te' ne Sardis, no a ma ohop pee to te' voon e ne. O te' varih to ohop ne a ma ohop kakavo', ee varoe to antoen ne a nö va'peh me a neo'. 5 A te' se keh onoah o vapus, a, eö' se ohop eah po vu ohop pamëh, parö' hikta se hiuk no' a ëhnaneah manih po puk va po to'to' tamoaan. Eö' se vatvus a ëhnaneah manuh pe Tamön, me manuh po ankero'.

6 Ivëh, keteh to te' me non a tenaneah, e' se pënton a soe pa Tuvuh Vasio' manih po kum te' varih to vaman e Ieesu'."

O Kiun To Nö Non Pa Napan Va Filadëlfia'

7 "Manuh pa ankero' to matop non a napan va po vaman to te' ne pa vöön va Filadëlfia', eën se kiun a soe to te' va non manih pan, 'A Te' a vivihan rakah, me e' a pusun in a taate' man rakah, pare' öt non a ki' pe Devit.* E' se keh peret o hopa', a hikta te' se panih hah. E' se keh panih o hopa' a hikta te' se peret hah. E' to vanö nös a soe manih peöm, ko soe vamanih pan,'

8 "Eö' to nat e no' pa taate' nöm to nonok nem sih, ko nat e no' po kikis peöm to hikta te' eh vi non, ivëhkëk, eöm to vavatet pet voh e nem po vavaasis peö', ko vavatet voh e nem peö'. Eö' to peret voh keö' peöm po hopa', ka hikta te' to onöt non a papanih, parötm hikta naöp voh nem a vatvus a ëhnaneo'. 9 Eöm to nat e nem pa napan varih, ee a ma napan pe susun po ora' hat, ee to soe pan, 'Emöm ro Jiu',' ivëhkëk, ahik. Ee hikta te' ne pan, ee ro Jiu', ee a nap pikpiuk, eöm se nat nem, ee se nö ma' ko vatokon manih pa havineöm, pare nat vamanih pan, eö' to iu e no' peöm. 10 Suk ataeah, eöm to vavatet voh nem a soe peö', parötm sun vakis voh e nem pa te' a ma punis varih to tatavus voh a no neöm. Ivëh, ke eö' se matop e no' peöm, ka punis vëh† se tavus a ma napan varih po oeh, me eöm. 11 Eö' se nö vëhö' eö' ma' manih peöm. A tah nöm to öt nem, eöm se öt vakis nem, tome' a meh te' he këh a neöm o voen peöm

12 A te' se keh onoah o vapus, eö' se vate' va in eah manih po toon in a iuun vasio' pe Sosoenën peö'. Ke' hikta se tavus hah këh non a iuun pamëh. Manih pe' nö' se kiun a ëhnan e Sosoenën peö', me a ëhnan Jerusalëm Voon to tane' ma' manuh pa vöön va kin, me a ëhnan voon peö'.

13 Ivëh, keteh to te' me non a

* **3:7:** [... pare' öt non a ki' pe Devit.] A te' to öt non a ki' pe Devit, e' e Ieesu'. A ki', e' o vëknöm va pa te' to te' me non a tasun pa te' sunön. † **3:10:** [... ka punis vëh ...] A pusun in a punis vëh se tavus manih pee to te' va non manih, e' se vaeh raoe, kee sun vakis po vaman pee.

tenaneah, e' se pënton a soe pa
Tuvuh Vasio' manih po kum te'
varih to vaman e Ieesu'."

O Kiun To Nö Non Pa Napan Va Laodisia'

14 "Manuh pa ankero' to matop
non a napan va po vaman to te' ne
pa vöön va Laodisia', eën se kiun a
soe to te' va non manih pan, 'A te' to
vapusun i non a taate' man, pare'
vavatvus vatotoopin non a soe pe
Sosoenën. E' a pusun in a ma tah
kurus ne Sosoenën to nok voh. E' to
vanö nös a soe manih peöm, ko soe
vamanih pan,'
15 "A ma taate' nöm to nonok
nem, nö' to nat e no', köm to
hikta te' kuniu' nem, parröm
hikta te' hiva' nem. Eö' to iu
no' a ö söm te' kuniu' nem,
ke', te' hiva' nem. 16 Ivëhkëk,
eöm o himonmoen, ivëh, keö'
se kavuh vi eo' peöm. 17 Eöm
to sosoe nem pan, 'Emöm a ma
te' ötöt ö rakah, to öt nem a ma
moeh tah, pamöm hikta kökööt
i nem ta pah tah.' Ivëhkëk, eöm
hikta nat va nem manih peöm
o vausean, parröm vatamak,
parröm arus, parröm kekeho', ko
pehpeah. 18 Ivëh, kö' he' a
neöm o kokoman vëh, eöm se
voen tane' a gol a hikto kusan
manih peö', köm se te' nem
a ma te' ötöt ö rakah. Eöm
se voen me o ohop kakaare
ko kupkup a ma sionin peh-
peah peöm, köm hikta se poet
nem a napan. Eöm se voen
me o marasin ko vaho' pa ma
matëëneöm köm se ep vavih.
19 Eö' se keh iu no' a ma te',
eö' se sirö' raoe, me he' pu-
nis raoe, kee vatotoopin a ma
taate' pee. Ivëh, köm se koko-
man vavih, parröm panih a ma
taate' hat peöm.
20 Pënton öm, eö' ivëh to sun no'
po matön hopa' ko tekteok no'
nös. Ta pah te' se keh tënan
a vaoe peö', pare' peret ma',
eö' se ho ko vakum me eah, ke
möm vaëën va'peh. 21 A te' se
keh onoah o vapus va pa ma
taate' hat, eö' se vaonöt keah,
ke' iho' va'peh me a neo' pa ö
ihiho' pa te' sunön, pa matop
in a ma tah kurus vamanih pa
ö nö' to onoah va in o vapus
va pa hat, ke Tamön vaonöt ka
neo' pa iho' va'peh me eah pa
ö ihiho' pa te' sunön.
22 Ivëh, keteh to te' me non a
tenaneah, e' se pënton a soe pa
Tuvuh Vasio' manih po kum te'
varih to vaman ne e Ieesu'."

4

A Napan To Hinhin Ne E Sosoenën Manuh Pa Vöön Va Kin

1 O tata to hik en, kö' ep pet in
o hopa' vöh va pa vöön va kin to
taperet en. Ka soe nö' to tënan
moaan voh to tane' ma' kin to te'
va non manih pa ö no a suvin se
tanih ava, ka soe to soe no ma' pan,
"Peah mah manih, kö' se vataare a
oah a ma tah se tavus amot ma'."
2 Varu' va ko manih no a Tuvuh
Vasio' to puh en manih peö', ka
manuh pa vöön va kin eö' to ep in
a ö ihiho' pa te' sunön no a pah
te' to iho' non. 3 A te' pamëh to
iho' non to ëman va non manih pa
poa vös voen vapeah varih nee to
popoka' ne a jaspa me konilian,
ka puto vatvi non a ö ihiho' pa te'
sunön pamëh. Kö' ep in o ëman in a
puto pamëh to pepere' vovoa'ruvi
va non manih pa vös voen vapeah
pamëh, nee to popoka' ne a ëmeral.
4 E' to te' non a 24 ö ihiho' po te'
susunön to vatvi ne a ö ihiho' pa te'
Sunön pamëh. Ko 24 te' susunön to
vapaan ke ne poë to iho' ne nën. A
ma te' sunön poë varih to ohop ne a
ma ohop kakaare, ko uvan ne a ma
uvan va pa te' sunön nee to nok pa
gol. 5 Manuh pa ö iho' pa te' Sunön
a vakës to tavus en, me a kara to
konkon non, pare' vatoe'nën e non.
Manih matan a ö ihiho' no ra tönim
me ro pöök vau' to ësës ne. A ma
vau' poë varih, ee ra tönim me ra

poa tuvuh pe Sosoenën. 6 Manih
matan a ö ihiho' pa te' Sunön, a tah
to matan va non manih pa tahi',
pare' parin a maaka va non manih
po siroak. Ko tavi non a ö ihiho' pa
te' Sunön, no a taana' tah to'to' to te'
ne.
A taana' tah to'to' poë varih to
te' me ne a ma matan to kopös ne
a ma sioniire. 7 A tah to'to' va-
momoaan to te' va non manih pa
laëon. Ka vapöök tah to'to' to te'
va non manih pa kaö' oete'. Ka
vakön tah to'to' no a mataneah to
ep va non manih pa matan a te'.
Ka vataana' tah to'to' to te' va non
manih pa enen to atan non. 8 A
taana' tah to'to' poë varih to te' me
ne a ma tönim me o pöh paknan, me
a ma matan peo to kopös avoes e
non pa sioniire. Pa potan me pa
popoen nee to hikta vanot ne pa
kë a ëhnan e Sunön, ko sosoe va ne
manih pan,
"Apuh, e' e Sosoenën A Kikis Vi,
e' a vivihan, e' a vivihan, e' a
vivihan.
Moaan voh, e' to te' voh non,
kuru me, e' to te' non,
ka amot, e' se hah ma'."
9 O poen no a ma tah to'to' poë
varih to këëkë ne sih a Te' vëh, to
iho' non pa ö ihiho' pa te' Sunön to
te' to'to' tamoaan non. A taana' tah
to'to' poë varih to vavihvih me ne
poë, pare vasunön tamoaan rakah
ne sih eah, 10 ko 24 te' susunön
vapaan poë varih, ee to vatokon
ne sih pa matan a Te' vëh to iho'
non pa ö ihiho' pa te Sunön, pare
vasunön ne poë. E' to te' to'to' ta-
moaan non. Ee to uvan ne sih a
ma uvan gol, pare vavaho' ne a ma
uvan gol pee manih pa havin a ö
ihiho' pa te' Sunön, pare vaëhëh va
ne manih pan,
11 "Sunön, eën e Sosoenën pemöm.
Eën varoe kuru to te' vih rakah
nom sih,
ka napan kurus se vaeö ka
nom oah,
pare kë ne a ëhnöömah,
pare te' ne paan o kikis pën.
Suk ataeah,
eën to nok voh a ma moeh tah.
Po manin koman pën ka ma moeh
tah tavus,
ka kuru vëh a ma tah kurus
poë varih to te' e ne."

5

E Jon To Ep In O Miu Pëpa' Nee To Vakop Voh Ee

1 Eö' to ep in o miu pëpa' rë to
miu non to te' non pa papmatö pe
Sosoenën, to iho' non pa ö ihiho' pa
te' sunön. Ke' te' non o kiun to kiun
non pa poa papan, ko va'top töön
non po tönim me ro pöök kok in o
këntör. 2 Eö' to ep me a ankero' eh
to vaato va'puh ma' vamanih pan,
"A te' vih rakah eteh to te' me non
a tasun pa pure' o miu pëpa' vëh,
pare' kap me a ma kok in o këntör?"
3 Ivëhkëk, a hikta pah te' to te' non
manih pa voon va kin, me manih
po oeh, me manih po komön o oeh,
to te' me non a tasun pa pure' o miu
pëpa' pare' ep manih koman. 4 Eö'
to okook no', suk ataeah, a hikta
pah te' na to ep no, to te' me non a
tasun pa pure' o miu pëpa', pare' ep
manih koman. 5 Ka pah te' va pa 24
te' susunön to te' ne paan e Sunön
soe ka neo' pan, "Koe a ook. Ep ah,
a Laëon vëh to tavus voh po vute'
pe Juda', e' a te' vëh to vaveoh tane'
po vute' pe sipuneah, e Devit, a te'
sunön. E' to onoah voh o vapus. E'
varoe to te' me non a tasun pa pure'
o miu pëpa' ko kap o tönim me o
pöök kok in o këntör varih to va'top
töön ne o miu pëpa'."

E Jon To Ep A Sone' Sipsip

6 Eö' to ep in a Sone' Sipsip to ep
va non manih, pee to ip voh poë
to sun vatët non pa ö ihiho' pa te'
Sunön, ka taana' tah to'to' to te' ne,
me o 24 te' susunön to te' ne paan e
Sunön, to iho' tatavi ne a ö ihiho' pa
te' Sunön. A Sone' Sipsip pamëh to
te' me non a tönim me ra poa köm,
me o tönim me o pöök matan, ee o
tönim me a pöök tuvuh pe Sosoenën

ne' to vanö voh ma' manih po oeh
kurus. 7 A Sone' Sipsip pamëh to
nö ko kon en po miu pëpa' vëh to
pet non pa papmatö pe Sosoenën,
to iho' non pa ö ihiho' pa te' Sunön.
8 E' to kon o miu pëpa', ka taana' tah
to'to' me o 24 te' susunön to te' ne
paan e Sunön, ee kurus to vatokon
pa havin a Sone' Sipsip. Ee to öt
papaeh nö ne a ma tah su'su' to te'
va non manih pa gita', me a toep
nee to nok pa gol. A toep pamëh
to puh non pa ma tah na to ës ke'
ovoavuh vih, ee a ma hin pa napan
pe Sosoenën. 9 Ee to vaëhëh ke ne
na a Sone' Sipsip o vahëh voon, to
te' va non manih pan,

"Eën a te' to te' me nom a tasun va
pa kon o miu pëpa',
parën kap a ma kok in o këntör
varih.
Suk ataeah,
ee to ip voh ee pën.
Ka manih po era' pën,
eën to voen hah voh a ma na-
pan,
marën a he' raoe manih pe
Sosoenën.
Eën to voen hah a ma pöh te' to
tane' ma' pa ma vute' kurus,
me a ma vu to, to te' ne po oeh,
me o sionin vakëkëh,
me o oeh ovoes.
10 Eën to vate' raoe, kee tavus o
vute' te' va po te' ësës he' pe
sunön.
Kee te' ne o te' ësës he' pe Sosoenën
pea,
kee se te' ne a ma te' sunön
pa matop a napan manih po
oeh."

Ee To Kë A Ëhnan A Sone' Sipsip

11 Eö' to ep hah, parö' tënan o
vaato po ankero' peo rakah. Ea to
hikta onöt no a ëh raoe, suk ee to
peo va ne manih po kösan. Ee to
sun tatavi ne a ö ihiho' pa te' sunön,
va'peh me a taana' tah to'to', me a
24 te' sunön to te' ne paan e Sunön.
12 Ee to vaëhëh va'puh va ne manih
pan,

"A Sone' Sipsip vëh moaan voh nee
to ip,
e' to vih rakah non pa kon a
tasun,
me a ma tah vihvih me o
nat vih,
me o kikis apuh.
A napan kurus se vaeö me ne eah,
pare kë rakah ne a ëhnaneah,
ko vaeö me a soe vavihvih
ke poë."

13 Eö' to tënan me a ma tah to'to'
kurus varih ne Sosoenën to nok to
te' ne pa vöön va kin, me po oeh,
me komön o oeh, me manih koman
tahi', ee to vaëhëh ne, pare vavaeö
va ne manih pan,

"E Sosoenën to iho' non pa ö ihiho'
pa te' sunön va'peh me a
Sone' Sipsip.
Ee pon se kokon tamoaan ne a soe
vavihvih,
me a he' raoe o ëhnan apuh,
me a taate' kë a ëhnëëre.
O kikis apuh to te' tamoaan
non manih pee!"

14 Ka taana' tah to'to' piun ma',
pare soe vamanih pan, "Oman!"
Ko 24 te' susunön to te' ne paan
e Sunön vatokon, pare vasunön e
Sosoenën me a Sone' Sipsip.

6

A Sone' Sipsip To Kap O Tönim Me O Pöök Va'top Töön

1 Eö' to ep hah, ko ep in a Sone'
Sipsip to öt non o miu pëpa' vëh to
te' non o tönim me o pöök va'top
töön, ko kap en pa va'top töön va-
momoaan. Eö' to tënan a paeh va
pa taana' tah to'to' to vaato va'puh
no ma', vamanih pa kara to kon ko
soe ma' pan, "Nö mah!" 2 Eö' to ep
in a hös kakaare no a pah te' to tok
non, pare' öt non a vuhun, kee he'
poë o uvan pa te' sunön to onoah o
vapus. A te' pamëh se onoah a ma
vapus peo.

3 Ka Sone' Sipsip kap en po
vapöök kok in o këntör vëh to va'top
töön non o miu pëpa', kö' tënan a
vapöök tah to'to' to soe pan, "Nö

mah!” 4 Kö' nö eo', parö' ep a hös
erera' to nö en ma'. E Sosoenën
to soe vaonöt ke a te' pamëh pa
mirö', ko kon ke o vakamö' vih pa
napan varih po oeh kee se ip vamët
o upöm te'. A ankero' to he' poan o
rapis rë marën a nok a kiu pamëh.

5 Ka Sone' Sipsip kap en po vakön
kok in o këntör vëh to va'top töön
non o miu pëpa', kö' tënan a vakön
tah to'to' to soe pan, “Nö mah!” Kö'
nö eo', parö' ep in a hös pö. A te' to
tok non pe' to öt non a sike. 6 Eö' to
tënan a tah to te' va non manih pa
te' to vaato tane' no ma' pa taana'
tah to'to'. E' to soe vamanih pan,
“O voen va po pöh poen no a te'
to kon e' to antoen e non pe' pa
voen a paeh sospen taëën vuit, ke',
a kukön sospen taëën bali'. Ke eën
se nat nom mirö' këh raoe o hunun
in o naon öliv me o voaën!”*

7 Ka Sone' Sipsip kap en po
vataana' kok in o këntör vëh to
va'top töön non o miu pëpa'. Kö'
tënan a vataana' tah to'to' to soe
ma' pan, “Nö mah!” 8 Kö' nö eö', ko
ep in a hös totomoen. A te' to tok
non pe', a ëhnaneah e Mët. Ka vöön
pa nap mët, e' to vavatet vatët nö e
non ma' pa te' vëh a ëhnaneah e Mët.
Ee to he' kikis raoe pon pa kiiki
a ma napan po taana' vute' va po
oeh avoes, me a ö nee se ip vamët
o pöh vute' va po taana' vute' poë
varih. O te' poë varih se mët koe ke
manih po rapis rë, me o maë apuh,
me a ma vu mët, me a ma tah poa
va muhin.

9 Ka Sone' Sipsip kap en po
vatönim kok in o këntör vëh to
va'top töön non po miu pëpa', kö'
ep in a apen a ma napan varih to
mët voh ee to te' ne paan a pok pe
Sosoenën. A napan poë varih to öt
vakis voh ne o vavaasis me a soe pe
Sosoenën, ko vataare voh ne manih
po to'to' pee. Ivëh, ka ma te' varih
to vakihat me ne raoe, ip vamët
voh ee pee. 10 A ma apen a nap mët
poë varih to soe vakis ma' pan, “Te'
Sunön va pa ma moeh tah kurus,
eën a vasio', a ma taate' pën to man
rakah! O poen poanheh nën se
vateen a hat manih pa ma napan
varih po oeh? Parën piun o era'
va pa ö nee to ip vavoh ka möm?”
11 Ee to he' papaeh raoe a ma ohop
kakaare, kee soe ke raoe pan, “Eöm
se vanot nem a si' tëëm kökööt,
ke' onöt a ö no a napan varih to
vakihat me a neöm se ip vamët
a ma kea peöm varih, o te' va po
vaman, me o te' kikiu vamanih pa
ö nee to ip vamët vavoh ka neöm.
E Sosoenën to vate' voh en pa tovih
te' nee se ip vamët. Po poen no o
tövakihat to ip vamët vahik ee pa
ma napan poë varih. Ke Sosoenën
se piun a hat nee to nok voh manih
peöm.”

12 Ka Sone' Sipsip kap en po
vatönim me o paeh kok in o këntör
vëh to va'top töön non po miu pëpa'.
Kö' hara' a rikrik apuh to tavus
manih po oeh. A potan to popoen
en vamanih po rara pö, ka sivö
tavus erera' va en manih po era'.
13 Ko vesun varih akis vu'vu' ee ma'
manih po oeh vamanih pa ma voa'
naon pere', no a tuvuh apuh to kö,
kee vu' ma'. 14 Ka akis to tamiu
en, vamanih po pan nee to miu, ka
ma tope me a ma to kurus vahuk
këh ee pa ma ö te'te' pee. 15 Ka
ma te' sunön to te' me ne o ëhnan
manih po oeh, me a ma susun pa
nap vëvënsun, me a ma te' ötöt ö,
me a ma te' eh, me a ma te' kikiu
akuk, me a ma te' taihan. Ee kurus
to vakoaan po vëvë me o vösvös to
te' ne manih pa ma moeh totope,
suk ee to hikta vavatet ne a soe
pe Sunön. 16 Ee kurus to soe ke
a ma totope me o vösvös vamanih
pan, “Tahoe mah, ko ip vamët a
möm kemöm mët këh a matan e
Sosoenën to iho' non pa ö ihiho' pa

* **6:6:** [... pa voen a paeh sospen taëën vuit, ke', a kukön sospen taëën bali'.] A tëëm no a napan to maë, suk a taëën ënëën vatëh to kökööt. Ivëh, ko voen pa ma taëën to voen vapeah.

te' sunön, me o vakmis pa Sone'
Sipsip. 17 Suk ataeah, o poen Apuh,
pe Sosoenën me a Sone' Sipsip pa
piun a ma taate' hat no a ma napan
to nonok voh ne to tavus en. Ivëh,
kee hikta te' onöt ne a sun vakis,
pare onoah a tah pamëh."

7

144,000 Te' Va Israël To Kon O Vëknöm Pe Sosoenën

1 A tah vëh to hik en, kö' ep in a
taana' ankero' to sun ne po taana'
noton in o oeh. Ee to öt ne o taana'
paknan in a tuvuh, ka tuvuh se nat
non ta manih tahi', me manih po
oeh, me manih po naon. 2 Eö' to
ep in a meh ankero' to tane' ma'
pa ö no a potan to pepeah ke no
ma'. E' to öt non o tah vëknöm
pe Sosoenën vëh to te' to'to' non.
E' to vaoe vakis a taana' ankero'
varih ne Sosoenën to he' voh raoe
o kikis, marën a mirö' o oeh, me a
tahi'. 3 E' to soe pan, "Eöm se koe
a mirö' vëhö' o oeh, ke', a tahi', me
a ma naon. Emöm to iu vate' nem
o vëknöm pe Sosoenën pea manih
pa naira ma te' kikiu pe'. Köm pah
mirö' po' a ma moeh tah." 4 Ee to
soe ka neo' a napan varih to te' me
ne o vëknöm pe Sosoenën pa naire
to antoen ne o 144,000 te' topnin a
ma vute' kurus va Israël.
5 A napan to onöt ne pa 12,000 te'
to kon o vëknöm to tane' ma' po
vute' pe Juda',
ko meoh 12,000 po vute' pe
Ruben,
ko meoh 12,000 po vute' pe Gat.
6 Ko meoh 12,000 po vute' pe
Asa',
ko meoh 12,000 po vute' pe Nap-
tali',
ko meoh 12,000 po vute' pe
Manësa'.
7 Ko meoh 12,000 po vute' pe
Simeon,
ko meoh 12,000 po vute' pe Li-
vaë,
ko meoh 12,000 po vute' pe
Isakar.
8 Ko meoh 12,000 po vute' pe Se-
bulun,
ko meoh 12,000 po vute' pe
Jeosëp,
ko meoh 12,000 po vute' pe
Bënjamin.
A ma te' poë varih to kon o vëknöm
pe Sosoenën.

A Nap Peo To Vasunön Ne E Sosoenën

9 A ma tah varih to hik en, kö'
ep in a nap peo rakah to vatönun,
ahikta te' to onöt non a ëh raoe. A
ma napan varih to tane' ma' pa ma
vute' kurus, me o sionin vakëkëh,
me a ma vu to, me manih po oeh
avoes. Ee to sun ne matan a ö iho'
pa te' Sunön, me a Sone' Sipsip. Ee
to ohop ne a ma ohop rë kakaare
ko öt ne a ma pea vito. 10 Ee to soe
vakis ma' pan,
"Emöm to kë nem a ëhnan e
Sosoenën pea to iho' non pa
ö iho' pa te' Sunön me a Sone'
Sipsip,
ee pon to kon hah a ra,
ka kuru vëh na to te' vavih
no!"
11 O ankero' kurus me o te'
susunön to te' ne paan e Sunön,
ee to sun tatavi ne a ö ihiho' pa
te' sunön, va'peh me a taana'
tah to'to'. Ee kurus to vatokon,
ko vamösru ne havin a ö iho'
pa te' Sunön, pare vasunön ne e
Sosoenën.
12 Ee to sosoe va ne manih pan,
"Oman rakah!
Ea to vaeö rakah vi no e Sosoenën
pea,
ka kë no a ëhnan apuh pe'!
E' to te' me non a ma kokoman vih
vi,
ka vavihvih me no eah.
Ea se vaeö ko kë no a ëhnaneah!
E' to te' me non o kikis apuh.
A ma kikis kurus ne' to te' me non,
pa ma moeh tah kurus varih
ne' to te' tamoaan me non.
Oman!"

O Kamis Pee To Hik En

13 Ka pah te' sunön hi a neö' pan,
"A ma napan varih to ohop ne a ma

ohop kakaare, e retereh poë varih,
pare tane' ma' nih?"
14 Kö' piun eah pan, "Te' apuh
peö', eën to nat nom, eö' ahik."
Ke' soe po' ka neö' pan, "A ma
napan varih to te' voh ne pa tëëm
no a ma kamis apuh to kon raoe. Ko
era' pa Sone' Sipsip ivëh to pupui
vakakaare voh a ma ohop pee.
15 Ivëh,
nee to sun suk ne pa matan a ö
ihiho' pe Sosoenën.
Pa ma potan me pa popoen,
ee to hinhin ne manih pe
Sosoenën koman a iuun
vasio' pe'.
Ke Sosoenën iho' non pa ö ihiho' pa
te' sunön,
e' varoe kuru se te' me ra non
poë ko matop non raoe.
16 Ee hikta se maë hah ne,
me hikta se manoe hah ne,
ka potan hikta se pa non
raoe,
me a hikta tah se vëhva' non a
sioniire.
17 Suk ataeah,
a Sone' Sipsip to iho' topnin
rakah e non pa ö iho' pa te'
Sunön,
e' se matop non raoe,
pare' me raoe pa ö no a rën va
po to'to' to te' non.
Ke Sosoenën se kon a ma punis pee
vamanih pe' to hiuk va'na' a
ma hunun matëëre,
kee hikta se ook hah ne."

8

A Sone' Sipsip To Kap O Tönim Me O Pöök Va'top Töön

1 A Sone' Sipsip to kap en po
vatönim me o pöök kok in o këntör
vëh po miu pëpa', ka hikto va-
toe'nën me a vaato manuh pa vöön
va kin pa pah pap aoa'. 2 Vasuksuk
nö' to ep in a tönim me a pöök an-
kero' varih to sun ne pa matan e
Sosoenën, ee to kon o tönim me a
pöök suvin.
3 Ka meh ankero' to öt non a toep
gol va pa ës a tah avoavuh vih. E'
to nö ma' pare' sun non pa havin a
pok, nee to nok voh pa gol. Ee to
he' poë o kukuvun tah pamëh, ne'
se vatös me a ma hin pa ma napan
vivihan kurus pe Sosoenën. Pare'
ës ke na e Sosoenën o he' manih pa
pok vëh to te' non matan a ö ihiho'
pe Sosoenën. 4 Ko öh ovoavuh vih
pamëh me a ma hin pa ma napan
kurus pe Sosoenën to këh a koren
a ankero', ko peah en manuh pa
matan e Sosoenën. 5 Ka ankero'
kon en pa toep vëh no a ma tah
ovoavuh vih to pet ne, pare' kon
tane' o sura' manih pa pok ko va-
puh manih pa toep. E' to vi kunah
manuh po oeh, ka muhin vakës, ka
kara kon en, pare' vatoe'nën en, ka
rikrik ip en.

A Taana' Ankero' To Piu A Ma Suvin

6 Ka tönim me a pöök ankero'
varih to öt ne a tönim me a poa su-
vin vamatop ee pa piu a ma suvin.
7 Ka ankero' vavovoh piu en pa
te' suvin pe', ka rui' tutuvuh eh,*
me o sura' to hovën non po era' to
tavus en ma', ko vu' en manih po
oeh. E' se te' va non manih, pa ö
nee to ki o oeh po kukön hum, ko
pöh hum no a sura' pamëh to ës
en, va'peh me a naon me a karas
to te' ne manih koman o hum oeh
pamëh.
8 Ka vapöök ankero' piu en pa
suvin pe'. A tah to matan va non
manih pa tope apuh to ës en. Kee
vi kunah a tope pamëh to ësës non
manuh tahi'. E' se te' va non
manih, pa ö nee to ki a tahi' po
kukön hum, ko pöh hum tahi' tarih
en o era'. 9 A ma pah tah to'to' to
te' ne komön o pöh hum tahi' vëh,
to mëtmët ee, me a ma parö' varih
to te' ne nën to hat ee.
10 Ka vakön ankero' piu en pa su-
vin pe'. Ka vesun apuh vëh to ësës

* **8:7:** [... rui' tutuvuh eh, ...] Ep manuh po Kölösöri' kusin o puk vëh.

va non manih po vau', vu' tane' ma'
akis ko vu' en manih po oeh. E' se
te' va non manih, pee to ki o oeh po
kukön hum, ko pöh hum no a vesun
apuh pamëh to vu' manih pa ma
ruen apa'puh, me pa ma rën to te'
ne nën. 11 A ëhnan a vesun pamëh,
E' To Pais Vörep, manih po to Grik,
nee poka' ne, "Wormwood", e' to
vu' manuh pa ma ruen to te' ne
po pöh hum oeh, ka ma ruen ninin
pais ee. Ka nap peo varih to kaak
a ma ruen pais varih, ee to mëtmët
vahik ee.
12 Ka vataana' ankero' piu en pa
suvin pe'. E' se te' va non manih,
pee to ki a potan, me a sivö, me a
ma vesun po kukön hum. Ko pöh
hum no a pah tah to mirö'. Ivëh, ko
pöh hum pa ma vesun, me a sivö,
me a potan to hikta ëman ne. Ko
pöh hum in a potan me a popoen to
hikta te' me ne o tëkrea.
13 Kö' ep na, parö' ep in a enen
to atan vah non akis, parö' pënton
a rivoneah to soe vamanih pan,
"Vatamak, vatamak rakah pa ma
napan varih to te' ne manih po oeh.
O poen no a meh kukön ankero' se
piu a ma suvin pee, a punis apuh
rakah se tavus manih pa ma na-
pan!"

9

A Vatönim Ankero' To Piu A Suvin

1 Ka vatönim ankero' piu en pa
suvin pe'. Kö' ep in a vesun vëh
to vu' tane' ma' pa akis, pare' vu'
manih po oeh. Ee to he' poë a ki' va
pa kove' ruruvun vëh no a hikta ö
ne' to aton non. 2 A vesun to peret
en pa kove' ko öh apuh vëh to te'
va non manih po öh va pa sura' to
tavus ma', ko kopös en pa potan me
a akis, ka muhin pah popoen en.
3 Ko koka' tavus tane' ee manih po
öh, ko kunah ee ma' po oeh. Ee
to he' raoe o kikis, vamanih pa ö
no pipihkatan to te' va ne. 4 Ee to
kon a soe vamanih pan, "Eöm se
koe a mirö' a karas me a ma moeh
tah varih to pupu ne po tonun o
oeh, me a ma naon. Eöm se mirö'
varoe a napan varih to hikta te' me
ne o vëknöm va pe Sosoenën manih
pa naire. 5 Eöm se he' o kamis
manih pa napan poë varih, ke' onöt
a tönim sivö. Ivëhkëk, eöm se nat
nem ip vamët raoe." O kamis vëh
nee se kon se te' va non manih pa
kot pa pipihkatan. 6 Koman a tönim
sivö a napan poë varih se pah iu
mët këh e ne o kamis. Ivëhkëk, ee
se hikta taum ne a mët.
7 Eö' to ep in o koka' poë varih to
te' va ne manih po hös to vamatop
ne a vapus. Manih pa pasuire, a tah
to matan va non manih po uvan
pa te' sunön nee to nok pa gol nee
to uvan ne, ka ma matëëre to te'
va non manih pa matëëro te'. 8 A
ma uviire to rëërë va non manih
pa uviiro köövo, ka ma riu rivoeere
te' va ne manih pa ma riu rivon a
laëon. 9 Manih pa ma poeere, ee
to ohop ne a ma ohop nee to nok
po si kap, ka paknëëre tatanih va
non manih po karis peo, no hös
to rëhrëh vëvëhö' nö ne po vapus.
10 Ee to te' me ne a ma apiire to
vapihpih vakmis vamanih pa pip-
ihkatan. A ma apiire to te' me non
o kikis marën a vakmis a ma napan
koman a tönim sivö. 11 Ee to te' me
ne a te' susun to matop non raoe.
A te' sunön pamëh, e' a ankero' to
susun non pa matop a kove' ruru-
vun pamëh no a hikta ö ne' to aton
non. Po to Hibru, ee to poka' ne
a te' sunön pamëh, e Abadon. Ka
manih po to Grik, ee to poka' ne poë
e Apolyon, ke' a te' va pa mirö' a ma
moeh tah.
12 A punis apuh vamomoaan to
hik en, ka meh poa punis to me' e
ne pa tavus amot.
13 Ka vatönim me a paeh ankero'
piu en pa suvin pe'. Kö' tënan o

* **9:13:** [... o vaato to tane' ma' po taana' noton ...] Manih po taana' noton in a pok gol to sun non a tah to matan va non manih pa köm in a purmakaö'.

vaato to tane' ma' po taana' noton*
va pa pok gol vëh to te' non matan
e Sosoenën. 14 E' to soe ke a vatönim
me a paeh ankero' vëh to öt non a
suvin vamanih pan, "Eën se vatvus
a taana' ankero' varih to te' ne pa
nohnoh sinten a ruen apuh vëh a
Iupretis, kee nö ee." 15 Ee a taana'
to tavus këh ee pa nohnoh. E' se te'
va non manih, pea se keh ki a na-
pan po kukön hum, manih komön
o pöh hum o ankero' to vamatop ro
ne a aoa' pamëh, me o poen, me a
sivö, me o kirismas nee se ip vamët
a napan kurus to te' ne nën. 16 Ee
to nö, pare unununun a nap vëvënsun
peo pa vapus. Ee to soe ka neo' a
nap vëvënsun varih to tok ne po hös
to antoen ne a 200 milion.
17 Eö' to tata no', parö' ep in o hös
no a napan to tok ne. Ee to ohop ne
a ma ohop nee to nok po si kap. A
ma ohop kap pee to erera' va non
manih po tëkrea, me ee o totomoen,
me ee o vovoa'ruvi. A ma pasuiro
hös to te' va ne manih pa pasun
a laëon, ka manih pa rivoeere, o
sura', me o vös sölpa', me o öh to
tatavus no ma'. 18 A kukön tah poë
varih, o sura', ko öh, me o vös sölpa',
to tatavus tane' no ma' pa rivoeero
hös, ko ipip vamët e ne pa napan
varih po vakön hum. 19 O kikis
po hös to te' non pa rivoeere, me
manih pa apiire. A ma apiire to
te' va non manih po kaho' kuru', e'
marën a vakmis a ma napan.
20 A napan varih no o sura', me o
öh, me o vös sölpa' to hikta ip vamët,
e'e to hikta panih a ma taate' hat
pee. Ko hikta vahik pa hin suk a
tuvuh hat, me a ma tah nö'nës nee
to nok pa gol, me a silva', me pa
bras, me po vös, me po naon. A ma
tah nö'nës poë varih to hikta onöt
ne a ep ka ra, me tënan a ra, me
a nö. 21 A ma napan varih to ip
vamët akuk voh o meoh upöm te',
me a nap kakaveo, me a nap orora'
te', me a nap rëhrëh. Ivëhkëk, ee to
hikta panih a ma taate' hat pee.

10

A Ankero' To He' E Jon O Miu Pëpa' Vapenpen, Ke' Ëën

1 A tah vëh to hik en, kö' ep in a
meh ankero' eh to kunah tane' ma'
manuh pa vöön va kin. A unöh to
kopös non poan, ka puto te' tatavi
non a pasuneah, ka mataneah to
tëtëkrea va non manih pa potan, ka
poa moneah to ëman va ne manih
po toon no sura' to tëkrea non. 2 E'
to öt non o miu pëpa' sone' to te'
takap e non manih pa koreneah. A
papmatö va pa moneah to vakom
non manih tahi', ka papkiruk pe'
to vakom non po oeh. 3 E' to vaato
va'puh va ma' manih pa ö no a
laëon to tötö va non. Ke' hik en, ka
kara kon en pa tönim me a pöök. 4 A
tönim me a pöök kara poë varih to
kon vahik ee, kö' iu kiun töön no'
o vaato pee, ivëhkëk, eö' to tënan a
soe to tane' ma' pa vöön va kin to
soe va non manih pan, "Koe a kiun
töön a soe va'ih nën to tënan, eën se
nat vatöön varoe nom po kokoman
pën!"
5 Ka ankero' vëh nö' to ep voh to
vakom non tahi' me manih po oeh
to kë a papmatö va pa koreneah
manuh pa vöön va kin. 6 E' to soe a
soe man kikis pa ëhnan e Sosoenën
vëh, to te' tamoaan non to nok voh
o oeh me a ma moeh tah varih to te'
ne po oeh, e' me to nok a tahi' me a
ma moeh tah varih to te' ne manih
tahi', e' me to nok a vöön va kin me
a ma moeh tah varih to te' ne nën.
Ka ankero' soe pan, "O poen to öök
en, ke Sosoenën hikta se anoeh vi
non. 7 O poen no a vatönim me a
pöök ankero' se piu en pa suvin pe',
ka tah vëh ne Sosoenën to iu non
me a soe pe' vëh to vakoaan voh
non, e Sosoenën se vatvus vateera'
poan. E' a soe vih voh vëh ne' to he'
a ma te' kikiu pe' o te' vanënën soe.
Ke' tavus va en pa ö ne Sosoenën to
iu moaan va voh non e Ieesu' Kristo
se nok.
8 Kö' tënan hah eo' po vaato vëh
nö' to tënan moaan voh to tane' ma'

pa vöön va kin, to soe ma' pan, “Nö
ah, parën kon o miu pëpa' sone' vëh
to pet takap non manih pa koren a
ankero' vëh to vakom non tahi' me
po oeh.”
9 Eö' to nö eo' manuh pe', ko hin
o miu pëpa' sone' ne' se he' a neö'.
Ke' soe ka neö' pan, “Kon ah, parën
ëën, e' se ninin vih va non manih
pa hunun in a tankekvö, ivëhkëk,
eën se orom eah, ke' se vakoskos
en pa komömah.” 10 Eö' to kon
tane' o miu pëpa' sone' manih pa
ankero', parö' ëën eo'. E' to ninin
vih va e non manih po hunun in a
tankekvö. Ivëhkëk, eö' to orom eah,
ke' vakoskos en pa komaneo'. 11 Ee
to soe ka neo' pan, “Eën se vatvus
hah a soe pe Sosoenën, suk a ma
meoh upöm te' peo, me a ma meh
muhin peo, me a ma meoh vu to
peo, me a ma moeh te' susun peo.”

11

A Poa Te' Vanënën Soe To Vatvus A Soe

1 Ee to he' a neo' o tokon pa va-
vatoe iuun, ko soe pan, “Sun ah,
parën vatoe a Iuun Hinhin Apuh
me a pok pe Sosoenën. Ko ëh a
ma napan varih to hinhin ne sih
koman a iuun pamëh. 2 Ivëhkëk,
eën se nat nom vatoe a ö vamahën
in a kiikin vöh to vatvi non a Iuun
Hinhin Apuh. A kiikin pamëh no
a nap hikto vaman to vaneah ne.
A nap hikto vaman se kom tötöön
a Vöön Vapenpen vëh a Jerusalëm
po 42 sivö. 3 Eö' se he' kikis nös a
poa te' vanënën soe peö', ko vanö
nös raoe. Ee pon se voh ne a ma
rara to vataare non o tamak, pare
vavatvus ne a soe peö' komön o
1,260 poen.”
4 Ee pon to te' va ne manih po
pöök naon öliv poë varih, me o pöök
ram poë varih to sun ne matan e
Sunön va po oeh kurus. 5 A ma te'
se keh punö' ne pa mirö' a poa te'
vanënën soe poë varih, o sura' se
tavus tane' ma' pa rivoeere, ko ës
en po te' varih to vakihat me ne
raoe. Ivëh, ka te' se keh punö' non
pa mirö' raoe, e' se mët en. 6 Ee
pon to te' me ne o kikis marën a
ötöön a uhön, ke' hikta se nus non
po poen nee to vavatvus ne a soe pe
Sosoenën. Pare te' pet me ne o kikis
marën a ta' a ma ruen, kee tarih ee
o era', me o kikis va pa he' a ma vu
punis se tavus manih pa ma napan
varih po oeh. Tamoaan ee se keh iu
nok va ne nën, a, ee se nok suk ee po
iu pee pon.
7 Po poen ne ee pon se vahik ee
pa vatvus a soe pe Sosoenën, ka
tah poa vëh* se tane' ma' pa kove'
ruruvun hikta ö noton, e' se këh
ma' a kove' ko peah ma', ko vapus
me raoe, pare' ip vamët raoe pon.
8 A sioniire pon se pet ne pa hanan
koman a vöön apuh, na to sosoe va-
pipino' no, ko poka' no a ëhnaneah
Södom me Isip. E' a vöön moaan
voh vëh nee to ni voh e Sunön pee
pa kuruse. 9 A ma pah te' va po oeh
kurus, me a ma vute', me a ma vu
to, me a ma vu sionin, ee se ep a
sioniire pon komön o kukön poen
me a ö kök. Ee hikta se vaonöt ke
ne o meoh upöm te' pa pe a sioniire.
10 A napan varih po oeh to hikta
vaman ne e Sosoenën, se vaeö pa ö
nee to mët pon. Ee se vaeö ko ëën
vavihvih a ma taëën, pare vahe'he'
vapiun a ma he'. Ee se nok va nën,
suk a poa te' vanënën soe poë varih
to he' kamis voh ne a napan varih
po oeh.
11 O kukön poen me a ö kök to
oah ee, ke Sosoenën vanö en pa
tuvuh to'to' manih pa poa te' to pet
mët ne, kee to' hah ko sun hah ee.
Ka napan varih to ut ne raoe pon
pah naöp suntan ee. 12 A poa te'
to tënan o vaato apuh to tane' ma'
pa vöön va kin to vaoe no ma' pan,
“Peah ma' öm manih pom!” Ee pon

* **11:7:** [... ka tah poa vëh ...] A tah poa e' o meoh ëhnan pa ankero' vëh to matop non a kove' ruruvun hikta notoneah. Ep na manuh po Rev 9:1-11.

to peah ee manuh pa vöön va kin
koman a unöh, pa ö no a napan
varih to vakihat me ne raoe, ee he
ut ne.
13 Varu' vakomanih, a rikrik
apuh to ip ma', ko mirö' en pa pah
ö va pa havun ö in a vöön, ka tönim
me a taana' ö ro in a vöön to te' ne.
A 7,000 te' to mët ee koman a rikrik
pamëh. Ka ma napan varih to te'
ne, ee to pah naöp suntan ee, pare
kë rakah ee pa ëhnan e Sosoenën
vöh pa vöön va kin.
14 A vapöök punis apuh to hik en,
ivëhkëk, ep ah! A si' ö ka vakön
punis tavus en.

A Vatönim Me A Pöök Ankero' To Piu A Suvin Pe'

15 A vatönim me a pöök ankero' to
piu en pa suvin pe', ko vaato apuh
tane' ma' pa vöön va kin to soe ma'
pan,
"E Sosoenën pea me e Kristo,
kuru ee pon to te' ne e Sunön
pea manih po oeh kurus.
Ke' se te' non a te' Sunön va pa ma
tamoaan."
16 Ko 24 te' susunön to te' ne paan
e Sunön, varih to iho' ne pa ma ö
ihiho' pa te' sunön pee manih pa
matan e Sosoenën, ee to vatokon
pare vasunön e Sosoenën. 17 Ee to
soe vamanih pan,
"Sunön, Sosoenën A Kikis Vi,
eën to te' nom kuru,
me pa ma tamoaan voh,
eën to vakiu hah voh o
kikis apuh pën,
kuru nën to taneo pa matop
hah a ma tah kurus,
ivëh kemöm vaeö me nem
oah.
18 A napan hikto vaman to heve ne,
ivëhkëk, o heve pën to tavus en.
Kuru, e' o poen no a napan varih
to mët voh, e'e se te' po
vahutët.
Kuru, e' o poen he' o voen vih
manih pa nap kikiu pën,
ee a ma Te' Vanënën Soe pën,
eën se voen raoe,
me a ma napan varih to ta
a nom oah, ko te' ne o te'
vivihan pën.
A ma te' varih to te' me ne o ëhnan
me o te' akuk.
O poen mirö' a napan varih to seök
voh o oeh to tavus en!" *Sng 2:5; 110:5; 115:13*
19 O 24 te' susunön to te' ne paan
e Sunön to soe ee, ko hopa' vëh pa
Iuun Hinhin Apuh pe Sosoenën vöh
pa voon va kin to taperet en. Ka
pokis kontrak pe Sosoenën to te'
non nën, ka vakës tavus en, ka kara
kon, pare' vatoe'nën, ka rikrik ip
ma', me a ivat to ip ma', me a ma
puh rui' tutuvuh eh to vu'vu' ma'.

12

E Köövo Me A Kuru' Apuh

1 O pöh vëknöm apuh rakah to
tavus manih pa akis. O vëknöm
pamëh to te' va non manih. A pah
köövo to voh non a potan manih pa
sionineah vamanih po rara. A sivö
to te' non paan a poa moneah, kö'
ep in eah to uvan non o uvan va pa
te' sunön to te' me non o havun me
a pöök vesun. 2 E' a köövo to te' non
o kiuk, a si' ö ke' vahuh en, o kamis
va pa ö ne' se vahuh to tavus en,
ivëh, ne' to kokoe' suntan suk non.
3 Eö' to ep o meoh vëknöm to
tavus manih akis. E' to te' va non
manih, a pah kuru' apuh erera'* to
te' non, pare' te' non o tönim me o
pöök pasun me o havun köm. E'
to te' me non o tönim me o pöök
uvan va pa te' sunön manih pa ma
pasuneah. 4 E' to te' va non manih,
pee to ki a ma vesun po kukön
hum. A apin a kuru' apuh pamëh
to rëh vatös en po pöh hum vesun
varih to te' ne manih akis, ko vi
ma' manih po oeh. Ka kuru' pamëh
to te' vatët e non manih pa matan
e köövo, to anoeh non e köövo se

* **12:3:** [... a pah kuru' apuh erera' ...] A kuru' erera' to matan va non manih pa piro' apuh rakah. E' a pah soe vapipino' to vëknöm non a punis me a tëëm no a hikta te' susun to matop non a napan.

vahuh, ke' ëën e koa'. 5 Ke köövo
vahuh en pe koa' oete', ke Sosoenën
vate' voh poan se matop non a ma
napan varih po oeh, pare' öt non
a tasun apuh va pa matop vakis a
ma napan varih po oeh. Ke köövo
vahuh en pe koa', ko ankero' me
peah vëvëhö' ee pe koa' manuh pa
vöön va kin pe Sosoenën to iho' non
pa ö ihiho' pe'. 6 Ke köövo rusin en
manuh pa moeh upin, a ö vëh ne
Sosoenën to vamatop ke voh poan
se' te' non. Ee se matop ne poë nën
ko mamakën ne poë pa taëën po
1,260 poen.

7 O vapus o pöh apuh to tavus
manuh pa vöön va kin. E ankero'
Maëkel, me o upöm ankero' pe', ee
to vapus me a kuru' apuh. Ka kuru'
me a ma te' ankero' pe' vapus va-
hah me ee pee. 8 Ivëhkëk, ee to hikta
eh onöt ne a onoah o vapus. Ivëh,
ka kuru' me a ma meh pe' to hikta
onöt ne a te' manuh pa vöön va kin.

9 O ankero' pe Sosoenën to veo
kunah ee pa kuru'. A kuru' vata-
moaan voh pamëh, a ëhnaneah ivëh,
e Satan, ke' a te' to vakihat me a
rora. E' to pikpiuk non sih a napan
varih po oeh, ko meeme ke këh non
raoe a ma taate' totoopin. Ee to veo
kunah ee ma' pa kuru', me a ma
ankero' pe' manih po oeh.

10 Eö' to tënan o vaato apuh to
tane' ma' pa te' manuh pa vöön va
kin to soe va non manih pan,

"Kuru, e Sosoenën pea to kon hah
en pea, o kikis pe' to tavus
vamaaka en, e' e Sunön pea.
E Kristo to te' me non o kikis, e' to
kon hah a ma napan pe'. E'
to kon me a tasun marën a
matop a ma napan.
Suk ataeah, e Satan a te' to vak-
ihat me a rora to vateen a
ma kea me vamen pa potan
me pa popoen pa matan e
Sosoenën, ko soe pan, ee to
nonok ne a hat.
Kuru a ma ankero' to veo ku-
nah ee ma' pe'.
11 A ma kea pea to hikta iu vi voh ne
o to'to' pee,
ko hikta koman voh ne a ö nee
se te' vavih ne manih po oeh.
Ee to kon tane' voh o kikis manih
po era' pa Sone' Sipsip,
pare te' eh voh e ne pa vatvus
a soe pe'.
Ko hikta naöp voh ne o te' se ip
vamët raoe,
ka manih pa taate' pamëh, ee
to onoah o vapus,
pare vöknah o vakihat.
12 O ankero' to veo ee pe susun po
ora' hat,
ke eöm varem to te' nem pa
vöön va kin se vaeö.
Ivëhkëk, varenan peöm varih po
oeh me manih tahi',
eöm se matop rakah nem, a
punis apuh se tavus a neöm,
ke eöm se matop nem!
Suk e susun po ora' hat to nö voh en
nös manem peöm.
E' to heve rakah e non,
suk, e' to nat e non pa ma poen
pe' to hikta te' rë ne,
a si' ö hat ke Sosoenën se
sunpip poan pa tah ne'
to nonok non."

13 A kuru' pamëh to ep en pe'
to te' e non manih po oeh, ivëh,
ke' taneo en pa veo vavah e köövo
vëh to vahuh voh e koa' oete'.
14 Ivëhkëk, o ankero' to he' e köövo
a poa paknan enen apuh, marën a
ö ne' se nönö pa vöön pe' pa moeh
upin, ko te' ke këh no ma' a kuru'
pamëh. Ee se matop vavih ne poë
ko mamakën ne e köövo pa komön
o kukön kirismas me a ö kök.

15 Ka kuru' pamëh to mut tane' a
ruen manih pa rivoneah, ka ruen
tavus en a ruen apuh, ko koko suk
nö e non pe köövo. A kuru' to iu
non pan, a ruen se mirö' e köövo.
16 Ivëhkëk, o oeh to va'aus en pe
köövo, o oeh to panan ko orom en
pa ruen vëh no a kuru' to mut tane'
voh pa rivoneah. 17 Ivëh, ka kuru'
heve rakah en pe köövo, ka kuru'
nö en pa vapus me a ma meh koa'

pe köövo. Ee a ma napan varih
to vavatet ne sih a ma soe kurus
pe Sosoenën, pare vaman ne a soe
pe Ieesu' ko vavatet ne poë. 18 Ka
kuru' pamëh to sun non po kösan
manih sinten tahi'.

13

A Poa Tah Poa To Tavus

1 A kuru' apuh vëh to te' e non
manih po kösan, keö' to ep in a tah
poa to tavus tane' manih tahi'. E' to
te' me non o havun köm, me a tönim
me a poa pasun. Manih pa havun
köm, e' to te' non o havun uvan pa
te' sunön. Ka manih pa ma paeh
pasuneah a ma ëhnan to kiun ne, ee
a ma soe to sosoe vavahat e ne pe
Sosoenën. 2 A tah poa pamëh nö'
to ep in to matan va non manih pa
pusi' apuh nee to poka' ne a lepat,
ka moneah ep va non manih pa
mon a bea', ka rivoneah ep va non
manih pa rivon a laëon. A kuru'
pamëh to he' a tasun me o kikis
pe' manih pa tah poa pa nok a ma
tah no a kuru' koman to onöt non
a nok. 3 Eö' to ep in o pöh pasun
pa tah poa pamëh to matan va non
manih pee to moes vamët voh poë.
Ivëhkëk, a pi' hat pamëh to ana', ke'
sun hah en. Ka napan varih po oeh
to töhkak in a tah poa pamëh, pare
vatet ee pe'. 4 A napan to nat e ne
pan, a kuru' to he' voh poan o kikis
pe' manih pa tah poa. Ivëh, kee
vatokon ko vasunön ne a kuru', me
a tah poa, pare soe pan, "Eteh to
vatoe me non a tah poa va'ih? Eteh
to onöt non a vapus me poan?"

5 E Sosoenën to vaonöt ken
pa tah poa, ke' sosoe vavovoeak
e non pe Sosoenën, me o kikis
marën a nok a taate' pamëh po 42
sivö. 6 A tah poa pamëh to sosoe
oah e non pe Sosoenën, me e' to
sosoe vavovoeak e non pa ëhnan e
Sosoenën me a vöön te'te' pe', me
a ma napan pe Sosoenën varih to
te' ne pa vöön va kin. 7 E Sosoenën
to vaonöt ken pa tah poa, marën a
vapus me a ma napan pe Sosoenën
ko onoah raoe po vapus. E' to te'
me non o kikis va pa tavus a te'
sunön pa matop a ma napan va po
oeh kurus, me a matop a ma vu to,
me a matop a ma vute'.

8 A ma napan kurus varih to te'
ne po oeh, no a ëhnëëre to hikta
kiun non po puk va po to'to' ta-
moaan po poen ne Sosoenën to nok
voh o oeh. Ee se vasunön ne a tah
poa pamëh. O puk pamëh, e' to
vaneah non pa Sone' Sipsip vëh nee
to ip vamët voh.

9 A te' to te' me non a tenaneah,
e' se pënton vavih a soe vëh, pare'
vatet.

10 E Sosoenën se keh vate' ta pah te'
ke' nö pa nohnoh,
a, ke' se nö en pa nohnoh.
E Sosoenën se keh vate' ta pah te'
pan, e' se mët pa koren a
meh te' to öt non o rapis rë,
a, e' se mët po rapis rë pa meh
te'.

O poen no a taate' pamëh se tavus
en, eöm a ma napan pe Sosoenën se
sun vakis po vaman peöm.

11 Eö' to ep in a meh tah poa to
tavus tane' varu' ma' komön o oeh.
E' to te' me non a poa köm manih
po kaho' pe' vamanih pa köm pa
sone' sipsip oete', pare' vavaato va
non manih po vaato pa pah kuru'
apuh. 12 A vapöök tah poa to kon
tane' o kikis apuh manih pa tah
poa vamomoaan pe' to te' me non
poan. E' to kiu vakis rakah e non
pa rëh a ma napan varih po oeh,
pa vasunön a tah poa vamomoaan
vëh, no a pi' pe' to ana' hah voh
en. 13 A vapöök tah poa to vatvus
a ma vu tah vatoksean. A paeh tah
vatoksean ne' to vatvus ivëh, e' to
vatvus a sura', ke' tane' ma' kin,
ko kunah manih po oeh a napan
he ep ne. 14 E Sosoenën to vaonöt
poan pa nok a ma tah vatoksean
manih po kikis, no a tah poa vamo-
moaan to he' voh poan, pare' piuk
a ma napan varih po oeh. Pare'
sosoe ke non a ma napan pan, "Eöm

se nës suk a tah nö'nës va pa tah
poa vamomoaan, parëm kë nem a
ëhnaneah. Moaan voh o rapis rë to
ip voh poan, ivëhkëk, e' to te' to'to'
e non." 15 E Sosoenën to vaonët ke
a vapëëk tah poa pa piu a tuvuh
va po to'to' manih pa tah nö'nës in
a tah poa vamomoaan, pan a tah
nö'nës pamëh se vaato. Ivëh, ka
napan se keh hikta vasunën a tah
nö'nës pamëh, e' to te' me non po
kikis va pa ip vamët raoe.
16 Ivëh ka vapëëk tah poa to soe,
kee vaho' o vëknëm manih pa pap
koren matë ke' pa ma naira napan
kurus. O te' akuk, me a napan
varih to te' me ne o ëhnan, me a
nap ëtët ë, me o te' arus, me a nap
taihan, me o te' kikiu akuk. 17 Ka te'
to hikta te' me non o vëknëm va pa
tah poa pamëh. O vëknëm pamëh e'
a ëhnan a tah poa, ke', a nampa' va
pa ëhnaneah. E' to hikta onët non
a voen tane' ta tah manih pa ma
meh te', me e' to hikta onët non a
vavoen ta tah pe'. 18 A te' to te' me
non o kokoman natsean, e' se ëh ko
nat vavih a pusun a nampa' va pa
tah poa. Suk a nampa' pamëh, e' a
666, to vëknëm e non a ëhnan a te'.

14

O 144,000 Te' To Vahëh O Vahëh Voon

1 Eë' to ep hah ko ep in a Sone'
Sipsip to sun non Tope Saëon, ko
144,000 te' sun va'peh me ne poë.
Ka ëhnan a Sone' Sipsip me a ëhnan
e Tamaneah to kiun ne manih pa
naire. 2 Eë' to tënan o vatoe'nën
vih to tane' ma' manuh pa vëën
va kin to te' va non manih po va-
toe'nën in a ruen to koko non me
o vatoe'nën apuh va pa kara. O va-
toe'nën pamëh në' to tënan to te' va
non manih pa ma tah nee to su'su'
ne, ka tanih pee te' va non manih
pa tanih va pa ma gita', a tanih
pamëh to parin a tanih vavih. 3 O
144,000 te' varih to sun ne matan
a ë ihiho' pe Sosoenën, me a taana'
tah to'to', me o 24 te' sunën to te'
ne paan e Sunën. Ee varoe a napan
varih ne Sosoenën to voen hah voh
to vaëhëh ne o vaëhëh voon no a
hikta meh te' to nat non. 4 Ee o te'
poë varih o matian, no a pop pee
to totoopin ko vih rakah. Ee to va-
vatet vah voh ne a Sone' Sipsip pa
ma ë ne' to nënë non. Ke Sosoenën
to kon hah voh raoe topnin a ma
moeh napan varih po oeh, kee te'
va ne manih po vakum te' vamo-
moaan pe Sosoenën me a Sone' Sip-
sip. 5 Ee to hikta te' voh ne pa taate'
piuk, ka hikta hat voh manih pa
pop pee.

A Kukën Ankero' To He' A Soe

6 Eë' to ep in a meh ankero' to
nënë va kin vah non manih akis.
E' to te' me non a kiu va pa vatvus
a Soe Vih te'te' tamoaan manih pa
ma napan varih to te' ne po oeh.
E' to vatvus ke non a ma napan
kurus va pa ma meh muhin, me a
ma vu to kurus, me a ma vute' ku-
rus. 7 E' to soe vakis vamanih pan,
"Vasunën nem e Sosoenën, parëm
soe vamanih pan, 'Sosoenën, eën
a kikis parën te' nom e Apuh', suk
o poen to tavus en, ne' se vate' a
neëm po vahutët. Eëm se vasunën
nem e Sosoenën, suk ataeah, e' to
nok voh o oeh, me a akis, me a tahi',
me a ma moeh ruen sosone'!"
8 A vapëëk ankero' to suk en pa
ankero' vamomoaan ko soe pan, "A
Vëën apuh Babiron to hat voh en! A
napan to te' ne nën to rëh ke o koko-
man pa napan pa taate' hin suk
a ma sosoenën va pikpiuk, ko he'
tonun ee pe Sosoenën vamaman.
E' to te' va non manih pe köövo to
öt non a kap voaën, ko vakaak a
napan ke nok a taate' rëhrëh. Ivëh,
ke Sosoenën se vakmis raoe."
9 A vakën ankero' to suk en ma'
pa meh pëëk, ko soe vamanih pan,
"A te' se keh vasunën a tah poa vëh
me a tah nö'nës va pe', pare' kon
o vëknëm manih pa naineah, ke',
pa koreneah, 10 ivëh, ke Sosoenën
se vakmis va'puh oah poan. E' to
vamatop moaan voh en ko se koep

ma' o heve pe' manih pa kap, a kap
pamëh to te' va non manih po heve
pe', ka te' pamëh kaak. Ka manih
pa matëëro ankero' pe Sosoenën
me a Sone' Sipsip, a te' pamëh se
kon a punis apuh manih po sura'
to ësës non po vös salpa'. 11 A sura'
se vakmis tamoaan non poan, ko
öh to pepeah tamoaan e non. Ka
napan varih to vasunön ne sih a
ëhnan a tah poa, me a tah nö'nës va
pe', pare te' me ne o vëknöm va pa
ëhnaneah, a sura' hikta se mute' non
pa popoen me pa potan, e' se ësës
tamoaan e non."

12 O poen no a ma vu taate' poë
varih se tavus ma', a ma napan
pe Sosoenën varih to vaman ne ko
vatet ne a Taate' pe Sosoenën, ko
öt vakis ne o vaman pee manih pe
Ieesu', ee se sun vakis.

13 Eö' to tënan a soe pa te' to tane'
ma' pa vöön va kin to soe ma' pan,
"Eën se kiun va in a soe manih pan,
'Kuru me amot a ma napan varih
to vaman voh ne e Apuh, pare mët,
ee se vaeö rakah!' " A Tuvuh Vasio'
me to soe vanën, "Ee se vaeö rakah,
suk ataeah, ee to këh ee pa kiu
vëhva' vëh, nee to nonok voh ne, ko
nö ee ma' pa vanot. Ee to hikta nö
akuk ma', ahik, a taate' vih vëh nee
to nonok voh ne to nö va'peh me
ma' raoe manih."

O Poen Oes A Voa' Vuvui Manih Po Oeh

14 O vaato to hik en, kö' ep in
a tah unöh kakaare, ka manih pa
unöh, a tah to matan va non manih
pe Koa' Te' Pa Napan Kurus to iho'
non. Ka manih pa pasuneah, to te'
non o uvan va pa te' sunön nee to
nok voh pa gol, ka manih pa kore-
neah, e' to öt non o rapis kakakni.*
15 Ka meh ankero' to tavus tane'
ma' manuh pa Iuun Hinhin Apuh
pe Sosoenën, pare' kokoe' ke ma'
a te' vëh to iho' non pa unöh pan,
"Eën se kon o rapis pën parën moes
a voa' vuvui, suk o poen va pa moes
a voa' manih po oeh to tavus en."
16 Ka te' vëh to iho' non pa unöh to
öt non o rapis, sun ko moes en pa
voa' vuvui vëh to te' non manih po
oeh.

17 Ka meh ankero' tavus tane'
en ma' pa Iuun Hinhin Apuh pe
Sosoenën vöh pa voon va kin. E'
me to öt non o meoh rapis kakakni
rakah. 18 Ka meh ankero', a te'
pamëh to matop non o sura', pare'
tane' ma' pa pok vapenpen. E' to
kokoe' ken na pa te' vëh to öt non
o rapis kakakni pan, "Eën se kon o
rapis kakakni pën parën moes a ma
voa' voaën vuvui to te' ne manih
po oeh, parën unununun!" 19 Ivëh,
ka ankero' vëh to öt non o rapis
kakakni moes en pa voa' voaën vu-
vui pare' unununun en. Pare' vaho'
hop en pa voa' voaën manih koman
a ö kokon voaën. A tah pamëh to
vëknöm non a ö ne Sosoenën se nok
vahat va in a ma napan varih ne' to
heve non raoe. 20 Ee to kokon ee pa
voa' voaën pa nöh kokon voaën vëh
to te' tavus këh non a vöön apuh.
Ko hunun voaën pamëh tarih va en
manih po era', ko tavus këh en ma'
pa nöh apuh ko nö en ma' pa 300
kiromita', ka ruruvun to onöt non
a pah mita' me a ö kök.

15

O Tönim Me A Poa Ankero' To Öt Ne O Tönim Me A Poa Tah Hat Oah

1 Kö' töhkak in o meoh vëknöm
apuh to tavus manih akis, parö'
pah kokoman vörep suk e no' pe'.
A tönim me a poa ankero' to öt ne
o tönim me a poa tah hat rakah,
marën a mirö' a ma napan. E' o
vahik in o vakmis pe Sosoenën.

2 Eö' to ep in a tah to matan
va non manih pa tahi' apuh, to
nok non po karas, nee to hovën po
sura'. Eö' to ep me a napan varih to
onoah voh o vapus pa tah poa, me

* **14:14:** [... o rapis kakakni.] O rapis kakakni ne' to öt non to matan va non manih pa vuhun. O vu rapis pamëh nee to moesmoes ne a vuit.

a tah nö'nës va pe', me a nampa' pa
ëhnaneah. Ee to sun ne sinten tahi'
vëh to te' va non manih po karas
ko öt nee a gita' ne Sosoenën to he'
raoe.
3 Ee to vahëh ne o vahëh pe
Mosës, a te' kikiu pe Sosoenën, me o
vahëh va pa Sone' Sipsip. O vahëh
pamëh to te' va non manih pan,
"Apuh, eën e Sosoenën A Kikis Vi,
Amo 3:13
A ma kiu kurus nën to nok e' to
apuh,
emöm to ep eah to para' apuh
pamöm kokoman vörep
nem. *Sng 111:2*
ka taate' pën totoopin pare'
man. *Sng 145:17*
Eën a te' Sunön pa ma vute' kurus.
4 Ivëh, keteh hikta se naöp no
moah,
keteh hikta se kë non a
ëhnöömah? Ahik. *Jer 10:7*
Apuh, eën varoe kuru a vivihan.
A napan kurus se nö ma' pa
vasunön a oah. *Sng 86:9-10*
Suk ataeah, a taate' totoopin pën to
tavus vamaaka en." *Lo 32:4*
5 O vaëhëh to hik en, kö' ep in
a Iuun Hinhin Apuh pe Sosoenën
manuh pa vöön va kin, e' a ö vasio'
pe'. 6 Ka tönim me a poa ankero'
varih to öt ne pa tönim me a poa
ta hat marën a mirö' a napan, ee
to këh tavus ee ma' pa ö vasio' pe
Sosoenën. Ee to ohop ne a ma ohop
maaka voon matan vavih rakah.
Pare voh ne a ma voh to nok non pa
gol manih pa poeere. 7 Ka paeh va
pa taana' tah to'to' he' en po tönim
me a poa toep gol manih pa tönim
me a poa ankero'. O toep poë varih
to puh ne po vakmis pe Sosoenën
to te' tamoaan e non. 8 O öh va po
kikis, me o tëkrea pe Sosoenën to
puh rakah non manih pa ö vasio'
pamëh. Ka hikta te' to onöt non a
ho pa ö vasio'. Ee se anoeh ne a
tönim me a poa ankero' se vahik a
kiu manih pa tönim me a poa tah
hat poë varih.

16

*A Tönim Me A Poa Toep Gol To Te'
Ne O Vakmis Pe Sosoenën*

1 Eö' to pënton o vaato apuh to
tane' ma' pa te' to te' non pa Iuun
Hinhin Apuh pe Sosoenën vöh pa
vöön va kin, to nö non pa tönim me
a poa ankero' to soe non pan, "Eöm
se nö paröm ko'ko' a tönim me a
poa toep varih to te' ne o vakmis pe
Sosoenën kee tako' kunah manuh
po oeh!"
2 Ka ankero' vamomoaan nö,
pare' koep kunah en pa toep pe'
manuh tonun o oeh. Ka ma vu
pi' kamis, me a ma te' ro ep vahat
rakah tavus manih pa napan varih
to te' me ne o vëknöm va pa tah poa,
me manih pa napan to vasunön ne
a tah nö'nës pe'.
3 Ka vapöök ankero' koep en pa
toep pe' manih tahi'. Ka tahi' erera'
en, vamanih po era' va pa te' ip, ka
ma tah to'to' kurus varih tahi' mët
vahik ee.
4 Ka vakön ankero' koep en
pa toep pe' manih pa ma ruen
apa'puh, me pa ma te' a sosone'. Ka
ma ruen tavus erera' kurus rakah
ee. 5 Keö' pënton a ankero' vëh to
matop non a ma ruen to soe ke na
e Sosoenën pan,
"Eën a vivihan rakah, ka kiiki pën
to totoopin,
parën te' e nom kuru, me eën to
te' moaan voh e nom.
6 A napan varih to ip vamët voh a
ma te' vanënën soe pën, me
a ma meh napan pën, ko era'
pee to tako' voh.
Ivëh, kën se he' o era' manih pa ma
napan hat poë varih, kee se
kaak o era' vëh* to piun non
a taate' hat nee to nok voh."
7 Keö' tënan o vaato to tane' ma' pa
pok, to soe ma' pan,

* **16:6:** [... kee se kaak o era' vëh ...] A soe pamëh, e' a soe vapipino' pa ö ne Sosoenën se vakmis rakah a ma napan hat.

"Oman rakah, Apuh, eën E
Sosoenën A Kikis Vi.
Eën to kiiki nom sih a ma na-
pan, ka kiiki pën to totoopin,
pare' vih vörep."

8 Ka vataana' ankero' ko'ko' en
pa toep pe' manih pa potan, ke
Sosoenën vaonöt ko hiva' va pa
potan ës en pa ma napan. 9 O hiva'
apuh va pa potan to ororan vörep,
ko ës en pa ma napan. Ka napan
soe vavahat, ko vavovoeak avoe'
e ne pe Sosoenën to te' me non o
kikis, marën a nok a ma ta hat poë
varih. Ivëhkëk, a napan to hikta
panih a ma taate' hat pee, pare kë
a ëhnan e Sosoenën.
10 Ka vatönim ankero' nö ko koep
en pa toep pe' manuh pa ö ihiho'
pa tah poa. Ka popoen kopös en
pa napan varih to vavatet ne a tah
poa. Ka napan poë varih kon vahat
ko kokot e ne pa ma riurivoeere,
suk o kamis to apuh rakah. 11 Ee
to kokoman ne o kamis me a ma
pi' pee, pare sosoe vavahat e ne
pe Sosoenën vöh pa vöön va kin.
Ivëhkëk, ee to hikta panih a ma
taate' hat pee.
12 Ka vatönim me a paeh ankero'
koep en pa toep pe' manuh pa ruen
apuh Iupretis. Ka ruen ana' rakah
en to vamatop non a hanan no a
nap susunön to tane' ma' pa ö no a
potan to pepeah ke no ma', se koe
ma'. 13 Keö' ep in a kukön tuvuh
hat to ep va ne manih, po rökrök
to tavus tane' ma' pa rivon a kuru'
apuh, me manih pa rivon a tah poa,
me manih pa rivon a te' vanënën
soe pikpiuk. 14 A ma tuvuh hat poë
varih to nonok ne sih a ma vu tah
vatoksean. Ee to nö manuh pa nap
susunön kurus varih to te' ne po
oeh, ee to iu ne pan, o te' susunön se
ununun a nap vëvënsun pee, kee se
vapus po poen apuh pe Sosoenën A
Kikis Vi, pa ö ne' se kiiki non a ma
napan.
15 "Pënton öm! Eö' e Ieesu' se nö
nös vamanih pa te' kakaveo,
köm se hikta nat nem po poen
poanheh nö' se nö ma' manih
peöm. Vaeö rakah, pa te' vëh
to opoep non, pare' rara non
o rara pe', ko hikta nönö peh-
peah vah non matëëra ma na-
pan!"
16 Ka ma tuvuh hat poë varih
ununun ee, pa nap susunön manih
pa ö oeh vëh nee to popoka' ne po
to Hibru pan, Armagedon.
17 Ka vatönim me a vapöök an-
kero' koep en pa toep pe' manih
akis pa tuvuh. Ko vaato apuh tane'
ma' manuh pa Iuun Hinhin Apuh
pa ö vasio' ihiho' pe Sosoenën, to
soe no ma' pan, "E' to hik en!"
18 Ka muhin vakës ka kara kon en,
ko vatoe'nën, me a rikrik apuh to
ip en ma'. Moaan voh a hikta
rikrik to tavus voh to te' va non
manih, taneo no ma' po poen ne
Sosoenën to nok voh o oeh vëh. A
te' rikrik pamëh to apuh ko parin
a hat oah rakah. 19 Ka vöön apuh
vëh a Babiron takök en po kukön
hum, ka ma meh vöön apuh pa ma
meh napan to takök ko hat rakah
ee. Ke Sosoenën kokoman avoe'
e non pa taate' hat no a napan
varih pa vöön vëh nee to popoka'
ne Babiron Apuh to nok voh, ivëh,
ke' vakaak en pa Babiron po voaën
pe'. O voaën pamëh, e' o vakmis pe
Sosoenën. 20 A rikrik apuh pamëh
to ip, ka ma to, me a ma tope hik
kurus ee. 21 Ka rui' tutuvuh eh to
antoen non o 50 kilogram to taru
tane' ma' akis ko oon en pa napan.
Ivëhkëk, a napan to hikta panih a
ma taate' hat pee. Ee to vavovoeak
ko sosoe vavahat avoe' e ne pe
Sosoenën, suk a rui' tutuvuh eh vëh
to tane' ma' akis ko oon raoe.

17

A Köövo Apuh Rëhrëh

1 Ka paeh va pa tönim me a poa
ankero' to öt non a toep, nö ma'
peö' ko soe pan, "Nö mah! Kö'
vataare a oah a ö ne Sosoenën se
vakmis vah va in e köövo apuh
rëhrëh vëh. E köövo rëhrëh vëh to

vëknöm non a vöön apuh to eok non
sinten a ma ruen peo. 2 A ma te'
susunön varih po oeh to nok voh
a ma taate' te'te'vaasi'* va'peh me
e köövo pamëh. A ma napan pet
varih po oeh to nonok vavoh e ne
nën. Ee te' va ne manih pee to
kaak vörep o voaën ko kokoman
pee nun."

3 A Tuvuh Vasio' to puh non
manih peö', ko me en peö' manuh
pa moeh upin. Manih pa ö pamëh,
eö' to ep in a köövo to iho' non pa
tah poa erera' to te' me non a ma
moeh kiun peo to sosoe vavahat
non e Sosoenën, to kiun non manih
pa sionin a tah poa. E' to te' me
non a tönim me a pöök pasun me a
havun köm. 4 Eö' to ep in e köövo
to ohop non o pöök vu ohop er-
era', pare' ohop non a ma vu vatëk
nee to nok pa gol, me a ma mök
ep vavih nee to nok voh pa vös
voen vapeah. Pare' öt non a kap
gol, ka manih koman a kap a ma
vu taate' hat, me taate' rëhrëh pe
köövo pamëh, ee kurus to puh ne pa
kap. E Sosoenën to hikta iu rakah
non a ma taate' poë varih. 5 Manih
pa nain e köövo to kiun non o ëhnan
to te' non a soe vapipino'. O ëhnan
pamëh to soe va non manih pan,

"Vöön Apuh Babiron E' To Vasi-
nan Non A Ma Moeh Köövo
Rëhrëh Me A Ma Vu Taate' Hat
Kurus Rakah Varih Po Oeh."

6 E köövo pamëh to ip vamët voh
a napan pe Sosoenën, me a napan
varih to vaman ne e Ieesu', ko va-
vatvus voh ne a soe pe'. E köövo
pamëh to kaak voh o era' pee ko
kokoman pe' nun. Eö' to ep in
a tah pamëh, ko toksean ko pah
kokoman vörep e no'.

7 Ka ankero' soe ka neö' pan,
"Suk ataeah, kën toksean vörep
nom? Eö' se soe ka oah a pusun
in a soe vakokoaan pe köövo vëh.
Me a pusun in a soe vakokoaan pa
tah poa vëh to te' me non o tönim
me a pöök pasun, me a havun köm,
ko te'te' vah non e köövo. 8 A tah
poa vëh nën to ep moaan voh nom,
e' voh a to'to', ka kuru vëh, e' to
hikta te' non. Ivëhkëk, amot e' se
tavus këh en ma' pa kove' ruruvun
hikto noton, ko peah en ma' ko
ro en.† A napan to te' ne manih
po oeh ne Sosoenën to hikta kiun
voh a ëhnëëre po puk va po to'to'
tamoaan po poen ne' to nok voh
o oeh. A napan poë varih se pah
töhkak ee pa ö nee se ep a tah poa
pamëh. Suk ataeah moaan voh,
e' to te' non, ka kuru e' hikta te'
non, ivëhkëk, e' se tavus hah en ka
napan se ep e pe'.

9 "A napan to te' me ne o koko-
man vih maaka, ee se nat rakah
ee pa tah vëh. O tönim me o pöök
pasun, e' to vëknöm non a tönim me
a poa tope vëh ne köövo to iho' non.
10 Ka tönim me a poa pasun, e' to
vëknöm non a tönim me a pöök te'
sunön. A tönim te' sunön to ro voh
ee, ka vatönim me a paeh te' ivëh to
te' non kuru, ka vatönim me a pöök
se tavus en ma'. Ivëhkëk, o poen
ne' se tavus, a matop pe' hikta se te'
varë non. 11 Ka tah poa vëh nën to
ep moaan voh nom, e' voh a to'to',
ka kuru vëh e' to hikta te' non, e' a
vatönim me a kukön te' sunön. E'
me to te' hop non pa tönim me a poa
te' sunön, e' me se ro pet en.

12 Ka havun köm varih nën to
ep voh to vëknöm non o havun te'
sunön, ee to hikta tavus te' sunön
avoe' ne. Ee se kon kikis, pare
tavus o te' sunön va'peh me a tah
poa, ivëhkëk, a matop pee to kökööt
rakah. 13 O havun te' sunön poë
varih se vapöh kokoman ee, ko he'
o kikis me a tasun manih pa tah
poa. 14 Ee se vapus me a Sone' Sip-
sip, ka Sone' Sipsip onoah raoe. A
Sone' Sipsip to vate' a ma te' koman

* **17:2:** A taate' te'te'vaasi' to vëknöm non a ma te' sunön to këh ee pe Apuh e Sosoenën, pare vasunön ne a ma sosoenën vapikpiuk. † **17:8:** A tah poa se ro, suk a Sone' Sipsip se mirö' en pe', ke' ro avoes en.

pe', a ma te' poë varih to pënton a
Soe Vih, me ee to vaman ko vatet
ne a soe man pe'. Ee kurus a napan
poë varih se onoah po vapus. Suk
ataeah, e' e Sunön va pa ma vu
susunön, me e' e Topoan va pa ma
te' totopoan kurus varih po oeh."
15 Ka ankero' pamëh soe ka neö'
pan, "Eën to ep eom pe köövo
rëhrëh vëh to vëknöm non a vöön
apuh to eok non sinten a ma ruen.
A ma ruen varih to vëknöm ne a
ma napan, me a ma vu to, me a
ma vute' kurus, me a napan kurus
varih po oeh. 16 Ka havun köm, me
a tah poa vëh nën to ep voh, ee se
vakihat me ne e köövo rëhrëh. Ee
se ihan këh poë a ma ohop pe', ke'
pehpeah en, pare ëën a sionineah,
pare ës poë po sura'. 17 E Sosoenën
to he' voh o te' sunön o kokoman
marën a nok a tah va'ih, ke' tavus
vamanih pa ö ne' to soe moaan
vavoh. Ee se vapöh kokoman ko he'
a tasun pee manuh pa tah poa. Ee
se nonok va ne nën, ke' öök pa ö ne
Sosoenën to soe a ö se' öök. 18 Ke
köövo vëh nën to ep voh nom, e' to
vëknöm non a vöön apuh to matop
non a ma te' sunön varih po oeh
avoes."

18

A Babiron Se Hat En

1 A tah vëh to hik en, kö' ep in a
meh ankero' to tane' ma' pa vöön
va kin ko kunah ma'. E' to te'
me non o maaka me o kikis apuh,
ko maaka pe' ëman ke non po oeh
avoes. 2 E' to kokoe' suntan rakah,
pare' soe pan,
"A vöön apuh vëh Babiron to hat
en, e' to hat en!
E' to tavus en a ö te'te' pa ma tuvuh
hat,
e' to tavus en a ö te'te' pa ma
tuvuh, hat me a ma növan
hat to te' ne nën,
me a ma növan hat oah
rakah to te' ne nën,
3 Suk ataeah, a napan poë varih
to vasunön voh ne a ma
sosoenën vapikpiuk.
E' to te' va non manih pee
to nok a taate' rëhrëh me e
köövo pamëh,
ka taate' pamëh to te' va
non manih pee to kaak o
rui' eh.
Ka ma te' susunön varih po oeh, ee
me to vasunön voh ne a ma
sosoenën vapikpiuk.
Ka taate' pamëh to te' va non
manih pee to nok a taate'
rëhrëh me e köövo pamëh.
Me a ma napan varih po oeh to
vavavoen kako' voh ne,
pare nonok moni' vapeo voh
ne.
Suk e köövo pamëh to voen tane'
manih pee a ma moeh tah
peo ne' to iu non,
ivëhpëhkëk, e' to öt vapeo oah e
non pa ma tah ne' se öt non."
4 Eö' to tënan a meh te' manuh pa
vöön va kin to soe ma' pan,
"Ma napan peö', eöm se këh tavus
ma' a vöön manem!
Eöm se koe a vamomhë me a te'
manem, me a ma taate' hat
pe',
tome' a ma punis pe' kopös a
neöm.
5 A ma taate' hat pe' to parin a
peo vörep, ko te' öök e ne na
manuh kin,
ke Sosoenën nat tamoaan e
non pa ma hat pe'.
6 Eöm se nat e nem pa ma taate' hat
ne köövo rëhrëh pamëh
to nok manih pa ma meh te',
ko piun hah keah a ma taate'
hat poë varih.
E' to ununun voh a ma taate' hat
pe', kee tavus vapeo.
Ivëh, köm se piun oah pet keah a ma
taate' hat ne' to nok voh, to
onöt non a ma taate' hat pe'
ne' to nok manih po upöm
te'.
E' to hovën va'puh voh o rui' eh
manih pa kap, ko he' a ma
napan pe Sosoenën.
Ivëh, ke eöm se hovën va'puh oah
pet o rui' eh manih pa kap,
ko he' varu' eah ke' kaak.

7 E' to kë koman hah voh non
a ëhnaneah, ko ununun voh
non a ma tah peo vihvih.
Ivëh, köm se he' punis eah, ke'
kon kamis to onöt va non
manih pa ma tah poë varih
ne' to nonok voh non, ke' se
ook vörep.
E' koman to sosoe va non manih
pan, 'Eö' e köövo sunön to
iho' no' pa matop a ma na-
pan,
ko hikta te' no' a köövo amop
ne voe to mët këh voh. Eö'
hikta se okook no' ko hikta
se taum no' ta punis.'
8 Ivëh, ka ma vu hat rakah se tavus
manih pe' po pöh poen ro.
O maë apuh se tavus, me a nap
peo se mët, me a napan se
vaokook ne.
A sura' se ës vahik a Babiron.
E Sunön, e Sosoenën to te' me
non o kikis se kiiki poan, ko
piun ke poan a ma vu punis
apuh oah rakah."

9 A ma te' sunön varih po oeh to iu tavus voh ne o te' öt ö vörep. Suk a köövo pamëh to voen tane' manih pee, a ma moeh tah peo ne' to iu non, ivëhpëhkëk, e' to öt vapeo oah e non pa ma tah ne' se öt non. Ee se vaokook ne pa ö see ep in o öh va pa sura' to ësës non a vöön. 10 Ee se sun varo e ne ma' to nanaöp e ne pa huk vatët tome' a punis nö ma' pee, pare soe ma' pan,
"Vaururuan! Vaururuan rakah
vöön apuh Babiron!
Eën a vöön apuh parën eh
rakah me!
Pa pah aoa' ro nën to kon eöm pa
piun in a ma taate' hat nën to
nok voh!"

11 A ma nap vavavoen kako' varih po oeh, ee se kokoman e ne pa vöön pamëh, ko vaokook e ne, suk ataeah, a hikta te' se voen tane' hah ta kako' manih pa ma iuun kako' pee. 12 A ma kako' poë varih, e' a gol, ka silva', vös voen vapeah, mök voen vapeah, me a rara kakaare, me a ma vu rara erera', me o rara silka'. Me a naon ovoavuh vih, me a ma tah to nok ne pa ma riu elepen, me a ma tah nee to nok po naon voen vapeah, me po bras, me po aën, me po vös nee to popoka' ne a mapol. 13 Ka ma kako' nee to vavoen voh ne ivarih, sinamon, tö'tö' ënëën, a ma tah ësës ovoavuh vih, a tah uhuh ovoavuh vih, me o voaën, me o vamom nee to nok po naon öliv, me o praoa' vih, me o vuit, me o purmakaö', me o sipsip, me o hös, me o karis, me a ma te' kikiu akuk, me a ma te' nee to öt pa tëëm vavapus. A ma tah kurus varih no a hikta te' se vavavoen hah non. 14 Ka nap vavavoen kako' se soe vamanih pan,
"Babiron, a ma tah vih varih no a
komömah to iu non to ro këh
ee pën,
me a ma ohop vavatëk vavih
pën to ro këh ee pën.
A ma napan hikta se ep hah ka nom
oah to öt nom a ma tah poë
varih!"

15 Ka nap vavavoen kako' voh manih pa vöön pamëh, ee se nanaöp rakah e ne po kamis hat vëh no a vöön apuh to kon. Ee se sun varo këh e ne ma' pa vöön me o kokoman karë, ko vaokook ne. 16 Ee se soe vamanih pan,
"Varenan! Varenan rakah pa vöön
apuh vëh!
Moaan voh, e' to ohop voh non a
ma ohop kakaare vihvih,
me a ma vu ohop erera',
ko ohop me voh non a ma
ohop nee to nok voh pa
gol,
me a ma mök ep vavih voen
vapeah nee to mök voh ne!
17 Pa pah aoa' ro rakah no a ma
moni' apuh,
me vatëk ep vavih poë varih to
hik kurus ee."

Ka ma te' vavanö parö', me a ma te' varih to kiu ne komön o parö', me a ma te' varih to kokon moni' ne pa voen a ma tah va tahi', a napan

poë varih to sun varo këh e ne ma'
pa vöön va Babiron. 18 Ee to sun
varo ne ma' pare ep ne ma' o öh
va pa vöön vëh to ësës non, pare
vaokook varenan vamanih pan, "A
vöön poanheh to te' va non manih
pa vöön apuh vëh?" 19 Ee kurus
to vi peah o vavoan manih pa pa-
suire, ko vaokook ne pare sosoe ne
pan,
"Varenan! Varenan rakah pa vöön
apuh vëh!
A ma tövaneah pa ma parö' varih to
nönö voh ne tahi',
ee to tavus voh o te' öt ö pa ma
moni' va pa vöön apuh vëh,
a pah aoa' ro rakah no a
ma tah kurus poë varih
to hik ee!
20 Eöm varem pa vöön va kin me a
ma napan pe Sosoenën,
me a ma te' vanënën soe, me
o aposol, eöm se vaeö rakah
nem pa tah vëh to tavus
manih pa vöön vëh.
E Sosoenën to kiiki voh en pa ma
taate' pe', ko piun ke poan a
punis no a vöön vëh to nok
voh manih peöm."
21 A tah vëh to hik en, ke eö'
ep in a ankero' eh to kon a vös
apuh kokon vuit, ko vi kunah en pe'
manuh tahi'. Pare' soe pan,
"A ö vëh nee se vi kunah va in a
vöön apuh va Babiron,
ka napan hikta se ep hah ne
poë.
22 Ivëh, ka tanih va pa gita', me a
kuru, me a suvin, me a ma
moeh vu tah tatanih,
ee hikta se tënan hah ne a
ma vu tanih poë varih
manih pën.
Ka ma napan varih to vavaasis
vahik voh ma' pa ma vu kiu,
ee hikta se ep hah ne a ma
napan poë varih to te' hah
ne manih pën.
A tanih va pa ma tah nonok taëën,
no a napan hikta se tënan
hah ne manih pën.
23 O ëman va po ram, nee se hikta se
ep hah ne manih pën.
Ka rivoeero te' tövaen, me a köövo
tövaen to iu vaen ne,
ee hikta se tënan hah ne raoe
manih pën.
Moaan voh a ma napan voh pën
varih to matop voh ne a ma
kiu moni', ko te' ne a nap
sunön öt ö pa matëëra ma
napan.
Ke eën Babiron, eën to nonok voh
nom a ma ëto' orora' te'
manih pa ma upöm napan
va po oeh."
24 E Sosoenën to he' punis a
vöön va Babiron, suk o era' po te'
vanënën soe, me a ma napan pe
Sosoenën to tako' voh koman pa
vöön pamëh.

19

A Ma Napan Se Vaeö Pa Vöön Babiron To Ës

1 A tah vëh to hik en, kö' tënan a
tah to te' va non manih pa napan
peo to vavapoeh ne manuh pa vöön
va kin to vaëhëh va ne manih pan,
"Ea se kë a ëhnan e Sosoenën!
E Sosoenën pea a paeh ro to kon
hah a ra,
e' o maaka pea me e' e Apuh
pea pare' te' me non o kikis.
2 Manih pa taate' man, me a taate'
totoopin pe', e' se kiiki non a
ma napan.
E köövo apuh rëhrëh vëh to mirö'
voh a ma napan varih po
oeh pa taate' rëhrëh pe', pa ö
no a napan poë varih to nö
kee e Sosoenën ko vasunön
ne a ma sosoenën vapikpiuk.
Ivëh, ke Sosoenën piun hah
keah a hat.
E Sosoenën to he' punis poan, suk
e' to ip vamët voh a ma nap
kiu pe', ko era' pee tako'."
3 Kee vaëhëh hahah kov ee ma' pan,
"Ea se kë a ëhnan e Sosoenën!
O öh va pa sura' vëh to ës
pa vöön apuh to pepeah ta-
moaan e non ma'."

4 Ko 24 te' sunön to te' ne paan
e Sunön, me a tana' tah to'to', ee
to vatokon, pare vasunön ee pe
Sosoenën to iho' non pa ö ihiho' pa
te' sunön, ko sosoe ne pan,
"Oman rakah, ea se kë a ëhnan e
Sosoenën!"
5 Ka manih pa ö ihiho' pe
Sosoenën, eö' to tënan a paeh te' to
vaato tane' ma' nën, to soe ma' pan,
"Kë a ëhnan e Sosoenën pea,
eöm a ma te' kikiu pe Sosoenën,
eöm a ma te' to kë nem
eah,
eöm a ma te' to te' me nem o
ëhnan,
me eöm a nap hik to ëhnan,
Eöm kurus se kë a ëhnan e
Sosoenën!"

A Sone' Sipsip Se Vaen, Kee Nok A Taëën Apuh

6 Kö' tënan a tah to te' va non
manih po vaato pa nap peo, va-
manih po tamanoan va pa totruen
apuh, me vamanih pa kara to kon.
Eö' to pënton raoe to vaëhëh ne pan,
"Ea se kë a ëhnan e Sosoenën!
E Sunön pea, E Sosoenën A
Kikis Vi, pare' te' me non o
kikis. Kuru, e' to te' non a te'
Sunön.
7 Kuru ea se te' vaeö rakah no,
ko kë no a ëhnaneah.
Pe' o poen vaen pa Sone' Sipsip to
tavus en.
Ke köövo tövaen pe' to vamatop
e non pa vaen.*
8 E Sosoenën to he' poan o ohop
vih maaka, kakaare, matan
vavih,
ke' ohop en."
O ohop kakaare matan vavih
pamëh, to vëknöm non a taate' vih
no a napan pe Sosoenën to nonok
ne.
9 Ka ankero' soe ka neö' pan,
"Kiun töön a soe vëh, 'Vaeö rakah
pa ma napan varih ne Sosoenën to
vaoe manih pa taëën apuh va po
vaen va pa Sone' Sipsip.' " Pare' soe
pet en pan, "A soe vëh, e' a soe
vamaman pe Sosoenën."
10 Ivëh, kö' vatokon pa havin
mon a ankero' pa vasunön eah,
ivëhkëk, e' to soe ka neö' pan, "Eën
se koe a nok va nën! Suk, eö' a
meh te' kikiu varoe to te' va e no'
pën, me a ma kea pën varih to va-
man ne e Ieesu', ko vavatvus nem
a ëhnaneah. Eën se vasunön varoe
nom e Sosoenën a paeh! Suk a Tu-
vuh Vasio' pe Topoan to kunkuin
non o te' vanënën soe pa vatvus a
soe pe Sosoenën, me o te' varih to
vatvus ne a ëhnan e Ieesu'."

A Te' To Tok Pa Hös Kakaare

11 Eö' to ep in o hopa' va pa vöön
va kin to taperet ka hös kakaare
tavus ma'. Ka te' to iho' non pa
hös a ëhnaneah ivëh, "A Te' To Matop
Non A Taate' Totoopin Varoe, Me
E' To Matop Vavih Non A Kiu Pe'."
A taate' kiiki pe' manih po vapus,
me manih pa ma hat pa napan, e'
to vavatet non sih a taate' totoopin
rakah. 12 A mataneah to ësës va
non manih po sura', pare' te' me
non a ma uvan peo va pa te' sunön
manih pa pasuneah. Manih pa
sionineah, o pöh ëhnan to te' non no
a hikta meh te' to nat non, e' varoe
a paeh to nat non. 13 O ohop vëh
ne' to ohop non no o era' to pupui
voh,† kee poka' ne poë, "A Soe Pe
Sosoenën." 14 A nap vëvënsun va
manuh pa vöön va kin to tok pa ma
hös kakaare pee ko suksuk nö ne
poë, ko ohop ne a ma ohop kakaare
voon matan vavih vörep. 15 O rapis
rë kakakni to huh tavus tane' no
ma' pa rivoneah. E' se ip vamët
a ma vute' varih to vakihat me ne
poë po rapis rë pamëh. E' to te' me
non o kikis pa matop a ma napan
varih po oeh, e' se vakmis a ma
napan varih to këh voh e Sosoenën,
a tah pamëh to varës non poan.

* **19:7:** A Sone' Sipsip se vaen me e köövo pe', e' a soe vapipino' va pe Ieesu' Kristo se hah ma' pa kon a napan pe Kristo, kee nö ko te' va'peh tamoaan me ne poë. † **19:13:** O era' vëh to tane' voh ma' po te' varih ne' to vakihat me non, ko era' pee tako' voh manih po ohop pe'.

16 Manih po ohop pe', me manih pa
moneah, o kiun vëh to te' non,
SUNÖN VA PA MA VU SUSUNÖN,
ME TOPOAN VA PA MA TE'
TOTOPOAN.
17 Kö' ep in a ankero' to sun non
matan a potan, to vavaoe non o
növan kurus varih to nönö va ne
manih akis, pan, "Eöm se nö ma'
ko vatönun manih pa taëën apuh ne
Sosoenën to vamatop! 18 Eöm se nö
ma', paröm ëën o raraun sioniiro
te' susunön to mët voh, me a nap
susun va pa nap vëvënsun, me a
nap vëvënsun, me a raraun i ro hös,
me a napan to tok ne po hös, me a
ma napan kurus, me a nap taihan,
me a nap kikiu akuk, me a napan
varih to te' ne o ëhnan, me a napan
hikto ëhnan."
19 Kö' ep in a tah poa, me a ma
nap susunön va po oeh, me a ma
nap vëvënsun pee to vatönun. Ee
to iu vapus me ne a Te' vëh to iho'
non pa hös va'peh me a ma nap
vëvënsun pe'. 20 A tah poa va'peh
me a te' vanënën soe pikpiuk, e'
to vanö en pee pa nohnoh. A
te' vanënën soe pikpiuk pamëh to
nonok ke non a tah poa a ma tah
vatoksean. Ka manih pa taate'
pamëh, e' to pikpiuk voh non a ma
napan, kee kon o vëknöm va pa tah
poa, me a ö nee to kë voh ne a tah
nö'nës va pe'. A tah poa, me a te'
vanënën soe pikpiuk, no a Te' vëh to
iho' non pa hös kakaare to vi to'to'
en na pee pon manuh pa kove'
sura' ororan to ësës tamoaan non
po vös salpa'. 21 Ka te' vëh to tok
non pa hös, to ip vamët en pa nap
vëvënsun po rapis rë vëh to tane' no
ma' pa rivoneah. Ko növan mahun
rakah ee pa ëën a ma sioniira ma
nap vëvënsun poë varih.

20

E Susun Po Ora' Hat To Te' Non Pa Nohnoh Po 1,000 Kirismas

1 Ivëh, kö' ep in a ankero' to ku-
nah tane' ma' pa vöön va kin. E'
to öt non a ki' va pa kove' ruruvun
hikto noton va'peh me o urih eh.
2 E' to öt töön non a kuru' apuh,
a kuru' vatamoaan voh vëh. A
kuru' vëh, e susun po ora' hat, a
te' to vakihat me a rora, me e' to
vavateen non sih a ma napan pa
hat. A ankero' to noh töön poan
po uris eh, ke' te' antoen non po
1,000 kirismas. 3 A ankero' to vi
kunah poan manuh pa kove' ruru-
vun hikto noton, ko panih pip en
na pe' po hopa', suk a ö ne' se nat
non tavus hah ma' pa piuk vatëh
a ma napan. E' se te' antoen non
po 1,000 kirismas, ka ankero' pah
vatvus hah poan, ke' vavih ro vah
non pa ma si' poen.

4 Eö' to ep me a ma ö ihiho' pa
te' sunön no a ma napan to iho'
ne. A ma te' poë varih no a ma
meh te' to moes kurus voh a ma
ko'koeere, kee mët vahik ee. A ma
meh to moes kurus a ma ko'koeere,
suk ee to vaman voh ne e Ieesu',
ko vatvus voh ne a ëhnaneah, ko
öt vakis voh ne a soe pe Sosoenën.
Ee me to hikta vasunön voh ne a
tah poa va'peh me a tah nö'nës va
pe', pare hikta kon voh manih pa
naire me pa koreere o vëknöm pe'.
Ee to kon hah o to'to', ko iho' ne
pa ma ö ihiho' pa te' sunön. E
Sosoenën to he' raoe a kiu va pa
kiiki a ma taate' pa napan. Pare
te' va ne manih po te' sunön va'peh
me e Kristo po 1,000 kirismas. 5 A
ma meh napan varih to mët voh to
hikta kon voh o to'to', ee se anoeh
ne o 1,000 kirismas se oah voh. A
tah vëh, e' a sun momoaan tane'
hah pa mët. 6 A ma napan varih to
sun tane' hah momoaan pa mët, ee
se vaeö rakah. Suk ataeah, ee a ma
te' vivihan pe Sosoenën, ke' hikta se
vate' non raoe po vahutët, ko vaho'
me raoe pa kove' sura' ororan vëh
to ësës tamoaan non po vös salpa',
ka tah vëh, e' a vapöök mët. Ee se
te' va ne manih pa ma te' ësës he' pe
Sosoenën me e Kristo. Ee se te' ne
a ma te' sunön va'peh me e Kristo
komön 1,000 kirismas.

E Susun Po Ora' Hat To Kon Vahat

7 O 1,000 kirismas to oah ee, ka
ankero' se peret ken pe susun po
ora' hat pa kove' ruruvun hikto
noton, ke' tavus këh en ma' pa
nohnoh. 8 E' se tavus ma', pare'
taneo en pa piuk a ma napan varih
to te' ne ma' po taana' noton in o
oeh, o vute' va pe Gog, me Megok. E
susun po ora' hat se unununun raoe,
pare' kunkuin o vapus ko vapus
me e Sosoenën. Ee to te' peo va
ne manih po kösan vëh sinten tahi'.
9 Ee se nö po oeh avoes, pare tapön
a vöön no a ma napan pe Sosoenën
to te' ne, a vöön pamëh ne Sosoenën
to iu oah rakah non. Ivëhkëk, o
sura' se tane' ma' pa vöön va kin ko
pah ës vahik en pee. 10 E susun po
ora' hat to piuk voh raoe, ivëh, ke
Sosoenën vi kunah en pe' manuh
pa kove' sura' ororan to ësës ta-
moaan non po vös salpa', pa ö no
a tah poa, me a te' vanënën soe
pikpiuk to te' tamoaan ne. Ee se
kakamis tamoaan rakah e ne pa
popoen me pa potan.

O Kiiki Apuh To Tavus En

11 Eö' to ep me a ö ihiho' apuh
kakaare pa te' sunön, ko ep me eö'
pa pah Te' to iho' non nën. O oeh
me akis to ro këh ee pe', ko hikta
te' hah ne. 12 Kö' ep in a nap mët
hikto ëhnan, me a napan akuk to
te' ne, ee to sun ne pa matan a ö
ihiho' pa te' sunön. Ka te' sunön
ta', ka ma ankero' kakap ee pa ma
puk pa ep pa ma tah to kiun suk
non a ma tah no a napan poë varih
to nonok voh ne, pare pah kap pet
ee po puk vëh, no a ëhnan a napan
varih se te' to'to' va'peh me ne e
Sosoenën. Ke Sosoenën kiiki a ma
napan pa ma taate' voh pee, me a
ma tah nee to nonok voh ne, pa ö
ne' to kiun va non manih po puk.
13 A ma napan varih to mët voh
tahi', to nö, pare sun po vahutët pe
Sosoenën. A napan varih to mët
moaan voh ka apeere nö manuh pa
vöön pa nap mët, me o te' varih to
te' ne pa mët, to nö, ee me to sun po
vahutët pe Sosoenën. Ke Sosoenën,
a tökiiki vahutët, to kiiki papaeh
raoe, to onöt non a ma taate' nee
to nok voh. 14 Ke Sosoenën vahik
en pa vöön pa nap mët, me a mët.
A poa tah poë varih to hikta te'
hah ne, suk e Sosoenën to vi en
na pee pon manuh pa kove' sura'
ororan vëh to ësës tamoaan non po
vös salpa', ka tah vëh, e' a vapöök
mët. 15 Ka napan kurus varih no a
ëhnëëre to hikta te' non manih po
Puk va po To'to', ee se vi kunah na
raoe manuh pa kove' sura' ororan
apuh to ësës tamoaan non po vös
salpa'.

O Oeh Me A Akis Voon To Tavus

21

1 Eö' to ep in o oeh me a akis voon
to tavus ma'. A akis me o oeh va-
moaan to hik ee, me a tahi' to hikta
te' hah non. 2 Eö' to ep pet me in
a vöön voon vasio' vëh a Jerusalëm
to kunah tane' ma' manuh pa vöön
va kin pe Sosoenën. E' to te' me
non o vatëk vih vamanih pe köövo
tövaen, pare' vamatop ke non e voe
pe'. 3 Eö' to tënan o vaato apuh to
tane' ma' pa ö ihiho' pe Sunön to
soe vakis ma' pan, "Pënton öm! E
Sosoenën se te' va'peh me e non
pa ma napan, e' se te' topnin non
raoe, kee te' ne a ma napan pe
Sosoenën. 4 E' se hiuk va'na' këh en
pee pa hunun matëëre, ka napan
hikta se mëtmët hah ne, me ahik
hah to kokoman punis, me a hikta
kon kamis. A ma tah to te' voh ne
to hik kurus rakah ee, me ahik hah
to vaokook."

5 Ka Te' vëh to iho' non pa ö ihiho'
pa te' sunön soe pan, "Pënton ah!
Eö' to vavate' vavoon hah no' a
ma moeh tah!" Pare' soe pet pan,
"Kiun töön a ma tah varih manih,
suk a soe vëh a pah man rakah to
onöt e non pa ö no a ma napan
kurus se vaman rakah ee pe'." 6 E'
to soe pet ka neo' pan, "A ma tah

kurus varih to tanok vahik ee. Eö'
varoe kuru a taneo pa ma moeh
tah, parö' vasuksuk hah no' ma'.
Eö' a Taneo in a ma tah kurus, me
eö' a Vahik in a ma tah kurus. A te'
se keh manoe non, eö' se he' eah a
ruen to tane' no ma' pa rën va po
to'to'. E' se kon vamanih po he' pe',
a hikto voen nën. 7 Ka te' se keh
öt vakis non o vaman ko onoah po
vapus va pa taate' hat, eo' se he'
eah a ma tah poë varih, kö' se te'
no' e Sosoenën pe', ke' se te' non e
koa' peö'. 8 Ivëhkëk, eteh to nanaöp
non ko vahuk hah këh o vaman,
me eteh to hikta vaman non, me
a nap nonok a ma moeh taate' hat
rakah, me a ma te' ipip vamët te',
me a ma te' rëhrëh, me a ma te' to
orora' ne o upöm te', me a ma te' to
vasunön ne o sosoenën vapikpiuk,
me a nap pikpiuk, ee a pap te' poë
varih se nö pa kove' sura' ororan to
ësës tamoaan non po vös salpa'. E'
a vapöök mët."

A Jerusalëm Voon

9 Ka paeh va pa tönim me a pöök
ankero' varih to öt ne pa tönim me
a pöök toep varih, to te' me ne a
ma tah hat marën a mirö' a na-
pan pa vahik o heve pe Sosoenën,
to nö ma' peö' pare' soe pan, "Nö
mah, kö' vataare a oah e muriak-
nan pa Sone' Sipsip to vaen vahik
me en pe'." 10 Ka Tuvuh Vasio'
puh rakah en manih peö', ka an-
kero' me en peö' manuh pa tope
a pah apuh, ko vakin vörep. E' to
me a neö' pa vataare a vöön voon
vasio' vëh, a Jerusalëm, a vöön pe
Sosoenën to kunah tane' ma' pa
vöön va kin. 11 O maaka kikis apuh
pe Sosoenën to ëman non pa vöön
pamëh. O ëman pe' to ep vamanin
rakah e non, vamanih pa vös saspa'
to para' maaka vörep va non manih
po siroak. 12 A vöön apuh pamëh
to te' non a kiikin va kin, pare' te'
non o havun me a pöök ankero',
a ma papaeh to sun nö ne matan
o havun me o pöök hopa'. Manih
po hopa' to kiun non a ma ëhnëëro
havun me a pöök sipuiira napan va
Israël. 13 E' to te' non a ma kukön
hopa' pa pah papan, o kukön pa ö
no a potan to pepeah ke no ma', ko
kukön pa ö no potan to kukunah ke
non, ko kukön pa papkiruk, me o
kukön pa papmatö. 14 A kiikin in
a vöön pamëh nee to eok voh ke'
tok non na pa tonun in a havun
me a pöök vös, ke' ötöön vakis non
ma' a kusin a kiikin, pare' te' non
a ëhnëëro aposol pa Sone' Sipsip to
kiun ne nën.

15 A ankero' vëh to vavaato me
voh a no neö', to öt non o tokon nee
to nok voh pa gol marën a vatoe
a rë pa vöön, me a ma hopa', me
a kiikin. 16 A vöön a totoopin pa
taana' ö noton, a papanö', me a
rë pa vöön, e' o pöh vatoe rakah.
A ankero' to vatoe en pa rë, me a
papanö' pa vöön po tokon pe', ka
vöön to antoen va non manih pa
2,400 kiromita'.

17 Ka ankero' vatoe en pa po' pa
kiikin ke' antoen va non manih
pa 66 mita'. O vu vatoe pamëh
no a ankero' to vatet no a napan
to vavatoe ne a ma tah. 18 A ki-
ikin pamëh to tavi non a vöön, ne
Sosoenën to eok po vös saspa', ka
vöön to eok non pa gol varoe, ke'
ëman va non manih po siroak. 19 O
vös varih to vakusin ne pa kiikin
pamëh, to eok ne pa ma vu vös voen
vapeah rakah. A vös vih vamo-
moaan to vakusin non pa kiikin, e'
a vös saspa'. Ka vapöök vös, e' a vös
vovoa'ruvi, a vös sapaëa'. Ka vakön
vös, e' a kakaare, e' a vös aget.
Ka vataana', e' a vös pepere', e' a
vös ëmeral. 20 Ka vatönim, e' a vös
sadönikis, e' to erera' ko kakaare.
Ka tönim me a paeh, e' a vös koni-
lian, e' a erera'. Ka vatönim me a
pöök, e' a vös krisolaët, e' a toto-
moen. Ka vatönim me a kukön, e' a
vös beril, e' a meh vu vös pepere'.
Ka vatönim me a taana', e' a vös
topas, e' a meh vu vös totomoen.
Ka vahavun, e' a vös krisopres, e' a

pepere' me e' to totomoen. Ka va-
havun me a paeh, e' a vös haëasin,
e' a meh vu vös vovoa'ruvi. Ka
vahavun me a pöök, e' a vös ametis,
e' a meh vu vös erera'. 21 O havun
me o pöök hopa' va pa kiikin poë
varih ne Sosoenën to eok po havun
me o pöök mök voen vapeah. A ma
hanan varih koman a vöön to eok
ne pa gol, ko ëman va ne manih po
siroak.
22 Eö' to hikta ep no' a Iuun
Hinhin Apuh koman a vöön apuh
pamëh. E Apuh, e Sosoenën A Kikis
Vi va'peh me a Sone' Sipsip, ee pon
to te' va ne manih pa Iuun Hinhin
Apuh. 23 A vöön pamëh, a hikto
maaka va pa potan, me a sivö se
vamaaka non a vöön, suk o maaka
kikis apuh pe Sosoenën koman to
ëman ke non pa vöön. Ka Sone'
Sipsip te' va non manih po maaka
va pa vöön. 24 A ma moeh vu napan
se nönö vah ne koman o maaka va
pa vöön pamëh. Ka ma te' sunön
va pa ma muhin kurus se te'te' ne
ma' a ma kokoek pee manih pe'.
25 A ma hopa' va pa vöön to hikta
se papanih ne, ee se te' taperet e
ne, suk a hikta popoen manih pa
vöön pamëh. 26 A ma tah kokoek
me a ma moni' pa napan kurus, ee
se te' ma' manih pe'. 27 Ivëhkëk, a
ma nap pikpiuk, me a nap nonok
a ma vu taate' hat, me a ma te'
rëhrëh, ee se hikta vos rakah pa
vöön pamëh. A ma napan varoe
varih no a Sone' Sipsip to kiun töön
voh a ma ëhnëëre manih komön o
puk va po to'to' tamoaan.

22

E Jon To Ep In A Ruen, Me O Naon Va Po To'to'

1 A ankero' to vataare me en peö'
pa pah ruen apuh, a ruen va pa
he' o to'to' tamoaan. E' to ëman va
non manih pa ö no siroak to ëman
va non. E' to koko tane' no ma'
pa ö ihiho' pa te' sunön va'peh me
a Sone' Sipsip, 2 pare' koko topnin
non a hanan va pa vöön. Manih
sinten a poa pap ruen, o naon to he'
non o to'to' manih pa ma napan,
to sun non. Komön o pöh kirismas
pa ma sivö kurus, o naon pamëh
to vovoa' non. Ka ma pa' naon, e'
marën a vato' hah a ma napan ku-
rus. 3 Ka ma tah kurus ne Sosoenën
to rës rakah non, ko iu vahik non
raoe, a ma tah poë varih hikta se te'
ne.
A ö ihiho' pa te' sunön va'peh
me a Sone' Sipsip to te' non pa
vöön pamëh. Ka ma te' kikiu pe
Sosoenën se kiu ne manih pe'. 4 Ee
se te' va'peh me ne pe', ko kute' e ne
pa mataneah. Ke' kiun a ëhnaneah
manih pa ma naire. 5 Ka popoen
hikta se te' hah non, kee hikta se
iu hah ne o ëman va pa potan me
o ram. Suk e Sosoenën, e Apuh se
he' e non po ëman manih pa ma
napan. Ka napan poë varih se te'
va ne manih po te' susunön pa ma
tamoaan.

E Ieesu' Se Hah En Ma'

6 Ka ankero' soe ka neo' pan, "A
ma soe varih to para' man, eöm a
ma napan to se vaman rakah. E
Sosoenën, e Apuh to vanö ma' a Tu-
vuh Vasio' pe' pa kunkuin o koko-
man po te' vanënën soe, marën a
vatvus a ma soe pe'. E' to vanö
ma' a ankero' pe' pa vataare a ma
nap kiu pe' a ma tah kurus se tavus
vëvëhö' ee. 7 E Ieesu' to soe pan,
"Pënton öm, eö' se nö vëvëhö' eo'
ma' manih peöm. A ma napan to
vavatet ne a soe pe Sosoenën to te'
non komön o puk vëh, pa ma tah se
tavus amot, a ma napan poë varih
se vaeö."
8 Eö' e Jon, to tënan ko ep a ma tah
kurus varih, parö' vatokon havin
mon a ankero' vëh to vataare a neo'
a ma tah varih pa vasunön eah.
9 Ivëhkëk, e' to soe pan, "Eën se koe
a nok va nën! Eö' a meh te' kikiu
to te' va e no' pën, me a ma kea
pën varih o te' vanënën soe, me a
napan varih to vavatet ne a soe to
te' non komön o puk vëh. Eën se
vasunön varoe nom e Sosoenën a

paeh”. 10 E' to soe ka neo' pan, “A
soe pe Sosoenën to te' non komön
o puk vëh sën nat nom koaan nom.
Suk o poen ne Sosoenën to iu nok
non a ma tah poë varih to öök
vatët en. 11 Ivëh, ka napan varih to
nonok vatëh ne a ma taate' hat, ee
se pah te' ne pa nok a ma taate' hat.
Ka napan varih to nonok ne a taate'
te'te'vaasi', e'e se pah te' ne nën. Ka
napan varih to nonok ne a taate'
vih, e'e se te' ne pa nok a taate' vih.
Ka napan varih to te' ne pa taate'
vivihan, ee se pah te' vivihan ne,
pare nat ne nonok hah ne a taate'
hat, suk ataeah, e Ieesu' se keh nö
vëvëhö' en ma', ahik hah, ta tëëm
nee se panih a ma taate' hat pee.”
12 E Ieesu' to soe pan, “Pënton öm,
eö' se nö vëvëhö' ma', eö' se te' ma'
o voen marën a he' papaeh a ma
napan to onöt non a ma taate' nee
to nok voh. 13 Eö' varoe kuru a
taneo pa ma moeh tah, ko se te'
no' pa vahik pa ma moeh tah. Eö'
a pusun in a ma tah kurus, parö'
vavahik hah nö no' a ma tah nö' to
nok voh.
14 A ma napan varih to vaman
voh e Ieesu' ko era' pe' pupui a ma
ohop pee, ee se vaeö. Ee to onöt e
ne pa kon a taëën manih po naon
va po to'to', me ee to onöt e ne pa
ho manuh po hopa' va pa vöön. 15 A
ma nap orora' te', me a napan to
te' ne pa taate' rëhrëh, me a nap
ipip vamët te', me a napan varih
to vasunön ne a tah nö'nës, me a
nap pikpiuk, me a napan varih to
te' ne pa taate' popoen, a ma na-
pan kurus varih se te' tavus këh
e ne pa vöön pe Sosoenën, a vöön
Jerusalëm.
16 Eö' e Ieesu', to vanö voh nös
a ankero' peö' manih peöm, ke'
vatvus ka neöm a soe manih peöm
o kum te' varih to vaman a no neo'.
Eö' e koa', to tane' voh ma' po vute'
pe Devit. Eö' a tovia' vëh, to ëman
vamaaka no' sih pa pöstakah.
17 A Tuvuh Vasio' me e köövo pa
Sone' Sipsip to soe pan, ‘Nö mah!’
Ka ma napan to pënton a soe pamëh
se soe pet ee pan, ‘Nö mah!’ Keteh
to manoe ko iu kaak non, e' se nö
ma' ko kaak, e' se kaak tane' pa
rën to he' non o to'to' to te' va non
manih po he' akuk pe Sosoenën.
18 Eö' to he' a soe kikis manih
pa napan varih to pënton a soe pe
Sosoenën to te' non komön o puk
vëh. Ta pah te' se keh vatom pet
ta meh soe manih pa soe vëh, a ma
tah hat vörep varih ne Sosoenën to
sosoe non komön o puk vëh, e' se
ununun ken pa te' pamëh. 19 Ka te'
se keh kon ke ta pah ö soe va pa
soe pe Sosoenën to kiun non komön
o puk vëh, e Sosoenën se kon këh
en pe' pa taëën va po naon to he'
non o to'to'. E' se hikta te' hop non
pa vöön pe Sosoenën vëh no puk to
vavahutët e non.”
20 A te' vëh to vatvus a soe va
pa ma tah kurus varih, e' to soe
pan, “O pöh man rakah, eö' se nö
vëvëhö' eo' ma'.”
Oman! Apuh Ieesu', eën se nö
rakah ma'.
21 O ururuan pe Apuh e Ieesu' se
te' va'peh me non a napan kurus pe
Sosoenën. Oman!